Εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἑνὸς Θεοῦ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΤΑ

ΚΑΘΟΛΙΚΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΙΑΚΩΒΟΥ, ΠΕΤΡΟΥ, ΙΩΑΝΝΟΥ, ΚΑΙ ΙΟΥΔΑ.

ΗΤΙΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

Προτροπῇ καὶ ἀξιώσει τοῦ Παναγιωτάτου, Θεοπάτορός τε καὶ Ἐμφιλοσόφου Πατριάρχου, πρώην Κωνσταντινουπόλεως, Κυροῦ Κυροῦ

ΝΕΟΦΥΤΟΥ

ΚΑΙ ΔΙ' ΑΝΑΛΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙΣΑ

Νεωστὶ πρῶτον τύποις ἐξεδόθη διὰ φιλοτίμου δαπάνης τοῦ Πανιερωτάτου, Ἐλλογιμωτάτου τε καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου, Ἁγίου, πρώην μὲν, Εὐρίπου, νυνὶ δὲ, Ἰωαννίνων, Κυροῦ Κυροῦ

ΙΕΡΟΘΕΟΥ.

Προσετέθη δὲ ἐν τῷ τέλει, καὶ εἰς Κανὼν περὶ τῶν Ἀδελφοθέων Ἰακώβου, καὶ τινα Τροπάρια, ἁρμοσθέντα τοῦ αὐτοῦ Συγγραφέως μελουργηθέντα.

Εἰς κοινὴν ἁπάντων τῶν Ὀρθοδόξων ὠφέλειαν.

ΕΝ ΕΤΙ ΗΣΙΝ. 1806.

Τύποις Πάνου Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

CON SOVRANA APPROVAZIONE.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

18389

„ Ἀνέγνωμεν τὴν εἰς τὸ πεζὸν τῶν Ἱερῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν Ἑρμηνείαν τοῦ Σοφολογιωτάτου κὺρ Νικοδήμου, καὶ ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν οὐ μόνον οὐδὲν εὕρομεν τὸ κωλύον εἰς τύπους ἐκδοθῆναι, ἀλλὰ καὶ εἰς Θεὸν ἐλπίζομεν τοῖς μετὰ πόθου ἀναγινώσκουσι καὶ ἀόκνως, μεγάλην ἔσεσθαι τὴν ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν.

Πρώην Κωνσταντινουπόλεως ΝΕΟΦΥΤΟΣ.

„ Ἀνέγνων τινὰ ἐκ τῶν Ἑρμηνειῶν τοῦ Σοφολογιωτάτου Διδασκάλου Κυρίου Νικοδήμου εἰς τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς Ἐπιστολὰς ταύτας τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων, καὶ εὗρον αὐτὰ, τό γε εἰς ἐμὲ ἦκον, σύμφωνα ταῖς ἑρμηνείαις τῶν θείων Πατέρων, καὶ κατ' ἐμὴν κρίσιν, ἄξια εἶσι φωτὸς τοῦ τύπου, πρὸς ὠφέλειαν παντὸς τοῦ χριστωνύμου πληρώματος.

Κύριλλος Ἱερομόναχος, καὶ Πνευματικὸς τοῦ ἁγίου Ὄρους.

„ Μέρος ἐπιῶν τῆς εἰς τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς τῶν πανσέπτων Ἀποστόλων Ἐπιστολὰς Ἑρμηνείας τοῦ Σοφολογιωτάτου κὺρ Νικοδήμου, καὶ ταύτην συμβαίνουσαν ταῖς τῶν θεοπεσίων ἡμῶν Πατέρων ἐννοίαις, τὸ κατ' ἐμὲ, διδασκαλίαις, σύμψηφον τοῖς ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐκδόσεως ἀποφαίνομαι γνώμην.

Εὐστράτιος Ἱεροκήρυξ Ἰωαννίνων.

Ἀνέγνων κἀγὼ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ τρὶς καὶ πολλάκις μεθ' ὅσης οἱονδήποτε τῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τὴν διὰ τῆς ἐμῆς ἐπισασίας καὶ διορθώσεως νῦν πρῶτον εἰς φῶς προκύψασαν ἀκριβεστάτην καὶ γλαφυρωτάτην Ἑρμηνείαν τοῦ Σοφολογιωτάτου Διδασκάλου Κυρίου Νικοδήμου Ἁγιορείτου εἰς τὰς Ζ'. Καθολικὰς Ἐπιστολὰς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὥσπερ πρότερον καὶ ἄλλα τῷ ὄντι ψυχωφελῆ καὶ ἄρισα αὐτοῦ πονήματα, τὴν τοῦ Πνευματικοῦ φημὶ Διδασκαλίαν, τήν τε Χρηστοήθειαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ τὰ Πνευματικὰ Γυμνάσματα. Ταῦτα πάντα, καὶ τὰ ἔτι ἀνέκδοτα, ἀριδήλως μαρτυροῦσι τὴν περὶ τὰς θείας Γραφὰς ἄκραν πολυμάθειαν τοῦ Ἀνδρὸς, καὶ τοὺς κοπιωμιήτους καὶ ἀκαταπαύστους αὐτοῦ ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω ἐπιδόσεως παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος.

Τῇ ιή. Ἰουνίου. 1806.

Σπυρίδων Βλαντῆς Διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγινιανοῦ Ἑλληνομουσείου.

ΕΠΙ-

Ε' ΠΙΓΡΑΜΜΑ

Ηρωελεγεῖον εἰς τὰς ἑπτὰ Ε'πιστολὰς τῶν τεσσάρων Ἱερῶν Α'ποστόλων.

„ Τετρὰς Α'ποστολέων, ἑνὶ Πνεύματι πρὶν συνιοῦσα,
„ Τέξεν Ε'πιστολίων, ἑπτάδα τὴν δ' ἄγονον.
„ Η'ν δὲ σὺ νῦν φίλε, τῇ δ' ἀγόνῳ ὁμιλεῖν ἐθέλησθα,
„ Πνευματικῶν τέξεις, σμῆνος ὅλον τεκέων.

Ε' ΤΕΡΟΝ Ε'ΠΙΓΡΑΜΜΑ

Εἰς τὰς αὐτὰς διὰ στίχων πολιτικῶν.

„ Ε'πτὰ μὲν στύλοις ἥδρασαι, ὁ οἶκος τῆς Σοφίας,
„ Καθάπερ ἔφη Σαλομὼν, ἐν Βίβλῳ Παροιμίας.
„ Ε'πτὰ δὲ πάλιν ἥδρασαι, Χριστὲ ἡ Ε'κκλησία,
„ Καθολικαῖς Ε'πιστολαῖς. ἅς περ ἐνταῦθα ὅρα.
„ Ὡς ἓν ἐκείνη ἐκβοᾷ. φάγετε ἐμὸν ἄρτον,
„ Καὶ πίεθ' ὃν κεκέρακα, ὑμῖν ἥδιστον οἶνον.
„ Οὕτω τοῖς τέκνοις ἐκφωνεῖ, πᾶσιν ἡ Ε'κκλησία,
„ Ε'λθετε τέκνα φάγετε, ἄρτον μου τοῦτον ζῶντα.
„ Καὶ πίετέ μου τὸν γλυκὺν, ἡ νηφάλιον οἶνον,
„ Ὡς ὕδατι νῦν τῇ πεζῇ, φράσει συγκεκραμένον.

ΕΥΧΗ ΔΙΑ ΣΤΙΧΩΝ ΗΡΩΙΚΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ

ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΓΕΡΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥΣ,

Υπὲρ τῦ ἐκδεδωκότος τὰς Ἐπιστολὰς αὐτῶν, Πανιερωτάτυ Ἀγίυ Ἰωαννίνων, Κυρίυ Κυρίυ

ΓΕΡΟΘΕΟΥ.

„ Ὦ Χριστοῖο Ἄνακτος, Ἀπόστολοι ἀγγελέες τε.
„ Ὦ Σοφίης ἀκιχήτυ, ἰδ' ἐρανίης τε μαθηταί.
„ Ὦ ψυχῶν ἁλιῆες, ἐρυσσῆρές τε βροτείων.
„ Γεροθέῳ εἴπτε, λυγρῶν πάντων ἀλεωρή.
„ Ἄμματα λύετε οἷ, πασάων ἀμπλακιάων.
„ Ἵμερον ἐν σήθεσσι, Θεοῖο δότ' ἐννεσιάων.
„ Ἀντιβίων παλάμης, σθεναρῆς μιν ὕπερθεν ἄγοιτε.
„ Σαρκὸς τῦδ' ὅλοης, ἐλαφρεύσατε ἄχθεα πάντα.
„ Ψυχῆς δ' ἀργαλέων, παθέων Γατῆρες ἔοιτε.
„ Ὑμετέρῃ σοφίῃ, ἰθύνατε ποιμένα λαῶν
„ Τόνδε νομεύειν αἰεὶ, ἐπ' ἄνθεα πῶϋ Θεοῖο:
„ Κόσμου ἐξερύσαντες, ἐριπλάγκτου βιότοιο,
„ Στήσατε πέζας τῦδε, ἐφ' ἡσυχίης ἐρατεινῆς.
„ Ἴλαον ἵλαον οἷ, Θεὸν ἄμβροτον αἰψάκε θέσθε.
„ Δαίμονι ἀνδροφόνῳ, κρατερόντ' ἐπιτέλλετε μῦθον.
„ Ἔρρ' ἐς τάρταρον, ἔρρ' ἐς βένθεα βάσκανε ἄδου.
„ Φεῦγε ἑκὰς θεράποντος, ἀφ' ἡμετέρου δολόμητι.
„ Μὴ νύτοι ἅπτεο τῦδε, ὃν Γερόθεον καλέουσι.
„ Καὶ γὰρ Ἐπιστολίας, ὅδε κέρμασι χαλκοτυπήσας,
„ Ἡμετέρας ὄχ' ἄριστος, ἑταίρων ἄμμι φαάνθη.

Ε' ΠΙΓΡΑΜΜΑ

Ἡρωελεγεῖον εἰς τὸν αὐτόν.

„ Εὖγέ σοι Γερόθεε! τριπλῆ εὖγέ σοι ὦ Γεράρχα!
„ Οἵττι τύποις δῶκας, τὴν δ' ἐπίηρα Βίβλον.
„ Καὶ τόδ' ἄρ' ἔργμα τεῶν, ἀρετῶν σημεῖον ὅσσον,
„ Χριςῷ ἠδὲ Γένει, πάμμεγα κῦδος ἔει.
„ Στέμμασι δ' εὐπλεκέεσσι, λόγων πᾶς ςέψει ὁ αἰὼν,
„ Οὔνομά σευ ἱερὸν, τῆς χθονὸς εἰς πέρατα.

Ὁ Συγγραφεύς.

ΤΩ, ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩ, ΕΛΛΟΓΙΜΩΤΑΤΩ, ΤΕ,

ΚΑΙ ΤΩΝ

ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΝ ΚΑΛΩΝ ΖΗΛΩΤΗ,,

Α'γίῳ, πρώην μὲν, Εὐρίπε, νῦν δὲ Ἰωαννίνων Κυρίῳ Κυρίῳ

Ι' Ε Ρ Ο Θ Ε Ω,

Τὴν δελικὴν προσκύνησιν.

Α'Νίσως, καθὼς ἔπεν ὁ προφητάναξ Δαβὶδ „ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύ-„ γεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν. (Ψαλ. ιή. 2.) βέβαια καὶ αἱ προλαβοῦσαι δ' ἐργεσίαι καὶ χάριτες, ὁπου ἐγὼ ὁ ταπεινὸς δοῦλος καὶ δ' ἐλὴς συγγενὴς, ἔφθασα νὰ ἀπολαύσω παρὰ τῆς ὑμετέρας Ἱεραρχικῆς καὶ δ' ἐργετικωτάτης μοι Τελειότητος, ἐμψύχων ὑποδυσάμεναι πρόσωπον, ἐρεύγονται τρόπον τινα ῥήματα, καὶ ἀναγγέλλουσι γνῶσιν εἰς ἐμὲ, ὅτι μέλλω νὰ ἀπολαύσω καὶ ταύτην τὴν δ' ἐργεσίαν καὶ χάριν, τὴν πασῶν τῶν ἄλλων ἀνωτέραν καὶ κρατίστην.

Καὶ αὖ παρὰ τοῖς λογικοδομούσοις, ἐκ τῶν προτέρων τὰ ἑπόμενα κρίνεται, καὶ παρὰ τοῖς ἠθικοῖς, ἐκ τῶν παρελθόντων τὰ μέλλοντα συμπεραίνεται, ἀκολουθία καὶ ἔφοδος λογίζεται εὔσοχος· ἐγὼ ἐκ τῆς προτέρας προνοίας καὶ παντοδαπῆς σωτηρίας, ὁπου διὰ λόγων καὶ ἔργων ἔδειξε περὶ τὰ ἐμὰ δ' ἐλῆ πονήματα ἡ ὄντως φιλόκαλος καὶ φιλογενὴς αὐτῆς Παναιρότης, κρίνω πάντως, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐνδείξεται πρόνοιαν καὶ περὶ τὴν συνερανισθεῖσαν ταύτην παρ' ἐμοῦ Ε'ρμηνείαν, εἰς τὰς ἑπτὰ καθολικὰς τῶν τεσσάρων Κορυφαίων Α'ποστόλων Ε'πιστολάς· καὶ ἐκ τῆς παρελθούσης δαπάνης, ἣν φθάσασα περὶ ἐκείνα ἐποίησε, συμπαραίνω, ὅτι καὶ τὴν Ε'ρμηνείαν ταύτην διὰ δαπάνης ἰδίας τύποις ἐκδοῦναι προθυμηθήσεται.

Η", (καὶ ἰδοὺ ἡ μείζων πρόπασις τοῦ συλλογισμοῦ, ἐξ οὗ ἐγὼ τὸ ἀνωτέρω σώα-

*

συνάγω συμπέρασμα) ἤ, λέγω, δεὶ ἐδαπαύησεν ἤδη νεωσὶ ἡ ὑμετέρα Παιερότης μὲ δαπαύω φιλότιμον, καὶ ὄξέδωκε τύποις ἐνδόξοις τὸ πρὸς αὐτιύμα Συμβολλτικὸν, καὶ δωρεαὺ τῦτο τοῖς ὀρθοδόξοις δικύαμε; δεὺ ἐφιλοτιμήθη μὲ τιὺ ὁμοίαν γενναιότητα ϰ̀ προθυμίαν ϰ̀ εἰς τιὺ ἔκδοσιν τῦ Βιβλίυ Χρησοηθείας τῆ χεισιανῶν, ὁμῦ δὲ ϰ̀ τῦ Ἐξομολογηταείυ προθήκαις ἤδη ηὐξημένυ· ἵνα τύποις δλτέροις ἐκδοθῇ εἰς τιὺ τῆ ζητύντων αὐτὸ κοινωφέλειαν; τίνος δὲ καὶ αἱ ὑποσχέσας ἃς ἔγραφε πρὸς ἐμὲ „ ὅσα ἂν βιβλία ἐφιλοπόνησας, ἢ ϰ̀ φιλοπονήσας, ἀπόσελλέμοι, ϰ̀ ἐγὼ „ τὰ ἐκδίδω εἰς τύπον. ὐχὶ τῆς ὑμετέρας Ἀκρότητος; ἢ τίνος τὰ λόγια ταῦτα, ἃ γράφαμοι νυῦ „ περὶ τῆ βιβλίων λοιπὸν ἂς ἀμελμνῇ ὁλοτελῶς, „ ὡσαὺ ὁπῦ ἡ φροντὶς εἶναι ξεχωεισὴ ἐδικήμυ. ϰ̀ ὅσον ὄπω τὰ παῦτα τὸ „ φῶς ὄψονται! ὐχὶ σὰ, ϰ̀ τῦ σῦ παιέρυ γόματος;

Ἐπὶ τύτοις ἐγὼ λοιπὸν, ὡς ἐπὶ θεμελίοις ἀσφαλέσιν ἐπισηεμζόμενος, ἐθάρσησα νὰ προσφωνήσω τιὼ παρῦσαν ἑρμωλτικὴν τῆ ἑπτὰ Καθολικῶν Ἐπισολῶν Βίβλον, τῇ παῦπάμοι σεβασμιωτάτῃ ϰ̀ μεγαλοδώρῳ, καὶ ἐλλθεεωτάτῃ σε Παιερότητι, ὡς παύτῃ παύπως ὑπ' αὐτῆς ἐκδοθησομένυ. „ πεπασμένος ὢν, ὅτι τὰ ἐκπορλόμενα διὰ τῆ χαλέων αὐτῆς „ ϰ̀ μὴ ἀθετήσα, κτ̀ τὸν Δαβίδ. ϰ̀ καθ' Ὅμηρον φαῦαι· ϰ̀ σὸν ἐσι πα„ λινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλὸν, οὐδ' ἀπελλύτητον ὅ, τικεν κεφαλῇ καται„ νλύσας. Βίβλος γὰρ αὕτη οὐ τῆ τυχουσῶν, οὐδὲ τῆ ἁπλῶς ὠφελίμων μόνον, ἀλλὰ τῆ ἐνδιαθήκων καὶ κεκανονισμένων. καὶ τὶ γὰρ ἄλλο; ἢ συμπληρωτικῶν τῆς νέας Διαθήκης. παρ' αὐτῆ ἐκείνων τῆ Κορυφαίων Ἀποςόλων συγγεγραμμένη, Ἰακώβου φημὶ, Πέτρου, Ἰωαύνε τε, ϰ̀ Ἰύδα, τῆ δοκύντων ϛύλων εἶναι ἐν τοῖς Ἀποςόλοις καὶ μαθηταῖς τῦ Κυείυ. καὶ διὰ τῦτο μετὰ τῦ ὠφελίμυ, καὶ τὸ ἀναγκαῖον αὕτη αὐχεῖ ϰ̀ προβάλλεται. Μίαν λοιπὸν τοιαύτην Βίβλον, τοσύτοις ϰ̀ τοιύτοις αὐχῆν σεμνώμασιν ἔχσαν, δὸς δ' ἁπᾶν, καὶ διὰ τὸ νεοφανὲς, ϰ̀ νεοερμωύλτον, πέως ὑπὸ τὸν γνόφον τῆς ἀσαφείας τὲς πολλὲς λανθαύσαν, ἤδη δὲ λαμπρῷ τῷ τῆς ἑρμωείας φωτὶ καπαυγασθεῖσαν, εἰς ποῖον ἄλλον ἔπρεπε νὰ τιὼ προσφέρω εἰς ἔκδοσιν, ὅτι μὴ τῇ ὑμετέρᾳ μεγαλοδώρῳτε ϰ̀ ἱεροθέῳ ψυχῇ; παρ' ἧς ϰ̀ τὰ ἄλλα μὲ φθάσαντα δ'πελῆ πονημάτια γενναίως ἔδον τὸ παμπόθητον φῶς τῦ Κόσμυ, ϰ̀ βαρύπαί με αὐτῇ ὑποχρέωσαν; πῶς δὴ ὐκ ἔμελλον, ἅμα ϰ̀ χρέος τὸ πρὸς αὐτιύμα ἀμοσγέπη, ὅπως ἀφοσιύμενος ὁ κτ̀ παῦτα ἄλλον τρόπον εἰς αὐτέκτησιν αὐίκανος ἐγὼ χρεώσης; ναὶ μὲ ὅλα τὰ δίκαια ὅτε ἔπρεπεν, ἀλλ' ὅτε εἶχον ἀλλαχόσε θυροκοπῶν νὰ αὐατρέχω· ϰ̀ μάλισα, ὅτι, γόνυ κνήμης ἔγγιον, κατὰ τιὼ παροιμίαν, ναὶ μιὼ, ϰ̀ ὡς πρωτόλαα χρέος αὐτῇ τιὼ Βίβλον εἰς ἔκδοσιν προσφέ-

σφέρων. ἢ δεῦ εἶναι αὐτοπόδοσις, τὸ νὰ ἀξιωθῇ παρὰ Θεοῦ ἡ ὑμετέρα Πανιερότης, εἷς ἀπαραπλέτου, καὶ εἷς αἰωνίου μισθὸς ἐξ αἰτίας μου; δεῦ εἶναι ἀμοιβὴ τὸ νὰ ἀποκτήσῃ δι' ἐμοῦ τὴν οἰκειότητα καὶ φιλίαν, τοῦ Ἀδελφοθέου Ἰακώβου; τοῦ Κορυφαίου Πέτρου; τοῦ μεγάλου Θεολόγου Ἰωάννου; καὶ τοῦ Θεαδέλφου Ἰούδα, τῶν τεσσάρων πρώτων Ἀποστόλων, καὶ ἄκρων μαθητῶν τοῦ Κυρίου; πρόδηλον γὰρ, ὅτι τὰς ἐπιστολὰς ἐκτυπώσας τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὴν φιλίαν, καὶ τὸν τοῦ ἀκολούθου λόγον, κτήσῃ παύτως τῶν Ἀποστόλων. τὴν φιλίαν δὲ τούτων ἔχων, φανερὸν ὅτι, ὅταν αὐτοὶ καθίσωσιν ἐπὶ θρόνους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, κατὰ τὴν θείαν ὑπόχεσιν, πολλὴν εὑρήσας παρ' αὐτοῖς τὴν προσασίαν καὶ ὑπεράσπισιν.

Ἄλλο δίκαιον μὲ θαρρύνει, ὅτι βεβαίως καὶ ταύτης δεῦ θέλει παραβλέψει τὴν ἔκδοσιν, κινουμένη ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα ὁποῦ αὐτὴ ἔχει μὲ τοὺς Ἱερεῖς Ἀποστόλους, καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἀρχιερωσύνης καὶ τὸ ἀξίωμα. Κατὰ γὰρ τὸν Ζωναρᾶν, καὶ Βαλσαμῶνα, ἑρμηνεύοντας τὸν δέκατον τέταρτον Κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ Συνόδου, οἱ Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιερεῖς τύπον ἐπέχουσι τῶν δώδεκα Ἀποστόλων. καθ' ὅτι καὶ αὐτοὶ, ὥσπερ οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, μεταδίδουσιν εἰς τοὺς ἄλλους διὰ τῶν μυστηρίων, καὶ μάλιστα διὰ τῆς τῶν Ἱερωμένων χειροτονίας, τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος. ἔδει οὖν τὸν τύπον ἔχοντα τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὰς Ἐπιστολὰς ἐκδοῦναι τῶν Ἀποστόλων· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ οἱ ὅροι τῆς ἀναλογίας καὶ ὁμοιότητος σῴζωνται, ἐκείνων πρὸς σὲ, καὶ σοῦ πρὸς ἐκείνους.

Τελευταῖον, δικαιότατα εὐέλπις πρὸς αὐτὴν τρέχω, καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλει ἐκδώσῃ τὴν Βίβλον ταύτην ἡ ὑμετέρα Ἱεραρχικὴ Κορυφὴ, προνοουμένη καλῶς μάλιστα καὶ διὰ τὸ χρυσώνυμον καὶ λογικὸν ποίμνιον τὸ ὑπὸ τὴν αὐτῆς ποιμαντορίαν διεξαγόμενον. λογικὸν γὰρ ποίμνιον μὲ λογικὴν τροφὴν παύτως πρέπει νὰ τρέφεται, καὶ εἰς λογικὴν νομὴν πρέπει νὰ ποιμαίνεται· ἤτοι μὲ λόγον τοῦ Θεοῦ, ᾧ ψυχαὶ τρέφονται Θεὸν πανῶσαι, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. τίς δὲ ἀγνοεῖ, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πλήσιος εὑρίσκεται εἰς τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς Ἐπιστολὰς ταύτας; ἢ τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι ἡ λογικὴ νομὴ τῶν λογικῶν προβάτων ἀνεφγμένη πρόκειται ἤδη ἐν τῇ παρούσῃ Βίβλῳ; καὶ διὰ τῆς ἑρμηνείας ἐξηπλωμένη, ὡς πεδίον ἀνθοποιὸν, ὡς λιβὰς χλοηφόρος, ὡς πόα ζωηρὰ, καὶ ὡς λειμὼν ἑρπνὸς καὶ δροσώδης καὶ χαριέστατος;

Ἐὰν λοιπὸν τύποις ἐκδώσῃς τὴν ἀποστολικὴν, καὶ ἐνδιάθετον ταύτην Βίβλον, ἔχεις παύτως νὰ θρέψῃς τὸ λογικὸν ποίμνιόν σου ἐν νομῇ ἀγαθῇ, καὶ νὰ δείξῃς αὐτὸ κατὰ ψυχὴν εὐτραφέστατον. ἔχεις νὰ βοσκήσῃς τὰ πρόβατά σου ἐν τόπῳ χλόης, καὶ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως. καὶ ἀκολούθως,

ἔχας ὁπωσδῆν νὰ ἐκπληρώσῃς τὸ χρέος τὸ ἐπικάμενόν σοι περὶ τῆ ποιμαίναν τὰ τῆ Χριςῆ ἐκλεκτὰ ἀρνία. „ Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον „ τούτων; βόσκε τὰ ἀρνία μου. ποίμαινε τὰ πρόβατά μου..... βόσκε τὰ „ πρόβατά μς. (Ἰωαν. κά. 15.) ἔπεν ὁ Θεάνθρωπος. διὰ τῆ τριπλῶν προσαγῶν τότων, ζητῆ ὁ κυρίως καὶ πρώτως ἀρχιποίμην παρὰ τοῦ καταμετοχὴ ἀρχιποίμενος Πέτρου, καὶ παύτων τῆ πνευματικῶν ποιμένων, ἀπαραίτητον τὴ φροντίδα τῆ ποιμαίναν τὰ λογικὰ τότε ποίμνια. ὁ δὲ Πέτρος πάλιν πρὸς τὲς ὁμοίως αὐτῷ ποιμένας ταῦτα φησι „ Ποιμαίνατε „ τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τῆ Θεῆ. (ά. Πέτ. έ. 2.)

Ἔφη δὲ καὶ Κύριλλος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας τὰ γλαφυρὰ ταῦτα, ἑρμηνεύων τὸ λόγιον ἐκεῖνο ὅπερ ὁ Ἰακὼβ εἶπε πρὸς τὲς ποιμένας „ ἔτι ἐςὶν „ ἡμέρα πολλή. ὥπω ὥρα συναχθῆναι τὰ κτήνη. ποτίσαντες τὰ πρό„ βατα, ἀπελθόντες βόσκετε. (Γεν. λθ'. 7.) „ ἀκούας ὅπως καταναίμαν „ προσέταχε τὰ πρόβατα τοῖς ποιμέσι; τῆτό τοι καὶ ὁ σοφώτατος μαθητὴς „ (ὁ Πέτρος δηλαδὴ) ἐνετέλλετο δρᾶν τοῖς τῆ λαῆ πρεσβυτέροις: ἤγουν „ ἐπισκόποις. „ Πρεσβυτέρς γᾶν φησι τὲς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμ„ πρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῆ Χριςῆ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλόσης „ ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός. ποιμαίνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ „ Χριςῆ. διϊόντες δὲ κατὰ χώραντε καὶ πόλιν, μυρίας ὅσας καὶ ἑτέρας „ ποιμένας ἐφεσαίαι προσέτταται τοῖς λαοῖς, καὶ τῆ λογικῶν προβάτων „ ποιᾶθαι φροντίδα. καταβόσκειν δὲ ὥσπερ ἐν νομῇ ἀγαθῇ, ἣ εἰς πόαν „ ὥσπερ ἀποκομίζειν Ἀνθεσάτιν, τὴ θεόπνευσον γραφήν. Ζωαρκὲς γῆ „ ἔδεσμα ψυχῆς ὁ τῆ Θεῆ λόγος. εἰρήθω δὴ ἔν τοῖς ποιμέσι τοῖς πνευ„ ματικοῖς. ἐπιμελῆ τῆ ἐν πεδίῳ χλωρῶν, ἣ κερεᾶς πόαν, ἣ σιναγα„ γε χόρτον ὤρεμον, ἵνα ἔχῃς πρόβατα εἰς ἱματισμόν. (Παρ. κζ'. 25.) (Γλαφυρ. εἰς τὴ Γεν. Βίβλ. δ'. Τόμῳ ά.)

Βλέπεις φίλτατέμοι Δέσποτα, ποῖα πνευματικὰ, καὶ ποῖα οὐράνια ἀγαθὰ ἔχας νὰ ἀπολαύσῃς μὲ τὴ ἐκτύπωσιν τῆς παρούσης Βίβλυ; μισθὸν ἄπλετον παρὰ Θεῆ, φιλίαν τῆ Ἱερῶν Ἀποςόλων, ὁμοίωσιν μὲ αὐτὲς, καὶ νομὴν ὠθηραν τῆ λογικῶν συ προβάτων. προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ παντὶ τῷ Γένει μεγάλην δι' αὐτῆς τὴν ὠφέλειαν προξενήσεις, ἣ τὴν τῆ Χριςῆ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν πλυτήσεις μὲ ἕνα πολύολβον θησαυρόν. τίς δὲ ἀγνοᾶ, ὅσην μὲν δόξαν, ἡλίκον δὲ κλέος, μέλλει νὰ λάβῃ τὸ περιώνυμον ὄνομά συ, εὐεργέτην τῆ τοιύτυ μεγάλυ καὶ ἡρωϊκῆ κατορθώματος; γενεαῖς γὰρ γενεῶν ἀοίδιμος παραπεμφθήσεται, καὶ πολὺς ἔσαι ἐν τοῖς ἁπάντων στόμασιν ᾀδόμενος ἣ θρυλλύμενος ὁ τῆ Ἰωαννίνων Πρόεδρος Ἱερόθεος „ Καὶ νῦν, καὶ μετόπιθε διαμπερὲς ἤματα πάντα. ὅπερ

„ ἀργυ-

„ ἀργυρίε καὶ χρυσίε τε ἐκ Σοφὶρ, καὶ λίθων τιμίων ἐςὶ τιμιώτερον.
„ ἄγε καὶ τὸν Παροιμιαςὴν „ αἱρετώτερον ὄνομα καλὸν, ἢ πλῆτος πολύς.
(Παρ. κβ'. 1.)

Καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ γίγαντες ἐκᾶνοι, ὅσον μεγάλοι εἰς τὸ σῶμα, τόσον πυγμαῖοι εἰς τὸν νᾶν, ἠθέλησαν νὰ οἰκοδομήσουν τὸν ὑψηλὸν πῦργον τῆς χαλαώης εἰς τὸ πεδίον Σενααὶρ, ἵνα ἐπ' αὐτὸν ἀναβαίνες, γράψωσι μὲ μεγάλα γράμματα τὰ ἐδικάπων ὀνόματα, διὰ νὰ ἀφήσουν αὐτὰ εἰς τὰς γενεὰς τε αἰῶνος ἀθανάτα. „ Δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς
„ πόλιν καὶ πῦργον, ὃ ἔσω ἡ κεφαλὴ ἕως τε ὀρανε, καὶ ποιήσωμεν
„ ἑαυτοῖς ὄνομα. (Γεν. ιά. 4.) ὑλικοὶ γὰρ ὄντες, αὐώτερα τε ὑλικε κόσμε νὰ φανταθῶσι δὲν ἐδωνήθησαν. ὅθεν καὶ τε σκοπε ὐκ ἐπέτυχον. ἡ δὲ ὑμετέρα Πανιερότης, διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀποσολικῆς ταύτης Βίβλε, διαβᾶσα τὼ ὑδρόγαιον σφαῖραν, ὑπεραναβᾶσα τὸν ἀέρα, διαπεράσασα τὸν αἰθέρα, ὑπερπτᾶσα τὸ ςερέωμα καὶ τὰς ἐν αὐτῷ πλανήτας καὶ ἀπλανᾶς, καὶ εἰς αὐτὸν εἰσδύσασα τὸν πρῶτον καὶ ἐμπύρινον ὀρανὸν, θέλει καταγράψει διὰ τῆς πρεσβείας τῶν Ἀποςόλων τὸ πανίερον ὀνομάτης, μέσα εἰς αὐτὼ τὴν βίβλον τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας. καὶ ὅπω θέλει μείνει ἀθανάτον καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. πόσης δὲ χαρᾶς τὸτο εἶναι πρόξενον, ἐδήλωσε τὸ προσκυνητὸν ςόμα τε ταυταλήθες Χριςε, εἰπὸν πρὸς τὲς Ἱερεῖς Ἀποςόλες. „ χαίρετε δὲ,
„ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς ὀρανοῖς. (Λεκ. ί. 20.)

Προθυμοποιήθητι λοιπὸν σεβασὲ, προσκυνητὲ, καὶ περιπόθητε μοι Δέσποτα, ἵνα τύποις ἐκδῶς τὼ πολυωφελεςάτην καὶ ἀναγκαίαν ταύτην Βίβλον τοῖς ὀρθοδόξοις. μὴ ἀναβάλῃς τὸν καιρὸν, μηδὲ εἰς μελλήσεις καὶ ὑπερθέσεις τὸ πρᾶγμα δῶς „ ὁ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. (Παρ. κζ'. 1.) καὶ διὰ τὸ κατορθώματος τότε, καὶ τῶν τοιετοτρόπων ἄλλων κοινωφελῶν καλῶν, φρόντισον, Αὐθεντά μου, καθὼς ἀφῆκες ὄνομα εὔφημον εἰς ὅλας τὰς ἐν Εὐρώπῃ χριςιανὰς, τὰς πρώην ἐπαρχιώτας σε, (οἵτινες ἐκ συμφώνε τὸν Ἱερόθεον σωεχῶς εἰσέτι καὶ νῦν φέρεσιν ἐπὶ ςόματος, ἐκθαύζοντες τότε τὰς ἀνεργεσίας καὶ χάριτας, ὡς ἐγὼ τότων ἐνταῦθα ἐλλιμενιζομένων, αὐτόκοος γέγονα) ὅπω φρόντισον νὰ ἀφήσῃς ὄνομα ἀγαθὸν καὶ εἰς τὰ κλεινὰ Ἰωάννινα, τὼ νῦν θεοσωτήρητον ἐπαρχίαν σε. πῶς; τῷ δικαίῳ προϊςάμενος, τὸ ἄδικον ἀποτρεφόμενος, τῷ πτωχῶν ὑπερασπιζόμενος, καὶ τῶν τῷ ἔξωθεν εὔνοιαν, εἰς κοινὼν τῷ ἀγαθῶν ἀποίῳ μεταχειριζόμενος. καθὼς ποτε καὶ ὁ πάγκαλος Ἰωσὴφ, τὴν τε Βασιλέως τῆς Αἰγύπτε εὔνοιαν ἐμεταχειρίθη, εἰς κοινὼν τῷ ὁμογενῶν τε ὠφέλειαν. παραινεῖ δέ σοι περὶ τότε καὶ ὁ σοφὸς Σειράχ, λέγων „ φρόντισον περὶ

„ ὀνό-

„ ὀνόματος : αὐτὸ γάρ σοι διαμένει, ἢ χίλιοι μεγάλοι θησαυροὶ χρυσίου. (Σαρ. μά. 12.)

Καὶ ἐπὶ πᾶσι, μὴ παύσῃ, δέομαι, ἐφοδιάζειν κἀμὲ ταῖς πανιέροις καὶ θεοδέκτοις δυχαῖς σου, ὧν χρήζω οὐχ ἧττον, ἢ τὰ φυτὰ τῆς ὑδάτων. Εὐρώμενήν διατηροίη ὁ γλυκὺς καὶ πράγμα καὶ ὄνομα Ἰησοῦς τιὼ σιὼ Ἱεραρχικιὼ Κορυφιὼ καθ' ἑκάτερον, εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰς ὠφέλειαν τοῦ Γένους, εἰς καύχημα τῆς Πατρίδος, καὶ εἰς καταρτισμὸν τοῦ ὑπ' αὐτῆς ποιμαινομένου χριστωνύμου πληρώματος. Ἀμιώ.

αωγ'. Ἰουνίου ιθ'.

Τῆς ὑμετέρας εὐεργετικωτάτης καὶ σεβασμιοποθήτου Πανιερολογιότητος.

Δοῦλος ἐλάχιστος,
Καὶ τῆς νομάτων αὐτῆς ἐκκρεμὴς
Νικόδημος.

ΑΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ

Τῳ ταπεινὴν προσκωμῆσιν, καὶ τὸν ἐκ ψυχῆς ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν ἀπονέμω.

„ Τίνες οἵδε ὡς νεφέλαι πέτανται; (Ἡσ. ξ'. 8.) ἔφη που θεοφορικῶς ὁ μεγαλοφωνότατος τῶν Προφητῶν Ἡσαΐας, τῷ γλυκυτάτῳ φωτὶ τῆς θεαρχικωτάτης πνοῆς τὸν νοῦν ἐλλαμπόμενος, καὶ τῇ αὐτῆς ἀρρήτῳ καὶ ζωοβλύτῳ ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι τὸν καρδίαν, καὶ ὅλον τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον ἐμπνεόμενος· τίνες δὲ εἰσιν αἱ νεφέλαι αὗται; τίνες ἄλλοι, εἰ μὴ οἱ εὔδοξοι, καὶ παμφήμοι, καὶ πνευματοφόροι τοῦ Κυρίου Ἀπόστολοι; τοῦ Εὐαγγελίου οἱ θεοφύσιοι κήρυκες; τῆς ἀληθείας αἱ εὔηχοι σάλπιγγες; τῆς θεογνωσίας οἱ μεγαλόφωνοι διαλαληταί; τῆς οἰκουμένης οἱ σαγηνευταί; τῆς εὐσεβείας τῶν ὀρθοδόξων οἱ θρῶτι Πατέρες; τοῦ φωτὸς τοῦ Κόσμου; τοῦ ἄλατος τῆς γῆς; τῆς ἐρανίου πίστεως οἱ στορεῖς; τῶν λογικῶν ἀνθρώπων οἱ ἁλιεῖς; καὶ τοῦ προαιωνίου καὶ ὑπερσόφου Λόγου οἱ γνήσιοι μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ καὶ ἀκόλουθοι; ἔτι γοῦν ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων φωστὴρ Κύριλλος ἑρμηνεύων τὸ „ Καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελῶ„ μαι τοῦ μὴ βρέξαι ἐπ' αὐτὰς ὑετὸν, λέγει „ νεφέλας δὲ εἶναι φαμὲν νοητὰς, αὐτὰς τὰς ἁγίας „ μυσταγωγοὺς, καὶ τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς. ὧν καὶ θρῶτοι καὶ ἀπαρχὴ γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι „ μαθηταὶ, οἳ δὴ καὶ ἅπασαν περιφοιτῶντες τὸν γῆν, τὸν θεῖόν τε καὶ ἱερὸν κατεσκέδασαν „ λόγον, καὶ καθάπερ τινὰ διψάδα καὶ ἄκαρπον γῆν, τὰς ἁπανταχοῦ κατδυφαίνοντες, καὶ „ οἷον καταρδεύοντες νοητῶς, θρόφασις αὐτοῖς δικαρπίας γεγόνασι τῆς πνευματικῆς. (βιβλ. δ'. λόγ. β'. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

Ὥσπερ γὰρ ὁ αἰθητὸς οὗτος Ἥλιος ἐν τοῖς θερινοῖς σημείοις ἀστείβων, καὶ τῆς οἰκείας θερμότητος τὰς ἀτμίδας καὶ ἀναθυμιάσεις ἐκ τῆς ὑδρογείου σφαίρας σωάγει, καὶ εἰς τὸν ἀτμοσφαίραν ἀναγαγὼν, τῇ θρὸς τὰ χειμερινὰ σημεῖα ὑποσάσει αὐτοῦ νεφέλας δεικνυσι ταύτας πεπυκνωμένας, καὶ μέσας τῶν ὁποίων ἡ αἰθητὴ βροχὴ εἰς τὸν γῆν καταφέρεται: τοιωτοτρόπως καὶ ὁ νοητὸς Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης Χριστὸς, περὶ οὗ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ τοῦ θεσπεσίου Μαλαχίου προήγγειλε λέγων „ Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου Ἥλιος δι„ καιοσύνης. (Μαλ. δ'. 2.) ὡς ἄλλας ἀναθυμιάσεις τὰς ἱερὰς Ἀποστόλους ἐκ τοῦ Κόσμου σωάξας, μᾶλλον τοῦ αὐτοῦ εἰς οὐρανὸς ἀνάληψιν, καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ σωματικοῦ διάζευξιν, νεφέλας ὀμβροφόρους τότε ἀνέδειξε, δι' ὧν εἰς παντὸς Κόσμον ὁ τῆς θεογνωσίας ἔσαξε γλυκύτατος ὑετός.

Θαυμασικῶς δὲ καὶ ἐκπληκτικῶς ὁ Ἡσαΐας τὸν λόγον προφέρει, τὸ περιχαρὲς τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ ἀπάνιον τοῦ πράγματος διὰ τοῦ θαυμασμοῦ ἐνδεικνύμενος· καθάπερ γὰρ ἐν καιρῷ πολυχρονίου ἀνομβείας νέφη φαινόμενα, χαροποιὰ καὶ θαυμασὰ καὶ ὡραῖα εἰς τοὺς ὁρῶντας γίνονται, ὡς εἶπεν ὁ Σειρὰχ „ ὡραῖον ἔλεος ἐν καιρῷ θλίψεως, ὡς νεφέλαι ὑετοῦ ἐν καιρῷ ἀβροχίας: (Σειρ. λβ'. 20.) τοιουτοτρόπως καὶ τῷ τότε καιρῷ, μὲ τὸ νὰ ἔλειψαν αἱ πνευματικαὶ νεφέλαι ἀπὸ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἡ κληρονομία Κυρίου ἠθύμησε διὰ τοῦ ἀβροχίαν: τότε χάειν τῷ προφητικῷ ὄμματι ὁ Ἡσαΐας προϊδὼν, τὰς ὀμβροφόρους νεφέλας τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων, σκιρτᾷ τῷ πνεύματι, καὶ θαυμασικῶς ἐρωτᾷ διὰ τοῦ τῶν φαινομένου καινότητα.

Πέ-

Πέτανται δὲ φησι καὶ αἱ νεφέλαι αὗται· ὐ τρέχουσιν, ὐδὲ κινοῦνται, διὰ νὰ δείξῃ τὴν τῶν Ἀποστόλων εἰς πᾶσαν Κόσμον ταχυπάτην ὁδοιπορίαν, καὶ τὴν δίκην πετεινῶν ὀξυπάτην αὐτῶν πτῆσιν εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης πληρώματα. Περὶ ὧν καὶ ὁ Σειρὰχ εἶπεν „ ἐξέπτησαν νεφέ„ λαι ὡς πετειναὶ (Σειρ. μγ'. 14.) ὁ γὰρ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, καὶ τὸν Δαβὶδ (ψαλμ. ργ'. 4.) καὶ δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις, καὶ τὸν Ἰὼβ (κς'. 8.) αὐτὸς εἰς τὰς νεφέλας ταύτας τῶν Ἀποστόλων ὑπέβας, ἐν βραχεῖ χρόνῳ πᾶσαν περιῆλθε τὴν οἰκουμένην, καὶ βροχὴν ἁγίου τῆς ἑαυτοῦ θεογνωσίας τῇ οἰκείᾳ κληρονομίᾳ ἀφῆκεν, καὶ κατηρτίσατο αὐτὴν καὶ ἀνέψυξεν, ἤδη ἀθυμήσασαν ὑπὸ τῆς ἀνομβρίας καὶ ξηρανθεῖσαν, καθὼς τὸν αὐτὸν πάλιν Δαβίδ. (ψαλμ. ξζ'. 10.)

Τούτων πηγαὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ἀποστολικῶν νεφελῶν τὰ νεκταρώδες, καὶ γλυκὺ, καὶ πότιμον ὕδωρ, καὶ ἡ θεόρρυτος βροχὴ, ἐσυνάχθη ὡσαύτως εἰς συναγωγάς τινας, καὶ λάκκους, καὶ φρέατα. ἄλλο μὲν, εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, ἄλλο δὲ, εἰς ὑπισολὰς προσδιωρισμένας, καὶ ἄλλο, εἰς Ἐπισολὰς Καθολικάς· ἔτζι γὰρ ὁ θεόπνευστος Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, καὶ ὁ Μάρκος, καὶ ὁ Λουκᾶς, καὶ ὁ Γιωάννης αἱ τέσσαρες δροσώδεις καὶ δωρεαὶ τοῦ Κυρίου νεφέλαι, περὶ ὧν εἶναι γεγραμμένον „ Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις. (Ψαλμ. ξζ'. 37.) ἐσώσαξαν καὶ ὑποταμίδευσαν μέσα εἰς τὰ φρέατα τῶν τεσσάρων αὐτῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, τὸ ἐν αὐτοῖς ζῶν καὶ ἀλλόμυον ὕδωρ τοῦ Πνεύματος, ἐξ οὗ παῦ τὸ πλήρωμα τῶν χριστωνύμων καθ' ἑκάστην ἀρδεύεται· ἔτζι ὁ μακάριος Ἀπόστολος Παῦλος ἡ ὀμβροφόρος νεφέλη τοῦ Πνεύματος, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ ὡς νεφέλη δρόσου ἡμέρας ἀμητοῦ ἔσαι. (Ἡσ. ιή. 4.) ἐσώσαξε καὶ οἱονεὶ ἀπεθησαύρισε τὸ ἐν αὐτῷ ζωήρρυτον ὕδωρ τῆς χάριτος, μέσα εἰς τὰ φρέατα τῶν δεκαπεσσάρων αὐτοῦ ὑπισολῶν, ἐξ ὧν πᾶσα ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ποτίζεται· ἔτζι τέλος πάντων, καὶ οἱ τέσσαρες τοῦ Κυρίου Ἀπόστολοι, δηλαδὴ ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, ὁ Κορυφαῖος Πέτρος, ὁ θεολόγος Γιωάννης, καὶ ὁ θεάδελφος Ἀπόστολος τοῦ Κυρίου Ἰούδας, τὰ νέφη τὰ ῥάσσαντα δρόσον, καὶ ἰσχυρὰ γεγονότα τῇ παντοδυνάμῳ ἰσχύϊ τοῦ Πνεύματος, περὶ ὧν εἶναι γεγραμμένον „ νέ„ φη δὲ ἐρρύη δρόσον. (Παρ. γ'. 20.) καὶ πάλιν „ νίκα ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ ὦμα νέφη. (αὐτόθ. ή. 28.) ὅτοι, λέγω, συνήθροισαν καὶ ἀπέθεντο τὸ ἐν αὐτοῖς νοερέγερτον, καὶ ἡδὺ, καὶ ψυχὼ καὶ καρδίαν δίφραιον ὕδωρ, μέσα εἰς τὰ φρέατα τῶν ἑπτὰ τούτων Καθολικῶν Ἐπισολῶν, ἐξ ὧν ἅπαντες οἱ λαοὶ τῶν ὀρθοδόξων δροσίζονται, καὶ τὸν φλόγα τῶν ἀλόγων παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας διηνεκῶς ἀναψύχουσιν.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ φρέατα ταῦτα τῶν Καθολικῶν Ἐπισολῶν ἦτον βαθέα, τόσον διὰ τὰ νοήματα, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διὰ τοῦτο ἐχρειάζοντο αὖτλημα καὶ χοινίον μακρόν: ἤγουν παιδείαν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, διὰ νὰ ἐξαντληθῶν· εἶπε γὰρ ὁ θεοφόρος Μάξιμος „ τὸ φρέαρ ἐστὶ τοῦ Ἰακὼβ, ἡ Γραφή. τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶν, ἡ ἐν τῇ Γραφῇ γνῶσις. „ τὸ δὲ βάθος, ἡ τῶν γραφικῶν αἰνιγμάτων δυσδιεξίτητος θέσις· τὸ δὲ αὖτλημά ἐστιν, ἡ διὰ „ τῶν γραμμάτων τοῦ θείου λόγου μάθησις. (κεφ. κθ'. τῆς δ'. ἑκατοντ. τῶν Γνωσικῶν) ὅθεν ἠκολούθει, ὅτι ὅποιος μὲν εἶχεν αὖτλημα καὶ χοινίον μακρὸν, καὶ ἦτον ἔμπειρος τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, αὐτὸς μόνος ἐδύνατο νὰ ἐξαντλήσῃ, καὶ νὰ δροσίσῃ τὸν δίψαντα. ὅποιος δὲ ἐκ τοὐναντίου αὖτλημα καὶ χοινίον τοιοῦτον δὲν εἶχεν, ἀλλ' ἦτον ἄπειρος παιδείας ἑλληνικῆς: αὐτὸς κατεφλέγετο μὲν ὑπὸ μίαν ζέουσαν ἐπιθυμίαν, νὰ ἀναψύξῃ δὲ ταύτην ὁλόλως ἐδύνατο. ἀκόμη τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς, τὰ ἴδια ἐκεῖνα τῆς Σαμαρείτιδος λόγια, τῆς εἰπούσης „ Κύριε, „ αὖτλημα ἐκ ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθὺ, πόθεν ἔν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; (Ἰωάν. δ'. 11.) ἐντεῦθεν ἄρχησα σχεδὸν ἐφαίνοντο τὰ φρέατα ταῦτα μὲ τὸ ἐν αὐτοῖς πνευματικὸν ὕδατος, εἰς τοὺς ἀσόφους καὶ ἁπλοϊκοὺς ἀδελφούς· νυῦν δὲ Χριστοῦ χάριτι διὰ τῆς παρούσης Ἑρμη-

νείας ἐξαντληθεῖται, καὶ τὸ ἐν βάθει διεισκόμενον ζωήρρυτον αὐτῶν ὕδωρ, εἰς δεξαμενὰς καὶ σέρνας ἐκκενωθεῖ, ἕτοιμον ἤδη πρόκειται εἰς πόσιν πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις σοφοῖς καὶ ἀσόφοις, τόσον τοῖς ἔχουσιν ἄτλημα, ὅσον καὶ τοῖς μὴ ἔχουσι.

Καὶ διὰ τὰ ὁμιλήσω χωρὶς μεταφοράς, λέγω καθαρώτερα· αἱ Καθολικαὶ αὗται Ἐπιστολαί, Πατέρες μου καὶ Ἀδελφοί, μὲ τὸ νὰ εἶχον νοήματα ὑψηλὰ καὶ βαθέα, διὰ τοῦτο ἦτον δύσληπται καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς σοφὰς καὶ πεπαιδδμενας. ἐρμηύδυσαν καὶ αὐτὰς καὶ ἐσαφήνισαν, πρῶτον μὲν, ὁ πολὺς τὰ θεῖα καὶ σοφὸς Μητροφάνης, τῆς λαμπρᾶς καὶ μεγαλοπόλεως Σμύρνης ὁ λαμπρὸς καὶ διάσημος πρόεδρος (1) ἄρισα πάντων καὶ γλαφυρώτατα. δεύτερον δὲ, ὁ μακάριος Θεοφύλακτος ὁ Βουλγαρίας, καὶ τρίτον ὁ Οἰκουμένιος· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἑρμηνεῖαι τούτων δείσκονται γεγραμμέναι εἰς γλῶσσαν μόνον ἑλληνικὴν, ἀκολούθως καὶ μόνας τὰς πεπαιδδμενας ὠφέλουν, τὰς εἰδότας τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον· εἰς δὲ τὰς ἀπείρους τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἄχρησαι παντελῶς ἐφαίνοντο καὶ ἀνωφελεῖς. τί λέγω; καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἔμπειροι, ὑστερημένοι ἔμενον ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ καὶ μυστηριώδη νοήματα ὁπού ἐν ταῖς Καθολικαῖς ταύταις Ἐπιστολαῖς κεκρυμμένα δείσκονται· ἐπειδὴ τὰ νοήματα ταῦτα ἐξαιρέτως καὶ διαφερόντως ἀνακαλύπτει ἡ ἑρμηνεία τοῦ σοφοῦ Μητροφάνους, ἡ δὲ ἑρμηνεία πάλιν αὕτη, ἐπειδὴ, ἦτο ἁπλῆ, ἦτο εἰς πολλὰ σπανίας Βιβλιοθήκας δείσκεται, ὡς μὴ ἐκδεδομένη ἕως τύπους, ἀλλὰ ἐν χειρογράφοις μόνοις σῳζομένη. (εἰ δὲ καὶ ὑποθέσωμεν, πῶς ἐξεδόθη αὕτη τύποις ποτὲ, διὰ τὴν παράπτωσιν ὅμως τοῦ πολλοῦ χρόνου, τοσοῦτον σπανία ἡ βίβλος ἐγένετο, ὥστε ὁπού εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιον, ὡσὰν καὶ νὰ μὴν ἤθελεν ἐκδοθῇ) ἐπειδὴ λέγω, ἡ ἑρμηνεία αὕτη τοῦ Μητροφάνους, ἡ τὰ ὑψηλὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων νοήματα ἑρμηνεύουσα, ἐξέλιπε, διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ, οἱ τῶν νοημάτων τούτων ἐρασταὶ καὶ φιλοθεάμονες, ὑστερῶντο τῆς ἀνειβεστέρας καὶ βαθυτέρας τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν καταλήψεως.

Μόνη δὲ ἡ τοῦ ἱερᾶ Θεοφυλάκτου ἑρμηνεία εἰς τὰς Καθολικὰς, δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς τὸ νὰ δίχαεισθῇ σῶα περίεργον ἀναγνώστην, καὶ σῶα νῦν φιλόκαλον καὶ φιλοθεάμονα. ἡ μόνη γὰρ αὕτη πολλὰ σωτόμως ἑρμηνεύει, ἐκεῖνα ὁπού ἑρμηνεύει, ἀλλὰ καὶ πάμπολλα, ἵνα μὴ λέγω τὰ θεμιτότερα, ἀνερμήνευτα καταλιμπάνει· ἡ δὲ τοῦ Οἰκουμενίου εἰς τὰς Καθολικὰς ἑρμηνεία, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, εἰ μὴ αὐτὴ ἐκείνη ἡ τοῦ Θεοφυλάκτου, ἀναλλάκτως μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις

---

(1) Ὁ ἱερὸς Μητροφάνης Σμύρνης ἤκμαζε κατὰ τὸ 858 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, ὅτε Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, σύγχρονος χρηματίσας τῷ ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ Φωτίῳ. διοίᾳ δὲ καὶ φιλίᾳ τῇ πρὸς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως φερόμενος, ἐχθρωδῶς διέκειτο εἰς τὸν σοφώτατον Φώτιον, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ, οἱ καλούμενοι Ἰγνατιανοὶ, καθὼς τοῦτο δηλοῦται ἀπὸ τοῦ προς Μιχαὴλ τὸν Πατζίκιον φερομένου ἐπιστολοῦ τοῦ αὐτοῦ Μητροφάνους, ἀδόκιμος δὲ καὶ ἀμφοτεροδέξιος ὢν κατά τε τὴν ἔξω σοφίαν, καὶ τὴν ἔσω καὶ καθ' ἡμᾶς, διάφορα συγγράμματα καταλέλοιπε. φέρεται γὰρ αὐτοῦ ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἑξαήμερον ἐν χειρογράφοις Κώδιξι πεμεχομένη κατὰ τὸν ἱερὸν καὶ βασιλικὸν Μοναὸν τοῦ Παντοκράτορος. οἱ Τζαδικοὶ Κανόνες οἱ καὶ πᾶσαν Κυριακὴν ἐν τῷ ὄρθρῳ αὐτοῦ μεσονυκτικοῦ ψαλλόμενοι ἐν πάσῃ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ. Κανόνες ὁκτώηχοι προς τὸν Θεοτόκον, οἵτινες σώζονται ἐν τῷ νεοτυπώτῳ Θεοτοκαρίῳ. τοῦτῳ ἀναφέρεται καὶ ἐπιγράφεται καὶ τὸ περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας σύγγραμμα, καὶ τὸν Ἀλάτιον, ἀναλαβὸν τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ἄλλοι τὸ ἀναφέρουσι τῷ ἁγιωτάτῳ Φωτίῳ, καὶ ἐκεῖνα γνήσιον γόνον εἶναι τοῦτο ἐθέλουσι. καὶ ὅρα ἐν τῷ β'. τόμ. τῆς ὁκτατόμου περὶ τῆς ὑπομνηματισῶν σελ. ιζ'. πάντων δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τὸ κάλλιστον καὶ κοινωφελέστατον, ἡ εἰς τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς ταύτας Ἐπιστολὰς ἑρμηνεία ἐστίν.

* * *

λέξεις ἀδεισκομεύη, ἔξω μόνον ἀπὸ κάποιά τινα, πολλὰ σάνια, ὅπου γράφονται ἐν αὐτῇ μὲ τρόπον ἀφορον.

Ἐπειδὴ δὲ ἀδόκησεν ἡ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια, νὰ εὑρεθῇ ἡ ἀνωτέρω ἑρμηνευτικὴ τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν τοῦ ἱεράρχου καὶ σοφοῦ Μητροφάνους Βίβλος, εἰς τὸν ἱερὸν, βασιλικὸν, καὶ ὄντως ἀσκητικὸν Μονὸν τοῦ ἁγίου Διονυσίου: ἥτις, καθὼς μόνη ἀπὸ ὅλας τὰς σεβασμίας καὶ ἀγείας μονὰς τοῦ ἁγίου Ὄρους, ἔχει καὶ δείχνει θεῖον καὶ σεβάσμιον λείψανον ἁγιορείτου ἁγίου: τοῦ ἰσαγγέλου φημὶ ἐκείνου καὶ ὁσιωτάτου μου ἐν μοναχοῖς, Παναγιωτάτου δὲ καὶ περιφήμου ἐν οἰκουμενικοῖς Πατριάρχαις ἁγίου Νήφωνος: ἔτζι καὶ μόνη ἀπὸ τὰς λοιπὰς, εἶχε τὸν βίβλον ταύτην, ὡσὰν ἕνα θησαυρὸν πολύτιμον τῇ οἰκείᾳ βιβλιοθήκῃ ἐναποκείμενον· καὶ ὡσὰν ἕνα μονογενῆ καὶ ἀραβικὸν φοίνικα, τὸ μόνον ἐν τοῖς ὀρνέοις εἶδος ἐν παντῷ καὶ τὸ ἄτομον, ἐπειδὴ, λέγω, ὅπως ἀδόκησεν ἡ θεία Πρόνοια, ἡ τὰ κοινωφελῆ καλὰ βαθέως, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις ἐφίκοιτο, προβλέπουσα καὶ διοικοῦσα: τούτου χάριν ἐφαίνετο εἰς τὸ ἑξῆς, ὅτι ἀφ' ἧς εὑρέσεως τῆς διαληφθείσης βίβλου, ἔμελλε νὰ λάβῃ μίαν ἀρχετὴν τελειότητα ἡ εἰς τὰς Καθολικὰς ἐπιστολὰς ἑρμηνεία, καὶ ἀκολούθως ἔμελλε νὰ προξενήσῃ μίαν μεγάλην ὠφέλειαν εἰς ὅλην τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἐὰν ἀδείσκετό τινας νὰ συμπερανισθῇ ἐκ τῶν ἀνωτέρω τειῶν ἑρμηνευτῶν τὰ ὑσιώδη καὶ χρήσιμα, καὶ νὰ μεταφράσῃ ταῦτα εἰς τὸ ἁπλοῦν.

Ὅθεν ἡ αὐτὴ θεία Πρόνοια νοήσασα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Παναγιωτάτου, θειοτάτου, καὶ ἐμφιλοσόφου Δεσπότου πρώην οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυροῦ Νεοφύτου, τοῦ τῷ ζήλῳ τῶν κοινωφελῶν τοῦ Γένους καλῶν ἀφάτως καταφλεγομένου, ἐκίνησε τὸ ἱερὸν αὐτοῦ πνεῦμα, καὶ ἐνετείλατο τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι, καὶ λόγοις προτρεπτικοῖς με ἠξίωσε, νὰ ὑπέλθω τὸν ἀγῶνα τοῦτον, εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ Γένους παντὸς κοινωφέλειαν· ἣ τῇ παναγίᾳ ὑπαγῇ κλίνας τὸν αὐχένα, ὡς παντὶ δικαίῳ λόγῳ, καὶ δικαίᾳ, καὶ κοινωφελεῖ, καὶ ταῦτα ἀδιαλείπτως καὶ μετὰ θεοῦ δεσπότου καὶ προσάτου ἐν πολλοῖς πολλάκις αὐαφανεύτου τῆς ἐμῆς ἀθυρείας, ἔγραψα περὶ τῆς ἀνωτέρω βίβλου τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους τῷ παναγιωτάτῳ, καὶ θεοσεβεστάτῳ, ἁγίῳ Ἀρχιμανδρίτῃ, καὶ Σκευοφύλακι τῆς φερωνύμου ἱερᾶς καὶ σεβασμίας Μονῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου, Κυρίῳ Γρηγορίῳ, τῷ ἐκ τῆς εὐκλεοῦς Νήσου Χίου καταγομένῳ, τῷ καὶ φρονίμως καὶ ἀείσως τελοῦντι τὴν σκευοφυλακικὴν ἐπισασίαν διέποντι: ὅς τις παρ' ἐμοῦ πρώτως ἀξιώσεν, ζητήσας μόνος ὁ εὐλογημένος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ, εὗρε ταύτην καὶ ἀπέστειλέ μοι μὲ προθυμίας μεγάλης· ᾧ τινι καὶ τὸ Γένος ἅπαν ὁμολογείτω τὴν χάριν ταύτην ἀθάνατον· τοῦτο γὰρ εἵνεκα καὶ ἐμοὶ συνῆλθε ἡ παρ' αὐτοῦ γενομένη τῆς βίβλου ἀποστολὴ γέγραπται, εἰς μνήμην τῆς τούτου ἀγαθοσυνύης ἀΐδιον.

Καὶ λοιπὸν ταῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πρεσβείαις θαρρήσας, καὶ ταῖς εὐχαῖς τοῦ παναγιωτάτου, καὶ πάντων τῶν εὐσεβῶν ὑπεστηριχθείς· μᾶλλον δὲ πολὺ πρότερον τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν ὑπακαλεσάμενος τοῦ εἰπόντος „ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ συμβιβάσω σε ἃ μέλλεις λαλῆ„ σαι. (Ἐξ. δ'. 12.) καὶ ἔ χωεὶς, ὑδεὶς ἂν δυνάιτο ποιῆσαι ὑδὲν ἀγαθὸν, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ὁ ἀψευδέστατος „ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πρόθεσις καρδίας, παρὰ δὲ Κυρίου ὑπόκρισις γλώσ„ σης, καὶ τὸν Παροιμιαστήν. (Παρ. ις'. 2.) τούτοις, λέγω, ἐνισχυθεὶς, συμπερανίσθην τὴν Ἑρμηνείαν ταύτην τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν, ἐκ τῶν τειῶν Ἑρμηνευτῶν. ὡς ἐπιτοπλεῖστον μὲν, καὶ κεδὸν παντοχῆ, ἐκ τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους. πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου, ὀλιγάκις δὲ ἐκ τοῦ Οἰκουμενίου. ὅσα δ' ἐχρειάσθηκα δὲ μόνον εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ ἐπαύδασα, ὅσα μοι δυνάμις, νὰ ἀνθολογήσω δίκην μελίσσης καὶ τὰ ἐκ τῶν ἄλλων Πατέρων ὅσα εὐοράδην ἔφθασαν νὰ εἰπῶν εἴς τινα ῥητὰ τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν, ἐπειδὴ ὑδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐποίησεν ἰδίαν καὶ καθ' αὐτὸ ἑρμηνείαν εἰς ὅλας τὰς Καθολικάς. προσέθηκα δὲ καί τινας ὑποσημειώσεις,

διὰ

διὰ νὰ δ᾽χαρισήσω τὴν περιέργειαν τῶν φιλολόγων ἀναγνωστῶν μου, μεταφράσας χεδὸν τὰ πάντα εἰς τὸ ἁπλοῦν, διὰ νὰ καταλαμβάνωσιν οἱ ἁπλοῖ ὁμογενεῖς μου ἀδελφοί.

Ὥστε ἡ παρ᾽ ἐμοῦ συνεπανιθεῖσα αὕτη Ἑρμηνεία, πλήρης ἤδη καὶ τελεία γενομένη, τόσον δ᾽χ τὴν σῶσιν τῆς τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους ἑρμηνείας, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνθολογίαν τῶν ἅγιων Πατέρων· μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως διὰ τὸ ἁπλοῦν τῆς φράσεως, δύναται νὰ δ᾽χαρισήσῃ ἐν ταυτῷ καὶ τοὺς ἁπλοϊκοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς πεπαιδευμένους, καὶ σοφούς· ἐκείνους μὲν, διὰ τὸ πεζὸν τῆς φράσεως, τούτους δὲ, διὰ τὸ ποικίλον τῶν μαρτυριῶν καὶ τῶν ὑποσημειώσεων· διὰ τί ἡ ἐδικήμου ἐλαχιστότης, ἀναλαβοῦσα ἔχῃ προηγούμενον σκοπὸν νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἀπείρους τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἀδελφούς, μὲ τὰ δ᾽τελῆ καὶ ἁπλᾶ αὐτῆς νοήματα: ἐπόμενον ὅμως ἔχει σκοπὸν, τὸ νὰ ὠφελήσῃ ὁπωσοῦν καὶ τοὺς πεπαιδευμένους καὶ ἐμπείρους αὐτῆς, καὶ μάλιστα τοὺς ἀρχαίους ἱεροκήρυκας, δίδουσα ὕλην εἰς αὐτοὺς δ᾽χ νὰ διδάσκωσι τὸν περιούσιον λαὸν τοῦ Χριστοῦ· καὶ διὰ τούτων ἁπάντων ἀσυδάζει νὰ γένῃ καὶ αὐτὴ ὁπωσοῦν χρήσιμος εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἧς τὸν τύπον ἐπῆρεν ἡ παλαιὰ ἐκείνη καὶ νομικὴ τοῦ Μωϋσέως Σκηνή. ὥσπερ οὖν εἰς τὴν κατασκευὴν ἐκείνης ἄλλοι μὲν, ἐπρόσφεραν λίθους τιμίους καὶ μαργαρίτας· ἄλλοι δὲ, χρυσὸν καὶ ἀργύριον καὶ χαλκὸν, ἄλλοι, ὑάκινθον καὶ πορφύραν καὶ κόκκινον καὶ βύσσον· ἄλλοι ξύλα ἄσηπτα· ἄλλοι δέρματα κριῶν ἐρυθρά· καὶ ἄλλοι πολυτελῆ τείχας αἰγείας, ἕκαστος κατὰ τὴν δύναμιν ὅπερ εἶχε, καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπαρχὴ, ἣν λήψεσθε ἀπ᾽ αὐ„ τῶν, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ χαλκὸν, καὶ ὑάκινθον καὶ πορφύραν καὶ κόκκινον διπλοῦν, καὶ βύσ„ σον κεκλωσμένον, καὶ τείχας αἰγείας, καὶ δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα, καὶ δέρματα ὑα„ κίνθινα καὶ ξύλα ἄσηπτα. (Ἐξ. κέ. 3.) καθὼς, λέγω, εἰς τὴν παλαιὰν ἐκείνην Σκηνὴν τοῦ Θεοῦ, ἄλλοι ἄλλας ὕλας ἐπρόσφεραν: ἔτζι καὶ εἰς τὴν νέαν ταύτην Σκηνὴν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἄλλοι μὲν, ἂς προσφέρωσι λίθους πολυτελεῖς, καὶ μαργαρίτας, καὶ ὕλας τιμίας: συγγράμματα δηλαδὴ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα καὶ θεολογικὰ, ἐμοὶ δὲ τῆς ἀναξίᾳ ἀρκεῖ νὰ συνεισφέρω εἰς αὐτὴν αἰγείας τείχας καὶ δέρματα: δ᾽τελῆ δηλαδὴ καὶ ἁπλοϊκὰ καὶ παχύδερμα νοήματα, ὠφέλιμα ὅμως εἰς τοὺς ἁπλοῦς ἀδελφούς, ὡς βεβαμμένα μὲ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, τοῦ ἁγιάσαντος τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν χύσιν τοῦ παναγίου του αἵματος: ἤτοι κεκοσμημένα ὄντα μὲ τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν τοῦ ἡμῶν Χριστοῦ Μυστηίου.

Δέξασθε τοίνυν μετὰ περιχαρείας ἁπάσης τὰς παρούσας ἐπτὰ Καθολικὰς Ἐπιστολὰς, πληρέστατα ἤδη ἀνεπτυγμένας, καὶ εἰς ἁπλοϊκὴν διάλεκτον ἑρμηνευομένας, Πατέρες μου καὶ Ἀδελφοί, ὅσοι τε τοῦ ἱεροῦ καταλόγου, καὶ ὅσοι τῆς τῶν λαϊκῶν τυγχάνετε τάξεως, δέξασθε. πληροφορῶ γὰρ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ὅτι πολλοῦ καὶ μεγάλου ἐξ αὐτῶν θέλετε ἀπολαύσετε τὴν ὠφέλειαν· αὐταὶ γὰρ εἶναι τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἡ θεμελίωσις, τὸ ὕψος τῆς θεολογίας, τὸ βάθος τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, τὸ πλάτος τῆς θεωρίας, καὶ τὸ μῆκος τῆς πράξεως, τῶν δύω ἀκροτήτων τῆς ἀληθινῆς καὶ ὄντως φιλοσοφίας· αὐταὶ εἶναι τῶν Ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ τὸ θησαυροφυλάκιον· τῶν ἀπειλῶν τὸ ταμιεῖον, τῶν ζωοποιῶν ἐντολῶν τὸ γαζοφυλάκιον, ἡ χρυσόπλοκος καὶ ἀλληλοσύνδετος Σειρὰ τῶν θεουργικῶν ἀρετῶν, καὶ τῶν ἐναντίων κακιῶν ἡ συλλύτωσις· τῆς Πίστεως ἡ διδασκαλία, τῶν καλῶν ἔργων ἡ ὁδηγία· τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον διπλῆς ἀγάπης ἡ πλατυτάτη νομοθεσία. αὐταὶ δὴ αὐταὶ εἶναι, τὰ καθαρώτατα ἔσοπτρα τῆς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ εἰς ἅδην οἰκονομικῆς καταβάσεως· τῆς τοῦ παρόντος Κόσμου ἀλύσεως, καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλαγῆς αὐτοῦ καὶ μεταποιήσεως· ἡ ἐναργεστάτη πρόρρησις τῶν αἱρετικῶν καὶ ψευδαποστόλων· καὶ τῶν δυσεβῶν αὐτῶν δογμάτων ἡ τελεία καταργησις. αὐταὶ εἶναι, ἡ ἀναγκαία ὕλη πασῶν τῶν διδασκάλων. τὰ ἐνδιάθηκα συγγράμματα, τὰ συμπληρώντα τοὺς νέους

Διαθήκῃ· τῶν πατέρων ἐνδόξων καὶ πανσόφων Ἀποστόλων τῷ Κυρίῳ, τῷ Ἀδελφοθέῳ Ἰακώβῳ, τῷ Κορυφαίῳ Πέτρῳ, τῷ Θεολόγῳ Ἰωάννῃ, καὶ τῷ Ἀποστόλῳ Ἰούδᾳ, τὰ γνήσια καὶ ἀληθῆ σωτάγματα καὶ πονήματα. Καὶ αὐταὶ εἶναι πλουταῖον, τὸ ζωήρρυτον ἐκεῖνο καὶ νεκρέγερτον ὕδωρ, καὶ ἡ γλυκυτάτη βροχὴ, καὶ ὁ Θεοσάλακτος υἱὸς, περὶ οὗ εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἔρρυσεν ἐκ τῆς Ἀποστολικῶν νεφελῶν, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐδρόσισεν· ὅπερ ἤδη ἐξαντλημένον, καὶ εἰς τὴν παροῦσαν Ἑρμηνείαν, ὡσανεὶ εἰς δεξαμενὴν ἐκκενωθὲν, ἀρείσκεται τοῖς πᾶσιν εἰς πόσιν πρόχειρον.

Καὶ αὖ θέλομεν νὰ σεμνύνωμεν τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς Ἐπιστολὰς ταύτας μὲ τὸν ἑβδομαδικὸν ἀριθμὸν, ὃς τις κοντὰ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν σεμνὸς λογίζεται καὶ σεβάσμιος, δὲν θέλομεν σφάλλομεν ἀΐσως καὶ εἰπεῖμεν, ὅτι: καθὼς ἡ ἑπτάχορος Ἄρκτος φωτίζει τὸν βόρειον Πόλον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἑπτὰ πλανῆται λαμπρύνουσι τὸ αἰσθητὸν τοῦτο τοῦ Κόσμου στερέωμα: ἔτζι καὶ αἱ ἑπτὰ Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ αὗται, φωτίζουσι καὶ λαμπρύνουσι θαυμασίως τὸν ἀληγορικὸν Πόλον, καὶ τὸ νοητὸν ἅπαν καὶ πολύφωτον τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας στερέωμα. Καὶ καθὼς τὰ ἑπτὰ αὖθη τὰ τῆς ἄλλων ἐξαίρετα: ὁ ὑάκινθος, λέγω, τὸ ἴον, τὸ κρῖνον, τὸ ῥόδον, ἡ ἀναγαλλὶς, τὸ ἐρυθρόδανον, καὶ ὁ νάρκισσος διωδιάζουσι καὶ διφραίνουσι τὴν αἰσθητὴν ὄσφρησιν· καὶ καθὼς τὰ ἑπτὰ ἐξαίρετα μέταλλα ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος, ὁ χαλκὸς, ὁ ὔελος, ὁ κασίτερος, ὁ σίδηρος, καὶ ὁ μόλιβδος τὰς πενομένας πλουτίζουσιν· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καθὼς τὰ ἑπτὰ ἐξαίρετα χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ σοφία, ἡ σωφροσύνη, ἡ γνῶσις, ἡ εὐσέβεια, ἡ βουλὴ, ἡ ἰσχὺς, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, τὰς γνήσιας αὐθρώπους χαριτόνουσι καὶ θεοῦσι: τοιουτοτρόπως καὶ αἱ ἑπτὰ Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ αὗται νοητῶς διωδιάζουσι, νοητῶς πλουτίζουσι, καὶ νοητῶς χαριτόνουσι καὶ θεοῦσιν ἅπαν τὸ τῆς ὀρθοδόξων χριστώνυμον πλήρωμα.

Διὰ τοῦτο, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, ἐπιμεληθῆτε ἅπαντες μικροὶ καὶ μεγάλοι νὰ ἀποκτήσετε τὴν πολυωφελῆ καὶ μεγαλωφελῆ ταύτην Βίβλον, ὡς χαριτῶσαν τὰς ψυχάς σας, ὡς πλουτίζουσαν τὰς πενομένας φρένας σας, ὡς διωδιάζουσαν τὰς νοητάς σας ὀσφρήσεις, καὶ ὡς λαμπρύνουσαν καὶ φωτίζουσαν τὰς καρδίας σας. ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολλὰ ἄτοπον πρᾶγμα εἶναι, νὰ ἐμβαίνῃ τινὰς μέσα εἰς τὰ σπήτια τῶν πενιχροτέρων χριστιανῶν, καὶ ἐκεῖ νὰ διρίσκῃ μὲν, τάμας, χαρτία, μάγγαλα, καὶ σκιὰν καὶ ἀγγεῖα πολυποίκιλα καὶ διάφορα: πράγματα ὁποῦ εἶναι ψυχοβλαβῆ καὶ μάταια, βιβλία δὲ ἱερὰ καὶ σεβάσμια τῆς νέας Γραφῆς, ἢ τῶν θείων Πατέρων, νὰ μὴν διρίσκῃ εἰς κανένα μέρος τοῦ σπητίου του· τὰ ὁποῖα εἶναι πράγματα ψυχωφελῆ, πράγματα σωτηριώδη καὶ ἀναγκαῖα. ὅθεν δίκαιον εἶχεν ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης νὰ θαμποσπᾶται, καὶ νὰ λέγῃ τοῦτα πρὸς τοὺς χριστιανούς „ τίς ἦν „ ὑμῶν, εἰπέμοι, ἐν οἰκίᾳ γενόμενος πυκτίον ἔλαβε χριστιανικὸν μετὰ χεῖρας, καὶ τὰ ἐγκει- „ μενα ἐπῆλθε, καὶ ἠρώτησε τὴν γραφήν; οὐδεὶς ἂν ἔχοι ταῦτα εἰπεῖν· ἀλλὰ πεττοὺς μὲν „ καὶ κύβους θαμὰ τοῖς πλείοσιν εὑρήσομεν ὄντας, βιβλία δὲ, οὐδαμοῦ, ἀλλὰ παρ' ὀλίγοις. (Ὁμιλ. λβ'. εἰς τὸ κατ' Ἰωάννην.)

Μὰ τί προφασίζονται μερικοὶ χριστιανοί; ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς ἄνθρωπος, καὶ δὲν ἔχω τὸν τρόπον νὰ ἀγοράσω βιβλία. πρὸς τοὺς ὁποίους ὑποκείνεται ὁ ἴδιος Χρυσόστομος λέγων, ὅτι ψυχρὰ καὶ ματαία πρόφασις εἶναι αὐτή. διὰ τί, καθὼς κάθε τεχνίτης ἐξοδεύει καὶ ἀγοράζει ὅλα τὰ σωέργα ὁποῦ χρειάζονται εἰς τὴν τέχνην του, καὶ καμμία πτωχεία δὲν ἐμποδίζει αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀγορὰν τῶν ἀναγκαίων ὀργάνων: τοιουτοτρόπως καὶ κάθε χριστιανὸς χρεωστεῖ νὰ ἐξοδεύῃ, διὰ νὰ ἀγοράζῃ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία διὰ τὴν σωτηρίαν του: δηλαδὴ ὅσα διδάσκουσι τὴν ὀρθόδοξον Πίστιν, καὶ τὴν χριστιανικὴν ζωὴν, ὁποῖα μέλισσα εἶναι τὰ τέσσαρα

ἅγια

ἁγία Εὐαγγέλια, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, αἱ Καθολικαὶ αὐτοῦ ἐπιστολαὶ καὶ πασῶν Ἀποστόλων μὲ τὰς ἐξηγήσεις των. καὶ ἄλλα βιβλία ψυχωφελῆ, καὶ χάμμια πτωχεία δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἐμποδίζῃ αὐτὸς ἀπὸ τὴν τοιούτων βιβλίων ἀπόκτησιν. „ ἔτι „ καὶ ἕτερα φρόφασις τοῖς ὕπω ῥαθύμοις ἀλογωτάτη, τὸ μὴ κεκτῆσθαι, μηδὲ ἔχειν βιβλία. καὶ „ φρὸς μὲν τοὺς πλουτοῦντας γέλως ὑπὲρ παύτης ἀποτείνεσθαι τῆς φροφάσεως. ἐπειδὴ δὲ τὴν „ πενεστέρων πολλοὺς οἶμαι κατασχεῖν αὐτὴ σωνεχῶς. ἐκεῖνο αὖ ῥᾴδιον ἐροίμην αὐτούς: „ εἰ μὴ πάντα τὰ τῆς τέχνης ὄργανα, ἧς ἕκαστος ἔξι δημιουργὸς, πλήρη καὶ ὁλόκληρα ἔχοι, „ κἂν μυρία κωλύῃ πενία; (Ὁμιλ. ιά. εἰς τὸν Γωάννην.)

Ἄλλοι δὲ πάλιν Χριστιανοὶ πλούσιοι ὄντες, ἀγοράζουν καὶ βιβλία, καὶ ἔχουν παῦτα εἰς τὸν οἶκόν τους, ὄχι ὅμως διὰ νὰ τὰ ἀναγινώσκουν· ἀλλὰ διὰ νὰ φιλοτιμοῦνται, καὶ νὰ δείχνουν εἰς τοὺς ἄλλους, πῶς ἔχουν βιβλιοθήκην πλουσίαν. Τοῦτο δὲ εἶναι μία ἀποπία καὶ κενοδοξία μεγάλη· διατὶ αὐτοὶ μὴ ἀναγινώσκοντες, ὑστεροῦνται τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐκ τῶν βιβλίων, ἐξίσου μὲ ἐκείνους τοὺς πτωχοὺς ὁπού δὲν ἔχουν τελείως βιβλία· καθὼς καὶ παύτην τὴν ἀποπίαν ἐλέγχει ὁ αὐτὸς χρυσοῦς Ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας λέγων „ Καὶ οὗτοι δὲ (οἱ ἔχοντες „ βιβλία) τοῖς οὐκ ἔχουσιν ὁμοίως διάκεινται, δήσαντες αὐτά, καὶ ἀποθέμενοι ἅπαντες „ ἐν κιβωτίοις. οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ ὠφελείας καὶ κέρδους τοῦτο κτῆσιν αὐτῶν πεποίωνται. ἀλλὰ „ πλούτου καὶ φιλοτιμίας ἐπίδειξιν ποιούμενοι, περὶ παῦτα ἐσπουδάκασι· τοσαύτη τῆς κενοδο- „ ξίας ἡ ὑπερβολή. (Ὁμιλ. λβ'. εἰς τὸ κατὰ Γωάννην.)

Ἀλλὰ τότε μὲν εἰς ἐκείνους τοὺς καιρούς, μὲ τὸ νὰ ἦτον τὰ βιβλία ἀκριβά, διατὶ τὸ ἀκόμη τὸ χαρτὶ δὲν ἦτον εὔρημένον, καὶ διατὶ ἀκόμη ἡ τυπογραφία δὲν εἶχε ἐπινοηθῆ: εἶχον κάποιαν εὔλογον φρόφασιν οἱ πτωχοὶ χριστιανοὶ νὰ μὴν ἀποκτοῦν βιβλία· τώρα δὲ ὁπού, χάριτι Χριστοῦ, τὰ βιβλία εἶναι ὀλίγης τιμῆς, οὐδεμίαν φρόφασιν εὔλογον ἔχουν οἱ πτωχοὶ Χριστιανοὶ εἰς τὸ νὰ μὴν ἀποκτοῦν βιβλία· διὰ τοῦτο ἂς ἐπιμελοῦνται διὰ νὰ ἀγοράζουν τὰ ψυχωφελῆ καὶ ἀναγκαῖα βιβλία εἰς τὴν σωτηρίαν τους. καὶ ἀγοράζοντες, ἂς ἀσπάζωνται καὶ διὰ τὰ ἀναγινώσκουν σωνεχῶς· ὠφελὸς γὰρ ὄφελος ἐκ μόνης τῆς ἀγοράσεως. ἀναγινώσκοντες δὲ αὐτὰ σωνεχῶς καὶ, ὅσον τὸ δυνατὸν, εἰς ἔργον τὰ ἀναγινωσκόμενα βάλλοντες, κερδίζουν τὸ μέγα καὶ πολύτιμον καὶ πάσης τιμῆς ὑπεράξιον κέρδος, ὅπερ εἶναι ἡ αἰώνιος σωτηρία των. καθὼς γὰρ αἱ αἰσχρολογίαι καὶ ματαιολογίαι μολύνουσι καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῶν αἰσχρολογούντων καὶ ματαιολογούντων: ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἡ ἀνάγνωσις τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἁγιάζει τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα τῶν ἀναγινωσκόντων, καὶ ἁγιάζουσα σῴζει παῦτα σωτηρίαν αἰώνιον· καὶ ὅτι τοῦτο ὄντως ἀληθές, ἄκουσον πάλιν αὐτοῦ τοῦ γλωττοῦ καὶ τῆς καρδίας χρυσοῦ Γωάννου λέγοντος παῦτα, καὶ παραγγέλλοντος εἰς τοὺς χριστιανοὺς „ ἁγίασον τοίνυν τὴν ψυχὴν, ἁγίασόν σου τὸ σῶμα, μετὰ παῦτα (τὰ θεῖα λόγια) ἐπὶ τῆς „ καρδίας καὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης ἔχων· εἰ γὰρ ἡ αἰσχρολογία καταρρυποῖ, καὶ δαίμονας καλεῖ. „ εὔδηλον ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀνάγνωσις ἁγιάζει, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπισπᾶται χάριν. (Ὁμιλ. λβ'. εἰς τὸ κατὰ Γωάννην.)

Ἀποκτῶντες οὖν τὴν παροῦσαν ψυχωφελεστάτην τῶν ἑπτὰ Καθολικῶν Ἐπιστολῶν Ἑρμηνείαν, προβαίνωσαν ἤδη εἰς τὸ θέατρον τοῦ Κόσμου διὰ τοῦ φωτὸς τῆς Τυπογραφίας, καὶ πνευματικῶς ὠφελούμενοι, δεήθητε, ἀδελφοὶ, τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τοῦ κοπιάσαντος ἁμαρτωλοῦ εἰς αὐτήν, καὶ τῶν ἄλλων Ἀδελφῶν τῶν συνεργησάντων ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ μεταδόσει βιβλίων, εὐχαρίστως δὲ καὶ μάλιστα ὑπὲρ τῆς ἀϊδίου σωτηρίας τοῦ εἰς τὸ κοινὸν φελέσαντος τοῦτο καλὸν, οὐ μόνον φροτρεψαμένου, ἀλλὰ καὶ φιλοτίμου δαπανήσαντος καταβα-

λόντος

λόντος εἰς τὴν τῆς Βίβλου ὅλης ἀντιγραφὴν, Παναγιωτάτου Δεσπότου, καὶ πρώην οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, Κυρίου Νεοφύτου. πρὸ δὲ πάντων, καὶ ἐν πᾶσι, καὶ μετὰ πάντων, δεήθητε ἅπαντες ὑπὲρ τῶν ἐκδεδωκότος τύποις τὴν παροῦσαν Βίβλον ἀδροῖς καὶ φιλοτίμοις χρήμασι Πανιερωτάτου ἁγίου Γ'ωαννίνων Κυρίου Γ'εροθέου, εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰς πλουτισμὸν ὅλης τῆς τῶν Χριστῶν ἁγίας Ε'κκλησίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν σῴα τοιοῦτον ἀναγκαῖον Βιβλίον ἔλιπε, καὶ εἰς κοινὴν πάντος τοῦ Γ'ένους ὠφέλειαν. Ε''ρρωσθε.

Τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐκ τῆ ΠΕ΄. Κανόνος.

„ Ἔξω ὑμῖν πᾶσι Κληρικοῖς, καὶ Λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅ-
„ για ..... Πέτρε Ἐπιστολαὶ δύω. Ἰωάννε τρεῖς. Ἰακώβε μία. Ἰού-
„ δα μία.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδε ἐκ τῆ Ξ΄. Κανόνος.

„ Ὅσα δεῖ Βιβλία ἀναγινώσκεσθαι ..... Ἐπιστολαὶ ἑπτὰ ὅπως. Ἰακώ-
„ βε μία. Πέτρε δύω. Ἰωάννε τρεῖς. Ἰούδα μία.

Τῆς ἐν Καρθαγενῇ Συνόδε ἐκ τῆ ΛΒ΄. Κανόνος.

„ Ἤρεσεν, ἵνα ἐκτὸς τῶν Κανονικῶν Γραφῶν μηδὲν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀ-
„ ναγινώσκηται, ἐπ' ὀνόματι θείων Γραφῶν. εἰσὶ δὲ αἱ Κανονικαὶ Γραφαὶ
„ αὗται ..... Ἐπιστολαὶ Πέτρε Ἀποστόλε δύω. Ἰωάννε Ἀποστόλε τρεῖς.
„ Ἰακώβε Ἀποστόλε μία. Ἰούδα Ἀποστόλε μία.

Ἀθανασίε ἐκ τῆς ΛΘ΄. ἑορταστικῆς Ἐπιστολῆς.

„ Τὰ δὲ τῆς Καινῆς πάλιν Βιβλία ἐκ ἐκνηπτέον εἰπεῖν, ἔστι δὲ ταῦτα ....
„ καὶ Ἐπιστολαὶ Καθολικαὶ καλούμεναι τῶν Ἀποστόλων ἑπτὰ, ὅπως. Ἰα-
„ κώβε μία. Πέτρε δύω. εἶτα Ἰωάννε τρεῖς. καὶ Ἰούδα μία.

Γρηγορίε τῆ Θεολόγε ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν ἐπῶν.

„ Ἤδη δ' ἀρίθμια καὶ νέε Μυσηρίε .....
„ Ἑπτὰ δὲ Καθολικαὶ, ὧν Ἰακώβε μία.
„ Δύο δὲ Πέτρε. τρεῖς δ' Ἰωάννε πάλιν.
„ Ἰούδα δ' ἐστὶν ἑβδόμη .....

ΔΙΑ ΤΙ ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΑΥΤΑΙ ΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΑΙ, ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟΝ.

Καθολικαὶ ονομάζονται αἱ ἑπτὰ Ἐπιστολαὶ αὗται: ἤγουν μία τῦ Ἰακώβου, δύω τῦ Πέτρου, τρεῖς τῦ Ἰωάννου, ἡ μία τοῦ Ἰούδα· ὡσὰν νὰ εἰπῇ τινας Ἐγκύκλιαι· διὰ τὶ οἱ ἀνωτέρω θεῖοι Ἀπόστολοι, δὲν ἔστειλαν τὰς Ἐπιστολάς των ταύτας προσδιωρισμένως ἡ ξεχωρισὰ εἰς ἕνα μόνον Ἔθνος, ἢ εἰς μίαν πόλιν: καθὼς ὁ Παῦλος ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς τε εἰς τὲς Ῥωμαίες, εἰς τὲς Κορινθίες, εἰς τὲς Ἐφεσίους, ἡ καθεξῆς εἰς ἄλλους ὀνομαστὶ προφερομένες: ἀλλὰ ἔστειλαν αὐτὰς εἰς ὅλες Καθολικῶς τὲς πιστὲς χριστιανές: ἤγουν, ἢ εἰς ὅλους τὲς Ἰουδαίες τοὺς ὄντας διεσπαρμένες εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ Κόσμου. ὡς ὁ Πέτρος ἔγραψε τὰς δύω τε Ἐπιστολάς, ἡ ὁ Ἰάκωβος, τὴν μίαν. ἢ ἡ εἰς ὅλες ἁπλῶς τὲς χριστιανοὺς, τοὺς ἔχοντας μίαν Πίστιν: ὡς ὁ Ἰωάννης (1), ἡ Ἰούδας ἔγραψαν τὰς ἐπιστολάς των.

(1) Ἀπορίας δὲ εἶναι ἄξιον: διὰ τὶ ἡ πρὸς τὸν Ἑκλεκτὸν Κυρίαν δευτέρα Ἐπιστολὴ τῦ Ἰωάννε, καὶ ἡ πρὸς Γάϊον τρίτη τῦ αὐτῦ, ὠνομάθησαν Καθολικαί, ἡ μ' ὅλον ὅπερ εἶναι μερικαὶ, καὶ χεδὸν ἀτομικαί; Λύοντες ἔν τῷ ἀπορίαν ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἴσως ὠνομάσθησαν ἔτζι, ἐκ τῦ σεμνοτέρε μέρες τῆς Ἐπιστολῶν τῆς ὕπο καλυμμένων· ἐπειδὴ δὲ αἱ πέντε ἄλλαι Ἐπιστολαὶ, εἰσὶ ἡ ὀνομάζονται Καθολικαὶ, ἐκ τύτων συνωνομάσθησαν Καθολικαὶ, καὶ αἱ Μερικαὶ δύω τῦ Ἰωάννε. Συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τὲς ἀνθρώπες νὰ δίδυσιν εἰς τὰ ὀλιγώτερα μέρη, τὸ ὄνομα τῆς σεμνοτέρων μερῶν. ἔτζι λόγου χάριν, συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν: ἂς φάγωμεν ψωμί· καὶ μ' ὅλον ὅπερ δὲν τρώγομεν μόνον ψωμὶ ξηρὸν, ἀλλὰ ἡ ἄλλα προσφάγια. Ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ τὸ ψωμὶ τρώγομεν πάντοτε περισσότερον, ὑπὸ δὲ τὰ ἄλλα φαγητὰ τρώγομεν ὀλιγώτερον: διὰ τῦτο ἐκ τῶν σεμνοτέρε μέρες ὀνομάζομεν ψωμὶ καὶ τὰ λοιπὰ φαγητά. Ὁ δὲ Μητροφάνης ἐν τῷ τέλει τῆς πρὸς τὸν Ἑκλεκτὸν Κυρίαν ἑρμηνείας λέγει: ὅτι Καθολικαὶ αἱ δύω Μερικαὶ ὀνομάζονται, διὰ τὸν ἀρχαίαν καὶ ἀπέραθεν συνήθειαν, ἥτις ἔτζι τὰς ὀνομάζει.

ΤΩΝ ΠΡΟΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ,

Κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν γράφει ὁ θεῖος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος (1) εἰς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς διασπορίτας μὲν εἰς τὰ Ἔθνη ὄντὰ τὰς δώδεκα φυλὰς τῶν Ἰσραὴλ, πιστεύσαντας δὲ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἀποστολος γὰρ τῶν Ἰουδαίων ἐδιωρίσθη νὰ ἦναι ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἐπος, μὲ κοινὴν συμφωνίαν αὐτῶν τε, καὶ τοῦ Πέτρου καὶ Ἰωάννου, ὁμοῦ καὶ τοῦ Παύλου καὶ Βαρνάβα, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν· „ Καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι „ Ἰάκωβος, καὶ Κηφᾶς (ἤτοι ὁ Πέτρος) καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ „ (τῷ

---

(1) Διὰ νὰ μάθωμεν ἀκριβέστερον, τίς, καὶ ὁποῖος ἐσάθη ὁ ἀδελφόθεος ἔπος Ἰάκωβος, σημειώμεν ἐδῶ ἐκεῖνα ὁπου ἐσημειώσαμεν καὶ εἰς τὸ ἀ. κεφάλαιον τῆς πρὸς Γαλάτας ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ἐκείνης, στίχ. 19. ὅτι δηλαδὴ τρεῖς Ἰάκωβοι ἐσάθησαν. πρῶτος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου, ὃν ἐθανάτωσεν ὁ Ἡρώδης. δεύτερος, ὁ τοῦ Ἀλφαίου, οἵτινες καὶ οἱ δύω ἦσαν ἐκ τῆς δώδεκα Ἀποστόλων. καὶ τρίτος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖον εἶναι σύγγραμμα ἡ παρέδοσι Ἐπισκοπή, καὶ ὁς τις δὲν ἦτον ἐκ τῆς δώδεκα, ὡς λέγει ὁ Ἱερώνυμος ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς πρὸς Γαλάτας, καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (παρὰ Κορεσίῳ) ἔπος δὲ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος ἐλέγετο μικρὸς, κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον Θεοφύλακτον, πρὸς διαφορὰν τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου. ὅστις ἐλέγετο μέγας, μὲ τὸ νὰ ἦταν ἀπὸ τοὺς δώδεκα. περὶ οὗ εἶπεν ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος „ ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ Ἰωσῆ μήτηρ (Μάρκ. ιε. 40.) ὅπου Μαρία λέγεται ἡ Θεοτοκος, ὡς νομιζομένη μήτηρ τοῦ Ἰακώβου τούτου, καὶ τοῦ Ἰωσῆ, ὑιῶν Ἰωσὴφ τοῦ μνηστορος.

Ὅτι δὲ ὁ Ἰάκωβος ἔπος ἦταν ἡγιασμένος ἐκ κοιλίας μητρός του, καὶ δὲν ἔπιέ ποτε κρασί, ἢ βαΐ, ὡς Ναζιραῖος· ἔτε κρέας ἔφαγεν, οὐδὲ ἔξυρίσθη, οὐδὲ μὲ λάδι, ἢ μύρον ἐχρίσθη (καθὼς ἦτον τοῦτο σωσθὲν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὡς ἐλάφρωται τὸ σῶμάτος. ὅθεν ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ „ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον. ἤ- „ του δι' ἔλαιψιν ἐλαίου (ψαλμ. ρη'. 23.) καὶ ὁ Δανιὴλ „ καὶ ἄλειμμα ἐκ ἠλειψάμην (Δαν. ι. 3.) ἅτε εἰς λατρὸν ἐλεύσθη, τοῦτο λέγω τὸ χαῖρε ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος βιβλ. β. τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, φέρων μάρτυρας Κλήμεντα τὸν Στρωματέα, καὶ τὸν Ἡγήσιππον, οἵτινες χάριν τρὸς τούτοις, ὅτι ὁ θεὸς οὗτος Ἰάκωβος δὲν ἔβαλε σανδάλια εἰς τὰς πόδας του, εἶμαι ἐπειρατὴς τοῦ γυμνόπους, καὶ ποῦποτε ἐφόρει λευκὰ καὶ λινὰ ἱμάτια. ὅθεν καὶ λέγει ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Ἱερώνυμος, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ νεκρίσκος ἐκεῖνος, ὅστις εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, ἄφηκε τὸν σινδόνα αὐτοῦ καὶ ἔφυγεν. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μόνος εἰδυνάφορεν ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἀποστόλους (διὸ καὶ οἱ μετὰ τῶν διαθεξάμενοι τὸν θρόνον τῆς Ἱερουσαλὴμ Πατριάρχαι, ἐφόρουν λευκὰ ἱμάτια, κατὰ μίμησιν τοῦ φοῦτο ἐπίσκοπου τῆς Ἱεροσολύμων, ὡς σημειοῖ ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ Δωδεκαβίβλῳ.)

Ἐπαρθενεύθε δὲ καὶ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν ὁ ἁγιώτατος, καὶ ἀπὸ τὰς συχνὰς γονυκλισίας ὁπού ἔκαμνον, ἐπὶ τῆς γνάπων αὐτοῦ κείμενος καὶ προσευχόμενος, ἐξηγκώθησαν τὰ γόνατά του, καὶ ἔγιναν σκληρὰ καὶ τραχέα, ὡσὰν τὰ γόνατα τῆς Καμήλου. προσέτι δὲ ὁ Χρυσόστομος, ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐκτύπα συχνάκις τὸ μέτωπόν του εἰς τὴν γῆν, ἀγκώθη καὶ ἔγινε μαῦρον. Τὰ δὲ κράσπεδα τοῦ ἱματίου του, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐσωπερίζοντο νὰ τὰ ἀπαλύνωσι, κατὰ τὸν Ἱερώνυμον.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἅγια τῆς ἁγίων ἔμβαινε, καὶ ἐκεῖ ἐπροσηύχετο ὑπὲρ τῆς τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· ὅθεν καὶ Ὠβλίας ἐπωνομάσθη· ἤγουν δίκαιος. καὶ τὸ χρυσοῦν πέταλον τὸ νομικοῦ ἀρχιερέως ἐφόρει εἰς τὴν κεφαλήν του, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Κλήμης, καὶ ὁ Ἐπιφάνιος. λέγει δὲ ὁ χρυσορρήμων ἑρμηνεύων τὸ „ ἔπεσε ὤρθη Ἰακώβῳ (α. Κορ. ιε. 7.) ὅτι πρῶτον τοῦτον ἐχειροτόνησεν ὁ Κύριος ἐπίσκοπον τῆς Ἱεροσολύμων (λόγ. λη. εἰς τὴν α. πρὸς Κορινθ.) τοῦτο τὸ ἴδιον λέγουσι καὶ ὁ Ἐπιφάνιος αἱρέσ. οἰ. καὶ ὁ Εὐσέβιος. ἀγκαλὰ καὶ ὁ ρωμαίου Κλήμης λέγῃ, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, ὁ Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀποστόλων, ἐψηφίσθησαν τὸν Ἰάκωβον τοῦτον νὰ ἦναι ἐπίσκοπος τῆς Ἱεροσολύμων. Εἰκοσιεννέα δὲ χρόνους ἐπισκοπήσας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, μαρτυρικῷ τέλους ἠξιώθη ὁ τερσομακάριος. διὸ ὁ, τι ἀναβιβάσθεις εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ ὑπὸ τῆς παρανόμων Ἱερέων καὶ Γραμματέων. διὰ τί ἐφώνησεν ἐκεῖθεν εἰς ἐπήκοον πάντων „ τί με ἐρωτᾶτε διὰ τὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν „ τοῦ ἀνθρώπου; αὐτὸς κάθηται ἐκ δεξιῶν τῆς παντοδυνάμου Θεοῦ. Καὶ μετὰ τῆς νεφελῶν τοῦ ἀέρος μέλλει νὰ ἔλθῃ νὰ κάμῃ κρίσιν „ καὶ ἀνταπόδοσιν. παῦται ὡς ἤκουσαν οἱ Ἱερεῖς καὶ Γραμματεῖς, ὠδύσθησαν θυμῶσαι κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐνεβίβασαν αὐτὸν κάτω. ὅθεν ἔτρεχαν ποταμηδὸν τὸ αἷμα ἀπὸ τὰ ἱερὰ τοῦ ποδάρια.

„ (τῷ Παύλῳ δηλ.) καὶ Βαρνάβᾳ, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ Ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν (ἤτοι εἰς τοὺς περιτετμημένους Ἰουδαίους). (Γαλ. β. 9.) διδάσκει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ πρῶτον τὴν διαφορὰν ὅπερ ἔχουν οἱ πειρασμοί, καὶ ποῖος μὲν εἶναι ὁ ἀπὸ προσχωρήσεως θεὲ ἐρχόμενος πειρασμός, ποῖος δὲ ὁ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τὰ ἀνθρώπου προξενούμενος. Δεύτερον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ δείχνουν οἱ χριστιανοὶ τὴν πίστιν τους μὲ μόνον τὸν φιλόν λόγον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ἔργον. διατί καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος " οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. (Ρώμ. β. ιγ'.) Τρίτον παραγγέλλει νὰ μὴ τιμῶνται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ πλούσιοι περισσότερον ἀπὸ τοὺς πτωχούς. ἀλλὰ μᾶλλον καὶ νὰ ἐπιπλήττωνται οἱ πλούσιοι ὡς ὑπερήφανοι. Τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον, παρηγορήσας ὁ Ἀπόστολος ἔτος ἐκείνους ὁπού ἀδικοῦνται, καὶ παρακινήσας αὐτοὺς νὰ μακροθυμοῦν καὶ νὰ ὑπομένουν ἕως τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, καὶ δείξας εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ δικαίου Ἰὼβ πόσον εἶναι χρήσιμος ἡ ὑπομονή, παραγγέλλει εἰς τοὺς ἀσθενεῖς νὰ προσκαλοῦν τοὺς ἱερεῖς νὰ τοὺς χρίουν μὲ ἔλαιον· καὶ ὅλοι οἱ χριστιανοὶ νὰ παρεδάζουν νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς θεογνωσίας, ἐκείνους ὁπού ἤθελαν πλανηθοῦν ἀπὸ αὐτήν· ἐπειδὴ εἰς τοὺς τοιούτους δίδεται μισθὸς παρὰ Κυρίου ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν τους. Καὶ ἔτζι τελειόνει τὴν ἐπιστολήν. ὅτι δὲ γνησία τοῦ Ἰακώβου ἐστὶν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, μαρτυρεῖ πρὸς ταῖς ῥηθείσαις μαρτυρίαις, ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, ὁ Προκόπιος, ὁ Νεῖλος, καὶ ἄλλοι.

ΕΡΜΗ-

δὲ τὰ γόνατα, καὶ ὑπὲρ τῆς φονευθῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, ἐλιθοβολήθη· ὅρα περὶ τούτου ἐν τῷ α. βιβλ. καὶ α. κεφαλ. τῆς τοῦ Δοσιθέου Δωδεκαβίβλου.

Ἠθέλε δὲ ἀπορήσῃ τινάς, διατί ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἔτος κατ' ἐξοχὴν τρόπον καὶ ἐξαιρέτως, ὠνομάσθη ἀδελφόθεος, καὶ ὄχι οἱ ἄλλοι τρεῖς ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὁ Ἰούδας, καὶ ὁ Ἰωσῆς καὶ ὁ Σίμων, καὶ μόλον ὁπού καὶ αὐτοὶ ἦταν νομιζόμενοι ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες υἱοὶ τῆς μνήστορος Ἰωσήφ, τοῦ νομιζομένου πατρὸς τοῦ Κυρίου; λύει τὴν ἀπορίαν ὁ ἱερὸς Μητροφάνης Σμύρνης ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς τοῦ Ἰούδα ἐπιστολῆς λέγων. ὅτι διὰ δύω αἰτια ὠνομάσθη ὅπως· ὥα μὲν, διὰ τὴν διαφερετικὴν ἀπὸ ὅλης καὶ ὑψηλὴν πολιτείαν ὁπού εἶχε, καὶ τὰς θαυμασὰς καὶ ὑπερφυεῖς ἀρετάς του, διὰ τὰς ὁποίας καὶ δίκαιος παρὰ πάντων ὠνομαζέτο. Διατοῦτο ἦν ὠνομάσθη ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, ὄχι μόνον διατί μικρότερος ὢν τῶν παίδων τοῦ Ἰωσήφ, καὶ συνηλικιώτης τῷ Ἰησοῦ, ἐκ νηπίου συναναστράφη μὲ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ διατί ὡμοιοῦτο μὲ τὸν Κύριον κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ δι' αὐτὰς εἶχεν ἄκραν οἰκειότητα μὲ αὐτόν. ὡς λέγει Νικήτας ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ τρόπῳ αὐτὸν ἐγκωμίῳ. καὶ ἄλλο δέ, διατί ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἦτος, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦταν συγκαταριθμημένος μὲ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, τὸ ὁποῖον ἦταν προνόμιον μεγάλον, διατοῦτο ἐδόθη αὐτῷ αὐτὶ τοῦ προνομίου ἐκείνου, τὸ προνόμιον τοῦτο, ἤτοι τὸ νὰ ὀνομάζεται ἀδελφόθεος ἀποκεχληρωμένως, ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς τοὺς ἀδελφούς. ἐν δὲ τῷ Συναξαριστῇ τῆς κγ'. ὀκτωβρίου γράφεται καὶ τρίτη αἰτία, δι' ἣν ἐκλήθη ἀδελφόθεος ὁ θεῖος Ἰάκωβος. αὕτη δέ ἐστιν, ὅτι λέγεται, πῶς ὁ Ἀπόστολος ἦτος μόνος ἐποίησε συγκληρονόμον τὸν Κύριον εἰς τὸ μερδικὸν τῆς περιουσίας ὁπού ἐπῆρε κληρονομίαν ἀπὸ τὸν πατέρα του Ἰωσήφ· εἰς καιρὸν ὁπού οἱ ἄλλοι ἀδελφοί του, συγκληρονόμον ποιῆσαι τὸν Κύριον εἰς τὴν αὐτῆς κληρονομίαν δὲν ἠθέλησαν. Σημείωσαι ὅτι οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάληψιν, ὠνομάζοντο ἀπὸ ὅλους τοὺς πιστοὺς Δεσπόσυνοι, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον λέγοντα „ ἐπεὶ καὶ μέχρι πολλοῦ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ δηλ.) ἐθαυμάζοντο παντοχοῦ, οἱ καὶ Δεσπόσυνοι ἐλέγοντο. ἀλλ' ὅμως αὐτῆς, οὐδὲ τὰ ὀνόματα ἴσμεν (ὁμιλ. κα. εἰς τὸν Ἰωαν.) ὥστε ἀκολουθεῖ ὅτι ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος νὰ ἦταν ὁ πρῶτος τῆς Δεσποσύνων ἁπάντων. πόσον δὲ σέβας καὶ ὑπόληψιν εἶχον ὅλοι κοινῶς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ αὐτοὶ οἱ Κορυφαῖοι πρὸς τὸν ἀδελφόθεον τοῦτον Ἰάκωβον, καὶ πῶς ὁ λόγος του καὶ ἡ κρίσις του ἦταν Κανών, καὶ ἀπόφασις ἀμεταθετος, μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. αὗται γὰρ ἀναφέρουσι τὴν ἀποστολικὴν ἐκείνην Σύνοδον ἥτις ἔγινεν ἐν Ἱερουσαλὴμ περὶ τῶν Ἐθνῶν λέγων: ὅτι ἀφ' ὅ ὁ Πέτρος ἐλάλησεν, ἄρχισε νὰ ὁμιλῇ καὶ ὁ θεῖος ἦτος Ἰάκωβος· καὶ ἐπόντος αὐτοῦ τελευταῖον „ Δι' ὃ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν (Πράξ. ιέ. 19.) ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι ἔχερξαν τὴν κρίσιν του, καὶ καθὼς ἔκρινεν, ἔτως ἐποίησαν. ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ Παῦλος ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν ἀδελφόθεον τοῦτον, καὶ ἐδιηγεῖτο ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ εἰς τὰ Ἔθνη, σωεβούλευσεν αὐτὸν ὁ Θεῖος Ἰάκωβος μὲ τοὺς λοιποὺς πρεσβυτέρους, καὶ τὰ ἐπε νὰ ἁγνισθῇ, ὁ δὲ Παῦλος δὲν ἐπαρήκουσε τὸν λόγον του, ἀλλὰ ἐπείσθη καθὼς τὸν ἐσυμβούλευσε (Πράξ. κά. 18.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ

ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ

ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

1. „ Ἰάκωβος, Θεοῦ, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα
„ φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Παρελθὼν εἰς τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς γράφει τὸ κύριόν τε ὄνομα ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος, καὶ τὸν ἱερὸν Μιζοφαήν: ἕνα μὲν, διὰ τί αὐτὸ θειότερον ὑπὸ τὰ ἄλλα ὀνόματα φανερόνοι ποῖος εἶναι ὁπὸν θέλει τῷ ἐπιστολῷ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί αὐτὸ θεμελιοῖ τοὺς ἀναγινώσκοντας νὰ δίδωσι πίστιν εἰς τὰ γραφόμενα. ἔτζι δὲ καὶ ὁ Πέτρος, καὶ ὁ Παῦλος προγράφων τὰ κύρια τῶν ὀνόματα εἰς τὰς ἐπιστολάς των. δὲ ὠνόμασε δὲ ὁ Θεῖος Ἰάκωβος τὸν ἑαυτόν τε Ἀπόστολον, διὰ τῶ ὑπερβολῶ τῆς ταπεινοφροσύνης τε. ἀφῆκε δὲ νὰ ὀνομάζωνται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου οἱ δύω Κορυφαῖοι Ἀπόστολοι, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος. ἐνόμισε δὲ, ὅτι εἶναι ἀρκετὸ νὰ πείσῃ τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἡ ὑπόληψις ὁπὸν εἶχε κοντὰ εἰς ὅλους, καὶ ἡ ὀνομασία μὲ τῶ ὁποίαν ὠνομάζετο ἀπὸ πάντων, Δίκαιος, κατ' ἐξαίρετον τρόπον. Θεὸν λοιπὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Θεῖος Ἰάκωβος τὸν Πατέρα, καὶ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον. Κύριον δὲ, τὸν Ἰησοῦν. δοῦλον δὲ καὶ τοῦ δύω ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν τε, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς Δημιουργίας, καθ' ὃν εἶπεν ὁ Δαβὶδ„ „ τὰ σύμπαντα δοῦλα σά (ψαλμ. ριή.), καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς προαιρετικῆς πρὸς τὸν Θεὸν δουλείας, καθ' ὃν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι φάγονται, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε (Ἡσ. ξέ. 13.) ὥστε, αὐτίσως ὀνομάζῃ ἑαυτὸν δοῦλον, ἐξίσου τῷ Παρὸς καὶ τῷ ὑῷ, λοιπὸν ὁμότιμος καὶ ὁμοούσιος εἶναι μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὁ ὑὸς, καὶ ὄχι κτίσμα, καθὼς ἐβλασφήμει ὁ Ἄρειος. Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι οἱ Θεῖοι Ἀπόστολοι ἔχουν διὰ καλλωπισμὸν καὶ δόξαν τους, τὸ νὰ ὀνομάζωνται δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, θειότερον ὑπὸ κάθε ἀξίωμα κοσμικόν. ὅπου δὲ καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε, „ Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. ά. 1.) καὶ ὁ Πέτρος „ Συμεὼν Πέτρος δοῦλος καὶ Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ (β'. Πέτ. ά. 1.) ἐγὼ λοιπὸν, λέγει, ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγω εἰς ἐσᾶς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁπὸν θέλεισκεσθε ἐσπαρμένοι εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ Κόσμου. Τί δὲ σᾶς λέγω; νὰ χαίρετε. τοῦτον εἰπεῖν, σᾶς χαιρετῶ.

Ἠθέλε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς, ἀπὸ ποίαν ἀράγε αἰχμαλωσίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ διεσπάρθησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἔπι εἰς τὰ Ἔθνη, καὶ διὰ τοῦτο γράφει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἀδελφόθεος; λύει τῶ ἀπορίαν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγων, ὅτι ἀπὸ τῶ αἰχμαλωσίαν ὁπὸν ἔκαμεν ὁ Ἀντίοχος τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἡ ὁποία δὲν ἦτον τόσον πολλὰ παλαιὰ „ ἄξιον ἰδεῖν τίνες ἦσαν ἔτι· καὶ τῆς ποίας αἰχμαλωσίας. ἡ μὲν δὴ εἰς Αἴγυπτον καὶ Βαβυλῶνα, θειοτραπή τε ἦν, καὶ πάλαι τῇ ἐπανόδῳ λέλυτο. ἡ δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων, ὅπου γεγόνατο, ἔμελλε δὲ, εἰσπραξις ἔσα τῆς καὶ τὰ σαυρὰ θράσύτητος. λείπεται δὴ τῶ ὑπ' Ἀντιόχε ταύτῃ ὑπολαμβάνειν, ἃ πολὺ τούτων ἔσαν ἔτῶν ἐλάττω, πρεσβυτέραν. εἰ δέ τις ταύτην μὲν ἀποδέεται τῶν ἐξήγησιν..... ζητεῖ δὲ τῶν πιθανωτέραν, „ ἐκεῖνο ἴσως ὑπολαβεῖν ἄμεινον· ὅτι πολλάκις, καὶ ὑπὸ πλειόνων τῶν Ἐθνῶν (τῶν Ἰουδαίων „ δηλ.) μεταναστάντος, ὡς τῷ Ἔσδρᾳ ἰσόρηται, αἱ μὲν τῶν φυλῶν, ἀνεσώθησαν, αἱ δὲ, ὑπε-

 „ λει-

„ λείφθησαν, ὧν, εἰκὸς, ἀφαπαρεισῶν εἰς Ἕ"θνη πλείονα, πνικαῦτα παρεῖναι τινὰς, καὶ μετε-
„ χειν τῶ θαύματος „ (λόγ. εἰς τὸν Πεντηκοστήν.) ὁδὲ ἱερὸς Μητροφάνης ὁ Σμύρνης, ἑρμηνεύων τὸν παρῶσαν ὑποτολὴν λέγει: ὅτι οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ἐνθυμούμενοι τὰς προφητείας ὁπῶ εἶπεν ὁ Κύριος καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅτι μέλλει νὰ σκλαβωθῇ (ὑπὸ τὺς Ῥωμαίυς δηλ.) καὶ νὰ ἐρημωθῇ, καὶ νὰ μὴ μείνῃ λίθος ὑπὶ λίθον· καὶ ὅτι αὐτὰ ὅλα ἔχαν νὰ ἔλθαν εἰς τὸν γενεὰν ταύτην· ταῦτα, λέγω, ἐνθυμούμενοι οἱ Ἀπόστολοι, παρήγγειλαν εἰς τὺς ἐκ τῆ Ἑβραίων πιστεύσαντας χριστιανὺς νὰ ἀναχωρήσαν ὑπὸ τὸν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ νὰ μὴ δοκιμάσαν τὰ κακὰ ταῦτα, τὰ ὁποῖα μὲ ὀλίγον ἔμελλον νὰ γέναν. ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀναχωρήσαντες ὑπὸ τὸν πατρίδα των Ἱερουσαλὴμ, διεσπάρησαν εἰς πολλὰ Ἕ"θνη, καὶ ἐκεῖ ὡς ξένοι, ἔπεσον εἰς διαφόρους πειρασμὺς, μὲ ὅσας εἶναι συνηθισμένη ἡ ξενιτεία: ἀφ' τῦτο γράφει πρὺς αὐτὺς ὁ θεῖος Ἰάκωβος τὸν ὑποτολὴν ταύτην, παρηγορῶν αὐτὺς εἰς τὰς θλίψεις καὶ πειρασμύς των.

2. „ Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μυ, ὅταν πειρασμοῖς περι-
„ πέσητε (1) ποικίλοις.

Ἄ"ξιον εἶναι νὰ θαυμάσῃ τινὰς (ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης) τὸν Ἀδελφοθέα τὸν συγγενῆ. ἀφ' τί αὐτὸς κάμνει ἐδῶ, ὡσὰν σὰς ὑποκριτικώτατος καὶ σοφώτατος ἰατρός. ἐπειδὴ εἰσῆς εἰς τὸν ἀρχὴν τῆς ὑποτολῆς, ἠθέλησε νὰ ἰατρεύσῃ τὰ ἐναντία μὲ τὰ ἐναντία, τὸ ὁποῖον τῦτο εἶναι νόμος τῆς ἰατρικῆς τέχνης· καὶ αὐτὶ τῶ πολυτρόπων καὶ διαφόρων θλίψεων ὁπῶ ἐδοκίμαζον οἱ ἐξ Ἑβραίων χριστιανοί, αὐτὸς ἐμβάζει εἰς τὰς καρδίας των τὴν ἀκροτάτην καὶ καθολικωτάτην χαράν· ἐπειδὴ δὲν εἶπε: μεγαλοψύχως ὑποφέρετε ἀδελφοί μυ, τὰ πλήθη τῶ πειρασμῶν: ἢ ὑποφέρετε τὰ λυπηρά. ἀλλὰ εἶπε: κάθε χαρὰν νομίζετε ἀδελφοί, ὅταν πέσητε εἰς διαφόρυς πειρασμύς: ἤγουν αὐτὺς τὺς ἰδίυς πειρασμὺς ὁπῶ πάσχετε ἀδελφοί μυ, νὰ τὺς νομίζετε ὑπόθεσιν ἀκροτάτης χαρᾶς. ὁ λόγος δὲ ὅτι, ὄχι μόνον δὲν ἀφίνει τελείως νὰ αἰσθανθῇ ἡ ψυχὴ τὰς λύπας καὶ πόνυς ὁπῶ πάσχει: ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον κάμνει αὐτῶ νὰ διφραίνεται διὰ τὸν ὑπερβολικὸν ὀδυνῶν τῶ πειρασμῶν. φανερὸν λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, καὶ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον, ὅτι εἶναι ἐπαινετὸν καὶ χαρᾶς ἄξιοι οἱ πειρασμοὶ ἐκεῖνοι καὶ αἱ λύπαι, ὁπῶ δοκιμάζονται ὑπὸ τὺς χριστιανὺς καὶ Θεὸν, καὶ ἀφ' τὸν Θεόν. ἐπειδὴ αὐτοὶ γίνονται σὰς δεσμὸς ἄλυπος, καὶ μία αὔξησις τῆς πρὺς τὸν Θεὸν ἀγάπης καὶ κατανύξεως. ἀφ' τῦτο εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Σειράχ „ τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ Θεῷ, ἑτοίμασον τὸν ψυχήν σε εἰς πειρασμόν. (Σειρ.
„ β. 1.) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Κύριος „ ἐν τῷ Κόσμῳ θλῖψιν ἔξετε. ἀλλὰ θαρσεῖτε. ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον. (Ἰωαν. ιϛ'. 33.) Διότι, ὅτι χωρὶς θλίψεις καὶ γυμνάσια, δὲν δωθαίνει τινὰς νὰ λάβῃ, ὅτε κοσμικὴς σεφάνης, ὅτε θεϊκής.

Ἀλλ' ἴσως ἤθελεν εἰπῆ τινας, καὶ αὐ ποιαῦτα καλὰ προξενοῦσιν οἱ πειρασμοὶ, ἀφ' τί ὁ Χριστὸς μᾶς προσάζει νὰ λέγωμεν εἰς τὸν ὐχὴν τῶ „ Πάτερ ἡμῶν „ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν; (Ματθ. ϛ'. 13.) ἤγουν Κύριε μὴ μᾶς ἐμβάσῃς εἰς πειρασμύς; Καὶ ἀποκρίνεται εἰς τῦτο ὁ Θεοφόρος Μάξιμος: ὅτι δύω λογιῶν εἶναι οἱ πειρασμοί. ὁ μὲν δὺ σὰς πειρασμὸς, εἶναι ἐκούσιος καὶ μὲ τὸν γνώμην τῆς ψυχῆς γινόμενος: ὅστις καὶ προξενεῖ, κοσμικὸν μὲν εἰς τὸ σῶμα, λύπην δὲ καὶ ὀδύνην καὶ τὸν ψυχήν: ταυτὸν εἰπεῖν, προξενεῖ τὸν φθορὰν τῆς ἁμαρτίας.

---

(1) Βλέπε ἀγαπητέ, πῶς δὲν λέγει ἐδῶ ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος νὰ ἐμβαίνωμεν ἡμεῖς ἀπὸ λογισμὸς εἰς τὺς πειρασμύς, καὶ νὰ γινώμεθα φιλοκίνδυνοι. ὄχι, ἀλλὰ λέγει, ὅτι πρέπει νὰ χαίρωμεν, ὅταν, χωρὶς ἡμᾶς νὰ δώσωμεν αἰτίαν, ἠθέλαμεν πέσῃ εἰς πειρασμύς· μανθάνομεν λοιπὸν ἐκ τῦτο τὸ τρία ταῦτα σωτηριώδη μυθήματα. Πρῶτον, ὅτι ἡμεῖς ἀφ' ἑαυτῶ, δὲν πρέπει νὰ ἐπιῤῥίπτωμεν τὸν ἑαυτόν μας εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ φεύγωμεθα νὰ μὴ μᾶς ἔλθαν οἱ πειρασμοί. δαιμονιώδες γὰρ (λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, ἑρμηνεύων τὸ) „ προσεύχεσθε
„ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. (Λεκ. κβ'. 40.) Τὸ ἐπιῤῥίπτειν
„ ἑαυτὸς εἰς πειρασμὺς, καὶ ἀλαζονικόν. καὶ ὁ ἱερὸς Μητροφά-
„ νης φησί „ χρὴ πειρᾶσθαι ἀπεύχεσθαι πάντων τῶ πειρασμῶν
„ τὸν καταλογον. Δεύτερον μανθάνομεν, ὅτι ὅταν μᾶς ἀκολουθήσαν ἀκουσίως καὶ φανικῶς πειρασμοί, πρέπει καὶ τότε νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν, διὰ νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ νικηθῶμεν ἀπὸ αὐτύς. (ἑρμηνεύεται γὰρ καὶ ἔτζι, τὸ, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, ἀπὸ τὸν αὐτὸν Θεοφύλακτον) Καὶ Τρίτον μανθάνομεν, ὅτι, ὅταν μᾶς ἔλθαν ἀκούσιοι καὶ φανικοὶ πειρασμοὶ, δὲν πρέπει νὰ γογγύζωμεν καὶ νὰ λυπώμεθα· ἀλλὰ νὰ εὐχαριστῶμεν καὶ νὰ χαιρώμεν. ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Μητροφάνης „ συμβεβηκότας γενέσθαι καὶ συγχωρηθέντας ἡμῖν τὺς πειρα-
„ σμύς, χρὴ τοσῦτον προτίθεσθαι λίαν αὐτοὺς, ὡς
„ καὶ γανύσθαι, καθάπερ ἐν ἑορτασίμῳ ἡμέρᾳ, καὶ πάσης
„ πληρέσθαι φυσικῆς ἡδονῆς. διὰ τί χωρὶς πειρασμὸν καινύας δὲν γίνεται ἅγιος, καὶ ὅστις φεύγει ἀπὸ τὸν ψυχοφθορὰν πειρασμὸν, (ὅστις εἶναι ὁ φανικὸς, καὶ πόνων ἀρρήκτων) αὐτὸς φεύγει ἀπὸ τὸν αἰώνιον ζωήν. ὅθεν ὡς ὅσιος Ἕρων εἶπε τῦτο τὸ σοφὸν ἀπόφθεγμα „ ἔπαυον τὺς πειρασμύς, καὶ ἠδέσ-
„ θησαν ἅγιος. ὁ γὰρ φεύγων πειρασμὸν ἀσωφελῆ, φεύγει ζωὴν αἰώ-
„ νιον (ὡς τῆ Γερόντισσα) διὰ τί οὖν, ὁ μὲν Ἰάκωβος ἐδῶ λέ-
„ γει „ πᾶσαν πᾶσαν ἡγήσασθε. ὁ δὲ Πέτρος λέγει „ ἐν ᾧ
„ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον (α. Πετ. α. 6.) τὸν λύσιν τῆς ἐναντιωμένας ταύτης, ὅρα εἰς τὸν Ἑρμηνείαν τὸ Πέτρε.

τίας. ὁ δὲ ἄλλος, εἶναι ἀκάθαρτος, καὶ ἀδιάφθορος γνώμην τῆς ψυχῆς γινόμενος: ὅστις καὶ προξενεῖ, ὀδυνᾶν μὲν εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ σώματος, ἡδονὴν δὲ εἰς τὴν ψυχήν. ὁ Κύριος λοιπὸν ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἐκάστου, καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ ἁμαρτίαν προξενοῦντα πειρασμόν, καὶ λέγει, νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ μὴ διαχωρήσῃ νὰ πέσωμεν εἰς αὐτόν. διὰ τί ἐκπίπτομεν τῆς χάριτός του καὶ πολλαζόμεθα. ὁ δὲ ἀδελφός του Θεῖος Ἰάκωβος, ὁμιλεῖ ἐδῶ διὰ τὸν ἐσωτικὸν καὶ διὰ γνώμην μας ἐρχόμενον πειρασμόν, τὸν προξενοῦντα ὀδυνᾶν καὶ πόνον εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ σώματος. Διὰ τοῦτο, ὁ μὲν Κύριος ἐν τῷ τέλει τῆς προσευχῆς του Πάτερ ἡμῶν, εἶπε νὰ λέγωμεν: ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. διὰ τί ὁ πειρασμὸς ὁ ἡδονικὸς καὶ ἁμαρτητικὸς, προξενεῖται ἐκ τοῦ πονηροῦ διαβόλου. ὁ δὲ Ἰάκωβος εἶπεν ἀκολούθως, ὅτι „ τὸ δοκίμιον τῆς θλίψεως κατεργάζεται ὑπο„ μονὴν (κεφ. γβ'. τῆς Ε'. ἑκατοντ. τῶν γνωσικῶν). Αἴτιοι λοιπὸν κάθε χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως εἶναι οἱ ἀκάθαρτοι καὶ ὀδυνηροὶ πειρασμοὶ, εἰς τὰς προθύμους καὶ ἐναρέτους· διὰ τί ὅσον πονεῖ τὸ σῶμα, καὶ φθείρεται δι' αὐτὴν, τόσον ἡ ψυχὴ χαίρει καὶ ἀνακαινίζεται, ὡς λέγει ὁ Παῦλος „ ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ (β'. Κορ. δ'. 16.) καὶ διὰ τί κάμνουσι φανερὰν τὴν δοκιμὴν αὐτῆς εἰς τοὺς ἄλλους. ἡ δὲ δοκιμὴ πάλιν, τοὺς φέρει εἰς τέλειον ἔργον, ἤγουν εἰς τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς. Προσθέτει δὲ ὁ Θεοφύλακτος συὼ τῷ Οἰκουμενίῳ καὶ λέγει: ὅτι ἄλλοι μὲν πειρασμοὶ, ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ λογισμας, ἄλλοι δὲ, συγχωροῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἔρχωνται, διὰ νὰ γυμναζώμεθα μὲ αὐτοὺς καὶ διὰ νὰ σεφανωθῶμεν (1) οἱ πειρασμοὶ δὲ πάλιν ὁποῦ προέρχονται ἀπὸ λογισμας εἶναι δύω λογιῶν. διὰ τί, ἄλλοι μὲν, μᾶς ἔρχονται, διὰ τὴν ἄλογον καὶ ὑπερήφανον αἴσθησιν ὁποῦ δείχνομεν, πῶς εἴμεθα πάχα δυνατοὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἐμβαίνομεν μόνοι μας εἰς τοὺς πειρασμούς· ἡ ἄλογος δὲ αὕτη αἴσθησις, ὀνομάζεται θρασύτης· ἀπὸ τὴν ὁποίαν μᾶς διδάσκει ὁ Κύριος νὰ φυλαττώμεθα, λέγων „ Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν „ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. (Ματθ. κς'. 41) ἐπειδὴ, πρὸ μὲν τοῦ πειρασμοῦ, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πρόθυμος. ὅταν δὲ ἔμβῃ εἰς τὸν πειρασμὸν, σβυώνεται ἡ προθυμία ἐκείνη, καὶ δὲν τελειόνει εἰς καλόν. (2) ἄλλοι δὲ πειρασμοὶ ἔρχονται εἰς ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας ὁποῦ ἐσπάραξαμεν (3), καθὼς ἠκολούθησεν ὁ δι' ὕδατος κατακλυσμὸς εἰς τοὺς Γίγαντας, καὶ ὁ διὰ πυρὸς ἀφανισμὸς εἰς τοὺς Σοδομίτας διὰ τὰς ἁμαρτίας των. Τούτους λοιπὸν τοὺς δύω πειρασμοὺς τοὺς προερχομένους ἐξ αἰτίας ἐδικῆς μας, πρέπει ἀδελφοί μου, νὰ ἀποφεύγωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ζῶντες μὲν, χωρὶς ἁμαρτίας, μὴ ἐμβαίνοντες δὲ εἰς τοὺς πειρασμοὺς ἀπὸ θρασύτητα καὶ ὑπερηφανίαν μας. Ἐὰν δὲ μᾶς ἀκολουθήσουν, πρέπει νὰ τοὺς ὑπομένωμεν εὐχαρίστως ὡς κανόνα τῶν ἁμαρτιῶν μας. τοὺς πειρασμοὺς δὲ ἐκείνους ὁποῦ ἔρχονται καὶ δοκιμὴν μόνον ἀπὸ τὸν Θεὸν (οἱποῖοι ἦσαν οἱ εἰς τὸν Ἰὼβ, καὶ εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἐλθόντες) δὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν. διὰ τί μᾶς κάμνουν ἀξίους νὰ λάβωμεν παρὰ Θεοῦ στέφανα καὶ ἐγκώμια. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ ὁ Ἀδελφόθεος εἶπεν ἐδῶ, πειρασμοὺς ποικίλους, διὰ τὴν διαφορὰν ὁποῦ ἔχουν. (4).

3. „ Γι-

---

(1) Σαφήνεια, ὅτι καθολικῶς οἱ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐρχόμενοι πειρασμοὶ, εἶναι τριῶν λογιῶν, ἢ κατὰ συγχώρησιν αὐτοῦ καὶ δοκιμὴν μόνον, καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τὸν οἶκτον Ἰὼβ, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἁγίους, διὰ νὰ φανῶν δικαιότεροι καὶ λαμπρότεροι. ἢ κατὰ παραχώρησιν, καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τὸν Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν Πέτρον, οἵτινες ἔρχονται διὰ ἐμπόδιον καὶ ἐκκοπὴν τῆς ἁμαρτίας ὁποῦ ἔγινε, ἢ γίνεται, ἢ μέλλει νὰ γείνῃ· ἢ κατὰ ἐγκατάλειψιν, εἴτινες γίνονται πρὸς τελείαν ἀπώλειαν τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἁμαρτωλότητα τοῦ ἰδίου, καὶ διὰ τὴν κακίαν τοῦ προαιρέσιν, ὡς ἠκολούθησεν εἰς τὸν Ἰούδαν. Καὶ τοῦτο δὲ ἀκόμη σημειοῦμεν, ὅτι ὅσοι οἱ ἀπὸ λογισμας ἐρχόμενοι, ὅσον καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, πειρασμοὶ κοινῶς καὶ οἱ δύω ὀνομάζονται. διὰ τί μέσα εἰς αὐτὸν παράζεται· ἤγουν δοκιμάζεται ἡ προαίρεσις τοῦ ἀνθρώπου. ἔθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Διπλοῦν τὸ εἶδος τῶν „ πειρασμῶν, ἢ γὰρ αἱ θλίψεις βασανίζουσι τὰς καρδίας, ὡσ„ περ χρυσὸν ἐν καμίνῳ διὰ τῆς ὑπομονῆς τὸ δοκίμιον αὐτῶν „ ἀπεργαζόμεναι· ἢ καὶ παιδάκις αὐτοῖς αἱ εὐθυμίαι τοῦ βίου, „ αντὶ πειρατηρίου γίνονται τῆς ψυχῆς. (λόγ. εἰς τὸ Καθελῶ „ μου τὰς ἀποθήκας) λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος „ ὥσπερ ἡ „ κατὰ Θεὸν ἐργασία ἀρετὴ λέγεται· ἀπὸ τῆς ἢ παρὰ προσδο„ κίαν θλῖψις, πειρασμὸς ὀνομάζεται. (Κεφ. σβ'. περὶ τῶν „ δύο καὶ ἐξ ἕξεων δικαιώσεται) καὶ πάλιν „ Πᾶσα θλῖψις ἐλέγ„ χει τὸν ἔσω τοῦ θλίμματος, εἴτε δεξιὰ ῥέπει, εἴτε ἀριστερά. „ διὰ τοῦτο καὶ ἡ συμβατικὴ θλῖψις πειρασμὸς λέγεται, τῷ „ μετέχειν πάθων ἐκ τῶν μεμιγμένων θελημάτων πασχόντα (κεφ. „ σβ. αὐτοῦ.)

(2) Καθὼς τὸ ἔπαθεν ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὅστις ἀκόμη τὸ Κύριον νὰ λέγῃ ταῦτα εἰς αὐτὸν, τὸ Πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ „ σὰρξ ἀσθενής, δὲν ὑπήκουσεν. ἀλλὰ ἐξ ὑπερηφανίας ἀφῆκά„ σας εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἐμβῆκεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, „ καὶ ἐκεῖ φεῦ! ἐξεμνήσθη εἰς τὸ μέγα βάθος τῆς ἀρνήσεως.

(3) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ θεσπέσιος Μάξιμος „ τὰ συμβαίνοντα „ ἡμῖν λυπηρὰ, ἤτοι παίδευσιν ἡμῖν συμβαίνει, ἢ ἤτοι πα„ ρελθόντων ἁμαρτημάτων ἀναίρεσιν, ἢ πρὸς ἐνεργάσιμος ἀμελείας „ διόρθωσιν, ἢ πρὸς μελλόντων ἁμαρτημάτων ἀνακοπὴν· ὁ οὖν „ λογιζόμενος, ὅτι διὰ τῶν τοιούτων συνεβὴ ὁ πειρασμὸς, οὐκ ἀγα„ νακτεῖ τυπτόμενος, ἢ ἀδικούμενος, ἢ ἄλλο τι πάσχων τῶν λυ„ πηρῶν· καὶ μάλιστα σωφρόνως ἑαυτὸν ἁμαρτίας. ἀδέ αἰτιᾶται „ τὸν, διὰ ὃ ὁ πειρασμὸς· κἂν γὰρ διὰ αὐτὸ, κἂν διὰ ἄλλο, πι„ θὸν ἦν ἐξ ἡμῶν κρῖναι τὸ πρέπον. ἀλλ' εἰς Θεὸν ἀπο„ βλέπει, καὶ ἀχαρίστῳ τῷ συγχωρήσαντι, καὶ ἑαυτὸν αἰτιά„ ται, καὶ δέχεται τὴν παιδείαν προθύμως.

(4) Ὅρα δὲ, ὅτι ποικίλους εἶπε τοὺς πειρασμούς, ἀλλ' οὐχὶ ἀμέτρους καὶ ὑπὲρ δύναμιν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς, ἀφίνει μὲν τοὺς χειμάρρους νὰ πίπτουν εἰς πολλοὺς πειρασμούς, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν δυναμίν της. μαζὶ γὰρ μὲ τοὺς πειρασμοὺς, δίδει καὶ χριφίως τὴν δύναμιν εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ τοὺς ὑπομείνουν, καὶ μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος λέγων „ Πιστὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑ„ πὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβα„ σιν τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν (α'. Κορ. ι'. 13.) ἅπερ δὲ καὶ ὁ ἀββᾶς Μακάριος „ ὥσπερ ὁ καμινὸς βάλλει τὸ σιδήρι, „ καὶ μέτρῳ ὑποκαίει τὸν κάμινον, ἀ πλέον, ἵνα μὴ ὀλοθεν„ „ τα

3. „ Γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν.

Ἐδῶ φανερόνει ὁ Ἀδελφόθεος ποίαν ὠφέλειαν καὶ κέρδος ψυχικὸν προξενοῦσιν οἱ πειρασμοὶ εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς ὁπού τοὺς ὑποφέρνουν ἀνδρείως, ἀγογγύστως, καὶ εὐχαρίστως. τόσον ἐκεῖνοι ὁπού ἔρχονται κατ' συγχώρησιν καὶ δοκιμὴν μόνην Θεοῦ, πρὸς στέφανον καὶ ἐγκώμιον τῶν πειραζομένων, ὡς ὅπου τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰώβ: ὅσον καὶ ἐκεῖνοι ὁπού ἀκολουθοῦν κατ' ἀδιαχώρησιν, ἐκ τῆς αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας, πρὸς κανόνα αὐτῶν καὶ ἱκανοποίησιν· λέγει δὲ, ὅτι ἡ πίστις τῶν πειραζομένων, μὲ τοὺς τοιούτους πειρασμοὺς γίνεται δόκιμος: ἤγουν δεδοκιμασμένη, κεκαθαρμένη, καὶ καθαρά. Τοῦτο δὲ δηλοῖ τὸ δοκίμιον, τὸ κεκαθαρμένον καὶ καθαρὸν κατ' τὸν Οἰκουμένιον· ὡς δηλοῖ καὶ τὸ βαβιτικὸν ἐκεῖνο „ ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῇ γῇ (ψαλμ. ιά. 7.) ἡ δὲ δοκιμὴ πάλιν αὐτὴ τῆς Πίστεως, προξενεῖ ὑπομονήν. καθὼς ἀντιστρόφως καὶ ἡ ὑπομονὴ, προξενεῖ τὴν δοκιμὴν τῆς Πίστεως, ὅθεν εἶπεν ὁ ῥηθεὶς Οἰκουμένιος „ ἐκείνη ἡ πίστις καθαρὰ ἐλέγχε„ται, ἡ ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτερείᾳ τῶν ὑπενεγκόντων πειρασμῶν διατελοῦσα· πιστὸν δὲ ὡς ἀληθῶς „ ἔργον, τὸ μετὰ μακροθυμίας τε καὶ εὐχαριστίας τὰς τοιαύτας ὑπενεγκεῖν, ὁποῖόν τι καὶ „ ὁ Ἰὼβ ἔπραττεν ἐν πᾶσιν εὐχαριστῶν. περὶ τῆς δοκιμῆς ταύτης ἔγραφε καὶ ὁ Σολομὼν „ ὥσπερ δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ ἄργυρος καὶ χρυσὸς, οὕτως ἐκλεκταὶ καρδίαι κατὰ Κυρίου. (Παρ. „ ιζ'. 3.) Τὸ Μεέγγι δὲ καὶ ἡ λυδία λίθος, καὶ ἡ δοκιμασία τῶν πιστῶν χριστιανῶν, εἶναι ἡ μετὰ εὐχαριστίας ὑπομονὴ τῶν πειρασμῶν· ὅθεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος χεδὸν τὰ αὐτὰ γράφει πρὸς τοὺς Ρωμαίους, λέγων „ ἡ γὰρ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ „ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύει. (Ρωμ. ε'. 4.) βλέπεις, ἀγαπητέ μου ἀδελφὲ, εἰς ποῖον ὕψος, καὶ ὑπέρτατον βαθμὸν ἀρετῆς ἀναβιβάζουσιν αἱ θλῖψεις καὶ οἱ πειρασμοὶ, ἐκείνους ὁπού μετὰ χαρᾶς αὐτὰς ὑπομένουσιν; ἀκαταίσχυντον γὰρ ἐλπίδα προξενοῦσιν εἰς αὐτούς· ὁ δὲ ἀκαταίσχυντον ἐλπίδα ἔχων εἰς Θεὸν, αὐτὸς εἶναι σεσωσμένος, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ μέγας ἐν παροιμίαις Βαρσανούφιος. Τί λέγω; καὶ παῤῥησίαν μεγάλην πρὸς τὸν Θεὸν προξενεῖ ἡ ἀκαταίσχυντος ἐλπίς. ἡ δὲ παῤῥησία αὕτη κάμνει ἐκεῖνον ὁπού τὴν ἔχει, νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅσα σωτηριώδη ζητήματα τοῦ ζητήσῃ: καθὼς βεβαιοῖ ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς, λέγων „ ἐὰν ἡ καρδία „ ἡμῶν μὴ κατα γινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνο„μεν παρ' αὐτοῦ. (α'. Ἰωαν. γ'. 21.)

4. „ Ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω.

Βλέπε ἀγαπητέ μου ἀδελφὲ, λέγει ὁ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ, ὅτι ὁ θεῖος Ἰάκωβος οὐδὲν εἶπεν ἀοριστικῶς, ὅτι ἡ ὑπομονὴ ἔχει τέλειον ἔργον· ἀλλὰ λέγει προστακτικῶς, ἐχέτω. ἤτοι ἂς ἔχῃ τέλειον ἔργον, ἐπειδὴ δὲν φανερόνει προϋπάρχουσαν ἀρετὴν τῆς τελειότητος, ἀλλὰ νομοθετεῖ τώρα νὰ ἐνεργῆται ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἡ ἀρετὴ αὕτη τῆς τελειότητος, καὶ καθὼς πρέπει νὰ γίνεται. ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι τὸ „ ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, δηλοῖ πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ ὑπομονὴ πρέπει νὰ ἦναι τελεία, καὶ ὁλόκληρος, καὶ μέχει τέλους, καὶ ὄχι κολοβὴ καὶ ἀτελὴς καὶ πρὸς καιρὸν, ἄλλως μὲν πειρασμὸς ὑπομένουσα, ἄλλως δὲ, ὄχι· ἀλλὰ ὅλως ἁπλῶς καὶ καθολικῶς ὑποφέρουσα, καὶ τοὺς ἐκ τῶν δαιμόνων προερχομένους, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς ἐκ τῆς διεφθαρμένης φύσεως, οἱοῦτοι εἶναι αἱ διάφοραι ἀσθένειαι τοῦ σώματος. ἡ τελεία δὲ ὑπομονὴ αὕτη, εἶναι ὁπού σώζει τὸν ἄνθρωπον, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, „ οὗτος σωθήσεται. (Ματθ. κδ'. 13.)

„ Ἵνα

„ τα ὑπὲρ τὸ δέον φοφῶσι. ἐκ ἐλαττον, ἵνα μὴ σῶμα ὄντα „ ἐπτόλιται... καὶ εἰ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς οἶδεν ἐπιμετρεῖν τὰ βά„ρη τῇ κτίσει, καὶ τῇ καμήλῳ, ἢ ἄλλῳτινι τῶν ζώων, ὡς δύ„νανται κατὰ ἀναλογίαν τὰ βάρη βαστάσαι: πόσῳ μᾶλλον ὁ „ Θεὸς, ὃς οἶδε τὰ σκεύη τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἐπαρθήσει καὶ τὴν „ ἐναντίαν ἐκάστην διαζύξως; (ὁμιλ. κς'.) καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ „ λέγει „ ἐκ ἐρεῖται ὁ πειρασμὸς, εἰ μὴ πρῶτον δέξεται ἡ „ ψυχὴ ὡς τὸ κρυπτὸν μέγεθος ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτῆς... ἡ χά„ρις φέρει τὸν πειρασμόν. ἀλλ' ὁμῶς πάντως προηγήσατο ἡ αἴσθη„σις τῶν πειρασμῶν τῆς αἰωνίσεως τῆς χάριτος διὰ τῶν ἐκκα„λύψεων τῆς ἐλευθερίας... προηγεῖται μὲν ἐν ἡ χάρις ὡς τῷ νῷ, „ ὡς δὲ τῇ αἰσθήσει βραδύνει. (λόγ. μς'. σελ. 284.)

„ Ἵνα ἦτε τέλειοι, καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λαπόμενοι.

Διὰ τῆς ὑπομονῆς, λέγει, θέλετε γενῆ τέλειοι καὶ ὁλόκληροι εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἀδελφοὶ (1) τέλειος δὲ εἶναι κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον „ ὁ τοῖς ἐκουσίοις (πάθεσι δηλ.) „ δι' ἐγκρατείας μαχόμενος, καὶ τοῖς ἀκουσίοις δι' ὑπομονῆς ἐγκαρτερῶν πειρασμοῖς. καὶ ὁλόκλη„ ρός ἐστιν, ὁ καὶ τὴν πρᾶξιν μετὰ γνώσεως, καὶ τὴν θεωρίαν ἐκ ἀπράκτου διανύων. (κεφ. υδ'. τῆς ἑ. ἑκατοντ.) αἰτία δὲ τοῦ τελείου ἔργου, λέγει παρακάτω ὁ Ἀδελφόθεος πῶς εἶναι, ἡ Σοφία. Ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει πῶς τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως, καὶ ἡ ἐν πειρασμοῖς τελεία ὑπομονὴ, δὲν εἶναι τῶν τυχόντων ἀνθρώπων κατόρθωμα. ἀλλὰ ἐκείνων ὁποῦ εἶναι σοφοὶ κατὰ Θεόν. διὰ τοῦτο καὶ παρακινεῖ ἀκολούθως ἐκείνους ὁποῦ ποθοῦν νὰ κατορθώσουν τὰ δύω αὐτὰ, νὰ ζητοῦν σοφίαν ἀπὸ τὸν Θεόν.

5. „ Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος „ Θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ.

Ἀνίσως, λέγει, ὦ χριστιανοὶ, καὶ ἤναι τινας ἀπὸ λόγου σας ὑστερημένος τὴν πνευματικὴν σοφίαν, ἥτις εἶναι αἰτία τοῦ ἀνωτέρω τελείου ἔργου, αὐτὸς ἂς ζητῇ ταύτην ἀπὸ τὸν Θεόν· ὁ ὁποῖος δίδει εἰς ὅλους ἁπλῶς (ἤτοι δωρεὰν ἀφθόνως, καὶ μονοειδῶς, κατὰ τὸν Μητροφάνη, καὶ ὄχι εἰς ὅλους, ἀγαλλὰ καὶ ὄχι ὅλοι δὲν λαμβάνουσι τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ χαρίσματα. ἀλλὰ ἕκαστος κατὰ τὴν δεκτικὴν αὐτοῦ ὀπτικὴν δεξιότητα.) καὶ δὲν τοὺς ὀνειδίζει διὰ τί τυχὸν ὑστεροῦντο τόσον καιρὸν τὴν σοφίαν αὐτήν. καὶ βέβαια θέλει δοθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἄνωθεν σοφία αὕτη. διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐνδυναμούμενοι, θέλουν δυνηθοῦν νὰ κατορθώσουν τελείαν καὶ ὁλόκληρον τὴν ὑπομονὴν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ κάθε ἄλλο καλόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν σύνοιδε τὴν σοφίαν μὲ τὴν παιδείαν λέγων „ γνῶναι σοφίαν καὶ παιδείαν. (Παρ. ἀ. 2.) διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο σύνεσιν ταύτην, ὅτι ὁποιος θέλει νὰ ὑπομείνῃ ἀγογγύστως καὶ μετ' εὐχαριστίας, τὴν παρὰ Θεοῦ παιδείαν καὶ τοὺς πειρασμοὺς, πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἄνωθεν σοφίαν, διὰ νὰ γνωρίζῃ μὲ αὐτὴν, τὴν ὠφέλειαν ὁποῦ τῷ προξενοῦν οἱ πειρασμοὶ, καὶ ἕως νὰ τοὺς ὑπομείνῃ μέχρι τέλους δίχα εἰσεως. ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων λέγει „ ταύτην τὴν παιδείαν γνῶναι, ἐκ τῆς τυχούσης ὁδοῦ διδα„ σκαλίας. διὰ ὅ, τι πολλοὶ πρὸς τὸ τοῦ γινομένου ὄφελος ἀπαγορεύοντες, τὸ τῆς ἐκβάσεως ὠ„ φέλιμον ὑπὸ ἀμαθείας οὐκ αἰσθάνονται. ἀλλὰ δυσανασχετοῦντες πρὸς τὸ τῆς ὀπτικῆς αὐστη„ ρὸν, τοῖς τῆς ἀμαθείας ἀρρωστήμασιν ἐναπέμειναν. (λόγ. εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Παροιμιῶν) Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης: ὅτι ἐπειδὴ ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἐπαγγείλεν ἀνωτέρω νὰ ἔχουν οἱ χριστιανοὶ μεγάλην καὶ τελείαν ὑπομονὴν εἰς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ νὰ κατορθώνουν ζηλωτὴν ὑψηλὴν καὶ ὁμοίαν μὲ τοὺς Ἀγγέλους, διὰ νὰ μὴν εἰπῇ τινας ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς: ὁ καὶ ποῖος ἄνθρωπος, ὄντας σωδεδεμένος μὲ σάρκα καὶ αἷμα, καὶ ἔχοντας τόσην ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἠμπορεῖ τόσον πολλὰ νὰ ὑφωθῇ μὲ τὴν προαίρεσιν καὶ τοὺς λογισμοὺς, ὥστε ὄχι, ὄχι μόνον νὰ μὴν αἰσθάνεται τὰ σωμυκλώματα αὐτὸν θλιβερὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρῃ καὶ νὰ σκιρτᾷ εἰς αὐτά; διὰ τοῦτο ἀποκρίνεται καὶ λέγει. ὅτι χρειάζεται πολλὴν φρόνησιν καὶ μεγάλην σοφίαν, ἐκεῖνος ὁποῦ θέλει νὰ πολεμήσῃ εἰς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ νὰ γενῇ τόσον ἀνώτερος ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ τὰ δεινὰ, ὥστε ὄχι καὶ νὰ χαίρῃ εἰς αὐτά. Τὸ δὲ μὴ ὀνειδίζοντος, ἤτοι ἑρμηνεύει ὁ αὐτὸς Μητροφάνης: ὅτι ὁ Θεὸς, δὲν ἐγκαλεῖ τοὺς λαβόντας παρ' αὐτοῦ χαρίσματα, διὰ τί αὐτοὶ μὲ τὰ ξένα ἅρματα (ἤτοι τὰ ἐδικά του) ἐνίκησαν τὸν πονηρόν· ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τοὺς στεφανοῖ οἱ διὰ τοῦτο, ὡσὰν ἰὰ ἤθελαν νικήσουν ἐκεῖνον μόνοι, μὲ τὴν ἐδικήν του δύναμιν.

6. „ Αἱ

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ „ γίνεσθε οὖν τέλειοι „ οἱός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν, τοιοῦτος γενόμενος εἰς „ (Ματθ. ε'. 48.) λέγει „ ἐπεὶ κατ' εἰκόνα ἔχω τὸ λογικὸν, „ τὸν εἰς ἐμὲ πεπληημεληκότα ἀδελφὸν, καὶ τῇ πρὸς τὸν πλη„ σίον δυσπλαγχνίᾳ ὁμοιωθήσωμαι τῷ Θεῷ (παρὰ τὴν Σειρὰ „ εἶναι, καθ' ὁμοίωσιν δὲ γίνομαι ἐν τῷ χρηστὸς γενέσθαι, „ τὰ κατὰ Ματθ.)
„ πότε ἔσομαι τέλειος καὶ ἅγιος τῷ Θεῷ κατὰ δύναμιν, ἐὰν

6. „ Αἰτείτω δὲ ἐν πίστει μηδὲν διακρινόμενος.

Εἰ μοὶ, λέγει, ὁ ζητῶν τὴν σοφίαν, καὶ πιστεύῃ ἀναμφιβόλως, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ τοῦ δώσῃ τὸ ζήτημά του, ἂς ζητῇ παύτην ἀπὸ τὸν Θεόν. εἰ δὲ καὶ δὲν πιστεύῃ, ἀλλὰ διακρίνεται: ἤγουν ἀμφιβάλλει, μηδὲ ἂς ζητῇ τελείως, ἐπειδὴ δὲν θέλει λάβῃ ἐκεῖνο ὁπού ζητεῖ. διακρινόμενος δὲ καὶ ἀμφιβάλλων εἶναι ἐκεῖνος ὁπού ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ καταφρόνησιν καὶ ὑπερηφανίαν. ἔτος δὲ ἀναντιρρήτως εἶναι καὶ ὑβρεισὴς καὶ κατήγορος τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἀπιστίαν ὁπού δείχνει εἰς αὐτόν. διότι, εἰ μὲν ἐσύ, Χριστιανέ, δὲν πιστεύῃς, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ τελειώσῃ τὸ ζήτημά σου, μὴ δὲ ζήτει αὐτὸ τελείως, διὰ νὰ μὴν εὑρεθῇς πῶς κατηγορεῖς ὡς ἀδύνατον, τὸν παντοδυνάμενον Θεὸν, μὲ τὴν διψυχίαν καὶ ὀλιγοπιστίαν σου. φρένωσε λοιπὸν νὰ διώξῃς ἀπὸ τὴν καρδίαν σου τόσον ῥυπαρὰν ἀθυμίαν τῆς ὀλιγοπιστίας καὶ διψυχίας, διὰ νὰ λάβῃς καὶ τὸ ζήτημα ὁπού ζητεῖς. εἶπε δὲ ὁ Κύριος „ παντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες λή-„ ψεσθε (Μάρκ. κά. 22.)

„ Ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ „ ῥιπιζομένῳ.

7. „ Μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεταί τι παρὰ „ Κυρίου.

Διακρινόμενος καὶ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον, λέγεται ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁπού χωρίζει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὴν βεβαιότητα τινὸς πράγματος, καὶ μοιράζοντας τὸν λογισμόν του εἰς δύω, ἀπορεῖ, ἂν τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ἤναι, ἢ δὲν ἤναι. ὁ τοιοῦτος λοιπὸν ἄνθρωπος, δὲν θέλει λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐκεῖνο ὁπού ζητεῖ. μὲ τὸ νὰ ἔχουν ἀμφίβολος, καὶ εἰς δύω μοιρασμένος καὶ τὸν λογισμόν, διὰ ἐκεῖνο ὁπού ἤλπισε νὰ λάβῃ. ὁ τοιοῦτος δὲ παρομοιάζει, καὶ τὸν ἱερὸν Μιχοφανῆ, μὲ τὴν φορτωσιαν τῆς θαλάσσης. καθὼς καὶ ἡ θάλασσα κινεῖται μὲν καὶ φασκόνοι ἔξωθεν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, καταπαύει δὲ ὀλίγωρα· ἔτζι καὶ ὁ διακρινόμενος, κινεῖται μὲν ἔξωθεν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, καὶ προσρέχει εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ ζητήσῃ σοφίαν καὶ βοήθειαν· καταπαύει δὲ ὀλίγωρα, καὶ δὲν ὑπομένει ζητοῦντας: μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἑσωθεν εἰς τὴν καρδίαν του πίστιν θερμὴν, καὶ σερεὰν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν. διὰ τοῦτο οὐδὲ λαμβάνει τὴν σοφίαν ὁπὸ ζητεῖ, ἢ ἄλλο τι χάρισμα. „ ἐπειδὴ εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐ εἰσελεύσεται σοφία, ὡς λέγει ὁ Σολομών. „ (Σοφ. ά. 4.) Δυσσόρισον γάρ τι χρῆμα, καὶ τὸν αὐτὸν Μιχοφανῆ, πάντως ἔξι, τῆς θείας „ μετουσίας ἡ κτῆσις, καὶ μόνοις διδομένη τοῖς φιλοπόνως καὶ σωφρόνως ἐκζητοῦσιν αὐτήν. ὡς εἶχε „ ῥᾳδίως, καὶ χωρὶς τὴν ὑπερτατικωτέρων αἰτήσεων καὶ ζητήσεων ἐδίδοτο πᾶσι τοῖς βουλομένοις, κἂν „ ἀκαταφρόνητος ἦν. Χρὴ τοίνυν πειθεσθαι λέγοντι τῷ προφήτῃ Δαβὶδ „ κατατρύφησον τοῦ „ Κυρίου, καὶ δώσει σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου. (Ψαλμ. λς'. 4.)

8. „ Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Δίψυχος ἄνθρωπος εἶναι ὁ συγκεχυμένος, ὁ ἀκατάστατος καὶ ἀωφελὴς, ὁ δίγνωμος καὶ ὑποκριτής· οὕτε δὲ ὁμοιάζει ὁ Ἀδελφόθεος τὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς, εἰς τὰς ὁποίας ὑποκρεμῶνται τὸ ὁ ψυχικὸ ἀνθρώπου ἢ ἐλπίδες, τόσον ἡ καλαὶς, ὅσον καὶ ἡ κακαῖς. καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν „ καὶ πάσας τὰς ὁδούς μου προσέδες (Ψαλμ. ρλά. 3.) ἤγουν σὺ Κύριε προσγινώσκεις ὅλα τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς μου. Καὶ ἄλλον δὲ τρόπον, ἀνδρα δίψυχον ὁμοιάζει, τὸν ἀσήμαντον, καὶ ἐκεῖνον ὁπὸ δὲν εἶναι ἀσφαλὰς σερεωμένος μήτε εἰς τὰ παρόντα πράγματα, μήτε εἰς τὰ μέλλοντα: ἀλλὰ φέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ ποτὲ μὲν, κρατεῖ καὶ σαγηνεύεται τὰ τῆς παρούσης ζωῆς. ποτὲ δὲ, τὰ τῆς μελλούσης. διὰ τί δὲ δίψυχος ὠνομάσθη; διὰ τί καὶ τὸν Θεοφύλακτον, αὐτὸς, ὅτε εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν σερεῶς προσκόπτει, ὅτε εἰς τὴν μέλλουσαν. ἐπειδὴ ψυχὴ ὀνομάζεται ἡ ζωὴ κοντὰ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν. καθὼς εἶναι ἐκεῖνο τοῦ Ἰώβ· „ ὅσα ὑ-„ πάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, ὑπὲρ τῆς ψυχῆς (ἤτοι τῆς ζωῆς) αὐτοῦ ἐκτίσει. (Ἰώβ. β. 4.) ὁ δὲ ἱερὸς

ἱερὸς Μηξοφαύης ψυχὴν σύνοιεῖ ἐδῶ τὴν γνώμην τὴν δύκολομεπάβλητον τῶ ἀνθρώπε. ἐσὺ λοιπὸν χρισιανὲ, σήκωσαι τὴν διψυχίαν ὀπὸ τὴν καρδίαν σε, κὴ τελείως μὴ διψυχήσης κὴ ἀμφιβάλης ὅταν ἔχης νὰ ζητήσης τι ὀπὸ τὸν Θεὸν, λέγωντας μὲ τὸν λογισμόν σε: ἄρα γε, πῶς ἠμπορῶ νὰ ζητήσω ὀπὸ τὸν Θεὸν, κὴ νὰ λάβω τὸ ζήτημά με, ἐγὼ ὁπῶ τόσον πολλὰ ἥμαρτον εἰς αὐτόν: ὄχι· μὴ συλλογίζεσαι ταῦτα. ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας σε ἐξομολογᾶ τῷ Θεῷ, κὴ ὀπίσρεφον εἰς αὐτὸν, κὴ ζήτει ὀπὸ αὐτὸν ἀδιςάκτως ἐκεῖνα τὰ ζητήματα ὁπῶ συμφέρυν εἰς τὴν σωτηρίαν σε. ζήτει δὲ ταῦτα μὲ ταπεινωσιν πολλὴν, κὴ εἰς πολὺν καιρόν. (1) κὴ τότε θέλεις γνωρίσεις τὴν διαπλαγχνίαν τε. ὅτι αὐτὸς δὲν σε ἐγκαταλιμπάνει, ἀλλὰ θέλει τελειώσει τὸ ζήτημά σε. διὶ ὅ, τι ὁ Θεὸς εἶναι ἀμνησίκακος, κὴ δὲν ἐνθυμᾶται τὰς ἁμαρτίας ἐκείνων ὁποῦ μετανοῦν, ἀλλὰ πλαγχνίζεται εἰς τὰ ποιήματά τε.

Περὶ τῶν διψύχων καὶ ὀλιγοπίςων, καὶ διγνώμων ἀνθρώπων συμφώνως λέγει καὶ ἡ παλαιὰ Γραφὴ, ὁ μὲν γὰρ Ὡσηὲ μαρτυρεῖ ταῦτα „ ἐμέρισαν καρδίας αὐτῶν, νῦν ἀφανισθήσονται. (Ὡσ. „ ά. 2.) ὁ δὲ Σολομὼν προαγγέλλει ταῦτα „ φρονήσατε περὶ τὸ Κυρίε ἐν ἀγαθότητι καὶ ἐν „ ἁπλότητι καρδίας ζητήσατε αὐτόν. ὅτι εὑρίσκεται τοῖς μὴ πειράζυσιν αὐτόν. ἐμφανίζεται δὲ „ τοῖς μὴ ἀπιςοῦσιν αὐτῷ. (Σοφ. ά. 1.) καὶ ὁ Σειρὰχ λέγει „ μὴ ἀπειθήσης φόβῳ Κυρίου, „ μηδὲ προσέλθῃς αὐτῷ ἐν καρδίᾳ διαςῇ. (Σειρ. ά. 29.) καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς παλαιίζει τοὺς „ διγνώμυς λέγων „ ὦαὶ καρδίαις δειλαῖς, καὶ χερσὶ παρειμμέναις, κὴ ἁμαρτωλῷ βαίνοντι „ ὅπὶ δύο ςίβυς! ὦαὶ καρδίᾳ παρειμμένῃ! ὅτι ὐ πισδύει, διὰ τῦτο ὐ σκεπασθήσεται. (Σειρ. β'. „ 12.) προσηκέσθαι τοίνυν (ὅπφέρει ὁ Μηξοφαύης) ὀφείλει βεβαία πίςις πάσης αἰτήσεως.... „ Ἡ γὰρ ὑποβάθρα τῶν ἀγαθῶν κὴ χρηπίδωσις, ἡ πρὸς Θεὸν εὐλικρινὴς ὄςι πίςις. Λέγει δὲ κὴ ὁ θεσπέσιος Κύριλλος „ Καλὴ τοιγαροῦν ἡ πίςις, ἰχύειν σὺν ἡμῖν τὴν θεόσδοτον χάριν πα- „ ρασκευάζυσα. κὴ τὸ διψυχεῖν ὄπεζήμιον. ὁ γὰρ δίψυχος ἀνὴρ, ἀκατάςατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς „ αὐτῦ, καθὰ γέγραπται. κὴ λήψεται παρὰ Κυρίε πανπελῶς ὐδέν. (Βιβλ. ς'. εἰς τὸν Ἰωαὴν. Τόμῳ δ'.)

θ. „ Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτῦ.

Ἐπειδὴ ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἠξίωσε πῶς ἡ ταπεινοφροσυνὴ εἶναι θησαυροφυλάκιον ὅλων τῶν ἀρετῶν, καὶ ὅτι χωρὶς αὐτὴν δὲν καταρθῦται κάνενα ἀγαθόν: διὰ τῦτο ἀκολάθως λέγει ἐδῶ, ὅτι ἂς καυχᾶται ὁ ταπεινὸς χρισιανὸς εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς τε. ἐπειδὴ κὴ τὸν Οἰκυμένιον „ ἐκ τῦ „ κὴ Θεὸν ταπεινῦσθαι παῦ ἀγαθὸν ἡμῖν προσγίνεται· καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπεν „ ὅτι ὁ ταπει- „ νῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. (Λουκ. ιδ'. 11.) καὶ τὸ ἔδειξεν ὁ Τελώνης ὑψωθεὶς διὰ ταπεινώ- σεως. διὰ τῦτο καὶ ὑψοποιὸν ὠνόμασε τὴν ταπείνωσιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος· καὶ ὁ Θεσσαλονί- κης Γρηγόριος εἶπεν, ὅτι ὁ Κύριος ταπεινωθεὶς καὶ χαμαίμυος ἄνθρωπος, ὅδεν ἀρίςην ὑψώσεως ἔδειξεν ἡμῖν τὴν ταπείνωσιν. (Λόγ. εἰς τὴν Χρισῦ χάρνησιν) ἐκ τῦ σωτῆρ δὲ, ἡ ὕψωσις καὶ ὑπερηφάνεια, ταπείνωσιν καὶ χρημνισμὸν προξενεῖ „ ὁ ὑψῶν γάρ φησιν ἑαυτὸν ταπεινωθήσε- „ ται. καὶ δηλοῖ Φαρισαῖος ἐκ τῆς ὑψώσεως ταπεινωθείς. ὁ δὲ Μητροφάνης ὕψος νύνοιεῖ, τὸν αὐυψῶντα τὰς ταπεινὰς Θεὸν, τὸ ἀφῃρημμένον αὐτὶ τῦ συγκεχαμμένε λαμβανόν. ὁ ταπεινὸς λοιπὸν κὴ ὀτελὴς ἀδελφὸς, ἂς καυχᾶται εἰς τὸν Θεὸν, ὅς τις εἶναι ὕψος τῶν ταπεινῶν κὴ δόξα, κὴ καύ- χημα. „ Κύριος γάρ φησι ταπεινοῖ κὴ αὐυψοῖ. (ά. Βασιλ. β'. 7.) κὴ „ ταπεινοῖς δίδωσι χά- „ ριν. (Παρ. γ'. 34.) Καὶ πάλιν „ τὸς ταπεινόφρονας ἐρείδει δόξη Κύριος. (Παρ. κθ'. 24.) κὴ ὁ Παῦλος δὲ εἶπεν „ ὁ καυχώμυος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω. (ά. Κορ. ά. 31.)

10. „ Ο'

(1) Ὅθεν ὁ μέγας Βασίλειος εἶπε „ κἂν μὲν παρέλθῃ, κἂν „ ἐνιαυτὸς, κἂν βιετὴς, κἂν τετραετὴς χρόνος, κἂν πλείονα ἔ- „ τη, ἕως ὅτε λάβῃς μὴ ἀναχωρήσῃς. ἀλλὰ μετὰ πίςεως αὐτὸ „ τὸ ἀγαθὸν ἐργαζόμενος. (ἀσκητικ. Διαπρέξ. κεφ. α.) κὴ ὁ αὐ- „ βᾶς Μακάριος „ ὁ μὴ τύχιον λαμβανόν, διὰ τὴς ἀναβολὴς „ τῦ Θεῦ, πλέον ἐκκαίεται. καὶ ἔτι μακροθυμεῖ ὁ Θεὸς δοκι- „ μάζων τὸν πόθον, ὅσον ἔχει αὐτὸς ὀφείλει ἐμπόνως ζητεῖν τὸν „ ὠφελοῦντα εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ προτεινόμενος τὰ ζητήματα τε ἀπὸ τὸν Θεὸν, φέρυσα μαρτυρίας ἐκ τῶν Θείων Πατέρων.

10. „ Ὁ δὲ πλόσιος ἐν τῇ παπανώσα αὐτῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελδύσεται.

11. „ Ἀνέταλε γὰ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, „ καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε, καὶ ἡ ἐὐπρέπεια τῦ προσώπυ αὐτοῦ „ ἀπώλετο. ὕπω καὶ ὁ πλόσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαραν- „ θήσεται.

ΜΕ' τὸ ἄνθος τῦ χορταρίυ παρομοιάζει τὸν πλῦτον ὁ Ἀδελφόθεος, θέλωντας νὰ παρασήσῃ μὲ τῦτο τὸ πρόσκαιρον τῦ πλύτυ καὶ ὀλιγοχρόνιον. πρόσωπον δὲ ὠνόμασε καταχρησικῶς, τιὼ ἔξω ὄψιφάνειαν τῦ χορταρίυ καὶ ἄνθος· καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπε, „ πρόσωπον τῦ ἐρανῦ, καὶ τῆς γῆς. (Λευ. ιβ'. 56.) ἐπειδὴ κυρίως πρόσωπον λέγεται, μόνον τὸ τῦ ἀνθρώπυ, καὶ ὄχι τῶν ζώων, ἢ ἄλλυ τινος· τῶν μὲν δὼ τετραπόδων, ῥύγχος ὀνομάζεται. τῶν δὲ πετεινῶν, ῥάμφος, καθ' ὃν Οἰκυμένιον. ὁ πλόσιος λοιπὸν, λέγει, θέλει μαρανθῆ ὡσαὺ τὸ ἄνθος τῦ χόρτυ εἰς τὰς στράτας καὶ θλιπτήματα ὁπῦ κάμνει καθ' τιὼ παρόσαν ζωιώ. Τῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἡσαΐας δηλ. κάθε ἄνθρωπον „ πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπυ ὡς ἄνθος χόρτυ, ἐ- „ ξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε. Τὸ δὲ ῥῆμα τῦ Θεῦ ἡμῶν, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. (Ησ. μ'. 6.) καὶ ὁ κορυφαῖος Πέτρος τῦτο εἶπεν, ἐρανισθεὶς ἀπὸ τῦ Ἡσαΐυ. (α'. Πέτρ. α'. 24.) ἀλλὰ καὶ ὁ Σειραχ ἔτω λέγει „ πᾶσα σὰρξ ὡς ἱμάτιον παλαιῶτε· ἡ γὰρ διαθήκη ἀπ' αἰῶνος. „ θανάτῳ ἀποθανῇ. ὡς φύλλον θάλλον ὅπ δενδρυ δασέως, τὰ μὲν, καταβάλλει, ἄλλα δὲ, „ φύει. ὕπω γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος. ἡ μὲν, τελευτᾷ. ἑτέρα δὲ γεννᾶται. (Σειρ. ιθ'. 17.) Μερικοὶ δὲ διδάσκαλοι ἑρμηνεύοντες σαφέστερον τὸ δαβιτικὸν ἐκεῖνο „ ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος „ αἱ ἡμέραι αὐτῦ. ὡσεὶ ἄνθος τῦ ἀγρῦ ὕπως ἐξανθήσει. (Ψαλμ. ρβ'. 14.) εἶπον, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ προφήτης ἄνθος τῦ κήπυ, ἀλλὰ τῦ ἀγρῦ, διὰ νὰ φανερώσῃ ἀκριβέστερον τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς τῦ ἀνθρώπυ· καθ' ὅ, τι τὰ τῦ κήπυ ἄνθη, φυλαττόμενα ὑπὸ τῶν κηπυρῶν, μένουσιν ἀβλαβῆ εἰς περισσότερον καιρὸν, τὰ δὲ τῦ ἀγρῦ, ὑπὸ ἀνθρώπων μὴ φυλαττόμενα, καὶ ὑπὸ τὰ ζῶα καταπατῦνται, καὶ ὑπὸ τὺς ἀνθρώπυς κλέπτονται, καὶ ὑπὸ τὰ πετεινὰ βλάπτονται, καὶ ἀκολύθως ὀλιγοχρονιώτερα γίνονται. (Παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ). (1)

Μαραίνεται δὲ ὡς ἄνθος ὁ πλόσιος εἰς τὰς πορείας τυ· καθ' ὅτι ἐκεῖ ὁπῦ διέρχεται εἰς στράτας δυτυχισμένας τῆς ζωῆς ταύτης, ἀκολυθεῖ αἰφνιδίως μεταβολὴ εἰς αὐτὸν, καὶ γίνεται δυσυχὴς καὶ πτωχὸς, ὁ πρὸ μικρῦ πλόσιος καὶ δυτυχὴς, κατὰ τὸν Οἰκυμένιον. καθ' ὃν δὲ τὸν Μιτρο- „ φάνη, ὅτι ὁ πλόσιος ὅταν δοκῇ κατοικημερεῖν, καὶ παραδοκιμεῖν σφόδρα, καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς „ καὶ τῆς δόξης ἄνθεσι λελαμπρυσμένος, ὁρᾶται πανταχόθεν καταγλαϊζόμενος, τηνικαῦτά φησι, „ μαρανθήσεται, σωπελέσας τὸν βίον, καὶ κείμενος νεκρὸς, ἄφωνος, ἀνενέργητος πάντη, δυσει- „ δὴς, πάχα δὲ καὶ χαλεπῶς καὶ δυσφορήτως ἀπόζων. πλόσιον δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀδελφόθεος, τὸν ὑπερήφανον καὶ καυχώμενον ἐπὶ τῷ πλύτῳ αὐτῦ. ὅστις σὺ τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτῦ ταπεινῦται, καὶ σὺ τῷ ὑψῦσθαι καταβάλλεται. ἔφερπε δὲ νὰ εἰπῇ. ὁ δὲ πλόσιος αἰσχυνέσθω σὺ τῇ ταπεινώσει αὐτῦ. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ λόγος ἦτον βαρὺς, ἀφῆκεν αὐτὸν, καὶ εἶπε τὸν ἀβαρῆ, κατὰ τὸν Οἰκυμένιον. ἂς καυχᾶται λοιπὸν, κατὰ τὸν ἱερὸν Μιτροφάνη, ὁ πλόσιος εἰς τιὼ ταπείνωσιν τιὼ φυσικιὼ ὁπῦ ἔχει· ἤγυν ὅτι εἶναι ἄνθρωπος γήϊνος· ὅτι ἔχει νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ καταντήσῃ εἰς βρώμαν, καὶ σῆψιν καὶ κοπιορτόν. καὶ ὡ ἀπὸ τὸν πλῦτον ὑπερηφανεύεται, ἀπὸ τιὼ ἐνθύμησιν τῦ θανάτυ ἂς ταπεινῦται. ἡ ὁποία αὕτη ταπείνωσις προξενεῖ καύχημα καὶ ὕψος εἰς αὐτόν.

12. „ Μα-

(1) Ἔφη δέπυ καὶ Ὅμηρος.
„ Οἵπερ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
„ Φύλλα τὰ μέν τ' ἄεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέθ' ὕλη
„ Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.
„ Ὡς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

12. „ Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμόν. ὅτι δόκιμος γενόμε-
„ νος, λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύ-
„ ριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Ἐπειδὴ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω μετὰ τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου, δύω λογιῶν εἶναι οἱ πειρασμοὶ, ἄλλοι μὲν, γινόμενοι πρὸς παραχώρησιν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, ἄλλοι δὲ, πρὸς συγχώρησιν καὶ δοκιμὴν μόνην Θεοῦ, διὰ τοῦτο συμφέρει εἰς ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν καὶ εἰς τοὺς δύω ὑπομονήν. ὅθεν καὶ ὁ Ἀδελφόθεος ἀορίστως λέγει ἐδῶ, ὅτι εἶναι μακάριος ὁποῖος ὑπομένει πειρασμόν· δηλαδὴ, εἴτε τὸν κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐρχόμενον διὰ τὰς ἁμαρτίας μας· εἴτε τὸν πρὸς συγχώρησιν καὶ δοκιμὴν μόνην Θεοῦ ἀκολουθοῦντα εἰς ἡμᾶς. δοκιμαζόμεθα γὰρ, καὶ ἀξιοῖ γινόμεθα τῆς αἰωνίου ζωῆς, διὰ μέσου τῆς ὑπομονῆς καὶ τῶν διττῶν αὐτῶν πειρασμῶν· διότι, τρὸ μὲν τῶν πειρασμῶν, πρέπει νὰ προσέχωμεθα νὰ μὴν ἔμβωμεν εἰς αὐτούς, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος. ἀφοῦ δὲ ἔμβωμεν μίαν φορὰν, πρέπει ἀναγκαίως νὰ ὑπομένωμεν αὐτοὺς ἀνδρείως καὶ ἀνεξικάκως. ὁ δὲ Θεοφύλακτος γνωματεύει, ὅτι ὁ μὲν Κύριος ἀποβλέψας εἰς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ εἰς τὴν ἀτελειότητα τῶν τότε μαθητῶν τοῦ, διὰ τοῦτο ἐδίδαξεν αὐτοὺς πρὸ τῆς ἀναλήψεώς του, νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν διὰ νὰ μὴν ἔμβουν εἰς πειρασμούς. ἀφοῦ δὲ ἀνελήφθη, ἐπειδὴ ἡ ἀσθενὴς φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐδυναμώθη μὲ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀναστάσεώς του, καὶ τῆς ἀναλήψεως, καὶ μὲ τὴν κρατταιὰν χάριν καὶ ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦτο ὁ νομιζόμενος ἀδελφός του οὗτος Ἰάκωβος, προαγγέλλει ἐδῶ εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ μὴ φοβοῦνται τοὺς πειρασμούς. διότι τοὺς τοιούτους τοὺς ὑπομένει, εἶναι μακάριος καὶ καλότυχος. ὅθεν εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰὼβ „ Μακάριος ἀν-
„ θρωπος, ὃν ἤλεγξε Κύριος. νουθέτημα δὲ Παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου. αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ,
„ καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν, ἔπαισε, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσαντο. (Ἰὼβ. ε. 17.) καὶ ὁ Κύριος
„ δὲ μακαρίους ὠνόμασε τοὺς ὑπομένοντας ὀνειδισμοὺς καὶ διωγμοὺς καὶ κατηγορίας ψευδεῖς διὰ τὸ
„ ὄνομά του, εἰπών „ μακάριοί οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία
„ τῶν οὐρανῶν. (Ματθ. ε. 10.) καὶ πάλιν „ μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξω-
„ σι, καὶ εἴπωσι παῦν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. (Αὐτόθ. 11.)

Ἐὰν λοιπὸν ἐσὺ χριστιανὲ, ὑπομένῃς δοκιμὴν καὶ συγχώρησιν Θεοῦ πειρασμούς, ὁποῦ σοι ἔρχονται διὰ τὰς ἁμαρτίας σου, πληρόνοις τὸ χρέος καὶ τὸν κανόνα τῶν ἁμαρτιῶν σου, καὶ λαμβάνεις τότων συγχώρησιν. ἐὰν δὲ ὑπομένῃς τοὺς καὶ συγχώρησιν μόνην καὶ δοκιμὴν Θεοῦ ἐρχομένους, λαμβάνεις στέφανον παρὰ Θεοῦ καὶ ἐγκώμιον: ὡς καὶ ὁ Ἰὼβ, καὶ ὁ Ἀβραὰμ, καὶ τὸν Οἰκουμένιον. Περὶ τοῦ στεφάνου δὲ τούτου, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος, γράφει ὁ Ζαχαρίας λέγων „ ὁ
„ δὲ στέφανος ἔσται τοῖς ὑπομένουσι, καὶ τοῖς χρησίμοις αὐτῆς, καὶ τοῖς ἐπεγνωκόσιν αὐτόν. (Ζαχ. ς'. 14.) ἤτοι τοῖς χρησίμοις ἐστὶν εἰς τὴν ὑπομονὴν, καὶ τοῖς ἐπεγνωκόσιν αὐτὸν τὴν ὑπομονὴν, καθὼς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει „ ὁ Θεὸς ἀποδώ-
„ σει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφ-
„ θαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον. (Ρωμ. β'. 6.) τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀδελφοθέου ἀναφέρει καὶ ὁ
„ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγων „ ὥσπερ γὰρ τὸ ἀσιδήριον ἐν μάχαις, τῇ τῶν ὁπλι-
„ τῶν ἀνδρείᾳ μαρτυρεῖ: οὕτω τὸν ἀθανῆ καὶ χρυσοῦν, εἰς γε τὸ δυνασθαί φημι τὴν αὐθά-
„ δειαν τῷ Θεῷ ἀρετῶν κατορθοῦν, λαμπρὸν καὶ θεοφανῆ, καὶ παντὸς ἐπαίσθου μεμεσωμένον ἀ-
„ πορίαιεν ἄν, τὸ εὖ μάλα δυνασθαι διενεγκεῖν τοὺς ἐκ τοῦ πειράζεσθαι πόνους. καὶ γὰρ τοῦ Σω-
„ τῆρος ὁ μαθητὴς, ὅτι παντὶ τε καὶ πάντως ὁ τοιοῦτος ἀπόβλεπτος ἔσαι, πεπληροφόρηκε λέ-
„ γων „ μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ὑπομείνει πειρασμὸν, ὅτι δόκιμος γενόμενος, λήψεται τὸν στέ-
„ φανον τῆς ζωῆς. (Γλαφυρ. εἰς τὴν ἔξοδ. βιβλ. γ'.)

13. „ Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι. (1)

Ἐπειδὴ ἡ ὑπομονὴ: ἦγουν τὸ νὰ ὑπομένῃ τινας τὸν ἑαυτόν του, εἶναι μία μεγάλη ἀρετὴ, ἥτις προξενεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον πολλὴν ὠφέλειαν: διὰ τοῦτο ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἐδῶ παρακινεῖ εἰς τὴν

(1) Ἠθέλε δὲ ἀπορήσῃ τινάς, αὐτίσως καὶ πολλοὶ πειρατμοὶ ἀδελφόθεος λέγει ἐδῶ τὸ ἐναντίον; εἰς λύσιν τῆς ἀπορείας μερικοὶ ἑρμηνευταὶ κατὰ συγχώρησιν ἢ παραχώρησιν Θεοῦ, πῶς ὁ Ἀ- λέγων: ὅτι οἱ πειρασμοὶ εἶναι διττοὶ, ὡς εἴπομεν πρότερον. καὶ

τῳ τοιαύτῳ ἀρετῳ κάθε χειτιανὸν, καὶ λέγει εἰς αὐτὸν παῦτα: Ἀδελφέμε χειτιανέ, ὅταν ἐσὺ δοκιμάζῃς κάνενα πειρασμὸν, πρόσεχε καλὰ νὰ μὴ λέγῃς: ἐγὼ πειράζομαι ἀπὸ τὸν Θεόν. πρῶτον, διατί ἔτζι λέγωντας, βλασφημεῖς. ἐπειδὴ καὶ κάμνεις αἴτιον τῆ πειρασμῶν τὸν Θεόν. καὶ ὁμοιάζεις καὶ σὺ μὲ τὸν προπάτορα Ἀδάμ: ὁ ὁποῖος ὅταν ἐπαρέβη τῳ ἐντολῳ τῆ Θεοῦ, δὲν ἐμέμφθη τὸν ἑαυτόν τε ὡς αἴτιον τῆς παραβάσεως· ἀλλὰ ἔρειψε τῳ αἰτίαν εἰς τὸν Θεὸν, λέγων „ ἡ γυνὴ ἰῶ ἔδωκας μετ' ἐμῆ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τῆ ξύλε καὶ ἔφαγον. (Γεν. γ'. 12.) „ Δεύτερον, διατί λέγωντας πῶς: ἐγὼ πειράζομαι ἀπὸ τὸν Θεὸν, μὲ τὸν λόγον αὐτὸν δείχνεις ὑπερηφάνειαν, καὶ δὲν δώσασαι νὰ ταπεινωθῇς, ἔτε νὰ μετανοήσῃς. ἀλλ' ἔτε δύνασαι νὰ ὑποφέρῃς ἀγογγύσως καὶ εὐχαρίσως τὸν πειρασμὸν ὁπῦ δοκιμάζεις. μὴ ὑποφέροντας δὲ, διπλῶς βασανίζεσαι, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ισαὰκ „ Πᾶσα θλῖψις, ἡ μὴ μετέχουσα ὑπομονῆς, διπλῆ ἐ„ στιν ἡ βάσανος αὐτῆς. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ κάμνῃς; πρέπει νὰ μέμφεσαι καὶ νὰ κατηγορῇς παύτοτε τὸν ἑαυτόν σε, πῶς ἐσὺ εἶσαι ὁ αἴτιος ὅλων τῆ πειρασμῶν, τόσον τῆ ἡδονικῶν καὶ ἐκεσίων, ὅσον καὶ τῆ κακωτικῶν καὶ ἀκεσίων. διὰ τί, ἐὰν ἐσὺ δὲν ἁμάρτανες, ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε συγχωρήσῃ, ἢ νὰ παραχωρήσῃ νὰ σοὶ ἔλθεν οἱ πειρασμοί. Μὲ τῳ αὐτομεμψίαν δὲ ταύτῳ ταπεινόνεσαι, μετανοεῖς, καὶ ὑποφέρεις εὐχαρίσως τὺς πειρασμύς. καὶ διὰ τῆς εὐχαρισίας σου παύτης πείθεις τὸν Θεὸν, ἢ νὰ σηκώσῃ τελείως ἀπὸ λόγε σε τὺς πειρασμὺς ὁπῦ πάχεις, ἢ νὰ τὺς ἐλαφρώσῃ. ὅθεν εἶπεν ὁ Παῦλος „ εἰ ἑαυτὺς ἐκείνομεν, οὐκ ἂν ἐκεινόμεθα. (α'. Κορ. „ ια'. 31.) Καὶ ὁ μέγας Ἀντώνιος εἶπε περὶ τῆς αὐτομεμψίας „ αὕτη ἐσιν ἡ μεγάλη ἐργασία „ τὲ ἀνθρώπε, ἵνα τὸ σφάλμα αὐτῦ ἐπαίνω ἑαυτῦ βάλῃ, ἐνώπιον τῦ Θεῦ, καὶ προσδοκήσῃ πει„ ρασμὸν ἕως ἐχάτης ἀναπνοῆς. ἔφη δὲ καὶ ὁ ἀββᾶς Ποιμὴν „ ὁ ἑαυτὸν μεμφόμενος, εἴτι ἂν „ συμβῇ αὐτῷ, εἴτε ζημία, εἴτε ἀτιμία, εἴτε οἱαδήποτε θλῖψις, προλαβὼν ἔχει ἑαυτὸν ἄ„ ξιον, καὶ εὐέποτε παράσεται. (ἐν τῷ Γεροντικῷ.)

„ Ο᾽ γὰρ Θεὸς ἀπείρασός ἐσι τῆ κακῶν. πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδέ„ να. (2)

Ο Θεὸς, λέγει ὁ Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκουμενίῳ δὲν πειράζεταί ποτε ἀπὸ κάνενα κακόν. καθὼς εἶπε καὶ σῶας ἀπὸ τὺς ἔξωθεν. (δηλαδὴ ὁ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς βιβλ. γ'. τῆ ὑποτυπώσεων κεφ. 24. κατὰ τὸν Λαέρτιον) „ τὸ θεῖόν τε καὶ μακάριον, ἔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, ἔτε „ ἑτέροις παρέχει. περὶ τῳ ἀνητῳ δὲ φύσιν καὶ πρόνοιαν παῦτα πάντα, περὶ ὧ ἀλλοίωσις „ ὁρᾶται καὶ μεταβολὴ, τὰ τῆς φύσεως ἡμῶν προκατάρχοντα. ἦγεν ὁ μακάριος καὶ ἄφθαρτος Θεὸς, ἔτε αὐτὸς ἔχει πειρασμὺς καὶ παραχὰς, ἔτε εἰς ἄλλες δίδει. διατί οἱ πειρασμοὶ ἀκολυθοῦν εἰς τῳ φθαρτῳ καὶ ὀπίγειον φύσιν τῆ ἀνθρώπων, εἰς τῳ ὁποῖον εὑρίσκεται ἀλλοίωσις καὶ μεταβολὴ,

---

ε σᾶς μεν, εἶναι ἡδονικὸς, ὅς τις γίνεται μὲ τὸ θέλημά μας, ὁμοῦ καὶ μὲ τῳ συνεργίαν τῆ δαιμόνων. ὁ δὲ ἄλλος, εἶναι λυπηρὸς, κακωτικὸς, καὶ πόνον προξενῶν εἰς τὸν πειραζόμενον. ὁ ἡδονικὸς λοιπὸν πειρασμὸς ἀδέποτε προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεόν. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς, ἔτε μὲ τὸ προηγούμενόν τε θέλημα τὸν θέλει, ἔτε μὲ τὸ ἑπόμενον. καθ᾽ ὅτι ὁ πειρασμὸς αὐτὸς, εἶναι αὐτὰς ἡ ἴδιαις ἁμαρτίαις ὁπῦ πράττει ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀπολύει τὴν ψυχήν τε μὲ τὸ θέλημά τε καὶ μὲ τῳ ἐπιθυμίαν τε. ὁ δὲ λυπηρὸς καὶ κακωτικὸς πειρασμὸς, αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεόν. διατί ὁ πειρασμὸς αὐτὸς, εἴτε κατὰ συγχώρησιν καὶ δοκιμὴν Θεῦ ἔλθῃ, ὡς εἰς τὸν Γὼβ, καὶ εἰς τὸν Παῦλον καὶ εἰς τὺς λοιπὺς ἁγίας. εἴτε κατὰ παραχώρησιν, προς ἔκκοπὴν τῆς ἁμαρτίας. εἴτε καὶ κατὰ ἐγκατάλειψιν, πάντοτε προς τὸ συμφέρον ἀποβλέπει τῆ πειραζομένων. καὶ διὰ τῦτο θέλει αὐτὸν ὁ Θεὸς κατὰ τὺς θεολόγυς, ὄχι ὅμως μὲ τὸ προηγούμενόν τε θέλημα, ἀλλὰ μὲ τὸ ἑπόμενον. καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ ἐγκατάλειψις, καὶ αὐτὴ ἡ κόλασις, καλὸν ἐσι καὶ συμφέρον, καλὸν μεν, διατί φανερῶται δι᾽ αὐτῆς ἡ δικαιοσῴνη τῦ Θεῦ, καὶ τὸ μῖσος ὁπῦ ὁ Θεὸς ἔχει κατὰ τῆς ἁμαρτίας, παιδεύων αὐτὸν αἰωνίως. συμφέρον δὲ εἰς τὺς κολαζομένυς, διατὶ ἡ κόλασις κατὰ τὸ ὄνομά της, εἶναι ἐμπόδιον καὶ ἔκκοπὴ τῦ κακῦ. καὶ αὖ οἱ ἁμαρτάνοντες δὲν ἐκολάζοντο, αἰωνίως ἔμελλον νὰ ἁμαρτάνεν. διὰ δὲ τῆς κολάσεως, ἐμποδίζονται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Μάρκος ὁ Ἐφέσε, τὸν παράδοξον μεν, ἀληθινὸν δὲ λόγον τῦτον: δηλαδὴ, ὅτι συμφέρει τοῖς κολαζομένοις ἵνα κολάζωνται. Καὶ τῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπῦ φρονεῖται ὁ Θεὸς διὰ τῦ Ἡσαΐα „ ἐγὼ εἰμὶ ὁ ποιῶν „ εἰρήνην καὶ κτίζων κακὰ (Ησ. μέ. 7.) καὶ διὰ τῦ Ἀμὼς „ εἰ ἔσαι κακία ἐν τῇ πόλει, ἰῶ Κύριος οὐκ ἐποίησεν (Ἀμ. γ'. 6.) διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὰ λόγια παῦτα: ὅτι ὁ Θεὸς θέλει μὲ τὸ ἑπόμενόν τε θέλημα νὰ ἔρχωνται εἰς τὺς ἀνθρώπυς ὅλοι οἱ λυπηροὶ καὶ κακωτικοὶ πειρασμοὶ, διατί συμφέρυσιν εἰς αὐτὺς, ἀναιρετικοὶ ὄντες τῆ ἡδονικῶν πειρασμῶν. συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τῆ εἰρημένων τόπων, ὅτι ὁ Θεὸς πειράζει μεν, ἤτοι συγχωρεῖ, ἢ παραχωρεῖ, ἢ ἐγκαταλιμπάνει μὲ τὸ ἑπόμενόν τε θέλημα, νὰ πειράζωνται οἱ ἄνθρωποι προς τὸ συμφέρον, διὰ τῆ κακωτικῶν πειρασμῶν, ὡσὰν δὲ πάλιν πειράζει διὰ τῆ κακωτικῶν αὐτῆ πειρασμῶν μὲ τὸ προηγούμενόν τε θέλημα, καὶ ὡσὰν πειράζει διὰ τῆ ἡδονικῶν πειρασμῶν, ἔτε μὲ τὸ προηγούμενόν του θέλημα, ἔτε μὲ τὸ ἑπόμενον. καὶ ὅπω συμβιβάζονται ἄρεσα καὶ τὰ ῥητὰ ἐκεῖνα τὰ „ ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ. καὶ τὰ, δο„ κίμασόν με Κύριε καὶ πείρασόν με. καὶ τὰ τὲ Ἀποζόλε ἐδῶ „ τὰ „ πειράζει δὲ αὐτὸς ὡσὰν.

(2) Τὸ ῥητὸν τῦτο ὅπως ἐρμηνεύει ὁ μέγας ἐν παῤῥασι Βαρσανύφιος, „ ἀδελφὲ, ἔζι πειρασμὸς ἐξ ἡμῶν, καὶ ἔζι πειρασμὸς „ κατὰ συγχώρησιν Θεῦ. ὁ ἐξ ἡμῶν, προς βλάβῃ ἐσὶ τῆς „ ψυχῆς. καὶ περὶ αὐτῦ κράζει ὁ ἀπόζολος Ἰάκωβος λέγων „ „ μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ Θεῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ „ Θεὸς ἀπείραζός ἐζι κακῶν. καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ κατὰ συγχώ„ ρησιν Θεῦ, προς ὠφέλειαν ἐζι τῆς ψυχῆς. προς δοκιμὴν γὰρ „ γίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἡ δοκιμὴ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς „ ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπὶς ὐ καταισχύνει, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὁ „ δὲ μὴ καταισχυνόμενος, σεσωσμένός ἐζιν ἐν Κυρίῳ (ἀπόκρ. „ τῆς.)

βολὴ, τὰ ὁποῖα παῦτα ἐφρόλαβαν καὶ ἐκυρίδυσαν τὶω φθαρτὶω φύσιν τῷ ἀνθρώπων. ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης λέγει ἑρμηνδῦων τὸ ῥητὸν τῦτο: ὅτι ὁ Θεὸς, μὲ τὸ νὰ ἦναι αὐτοαγαθότης κατὰ φύσιν, δὲν πειράζει ποτὲ κάνενα, ἔτε τὸν κινεῖ εἰς κακὰς λογισμὰς, καὶ λόγυς, καὶ φράξεις. ἄπαγε! τῦτο γὰρ εἶναι ἀδύνατον. ἐπειδὴ ὁ δύναται δένδρον ἀγαθὸν, καρπὰς πονηρὰς ποιεῖν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος. (Ματθ. ζ'. 18.) εἶπε δὲ καὶ σφας ἐξωτερικὸς σοφὸς „ ὧν αἱ γε- „ νέσεις, τῷ ἀγαθῶν, ἢ αὐτὰ ἀγαθά. ἢ εἰ αὐτὰ ἀγαθὰ, ἢ αἱ γενέσεις. τετέσιν: ὁ ἀγαθὸς Δημιυργὸς, καὶ ἀγαθὰ δημιυργεῖ Δημιουργήματα. καὶ αὐτισρόφως, τὰ ἀγαθὰ Δημιυργήματα, ἐκ τᾶ ἀγαθᾶ Δημιυργᾶ ἐδημιυργήθησαν. ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς ἀγαθὸς ὄξι Δημιυργὸς, λοιπὸν ὐδὲν κακὸν, ἀλλὰ παῦ ἀγαθὸν ἢ εἰς τὰ Δημιυργήματά τε φροξενεῖ.

Εἰ δὲ ἢ ἤθελεν ἀποκρίνη τινάς: διὰ τί γέγραπται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ; ἀποκρίνεται ὁ αὐτὸς Μητροφάνης, ὅτι δὲν ἐπείραζεν αὐτὸν εἰς κακὰ, καὶ διὰ κακὸν τέλος: καθὼς κάμνυν οἱ πειράζοντες ἐχθροὶ, δαίμονες, ἢ οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες σπυδάζυν νὰ χωρίσουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὰς πειρασμάς. ἀλλὰ τὸν ἐπείραζεν εἰς ἀγαθὰ, καὶ διὰ ἀγαθὸν τέλος, ὡς φίλος αὐτᾶ: διὰ νὰ τὸν οἰκειώσῃ θεμασότερον μὲ τὸν ἑαυτόν τε, ἢ νὰ τὸν ἀποδείξῃ λαμπρότερον. ἔτος δὲ, ὐδὲ πειρασμὸς κυρίως λέγεται, κἂν καὶ ἡ Γραφὴ ἐμεταχειρίδη τὶω λέξιν παύτὶω, ἀλλὰ καταχρησικῶς. ἐδοκίμαζε γὰρ αὐτὸν, ἢ μ' ὅλον ὁπῶ ἤξυρεν ὅτι θέλει ὑπακύσει εἰς τὸ φρόσαγμά τε νὰ θανατώσῃ τὸν υἱόν τε, ἵνα φανεὶς διὰ τῷ ἔργων ὑπήκοος, λάβῃ τὶω δόξαν ἐξαίρετον εἰς ὅλας τὰς γενεάς. πειράζων δὲ κυρίως ὀνομάζεται ὁ διάβολος, καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Καὶ φροσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων. (Ματθ. δ'. 3.) καὶ πάθε ἄνθρωπος μιμητὴς τᾶ διαβόλυ. διὰ τί ὡς ἐχθρὸς, μὲ μῖσος πειράζει τὰς ἀνθρώπυς, καὶ πάχει νὰ τὰς ῥίψῃ εἰς τὰ κακά: ἵνα ἐκ τύτυ δυνηθῇ νὰ τὰς χωρίσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἢ νὰ τὰς ἀπωλέσῃ.

14. „ Ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἑλκόμενος „ καὶ δελεαζόμενος.

15. „ Εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβῦσα, τίκτει ἁμαρτίαν. ἡ δὲ ἁ- „ μαρτία ἀποτελεσθῆσα ἀποκύει θανάτον.

Ἐπειδὴ ὡμπρόσθεν ἔδειξεν ὁ Ἀδελφόθεος, ὅτι ὁ Θεὸς, ἔτε αὐτὸς πειράζεται, ἔτε εἰς ἄλλους δίδει πειρασμάς: (λέγει δὲ πειρασμὰς κἂν τὸν Θεοφύλακτον τὰς ἐμπαθεῖς λογισμὰς ἐκείνους, ὁπῶ παράσυν τὶω ψυχήν. διὰ τί οἱ ἀπὸ τᾶ Θεᾶ ἐρχόμενοι λογισμοὶ, δὲν ταράττυσι τὶω ψυχὶω τᾶ ἀνθρώπυ, ἀλλὰ μᾶλλον τὶω εἰρηνεύυν καὶ τὶω καταιαίνυν, λαμπρυόντες αὐτὶω καὶ φωτίζοντες) ἐπειδὴ, λέγω, τῦτο ἔδειξεν ὁ Ἀδελφόθεος, διὰ τῦτο λέγει πόρα ἐδῶ, ὅτι ἡ κακὴ ἐπιθυμία τᾶ ἀνθρώπυ, αὐτὴ συλλαμβάνει πρῶτον καὶ ἐγγασρόνεται τὶω ἁμαρτίαν μὲ τὸν ἡδονικὸν σωνδυασμὸν, καὶ μὲ τὶω συγκατάθεσιν. ἔπειτα γεννᾷ τὶω ἁμαρτίαν διὰ τῆς φράξεως καὶ τᾶ ἔργυ: ὡς ἑρμηνεύει Ἰωάννης ὁ Ζωναρᾶς, ἡ δὲ ἁμαρτία πάλιν τελειωθεῖσα διὰ τῆς φράξεως, γεννᾷ τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς: ἤγυν αἰσως ἢ ἡ ἁμαρτία ἐκείνη τύχῃ νὰ ἦναι κατ' εἶδος θανάσιμος. καθὼς εἶναι ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ὁ φόνος, καὶ τὰ ὅμοια. ἂν μὲν δὲ τῇ ἐπιθυμίᾳ μόνῃ μείνασα αὕτη, συγγνωστὴ εἶναι, ἐὰν δὲ τελειωθῇ καὶ τῇ φράξει, θανάσιμός ἐσιν: ἔτζι χάριν παδείγματος ἡ κακὴ ἐπιθυμία τῷ δύω ἐκείνων γερόντων Ἑβραίων, συνέλαβε τὶω ἁμαρτίαν τῆς μοιχείας κἂν τῆς σώφρονος Σωσάνης, καὶ τέλος παύτων ἐφροξένησεν εἰς αὐτὰς τὸν διπλᾶν θανάτον σώματος καὶ ψυχῆς. ὅθεν εἶπεν ὁ Δανιὴλ φρὸς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῷ „ τὸ κάλ- „ λος ἐπάτησέ σε, καὶ ἡ ἐπιθυμία διέστρεψε τὶω καρδίαν σε. (Σωσ. 57.) ἔτζι αἱ ἐπιθυμίαι θανατόνυσι τὰς ἀμελεῖς, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐργάζωνται κάνενα ἐργόχειρον, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομὼν, ἐπιθυμίαι ὀκνηρὸν ἀποκτείνυσιν. ἐ γὰρ φροαιρῦνται αἱ χεῖρες αὐτᾶ ποιεῖν τι. (Παρ. κά. 25.) καὶ ἔτζι ἡ ἐπιθυμία τᾶ πλύτυ κάμνει τὰς ἀνθρώπυς νὰ βυθίζωνται εἰς ὄλεθρον καὶ ἀ- „ πώλειαν. ὅθεν εἶπεν ὁ Παῦλος οἱ βυλόμενοι πλυτεῖν ἐμπίπτυσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγί- „ δα, ἢ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτυς καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζυσι τὰς ἀνθρώπυς εἰς ὄλε- „ θρον καὶ ἀπώλειαν. (ά. Τιμ. ς'. 9.)

Εἶπον δὲ, ὅτι ἡ κακὴ ἐπιθυμία συλλαμβάνει τὶω ἁμαρτίαν, διὰ τί εἶναι καὶ καλὴ ἐπιθυμία, ἥτις ἐκ τᾶ ἐναντίυ συλλαμβάνει τὶω ἀρετὶω διὰ τῆς συγκαταθέσεως, καὶ γεννᾷ αὐτὶω διὰ τῆς φράξεως. ἡ δὲ ἀρετὴ πάλιν τελειωθεῖσα, γεννᾷ τὶω ζωὶω τῆς ψυχῆς. ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „ ὄνειδος ζωῆς ἐπιθυμία ἀγαθή. (Παρ. ιγ'. 12.) ἢ πάλιν „ ἐπιθυμία σοφίας ἀ- „ γάγει ἐπὶ βασιλείαν. (Σοφ. ς'. 20.) Διὰ τῦτο ἢ ὁ προφήτης Δανιὴλ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν ὀνομάζε- ται

ται ἀπὸ τὸν ἀρχάγγελον Γαβριήλ. (Δαν. θ'. 23.) ἤτοι τῷ τῆ Πνεύματος, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. (λόγῳ εἰς τὸν ἑαυτῆ Πατέρα.)

Τῆτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Θεσπέσιος τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος λέγων „ ὅσοι τῷ εἰς νῆν „ εἰδώλων ἀνέχονται, καὶ τὰς τῷ ἐκτόπων φαντασιῶν ἐννοίας εἰσδέχονται, „ ἴσασιν ὅτι νυκτερί- „ δων ἔσονται καλιαί: τατέστι τῷ ἀκαθάρτων πνευμάτων. ἕκαστος γὰρ πειράζεται φησιν ὑπὸ τῷ „ ἰδίων ἐπιθυμιῶν ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα λέγει „ ἁμαρτητέον ἂν ἄρα „ τὰς ἀρχὰς τῷ παθῶν, καὶ τὰ εἰς νῆν εἴδωλα, τὰ διὰ μόνων ἐννοιῶν εἰσρέχοντα παρωσώμε- „ θα, τὸ γεγραμμένον εἰδότες. ἐὰν Πνεῦμα τῆ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἐπὶ σὲ, τόπον σε μὴ ἀφῆς. „ ὅτι ἴαμα καταπαύσει ἁμαρτίας μεγάλας. (Ἐκκλ. ἱ. 4.) (Ὁμιλ. β'. εἰς τὸν Ἡσαΐαν τόμ. β'.) ἤτοι ἡ ἰατρεία τῆς προσβολῆς τῷ λογισμῶν, αὐτὴ ἐμποδίζει τὰς διὰ τῆς πράξεως ἁμαρτίας, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῆς τῷ λογισμῶν προσβολῆς, καὶ συνδυασμῆ, καὶ συγκαταθέσεως. Καὶ ἀλλαχῆ ὁ αὐτὸς Κύριλλος, τὸ ἴδιον τῆτο ῥητὸν προεκθέμενος, ἀκολέθως ἐπιφέρει „ ὁρᾷς „ ἂν ὅπως ἐν ἐπιθυμίαις ταῖς ἐπίτισιν ἡ τῆς φαυλότητος προδημιεργεῖται ψῆφος; καὶ ἐν ἐκπό- „ ποις ἡδοναῖς τὰ τῆς ἁμαρτίας προκυφορεῖται σπέρματα; (Βιβλ. δ'. εἰς τὸν Ἰωαννῆν τόμ. δ'.)

16. „ Μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μα ἀγαπητοί.
17. „ Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ παν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐςι κα- „ ταβαῖνον ἀπὸ τῆ Πατρὸς τῷ φώτων. (1)

Ὁ μὲν Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ τὰ δῶρα ὁπῆ ἡμεῖς προσφέρομεν εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ λόγε μας, εἶναι ἀτελῆ καὶ κολοβά: διὰ τῆτο λέγει ἐδῶ ὁ Θεῖος Ἰάκωβος τὸ ῥητὸν τῆτο. Ὁ δὲ Μητροφάνης λέγει. ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν πειράζει κανένα, δὲν εἶναι αἴτιος τῶν κακῶν: διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι δὲ τῶν καλῶν εἶναι αἴτιος, δι᾽ τῆτο ἀκολέθως λέ- γει ἐδῶ, μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί με, καὶ νομίσητε πῶς, ἀπὸ ἄλλον τινὰ δίδονται τὰ καλὰ εἰς τὲς ἀνθρώπες, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν Θεόν. δι᾽ τί κάθε καλὸν, καὶ κάθε τέλειον χάρισμα, κατα- βαίνει εἰς τὲς ἀνθρώπες ἄνωθεν ἀπὸ τὸν Πατέρα τῷ φώτων. ὡσὰν νὰ τὲς λέγῃ: τὸ νὰ φαίνε- σθε ἐσεῖς χρισιανοὶ, δόκιμοι εἰς τὲς πειρασμὲς δι᾽ τῆς ὑπομονῆς, καὶ νὰ νικᾶτε τὰς προσβολὰς τῆ ἐχθρῆ, τῆτο δὲν εἶναι ἐδικόν σας κατόρθωμα: ἀλλὰ εἶναι τῆς ἄνωθεν βοηθείας καὶ χάριτος τῆ Θεῆ. Πατέρα δὲ τῷ φώτων νοεῖ τὸν Θεόν. φῶτα δὲ ὀνομάζει, ἢ τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις, ἢ τὲς πεφωτισμένες ἀνθρώπες διὰ τὸ ἁγίε Πνεύματος, καὶ τὸν Θεοφύλακτον. ὁ δὲ Ἀρεσπαγίτης Διονύσιος τὸ ῥητὸν τῆτο τῆ Θείε Ἰακώβε, προοίμιον ποιεῖται τῆ πρώτε κεφαλαίε τῆ περὶ ἀρα- νίας ἱεραρχίας βιβλίε τε. προσιθεὶς, ὅτι ἡ ἰδία ἀγαθὴ δόσις ἡ ἀπὸ τῆ Πατρὸς καταβαίνεσα εἰς ἡμᾶς, αὐτὴ πάλιν ἀναβιβάζει ἡμᾶς εἰς τὸν συναγωγὸν Πατέρα: καὶ ἐκεῖ μᾶς σύνοικοι μὲ τὲς ἐκείνε θεοποιὸν σύστατα καὶ ἁπλότατα, ὡς σύσποιοὶ δυνάμις· ἐν δὲ τῷ β'. κεφ. περὶ θείων ὀνομάτων, φῶτα ὀνομάζει τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, τὰ τὸν Πατέρα ἔχοντα ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῆς αὐτῷ ὑποστάσεως. ἔπω γάρ φησιν „ ὅτι μῷ ὄξι πηγαία θεότης ὁ Πατὴρ, ὁ δὲ υἱὸς, καὶ τὸ „ Πνεῦμα τῆς Θεογόνε Θεάτητος, εἰ ἔτω χρὴ φᾶναι, βλασοὶ Θεόφυτοι, καὶ οἷον ἄνθη, καὶ ὑπε- „ ρέσια φῶτα, φρὸς τῷ ἱερῶν λογίων παρειλήφαμεν: ἀπὸ τὸν προφήτην Ζαχαρίαν δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ τὸ ῥητὸν τῆτο τῆ Ἰακώβε, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ σχολιαςὴς τῆ Διονυσίε Θεῖος Μάξιμος. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ Θεολόγοι, φῶτα τὸν μὲν Παῖδος ἐνόησαν τὸν υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

„ Παρ᾽ ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.

Διὰ τί, λέγει, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, εἶναι αἰτία μόνον τῷ καλῶν, καὶ ὄχι τῷ κακῶν; ἐ- πειδὴ, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, δὲν δέχεται νὰ πλησιάσῃ τελείως εἰς αὐτὸν καμμία ἀλλα- λαγὴ

(1) Τῆτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων: ἤτοι τό, πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ παν δώρημα ἀγαθὸν καὶ πᾶσα εὐ- λογία ἄνωθεν ἔςι καταβαίνεσα ἀπὸ τῆ Πατρὸς τῷ φώτων (λόγ. ιά. περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως) τί δὲ ἐνηλοὶ τὸ ἄνωθεν; ἄκεσον τῶν θεολογικῶν ἑρμηνείαν ὁπῆ κάμνει εἰς αὐτὸ ὁ ἴδιος Κύριλλος „ Γνῶ διαρρήδην τὸ ἄνωθεν ἐκ τῆ „ Παῖδός εἶναί φησιν. ἕτερον γὰρ ὑδὲν ὑπερκεῖσθαι γινώσκω τῷ „ γεννήσῃ, παρὰ τὸν ἀῤῥήτων τῆ Θεῆ φύσιν, αὐτῇ κυρίως προ- „ σήκε τὸ, ἄνωθεν. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα σύμπαντα, τῷ τῆς δε- „ λείας ὑποπίπτει ζυγῷ, μόνος δὲ ἄνω τῆ κρατεῖσθαι, πεπῆ „ καὶ βασιλεύει Θεός. ὅθεν ἀληθῶς αὐτὸς ἐπαίνῳ παντῶν ἔςι „ (Βιβλ. β'. εἰς τὸν Ἰωαν. προκειμένε ῥητῷ „ ὁ ἄνωθεν ἐςὶ μονος ἐπαίνῳ παντῶν ἔςιν.)

λαγὴ κὴ μεταβολὴ τῆς ἀναπαλήπτε ὐσίας τε. Εἰ γὰρ αὐτὴ μετεβάλλετο, ἤθελε θελήσῃ ποτὲ νὰ δίδῃ κὴ τὰ κακὰ κὴ πονηρὰ, καθὼς δίδει τὰ ἀγαθά. ἀλλὰ τῦτο εἶναι ἀδύνατον. ἀναλλοίωτος γὰρ εἶναι ὁ Θεὸς κατ' ὐσίαν, καθὼς τὸ λέγει διὰ τῦ προφήτε Μαλαχίε „ ἐγὼ εἰμι, κὴ ὐκ ἠλλοίωμαι. (Μαλ. γ'. 6.) τὸ δὲ, ζοπῆς ὑποσκίασμα θέλει νὰ εἰπῇ: ὅτι ὐδὲ δυνάταί τινας νὰ ὑπονοήσῃ, ὅτι ἀκολυθεῖ εἰς τὸν Θεὸν κάνενα ἴχνος τροπῆς κὴ ἀλλοιώσεως. ὁ δὲ ἱερὸς Μιτροφάνης ὕπως ἑρμηνεύει „ θαυμασίως κὴ καταλλήλως ὅπ τῆς ἀνωλέθρε κὴ μόνης αἰδίε κὴ θείας ὐσίας „ ἐχρήσατο τῇ λέξει τῦ κατὰ τὴν ζοπὴν ὑποσκιάσματος, ἵνα δείξῃ σαφῶς, ὡς ὁ μόνον ου „ πάχει τὴν πρὸς τὰ χείρω ζοπὴν ὁ Θεός: ἀλλ' ὐδέ τινα τροπῆς εἰκόνα φιλεῖ, κἂν ὑπονοίᾳ, „ λαβεῖν ὁπωσῦν ὅπ Θεῦ δυνατόν ἐςι. σύ γάρ, φησιν, ὁ αὐτὸς εἶ. (Ψαλμ. ρά. 28.)

18. „ Αὐτὸς (1) βυληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ „ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτῦ κτισμάτων.

Ὁ Θεὸς, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἠθέλησεν, ἐγέννησεν ἡμᾶς τὸς ἀνθρώπυς: ἤτοι ἔκτισε κατὰ τὸν Μιτροφάνη, πλατυτέρως τῆς γεννήσεως νοημένης. καθὼς εἶναι κὴ ἐκεῖνο ὁπῦ γράφεται ὡδὲ τῦ „ Ἰωβ τίς ἐςιν υἱὸς πατήρ; (ἤτοι κτίσης.) τίς δὲ ἐςιν ὁ τετοκὼς (ἤτοι ὁ κτίσας) βώλυς „ δρόσυ; (Ἰώβ. λή. 28.) κὴ τὸ τῦ Ἡσαΐε: σὺ γὰρ εἶ Πατὴρ ἡμῶν. (ξγ'. 16.) εἶπε δὲ τὸ, ἠθέλησεν ὁ Ἀδελφόθεος, διὰ ἐκείνυς ὁπῦ μαίνονται κὴ λέγυν, ὅτι ὁ Κόσμος ὑπέςη ταυτομάπως κὴ ὑπὸ λόγε τε, κὴ ὄχι ὑπὸ τὸν Θεόν. ὁποῖοι ἦτον οἱ Ἐπικύρειοι, κὴ οἱ νῦν ἄθεοι. ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι δὲν εἶναι κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν κάνενα παραλλάξιμον, ἢ κἀμμία ζοπὴ, κὴ μὲ τὸν λόγον τῦτον ἔδειξεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀναλλοίωτος, μήτε ἀρχὴν γενέσεως ἔχων, μήτε τέλος: διὰ τῦτο ἀκολύθως λέγει, ὅτι θέλωντας αὐτὸς ἐγέννησεν ἡμᾶς τὸς μὴ ὄντας. διότι, ἂν ἡμεῖς δὲν ἤμεθα, κὴ ἐγεννήθημεν, φανερὸν εἶναι, ὅτι εἴμεθα ἀλλοιωτοὶ κὴ τρεπτοί. ἐπειδὴ πῶς ἠμπορεῖ νὰ μὴν ἀλλοιῶται, ἐκεῖνο ὁπῦ ἦλθεν ἐκ τῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι μὲ ἀλλοίωσιν; ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι ἐγέννησεν ἡμᾶς, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς ὅτι ὁ Θεὸς παρόμοια μὲ ἡμᾶς ἐγέννησε κὴ τὸν υἱόν τε: τότε χάριν ἀκολύθως λέγει, ὅτι μᾶς ἐβύλησε μὲ λόγον ἀληθείας „ πῶτα γὰρ, κὴ τὸν Εὐαγγελιςὴν Ἰωάννην, ἐγέννητο δι' αὐτῦ. ἤτοι διὰ τῦ ἀληθινῦ λόγε τῦ Θεῦ. (Ἰωαν. ά. γ'.) ὥςε, ἂν ἡ δημιυργία (2) ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἔγινε διὰ μέσε τῦ υἱῦ κὴ λόγε, λοιπὸν ἡμεῖς οἱ δημιυργηθέντες, δὲν ἤμεθα ὁμυσίοι μὲ τὸν ἄκτιςον λόγον τῦ Παζρὸς, διὰ τῦ ὁποίε ἐδημιυργήθημεν. ἀλλ' ὐδὲ συναίδιοι μὲ αὐτόν. (3)

Ἀπαρχὴν δὲ ὀνομάζει τὸ πρῶτον κὴ τιμιώτατον. κτίσματα δὲ, τὴν αἰσθητὴν κὴ ὁρατὴν φύσιν· ὁ δὲ ἱερὸς Μιτροφάνης ὕτω τὴν ἀπαρχὴν ἑρμηνεύει „ ἵνα, καθὼς ὑπ' αὐτῦ γεγόναμεν, „ διρεθῶμεν ἀπαρχὴ τῶν ὁρωμένων αὐτῦ κτισμάτων. τυτέςι καλὴ, τιμιότης, πρωτερεσέρα „ κτίσις, κὴ μυδαμῶς τὸ ἀρχικὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπολέσωμεν, ὅπερ ἀρχῆθεν εἰλήφαμεν πα„ ρὰ τῦ πεποιηκότος ἡμᾶς πρὸς τὸ καπέρχειν κὴ δεσπόζειν τῶν ἄλλων ἁπάντων ζώων, σεύδρων, „ χερσαίων τε κὴ πτηνῶν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὅτι ἀπαρχὴν ὀνομάζει ἐδῶ τὸν ἄνθρωπον ὁ θεῖος Ἰάκωβος, καθ' ὃ αὐτὸς εἶναι μία σώτομος ἀνακεφαλαίωσις, κὴ ὡσὰν νὰ εἰπῇς, ἕνας ἐπίλογος, ὄχι μόνον τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, ἀλλὰ κὴ τῶν ἀοράτων καὶ νοητῶν. ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ ἐδημιυργήθη ὁ ἄνθρωπος, ἔκ τε τῦ αἰσθητῦ, κὴ τῦ νοητῦ, ὡς ὁ Θεολόγος λέγει Γρηγόριος. διὸ κὴ μικρόκοσμος ὁ ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὑπὸ τὸν Δημόκειτον κὴ τὰς ἄλλας σοφὰς, ὡς περιέχων ἐν ἑαυτῷ τὰ εἴδη τῦ παντὸς Κόσμε.

19. „ Ὥςε

---

(1) Ἐν ἄλλοις τὸ, αὐτὸς, οὐχ ὑρίσκεται. ἀλλὰ μόνον χάφεται τὸ „ βυληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς, καὶ τὰ ἑξῆς.

(2) Ἄλλοι δὲ διδάσκαλοι ἐνόησαν τὸ ῥητὸν τῦτο, ὅτι λαμβάνεται διὰ τὴν ἀνάπλασιν, καὶ τὴν ἐκ τῦ βαπτίσματος διὰ τῦ λόγε τῆς ἀληθείας γενομένην πνευματικὴν καὶ δευτέραν ἀναγέννησιν τῶν χριςιανῶν: οἵτινες εἶναι ὡσὰν μία ἀπαρχὴ τῶν τῦ Θεῦ κτισμάτων, κὴ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. καὶ ὄχι διὰ τὴν πρώτην πλάσιν κὴ δημιυργίαν ὅλων κοινῶς τῶν ἀνθρώπων. ἐδιαλέχθησαν γὰρ οἱ χριςιανοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη ὡσαὶ μία ἀπαρχὴ τῆς ἐκλογῆς παρὰ τῦ Θεῦ. ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος πρὸς τὺς Θεσσαλονικεῖς „ εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι, ὑπὸ Θεῦ τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν (ά. Θεσσαλ. ά. 4.)

(3) Ἡ μὲν γὰρ γέννησις τὸ υἱὸ κὴ λόγε τῦ Θεῦ, ἔργον ἐςὶ τῆς θείας φύσεως. ἡ δὲ γένησις: ἤτοι ἡ κτίσις ἡμῶν, ἔργον ἐςὶ τῆς θείας θελήσεως. ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς „ τίνα ὧν ὁ Θεὸς ἀπαθὴς κὴ ἀῤῥύσος, ὡς ἁπλῆς κὴ „ ἀσωμάτε, ἃ πέρυκεν ὑπομένειν παθη, ὅτε ἐν τῷ γενῆν, „ ὅτε ἐν τῷ κτίζειν, ὐδέ τινος συνεργίας δεῖται. ἀλλ' ἡ μὲν „ γέννησις, ἀναρχος καὶ ἀΐδιος, φύσεως ἔργον ὖσα, καὶ ἐκ τῆς „ ὐσίας αὐτὸ προαγάγυσα· ἵνα ζοπὴν ὁ γενῶν μὴ ὑπομένῃ. κὴ „ ἵνα μὴ Θεὸς ᾖ ὢν, καὶ Θεὸς ὕςερος εἴη κὴ προσλήπλω δέξη„ ται. Ἡ δὲ Κτίσις ἐπὶ Θεῷ, θελήσεως ἔργον ὖσα, ὑ συναί„ διος ἐςὶ τῷ Θεῷ. ἐπειδὴ ὑ πέφυκε τὸ ἐκ τῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶ„ ναι παραγόμενον, συναίδιον εἶναι τῷ ἀνάρχῳ καὶ ἀεὶ ὄντι „ (Περὶ πίςεως βιβλ. α. κεφ. ἡ.) καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος εἶ„ πε „ τὸ θελήσαντι τὸ πεποιηκότος γενόμενον, οὐκ ἂν εἴη ποτὲ „ τῷ θελήσαντι αὐτὸ γενέσθαι, συναίδιον. (κεφ. ζ. τῆς γ. ἑ„ κατ. τῆς θεολες.)

19. „ Ὥ̓ςε ἀδελφοί μȣ ἀγαπητοὶ, ἔ̓σω πᾶς ἄνθρωπος, ταχὺς εἰς „ τὸ ἀκȣ̃σαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι (1) βραδὺς εἰς ὀργήν.

Ἀφ' ἧ̃ εἶπεν ἀνωτέρω περὶ δογμάτων ὁ Ἀδελφόθεος, ἢ ποίας δόξας πρέπει νὰ ἔχωμεν περὶ Θεȣ̃, τώρα βλέπει τὸν λόγον εἰς ἠθικὼ διδασκαλίαν καὶ λέγει. ἂς ἦναι κάθε χριστιανὸς ὀγλίγωρος εἰς τὸ νὰ ἀκȣ́ῃ τὰς συμβȣλὰς καὶ τὰ ψυχωφελῆ λόγια τȣ̃ ἄλλων. τὴν ὀγλιγωρότητα δὲ ταύτην ἂς ἔχῃ πρακτικὼ καὶ ἐνεργόν: ἤγουν ἂς ἦναι ὀγλίγωρος, ὄχι μόνον εἰς τὸ νὰ ἀκȣ́ῃ μὲ φιλικὼ ἀκόλȣ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ κάμνῃ μὲ τὸ ἔργον, ἐκεῖνα τὰ ψυχωφελῆ λόγια ὁπȣ̃ ἀκȣ́ει. διὰ τί ὁ Ἀδελφόθεος εἶπεν, ὅτι ὄποιος μὲ χαρὰν καὶ ἑτοιμότητα ἀκȣ́ει, αὐτὸς εἶναι ἕτοιμος καὶ νὰ δώσῃ τὸν ἑαυτόν τȣ εἰς τὴν πρᾶξιν τȣ̃ ἀκȣσθέντος· καθὼς καὶ ἐκ τȣ̃ ἐναντίȣ εἶπεν, ὅτι ὄποιος ἀργοπορεῖ εἰς ἕνα πρᾶγμα, αὐτὸς μεγάλαις φοραῖς ἐμποδίζεται τελείως καὶ ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιχειρισθῇ μὲ τὸ ἔργον τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο. Διὰ τȣ̃το εἰς μὲν τὴν θείαν διδασκαλίαν καὶ εἰς τὰ ψυχωφελῆ λόγια, προσάζει νὰ δείχνȣν οἱ χριστιανοὶ ὀγλιγωράδα καὶ ἑτοιμότητα καὶ ὑπακοήν: εἰς δὲ τὰ πράγματα ἐκεῖνα ὁπȣ̃ εἶναι κινδυνώδη καὶ βλαβερὰ, προσάζει νὰ δείχνȣν ἀργοποσίαν. ταῦτα δὲ εἶναι, τὸ νὰ λαλῇ τινας, καὶ τὸ νὰ θυμόνεται. ἐπειδὴ τὸ νὰ λαλῇ τινας μὲ ὀργήν, δὲν ἔχει τέλος ἀγαθόν. διὰ τȣ̃το καὶ ἕνας Θεόσοφος Πατὴρ ἔλεγεν, ὅτι ἐκεῖνος μὲν ὁπȣ̃ ἐλάλησε, πολλαῖς φοραῖς ἐμετανόησεν. ἐκεῖνος δὲ ὁπȣ̃ ἐσιώπησε, ποτὲ δὲν ἐμετανόησεν. „ ὁ λαλήσας „ μετέγνω πολλάκις. ὁ δὲ σιωπήσας οὐδέποτε. εἶπε δὲ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ „ ὀργίζεσθε καὶ „ μὴ ἁμαρτάνετε. (Ψαλμ. δ'. 4.) ἤγȣν ἐὰν τύχῃ νὰ θυμωθῆτε ἀδελφοὶ, μὴ κάμνετε καὶ ἐκδίκησιν. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα τȣ̃ Δαβὶδ σύμφωνα εἶναι καὶ τȣ̃τα ὁπȣ̃ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀδελφόθεος διὰ τὸν θυμόν. ὅτι αὐτὸς πρέπει βραδέως νὰ κινῆται, καὶ τελείως νὰ μὴ κάμνῃ ἐκδίκησιν.

Ὁ δὲ σοφὸς Μιζοφαΐης ὅπω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει „ πᾶς ἄνθρωπος ἔσω ταχὺς εἰς τὸ ἀκȣ̃σαι, „ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, καὶ τὴν ἀκόλȣθον θᾶττον τῷ φωνȣ̃ντι καὶ μετακαλȣμένῳ προτείνων, καὶ „ τιθεὶς δὲ τῷ στόματι φυλακὴν, καὶ τοῖς χείλεσι θύραν σφιγκτὴν, εἰς τὸ μηδὲν λαλῆσαι τῶν „ ἀ δεόντων καὶ ἀσυμφόρων. ἀλλὰ μετὰ πολλῆς δοκιμασίας καὶ σκέψεως ἀεὶ λαλεῖν, ἃ χρὴ „ λαλεῖν, πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἀκȣόντων καὶ λυσιτέλειαν. ὅθεν φησὶν ὁ Παροιμιακὸς λόγος „ ὃς „ ὑποκείνεται λόγον πρὶν ἀκȣ̃σαι, ἀφροσύνη αὐτῷ ἔστι καὶ ὄνειδος. (Παρ. ιή. 13.) καὶ πάλιν „ στόμα ἄσεγον ποιεῖ ἀναπασασίας. (Παρ. κ'. 19.) Καὶ αὖθις „ δι' ἁμαρτίαν χειλέων ἐμ- „ πίπτει εἰς παγίδα ἁμαρτωλός. (Παρ. ιβ'. 14.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεῖος Παῦλος „ λόγος σα- „ πρὸς ἐκ τȣ̃ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομήν. (Ἐφ. δ'. 29.) Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι ὁ Θεῖος Ἰάκωβος, καθὼς δὲν εἶπεν „ ἔσω πᾶς ἄνθρωπος ἄλαλος παντελῶς, ἀλλὰ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι· ἤτοι ἂς λαλῇ μὲν, μὲ πολλὴν ὅμως ἀργοποσίαν καὶ σκέψιν, καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια ὁπȣ̃ πρέπειν, καὶ ὅταν πρέπειν: τοιȣτοτρόπως δὲν εἶπεν „ ἔσω πᾶς ἄνθρωπος ἄοργητος παντελῶς. ἀλλὰ ἂς ὀργίζεται μὲν, μὲ πολλὴν ὅμως ἀργοποσίαν, καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα ὁπȣ̃ πρέπει. ἤγȣν κατὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ κατὰ τȣ̃ διαβόλȣ. σύμφωνος δὲ εἶναι ἡ διδασκαλία αὕτη τȣ̃ Ἀποσόλȣ μὲ τὴν διδασκαλίαν τȣ̃ Κυρίȣ, ὅστις ἐμπόδισε τὴν ἀλόγως γενομένην ὀργὴν, καὶ ὄχι τὴν ἄλογος, εἰπὼν „ ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτȣ̃ ἔνοχος „ (Ματθ. ε'. 22.) καθὼς καὶ παρεμπρὸς λέγομεν περὶ τȣ́του ἐν τῇ ὑποσημειώσει τȣ̃ „ ὀργὴ „ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεȣ̃ ȣ̓ κατεργάζεται.

20. „ Ὀρ-

(1) Διὰ τȣ̃το καὶ ὁ ἀββᾶς Νισθερὼ εἶπε πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα αὐτὸν ἀββᾶν Γωσὴφ „ ἐ πότε συμβῇ ὁμιλία, πολλὰ ἀκȣε μᾶλ- „ λον, ἢ λαλεῖ. καὶ σὰς δὲ σοφὸς εἶπεν, ὅτι διὰ τȣ̃το ἡ φύσις „ δύω μὲν ἔδωκεν ὦτα, μίαν δὲ γλῶσαν, διὰ νὰ μάθῃ ἐκ τȣ́- „ τȣ ὁ ἄνθρωπος, νὰ ἀκȣ́ῃ μὲν περισσότερα, νὰ λαλῇ δὲ, ὀ- „ λιγώτερα. καὶ ἡ αφορμὴ εἶναι, διὰ τί κατὰ τὴν Παροιμιαστὴν ἐκ „ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν. (Παρ. ί. 20.) καὶ κατὰ τὸν „ Ἐκκλησιαστὴν ἀγνωσίαν φέρνει ὄπνος πολὺς „ ὁ ἄφρων „ πληθύνει λόγȣς (Ἐκκλ. ί. 14.) εἶπε δὲ καὶ σὰς ἀπὸ τȣ̀ς ἐ- „ ξωτερικοὺς, Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς ταῦτα „ ἦτε γὰρ ἀφροσύ- „ θης λαλιὰ, ἦτε ἀπερίσκεπτος ὀργὴ, οὐκ εἰς ἀγαθὸν ἐξ' ὅτε „ οἴδε τελȣταῖ. τȣ̃το τὸ ῥητὸν τȣ̃ Ἀδελφοθέȣ ἀναφέρον, καὶ ὁ „ ἔσις Γωάννης ὁ Καρπάθιος εἶπεν „ Ἓν ῥῆμα ἀφρενὲς, ἀ- „ πετιχισε τῷ Μωϋσῇ τὸν γῶ τῆς ἐπαγγελίας. μὴ ὃν μι- „ κραν νόσον τὴν γλωσσαλγίαν νομίσωμεν. οἱ γὰρ φιλολοίδω- „ ροι καὶ φλύαροι, ἀποκλείσιν ἑαυτοῖς τὴν βασιλείαν τȣ̃ θρα- „ νȣν... καλῶς ἂν ἔλεγε σοφός τις ἀνὴρ: ὅτι κρεῖσσον ἐσι πε- „ σεῖν ἀπὸ ὕψȣς εἰς ἔδαφος, ἢ ἀπὸ γλώσσης. πισθνὸν τοίνα- „ ρὰν Ἰακωβȣ τῷ Ἀποσόλῳ γράφοντι, ἔσω πᾶς ἄνθρωπος „ ταχὺς εἰς τὸ ἀκȣ̃σαι, καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι (κεφ. ί.) ἐ- „ φη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ ἐπεὶ καὶ ἡ φύσις τὸ χρειῶδες „ τȣ̃ λόγȣ πρὸς ἀκόλȣ δι' ἀναλογίας μετρᾶσα, δύω μὲν ὦτα, „ μίαν δὲ γλῶσαν ἡμῖν ἐξεργάσατο, ὡς διὸν διπλασίονα, „ εἰς παιδείαν ἀκόης, ἡμιολίῳ δὲ πρὸς τὰ ἐρωτήματα σιωπᾶ- „ μῶν προάγειν τὸν λόγον. (περὶ παρθενίας) ἤτοι ὃν λόγον „ ἔχει τὰ δύω πρὸς τὸ ἓν (δηλονότι τὸν διπλασίονα) τὸν αὐτὸν „ ἔχει καὶ ἡ ἀκοὴ πρὸς τὸν λόγον τὸν προφορικόν.

20. „ Ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται.

Δικαιοσύνη, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον, εἶναι μία ἐνάρετος ἕξις διεισκομένη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἀποδίδει εἰς τὸν κάθε ἕνα τὸ κατ' ἀξίαν. ἡ δὲ ὀργὴ, ἐπειδὴ ἀφανίζει καὶ τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους: καθὼς λέγει ὁ Παροιμιαστὴς „ ὀργὴ ἀπόλλυσι καὶ φρο„ νίμους. (Παρ. ιέ. 1.) λοιπὸν πῶς πλέον αὐτὴ ὁπου σκοτίζει τόσον τὸν νοῦν μὲ τὴν ὑπερβολικὴν ἐμπάθειαν, πῶς λέγω πλέον αὐτὴ θέλει συσήσει τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀναμειξένουσαν εἰς τὸ κάθε ἕνα τὸ κατ' ἀξίαν, μὲ κρίσιν καὶ ὀρθὸν λογαριασμόν; τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Εἰ δὲ καὶ ἤθελεν εἰπῇ τινάς: καὶ διὰ τί ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ ἐμεταχειρίσθη εὔφημον ὄνομα, καὶ ὠνόμασεν ἄνδρα τὸν ὀργιζόμενον; εἰς τοῦτο ἀποκρινόμεθα, ὅτι κοντὰ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν ἀδιάφορον δίεισκεται τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός. διὰ τί, ποτὲ μὴν αὐτὸ δίδεται εἰς τοὺς καλοὺς καὶ δικαίους ἀνθρώπους. καὶ τὸ „ Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν. (Ψαλ. ά. 1.) καὶ τὸ „ Μα„ κάριος ἀνὴρ ὁ ποιῶν ταῦτα. (Ἡσ. νς'. 2.) ποτὲ δὲ πάλιν δίδεται εἰς τοὺς κακοὺς καὶ ἀδίκους. „ καθὼς λέγει ὁ θεῖος Δαβὶδ „ ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιόπτοι. (Ψαλ. νδ'. 23.) καὶ ὁ Ἡσαΐας „ ἀπολιπέτω ἀνὴρ ἄνομος τὰς βουλὰς αὐτοῦ. (Ἡσ. νέ. 7.) Καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα. Ἔπειτα καὶ τοῦτο πρέπει νὰ σοχαθῶμεν, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Ἀδελφόθεος ἁπλῶς δὲν ἐργάζεται, ἀλλὰ μὲ τὴν πρόθεσιν „ οὐ κατεργάζεται: ἤτοι δὲν ἀποσκοπεῖται ἡ ὀργὴ ὁλοτελῶς ὅλην τὴν δικαιοσύνην. ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃ τινὰς καὶ εἰς τὸ πάθος τῆς ὀργῆς κάποιαν ὠφέλειαν. (1)

Προθέττει δὲ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι οἱ ἀπερισκέπτως καὶ ἀλόγως ὀργιζόμενοι „ ἂς μὴ „ λαμβάνουν εἰς βοήθειαν τὰ πάθη των τὸ, εἰκῇ, ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος „ ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀ„ δελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ. καὶ τὸ βραδέως ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἰάκωβος, προφασιζόμενοι καὶ λέγον„ τες: ὅτι δικαίως ὀργίζονται πάντοτε πρὸς διόρθωσιν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἁμαρτανόντων. ὄχι: ἂφ μὴ προφασίζωνται προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις. ἀλλὰ ἂς σπουδάζουν νὰ ἰατρεύουν τὸ πάθος τῆς ὀργῆς των, καὶ νὰ ἔχουν μακροθυμίαν. ἵνα μὴ πληγόνοντες τὸν ἀδελφόν των μὲ τὸν θυμὸν, διέρεθῶσι πληγόνοντες σφοδρότερον τὸν ἑαυτόν των. διὰ τί αὖ καὶ τὸν Σολομῶντα „ παράθυμος ἀ„ νὴρ καρδίας ἰατρός. (Παρ. ιδ'. 32.) βέβαια ὁ θυμώδης καὶ μικρόψυχος, γίνεται φθορὰς τῆς ἐδικῆς του καρδίας, καὶ βλάπτει τὴν ψυχήν του καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, διὰ τί ὑστερεῖται καὶ χάνει τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Ἀδελφόθεος. χάνοντας δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, χάνει ὁμοῦ καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν. σύμφωνα δὲ εἶναι τὰ δύο ταῦτα: καθὼς ἠσύμφωνα καὶ ὁ Κύριος τὰ ἐφόρεσεν εἰπὼν „ ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ „ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. (Ματθ. ς'. 33.) (2) ὅθεν ἂν καὶ ἦναι συγχωρημένον τὸ νὰ ὀργιζώμεθα δικαίως, ὅμως δὲν εἶναι ἐμποδισμένον καὶ τὸ νὰ μὴ ὀργιζώμεθα παντελῶς. μάλιστα δὲ εἶναι συγκεχωρημένον, καὶ πλέον ἐπαινετὸν, τὸ νὰ μὴ παρατρώμεθα τελείως μὲ τὸν θυμὸν, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα μακρόθυμοι καὶ πρᾶοι „ κρείσσων γὰρ φησι μακρόθυμος ἰσχυρῶ, ὁ δὲ κρατῶν ὀρ„ γῆς, κρείσσων καταλαμβανομένης πόλιν. (Παρ. ις'. 32.) καὶ πάλιν „ ἀγαθὸν μακρόθυμος „ ὑπὲρ ὑψηλὸν πνεύματι. (Ἐκκλ. ζ'. 8.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Παῦλος „ ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρω„ πος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον. (ὄχι ἐν ὀργῇ, ἀλ„ λὰ) ἐν πνεύματι πραότητος. (Γαλ. ς'. 1.) καὶ ὁ Σειρὰχ „ τέκνον ἐν πραΰτητι τὰ ἔργα σου διέ„ ξαγε. (Σειρ. γ'. 17.)

21. „ Δι'

(1) Διὰ τί μὲ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν ἀναντιπολεμοῦμεθα εἰς τὸ πάθος τῆς ἐπιθυμίας, ἀποδιώκομεν τὰς πονηρὰς καὶ αἰσχρὰς λογισμοὺς, μετανοοῦμεν διὰ ἁμαρτίας καὶ τὰς ἀνομίας, ἐξομολογούμεθα ζήλον ὑπὲρ εἰς πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκδικούμεν πᾶσαν παρανομίαν καὶ παρακοήν. ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ νεύ„ ρον γάρ ἐστι τῆς ψυχῆς ὁ θυμὸς, πόνον αὐτῇ φερὸς τὴν ἰδίαν κα„ κῶν σύρασιν ἐμποιῶν. ἐὰν γάρ ποτε λάβοι αὐτὸν ὑφ' ἡδονῆς ἐκ„ λυθῆσαν, οἱονεὶ βαφῆς στέρεον ῥωμώσας, αὐχμηρὰν αὐτὴν καὶ „ ἀνδρείαν ἐκ μαλακῆς ἄγαν καὶ ἀνήμου ἐπέστησεν. ἡ γάρ, „ εἰ μὴ θυμωθείης κατὰ τῶν πονηρῶν, ἀμαυροῖ σοι μισῆσαι αὐτὸν „ ὅσον ἄξιον... ὅθεν ὁ Κύριος τῷ μὲν ὀργιζομένῳ εἰκῇ, τὸν „ κρίσιν ἐπαπειλεῖται· τὸ δὲ ἐφ' ἅ δεῖ κεχρῆσθαι τῇ ὀργῇ, „ ὡς ἐν φαρμάκῳ εἶδε, καὶ παραινεῖται. τὸ γὰρ „ ἐχθραν ἐποίησα „ ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ τῆς ὄφεως. καὶ τὸ „ ἐχθραίνετε τοῖς Μανι„ ναίοις, διδάσκοντός ἐστι κεχρῆσθαι τῷ θυμῷ ὥσπερ ὅπλῳ. (λόγ. „ κατὰ ὀργιζομένων) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν λέγει „ ἀγαθὸν „ θυμὸς ὑπὲρ γέλωτα. ὅτι ἐν καιρῷ πρεσπίπτει, ἀγαθωθήσε„ ται καρδία (Ἐκκλ. ζ. 3.) κατὰ τὴν προσπάθειαν ὁμιλοῦν κατὰ „ τὸν ἱερὸν Μητροφάνην, τὴν ἐν τῇ δικαίᾳ καὶ προσηκούσῃ ὀργῇ „ τῆς μερᾶς αὐσηρίαν, δι' ἧς οἱ τὰς πονηρὰς ἐργαται παλα„ κις φερὸς τὰς ἐγαθὰς ἐπανέρχονται πράξεις.

(2) Διὰ τοῦτο ὅπου ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ἐν τῇ πανηγυρῇ ἀπά„ τῃ λύσει τῶν Ἀπόρων „ Εἰ γὰρ Δικαιοσύνη ἐστὶν ἡ τοῦ ἴσου „ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ διανέμησις. Βασιλεὺς δὲ νόμος ἐστὶν ἐπί„ στασία, ἆρα πάντων τῇ Βασιλείᾳ ἡ δικαιοσύνη, δι' ἧς ὡς πέ„ λας ὁδοῦσιν τοῖς βουλομένοις ἐστὶν ὁμαρεῖς ὡς φῶς ἀρχὴν τὴν „ Βασιλέως. δικαιοσύνη γάρ ἐστὶ Βασιλεία ἐνεργουμένη. καὶ Βα„ σιλεία ἐστὶ δικαιοσύνη δι' ἔργων κεκτημένη. τὸ γὰρ ἐνόμως „ ἐπιστατεῖν τοῖς ὑσὶ, διανέμειν ἐστὶν ἑκάστῳ τὰ φῶς ἀξίαν. καὶ „ τὸ διανέμειν ἑκάστῳ τὰ φῶς ἀξίαν, ὠνομάς ἐστι τῷ ὄντως ἐ„ πιεικείᾳ.

21. „ Δι' ὃ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν, καὶ περίσσειαν κακίας, ἐν „ πραΰτητι καρδίας δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμε- „ νον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Ἀποβάλετε, λέγει, ὦ χεισιανοὶ ἀπὸ τὰς ψυχάς σας κάθε μολυσμὸν, καὶ περίσσειαν κακίας· ἐπρόσθεσε δὲ ὁ Ἀδελφόθεος κοντὰ εἰς τὴν ῥυπαρίαν καὶ μολυσμὸν, καὶ τὴν περίσσειαν τῆς κακίας: διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν προθήκην αὐτὴν, ὅτι ἀπίσως τινὰς μολυσμὸν κάμμίαν φορὰν τὸν ἑαυτόν τε μὲ μολυσμόντινες ἁμαρτίας, πρέπει ὀγλίγωρα νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην διὰ τῆς μετανοίας, καὶ νὰ μὴ κάμνῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην καὶ τὴν κακίαν βεβαιοτέραν εἰς τὸν ἑαυτόν τε, μὲ τὴν συχνὴν πρᾶξιν αὐτῆς καὶ συνήθειαν. διὰ τί ἐκεῖνα τὰ ἔργα ὁπὸ πράττει τινὰς πολλαῖς φοραῖς καὶ συχνότερα, αὐτὰ ἔχουν φυσικὸν ἰδίωμα νὰ γίνωνται ὡσὰν φύσις εἰς τὸς ταῦτα πράττοντας: ἤγουν νὰ προξενῶν ἕξιν φυσικὴν εἰς αὐτούς. προλαγγέλλει δὲ ὁ Θεῖος Ἰάκωβος εἰς τὸς χεισιανὸς νὰ δεχθῶν τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας μὲ πραότητα καὶ ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς των. διὰ τί ὁ λόγος αὐτὸς δὲν ἐμβαίνει εἰς τὴν καρδίαν μὲ ταραχὴν καὶ ἀγριότητα. ἔμφυτον δὲ λόγον ὀνομάζει ἐκεῖνον, ὁποῖον ἐγίναμεν λογικοὶ, καὶ διακείνομεν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. τὸν ὁποῖον ἐπειδὴ καὶ ἀπεβάλαμεν διὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν, ὁμῶς καὶ διὰ τὰς προαιρετικάς μας κακίας, καὶ ἐγίναμεν ὡσὰν ἄλογα ζῶα „ ἄνθρωπος γὰρ φησιν ἐν τιμῇ ὢν, „ οὐ συνῆκε. προσομοιώθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς. (Ψαλμ. μθ'. 12.) διὰ τοῦτο τώρα μᾶς προλαγγέλλει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος ἅπος, νὰ τὸν δεχθῶμεν πάλιν εἰς τὰς ψυχάς μας, διὰ μέσα τῆς διδασκαλίας τοῦ θείου λόγου: καὶ δι' αὐτοῦ νὰ διαπερνῶμεν τὴν ζωήν μας μὲ διάκρισιν καὶ ὀρθὸν λογαριασμὸν, καὶ ἅπω νὰ σωθῶμεν. (1)

Ὁ δὲ θεῖος Μηδοφάνης ῥυπαρίαν καὶ περίσσειαν κακίας ἐννοεῖ, τὰς ἐκ τῆς ὀργῆς (περὶ ἧς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος) γενομένας λογισμὰς τῆς μνησικακίας: οἵτινες ῥυπαίνουσι, καὶ πολλὴν κακίαν προξενοῦσιν εἰς τὸ φυσικὸν κάλλος τοῦ κατ' εἰκόνα ὁποῦ ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν Θεόν. ὥσπερ γὰρ ὁ Θεὸς κατὰ φύσιν εἶναι ἄφατος μακροθυμία, καὶ παντελὴς γαλήνη, καὶ ἀταραξία: ἔτζι ἐποίησε καὶ τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα του καὶ ὁμοίωσιν, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν μακροθυμίαν καὶ πραότητα ἔμφυτον. ἀχρεῖοι λοιπὸν τὴν θείαν εἰκόνα ταύτην μὲ τὸν ῥύπον τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, καὶ λόγων, καὶ πράξεων, ἐκεῖνος ὁποῦ θυμόνεται καὶ παράττει τὴν καρδίαν του. βλέπε δὲ, ὅτι ἡ πραότης μὴν εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸ εἰρηνικὸν καὶ γαληνὸν τῆς καρδίας: ἡ δὲ ὀργὴ καὶ ταραχὴ τοῦ θυμοῦ, εἶναι διὰ φύσιν. καὶ ἡ μὴν πραότης ἐνδογενὴς λόγος ὅτι τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ ὀργὴ εἶναι ἄλογος, ἔξωθεν ὅσα τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ νόθον προσχάραγμα τῆς ἰδιότητος τῆς φύσεως. καὶ ὁ μὴ ἐν πραότητι λόγος, δύναται νὰ σώσῃ, ὁ δὲ μὲ ὀργὴν ἐνεργούμενος λόγος, αὐτὸς φθείρει καὶ ἀπολλύει.

22. „ Γί-

(1) Βλέπε ὦ ἀναγνῶσα, πῶς ὁ θεῖος Ἀδελφόθεος, πρῶτον, λέγει, νὰ ἀποβάλωμεν τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἔπειτα νὰ δεχθῶμεν τὸν ἔμφυτον λόγον, καθὸν εἴμεθα λογικοὶ, ὥσε ἐκ τούτου συμπεραίνομεν, ὅτι ἂν ὁ ἄνθρωπος, πρῶτον δὲν καθαρισθῇ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας καὶ πάθη, λογικὸς νὰ γένῃ τῇ ἀληθείᾳ δὲν δύναται. διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Συναΐτης „ λογικὸν ἐναίτινα, ἢ γνώσει κατὰ φύσιν ὡς ἐν, πρὸ „ καθαρότητος καὶ ἀφθαρσίας, ἀδύνατον. τὴν μὲν γὰρ (καθα- „ ρότητα τὴν λογικὴν) αἰσθητικὴ ἀλογίας ἕξις. τὴν δὲ, (ἀφθαρ- „ σίαν τῆς φύσεως δηλ.) φθορᾶς σαρκὸς κατάσκασις ἐκνεύρισε „ (κ. τ. ἀ.) Καὶ πάλιν „ οἱ κατὰ φύσιν λογικοὶ μόνοι οἱ διὰ „ καθαρότητος ἁφθείσαν ἅγιοι. λόγον γὰρ καθαρὸν ἰδεῖς ἐν ἡδὺ ἐν „ λόγοις ἔχοντα, τὸ λογικὸν αὖθις διὰ τῶν λογισμῶν διαφ- „ θειρόντων (κεφ. β.) βλέπετε δὲ καὶ πῶς ἀκόμη, ὅτι διὰ μέσα τὰ λόγια τῆς θείας διδασκαλίας, καὶ τὰ νόμιμα τοῦ Θεοῦ, λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὸ φυσικὸν λογικὸν ὁποῦ ἔχασεν. ὅλος γὰρ ὁ γραπτὸς τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ ὅλη ἡ νέα χάρις τοῦ εὐαγγελίου εἰς τοῦτο ἀποβλέπει, εἰς τὸ νὰ καθαρίσῃ τὸν φυσικὸν νόμον, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον σῶον καὶ ὁλόκληρον τὸ κατεφύσιν λογικὸν ὁποῦ εἶχαν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ νόμον εἰς βοή- „ θειαν δέδωκεν (Ἡσ. ἡ. 20.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ μέγας Βασί- „ λειος λέγει „ μεγάλη μοὶ δοκοῦσι καὶ ἡ ἐκ φύσεως συμφάρχε- „ σα πρὸς τὸ καλὸν ἐπιτηδειότης. ἀλλὰ τοῦτο πλειόνων ὁ Θεὸς καὶ τὴν ἐκ τοῦ νόμου σοι χαριζομένην προστέθηκεν. Ἐκ δὲ εἰρημένων δὲ τούτων γίνεται φανερὸν, πόσον εἶναι μεματαιωμένοι ἐκεῖνοι ὁποῦ νομίζουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ καθαρίσῃ τὸ ἔμφυτον λογικὸν καὶ τὴν διάκρισιν ὁποῦ ἔχει, ὄχι μὲ τὴν ἀποχὴν τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ζωῆς: ὄχι μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ θείου νόμου, ἀλλὰ μὲ τὰ μαθήματα τῆς ἐξωτερικῆς παιδείας καὶ γνώσεως· ἥτις μοναχὴ, ὄχι μόνον δὲν καθαρίζει τὸ λογικὸν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτὸ καὶ σκοτίζει, συλλέγουσα αὐτὸ ἀπὸ φυσίωσιν καὶ ὑπερηφάνειαν, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος „ ἡ „ γνῶσις φυσιοῖ. (α'. Κορ. ἡ. 1.)

22. „ Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ νόμου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ, παραλογι-
„ ζόμενοι ἑαυτούς.
23. „ Ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιητὴς, οὗτος ἐοικεν ἀν-
„ δρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσό-
„ πτρῳ.

ΠΡάττετε, λέγει, ὦ ἀδελφοί μου χριστιανοὶ, μὲ τὰ ἔργα τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ μόνον ἀκροάζεσθε αὐτὸν καὶ ἀναγινώσκετε. ἀλλὰ τί, ἂν μὲ μόνην τὴν ἀκρόασιν νομίζετε πῶς φυλάττετε τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, κακῶς συλλογίζεσθε, καὶ ἀπατᾶτε μὲ τοῦτο τὸν ἑαυτόν σας, καταφρονῶντες τὴν σωτηρίαν σας. (1) Ἐπειδὴ ὅποιος μόνον ἀκροάζεται τὰ λόγια τοῦ θείου νόμου, χωρὶς νὰ τὰ φράττῃ, αὐτὸς παρομοιάζει μὲ ἕνα ἄνθρωπον ὁπού βλέπει τὸ πρόσωπον τῆς γρυφεώς του μέσα εἰς καθρέπτην. πρόσωπον δὲ γρυφέως εἶναι, τὸ νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ μέσα τοῦ παλαιοῦ νόμου τοῦ Μωσαϊκοῦ. ἐπειδὴ ἀπὸ μέσα τοῦ παλαιοῦ νόμου μανθάνομεν ὅποιοι ἐγενόμεθα, δημιουργηθέντες ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, καὶ πλασθέντες κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν. καὶ ἀκολούθως θεωροῦμεν ὡσαὐτὸ μέσα εἰς καθρέπτην, καὶ καταλαμβάνομεν ὁποίους λαμπρὰς ἐκάτεσησεν ἡμᾶς καὶ ἀπόθυμητικὸς νόμος τῆς χάριτος, ἀπὸ μέσα τοῦ λουτροῦ τῆς δευτέρας ἀναγεννήσεως: ἤτοι ἀπὸ τὸ ἁγίου Βαπτίσματος. ἔπειτα μὲ τὸ νὰ μίνωμεν εἰς τὴν θεωρίαν αὐτὴν ἀπὸ μέσα τῆς πράξεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων, ἀλησμονοῦμεν τὴν χάριν ὁπού ἐλάβομεν: δι' ὅτι ἐκεῖνος ὁπού δώσῃ ὅλως διόλου τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰς πονηρὰς πράξεις, πλέον δὲν ἐνθυμεῖται, οὐδὲ αὖ διεργετήθη ὑπὸ τὸν Θεὸν, τόσον ἀπὸ τῆς πλάσεως, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἀναπλάσεως. ἐπειδὴ αὖ ἐνθυμεῖτο πῶς ἐγλυτώθη ἄνωθεν, καὶ ἐδικαιώθη, καὶ ἐλογίσθη ἐν υἱοῖς Θεοῦ κατὰ τὸν Δαβὶδ, δὲν ἤθελε βλαδώσῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰ πονηρὰ ἐκεῖνα ἔργα ὁπού ὑποβάλλουν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ὑπὸ τὸν συνειθισμένον τοῦτον καὶ αἰθητὸν καθρέπτην, ἀνεβάζει τὸν λόγον του εἰς τὸν νοητὸν καθρέπτην. ὡσὰν νὰ λέγῃ ἔτζι. ὅποιος μόνον ἀκροάζεται τὸν νόμον, καὶ δὲν τὸν κάμνει, αὐτὸς ὁμοιάζει μὲ ἕνα ἄνθρωπον ὁπού θεωρεῖ τὸ πρόσωπόν του μέσα εἰς τὸν καθρέπτην. καθὼς γὰρ ἐκεῖνος εἶδε μὲν τὸ πρόσωπόν του ὅτι εἶναι εὔμορφον, ἔπειτα ἀναχωρήσας ὑπὸ τὸν καθρέπτην, λύθυς ἀλησμόνησε τί πρόσωπον εἶχεν: ἔτζι καὶ ἐκεῖνος ὁπού θεωρήσῃ μὲν μέσα εἰς τὸν παλαιὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως, καὶ ἰδῇ ἀπὸ τί τέλος ἔγινεν ὑπὸ τὸν Θεόν. ἤγουν ἀπὸ δόξαν Θεοῦ, καὶ διὰ νὰ ἦναι κατ' εἰκόνα τοῦ πλάσαντος. δὲν κάμῃ δὲ καὶ μὲ τὸ ἔργον κἀνένα ὑπὸ ἐκεῖνα ὁπού εἶδε: δηλαδὴ ὅσα ὑποβλέπουν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν κατόρθωσιν τοῦ κατ' εἰκόνα του. αὐτὸς ἀλησμονεῖ τελείως πῶς ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ πῶς ἔγινε ἀπὸ δόξαν Θεοῦ. (2) ὅθεν δὲν εἶναι δίκαιοι ἐκεῖνοι ὁπού μόνον ἀκροάζονται τὸν νόμον, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ὁπού σύνευν τὴν ἀκρόασιν μὲ τὴν πρᾶξιν, καθὼς εἶπεν ὁ μέγας Παῦλος „ οὐ γὰρ
„ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. (Ρωμ. β'. 13.) διότι καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἦτον ἀκροαταὶ τοῦ νόμου. ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτον καὶ ποιηταὶ τοῦ νόμου, ἀπὸ τοῦτο δὲν ἦτον δίκαιοι.

24. „ Κα-

(1) Παραλογίζονται ἑαυτὸς προφανῶς, λέγει ὁ ἱερὸς Μητρο-
„ φάνης, οἱ ἀκόσαι μοῦ τὸν μαθεῖν τὸ καλὸν ἐθέλησαντες, ἐρ-
„ γάσασθαι δὲ μὴ παθάσαντες, κἀντεῦθεν ἑαυτὸς, ἀλλ' ἀχ' ἑπέ-
„ ρας τινὰς, ζημιώντες καὶ βλάπτοντες. ὥστερ οἱ πέρον ἐπί
„ τινος καταβαλλόμενοι γῆς, ἀπρεάλητον δὲ περιδόντες, καὶ διὰ
„ τοῦτο μηδὲν ἐντεῦθεν ὀφελούμενοι τοιοῦτον ὄντος. διὸ ὁ δὴ
„ κατακωμῳδῶν τὰς πιστὰς Ὠνησίφωτον ὁ σοφιστὴς, „ ὅτι ἀνε-
„ μόρθωτα ἔπαθεν, καὶ „ ναυαγοῦσι αὐτῷ ἐκεῖθεν αὐτά.
„ δεάγμα δὲ ἔχειν ἴσως τὸ πρᾶγμα ἄλλως (Ὠνησ. δ'. 4.) καθὼς
δὲ παραλογίζονται τὸν ἑαυτόν τους, οἱ ἀκόσαντες μὲν τὸν θεῖον νό-
μον, μὴ ποιήσαντες δὲ αὐτὸν: παραβαίνοντες παραλογίζονται, καὶ
ἐκεῖνοι ὁπού διδάσκουσι μὲν τοὺς ἄλλους τὸν θεῖον νόμον, αὐτοὶ δὲ
δὲν δύνανται τὸ ἀξιοπρεπὲς τῶν λεγομένων παρ' αὐτῶν, μὲ τὰ ἔργα
καὶ μὲ τὰς ἀρετὰς των. ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ κατ' αὐτῶν ἔπε „ τῷ
„ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός. ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώ-
„ ματά μου, καὶ ἀνάλαμβανες τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου,
„ σὺ δὲ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω; καὶ τὰ ἑξῆς
„ (ψαλμ. μθ'. 19.)

(2) Ἐκεῖνος γὰρ ὁπού θεωρήσῃ πρῶτον εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ,
ὡσαὐτὸ εἰς καθρέπτην, καὶ ἔπειτα κάμῃ καὶ ἐκεῖνα ὁπού θεωρήσῃ,
αὐτὸς σωματοποιεῖ τρόπον τινὰ ἐκεῖνα ὁπού ἐθεώρησε, καὶ τὰ μορφόνει εἰς τὸν ἑαυτόν του. ἤ μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτὸς μορφόνει τὸν ἑαυτόν του κατ' ἐκεῖνα ὁπού ἐθεώρησε, καὶ πλέον δὲν τὰ ἀλησμονεῖ. διὰ τί ἔχει παντοτε εἰς τὴν ψυχήν του καρδιακῶς, διὰ τῶν ἔργων μεμορφωμένον τὸν καθρέπτην τοῦ θείου νόμου, καὶ βλέπει παντοτε εἰς αὐτὸ τὸ πρόσωπόν του καὶ χάριτος. ὅθεν ὁ θεσπέσιος Μάξιμος φιλὴν φαντασίαν ὀνομάζει τὴν χωρὶς πράξεως θεωρίαν, καθὼς καὶ τὴν χωρὶς θεωρίας πρᾶξιν, ὀνομάζει τυφλόν.

24. „ Καπενόησε γὰρ ἑαυτὸν, καὶ δι' ὅτι ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν.

Διὰ τῆς λέξεως τούτων δείκνυσι ὁ Ἀδελφόθεος, ὅτι ἡ ψιλὴ ἀκρόασις τοῦ νόμου δύσκολος ἁλισμονεῖται, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ πρᾶξις. ὅθεν κοπτὰ εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ νόμου, πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ πρᾶξις, διὰ νὰ μὴ ἁλισμονῆται, καὶ ἐν ταυτῷ διὰ νὰ προξενῇ σωτηρίαν. ὁ δὲ ἱερὸς Μιχοφαίνης ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ὁ Ἀδελφόθεος παρομοιάζει ἐδῶ μὲ τὴν ματαίαν καὶ ἀνωφελῆ τοῦ καθρέπτου θεωρίαν τοὺς διδασκάλους ὁμοῦ καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν θείων νόμων, τοὺς μὴ πειθομένους αὐτούς. ἐπειδὴ καθὼς ἡ εἰς τὸν καθρέπτην θεωρία εἶναι μία ἀνύπαρκτος σκιὰ, καὶ παντελῶς ἀνενέργητος, χωρὶς νὰ ἔχῃ κἀμμίαν ὑπόστασιν εἰς τὰ πράγματα. ἔτζι καὶ ὁ παρὰ τῶν διδασκάλων λαλούμενος λόγος, καὶ διὰ τῶν μαθητῶν ἀκούομενος, εἰς τὸν ἀέρα χύνεται, καὶ παρευθὺς διαλύεται, μὲ τὸ νὰ μὴν λαμβάνῃ ὑπόστασιν εἰς τὴν πρᾶξιν ὑπὸ τοὺς διδασκάλους καὶ μαθητάς. ὅθεν καὶ ὁ διδάσκαλος ματαίως διδάσκει, καὶ ὁ ἀκούων ματαίως ἀκούει. διὰ τί καὶ οἱ δύω δὲν πράττουσι. Διὰ τοῦτο πρὸς μὲν τὸν τοιοῦτον διδάσκαλον λέγει ὁ Κύριος „ ἰατρὲ θε-„ ράπευσον σεαυτόν. (Λουκ. δ'. 23.) καὶ ὁ Παῦλος „ ὁ διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; „ (Ρωμ. β'. 21.) πρὸς δὲ τὸν τοιοῦτον ἀκροατὴν λέγει ὁ ἴδιος Παῦλος „ οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ „ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. (Ρωμ. β'. 13.) καὶ ὁ Κύριος „ οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. „ ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. (Ματθ. ζ'. 21.)

25. „ Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ „ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ „ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.

Βλέπε ὦ ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Ἀδελφόθεος εἶπεν ἐδῶ, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ εἰς τὸν τέλειον νόμον τῆς ἐλευθερίας παρακύψει, καὶ ὄχι ἔμβη μέσα. διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι ὁ πνευματικὸς νόμος τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι τόσον ἐπιθυμητὸς καὶ μεγάλος, ὥστε ὁποῦ ἠξεύρει νὰ ξαβίζῃ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ ἐκεῖνον ὁποῦ ἤθελε σκύψῃ μόνον ὀλίγον εἰς αὐτὸν, κἂν καὶ μέσα δὲν ἔμβῃ. ἀφ' ἧς δὲ εἶπε νόμον τέλειον, ἀκολούθως εἶπε τὸν τῆς ἐλευθερίας. διὰ νὰ δείξῃ πῶς ἡ ἐλευθερία εἶναι τὸ μεγαλίτερον σημεῖον, καὶ ὁ ὑπέρτιμος χαρακτὴρ τοῦ νόμου τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου. διὰ τί ὁ τοῦ Χριστοῦ νόμος ἐλύτρωσε τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς σαρκὸς, (ὁποίαν εἶχεν ὁ παλαιὸς νόμος, καταγινόμενος εἰς σαρκικὰς ἀφορμὰς, καὶ καθαρισμοὺς σώματος, καὶ σαββατισμοὺς, καὶ ἄλλας τοιαύτας παρατηρήσεις ἀτελεῖς νομοθετημένας εἰς τοὺς Ἰουδαίους) καὶ ἐλευθέρους κατέστησε τοὺς εἰς αὐτὸν προσερχομένους. ἀκολούθως δὲ διὰ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην, τοὺς ἔκαμε νὰ προσέχουν, νὰ σύνθυμῶνται, καὶ νὰ μὴν πώποτε εἰς αὐτὸν, λυτρώσας αὐτοὺς ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἁλισμονησίας, τὸ ὁποῖον διαφθείρει ὅλα τὰ καλά. (1)

Ἀλλὰ καὶ ὁ Μιχοφαίνης νόμον τέλειον καὶ τῆς ἐλευθερίας ὀνομάζει τὴν νέαν διαθήκην, πρὸς διαφορὰν τῆς παλαιᾶς νόμου: ὅστις καθ' ὃ μὲν εἶχε τοὺς τύπους μόνον καὶ τὰς σκιὰς τῆς σαρκικῆς οἰκονομίας, καὶ ὄχι αὐτὰ τὰ πράγματα, διὰ τοῦτο ἦτον καὶ ἀτελής. ὅθεν ὁ Παῦλος ἔλεγεν „ οὐδὲν „ ἐτελείωσεν ὁ νόμος. (Ἑβρ. ζ'. 19.) καὶ πάλιν „ τέλος γὰρ νόμου Χριστός. (Ρωμ. ι'. 4.) καθ' ὁ δὲ εἶχε δεδικαιωμένους τοὺς Ἰουδαίους εἰς σωματικὰς παρατηρήσεις, δὲν ἦτον νόμος ἐλευθερίας, ἀλλὰ δουλείας, ἡ δὲ νέα διαθήκη ὡς ἐλευθέρα ὅσα τὴν τοιούτων σωματικῶν παρατηρήσεων, εἶναι καὶ λέγεται νόμος ἐλευθερίας. ὅθεν ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς „ ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. (Ἰωαν. η'. 36.) καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς Γαλάτας· „ ἄρα οὖν οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. (Γαλ. δ'. 31.) καὶ πάλιν „ τῇ „ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. „ (Γαλ. ε'. 1.) ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί. (Γαλ. ε'. 13.) παρακύπτοντα δὲ νοεῖ, τὸν ἐρευνῶντα ὀπιμελῶς καὶ μὲ προσοχῆς μεγάλης τὴν νέαν διαθήκην, τὴν προξενοῦσαν

τὴν

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ ἀσκητὴς, ἔβαζε γράφοντας τοῦτο τόπον: τὴν ἔξωσιν, τὴν λήθην, καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην. κρατοῦσε καὶ δίωνε τὴν νοητὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἐμάζευε, τὰ τρία (ἐν τῇ πρὸς Νικόλαον ἐπιστολῇ.)

τὴν τῆς ψυχῆς ἐλευθερίαν. ἀγκαλὰ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐρευνᾶτε καὶ τὸν παλαιὸν νόμον, εἰπὼν „ ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς, ὅτι σὺ αὐταῖς δοκεῖτε ζωὴν ἔχειν αἰώνιον. (Ἰωαν. ε. 39.) εἶπε δὲ τοῦτο ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν εἶχε δοθῇ ὁ εὐαγγελικός. ἵνα ἀπὸ τὸν παλαιὸν ὁδηγηθῶσι καὶ εἰς τὸν νέον, ἀφ' ὧν δὲ ὁ εὐαγγελικὸς νόμος ἐκηρύχθη ὁ τέλειος καὶ ἐλεύθερος, δὲν εἶναι πλέον χρεία νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ παλαιοῦ νόμου. ὁ παρακύπτων λοιπὸν καὶ ἐρευνῶν τὸν νέον ἐβαθήκεν, αὐτὸς ἀνάπτει ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῶν θείων λογίων, ὡς ὁ Κλεόπας, καὶ ὁ συὺ αὐτῷ, καὶ ἀσυδάζει πῶς νὰ πληρώσῃ ταῦτα καὶ διὰ τῶν ἔργων, ἵνα γένῃ μακάριος, ὡς τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ποιήσας.

26. „ Εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσ-
„ σαν ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν ἑαυτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρη-
„ σκία.

Θρῆσκος κοινὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὠνομάζετο, καὶ τὸν Θεοφύλακτον, ἐκεῖνος ὁπού εἶχε πίστιν νομίζομβίαν μὲν, ἀφανέρωτον δὲ εἰς τοὺς πολλοὺς μὲ τὰ ἔργα. ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ νεωστὶ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν, ἐκαυχῶντο εἰς τὰς σωματικὰς παρατηρήσεις τοῦ παλαιοῦ νόμου: εἰς ἀφορισμὰς, λέγω, καὶ ῥαντισμοὺς, καὶ σάββατα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ μὲ αὐτὰ ὑπόμιζον, ὅτι αὐτοὶ μόνοι κατορθόνουσιν ὅλον τὸ πρᾶγμα τῆς πρὸς Θεὸν εὐσεβείας, καὶ μὲ αὐτὰ τὰ εὐτελῆ ἀποκτοῦσι τοῦτο μακαριότητα, τοὺς δὲ ἄλλους ἐκατηγόρουν: ἐπειδὴ, λέγω, ἔτζι ἐκαυχῶντο, διὰ τοῦτο ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ κρημνίζει τοῦτο καύχησιν ταύτην καὶ οἴησιν αὐτῶν, καὶ λέγει. μὴ νομίζῃς ὦ χριστιανὲ, ἐσὺ, ὁπού καυχᾶσαι, πῶς ἀποκτήσες τοῦτο μακαριότητα μὲ τὸ νὰ κάμῃς τὰ ἔργα τοῦ νόμου. ἐπειδὴ τὸ καύχημα αὐτὸ, δὲν εἶναι δεκτὸν εἰς τὸν Θεόν. ἀλλ' ἐκεῖνος εἶναι δεκτὸς, ὅποιος κάμνει μὲν τὰς τοῦ νόμου παραγγελίας, δὲν κατηγορεῖ δὲ μὲ ὑπερηφάνειαν τοὺς μὴ ποιοῦντας αὐτάς. τὸ δὲ, ἀπατῶν καρδίαν δηλοῖ, ὅτι ὁ ποιῶν τὰ τοῦ νόμου, καὶ ἔπειτα ἔχων ἀχαλίνωτον τοῦτο γλῶσσαν τε καὶ τὴν ἄλλην, αὐτὸς γελᾷ τοῦτο συνείδησίν τε καὶ βλάπτεται. τοῦτο συνείδησιν δὲ σημαίνει ἐδῶ ἡ καρδία, καθὼς καὶ εἰς τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο „ καρδίαν (ἤγουν συνείδησιν) „ συντετριμμένον καὶ τεταπεινωμένον ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει. (Ψαλμ. ν'. 19.) ἄρτια δὲ ὁ θεῖος Μητροφάνης λέγει εἰς τοῦτο ἑρμήνειαν τοῦ ῥητοῦ τούτου, ὅτι ὁ μακάριος Ἰάκωβος μεταχειρίζεται ὡσὰν μίαν σκάλαν εἰς τὰ λόγιά του, ἀντίστροφον ὅμως, τὰ ἄνω μὲν ἔχουσαν κάτω, τὰ κάτω δὲ ἄνω. πρῶτον δὲν εἶναι ὁ λογισμὸς τοῦ ἀνθρώπου. δεύτερον εἶναι ὁ λόγος, καὶ τρίτον, τὸ ἔργον. ὁ δὲ Ἀδελφόθεος, πρῶτον ἔβαλε τὸ ἔργον. δεύτερον τὸν λόγον. καὶ τρίτον τὸν λογισμόν. ὅθεν ἀφ' ὧν ἀνωτέρω ἐκατηγόρησε μὲν τοὺς ἀκούοντας τὸν νόμον, καὶ μὴ ποιοῦντας αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων, ἐπαίνεσε δὲ τοὺς καὶ ποιοῦντας τοῦτον: τώρα ἐδῶ ἐμποδίζει ἐκείνους ὁπού λέγουν λόγια πικρὰ κατὰ τοῦ πλησίον. καὶ τρίτον ἐμποδίζει τοὺς διαλογισμοὺς τῆς καρδίας: ἀπὸ τὰ χοϊδρότερα καὶ αἰσθητὰ, ἀναβαίνοντας εἰς τὰ λεπτότερα καὶ νοητά.

Βλέπε δὲ, ὅτι ἀφ' ὧν εἶπε τὸ, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν, ἀκολούθως εἶπε καὶ τὸ, ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ. διὰ τί εἰς τοῦτο ἀπάτιο τῆς καρδίας ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ἀχαλίνωτος γλῶσσα. ὅταν δὲ ἡ καρδία: ἤγουν τὸ λογιστικὸν τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ὃ λεγόμεθα λογικοὶ, σέβει καὶ ἀντιπολεμεῖ εἰς τὰ πάθη, καὶ τὰς προσβολὰς τῶν λογισμῶν μὲ προσοχὴ καὶ διάκρισιν, δὲν ἀφίνει ἔτε τὴν γλῶσσαν νὰ λαλήσῃ πικρὰ λόγια, ἔτε τὸ σῶμα νὰ πράξῃ ἄτοπα ἔργα. ὅταν δὲ αὐτὸ ἀπὸ ἀμέλειαν, νικηθῇ ἀπὸ τὰς προσβολὰς, καὶ κάμῃ συγκατάθεσιν εἰς τὰ πάθη, τότε καὶ ἡ γλῶσσα λαλεῖ τὰ μὴ πρέποντα, καὶ τὸ σῶμα πράττει τὰ ἄτοπα. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος „ ἐκ τοῦ
„ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. (Λουκ. ς'. 45.) καὶ πάλιν „ ὁ ἀγαθὸς ἄνθρω-
„ πος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ
„ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκφέρει τὰ πονηρά. (Ματθ. ιβ'. 35.) διὰ τί δὲ εἶπεν ὁ Ἰάκωβος ἀπατῶν καρδίαν, καὶ ὄχι ἀπατώμενος ὑπὸ τῆς καρδίας; ἄκουσον. ἡ καρδία: ἤγουν τὸ λογιστικὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει εἰς τὸν ἐσωτέρου τε γεγραμμένον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ φυσικὰ ἔχει τοῦτο διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. καὶ θέλει μὲν πάντοτε τὰ ἀγαθὰ, φεύγει δὲ ἀπὸ τὰ πονηρά. ὁ δὲ ἄνθρωπος, μὲ τὸ νὰ εἶναι αὐτεξούσιος, ἀπατᾷ τὸ λογιστικόν του μὲ τοῦτο κακοῦ του προαίρεσιν, ἀγαπῶντας τὰς ἡδονὰς, τὸν πλοῦτον, τοῦτο δόξαν, καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῶν αἰσθήσεων. μὲ αὐτὰ δὲ ὅλα σκοτίζεται ἡ φυσικὴ διάκρισις τοῦ λογιστικοῦ, καὶ ἔτζι νικᾶται ἀπὸ τὰ πάθη. ὅθεν εἶπεν ὁ Παῦλος περὶ τῶν παλαιῶν σοφῶν „ ὅτι ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία.
„ (Ρωμ. α. 21.)

27. „ Θρη-

27. „ Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ· „ αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει „ αὐτῶν.

Ἡ Θρησκεία φαίνεται ὅτι δηλοῖ κάποιόν τι θεμιτότερον ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ τὸν Θεοφύλακτον. φανερόνει γὰρ τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὅτι ἡ Θρησκεία εἶναι μία γνῶσις κρυφίων τινῶν πραγμάτων, καὶ μία βεβαιότης τῆς ἐν τῇ πίστει θεωρημένων. ἀλλὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Ἰάκωβος ἐμεταχειρίσθη ἐδῶ τὴν λέξιν ταύτην, καὶ ἀπὸ αὐτὴν καὶ παρωνυμίαν εἶπεν αὐτέρω τὸ, Θρῆσκος. (1) ὡσὰν νὰ ἔλεγεν εἰς αὐτὸν, πῶς ἐσὺ νομίζεις, ὅτι εἶσαι γνώσης καὶ ἀκριβὴς φύλαξ τοῦ νόμου; πῶς; ἐσὺ ὁποῦ δὲν ἠξεύρεις νὰ χαλιναγωγῇς τὴν γλῶσσάν σου, ἀλλὰ καταλαλεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πῶς; ἐσὺ ὁποῦ ζῶντας ὑπερήφανα, δὲν ἐλεεῖς τοὺς ὀρφανοὺς καὶ πεινῶντας; εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ νόμος, ὅπου τὸν καταλαλὸν δέχεται. „ (τὸν καταλαλοῦντα γὰρ φησι λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξε- „ δίωκον. (Ψαλμ. ρ'. 6.) καὶ τοὺς ἐχθροὺς προσάζει νὰ ἐλεήσῃ; αἴσως λοιπὸν θέλεις νὰ ᾖσαι Θρῆσκος, μὴ δείχνης τὸ Θρησκόν σου εἰς μόνην τὴν ἀκρόασιν τοῦ νόμου, ἀλλὰ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἐντολῶν τοῦ νόμου. ἡ πρᾶξις δὲ αὐτὴ εἶναι, τὸ νὰ ἐλεῇς καὶ νὰ οἰκτείρῃς τοὺς χρείαν ἔχοντας. ἐπειδὴ τὸ ἔλεος καὶ ὁ οἰκτιρμὸς (2) ὁποῦ κάμῃ τινὰς εἰς τὸν πλησίον, αὐτὸ εἶναι ὁμοιότης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. λέγει γὰρ ὁ Κύριος „ γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ „ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστί. (Λουκ. ϛ'. 36.) πλὴν καὶ τὸ ἔλεος ὁποῦ ἠθέλετε κάμετε εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἂς μὴ γίνεται μὲ φιλοπροσωπίαν: ἤγουν ἄλλους μὲν νὰ ἐλεᾶτε, ἄλλους δὲ ὄχι, ἀλλὰ εἰς ὅλους νὰ δείχνετε τὸ ἔλεος. ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς δὲν δίδει τὰς εὐεργεσίας καὶ τὸ ἔλεός του εἰς „ μεγάλους, ἀλλὰ εἰς ὅλους. ἀνατέλλει γὰρ τὸν ἥλιον καὶ εἰς τοὺς πλουσίους, καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ „ βρέχει εἰς τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους. (Ματθ. ε'. 45.) τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ ὁ σοφὸς Νεῖλος ἀναφέ- ρων λέγει „ μὴ καταφρονήσωμεν τῆς ἀληθινῶν χηρῶν. πάνυ γὰρ μέλει τῷ Θεῷ περὶ αὐτῆς. „ τὸν γὰρ μέγαν Ἠλίαν πρὸς χήραν ἀπέσταλκε. καὶ τῆς ἐν Ναΐμ χήρας, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ὁ Δε- „ σπότης τῶν ὅλων σπογγίζει τὸ δάκρυον, κράξας αὐτῇ μὴ κλαῖε. καὶ ὁ Ἰάκωβος κελεύει ἐπι- „ σκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν. (3)

„ Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ Κόσμου.

Αὐτὸ, λέγει, εἶναι Θρησκεία κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, τὸ νὰ φυλάττῃς ἐσὺ χρεωστικὸν τὸν ἑαυτόν σου καθαρὸν ἀπὸ τὰς ἡδονὰς καὶ πάθη τοῦ Κόσμου: ἤτοι τοῦ χονδροῦ καὶ ἀδιαφόρου λαοῦ, ὅς τις φθείρει τὸν ἑαυτόν του μὲ τὰς ἀπατηλὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, τοῦ πλούτου, καὶ τῆς ματαίας δόξης.

Ἄρεισα δὲ σημειοῖ ὁ ἱερὸς Μιχοφάνης λέγων, ὅτι ὁ Θεῖος Ἰάκωβος φανερόνει ἐδῶ δύω καθολικὰ καὶ θεμελιακὰ χαρακτηρίσματα τῆς καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς εὐσεβείας: ἤτοι τὰς δύω τρώπας καὶ μεγάλας ἐντολὰς, ἐν αἷς ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται. λέγωντας γὰρ, ὅτι νὰ ἐπισκεπτώμεθα τὰς χήρας καὶ τοὺς ὀρφανοὺς, καὶ νὰ κάμνωμεν ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς δεομένους, μὲ

(1) Σημειώνει ἐδῶ, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Θρησκείας ἔλαβε τὴν αἰτίαν του ἀπὸ τοὺς Θρᾷκας, οἱ τινες ἐπειδὴ εἶχεν σέβας βαθυτε- ρον, καὶ φασιδαιμονίαν περισσοτέραν εἰς τὰς δαιμονίας, καὶ εἰς τὰ εἴδωλα αὐτῶν, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ ὀνο- μάζουν θρησκείαν τὸ παρὰ τὰ εἴδωλα σέβας. καθὼς μαρτυρεῖ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ὅστις ἐν μὲν τῷ εἰς τὰ φῶτα λόγῳ αὐτοῦ λέγει „ τὰ Θρᾳκῶν ὄργια παῦσα, παρ' ὧν καὶ τὸ θρησκεύειν ὡς „ λάγος. ἐν δὲ τοῖς παχυμερέστιν ὁρισ αὐτὸ, ὅπως ὁρίζει τὴν θρησκείαν „ θρησκείαν οἶδα καὶ τὸ ἀκριβὲς σέβας „ ἡ δ' ὑσέ- „ βεια προσκύνησις Τριάδος. ἀλλὰ καὶ ὁ Βαρῖνος ὁρίζει τὴν θρη- σκείαν καὶ τὴν εὐσέβειαν, παραδιδόντα θεολόγα ἑρμηνεῖς. ἐκ τῶν λόγων δὲ τούτων συμπεραίνομεν, ὅτι ἐν κυριολεκτήσει μὲν καὶ διδάσκα- λοι ὀρθῶς μεταχειρίζονται τὸ ὄνομα τῆς θρησκείας ἐπὶ τῆς ἀγιω- τάτης ἡμῶν εὐσεβείας καὶ πίστεως· ἐπειδὴ αὐτὸ ἐδόθη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας κατά τινα κυριώτερον τρόπον εἰς τοὺς ματαίους Δαίμονας, καὶ οὐ πρέπει νὰ εἰσάγεται εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν. αὐτὰ δὲ τὰ ὀνόματα τῆς Θρησκείας, ἂς ᾖναι εἰς χρῆσιν τὸ ὄνομα τῆς πίστεως· ἢ τῆς εὐσεβείας, ἢ τῆς ὀρθοδοξίας, ἢ τῆς θεοσεβείας.

(2) Διαφορὰν ἔχει τὸ ἔλεος ἀπὸ τὸν οἰκτιρμὸν κατὰ τὸν θεολό- γον Γρηγόριον. τὸ μὲν γὰρ ἔλεος εἶναι, τὸ νὰ συμπάσχῃ τινὰς μὲ τοὺς ἀθλίους κατὰ τὴν καρδίαν, ὄχι δὲ καὶ νὰ τοὺς εὐεργετῇ· ὁ δὲ οἰκτιρμὸς εἶναι, ὅταν καὶ τοὺς εὐεργετῇ. ὅπου γὰρ ὁρίζει παῦτα εἰς τοὺς παχυμερεῖς ὅρους τοῦ „ ἔλεος μὲν ἐστι συμπάθεια „ συμφορᾶς „ οἶκτος δὲ κ' εὐεργεσία τὸν πεπτωκότα φράσαι. παρὰ „ τὴν ἁγίαν ὁμως Γραφὴν ἀδιαφόρως τὸ ἓν αὐτὶ τοῦ ἄλλου λαμβά- „ νεται. ὁ γὰρ Δαβὶδ λέγει „ ὁ δὲ δίκαιος οἰκτείρει καὶ δίδωσι (ψαλμ. λϛ'. 22.) ὅπου τὸ, οἰκτείρει, αὐτὶ τοῦ, ἐλεεῖ νοεῖται, καὶ ἀντὶ τοῦ, εὐεργετεῖ, ἢ δίδωσι· πρώτην γὰρ ἂν ἴδῃ τὸ, δι- δώσει, ἐπιφέρομεν.

(3) Ὅτι δὲ πρέπει νὰ βοηθῶμεν καὶ νὰ ἐλεῶμεν τὰς χήρας καὶ τοὺς ὀρφανὰ, προλαμβάνων ὁ Θεὸς ἐπροσταξε τοῦτο εἰς τὸν παλαιὸν Διαθήκην λέγων „ Ἐὰν δὲ ἀπωτελέσῃς ἀποδεκατῶσαι πᾶν τὸ „ ἐπιδέκατον τῆς γενημάτων σου ἐν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ, τὸ ἐπι- „ δέκατον ἐπιδέκατον δώσεις τῷ λευίτῃ, καὶ τῷ προσηλύτῳ, καὶ „ τῇ ὀρφανῇ, καὶ τῇ χήρᾳ. καὶ φάγονται ἐν ταῖς πόλεσί σου, καὶ „ ἐμφορτωθήσονται (Δευτερ. ιδ'. 22.)

μὲ τῦτο φανερόνοι τὶω φρὸς τὸν πλησίον ἀγάπὶω, ὑπὸ τὶω ὁποίαν κρέμεται καὶ σωίεσται ἡ φρὸς τὰς ἄλλυς ἐλεημοσωίη. λέγωντας δὲ πάλιν, νὰ φυλάττωμεν τὸν ἑαυτόν μας καθάρὸν καὶ ἀμόλωτον ὑπὸ τὰς ἐν τῷ Κόσμῳ πλημμυρύσας κακίας, φανεράνοι τὶω φρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην. ἀδωάτον γὰρ εἶναι νὰ φυλαχθῇ τινας καθαρὸς ὅλως διόλυ ὑπὸ τὶω κακίαν τῦ βίυ, ωἰσως δὲ φυλάξῃ ὅλας τὰς τῦ Θεῦ ἐντολάς. ὁ δὲ ταύτας φυλάττων, αὐτὸς βέβαια καὶ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ: καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μυ, καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. (Ἰωαὼν. ιδ'. 21.) ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐντολαὶ αὗται ωθελέχεν καθολικῶς ὅλας τὰς καὶ μέρος ἐντολὰς, λοιπὸν ὁ θεῖος Ἰάκωβος πάσας τὰς ἀρετὰς καθολικῶς ἐδῶ ωθελάβε. διὰ τῦ δύω ἐντολῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „ Ἀδελφοί μυ μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὶω πίσιν τῦ Κυρίυ „ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ τῆς δόξης. (1)

Εἰς πάμπολλα μέρη τῆς θείας Γραφῆς, ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Μιχοφαύης, κατηγορεῖται ὡς μέγα ἔγκλημα ἡ φροσωπολημψία „ ἐ λήμψη φρόσωπον ππωχῦ, ὐδὲ μὴ θαυμάσης φρόσωπον δυνάστυ, „ λέγει ὁ Μωϋσῆς. (Λευτ. ιθ'. 15.) Καὶ πάλιν „ ὐκ ἐπιγινώσῃ φρόσωπον ἐν κρίσει, ἐ μὴ „ ὡσεὶλη φρόσωπον ἀνθρώπου. (Δευτ. ά. 17.) Καὶ ὁ Θεὸς δὲ, ὐκ ἔστι φροσωπολήπτης, καὶ τὸν Κορυφαῖον Πέτρον. (Πράξ. ί. 34.) ὐδὲ φροσωπολημψία ὅτι παραὐτῷ, καὶ τὸν Παῦλον. (Ἐφ. ε'. 9.) λοιπὸν καθὼς ὁ Κύριος Ἰησῦς Χριστὸς εἶναι ἀφροσωπολήπτης, καὶ καθ' ὃ Θεὸς, καὶ „ καθ' ὃ ἄνθρωπος. ἐ γάρ φησι, καὶ τὶω δόξαν κρινεῖ, ὐδὲ καὶ τὶω λαλιαὶ ἐλέγξει. ἀλλὰ κρι„ νεῖ ἐν δικαιοσύνῃ ταπεινῶν κρίσιν, καὶ ἐλέγξει ἐν εὐθύτητι τὰς ἐνδόξυς τῆς γῆς. (Ησ. ιά. „ 4.) διὸ καὶ τὰς Ἰωδαίας διδάσκων ἔλεγε „ μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν. (ἤγυν καὶ φρόσωπον, καὶ „ φροσωπολημψίαν) ἀλλὰ τὶω δικαίαν κρίσιν κρίνατε. (Ἰωαὼν. ζ'. 24.) καθὼς, λέγω, ὁ Δε„ σπότης Χριστὸς εἶναι ἀφροσωπολήπτης, ὕπω καὶ πᾶς ὁ πεπισδκὼς εἰλικρινῶς εἰς αὐτὸν, καὶ „ φρὸς τὸ δικάζειν ἄλλυς φροχειρισθεὶς, ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει καπρδῦν τὸ ἀφροσπόλημπτον ἐν „ ταῖς κρίσεσι: καὶ μηδεμίαν διδόναι φροτίμησιν τοῖς τετιμημψοις ἀξιωμάτων ὑπεροχαῖς, ἢ πε„ ριφανείᾳ γένυς μεγαλαυχῦσιν, ἢ ωθρασίᾳ χρημάτων, καὶ κτημάτων ἀλαζονδομοῦσις. διὰ τῦ„το καὶ ὁ Ἀδελφόθεος ωδαγγέλλει ἐδῶ νὰ μὴν ἔχυν μὲ φιλοφροσωπίαν οἱ Χριστιανοὶ τὶω πί„σιν τῦ Χριστῦ. ἐπειδὴ ὅποιος κάμνει κάνενα ἔργον μὲ φιλοφροσωπίαν, καὶ ἄλλον μὲν φροτιμᾷ, ἄλλον δὲ, καταφρονεῖ, αὐτὸς ἁμαρτάνει βαρέως, καὶ καταδίκης ὑπόδθωος γίνεται. διὰ τὶ ἀτι„μάζει τὸν ὁμογενῆ τυ ἀδελφὸν, καὶ φρὸ ἐκείνυ, ἀτιμάζει τὸν ἴδιον ἑαυτόν τυ. ἐπειδὴ ἐκείνη ἡ ἀ„τιμία ὁπῦ γίνεται εἰς τὲς ὁμοίυς μὲ ἡμᾶς καὶ τὶω φύσιν ἀνθρώπυς, αὐτὴ διαβαίνει καὶ εἰς τὲς „ ἰδίυς ἡμᾶς ὁπῦ τὶω κάμνομεν. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Χριστὸν διαβαίνει ἡ ἀτιμία „ τῦ ἀδελφῶν μας. ἐπειδὴ αὐτὸς τὰ τύπων ἀναδεχόμενος λέγει „ ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τύτων τῦ„ ἀδελφῶν μυ τῦ ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. (Ματθ. κέ. 40.)

2. „ Ἐὰν

(1) Σημείωσαι ὅτι χριστὸν τῆς δόξης, ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Κύριον, ἤτοι τῆς Θεότητος. καθ' ὅ, τι καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ὅπως ἑνόησε τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο „ ὁ Πατὴρ τῆς δόξης (Ἐφ. ά. 17.) ὁμοίως καὶ ὁ Θεοφύλακτος ὅπως ἐν τῇ ἐκείνυ ἑρμηνεία. ἀπεκρίθη δὲ καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ὅταν ἐρωτήθησαν οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ τῦ Κυρίυ „ ὑμεῖς δὲ τίναμε λέγετε; καὶ εἶπε „ τὸν „ Χριστὸν τῦ Θεῦ (λκκ. θ'. 20.) ἤτοι, χριστὸν τῆς δόξης ἐννοῦται κατὰ περίφρασιν αὐτὶ τῦ, ἐνδόξυ χριστὸν, τὸ δεδοξασμένον. καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο „ τὸ σῶμα τῆς παπεινώσεως ἡμῶν (Φιλιπ. ά. 21.) αὐτὶ τῦ, τὸ σῶμα τὸ παπεινὸν ἡμῶν, καὶ ἄλλα πάμπολλα τοιαῦτα, σωμήθη ἔνεκα εἰς τὶω Γραφήν. ὁ δὲ Μητροφάνης Σμύρνης λέγει, ὅτι ἐδῶ ἐμπαχειρῶν ὁ Ἀδελφόθεος χῆμα ὑπερβατὸν, ὅπερ ὅπως ἐξομαλίζεται „ τὸ τῆς δόξης Κυρίυ ἡμῶν „ Ἰησῦ Χριστῦ. καθὼς καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „ οἱ γὰρ ἔγνωσαν, „ ὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν (ά. Κορ. β'. 8.) τῦτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρα καὶ ὁ Θᾶος Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας λέγων. „ ἐρήσομεν δὲ καὶ αὐτὰς τὰς ἁγίυς, δόξαν ὀνομάζοντας τὸν „ Θεὸν καὶ Πατέρα τὸν υἱόν, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. Ἰάκω„ βος γεγρὼς ὁ αὐτὸς Μαθητὴς „ ἀδελφοθέοις, μὴ ἐν προσωπο„ λημψίας ἔχετε τὶω πίσιν τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ τῆς δό„ ξης (ἐν τῷ διαλόγῳ ὅτι εἷς ὁ Χριστός. τόμυ ε.) ὥστε κατὰ τὸν ἅγιον τοῦτον, φρέπει ἐδῶ νὰ ὑπακύεται ἔξωθεν τὸ, Πατρὸς· οἷον „ τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ, τῆς δόξης τῦ Πατρός.

2. „ Ε᾽αὐ γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακ-
„ τύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυ-
„ παρᾷ ἐσθῆτι.

3. „ Ἐπιβλέψητε δὲ ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν
„ καὶ εἴπητε. σὺ κάθου ὧδε καλῶς. καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε. σὺ
„ στῆθι ἐκεῖ. ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου.

Φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον, συνήθεια ἦτον εἰς τὸ γένος τῶν Ἑβραίων νὰ φορῶν δακτυλίδια εἰς τὰς χεῖρας. (1) καὶ διὰ τοῦτο ἀναφέρει τὴν συνήθειαν ταύτην ἐδῶ ὁ Ἀδελφόθεος λέγων: ἀνίσως ἔλθῃ μέσα εἰς τὴν Συναγωγήν: (ἤγουν ὄχι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συνάγονται πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ. ἀλλὰ εἰς τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον συνάγονται οἱ ἄρχοντες καὶ κρίνουν τὸν λαόν, διὰ νὰ κρίνωσι τοὺς ἔχοντας ὑποθέσεις καὶ διαφοράς ἀναμεταξύ των. ταυτὸν εἰπεῖν, εἰς τὸ Κριτήριον καὶ συνέδριον, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Μιχοφαίνης.) ἀνίσως, λέγω, καὶ ἔλθῃ εἰς τὸ Κριτήριόν σας κανένας ἄνθρωπος πλούσιος, ὁπού νὰ φορῇ χρυσὸν δακτυλίδιον, καὶ φορεσίαν λαμπράν. ἀκολουθήσῃ δὲ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸ καὶ κανένας πτωχὸς φορῶν λαιρωμένα φορέματα. ἐσεῖς δὲ ἰδῆτε τὸν τὰ λαμπρὰ φοροῦντα, καὶ προτιμήσητε αὐτὸν λέγοντές τα. σὺ κάθησον ἐδῶ εἰς τὸν καλὸν καὶ ὑψηλότερον τόπον. εἰς δὲ τὸν πτωχὸν εἴπητε. ἐσὺ στάσε ἐκεῖ. ἢ κάθισον κάτω εἰς τὰς πόδας μας. ἐαν, λέγω, ταῦτα εἴπητε, δὲν ἐκάμετε διάκρισιν καλὴν εἰς τὸν ἑαυτόν σας. Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρων καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας, λέγει, ὅτι εἶναι πολλῆς κατηγορίας ἄξιοι, οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ θαυμάζουν καὶ ἐπαινοῦν τοὺς ἀνθρώπους, ὄχι ἀπὸ τὰς ἔσωθεν ἀρετάς, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἔξωθεν λαμπρὰ φορέματα καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦτον. ἐπειδὴ τὰ μὲν πολύτιμα ἱμάτια, καὶ ὁ πλοῦτος, εἶναι νόθος καὶ ψεύδης κοσμισμὸς τοῦ ἀνθρώπου. αἱ δὲ ἔσωθεν τῆς ψυχῆς ἀρεταὶ, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἔργα, αὐτὰ εἶναι ὁ γνήσιος, καὶ φυσικὸς, καὶ ἀληθὴς καλλωπισμὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὅθεν καὶ αὐτὸς πρέπει πολλαπλάσιον νὰ τιμᾶται ἀπὸ ἐκεῖνον. ὅπου δὲ ὅπου λέξεως φράζει „ Τὰς δὲ δὴ τοιούτους καὶ λίαν εἰκότως διαγελᾷ τῶν Σωτῆρος ὁ Μαθητὴς „ λέγων. ὑποκριταί. ἐαν δὲ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆ-
„ τι λαμπρᾷ, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ τοι σκοπεῖν ἐντεῦθεν ἀκόλουθον, πόσης αὖ εἶεν ἀλόγου μορ-
„ φῆς ὑπαίτιοι γεγονότες, οἱ τοῖς ἔξωθεν θαμβλήμασι, καὶ οὐχὶ τοῖς ἔσωθεν ἀγαθοῖς τὸν
„ ἄνδρα θαυμάζοντες. Πλοῦτος μὲν δὴ, καὶ τὸ ἐκ πλούτου λαμπρὸν, ἀλλοτρίαν τινα καὶ νόθον
„ τοῖς κεκτημένοις προσοίσειεν ἂν εἰκότως τὴν δόξαν. Ἡ δὲ ἐν καρδίᾳ λαμπρότης, καὶ τὸ ἐν ἔρ-
„ γοις ἀγαθοῖς διαφανὲς, γνήσιος ἂν εἴη καὶ ἐμπεφυκὼς τοῖς ἔχουσι πλοῦτος, ὁ συναπομένων τῇ
„ σαρκὶ, καὶ συνὼ αὐτῇ καπασπόμενος: ἀλλ᾽ ἐνδημοῦσῃ μὲν ἔτι τῇ ψυχῇ καὶ τὸν βίον, συνῳ-
„ κισμένος, ἐκδημοῦσῃ δὲ πάλιν συναφισάμενος. τιμητέον τοιγαροῦν, οὐχὶ παντὸς ἢ ἀναγκαίως
„ τὸν ἐν πλούτῳ διαφανῆ, καὶ τοῖς ὅπη γῆς δοξαζοις, καθάπερ ἐν πίνακι καπακεχρωσμένον:
„ ἐκείνους δὲ μᾶλλον, οἷς ἡ τῶν ἔργων φαιδρότης ἀμάραντον ἀποτίκτει διὰ Θεοῦ τὴν εὐκλειαν, καὶ
„ τὸ ἔσωθεν ἀναπράπτει κάλλος, διὰ πάσης ἰδέας ἀγαθῶν ἐκλελαμπρυσμένοις. (Βιβλ. δ'. εἰς τὸν Ἰωάννου τόμ. δ'.

4. „ (Καὶ) ὁ διελογίσθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογι-
„ σμῶν πονηρῶν.

Ὁ Καὶ συνδεσμος ἐδῶ εἶναι περιττὸς, κατά τινα συνήθειαν τῆς παλαιᾶς φράσεως, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοφύλακτος καὶ Οἰκουμένιος. ὑποδίδονται δὲ ἐδῶ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα ἔτσι „ ἐαν εἰσέλ-

(1) Ἐτζι ἀναγινώσκομεν πῶς ὁ Πατριάρχης Γέρας ὁ τοῦ Ἰακὼβ υἱὸς, ἔφερε δακτυλίδιον εἰς τὴν χεῖρά του. ὅπου γὰρ εἶπε πρὸς αὐτὸν ἡ Θάμαρ „ δός μοι τὸν δακτύλιόν σου, καὶ τὸν ὁρμί-
„ σκον, καὶ τὴν ῥάβδον τὴν ἐν τῇ χειρί σου. (Γεν. λη'. 18.) ἐτζι ἔφεραν ὅλοι κοινῶς οἱ Ἑβραῖοι δακτυλίδια εἰς τὴν κατασκήνωσιν τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου καθὼς εἶναι γεγραμμένον. (Ἐξ. λε'. 21.) καὶ ἐτζι ὁ Ἡσαΐας κάμνει περὶ τῶν Ἑβραίδων γυναικῶν ὅτι ἔφερναν δακτυλίδια. (Ἡσ. γ'. 19.) καὶ ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ Λάζαρου γράφεται ὅτι ἔδωκαν οἱ θεῖοι δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, κατὰ τὴν συνήθειαν δηλαδὴ ὁποῦ εἶχεν οἱ Ἰουδαῖοι. (Λουκ. ιε'. 22.) ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα Ἔθνη τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων συνήθειαν εἶχον νὰ φορέσι δακτυλίδια. ὅθεν γέγραπται περὶ τοῦ Φαραὼ „ Φαραὼ τὸν δακτύλιον ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, περιέθηκεν αὐ-
„ τὸν ἐπὶ τὴν χεῖρα Ἰωσήφ. (Γεν. μα'. 42.) καὶ περὶ τοῦ Κύρου βασιλέως γράφεται, ὅτι ἐσφραγίσαντο ἐν τῷ δακτυλίῳ τοῦ Βασιλέως τὴν θύραν τοῦ οἴκου τοῦ Βήλ. (Στιχ. 14. ἐν τῷ Βήλ καὶ Δράκων.)

„ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος, καὶ τὰ ἑξῆς. εἶπα „ ἀ διεκρίθητε ἐν „ ἑαυτοῖς. ἤτοι τὸ διακριτικὸν σας διεφθείρετε, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐκάμετε καμμίαν διάκρισιν καὶ σοχασμὸν εἰς τὸν ἑαυτόν σας ποτέρα, ποῖον πρέπει νὰ προτιμήσετε, τὸν πτωχὸν καὶ σκάρετον, ἢ τὸν πλούσιον καὶ ἀμελῆ. ὅθεν ἡ διάκρισία σας αὕτη, σᾶς ἔκαμε νὰ γενῆτε προσωπολῆπται: ὥστε ὁπᾶ, τὸν μὲν πλούσιον νὰ προκαθίσετε διὰ τὴν πλουτόν του, τὸν δὲ πτωχὸν νὰ ἐξευτελίσετε διὰ τὴν πτωχείαν του, καὶ μ' ὅλον ὁπᾶ καὶ οἱ δύω ἔχουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φύσιν. τὸ δὲ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν, δηλοῖ, ὅτι ἐσεῖς μὲ τὸ νὰ ἐπροτιμήσατε τὸν πλούσιον ἀπὸ τὸν πτωχὸν, ἐγίνετε ἄδικοι κριταὶ, καὶ ἐκλίνετε εἰς τὴν πονηρίαν διὰ τὴν φιλοπροσωπίαν ὁπᾶ ἐκάμετε. (1) ὁ ἄλλος δὲ ἐρωτιματικῶς διόρισκεται γεγραμμένον τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπου „ (Καὶ) „ ἀ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐγενήθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν; ἤτοι αὐίσως ἐσεῖς προτιμή- „ σητε εἰς τὸ κριτήριον, τὸν πλούσιον ἀπὸ τὸν πτωχὸν, εἰπατέ μοι, μὲ τὴν προτίμησιν ταύτην δὲν ἐκάμετε διάκρισιν εἰς τὸν ἑαυτόν σας; δὲν ἐγίνετε κριταὶ πονηροὶ καὶ ἄδικοι; ναὶ ἐγίνετε βέβαια. ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν προτίμησιν ταύτην τί ἀκολουθεῖ; ἀποκρίνεται ὁ ἱερὸς Μιχοφανὴς, ὅτι ὁ πτω- „ χὸς ἐκεῖνος ὁπᾶ ἦλθεν εἰς τὸ κριτήριον νὰ κριθῇ, βλέπωντας πῶς, τὸν μὲν πλούσιον ἐκάμετε συγκάθεδρόν σας, αὐτὸν δὲ ἐκαταφρονήσετε, καὶ σοχαζόμενος τὴν τοιαύτην φιλοπροσωπίαν, ἔ- „ χει νὰ ἀδικηθῇ τελείως τὴν κρίσιν του, καὶ νὰ τὴν κερδήσῃ ὁ μετ' αὐτᾶ διαφερόμενος πλούσιος. „ ἢ τἀλάχιστον, ἔχει νὰ σιωπήσῃ καὶ νὰ ἀναβάλῃ τὴν κρίσιν του εἰς ἄλλο δίκαιον κριτήριον, καὶ ἀν „ μὲν εὕρῃ τοιοῦτον κριτήριον, καλῶς. εἰ δὲ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ θανάτου; ἕως ὅ νὰ τὸ εὕρῃ, βέβαια ὁ πλούσιος ἐκεῖνος ἔχει νὰ καταπατήσῃ ἀδίκως καὶ παρανόμως τὰ τοῦ πτωχοῦ χρήματα, καὶ ὑποσατικά. οἱ δὲ ὀρφανοὶ υἱοὶ, καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ πτωχοῦ, ἔχουν νὰ ὑστερηθοῦν τὰ πράγματα τοῦ πατρός των παντοτινά, εἰς τὰ ὁποῖα ἤλπιζον νὰ ζήσουν καὶ νὰ κυβερνήσουν τὴν δυσυχίαν του. τοῦτο δὲ ποταπῆς κατακρίσεως εἶναι ἄξιον; βέβαια πολλῆς καὶ μεγάλης.

Ὅθεν καὶ περὶ τοιούτων Κριτῶν γράφει ὁ προφήτης Μιχαίας „ οἴμοι ψυχή! ὅτι ἀπόλωλεν εὐ- „ σεβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ὑπάρχει. πάντες εἰς αἵματα δικάζονται, „ ἕκασος τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐκθλίβουσιν ἐκθλιβῇ. ὅπως τὸ κακὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἑτοιμάζουσιν. „ ὁ ἄρχων αἰτεῖ καὶ ὁ κριτὴς εἰρωνικὸς λόγος ἐλάλησε, καταθύμιον ψυχῆς αὐτοῦ ἐστι. (Μιχ. „ ζ'. 1.) Καὶ πάλιν „ οὐχ ὑμῖν ὅτι τοῦ γνῶναι τὸ κρίμα; μισοῦντες τὰ καλὰ, καὶ ζητοῦντες τὰ „ πονηρὰ, ἁρπάζοντες τὰ δέρματα αὐτῶν ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὀστέων αὐ- „ τῶν. ὃν τρόπον κατέφαγον τὰς σάρκας τοῦ λαοῦ μου, καὶ τὰ δέρματα αὐτῶν ἀπ' αὐτῶν ἐξέδειραν, „ καὶ τὰ ὀστέα αὐτῶν συνέθλασαν, καὶ ἐμέλισαν ὡς σάρκας εἰς λέβητα, καὶ ὡς κρέα εἰς χύτραν: „ ὅτω κεκράξονται πρὸς τὸν Κύριον, καὶ οὐκ εἰσακούσεται αὐτῶν. (Μιχ. γ'. 1.) Καὶ ὁ προφή- της Ἀμὼς κατ' αὐτῶν γράφει „ Διὰ τοῦτο αἰθ' ὧν κατεκονδύλιζον πτωχοὺς, καὶ δῶρα ἐκλεκτὰ ἐδέ- „ ξασθε παρ' αὐτῶν. οἴκους ξεστοὺς ᾠκοδομήσατε, καὶ οὐ μὴ κατοικήσητε ἐν αὐτοῖς. ἀμπελῶνας ἐ- „ πιθυμητοὺς ἐφυτεύσατε, καὶ οὐ μὴ πίητε τὸν οἶνον αὐτῶν, ὅτι ἔγνων πολλὰς ἀσεβείας ὑμῶν, „ καὶ ἰσχυραὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν, καταπατοῦντες δίκαιον, λαμβάνοντες ἀλλάγματα, καὶ πτωχοὺς „ ἐν πύλαις ἐκκλίνοντες. (Ἀμ. ε'. 11.) συμφώνως δὲ λέγει καὶ ὁ Ἀββακοὺμ „ ἐξεναντίας μου „ γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει. διὰ τοῦτο διεσκέδασαι νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέ- „ λος κρίμα, ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον. ἕνεκεν τούτου ἐξελεύσεται τὸ κρίμα „ διεστραμμένον. (Ἀβ. α'. 3.)

5. „ Ἀκού-

(1) Ἀλλὰ καὶ ὁ Σολομὼν θέλει, ὅτι ἐξίσου πρέπει νὰ τιμᾶ τινάς καὶ νὰ ἐξετάζει τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχὸν, χωρὶς νὰ κάμνῃ τινὰ προτίμησιν. Ἐπειδὴ καὶ οἱ δύω θεοὶ εἶναι πλάσματα. „ λεγε γάρ „ πλούσιος καὶ πτωχὸς συνάντησαν ἀλλήλοις. ἀμφο- „ τέρους δὲ ὁ Κύριος ἐποίησεν. (Παρ. κβ'. 2.) ὅπερ ἐρμη- „ νεύων ὁ θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ ὅταν ἀκούσῃς. πούπα καὶ „ πλούσιος συνάντησαν ἀλλήλοις, ἀμφοτέρους δὲ ὁ Κύριος ἐποιη- „ σε, μὴ τὸν μὲν, πούπα. τὸν δὲ, πλούσιον ὑπολάβῃς, ἵνα καὶ „ μᾶλλον κατεξανασχῇς τὸ πούπας. καὶ γὰρ δῆλον εἰ θεοῦ ἦν ποιού- „ σα διαίρεσις. πλάσμα δὲ Θεοῦ φησιν ἀμφοτέρους, καὶ εἰ „ τὰ ἔξωθεν ἄνισα. τοῦτο δὲ δυσωπῶν πρὸς τὸ συμπαθὲς καὶ „ φιλάδελφον. ἵνα ὅταν ὑπ' ἐκείνων ἐπαρθῇς (τῶν ἐξωθεν δηλ. „ καὶ τῶ πλούτω) ὑπὸ τούτου συσταλῇς, καὶ γνῷ σεαυτὸ μετριώτε- „ ρον. (Λόγ. περὶ φιλοπτωχείας.

5. „ Ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οὐχ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτω-
„ χοὺς τοῦ Κόσμου τούτου πλουσίους ἐν τῇ πίστει, καὶ κληρονόμους
„ τῆς Βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν;
6. „ Ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. (1) οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυ-
„ ναστεύουσιν ὑμῶν; (2) καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια;

Ἐπειδὴ ἡ πτωχεία κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους εἶναι πρᾶγμα λυπηρὸν καὶ βαρύ, καὶ μόνον νὰ ἀκουσθῇ μὲ φιλῶ ἀκολούθως: διὰ τοῦτο ὁ Θεῖος Ἰάκωβος ἐδῶ, ἀφ' ὅτου πρῶτον εἶπε τοὺς πτωχοὺς τοῦ Κόσμου τούτου, εὐθὺς ἀπολέθως ὠνόμασεν αὐτοὺς πλουσίους. καὶ τί; καὶ τῶν εὐσέβειαν καὶ πίστιν. διὰ τὴ ἀμεριμνία ὁποῦ ἔχουν οἱ πτωχοὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ πράγματα τοῦ Κόσμου, αὐτὰ τοὺς κάμνει προθυμοτέρους καὶ θερμοτέρους ἀπὸ τοὺς πλουσίους, εἰς τὸ νὰ δεχθοῦν τῶν τοῦ Χριστοῦ πίστιν. ὅθεν καὶ οἱ Θεῖοι Ἀπόστολοι μὲ τὸ νὰ ἦτον πτωχοὶ καὶ φαράδες, εὐθὺς ὁποῦ προσῆλθον εἰς τὸν Χριστὸν, ἐδέχθησαν τῶν πίστιν, καὶ ὁ Χριστὸς αὐτοὺς ἐδιάλεξεν ὡς τοιούτους. εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ κληρονομίαν, τῶν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ πλούσιοι, καὶ πολλὰ πλούσιοι εἶναι ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔχουσι μεγάλῳ πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἶναι πτωχοὶ ἀπὸ χρήματα. καὶ μεγάλῳ ὑπεροχῶ ἔχουσιν, ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς ὄντας καὶ τῶν πίστιν, πλουσίους δὲ καὶ τὰ χρήματα. ὅθεν εἶπεν ὁ ἱερὸς Μητροφάνης „ σωνιθεῖν ὅτι ῥάδιον τὸ διάφορον ἑκατέ-
„ ρων, καὶ διαγνῶναι μὴ τῶν ἐκείνων (τῶν πλουσίων καὶ πίστιν) ὑπεροχῶ, καὶ τῶν τούτων
„ (τῶν πτωχῶν καὶ πίστιν) ἐλάττωσιν. εἴπερ ἡ μὴ πίστις ἄφθαρτόν ὅτι χρῆμα καὶ θεῖον, ὁ
„ δὲ τοῦ Κόσμου πλοῦτος προσυλός τε καὶ γήϊνος, καὶ πρὸς φθορὰν καταλήγων. ὅσον δὲ φθορᾶς ἡ
„ ἀφθαρσία κρείττων, τοσοῦτον ὁ κεκτημένος αὐτῶν τοῦ ἔχοντος ἐκείνου. (Λογ. β'.) ἀφίνω νὰ λέγω, ὅτι οἱ πλούσιοι καὶ τῶν πίστιν, αὐτοὶ εἶναι πλούσιοι καὶ καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κόσμου, οἱ δὲ πτωχοὶ καὶ τῶν πίστιν, αὐτοὶ πτωχεύουν καὶ καὶ τὰ κοσμικὰ ἀγαθά. ὅθεν ὁ μὲν Δαβὶδ εἶπε „
„ πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν. οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον, οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς
„ ἀγαθοῦ. (Ψαλμ. λγ'. 10.) ὁ δὲ υἱός του ὁ Σολομών. τοῦ πιστοῦ, ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων.
„ τοῦ δὲ ἀπίστου, οὐδὲ ὀβολός. (Παρ. ιζ'. 6.)

7. „ Οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ κληθὲν ἐφ' ὑμᾶς;
8. „ Εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν Γραφὴν „ ἀγαπή-
„ σεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. (Λεϊτ. ιθ'. 18.) καλῶς
„ ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγ-
„ χόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται.

Ὄνομα καλὸν ὁποῦ βλασφημοῦσιν οἱ πλούσιοι, εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ προεῖπεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου, ὅτι θέλει δώσει εἰς ἐκείνους ὁποῦ τὸν δοξάζουν „ τοῖς δοξάζουσί μου κληθήσεται ὄ-
„ νομα καινὸν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. (Ἡσ. ξέ. 15.) Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ ὄνομα, Χριστιανὸς, μὲ τὸ ὁποῖον ὀνομάζονται ὅλοι κοινῶς οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ χριστιανοί, καὶ τῶν ἑρμηνείαν ὁποῦ κάμνουσι τοῦ προφητικοῦ τούτου ῥητοῦ, ὅτε Θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος. βλασφημοῦσι δὲ οἱ πλούσιοι τὸ καλὸν καὶ ἐπαινετὸν ὄνομα τοῦ χριστιανοῦ, καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὄχι ἀμέσως μὲ τὸ ἴδιον στόμα τους: ἀλλὰ ἐμμέσως διὰ τῶν πονηρῶν τους πράξεων. ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ θωμασθοῦν καὶ νὰ ἁρπάζουν τὰ πράγματα τῶν πτωχῶν, φανεροῦσι τοὺς ἀπίστους καὶ ἐθνικοὺς νὰ βλασφημοῦσι τὸν χριστιανισμὸν, καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν τὸν διδάσκαλον τῶν χριστιανῶν, καθὼς εἶναι γεγραμμένον. διὰ ὑμᾶς διαπαντὸς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. (Ἡσ. „ νβ'. 5.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος „ δοξάσωμεν τὸν Θεὸν μὴ διὰ πίστεως μόνον, ἀλ-
λὰ

---

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν εἶπεν „ ὁ ἀτιμάζων πτώχους, ἁ-
„ μαρτάνει. (Παρ. ιδ'. 21.) καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „
„ εἰ ὁ ἀτιμάζων πτώχους παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν, τιμᾷ
„ τὸν ποιητὴν, ὁ περιέπων τὸ ποίημα. (Λόγ. περὶ φιλοπτω-
„ χείας.)

(2) Συμφώνως λέγει καὶ ὁ Παροιμιαστὴς „ Πλούσιοι πτωχῶν
„ ἄρξουσιν. (Παρ. κβ. 7.) καὶ ὁ Σειράχ „ Πλούσιος ἠδίκησε,
„ καὶ αὐτὸς προσενέβαλεν ἔτι. πτωχὸς ἠδίκηται, καὶ αὐτὸς προσ-
„ δεηθήσεται. (Σειρ. ιγ'. 4.)

„ λαὶ ϗ διὰ βίυ. ἐπεὶ ὐκ ἂν ἦιν δόξα, ἀλλὰ βλασφημία. ὁ γὰρ ὅπω βλασφημεῖται Θεὸς, „ Ἕλλωος ὄντος μιαρῦ, ὡς χεισιανῦ διεφθαρμβύυ. (Ὁμιλ. ξζ'. εἰς τὸν Ἰωαὴνλυ) Καὶ πάλιν λέγει „ ἡμεῖς ὅτι τῇ ὀρθότητι τῆς πίςεως καυχώμενοι, διὰ τὸ μὴ συμβαίνοντα τῇ πίςει „ τὸν βίον ἐπιδείκνυθαι, τὸν Θεὸν ἀτιμάζομεν, ποιῦντες αὐτὸν βλασφημεῖθαι. (Ὁμιλ. νβ'. „ εἰς τὸν Ἰωαὴνλυ) ἐπειδὴ οἱ Ἕλλωες ϗ ἄπιςοι, ὅταν ἴδωσι κἀμμίαν μικρὰν ἁμαρτίαν εἰς κἀνένα χεισιανὸν, δοκῦσι κατηγορῆσι μόνον τὸν χεισιανὸν ἐκεῖνον, ἀλλὰ ὅλον τὸ γένος τῇ χεισιανῶν, ϗ δοκῦσι σέκονται ἕως αὐτῦ, ἀλλὰ δῇ τὸν δῦλον βλασφημῦσι ϗ τὸν Δεσπότλυ Χριςὸν, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Χρυσορρήμων „ ἀμέλει ἐπειδὰν θεάσωνται (οἱ ἄπιςοι) τινὶ μικρὰν ῥαθυμίαν προσ„ γινομένλυ, δἰθέως τῦ γλῶτταν ἀκονῶσι κῇ πάντων ὁμῦ, ϗ ὑπὸ τῆς τῦ ἑνὸς ῥαθυμίας, „ κῇ παντὸς τῦ τῇ χρισιανῶν γῇύς τὰ αὐτὰ καταψηφίζονται. ϗ ὐδὲ μέχει τύτυ ἴσαναι. ἀλ„ λὰ ... διὰ τλὺ τῇ δῦλων ῥαθυμίαν, ϗ τὸν κοινὸν Δεσπότην βλασφημεῖν τολμῶσι. (Λόγ. ζ'. εἰς τλὺ Γένεσιν) ὅτι δὲ τὸ ὄνομα χρισιανός, εἶναι ἐπαινετὸν ϗ δἰφημισμένον, μαρτυρεῖ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος λέγων „ ἡ τῦ χρισιανῦ προσηγορία, δἰφημίας ϗ δἰλογίας δῆι μεσὴ, ὅταν δὲ „ ἐπαίρεθαι βελνθῶσι, μῆ πολλῆς δἰφημίας ὑπαίλεγειν εἰώθασιν, ἀληθῶς χρισιανός. ϗ πα„ ραλαβῦντες πάλιν εἰώθασι λέγειν, ὡς χρισιανὸς ποίησον. ὃ πρέπει χρισιανῷ ποίησον.

Λέγει δὲ ὁ ἱερὸς Μιτροφάνης, ὅτι βασιλικὸν νόμον ὀνομάζει ὁ Ἰάκωβος τὸ „ ἀγαπήσεις τὸν „ πλησίον σε ὡς σεαυτὸν, ὄχι μόνον διὰ τὶ εἶναι νομοθετημένος ὑπὸ τὸν παμβασιλέα Θεόν: ἀλλὰ ϗ διὰ τί ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι ὡσαὺ μία πράτα βασιλική. καθὼς γὰ ἡ βασιλικὴ πράτα πρεπατεῖται ὑπὸ ὅλες κοινῶς τὰς ἀνθρώπες, ὡσαὺ ὅπῦ εἶναι δἰθεῖα, ἴση, ϗ μεσαία: χωρὶς νὰ κλίνῃ εἰς δεξιὰ ϗ ἀρισερὰ, ϗ εἰς κρημνὺς ϗ ἀνωμάλες τόπες. ὅθεν ἔλεγον οἱ Ἑβραῖοι πρὸς τὸν βασιλέα Ἐδὼμ „ ὐ διελθσόμεθα δι' ἀγρῶν, ὐδὲ δι' ἀμπελώνων ... ὁδῷ βασιλικῇ „ πορθσόμεθα. ὐκ ἐκκλινῦμεν δεξιὰ, ὐδὲ δἰώνυμα, ἕως ἂν παρέλθωμεν τὰ ὅριά σε. Ἀριθ. κ. 17.) πιςοτρόπως ϗ ὁ νόμος τῦ νὰ ἀγαπᾷ τινας τὸν πλησίον τε ὡσαὺ τὸν ἑαυτόν τε, εἶναι μία μέση ϗ δἰθεῖα διάθεσις, ἡ ὁποία δὲν κλίνει ὔτε εἰς δεξιὰ, ὔτε εἰς ἀρισερά: ἤγουν οὔτε εἰς ὑπερβολὰς, ὔτε εἰς ἐλλείψεις, ὔτε εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν, ὔτε εἰς τὸ παρὰ φύσιν. ἀλλ' εἶναι χεδὸν φυσικὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπες. ϗ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ φυλάττεται κοινῶς ὑπὸ ὅλες τοὺς ἔχοντας τλὺ αὐτλὺ ϗ τλὺ ὁμοίαν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος. καθ' ὅ, τι φυσικὸν ἰδίωμα εἶναι εἰς ὅλα τὰ ζῶα νὰ ἀγαπῶσι τὰ ὅμοιά των, καθὼς λέγει ὁ Σειρὰχ „ πᾶν ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον „ αὐτῦ, ϗ πᾶς ἄνθρωπος τὸν πλησίον αὐτῦ. (Σειρ. ιγ'. 15.) τὸ μὲν γὰ νὰ ἀγαπᾷ τινας τὸν πλησίον ὑπὲρ ἑαυτὸν, τῦτο εἶναι ἀνώτερον τῆς ἐντολῆς ταύτης ϗ ὑπὲρ φύσιν, τὸ ὁποῖον διδάσκει ἡ νέα Διαθήκη, ὡς τελειοτέρα ϗ ἀνωτέρα τῆς παλαιᾶς. τὸ δὲ νὰ μισῇ τινας τὸν πλησίον τε, τῦτο εἶναι πάλιν κατώτερον τῆς ἐντολῆς ταύτης, ϗ παρὰ φύσιν. μέση δὲ τύτων διείσκεται ἡ ἐντολὴ τῦ „ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σε ὡς σεαυτόν. ἀείσως λοιπὸν, λέγει, φυλάττετε, ἀδελφοὶ, τλὺ βασιλικλὺ αὐτλὺ ἐντολλὺ, ϗ ἀγαπᾶτε τὸν πλησίον σας ὡσαὺ τὸν ἑαυτόν σας, καλὰ κάμνετε, εἰ δὲ ϗ κάμνετε προσωπολημψίαν, προτιμῶντες τὸν πλούσιον ὑπὸ τὸν πτωχὸν, ἁμαρτάνετε. δῇ τί ἐλέγχεθε ὑπὸ τὸν Νόμον, ὡς παβάται τῦ ἐντολῶν τῦ Νόμυ.

10. „ Ὅς τις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσι, πταίσι δὲ ἐν ἑνὶ, γέγο„ νε πάντων ἔνοχος.
11. „ Ὁ γὰρ εἰπὼν μὴ φονεύσῃς, εἶπε ϗ μὴ μοιχεύσῃς. εἰ δὲ οὐ „ μοιχεύσεις, φονεύσεις δὲ, γέγονας παραβάτης νόμυ.
12. „ Οὕτω λαλεῖτε, ϗ οὕτω ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμυ ἐλευθερίας μέλ„ λοντες κρίνεθαι.

Ὅποιος, λέγει, φυλάξει ὅλον τὸν νόμον: ἤτοι ὅλας τὰς ἄλλας ἐντολὰς τῦ νόμου, παραβῇ δὲ μίαν μόνλυ ἐντολλύ: δηλαδὴ τὸ νὰ μλὺ ἔχῃ τελείαν ἀγάπλυ εἰς ὅλυς, αὐτὸς ἔγινε παραβάτης ὅλων τῦ ἐντολῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἀγάπη εἶναι κεφαλὴ ὅλων τῦ ἐντολῶν, λοιπὸν ὅποιος δὲν ἔχει τλὺ κεφαλλύ, αὐτὸς ματαίως ϗ ἀνωφελῶς ἔχει τὸ ὑπόλοιπον σῶμα. ὅτι δὲ διὰ τλὺ παβάσιν τῆς ἀγάπης ξεχωρισὰ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Ἀδελφόθεος, φανερὸν εἶναι ὑπὸ ἐκεῖνα ὅπῦ εἶπον ἀνωτέρω περὶ τῆς ἀγάπης. βλέπε δὲ, ὅτι ϗ τὰ παδείγματα ὅπῦ λέγει παρακάτω, εἶναι ὑπὸ τὸν νόμον ὅπῦ βοηθεῖ τλὺ ἀγάπλυ. δῇ τί ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν τε, αὐτὸς δὲν θέλει μοιχεύσει τλὺ γυναῖκά τε, ὐδὲ θέλει φονεύσει αὐτόν. ἐχθρὸς γὰ εἶναι ἴδια ταῦτα, ϗ ὄχι ἀγαπῶντος. εἴπομεν δὲ, ὅτι δῇ τλὺ ἀγάπλυ ξεχωρισὰ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Ἰάκωβος, ὅτι ὁ παραβαί-

βαίνων αὐτῷ γίνεται παραβάτης καὶ ὅλων τῶν ἐντολῶν. διὰ τί ἡ ἀγάπη εἶναι κεφάλαιον καὶ ἀναλογὴ ὅλων τῶν ἐντολῶν. διὰ τί αὖ εἰπέμην πῶς ὅποιος παραβαίνει κάθε ἄλλην ἐντολήν, γίνεται παραβάτης καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἐντολῶν, κάνενας ἄνθρωπος δὲν θέλει σωθῆ: μὲ τὸ νὰ μίαν ἦναι κάνενας τέλειος καὶ ἀνελλιπὴς εἰς ὅλας τὰς ἐντολάς. ἀλλ' ἐκεῖνος μέν, ὅπου καθ' ὑποθεσιν καταρθώσει τὴν καθαρότητα καὶ παρθενίαν, αὐτὸς μερικαῖς φοραῖς νικᾶται ἀπὸ τὸν θυμόν. ἐκεῖνος δὲ ὅπου κάμνει ἐλεημοσύνην, πολλαῖς φοραῖς ἔχει τὸν φθόνον. λοιπὸν ἐκ τούτων εἶναι φανερὸν, ὅτι δὲν λέγει ἐδῶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου διὰ τὴν παράβασιν κάθε ἐντολῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης ξεχωρισά: ὅτι δηλαδὴ δὲν πρέπει διὰ προσωπολημψίαν νὰ ἐργάζεταί τινας τὴν ἐντολὴν αὐτὴν ἐλλιπῶς καὶ κολοβῶς, τὸν μὲν πλούσιον ἀγαπῶν, τὸν δὲ πτωχὸν, ὄχι: ἀλλὰ νὰ τὴν ἐργάζεται μὲ ὅλην τὴν τελειότητα, πάντας ἐξίσου ἀγαπῶν, καὶ πλουσίους καὶ πτωχούς.

Ἔτζι ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν ὁ Θεοφύλακτος καὶ ὁ Οἰκουμένιος. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὑποφαίνεται ἀνεκδοτέρον, ὅτι ὅποιος παραβῇ μίαν, ὁποία αὐ τύχῃ, ἀπὸ τὰς ἐντολὰς, αὐτὸς παραβαίνει καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἐντολάς. καὶ ἡ ἀφορμὴ εἶναι, διὰ τί ὅλαι αἱ τοῦ Κυρίου ἐντολαὶ, εἶναι ἀλληλένδετοι: ἤτοι μία μὲ τὴν ἄλλην εἶναι συνδεδεμένη, ὡσὰν μία χρυσόπλοκος ἁλυσίδα. καὶ ὅποιος λύσει τὴν μίαν, μὲ τὴν λύσιν τῆς μιᾶς, λύει καὶ ὅλας τὰς λοιπάς „ Πᾶσαι ἀλλήλων „ ἔχονται αἱ ἐντολαὶ καὶ τὸν ὑγιᾶ τοῦ λόγου σκοπόν: ὡς ἐν τῇ λύσει τῆς μιᾶς, καὶ τὰς λοιπὰς „ ἐξ ἀνάγκης συγκαταλύεσθαι. (Προοιμίῳ τῆς κ' πλάτ. ὁρων) διὰ τί, λέγει, αὖ, θετέον, τινὰς ἀπὸ τὰ δέκα πάλαντα ὅπου ἔδωκεν ὁ Κύριος, ἤθελε μὲν νὰ κρατήσῃ σῶα, ἢ δύω, τὰ δὲ ἄλλα νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Κύριον, αὐτὸς δὲν νομίζεται ἀχάριστος διὰ τί ἐπλήρωσε τὰ περισσότερα: ἀλλὰ ὡς ἄδικος κατακρίνεται καὶ πλεονέκτης, διὰ τὸ σῶα, ἢ τὰ δύω ὅπου ἐκράτησε. καὶ αὖ τινας ἤθελε τιμήσῃ τὸν πατέρα τὰ δέκα χρόνας, ἔπειτα νὰ τοῦ δώσῃ μίαν μόνην ξυλίαν, αὐτὸς δὲν τιμᾶται ὡσὰν εὐεργέτης, ἀλλὰ παιδεύεται ὡσὰν πατραλοίας (αὐτόθ.) τί, λέγω, προσθέττει ὁ οὐρανοφαίπωρ; τί λέγω ταῦτα; καὶ αὖτινας φυλάξῃ μὲν ὅλας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, δὲν προσθέσῃ δὲ καὶ αὐτὸς τίποτε ἀπὸ λόγου του εἰς τὰς ἐντολὰς, ποιῶν τρόπον τινὰ ὑπὲρ ἐντολήν, παιδεύεται. καθὼς τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸν λαβόντα τὸ ἓν τάλαντον, καὶ πάλιν ἀπιστρέψαντα τοῦτο ὁλόκληρον: ὅστις κατεκρίθη, διὰ τί δὲν τὸ αὔξησε (αὐτόθ.) ὅτι δὲ πρέπει νὰ φυλάττωμεν ὅλας τὰς ἐντολὰς, βεβαιοῦται ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, τοῦ εἰπόντος πρὸς τοὺς μαθητάς του „ προσθετσίτες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη... διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν, ὄχι ἄλλα μὲν, ἄλλα δὲ, ὄχι· ἀλλὰ πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. (Ματθ. κή. 20.) „ εἰ δὲ μὴ πάν- „ τα ἡμῖν, λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος, πρὸς τὸν τῆς σωτηρίας σκοπὸν ἀναγκαῖα ἦν, οὐδ' ἂν ἐγ- „ ράφησαν πᾶσαι αἱ ἐντολαί. οὐδ' ἂν πᾶσαι φυλαχθῆναι ἀναγκαίως διηγορεύθησαν. τί μοι τὸ „ ὄφελος τῆς ἄλλων καταρθωμάτων, εἰ μέλλοιμι μωρὸν εἰπὼν τὸν ἀδελφὸν, ἔνοχος ἔσεσθαι τῇ „ γεέννῃ; (αὐτόθ.)

Τὴν αὐτὴν γνώμην τοῦ Βασιλείου ἔχει καὶ ὁ Μητροφάνης Σμύρνης. ἑρμηνεύων δὲ ἔτσι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀδελφοθέου λέγει, ὅτι ὅλαι αἱ ἐντολαὶ εἶναι ὡσὰν σῶμα ὅπου ἔχει μέλη διάφορα. καθὼς λοιπὸν ὅταν πάθῃ ἓν μέλος, συμπάσχουσι καὶ ὅλα τὰ μέλη. ἔτζι καὶ ὅποιος παραβαίνει καὶ ἀθετεῖ μίαν μερικὴν ἐντολὴν, σωαθετεῖ ἐν ταυτῷ καὶ συμπαραβαίνει καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς ἐντολάς. καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται. διὰ τί, ἐὰν θετέον τινὰς φυλάξῃ μὲν ὅλας τὰς ἄλλας, φονεύσῃ δὲ, ἢ μοιχεύσῃ, δὲν σῴζεται διὰ τί ἐφύλαξε τὰς ἄλλας, ἀλλὰ κολάζεται διὰ τί παρέβη τὴν μίαν. ὥστε, ἐὰν κολάζεται, φανερὸν ὅτι ὡς παράβατης τοῦ νόμου κολάζεται. πόσῳ μᾶλλον διὰ τὴν παράβασιν τῆς καθολικωτάτης καὶ ἀρχετυπωτάτης τῶν ἐντολῶν ἀγάπης; ἀγάπης δὲ λέγω τῆς πρὸς τὸν πλησίον, καθ' ὅτι μέσα εἰς αὐτὴν περιέχεται καὶ πληροῦται καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος „ ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πληροῦται ἐν τῇ ἀγαπήσεις „ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. (Γαλ. ε. 14.) καὶ δικαίως. διὰ τί ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, αὐτὸς δὲν θέλει φονεύσει, ἢ μοιχεύσει, ἢ κλέψει, ἢ συκοφαντήσει, ἢ ὑπερηφανεύσει, ἢ ψευδομαρτυρήσει, ἢ ἄλλο τι ποιήσει ἐμποδισμένον ἀπὸ τὸν νόμον: ἀλλὰ θέλει φυλάξει ὅλας τὰς ἐντολάς. ὁ δὲ φυλάττων ὅλας τὰς ἐντολὰς, αὐτὸς βέβαια ἀγαπᾷ καὶ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας του, καὶ ψυχῆς καὶ ἰσχύος του, ἥτις ἐστὶν ἡ πρώτη ἐντολή. βλέπεις πῶς ὁ φυλάττων τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, αὐτὸς φυλάττει ὅλας τὰς ἐντολάς; ὁ δὲ παραβαίνων αὐτὴν, παραβαίνει ὅλας; νόμον δὲ ἐλευθερίας τὸν ἀπροσωπόληπτον ὀνομάζει: ἤτοι τὴν νέαν Διαθήκην, ὡς ἐπομένως ἐμφανίσθη. μὲ τὴν νέαν Διαθήκην τοῦ Εὐαγγελίου, ἔχει νὰ κρίνωνται οἱ χριστιανοὶ, τὴν τῆς ἐλευθέρους πρέπουσαν; καὶ ὄχι μὲ τὸν παλαιὸν νόμον, τὸν τῆς δούλας φαίνεται. ἔτσι καθὼς ἡ νέα Διαθήκη, εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύουν οἱ χριστιανοὶ, εἶναι ἐλευθέρα (ὡς εἰπομεν ἔμ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

φορᾶσι εἰς τὸ „ ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον ἀ. 25.) ἔτζι πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθεροι καὶ αὐτοὶ, καὶ ὄχι δοῦλοι εἰς τὰ πάθη, καὶ τὰς ἀνθρώπους· „ μὴ γίνεσθε (ὃ λέγει ὁ Παῦλος, δοῦλοι „ ἀνθρώπων. (ἀ. Κορ. ζ'. 23.) καὶ ὁ Κύριος εἶπεν „ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς „ ἁμαρτίας. (Ἰωαν. η'. 34.)

13. „ Ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως. (1) τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. κ' κατα- „ καυχᾶται ἔλεος κρίσεως.

Ἀνίσως ἡμεῖς συγχωρήσωμεν ἐδῶ τὰ σφάλματα ὁπού ἔκαμαν οἱ ἄλλοι πρὸς ἡμᾶς, ἐρμηνεύει ὁ Θεοφύλακτος σὰν τὴν Οἰκουμενίαν, καὶ ἀνίσως ἐδῶ ἐλεήσωμεν τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐνδεεῖς ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντάμας, βέβαια καὶ ὁ Θεὸς θέλει ἐλεήσει ἡμᾶς τότε εἰς ἐκείνην τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως· ἐπειδὴ μεγάλον ἀληθῶς εἶναι τὸ κατόρθωμα κ' ἡ ἀρετὴ αὐτὴ, τὸ νὰ συγχωρήσῃ τινὰς τὰ σφάλματα τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ τὸ νὰ ἐλεήσῃ τοὺς πτωχούς. καθὼς ἐν τοῦναντίον, βαρυτάτη καὶ μεγάλη καταδίκη εἶναι, τὸ νὰ μὴ φανῇ τινας εὔσπλαγχνος πρὸς τοὺς ἀδελφούς του τοὺς ἔχοντας τὴν αὐτὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος. διὰ τί ἐκείνους μὲν ὁπού φανοῦν ἀσυμπάθητοι, καὶ δὲν συγχωρήσουν τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν τους, ἔχει νὰ τοὺς δεχθῇ ἡ καταδίκη τοῦ πονηροῦ ἐκείνου δούλου τοῦ χρεωστοῦντος τὰ μυρία τάλαντα καὶ συγχωρηθέντος, μὴ συγχωρήσαντος δὲ τῷ ἀδελφῷ του τῷ χρεωστοῦντι αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ δὲν θέλει πληρωθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ ἀνταπόδοσις ὁπού ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν λέγοντες ἐν τῇ ὠχῇ τοῦ Πάτερ ἡμῶν. „ Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλή- „ ματα ἡμῶν, ὡς κ' ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. (Ματθ. ϛ'. 12.) ἐπειδὴ ἐδῶ αὐτοὶ δὲν ἀφῆκαν τὰ ὀφειλήματα καὶ χρέη τῶν ἀδελφῶν τους, ἐδὲ ὁ Θεὸς θέλει ἀφήσει τὰ ὀφειλήματα καὶ χρέη αὐτῶν. ἐκείνους δὲ πάλιν ὁπού ἐφάνηκαν σκληροὶ καὶ ἀνελεήμονες εἰς τὰς χρείας ἔχοντας πτωχούς, καὶ ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ θέλει φανῇ ἀνελεήμων κ' σκληρὰ εἰς αὐτούς. λέγει γὰρ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις ταῖς ἡμετέραις ἀγαθέσεσιν ἐξομοιοῦται, οἷά περ τὰ „ παρ' ἡμῶν ἤ, τοιαῦτα ἡμῖν ἐκ τῶν ἰδίων παρέχουσα. (Λόγ. εἰς τοὺς Μακκαβαίους) καυχᾶται δὲ τὸ ἔλεος τῆς κρίσεως. διὰ τί καθὼς ὁ Κύριος ἀπεφάσισεν, ὅσοι εἶναι ἐλεήμονες, αὐτοὶ θέλουν ἐλεηθοῦν εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως „ μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. „ (Ματθ. ε'. 7.)

Καὶ ἀνίσως ἡ πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσυνὴ προξενῇ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας: ἤγουν εἰς τὸν βασιλέα Ναυχοδονόσορ, καθὼς ἀναγινώσκομεν εἰς τὸν προφήτην Δανιήλ, ὅς τις εἶπε πρὸς αὐτὸν „ Διὰ τοῦτο Βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεη- „ μοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀδικίας σου οἰκτιρμοῖς πενήτων. (Δαν. δ'. 24.) αὖ, λέγω, ἡ ἐλεημοσυνὴ συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας τῶν εἰδωλολατρῶν, πόσῳ μᾶλλον συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας τῶν πιστῶν χριστιανῶν; φαίνεται δὲ νὰ κατορθόνῃ ἡ ἐλεημοσυνὴ ὄχι τοιοῦτον πρᾶγμα. καθὼς ἐκεῖνοι ὁπού μέλλει νὰ παλοῦσιν, ἀλείφονται λάδι, κ' μὲ τὸ λάδι ἐκεῖνο γλυτώνουν ἀπὸ τὰ πια- σίματα τῶν ἀντιπαλαιστῶν, μὲ τὸ νὰ γλυστρᾶν τὰ χέρια των: ἔτζι καὶ εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρί- σεως, ἡ ἐλεημοσυνὴ ὁπού δώσαμεν πρὸ εἰς τοὺς πτωχούς, αὐτὴ θέλει μᾶς γλυτώσει τότε ἀπὸ τὰ πασίματα τῶν δαιμόνων (2). πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν ὅτι ἐλεήμων λέγεται, ὄχι μόνον ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁπού κάμνει τὰ ἑπτὰ ἔργα τῆς σωματικῆς ἐλεημοσυνῆς. ἤγουν τὸ νὰ ξέφῃ τοὺς πεινῶντας. νὰ ποτίζῃ τοὺς διψῶντας. νὰ φιλοξενῇται καὶ νὰ μαζόνῃ τοὺς ξένους. νὰ ἐνδύῃ τοὺς γυμνούς. νὰ ἐπισκέπτεται τοὺς ἀσθενεῖς. νὰ ἐπιμελᾶται τοὺς φυλακισμένους. καὶ νὰ θάπτῃ τοὺς νεκρούς. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, ὁπού ἐργάζεται τὰ ἑπτὰ ἔργα τῆς ψυχικῆς ἐλεημοσυνῆς. ἤγουν τὸ νὰ

πα-

(1) Ἐν ἄλλοις μεν, γράφεται ἀνήλεως. ἐν ἄλλοις δὲ, ἀνέλεος.
(2) Ὁ δὲ ἱερὸς Μηθοφάνης λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπε τὰ λόγια ταῦτα ὁ θεὸς Ἰάκωβος, διὰ νὰ μᾶς ἀνθυμίσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν θέλει εἰπῇ κατὰ τῶν ἀνελεημόνων ἐν τῇ „ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως „ πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τὸ „ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέ- „ λοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψη- „ σα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. γυμνός, καὶ οὐκ ἐπεριεβάλετέ με. „ ἀσθενὴς ἤμην, καὶ ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ „ οὐκ ἤλθετε πρός με. (Ματθ. κε'. 41.) καὶ χθὲς ἀσαν νὰ λέ- γῃ ταῦτα εἰς τοὺς Χερσιανὸς ὁ Ἀδελφόθεος. Χερσιανοὶ ἀδελφοί, ἀγαπᾶτε τὸν ἀδελτόν σας. ἐπισκέπτεσθε τοὺς χήρας καὶ ὀρφανά. ἐλεᾶτε τοὺς ἀνδεεῖς καὶ πτωχούς, καὶ τοὺς καταδωμασμένους λυ- τρόνετε ἀπὸ τὰ ἄδικα χέρια, διὰ νὰ ἐλεηθῆτε καὶ ἐσεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως: καθὰς ἀναφέρει τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον. ἤγουν ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας. διὰ τί αὖ δὲν ἐλεήσετε τοὺς χρειαζομέ- νους, ὅπε ἐσᾶς θέλετε ἐλεηθῆτε τότε. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ, καταυχᾶται ἔλεος κρίσεως; τοῦτο, θέλει καυχηθῇ ἡ ἐλεη- μοσυνὴ ἐναντίον τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ὡσὰν ὅπε ἐνίκησεν αὐ- τὴν, κ' διωκαιότερα ἐκείνης ἐφάνη, δείξασα ἀπόφασιν κ' αὐτὴν ε- γὼν μὲν ἁμαρτίας, ἔκαμαν δὲ πάσαν ἀπεχθῆ πρᾶξιν, κ' ἐμετανόησαν· εἰς αὐτοὺς γὰρ θέλει εἰπῇ ὁ Κριτὴς „ Δεῦτε οἱ „ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην „ ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου. ἐπείνασα γὰρ, κ' ἐ- δώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, κ' ἐποτίσατέ με· κ' τὰ ἑξῆς. κ' τῶς

παρακινῇ τὰς ἁμαρτωλὰς νὰ ἀφήσωσι τὴν ἁμαρτίαν. νὰ διδάσκῃ τοὺς ἀμαθεῖς ἐκεῖνο ὁποῦ ἠξεύρει περὶ Θεοῦ, καὶ τῆς πίστεως. νὰ συμβουλεύῃ ὀρθῶς ἐκεῖνον ὁποῦ χρειάζεται συμβουλήν. νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἀδελφούς. νὰ παρηγορῇ τοὺς λυπημένους. νὰ ὑπομένῃ ἀγογγύστως τὰς δυσυχίας καὶ θλίψεις. καὶ τὸ νὰ συγχωρῇ τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν. καὶ διὰ νὰ εἰπῶ συντόμως, ἐκεῖνος λέγεται ἐλεήμων, ὅποιος ἔχει ἐγκάρδιον καὶ ἀληθινὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφούς, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην παρακινεῖται νὰ ἐλεῇ καὶ νὰ εὐσπλαγχνίζηται τὸν πλησίον, βαστάζων τὰ βάρη, καὶ μακροθυμῶν εἰς αὐτόν: ὡς λέγει ὁ Σολομών „ ἐλεήμων ἀνὴρ, μα- „ κροθυμεῖ. (Παρ. ιδ'. 11.) ὁ τοιοῦτος λοιπὸν ἐλεήμων, θέλει ἐλεηθῇ βέβαια παρὰ Κυρίου „ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Θεῖος Ἰάκωβος.

14. „ Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα „ δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν;

Βλέπε, ἀγαπητὲ, τὴν πνευματικὴν σοφίαν τοῦ μακαρίου Ἰακώβου. ἐπειδὴ δὲν εἶπε μόνον, ἐὰν πίστιν ἔχῃς· ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος; ὡσὰν νὰ λέγῃ. δεῖξόν μοι χριστιανέ, τὸ φρόνημα καὶ ἔργον τῆς πίστεως, καὶ τότε ἀπὸ τὸ ἔργον, νὰ σοχαθῶ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πίστεως ὁποῦ ἔχεις. πρῶτον δὲ εἶναι τὰ φρόνηματα, καὶ ἔπειτα βάλλονται εἰς αὐτὰ τὰ ὀνόματα, καὶ ὄχι τὸ ἀνάπαλιν. „ τὰ „ φρόνηματα δὲ, κατὰ τὸν εἰπόντα σοφὸν, λόγων ἀρχήγεσιν, οἱ λόγοι δὲ μᾶλλον τοῖς γενέσθαι „ φρονήματα δέονται. τοιοῦτον λοιπὸν εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀδελφοθέου λεγόμενον. ἀνίσως ὁ χριστιανὸς δὲν δείξῃ μὲ τὸ ἔργον, ὅτι πιστεύει εἰς τὸν Θεὸν, ὠφέλιμον καὶ ἀνωφελὲς εἶναι, καὶ τὸ νὰ λέγεται πιστὸς καὶ χριστιανός. διὰ τί δὲν εἶναι πιστὸς, ἐκεῖνος ὁποῦ λέγει ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ μὲ ψιλὸν λόγον πὼς εἶναι τοῦ Κυρίου. ἀλλ' ἐκεῖνος εἶναι πιστὸς, ὅποιος τόσον πολλὰ ἀγαπᾷ τὸν ὑπ' αὐτοῦ πιστευόμενον Κύριον, ὥστε ὁποῦ διὰ τὴν ἀγάπην του, δὲν τολμᾷ νὰ λάβῃ καὶ θάνατον. Καὶ ὅτι ἔτσι εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν λόγων τοῦ Ἀδελφοθέου, φανερὸν εἶναι ἀπὸ τὰ παραδείγματα ὁποῦ φέρει παρακάτω, τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ τῆς Ῥαὰβ, οἵτινες μὲ τὸ ἔργον ἔδειξαν ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο καλὰ εἶπεν ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος „ οἱ ἐπαγγελόμενοι Χριστὸν εἶναι, δὲν ὀξ „ ὧν λέγουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀξ ὧν πράττουσι, γνωρίζονται. ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γι- „ νώσκεται. ἄμεινόν ἐστι σιωπᾶν καὶ εἶναι, ἢ λαλεῖν καὶ μὴ εἶναι. ἀγαθὸν ἐστὶν ὁ λόγος ἐὰν ᾖ βασιλεία τοῦ „ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. (Ἐπιστολ. πρὸς Ἐφεσίους) Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει „ ἐάν τις τὸ „ ὄνομα λαβὼν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐυρίσκῃ τὸν Χριστὸν, δὲν ὄφελος αὐτῷ ἀπὸ τῆς προσηγορίας. „ (Κανον. μέ.) καὶ πάλιν ὁ Θεῖος Ἰγνάτιος „ πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον λέγεσθαι χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ „ εἶναι. ὠφέλιμον γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι μακάριον ποιεῖ. (Ἐπιστολ. πρὸς Μαγνησίους) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος „ τοῖς ταῦτα (τὰ πονηρὰ καὶ σαπνικὰ ἔργα δηλ.) πράττουσιν, δὲν „ ὄφελος τὸ καλεῖσθαι αὐτοὺς χριστιανούς. ὥσπερ ἡ κόρη ἡ παρθένος, ἕως ὅτου φυλάττει τὴν παρ- „ θενίαν αὐτῆς, δίκαιος καὶ ἀξίως παρθένος καλεῖται καὶ ἔστιν. ἐὰν δὲ ἀπατηθῇ ὑπό τινος „ καὶ φθαρῇ, καὶ τὴν παρθενίαν ἀπολέσῃ, οὐκ ἔτι ἔσται παρθένος. οὕτω καὶ ὁ καλούμενος χρι- „ στιανὸς, ἐὰν τὰς συνθήκας παραβῇ, καὶ τὰς παραγγελίας καταπατήσῃ, καὶ τὸν λόγον τοῦ ἁγίου „ Εὐαγγελίου ἀθετήσῃ, καὶ τὰ τῶν Ἐθνῶν πράττῃ, δὲν ὄφελος τὸν τοιοῦτον καλεῖσθαι χριστιανόν. (λόγ. περὶ φιλοσοφητῶν). Καὶ πάλιν λέγει „ Τὸν χριστιανὸν δὲν οἱόνησι τὰ ὀρθὰ δόγμα- „ τα, ἐὰν τῆς κατὰ τὸν βίον πολιτείας ἀμελῇ. (ὁμιλ. ιγ'. εἰς τὴν Γένεσιν.)

15. „ Ἐὰν

γὰρ νὰ μὴ καυχηθῇ ἡ ἐλεημοσύνη ὁποῦ νικᾷ τὴν τοῦ Θεοῦ κρίσιν, καὶ ἐλευθερόνει ἀπὸ τὰς φοβερὰς κολάσεις, τὰς ἀξίας ὄντας κολα- „ σθῆναι διὰ τὰς ἁμαρτίας των ἁμαρτωλάς; „ ἡτοιμάσθησαν γὰρ (λέ- „ γει αὐτολεξεὶ ὁ αὐτὸς Μηθοφανὴς) τοῖς θείας δικαιοσύνης ὁ λό- „ γος ἅπας, καὶ πάσης ἁμαρτίας ἀποφαινόμενος, ὅταν ἐν „ τοῖς πιστοῖς εὕρῃ μεσιτεύουσαν τὴν ἐλεημοσύνην. διὰ τοῦτο ἐλ- „ πὶς ὁ Σαμαρίτης „ ἐλεημοσύνη ἐξιλάσεται ἁμαρτίας. Σαρ. γ'. „ 30.) καὶ ὁ Τωβὶτ „ ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου ῥύεται. (Τοβ. ιβ'. 9.) καὶ ὁ Σολομὼν „ λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος „ (Παρ. ιγ'. 8.) μάλιστα δὲ ὁ Θεὸς Δαβὶδ, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅ- „ τι ὁ ἀνθρωπος ὁποῦ ἐλεεῖ, θέλει οἰκονομήσει τοὺς λόγους του εἰς „ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ „ Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων καὶ κιχρῶν. „ οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει. (ψαλμ. ριά. 5.) διὰ τὸ „ ἔχειν ὑπὲρ αὐτὰ ἀπολογισμὸν καὶ πρεσβεύουσαν τὴν ἐλεημο- „ σύνην. κατὰ τὴν ἑρμηνείαν Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας ὅπου „ λέγοντος „ ὄρα δὲ πόσα τίθησιν ἐπαθλα τῷ φιλανθρώπῳ. „ ὅτι μένει δικαίως ὁ καρπὸς ὅτι πειρασμῶν ἀπαλλάξεται. „ τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀνατείλαι αὐτῷ φῶς. ὅτι τῶν Θεοῦ ζηλώ- „ σει. καὶ γὰρ ὁ Θεὸς οἰκτίρμων. ὅτι ἀφ' οἰκείων ἁμαρτημάτων „ λήψεται συγγνώμην. καὶ σωτηρίαν ἑαυτῷ παρασκευάσει ἐν „ τῇ μελλούσῃ Κρίσει. τοῦτο γάρ ἐστιν, οἰκονομήσει τοὺς λόγους „ αὐτοῦ ἐν κρίσει. τοῖς, τούτοις σωτηρίας. τούτοις ἀπο- „ λογίας. οὐκ ἔσται αὐτῷ καταχρίσεως τότε, ἅτε τῆς ἐλεημοσύνης „ διατιθάσης αὐτῷ τὴν ἀπολογίαν καλῶς. (Παρὰ τῇ αὐτῇ „ δότῃ σειρᾷ τῇ σοφῇ Νίκητα εἰς τὸν ψαλτῆρα) ἀλλὰ καὶ ὁ Οἰ- „ κουμένιος, τὸ καταυχᾶται κρίσεως, αὐτὶ τοῦ, νικᾷ, κα- „ ταγωνίζεται, ἀπαμβλύνει. σημείωσαι ὅτι συμφώνως μὲ τὸ „ αὐτὸ ἡ κρίσις τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. λέγει καὶ ὁ μέγας „ Βασίλειος „ οὐκ ἠλέησας; οὐκ ἐλεηθήσῃ. εἶδε ἰδοὺ τὴν οἰ- „ κίαν; ἀποπεμφθήσῃ τῆς βασιλείας. οὐκ ἔδωκας τὸν ἄρτον; οὐ „ λήψῃ τὸν αἰώνιον ζωήν. (Λόγ. πρὸς τοὺς πλουτοῦντας) καὶ ὁ „ Θεολόγος Γρηγόριος „ ὁ γάρτις οὐκ ἔθρεψε, μηδ' ἐλπιζέτω. „ Καὶ πάλιν „ οἰκτῳ γὰρ οἰκτος καὶ θεῷ ταθμίζεται. καὶ πά- „ λιν „ εἰ ἅπερ ἀθλίοις ἀνθρώποις μετρέομεν, τοῖα εἰδοῖ Θεὸς „ μέγας.

15. „ Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς, ἢ ἀδελφὴ, γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λιπό-
„ μενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς.
16. „ Εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν. ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε,
„ καὶ χορτάζεσθε.
17. „ Μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος;
„ οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν.

Παράδειγμα φέρει ἐδῶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, μὲ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, διὰ νὰ δείξῃ μὲ αὐτὸ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα δὲν ὠφελεῖ τίποτε. καθὼς, λέγει, οἱ γυμνοὶ, καὶ πεινασμένοι πτωχοὶ, ὅτε χορταίνουν, ὅτε ζεσταίνονται, ὅτε κἀμμίαν ὠφέλειαν λαμβάνουν ἀπὸ μόνα τὰ γλυκὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ὁπού παρακαλοῦσι, καὶ μάλιστα ὅταν ἠξεύρουν πῶς εἶναι πλούσιοι οἱ παρακαλούμενοι. ἀλλὰ καὶ περισσότερον λυποῦνται, καὶ ἀθυμοῦν βλέποντες τοῦ τόσου ἀσπλαγχνίαν καὶ ἀκείβειαν τῶν πλουσίων ἐκείνων: τοιουτοτρόπως καὶ μόνη ἡ ὀρθόδοξος καὶ γνησία πίστις, δὲν προξενεῖ κἀμμίαν δόξαν καὶ ἀρέσκησιν εἰς τὸν Θεὸν, ὅταν δὲν ἔχῃ σύμφωνα καὶ τὰ καλὰ ἔργα (1): ἀλλὰ καὶ θερμότερον ὀργίζεται κατὰ τῶν ἐχόντων τοῦ τοιαύτου φιλοῦ καὶ ἀνυπόστατον πίστιν, καὶ καταδικάζει αὐτοὺς, ὁ μόνος ἀνενδεὴς καὶ πλήρης δόξης Θεός. διὰ τί αὐτοὶ ἠξιώθησαν μόνοι νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ πιστεύουν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, καταφρονοῦν δὲ τὰς ζωηφόρους καὶ σωτηριώδεις του ἐντολὰς, καὶ προτιμῶσι τὸν τῆς ἁμαρτίας θάνατον: ὥστε ὁπού νὰ λέγῃ καὶ δι' αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἐκεῖνα ὁπού ἔλεγέ ποτε διὰ τοὺς ἀχαρίστους Ἑβραίους „ ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν
„ ὕδατος ζωῆς, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἵτινες οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν.
(Ἱερ. β'. 13.) ἐξίσου δὲ ἐγκαταλιμπάνουσι τὸν Θεὸν, καὶ μακρύνονται ἀπὸ τοῦ ἀγάπου του, τόσον ἐκεῖνοι ὁπού ἐκτρέπονται ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ καὶ ἀληθινοῦ πίστιν, ὅσον καὶ ἐκεῖνοι ὁπού ξεπέσαν ἀπὸ τοῦ δικαίαν καὶ σώφρονα ζωήν. ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς δύω ἁρμόζει τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο:
„ ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ, ἀπολοῦνται. (Ψαλμ. οβ'. 26.)

Ἤθελε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς, διὰ τί ὁ μὲν Παῦλος εἰς πάμπολλα μέρη τῶν ἐπιστολῶν του γράφει, ὅτι τὰ ἔργα δὲν σώζουσιν, ἀλλ' ἡ πίστις. ἐδῶ δὲ ὁ Ἀδελφόθεος λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι τὰ ἔργα σώζουσι, καὶ ὄχι ἡ πίστις: λύει τοῦ ἀπορίαν ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος μὲ τοῦτο τοῦ διαίρεσιν λέγων. ὅτι τὸ ὄνομα τῆς πίστεως ἔχει δύω σημαινόμενα: πίστις μὲν λέγεται ἡ ἁπλὴ καὶ φιλὴ συγκατάθεσις τῆς ψυχῆς, χωρὶς κἀμμίαν ἐνέργειαν. μὲ τοιαύτου πίστιν λέγομεν, ὅτι οἱ δαίμονες πιστεύουσιν εἰς τὸν Χριστὸν, ὅτι εἶναι υἱὸς Θεοῦ. πίστις λέγεται καὶ ἡ ἐξ ἀγάπης τῆς καρδίας ἐνεργουμένη ἐπακολούθησις, μὲ βεβαίας καὶ ἀδιακρίτου συγκαταθέσεως. ταύτου δὲ τοῦ πίστιν ὁ Παῦλος ὀνομάζει ἐκ διαθέσεως, ἤτοι δι' ἀγάπης ἐνεργουμένου „ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, φησὶν,
„ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυσία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη, (Γαλ. ε'. 6.) ἡ ὁποία δὲν εἶναι ὑστερημένη ἀπὸ ἔργα. ἐπειδὴ δὲν ἤθελε δοθῇ ἡ τοιαύτη πίστις ὡς βραβεῖον, εἰς κανένα ἄνθρωπον εὔκερον ἀπὸ ἔργα. ὁμοίως καὶ τὰ ἔργα δύω σημαινόμενα ἔχουσι. δηλοῦσι μὲν καὶ τὰ ἔργα τοῦ παλαιοῦ νόμου. ἤτοι τοὺς σαββατισμοὺς, τοὺς περιτομὰς, τοὺς νομικοὺς καθαρισμοὺς, καὶ τὰς λοιπὰς παρατηρήσεις. (2) δηλοῦσι δὲ καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀκόλουθοῦν-

---

„ (1) Ὡραῖον δὲ εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα, ἢ ὁμοίωμα ὁποῦ φέρει εἰς τοῦτο ὁ θεσπέσιος Μάξιμος. „ ὥσπερ „ μυῖαν πυρὸς ἢ θερμαίνη τὸ σῶμα: οὕτω πίστις ἀνὺ ἀγάπης „ (τὰς δὲ καλὰς ἔργα γινώσης) οὐκ ἐνεργεῖ εἰς τὸν ψυχικὸν τὸν „ τῆς γνώσεως φωτισμόν. (Κεφ. λά. τῆς ά. ἑκατοντ. τῆς περὶ „ ἀγάπης) Καὶ πάλιν „ Μὴ εἴπητε, φησὶν ὁ θεὸς Ἱερεμίας, „ ὅτι ναὸς Κυρίου ἐστέ. (Ἱερ. ζ'. 4.), καὶ σὺ μὴ εἴπῃς, ὅτι ἡ „ ψιλὴ πίστις ἡ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δύναταί με „ σῶσαι· ἀμήχανον γὰρ τοῦτο, ἐὰν μὴ καὶ τὸν ἀγάπου εἰς αὐ- „ τὸν διὰ τῶν ἔργων κτήσῃ. τὸ γὰρ φιλῆς πιστεύειν, καὶ τὰ δαι- „ μόνια πιστεύουσι καὶ φρίττουσιν. (Κεφ. λθ'. τῆς ά. ἑκατοντ. τῆς „ περὶ ἀγάπης) ὡς λέγει, δηλαδὴ ἔμφρονον ὁ θεὸς ὅπου Γά- „ κωβος γίνῃ ιθ.

(2) Σημειώσωμεν ἐδῶ, ὅτι τὰ ἔργα τοῦτα τοῦ νόμου, ὀνομάζονται νόμοι ἱερατικοὶ, κατὰ τὸν ρωμαῖον Κλήμεντα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς. Διαιρεῖται γὰρ ὁ παλαιὸς νόμος, κατὰ τὸν σοφὸν Πλάτωνα τὸν μητροπολίτην τῆς Μόσχας. (σελ. 173. τοῦ ὀρθοδόξου διδασκαλ.) εἰς ξία μέρη, Ἱερατικὸν, Πολιτικὸν, καὶ Ἠθικόν. καὶ τὸ μὲν Ἱερατικὸν. (ἢ τελετουργικὸν) περιεῖχε τὰ ἔθιμα καὶ ἱεροτελεστίας τῆς Ἰουδαϊκῆς Συναγωγῆς. τὰ ὁποῖα ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἔργα τοῦ νόμου, ὡς εἴπομεν. ἅτινα, μὲ τὸ νὰ ἦσαν τύποι καὶ χαραγωγία τοῦ τοῦ νέου Διαθήκου, ἔπρεπε νὰ καταργηθῶν ἀφ' ὅτου ἦλθεν ὁ Χριστός. τὸ δὲ Πολιτικὸν, περιεῖχεν ἐκεῖνα ὁπού ἔπρεπε νὰ φυλάττῃ ἐξαιρέτως ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός. τὸ δὲ Ἠθικὸν περιέχει ἐκεῖνα τὰ Καθήκοντα ὁπού ἁρμόζουν εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν πλησίον, καὶ εἰς ἑαυτὸν, ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ δεκάλογος· καὶ τοῦτο τὸ μέρος πρέπει νὰ φυλάττεται καὶ πάντα ἀπὸ τοὺς χριστιανούς. διὰ τί εἶναι νόμος αἰώνιος καὶ ἀμετάβλητος, ὁπού καὶ πρὸ τοῦ γραφτοῦ νόμου ἦτον ἐντυπωμένος εἰς τὴν φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται φυσικὸς νόμιος. καὶ μετὰ τὸν νόμον εἶναι γεγραμμένος εἰς τὴν νέαν Διαθήκην τὸ Εὐαγγέλιον. ὅθεν τὰ ἔργα τοῦ μέρους τοῦτου: ἤτοι οἱ ἐντολαὶ, πρέπει νὰ μὴ παραβαίνονται. καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ, ὅτι χωρὶς τῶν ἔργων τούτων καὶ ἐντολῶν, ἡ πίστις εἶναι νεκρά.

θῆντα εἰς τὼ τῆ Χριςῆ πίςιν, κὴ βεβαιῶντα κὰὶ ἀνάζωπυρῶντα αὐτώ: ἤτοι τὼ φύλαξιν τῆ ἐντολῶν τῆ Χριςῆ. ὅταν λοιπὸν λέγη ὁ Παῦλος, ὅτι τὰ ἔργα δὲ σώζουσιν, ἀλλ' ἡ πίςις, ἔργα μὴ ἐννοεῖ τὰς ἀφαιρήσεις τῆ παλαιᾶ νόμε, χωρὶς τὰ ὁποῖα κὴ ὁ Ἀβραὰμ ἐδικαιώθη, κὴ ὅλοι οἱ τῆ Χριςῶ πιςεύοντες χριςιανοί. πίςιν δὲ πάλιν ἐννοεῖ, τὼ ἐκ ἀγαθέσεως κὰὶ ἀγάπης ἐνεργεμένω, ἥτις ἔχει ἀκόλεθα κὰὶ τὰ ἔργα. κὰὶ τῆτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ ἴδια λόγια τῆ Παύλε εἰπόντος „ διὸ ὅ,τι ἐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμε πᾶσα σάρξ. (Ρωμ. γ'. 20.) „ λο- „ γιζόμεθα γὰρ πίςει δικαιᾶσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμε (αὐτόθ. 28.) κὰὶ πάλιν „ εἰδό- „ τες ὅτι ἐ δικαιᾶται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμε, ἐὰν μὴ διὰ πίςεως Ἰηςῆ Χριςῆ. (Γαλ. β'. 16.) βλέπεις ὅτι πανταχῆ ὁ Παῦλος, προσθέττει τὸ, νόμε, κὰὶ διὰ λέγει ἁπλῶς ἔργα; ὅταν δὲ πάλιν ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ λέγη, ὅτι ἡ πίςις εἶναι νεκρὰ, κὰὶ διὰ σώζει χωρὶς ἔργα, λέγει διὰ τὼ ἁπλῶ κὰὶ φιλῶ συγκατάθεσιν, τὼ μὴ ἔχεσαν ἔργα. διὰ τῆτο δὲ κὰὶ ἐπρόσθεσε τὸ, καθ' ἑαυτώ. ἔργα δὲ πάλιν λέγει, ὄχι τὰ τῆ νόμε, ἀλλὰ τὰ ἀκολεθῆντα εἰς τὼ κῆ Χριςὸν πίςιν, κὴ ἀνάζωπυρῶντα αὐτώ: ἤτοι τὰς ἐντολάς. μὲ τοιῆτον τρόπον λοιπὸν συμφωνεῖ τὰ λόγια τῆ θείων ἀποςόλων Ἰακώβε κὰὶ Παύλε, κὰὶ δὲν εἶναι διαφορετικὰ κὰὶ ἐναντία ἀναμεταξύ των. ἐπειδὴ ὁ εἷς μὲ ἀπόςολος ἐμπαχειρίθη τὸ εἶδος σημαινόμενον τῆς πίςεως κὴ τῆ ἔργων, ὁ ἄλλος δὲ, ἐμπαχειρίθη τὸ ἄλλο, κῆ τὼ χρείαν ὁπᾶ εἶχεν ὁ κάθε εἷς.

18. „ Ἀλλ' ἐρᾶτις· σὺ πίςιν ἔχας, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δᾶξόν μοι τὼ „ πίςιν σε ἐκ τῆ ἔργων σε, κἀγὼ δάξω σοι ἐκ τῆ ἔργων με „ τὼ πίςιν με.

19. „ Σὺ πιςεύας ὅτι ὁ Θεὸς ἂς ἐςι. καλῶς ποιεῖς. κὰὶ τὰ δαιμό- „ νια πιςεύσι κὰὶ φρίσσσι.

Ἀσαφὲς φαίνεται τὸ ῥητὸν τῆτο, ὅθεν ἀπορεῖ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, κὴ λέγει: ὅτι ἔπρεπεν ἁρμοδιώτερα νὰ εἰπῆ ὁ Ἀδελφόθεος τὼ ἐρώτησιν ἀπὸ μέρες τῆ κατηγορεμένου πῶς δὲν ἔχει ἔργα, ἀλλὰ πίςιν μόνω: ἤγεν τοιαυτηρόπως „ σὺ ἔργα ἔχεις, κἀγὼ πίςιν ἔχω. δεῖξόν μοι τῆ ἔργων σε τὸν καρπὸν, κἀγὼ τὸν τῆς πίςεως. ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶπεν ἔτζι, διὰ τῆτο ἔχει ἄλλο ςόμα ὁ λόγος πιᾶτον: ἐκεῖνος, λέγει, ὁπᾶ κατηγορεῖται πῶς δὲν ἔχει ἔργα τὰ βεβαιᾶντα τὴν πίςιν: ἤτοι πῶς δὲν φυλάττει ὁμᾶ μὲ τὼ πίςιν κὴ τὰς ἐντολάς, αὐτὸς τυχὸν ἠμπορεῖ νὰ ὁπχειρισθῆ διὰ νὰ κάμη κάποιά τινα ψεδῆ κὴ κῆ φαντασίαν θαύματα: διὰ νὰ νὰ δείξη μὲ τὰ τοιαῦτα ἔργα, πῶς ἡ πίςις τε εἶναι ἀληθινὴ κὰὶ διάρεσος εἰς τὸν Θεόν. κὰὶ ὄχι μόνον αὐτὸς θέλει κάμη ταῦτα, ἀλλὰ κὰὶ τὸν ἄλον ὁπᾶ ἔχει τὰ ἀκόλεθα ἔργα τῆς πίςεως, ζητεῖ διὰ νὰ κάμη κὰὶ ἐκεῖνος τοιαύτος φαντασιώδεις θαυματεργίας: ἵνα μὲ τοιαῦτα ἔργα ἀποδείξη τὼ ἀληθῆ πίςιν τε. λέγει δὲ εἰς αὐτὸν „ δεῖξόν μοι τὼ πίςιν σε ἐκ τῆ ἔργων σε: ἤτοι ἐκ τῆ θαυμάτων σε, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῆ ἔργων με: ἤτοι ἐκ τῆ θαυμάτων με, τὼ πίςιν με. κἀνέας δὲ χριςιανὸς ἂς μὴ πιςέψη εἰς τὸν τοιᾶτον ψευδοθαυματεργόν, ὁπᾶ εἶναι ἐξεριμένος τῆ χριςιανικῶν ἔργων, κὴ τῆς διαγγελικῆς ζωῆς· ἐπειδὴ τὰ καλὰ ἔργα κὴ ἡ ἀρετὴς ζωὴ, αὐτὰ εἶναι ὁπᾶ σῴζεσι τὸν ἄνθρωπον, κὴ ὄχι τὰ θαύματα. (1) ὅθεν εἶπεν ὁ Κύριος „ πολλοὶ ἐρεσί μοι „ ἐν

(1) Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὅτι ὅπω νοεῖται τὸ εἰπὸν τῆτο. τυχὸν, λέγει, ἤθελεν εἰπῆ τινας. ἂς ὑποθέσωμεν πῶς, ἐσύ μοι, ἀδελφὲ, λέγας ὅτι ἐχεις πίςιν μόνω. ἐγὼ δὲ λέγω τὸ ἐναντίον, ὅτι ἔργα μόνον. πῶς, ἂν ἐσὺ ἐχῃς πίςιν, ὡς λέγεις πόθεν ἐγὼ νὰ τὸ γνωρίσω; δεῖξόν μοι λοιπὸν τὼ πίςιν σε παύτω ἀπὸ τὰ ἔργα σε. ἀλλὰ δὲν δώνασαι νὰ τὼ δείξης, διὰ τί δὲν ἔχεις ἔργα τὰ τὼ πίςιν δεικνύοντα. ἐγὼ δὲ ὁπᾶ λέγω πῶς ἐχω τὰ ἔργα μόνον, ἐγὼ δώναμαι νὰ σοι δείξω πῶς ἔχω κὴ πίςιν. διὰ τί ἀπὸ τὰ ἔργα με δίδωσοι νὰ γνωρίσης, ὅτι ἐχω κὴ πίςιν, κἂν κὴ δὲν λέγω ὅτι ἔχω αὐτώ. βάλεται γάρ ὁ Ἀδελφόθεος νὰ δείξη διὰ πόσων, ὅτι βεβαιότερα εἶναι τὰ ἔργα ἀπὸ τὼ πίςιν κὴ ἀποδεικτικώτερα. καθ' ὅτι, ἡ μεὶ πίςις, ἐν τῆ ψυχῆ ὅσα ἀφανὴς, δὲν δώναται νὰ ἀποδειχθῆ εἰς τὰς ἄλλες, χωρὶς τῆ φανερῶν ἔργων τῆ σώματος, τῆ ἐπακολεθάντων κὴ ὁμολογεντων τὼ πίςιν. τὰ δὲ ἔργα, δώνανται νὰ ἀποδείξεν εἰς τὰς ἄλλες, ὅτι ὁ παῦτα ἔχων, ἔχει πάντως κὴ τὼ πίςιν ἐν τῆ ψυχῆ τε. εἰ μὴ γὰρ ταύτω ἔχε, δὲν ἤθελεν ἐργάζεται τοιαῦτα ἔργα ἀγαθά, θεοφιλῆ κὴ ἀνάρεπα, τὰ ὁποῖα ἄπιςος ἄνθρωπος νὰ ἐργαθῆ δὲν δυνάται. βεβαιοῖ δὲ τὼ ἐμὼ γνώμω κὴ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης λέγων „ χάρις ἐ μόνον ἡ πίςις „ ἐςὶν, ἀλλὰ κὴ ἡ ἐνεργεμένη προσοχή. πίςιν γὰρ ἀληθινὴν „ τὼ ἔχασιν τὼ ζωὼ τῆ Ἰηςῆ φανερεμένην δάκνυσιν, ἡ δὲ „ ἀγάπης ἐνεργεμένη τῆ Πνεύματι. ὅθεν τὼ ἐναντίαν καὶ „ ἕξιν κέκτηται πίςιν, ὁ μὴ ἐνεργεμένω εἰδὼς αὐτὴν ἑαυτῆ. „ ἀλλ' οὐδὲ πιςὸς λέγιτ' ἂν κυρίως εἶναι, ὁ λόγῳ μόνῳ φιλῶ „ πιςεύων, καὶ μὴ ἐνεργεμένην αὐτὴν ταῖς ἐντολαῖς, ἢ τῶ „ Πνεύματι. χρὴ τοιγαροῦν φανερεμένην αὐτὴν δάκνυσιν ταῖς „ προκοπαῖς διὰ τῆ ἔργων, ἢ τοῖς ἔργοις ἐνεργεμένην ἐν σωτὶ, „ κὴ λάμπασαν ἔχειν, καθὼς φησιν ὁ θεῖος ἀπόςολος (ὁ Ἀδελ- „ φόθεος δῆλος ὅλως δηλαδὴ) δεῖξόν μοι σὺ τὼ πίςιν σε ἐκ τῆ ἔργων „ σε. κἀγώ σοι δείξω τὰ ἔργα με ἐκ τῆς πίςεως με. ἀναπόλη „ ἐντεῦθεν, ὅτι ἐκ τῆ ἔργων τῆ ἐντολῶν, φανερῶται ἡ τῆς χά- „ ριτος πίςις, καθὼς ἐνεργῶντες αἱ ἐντολαὶ διὰ τῆς ἐν χαρίτι „ πίςεως κὴ λάμπασι· ῥίζα γὰρ τῆ ἐντολῶν ἐςὶν ἡ πίςις. „ μᾶλλον δὲ πηγὴ τροφὴς αὐξήσιν πύρος ἐρριζῶσα εἰς δύω διεν- „ ρεμένη, ὁμολογίαν, κὴ χάριν, κἂν ἀδιαφόρως φύσει πέφυ- „ κεν. (Κεφ. ριθ'.)

„ οὐ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ Κύριε Κύριε ὰ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαι-
„ μόνια ἐξεβάλομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω
„ αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. (Ματθ.
ζ'. 22.) καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Κύριος χαρακτηρίζει τοὺς τοιούτους προβατοχήμους λύκους μὲ ταῦτα τὰ λόγια „ προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς οὐ κενδύμασι προ-
„ βάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.
„ (Ματθ. ζ'. 15.) καὶ πάλιν „ παν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ
„ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. (Ματθ. ζ'. 19.) καρπὸς δὲ
ονομάζει ὁ Κύριος, ὄχι τὰ θαύματα, ἀλλὰ τὰ καλὰ, ἢ τὰ κακὰ ἔργα τοῦ κάθε ἀνθρώπου.

Ὅτι δὲ καθὼς εἴπημεν τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἔτζι καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος τὸ ἐνόησε, δηλοῦσι τὰ ἀ-
κόλουθα λόγια: μὲ αὐτὰ γὰρ ἐναντιεῖται ὁ Ἀδελφόθεος καὶ ἀσκολάζει τὴν ποιαύτην μεγαλορ-
ρημοσύνην καὶ ματαιότητα, τὸ μὴ ποιοῦντος σάρκα ἔργα, ψευδοθαυματουργοῦντος δέ. σὺ, λέ-
γει, πιστεύεις ὅτι εἷναι εἷς Θεός; καλὰ κάμνεις. ἤξευρε ὅμως ὅτι καὶ τὰ δαιμόνια παρομοίως
μὲ ἐσένα πιστεύουν, ὅτι εἶναι εἷς ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ τρέμουσιν αὐτόν. καὶ ἡ μόνη ὁμολογία
τῆς πίστεώς σου εἶναι γυμνὰ καὶ ὀρθὴ, δὲν θέλεις ὅμως ὠφεληθῆς τελείως ἀπὸ αὐτὴν, ἀείσως
δὲν λάβῃς καὶ τὴν ἐξ ἔργων καλῶν ἔργων οἰκείωσιν μὲ τὸν Θεόν: ἤτοι ἀείσως δὲν φυλάττῃς καὶ
τὰς ἐντολὰς τοῦ ψευδῆ σου πιστευομένου Θεοῦ, κἂν καὶ κάμῃς μυρία κατ' φαντασίαν θαύματα (1).
καθὼς οὐδὲ τὰ δαιμόνια ὠφελοῦνται τίποτε ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ φαν-
τασιώδη τέρατα ὁπού κάμνουσιν. ἀλλὰ καὶ βλαπτότερον ἔχουν νὰ καπαχνιθοῦν εἰς τὸ ἄσβεστον πῦρ,
ἐξ αἰτίας δὲν κάμνουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του.

Ἂς ἀκούσουν ἐκεῖνοι οἱ χειρίανοὶ, ὁποῦ πιστεύουν μόνη εἰς τὸν ἕνα Θεὸν, δὲν φυλάττουν δὲ τὰς
ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, μὲ ποίους συγκρίνονται: ἤγουν μὲ τοὺς δαίμονας, οἱ ὁποῖοι ὡμολόγουν „ τί ἡμῖν καὶ
„ σοὶ ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; (Ματθ. η'. 29.) καὶ πάλιν „ οἶ-
„ δά σε τίς εἶ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. (Μάρκ. α'. 24.) ἐξ αἰτίας τόσον αὐτοὶ, ὅσον καὶ οἱ δαίμονες, καὶ
οἱ δύω ὁμοῦ, μὲ τὴν ὁμολογίαν μόνη τῶν λόγων ὀνομάζουσι τὸν Θεὸν, μὲ τὰ πονηρὰ δὲ ἔργα των
ἀρνοῦνται τὴν δεσποτείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἔχουν τὰ σημεῖα τῆς πρὸς τὸν Δεσπότην Θεὸν ὑπα-
κοῆς καὶ ἀγάπης των. ἐξ αἰτίας τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτῶν „ Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς
„ δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. (Τίτ. α'. 16.) (2) ἡ φράξις γὰρ εἶναι ἐξάπαντος ἀξιοπιστοτέρα ἀπὸ τὸν λό-
γον εἰς τὸ νὰ παρασύρῃ τὴν ἀλήθειαν. καὶ ἕνας ὁποῦ δὲν κάμνει τὰ ἔργα τοῦ φωτὸς, κἂν μυ-
ριάκις εἰπῇ ὅτι ἀγαπᾷ τὸ φῶς, αὐτὸς ψεύστης εἶναι. καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ ὅποιος ποιεῖ
ταῦτα, κἂν δὲν λέγῃ ὅτι ἀγαπᾷ τὸ φῶς, ὅμως μὲ τὰ ἔργα του δείχνει καὶ σιωπῶντας ὅτι τὸ ἀ-
γαπᾷ. (3)

20. „ Θέ-

(1) Σημειοῦμεν ἐδῶ ὡς ἁρμοδίαν τὴν ἐξοχίαν ὁποῦ ἀναφέρει ὁ ἅγιος Μελέτιος ὁ ὁμολογητὴς ἐν τῇ βίβλῳ αὐτοῦ τῇ καλουμένῃ Παράδεισος. (Βαδμίδι ρμ'.) δηλαδὴ ὅτι εἷς μοναχὸς ζωὴν ἔχων ἀκάθαρτον. σωζομένου γὰρ μέν μίαν καλογραίαν κρυ-
φίως. ἀφ' ἧς ἀπέθανεν, ἐποίει θαύματα ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ. ταῦτα δὲ ἐγίνοντο κατὰ φαντασίαν, διὰ σωτηρίας τῶν δαιμόνων, ὡς ὅση ἦτον ἀφανέρωτος ἡ ἁμαρτία του. ἀφ' ἧς δὲ ἡ καλογραία ἐξωμολογήθη εἰς τὸν ἀρχιερέα, καὶ εἶπεν ὅτι μετ' αὐτὸς σωτη-
ρίαν ἔφερεν ὁ ψευδοθαυματουργὸς ἐκεῖνος, ἔπαυσαν τὰ λοιπὸν καὶ δὲν ἐγίνοντο θαύματα. Καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς αὐτόθι „ Ἄλλη δὲ
„ πάλιν ἀσωτος (γυνὴ) τὸν βίον μεταχειρίσασα, „ τὸν πάντα ἐζηκεν
„ αὐτάρκειαν τεράτων καὶ σημείων. „ Καὶ τοῦτο τέχνη τοῦ Σατανᾶ
„ ἵνα νομοθετήσῃ τοὺς ἁπλουστέρους ἀπατῆσαι, μὴ βλάπτειν τὴν
„ πορνείαν. βλέπεις ὅτι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι ποιοῦσι θαυ-
μάσια; ἔργα δὲ ἀρέσκοντα οὐ ποιοῦσιν; ὥστε τί συμπεραίνομεν; ἐρωτῶν, ὅτι δὲν εἶναι τῶν καλῶν ἔργων ἀπόδειξις τὰ θαύματα, ἀλλά, ἢ τῆς ἐνεργείας τῶν δαιμόνων, ἢ τῆς πίστεως τῶν Χριστια-
νῶν. καὶ δεύτερον, ὅτι τὰ καλὰ ἔργα καὶ ἡ ἀρέσκοντα ζωὴ, εἶναι ἀ-
νώτερα ἀπὸ τὰ θαύματα, καθ' ὅτι αὐτὰ νὰ ἐνεργήσῃ ὁ δαίμων δὲν δύναται, κακοποιὸς ὢν καὶ κακεργάτης, ἐξ ἐναντίας δὲ ἀγαθο-
ποιός.

(2) Ἂς ἀκούσουν δὲ οἱ Χριστιανοὶ, καὶ τί λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ θεῖος Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀναφέρων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀδελφοθέου: δηλαδὴ ὅτι μόνη ἡ πίστις δὲν εἶναι ἀρκετὴ νὰ κά-
μῃ αὐτὸς οἰκείας καὶ φίλους τοῦ Θεοῦ. διὰ τί αὖ ἦτον ἔτζι, καὶ οἱ δαίμονες ὅλοι ἤθελαν γενῆ οἰκεῖοι καὶ φίλοι Θεοῦ, διὰ τί καὶ αὐτοὶ πιστεύουσι πῶς εἶναι εἷς ὁ Θεος: ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο νὰ γενῇ εἶναι ἀδύνατον, τὸ νὰ φιλιωθῶν δηλαδὴ οἱ Δαίμονες μὲ τὸν Θεὸν, λοιπὸν ἡ πίστις μόνη ἀχρηστος ἐστιν. ὅπου γὰρ αὐτολεξεὶ γράφει „ ὅτι δὲ μονη καθ' ἑαυτὴν ἡ πίστις τῆς ἐκ τῶν ἔργων
„ φανερότητος ὑλαχθεῖσα τὴν σωφροσύνην, ἀποχρώντως ἂν ἔχει
„ εἰς τὸ δύνασθαι προξενεῖν τὴν εἰς Θεὸν οἰκειότητα, σημαίνει
„ λέγων καὶ ὁ Χριστὸς μαθητὴς „ σὺ πιστεύεις ὅτι εἷς ὁ Θεός; καὶ
„ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίττουσιν..... ἆρα καὶ αὐτῶν τῶν
„ Δαιμόνων τὸ ζῆφος ἀναβραμεῖται πρὸς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς
„ Θεὸν, ἐπείπερ οἶδεν εἷς ἐστε, καὶ ὅτι πεπίστευκε; καὶ πῶς ἂν
„ ἔτι τοῦτο; τὸ γὰρ ἀδύνατον μόνον, ἀχθὲν, ὅτι ὁ Θεός
„ ἐστιν εἷς ὁ πάντων Ποιητὴς καὶ γενεσιάρχης. δεῖν δὲ οἶμαι τὴν
„ πίστιν συμπαραμαρτεῖν καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ὑλαβείας τὸ καύχημα
„ (Βιβλ. ί. εἰς τὸν Ἰωαν. τομ. δ'.)

(3) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς τεθαρσί-
κοις ἰάμβοις.

„ Ἀφωνον ἔργον, κρεῖσσον ἀπράκτου λόγου.
„ Βίος μὲν οἶδεν, πώποθ' ὑψοῦται δίκα.
„ Λόγος δὲ πολλοί, τοῦ καλῶς ψοφοῦντος.
„ Οὐ γὰρ λαλοῦντων, εὖ βιοῦντων δ' ἡ χάρις.

Καὶ πάλιν „ ἦτον δεινὸν τὰ λέγειν, πρᾶττοντα δὲ θεῖ.

„ Γραφὴς διδάσκει, τὸ πλέον τοῖς ἐκτύποις.

Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ ὁ διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν
„ οὐ διδάσκεις; (Ρωμ. β'. 21.) ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς ἑρμηνείας
τοῦ Παύλου ἐπιστολῶν, τῆς παρ' ἐμοῦ φιλοπονηθείσης· καὶ εὑ-
ρήσεις ἱκανὰ ἐκεῖ γνωμικὰ συμπλεκόμενα εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

20. „ Θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενὲ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν „ ἔργων νεκρά ἐστιν;

Κενόν: ἤτοι εὔκερον ὀνομάζει ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἐκεῖνον τὸν χριστιανὸν ὁπὸ καυχᾶται εἰς μόνην τὴν ψιλὴν πίστιν, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ὑπόστασιν τῆς πίστεως, ἥτις εἶναι τὰ καλὰ ἔργα καὶ αἱ ἐντολαί. ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης λέγει, ὅτι ὁ Ἀδελφόθεος δὲν ἔκρινεν ἄξιον νὰ ὀνομάσῃ τὸν τοιοῦτον χριστιανὸν πιστὸν, ἀλλὰ μόνον εὔκερον ἄνθρωπον. σὺν μὴν, ὡσὰν ὁπὸ δὲν νομίζει αὐτὸν πῶς εἶναι πιστὸς, διὰ τί παρωμοιώθη μὲ τοὺς δαίμονας. ἵνα μὴ ἀναγκαθῇ νὰ ὀνομάσῃ καὶ τοὺς δαίμονας πιστοὺς, ὡσὰν ὁπὸ καὶ ἐκεῖνοι ἔχουσι πίστιν ψιλὴν χωρὶς καλὰ ἔργα. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ἔγινε μὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν, διὰ νὰ κάμνῃ ἐκεῖνα τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπων εἰς δόξαν καὶ εὐαρέσησιν τοῦ ποιητοῦ του Θεοῦ (καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἐκκλησιαστὴν „ τέλος λόγε. τὸ πᾶν ἄκουε. τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολάς „ αὐτοῦ φύλαττε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος. (Ἐκκλ. ιβ'. 13.) ἤγουν: διὰ τοῦτο τὸ τέλος κάθε ἄνθρωπος ἔγινε, διὰ νὰ φοβῆται τὸν Θεὸν, καὶ νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολάς του) αὐτὸς δὲ ὁ ἄθλιος, ἔμεινεν εὔκερος καὶ ἐσερημένος ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοίωσιν, καὶ ἀπὸ τὴν τιμὴν ὁποῦ ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεόν. καθὼς λέγει ὁ ψαλμῳδὸς „ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, ἐ συνῆκε. „ παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. (Ψαλμ. μή. 12.)

21. „ Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας „ Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον;

22. „ Βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν „ ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφὴ ἡ λέγου- „ σα „ ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς „ δικαιοσύνην (Γεν. ιέ. 6.) καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη.

Ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι καὶ οἱ δύω ἀπόστολοι, ὁ Παῦλος, λέγω, εἰς τὸ δ'. κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους, καὶ ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ, παράδειγμα φέρουσι τὸν ἴδιον Ἀβραὰμ, καὶ τῆς πίστεως, καὶ τῶν ἔργων. καὶ ὁ μὲν Παῦλος δείχνει ἀνωτέραν τὴν πίστιν ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ νόμου, μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀβραάμ. λέγων „ τῷ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δι- „ καιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. (Ῥωμ. δ'. 5.) ὁ δὲ Ἰάκωβος δείχνει πάλιν ἐδῶ, ἀνωτέρα τὰ ἔργα ἀπὸ τὴν ἁπλῆν πίστιν. μεταχειριζόμενοι δηλαδὴ ὁ καθ' εἷας τὸ διπλοῦν σημαινόμενον, τόσον τοῦ ὀνόματος τῆς πίστεως, ὅσον καὶ τῶν ἔργων, εἰς ἀπόδειξιν ἐκείνου ὁποῦ τῷ ἐχρησίμευσεν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. Μερικοὶ ὅμως Πατέρες (ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας) λύοντες τὴν φαινομένην ταύτην διαφωνίαν τῶν δύω ἀποστόλων, λέγουσιν ἔτως. ὅτι δηλαδὴ ὁ ἴδιος Ἀβραὰμ κατ' διαφόρους χρόνους θεωρούμενος, εἶναι εἰκὼν καὶ παράδειγμα τοῦ διπλοῦ σημαινομένου τῆς πίστεως. ἤγουν καὶ τῆς πίστεως τῆς πρὸ τοῦ Βαπτίσματος γενομένης, ἥτις δὲν ἐνεργεῖ χρεωστικῶς ἔργα, πάρεξ τὴν διὰ στόματος ὁμολογίαν μόνην τῶν δογμάτων (ἀναλαβὰν καὶ ἡ πίστις αὐτὴ ἡ πρὸ τοῦ Βαπτίσματος, δοκιμάζεται ἱκανὸν καιρὸν αὐτὴ εἶναι σπερεὰ καὶ ἐνδιάθετος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατηχουμένων.) διὰ τί, αὐτίνας δὲν θὺς ὁποῦ βαπτισθῇ ἀποθαίνῃ, μόνη ἡ ὁμολογία, καὶ ἡ διὰ τοῦ Βαπτίσματος κάθαρσις, εἶναι ἱκανὰ νὰ δικαιώσουν αὐτὸν, κἂν καὶ ἔργα καλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ κάμῃ. τοιαύτην δὲ πίστιν ἔδειξε πρώτερον καὶ ὁ Ἀβραάμ. διὰ τί, ὅταν ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς αὐτὸν „ ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀρίθμησον „ τοὺς ἀστέρας, εἰ δύνῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. καὶ εἶπεν. οὕτως ἔσαι τὸ σπέρμα σου. (Γεν. ιέ. 5.) τότε ὁ Ἀβραὰμ ἀκούσας ταῦτα ἐπίστευσεν ἀδιστάκτως εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ. ὅθεν καὶ ἡ Γραφὴ ἀκολούθως λέγει „ Καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. „ (Γεν. ιέ. 6)

Ὁ αὐτὸς δὲ Ἀβραὰμ, εἶναι εἰκὼν καὶ τῆς πίστεως τῆς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἡ ὁποία εἶναι ἑνωμένη μὲ τὰ καλὰ ἔργα, καὶ ἀπαιτεῖ χρεωστικῶς, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ ἤδη ἐβαπτίσθη, πρέπει νὰ [illegible] καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πίστεώς του. τοιαύτην δὲ πίστιν ἔδειξε [illegible] Ἀβραὰμ ὕστερον, ὅταν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ βουνὸν, καὶ ἐκεῖ νὰ θυσιάσῃ

τὸν ὑόντε. διὰ τὶ ὑπακύσας εἰς τὰ λόγια ταῦτα τῦ Θεῦ, διὰ τῦ ἔργων ἠθέλησε νὰ θυσιάσῃ αὐτόν. ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἀβραὰμ ἔδειξε καὶ τλὼ ἁπλῶ πίσιν τλὼ μὴ ἔχωσαν ἔργα, διὰ τῦτο ὁ Παῦλος εἶπεν ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐδικαιώθη ἐκ τῆς πίσεως, χωρὶς ἔργων (1). ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτὸς πάλιν ἔδειξε καὶ τλὼ μὲ τὰ ἔργα σωτροφυμμύλω πίσιν, διὰ τῦτο ὁ Ἰάκωβος ἐδῶ λέγει, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐκ τῦ ἔργων ἐδικαιώθη, φέρων εἰς μαρτυρίαν καὶ τὸ λόγιον τῆς Γραφῆς „ ὅτι- „ σθυσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσυνίω. καὶ ἀγκαλὰ τὸ λόγιον τῦτο ἐρρέθη τρότερον εἰς τὸν Ἀβραὰμ, ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀβραὰμ, καὶ ὅταν διὰ τῦ ἔργων ἠθέλησε νὰ θυσιάσῃ τὸν ὑόντε, ἐπίσθυσεν ἐν ταυτῷ ὅτι ὁ εἰπὼν Θεὸς νὰ πληθυνῇ τὸ σπέρμα τε ὡσὰν τὰ ἄστρα, αὐτὸς εἶναι δυνατὸς καὶ νὰ ἀνασήσῃ ἀπὸ τὰς νεκρὰς τὸν ὑόντε, καὶ ἐξ ἐκείνε νὰ πληθυνθῇ τὸ γένος τε: διὰ τῦτο ἐμετοχειρίσθη τὸ αὐτὸ ῥητὸν καὶ ὅτι τῆς διὰ τῦ ἔργων πίσεως τῦ Ἀβραάμ.

Εἰς ποῖον δὲ μέρος τῆς θείας Γραφῆς ὠνομάσθη αὐτολεξεὶ φίλος Θεῦ ὁ Ἀβραὰμ, δὲν ἠδυνήθην εὑρεῖν. συμπεραίνεται ὅμως τῦτο ἀπὸ ἄλλα ῥητὰ τῆς Γραφῆς ὁπῦ ὀνομάζυσι τὸν Ἀβραὰμ ἠγαπημένον ὑπὸ τῦ Θεῦ. ὁ γὰρ Ἡσαΐας λέγει „ σπέρμα Ἀβραὰμ, ὃν ἠγάπησα. (Ἡσ. μά. „ 8.) καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ ᾠδῇ λέγυσι „ διὰ Ἀβραὰμ τὸν ἠγαπημένον ὑπό σε (ᾠδή. 8.) ἠγαπημένος δὲ ὑπὸ Θεῦ, καὶ φίλος Θεῦ ταυτὸν ὄζι χεδόν. φέρει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ κατ' Εὐνομίω πέμπτῳ λόγῳ τὸ ῥητὸν τῦτο, καὶ λέγει „ ὅπίσευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ „ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσυνίω, καὶ φίλος Θεῦ ἐκλήθη. φίλος Θεῦ ὁ μακάριος Ἀβραὰμ καὶ „ εἴρηται καὶ ἔσι. φίλος διὰ πίσιν. φίλος δὲ ὑπακολῶ. λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλε- „ ξανδρείας „ ὅπίσευσε δὲ Ἀβραάμ. ὁρᾶς ἓν ἤδη καὶ μάλα σαφῶς τῆς ἐν ἐκείνῳ λαμπρότητος „ τλὼ αἰτίαν; ἐπειδὴ γὰρ κεχρημάτικε φίλος τὰ πάντων κρατοῦντος Θεῦ, γέγονε διὰ τῦτο μέ- „ γας καὶ ἀοίδιμος. ἐλογίσθη δὲ αὐτῷ ἡ πίσις εἰς δικαιοσυνίω. καὶ τρόφασις αὐτῷ γέγονεν „ ἐλευθερίας τῆς κῆ Θεὸν, ἡ ἐκ πίσεως δικαιοσυνή. (Βιβλ. ε'. εἰς τὸν Ἰωαν. τόμ. δ'.)

24. „ Ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιῦται ἄνθρωπος, καὶ ὐκ ἐκ πί- „ σεως μόνον;

Ἀφ' ὃ εἶπε τρὸς τὸν Ἀβραὰμ, ὅτι διὰ τῦ ἔργων αὐτῦ ἔδειξε τλὼ εἰς Θεὸν πίσιν, θυσιάσας, καὶ ὁλοκαυτώσας τὸν ὑόντε, ὅσον εἰς τλὼ ἐδικλώτε γνώμλυ, κἂν καὶ ὁ Θεὸς ἐμπόδισε τλὼ ἐκείνε σφαγίω, συμπεραίνει ἀκολύθως ὁ θεῖος Ἰάκωβος καὶ λέγει ἐδῶ. βλέπετε χρισιανοὶ ἀπὸ τὸ τρόδειγμα τῦ Ἀβραὰμ, πῶς ὁ ἄνθρωπος δικαιόνεται, ὄχι ἀπὸ μοναχλὼ τλὼ πίσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα; ἔργα δὲ λέγει, ὄχι τὰ τῦ νόμε, περιτομὰς, καὶ σάββατα, καὶ τὰ ὅμοια, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. ἀλλὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ τλὼ ἐργασίαν τῶν ζωοποιῶν ἐντολῶν τῦ Κυρίου.

25. „ Ὁ-

(1) Ἐπειδὴ δὲ μόνον περὶ τῦ Ἀβραὰμ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐκ τῆς χωρὶς τῶν ἔργων πίσεως ἐδικαιώθη, ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε ἄνθρωπον ἐθνικόν, εἰπὼν „ λογιζόμεθα γὰρ πίσει δικαιῦσθαι „ ἄνθρωπον. (Ρ'ωμ. γ'. 28.) διὰ τῦτο ἀπορεῖ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, καὶ πάλιν λύει τλὼ ἀπορίαν ὁ ἴδιος λέγων. ὅτι ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔθνη ἐφροσκώων εἰδώλων καὶ ἠδωλολατρείαν, διὰ τῦτο ὅταν ἤθελαν ἀποσραφῦν τλὼ εἰδωλολατρείαν, καὶ ἐπισρέφοντες πρὸς τὸν μόνον καὶ ἀληθῆ Θεὸν, ἐπίσθυον εἰς αὐτὸν, διὰ τῆς πίσεως ταύτης ἐδικαιοῦντο δωρεὰν χωρὶς ἔργων, καὶ ἐλάμβανον συγχώ- ρησιν τῶν τροτέρας πλανης καὶ ἀπιςίας των. πίσιν λοιπὸν ὠνομάζει ὁ Παῦλος πῶς δικαιοῖ, τλὼ κατ' ἀρχὰς ἐν τρώτοις λαμβανομέ- νω ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀπίσων καὶ ἐθνικῶν, ὅταν γνωρίσαν τὸν ἀ- ληθῆ Θεὸν, καὶ ἀποβάλλαν μὲν τλὼ ἀπιςίαν, μισήσαν δὲ καὶ τὰ ἔργα τῆ σκότες καὶ τῦ διαβόλε. δικαιοῖ γὰρ αὐτὴ ἡ πίσις τὸν ταύτλω δεξάμενον, δωρεὰν χάριτι τῦ Θεῦ, χωρὶς νὰ δείξῃ ἀ- κόμη κἀνενὸν ἔργον ἀνάρετον. τὸν δικαιοῖ ὅμως μὲ ἐλπίδα καὶ ὑ- πόχεσιν αὐτὴν, ὅτι σπλαδὴ ἔχει εἰς τὸ ἑξῆς ὁ πισεύσας, νὰ κάμῃ καὶ ἔργα ἀκόλυθα τῆς πίσεως. καὶ καθὼς, χάριν παρα- δείγματος, ἐνὸς δέλε, εὐθὺς ὁπῦ ἀγοράσῃ λαμβάνει συγχώ- ρησιν ἀπὸ τὸν αὐθέντην τε διὰ τὰ κακά τε ἤθη, καὶ τὰς πονηράς τραξεις τε, μὲ ἐλτίδα ὅμως καὶ ὑπόχεσιν αὐτὴν, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς ἔχει νὰ ἀλλαξῃ ζωλώ, καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ καλλίτερον, καμνωντας ἀγαθὰ ἔργα. εἰ δὲ καὶ παραβῇ τὰς ὑποχέσεις τε, καὶ ἐπιςραφῇ πάλιν εἰς τλὼ τροτέραν κακλώ ζωλώ φανεὶς ἀχάριςος τρὸς τὸν αὐθέντην τε, ὁπῦ τὸν ἐδικαίωσε δωρεάν, βέβαια χανει τλὼ χάριν ταύτλω τῆς δικαιώσεως, καὶ παιδεύεται σκληρῶς ἀπὸ τὸν αὐθέντλωτε: τοιουτοτρόπως καὶ ὁ κατ' ἀρχὰς δικαιωθεὶς διὰ τῆς εἰς τὸν Θεὸν πίσεως, Ἐθνικὸς, ἐὰν δὲν φυλάξῃ τλὼ τρὸς τὸν Θεὸν ἀγάτλω τὸν αὐτὸν δικαιώσαντα, ἀλλὰ ἀθετήσῃ τὰς ὑ- ποχέσεις ὁπῦ ἔδωκεν ὅταν ἐπίσλυσεν εἰς αὐτὸν, καὶ τράξῃ ἔργα πονηρὰ, ὁ τοιῦτος ὄχι μόνον ὑςερεῖται τλὼ χάριν τῆς δικαιώ- σεως, ἀλλὰ καὶ παιδεύεται σκληρῶς ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τροσκαί- ρως καὶ αἰωνίως κολάσεις. Καὶ ὅλως διὰ, ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ πίσις δικαιοῖ, καὶ ὄχι τὰ ἔργα, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ παῦ ὅ- λον τῆς δικαιώσεως, εἶναι ἡ ἄπειρος χάρις τῦ πισλομένε Θεῦ, καὶ ὄχι τὰ ἔργα καθ' ἑαυτὰ τὰ πεπερασμένα τῦ ἀνθρώπε. καὶ ὅτι ἡ μὲν πίσις εἶναι αἰτία, τὰ δὲ ἔργα αἰτιατά. ἐκείνη εἶναι ῥίζα, καὶ αὐτὰ εἶναι κλάδοι. καὶ ὅτι ἐκείνη μὲν ἀφανῶς τροηγεῖ- ται ἐν τῇ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ, τὰ δὲ ἔργα ἔπονται φανερῶς διὰ τῦ σώμαπος. καὶ ὅτι ἐκ μὲν τῆς πίσεως, ὡς ἐξ αἰτίας ἐνδογε- νῦς, γεννῶνται τὰ ἐξωθεν ἔργα, καὶ ὄχι τὸ ἀνάπαλιν: ἤγουν ἐκ τῶν ἔργων ὡς ἐξ αἰτίας, ἡ γεννᾶται ἡ πίσις, ἀλλὰ μόνον βεβαιῦται, καὶ εἰς τὲς ἄλλης ἀποδεικνύεται διʼ αὐτῶν.

25. „ Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑ-
„ ποδεξαμένη τοὺς Ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα;

Ἀγκαλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος ἠδυνάτο νὰ ἀναφέρῃ μυρίας ἄλλας ὁπου ἐδικαιώθησαν διὰ τῆς καλῶν ἔργων. ἱκανὸν ὅμως ἐνόμισε, καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους, νὰ φέρῃ δύω παράδειγμα εἰς παράδειγμα: τὸ ἕνα, ἐκ τῆς καλῶν. ἤτοι τὸν Πατριάρχου Ἀβραάμ, περὶ οὗ εἶπον ἀνωτέρω, καὶ τὸ ἄλλο, ἐκ τῆς ἁμαρτωλῶν: ἤτοι τὴν πόρνην Ῥαάβ, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἐδῶ. καὶ διὰ τῆς δύω αὐτῆς ἀποδείχνει, ὅτι ὅσοι ἅγιοι, καὶ ὅσοι ἁμαρτωλοὶ ἐσώθησαν, διὰ τῆς δύω τύπων ἐσώθησαν, διὰ τῆς πίστεως καὶ διὰ τῆς ἔργων. Διὰ τί δὲ ὁ θεῖος Παῦλος λέγει, ὅτι μὲ τὴν πίστιν ἐσώθη ἡ Ῥαὰβ αὕτη, ὁ δὲ Ἰάκωβος ἐδῶ λέγει, ὅτι ἐσώθη διὰ τῆς ἔργων; λύεται ἡ ἀπορία. διὰ τί καὶ ὁ Παῦλος δὲν λέγει πῶς ἐσώθη ἡ πόρνη αὕτη μὲ μόνην τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα. καὶ ἡ μὴ πίστις ἐφρονηγεῖτο εἰς τὴν ψυχήν της, τὰ δὲ ἔργα ἠκολούθων εἰς τὴν πίστιν. „ Πίστει γὰρ φησι Ῥαὰβ ἡ πόρνη ὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δε-
„ ξαμένη τοὺς κατασκόπους (τοὺς ὁποίους ἀγγέλους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἰάκωβος) μετ' εἰρήνης. (Ἑβρ. ια'. 31.) διὰ τῆς ἔργων δὲ ἔδειξε τὴν πίστιν ὁπου εἶχεν εἰς τὸν Θεόν. ἐπειδὴ, ὄχι μόνον ἐδέχθη τοὺς ἀνθρώπους ὁπου ἔστειλεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ διὰ νὰ κατασκοπεύσουν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔκρυψεν ἐπάνω εἰς τὸ δῶμα, μέσα εἰς τὴν λινοκαλάμην. καὶ ὕστερον τοὺς ὡδήγησε νὰ ὑπάγουν ἀπὸ ἄλλην στράταν, διὰ μὴ τοὺς εὕρουν οἱ βασιλικοὶ ἄνθρωποι, καὶ διὰ τῶν τοιούτων ἔργων ἔβαλεν ἡ ἀρρενόφρων ἐκείνη γυνὴ εἰς θαύματον τὴν ζωήν της. (1)

26. „ Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πί-
„ στις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Μὲ τὸ ἄψυχον σῶμα, λέγει, παρομοιάζει, χριστιανέ, ἡ πίστις μοναχὴ χωρὶς τὰ ἔργα, καὶ νεκρὰ εἶναι ἡ πίστις αὕτη, ὡσὰν καὶ τὸ νεκρὸν σῶμα: ἤγουν ἀνενέργητος καὶ ἄπρακτος παντελῶς. καθὼς γὰρ τὸ σῶμα δὲν ἔχει καμμίαν ζωτικὴν ἐνέργειαν, ὅταν χωρίσῃ ἀπὸ αὐτὸ ἡ ψυχή. ἐδὲ ἄνθρωπος κυρίως αὐτὸ μόνον ὀνομάζεται: ἔτζι καὶ ἡ πίστις ὁπου εἶναι ἄμοιρος ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα, δὲν ἔχει καμμίαν ζωτικὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ἐδὲ κάμνει τὸν ἄνθρωπον ὁπου ἔχει τὴν τοιαύτην ἀνενέργητον πίστιν, νὰ ὀνομάζεται κυρίως πιστὸς, καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους. ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει, ὅτι πίστιν ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Ἀδελφόθεος, τὴν μὲ τὸ βάπτισμα: ἤτις ὅταν δὲν ἔχῃ ἔργα, ὄχι μόνον δὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ βλασπεμέραν καταδίκην μᾶς προξενεῖ, ὡς λαβόντας μὲν τὸ τάλαντον, μὴ πολυπλασιάσαντας δὲ αὐτὸ διὰ τῆς ἔργων. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Κύριος μὲ τὸ βάπτισμα ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἠγωνίσθη μὲ τὸν διάβολον: διὰ νὰ μᾶς δείξῃ παράδειγμα, ὅτι μὲ τὸ βάπτισμα χρειαζόμεθα νὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ νὰ νικήσωμεν τὸν διάβολον, καὶ νὰ κτησώμεθα ἀρετὰς, καὶ ἔργα χριστιανικά. ἐπειδὴ χωρὶς τούτων, σωθῆναι δὲν δυνάμεθα. ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης „ κἂν εἰς Πατέρα τις καὶ τὸν
„ υἱὸν ὀρθῶς πιστεύσῃ, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, βίον δὲ μὴ ἔχῃ ὀρθὸν, οὐδὲν αὐτῷ κέρ-
„ δος τῆς πίστεως εἰς σωτηρίαν. ὀκνῶ καὶ ὅταν λέγῃ αὕτη ὅτιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί
„ σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. μὴ νομίσωμεν ἀρκεῖν εἰς σωτηρίαν τὸ λεγόμενον. δεῖ γὰρ καὶ βίου, καὶ πολιτείας καθαρωτάτης. (ὁμιλία λά. εἰς τὸν Ἰωάννην.) ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ
„ Ἱεροσολύμων „ οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος τὴν τοῦ χριστιανῶν κεκλῆσθαι προσηγορίαν, μὴ καὶ τῶν ἔργων
„ ἐπακολουθούντων. γέγραπται γάρ. εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε
„ ἄν.

(1) Ὡραῖα εἶναι τὰ ὁμοιώματα ὁπου περὶ τῆς δικαιώσεως ταύτης Ῥαὰβ εἶπεν ὁ Σβιναγὰνος, ὁ Γαβάλων ἐπίσκοπος. „ ἄ-
„ κουε τῆς Γραφῆς μαρτυρούσης τὴν Ῥαὰβ τὰ κατορθώματα. ἦν
„ ἐν πορνείᾳ μαργαρίτης. ἐν βορβόρῳ πορφυρίτης χρυσός. ἐν
„ πηλῷ διαφέρουσες ἄργυρος. αὐθις ἐν ἀκαθαρσίαις ἀσεβείας κε-
„ χωσμένη. δυσεβὴς ψυχὴ ἐν ἀσεβείας χώρᾳ κατεκέκλειστο. ὁ
„ δὲ θεόστομος Νείλος εἶπε περὶ αὐτῆς „ Ῥαὰβ πλατυσμὸς ἐρ-
„ μηνεύεται. ἡ γὰρ τὸ πρῶτον πόρνη, νῦν δὲ σώφρων Ἐκκλη-
„ σία, διὰ τῆς πίστεως πλατυνθεῖσα τοῖς θείοις, καὶ τοῖς
„ ἁγίοις νοήμασι. διὰ τοῦτο Κορινθίοις γράφει ὁ μέγας Ἀπό-
„ στολος „ μὴ στενοχωρεῖσθε, μᾶλλον δὲ πλατυνθῆτε, καθάπερ
„ ἂν ἡ ἐμὴ καρδία πεπλάτυται. ὁ δὲ Προκόπιος „ Περσῆτις,
„ λέγει, αὐτὴ πόρνης ἐγένετο. ἐπίσταμαι, λέγουσα, ὅτι Κύριος
„ ὁ Θεὸς ὑμῶν παρέδωκε τὴν γῆν ταύτην ὑμῖν. καὶ ὁ Χρυσό-
„ στομος „ εἰκὼν τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ῥαὰβ τῆς ποτε πεφυρμένης
„ τῇ πορνείᾳ τῶν δαιμόνων, δεχομένης δὲ τοὺς τοῦ Χριστοῦ κα-
„ τασκόπους, καὶ τὰς παρὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἀλλὰ τοὺς Ἀποστόλους
„ τοὺς παρὰ Ἰησοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Σωτῆρος ἀπεραλμένους. (Παρά-
„ τῷ β'. τόμ. τῆς ἑκατοντάχρ. σελ. ιε'.)

„ αὖ. (Ἐν ταῖς Κατηχήσεσιν) ὥστε ἐκ τῶν λόγων τούτων τὸ Ἀδελφοθέκ κρημνίζονται τὰ σαθρὰ ἐπιχειρήματα τῶν Λυθηρο-Καλβίνων, οἵτινες λέγουν, ὅτι ἡ πίστις μόνη ἀρκεῖ εἰς σωτηρίαν χωρὶς τῶν ἔργων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „ Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, Ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖ-
„ ζον κρίμα ληψόμεθα.

Ἀφ' ἧς ἀνωτέρω ἐδίδαξεν ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος, ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχουν πίστιν εὔκολον ἀπὸ κακὰ ἔργα: τώρα διδάσκει αὐτοὺς ἕνα ἄλλο μάθημα ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω. ἐπειδὴ καὶ μεγάλοι ἐπιχειροῦν νὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους ἐκείνας τὰς ἀρετὰς ὁποῦ αὐτοὶ διὰ τῶν ἔργων δὲν ἐκατόρθωσαν. οἱ τοιοῦτοι, λέγει, ὅτι κοντὰ ὁποῦ δὲν κερδαίνουν κάνενα μισθὸν ἀπὸ τοῦτο τοιοῦτον διδασκαλίαν τους, πρὸς τούτοις καὶ βαρυτέραν κατάκρισιν ἔχουν νὰ λάβουν. διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ διδάσκει ὡς ἔχων, τὰς ἀρετὰς ἐκείνας ὁποῦ δὲν ἔχει, αὐτὸς εἶναι κατακεκριμένος: ὡσὰν ὁποῦ ἁμαρτάνει, μὲ τοῦ ἰδίαν του γλῶσσαν βλασφημούμενος. ἐπειδὴ, ἂν ἡ γλῶσσα φυσικὰ συνειθίζῃ νὰ σφάλῃ ἐκ τῆς ταχύτητος: καὶ ἂν ὁ τοιαύτῃ σφάλλουσαν γλῶσσαν ἔχων ἐξ ἀφροσεξίας, κατακρίνεται: καθὼς εἶπεν ὁ Σολομών „ δι' ἁμαρτίαν χειλέων ἐμπίπτει εἰς παγίδας ἁμαρτω-
„ λός. (Παρ. ιβ'. 13.) πόσῳ μᾶλλον κατακρίνεται ἐκεῖνος ὁποῦ σφάλλει διὰ τῆς γλώσσης του μὲ προμελέτην καὶ προσοχήν; ἤγουν ἐκεῖνος ὁποῦ διδάσκει τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνα ὁποῦ αὐτὸς δὲν ἐμαθε μὲ τὸ ἔργον; ὁποῖοί εἰσι καὶ ἕτοι, βλ. τῶν ὁποίων διδάσκει ἐδῶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος. ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν ὁ Θεοφύλακτος καὶ ὁ Οἰκουμένιος. ὁ δὲ Μητροφάνης λέγει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἤθελον νὰ γίνωνται διδάσκαλοι εἰς τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ φιλαρχίαν τους, νομίζοντες πῶς εἶναι σοφοὶ καὶ ἐνάρετοι, τῇ ἀληθείᾳ μὴ ὄντες τοιοῦτοι. ἐκ τούτου δὲ ἐφορτώνοντο αὐτολογίαι, φιλονεικίαι, ψευδεῖς δόξαι, καὶ χίσματα εἰς τοὺς χριστιανούς. διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο: ἅτοι τὸ νὰ προχειρίζωνται μεγάλοι, διδάσκαλοι εἰς τοὺς ἄλλους ἀφ' ἑαυτῶν των, χωρὶς νὰ ἔχουν διὰ τῶν ἔργων τὸ ἀξιόπιστον, εἶναι μισητὸν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. ἀπὸ τὸν Θεὸν δὲ πρέπει νὰ καλοῦνται ὅποι εἰς τινὰ διδασκαλίαν τὰ λαὰ, καὶ ὄχι ἀπὸ λόγους των: καθὼς βοᾷ ὁ μέγας Παῦλος „ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὸν τιμὸν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ
„ Θεοῦ. (Ἑβρ. ε'. 4.) οἱ τοιοῦτοι δὲ, καὶ καταδίκην βαρυτέραν λαμβάνουν. διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ θέλει τῶν ἄλλων διδάσκαλος, δύο φόβους πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τὸν ψυχικόν του: ἕνα μὲν, διὰ νὰ ἦναι αὐτὸς ἀνώτερος εἰς τὸν ἀρετὴν ἀπὸ τοὺς διδασκομένους, καὶ ἄλλον δὲ, διὰ νὰ κάμῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἐνδόξους. ἂν δὲ τὰ δύο ταῦτα δὲν κατορθώσῃ, θέλει γένῃ ὑποδίκος εἰς βαρυτέραν κόλασιν.

2. „ Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι κατασκευαστικὸς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων. ὅλοι, λέγει, οἱ ἄνθρωποι σφάλλομεν ἐξ ἀμελείας καὶ ἀφροσεξίας, ἐν τῇ ἁμαρτωλῇ ταύτῃ ζωῇ διερχόμενοι, κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον. λοιπὸν ἀρκετὸν εἶναι εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, νὰ φρυντίζωμεν διὰ μόνην τὴν ἰδικήν μας ζωήν: καὶ νὰ ἀπολογηθῶμεν διὰ μόνα τὰ ἁμαρτήματά μας, μετανοοῦντες διὰ τὰ ὅσα σφάλματα πράττομεν ἑκουσίως καὶ ἀκουσίως, καὶ ὄχι νὰ τραβίζωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας καὶ τὴν καταδίκην καὶ ἀπολογίαν ὁποῦ ἔχουν νὰ δώσουν οἱ ἄλλοι, οἱ παρ' ἡμῶν δηλαδὴ διδασκόμενοι. πρέπει δὲ νὰ μὴ θέλωμεν παντελῶς τὰ γινώμεθα τῶν ἄλλων ἀρχηγοὶ καὶ διδάσκαλοι, κἂν καὶ ἀναγκαζώμεθα ἀπό τινας. καὶ ὄχι ἡμεῖς ἀφ' ἑαυτῶν μας νὰ θέλωμεν τοῦτο διὰ τὴν φιλαρχίαν καὶ ὑπερηφάνειαν μας, χωρὶς τινὰς νὰ μᾶς καλῇ καὶ νὰ μᾶς ἀναγκάζῃ. λέγει δὲ ὁ θεῖος Παῦλος, ὅτι ὅλοι δὲν πρέπει νὰ γίνωνται διδάσκαλοι: ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνοι ὁποῦ καλεσθῶν εἰς

εἰς τὴν διδασκαλίαν ὑπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον „ μὴ πάντες ὑπόσολοι; μὴ πάντες Προφῆται; „ μὴ πάντες διδάσκαλοι; (α. Κορ. ιβ'. 29.) (1)

„ Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς χαλιναγω-
„ γῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα.

Ἐπειδὴ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σφάλλουν, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσῃ τινὰς ἄνθρωπος εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον χωρὶς ἁμαρτίας, διὰ τοῦτο βεβαιόνει αὐτὸ ὑπὸ τὴν δύσκολοκρήμνισιν εἰς τὰ σφάλματα γλώσσαν. ἐκ τούτου δὲ παρασαίνει πῶς κανεὶς ἄνθρωπος δὲν εἶναι τέλειος, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦναι καὶ ἀναμάρτητος. διὰ τί ποῖος ψιλὸς ἄνθρωπος ἐγεννήθη εἰς τὸν Κόσμον ὁποῦ δὲν ἥμαρτε μὲ τὴν γλῶσσάν του; βέβαια ἢ κανείς, ἢ πολλὰ σπανίως. ἀνίσως δὲ νικήσῃ τινὰς τὴν δύσκολοκρήμνισον γλῶσσάν του, καὶ φυλάξῃ αὐτὴν ἄσφαλτον εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ λαλεῖ, (2) αὐτὸς βέβαια, λέγει, εἶναι ἱκανὸς νὰ κυβερνήσῃ ὀρθῶς καὶ ὅλον τὸ σῶμά του. διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ νικήσῃ τὸ πλέον δύσκολοκρήμνισον εἰς τὴν ἁμαρτίαν μέλος, ὁποῖον εἶναι ἡ γλῶσσα, αὐτὸς βέβαια εἶναι δυνατὸς νὰ νικήσῃ καὶ τὸ δυσκολοκίνητον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ὁποῖον εἶναι τὸ ὑπόλοιπον σῶμά του. ἔτζι ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος καὶ ὁ Οἰκουμένιος. ὁ δὲ Θεῖος Μητροφάνης λέγει, ὅτι καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ θαυμάσῃ τινὰς τὴν μεγάλην Ἀδελφοθέκην τοῦ σώσειν. διὰ τί αὐτὸς λέγοντας, πῶς τὸ νὰ μὴν ἁμαρτανῇ τινὰς μὲ τὴν γλῶσσαν, εἶναι ἴδιον τοῦ τελείων εἰς τὴν ἀρετήν: μὲ τοῦτο ἔδειξεν ἀνεπαισθήτως ὅτι ἐκεῖνοι οἱ χειρότεροι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔγραφεν, ἦτον ἀκόμη ἀτελεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἦτον ἄξιοι συγχωρήσεως, ἀκολούθως δὲ ἔδειξε, καὶ ὅτι αὐτοὶ πρέπει νὰ μιμηθοῦν τοὺς τελείους, καὶ νὰ μὴν ἁμαρτάνουν κατὰ τὴν γλῶσσαν. ἵνα καὶ τὸ μακαρισμὸν ἀξιωθοῦν, κατὰ τὸν Σειρὰχ λέγοντα „ μακάριος, ὃς ἐν „ γλώσσῃ οὐκ ὠλίσθησε. (Σειρ. κέ. 8.)

3. „ Ἰδοὺ

(1) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ ἁγίου Ἰακώβου αὐτολεξεὶ ἀναφέρει ὁ ῥκς'. Κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ ἁγίας Συνόδου, καὶ μὲ αὐτὸ ἀναιρεῖ τὴν φρενοβλάβειαν τῶν Πελαγιανῶν, οἵτινες ἔλεγον ὅτι οἱ ἅγιοι ὅταν λέγουν τὸν λόγον ἐκεῖνον τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς τὸ „ Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν. δὲν τὸν λέγουν διὰ τὰς ἐδικάς των ἁμαρτίας, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἁμαρτίας δὲν ἔχουν, ἤτον ἠμποροῦν νὰ κάμουν, ὡς ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ πάθη ὑπὸ τὴν ἁγίαν Πνεῦμα: ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων. ἀκολούθως δὲ φέρει καὶ αὐτὴ ἁγίαν Σύνοδος ῥητὰ ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὅτι καὶ οἱ ἅγιοι ἁμαρτάνουν συγγνωστὰς ἁμαρτίας, καὶ δύνανται νὰ ἁμαρτήσουν καὶ θανασίμως, διὰ τὴν αὐτεξούσιον γνώμην αὐτῶν. ὁ μὲν γὰρ Σολομὼν λέγει ἐν τῇ ὄψει τοῦ ἐποίησεν ἀφ' οὗ ἔκτισε τὸν ναὸν „ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ „ ἁμαρτήσεται. (γ'. Βασιλ. η'. 46.) καὶ ὁ Δανιὴλ „ Καὶ ἔτι „ ἐμοῦ λαλοῦντος, καὶ προσευχομένου, καὶ ἐξαγορεύοντος τὰς ἁμαρ- „ τίας μου, καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου. (Δαν. θ'. 20.) Καὶ „ ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης „ ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔ- „ χομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν „ ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστὸς ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα „ ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας. (α. Ἰωαν. α. 8.) καὶ ὁ Δαβὶδ εἶ- „ πεν „ ἵνα δικαιωθήσεται ἐν τοῖς σοῖς λόγοις σου πᾶς ζῶν. (Ψαλμ. ρμβ'. „ 2.) ἀλλὰ καὶ ὁ Θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἀναφέρει τὸ ῥη- „ τὸν τοῦτο αὐτολεξεὶ λέγων „ πολλὰ μὲν πταίουσιν ἅπαντες, „ κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀποσείονται δ' ὅμως ὡς ἀκαλήθες, τὸ „ γυμνῶς ἐθέλειν ἀχημονεῖν. (Τόμ. α. μέρ. β'. σελ. 504.) Καὶ „ πάλιν καθαρὰς γὰρ ἀδύς ἐξ ἁμαρτιῶν. (Ἰώβ. γ'. 2.) καὶ „ πολ- „ λὰ πταίομεν ἅπαντες κατὰ τὸ γεγραμμένον. (Σελ. 891. τοῦ α. „ τόμ. τῆς ὀκταετηρίδος) ἔτι δὲ καὶ ὁ Παροιμιαστὴς „ τίς καυχή- „ σεται ἁγνὸν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρρησιάσεται καθα- „ ρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; (Παρ. κ'. 9.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεῖος Δαβὶδ, ψαλμῳδῶν εἰς τὴν θείαν βοήθειαν ἔλεγε νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τὸ νὰ μὴν ἁμαρτανῇ μὲ τὴν γλῶσσάν του „ ἔθετο φυλακὴν τοῖς ὠσίν μου τοῦ μὴ ἀκοῦσαι ἐν „ δόλῳ γλώσσης μου. (Ψαλμ. λή. 1.) δεμοδία δὲ εἶναι νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ἡ ἰσορία ὁποῦ διηγεῖται ὁ Κασσιόδωρος. ὁ Ἀββᾶς Παμβὼ, λέγει, μὴ ἠξεύρωντας χάμματα ἐπῆγεν εἰς σχολεῖα διὰ νὰ τὰ ἐξηγήσῃ τοὺς ψαλμούς, ἀκούωντας δὲ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ „ δὲν ἠθέλησε νὰ μάθῃ ἄλλο μάθημα, λέγωντας, ὅτι ἂν ἐγὼ μάθω μὲ τὸ ἔργον τὸν σίχον αὐτὸν, μὲ φθάνει διὰ νὰ σωθῶ. ἀφ' οὗ δὲ ἐπέρασαν ἑξὶ μῆνες, εὗρεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλός του. καὶ διὰ τί, τοῦ εἶπε, δὲν ἦλθες τόσον καιρὸν νὰ πάρῃς ἄλλο μάθημα; τρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεκρίθη ὁ ὅσιος. διὰ τί ἕως τώρα δὲν ἐδυνήθηκα νὰ μάθω τὸν σίχον ἐκεῖνον τὴν παραγγελίαν. μετὰ παρέλθουσιν δὲ χρόνων πολλῶν ἐρώτησεν αὐτὸν ἄλλος, ἂν ἔμαθεν ἐκεῖνον τὸν σίχον, ὁ δὲ ἀπεκρίθη, ναὶ, τὸν ἔμαθον. ὅμως μόλις καὶ μετὰ βίος ὕστερα ἀπὸ σαρανταπενέα χρόνους ἐδυνήθηκα νὰ τὸν μάθω μὲ τὴν τράξιν. καταφώσας δὲ τὸ τοῦτο ἔλεγεν. ὅσους φορὰς ἐλάλησα, δὲν ἐμετενόησα. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀββᾶς Λαγάθων ἓξ χρόνους εἶχε μίαν πέτραν εἰς τὸ στόμα του, διὰ νὰ παιδαγωγήσῃ τὴν γλῶσσάν του καὶ νὰ μάθῃ νὰ σιωπᾷ. καὶ ὁ Ἀββᾶς Σισώης εἰς τριακοντα ὁλοκλήρους χρόνους τρομοσηύχετο τὴν ὥραν „ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, σκέπασόν με ἀπὸ τῆς „ πτωμάτων τῆς γλώσσης μου. ἰδοὺ, ἀδελφοὶ, πόσον δύσκολον „ εἶναι νὰ χαλινώσῃ τινὰς τὴν δύλιθον γλῶσσάν του. διὰ τοῦτο „ ἐμακάρισεν ὁ Σειρὰχ ἐκεῖνον ὁποῦ δὲν σφάλει μὲ τὸ στόμα „ του „ μακάριος αὐτὸς, ὃς οὐκ ὠλίσθησεν ἐν στόματι αὐτοῦ. (Σειρ. „ ιδ'. 1.) ἡ πληγὴ γὰρ τῆς γλώττης εἶναι χειροτέρα ἀπὸ κάθε „ πληγὴν καὶ μαχαιριὰν κατὰ τὸν αὐτὸν „ πληγὴ μάστιγος ποιεῖ „ μώλωπας, πληγὴ δὲ γλώσσης συγκλάσει ὀστᾶ. Πολλοὶ ἔπε- „ σαν ἐν στόματι μαχαίρας, καὶ οὐχ' ὡς οἱ πεπτωκότες διὰ „ γλῶσσαν. (Σειρ. κη'. 17.) καὶ ὁ Σολομὼν εἶπε „ Γλῶσσα μα- „ λακὴ συντρίβει ὀστᾶ. (Παρ. κέ. 15.)

3. „ Ἰδὲ (1) τῶν ἵππων τὸς χαλινὸς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν, πρὸς „ τὸ πείθεσθαι αὐτὸς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγο- „ μεν. ἰδὲ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν ἀ- „ νέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστε πηδαλίε, ὅπε αὖ „ ἡ ὁρμὴ τὸ εὐθυνόντος βάλληται.

Ἐδῶ βεβαιόνοι ὁ μέγας Ἀδελφόθεος, καὶ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκυμένιον, ἐκεῖνο ὁπὸ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ χαλιναγωγῶν τὴν γλῶσσάν τε, αὐτὸς εἶναι δυνατὸς νὰ χαλιναγωγήσῃ καὶ ὅλον τὸ σῶμα. βεβαιόνοι δὲ τῦτο ὑπὸ τὸ χαλινάρι τῶν ἀλόγων, καὶ ὑπὸ τὸ τιμόνι τῶν καϊκίων. ἰδὲ, λέγει, πῶς ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐκατασκευάσαμεν χαλινάρι, καὶ βάλοντες τῦτο εἰς τὸ στόμα τῶν ἀλόγων, γυρίζομεν ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν ὅπε θέλομεν. ὁμοίως καὶ τιμόνι κατασκευάσαντες, βάλλομεν αὐτὸ ὄπισθεν τῶν καϊκίων, καὶ μὲ αὐτὸ ὁπὲ εἶναι τόσον μικρὸν, γυρίζομεν ὅπε θέλομεν ὅλον τὸ καΐκιον ὁπὲ εἶναι τόσον μεγάλον: ἔτζι λοιπὸν, λέγει, καὶ σὺ χειρίαν, ἐὰν βάλῃς χαλινάρι καὶ τιμόνι εἰς τὴν γλῶσσάν σε, καὶ δὲν ἀφίνῃς αὐτὴν νὰ λαλῇ τὰ μὴ πρέποντα, δύνασαι νὰ χαλινώσῃς καὶ ὅλον τὸ σῶμά σε, καὶ νὰ μὴ τὸ ἀφίνῃς νὰ κάμνῃ τὰ κακά του θελήματα. ἐπειδὴ ὑπὸ τὰ κακὰ λόγια, ἔρχεταί τινας καὶ εἰς τὰ κακὰ ἔργα, καὶ οἱ λόγοι εἶναι ὁδοὶ ὅπε τὰ πράγματα καὶ τὸν Χρυσόστομον. καὶ ὁ Δημόκριτος εἶπεν, ὅτι ὁ λόγος εἶναι τὸ ἔργε σκιά. ὁ δὲ Μητροφάνης Σμύρνης λέγει: πῶς ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ, ἔβαλεν ἔμπροσθεν εἰς τὸν χειρίαν τὸ παράδειγμα καὶ τὸς τελείος ἄνδρας τὸς μὴ ἐν λόγῳ σφάλλοντας, καὶ τὰ χαλινάρια τῶν ἀλόγων, καὶ τὰ τιμόνια τῶν καϊκίων. καὶ ὡσὰν νὰ τὸν λέγῃ: χειρίαν, ἐσὺ ὅπε εἶσαι ἀτελὴς, ἔχε διὰ παράδειγμά σε τὸς τελείος ἄνδρας ὁπὲ ἐχαλίνωσαν τὴν γλῶσσάν τος, καὶ πρὸς ἐκείνος ἀποβλέπωντας καὶ αὐτὸς μιμούμενος, ἐλευθέρωνε τὸν ἑαυτόν σε ὑπὸ κάθε σφάλμα τῆς γλώσσης. εἰ δὲ καὶ λέγεις πῶς δὲν ἠμπορεῖς νὰ μιμηθῇς ἐκείνος, ὡς μεγαλητέρος σε, κἂν μιμήσε τὰ ἄψυχα καὶ κατώτερα ὑπὸ λόγε σε. καὶ καθὼς τὸ ἄλογον ἔχον εἰς τὸ στόμα τε τὸ χαλινάρι διατάττει, καὶ μεταφέρει ὅλον τὸ σῶμά τε ἐκεῖ ὁπὲ θέλει ὁ καβαλάρης. ὁμοίως καὶ τὸ καράβι ὁπὲ ἠμπορεῖ νὰ σπρώσῃ μυρία βάρη, ἔχον τὸ τιμόνι, γυρίζει καὶ στρέφεται κατὰ τὸ θέλημα τὸ καραβοκυρέε: τοιουτοτρόπως καὶ σύ, βάλε εἰς τὴν γλῶσσάν σε ὡσὰν χαλινάρι τὴν κρίσιν τὸ λογικὸ. καὶ ἔτζι θέλεις παύσει αὐτὴν ὑπὸ τὰ ἄπακτά της κινήματα: ὥστε ὁπὲ νὰ μὴ λαλῇ ποτε φλυαρίας καὶ ματαιολογίας, μήτε μεγαλορρημοσύνας καὶ βωμολοχίας, μήτε λοιδορίας καὶ βωμολοχίαν κατὰ τὸ πλησίον, μήτε ὑβρισίας καὶ κατηγορίας, μήτε ψευδολογίας καὶ ὅρκος, μήτε ἄλλα τινὰ ἁμαρτωλὰ λόγια. φύλαττε λοιπὸν Ἀδελφέ με, λέγει σοι ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, φύλαττε τὴν γλῶσσάν σε ὡσὰν κόρην ὀφθαλμῦ. διὰ τί ἡ γλῶσσά σε εἶναι ἄλογον βασιλικὸν, καὶ ὦ μὴ βάλῃς εἰς αὐτὴν χαλινάρι, καὶ μάθῃς αὐτὴν νὰ βωμπατῇ εὔτακτα καὶ νὰ μὴ σκορτάβῃ, θέλει καθίσει ἐπάνω εἰς αὐτὴν, καὶ θέλει ἀναπαυθῇ ὁ Βασιλεὺς Θεός. αὖ δὲ ἀφήσῃς αὐτὴν ἀχαλίνωτον, καὶ φέρεται ἄπακτα, θέλει καβαλικεύσει ἐπάνω εἰς αὐτὴν ὁ διάβολος.

5. „ Οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ.

Τὸ ῥητὸν τῦτο, ὁ μὲν Θεοφύλακτος καὶ Οἰκυμένιος ἔτζι ἑρμηνεύσασιν. ὅτω καὶ ἡ γλῶσσα χρεωσεῖ νὰ μεταφέρεται ὑπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ νὰ διατάττῃ: καθὼς καὶ τὰ ἄλογα διατάττοσι καὶ μεταφέρονται ὑπὸ τὸν χαλινὸν, καὶ τὰ καράβια ὑπὸ τὸ τιμόνι. διότι μικρὰ ὄσα εἰς τὸ μέγεθος, μεγάλα ἔργα ποιεῖ. ὁ δὲ Μητροφάνης ἔτζι τὸ ἑρμηνεύει. καθὼς τὸ χαλινάρι καὶ τὸ τιμόνι, μικρὰ μὲν εἶναι, αὐχῶσι δὲ τρόπον τινὰ καὶ ὑπερηφανεύονται κατὰ τὸν μεγαλητέρων τος, ἀλόγων δηλονότι καὶ καϊκίων: διὰ τί καπερνᾶσι μεγάλα. ἐπειδὴ μὲ αὐτὰ τὰ μικρὰ, κυβερνῶνται τὰ τόσον μεγάλα ἄλογα καὶ καράβια, καὶ γίνονται χρήσιμα εἰς τὸν ζωλύ: τοιουτοτρόπως καὶ ἡ γλῶσσα, μικρὰ μὲν εἶναι κατὰ τὸν ποσότητα, μεγαλαυχεῖ ὅμως καὶ ὑπερηφανεύεται ἐναντίον ὅλε τὸ ἀνθρωπίνε σώματος. διὰ τί αὐτὴ δύναται ἢ νὰ διασώσῃ, ἢ νὰ θανατώσῃ ὅλον τὸ

(1) Ἐν ἄλλοις ἰδε. προφύσερον δὲ χῆμα μεταχειρίζεται ἐδῶ καὶ Οἰκυμένιον, ὅπερ ὕστως ὁμαλώτερον, ἰδὲ εἰς τὰ στόματα τῶν ἵππων ὁ Ἰακωβος, καὶ ἀνάσχετον σωπάξεως, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον ἵππων βάλλομεν τὸς χαλινός.

τὸ σῶμα. καθὼς πολλοὶ ἄνθρωποι πολλαῖς φοραῖς ὄχι μόνω τὴν γλῶσσάν τες ἐθανατώθησαν. ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „ Θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης. (Παρ. ιή. 21.)

„ Ἰδὲ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει!

Καθὼς, λέγει, σπινθὴρ τῆς φωτίας, ἀνάπτει μίαν μεγάλην πυρκαϊάν, καὶ κατακαίει μίαν ὁλόκληρον πόλιν, ἢ σπα μεγάλου ρομανί: ἔτζι καὶ ἡ γλῶσσα, μέλος ὄσα μικρότατον τὲ ἀνθρώπε, μεγάλην σηκόνει πυρκαϊὰν πολλῶν πειρασμῶν καὶ λυπηρῶν, καὶ κατακαίει ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. ὄχι τὸ σοφώτατα εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ „ παῦσον τὴν γλῶσσάν σε ἀπὸ κακὲ, τὲ λγ'. ψαλμὲ „ Πρώτη ἐντολὴ (τὲ Δαβὶδ δηλαδὴ) τὸ παῦσαι τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακὲ, καὶ χείλη τὲ μὴ λαλῆσαι δόλον. χεδὸν ὅλη ἡ προχειροτάτη καὶ „ πολύτροπος ἁμαρτία ὄχι γλώσσης ὄχὶν ἐνεργεμένη. ὠργίσθης, καὶ ἡ γλῶσσα προτρέχει. ἐν ἐ„ πιθυμίαις εἶ, καὶ τὴν γλῶσσαν ἔχεις πρὸ πάντων οἱονεί τινα μαστρωπὸν καὶ προαγωγὸν, συγ„ καταφρασομένην τὴν ἁμαρτίαν, καθυποκεινομένην τὲ πλησίον. καὶ ὅπλον σοι πρὸς τὴν ἀδι„ κίαν ἡ γλῶσσα, μὴ τὰ ἀπὸ καρδίας φθεγγομένη, ἀλλὰ τὰ πρὸς ἀπάτην προφέρουσα. καὶ τὶ „ δεῖ πάντα τὰ λόγω ἐπεξιέναι τὴν ὄχὶ γλώσσης ἁμαρτανομένων; πεπλήρωται ἡμῶν ὁ βίος τῆς „ ἀπὸ γλώσσης πταισμάτων. αἰσχρολογία, διαβολὴ, μωρολογία τὰ μὴ ἀνήκοντα, καταλα„ λιαὶ, λόγοι ἀργοὶ, βωμολοχίαι, ψευδομαρτυρίαι. πάντα ταῦτα τὰ κακὰ καὶ ἔτι πλείω τούτων, „ τῆς γλώσσης ὄχὶ δημιουργήματα. οἱ δὲ ἀνοίγοντες τὸ στόμα κατὰ τῆς δόξης τὲ Θεὲ, καὶ ἀδικίαν „ εἰς τὸ ὕψος λαλοῦντες, ἄλλο τινὶ τὴν ἀσέβειαν, καὶ μὴ τῷ ὀργάνω τῆς γλώσσης ἐργάζον„ ται; ἐπειδὴ ἂν ἐκ τῶν λόγων σε δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σε καταδικασθήσῃ, παῦσον τὴν „ γλῶσσάν σε ἀπὸ κακὲ, καὶ μὴ ἐνεργήσῃς θησαυρίσματα γλώσσῃ ψευδεῖ μάταια.

6. „ Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας.

Ὁ μὲν Θεοφύλακτος καὶ Οἰκουμένιος λέγουσιν, ὅτι καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι μία φωτία καὶ κατακαίει. ποῖα δὲ εἶναι καὶ τὰ κακὰ ὁπὲ προξενεῖ; ἄκουσον. κόσμος λέγεται ὁ στολισμὸς, κατ' ἐκεῖνο τὸ τῆς Γενέσεως „ καὶ συνετελέσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν, ἤτοι ὁ στολισμός. (Γεν. β'. 1.) ἡ γλῶσσα λοιπὸν εἶναι ὁ στολισμὸς τὲ ἀνθρώπε. ὄχι τὶ αὐτὴ εἶναι ὄργανον τὲ προφορικὲ λόγε, μὲ τὸν ὁποῖον διαφέρομεν ἡμεῖς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ φανερόνομεν σπας εἰς τὸν ἄλλον τὰ νοήματα ὁπὲ ἔχομεν μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας. ὅθεν ἡ γλῶσσα αὐτὴ ὁπὲ εἶναι ὁ φυσικὸς στολισμὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅταν κατὰ φύσιν κινῆται, καὶ δὲν κυβερνᾶται ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, γίνεται κόσμος καὶ στολισμὸς τῆς ἀδικίας: ἤτοι κοσμεῖ καὶ στολίζει τὴν φανερὰν ἀδικίαν, μὲ τὰ εὔγλωττα καὶ σοφιστικὰ λόγια τῶν ῥητόρων, καὶ ἀποδείχνει αὐτὴν δικαιοσύνην. καὶ τὸ ψεῦδος κάμνει ἀλήθειαν. μολύνει ὅλον τὸ σῶμα μὲ τὰ ἐρωτικὰ λόγια τὰ πρὸς τὴν πορνείαν ἐλκοντα. ἀνάπτει τὴν ἐπιθυμίαν μὲ τὰ σατανικὰ τραγῳδία. ἐργάζεται φονικὰ μὲ τὰς ἀπατηλὰς συμβουλάς της. ἁρπάζει καὶ οἰκειοποιεῖται τὰ ξένα πράγματα μὲ τὲς ψεύτικες ὄρκες της. ἐπειδὴ δὲ κόσμος λέγεται καὶ τὸ πλῆθος, καθὼς εἶναι ἐκεῖνο „ ὁ Κόσμος (ἤτοι τὸ πλῆθος τὲ λαὲ) αὐτὸν οὐκ ἔγνω. (Ἰωαν. ά. 10.) λοιπὸν καὶ ἡ γλῶσσα ἐδῶ νοεῖται πῶς εἶναι κόσμος: ἤγουν πλῆθος τῆς ἀδικίας. ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης κόσμον ὀνομάζει τὸν κατοικούμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἡ γλῶσσα λοιπὸν, λέγει, εἶναι ὡσὰν μία κατοικία τῆς ἀδικίας: ἤτοι τῆς ἁμαρτίας. καὶ ἐμβαίνει μέσα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ὡσὰν μέσα εἰς κάποια ἄλλα διάχωρον κόσμον, καὶ πλατυύεται εἰς αὐτὸν, καὶ σεμνύνεται, καὶ χαίρει εἰς τὰς κακολογίας, καὶ τὰς ψυχοβλαβεῖς ὁμιλίας.

„ Οὗ-

„ Οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅ-
„ λον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως (1)
„ καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης.

Ἡ γλῶσσα, λέγει, καταμολύνει ὅλον τὸ σῶμα μὲ τὰς αἰσχρολογίας, καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἄπο-
πα λόγια. καὶ αὐτὴ εἶναι ὁπού καίει ὅλον τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως: ἤτοι ὅλον τὸν κύκλον καὶ
τὴν κατάστασιν τῆς ὑπάρξεως τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τὸ τέλος του. τροχὸς
δὲ λέγεται ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸν Θεοφύλακτον, ἐπειδὴ τρέχοντας ὁ ἥλιος τὸν οὐρανὸν,
μὲ σχῆμα κύκλου καὶ τροχοῦ, κάμνει τὸν χρόνον. τὸν ὁποῖον στέφανον, ἤτοι τροχὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ ὠ-
νόμασεν ὁ Δαβὶδ εἰπών „ εὐλόγησον τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ. (Ψαλμ. ξε'. 12.) ἀλλὰ μέσα δὲ
τοῦ τροχοῦ τοῦ χρόνου, ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου γυρίζει. ἢ τροχὸς τῆς γενέσεως λέγεται ἡ ζωὴ τοῦ
ἀνθρώπου. διατὶ δύο ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁπού γεννηθῇ, τρέχει ὡσὰν σῦας τροχὸς ἀεικίνητος, καὶ
δὲν στέκει ποτὲ, ἕως ὁποὺ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τοῦ θανάτου. αὐτὴ ἡ γλῶσσα εἶναι καὶ ὁπού ἔχει
νὰ καπνίσῃ ἀπὸ τὴν μέλλουσαν γέενναν τοῦ πυρὸς, ὁμοῦ μὲ ὅλον τὸ σῶμα. καὶ τοῦτο εἶναι φα-
νερὸν, τόσον ἀπὸ τὸν πλησίον, ὅστις, μὲ τὸ νὰ κατεπιγαίζετο ἡ γλῶσσά του, ἐζήτει νὰ τὴν
ὁρκίσῃ, φωνάζοντας πρὸς τὸν Ἀβραὰμ „ Πέμψον Λάζαρον ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου
„ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ (Λυκ. ις'.
24.) ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ λόγια ὁπού ἔχει νὰ εἰπῇ ὁ δίκαιος κριτὴς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς κάθε
ἄνθρωπον, ὁπού δὲν ἐκυβέρνησε καλῶς τὴν γλῶσσάν του: ἀλλὰ ἄφηκεν αὐτὴν νὰ λαλῇ τὰ μὴ
πρέποντα „ ἐκ τῶν λόγων σου γὰρ, θέλει εἰπῇ, ἐκ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων
„ σου καταδικασθήσῃ. (Ματθ. ιβ'. 37.) διατί; διατὶ ἐγὼ, λέγει, σᾶς προεῖπον ἀποφασι-
στικὰ „ ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν
„ ἡμέρᾳ κρίσεως. (Ματθ. αὐτόθ. 36.) ἐσεῖς δὲ ἐκαταφρονήσετε τὴν ἀπόφασίν μου, καὶ ὄχι
μόνον ἀργὰ λόγια ἐλαλήσατε, ἀλλὰ καὶ ψυχοφθόρα καὶ βλαβερά.

7. „ Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων,
„ δαμάζεται, καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ.
8. „ Τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι. ἀκατά-
„ σχετον κακόν. μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ θεῖος Ἰάκωβος, πῶς ἡ γλῶσσα ἔχει νὰ λάβῃ μεγάλην τιμωρίαν,
διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ματαίως καὶ ἀναποδείκτως τοῦτο εἶπε, διὰ τοῦτο κάμνει ἐδῶ πλατύτερον τὴν
ἀπόδειξιν, λέγων. ὅτι ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸ νὰ κατεσάθη ὑπὸ τὸν Θεὸν ἄρχων, καὶ ἐξουσιαστὴς ὅλης
τῆς αἰσθητῆς Κτίσεως, διὰ τοῦτο καὶ ὅλα τὰ ζῶα, τόσον τὰ χερσαῖα καὶ πετεινὰ, ὅσον καὶ τὰ
θαλάσσια, μικρὰ καὶ μεγάλα, δυνατά τε καὶ ταχύπορα, ἄλλα μὲν, ὑποτάσσονται εἰς αὐτὸν
καὶ τὸν θελήσουσιν, ὡσὰν τὰ ἥμερα κτήνη. ἄλλα δὲ, μὲ τέχνην πιάνονται ἀπὸ αὐτὸν καὶ δαμά-
ζονται, ὡσὰν τὰ ἄγρια θηρία. καὶ ἄλλα φοβοῦνται αὐτὸν καὶ συσέλλονται, καὶ φεύγουν ὅταν τὸν
βλέπουν. καὶ μὲ τὸν φόβον καὶ τὴν φυγὴν, δείχνουν πῶς εἶναι ὑπόδουλα εἰς τὸν ἄνθρωπον. ἡ δὲ
γλῶσσα ὁπού εἶναι σῶα τόσον μικρότατον μέλος, καὶ μέλος ὄχι ἄλλου τινὸς ζώου, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου
ἀνθρώπου: αὐτὴ, λέγω, δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἴδιον ἄνθρωπον ὁπού τὴν ἔχει. ὅτε κανένας
ἄνθρωπος δύναται νὰ τὴν νικήσῃ. (2) ἐπειδὴ εἶναι σῶα κακὸν ἀκράτητον καὶ ἀχαλίνωτον, καὶ
εἶναι γεμάτη ἀπὸ φαρμάκι θανατηφόρον. ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν ὁ ἱερὸς Μητροφάνης.

9. „ Ἐν

(1) Σημείωσαι ὅτι, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον, ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις γράφεται: τῆς γενέσεως. ὅπερ ἑρμηνεύεται οὕτως, ὅτι ἡ γλῶσσα φλογίζει τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως: ἤγουν ἐκκαίει καὶ κινεῖ καθ' ἡμᾶς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

(2) Ταῦτα λέγει ὁ θεῖος Ἰάκωβος μὲ σχῆμα ὑπερβολῆς. ὄχι διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι ἀδύνατον τὸ νὰ νικήσῃ τινὰς τὴν γλῶσσάν του καὶ νὰ μὴ ἁμαρτήσῃ ἐν λόγῳ. ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι δύσκολον νὰ τὴν νικήσῃ τινάς. καὶ τῇ ἀληθείᾳ τόσον δύ-
σκολον εἶναι, ὁπού πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ δίκαιοι καὶ ἀμέμπτοι ἄνθρωποι, σφάλλουν μὲ τὴν γλῶσσάν τους, ὅταν δὲν προσέχουσι: καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Γὼβ „ ἐὰν γὰρ ὦ δίκαιος, τὸ
„ στόμα μου ἀσεβήσει. ἐὰν τε ὦ ἄμεμπτος, σκολιὸς ἀποβήσομαι.
„ (Γὼβ. θ'. 20.) ὅτι δὲ δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ χαλινώσῃ τινὰς
„ τὴν γλῶσσάν του, καὶ νὰ μὴν ἁμαρτήσῃ ἐν λόγῳ μὲ τὴν θείαν
„ βοήθειαν, ἔδειξεν ὁ Δαβὶδ εἰπών „ εἶπα φυλάξω τὰς ὁδούς μου
„ τοῦ μὴ ἁμαρτεῖν με ἐν γλώσσῃ μου. (Ψαλμ. λη'. 1.) καὶ ὁ
ὅσιος Παμβὼ, ὡς εἴπομεν πρότερον· ἔδειξε καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ
Ἰάκωβος εἰπών „ εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος εἰσὶν
(γ'. 2.)

9. „ Ἐν αὐτῇ εὐλογῶμεν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ κα-
„ ταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγο-
„ νότας.

10. „ Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία, καὶ κατάρα.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα (ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης) δείχνει ὁ θεῖος Ἰάκωβος διπλῶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἁμαρτίας. ἕνα μὲν, διὰ τί ἀπὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ μέλος: δηλαδὴ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, βγαίνουν δύω ἄκρα ἐναντία, εὐλογία καὶ κατάρα. καὶ ἄλλο δὲ τὸ μεγαλίτερον, ὅτι καὶ ἡ εὐλογία αὕτη καὶ ἡ κατάρα, ἐπὰ βγαίνουν ἀπὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ στόμα, ἀναφέρονται εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. ἡ μὲν εὐλογία, ἀμέσως. ἡ δὲ κατάρα ἐμμέσως διὰ τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι ὁ ἄνθρωπος. „ Εἶπε γὰρ φησὶν ὁ Θεὸς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμε-
„ τέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. (Γεν. ά. 26.) διὸ ὅ, τι ὅποιος μὲ τιμᾷ διὰ λόγου τὸν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν γεγόμενον ἄνθρωπον, αὐτὸν τὸν Θεὸν τιμᾷ. ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ, ὅποιος ἀτιμάζει καὶ ὑβρίζει αὐτὸν, αὐτὸς ἀτιμάζει καὶ ὑβρίζει τὸ πρωτότυπον: ἤτοι τὸν ἴδιον Θεὸν, ἕξ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν εἶναι ὁ ἄνθρωπος. ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνος
„ διὰ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. (κεφ. ιή. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος) εἶπε δὲ καὶ ὁ Κύριος „ ὁ
„ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται. ὁ δὲ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. (Ματθ.
„ ί. 40.) καὶ πάλιν „ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ. ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά
„ με. (Λουκ. ί. 16.) Καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει „ τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλ-
„ λὰ τὸν Θεὸν τὸν δόντα τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ἡμᾶς. (ά. Θεσσ. δ'. 8.) ἀνίσως δὲ, λέγει ὁ Θεοφύλακτος, ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμεθα προσαγμένοι νὰ εὐλογῶμεν καὶ ὄχι νὰ καταρώμεθα, τόσον ἀπὸ τὸν Κύριον ὅστις εἶπεν „ εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. (Ματθ. έ. 44.) ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα „ εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε. (Ρωμ. ιβ'. 14.) πῶς δὲν εἶναι καταισχύνη μεγάλη εἰς ἡμᾶς νὰ μεταχειριζώμεθα τὴν ἰδίαν μας γλῶσσαν ὄργανον καὶ τῆς ἀγαθωσύνης καὶ τῆς κακίας; καὶ ποῖος ποτὲ φρόνιμος μὲ τὸ αὐτὸ κοχλιάριον ἀνακατόνει τὸ μῦρον ἐν ταυτῷ καὶ τὸν βόρβορον; βέβαια οὐδείς. ὅθεν ἐσὺ χριστιανὲ, αὖ προσεύχεσαι, μὴ καταρᾶσαι τὸν ἐχθρόν σε. διὰ τί δὲν εἶναι ἄκρα ἐναντία ἀναμεταξύ των. (1) ἀλλὰ συγχώρησον ἐκεῖνον ὁποῦ σὲ ἐλύπησε, διὰ νὰ συγχωρήσῃ καὶ ὁ Θεὸς τὰ ἐδικά σε σφάλματα „ ὅταν
„ γάρ φησι, στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν
„ τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. (Μάρκ. ιά. 25.) ἐπειδὴ αὖ ἐσὺ τὸν καταραθῇς καὶ δὲν τὸν συγχωρήσῃς, οὐδὲ ἐσένα θέλει συγχωρήσει ὁ Κύριος, καθὼς τὸ εἶπε μόνος: „ ἐὰν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. (Ματθ. ς'. 15.)

„ Οὐ χρὴ, Ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι.

11. „ Μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πι-
„ κρόν; μὴ δύναται, Ἀδελφοί μου, συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμ-
„ πελος σῦκα; οὕτως οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι
„ ὕδωρ.

Καὶ μὲ τὸ ὁμοίωμα τῆς ἀψύχου πηγῆς, καὶ τῶν ἀναισθήτων δένδρων ζητεῖ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, καὶ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, νὰ διορθώσῃ τὴν ἀχαλίνωτον καὶ ὑβρεικὴν γλῶσσαν. λέγει γάρ. ὅτι ἡ

(γ'. 2.) ὅσοι λοιπὸν εἶναι τέλειοι καὶ προσεκτικοί, αὐτοὶ ἐκατόρθωσαν, καὶ κατορθοῦσι, καὶ δύνανται νὰ κατορθώσουν χάριτι Χριστοῦ, τὸ νὰ μὴν ἁμαρτάνουν ἐν λόγῳ, καὶ μάλιστα ὅσοι ἀγαπῶν τὴν σιωπὴν κατὰ προαίρεσιν. ἦ εἶναι φυσικὰ ὀλιγόλογοι καὶ σιωπηλοί. ὅσοι δὲ εἶναι ἄνθρωποι ἀπελεῖς, ἀπρόσεκτοι, καὶ πολύλογοι, αὐτοὶ δυσκόλως δύνανται νὰ νικήσουν τὴν γλῶσσαν, καὶ νὰ μὴν ἁμαρτάνουν μὲ τὸν λόγον. διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Ἀδελφόθεος, ὅτι κανένας ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ δαμάσῃ τὴν γλῶσσάν του. ἤτοι κανένας ἄνθρωπος ἐμπαθὴς, καὶ ἀπὸ ἀνθρωπίνας καὶ γηΐνας προσπαθείας καὶ ἡδονὰς δελεαζόμενος, ὡς ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. σημαίνει γάρ κι τοῦτο
„ τὸν νόημα τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου: καθὼς εἶπε πρὸς τὸν Πέτρον
„ ὁ Κύριος „ ὑπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ,
ἀλλὰ τὰ τοῦ ἀνθρώπου. (Ματθ. ιϛ'. 23.) ἤτοι τῶν ἀνθρώπων
τῶν σαρκικῶν, τῶν φιληδόνων, καὶ ὁποῦ ἀγαπῶν τὰ τοῦ Κόσμου.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος πολλὰ κατηγορεῖ ἐκείνους ὁποῦ καταρῶνται τοὺς ἐχθρούς των λέγων, „ ὑμεῖς δὲ παύεσθε ἀ-
„ ραῖοι μυρία. καὶ ὁ μὲν φησι: καταβαλὲ τὸν ἐχθρόν σου, ἵνα
„ ὡς

ἡ αὐτὴ βρύσις δὲν δύναται ποτὲ δύω λογιῶν ὑγρά: ἤτοι γλυκὺ καὶ πικρὸν νερόν. Ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τρύπαν. ἐναντία δὲ εἶναι ταῦτα ἀναμεταξύ των, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύνανται φυσικῷ τῷ τρόπῳ νὰ εὑρεθῶν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ συκῆ δὲν δύναται νὰ κάμῃ ποτὲ ἐλαίας. ἔτε ἡ ἄμπελος νὰ καρποφορήσῃ σῦκα. κάθε δὲ δένδρον κάμνει σῦα ξεχωριστὸν καρπὸν ἐδικόν τε. ἔπειτα κάμνει ὡσαὐτὼ συμπέρασμα τῷ ἀνωτέρω εἰρημένων, καὶ λέγει. ἔτζι λοιπὸν κάμμια βρύσις δὲν δύναται νὰ βγαίνῃ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τρύπαν νερὸν ἁλμυρὸν ἐν παυτῷ καὶ νερὸν γλυκόν. βρύσις δὲ εἶναι ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπε, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζει ὁ προφορικὸς λόγος, τρύπα δὲ εἶναι τὸ στόμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον βγαίνει καὶ χύνεται ὁ προφορικὸς λόγος, ὁ ἀπὸ τῆς καρδίας πηγαζόμενος. τοιοῦτον λοιπὸν εἶναι τὸ νόημα τοῦ λόγε τούτε. ἀπίσως κάμμια ἀληθινὴ βρύσις δὲν ἀναβρύῃ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τρύπαν νερὸν γλυκὺ καὶ πικρὸν, μήτε ἡ συκῆ κάμνῃ ἐλαίας, μήτε ἡ ἄμπελος καρποφορῇ σῦκα: φανερὸν εἶναι, ὅτι ἔτε ἡ μία τοῦ ἀνθρώπε καρδία, ἡ νοητὴ βρύσις τοῦ προφορικοῦ λόγε. ἔτε τὸ σῦα καὶ τὸ αὐτὸ στόμα, ὁποῦ εἶναι τρύπα τῆς καρδίας, δύναται φυσικῷ τῷ τρόπῳ νὰ προφέρῃ τὰ ἐναντία λόγια: εὐλογίας δηλαδὴ καὶ κατάρας, ἐπαίνες καὶ κατηγορίας. ἀλλὰ τότε ταῦτα προφέρει, ὅταν ἡ καρδία μεταβληθῇ προαιρετικῶς εἰς τὸ κακὸν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ εἶναι ἡσυχία καὶ εἰρωνικὴ, εὐλογοῦσα καὶ ἐπαινοῦσα τοὺς ἀδελφοὺς, γίνεται ἀγελία καὶ ταραχώδης μὲ τὸν κατὰ φύσιν θυμόν: καὶ ἔτζι γεννᾷ πλέον καὶ ἀναβρύει τὰς κατάρας, καὶ κατακρίσεις κατὰ τῶν ἀδελφῶν, καθὼς περὶ τῶν τοιούτων εἶπε διὰ τὸ προφήτου Ὡσηὲ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς „ ἐμέρισαν καρδίας αὐτῶν, νυῦν ἀφανισθήσονται. (Ὡσ. ἱ. 2.)

Ἀλλ' ὅμως, λέγει, δὲν πρέπει νὰ γίνωνται ταῦτα εἰς ἐσᾶς χρισιανοὶ ἀδελφοὶ, διὰ νὰ μὴ φανῆτε χειρότεροι καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα κτίσματα. διὰ τί, ἐκεῖνα μὲν, φυλάττουσι τοὺς νόμους τῆς φύσεως, καὶ τὸ κατὰ φύσιν δὲν δέχονται. ἐσεῖς δὲ οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι διὰ τὴν ἀφροσεξίαν σας, καρποφορεῖτε κατὰ φύσιν καρπούς. καὶ τὴν γλυκυτάτην πηγὴν τῆς καρδίας σας, θελληματικῶς τὴν μεταβάλλετε εἰς πικροτάτην διάθεσιν, θυμονόμενοι καὶ λαλοῦντες ὕβρεις καὶ λοιδορίας κατὰ τῶν ἀδελφῶν σας. καὶ δείχνετε τὸν ἑαυτόν σας ἄλλο τι, μᾶλλον δὲ εἰς πάμπολλα μοιράζεσθε κατὰ τὰς ἐνεργείας, καὶ δὲν φαίνεσθε ἐκεῖνο ὁποῦ εἶσθε κατὰ φύσιν. ὅθεν καὶ ὁ μέγας Παῦλος τοὺς τοιούτες ἐπαρομοίασε μὲ τοὺς τάφους, καὶ μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ἀσπίδος, λέγων „ τάφος ἀ„ νεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν. ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐ„ τῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει. ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν τοῦ ἐκχέαι αἷμα. συντριμμὰ „ καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι „ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. (Ρωμ. γ'. 13.)

13. „ Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀ„ ναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας.
14. „ Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ „ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας.
15. „ Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, „ ψυχικὴ, δαιμονιώδης.
16. „ Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον „ πρᾶγμα.

Α'.

ΑΦ' οὗ ὁ θεῖος Ἰάκωβος (ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης) ἔφερεν ἀνωτέρω πολλὰ παραδείγματα καὶ ὁμοιώματα διὰ νὰ πείσῃ τοὺς χρισιανοὺς νὰ χαλινώνων τὴν γλῶσσάν τους, καὶ νὰ μὴν ἀφίνων αὐτὴν νὰ λαλῇ τὰ μὴ πρέποντα: ἔπειτα σοχασθεὶς πῶς αὐτοὶ μὲ ὅλα ταῦτα ἔμειναν πάλιν ἀναίσθητοι, διὰ τοῦτο ἐδῶ μὲ ἀπορίαν λέγει. Ποῖος εἶναι σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἀπὸ λόγε σας χρισιανοί; ἂν ἦναι τινὰς τοιοῦτος ἀναμεταξύ σας, ἂς δείξῃ τὰ ἔργα τῆς καλῆς τε ζωῆς μὲ πραότητα σοφίας: καθὼς καὶ ὁ προφήτης Ὡσηὲ πρότερον τοῦτο τὸ ἴδιον ἔκαμε. καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς προφητείας τε εἶπε ταῦτα „ τίς σοφὸς καὶ συνήσει ταῦτα; ἢ συνετὸς καὶ ἐπιγνώσεται αὐτά; ὅτι εὐθεῖαι αἱ ὁδοὶ „ τοῦ Κυρίου, καὶ δίκαιοι πορεύσονται ἐν αὐταῖς. οἱ δὲ ἀσεβεῖς, ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταῖς. (Ὡσ. ιδ'. 10.)

„ ὡς κατεπόντισας τὸ ἅρμα τοῦ Φαραώ. ὁ δὲ „ πλῆξον αὐτοῦ „ μιερώτερον ψυχῆς ἀρωμενίνε. οὐδὲ γλώττης ἀκαθαρτότερον
„ τὴν σάρκα. ἕτερος πάλιν: ἀπόδος εἰς τὰ πεινα..... οὐδοὺ „ παῦται θυσίης. (Ὁμιλ. ε'. εἰς τὴν β'. πρὸς Κορινθίους.)

ιδ'. 10.) τοῦτο δὲ τὸ λόγιον τῶ Ἀδελφοθέω τοιοῦτον ἔχει νόημα. Πολλὰ καὶ διάφορα, λέγει, παραδείγματα ἐμεταχειρίσθηκα εἰς ἐσᾶς, χεισιανοί, διὰ νὰ σᾶς καταπείσω νὰ παραιτήσετε μὲν τὸν θυμὸν καὶ τὰς πικρολογίας καὶ τοῦ ἀδελφῶν σας, νὰ ἀγαπήσετε δὲ καὶ νὰ μεταχειρίζεσθε τὴν πραότητα καὶ τὰς ψυχωφελεῖς ὁμιλίας. ἀνίσως λοιπὸν διείσκεταί τινας ἀπὸ λόγους σας, ὁποῦ ὁμολογεῖ πῶς ἐκατάλαβε τὰ ἀνωτέρω λόγιά μου μὲ τὴν ἄνωθεν σοφίαν καὶ θεϊκὴν ὄψιν, καὶ ὅτι ὠφελήθη ἀπὸ αὐτὰ μεταβληθεὶς εἰς τὸ καλλίτερον: αὐτὸς ἂς πληροφορήσῃ τὴν ὁμολογίαν του ταύτην μὲ τὰ καλὰ ἔργατα. καὶ ἂς δείξῃ τὸν καρπὸν καὶ τὴν ὠφέλειαν ὁποῦ ἔλαβεν ἐκ τοῦ λόγου μου, ζῶντας ζωὴν χεισιανικὴν, μὲ μακροθυμίαν καὶ μὲ πραότητα, καὶ ὄχι μὲ ψιλὰ καὶ ὕστερα λόγια νὰ καυχᾶται πῶς ὠφελήθη ἀπὸ τὰς διδασκαλίας μου. δι' ὅ,τι ἀνίσως ὁ τοιοῦτος ἔχῃ πικρὸν ζῆλον εἰς τὴν καρδίαν του, ὅστις, καὶ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον, εἶναι μία κίνησις τῆς ψυχῆς ἐνθουσιώδης καὶ παραγμένη. ὁμοίως καὶ ἀνίσως μεταχειρίζεται ὁ τοιοῦτος ἐρίθειαν: ἤγουν φιλονεικίας, ματαίας καὶ καταλαλιάς, ἅτος ἂς μὴ καυχᾶται ματαίως πῶς ὠφελήθη ἐκ τοῦ λόγου μου. δι' τί εἶναι ψεύτης καὶ δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν. ἐπειδὴ ἀνίσως τινὰς δὲν δείξῃ ἔργα ἐνάρετα, καὶ μακροθυμίαν καὶ πραότητα πρὸς τοὺς ἀδελφούς του, ἀλλὰ λέγει λόγια μόνον ῥητορικὰ, καὶ πιθανὰ διὰ νὰ συγκύσῃ τὸν ἑαυτόν του πῶς εἶναι ἀκατηγόρητος, αὐτὸς φανερὰ ἐλέγχεται πῶς δὲν ἔχει εἰς τὸν ψυχικόν του κατοικοῦσαν τὴν ἄνωθεν θείαν σοφίαν. περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παρειμιαστὴς „ Κύριος δίδωσι σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ συνέσεις. (Παρ. β'. 6.) καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ λέγει ὁ αὐτὸς „ Εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεω ἁμαρτίας. (Σοφ. ά. 4.)

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀδελφόθεος ἀκολούθως λέγει: ὅτι δὲν εἶναι αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν ἀπὸ τὸν Θεὸν κατερχομένη, περὶ τῆς ὁποίας ἐγὼ σᾶς εἶπον πρότερον „ εἰ δέ τις λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος. (Ἰωακ. ά. 5.) ἀλλὰ εἶναι σοφία γήϊνος, σοφία ψυχική: ἤτοι σαρκική. καὶ σοφία δαιμονική. καὶ δικαίως ὠνόμασε τὴν σοφίαν ταύτην μὲ τοιαῦτα ὀνόματα δύσφημα, διὰ νὰ τὴν χωρίσῃ ἀπὸ τὴν σοφίαν ὁποῦ δίδεται ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων. διὰ τί ἡ σοφία αὕτη, δὲν ἔχει τὰς καρπὰς καὶ τὰ σημεῖα τῆς ἀληθινῆς καὶ θεϊκῆς σοφίας. ἀλλὰ εἶναι ψευδώνυμος καὶ σαρκική, καὶ μωρὰ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, ὡς ἔσα κατεσκεύασεμένη μὲ πιθανολογίας· καθὼς περὶ αὐτῆς ὁμοίως ἔγραφε Παῦλος „ οὐκ ἐν σοφίᾳ „ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ Κόσμῳ. (β'. Κορ. ά. 12.) Καὶ πάλιν „ ὁ „ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις. (ά. Κορ. β'. 13.) καὶ „ ἀλλαχοῦ ἡ σοφία τοῦ Κόσμου τούτου μωρία ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ. (ά. Κορ. γ'. 19.) ταῦτα δὲ πάντα κατασκευάζει καὶ ὑποδείχνει ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος ἀληθῆ, μὲ τὸν ἀκόλουθον συλλογισμόν, λέγων. ὁ ζῆλος καὶ ἡ φιλονεικία, εἶναι ἀκαταστασία καὶ κάθε κακία. ἡ ἀκαταστασία καὶ κακία εἶναι ἀποπλέσματα τῆς ὀπτικῆς καὶ σαρκικῆς καὶ δαιμονικῆς σοφίας, καὶ ὄχι τῆς ἄνωθεν καὶ θεϊκῆς. ἐπειδὴ δὲ ἐσεῖς ἔχετε τὸν ζῆλον αὐτὸν καὶ τὰς φιλονεικίας, λοιπὸν ἐσεῖς ἔχετε τὴν γήϊνον καὶ σαρκικὴν καὶ δαιμονικὴν σοφίαν, καὶ ὄχι τὴν ἄνωθεν καὶ θεϊκήν. ταῦτα χεδὸν τὰ ἴδια καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους „ ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος, καὶ ἔρις, „ καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; (ά. Κορ. γ'. 3.) (1)

(1) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ λέγουσιν, ὅτι οἱ τότε Χεισιανοὶ μὲ τὸ νὰ ἦσαν φίλαρχοι, καὶ ὑπερηφανεύοντο εἰς τὴν τοῦ Κόσμου σοφίαν, διὰ τοῦτο ἐκήρυττεν εἰς τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὸν φθόνον ὁποῦ εἶχον πρὸς τοὺς ἐναρέτους καὶ ἀληθεῖς διδασκάλους. ὅθεν καὶ ἐσμίγον μέσα εἰς τὰ θεῖα, πολλὰ ἀνθρώπινα, ἵνα μὲ τὰ κοινόχρηστα λόγιά των, ἐλκύσωσιν εἰς τὴν ὑπόληψίν τους τοὺς ἀκροατάς. ἐκ τούτων δὲ καὶ αἱρέσεις ἠκολούθησαν νὰ γένουν. διὰ τοῦτο ὁ θεῖος Ἰάκωβος, αὐτὸς ἐπελέωσε τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἀχαλινώτου γλώττης καὶ πικρολογίας, διδάσκων ἐδῶ καὶ διὰ τὸν φθόνον, καὶ τὰς ματαίας φιλονεικίας. καὶ λέγει, ὅτι αἱ διδασκαλίαι αὗται αἱ κατὰ φθόνον γινόμεναι, δὲν εἶναι ἐκ τῆς θείας σοφίας, ἀλλὰ ἐκ τῆς δαιμονικῆς. ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ζήλου εἶναι μέσον. σημαίνει γὰρ καὶ τὸν καλὸν ζῆλον, καὶ τὸν κακὸν. διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸν ἐδῶ πικρόν. διὰ νὰ τὸν χωρίσῃ ἀπὸ τὸν καλὸν ζῆλον. ζῆλος δὲ εἶναι κίνησις ψυχῆς ἐνθουσιώδης ἐπί τι. ἐρίθεια δέ ἐστιν ἐπίψογος φιλονεικία. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρωτηθεὶς τί εἶναι ἔρις, καὶ τί ἐρίθεια, ἀποκρίνεται „ ἔρις μέν „ ἐστιν ὅταν τις ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐλάττων φανῆναί τινος, ἀπιδάξῃ „ ποιῶν τι. ἐρίθεια δέ, τὸ ἐξ ὧν ποιεῖ τις, ἐπιδεικτικῶς, ἢ „ κενοδόξως προκαλεῖσθαι, καὶ ἐρεθίζειν ἄλλους εἰς τὰ ὅμοια. καὶ „ γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ποτὲ μὲν, ἐριθείας μνημονεύων, τὴν κε„ νοδοξίαν ἐπισωπᾶται, εἰπών, μηδὲν κατ' ἐρίθειαν, ἢ κενο„ δοξίαν. ποτὲ δὲ, κενοδοξίαν προτίθεις, μετὰ ταύτης καὶ τὴν ἐρίθειαν ἐπιφέρει ὀνόματι ἀπαγορεύων λέγων „ μὴ γινώμεθα κε„ νόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι. (Ὅρα κατ' ἐπεκτ. ξς'.)

17. „ Ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική,
„ ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους, καὶ καρπῶν ἀγαθῶν. ἀδιά-
„ κριτος, ἀνυπόκριτος.

18. „ Καρπὸς δὲ δικαιοσύνης, ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰ-
„ ρήνην.

Ἐδῶ φανερόνει ὁ μέγας Ἀδελφόθεος χωρὶς χωρὶς τὰ ἰδιώματα τῆς ἄνωθεν σοφίας, καὶ τὴν ἑρμήνειαν τῆ ἱερῆ Μητροφάνες. καθὼς δὲ ἡ ἄνωθεν σοφία εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην καὶ δαιμονικήν: ἔτζι καὶ οἱ καρποὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης εἶναι διαφορετικοί. καὶ ἐπειδὴ τῆς ὀπαγείας καὶ ψυχικῆς καὶ δαιμονικῆς σοφίας καρποὶ ἀπεδείχθησαν ἀνωτέρω, ὁ πικρὸς ζῆλος, ἡ φιλονεικία, ἡ ἀκαταστασία, καὶ κάθε φαῦλον πρᾶγμα: λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ, ὅτι τῆς ἄνωθεν καὶ θείας σοφίας εἶναι καρποὶ ὅλα τὰ ἐναντία. ἤγουν ἡ καθαρότης, ἡ εἰρήνη, ἡ ἐπιείκεια, ἡ εὐπείθεια, ἡ πλουσιότης τῆς ἐλεημοσύνης, ἡ ἀδιακρισία: ἤγουν ἡ ἀδίστακτος πίστις καὶ ἐλπὶς, ἥτις δὲν ἔχει κἀμμίαν διάκρισιν καὶ ἀμφιβολίαν, καὶ ἡ ἀνυποκρισία. ἐπειδὴ καὶ τὸν λόγον τὸ Κυρίε „ παὶ δένδρον ἀγαθὸν καρπὲς καλὲς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρ-
„ πὲς πονηρὲς ποιεῖ. (Ματθ. ζ'. 17.) λέγωντας δὲ ὁ θεῖος Ἰάκωβος ὅτι ἡ ἄνωθεν σοφία εἶναι γεμάτη καὶ ἀπὸ καρπὲς καλὲς, μὲ τὸν λόγον τοῦτον ἐφανέρωσε, πῶς αὐτὴ δὲν ἔχει μόνες τὲς καρπὲς ὁποῦ ἀπαρίθμησαν, ἀλλὰ καὶ ὅλες τὲς ἄλλες ὁποῦ δὲν ἀρίθμησαν. ὅτι δὲ ἀδιάκριτον εἶπεν ἐδῶ τὴν μὴ βεβαίας πίστεως τὸ ἀγαθὸν ἐργαζομένην σοφίαν, δείχνεται ἀπὸ τὸ ἐναντίον ὁποῦ γράφει ὁ Παῦλος εἰπὼν „ ὁ δὲ διακρινόμενος (ἤγουν ὁ διστάζων καὶ ἀμφιβάλλων) ἐὰν
„ φάγῃ, κατακέκριται ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. (Ρωμ. ιδ'. 23.) καὶ ὁ ἴδιος Ἰάκωβος εἶπεν εἰς τὴν πρώτην κεφαλαίαν „ αἰτείτω δὲ ἐν πίστει μηδὲν διακρινόμενος (α'. 6.). (1) ὁμοίως καὶ ἀνυπόκριτον εἶπε τὴν σοφίαν: καθ' ὅτι αὐτὴ, δὲν φράττει τὰς ἀρετὰς καθ' ὑπόκρισιν καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν, ἀλλὰ μὲ καθαρὰν καὶ γνησίαν διάθεσιν. ὅπου δὲ ὁ Παῦλος ἐμεταχειρίσθη τὸ ὄνομα τοῦτο εἰπὼν πρὸς τὸν Τιμόθεον καὶ εἰς ἄλλα μέρη „ τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἔστιν, ἀγάπη ἐκ
„ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. (α'. Τιμ. α'. 5.) τὸ δὲ, καρπὸς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην, τοιοῦτον ἔχει νόημα. ὁ καρπὸς, λέγει, τῆς δικαιοσύνης: ἤγουν τῆς καθολικῆς ἀρετῆς, ἀφίσως καὶ πρέπῃ νὰ σπαρθῇ διὰ νὰ καρποφορήσῃ τὴν ὠφέλειαν, καὶ τὴν ποιότητα αὐτὴν καὶ τὴν ἀκμὴν: χρεωστεῖ ἀναγκαίως νὰ σπείρεται μὲ εἰρηνικὸν καὶ γαλήνιον τρόπον. διὰ τί τότε καὶ ἀληθείαν γίνεται καρπὸς δικαιοσύνης εἰς ἐκείνες ὁποῦ ἀγαπῶν νὰ καρποφορῶν τὴν εἰρήνην. ἐπειδὴ αὐτινας κάμνη μὲν νηστείας, ἀγρυπνίας, γονυκλισίας καὶ ἄλλας ἀρετὰς, δὲν σπαδάσῃ δὲ νὰ τὰς κάμνη μὲ διάθεσιν εἰρηνικὴν καὶ ἀπάραχον, ἀλλὰ σκανδαλίζει καὶ παράττει τὲς ἀδελφές τε: αὐτὸς δὲν θέλει εὑρεθῇ πῶς κάμνει καρπὸν δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, ἀλλὰ ἀδικίας καὶ κακίας, ἐπειδὴ διὰ τῆς παραχῆς ὁποῦ προξενεῖ εἰς τὲς ἀδελφές τε, παραβαίνει τὸν νόμον τῆς ἀγάπης. χωρὶς δὲ τὴν ἀγάπην, μάταιος καὶ ἀνενέργητος εἶναι ὅλων τῶν ἀρετῶν ὁ κατάλογος, καθὼς ἀποδείχνει ὁ μέγας Παῦλος εἰς τὸ ιγ'. κεφάλαιον τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „ Πόθεν πόλεμοι, καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν ἐκ τῶν ἡ-
„ δονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν;

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Ἀδελφόθεος, καὶ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον, ὅτι οἱ ἔχοντες τὴν ὀπαγείαν καὶ σαρκικὴν καὶ δαιμονικὴν σοφίαν ψευδοδιδάσκαλοι, κἂν καὶ ὑποκρίνωνται

(1) Ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος ἀδιάκριτον εἶπε τὴν ἄνωθεν σοφίαν, καθ' ὅτι αὕτη δὲν διακρίνεται ἀδὲ παραπρεῖ περιτομὰς, φησὶ τὰ παλαιὰ νόμιμα.

ται πῶς εἶναι σάρκες καὶ πνευματικοὶ, ὅμως τῇ ἀληθείᾳ σαρκικοὶ καὶ ἐμπαθεῖς εἶναι. διὰ τοῦτο καὶ μάχας καὶ διαφορὰς κινοῦσι πρὸς τοὺς ἀδελφούς των, καὶ τὸν Μητροφάνη. διὰ τί; διὰ νὰ πληρώσωσι τὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας τοῦ σώματός των: ἤτοι, ἢ διὰ νὰ ἔχωσι τραπέζας ξυφηλάς. περὶ ὧν εἶπεν ὁ Παῦλος „ οἱ δὲ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ „ ἑαυτῶν κοιλίᾳ. (Ρωμ. ις'. 18.) ἢ διὰ νὰ κτήσωσιν ὑποστατικὰ καὶ τζεφτιλίκια. ἢ διὰ νὰ ἀπολαύσουν ὡραῖα λαμπρὰ, καὶ ἄλλα ὅμοια: τὰ ὁποῖα ὑποβάλλει εἰς αὐτοὺς ὁ διάβολος, θέλοντας διὰ νὰ τοὺς ἀπωλέσῃ. οἱ τοιοῦτοι λοιπὸν ταύτας τὰς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ ἀπολαμβάνοντες, κρημνίζονται οἱ ἄθλιοι εἰς φθόνους καὶ ἔχθρας, καὶ μνησικακίας: ὥστε ὄχι ζητοῦν καὶ νὰ θανατώσωσι τοὺς ἀδελφούς των, διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ πάρωσι, ἄλλος μὲν, τὰ ὑποστατικά των, ἄλλος δὲ, τὰς γυναῖκάς των, καὶ ἄλλος, τὸν πλοῦτόν τους.

2. „ Ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε. φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ δύνα-
„ σθε ἐπιτυχεῖν. μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε διὰ τὸ
„ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς.
3. „ Αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς
„ ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. (1)

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, πάσχετε ἀδελφοί μου χριστιανοὶ, καὶ δὲν δύνασθε νὰ ἀπολαύσετε ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ὁποῦ ὑποποθεῖτε, διὰ τί δὲν τὰ ζητεῖτε νὰ σᾶς τὰ δώσῃ ὁ Θεὸς, ὁ ὁποῖος ἔχει εἰς τὰς χεῖράς του τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον καὶ παῦ ἀγαθὸν ὡς γέγραπται „ ἐμὸν τὸ ἀρ-
„ γύριον, καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον λέγει Κύριος Παντοκράτωρ. (Ἀγγ. β'. 9.) ἀλλ' ἐσεῖς ζητεῖτε νὰ τὰ ἀποκτήσετε δυνασικῶς μόνοι σας μὲ φθόνους, μὲ φόνους, μὲ μάχας, καὶ μὲ πολέμους, ἀλλὰ καὶ αὖ ζητᾶτε παῦτα ἀπὸ τὸν Θεὸν, πάλιν δὲν τὰ λαμβάνετε. διὰ τί ἐὰν τὰ λάβετε, ἔχετε νὰ τὰ μεταχειρισθῆτε εἰς τὰ κακά σας θελήματα καὶ ἐπιθυμίας. καὶ ἀκολούθως μέλλετε νὰ κολασθῆτε δι' αὐτὰ περισσότερον. ὁ δὲ Κύριος, παράγαθος καὶ εὔσπλαγχνος ὢν, δὲν σᾶς δίδει τὰ πιαῦτα ἄφρονα ζητήματα ὁποῦ τὰ ζητεῖτε, φρονοῦντας διὰ τοῦ σωτηρίαν σας, καὶ λυπούμενος διὰ νὰ μὴ κολασθῆτε. ἐπειδὴ αὐτὸς σᾶς ἔδωκε πιαύτην ἀγγελίαν, νὰ ζητῆτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην του, καὶ αὐτὰ ὅλα τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ, ἔχων νὰ σᾶς δοθῶν χάρισμα καὶ χωρεῖς νὰ τὰ ζητήσετε „ ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δι-
„ καιοσύνην αὐτοῦ, καὶ παῦτα πάντα προσεθήσεται ὑμῖν. (Ματθ. ς'. 33.) ὁ μόνον δὲ τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ δὲν σᾶς δίδει ὁ Θεὸς, ἐὰν ἡ δόσις αὐτῆς ἀποβλέπῃ πρὸς βλάβην καὶ ζημίαν τῆς ψυχῆς σας: ἀλλὰ καὶ σοφίαν καὶ γνῶσιν, λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, ἐὰν ζητῇ τινας ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ φιλοδοξίαν καὶ ὑπερηφάνειαν, δὲν τὴν λαμβάνει. διότι κακῶς αὐτὴν ζητεῖ, διὰ τὴν ἀπώλειάν του. ὁ δὲ Θεὸς δὲν εἶναι δότης καὶ χορηγὸς τῶν κακῶν, καὶ αἴτιος τῆς ἀπωλείας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δότης τῶν ἀγαθῶν, καὶ αἴτιος τῆς τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίας.

4. „ Μοιχοὶ, καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ Κόσμου
„ ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ Κό-
„ σμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται.

Ἐδῶ ἀπορεῖ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. διὰ τί, εἰς καιρὸν ὁποῦ εἶναι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὁποῦ ἔχουν τὴν φιλίαν τοῦ Κόσμου, ἤτις εἶναι ἔχθρα μὲ τὸν Θεόν: καθὼς εἶναι οἱ φιλόδοξοι καὶ φιλόπλουτοι, χωρεῖς νὰ εἶναι μοιχοὶ, διὰ τί, λέγω, ὁ Ἀδελφόθεος ἀφῆκεν ὅλους τοὺς ἄλλους φίλους τοῦ Κόσμου, καὶ μόνους αὐαφέρει ἐδῶ τοὺς μοιχοὺς καὶ τὰς μοιχαλίδας; λύων ἓν τὴν ἀπορίαν λέγει: ὅτι ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἠθέλησε νὰ ὀνομάσῃ ἐκείνους ὁποῦ ἔχουν ὅλα τὰ εἴδη τῆς κακίας εἰς τὸν ἑαυ-

(1) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο „ αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, „ διότι κακῶς αἰτεῖσθε· αὐαφέρει ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ὁ „ τῆς ὀγδόης καὶ πενταετοῦς κεφαλαίου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱερα- „ χίας. ὅθεν καὶ ἐκ τούτου δείκνυται ἡ γνησιότης τῆς ἐπιστολῆς παύ- „ της τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. αὐτὸ τοῦτο αὐαφέρει καὶ ὁ θεσπέσιος φω- „ στὴρ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „ αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε. „ τοῖς μὲν ἐρωτῶσι (ἴσ. αὐτὸν) οὐκ εἰς κατόρθωσιν ἀφετῆς „ τὴν αὔξησιν χάριν· ἀλλ' εἰς ἀπόλαυσιν σαρκικῆς ἡδονῆς, καὶ „ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν, μονονουχὶ καὶ ἀποφάττει τὸ ὅς ὁ Θεός. „ χορηγεῖ δὲ παντελῶς οὐδέν. ἃ γὰρ αὖ ἀποφάσκει (ὁ Θεὸς) „ καὶ ἀπόβλητα ποιεῖται διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς βδελυρίαν, πῶς „ ἂν χορηγήσῃ τισιν; ἡ δὲ ἁπάσης γλυκύτητος πηγὴ, πῶς ἂν „ αὐτὴ πικρὸν ἀναβλύσῃ νᾶμα; (Βιβλ. θ'. εἰς τὸν Ἰωαννῆ τόμ. δ'.)

ἑαυτόν τας, μὲ τὸ χειρότερον καὶ μεγαλίτερον ὄνομα τῆς μοιχείας, καὶ μὲ αὐτὸ νὰ δείξη πῶς εἶναι ἐργάται καὶ τῆς ἄλλων ἁμαρτιῶν. διὰ τί, ὅποιος θετέον εἶναι φιλόδοξος, ἢ φιλάργυρος, ἢ κλέπτης, ἢ πλεονέκτης, αὐτὸς ἀναγκαίως δὲν εἶναι καὶ μοιχός. ἀλλ' ὅποιος εἶναι μοιχὸς, αὐτὸς εἶναι ἀκόλυθον, νὰ ἦναι καὶ φιλόδοξος, καὶ φιλάργυρος, καὶ τὰ λοιπά. ὁ γὰρ μοιχὸς θέλει νὰ ἀπολαμβαύη ἀεμποδίσως καὶ πλατέως τὰς ἀσελγεῖς θράξεις τα, χρειάζεται νὰ ἔχη λαμπρὰ καὶ καλλωπισμένα ἱμάτια. χρειάζεται νὰ ἔχη τραπέζας ζυφιλὰς καὶ συβαριτικάς. ἵππους χρυσοχαλίνους, δούλους ἀραίους, καὶ ἄλλα ὅμοια. ταῦτα δὲ πάντα χρειάζονται δόξας καὶ ἀξιώματα διὰ νὰ ἀποκτηθῶν. καὶ πρὸ τούτων χρειάζονται ἄπορα πολλὰ θέλει νὰ ἀγοράζωνται μὲ πλησιόπτα. λοιπὸν ὅποιος εἶναι μοιχὸς καὶ ἀσελγὴς, αὐτὸς προλαβόν τως εἶναι φιλόδοξος, καὶ φιλόπλυτος. διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἁρμοδιώτατα ἐδῶ ὀνομάζει τὰς μοιχὰς, φίλας τοῦ Κόσμυ: ἤγουν τῆς παθῶν, καὶ τῆς ὑλικῆς καὶ φθειρομένης ζωῆς (κόσμος γὰρ ὀνομάζονται τὰ πάθη, κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ, καὶ ἡ ὑλικὴ ζωὴ, ὡς μήτηρ φθορᾶς, κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον) καὶ ἐχθρὰς τοῦ Θεοῦ. διὰ τί ἡ φιλία τοῦ Κόσμυ: ἤτοι τῆς παθῶν, καὶ τῆς φθαρτῆς ταύτης ζωῆς, αὐτὴ εἶναι μῖσος καὶ χωρισμὸς τοῦ Θεοῦ. δύω γὰρ θράγματα εἶναι, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, εἰς τὰ ὁποῖα καταγίνονται ὅλοι οἱ χεσιανοὶ ἄκρως ἀναντία ἀναμεταξύτων: ὁ Θεὸς, καὶ ὁ Κόσμος. καὶ δύω διαθέσεις ἀναντίας λαμβαύειν εἰς τὰ ψυχά τας, ἢ εἰς τὸν Θεὸν, ἢ εἰς τὸν Κόσμον: ἤγουν φιλίαν καὶ μῖσος. λοιπὸν ὅποιος χεσιανὸς ἔχει φιλίαν καὶ ἀγάπα εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὰ θεῖα καὶ οὐράνια θράγματα, αὐτὸς εἶναι καὶ λέγεται, φίλος μὲ τοῦ Θεοῦ, ἐχθρὸς δὲ τοῦ Κόσμυ. ὅποιος δὲ ἐκ τοῦ ἀναντίυ, ἔχει φιλίαν καὶ ἀγάπα εἰς τὸν Κόσμον, καὶ τὰ τοῦ Κόσμυ μάταια θράγματα, αὐτὸς εἶναι καὶ λέγεται, φίλος μὲ τοῦ Κόσμυ, ἐχθρὸς δὲ τοῦ Θεοῦ. (1)

Ἀνίσως δὲ εἶναι φίλοι τοῦ Κόσμυ καὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, ὅλοι οἱ ἄλλοι ἁμαρτωλοὶ, πόσῳ μᾶλλον οἱ θράττοντες τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς, ὁποῖοι εἶναι οἱ μοιχοί; ἤγουν οἱ πηγαίνοντες εἰς γυναῖκα ὕπανδρον, καὶ ἐπιβαλλόντες τὸν κοίτον τοῦ ἀδελφοῦ των. διότι αὐτοὶ κατ' ἐξαίρετον τρόπον εἶναι προσκολλημένοι εἰς τὸν φιλίαν καὶ ἀγάπα τοῦ Κόσμυ τούτυ, καὶ δὲν θέλυν νὰ ἀποθανοῦν καὶ νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ αὐτὸν μὲ τελειότητα. ἐπειδὴ καὶ νομίζυν τὸν Κόσμον τοῦτον, τόπον τῆς ἀναπαύσεώς των. εἰ ᾧ ἀπολαμβαύοντες τὰς ποθητὰς ἡδονάς των, νομίζυν ὡσὰν κόλασιν τὸ νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὸν παρόσαν ζωὴν διὰ τοῦ θανάτυ, καὶ νὰ ὑπάγυν εἰς τὸν ἄλλον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν κατηγορῶντας τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας ὡς μεγάλον καὶ βαρὺ, λέγει „ οὐ „ θαυμαστὸν ἐὰν ἄλῳ τις κλέπτων. κλέπτει γὰρ ἵνα ἐμπλήσῃ τὸν ψυχὸν αὐτοῦ πεινῶσαν, ὁ δὲ „ μοιχὸς δι' ὑστέρειαν φρενῶν, ἀπώλειαν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ θεραπεύεται. ὀδυνὰς τε καὶ ἀτιμίας ὑ„ ποφέρει. τὸ, τε ὄνειδος αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. (Παρ. ε'. 30.) (2)

5. „ Εἰ δοκᾶτε, ὅτι κενῶς ἡ Γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ „ πνεῦμα ὃ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν;

6. „ Μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. διὸ λέγει „ Κύριος ὑπερηφάνοις „ ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. (Παρ. γ'. 34.)

Πολλὰ δύσκολον καὶ ἀσαφὲς εἶναι τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ἡ αἰτία τῆς δυσκολίας του εἶναι, διότι ὁ ἅγιος Ἰάκωβος δὲν ἐφανέρωσεν αὐτολεξεὶ εἰς ποῖον μέρος λέγει τὸ ῥητὸν τοῦτο ἡ θεία Γρα-

φὴ,

---

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας εἶπεν „ Εἴτις „ ἕλοιτο πλάνον συλλέγων τὸν ἐξ ἀδικίας. ἢ τοῖς διακένοις δοξα„ ζοις ἐντρυφῶν· ἢ δωρεᾶς ταῖς κατὰ τὸν βίον ἐναβρύνεσθαι „ θέλων, αὐτὸν ὑφίστη τὸν τῆς ὅλων Θεὸν μονονυχὶ ἀνθιστάμενον „ καὶ μαχόμενον. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος ἔγραφε Μαθητὴς (ὁ „ Ἰακώβος δῆτος δηλ.) „ Εἴτις θέλει εἶναι φίλος τοῦ Κόσμου, „ ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. ὅπω παύσεται γάρ, ὡς ἔφω, „ ἀνθιστάμενος (ὁ Θεὸς) κατὰ τῆς τὰ γήϊνα φρονεῖν ἠρημένων. „ ἀλλ' ἀεὶ τῆς φορᾶς αὐτὰς καταλήξει μάχης. μισεῖ γὰρ φησὶν ὁ „ ἁλιτήριον, καὶ ἀποπέμπτον ποιεῖται τὸν φιλαμαρτήμονα (ἐρ„ μηνεία εἰς τὸν Μαλαχ. προκειμένυ ῥητῷ „ Η' Ἰσραὴλ κα„ τέσραπται πάμ. γ'.)

(2) Περὶ τῆς μοιχῶν δὲ καὶ τῆς πόρνων εἶπεν ὁ προφήτης Ὠσηὲ „ τὸν Κύριον ἐγκατέλιπον, ὅτι τέκνα ἀλλότρια ἐγεννήθησαν „ αὐτοῖς. (Ὡσ. ε'. 7.) καὶ ὁ Ναούμ „ Καὶ ἀθετήσασιν ἐν „ ταῖς σωτηρίαις αὐτῆς ἀπὸ πλήθος πορνείας. (Ναούμ. γ'. 4.) „ καὶ ὁ Ἀμώς „ Καὶ ὁδὸς καὶ πατὴρ εἰσεπορεύοντο πρὸς τὴν αὐτὴν „ παιδίσκην, ὅπως βεβηλώσωσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ αὐτῆς. (Ἀμ. „ β'. 7.) Καὶ ὁ Σολομὼν „ τέκνα δὲ μοιχῶν ἀτέλεσα ἔσαι, „ καὶ ἐκ παρανόμυ κοίτης σπέρμα ἀφανισθήσεται. ἐὰν τε γὰρ „ μακρόβιοι γένωνται, εἰς ἀθὲν λογισθήσονται. καὶ ἄτιμον ἐπ' „ ἔσχατον τὸ γῆρας αὐτῆς, ἐὰν τε ὀξέως τελευτήσωσιν, οὐκ ἔξε„ σιν ἐλπίδα. οὐδὲ ἐν ἡμέρᾳ διαγνώσεως παραμύθιον. Γενεὰς „ γὰρ ἀδίκου χαλεπὰ τὰ τέλη. (Σοφ. γ'. 16.) ὁ δὲ Κριτικὸς Φώτιος Ἀμφιλοχίων ζητήματι ῥηϊ. φέρων τὸ παρὸν ῥητὸν τοῦ Ἀδελφοθέου, ὅτι μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, λέγει, ὅτι μοιχὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου ὄχι μόνον ἔχωρισε τὸν ἑαυτόν τα ἀπὸ τοῦ ἀγάπα καὶ σύωσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐπαράσε νὰ χωρίσῃ καὶ τοῦ ψυχοῦ ὅπου σωτηρικῶς μὲ τὸν ἀληθινὸν νυμφίον Χριστόν, καὶ σμίγοντας μὲ αὐτοῦ, τοῦ ἔκαμε μοιχαλίδα. μοιχαλὶς δὲ ἔναι κυρίως, ἐκείνη ἡ ψυχὴ, ὅπου ἐχωρίσθη μὲν ἀπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἐκλινε δὲ εἰς τὰς κοσμικὰς ἡδονὰς, ἤτε μὲ ἀπάτου τινος, ἤτε καὶ ἀπὸ λόγυσης κινηθεῖσα. εἰς πολλὰ δὲ θράγματα λαμβαίνεται τὸ ὄνομα τοῦ μοιχοῦ καὶ τῆς μοιχαλίδος. διὰ τί ὅποιος αὐθρας, καὶ ὅποια γυνὴ, φροντίσῃ ἔσπερα ἀπὸ τοῦ ἀγάπα τοῦ Χριστοῦ, ἢ δόξαν, ἢ ἡδονὰς ἄλας φθαρτὰς καὶ ματαίας, καὶ ἐπιχειρήσῃ νὰ τραβιχθῇ καὶ ἄλλας εἰς τοῦ ὁμοίαν φροτίμησιν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς τοιούτων, μοιχὸς, καὶ μοιχαλὶς ὀνομάζεται. Πρῶτον δὲ λέγει τὰς μοιχὰς ὁ Ἀπόστολος, καὶ δεύτερον τὰς μοιχαλίδας, διότι, κατὰ τὸν αὐτὸν Φώτιον, οἱ μοιχοὶ τὸ φρωτεῖον ἔχυσι κατὰ τὸ

φή. ἀλλὰ μόνον ἐπῆρε τὸ νόημα ἐκείνης, καὶ τὸ ἐπαράφρασεν ὅτω, καθὼς εἶναι ἐδῶ γεγραμμένον. ὅθεν καὶ οἱ διδάσκαλοι κρίνει ἑρμηνεύεται, δὲν εἶχήνησαν αὐτὸ μὲ σῶμα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα. ἀλλὰ ἄλλος μᾶλλον, τὸ εἶχήνησε μὲ σῶμα βόπον, ἄλλος δὲ, μὲ ἄλλον. ὅθεν ἡμεῖς ἐδῶ τὸ εἶχηγοῦμαι καθὼς οἱ θεῖοι πατέρες διδάσκαλοι τὸ εἶχηγοῦσιν. ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερεν ὁ Ἀδελφόθεος περὶ τῶν μοιχῶν καὶ μοιχαλίδων, ὅτι αὐτοὶ καὶ οἱ τοιοῦτοι ὅμοιοι: δηλαδὴ οἱ εἰς τὰς σαρκικὰς καὶ αἰσχρὰς ἡδονὰς καταγινόμενοι, εἶναι φίλοι τοῦ Κόσμου, καὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ: διὰ τοῦτο ἀκολούθως φέρει τὸ νόημα τῶν ῥητῶν ἐκείνων ὁποῦ λέγει ἡ Θεία Γραφὴ, περὶ τῶν μοιχῶν καὶ ἀκολάστων ἐκείνων Γιγάντων, τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ: δηλαδὴ τὸ „ ὁ μὴ μείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς „ ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. (Γεν. ς'. 3.) σᾶς φαίνεται, λέγει, ὦ χεισιανοί, ὅτι κενῶς καὶ ματαίως λέγει ἡ ἁγία Γραφὴ ὅτι τὸ πνεῦμα: ἤγουν ἡ ψυχὴ, ὁποῦ κατοικεῖ εἰς ἡμᾶς, αὐτὴ ποθεῖ καὶ ἐπιθυμεῖ τὰς μοιχείας, καὶ πορνείας, καὶ τὰς ἄλλας ἡδονὰς τῆς σαρκός; καθὼς τὰς ἐπιθύμησαν καὶ ἐκεῖνοι οἱ παλαιοὶ Γίγαντες οἱ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, περὶ τῶν ὁποίων γέγραπται ὅτι „ ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ (ἤτοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ „ Σὴθ καὶ τοῦ Ἐνὼς τοῦ ἐπικληθέντος Θεοῦ) τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων (ἤτοι τῶν ἀπογόνων „ τοῦ Κάϊν) ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας, ἀπὸ πασῶν, ὧν ἐξελέξαντο. (Γεν. ς'. 2.) ὄχι: μὴ σᾶς φαίνεται ὅτι ματαίως καὶ ψεύδως λέγει τοῦτο ἡ Γραφή. ἀλλὰ ἀληθῶς καὶ διὰ τῶν ἔργων. ὥσπερ γὰρ οἱ Γίγαντες ἐκεῖνοι τόσον πολλὰ ἐδόθησαν εἰς τὰ πάθη καὶ ἡδονὰς, ὥστε ὁποῦ ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἡ ἄϋλος καὶ πνευματικὴ, ἔγινε σχεδὸν ὑλικὴ καὶ σάρκα. καὶ διὰ τοῦτο παρεκινήθη ὁ Θεὸς νὰ μὴν ἀφήσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμά του: ἤγουν τὴν ψυχὴν τὴν διὰ τὸ ἁγίου Πνεύματος δημιουργηθεῖσαν, ἀλλὰ νὰ τὴς θανατώσῃ μὲ τὸν παγκόσμιον ἐκεῖνον κατακλυσμόν: ἔτζι καὶ τώρα ἡ ψυχὴ ὁποῦ κατοικεῖ εἰς ἡμᾶς, ἐπιποθεῖ τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονάς. διὰ τί; πρὸς φθόνον: ἤγουν διὰ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου, τὸν ὁποῖον ἔδειξεν ὁ κατάρατος ἐξ ἀρχῆς ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου. ὅπως γὰρ ὁ μιαρὸς φθονήσας τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνθρώπου, μὲ πονηρὰν συμβουλὴν ἀπάτησεν αὐτὸν, καὶ τὸν ἐκατάπεισε νὰ παραβῇ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ φάγῃ ἀπὸ τὸν ὡραῖον καρπὸν τοῦ ἀπηγορευμένου ξύλου. ταυτὸν εἰπεῖν, τὸν ἐχώρισεν ἀπὸ τὰς νοητὰς ἡδονὰς τῶν θείων καὶ πνευματικῶν, καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν ἀγάπην τῶν αἰσθητῶν καὶ σωματικῶν ἡδονῶν. καὶ ἔτζι τὸν λογικὸν καὶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ γενόμενον ἄνθρωπον, ἔφερε φεῦ! εἰς τὴν ὁμοίωσιν τῶν ἀλόγων κτηνῶν. καὶ ἀφ' οὗ ὁ παγκάκιστος τὸν ἐθανάπωσε κατὰ τὴν ψυχήν, χωρίσας αὐτὸν ἀπὸ τὴν ζωοποιὸν χάριν καὶ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑποδουλώσας εἰς ὅλα τὰ φθαρτικὰ πάθη καὶ εἴδη τῆς κακίας, τέλος πάντων τὸν ἐθανάπωσε καὶ κατὰ τὸ σῶμα. καὶ ταῦτα πάντα ἐποίησεν ἀπὸ μόνον καὶ μόνον τὸν φθόνον του. καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ φθόνῳ δὲ „ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κόσμον. (Σοφ. β'. 24.)

Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἀπλαγχνισθεὶς τὴν ἐχάτην ταύτην ἀθλιότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἔστειλε τὸν μονογενῆ του υἱὸν εἰς τὸν Κόσμον, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἔπαθε καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη: καὶ ἔτζι διὰ τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας, καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἔδωκε μεγαλητέραν χάριν καὶ δύναμιν εἰς κάθε χεισιανὸν, νὰ ἀντιστέκεται εἰς τὸν ὑπερήφανον διάβολον, καὶ νὰ νικᾷ τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς ὁποῦ τοῦ προσβάλλει, φυλάττοντας τὰς ἁγίας καὶ ζωοποιοὺς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς. (1) ὅθεν ὅποιος χεισιανὸς ἀντιστέκεται μὲ καὶ πολεμεῖ τὸν διάβολον, καὶ νικᾷ τὰ πάθη καὶ θελήματα τῆς σαρκὸς, ταπεινόνεται δὲ διὰ τὴν νίκην ταύτην, ἀποδίδωντας ὅλον τὸ πᾶν τῆς νίκης εἰς τὸν Θεόν: αὐτὸς λαμβάνει μεγαλητέραν χάριν καὶ δύναμιν εἰς τὸ νὰ καταρθώσῃ καὶ ἄλλας ὑψηλοτέρας καὶ μεγαλητέρας ἀρετάς: καθὼς γράφει ὁ Παροιμιαστὴς „ Κύριος ὑπερηφάνοις „ ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. (2)

7. „ Ὑπο-

τὴν κακίαν τῆς μοιχαλίδων, ὡς τῆς ἁμαρτίας διδάσκαλοι, καὶ ὡς διπλῶς ἁμαρτάνοντες. διὰ μὲν, διατὶ ἀπώλεσαν αὐτοὶ τὸν ἑαυτόν τους, καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ ἐτραβίξαν καὶ τὰς γυναῖκας, ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνδρας, εἰς τὴν ὁμοίαν ἀπώλειαν.

(1) Μὲ ἕνα τοιοῦτον νόημα ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Γακώβου, καὶ ὁ ἀοίδιμος καὶ σοφώτατος πρώην Μητροπολίτης τῆς Πετρουπόλεως κύριος Γαβριὴλ, ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσῃ ἑρμηνείᾳ τῆς ἐπιστολῆς Ἐπισολῶν εἰς σλαβονικὴν διάλεκτον. ὅτι δὲ μεγαλητέραν δύναμιν καὶ χάριν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς κάθε Χεισιανὸν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἀδάμ, μαρτυρεῖ ὁ θεῖος Αὐγουστῖνος λέγων „ τί πίνω; ὁ Ἀδὰμ δὲν εἶχε τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν; „ εἶχε δὴ καὶ μεγάλην... πλὴν ἡ μετὰ τὴν παράβασιν „ ὑπὸ Χριστοῦ δοθεῖσα, μείζων ἐστὶ τῆς τοῦ Ἀδάμ, ὅτιγε καὶ αἱ δε- „ νεσεῖς εἰσιν οἱ ταύτην λαμβάνοντες. (Βιβλ. περὶ διορθώσεως καὶ χάριτος.)

(2) Διὰ νὰ μὴ λυπήσω τοὺς φιλολόγους καὶ περιέργους, ἐδῶ σημειῶ ἐδῶ καὶ τὰς ἑρμηνείας ὁποῦ κάμνουσι μεσιτικοὶ Πατέρες εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο. Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἔτω λέγει. ἐπειδὴ ἀπὸ φθόνον τοῦ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κόσμον, καὶ ἐκατοίκησεν εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἡ ἁμαρτία: διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐκατοίκησεν εἰς τὸν αὐτὸν ἔσω ἄνθρωπον διὰ τοῦ Πνεύματός του, ὄχι μόνον διὰ νὰ καταργήσῃ τὸν ἐκ τοῦ φθόνου τοῦ διαβόλου παρεισενηθέντα θάνατον: ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δώσῃ μεγαλητέραν χάριν εἰς τὸν ἄνθρωπον. πῶς δὲ ταύτην ἔδωκε; νικήσας μὲν καὶ ἀφανίσας τὸν ἐπίβουλον τοῦ ἀνθρώπου διάβολον, χαρίσας δὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον ζωὴν, καὶ ζωὴν αἰώνιον, ἀντὶ τοῦ θανάτου ὁποῦ τοῦ ἐπροξένησεν ὁ διάβολος „ ἐγὼ γὰρ φησιν ἦλθον, ἵνα ζωὴν „ ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. (Ἰωαν. ι'. 10.) διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀκολούθως εἶπε „ Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται. διατί „ πῶς δὲν εἶναι ὑπερήφανος ὁ διάβολος ὁποῦ καυχᾶται καὶ λέ-

γει

7. „ Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ. ἀντίστητε τῷ Διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' „ ὑμῶν.

Ἀκόλουθον εἶναι καὶ τὸ παρὸν ῥητὸν μὲ τὸ ἀνωτέρω. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται μὲν εἰς τὰς ὑπερηφανίας, δίδει δὲ χάριν εἰς τὰς ταπεινάς: διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, ὅτι ὑποταχθῆτε εἰς τὸν Θεὸν χριστιανοί. διὰ τί καθὼς ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, μαθὼν ἀφ' ὧν ἔπαθε, δίκαιον εἶναι νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὸν Θεὸν „ δίκαιον ὑποτάσσεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ μὴ „ θνητὸν ὄντα ἰσόθεα φρονεῖν ὑπερηφάνως. (β'. Μακ. θ'. 12.) ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐνθύμιζε πάντοτε εἰς τὴν ψυχήν του τὴν ὑποταγὴν ταύτην λέγων „ πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι ἡ ψυχή μου. (Ψαλμ. ξά'. 5.) λαβόντες δὲ τὴν χάριν καὶ δύναμιν ὁποῦ δίδει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ὑποτασσομένους, μὲ αὐτὴν ἀντισταθῆτε ἀνδρείως εἰς τὸν διάβολον, ὅταν προσβάλλῃ εἰς ἐσᾶς τοὺς αἰσχροὺς καὶ πονηροὺς καὶ βλασφήμους λογισμούς: καὶ βέβαια θέλει φύγῃ αὐτὸς ἀπὸ λόγου σας, φοβούμενος, σᾶς μὴν τὴν χάριν καὶ δύναμιν ὁποῦ ἐλάβετε διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, εἰς τὸ νὰ καταπατῆτε αὐτὸν καὶ ὅλην τὴν δύναμίν του. καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν „ ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ὅπου πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ „ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. (Λουκ. ι'. 19.) καὶ ἄλλο δὲ, φοβούμενος τὴν αὐθείαν καὶ μεγαλοψυχίαν τὴν ἐδικήν σας, καὶ τὸν ἡγεμονικὸν καὶ αὐτοκρατορικὸν λογισμὸν ὁπού δείχνετε κατ' αὐτῶν, νομίζοντες αὐτὸν ὡσὰν σᾶς κυνάριον, καὶ καταφρονοῦντές τον ὡσὰν σᾶς κώνωπα. σᾶς βδαλλάρύτει δὲ εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον τὸν κατὰ τοῦ διαβόλου, φρόνιμον μὲν ὁ Σολομών, λέγων, ὅτι κακία κακὸν δὲν ἀντιτάσσεται εἰς τὴν θεοσοφίαν, καὶ εἰς τὸν ἔχοντα αὐτὴν χριστιανὸν „ οὐκ ἀντιτάσσεται „ αὐτῇ ὁδὸν πονηράν. (Σοφ.) δεύτερον δὲ, ὁ μακάριος Παῦλος λέγοντας „ ἐνδύσασθε τὴν πα- „ νοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν „ ὑμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα. ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσ- „ μοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. (Ἐφ. ς'. 11.) (1)

8. „ Ἐγ-

„ γὼ „ ἐπαίρω τὴν ἀετέρνην τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου, καὶ „ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ. (Ησ. ιδ'. 14.) καὶ πάλιν „ καὶ „ τοὺς οἰκισμοὺς ὅλως καταλήψομαι σᾶν νοσσιὰν, καὶ ὡς „ καταλελειμμένα ὠὰ ἀρῶ, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς φύξεται ἢ ἀντείπῃ μοι; (Ησ. ι'. 14.) (παρὰ τῷ Θεοφιλάκτῳ.)

Ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης χεδὸν σύμφωνον ἑρμηνείαν ποιεῖ τοῖς ῥητοῖς μὲ τοὺς ἐδικούς μας. λέγει γάρ: τοῦτο νὰ ἔχετε φιλίαν μὲ τὸν Κύριον, ὦ χριστιανοί, ἤτις εἶναι ἔχθρα πρὸς τὸν Θεὸν, τοῦτο τὸ πάρετε, ἕνα μέν, ἀπὸ τὴν ἐδικήν σας ἀπροσεξίαν. καὶ ἄλλο δέ, ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου, ὁποῦ τις ἐπιτρέθη νὰ λάβῃ τὸ πνεῦμα ὁποῦ κατοικήσεν ἐν ὑμῖν: ἤγουν τὴν λογικήν ψυχήν σας: ὑποχείριον καὶ δοῦλον εἰς τὸν ἑαυτόν του, μὲ τὰς μοιχείας καὶ πορνείας, καὶ μὲ τὰς λοιπὰς σαρκικὰς ἡδονάς ὁποῦ σᾶς προσβάλλει. εἶδε ὅμως αὐτὸς μέζονα δίδωσι χάριν: ἤγουν μεγαλυτέραν χάριν παρέχει εἰς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναντιάμαχους εἰς τὰς προσβολὰς καὶ ἐλκυστικὰς τοῦ παρακινήτας, μὲ τὸν ποιὸν φθόνον. φέρει δὲ εἰς μαρτυρίαν τὸ ῥητὸν τῆς Γραφῆς: ὅτι τοῦτο παροιμιακῶς βίβλος τὸ „ Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ „ δίδωσι χάριν. ὡσὰν νὰ τοὺς λέγῃ ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος. ἀδελφοί μου Χριστιανοί, μὴ φοβηθῆτε τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου, καὶ τὰς μηχανὰς του τὰς πονηρὰς. ἐπειδὴ ἔχετε συνεργὸν καὶ συμβοηθοὺς τοὺς ὑπερηφάνους, καὶ δίδει εἰς τοὺς ταπεινοὺς χάριν, πολλῷ μᾶλλον ἀντιτάσσεται τὸν ὑπερήφανον ὁ ὑπερηφάνων διάβολον τὸν μεγαλαυχήσαντα καὶ τραχηλιάσαντα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ Παντοκράτορος; τῶν ποιῶν λοιπὸν ἀντιτάσσεται καὶ πολεμεῖ μαζὶ μὲ ἐσᾶς ὁ Κύριος, τοὺς αὐτιτοιμάσατος ἐνῶν, καὶ σᾶς δίδει χάριν καὶ δύναμιν εἰς τὸ νὰ νικήσετε τὰς μεθοδείας καὶ ἐπιβουλάς του. τὸ ῥητὸν δὲ ὁποῦ ἀναφέρει ὁ Ἰάκωβος πῶς λέγει ἡ Γραφὴ, ἑρμηνεύει ὁ αὐτὸς Μητροφάνης πῶς εἶναι ἐκεῖνο „ Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις „ τῇ γυναικί. τί ἔστι εἶπεν ὁ Θεός. ἐὰν μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς „ ξύλου τοῦ ὄντος ἐν τῷ παραδείσῳ: ἤγουν τὰ λοιπὰ ἐκτὸς τοῦ „ θανάτου „ ἀποθανεῖσθε. ἤδει γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι, ἢν αὖ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοὶ „ γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν. (Γεν. γ'. 1.) ἢ τὸ ῥητὸν τὸ „ Σαμαρείας τὸ λέγον τοῦτο Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐν „ καὶ ὁ διάβολος „ εἰσῆκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. (Ζαχ. γ'. 1.)

Οἱ δὲ σοφὸς Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκουμενίῳ λέγουσιν, ὅτ ἐπειδὴ οἱ τότε ψευδοδιδάσκαλοι ἦτοι χριστιανῶν, περὶ ὧν εἶπε προλαβόντως ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ὑπερηφανεύοντο ὡς τὴν σοφίαν τους, δολόνοντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας μὲ νόθας διδασκαλίας: διὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς ὁ Ἀδελφόθεος. ἐκεῖ ζητᾶτε μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς Γραφῆς περὶ τούτου, ἀκούσατε „ Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσε- „ ται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ὦ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται εἰς τοὺς ὑπερηφάνους, εἰς δὲ τοὺς ἐχθροὺς σωωθίζομεν νὰ ἀντιπαστώμεθα: λοιπὸν ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ ὑπερήφανοι. διότι ἡ Γραφὴ δὲν λέγει τοῦτο ματαίως, ἢ διὰ φθόνον. ἀλλὰ διὰ τί πρέπει νὰ καποικήσῃ εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. ὥστε αὖ πείθεσθε εἰς τὰ λόγια τῆς Γραφῆς, ταπινωθῆτε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ λάβετε χάριν τὴν τῆς ὑψώσεως. ὑπερηφανία δὲ εἶναι, ἡ εἰς τέλος ἐπηρμένη κακία, καὶ διαφέρει ἀπὸ τὴν οἴησιν. καθ' ὅ, τι ἡ μὲν ὑπερηφανία ἐπαίρεται εἰς ἐκεῖνα τὰ χαρίσματα ὁποῦ ἔχει ὁ ἄνθρωπος. ἡ δὲ οἴησις, ἐπαίρεται καὶ εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ δὲν ἔχει, ὥστε ἡ οἴησις χαρότερον πάθος εἶναι ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, καὶ ὑπερηφανίαν. γεννᾶται δὲ αὕτη ἀπὸ τὴν φίλαυτον παθῶν φιλαυτίαν.

(1) Σημείωσαι, ὅτι τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος: ἤγουν τὸ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν, εἶναι τὸ ἴδιον ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Παῦλος „ μὴ δίδητε τόπον τῷ διαβόλῳ. (Ἐφ. δ'. 27.) ἤγουν ὅταν ὁ διάβολος προσβάλλῃ εἰς ἐσᾶς τοὺς αἰσχροὺς, πονηροὺς καὶ βλασφήμους λογισμούς, αὐτισέχεσθε καὶ πολεμεῖτε αὐτὸν, καὶ μὴ δίδητε τόπον εἰς αὐτὸν: ἤγουν μὴν ἀφίνετε τὴν καρδίαν σας νὰ ἐμβαίνῃ εἰς αὐτὴν ὁ ἐχθρὸς μὲ τοὺς σωθασμούς καὶ συγκαταθέσεις τῶν λογισμῶν. πῶς δὲ αὐτισέχεται τινας εἰς τὸν διάβολον; ἢ πῶς φεύγει ὁ Διάβολος ἀπὸ αὐτὸν; ἐὰν σωωθίζῃ νὰ μελετᾷ παντοτε εἰς τὴν καρδίαν του, ταυτὸν τοῦτο ὁποῦ προσλαβὼ „ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ἐλέησόν με. καθὼς ὑβάσταζαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, οἱ καλούμενοι νηπτικοί. ἐπειδὴ τὸ ἅγιον καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ μελετῶμενον, γίνεται ὡσὰν μία μάχαιρα καὶ μαχαίζει καὶ μαχαίζει τὸν Διάβολον, καὶ διώκει αὐτὸν καὶ τὰς μετ' αὐτὸ δαίμονας ἀπὸ τὴν καρδίαν. ὅθεν ἔτσι ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος „ Ἰησοῦ ὀνόματι μαχίζε πολεμίους.

8. „ Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιᾶ ὑμῖν.

Ἐγγίζετε, λέγει, ὦ χριστιανοὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ βέβαια ἔχει νὰ ἐγγίξῃ καὶ ὁ Θεὸς εἰς ἐσᾶς. ἐγγίζει δὲ ὁ χριστιανὸς εἰς τὸν Θεὸν, ὄχι μὲ τὰ χείλη καὶ μὲ τὴν ἐξωτερικὴν κίνησιν τοῦ σώματος, τιμῶντας αὐτὸν καὶ λατρεύοντας: ἀλλὰ ἐγγίζει εἰς αὐτὸν μὲ τὴν καρδίαν, καὶ μὲ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς του, ἀγαπῶντας αὐτὸν μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν, καὶ φυλάττοντας μὲ ὅλην τὴν θέλησιν τὰς ἁγίας του ἐντολάς. διὰ τί ἄκουσον πῶς φανερώνεται ὁ Θεὸς διὰ ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἐγγίζουν ὑποκριτικῶς μὲ μόνα τὰ χείλη „ ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς „ οὗτος τῷ στόματι αὐτῶ, καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με. ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω „ ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. (Ἡσ. κθ'. 13.) εἰς ἐκείνους δὲ ὁποῦ ἐγγίζουν εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν καρδίαν, βέβαια καὶ ὁ Θεὸς ἐγγίζει εἰς αὐτοὺς μὲ κάποιον ξεχωριστὸν τρόπον τῆς χάριτός του καὶ βοηθείας. ὅθεν καὶ λέγει διὰ τοῦ Ἱερεμίου „ Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐ Θεὸς πόρρω- „ θεν. (Ἱερ. κγ'. 23.) πολλοὶ ὄχλοι ἠκολούθουν ποτὲ εἰς τὸν Ἰησοῦν, καὶ τόσον πολλὰ τὸν ἔγγι- „ ζον, ὥστε ὁποῦ καὶ ἐσυνοχώρουν αὐτόν „ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ὄχλος πολὺς καὶ συνέθλιβον αὐ- „ τόν. (Μάρκ. ε. 24.) ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε πῶς δὲν τὸν ἔγγισέ τινας. διὰ τί; διὰ τὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ τὸν ἔγγιζον, δὲν τὸν ἔγγιζον μὲ πίστιν καὶ ἀγάπην. τὸν ἔγγισε δὲ καὶ ἡ αἱμορροοῦσα, ἀλλὰ τὸν ἔγγισε μὲ πίστιν πολλὴν, μὲ ἀγάπην θερμὴν, καὶ μὲ ὅλην τὴν διάθεσιν τῆς καρδίας της, καὶ παρευθὺς ἰατρεύθη ἀπὸ τὸ πάθος της, ὅθεν ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε περὶ αὐτῆς „ τίς μου ἥψα- „ το τῶν ἱματίων; ἐγὼ δὲ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. βλέπεις χριστιανὲ πόσον δύνα- ται νὰ κάμῃ ἕνα ἀληθινὸν ἐγγίξιμον τοῦ Θεοῦ;

Ἠξεύρεις ὅτι καὶ δύω τρόπους ἐγγίζει ὁ χριστιανὸς εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ὁ Θεὸς ἐγγίζει εἰς τὸν χριστιανὸν, φυσικῶς, καὶ προαιρετικῶς. καὶ φυσικῶς μὲν ἐγγίζει ὁ χριστιανὸς εἰς τὸν Θεόν. διὰ τὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀπολαμβάνει τὸ εἶναι, καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὴν κίνησιν, καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι προόδοιαν καὶ συντήρησιν, καὶ ὅλην τὴν σύστασιν τῆς φύσεώς του. καὶ τοῦτο καὶ ὅλοι οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ αἱρετικοὶ ἄνθρωποι ἐγγίζουν εἰς τὸν Θεόν, ἀπολαμβάνοντες ἀπὸ αὐτὸν ὅλα τὰ φυσικὰ ἀγα- θά. ἐγγίζει δὲ καὶ ἀντιστρόφως ὁ Θεὸς εἰς τοὺς χριστιανοὺς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους φυσικῶς. διὰ τὶ ἐκ τῆς ἀγαθότητός του χαρίζει εἰς αὐτοὺς τὸ εἶναι, καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα κατὰ φύσιν ἀγαθά. ὅθεν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δύνεισκονται ἐν τῷ Θεῷ καὶ σωΐ- ζονται. ἐπειδὴ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον „ ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν. (Πράξ. ιζ'. 28.) ἐγγίζει δὲ καὶ προαιρετικῶς ὁ χριστιανὸς εἰς τὸν Θεὸν, ὅταν πιστεύῃ ὀρθῶς καὶ ἀδιστάκ- τως εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν καὶ ἐλπίζῃ εἰς αὐτὸν ὁλοψύχως, καὶ ἀγαπᾷ αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας του. κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ αἱρετικοὶ δὲν ἐγγίζουν εἰς τὸν Θεόν. διὰ τὶ ὅτε πιστεύουν εἰς αὐτὸν ὀρθοδόξως, ὅτε τὸν ἀγαπῶν. ἀλλὰ μάλιστα καὶ τὸν βλασφημοῦν. ἐγγίζει δὲ ὁ Θεὸς κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ εἰς τοὺς χριστιανούς. διὰ τὶ τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ καὶ ἀγαπῶν- τας, καὶ αὐτὸς ἀνταγαπᾷ, καὶ τοὺς ἔχει ὡς οἰκείους καὶ φίλους του. ὅθεν ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον φανερώνει τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἐγγίζουν εἰς τὸν Θεόν. προαιρετικῶς δηλαδή. ἀγα- πῶντες αὐτὸν καὶ φυλάττοντες τὰ προστάγματά του. διὰ τὶ δὲ πρῶτον λέγει νὰ ἐγγίζουν οἱ χρι- στιανοὶ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἔπειτα λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἐγγίζει εἰς τοὺς χριστιανούς; διὰ τὶ ὁ Θεὸς εἶ- ναι ἕτοιμος πάντοτε νὰ ἐγγίσῃ διὰ τῆς χάριτός του εἰς τοὺς χριστιανούς, προσμένει δὲ νὰ τὸν ἐγ- γίσουν αὐτοί, ἀναγκαῖα καὶ τὸ νὰ ἐγγίσουν αὐτοὶ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ αὐτὸ τὸ νὰ θελήσουν τοῦτο, ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ λαμβάνουν. ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ὁποῦ χαρίζει καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Λοιπὸν διὰ νὰ γένῃς καὶ σὺ χριστιανὲ οἰκεῖος καὶ φίλος τοῦ Θεοῦ, σπούδαζε νὰ τὸν ἀ- γαπᾷς μὲ ὅλην σου τὴν καρδίαν, καὶ νὰ φυλάττῃς τὰς ἐντολάς του. διὰ τὶ ταῦτα ποιῶν, ἐγγί- ζεις πάντοτε εἰς τὸν Θεόν: καθὼς σοι φανερώνει ὁ Ὡσηὲ „ ἔγγιζε πρὸς τὸν Θεόν σου διὰ παν- „ τός. (Ὡσ. ιβ'. 6.) (1)

„ Κα-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ „ ἐγγὺς „ Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ τοῦ λγ'. ψαλμ. τῇ „ ἑαυτοῦ ἀγαθότητι πᾶσιν ὁ Κύριος ἐγγίζει, μακρύνομεν δὲ „ ἑαυτοὺς ἡμεῖς διὰ τὰς ἁμαρτίας. ἰδοὺ γὰρ φησιν οἱ μακρύ- „ νοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται· διὰ τοῦτο Μωϋσῆς ἐγγί- „ ζειν λέγεται τῷ Θεῷ, καὶ ἕτερος ἄλλος παραπλησίως ἐκεί- „ σε ἀνθραγαθήματα καὶ πράξεις ἀγαθὰς, ἐγγὺς γίνεσθαι τοῦ „ Θεοῦ.

„ Καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι.
9. „ Ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν
„ εἰς πένθος μετατραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν.

Ἀφ' ὃ ὁ Ἀδελφόθεος ἐπαράγγειλεν εἰς τὰς χριστιανὰς νὰ ταπεινωθῶν καὶ νὰ ὑποταχθῶν εἰς τὸν Θεόν. καὶ ἀφ' ὃ τὰς ἐπαραθάρρυνε νὰ ἀντιστέκωνται εἰς τὸν διάβολον, καὶ νὰ πλησιάζων εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν ἐνάρετον ζωήν: πόρα ἐδῶ τὰς παραγγέλλει νὰ καθαρίσων τὰς χεῖρας των ἀπὸ τὰς προτέρας ἁμαρτίας. ἁμαρτίαις δὲ τῷ χειρῶν, εἶναι ἡ ἁρπαγαῖς, ἡ πλεονεξίαις, ἡ κλεψίαις, οἱ φόνοι, τὰ αἰσχρὰ πιασίματα, καὶ ὅσα ἄλλα, μὲ τὰ ὁποῖα μολύνει ὁ ἄνθρωπος τὰς χεῖράς τε. καθαρίζονται δὲ αἱ χεῖρες ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας μὲ τὰς ἀρετὰς τὰς ἐναντίας: ἤγουν μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τῷ κλεψιμαίων πραγμάτων. μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τῷ ἁρπαγῶν, καὶ πλεονεξιῶν, μὲ τὴν ἀποχὴν τῷ αἰσχρῶν πιασιμάτων. καὶ ἐξαιρέτως μὲ τὴν εἰς τὸς πτωχὸς ἐλεημοσύνην. καθὼς προσάζει ὁ Θεὸς λέγων „ ἀ μὴ συσφίγξεις τὴν χεῖράσε ἀπὸ τὸ ἀδελφόσε „ τὸ ἐπιθεωμῶσε. ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σε αὐτῷ. (Δευτ. ιέ. 8.) λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι πολλοὶ χριστιανοὶ, ἔχων συνήθειαν καὶ νίπτων τὰς χεῖράς των, ὅταν ἔχων νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. (1) καλὴ συνήθεια εἶναι αὐτή. ἔπρεπεν ὅμως προτιμότερον νὰ νίπτων ἔσι καὶ νὰ καθαρίζων τὰς χεῖράς των, ὄχι ἀπὸ τὰς σωματικὰς λέρας, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ψυχικὰς, ὁποῖαι εἶναι αἱ ἁμαρτίαι ὁπὸ ἔπεμψι ἀνωτέρω. ἐπειδὴ δὲ ἡ καρδία εἶναι ἀρχὴ καὶ ῥίζα ὅλων τῷ ἐξωτερικῶν πράξεων ὁπὸ ἐνεργοῦνται μὲ τὰς χεῖρας, διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, νὰ καθαρίσων οἱ δίψυχοι: ἤγουν οἱ δίγνωμοι χριστιανοί: τὴν καρδίαν τως. διὰ τί, κατὰ τὸν λόγον τὸ Κυρίου „ ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορ-
„ νεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά ἐζι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. (Ματθ. ιέ. 18.) ἤγουν αὐτὰ ἕλα, λέγει, τὰ πάθη ὁπὸ διγαίνουν ἀπὸ τὴν καρδίαν, εἶναι ὁπὸ μολύνουν καὶ κάμνουν ἀκάθαρτον ὅλον τὸν ἄνθρωπον. τὸν τρόπον δὲ, μὲ τὸν ὁποῖον καθαρίζεται ἡ καρδία, διδάσκει πολλάκις ὁ ἅγιος Ἰάκωβος λέγωντας, ταλαιπωρήσατε ὦ χριστιανοί: ἤγουν μὲ τὴν θέλησίν σας κακοπαθήσατε, καὶ θελήξετε νὰ ὠφελπαθῆτε τὸν σωτῆρα καὶ τελειμμόνα σράταν τῆς ἀρετῆς, ἥτις σᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸν ζωὴν τὸν αἰώνιον: καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. καὶ ἄφετε τὴν πλατεῖαν σράταν τῷ ἡδονῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας, ἥτις σᾶς κρημνίζει εἰς τὴν ἀπώλειαν. πενθήσατε καὶ κλαύσατε. (2) ἐπειδὴ τὸ πένθος καὶ ἡ κατὰ Θεὸν λύπη, καὶ μάλισα τὸ κλαύσιμον καὶ τὰ δάκρυα, αὐτὰ πολλὰ βοηθῶν εἰς τὸ νὰ καθαρίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν μολυσμὸν τῆς καρδίας τε, καὶ νὰ λάβῃ συγχώρησιν τῷ ἁμαρτιῶν τε. καὶ ἡ αἰτία εἶναι, διὰ τί τὰ δάκρυα ἐξαντλῶνται ἀπὸ τὸ καθαρὸν καὶ ζωτικὸν ὑγρὸν ὁπὸ διέρισκεται τειγύρω εἰς τὴν καρδίαν. ὅθεν καὶ ἱδρῶτα τῆς καρδίας ὠνόμασε ταῦτα ὁ ἱερὸς Αὐγυσῖνος. ἐκθλιβομένων λοιπὸν τῷ δακρύων ἐκ τῆς καρδίας, συνεκθλίβονται μαζὶ καὶ τὰ πάθη καὶ ἡ ἀκαθαρσίαις τῆς καρδίας, ὡς λέγει ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος „ συνεκθλίβει διὰ τῷ πένθει καὶ τὰ πάθη. (λόγ. εἰς τὴν Ξύλην)

ἤξθ-

---

(1) Τὰ λόγια τὰ θείου Χρυσοσόμου εἰσὶ ταῦτα „ Εἶπε χεῖρας
„ μὴ νιπτόμεθα εἰς ἐκκλησίαν εἰσιόντες, τὴν δὲ καρδίαν ἀκέ-
„ τι... τί γὰρ ὄφελος αὖ πὰς ἔξωθεν μὲν χεῖρας ἀποσμήξῃς,
„ τὰς δὲ ἔνδον ἀκαθάρτους ἔχῃς.... τὸ μὲν ἓν ἀνίπτοις χερσὶν
„ εὔξασθαι, ἀδιάφορον. τὸ δὲ ἀνίπτῳ διανοίᾳ, τοῦτο ἐζι τὸ παν-
„ των ἔχατον τῶν κακῶν (ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸν Γωάννην) Καὶ
πάλιν „ ὥσπερ οἱ λεκάνες ὕδατος πεπληρωμένοι ἑσήκασι τὸ
„ τῆς θυρῶν τῆς ἐκκλησίας, ἵνα νίψῃς πὰς χεῖράς σε: ἵνα μὴ
„ ἐκκλησίας ἔξω καθέζονται οἱ πονηροὶ, ἵνα πλύνῃς πὰς χεῖ-
„ ρας τῆς ψυχῆς σε. ἔπλυνας πὰς χεῖρας πὰς αἰδηπὰς τῷ ὕ-
„ δατι; πλυνον καὶ πὰς χεῖρας τῆς ψυχῆς τῇ ἐλεημοσύνῃ.
(λόγῳ ς'. περὶ μετανοίας τόμῳ ς'.)

(2) Ἄλλο εἶναι πένθος, καὶ ἄλλο εἶναι κλαύσιμον καὶ δάκρυα. τὸ μὲν γὰρ πένθος εἶναι ἕνας λυπηρὸς συλλογισμὸς ἢ τῷ ἰδίων ἁμαρτιῶν, ἢ τῆς κρίσεως τὸ Θεὸ, ἢ τῆς κολάσεως, ὁ ὁποῖος πλακόνωντας ὡσαν ἕνα βάρος τὴν καρδίαν τὰ μετανοῦντος, καὶ θλίβωντας αὐτὴν μέσεως, κάμνει αὐτὴν νὰ φρσξέρῃ ἀνασεναγμούς. τὸ δὲ κλαύσιμον καὶ τὰ δάκρυα εἶναι ἀποτελέσματα καὶ καρπὸς τὸ πένθος. ὅταν γὰρ ὁ ἀνωτέρω λυπηρὸς συλλογισμὸς ζενοχωρήσῃ περισσότερον ἀπὸ τὸ μέτριον τὴν καρδίαν, καὶ κατπαρῃ αὐτὴν μὲ τὰ κέντρα τῆς κατὰ Θεὸν κατανύξεως: τότε κάμνει ταύτην νὰ κλαίῃ, καὶ νὰ ἐκβλύζῃ δάκρυα ἐκ τῷ ὀφθαλμῶν. μακραν λοιπὸν ἀπὸ τὸς Χριστιανὸς φρέπει νὰ ἦναι ἁπλῶς κάθε γέλοιον, καὶ μάλισα τὸ βρασματῶδες καὶ ἠχητικόν. μωρὸν γὰρ ἴδιον εἶναι τὸ τοιοῦτον γέλοιον. ὅθεν εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαζὴς „ ὡς φωνὴ ἀκανθῶν ὑπὸ τὸν λέβητα, ἔτως
„ γέλως τῷ ἀφρόνων. (Ἐκκλησ. ζ'. 7.) καὶ ὁ Σειράχ „ μωρὸς
„ ἐν γέλωτι αὐτῷ ὑψοῖ φωνὴν αὐτῷ. (Σειρ. κά. 22.) ἔφη δὲ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, γέλως γέλωτος εὐφρονέζιν ἄξιος „ μάλισα μὲν πᾶς τὸ πλέον δ' ὁ πορνικός. καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος
„ πένθος ὁ παρὼν καιρὸς καὶ θλίψεως καὶ ὑποπιπτμῦ, καὶ ὀδυνηγίας καὶ ἀγώνων καὶ ἱδρώτων, σὺ δὲ γελᾷς; (Λόγ. ιέ εἰς τὸν τρόπ. Ἐβρ.) ἡ δὲ διάχυσις καὶ χαρὰ τῆς καρδίας τῷ Χριστιανῶν φρέπει νὰ φρσβαίνῃ ἕως εἰς μόνον τὸ ἡσυχον χαμογέλασμα, καθὼς λέγει ὁ ἀνωτέρω Σειράχ „ ἀνὴρ παιδαργος (ἤτοι φρόνιμος) μόλις ἡσυχῆ μειδιάσει (κά. 22.) ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐφανι-
„ θεὶς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος εἶπεν „ ἄχρι μὲν γὰρ μειδιάμα-
„ τος φωδρὰ τὴν διάχυσιν τῆς ψυχῆς ὑποφαίνων ἀκ ἀφρτές,
„ ὅσον δέξαι μόνον τὸ γεγραμμένον „ καρδίας λύφρανομένης
„ φρσωπον θάλλει (ὅρ. καπὰ πλάτ. ιζ'.) ὅρα δὲ καὶ σελ. 117. τῷ πνευματικῶν γυμνασμάτων, ὅτι ὁ Κύριος ἀδέ ποτε μὲν ἐγέλασε, πετράκις δὲ ἔκλαυσε, κλαίνον μιμᾶ ἀδελφέ, ὡς Χριστὸ μαθητής.

ἤξιδρε δὲ ἀδελφὲ, ὅτι ἡ καρδία παρομοιάζει ὡσὰν τὸ πηγάδι, καθὼς τὸ πηγάδι ὅσον συχνότερα ἐξαντλεῖται, τόσον καθαρὸν νερὸν μαζόνει: ἔτζι καὶ ἡ καρδία, ὅσον συχνότερα ἐξαντλεῖται διὰ τῆς δακρύων, τόσον λαμπρύνεται καὶ γίνεται καθαρωτέρα. καθαρίζει δὲ τὴν καρδίαν ἀκόμη καὶ ἡ ἐν καρδίᾳ συνεχῶς μελετωμένη προσευχὴ τὸ „ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ τοῦ „ Θεοῦ ἐλέησόν με, μὲ τὸ σύμμετρον κράτημα τῆς ἀναπνοῆς. διατί ἡ θέρμη ἐκείνη ὁπού γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἁγίας Προσευχῆς, καταπρώγει καὶ χωνεύει τὰς ἀκαθαρσίας τῆς καρδίας. (1)

Τοιαῦτα καθαρτικὰ ἰατρικὰ ἐμεταχειρίζετο καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ διὰ νὰ εὕρῃ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τε, καὶ νὰ καθαρίσῃ τὴν καρδίαν τε. διὰ τοῦτο καὶ μετανοῶν ἐφ' οἷς ἥμαρτε, ποτὲ μὲν ἔλεγεν „ ἐπαλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους. ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. (Ψαλμ. λζ'. 6.) Καὶ πάλιν „ ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου. λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου. ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω. (Ψαλμ. ς'. 6.) ποτὲ δὲ „ ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ. (Ψαλμ. λή. 4.) καὶ μίαν φορὰν ἁμαρτήσας, ἔκλαιε παύτοτε καὶ ἐθέρμαινε διὰ τῆς προσευχῆς τὴν καρδίαν τε, εἰς ὅλην τε τὴν ζωήν. Σχεδὸν τὰ αὐτὰ διδάσκει μὲ τὸν Ἀδελφόθεον καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν λέγῃ πῶς εἶναι ὁ καιρὸς τῆς παρούσης ζωῆς ὀλίγος καὶ συνεσταλμένος, καὶ πρέπει οἱ χαίροντες τὰ εἶναι ὡσὰν νὰ μὴ χαίρουν, καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡσὰν νὰ μὴ τὰς ἔχουν. „ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος πλοιπόν ἐστιν: ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι... καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες. καὶ οἱ χρώμενοι τῷ Κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ „ τὸ σχῆμα τοῦ Κόσμου τούτου. (ά. Κορ. ζ'. 29.) προσθέττει δὲ ὁ Ἀδελφόθεος, ὅτι τὰ γέλοια τῆς χρεισιανῶν πρέπει νὰ μεταγραφοῦν εἰς πόνθος, καὶ ἡ χαρᾶς των νὰ γυρίσουν εἰς λύπην. διατί ὁ Κόσμος ἔτος, εἰς τὸν ὁποῖον κατοικοῦν, εἶναι καὶ ὀνομάζεται κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος, κατὰ τὸν Δαβίδ. (Ψαλμ. πγ'. 6.) ὡσὰν ὁποῦ εἶναι τόπος τῆς ἐξορίας, καὶ ὄχι τῆς πατρίδος των. αὐτοῖς λοιπὸν οἱ ἐξόρισοι χρεισιανοὶ νὰ γελοῦν καὶ νὰ χαίρουν. οἰκεῖον δὲ καὶ ἁρμόδιον τὸ νὰ πονθοῦν καὶ νὰ κλαίουν. ἐνθυμούμενοι ποίαν γλυκυτάτην πατρίδα τοῦ Παραδείσου ὑστερήθησαν, καὶ εἰς ποίαν ἐξορίαν τοῦ Κόσμου τούτου ἐκπαιδεύθησαν. διατί τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, ἐλεεινολογεῖ μὲν τοὺς γελῶντας τώρα, διατί τί τότε ἔχουν νὰ κλαίουν „ καὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νυν, ὅτι πενθήσετε καὶ „ κλαύσετε. (Λουκ. ς'. 25.) μακαρίζει δὲ τοὺς κλαίοντας τώρα, διατί τί τότε ἔχουν νὰ γελοῦν: „ μακάριοι οἱ κλαίοντες νυν, ὅτι γελάσετε. (αὐτόθ. 21.) καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν, ὅτι ὅποιος σπέρνει ἐδῶ μὲ δάκρυα, ἐκεῖ θέλει θερίσει μὲ γέλοια „ οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θερίσουσι. (Ψαλμ. ρέ. 6.) (2)

10. „ Ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

Διατί ὁ ἅγιος Ἰάκωβος εἰπὼν ἀνωτέρω „ Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ „ δίδωσι χάριν (σίχ. 6.) καὶ πάλιν „ ὑποτάγητε ὖν τῷ Θεῷ (σίχ. 7.) δὲν διχαρισήθη εἰς ἐκεῖνα, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τεῖτον ἐδῶ „ ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου; ἡ λύσις, ὡς νομίζω, εἶναι: διατί τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας ἐκυρίευσε μὲ ὑπερβολὴν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, θεωσσόπερον ὑπὸ τὰ ἄλλα πάθη. ἐπειδὴ ὁ Διάβολος μὲ τὴν ἰδίαν ἐκείνην μάχαιραν τῆς ὑπερηφανίας ὁπού πρῶτος αὐτὸς ἐπληγώθη εἰς τὸν οὐρανὸν, μὲ αὐτὴν ἐπλήγωσε καὶ τὸν Ἀδὰμ εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅλους τοὺς ἀπογόνους τε. ὅθεν ὁ Ἀδελφόθεος ζητῶντας νὰ θεραπεύσῃ τὸν παιδίτσιν μεγάλην πληγὴν, διπλᾶ καὶ τριπλᾶ ἐπινοεῖ ἰατρικὰ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὀκνεῖ νὰ γράφῃ πολλαῖς φοραῖς τὰ αὐτὰ, λέγωντας μὲ τὸν Παῦλον καὶ αὐτὸς „ τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ „ μὲν οὐκ ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές. (Φιλιπ. γ'. 1.) ὁ λόγος δὲ ἔτος τοῦ Ἀδελφοθέου, εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ὁπού εἶπεν „ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. (Λουκ. ιδ'. 11.) „ Καὶ πάλιν „ εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσω πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. (Μάρ. θ'. 35.) ὁ ταπεινῶν λοιπὸν τὸν ἑαυτόν τε εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, αὐτὸς θέλει ὑψωθῆ εἰς τὴν ἄλλην,

---

(1) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥηθὲν τοῦτο τὸ, ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι, δοκεῖ ὅτι ἠρανίσθη ὁ Θεὸς Ἰάκωβος ἀπὸ τὸν Ἱερεμίαν „ λέγοντα „ ἀκάθαρτε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σε Ἱερουσαλήμ, ἵνα σωθῇς. ἕως πότε ὑπάρχουσιν ἐν σοὶ διαλογισμοὶ „ πονηροί; (Ἱερ. δ'. 14.) ὅπερ ῥηθὲν ἐκτιθεὶς ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ἐπιφέρει λέγων „ ἀποπλύνωμεν καὶ ἡμεῖς (τὴν κακίαν) μὴ βορβόρῳ, ἀλλ' ὕδατι καθαρῷ. ἐλεημοσύνῃ, καὶ μὴ „ πλεονεξίᾳ (ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸν Ἰωάννην.)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος συμφώνως μὲ τὰ αὐτὰ εἰρημένα. „ ἐστὶν ἡδονῆς λύπη τιμιωτέρα· καὶ κατήφεια, παντὸς „ γέλωτος καὶ χαρᾶς, ἄκρατον ἐπαισυμένου. (λογ. πε. „ εἰς φιλοπτωχίαν.)

λω, καθὼς εἶπεν ὁ Κορυφαῖος Πέτρος „ ταπεινώθητε ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ. ἵνα „ ὑψώσῃ ὑμᾶς ἐν καιρῷ. (α. Πέτ. ε. 6.) τί λέγω; ὅποιος εἶναι ταπεινὸς, αὐτὸς ὑψοῦται παρὰ Θεῷ καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. διὰ τί λαμβάνει εἴσοικον εἰς τὴν ψυχὴν τὸ τοῦ Θεοῦ χάρις. διὰ τί γίνεται ὑψηλότερος ὑπὸ τὰ πάθη, καὶ ὑπὸ τὰς παγίδας τοῦ Διαβόλου. διὰ τί ζῇ μίαν ζωὴν ἀναπαυμβόλιμον καὶ ἄπτωτον, φθάσας εἰς τὴν μακαρίαν ἀπάθειαν. ὅθεν εἶπεν ὁ Σειρὰχ „ ὅσῳ μέγας εἶ, τοσούτῳ ταπείνωσε σεαυτὸν, καὶ ἔναντι Κυρίου εὑρήσεις χάριν. (Σειρ. γ'. 18.) καὶ διὰ τί ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ, ὑψοῦται παρευθὺς εἰς τὸν ἀέρα, διαπερᾷ τὰ νέφη, καὶ δὲν ὑποστρέφεται, ἕως ἂν πείσῃ τὸν ὕψιστον Θεὸν εἰς τὸ νὰ πληρώσῃ τὸ ζήτημά του: καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Σειρὰχ „ Προσευχὴ ταπεινοῦ νεφέλας διῆλθε.... καὶ ὁ μὴ ὑποσχῇ, ἕως ὅτου ἐπισκέψηται „ ὁ ὕψιστος. (Σειρ. λέ. 17.)

11. „ Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ „ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. „ εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής.

Ἐπειδὴ ἡ μὲν καταλαλιὰ γεννᾶται ὑπὸ τὴν ὑπερηφανίαν, τὸ δὲ μὴ καταλαλεῖν γεννᾶται ὑπὸ τὴν ταπείνωσιν. διὰ τοῦτο ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, εἰπὼν ἀνωτέρω περὶ ταπεινώσεως, πόρα ἀκολούθως συνάπτει ἐδῶ μίαν παραγγελίαν ἁρμοδίαν εἰς τοὺς ταπεινοὺς, καὶ λέγει. ἀδελφοί μου χριστιανοὶ, μὴ καταλαλεῖτε σᾶς τὸν ἄλλον σας. διὰ τί ὅποιος καταλαλεῖ καὶ κατακρίνει τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς καταλαλεῖ καὶ κατακρίνει τὸν ἴδιον νόμον τοῦ Θεοῦ. νόμον δὲ τοῦ Θεοῦ ἐννοεῖ ἐδῶ, ἢ τὴν ἐντολὴν τοῦ νόμου τὸ „ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. (Λεβ. ιθ'. 8.) καὶ τὸν ἱερὸν Μιχαΐαν. ἢ τὸ „ μὴ κρίνετε καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. (Ματθ. ζ'. 1.) καὶ τὸ „ τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ τοῦτον ἐξεδίωκον. (Ψαλμ. ρ. 5.) καὶ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον. ὅποιος λοιπὸν εἶναι ταπεινὸς καὶ τὸ φρόνημα, αὐτὸς βλέπωντας τὸ μεγάλον δοκάρι ὁποῦ ἔχει εἰς τὰς ὀφθαλμούς του: ἤγουν βλέπωντας τὰ ἐδικά του μεγάλα σφάλματα, θέλει φροντίσει πρῶτον νὰ ἰατρεύσῃ τὴν ἐδικήν του ἀθυμίαν, καὶ δὲν θέλει βλέπει τὸ μικρὸν ξυλάκι ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ ὀμμάτι τοῦ ἀδελφοῦ του: ἤτοι τὰ μικρά του σφάλματα. ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἰδικά, θέλει σιωπήσει, κλαίωντας μέσα τὴν ἐδικήν του ἀθυμίαν. εἰ δὲ καὶ εἰπῇ τινας, ὅτι ἔχει ζωὴν ἐνάρετον καὶ ἀκατηγόρητον, καὶ διὰ τοῦτο συγχωρεῖται εἰς αὐτὸν τὸ νὰ κρίνῃ τοὺς ἄλλους: πρῶτον μὲν ὁ τοιοῦτος θέλει ἀκούσει, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὑπερηφανίας. διὰ τί νομίζει τὸν ἑαυτόν του πῶς ἀνέβη εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς, καὶ διὰ τοῦτο θέλει νὰ κατακρίνῃ τὸν ἀδελφόν του μὲ σοβαρὸν φρόνημα: εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ Κύριος εἶπεν „ ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅ„ τι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν. ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. (Λουκ. ιζ'. 10.) ὁ γὰρ νομίζων δοῦλον ἀχρεῖον τὸν ἑαυτόν του, αὐτὸς δὲν θέλει ποτὲ νὰ κρίνῃ τὰ σφάλματα τοῦ συνδούλου του. (1) ὅρα δὲ, ὅτι ὁ ἅγιος Ἰάκωβος κάμνει ἐδῶ συλλογισμὸν καὶ λέγει. ἐσὺ ὁποῦ

(1) Δεν ἔκαμα εὔλογον νὰ σιωπήσω τὴν διάκρισιν καὶ διασολλῶ ὁποῦ κάμνει ἐδῶ ὁ ἁγὶ Καθολικῶν Ἐπιστολῶν ἀρτιος ἑρμηνεὺς Μητροφάνης ὁ Σμύρνης. λέγει γὰρ ἔτσι ὅτι, ἀγαλλᾶ καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος ἐδῶ λέγει νὰ μὴ κρίνωμεν τοὺς ἀδελφούς μας: ἤτοι τοὺς ὁμοτίμους. καθὼς καὶ ὁ Κύριος τοῦτο φαίνεται νὰ ἐδιδε λέγων „ τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ „ σου; (Ματθ. ζ. 3.) καὶ ὁ Παῦλος „ σὺ τί κρίνεις τὸν ἀδελ„ φόν σου; (Ρωμ. ιδ'. 10.) μ' ὅλον τοῦτο ὁ ἀπίστολος Παῦλος λέγει, ὅτι μηδὲ τοὺς ἀπίστους πρέπει νὰ κρίνωμεν „ τί γὰρ μοί „ φησι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε, τοὺς δὲ „ ἔξω ὁ Θεὸς κρινεῖ; (α. Κορ. ε. 12.) ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος εἶπε „ μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνετε (Γωαν. ζ. κ.) καὶ ὁ Ἀπόστολος κατέκρινε τὸν πορνεύσαντα χριστιανὸν μὲ τὴν μητέρα του εἰς τὴν Κόρινθον: διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Μητροφάνης, ὅτι πρέπει νὰ ἐλέγχῃ τινὰς καὶ νὰ κρίνῃ μὲ ζῆλον καὶ παῤῥησίαν τοὺς ἀπίστους καὶ αἱρετικούς, ὅσον καὶ τοὺς πιστοὺς καὶ ὀρθοδόξους. καὶ τοὺς μὲν ἀπίστους καὶ αἱρετικοὺς πρέπει τινὰς νὰ κρίνῃ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ αἵρεσιν, καὶ νὰ ἐλέγχῃ αὐτοὺς (ἀνάγκης δηλαδὴ ὄσης) νὰ μὴ κρίνῃ δὲ τοὺς πονηροὺς αὐτοῦ ἔργα, τὰ τῆ ἀπιστίᾳ καὶ αἱρέσει αὐτῶν ἀπόλλυσθαι. ἀλλ' ἐπὲ νὰ ἀποστρέφεται τοὺς συναναστρεφομένους αὐτοῖς καὶ σωτηρίαν. διὰ τί αὖ θέλωμεν νὰ μὴ συναναστρεφώμεθα μὲ αὐτοὺς, πρέπει νὰ εὐγοῦμεν ἔξω ἀπὸ τὸν Κόσμον, ὡς τοὺς ἦναι γραμμένοι ἀπὸ τοὺς τοιούτους ἀπίστους καὶ αἱρετικοὺς: καθὼς ὁ Παῦλος ἔλεγεν „ ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ „ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ Κόσμου (ἤτοι τοῖς ἀπίστοις)... ἐπεὶ „ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. (α. Κορ. ε. 9.) μὲ τοῦτα γὰρ τὰ λόγια φανερόνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὰ μὲν πονηρὰ ἔργα τῆς ἀπίστου καὶ αἱρετικῶν πρέπει νὰ παραβλέπωμεν, μόνον δ' τὴν ἀπιστίαν καὶ αἵρεσιν αὐτῆς νὰ μαχώμεθα. καὶ διὰ νὰ εἴπῶ Μάρκου τοῦ Ἀυρηλίου τὴν ὄντως βασιλικὴν γνώμην „ ὁμοθαμνῶν „ μὲν, μὴ ὁμοδοματῶν δέ. ἤγουν μὲ τοὺς ἀπίστους πρέπει νὰ συμπερνατοῦμεν, ὄχι δὲ καὶ νὰ συμφωνατιζώμεν. καὶ νὰ ἐχώμεν αὐτοὺς, ἐλθρούς μὲν κατὰ τὰ δόγματα, ἀγαπητοὺς δὲ διὰ τὸν κοινὸν ἡμῶν Θεὸν καὶ Πατέρα, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε διὰ τοὺς Ἑβραίους, ὅτι ἦναι ἐλθροί μὲν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀγαπητοὶ δὲ, διὰ τοὺς πατέρας. (Ρωμ. ιά.) πρέπει δὲ καὶ νὰ κρίνωμεν τοὺς ὁμοτίμους ἀδελφούς μας. ἀλλὰ ποίους; ἐκείνους ὁποῦ φανερὰ καὶ ἀδιαντρόπα ἁμαρτάνουν μὲ κοινὸν σκάνδαλον τοῦ λαοῦ, καὶ γίνονται κακὸν παράδειγμα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τῆς ἁμαρτίας. καὶ ἁμαρτάνουν ἁμαρτήματα φανερὰ ἐμποδισμένα ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. τούτους γὰρ πρέπει νὰ ἐλέγχωμεν, καὶ νὰ μὴ συναναστρεφώμεθα: καθὼς ὁ Παῦλος παραγγέλλει λέγων „ ἐάν τις ἀδελ„ φὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ λοίδορος, ἢ μέ„ θυσος, ἢ ἅρπαξ τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. (α. Κορ. ε. 11.) καὶ πάλιν διὰ τὸν ἀργὸν καὶ μὴ βαλλόμενα πρᾶγμα, ἀλλὰ ἀπάνω „ τοῦτα περιπατοῦντα γράφει „ ὅστις καλ' ὑπακοὴν τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυ„ σθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νου„ θετᾶτε ὡς ἀδελφόν. (β. Θεσσ. γ. 14.) καὶ πάλιν „ Καὶ μὴ „ συν-

ὁποῦ

ἐπᾶ κατακρίνεις τὸν ἀδελφόν σου, ἐσὺ κατακρίνεις τὸν νόμον τᾶ Θεᾶ τὸν προσάζοντα νὰ ἀγαπᾷς τὸν ἀδελφόν σου ὡσαὐτὼς καὶ τὸν ἑαυτόν σου. εἰ δὲ κατακρίνεις τὸν νόμον τᾶ Θεᾶ, ἐσὺ πλέον δὲν εἶσαι ποιητὴς τᾶ νόμου, ἀλλὰ κριτής: ἤγουν ἐσὺ πλέον δὲν εἶσαι προσαγμένος νὰ φυλάττῃς τὸν νόμον, ἀλλὰ νὰ τὸν κρίνῃς. διότι αὐ ὁ νόμος προσάζῃ νὰ ἀγαπᾷς τὸν ἀδελφόν σου ὡσαὐτὸν τὸν ἑαυτόν σου, ἐσὺ δὲ μισῶντας αὐτὸν, ὄχι μόνον δὲν τὸν ἀγαπᾷς ὡσαὐτὸν τὸν ἑαυτόν σου, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορεῖς καὶ τὸν κατακρίνεις: φανερὸν, ὅτι πλέον δὲν φυλάττεις τὸν νόμον, ἀλλὰ κρίνεις τὸν νόμον, καὶ κατηγορεῖς αὐτὸν, ὅτι παραλόγως ἐπροσάξε τὴν ἀπολύσιν τῆς ἀγάπης. εἰ δὲ τὸν νόμον κατακρίνεις, φανερὸν ὅτι κατακρίνεις καὶ ταυτῷ καὶ τὸν νομοθέτην Θεόν, πῶς δὲν ἐδιώρισε τὸν νόμον καλῶς καὶ πρὸς τὸ συμφέρον. βλέπεις χρισιανὲ, εἰς ποῖον ἄκρον βαθμὸν κακίας φθάνεις, μὲ τὸ νὰ κατακρίνῃς τὸν ἀδελφόν σου; κρίνωντας γὰρ τὸν ἀδελφόν σου, τὰς προσαγὰς τᾶ νόμου κρίνεις. κρίνωντας δὲ τὰς προσαγὰς τᾶ νόμου, τὸν νόμον κρίνεις. κρίνωντας δὲ τὸν νόμον, αὐτὸν τὸν ἴδιον νομοθέτην κρίνεις. ὁ δὲ κρίνων τὸν νομοθέτην, φανερὸν ὅτι εἶναι, ἢ ἴσος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνώτερος τᾶ νομοθέτου. ἐπειδὴ ὁ κρίνων φυσικῷ τῷ τρόπῳ εἶναι κατὰ τὸ κρίνειν ἀνώτερος τᾶ κρινομένου. καὶ λοιπὸν ἐσὺ ὁπᾶ κατακρίνεις τὸν ἄλλον, εἶσαι σὰς ἀντίθεος, καὶ σὰς ἄλλος ἀποστάτης ἐωσφόρος, ὡς φιλονεικῶν νὰ γένῃς τᾶ νομοθέτου ἀνώτερος.

12. „ Εἷς ἐστιν ὁ Νομοθέτης, καὶ Κριτὴς, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ „ ἀπολέσαι. Σὺ δὲ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον;

Ἀφ' ἧς ὁ Ἀδελφόθεος ἔδειξε διὰ τῆς εἰς ἄτοπον καλουμένης Ἀπαγωγῆς, εἰς ποίαν κακίαν φθάνει ἐκεῖνος ὁπᾶ κατακρίνει τὸν ἀδελφόν του: τώρα ἐδῶ συζητιάζει αὐτὸν σοφιστικώτερον, μὲ τὸ νὰ λέγῃ ἀποφαντικῶς καὶ δογματικῶς, ὅτι σὰς καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ Νομοθέτης καὶ ὁ Κριτής. φανερὸν γὰρ καὶ ὁμολογούμενον εἶναι, ὅτι ἐκεῖνος ὁπᾶ δὲν ἔδωκε νόμον εἰς τινα, αὐτὸς ἔτε κριτὴς δύναται νὰ ἦναι ἐκείνου. ἐπειδὴ πῶς θέλει καταδικάσει ἐκεῖνον διὰ τὸν νόμον ὁπᾶ, ἔτε αὐτὸς τῷ ἔδωκεν, ἔτε ἐκεῖνος τὸν ἐπαρέβη; τοῦτο γὰρ εἶναι ἄτοπον. ἐκεῖνος δὲ ὁπᾶ δώσῃ νόμους εἰς τινας, διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τους: αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης εἶναι πάντων καὶ Κριτής. χρεωστεῖ γὰρ νὰ κρίνῃ αὐτούς. καὶ ἢ νὰ δώσῃ πληρωμὴν εἰς τὸν φυλάξαντας τὸν νόμους του, ἢ νὰ δώσῃ τιμωρίας εἰς τὸν παραβάτας αὐτοῦ. διὰ τί λοιπὸν ἐσὺ, λέγει, χρισιανὲ, χωρὶς νὰ ἦσαι νομοθέτης, γίνεσαι τᾶ ἄλλου κριτής; καὶ ἁρπάζεις τὴν ἀξίαν τᾶ Νομοθέτου, καὶ Κριτᾶ Θεᾶ; καὶ μ' ὅλον ὁπᾶ καὶ σὺ εἶσαι σὰς ὑπὸ τὸν νομοθετουμένους, καὶ ὑπόδικος εἰς τὰς αὐτὰς τιμωρίας μὲ ἄλλους. διὰ τί καὶ σὺ παραβαίνεις τὸν τᾶ Θεᾶ νόμους. λέγωντας δὲ ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ἐσὺ ποῖος εἶσαι ὁπᾶ κρίνεις τὸν ἄλλον; μὲ τοῦτο τὸ ἐλεγκτικὸν χῆμα τῆς ἐρωτήσεως, καταβιβάζει εἰς τὴν ἐχάτην ταπείνωσιν καὶ ἐξευτελισμὸν ἐκεῖνον τὸν χρισιανὸν ὁπᾶ καταφρονεῖ τὸν ἀδελφόν του μὲ μεγάλην ὑπερηφάνειαν, καὶ καταλαλεῖ καὶ κατακρίνει ἐκείνους ὁπᾶ ἔσφαλον παμικράτινα σφάλματα: ἢ δείσπονται εἰς σοφίαν ἄδηλον ὅτι σφάλλει: ἢ καὶ πράττει καμνόα πρᾶγμα ὁπᾶ εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τους νὰ τὸ πράξῃ, ὡσαὐτὸ ὁπᾶ δὲν εἶναι φανερῶς ἐμποδισμένον ἀπὸ τοὺς νόμους. ἔτω γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε πρὸς τοὺς χρισιανοὺς τοὺς κρίνοντας ἐκείνους ὁπᾶ δὲν ἔβγαιναν τὰ χαίρεια πράγματα· Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; (Ρωμ. ιδ'. 4.) ἔτω καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε „ μὴ κρί- „ νετε καὶ ὑ μὴ κριθῆτε. καὶ πάλιν „ ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεται· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε „ ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. (Ματθ. ζ'. 1.) μὲ τὰ λόγια γὰρ ταῦτα διδάσκει ὁ Κύριος, καὶ τὴν ἐρμηνείαν τᾶ ἱερᾶ Μητροφάνους, ὄχι τὸ νὰ μὴ κρίνῃ τινὰς παντελῶς καμμίαν ἁμαρτίαν: ἢ νὰ μὴν ἐλέγχῃ τοὺς ἁμαρτάνοντας φανερῶς. διὰ τί μὲ τὸν τρόπον τοῦτον κάθε σὰς κακὸς ἤθελε πο-

„ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ „ ἐλέγχετε. (Ἐφ. ε. 11.) ἀδύνατον δὲ εἶναι νὰ μὴ σωπασῇ τινὰς τοὺς, ἢ νὰ ἐλέγχῃ τὰ ἄκαρπα ἔργα, ἀνίσως πρότερον δὲν κρίνῃ καὶ δὲν κατακρίνῃ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας. ἐκείνος δὲ ὁπᾶ βλέπει τινὰς πῶς σφάλλουν κάποια τινὰ ἁλαφρὰ καὶ συγγνωσὰ σφάλματα ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν τους· ἢ πράττουν ἔργα τινὰ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἐμποδισμένα ἀπὸ τοὺς νόμους, ἀλλ' εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν των νὰ τὰ πράξουν ἢ νὰ μὴ τὰ πράξουν (καθὼς ἦτον καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν τᾶ Παύλου τὸ νὰ τρώγεται ἐκ τᾶ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ δὲν ἐτρέφετο) ἢ καὶ εἶναι μὲν ἐμποδισμένα παῦτα ἀπὸ τοὺς νόμους, οἱ δὲ πράττοντες παῦτα δὲν εἶναι φανεροί, ἀλλὰ ὑποπτεύονται μόνον πῶς τὰ πράττουν. τότες, λέγω, ὅλους δὲν πρέπει νὰ κρίνῃ τινὰς καὶ νὰ ἐλέγχῃ. Περὶ μὲν δὴ τῆς κρινομένων ἀρκέσει ταῦτα. λέγομεν δὲ καὶ ποῖοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ κρίνοντες τοὺς ἄλλους. ὅσοι λοιπὸν εἶναι ἐπισάται λαοῦ: καθὼς εἶναι οἱ πατερόχαι, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ἱερεῖς, οἱ πνευματικοί, οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἐξωτερικοὶ Κριταί, οἱ γονεῖς, καὶ πάντες, οἱ ἔχοντες ἐξουσίαν, αὐτοὶ κυρίως καὶ προηγουμένως πρέπει νὰ κρίνουν τὰς ἁμαρτάνοντας, πρῶτον μὲν ἅπαξ καὶ δὶς συμβαλλόντες αὐτὰς μεταξὺ καὶ ἀλλων ὀλίγων, ἔπειτα δέ, ὅταν βλέπωσιν αὐτὰς ἀπειθάρχους καὶ μὴ διορθουμένας, πρέπει καὶ τὰς ἐλέγχουν φανερὰ, καὶ τὰς παιδεύουν δημοσίως, ἢ μὲ τὸν ἀφορισμὸν τῆς μυσηρίων, ἢ μὲ ἐξωκλησιασμὸν, ἢ μὲ τὴν στέρησιν τῆς συνομιλίας τῆς ἄλλων ἀδελφῶν, ἢ καὶ μὲ παιδείας ἐξωτερικὰς. ὅσοι δὲ εἶναι ἰδιώται καὶ κοινολαΐται Χρισιανοὶ, αὐτοὶ χρεωστοῦν μόνον νὰ συμβαλλόνται κατ' ἰδίαν τοὺς ἁμαρτάνοντας μὲ ἀγάπην καὶ παπείνωσιν ἀδελφικὴν, καὶ ὄχι μὲ τρόπον ἐκδικήσεως, διὰ νὰ ἀφεθοῦν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν: ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ ἐλέγχουν, ἢ νὰ κατακρίνουν αὐτούς.

ποθῇ τοῦτο: ἤγουν τὸ νὰ κάμνῃ μὲ κάθε κακίαν, νὰ μὴ κρίνεται δὲ ἢ νὰ μὲ ἐλέγχεται ἀπὸ ἄλλους, ἀλλὰ τί ἢ αὐτὸς δὲν κρίνει, ἢ δὲν ἐλέγχει τοὺς ἄλλους. ἀλλὰ διδάσκει ὁ Κύριος τοὺς χριστιανούς, νὰ μὴ κατηγοροῦν ὀγλίγωρα τοὺς ἀδελφούς των, μηδὲ νὰ σκληρύνουν τόσον τὴν καρδίαν τους, ὥστε ὁποῦ νὰ κάμνουν κρίσεις ἢ διαβολὰς ματαίας κ᾽ εἰς τὸ πλησίον, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ὑποφέρουν τὰ σφάλματά του, ἢ νὰ βασάζουν σύας τὸ ἄλλο τὸ βάρος. ἵνα μὲ τὸν τρόπον τοῦτον, ἀναπληρώσουν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ: ἤτοι τὸν τῆς ἀγάπης, καθὼς λέγει ὁ μακάριος Παῦλος „ ἀλλήλων τὰ βάρη βασάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. (Γαλ. ϛ'. 2.)

13. „ Ἄγε νῦν οἱ λέγοντες. σήμερον, ἢ αὔριον πορευσόμεθα εἰς τήν
„ δε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσομεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευ-
„ σόμεθα καὶ κερδήσομεν.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα κατηγορεῖ ὁ θεῖος Ἰάκωβος κ᾽ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, ἐκείνους τοὺς χειστιανοὺς, ὁποῦ ἀφιερόνουσι τὰς μελέτας ὑποθέσεις καὶ πράξεις των εἰς μόνην τὴν ἐδικήν τους γνῶσιν καὶ θέλησιν· καὶ καταφρονοῦν τὴν τοῦ Θεοῦ Πρόνοιαν καὶ τὴν τότε συνεργίαν καὶ βοήθειαν, λέγοντες. σήμερον, ἢ αὔριον θέλομεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ὁδεῖνα πολιτείαν, καὶ νὰ κάμωμεν ἐκεῖ σύα χρόνον, διὰ νὰ πραγματευθῶμεν καὶ νὰ κερδήσωμεν. δὲν αἰσθάνεται δὲ ὁ λόγος αὐτὸς τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, κ᾽ τὸν Θεοφύλακτον, ὄχι. ἀλλὰ δείχνει ὅτι ὅλον τὸ παν τὸ ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐδικήν του θέλησιν καὶ ἐξουσίαν. ἀλλὰ χρειάζεται καὶ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν καὶ χάριν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ συνεργήσῃ καὶ νὰ τελειώσῃ τὰ ἔργα καὶ τὰς ὑποθέσεις του. δι' ὅ, τι, πρέπει μὲν ὁ ἄνθρωπος νὰ κινῆται καὶ νὰ ἔχῃ ἐπάνω κ᾽ κάτω διὰ νὰ πραγματεύεται, καὶ νὰ οἰκονομῇ τὰ χρειώδη τῆς ζωῆς του, δὲν πρέπει δὲ νὰ νομίζῃ πῶς οἰκονομεῖ ταῦτα μὲ τοὺς ἐδικούς του κόπους, ἀλλὰ μὲ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ πρόνοιαν τοῦ ἁγίου Θεοῦ· λέγει γὰρ ὁ προφήτης Ἱερεμίας πρὸς τὸν Θεὸν „ οἶδα Κύριε, ὅτι οὐχὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. οὐδὲ „ ἀνὴρ πορεύσεται καὶ κατορθώσει πορείαν αὐτοῦ. (Ἱερ. ι'. 23.) τὰ αὐτὰ χεδὸν μὲ τὸν θεῖον Ἰάκωβον λέγει καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀμὼς, κατηγορῶν ἐκείνους ὁποῦ λέγουν τὰ τοιαῦτα αὐόητα λόγια, καὶ ἐλπίζουν νὰ πλουτήσουν μὲ τὴν δυνάμιν τους „ ἀκούσατε οἱ λέγοντες. πότε διελεύ-
„ σεται ὁ μὴν, καὶ ἐμπολήσομεν! καὶ τὰ σάββατα, καὶ ἀνοίξομεν θησαυρόν! τοῦ ποιῆσαι
„ μέτρον μικρὸν, καὶ τοῦ μεγαλῦναι σάθμιον, καὶ ποιῆσαι ζυγὸν ἄδικον, τοῦ κτᾶσθαι ἐν ἀργυ-
„ ρίῳ πτωχοὺς, καὶ πένητα ἀντὶ ὑποδημάτων. καὶ ἀπὸ παντὸς γενήματος ἐμπορευσόμεθα! (Ἀμ. η'. 5.)

14. „ Οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον.

ΜΕ' τὸν λόγον τοῦτον κατηγορεῖ ὁ Ἀδελφόθεος ἐκείνους ὁποῦ λέγουν τὰ ἀνωτέρω αὐόητα λόγια. οἵτινες τόσην φυσικὴν ἄγνοιαν ἔχουν, ὥστε ὁποῦ δὲν ἠξεύρουν, τί ἔχει νὰ γενήσῃ ἡ αὐριανὴ ἡμέρα: καθὼς λέγει καὶ ὁ παροιμιαστὴς „ μὴ καυχῶ τὰ εἰς αὔριον. οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ
„ ἐπιοῦσα. (Παρ. κζ'. 1.) καὶ πάλιν „ μὴ εἴπῃς. ἐπανελθὼν ἐπάνηκε, καὶ αὔριον δώσω, δυ-
„ νατοῦ σου ὄντος εὖ ποιεῖν. οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. (Παρ. γ'. 28.) λέγει δὲ καὶ ἡ κ᾽ τὸν δίκαιον Ἰὼβ θεία Γραφὴ, τὴν ἀγνωσίαν τῶν ἀνθρώπων κατηγοροῦσα „ χθιζοὶ γὰρ ἐσμὲν καὶ
„ οὐκ οἴδαμεν. (Ἰὼβ. η'. 9.) Καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς λέγει „ ὅτι καίγε καὶ οὐκ ἔγνω ὁ ἄνθρωπος
„ τὸν καιρὸν αὐτοῦ. ὡς οἱ ἰχθύες οἱ θηρευόμενοι ἐν ἀμφιβλήστρῳ πακῷ, καὶ ὡς ὄρνεα τὰ θηρευό-
„ μενα ἐν παγίδι: ὡς αὐτὰ παγιδεύονται οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς καιρὸν πονηρὸν, ὅταν ἐπι-
„ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ἄφνω. (Ἐκκλ. θ'. 12.)

„ Ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστιν ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη,
„ ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη.

ΑΤμὶς, κ᾽ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον, εἶναι μία σύστασις τοῦ ἀέρος, ἀναθυμιωμένη ἀπὸ ὑγρότητα. ἢ ἔμπυρον θερμότητα, ἐλαχίστων τὸν ὄγκον ἔχουσα, ἥτις διὰ τὴν πολλὴν λεπτότητα ὁποῦ ἔχει, ὀγλίγωρα διαλύεται εἰς τὸν ἀέρα. μὲ τὴν ἀτμίδα δὲ ταύτην ἐπαρωμοίωσε τὴν ζωὴν τοῦ ἀν-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ἀνθρώπε ὁ ἅγιος Ἰάκωβος. κατηγορεῖ λοιπὸν τὲς ἀνωτέρω χεισιανὲς ὁπὲ λέγεν τὰ προρρηθέντα ἀνόητα λόγια, κ᾽ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, κὴ λέγει πρὸς αὐτές. χεισιανοὶ ἀδελφοὶ, ἀνίσως ἐσεῖς δὲν ἠξεύρετε τί ἔχει νὰ σᾶς ἀπαντήσῃ εἰς τὴν αὔριον ἡμέραν, ἀφ᾽ τὴν φυσικὴν ἄγνοιαν ὁπὲ ἔχετε. κὴ ἀνίσως δὲν ἔχετε βέβαιον, ὅτι μέλλετε νὰ ζήσετε ἕως τῆς αὔριον, ἀφ᾽ τὸ ταχὺ κὴ ὀγλίγωρον τῆς ζωῆς σας, ἥτις παρομοιάζει μὲ τὴν δικολοδιάλυτον ἀτμίδα: διὰ τί φαντάζεσθε μὲ τὸν νῦν σας χρόνες μακρύς; διὰ τί ὀνειροπολεῖτε πῶς ἔχετε νὰ ἀποκτήσετε κέρδη πολλὰ μὲ τὰς φραγματείας σας; δὲν σοχάζεσθε ἀνόητοι, πῶς αἰφνιδίως ἠμπορεῖ νὰ σᾶς ἔλθῃ ὁ θάνατος; δὲν ἐνθυμεῖσθε τὲς πειρασμὲς κὴ τὰς δυσυχίας ὁπὲ ἠμπορῶν νὰ σᾶς ἀπολουθήσων, ἀπὸ τὰς ὁποίας μόνος δύναται νὰ σᾶς λυτρώσῃ ὁ Παντοκράτωρ Κύριος, ὅς τις διὰ τοῦ Ὡσηὲ λέγει „ σώζων οὐκ ἔστι πάρεξ ἐμοῦ; (Ὡσ. ιγ'. 5.) διὰ τί λοιπὸν ἀφήσετε τὴν Πρόνοιαν τ᾽ „ Θεῦ, κὴ ἀγωνίζεσθε μὲ τὰς ἐδικάς σας δυνάμεις νὰ ἀποκτήσετε τὰ κέρδη ὁπὲ ποθεῖτε;

Συμφώνως μὲ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον κατηγορεῖ κὴ ἡ Παλαιὰ Γραφὴ τὸ δικολοδιάλυτον τῆς ζωῆς τ᾽ ἀνθρώπων. ἐν μὲν γὰρ τῷ Ἰὼβ γέγραπται „ σκιὰ γάρ ἐσμεν ὁ βίος ἡμῶν ὅτι τῆς γῆς. (Ἰώβ. η'. 9.) Καὶ πάλιν „ βροτὸς δὲ γυνητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος κὴ πλήρης ὀργῆς. ἢ ὥσπερ „ ἄνθος ἀνθῆσαν ἐξέπεσεν, ἀπέδρα δὲ ὥσπερ σκιὰ, κὴ ὐ μὴ στῇ. (Ἰώβ. ιδ'. 1.) Καὶ αὖθις, „ τὲς δὲ καπικῦντας οἰκίας πηλίνας (ἤτοι τὰ σώματα) ἐξ ὧν κὴ αὐτοὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἐ- „ σμεν. ἔπαισεν αὐτὲς σητὸς βρόπον. κὴ ἀπὸ πρωΐθεν μέχρις ἑσπέρας ὐκ ἔτι εἰσί. ἀφ᾽ τὸ „ μὴ δύνασθαι αὐτὲς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι, ἀπώλοντο. (Ἰώβ. δ'. 19.) ἐν δὲ τῷ Ἡσαΐᾳ ἔπω γράφεται „ ἔπνευσεν ἐπ᾽ αὐτὲς κὴ ἐξηράνθησαν, κὴ καπαγὶς ὡς φρύγανα λήψεται αὐτές. (Ἡσ. μ'. 24.) ὁ δὲ προφήτης Δαβὶδ τὸ μάταιον τῆς ζωῆς δηλοποιῶν, κὴ σὐτροπιάζων ἡμᾶς διὰ τί ὅλος ὁ κόπος ἡμῶν ἐξοδεύεται εἰς τὰ μάταια, λέγει „ μὴν τοιγε σὐ εἰκόνι διαπορεύεται ἄν- „ θρωπος. πλὴν μάτην περάσεται. (Ψαλμ. λη'. 15.) ἤτοι εἰς τὰ μὴ ὄντα, λέγει, κινεῖται ὁ παλαίπωρος ἄνθρωπος. ὡσὰν εἰς μίαν ἀνύπόσατον κὴ φαντασιώδη εἰκόνα: κ᾽ ὄχι εἰς τὰ φραγματικῶς ὄντα κὴ αὐθυπόσατα, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου κ᾽ Οἰκυμενίε.

15. „ Ἀντὶ τ᾽ λέγαν ὑμᾶς. ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ, κὴ ζήσωμεν, „ κὴ ποιήσωμεν τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο.

16. „ Νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις „ τοιαύτη, πονηρά ἐστιν.

Ἀφ᾽ ἃ ἀνωτέρω ἀπέδειξεν ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἀνόητες, ἐκείνες τὲς χεισιανὲς ὁπὲ λέγεν, νὰ ὑπάγεν εἰς τὴν ὀδεῖνα πόλιν κὴ νὰ φραγματευθῶν, ἐλπίζοντες εἰς τὴν δυνάμην τες: τώρα ἐδῶ τὲς συμβουλεύει τὶ πρέπει νὰ λέγεν: ἤτοι ἀντὶ νὰ λέγεν „ σήμερον ἢ αὔριον πορευσόμεθα „ εἰς τὴν δὲ τὴν πόλιν, κὴ ποιήσομεν ἐκεῖ σὐαυτὸν σῦα, κὴ ἐμπορευσόμεθα κ᾽ κερδήσομεν, „ πρέπει νὰ λέγεν „ ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ κ᾽ ζήσωμεν. θέλομεν κάμομεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. ὅπω γὰρ συναρμόζεται ὅλη ἡ Θεολόγος. τὸ δέ. οἵτινες ὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία δὲ ἡ ζωὴ ὑμῶν ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, αὐτὸ εἶναι ἀφ᾽ μέσε, κ᾽ τὸν Θεοφύλακτον κὴ Οἰκυμένιον. ἔτζι, λέγει, ἔπρεπε νὰ λέγετε ἀδελφοί μς χεισιανοί. κὴ πρῶτον νὰ βάλλετε τὸ θέλημα τ᾽ Θεῦ, κὴ ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς, κὴ ἔπειτα τὰ λέγετε νὰ κάμετε ὅ,τι ἔργον ἔχετε. (1) ἀφ᾽ τί χωρὶς τὸ θέλημα κὴ τὴν Πρόνοιαν τ᾽ Θεῦ, κάνενα καλὸν ἔργον δὲν ἠμπορεῖ ἔπε νὰ ἀρχήσῃ, ἔπε νὰ τελειώσῃ ὁ ἄνθρωπος. ὅθεν κὴ ὁ Ἡσαΐας εἶπε „ μὴ δοξασθήσε- „ ται ἀξίνη ἄνευ τ᾽ κόπτοντος σὐ αὐτῆ; ἢ ὑψωθήσεται πρίων ἄνευ τ᾽ ἕλκοντος αὐτόν. (Ἡσ. ι. 15.) Συμφώνως δὲ μὲ τὸν Ἡσαΐαν εἶπε κὴ ἡ βίβλος τ᾽ Ἰὼβ „ μὴ θάλλει πάπυρος ἄνευ „ ὕδατος; ἢ ὑψωθήσεται βούπρον ἄνευ πότε; ἔτι δὲν ὅτι ῥίζης κὴ ὐ μὴ θερμανθῇ; πρὸ τ᾽ πι- „ εῖν πᾶσα βοτάνη ξηρανθήσεται: ὅπω τοίνυν ἔσαι τὰ ἔσχατα πάντων τῶν ὁπλανθανομένων τ᾽ „ Κυρίε. (Ἰώβ. η'. 11.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα κατηγορεῖ ἡ θεία Γραφὴ ἐκείνες τὲς ἀνθρώπες ὁπὲ νομίζεν νὰ κατορθώσεν κάνενα καλὸν χωρὶς τὴν θείαν θέλησιν κ᾽ βοήθειαν. ἀφ᾽ τοῦτο κὴ ὁ Ἀδελ-

(1) Ὅθεν κ᾽ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραφε πρὸς Ἑβραίες „ Καὶ „ τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν περ ἐπιτρέπῃ ὁ Θεός. (Ἑβρ. ς'. 3.) κ᾽ πρὸς Ῥωμαίες ἔγραφεν „ εἴπως ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θε- „ λήματι τ᾽ Θεῦ. (Ῥωμ. α'. 10.) κ᾽ περὶ τ᾽ Ἀπολλὼ ἔγραφε πρὸς τὲς Κορινθίες, ὅτι παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς Κο- ρινθον. ἀλλ᾽ ὅμως δὲν ἦτον θέλημα Θεῦ νὰ ὑπάγῃ „ Καὶ παν- „ τως ὐκ ἰδὼ θέλημα (α'. Κορ. ιϛ'. 12.) κ᾽ παντοτε φαίνεται ὁ ἀπόστολος νὰ ζητῇ πρῶτον τὸ θέλημα τ᾽ Θεῦ εἰς κάθε πρᾶγμα κ᾽ ὑπόθεσιν. τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ μιμῶνται καὶ ὅλοι οἱ Χεισιανοὶ, κὴ εἰς καθε ἔργον ὁπὲ ἔχον νὰ κάμον, καὶ εἰς κα- θε λόγον ὁπὲ ἔχον νὰ εἰπῶν, χρεωσὰν νὰ λέγον πάντα „ ἐὰν „ εἶναι θέλημα Θεῦ, νὰ κάμω τὸ ἔργον τοῦτο! ἐὰν θέλῃ ὁ Θεὸς, „ νὰ λαλήσω τὸν λογον τοῦτον!

ὁ Ἀδελφόθεος κατηγορεῖ ἐδῶ ἐκείνους ὁπὸ ἀφίνουσι τὴν βοήθειαν τὸ Θεὸ, καὶ καυχῶνται εἰς τὰς ἀλαζονείας των λέγων „ νυῦ δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. καὶ δικαίως τοὺς εἶπεν ἀλαζόνας. ἐπειδὴ, κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκυμένιον, ἀλαζὼν θέλει νὰ εἰπῇ ὁ μετὰ ἄλης. ἤτοι πλανὴς, ζῶν. καὶ ἀλαζονεία εἶναι, ἡ σπουδὴ τῆ μὴ ὑφεσώτων πραγμάτων. πεπλανημένοι εἶναι λοιπὸν, καὶ εἰς τὰ μὴ ὑφεσῶτα σπουδάζων, οἱ χειτιανοὶ ἐκεῖνοι ὁπὸ ἀφιερόνουν τὰ ἔργα καὶ ὑποθέσεις των, ὄχι εἰς τὴν θέλησιν καὶ δυάμιν τὸ Θεὸ: ἀλλὰ εἰς τὴν δυάμιν καὶ γνῶσιν τὴν ἐδικήν τως. καὶ δὲν ἀκόυσαν οἱ ἄφρονες τὸν Σολομῶντα ὁπὸ λέγει „ μὴ ἴσθι φρόνιμος „ παρὰ σεαυτῷ. (Παρ. γ'. 7.) ὅπε τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅς τις κρημνίζει τὴν οἴησιν καὶ μεγαλαύχησιν ἐκείνων ὁπὸ νομίζων πῶς ἔχουν ὅλων τὴν γνῶσιν καὶ φρονιμάδα, λέγων „ Εἰ δὲ „ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι. (ά. Κορ. η'. 2.) διὰ τὸτο ἀκολάθως λέγει καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος. ὅτι κάθε καύχησις τοιαύτη εἶναι κακὴ καὶ πονηρά. ἐπρόθεσε δὲ τὸ, τοιαύτη καύχησις. διὰ τί εἶναι καὶ καλὴ καύχησις, παρὰ τῆς ὁσίας ἔλεγεν ἡ προφῆτις Ἄννα „ ἐν τότῳ καυχάθω ὁ καυχώμενος, ἐν τῷ συνιέναι καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον, καὶ „ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς. (ά. Βασιλ. β'. 10.) καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „ „ ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάθω. (ά. Κορ. ά. 31.)

17. „ Εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐ-
„ στιν.

Τὸ νόημα τὸ ῥητὸ τότο εἶναι πιστὸν κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη. ὦ ἐσὺ χριστιανὲ, ἠξεύρης καὶ ὁμολογῆς πῶς ἐδημιργήθης ἀπὸ τὸν Θεόν: καὶ πῶς χωρεῖς τὸ θέλημα καὶ τὴν βοήθειαν τὸ Θεὸ κάτσε ἀγαθὸν δὲν δυάσαι νὰ καπρθώσῃς. λοιπὸν εἰς ὅλα σε τὰ ἔργα ἐπικαλῶ τὸν Δημιργόν σε καὶ τὴν ἐκείνε βοήθειαν, καὶ χωρεῖς ἐκεῖνον μὴ θελήσῃς τελείως, ἢ νὰ πράξῃς τι, ἢ νὰ εἰπῇς. ἀλλὰ καὶ τρώγοντας καὶ πίνοντας, καὶ ἔξυπνος, καὶ κοιμώμενος, καὶ περιπατῶ, καὶ πραγματευόμενος, καὶ ἁπλῶς εἰς ὅλα σε τὰ ἔργα, παρακάλει νὰ γίνεται ὁ Θεὸς συνεργός σε: ὅς τις εἶπε „ χωρεῖς ἐμὲ ὁ δυάδε ποιεῖν καλόν. (Ἰωάνν. ιέ. 5.) διὰ τί ἐὰν ἠξεύρῃς σὰν πρᾶγμα πῶς εἶναι καλὸν, καὶ συμφέρον, καὶ δυάσαι νὰ τὸ κάμῃς, καὶ δὲν τὸ κάμνεις, ἁμαρτίαν ἔχεις. ἔχεις δὲ νὰ κατακειθῇς ἀπὸ τὸν Θεὸν δι' αὐτὸ, διὰ τί γνωρίζωντας αὐτὸ συμφέρον, καὶ δυάμενος νὰ τὸ κάμῃς, δὲν τὸ ἔκαμες: καθὼς ἐκατακείθη καὶ ὁ τὸ σὸν τάλαντον καταχώσας, καὶ μὴ πραγματευσάμενος αὐτό. τάλαντον δὲ εἶναι καὶ ἡ γνῶσις, καὶ ἡ δυάμις ὁποῦ δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ δι' αὐτὰς ἔχει νὰ κατακειθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐὰν δὲν τὰς πολυπλασιάσῃ, βάλλωντας αὐτὰς εἰς ἐνέργειαν καὶ ποίησιν τὸ καλό. (1) ὁ δὲ Θεοφύλακτος καὶ Οἰκυμένιος λέγων, ὅτι ἐδῶ ὁμιλεῖ ὁ Ἀδελφόθεος διὰ τὺς ψευδοδιδασκάλους, οἱ ὁποῖοι τολμοῦν νὰ διδάσκων μὲ τὸν λόγον, ἐκεῖνα ὁπὸ δὲν ἐκατόρθωσαν μὲ τὸ ἔργον. μέγας δὲ εἶναι (ἤτοι μακάριος) ὄχι ἐκεῖνος ὁπὸ διδάξει, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁπὸ ποιήσει καὶ διδάξει, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος (Ματθ. ε'. 19.) ἐλάχιστος δὲ θέλει ὀνομαθῇ, ὁ λύων μίαν τῶν ἐλαχίστων ἐντολῶν, καὶ διδάσκων οὕτω τὺς ἀνθρώπους. ἤτοι χωρεῖς αὐτὺς νὰ κοπιάσῃ καὶ νὰ ἐργασθῇ. τὰ ἔργα δὲ τρέπει νὰ τρονεῦνται ἀπὸ τὰ λόγια. ὅθεν καὶ περὶ τὸ Κυρίε εἴρηται, ὅτι πρῶτον ἐποίησε, καὶ ἔπειτα ἐδίδαξεν „ ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν. (Πράξ. ά. 1.) Καὶ ὁ Σολομὼν δὲ εἶπεν, ὅτι ὁ δίκαιος διδάσκει καὶ κηρύττει εἰς τὺς ἄλλυς, τὴν πίσιν ὁπὸ αὐτὸς προλαβὼν ἔδειξε βεβαίαν διὰ τῶν ἔργων „ ὑποδεικνυμένην πίσιν ἀπαγγέλλει δίκαιος. (Παρ. ιβ'. 17.)

ΚΕ-

(1) Φοβερὸς δὲ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἀδελφοὶ ὁ λόγος ὅπος. διὰ τί λέγει πῶς ἁμαρτάνει, ὄχι μόνον ἐκεῖνος ὁπὸ κάμῃ τὸ κακὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν: ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁπὸ δὲν φράξει τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν ὁπὸ ἠξεύρει, καὶ δυάται νὰ τὴν φράξῃ. χρεία γὰρ εἶναι, ὄχι μόνον νὰ ἀπεχώμεν ἀπὸ τὸ κακὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν, κατὰ τὸ „ ἔκκλινον ἀπὸ κακῦ, καὶ ποίησον καὶ ἀγαθόν (Ψαλμ. λγ'. 34.) ὅρα καὶ τὸ „ Εἴτις λαλεῖ, ὡς λόγια Θεῦ. εἴτις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ Θεὸς (ά. „ Πέτ. δ'. 11.) καὶ τὴν εἰς τὸ ὑποσημείωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „ Ἄ"γε νῦ οἱ πλέσιοι κλαύσαπε, ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς παλαιπω-
„ είαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομείαις.

Πάλιν ἐδῶ ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον κῆ τῆ πλεσίων, κὴ ἀπαριθμεῖ τὰ κατ' εἶδος ἁμαρτήματά των, κὴ δυναπωτέρως ἐλέγχως μεταχειρίζεται ἐναντίον τως, κῆ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη. μὲ τὸ νὰ ἠξιόρη καλῶς, ὅτι οἱ πλέσιοι χρειάζονται θερμοτέρας συμβελὰς ἀπὸ τὰς πτωχὰς, καὶ διδασκαλίας συχνὰς δχὶ νὰ ἀφήσιν μὴ τὴν πλατεῖαν στράταν τῆ ἡδονῶν, κὴ τὰ πλέτη, καὶ τῆς δόξης, νὰ προτιμήσιν δὲ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην στράταν τῆς πτωχείας καὶ ἀρετῆς, ἥτις προξενεῖ τὴν αἰώνιον ζωήν. ἀληθὴς γὰρ εἶναι ὁ λόγος τᾶ Κυρίᾳ ὁπᾶ εἶπεν
„ ὅτι δυσκόλως πλέσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῆ ὐρανῶν. (Ματθ. ιθ'. 23.) καὶ θρῶπον μὴ θδακινεῖ ὁ Θεῖος Ἰάκωβος τως πλησίως νὰ κλαίσιν καὶ νὰ θρηνῶσιν διὰ τὴν μέλλεσαν κόλασιν ὁπᾶ ἔχεν νὰ λάβεν. ἔπειτα δὲ, ἀναφέρει κατ' εἶδος τὰ αἴτια ὁπᾶ προξενῶν εἰς αὐτως τὴν κόλασιν. ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι θδαγγέλλει ἐδῶ ὁ Ἀδελφόθεος νὰ θρηνῶσιν οἱ πλέσιοι, δχὶ τὶ συμάγεν τὸν πλᾶτον καὶ τὸν ἀφίνεν νὰ φθείρεται, κὴ δὲν ἐξοδεύεν αὐτὸν εἰς τως πόνητας. μόνη γὰρ ἡ εἰς τως πτωχὰς ἐξόδευσις τᾶ πλέτε δὲν χάνεται, ἀλλὰ διαμένει. ὅθεν κὴ ὁ Σολομὼν αἰνιγματωδῶς εἶπε περὶ τέτε „ Ἀπόσειλον τὸν ἄρτον σε ὅπ' πρόσωπον
„ ὕδατος, ὅτι ἐν πλήθει ἡμερῶν εὑρήσεις αὐτόν. (Ἐκκλ. ια'. 1.) ἤτοι δὸς ἄρτον καὶ ἐλεημοσύνην εἰς τως πτωχὰς, καὶ δι' αὐτῆ ἀποσέλλεις αὐτὴν εἰς τὸ νερόν: δηλαδὴ εἰς τὴν φαινομένην μὲν δχὶ λυσιν καὶ φθοράν, ὄχι ὅμως καὶ τῆ ἀληθείᾳ ἀπολλυμένην. καθὼς γὰρ ἐκεῖνα ὁπᾶ ῥίπτονται εἰς τὸ νερὸν, φαίνονται μὲν ὅτι παρασύρονται κὴ φθείρονται, δὲν φθείρονται ὅμως τῆ ἀληθείᾳ, οὐδὲ χάνονται τελείως: τοιετοτρόπως καὶ ὁ ἄρτος καὶ τὰ ἀργύρια ὁπᾶ δίδονται εἰς τως πτωχὰς, φαίνονται μὴ ὅτι φθείρονται κὴ ἐξοδεύονται, δὲν φθείρονται ὅμως τῆ ἀληθείᾳ, οὐδὲ χάνονται. ἀλλὰ διαμένει δχὶ νὰ τὰ εὕρῃ ὁ δὸς αὐτὰ πλέσιος εἰς τὴν ἄλλην ζωήν. κὴ μὲ αὐτὰ νὰ λάβῃ δροσισμὸν κὴ ἀναψυχὴν, ὅταν ἡ γλωσσάτε μέλλῃ νὰ πηγανίζεται εἰς τὴν φλόγα ἐκείνην, κῆ τὸν ἐν Εὐαγγελίοις ἐκεῖνον πλέσιον. (1)

2. „ Ὁ πλᾶτος ὑμῶν σέσηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέ-
„ γονεν.

3. „ Ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῆ εἰς
„ μαρτύριον ὑμῖν ἔσαι. κὴ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ,
„ ὃ (2) ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις.

Διὰ τὰ μὴν εἰπῆ χαρσίας ἀπὸ τως πλησίως: ὦ μακάριε Ἰάκωβε, δχὶ τί ἀναγκάζεις τὰ κλαίωμεν, ἡμεῖς ὁπᾶ ἐλάβομεν τὸν πλᾶτον ἀπὸ τὸν Θεὸν κῆ τὴν Ἐκκλησιασήν; „ Καίγε πᾶς
„ ἄνθρω-

(1) Σχεδὸν τὴν ἰδίαν ἑρμηνείαν κάμνει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τὰ ῥηπᾶ τέτε λέγων „ Πολλῆ γὰρ βέλτιον εἶναι διὰ τως „ ἄξιως ὀρέγειν κὴ τως ἀναξίους, ἢ τως ἀξίως ἀποσερεῖν (ἐλεη-
„ μοσύνης δηλ.) δέα κῆ ἀναξίων. καὶ τέτο εἶναι φαίνεται, τὸ
„ χθὲς μὲ πέρσειαν τὸν ἄρτον ἔνυπᾶ καὶ καθ' ὕδατος, ὡς ἀ παρα-
„ συρησόμενον, οὐδὲ ἀπολεσόμενον τῆ δικαίᾳ πάντων ἐξετασῆ. ἀλλ'
„ ἀνταῦθα κατανήσοντα, ἃ πάντα κείσεται τὰ ἡμέτερα, κὴ ἀ-
„ ποκτήσοντα ἐν καιρῷ, κᾶν ἡμεῖς μὴ τέτο νομίζωμεν. (ἐπιπι-
φίῳ εἰς τὸν ἑαυτᾶ πάτερα) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος κοντὰ ὁποῦ ἑρμηνεύει τὸ αὐτὸ ῥηπὸν τῆ Σολομῶντος, καθὼς ἑρμηνεύσαν ὁ, τε Θεολόγος Γρηγόριος, κὴ ὁ Θεοφύλακτος, προσθέτει κὴ ταῦτα „ ἐ-
„ πεὶ δὲ τὸ ὑδὼρ διαφόρως πραγμάτων ὑποθέσεις αἰνιγματίζειν δύναται, εἴη ἂν ἔκ ἀλόγως τῶν προκειμένων λόγον θεωρῶν,
„ ὁ τὴν ἐλεημοσύνην λέγων προσῆκεν ἐργάζεσθαι, διαπαντὸς „ φῶς τοῖς ἀναγκαίοις τῆ ὑδείπνων ἐναντίζειν πηγὰς, κὴ τὴν ἐκεί-
„ νων ἐνέργειαν ἐφ' ἑαυτὸν τῆ μιμήσει μεταφέρειν. κὴ μή, ποτὲ
„ μὲν προχέειν τὸν ἔλεον, ποτὲ δ' ἀναξέλκειν. ἀλλὰ διηνεκῆ τὰ
„ ῥᾴθρα κὴ ἀδιάκοπα τοῖς χρήζεσιν ἀναβλύζειν. ὅλην γὰρ τὴν
„ ἡμέραν ἐλεεῖ κὴ δανείζει ὁ δίκαιος, τὸ Δαβὶδ ἔχειν ἀκούειν ψάλ-
„ λοντος (Ἀμφιλοχίων ζητήματι ξά.) τὸ δὲ ἀπόσειλον τὸν ἄρ-
„ τον σε ἐπὶ προσώπων ὑδάτος, εἶναι χρεὼν ὁμοίου μὲ τὴν κοι-
„ νὴν παροιμίαν τὴν λέγουσαν: καίμε τὸ καλὸν, καὶ ῥίψατο εἰς
„ τὸν γιαλόν.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ, χωρὶς τὸ ὃ, ἐξέσκεται ὅπως „ ἐθησαυρί-
„ σατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις.

„ ἄνθρωπος, ᾧ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς πλοῦτον καὶ ὑπάρχοντα. (Ἐκκλησ. ε'. 8.) μήπως ὁ πλοῦτος εἶναι κακὸς, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἔχοντες αὐτὸν εἶναι ἄξιοι θρήνων; ἂν δὲ τοῦτο ἦναι ἀληθινὸν, λοιπὸν αἴτιος εἶναι τοῦ κακοῦ ὁ Θεὸς, ὁ τὸν πλοῦτον δίδὰς. εἰς ταῦτα ἂν ἀποκρινόμενος ὁ Ἀδελφόθεος, μὴ νομίζετε, λέγει, ὦ πλούσιοι, πῶς ἐγὼ ὀνομάζω κακὸν τὸν πλοῦτον. ἢ πῶς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ πλοῦτος προξενεῖ κόλασιν εἰς τὸν ἔχοντα. ὄχι. ἀλλ' ἡ κακὴ μεταχείρισις τοῦ πλούτου, αὐτὴ κάμνει κακὸν καὶ τὸν πλοῦτον. ἐπειδὴ ὦ πλούσιε, ὁ Θεὸς δὲν σοι ἔδωκε ῥοῦχα διὰ νὰ τὰ ἀφίνῃς μέσα εἰς τὰ σεντούκια νὰ τὰ τρώγῃ τὸ σκωλῆκι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνδύνῃς μὲ αὐτὰ τὰς γυμνὰς ἀδελφάς σου, ὅτε σοι ἔδωκε χρυσίον καὶ ἀργύριον διὰ νὰ τὰ ἀφίνῃς νὰ τὰ τρώγῃ ἡ σκωρία ἀπὸ τὸν παλαιότητα, καὶ νὰ ποινῇς αὐτὰ ἄχρηστα. ἀλλὰ σοὶ τὰ ἔδωκε, διὰ νὰ τὰ μοιράζῃς εἰς τὰς πτωχὰς καὶ χήρας ἔχοντας. διὰ τοῦτο καλὰ εἶπεν ὁ σοφὸς Σειρὰχ „ ἀγαθὸς ὁ πλοῦτος, „ ὦ μὴ ἔστιν ἁμαρτία. καὶ πονηρὰ ἡ πτωχεία ἐν στόματι ἀσεβοῦς. (Σειρ. ιγ'. 24.) Καὶ πάλιν „ αὐδὲ μικρολόγῳ ἀ καλὸς ὁ πλοῦτος. καὶ ἀνθρώπῳ βασκαίνῳ ἵνα τί χρήματα; (Σειρ. ιδ'. 3.) καὶ ὁ Σολομὼν „ ἵνα τί ὑπῆρξε χρήματα ἄφρονι; (Παρ. ιζ'. 16.) δείχνουσι δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα οἱ σοφοὶ ὅτι ὅτι μήτε ὁ πλοῦτος, μήτε ἡ πτωχεία, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα, εἶναι κακά. ἀλλ' ἡ καλὴ, ἢ ἡ κακὴ προαίρεσις καὶ μεταχείρισις τοῦ ἀνθρώπου ὅπου τὰ ἔχει, αὐτὴ τὰ κάμνει, ἢ καλὰ ἢ κακά. ὅθεν ἐπειδὴ, λέγει, ἐσεῖς οἱ πλούσιοι δὲν ἐμεταχειρίσθητε τὸν πλοῦτόν σας εἰς τὸ ἀγαθὸν, διαμοιράζοντες αὐτὸν εἰς τὰς πτωχὰς: διὰ τοῦτο κλαύσατε καὶ θρηνήσατε, ἐνθυμούμενοι τὰς κολάσεις ὅπου μέλλετε νὰ λάβετε διὰ τοῦ φιλαργυρίαν καὶ ἀσπλαγχνίαν σας. διὰ τὴ σῆψις τοῦ ἱματίων σας, καὶ ἡ σκωρία τοῦ ἄσπρων σας, αὐτὰ ὡσὰν νὰ ἦτον ἔμψυχα καὶ λογικὰ, θέλουν σαθῆν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως νὰ μαρτυρήσουν τοῦ ἀσπλαγχνον γνώμου σας. καὶ ὁ πλοῦτος ὅπου ἐσεῖς ἐφυλάξατε καὶ δὲν ἐδώκατε ἐλεημοσυνίου, αὐτὸς θέλει καταφάγῃ τὰς σάρκας σας εἰς τοῦ τελευταίαν ἡμέραν τῆς κρίσεως: ὡσὰν μία φωτία, τοῦ ὁποίαν ἐσεῖς οἱ ἴδιοι ἐθησαυρίσατε κατ' ἐπάνω σας. διὰ τοῦτο πολλὰ θέλετε τὸ μετανοήσετε τότε, χωρὶς κάμμίαν ὠφέλειαν, διὰ τὶ δὲν ἐθησαυρίσετε εἰς τὰς οὐρανὰς τὸν πλοῦτόν σας μὲ τοῦ ἐλεημοσυνίου, ἀλλὰ ἐθησαυρίσετε εἰς τὸν ἑαυτόν σας τοῦ τιμωρίαν τοῦ ἀσβέστου πυρὸς τῆς κολάσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐμπόδισε ῥητῶς τὰ μὴ θησαυρίζουν οἱ χριστιανοὶ εἰς τοῦ γῆν, ἀλλὰ εἰς τὰς οὐρανὰς „ μὴ θησαυ„ ρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς (ἤτοι σκωλῆκι) καὶ βρῶσις (ἤτοι σκωρία) ἀφα„ νίζει. καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, „ ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσι οὐδὲ κλέπτουσι. (Ματθ. ς'. 19.) γράφει δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον ταῦτα „ τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ „ νῦν αἰῶνι παράγγελλε... ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοι„ νωνικούς. ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰω„ νίου ζωῆς. (α'. Τιμ. ς'. 17.)

4. „ Ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῆς ἐργατῆς τῆς ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ „ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῆς θερισάντων εἰς „ τὰ ὦτα Κυρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν.

Καὶ τοῦτο, λέγει, τὸ μέγα ἀνόμημα ἐσεῖς τὸ κάμνετε πλούσιοι: ποῖον; δηλαδὴ ὄχι μόνον τὸ νὰ μὴ δίδετε ἐλεημοσυνίου ἀπὸ τὸ περίσσευμα τοῦ πλούτου σας, καὶ μὲ αὐτὸ νὰ ἀναπληρῶτε τὸ ὑστέρημα τῆς πτωχῶν ἀδελφῶν σας: ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὸ νὰ ἀποστερῆτε τοὺς μισθοὺς τῆς ἐργατῆς ἐκείνων ὅπου ἐθέρισαν τὰ χωράφιά σας μὲ πολλὴ κόπον καὶ ἱδρῶτα. οἱ ὁποῖοι μισθοὶ κράζουν καὶ βοῶν κατ' ἐπάνω σας πρὸς τὸν Δεσπότην τῆς ἁπάντων καὶ Κύριον. καὶ εἰσηκούσθησαν ἀπὸ αὐτὸν, καὶ ἔχουν νὰ φέρουν ἐναντίον σας τοῦ μεγάλου ὀργιοῦ τοῦ Θεοῦ. αὐτὸς δὲ ἐπρόσταξε ταῦτα εἰς τὸν νόμον του „ ἐκ ἀποστερήσεις μισθὸν πενήτος καὶ ἐνδεοῦς ἐκ τῆς ἀδελφῶν σου, ἢ ἐκ τῆς προσηλύτων τῆς „ ἐν ταῖς πόλεσί σου. αὐθημερὶν ἀποδώσεις τὸν μισθὸν αὐτοῦ. ἐκ δύσεται ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ. „ ὅτι πένης ἐστὶ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἔχει τοῦ ἐλπίδα. καὶ καταβοήσεται κατὰ σοῦ πρὸς Κύριον, καὶ ἔ„ σαι ἐν σοὶ ἁμαρτία. (Δευτ. κδ'. 14.) ἐπειδὴ δὲ οἱ πτωχοὶ ἐργάται καὶ θερισταὶ τῆς χωραφίων σας, ἔχουν μὲν ἐλπίδα νὰ λάβουν τὸν μισθόν τους μὲ τοῦ δικαιοσύνη τους, καὶ διὰ αὐτὸν ὑποφέρουν τὸ καῦμα τοῦ θέρους, καὶ τοῦ ψύχρα τοῦ χειμῶνος, μὴ λαμβάνοντες δὲ αὐτὸν, διὰ νὰ ἐλαφρωθῶν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἱδρῶτας ὅπου ἔκαμαν, ἀλλὰ χάνοντες τοῦ ἐλπίδα ταύτην: διὰ τοῦτο λαμβάνει θλῖψιν μεγάλην εἰς τοῦ καρδίαν τους. ἡ θλῖψις δὲ αὐτὴ, τοὺς ἀναγκάζει νὰ ἀνασε-

νάζειν καὶ νὰ φωνάζειν πρὸς τὸν Θεὸν ἐναντίον ἐσᾶς, ὁπὸ ἐκρατήσατε τὸν μισθόν τους. (1) τοῦτο χάειν, καὶ ἀλλοῦ τῶ προφήτη Μαλαχίᾳ πρὸς τοὺς τοιούτους ἀποστερητὰς τοῦ μισθῶν τοῦ πτωχῶν λέγει ὁ Θεός „ Καὶ ταῦτα ἀ ἐμίσησεν ἐποιεῖτε. ἐκαλύπτετε δάκρυσι τὸ θυσιαστήριον Κυρίου, καὶ „ κλαυθμῷ καὶ στεναγμῷ ἐκ κόπων. (Μαλ. β'. 13.) Καὶ πάλιν „ Καὶ προσάξω πρὸς ὑμᾶς „ ἐν κρίσει καὶ ἔσομαι μάρτυς ταχύς... ὅτι τοὺς ἀποστεροῦντας μισθὸν μισθωτοῦ, καὶ τοὺς κα- „ ταδυναστεύοντας χήραν, καὶ τοὺς κονδυλίζοντας ὀρφανούς. τὸ ἔτος συντετέλεσθη, καὶ εἰσφέρ- „ κατε τὰ διφόρια εἰς τοὺς θησαυρούς. καὶ ἡ ἁρπαγὴ τοῦ πτωχοῦ ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν. (Μαλ. γ'. 5.)

5. „ Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρ- „ δίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς.

Καὶ τοῦτο, λέγει, τὸ ἁμάρτημα ἐσεῖς τὸ κάμνετε οἱ πλούσιοι. ἐπειδὴ διὰ τοῦτο σωνάγετε ἀργύρια, διὰ νὰ τρυφᾶτε καὶ νὰ ξεφαντόνετε καθ' ἑκάστω, ὁπόπου δίδοντες μὲ κάθε τέχνιν καὶ μηχανὴν τοὺς μαγείρους, τοὺς καρυκείας, καὶ τὰ πολυποίκιλα καὶ πολυέξοδα φαγητά. καὶ αὐξαίνοντες τὸ πάθος τῆς λαιμαργίας σας, ὥστε ὁπὸ ἐκάμετε θεὸν τὸν κοιλίαν σας. καὶ τόσον πολλὰ ἐπαχύνετε, εἰς τρόπον ὅτι ἐγίνετε ὡσὰν τὰ θρεπτάρια γουρούνια ὁπὸ τρέφουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰ ἑτοιμάζουν διὰ νὰ τὰ σφάξουν. τοὺς τοιούτους τρυφηλοὺς κατηγορεῖ καὶ ὁ προφήτης Ἀμὼς λέγων „ οἱ „ καταπαταλῶντες ὅπι ταῖς στρωμναῖς αὐτῶν. οἱ ἐσθίοντες ἐρίφους ἐκ ποιμνίων, καὶ μοχάρια ἐκ „ μέσου βουκολίων γαλαθηνά. οἱ ὑπικροτοῦντες πρὸς τὸν φωνὴν τῶν ὀργάνων. ὡς ἐσῶτα ἐλογί- „ σαντο καὶ οὐχ ὡς φθέγονται. οἱ πίνοντες τὸν διϋλισμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι. (Ἀμ. ς'. 4) διὰ τοῦτο δὴ καὶ ὁ Παῦλος ῥίζαν τῶν κακῶν ὠνόμασε τὸν φιλαργυρίαν. διὰ τί αὐτὴ καὶ πρὸ τοῦ νὰ σωναχθῶν τὰ ἀργύρια, κάμνει μυρία κακά, καὶ ἀφ' ὅ σωναχθῶν, φθορὰ μὲ αὐτὰ τὰς τρυφὰς, καὶ μέθας, καὶ ξεφαντώματα, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πάθη „ ῥίζα πάντων τῶν κα- „ κῶν ἡ φιλαργυρία. (ά. Τιμ. ς'. 10.) ὅθεν καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου εὐτύχησαν τὰ χωράφια, μὲ τὸ νὰ εἶχε πλούσια φαγητὰ καὶ πιοτὰ ἔλεγε „ ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κεί- „ μενα εἰς ἔτη πολλὰ, ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. (Λουκ. ιβ'. 19.) διὰ τοῦτο καλῶς ἐλέγχει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος τοὺς χρισιανοὺς ἐκείνους ὁπὸ τρυφοῦν καὶ ξεφαντόνουν, λέγων πρὸς αὐ- τοὺς „ μέχρι πότε τρυφή; μέχρι πότε ἄνεσις; οὐκ ἐπλήσθημεν ῥαθυμοῦντες; γελῶντες; ἀνα- „ βαλλόμενοι; ἐ τὰ αὐτὰ πάλιν ἔσαι, τράπεζα; καὶ κόρος; καὶ πολυτέλεια, καὶ χρήματα; καὶ „ κτήσεις; καὶ τί τὸ τέλος; θανάτος. τί τὸ τέλος; τέφρα, καὶ κόνις, καὶ σορὸς, καὶ σκώληκες. „ ὑπόδειξώμεθα τοίνυν καινὴν τὴν ζωήν. ποιήσωμεν τὸν γῆν οὐρανόν. ἀφώμεθα τῆς ὁδοῦ τῆς „ σκηνῆς (ὁμιλ. μγ'. εἰς τὸ κγ' Ματθ.). (2) παρομοίως δὲ καὶ ὁ φωστὴρ τῆς Ἀλεξανδρέων Κύ- „ ριλλος τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρων λέγει „ ἐτρυφήσατε ὅπι τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε καὶ ἐθρέ- „ ψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. τοιοῦτοι δὲ γεγόνασιν οἱ τῆς Ἰουδαίων καθηγη- „ ταὶ, καταβοσκόμενοι μὲν τρόπον τινὰ τόπον πίονα καὶ εὔρυχωρον, τὰς ἐκ τῆς λαοῦν καρποφο- „ ρίας, καταπιανθέντες δὲ ὥσπερ ταῖς ἁδρὰ πάντων τιμαῖς. ἀλλ' ὡς κενοὶ καὶ ταῦροι πεπτώ- „ κασι,

(1) Σημείωσαι ὅτι κατά τινας Διδασκάλους ταῦτα τὰ ἁμαρτήματα εἶναι ὁπὸ φωνάζουν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ζητοῦν νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν κατὰ τῆς ταῦτα πραττόντων. ὁ φόνος. ἡ ἀρσενοκοιτία, ἡ ἀποστέρησις τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας. λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ „ Ἀρσενοφθόροι, καὶ γόητες, καὶ φαρμακοὶ, καὶ μάντεις, „ καὶ ὁ ἀποστερῶν μισθὸν μισθωτοῦ... εἰς τὸν τῶ φονέως τόπον κα- „ τεδικάσθησαν (τόμ. γ'. τῆς ἐν Ῥώμῃ νέας ἐκδόσεως) Βλέ- „ πετε, πῶς ὁ ἀποστερῶν μισθὸν μισθωτοῦ, ὡς φονεὺς καταδικά- ζεται.

(2) Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ ἴδιος Χρυσόστομος μὲ τοῦτον χρυσῆν αὐτὴν φράσιν καὶ ἀγλωττίαν, ἀπαριθμεῖ, κατὰ πλάτος, ὅσα κακὰ γεννᾷ ἡ τρυφὴ εἰς τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὸν ψυχήν. Ἐκ τῶν ἁπάντων τὰ ἀξιολογώτερα ὑποσημειῶ ἐνταῦθα, χάριν τῶν φιλολόγων. χρυσολογεῖ λοιπὸν ἡ καλὴ ἐκείνη γλῶσσα ἐπὶ λέξεως ταύτης „ ἔχει τὸ σῶμα ἔξι ὠφέλειαν τὴν ψυχήν. ἄπαγε ἀν- „ θρωπε! ἀλλ' ἡ τρυφή. τῆς δὲ τρυφῆς πόθεν ἐφιέμεθα; ἀ πα- „ ρὰ τὸ σῶμα ἔχων, ἀλλὰ παρὰ προαίρεσιν πονηράν. τὸ γὰρ „ σῶμα τροφῆς δεῖται ἀ τρυφῆς. τὸ σῶμα τοῦ τρέφεσθαι χρῄζει, „ οὐχὶ τοῦ διακόπτεσθαι καὶ διαφθεῖν. ἐδὲ γὰρ ψυχὴ μόνον, ἀλ- „ λὰ καὶ αὐτῷ τῷ σώματι τῷ τρεφομένῳ, πολέμιον ἡ τρυφή. „ καὶ γὰρ ἀσθενέστερον αὐτὸ ἰσχυρὸ γίνεται, καὶ μαλακώτερον, „ αὐτὸ σφρᾶ, καὶ ἐπίνοσον, αὐτὸ ὑγιανᾶ. καὶ βαρύτερον, αὐτὸ „ κέφα. καὶ ἀραιότερον, αὐτὸ πυκνᾶ. καὶ αἰσχρὸν, αὐτὸ ὡραῖα. „ καὶ δυσειδέστερον, αὐτὸ εὐώδης. καὶ ἀκάθαρτον, αὐτὸ καθα- „ ρᾶ. καὶ πεζωδώδους, αὐτὸ ἀνεμώδη. καὶ ἄχρηστον, αὐτὸ χρησί- „ μου. καὶ παλαιὸν, αὐτὸ νέα. καὶ σαθρὸν, αὐτὸ ἰσχυρᾶ. καὶ βρα- „ δὺ καὶ νωθρὸν, αὐτὸ ταχέως· καὶ χωλὸν, αὐτὸ ἀρτίου.... ἐ- „ γὼ δὲ καὶ ἰατρῶν ἤκουσα λεγόντων, ὅτι πολλὰς πρὸς ὕψος ἀ- „ ναβαινούσας ἡ τρυφὴ μᾶλλον ἐκώλυσε. τὸ γὰρ πνεύματος ἐγ- „ κοπτομένου τῇ πλήθει τῆς καταβαλλομένων (τροφῶν δηλ. καὶ „ βρωμάτων) καὶ περὶ τοῦτων ἐργασίαν (ὅπου χώνεύσιν) „ ἀχολουμένου, ὅπερ εἰς αὔξησιν ἔδει τρέχειν, τοῦτο δαπανᾶ- „ ται εἰς τοῦτο τῆς περιττῆς ἐργασίας. τί αὐτὸς ἔπος πρὸς πο- „ δαλγίας; τὸ ῥεῦμα τὸ παντοῖον πλανώμενον; πρὸς ἄλλας νο- „ σους τὰς ἐντεῦθεν; τοῦ βούλεσθαι ἅπασαν; ..... Εἰδὲ τὸ „ σῶμα ὅπως ἀπόλυται, πῶς ἡ ψυχὴ διακείσεται; πόσα φο- „ ύβα; πόσων κυμάτων; πόσης ζάλης ἀνάπλεως ἔσαι; Διὰτι „ τοῦτο τρέφε παντὸς ἄκριτος γίνεται. καὶ ὅτε ἐκεῖνο, ὅτε ἀ- „ κούσαι, ὅτε βαλλόμενοι, ὅπε τι φαγεῖν τῆς δεόντων ῥᾳδίως „ ἀνήσεται. (Ὁμιλ. λθ'. εἰς τοῦ ἁ. πρὸς Κορινθίους.)

„ κασι, τῇ τῶ Κυρίυ μαχαίρᾳ ᾠμπεσόντες οἱ δείλαιοι. (βιβλ. γ'. τόμ. γ'. εἰς τὸν Ἡσαΐαν, ᾠροκειμένυ ῥητῶ „ ἡ μάχαιρα Κυρίυ ἐνεπλήθη αἱμάτων. Ἡσ. λδ'. 6.)

6. „ Κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον. ὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα φανερόι ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, ὅτι οἱ πλούσιοι δὲν εἶναι μόνον τρυφηλοὶ καὶ μέθυσοι, καὶ ξεφαντωταὶ, καὶ εἰς τὰ ἄλλα πάθη τῆς σαρκὸς κυλιόμενοι, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω: ἀλλὰ ἀκόμη εἶναι καὶ ἄδικοι, καταδικάζοντες μὲ τὰς ἀθῴας καὶ ἀναιτίας, ἀθῴας δὲ ποιοῦντες τὰς ἐνοχὰς καὶ πταίσας. καὶ τοῦτα κάμνουσιν ὅπι, διὰ τὶ δὲν φροντίζουσι τελείως διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, μήτε φοβοῦνται τὸν Θεόν. μήτε τὰς ᾠδὰς τῶ Θεῶ δεδομένας νόμυς φυλάττουσιν. αὐτὸς γὰρ ἐφρόσαξε ταῦτα εἰς τὴν Ἔξοδον „ ἀπὸ παντὸς ῥήματος ἀδίκυ ἀποσήσῃ, καὶ ἀθῶον καὶ „ δίκαιον ὐκ ἀποκτενεῖς. (Ἔξοδ. κγ'. 7.) λέγει δὲ καὶ ὁ Παροιμιαστὴς, ὅτι οἱ ποιοῦντες ταῦτα, εἶναι ἀπάθαρτοι καὶ μισητοὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν „ ὃς δίκαιον κρίνει τὸν ἄδικον, ἄδικον δὲ τὸν δί- „ καιον, ἀπάθαρτος καὶ βδελυκτὸς ᾠδὰ Θεῷ. (Παρ. ιζ'. 15.) ὅπως ἐναπιγόρισε καὶ ὁ ᾠροφήτης Δανιὴλ τὸν εἷα ἀπὸ τὰς δύω φιλοπόρνυς ἐκείνυς γέροντας, ὁπῦ ψεύδως ἐμαρτύρησαν κατὰ τῆς δικαίας Σωσάνης, λέγων αὐτοῖς „ Πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν, νυῦ ἥκασιν αἱ ἁμαρτίαι σου, „ ἃς ἐποίεις τοπρότερον, κρίνων κρίσεις ἀδίκυς, καὶ τὰς μὲν ἀθῴας κατακρίνων, ἀπολύων δὲ „ τὰς αἰτίας, λέγοντος τῶ Θεῶ „ ἀθῶον καὶ δίκαιον ὐκ ἀποκτενεῖς. (Σωσ. 52.) ὁ δὲ καταδικασθεὶς, λέγει, ἀπὸ λόγυ σας δίκαιος, δὲν ἀντιστέκει εἰς τὴν καταδίκην ὁπῦ τὸ κάμνετε, διὰ τὶ εἶναι πτωχὸς καὶ ἀδυνατος. καὶ διὰ τὶ ἀφίνει τὴν κρίσιν τυ εἰς τὸν Θεόν. (1)

7. „ Μακροθυμήσατε ὖν ἀδελφοὶ ἕως τῆς παρυσίας τῶ Κυρίυ. ἰ- „ δὲ ὁ γεωργὸς, ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς. μα- „ κροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ ἕως αὖ λάβῃ υετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον.
8. „ Μακροθυμήσατε καὶ ὑμᾶς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ „ παρυσία τῶ Κυρίυ ἤγγικε.
9. „ Μὴ γεναζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοὶ, ἵνα μὴ κατακριθῆτε.

ΕΠειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀδελφόθεος διὰ τὺς πλυσίυς, πῶς καταδικάζυν ἀδίκως τὺς δικαίυς: τώρα ἐδῶ παρηγορεῖ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὺς καταδικαζομένυς παρ' ἐκείνων δικαίυς, λέγων πρὸς αὐτύς. μὴ σκανδαλίζεσθε, ἀδελφοί μυ χρισιανοὶ, μηδὲ λυπεῖσθε, διὰ τὶ οἱ πλύσιοι σᾶς καταδωνασδύν καὶ σᾶς καταδικάζυν. διὰ τὶ ἀκόμη ὀλίγον, καὶ ἔχυν νὰ λάβυν καὶ αὐτοὶ τὴν πρέπουσαν καταδίκην ἀπὸ τὸν Δεσπότην Χριςόν, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὴν δευτέραν τυ παρυσίαν. φέρει δὲ καὶ ᾠδάδειγμα εἰς τοῦτο τὸν γεωργόν. διότι καθὼς ὁ γεωργὸς ὁπῦ σπείρει τὴν γῆν, δὲν ζητεῖ παρευθὺς τὸν καρπὸν, ἀλλ' ὑπομένει καὶ μακροθυμεῖ νὰ βρέξῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ χωράφι τυ, πρώϊμον βροχὴν καὶ ὄψιμον: καὶ ἔτζι ὅταν ἔλθῃ τὸ θέρος, θερίζει καὶ ἀπολαμβάνει ςὺν ἀγαλλιάσει τὰ δράγματα καὶ τὸν καρπόν. τοιυτοτρόπως καὶ ἐσεῖς χρισιανοὶ, πρέπει, λέγει νὰ ὑπομένετε καὶ νὰ μακροθυμῆτε. (2) ἕως ὁπῦ νὰ ἔλθῃ ἡ δευτέρα τῶ Κυρίυ παρυσία, διὰ νὰ λάβετε μὴν ἐσεῖς πλου-

(1) Ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκυμενίῳ, ἀλληγορικῶς ἐνόησαν τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ, λέγοντες: ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, μὲ τὸ νὰ ἐτράφησαν ἀπὸ τὰς ἀδικίας τῆς πτωχῆς, ἐπίμασαν τὸν ἑαυτὸν τυς διὰ νὰ σφαγῆν ἀπὸ τὺς Ρωμαίυς, τὺς φονεύσαντας μυριάδα πλήθη Ἑβραίων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ μάλιςα διὰ τὶ ἐφόνευσαν τὸν δίκαιον τῆς δικαίων ἁπάντων καὶ ἀθῴτατον Ἰησῦν Χριςὸν, τὸν μὴ ἀντιτασσόμενον ὅταν ἔπαιρον, ἀλλ' ὡς ἀρνίον ἄφωνον, ὑποφέροντα πᾶ πάθη καὶ τὸν σταυρόν: συμφώνως δηλαδὴ μὲ τὴν ἀνωτέρω ἑρμυείαν τῶ θείυ Κυρίλλυ.

(2) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκυμένιον, διαφέρει ἡ ὑπομονὴ ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν. μακροθυμία γὰρ λέγεται, ὡς θέλυσι τινὲς πατέρες, ἐκείνη ὁπῦ δείχνει τινὰς πρὸς τὺς ἔσω καὶ ὁμοπίσους τυ Χριςιανύς. ὑπομονὴ δὲ εἶναι ἐκείνη ὁπῦ δείχνει πρὸς τὺς ἔξω ἀπίσους. καὶ μακροθυμία μὲν λέγεται πρὺς ἐκεῖνον, ὁπῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκδικήσῃ ὁ μακροθυμῶν. ὑπομονὴ δὲ λέγεται πρὸς ἐκεῖνον, ὁπῦ δὲν δύναται νὰ ἐκδικήσῃ ὁ ὑπομένων. ὅθεν ἐπὶ μὲν Θεῦ ὑπομονὴ δεν λέγεται πώποτε, ἀλλὰ μακροθυμία. ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων, ὑπομονή. καὶ τοῦτο δὲ σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὺς αὐτὺς, παρυσίαν τῶ Κυρίυ ὀνομάζει ὁ Ἀδελφόθεος καὶ τὸν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐρχομὸν τῶν Ῥωμαίων. οἵτινες μετὰ ὀλίγον ἔμελλον νὰ ἔλθυν τότε, καὶ νὰ αἰχμαλωτίσυν αὐτὰ. καθὼ, τιγὰ ὁ Χρυσόςομος ἑρμηνεύων τὸ ῥηθὲν πρὸς τὸν Πέ- „ τρον ὑπὸ τῶ Κυρίου περὶ τῶ Ἰωάννυ „ ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν „ ἕως ἔρχομαι, θέλει ὅτι τὸ, ἕως ἔρχομαι, δηλοῖ τὴν πανωλε- „ θρίαν τῆς Ἱερουσαλήμ. ἐρχομὸς γὰρ λέγεται καὶ ἔλευσις τῦ Θεῦ, ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ αὐτῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσορρήμονα, ἑρμηνεύοντα ἐκεῖνο ὁπῦ εἶπον οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ „ ὅτω γενέσθω ἡ θυσία ἡμῶν σήμερον, καὶ ἐκτελείσθω ὁπισθόσια „ (ᾠδὴ 16.) λέγει γάρ. τί τὸ ὁπισθόσια; μετὰ τὸ παρελθεῖν „ τὸν θυμόν συ. καὶ πότε παρελεύσεται; ὅτε ὁ Ναυουχοδόνοσορ ἐ- „ ὁήσῃ τὰ Ἱεροσόλυμα.

πλησίαν τῶ ἀντιμοιβῶ τῆς ὑπομονῆς σας, νὰ λάβῃν δὲ καὶ οἱ πλήσιοι ὅπου σᾶς καταδυνάστευον, τῶ πρέπουσαν καταδίκην καὶ τιμωρίαν. δύναται δὲ νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀλληγορικῶς. γεωργὸν ὠνόμασε τὸν Κύριον ὁ Ἀδελφόθεος, ὁ ὁποῖος σπέρνει μὲν εἰς τὸν γῆν· ἤγουν εἰς τὰς καρδίας τῆς χριστιανῶν. οἵτινες ἐδέχθηκαν τὸν νοητὸν σπόρον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ βρέχει εἰς αὐτὸν βροχὴν ἄνωθεν τῶν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἥτις γράφεται ἀπὸ τὰς νεφέλας τὰς νοητὰς τῆς ἁγίων Γραφῶν, ἢ καὶ τῆς ἁγίων Ἀποστόλων. καὶ πρώϊμος μὲν βροχὴ εἶναι, ἡ ἐν νεότητι διδομένη χάρις, καὶ ἡ μετὰ δακρύων μετάνοια. ὄψιμος δὲ, ἡ ἐν τῷ γήρᾳ διδομένη. ἔχει δὲ ἔτος ὁ γεωργὸς εἰς τὸν χειρα καὶ τὸ πτυάλιον: καθὼς εἶπεν ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης· ἤγουν τὸν κρίσιν, καὶ θέλει καθαρίσει μὲ αὐτὸν τὸ ἀλῶνί τε: ἤγουν ὅλον τὸν κόσμον. καὶ τὸν μὲν σῖτον: ἤτοι τοὺς δικαίους. θέλει συνάξει εἰς τὸν ἀποθήκην τῆς ἄνω βασιλείας. τὸ δὲ ἄχυρον: ἤγουν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, θέλει παραδώσει εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον τῆς κολάσεως. καθὼς λοιπὸν, λέγει, ὁ γεωργὸς τῆς καρδιῶν σας Κύριος, δὲν ζητεῖ παρευθὺς νὰ θερίσῃ ἀπὸ λόγου σας τῆν ἀρετῆν τοὺς καρπούς: ἀλλὰ ὑπομένει τὸν καιρὸν τοῦ θέρους, ἕως ἂν ἐσεῖς νὰ λευκανθῆτε καὶ νὰ ψηθῆτε ἀπὸ τοὺς διαφόρους πειρασμούς, καὶ νὰ γένητε ἕτοιμοι εἰς τὸν θερισμὸν μὲ τῶ βροχῶ τῆς ἄνωθεν χάριτος: τοιουτοτρόπως καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί μου, στερεώσατε τὰς καρδίας σας μὲ τὰς ἐλπίδας τῆς ἀγαθῶν ὁποῦ μέλλετε νὰ ἀπολαύσετε. καὶ ἐκ τούτου ὑποφέρετε μὲ μακροθυμίαν καὶ γενναιότητα τοὺς ἐπερχομένους εἰς ἐσᾶς πειρασμούς. ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν σας, καὶ προσμένοντες ἀναμφιβόλως τὸν Κύριον, ὁποῦ μέλλει νὰ ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Τοιαύτας δὲ ἐλπίδας ἔχοντες, προσέχετε νὰ μὴ μισῆτε ἐκείνους ὁποῦ σᾶς ἀδικοῦν, ἢ νὰ καταλαλῆτε αὐτούς. ἀλλὰ μάλιστα νὰ τοὺς ἀγαπᾶτε, καὶ νὰ τοὺς καλολογῆτε: καθὼς σᾶς προσάζει ὁ Κύριος „ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καλῶς ποιεῖτε τοῖς „ μισοῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῆς ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γένησθε υἱοὶ „ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε. 44.) φυλάξετε λοιπὸν, λέγει, τὰς τοῦ Κυρίου εὐαγγελίας ταύτας. καὶ ὄχι μόνον μὴ κάμνετε ἐκδίκησιν ἐναντίον ἐκείνων ὁποῦ σας ἐζημίωσαν, ἢ σᾶς ἔβλαψαν, ἢ μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον σᾶς ἐλύπησαν. ἀλλ' ὐδὲ ὅλως νὰ ἀνασκάζετε κατ' ἐπάνω των, ὅταν τοὺς ἐνθυμᾶσθε, ἢ τοὺς βλέπετε, ἢ τοὺς ἀκούετε. ἵνα μὴ καταδικασθῆτε ὡσὰν ἐκδικηταί. διατί καὶ ἐκεῖνος ὁ μικρὸς ἀνασκαμμὸς ὁποῦ διγαίνετε ἀπὸ τὴν καρδίαν σας ἐναντίον ἐκείνων: καὶ αὐτὸς, λέγω, εἶναι σημεῖον μίσους καὶ ἐκδικήσεως, καὶ ὡσὰν ἐκδίκησις λογίζεται κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, ὁποῦ ἐξετάζει τὴν διάθεσιν τῆς καρδίας σας. διατοῦτο καὶ ὡσὰν ἐκδικητὰς καὶ μνησικάκους ἔχει νὰ σᾶς καταδικάσῃ. ἐπειδὴ ἂν δὲν εἴχετε ἔχθραν καὶ μῖσος εἰς τὴν καρδίαν σας, βέβαια ὐδὲ ἀνασκαμὸν ἔφερνε νὰ διγαίνετε καὶ τῆς ζημιωσάντων, ἢ λυπησάντων σας. ὅθεν ἀδελφοί μου, καθαρίσατε τὴν καρδίαν σας ἀπὸ κάθε ἔχθραν καὶ μῖσος. καὶ αὐτὶ νὰ ἀνασκάζετε κατ' ἐκείνων ὁποῦ σᾶς ἀδίκησαν, χαίρετε μᾶλλον καὶ εὐφραίνεσθε, ὅταν βλέπετε, ἢ ὅταν ἐνθυμῆσθε τοὺς ἀδικήσαντάς σας: συλλογιζόμενοι, ὅτι διὰ τὴν ἀδικίαν, ἢ λύπην ὁποῦ ἐκεῖνοι σᾶς ἐπροξένησαν, ἐσεῖς ἔχετε νὰ λάβετε συγχώρησιν ἁμαρτιῶν, καὶ μισθὸν μέγαν εἰς τὰ οὐράνια. καὶ ἐνθυμούμενοι παντοτε, τὸν προσταγὴν ὁποῦ σᾶς δίδει ὁ Θεὸς, νὰ μὴ μισῆτε τὸν ἀδελφόν σας, ὅτε μὲ τὸν διανοίαν καὶ καρδίαν σας „ οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου. (Λευιτ. ιθ'. 17.) (1)

„ Ἰδοὺ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ὑμῶν ἕστηκε.

ΜΕ' τὸν λόγον τοῦτον παρηγορεῖ ὁ θεῖος Ἰάκωβος τοὺς μικροψύχους, καὶ διδάσκει αὐτοὺς νὰ εἶναι ὑπομονητικοὶ καὶ γενναιόκαρδοι εἰς τοὺς πειρασμούς. διατί μικρὸν ὀλίγον ἔχει νὰ ἔλθῃ ὁ κριτὴς Κύριος, διὰ νὰ τοὺς στεφανώσῃ καὶ νὰ τοὺς ἀναπαύσῃ. σὺν ταυτῷ δὲ καὶ αἰνιγματωδῶς φανερόνοι τὸν

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀδελφοθέου. ἤτοι τὸ „ Μὴ στενάζετε κατ' „ ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε, ἐρμηνεύων καὶ ὁ σο„ φὸς Φώτιος εἰς τὰ Ἀμφιλόχια, λέγει: πῶς εἶναι πλέον δύσκολωτερον, τὸ νὰ μὴν ἀνασκάζῃ τινὰς κατὰ τοῦ ζημιώσαντος αὐτὸν ἢ λυπήσαντος, παρὰ τὸ νὰ μὴν ἐκδικήσῃ αὐτόν. τοῦτο γὰρ εἶναι πλέον δυσκολώτερον ἀπ' ἐκεῖνο. ὅθεν αὖ ἐσὺ, λέγει, Χριστιανέ, δὲν θέλης νὰ κάμῃς ἐκδίκησιν τοῦ ἐχθροῦ σου, καὶ νὰ λάβῃς ὀπίσω τὴν ζημίαν ἢ ἀδικίαν ὁποῦ σοὶ ἐπροξένησε διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ: διατί νὰ ἀνασκάζῃς κατ' αὐτοῦ; καὶ ἂν ἐσὺ διὰ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην ἀφίνῃς τὸ δυσκολώτερον πρᾶγμα. ἤτοι τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἐχθροῦ σου, διατί νὰ μὴν ἀφίνῃς καὶ τὸ εὐκολώτερον, ἤτοι τὸ νὰ μὴ στενάζῃς κατ' αὐτοῦ διὰ τὴν αὐτὴν „ ἀγάπην; ἢ πολλῷ τοῦ προτέρου ῥᾴων. εἰ γὰρ ἔξὸν θυμὸν ἐμ„ πλῆσαι, καὶ αὐτιλυπῆσαι καὶ τὴν ζημίαν πᾶσαν ἀνακαλέσα„ σαι.... τῶν δὲ πλικιώτων ὄντων, καὶ σφόδρα γενναίας ψυχῆς „ δεομένων ὥσε παρεῖδεν... εἰ δὲ τούτων ἦν ἀχέτων δυνατὸς ἐγώ„ κρατῆσαι παθῶν, πῶς οὐχὶ μᾶλλον καὶ τὸ στενάζειν ἐλάσεις ἀ„ πὸ σοῦ πρᾶγμα ὕπνος ὠφελές, καὶ μηδὲν κέρδος δυνάμενον πα„ ραχθῆν; (Ἀμφιλοχίων ζητήματι ρμζ'.)

τὸν Σαβατον. ὅς τις αἰφνιδίως καὶ παρ' ἐλπίδα πολλαῖς φοραῖς ἔρχεται, καθὼς τοῦτο δηλοποιεῖ καὶ ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων, πρὸς τὰς ὁποίας ἐρρέθη „ Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται. ἐξέρχε„ σθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. (Ματθ. κέ. 6.) διὸ τὸν λόγον τοῦτον παρακινεῖ τοὺς χριστιανοὺς, νὰ εἶναι ἕτοιμοι διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ νὰ σέκων ἔξυπνοι, χωρὶς νὰ καταπίπτων καὶ νὰ λυπῶνται διὰ τὰ λυπηρὰ ὁποῦ τοὺς ἀκολουθοῦν.

10. „ Ὑπόδειγμα λάβετε, ἀδελφοί μου, τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μα„ κροθυμίας, τοὺς Προφήτας, οἱ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι Κυρίου.
11. „ Ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας. τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκού„ σατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου ἴδετε, ὅτι πολυεύσπλαγχνός ἐστιν ὁ „ Κύριος καὶ οἰκτίρμων.

Ἀφ' ὧν ἀνωτέρω ἔφερε παράδειγμα εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὁ θεῖος Ἰάκωβος τὸν γεωργὸν καὶ τὸν γῆν, καὶ διὰ τούτων παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ κάμνωσιν ὑπομονήν: τώρα ἐδῶ φέρει παράδειγμα ζωντανότερον, καὶ ὡσὰν ἕνα σχολεῖον τῆς ἀρετῆς βάλλει ἔμπροσθεν εἰς τὰς ὀφθαλμούς των, ὅλον τὸν χορὸν τῶν ἁγίων Προφητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπέρασαν ὅλον τὸν ζωήν των μὲ κακοπάθειαν καὶ ὑπομονήν, καὶ ἐδοκίμασαν θλίψεις πολλὰς καὶ πειρασμοὺς, καὶ κινδύνους. ὅθεν καὶ αὐτῶν εἶπεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος „ οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας... ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακου„ χούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ Κόσμος. ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς „ ὀπαῖς τῆς γῆς. (Ἑβρ. ιά. 33.) τούτους δὲ ἡμεῖς πάντα ὀνομάζομεν μακαρίους, ἐπειδὴ διὰ μέσα τῆς καλῆς ὑπομονῆς των, νίκησαν τὸν διάβολον, καὶ τροπαιοφόροι ἐφάνησαν. λοιπὸν, λέγει, ἐὰν καὶ ἐσεῖς χριστιανοὶ ἀγαπᾶτε νὰ χαίρητε καὶ νὰ ὀνομασθῆτε μακάριοι καὶ πανευδαίμονες, μιμηθῆτε τὴν ὑπομονὴν, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν τῶν μακαριζομένων ἀπὸ λόγου σας ἁγίων Προφητῶν καὶ δικαίων. διὰ τοῦτο δὲ λέγωσε μὲ τοὺς Προφήτας, καὶ τὸν μεγάλον ἀθλητὴν, καὶ μέγαν τῆς ὑπομονῆς ἐργάτην, καὶ ἀρχηγὸν τῆς εὐσεβείας Δίκαιον Ἰὼβ: ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς αὐτούς. Πολλοὶ καὶ ἀναρίθμητοι εἶναι οἱ δίκαιοι καὶ ἅγιοι ὁποῦ ἀγωνίσθηκαν τὸν καλὸν ἀγῶνα, μὲ καρτερίαν καὶ ὑπομονήν. καὶ τὸν δρόμον ἐτελείωσαν, καὶ τὴν πίστιν ἐφύλαξαν πρὸς τὸν Θεόν. τοὺς ὁποίους νὰ ἀπαριθμήσω ἕξ ὀνόματος, εἶναι βαρὺ καὶ δύσκολον. ἐσεῖς ὅμως χριστιανοὶ, καὶ τὸ παρὸν σύνθημα σθε τὸν ἕξακουστον εἰς ὅλους, καὶ ἔνδοξον Ἰὼβ, ὅς τις μὲ κάθε ὑπομονὴν ἐπολέμησε, καὶ νίκησε τὸν Διάβολον καὶ ὅλην τὴν δύναμιν. καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποβλέποντες, ὡς πρὸς ἀρχέτυπον εἰκόνα, μιμηθῆτε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἄσειστον πίστιν του, καὶ τὴν σεραὴν ἀνδρείαν του ζηλώσατε, καὶ θέλετε φανῆτε νικηταὶ τῶν μηχανῶν τοῦ σατανᾶ, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν θέλετε στεφανωθῆ. ἐπειδὴ, καθὼς ὅταν ὁ Ἰὼβ ἐτελείωσε τὸν καλὸν τοῦ Διαβόλου ἀγῶνα καὶ πόλεμον, ὁ ἀθλοθέτης καὶ πολυεύσπλαγχνος Θεὸς, ὄχι μόνον ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, καὶ ἐμάκρυνε διπλῶς τὰς χρόνους τῆς ζωῆς του, καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του τὰ ἔδωκε διπλᾶ: ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνεκήρυξεν ὡσὰν στεφανίτην καὶ νικητὴν μὲ τοῦτα τὰ λόγια „ οἶει δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, ἢ ἵνα ἀ„ ναφανῇς δίκαιος; (Ἰὼβ. μ'. 8.) (1)

Τοιουτοτρόπως καὶ ἐσᾶς, ὅταν τελειώσετε τὸν καλὸν ἀγῶνα τῶν πειρασμῶν μὲ ὑπομονὴν καὶ εὐχαρισίαν, ἔχει νὰ σᾶς στεφανώσῃ ὁ ἀγωνοθέτης Χριστός. καὶ νὰ σας κηρύξῃ δικαίους καὶ νικητὰς μὲ τὰ ἴδια λόγια ὁποῦ ἐκήρυξε καὶ τὸν Ἰὼβ. ἐπειδὴ δὲν ἐγκαταλιμπάνει ὁ Κύριος ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἀγαποῦν: καθὼς λέγει διὰ τοῦ Σοφονίου „ ὑπόμεινόν με εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου εἰς „ μαρτύριον. (Σοφ. γ'. 9.) λέγει δὲ καὶ ὁ θεοπέσιος Ἀββακοὺμ πρὸς τὸν δίκαιον ὅτι τοῦ Θεοῦ „ ἐὰν ὑστερήσῃ (ἤγουν ἐὰν ἀργήσῃ ὁ Θεὸς νὰ σὲ βοηθήσῃ) ὑπόμεινον αὐτόν. (Ἀββ. β'. 3.) ἔχει δὲ βέβαια νὰ σοι βοηθήσῃ. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἱερεμίας „ ἀγαθὸς Κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν. „ (θρ. γ'. 25.) φανερώτερα δὲ ἀπὸ ὅλους γράφει ὁ Ἡσαΐας τὴν βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν ὁποῦ λαμβάνουν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἐκεῖνοι ὁποῦ τὸν ὑπομένουσι, λέγων „ οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν, ἀλλά-

„ ξουσιν

(1) Ὅθεν ὁ Ὀλυμπιόδωρος ἑρμηνεύων τὰ λόγια ταῦτα φησι „ μὴ οἴου προσεπαχθάναι με διὰ ἄλλοτι τοῦτο γενέσθαι, ἀλλ' ἵνα πά„ σι δημοσιεύσω τὴν σὴν δικαιοσύνην, εἰς τε τὴν σὴν εὐκλειαν „ καὶ τὴν οἰκουμένης ὠφέλειαν. ὅρα δὲ ἐκ εἶπεν, ἵνα γένῃ δί„ καιος. οὐ γὰρ ἀκριβῶς τὴν δικαιοσύνην ἀσκήσας. ἀλλ' ἵνα „ φανῇς ὅτερ ἦς, ἵνα τὸς ἄλλας παιδεύσῃς. καὶ διὰ νὰ εἴπῃ ἀ„ πλέστερον, τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεοῦ τοῦτο θέλει. νομίζεις ἐσὺ „ ὦ Ἰὼβ ὅτι διὰ ἄλλο τέλος σὲ ἀφῆκα νὰ πειρασθῇς, καὶ ὄχι „ διὰ νὰ φανῇς δίκαιος; ὄχι: μὴ νομίζῃς ἔτζι. ἐπειδὴ ἐγὼ, „ θέλοντας διὰ νὰ σὲ κηρύξω καὶ νὰ σὲ φανερώσω εἰς τὸν Κόσ„ μον ὅτι ἔσαι δίκαιος: διὰ τοῦτο ἐσυγχώρησα νὰ σοι ἔλθῃ οἱ „ πειρασμοί.

„ ξυσιν ἰχω, πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοί. δραμοῦνται καὶ ὐ κοπιάσουσι. βαδιοῦνται, καὶ ὐ πεινά-
„ σουσιν. (Ησ. μ. 31.) ἂς ὑποπτήσῃ λοιπὸν ὁ καθ' ὅας ὑπὸ λόγους χεισιανοί, τῳ ψυ-
χωφελεςάτῳ ὑπομονῳ, ἵνα καὶ τῆς θείας βοηθείας ὑπολαύσῃ, τῳ ὁποίαν ψάλλετε καθ' ἑκά-
στω με τὸν Δαβὶδ „ ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέχεμοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς
„ μου. καὶ ἀνήγαγέμε ἐκ λάκκου παλαιπωρίας, καὶ ὑπὸ πηλοῦ ἰλύος. (Ψαλμ. λς'. 1.) ἤτοι τῆς
ἁμαρτίας καὶ τῶν πειρασμῶν.

12. „ Πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν οὐρανὸν, μή-
„ τε τῳ γῳ, μήτε ἄλλον τινα ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ,
„ ναὶ, καὶ τὸ οὔ, οὔ, ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν (1) πέσητε.

Ἀνωτέρω μὲν ἠλευθέρωσεν ὁ ἅγιος Ἰάκωβος τοὺς χρισιανοὺς ὑπὸ πολλὰ εἴδη κακίας ὅπου ἔ-
φραττον. τώρα δὲ ἐδῶ ασυδάζει νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ καὶ ὑπὸ τὸ μεγαλίτερον καὶ βαρύτερον ἁμάρ-
τημα τῶν ὅρκων. διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτούς: ὅτι προτίτερα ὑπὸ ὅλα τὰ ἄλλα πάθη καὶ ἁμαρτίας,
φυλαχθῆτε ἀδελφοί μου χρισιανοί, νὰ μὲν ὀμνύετε κατ' ὐδένα τρόπον, οὔτε τὸν οὐρανὸν, οὔτε τῳ
γῳ, οὔτε ἄλλον κάνενα ὅρκον. ἐπειδὴ γὰρ ὅσοι ὀμνύουν, εἰς τὸ μεγαλίτερον ὀμνύουν, ὡς λέγει ὁ
Παῦλος „ ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσιν. (Ἑβρ. ς'. 16.) καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ πα-
ραλαμβάνουσιν εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ πιςώσουν τὸν λόγον τους. λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ὁπου
ὀμνύουν τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῳ, καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα, δίχως ἁμαρτάνουν. τρῶτον, διὰ τί
ὡς εἰς μεγαλίτερα αὐτὰ ὀμνύουσι, τὸ ὁποῖον εἶναι σφάλμα καὶ ἄτοπον. καθ' ὅτι ὁ ἄνθρωπος
εἶναι ἀνώτερος κατὰ τῳ ἀξίαν ὑπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα. καὶ δεύτερον, διατὶ αὐτὶ τοῦ ὀνόμα-
τος τοῦ Θεοῦ, φέρουσι τὸ ὄνομα τῶν κτισμάτων εἰς τὸ μέσον διὰ νὰ βεβαιώσουν τὸν λόγον τους. ὅ-
θεν μὲ αὐτὸ ασαβιβάζουσι τὰ κτίσματα εἰς τιμὴν καὶ ἀξίαν Θεοῦ: τὸ ὁποῖον εἶναι ασεβέσατον,
καθὼς ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος σὺν τῳ Οἰκουμενίῳ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος συμφώνως μὲ
τὸν ἅγιον ἀδελφόν του Ἰάκωβον, ὑποφαντικῶς ὥρισεν „ ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις „ οὐκ
„ ἐπιορκήσεις. ἀποδώσεις δὲ τῳ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. (2) ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως.
„ μήτε ἐν τῳ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν πο-
„ δῶν αὐτοῦ. μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως. μήτε ἐν τῇ κεφα-
„ λῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑ-
„ μῶν ναὶ, ναί. οὒ οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι. (Ματθ. ε'. 33.) Καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν
„ ὁ ὀμόσας ἐν τῳ θυσιαςηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῳ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ
„ ὀμνύων ἐν τῳ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῳ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ,
„ ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. (Ματθ. κγ'. 20.)

Καθὼς γὰρ ὁ Κύριος δὲν ἐμπόδισε μόνον τὸ νὰ μὴ φονεύῃ τινὰς, καὶ νὰ μὴ μοιχεύῃ, ἀλλὰ
καὶ τὸ νὰ μὲν ὀργίζεται ματαίως, καὶ νὰ μὴ βλέπῃ μοιχικῶς: ἔτζι ἐμπόδισεν ὄχι μόνον τῳ
ἐπιορκίαν: ἤγουν τὸν ψεύτικον ὅρκον. ἢ τῳ προβάβασιν τοῦ ἀληθινοῦ ὅρκου. ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὲν ὀ-
μνύῃ τινὰς ὁλότελα. ἐκεῖνα μὲν γὰρ μόνα ἐμπόδιζεν ἡ παλαιὰ Διαθήκη, ὡς ἀτελὴς ὁπου ἦτον.
ταῦτα δὲ ἐμποδίζει ἡ νέα Διαθήκη ὡς ἐντελὴς καὶ τελεία. καὶ ἐκείνη μὲν ἐμπόδισε μόνα τὰ τέ-

λη

(1) Ἐν ἄλλοις, ὑπὸ κρίσιν πέσητε.

(2) Ἡ αἰτία, διὰ τῳ ὁποίαν σωεχώρησεν ἡ παλαιὰ Διαθήκη τὰς ὁρκους, ἦτον, κατὰ τῳ γνώμῃ τοῦ ἱερὸ Θεοφυλάκτου καὶ Οἰκου-
μενίου, διὰνὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἀπελεῖς Ἰουδαίους νὰ μὴ κάμνουν ὁρκους εἰς τὰ εἴδωλα. ὅθεν διὰ νὰ χωρίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῳ εἰδωλολα-
τρείαν, καὶ τῳ τῶν ψευδῶν θεῶν προσκύνησιν, ἐσυγκατέβη καὶ τοὺς ἐσυγχώρησε νὰ κάμνουν ὁρκους εἰς τὸν ἀληθῆ Θεόν. καθὼς
συνεχώρησεν αὐτοὺς νὰ κάμνουν καὶ θυσίας εἰς τὸν ἀληθῆ Θεόν, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ νὰ θυσιάζουν εἰς τοὺς ψευδεῖς θεούς.
ὅταν δὲ ἱκανῶς ἐγυμνάθησαν εἰς τῳ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ θεοσέ-
βειαν, ἐμπόδισεν αὐτοὺς ἡ νέα Διαθήκη, τόσον ἀπὸ τὰς θυ-
σίας, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ὁρκους. Πλὴν καὶ αὐτὸς ὁ τῆς παλαιᾶς
Διαθήκης προφήτης Ὡσηέ, ἐμπόδιζε τοὺς Ἰουδαίους νὰ μὲν ὀμ-
νύουν τελείως λέγων „ μὴ ὀμνύετε ζῶντα Κύριον (Ὡσ. δ'. 16.)
Σημειώσου δὲ, ὅτι ὄχι μόνον οἱ ὀμνύοντες ἁμαρτάνουν, ἀλλὰ καὶ
ἐκεῖνοι ὁπου ἀναγκάζουν αὐτοὺς νὰ ὀμόσουν, μὴ πιςεύοντες εἰς τὰ
λόγια των. ὅθεν λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς διςίχοις:
„ ὅρκους κάκιςον διδόναι καὶ λαμβάνειν. ἴσως γὰρ ἄμφω προσκέ-
„ κρουκας τῇ δίκῃ· ὁ δὲ θεῖος Χρυσόςομος μέ δύω λόγια ἐμ-
„ ποδίζει νὰ μὴ δίδῃ τινὰς ὅρκον εἰς ἄλλους λέγων „ εἰ μὲν πι-
„ ςεύεις ὅτι ἀληθής ἐςιν ὁ ἀνὴρ, μὴ ἐπαγάγῃς τὸν ὅρκον τῳ
„ ἀνάγκῃ, εἰ δὲ οἶδας ὅτι ψεύδεται, μὴ ἀναγκάσῃς ἐπιορκεῖν
„ (Ἀνδριαντ. λόγ. ιέ.) καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ
„ τρόπος πρέπει νὰ πιςεύεται τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὄχι ὁ ὅρκος.
„ ὅρκον δὲ φεῦγε παντα. πῶς ἂν πείσομαι; λόγῳ τρόπῳ τε τὸν
„ λόγον πιςωμεύῳ „ τί δὲ Θεὸ σοι; τὸν τρόπον μέσον τίθη
„ (ἐν τοῖς πετραςίχοις ἰάμβοις) λέγει δὲ καὶ ὁ λαμπρὸς τῆς Ἀ-
„ λεξανδρείας φωςὴρ Κύριλλος „ ἀπέςω δὲ γλώττης τῆς ἡμετέ-
„ ρας τὸ ὀμνύειν παντελῶς, διὰ τὰς προχείρους τε καὶ ἐξ ἀκρίτου
„ διανοίας φωνάς, καὶ τὰς ἐξ' ὅτε συμβαινούσας ὡς ἐξ ἀνάγκης
„ μεταβολάς. ἄξιον μὲν γὰρ καὶ ἀξιοζήλωτον ὄντως ἐρεῖτις τὸ
„ γλῶτταν ἔχειν ἐπισήμονα, καὶ εἰς ἃ μὴ προσῆκεν ὀλιγάκις
„ διολισθαίνουσαν. ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα δυσκαταγώνιςον, καὶ αὐ-
„ τὸς ἡμῖν ὁ θεῖος παρέδειξε λόγος. τῳ γὰρ γλῶτταν ἀδὲς δύ-
„ ναται ἀνθρώπων ἀκριβάσαι, κατὰ τὸ εἰρημένον. (Ἰακ. γ'. 8.)
„ ὅρκων ἐλευθέραν τῳ τῆς λόγων ποιώμεθα προφοράν. τότε γὰρ
„ ἔςι καὶ παρελθεῖν ἀνάγκασαι καιρὸς, μᾶλλον ἔσαι τὸ κατηγό-
„ ρημα, καὶ μετεωτέραν ἔξει τὸ πτῶσμα τῳ γραφῳ. (Βιβλ.
θ'. εἰς τὸν Ἰωαν. τόμ. δ'.)

λη καὶ τὰ ἀποτελέσματα: ἤγουν τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας. ἡ δὲ νέα ἐμπόδισεν ἀκόμη καὶ τὴς ἀρχὰς τῆς ἁμαρτίας: ἤτοι τὰς πονηρὰς λογισμὰς καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας. διὰ τί ὁποιος δὲν φυλάττεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀπὸ τὰς κακὰς λογισμὰς καὶ λόγους, αὐτὸς κρημνίζεται εὔκολα καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς: ἤγουν εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας. Ὅθεν ἀκολούθως διὰ τοῦτο ἐμπόδισε καὶ ὁ Κύριος, καὶ ὁ τοῦτο ἀδελφὸς ἐδῶ, τὸ νὰ μὴν ὀμνύουν τελείως οἱ χεισιανοὶ, ἵνα μὴ συνειθίζοντες νὰ ὀμνύουν, κρημνισθοῦν καὶ εἰς τὴν ἐπιορκίαν: ἤγουν εἰς τὴν παράβασιν τοῦ ὅρκων. ἤτις εἶναι φανερὰ ἄρνησις Θεοῦ. ἀρνεῖται δὲ ὁ ἐπίορκος καὶ παραβάτης τοῦ ὅρκων, τὸν Θεὸν ὁποῦ ἐπιώρκησεν, ὅσον εἰς τὴν τοῦ λόγων τὸ παράσασιν. ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς τεθρασίκοις ἰάμβοις „ ἄρνησίς ὅζι τὸ Θεοῦ ψευδορκία. ἐκεῖνος δὲ ὁποῦ δὲν ὀμνύει τελείως, αὐτὸς πώποτε δὲν θέλει κρημνισθῆ εἰς τὴν ἐπιορκίαν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος μετὰ ἐπιμελείας μεγάλης παραγγέλλει ἐδῶ εἰς τοὺς χεισιανοὺς πρὸ πάντων νὰ μὴν ὀμνύουν παντελῶς. ὡσὰν νὰ τοὺς λέγῃ. Κἀγὼ ἄλλο, χεισιανοὶ, μὴ παραδάσετε νὰ φυλάξετε τόσον πολλὰ, ὅπου ὅσα σᾶς εἶπον, ὡσὰν τὸ νὰ μὴν ὀμνύετε παντελῶς, ἐπειδὴ εἰς τοὺς ὅρκους ἀκολουθεῖ ἡ ἐπιορκία. ἡ δὲ ἐπιορκία εἶναι βαρυτέρα ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν, διὰ τί φέρει μαζί της τὴν ἄρνησιν τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ τὸν ποιητὴν τοῦ Θεὸν ἀρνησάμενος, τί ἠμπορεῖ πλέον νὰ κάμῃ διὰ νὰ ἀξιωθῇ σωτηρίας; διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „ ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσητε: δηλαδὴ ὑπὸ κρίσιν τὴν πέμπουσαν εἰς τὸν ἀπελθόντον κόλασιν. ἔπω μὴν ὁ Θεῖος Μητροφάνης ἀνέγνω καὶ ἠρμήνευσε τὸ ῥητόν. ὁ δὲ Θεοφύλακτος συὴ τῷ Οἰκουμενίῳ καὶ ἄλλοις, ἀνέγνωσαν „ „ ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. καὶ ἑρμηνεύουν, ὅτι εἰς ὑπόκρισιν πίπτει ὁ ὀμνύων. ἐπειδὴ πιστεύεται μὴν ὅτι εἶναι ἀληθινὸς διὰ τοὺς ἔξωθεν λεγομένους ὅρκους τοὺς, ψευδῶς δὲ αὐτοὺς ποιῶν ἔσωθεν, πίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν τῆς ὑποκρίσεως, ἄλλο μὴν ὢν, ἔσωθεν, ἄλλο δὲ, φαινόμενος ἔξωθεν. (1) ὅρα δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι ἀΐσως ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ ἐμποδίζῃ τοὺς χεισιανοὺς νὰ μὴν ὀμνύουν τελείως ἤτε εἰς αὐτὰ τὰ κτίσματα, πόσῳ μᾶλλον τοὺς ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ ὀμνύουν εἰς τὸν Θεόν; ἀνάγνωθι καὶ τὴν πλατεῖαν ὑποσημείωσιν τοῦ ὅρκων τοῦ ιδ'. Κανόνος τῆς ς'. Συνόδου, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

13. „ Κακοπαθᾶ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω.

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Θεῖος Ἰάκωβος τοὺς παλαιπωρημένους χεισιανοὺς ἀπὸ κάθε λογῆς θλῖψιν καὶ πειρασμόν. κακοπάθειαν δὲ ὠνόμασε γενικῶς καὶ καθολικῶς, κάθε θλῖψιν ὁποῦ ἀκολουθεῖ, τόσον εἰς τὸ σῶμα, ὅσον καὶ εἰς τὴν ψυχήν. διὸ ὅ,τι τὰς κακοπαθείας ταύτας καὶ θλίψεις, δώσαται ὁ ἄνθρωπος νὰ τὰς ὑποδιώκῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, μὲ τὴν εἰς Θεὸν ἐκτενῆ καὶ θερμὴν προσευχήν. καὶ διὰ τῆς προσευχῆς νὰ προξενῇ εἰς τὴν ψυχήν του παρηγορίαν μεγάλην. „ ἐμνήσθην γάρ σου τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. οσ'. 3.) διὰ νὰ μὴν εἰπῇ δέ τινας χεισιανός. τί λοιπὸν νὰ κάμω ὅταν δὲν ἔχω θλῖψιν καὶ κακοπάθειαν; ἐπειδὴ τότε δὲν χρειάζομαι προσευχήν, ἵνα λυτρωθῶ μὲ αὐτὴν ἀπὸ τὰ λυπηρά. διὰ τοῦτο ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀδελφόθεος λέγων „ εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ὡσὰν νὰ λέγῃ. χεισιανὲ ἀδελφὲ, ἂν ἐσὺ δὲν ἔχῃς καμμίαν κακοπάθειαν καὶ θλῖψιν, ἔτε κατὰ τὸ σῶμα, ἔτε κατὰ τὴν ψυχήν, ἀλλὰ ὑγιαίνεις, καὶ εἶσαι καὶ κατὰ τὰ δύω εὔρωστος, καὶ φαίνεσαι ὅτι ἔχεις κάθε εὐτυχίαν ἀνθρωπίνην: μηδὲ τότε πρέπει νὰ μακρύνῃς ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ οἰκειότητα τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ νὰ ψάλλῃς εἰς τὸν Θεὸν ᾄσματα πνευματικὰ, θείους ψαλμοὺς, ἱερὰς δοξολογίας, λέγων μὲ τὸν Δαβὶδ „ εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. διαπαντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου. (Ψαλμ. λγ'. 1.) μὲ τὰς τοιαύτας γὰρ ψαλμῳδίας, φρόνιμον μὴν, εὐχαριστεῖς τὸν Θεὸν ὁποῦ σὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ

(1) Ὁ δὲ τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας φωστὴρ θεῖος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἄφησε ἑρμηνεύσει τὸ ῥητὸν τοῦτο „ ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ ὄ, ὄ. ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν „ πέσητε. ἐὰν μὲν ᾖναι, λέγει, τὸ πρᾶγμα ναὶ. ἤγουν ἀληθὲς, καὶ ὁ λόγος, ἂς εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἂς λέγῃ, ναὶ. ἐὰν δὲ τὸ πρᾶγμα εἶναι ὄ, ἤγουν ψεῦδες, ἂς συμφωνῇ καὶ ὁ λόγος, καὶ ἂς λέγῃ ὄ. ἐὰν ὅμως τὸ μὲν πρᾶγμα ἦναι ναὶ. ἤγουν ἀληθὲς, ὁ δὲ λόγος λέγῃ ὄ. ἤγουν ψεῦδος· ἢ ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἦναι ὄ, καὶ ἀληθὲς. ὁ δὲ λόγος λέγῃ ναὶ, ἤτοι ἀληθὲς, τότε πίπτει ὁ τοιοῦτος λέγων εἰς ὑπόκρισιν· διὰ τί ὑποκρίνεται μὲν πῶς λέγει ναὶ ἀληθῶς, εἰς καιρὸν ὁποῦ τὸ πρᾶγμα εἶναι ψεῦδες. καὶ ὑποκρίνεται πῶς λέγει ψεῦδος, εἰς καιρὸν ὁποῦ τὸ πρᾶγμα περὶ ἀληθὲς, εἶναι ἀληθές. ἡ γὰρ ἀλήθεια ἡ μὴ ὑπόκρισιν ἔχουσα αὐτὴ ἐστὶ, καθὼς τὸν ὁρίζει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ τὸ ὄντως φάσκειν ὡς ἔχει, ἀψευδία, ὡς δ' ἔχ ἔχει, ψεῦδος καὶ λόγῳ μάχη. (ἐν τοῖς παχυμερέσιν ὅροις) ὁ δὲ Θεῖος Χρυσόστομος παρακινεῖ τοὺς Χρισιανοὺς αὐτὶ διὰ κάθε ὅρκον νὰ λέγουν. πίστευσον. „ ταῦτα δὲν εἰσότες φεύγωμεν τοὺς ὅρκους. καὶ μελετάτω τὸ στόμα λέγειν σωεχῶς. πίστευσον. καὶ ἔστι τοῦτο πάσης εὐλαβείας ἡμῖν „ ὑπόθεσις. γλῶττα γὰρ παιδευθεῖσα τοῦτο λέγειν τὸ σὺ ῥῆμα, „ αἰσχύνεται καὶ ἑρυθρὰ ῥήματα ἐξενεγκεῖν αἰσχρὰ καὶ ἄπρεπα. (ἀνδρ. ιδ'.) καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει ὅτι „ τὸ φονεύειν τὸ ὀφείλειν „ κεῖσον. (ἀνδρ. ιε'.)

πὸ κάθε θλίψιν κὴ ἀθυμίαν σώματος. Δεύτερον δὲ, δυσωπεῖς αὐτὸν νὰ φυλάττῃ εἰς ἐσένα κὴ εἰς τὸ ἐξῆς, τὴν ὑγείαν κὴ ἄνεσιν ὁπὸ σοι ἐχάρισε. κὴ τέλος, φυλάττεις τὴν ψυχήν σε ἱλαρὰν, ἄλυπον, κὴ εὐφραινομένην μὲ τὴν πνευματικὴν χαρὰν κὴ εὐφροσύνην ὁπὸ γεννᾷ τὰ ἱερὰ ἄσματα κὴ αἱ ὑμνῳδίαι. ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ τὸ γὰρ ἱλαρὸν κὴ ἄλυπον τῆς „ ψυχῆς κατάστημα, αἱ τῶν ὕμνων παρηγορίαι χαρίζονται. (Ἐπιστολ. ά.) Πρόσεχε δὲ, δι' ἀγάπην Θεοῦ, νὰ μὴ δώσῃς τὸν ἑαυτόν σε εἰς χορὰς κὴ παιγνίδια, κὴ εἰς τραγῳδία διαβολικά. διὰ τί μὲ αὐτὰ, ὄχι μόνον μακρύνεις ἀπὸ τὸν Θεὸν, κὴ φαίνεσαι ἀχάριστος πρὸς τὸν τόσον εὐεργετήσαντά σε Δεσπότην: ἀλλὰ κὴ πρὸς τούτοις γίνεσαι αἴτιος μὲ τὰ τοιαῦτα, νὰ χάσῃς τὴν εὐτυχίαν κὴ ὑγείαν ὁπὸ σοι ἐχάρισεν ὁ Κύριος.

14. „ Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκ- „ κλησίας, κὴ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ „ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου.

Μὰ αὐτὸ, λέγει, ὦ χριστιανοὶ, ἦναι κανένας ἀπὸ λόγου σας ἀσθενὴς κὴ κλινήρης, κὴ διὰ τὴν ἀσθένειαν δὲν ἠμπορῇ νὰ προσεύχεται κὴ νὰ ψάλλῃ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, εἰς τὰς διωρισμένας κὴ συνήθεις καιρὰς τῆς προσευχῆς κὴ ψαλμῳδίας, τόσον εἰ τῇ νυκτὶ, ὅσον κὴ εἰ τῇ ἡμέρᾳ: μηδὲ τότε, λέγω, εἰ τῇ ἀσθενείᾳ τε δὲν πρέπει νὰ ἀμελῇ τὰς θείας ὕμνους κὴ προσευχάς. μηδὲ ἂς γένῃ ἄμοιρος ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἔργα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα εὑρίσκει εἰς τὴν ἀσθένειαν τε βοηθὸν τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα. ἀλλὰ ἂς μεταχειρίζεται ὡσὰν κάποιους μεσίτας κὴ πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Θεὸν, τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας: ἤτοι ἢ τοὺς ἱερεῖς, ἢ κὴ τοὺς ἀρχιερεῖς, τοὺς θύοντας τῷ Θεῷ θυσίαν καθαρὰν τῆς αἰνέσεως. πρεσβύτεροι δὲ ὠνομάζοντο παλαιὰ, ὄχι μόνον οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ κὴ οἱ ἐπίσκοποι κὴ ἀρχιερεῖς: καθὼς τοῦτο δηλοῦται ἀπὸ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο λόγιον ὁπὸ γράφει ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον λέγων „ μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ „ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου (ά. Τιμ. γ'. 14.) ἤτοι τῶν ἐπισκόπων. ἐπειδὴ ὁ θεῖος Τιμόθεος δὲν ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος ἀπὸ ἱερεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ ἀρχιερεῖς, κὴ τὸν πρῶτον Κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τὸν λέγοντα: „ ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ „ ἐπισκόπων δύω ἢ τριῶν. διὰ τοῦτο, κὴ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, ὄχι μόνον οἱ ἱερεῖς πρέπει νὰ προσκαλῶνται εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶν τὸ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου εἰς τοὺς ἀσθενεῖς: ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον οἱ ἀρχιερεῖς. λέγει δὲ ὁ θεῖος Ἰάκωβος νὰ ἀλείφωσι τὸν ἀσθενῆ οἱ ἱερεῖς κὴ ἀρχιερεῖς μὲ λάδι τῶν ἐλαιῶν. ὄχι ὅμως ἁπλῶς νὰ τὸν ἀλείφωσι, ἀλλ' εἰ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου. τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Κυρίου, κὴ ἡ χάρις αὐτοῦ, εἶναι ὁπὸ προξενεῖ ὡς ποιητικὸν αἴτιον τὴν ἴασιν εἰς τὸν ἀσθενῆ, διὰ μέσου τοῦ ἐλαίου, ὡς ὑλικοῦ αἰτίου παραλαμβανομένου. ἔτω γὰρ κὴ οἱ μαθηταὶ κὴ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου ἐποίουν, ἀλείφοντες μὲ λάδι τοὺς ἀσθενεῖς, κὴ θεραπεύοντες αὐτοὺς, καθὼς γράφει ὁ ἱερὸς Μάρκος „ Καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους κὴ ἐθεράπευον. (Μάρκ. ς'. 13.) ὅθεν ἐκ τῶν λόγων τούτων, τόσον τοῦ Εὐαγγελίου, ὅσον κὴ τῆς τοῦ Ἀδελφοθέου, παρέλαβεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία νὰ ἐκτελῇ τὸ εὐχέλαιον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς. (1)

15. „ Καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, κὴ ἐγερεῖ αὐτὸν „ ὁ Κύριος. κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσονται (2) „ αὐτῷ.

Ἄχ" τὴ ἀποστολικὴ διδασκαλία, ὢ τοῦ θαύματος! μέχρι τῆς σήμερον δι' αὐτῆς τῆς ἔργων ὁρᾶται βεβαία κὴ ἀληθὴς, κὴ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη. ἐπειδὴ ὅταν σωαχθῶν οἱ ἅγιοι ἱερεῖς κὴ ἱεράρ-

(1) Σημείωσαι ὅτι τὸ ἅγιον Εὐχέλαιον παρέλαβεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία νὰ τὸ ἐκτελῇ δι' ἑπτὰ ἱερέων, ἢ τουλάχιστον διὰ τριῶν. καθὼς λέγει ὁ Θεσσαλονίκης ἱερεὺς Συμεών. ἀλλ' ἐὰν εἰς ἕνα χωρίον δὲν εὑρίσκονται τρεῖς ἱερεῖς: καθὼς εἶναι παντοῦ χωρία εἰς τὰ μέρη τῆς Βλαχίας, ἐξ ἀνάγκης συγχωρεῖται νὰ ἐκτελῶσι τὸ θεῖον Εὐχέλαιον κὴ ἀπὸ δύω ἱερεῖς, ἢ κὴ ἀπὸ ἕνα. καλλίτερον γὰρ εἶναι νὰ γίνεται τὸ μυστήριον κὴ ἀπὸ ἕνα μόνον ἱερέα, παρὰ νὰ τὸ ὑστερῶνται τελείως οἱ ἐκεῖ χριστιανοί, κὴ μάλιστα οἱ ἀσθενεῖς. κὴ ἐν ταυτῷ νὰ ὑστερῶνται κὴ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὁπὸ χαρίζει εἰς αὐτούς. ἔπειτα ἐὰν ἕνας μόνος ἱερεὺς ἐκτελῇ ὅλα τὰ ἅγια μυστήρια, κὴ τὰ μέζονα τοῦ Εὐχελαίου, διατί κὴ ἕνας μόνος δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ θεῖον Εὐχέλαιον; τοῦτο δὲ ὁπὸ γράφει ἐδῶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ὅτι νὰ προσκαλέσῃ ὁ ἀσθενὴς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, ἐννοεῖται διὰ τοὺς ὄντας πρεσβυτέρους, κὴ ὄχι διὰ τοὺς μὴ ὄντας, μηδὲ εὑρισκομένους ἐκεῖσε. ἡ τάξις ἀνάγκη κάνουσι κὴ νόμοις εἰς' ὑποκεῖται, ἕως δ' ἀνάγκη ἔχῃ.

(2) Ἐν ἄλλοις, ἀφεθήσεται, γράφεται. ἀλλ' ἐὰν ἔλεγεν αὐτῶδεν „ οὕτως κἂν ἁμαρτίαν ᾖ πεποιηκώς. καλῶς ἂν εἶχε τὸ, ἀφεθήσεται. ἐπειδὴ δὲ ἁμαρτίας λέγει πληθυντικῶς, λοιπὸν ὀφεί-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ἱεράρχαι, καὶ ἐκτελέσαν τὸ ἱεροπρεπέσατον μυστήριον τῦ Θείυ Εὐχελαίυ, βλέπομεν φανερὰ πολλὰς ἀσθενεῖς, ἢ νὰ μεταβάλλωνται εἰς τὸ καλλίτερον, ἢ καὶ τελείως νὰ ἐλευθερόνωνται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, καὶ νὰ θεραπεύωνται. πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῦ ὀνόματος τῦ Κυρίου, καὶ τῆς θείας τῦ Χριςῦ καὶ παντοδυνάμυ χάριτος. δεύτερον δὲ διὰ τῆς ἀλοιφῆς τῦ πνευματικῦ ἐλαίυ, καὶ τρίτον διὰ τῆς θερμῆς καὶ πιςῆς προσευχῆς τῶν ἱερωτάτων ἀνδρῶν. ὥςε ἀπὸ τῦτο κινέμεθα νὰ ςοχαζώμεθα ὡς ἀληθὲς, καὶ ἐκεῖνο ὁπῦ λέγει ἀκολούθως ὁ μέγας Ἀδελφόθεος: δηλαδὴ ὅτι κ' αἱ ἁμαρτίαι ὁπῦ ἔπραξον ὁ ἀσθενῶν, συγχωρῦνται διὰ διὰ τῆς δεήσεως τῶν ἁγίων ἱερέων κ' ἀρχιερέων τε. διὰ τί, ἐαν ἡ αἰσθητὴ τῦ σώματος ὑγεία γίνεται φανερὰ εἰς τὰς ὀφθαλμὰς, βέβαια ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀκολυθῇ εἰς τὸν αἰσθητὸν ὑγείαν τῦ σώματος, κ' ἡ νοητὴ ὑγεία τῆς ψυχῆς. ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ πρόδηλα κ' φανερὰ, ἔχυσι φυσικὸν ἰδίωμα νὰ γνωρίζωνται τὰ ἄδηλα καὶ ἀφανῆ. μάλιςα ἡμεῖς πρέπει νὰ πιςεύωμεν καὶ νὰ ὁμολογῶμεν, ὅτι ἡ μὲν ἄφεσις τῶν ἁμαρτημάτων γίνεται προηγυμένως εἰς τὸ Εὐχέλαιον ἀκύοντας ἀσθενεῖς, καὶ ἡ ἰατρεία τῆς ψυχῆς των: ἡ δὲ ὑγεία τῦ σώματος ἀκολυθεῖ ἑπομένως. διὰ τί αὖ ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων κ' πάσης σαρκὸς, δὲν εἰσήκυε τῆς προσευχῆς τῶν ἁγίων ἱερέων τε, δὲν ἤθελεν ὑγιαίνῃ τὸν ἄῤῥωςον παρεθύς. ἐπειδὴ δὲ τὸ ὁρώμενον σῶμα ὑγίανε, λοιπὸν ὑγίανε κ' τὸν ἀόρατον ψυχήν. ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἡ ψυχὴ εἶναι τιμιωτέρα καὶ ἀνωτέρα τῦ σώματος, λοιπὸν καὶ ἡ ψυχὴ πρότερον τὸν ἴασιν ἔλαβε διὰ τῦ Χριςῦ. καθὼς γὰρ πολλαῖς φοραῖς αἱ ἀσθένειαι ἀκολυθῦν εἰς τὰς ἁμαρτίας, κ' τὸν λόγον τῦ Κυρίυ ὃν εἶπε πρὸς τὸν Παράλυτον. ἴδε ὑγιὴς γέ-
„ γονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. (Ἰωαν. ε. 14.) ἔτζι ἀντιςρόφως κ' εἰς τὰς συγχωρήσεις τῶν ἁμαρτιῶν, ἀκολυθῦν αἱ αἱρέσεις τῶν ἀσθενειῶν. εἰ δὲ καὶ δὲν βλέπομεν ὅλως τὰς ἀσθενεῖς ὁπὸ χρίονται διὰ τῦ ἁγίυ ἐλαίυ, νὰ ὑγιαίνωσιν, τῦτο δὲν πρέπει νὰ σκανδαλίζῃ τινὰ, καὶ νὰ γίνεται αἴτιον νὰ διαβάλλεται ὡς ψεύδης, ἡ ὑπόχεσις αὕτη τῦ Θείυ Ἰακώβυ. ἐπειδὴ κ' τῦτο εἶναι ἄξιον τῶν ἀκαταλήπτων κριμάτων τῆς θείας σοφίας, κ' τῆς ἀπεριςήτυ προνοίας καὶ δικαιοκρισίας τῦ Θεῦ. διὰ τί αὖ ὅλοι οἱ χριόμενοι τῷ μυςικῷ ἐλαίῳ ἀσθενεῖς ἰατρεύοντο, βέβαια κάνενας χριςιανὸς δὲν ἤθελεν ἀποθανῇ: ἀλλ' ἤθελον μόνον εἰς τὴν ἀθλίαν ταύτην ζωὴν νὰ παλαιπωρῦνται, ὡς μὴ λαμβάνοντας τὴν ἐκ τῦ σώματος ἀπολύτρωσιν. τῦτο δὲ, ὅτε συμφέρον ἦτον εἰς αὐτὸς, ὅτε ἁρμόδιον εἰς τὰς τῦ Θεῦ ἀποφάσεις, τὸ εἰπόντος
„ „ γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. (Γεν. γ'. 19.) πόρα δὲ, ἐπειδὴ, ἄλλοι μὲν ἀσθενεῖς, ἰατρεύονται, ἄλλοι δὲ, ἀποθνήσκυν: διὰ τῦτο καὶ ἡ τῦ Θεῦ ἀπόφασις τελειῦται, ὧν ὥρισε τὸ θανάτυ. καὶ ἡ τῦ Ἀδελφοθέου ἀποςολικὴ αὕτη ὑπόχεσις πιςῦται ὡς βεβαία κ' ἀληθής.

16. „ Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, κ' εὔχεσθε ὑπὲρ
„ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῆτε.

Εὐθὺς ὁπῦ εἶπεν ὁ θεῖος Ἰάκωβος διὰ τῶν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὁπῦ λαμβάνυν οἱ ἀσθενεῖς ἀπὸ τὺς ἱερωμένυς, ἀμέσως καὶ ἀκολύθως συνάπτει ἐδῶ καὶ τῶν τῶν ἁμαρτιῶν ἐξαγόρευσιν. λέγοντας, ὅτι πρέπει ἐσεῖς οἱ χριςιανοὶ νὰ ἐξομολογῆσθε τὰς ἁμαρτίας σας σὲ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον (1) καὶ νὰ παρακαλῆτε τὸν Θεὸν ὁπῦ εἶναι ἰατρὸς ψυχῶν τε καὶ σωμάτων, διὰ νὰ λάβετε ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἴασιν τῶν τῆς ἁμαρτίας πληγῶν καὶ τραυμάτων. ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἡ ἐξομολό-

---

εἶναι, τὸ νὰ γράφεται, ἀφεθήσονται πληθυντικῶς, αἱ ἁμαρτίαι δηλαδή. Σημειῶμεν δὲ ἐδῶ ὅτι τὸ ἅγιον Εὐχέλαιον κυρίως καὶ προηγυμένως ἐδιωρίσθη νὰ ἱεροτελῆται εἰς τὰς ἀσθενεῖς τῷ σώματι, κατὰ τὴν ἀποςολικὴν ταύτην διάταξιν κ' παραγγελίαν, ἵνα λάβυν τὴν ὑγείαν τῦ σώματος. διὰ δὲ τὸν λόγον τῦτον ὁπῦ προλέγεται ἐδῶ ὁ Ἀδελφόθεος, ὅτι διὰ τῦ ἁγίυ Εὐχελαίυ συγχωροῦνται κ' αἱ ἁμαρτίαι, αἵτινες εἶναι αἰτία τῆς ψυχῆς: πᾶσα χάρις ἡ τῆς Γραικῶν ἡμῶν ἐκκλησία συνηθίζει νὰ ἐνεργῇ τῦτο κατὰ λεγον ἑπόμενον, καὶ εἰς τὴν ὑγείαν μὲν τῦ σώματι, ἀδιαφῶς δὲ τῇ ψυχῇ. ἵνα συγχωρηθῶσιν αὐτῇ αἱ ἁμαρτίαι, αἱ τῆς ψυχῆς αἰτίαι.

(1) Ἂς μὴ νομίσῃ τινὰς ἀκόμπους τὰ λόγια ταῦτα τῦ Ἀδελφοθέυ, τὸ, ἐξομολογεῖσθε ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, ὅτι ἐκεινὸ νὰ ἐξομολογήμεθα εἰς λαϊκὺς ἀνθρώπυς τὰ ἁμαρτήματά μας, κ' νὰ λαμβάνωμεν παρ' αὐτῶν τὴν τύπον συγχώρησιν. ἀπόπον γὰρ τῦτο κ' τῶν θεσμῶν τῆς ἁγίας μας ἐκκλησίας ἀλλότριον. αὐτὴ γὰρ ἀνωθεν κ' ἐξ ἀρχῆς ἐθέσπισεν εἰς τὸ λειτούργημα τὰς ἐξομολογήσεις κ' συγχωρήσ ως τῶν ἁμαρτιῶν, νὰ ἦναι αὐθρες ἱερωμένοι κ' μυςικοὶ κ' ἐλλογιμοι, ὡς γράφει ὁ Συναξάτης εἰς τὸ ε'. βιβλίον κ' κεφάλαιον ιθ'. τῆς ἐκκλησιαςικῆς ἱςορίας. κ' ὁ Σωζόμενος, βιβλίῳ ζ'. κεφ. ις'. κ' ὅρος πάντως νὰ ἔχυν κ' τὴν ἄδειαν παρὰ τὸ ἀρχιερέως τὰ δεσμεῖν κ' λύειν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἐξομολογυμένων. μάλιςα δὲ, αὐτοὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι εἶναι οἱ ἀρχικῶς κ' προηγυμένως ὄντες πνευματικοὶ, οἱ ἔχοντες τὴν ἐξασίαν τὰ δεσμᾶν κ' λύειν τὰς ἁμαρτίας, κ' τὰ καταλάττειν τὺς μετανοοῦντας, κατὰ τὸν ς'. Κανόνα τῆς ἐν Καθηγυσῇ ἁγίας Συνοδε. τί λέγω; ὄχι μόνον οἱ λαϊκοὶ δὲν ἐξομολογῦν, ἀλλ' οὐδὲ ὅλοι οἱ ἱερωμένοι: οἱ ἔμπειροι δὲ μόνον κ' ἐπαρέτοι, κ' δυναμένοι σοφῶς νὰ ἰατρεύσων τὰς πληγὰς τῶν ἁμαρτιῶν. καθὼς ὅτε ὅλοι οἱ ἰατροὶ δύνανται νὰ ἰατρεύσων. ἀλλὰ μόνοι οἱ ὄκιμοι καὶ ἔμπειροι εἰς τὴν ἰατρικὴν, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „ ὡς ἂν τὰ πάθη τῦ
„ σώματος ὑπ' πάσιν ἀποκαλύπτησιν ἀνθρώποι, ὅτε τοῖς τυχοῦ-
„ σιν, ἀλλὰ τοῖς ἐμπείροις τῆς τῶν ἰατρείας, ὅπω κ' ἡ ἐξαγόρευ-
„ σις τῶν ἁμαρτημάτων γίνεται ἐπὶ τῷ δυναμένων θε-
„ ραπεύειν. (ὅρα κατ' ἐπίτομ. σκθ'.) ἐπιςημονικώτεροι δὲ τῶν ἄλλων Ἱερέων κ' πεπαιδευμένοι εἰς τὸν λόγον τῆς ἀρετῆς, θέλει κ' ὁ ἱερὸς Μητροφάνης νὰ εἶναι οἱ πνευματικοί. εἰ δέ τις δύσκολος ἀντιλέγει λέγων, ὅτι ὁ Ἀδελφόθεος ἐδῶ λέγει, ἀλλήλοις νὰ ἐξομολο-

μολόγησις τῆ ἁμαρτιῶν, ἦτον σωεισθισμῆη νὰ γίνεται, ὄχι μόνον ἀπὸ τὲς μετανοῦντας καὶ ἐκ τῆ θανασίμων ἁμαρτιῶν αὐτῆ ἀπισρέφοντας: ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκείνες ὁπὲ εἶχον κατορθώση τὶὼ τελείαν δικαιοσωίῃω κ᾽ ἀρετὶὼ, εἰς τινα δὲ συγγνωσὰ κ᾽ ἀνθρώπινα σφάλλοντας. ὁ μὲ γὰρ τῷ θείῳ Εὐαγγελίῳ γέγραπται περὶ τὲ βαπτισὲ Ἰωάννε „ τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱερο-„ σόλυμα καὶ πᾶσα Ἰεδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τῦ Ἰορδάνε, καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπ᾽ τῷ Ἰορ-„ δάνῃ ὑπ᾽ αὐτῦ, ἐξομολογέμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῆ. (Ματθ. γ΄. 5.) ὁ δὲ τῷ Ἰὼβ ἔτω λέγεται „ ἐὰν νοήσῃ ἄνθρωπος τῇ καρδίᾳ ἐπισραφῆναι πρὸς Κύριον, ἀναγγείλῃ δὲ ἀνθρώπῳ „ τὶὼ ἑαυτῦ μέμψιν (ἤτοι ἐξαγορεύσῃ τὶὼ ἁμαρτίαν τε) τὶὼ δὲ ἄφοιαν αὐτῦ δείξῃ, ἀνθέξε-„ ται (ὁ Θεὸς δηλ.) τῦ μὴ πεσεῖν εἰς θάνατον. ἀνανεώσει δὲ αὐτῦ τὸ σῶμα ὥσπερ ἀλοιφὶὼ „ ὅτι τοίχε. τὰ δὲ ὀσᾶ αὐτῦ ἐμπλήσει μυελῦ. ἀπαλυνεῖ δὲ αὐτῦ τὰς σάρκας ὥσπερ νηπίε, „ ἀποκαταςήσει δὲ αὐτὸν ἀνδρωθέντα ὁ ἀνθρώποις. δίξάμενος δὲ πρὸς Κύριον, καὶ δεκτὰ αὐ-„ τῷ ἔσαι. εἰσελεύσεται δὲ προσώπῳ καθαρῷ σωὶ ἐξηγορίᾳ (ἤτοι δοξολογίᾳ) ἀποδώσει δὲ „ ἀνθρώποις δικαιοσωίῃω. (Ἰὼβ. λγ΄. 23.)

Λέγει δὲ κ᾽ διὰ λόγε τε ὁ δίκαιος κ᾽ τῆς ὑπομονῆς σύλος Ἰὼβ „ εἰδὲ κ᾽ ἁμαρτῆ ἀκεσίως, „ ἔκρυφα τὶὼ ἁμαρτίαν με. ὁ γὰρ διετράπλω πολυοχλίων πλήθος τῦ μὴ ἐξαγορεῦσαι ἐνώ-„ πιον αὐτῆ. (Ἰὼβ. λά. 33.) Διὰ τέτων λοιπὸν τῆ λόγων δείκνεται φανερὰ πόσον θαυμα-σὸν κ᾽ ἀξιόλογον ἰατρικὸν εἶναι εἰς τὶὼ συγχώρησιν τῆ ἁμαρτιῶν, ἡ προς τὲς ἄλλους τύπων ἐξαγόρευσις. αὕτη γὰ φανερόνσα κ᾽ θριαμβεύσα εἰς τὲς ἐπισήμονας κ᾽ τελείες κ᾽ τὶὼ διά-κρισιν κ᾽ ἀρετὶὼ πνευματικὲς, τὰς πληγὰς τῆ ἁμαρτιῶν, προξενεῖ τὶὼ νοητὶὼ αὐτῆ ἰατρείαν, μὲ τὰς συμβελὰς κ᾽ ἐπιτίμια τῆ πνδυματικῶν, ὡσαὶ μὲ μαλακτικὰ κ᾽ συπτικὰ ἔμπλασρα. διὰ τῦτο κ᾽ ὁ ἐκκλησιασὴς εἶπεν „ ἀγαθὸν τὸ ἀκῦσαι ἐπιτίμησιν σοφῦ, ὑπὲρ ἄνδρα ἀκέοντα „ ᾆσμα ἀφρόνων. (Ἐκκλ. ζ΄. 6.) κ᾽ ὁ Δαβὶδ λέγει „ Παιδεύσει με δίκαιος ὁ ἐλέει κ᾽ ἐλέγ-„ ξει με, ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλῦ μὴ λιπαν᾽τω τὶὼ κεφαλίὼ με. (Ψαλμ. ρμ΄. 6.) μὲ ταῦτα δὲ τὰ λόγια φανερόνει, ὅτι προτιμότερον πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τινας τὶὼ ἐπισημονικὶὼ μάτια κ᾽ παι-δείαν τῶν δικαίων κ᾽ σαρέπων, ὡς ὠφέλιμον εἰς τὶὼ ψυχὶὼ, πρὸ τὲς ἐπαίνες τῆ κακῶν, ὡς βλαβερὰς ὄντας εἰς τὶὼ ψυχίὼ. Σημείωσαι δὲ ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα ὁπῦ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀ-δελφόθεος νὰ ἐξομολογέμεθα ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας, ἐλέγχονται ἐκεῖνοι ὁπῦ φλυαρῶν κ᾽ μα-ταιολογῦν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξομολογέμεθα εἰς ἀνθρώπες, ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν Θεὸν, φέρον-τες πάχα εἰς βοήθειάν τες κ᾽ τὸ Δαβιτικὸν ἐκεῖνο „ εἶπα ἐξαγορεύσω κατ᾽ ἐμῦ τὶὼ ἀνομίαν με „ τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὶὼ ἀσέβειαν τῆς καρδίας με. ὁ μόνον δὲ ἀπὸ τὸ ῥητὸν τῦτο τῦ Ἰακώβε ὑπονοῦνται ἔτοι, ἀλλὰ κ᾽ ἀπὸ τὰ ἄλλα ῥητὰ τῆς παλαιᾶς Γραφῆς, κ᾽ τῦ Εὐαγγε-λίε, ὁπῦ ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω.

„ Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίε ἐνεργεμένη.

Μὲ᾽ τὰ λόγια ταῦτα ὡσαὶ νὰ λέγῃ ὁ Ἀδελφόθεος, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, ναὶ χρι-σιανοὶ ἀδελφοί με, πολλὰ βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας τῆ ἐξομολογεμένων χρι-σιανῶν, ἡ δέησις κ᾽ προσδοκὴ τῆ σαρέπων Πνδυματικῶν, ὁπῦ τὲς ἐξομολογῦν. ἀλλὰ ποίων χρισιανῶν; ἐκείνων ὁπῦ κατηγορῦσι τὸν ἑαυτόν τες μὲ καθαρὰν κ᾽ ἄδολον διάθεσιν τῆς καρδίας των διὰ τὰ προτερα ἁμαρτήματα ὁπῦ ἔπραξαν, ἐκείνων ὁπῦ ἐμίσησαν τὶὼ ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τῦτο τὶὼ ἐθριάμβεσαν καὶ τὶὼ σντροπίασαν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως. κ᾽ ἐκείνων ὁπῦ δὲν ἔχον σκοπὸν νὰ γυρίσον πάλιν εἰς τὸ ἴδιον ξερατὸν τῆ ἁμαρτιῶν τες, ἀλλὰ μάλισα δείχνον κ᾽ καρ-πὲς ἀξίες τῆς μετανοίας. εἰς τὲς τοιύτες, λέγω, πολλὰ δνάται ἡ προσδοκὴ κ᾽ ἐκτενὴς πρὸς τὸν Θεὸν δέησις τῆ πνδυματικῶν. διὰ τί γίνεται αὕτη ἐνεργεμένη πρὸ τῆ ἐξομολογεμένων: ἤτοι δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ καμμίαν κακὶὼ αἰτίαν κ᾽ ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον κ᾽ συνερ-

γεῖται

λογόμεθα ἀποκρινόμεθα τὶὼ πρόχειρον παύτην ἀπόκρισιν, ὅτι εἶπε τῦτο, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχεν ἀκόμη τότε τὶὼ τελείαν κ᾽ σερέπτασαν κατάςασιν ἡ ἐκκλησία τῆ Χρισιανῶν, ἐν ἀρχαῖς τῦ κη-φύγματος ὄσα, κ᾽ μεταξὺ τῆ διωκτῆ κ᾽ εἰδωλολατρῶν. ὕςερον δὲ βασιλεύσαντος τὲ μεγάλε Κωνσαντίνε κ᾽ τῆ οἰκεμενικῶν κ᾽ ποτικῶν γενομένων συνόδων, ἔλαβε τὶὼ τελείαν αὐτῆς ἀρμονίαν κ᾽ κατάςασιν εἰς τὰ παῦτα, κ᾽ δὴ κ᾽ εἰς τὸ μυςήριον τῆς ἐξομολο-γήσεως. προσθέτομεν δὲ κ᾽ τῦτο, ὅτι τὸ νὰ ὁμολογήσῃ τινὰς τὰς ἁμαρτίας τε εἰς ἄλλον, δὲν εἶναι ἴσως ἐμποδισμένον. καθ᾽ ὅτι κ᾽ ὁ Ἰὼβ ἀνώτερον τὲ πλήθες ἐξαγορέυει ὡτι γραπτῶς ἔπραξεν, ὡς τὸ λέγει μόνος. (Ἰὼβ λά. 33.) τὸ δὲ νὰ λάβῃ λύσιν ἡ δέ-σιν τῆ ἁμαρτιῶν τε, τῦτο ἄλλες τινὰς νὰ ἐνεργήσῃ δὲν δνάται, εἰμὴ οἱ ἔχοντες ἐξσίαν τὲ δεσμεῖν κ᾽ λύειν, ἱερεῖς ἐπλ. κ᾽ ἱερεῖς, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται.

γεῖται ἀπὸ τῶν παπεινοφροσύνως τως, καὶ ἀπὸ τὰ σύαρεπα ἔργα των. (1) διὰ ἐκείνως δὲ τὰς ὁμολογεμένας χεισιανὰς, οἱ ὁποῖοι ἔχαν σκολιὰς καὶ πονηρὰς λογισμὰς νὰ ἐπιστρέψαν πάλιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀπόμη ἐναγκαλίζονται καὶ ἀγαπῶν τὰ κακὰ, διὰ τύτως, λέγω, ἐὰν ἀδυνακλῆ τὸν Θεὸν ὁ ἴδιος δίκαιος Νῶε ὁ διαρεσήσας Θεῦ, καὶ ὁ προφήτης Δανιὴλ, καὶ ὁ θεομαρτύρητος Ἰὼβ, δὲν θέλαν εἰσακυσθῶν. καὶ τῶτο φανερῶς τὸ μαρτυρεῖ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰεζεκιὴλ λέγων „ ὑὲ ἀνθρώπε, γῆ ἐὰν ἁμάρτη μοι τὶ παραπεσεῖν ἀδίκημα, καὶ ἐκτανῶ τὴν χεῖρά με „ ἐπ' αὐτὴν, καὶ σωτερίψω αὐτῆς σήεγμα ἄρτε, καὶ ἐξαποσελῶ ἐπ' αὐτὴν λιμόν... καὶ ἐὰν „ ὦσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες ἔτοι ἐν μέσῳ αὐτῆς Νῶε, καὶ Δανιὴλ, καὶ Ἰὼβ, αὐτοὶ ἐν τῇ δικαιοσύ- „ νη αὐτῶν σωθήσονται, λέγει Κύριος... ἀ μὴ ῥύσονται ὑὲς ὐδὲ θυγατέρας, ἀλλ' ἢ αὐτοὶ μό- „ νοι σωθήσονται. (Ἰεζ. ιέ. 13.) καὶ πρὸς τὸν Ἱερεμίαν δὲ λέγει „ Καὶ σὺ μὴ προσεύχε περὶ „ τῦ λαῦ τύτε, καὶ μὴ ἀξιῶ τῦ ἐλεηθῆναι αὐτὸς καὶ μὴ εὔχε, καὶ μὴ προσέλθης μοι περὶ αὐ- „ τῦ, ὅτι ὐκ εἰσακέσομαι. (Ἱερ. ιέ. 1.) ὅρα καὶ τὸν ἑρμηνείαν τῦ „ ἔσιν ἁμαρτία πρὸς θά- „ νατον. (ά. Ἰωάνν. έ. 16.)

17. „ Ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύ- „ ξατο τῦ μὴ βρέξαι, καὶ ὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτὸς τρεῖς, „ καὶ μῆνας ἕξ.
18. „ Καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ ὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ „ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς.

ΜΕ' τὸ παράδειγμα τῦ προφήτε Ἠλιὰ βεβαιόνει ἐδῶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος τὸν ἀνωτέρω λόγον ὁπῦ εἶπεν: ἤγεν τὸ „ πολὺ ἰχύει δέησις δικαίε ἐνεργεμένη. ἡ γὰρ θεία Γραφὴ διηγεῖται ὅτι „ ὁ Ἠλίας ἐπροσεύχηθη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἶπε „ Ζῇ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, ὁ Θεὸς „ Ἰσραὴλ, ᾧ παρέσυμι ἐνώπιον αὐτῦ, εἰ ἔσαι τὰ ἔτη ταῦτα δρόσος καὶ ὑετὸς, ὅτι εἰ μὴ διὰ „ σόματος λόγε μυ. (γ'. βασιλ. ιζ'. 1.) καὶ ὢ τῦ θαύματος! ἡ προσευχὴ καὶ ὁ λόγος τυ ἔργον ἐγένετο. ἐπειδὴ ἐκλείσθη ὁ ὐρανὸς τρεῖς ὁλοκλήρως χρόνως, καὶ ἓξ μῆνας, καὶ δὲν ἔβρεξε τελείως. ἀφ' ὃ δὲ ἐπέρασαν οἱ τρεῖς ἥμισυ χρόνοι καὶ οἱ ἐν Σαμαρείᾳ ἀνθρωποι ἐξεκίμασαν ἀρ- κετὰ τὸν τῦ Θεῦ δικαίαν ὀργὴν μὲ τὸν φοβερὰν πεῖναν, καὶ ἐθανάτωσαν τὲς ἱερεῖς τῶν ἀλσῶν, τὲς αἰτίες ὅπως τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ ἐμετανόησαν ἀπὸ τὰς κακίας των: τότε πάλιν ὁ αὐτὸς Ἠλίας ἀνέβη εἰς τὸ βυνὸν τῦ Καρμήλε, ὅπε ἡσύχαζε, καὶ ἐπροσεύχηθη. καὶ πάλιν ἄνοιξεν ὁ

ὐρανὸς

(1) Τῦτο τὸ ῥητὸν ὅπως ἑρμηνεύει καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος, ἐκλαμβανῶν αὐτὸ ἁπλῶς καὶ ἀδιορίσως διὰ κάθε προσευχόμενον ὑπὲρ ἄλλε, καὶ ὄχι διὰ τὲν πνευματικὸν μόνον „ Πολὺ ἰσχύει τὸ „ δικαίε ἡ αἴτησις, εἴτε ἐκ τῦ ποιεμένε παύτην δικαίαν, εἴτε „ ἐκ τῦ γίνεσθαι αὐτὴν αἰτεμένε τὸν δίκαιον, ἐνεργεμένη. ὑ- „ πὸ μὲν γὰρ τῶ δικαίε ἐνεργεμένη, δίδασιν αὐτῷ παῤῥησίαν „ πρὸς τὸν δῶναι δυνάμενον τὰ τῆς δικαίων αἰτήματα (ἤτοι πρὸς „ τὸν Θεὸν) ὑπὸ δὲ τῦ ταύτην αἰτεμένε τὸν δίκαιον, τῆς προ- „τέρας αὐτὸν μεριθείας ἀφίεσθαι, μεταβαλλόμενος πρὸς ἀρετὴν „ αὐτῷ τὴν διάθεσιν (κεφ. πδ'. τῆς έ. ἑκαντετάδος τῆς γνωσι- „ κῶν) Καὶ πάλιν „ Πολλῆς ἔντως ἐσὶν ἀβελτηρίας, ἵνα μὴ λέ- „ γω παραφροσύνης δ' ἔχῃς δικαίων ἐπιζητῶν σωτηρίαν, τὸν „ κατὰ διάθεσιν ἠδόμενον. κρίνειν αὐτὸν δεῖ συγχώρησιν, „ οἷς ἐγκαυχᾶται κατ' ἐνέργειαν προθέσει ἀσιλήπτως. δέον μὴ „ ἀργὸν ἐῶν γίνεσθαι καὶ ἀκίνητον τὸ δικαίε τὴν δέησιν... ἀλ- „ λὰ σπεργὸν ποιῶν καὶ ἐχυρὰν ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς πτερυσόμενον (κεφ. πγ'. τῆς αὐτῆς ἑκαντ.) ὁ δὲ Θεοζυλακτος καὶ Οἰκου- μενίος ὅπως αὐτὸ ἑρμηνεύσιν „ ἐνεργᾶται ἡ τῦ δικαίε δέησις, „ ὅταν καὶ ὁ ὑπὲρ ὃ εὔχεται, συμπράττῃ διὰ κακώσεως πνευ- „ ματικῆς τῷ δεχομένῳ. ἐὰν γὰρ ἕτερόν τι ὑπὲρ ἡμῶν δεχομέ- „ νων, ἀπακλας ἡμᾶς χολάζωμεν, καὶ ἀνέσεσι, καὶ ἐκδεδιη- „ μεύομεθα βίῳ, ἐκλύομεν διὰ τῶτων τὸ σωίπονον τῆς εὐχῆς τῦ ὑπὲρ „ ἡμῶν ἀγωνιζομένε. καὶ γίνεται ἐφ' ἡμῖν τὸ τῦ σοφῦ Σειράχ „ Εἰς οἰκοδομὴν, καὶ εἰς καθαιρῶν, τί ὠφέλησαν πλέον, ἢ „ κόπτως; εἰς δεχόμενος, καὶ εἰς καπαρώμενος, τίνος φωνῆς εἰσα- „ κύσεται ὁ Δεσπότης; (Σιρ. λά. 23.) λέγει δὲ καὶ πάλιν ὁ „ ἅγιος Μάξιμος, ὑσὲν ἄφελος τῆς τῦ δικαίε δεήσεως, τῶ παύ- „ σης χαίζοντος πλέον τῷ ἀρεσθῆ ἡδομένε τοῖς πλημμελήμασιν. „ ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας ποτὲ Σαμουὴλ ἐπαύσατο τὸν Σαὺλ πλημμε- „ λοῦντα: ἀλλ' ὐκ ἰσχυσε τὸν Θεὸν ἱλεάσασθαι, μὴ λαβὼν συλ- „ λήπτορα τὸ παύεσθαι, τῷ καθήκοντι τῶ πλημμελοῦντος διόρ- „ θωσιν. διὸ ὁ τὸν αὐτοπτα παύεσθαι ὁ Θεὸς καταπαυσων τὸν ἑαυτῦ „ θεράποντα φησὶ πρὸς αὐτὸν „ ἕως ποτὲ σὺ πενθᾶς ἐπὶ Σαὺλ; „ καὶ ἐγὼ ἐξαδόκησα αὐτὸν τῦ βασιλεύειν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ (α. Βασιλ. ιζ'. 1.) (κεφ. πά. τῆς έ. ἑκαντ.) ἔφη δὲ καὶ ὁ μέ- „ γας ἐν Πατράσι Βαρσανούφιος „ ἐὰν μὴ καὶ ὁ αὐθρωπος ποιήσῃ „ τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ συμμείξῃ τῇ ὐκῇ τῦ ἁγίου, ὐδὲν ὠφε- „ λεῖται ὐχομένων τῦ ἁγίου ὑπὲρ αὐτε. ἐὰν ἐγκρατεύωνται αὐ- „ τὸ ὑπὲρ αὐτῦ καὶ ὑπερεύχονται: αὐτὸς δὲ ἀπαπηλᾷ καὶ σφηνίᾳ, „ τί ὠφελεῖ ἡ δέησις αὐτῦ ὑπὲρ αὐτε; πλησθεὶς γὰρ τῦ ἡδυ- „ σμένου, εἰς οἰκοδομῶν, καὶ εἰς καπαλυσιν, τί πλέον ὠφέλησαν, „ ἢ κόπτως; εἰ γὰρ ἐδύνατο τῦτο γενέσθαι, ἵνα, ὑπὲρ οὗ ὐ- „ χονται οἱ ἅγιοι, μὴ προσέχοντες αὐτῦ μικρόντι, στέζηται: „ ὃν ἐκώλυσεν ἵνα καὶ ὑπὲρ παύτων τῦ ἁμαρτωλῶν τὸ Κόσμυ „ πᾶν πειθῶσιν. ἐαν γὰρ μικρόν τι κοπιάσῃ καὶ ὁ ἁμαρτωλός, „ χρείαν ἔχῃ καὶ τῆς ὐκῆς τὸ δικαίε. φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος „ (ὅπε βλ.) πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίυ ἐνεργεμένη. πατέρων „ ἵνα, ὅταν ὑπερεύχεται ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος, συμεργῇ καὶ ὁ „ ἁμαρτωλὸς, κατὰ δύναμιν αὐτῦ διὰ τῆς μετανοίας τῇ δέησει „ τῦ ἁγίου, αὐτίκανος ὢν αὐτὸς μένος πρὸς τὸν τῦ ὀφθαλμάτων „ ἀπόδοσιν. αὐτὸς γὰρ ὀλίγα σωισφέρα, ἡ δὲ δέησις τῦ ἁ- „ γίου πολλά. (ἀποκρ. κιά.) τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ἀποκείσει ὁ „ Πλὴν πρεσβύτερε ὁ Ἰωάννης τῆς κλίμακος, ὅτι καὶν καὶ δεῖ „ ὠφελῆται ἀπὸ τὸν προσευχομένος ὁ ἀμελὴς καὶ μὴ συνεργῶν „ εἰς αὐτὸν, ἡμεῖς ὅμως δεῖ σπέυσει νὰ ἀμελῶμεν ἀπὸ τὸ νὰ „ προσευχώμεθα δι' αὐτὸν, ἵνα ὁ Θεὸς κινήσῃ τὴν ἐξυπνίσῃ αὐ- „ τὸν εἰς τὴν ἐργασίαν τὰ καλὰ. ὅπω γὰρ λέγει „ Μὴ ἔχνη αἰτέμε- „ νος καὶ ὑπὲρ παύτη ἀμελῶν προσεύχεσθαι. ἐχ' ἵνα ἐλεηθῶσι. „ τῶτο γὰρ πέως ἀδυνάτων ἐκείνων μὴ σωισεργεσύντων. ἀλ' ὅπως διὰ „ Θεῦ ἐγερθῶσιν εἰς σωτηρίαν. (λόγ. εἰς τὸ παμισέα.)

ὐρανὸς κ᾽ ἔβρεξε, κ᾽ ἡ γῆ ἐβλάσησε τὰς καρπάς της. „ Καὶ Ἠλιὲ, φησιν, ἀνέβη ἐπὶ τὸν Κάρ-
„ μηλον, καὶ ἔκυψεν ἐπὶ τῷ γῇ, καὶ ἔθηκε τῷ κεφαλῇ αὐτᾶ ἀνὰ μέσον τῶν γονάτων αὐτᾶ.
„ (1) καὶ εἶπε τῷ παιδαρίῳ... ἀνάβηθι καὶ εἶπον τῷ Ἀχαάβ. ζεῦξον τὸ ἅρμασε καὶ κατά-
„ βηθι, μὴ καταλάβῃσε ὁ ὑετός. καὶ ἐγένετο ἕως ὧδε καὶ ὧδε, καὶ ὁ ὐρανὸς συνεσκότασε νε-
„ φέλαις καὶ πνεύματι, καὶ ἐγένετο ὑετὸς μέγας. (γ'. Βασιλ. ιή. 42.) διὰ τί δὲ εἰσηκούσθη
ἡ δέησίς τε κ᾽ ἔβρεξεν; ἐπειδὴ καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν κ᾽ συνεργόν της, τὴν μετάνοιαν καὶ ἐπιστρο-
φὴν τῶν ἐν Σαμαρείᾳ πλανόμων ἀνθρώπων. ἐκ τᾶ παραδείγματος δὲ τύτε, καὶ ἡμεῖς ὅλοι οἱ
χρισιανοὶ λαμβάνομεν θάρρος νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς προσευχαῖς μας, διὰ ἐκείνους
τὰς ἀδελφὰς ὁπᾶ θέλομεν, ἔχοντες συμβοηθᾶσαν κ᾽ συνεργᾶσαν εἰς τὴν παράκλεσίν μας, καὶ
τὴν ἐκείνων πρὸς τὸ καλλίτερον μεταβολὴν κ᾽ μετάνοιαν.

19. „ Ἀδελφοὶ, ἐάν τις πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, κ᾽ ἐπισρέψῃ
„ τις αὐτὸν,
20. „ Γινωσκέτω ὅτι ὁ ἐπισρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδᾶ αὐτᾶ,
„ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτε, κ᾽ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Τὸ νόημα τᾶ ῥητᾶ τύτε εἶναι τοιᾶτον, κ᾽ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη. κάνενας, λέγει, ἀπὸ λόγε-
σας, χρισιανοὶ, ἂς μὴ κατηγορῇ τὸν Προφήτην Ἠλίαν ὡς σκληρὸν, καὶ ἀπάνθρωπον. ἐπειδὴ
ἔδειξε τόσην ἀπλαγχνίαν, καὶ ἔκλεισε τὸν ὐρανὸν καὶ δὲν ἔβρεξε, κ᾽ ἐκ τύτε ἠκολύθησε μεγά-
λη πεῖνα εἰς τὸς ἀνθρώπυς. ὄχι: ἂς μὴ τὸν κατηγορῇ. διὰ τί αὐτὸς διὰ τὴν ἐπιστροφὴν, κ᾽ με-
τάνοιαν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἔκαμεν αὐτὸ ὁπᾶ ἔκαμε, μιμούμενος κ᾽ τᾶτο ὡς ἀληθὴς ζηλωτὴς, τὸν
ζηλωτὴν ἀληθῶς Θεὸν, ὅς τις μὲ τὸ νερὸν μῦ, ἐκαπαπόντισεν ὅλον τὸν Κόσμον, ὡς ἐπὶ τᾶ κα-
τακλυσμᾶ. μὲ τὴν φωτίαν δὲ ὁπᾶ ἔβρεξεν ἄνωθεν, κατέκαυσε τὰ Σόδομα. ὁ μῦ γὰρ Θεὸς
ἐμεταχειρίσθη τὴν ὑπερβολὴν τᾶ νερᾶ, ὁ δὲ Ἠλίας ἐμεταχειρίσθη τὴν ἔλλειψιν τᾶ νερᾶ, ὡς
ὄργανα τῆς τιμωρίας τῶν ἁμαρτωλῶν. εἶχα ὅμως καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχον καὶ οἱ δύω, τὴν
ἐπιστροφὴν καὶ σωτηρίαν τῶν κακῶν. λοιπὸν κ᾽ σὺ χρισιανὲ, ἐὰν κάμμίαν φορὰν ἐπισρέψῃς κά-
νενα ἄνθρωπον ὁπᾶ ἐπίσθη ἀπὸ τὰ δίκτυα τῆς πλάνης καὶ δυσεβείας, καὶ ἐκριμνίσθη εἰς τὸ
πέπυρον τῆς ἁμαρτίας τόσον μὲ τὰς γλυκείας σε νυθεσίας κ᾽ συμβυλὰς, ὅσον καὶ μὲ τὰς με-
ρίας ἐπιπλήξεις καὶ τὰς φρέποντας ἐλεγμύς: ἐὰν, λέγω, τὸν τοιᾶτον ἄνθρωπον ἐπισρέψῃς ἀπὸ
τὴν πλάνην εἰς τὴν δυσέβειαν, καὶ ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἤξυρε ὅτι καὶ σὺ θέ-
λεις σεφανωθῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν, παρομοίως μὲ τὸν Προφήτην Ἠλίαν. διὰ τί κ᾽ ἐσὺ ἔσωσας τὴν
ψυχὴν τᾶ ἀδελφᾶσε ἀπὸ τὴν μέλλυσαν κόλασιν, ἥτις εἶναι αἰώνιος θάνατος, καὶ ἐκάλυψας τὸ
πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶντε, μὲ τὸ νὰ ἐματαίωσας αὐτὰς, καὶ τὰς ἔδειξας παντελῶς ἀπράκτας καὶ
ἀνενεργήτας, ταυτὸν εἰπεῖν, ἀφάνισας τὰς ἁμαρτίας τε, κ᾽ εἰς τὸ μὴ ὂν διέλυσας. ὅπω μῦ ἑρ-
μηνεύει τὸ ῥητὸν ὁ ἱεράρχης Μητροφάνης. ὁ δὲ συνιεράρχης αὐτᾶ Θεοφύλακτος, σὺν τῷ Οἰκε-
μενίῳ ὅπω λέγυσι. τᾶτο ὁπᾶ λέγει ὁ Θεῖος Ἰάκωβος, καὶ ὁ Θεὸς προλαβὼν εἶπε πρὸς τὸν Ἱε-
ρεμίαν „ ἐὰν ἐπισρέψῃς, (τὸς ἁμαρτωλὸς δηλαδὴ) καὶ ἀποκατασήσωσε, καὶ πρὸ προσώπου μου
„ σήσῃ. Καὶ ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἀπὸ ἀναξίε, ὡς τὸ σόμαμε ἔσῃ. καὶ ἀνασρέψυσιν αὐτοὶ
„ πρὸς σὲ, κ᾽ σὺ κ᾽ ἀνασρέψεις πρὸς αὐτὸς (μὴ πρᾶτπωντας δηλαδὴ, καὶ σὺ τὰ ὅμοια αὐτῶ
„ ἁμαρτήματα) (Ἱερ. ιέ. 19.) ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ σόμα γίνεται Θεᾶ, ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὁ-
„ πᾶ ἀναγγέλει καὶ κηρύττει εἰς τὸς ἄλλυς τὰ λόγια τᾶ Θεᾶ. ὅθεν εἶπεν ὁ Κύριος. „ ὐ γὰ
„ ὑμεῖς ἐσε οἱ λαλῶντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τᾶ Παρὸς ὑμῶν, τὸ λαλῶν ἐν ὑμῖν. (Ματθ. ί. 20.)
ὥσε κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τύτων, κ᾽ κατὰ τὸν λόγον τᾶ Θεᾶ, ἐὰν ὡς τὸ σόμα Κυρίου γίνεται ὁ
ἐξάγων ἄξιον ἐξ ἀναξίε, βέβαια κ᾽ ὁ ἐπισρέφων ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδᾶ αὐτᾶ: αὐτὸς σώζει
κ᾽ τὴν ἐδικλύτε ψυχὴν ἀπὸ τὸν θάνατον, κ᾽ καλύπτει τὸ πλῆθος τῶν ἐδικῶντε ἁμαρτιῶν, διὰ
τὴν ἐπιστροφὴν, κ᾽ σωτηρίαν, ὁπᾶ ἐφροξένησεν εἰς τὸν ἀδελφόντε. διὰ τᾶτο συμβυλεύει κ᾽ σὲ

Πα-

(1) Διὰ τί δὲ ὁ Ἠλίας ἔσκυψεν εἰς τὴν γῆν, κ᾽ ἔβαλε τὴν κε-
φαλήν τε ἀνάμεσα εἰς τὰ γόνατά τε; ἀποκρίνεται ὁ μέγας τῆς Θες-
σαλονίκης φωσῆρ Γρηγόριος, ὅτι τᾶτο ἐποίησεν, ἵνα μὲ τὸ τοιᾶ-
τον κῆμα τᾶ σώματος, φιλοπονώτερον ἐπιτρέψῃ τὸν νᾶν τε μέσα εἰς
τὴν καρδίαν τε, κ᾽ ἐκεῖθεν νὰ προσευχηθῇ νοερῶς κ᾽ καρδιακῶς:
καὶ ἐτζὶ ἐκ τύτε εἰσακεδῇ ταχυτέρως ἀπὸ τὸν Θεόν. ὅς τις πε-
ριεσότερον ἀκύει τὰς νοερὰς φωνὰς τῆς καρδίας, ὡς ἐπιπονωτέρας,
παρὰ τὰς αἰσθητὰς φωνὰς τᾶ σόματος. „ Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ τὸν θε-
„ σπέσιαν τελειώσαντας Ἠλίας τὸ κεφαλὸ τῆς γόνασιν ἐρείσας,
„ κ᾽ ὅπω τὸν νᾶν εἰς ἑαυτὸν, κ᾽ τὸν Θεὸν φιλοπονώτερον σπουδα-
„ γὼν, τὸν πολυετῆ ἐκεῖνον ἔλυσεν αὐχμόν. (Λέξ. ὑπὲρ τῶν
ἱερῶς ἡσυχαζόντων φιλοκαλίας σελ. 960.)

Πατὴρ, καὶ λέγει ὅτι ὅταν ἀκούσῃς πῶς κάνενας διδάσκαλος ὠφελῶν τοὺς χειστιανοὺς διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας του, εἶναι ἀμελὴς εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, μὴ κατηγορήσῃς αὐτὸν πικρῶς, διὰ τί ἡ ὠφέλεια ὁπού προξενεῖ εἰς τοὺς ἄλλους, ἀναπληροῖ τὸ ἔλλειψιν τοῦ ἐδικοῦ του ἀγαθῶν ἔργων. (1)

Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀδελφοὶ, οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ ἀκούοντες τοῦ Ἐπισολιοῦ παύτου, ἂς σπουδάσωμεν, πρῶτον μὲν, νὰ ζῶμεν καλῶς ζωὴν, καὶ ἐνάρετον, φυλάττοντες τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ἔπειτα δὲ, ἂς ἐπιμελούμεθα καὶ διὰ τοῦ διόρθωσιν τῶν ἀδελφῶν μας, συμβουλεύοντες αὐτοὺς μὲ ταπείνωσιν, καὶ ἀδελφικῶς ἀγάπῃ, ὅταν τοὺς βλέπωμεν νὰ ἁμαρτάνουσι, καὶ ἐπιστρέφοντες αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν: ἵνα διὰ μέσου τῆς διορθώσεως ἐκείνων, λάβωμεν καὶ ἡμεῖς τοῦ συγχώρησιν τῶν ἐδικῶν μας ἁμαρτιῶν παρὰ τοῦ Κυρίου τοῦ εἰπόντος, ἐὰν σὺ ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. (Ματθ. ιή. 15.) καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: πρεσβείαις μὲν, τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, καὶ πρώτου Ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων: χάριτι δὲ, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ ὁμοουσίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΥΠΟ-

(1) Ὁ Γωάννης ὁ Κλίμακος ἐπὸς ἐξι, λέγων. „Μὴ θέλε πιχρος εἶναι δικαιὸς τοῦ λόγῳ μεγάλως διδασκόντων, ὁρῶν αὐτοὺς περὶ τοὺ πρακτικοῦ ὀκνηρότερον διακειμένους. πολλάκις γὰρ τοὺ τοῦ λόγου ἔλλειψιν ἀναπλήρωσεν ἡ τοῦ λόγου ὠφέλεια. (λόγ. κς'. περὶ διακρίσεως) λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Γωάννης, ὅτι ὅσοι μὲν ἔπεσαν εἰς ἁμαρτήματα πρότερον, ὕστερον δὲ ἀποκοὶ ποιήσαντες, τυραννοῦνται ἀκόμη ἀπὸ τὰς προλήψεις τοῦ πεφραγμένων ἁμαρτιῶν τους, αὐτοὶ ἠμποροῦν μὲν νὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους. ὄχι ὅμως καὶ νὰ γίνωνται αὐτῶν ἀρχηγοί. οἱ παιδοὶ γὰρ διδάσκοντες τοὺς ἄλλους, ἐντρέπονται τὰ λόγιά των, καὶ ἀπὸ τοὺ ἐντροπὴ ἀρχίζουν νὰ πράττουν καὶ τοὺ ἀρετοὺ. καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ διδάσκοντες τοὺς ἄλλους τὸν τρόπον πῶς νὰ λυτρωθοῦν ἀπὸ τοὺ ἁμαρτίαν, λυτρόνονται καὶ αὐτοὶ παρὰ Θεοῦ διὰ τοὺ σωτηρίαν ὁπού προξενοῦν εἰς τοὺς ἄλλους. „εἰ μὲν ἐκ προγεγυμνέ„νων προλήψεων τυραννόνται τινες, καὶ διδάσκειν κἂν ψιλῶ„ λόγῳ φοβοῦνται, διδάξουσιν, ἐ μόνοι καὶ ἔργοις. ἴσως γὰρ „ποτε κἂν τοὺς οἰκείους λόγους αἰσχυνθοῦσιν, τοὺς πρακτικοὺς ἀρ„ξονται. Καὶ γεννήσεται ἐν αὐτοῖς ὅπερ ἐπίτινων ἐν βορβόρῳ „κυλιομένων εἶδον γινόμενον. ἐμπεπλωμένοι γὰρ ὑπάρχοντες, „τὸν τρόπον τοὺς ἐκεῖσε αὐτῶν καταπονοῦσης τοὺς παρερχομένους „ἐδίδασκον, ὑπὲρ τοὺς σωτηρίας αὐτῶν ὑφηγούμενοι τοῦτο, ὅπως „μὴ κἀκεῖνοι τῇ αὐτῇ ὁδῷ περιπέσωσι. Καὶ μόνοι διὰ τοὺ „ἑτέρων σωτηρίαν, καὶ αὐτοὺς ὁ Παντοδυνάμος Θεὸς τοὺ πηλοῦ ἐλυ„τρώσατο (αὐτόθ.) ὥστε κατὰ τὸν Ἅγιον τοῦτον, ὁ διδάσκων καὶ ὠφελῶν τοὺς ἄλλους, ὄχι μόνον ἀναπληροῖ τοὺ ἔλλειψιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα λυτρόνται. πολλῶν εἶπεν, σῴζει τοὺ ψυχοὺ του ἐκ θανάτου, καὶ καλύπτει τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν του, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος. φοβερὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος, τῶν ὁποῖον ἀκολούθως λέγει ὁ λύχνος τῆς διακρίσεως Γωάννης. προσθέττει γὰρ, ὅτι ἀνίσως τινὲς θελματικῶς καὶ μὲ ὅλου τοὺ κλίσιν τῆς καρδίας των καὶ ὄχι κατὰ σωσπαγοὺ καὶ ἀνθρωπίνου ἀδυνέαν δηλαδὴ, ῥίπτων τὸν ἑαυτόν τους εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ πάθη, οἱ παιδοὶ ὄχι μόνον δὲν δυνάνται νὰ γένουν ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων, ἀλλ' οὐδὲ μὲ λόγον ψιλὸν νὰ διδάσκουν. ἀλλὰ νὰ σιωπῶν. „εἰ δέγε ἐμπαθεῖς, ἑκάσιος ἑαυτὸς ταῖς ἡδοναῖς „ἐπιῤῥίπτουσι, σιωπῇ τοὺ διδασκαλίαν ἐνδέχονται. ὧν γὰρ „ἤρξατο Γησοῦς ποιεῖντε καὶ διδάσκειν φησιν (αὐτόθ.) ὅθεν „περὶ τῶν τοιούτων εἶπεν ὁ Δαβὶδ πρότερον „τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶ„πεν ὁ Θεός. ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου; καὶ ἀ„ναλαμβάνεις τοὺ διαθήκου μὲ διὰ γόματός σου; σὺ δὲ ἐμίση„σας παιδείαν; καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μὲ εἰς τὰ ὀπίσω; (Ψαλ. μδ'. 17.) Καὶ ὁ Κύριος ὑσέρου. „ὃς τις ἐαν ἓν λύσῃ μίαν τῶν „ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ ὅπω τοὺς ἀνθρώπους, „ἐλάχιστος (ἤτοι ἔκπτωτος κατὰ τὸν Χρυσόστομον) κληθήσεται „ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν (Ματθ. έ. 19.)

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ,

Κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ἐπειδὴ ὁ τῆς Ἀποστόλων Κορυφαῖος Πέτρος, ἐδιωρίσθη διὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς Ἰουδαίους, καθὼς ὁ Παῦλος ἐδιωρίσθη νὰ κηρύξῃ αὐτὸ εἰς τὰ Ἔθνη, καὶ τὴν συμφωνίαν ὁποῦ ἔκαμαν καὶ οἱ δύω ὅποι Ἀπόστολοι, ὡς φαίνεται εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολήν „ Καὶ γνόντες „ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος, καὶ Κηφᾶς (ἤτοι ὁ Πέτρος) καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες „ στύλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ (τῷ Παύλῳ δηλαδὴ) καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας: ἵνα ἡμεῖς εἰς „ τὰ Ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν (ἤτοι εἰς τοὺς περιτετμημένους Ἰουδαίους) (Γαλ. β'. 9.) ἐπειδὴ, λέγω, ὁ Πέτρος ἐδιωρίσθη Ἀπόστολος τῆς Ἰουδαίων, διὰ τοῦτο γράφει πρὸς τοὺς αὐτοὺς Ἰουδαίους τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὰ Ἔθνη, τὴν ὑποτολὴν ταύτην, ὑποτιθέμενος αὐτούς. Καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνει, ὅτι ἡ εἰς τὸν Χριστὸν πίστις ἐπροκαταγγέλθη ἀπὸ τοὺς προφήτας, καὶ ἀπὸ αὐτὸς ἐπροδηλώθη ἡ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἀπολύτρωσις ὅλου τοῦ Κόσμου. Δεύτερον δὲ φανερώνει, ὅτι ἡ τοῦ Χριστοῦ πίστις αὕτη καὶ ἀπολύτρωσις ἐκηρύχθη, τόσον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅσον καὶ εἰς τὰ Ἔθνη, καὶ ἐκηρύχθησαν εἰς αὐτὸς ἐκεῖνα τὰ μυστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦσι νὰ φανερώσωσι καὶ οἱ Ἄγγελοι. Τρίτον συμβουλεύει τοὺς χριστιανοὺς νὰ πολιτεύωνται κατὰ τὴν θείαν ἀξίαν ὁποῦ ἔχει ὁ καλέσας αὐτοὺς Θεός. ἤγουν νὰ ζῶσι πολιτείαν θεάρεστον καὶ χριστιανικήν. Τέταρτον φανερώνει ὅλους τοὺς χριστιανοὺς νὰ τιμῶσι τοὺς βασιλεῖς καὶ ἐξουσιαστάς. Πέμπτον παραγγέλλει εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην ἀναμεταξύ των. Ἕκτον συμβουλεύσας ὀλίγον καὶ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανούς, φανερόνει ὅτι καὶ εἰς τὸν ᾅδην ἔγινε φανερὸν τοῦ Κυρίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας, ἵνα οἱ προθανόντες, ἀναστηθῶσι μὲν καὶ κριθῶσι, διαμείνωσι δὲ ἐν τῇ χάριτι καὶ σωτηρίᾳ. Ἕβδομον δὲ καὶ τελευταῖον, προμηνύσας εἰς αὐτοὺς, ὅτι τὸ τέλος πάντων ἐπλησίασε, καὶ διὰ τοῦτο χρεωστοῦσιν ὅλοι νὰ εἶναι ἕτοιμοι, ὡσὰν ὁποῦ μέλλουν νὰ δώσουν ἀπολογίαν εἰς τὸν φοβερὸν Κριτὴν, ἔτζι τελειόοι τὴν Ἐπιστολήν. (1) Λέγει δὲ ὁ Μελέτιος,

ὅτι

(1) Εἰς δόξαν τοῦ Κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καὶ μακαρίου Πέτρου, σημειοῦ ἐνταῦθα τὴν ἱστορίαν τὴν περὶ τοῦ ἁγίου λειψάνου αὐτοῦ, τὴν ἑποίαν διηγεῖται ὁ σοφὸς Θεόδωρος, ὁ καλούμενος πτωχὸς Πρόδρομος, ἐν τῷ εἰς τὴν ἄλυσιν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐγκωμίῳ αὐτοῦ, τῷ δὲ ἐπισκοπῇ καὶ ἐπιστολῇ τοῦ αὐτοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, συγγραφούτι παρὰ τοῦ ἐκείνου φιλοσόφου ψυχῆς, μὲ ὕφος γλαφυρώτατον, καὶ κεκομψευμένον ὄντως Ἑλληνισμόν. διηγεῖται λοιπὸν ὅτος ἐκεῖ, ὅτι τὸ πανσεβάσμιον, καὶ Ἀποστολικὸν λείψανον τοῦ μεγάλου Πέτρου, πρότερον ἦτον σῶον καὶ ὁλόκληρον, ἐναποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ μεγαλοπόλει καὶ λαμπρᾷ Ρώμῃ, καὶ ἐνθρονιασμένον ἐπὶ θρόνου πολυτελοῦς καὶ πολυτίμου, ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος τοῦ περικυμήνου ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, φορεῖν μὲν ἱμάτια διάλιθα καὶ διάχρυσα, ἔχον δὲ καὶ σανδάλια εἰς τοὺς πόδας λιθομαργαριτοκόλλητα, πολλῆς τιμῆς ἄξια. λέγει δὲ, ὅτι ἕνα πρότερον θαῦμα ἐσωσείθιζε νὰ γίνεται σωρεχῶς, διὰ τί ὁποιος ἄνθρωπος ἐπήγαινεν εἰς τὸν κατὰ καιροὺς Πάπαν καὶ ἐξομολογεῖτο τὰς ἁμαρτίας του, μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἐδιωρίζετο ἀπὸ τὸν Πάπαν νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ νὰ πέρνῃ τὴν ἐν ἐκείνῳ εὑρισκομένην ἄλυσιν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, νὰ τὴν φορῇ, καὶ μὲ αὐτὴν νὰ γυρίζῃ ἑπτὰ φοραῖς ὅλον τὸν ναὸν, καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμην φοραν ἐφορεμένος νὰ κτυπᾷ τὸ μέτωπόν του μὲ σωτετριμμένην καρδίαν

ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἐπὶ δεκατείᾳ μετὰ τὸν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (Ἐκκλησ. ἱστορ. τόμῳ ά. σελ. 41.) καὶ ἐπέμφθη διὰ Σιλουανοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. (αὐτόθ.)

ΕΡΜΗ-

καπόφλιον τῆς θύρας τοῦ ἁγίου βήματος, ὅπου ἦταν ἐνθρονιασμένον τὸ λείψανον τοῦ Ἀποστόλου. καὶ ἐμὲν ἡ θύρα ἀνοίγεν ἀπὸ λόγου της, τοῦτο ἦταν σημεῖον, ὅτι ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ ἁμαρτωλὸς ἐκεῖνος, τὴν συγχώρησιν τῆς ἁμαρτιῶν του. εἰ δὲ ἡ θύρα δὲν ἀνοιγε, τοῦτο ἦταν σημεῖον, ὅτι δὲν ἐσυγχωρήθησαν ἀκόμη παρὰ Θεοῦ αἱ ἁμαρτίαι του.

Γράφει δὲ καὶ ὅλα ἄξιον θαῦμα ὅπου ἔκαμε ποτε ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ σανδαλίσῃ. ὅπως γὰρ ἁραγματεύτης πλούσιος ὢν πρότερον, καὶ ὕστερον δυσυχήσας, παρεκάλει πολλαῖς φοραῖς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον νὰ τῷ χαρίσῃ τὸ ὅπατα σανδάλιον, μὲ ὑπόσχεσιν ὅτι νὰ τὸ πωλήσῃ διὰ νὰ κυβερνηθῇ, καὶ ἀφ' ἑτυχήσῃ, νὰ κατασκευάσῃ πάλιν τὸ αὐτὸ σανδάλιον, καθὼς ἦταν λιθομαργαρικόλιθον, καὶ νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ. ἁπλαγχνισθεὶς ὅμως ὁ Ἀπόστολος τὸν δυσυχίαν του, ἐφανὴ εἰς τὸν ὕπνον του καὶ τὸ λέγει, νὰ κάμῃ τὴν ἐπικρατοῦσαν σωτηρίαν. ἤτοι νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Πάπαν νὰ ἐξομολογηθῇ, καὶ ἔπειτα φορῶν τὴν ἄλυσίν του νὰ κτυπᾷ μὲ τὸ μέσον του τὸ καπόφλιον τῆς θύρας τοῦ ἁγίου βήματος, καὶ θέλει τοῦ ἀνοίξει διὰ νὰ ἔμβῃ νὰ πάρῃ τὸ σανδάλιόν του. τοῦτο ὅμως ὁ ἁραγματεύτης ποιήσας, καὶ λαβὼν τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο σανδάλιον, ἐπώλησεν αὐτὸ, καὶ πᾶσαν ἐκυβερνήθη, ὁποῦ ἔγινεν ὑπέρπλουτος. πλεονεξίᾳ ὅμως νικώμενος, δὲν ἐκατασκεύασε τὸ σανδάλιον, ὅτε ἐφρόντισε νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ καθὼς ὑπεχέθη. ὁ δὲ Πάπας εἰσελθὼν εἰς τὸ βῆμα, καὶ βλέπων πῶς ἔλιπε τὸ ὅπατα σανδάλιον, βλέπων δὲ καὶ τὴν θύραν κεκλεισμένην, ἐσχάθη πῶς ἔκαμε κρύσια θαῦμα ὁ Ἀπόστολος. ὅθεν κατεσκεύασεν ἄλλο σανδάλιον ὅμοιον τὸ ἄλλο, καὶ τὸ ἔβαλεν εἰς τὸν πόδαν. Προϊόντος δὲ τοῦ καιροῦ ἐφανὴ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸν ὕπνον τοῦ Πραγματεύτου ἐκείνου, καὶ ἤλεγξεν αὐτὸν, διατί ἐπαρέβη τὴν ὑπόσχεσίν του. ὅθεν ὁ ἁραγματεύτης φοβηθείς, κατεσκεύασε σανδάλιον ὅμοιον ἐκείνο ὁποῦ ἐπῆρεν, ἔπειτα ἐπῆγε πάλιν καὶ ἔκαμε τὴν ἐπικρατοῦσαν σωτηρίαν, ὁποῦ εἴπομεν, ὁ δὲ Ἀπόστολος λύοιξεν αὐτῷ, καὶ πηγαίνοντος τοῦ ἁραγματεύτου νὰ βάλῃ τὸ σανδάλιον εἰς τὸν πόδαν του, ἔπεσεν ὁ Ἀπόστολος εἶχε καὶ τὰ δύω σανδάλια, ὦ τοῦ θαύματος! ἀνοίξεν ὀλίγον τὰ σκέλητα, ὡσὰν νὰ ἦταν ζωντανός, καὶ ἔκαμε τόπον μεταξὺ τῆς δύω ποδῶν του, καὶ ἐκεῖ ἔβαλεν ὁ ἁραγματεύτης τὸ σανδάλιον. μετὰ ταῦτα ἐλθόντος τοῦ Πάπα, καὶ ἰδόντος τὰ δία σανδάλια, καὶ ἐρωτήσαντος περὶ τούτου, ἀκούσας ὁ ἁραγματεύτης, ἐπαρρησιάσθη, καὶ ἐδιηγήθη καταλεπτῶς ὅλα τὰ θαύματος τοῦ ὑποθέσιν. καὶ ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν, καὶ τὸν τότε Ἀπόστολον.

Περνώντος ὅμως τοῦ καιροῦ, καὶ τοῦ Θεοῦ προσεδόπος τῆς καινοτομίας τῆς ἐκεῖσε, σωσεχώρησε νὰ διαλυθῇ τὸ λείψανον αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου εἰς κόκκαλα γυμνά. ὅθεν ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ μέσον ὁ πολύτιμος ἐκεῖνος θρόνος, τὰ δὲ Ἀποστολικὰ ὀστέα τοῦ Κορυφαίου, ἀπετέθησαν μέσα εἰς κιβώτιον, καὶ ἐπροσκυνοῦντο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν. ἐπειδὴ δέ μίαν φοραὶ ἕνας ἀνθρωπος Συγκλητικός, ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀπελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔκαμε ἔρωτον καὶ μηχανὴν, καὶ ἐπῆρεν ὅλον τὸ ἅγιον Κιβώτιον, καθὼς ἦταν μὲ τὰ ἅγια λείψανα, καὶ πέρνωντας αὐτὸ ἀνεχώρησε: διὸ ὁποὺ σίας τοῦ Ἀποστόλου ἐμυρίσθη ἡ κλοπὴ ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Συγκλητικὸς τοῦ ἁγίου λειψάνου. ὅθεν ἀπέστειλεν ὁ Πάπας ἀνθρώπους, καὶ ἔφθασαν αὐτὸν εἰς τὸν δρόμον, καὶ τὸν ἐγύρισαν ὁμοῦ καὶ τὸ ἅγιον Κιβώτιον. παρασταθεὶς δὲ ὁ Συγκλητικὸς ἐπὶ τοῦ Πάπα, καὶ ἐρωτηθεὶς διὰ ποίαν αἰτίαν ἔκλεψε τὸ Κιβώτιον, ἀπεκρίθη, ὅτι τοῦτο ἐποίησε διὰ ὠλάβειαν. ἵνα καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει χριστιανοὶ ἔχωσιν αὐτὸ εἰς προσκυνήσιν. ὁ δὲ Πάπας, καὶ μ' ὅλον ὅπου ἦταν θυμωμένος, καὶ ἐβούλετο νὰ παιδεύσῃ τὸν Συγκλητικὸν διὰ τὸ τολμηρὸν ἔργον ὁποῦ ἐπραξεν, ἀκούων ὅμως ταῦτα, κατεφρόνησε τὸν θυμόν του, καὶ ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐπαίδευσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν τιμίαν ἅλυσιν τοῦ Ἀποστόλου αὐτῷ ἐχάρισε διὰ νὰ τὴν ἀποκομίσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἔχωσιν αὐτὴν οἱ χριστιανοὶ εἰς προσκύνησιν, δίκαιον κρίνας, καθὼς ἔχει ἡ παλαιὰ Ῥώμη τὰ σεπτὰ λείψανα τοῦ Ἀποστόλου: ἔτζι καὶ ἡ νέα Ῥώμη ἡ Κωνσταντινούπολις νὰ ἔχῃ τὴν τιμίαν ἅλυσιν, καὶ αἱ δύω ὁμοῦ νὰ μετέχων ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Κορυφαίου καὶ τὸν ἁγιασμόν. ὅθεν ὅταν ἐφθασεν ἡ τιμία αὕτη ἅλυσις τοῦ Ἀποστόλου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐποίησαν οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἑορτὴν καὶ πανήγυριν. καὶ ἀπὸ τότε ἐπεκράτησε νὰ ἑορτάζεται εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, ἡ προσκύνησις τῆς τιμίας ταύτης ἁλύσεως. Ὅτι δὲ τὸ σῶμα τοῦ Κορυφαίου Πέτρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Παύλου εὑρίσκετο εἰς τὴν Ῥώμην, βεβαιοῖ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγων „ διὸ καὶ ἐπίσημος ἡ Πόλις (ἡ Ῥώμη δηλ.) ἐντεῦθεν μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τῆς ἄλλων ἁπάντων. καὶ καθάπερ σῶμα μέγα καὶ ἰσχυρὸν ὀφθαλμὰς ἔχει δύω λάμποντας, τοὺς ἁγίους τούτους (Πέτρον καὶ Παῦλον) τὰ σώματα. ὦ χ' οὕτως ἔζιν ὁ ἠρανὸς λαμπρός, ὅταν ἀφῇ τὰς ἀκτῖνας ὁ ἥλιος, ὡς ἡ Ῥώμη πόλις, τὰς δύω ταύτας λαμπάδας παυτεχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀφιεῖσα. (λόγ. λβ'. εἰς τὸν προφ. Ῥωμ.) ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἁλύσεως τοῦ Πέτρου ταῦτα λέγει „ Κατηξιώθη καὶ Πέτρος ταύτης τῆς ἁλύσεως. ὢ „ γὰρ ἔφησι δεδεμένος, καὶ παραδεδομένος στρατιώταις καὶ ἐκάθευ„ δεν. ὅπως ἔκαιρε καὶ ὅκ ἤλγει, ὡς καὶ καθεύδειν. ὅκ ἂν δὲ „ αὐτὸν βαθὺς ὕπνος εἶχεν, εἶγε ἐνφροντίδη ὢ ποδῆ· ἐκάθευ„ δε μεταξὺ στρατιωτῶν ὢν, καὶ Ἄγγελος ἦλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ „ παπάζας αὐτὸ τὴν πλευρὰν ἤγειρε. (λογ. ἡ. εἰς τὴν πρὸς „ Ἐφεσί.) Σημείωσαι ὅτι μέρος τῆς τιμίας τοῦ Πέτρου ἁλύσεως „ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἱερὰν καὶ σεβασμίαν Μονὴν τοῦ ἁγίου Διο„ νυσίου, ἐν τῷ Ἄθῳ. τοσοῦτο δὲ ἀγάπην εἶχε, ὁ θεῖος Χρυσό„ στομος πρὸς τὸν Μακάριον Πέτρον, ὥστε ὅπου κάποιον ἤθελε „ νὰ ἦναι Πέτρος δεδεμένος, παρὰ νὰ ἦναι Ἄγγελος. ἔθεν ἔλε„ γεν „ Εἴτις τοίνυν ἐπέμοι, τί ἔβαλε; Ἄγγελος εἶναι ὁ „ Πέτρου νύξας, ἢ Πέτρος ὁ διασωθείς; Πέτρος ἀναλόμου γενέ„ σθαι. διὸν καὶ ὁ Ἄγγελος ἦλθεν. ἐγὼ καὶ τῆς δεσμῶν ἐκείνου „ ἐκείνων. (λόγ. ἡ. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ

ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ

ΠΡΩΤΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

1. „ Πέτρος.

Ευθὺς εἰς τὸ προοίμιον τῆς Ἐπιστολῆς γράφει τὸ κύριόν τε ὄνομα ὁ Κορυφαῖος τῷ Ἀποστόλων, τὸ, Πέτρος δηλαδὴ, διὰ δύω αἴτια, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Ἱερὸς Μητροφάνης. πρῶτον, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὲς ἀναγινώσκοντας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, πῶς εἶναι γνησία καὶ ἀξιόπιστος. καὶ δεύτερον, διὰ νὰ φανερώσῃ εἰς τὲς Ἰουδαίους, ὅτι ἐκεῖνος ὁ Θεὸς ὁπὸ εἰς τὴν παλαιὰν Διαθήκην ἄλλαξε τὰ ὀνόματα τῶν Πατριαρχῶν, καὶ Προπατόρωντας, καὶ μετωνόμασε, τὸν μὲν Ἄβραμ, Ἀβραὰμ, τὸν δὲ Ἰακὼβ, Ἰσραὴλ: αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὴν νέαν Διαθήκην, ἄλλαξε τὸ ἐδικόν τε ὄνομα. καὶ ὁπὸ ἐκεῖ ὁπὸ ὠνομάζετο πρότερον Συμεὼν, ἤτοι Σίμων (1), αὐτὸς τὸν μετωνόμασε Κηφᾶν: ἤτοι Πέτρον, εἰπὼν αὐτῷ „ σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ. σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ „ ἑρμηνεύεται Πέτρος. (Ἰω. ά. 43.) Μὲ τὴν ἀλλαγὴν δὲ ταύτην τε ὀνόματός τε, δείχνει, ὅτι καθὼς ἐκεῖ εἰς τὴν παλαιὰν αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων, ἐδήλωνε τὴν τῶν πραγμάτων εἰς τὸ καλλίτερον μεταβολήν: ἔτζι καὶ εἰς τὴν νέαν Διαθήκην τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν. ὅθεν καὶ ὁ Κορυφαῖος ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν τε Πέτρε, ὡσαν σία ἔπαθλον καὶ στέφανον τῆς στερεᾶς πίστεως ὁπὸ ἔδειξεν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστόν. ὅταν γὰρ αὐτὸς ἐρώτησε τὲς ἄλλες Ἀποστόλες ποίαν γνώμην ἔχων δι' λόγε τε, ὁ μακάριος ἀνεβόησε Πέτρος „ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τε Θεε τε ζῶντος. „ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησᾶς εἶπεν αὐτῷ ..... κἀγὼ δέσοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ὁπὸ „ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσωμε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδε ε κατισχύσουσιν αὐτῆς. (Ματ. ιζ'. 16.) Διὰ τὸτο εἶπε καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος περὶ τε ὀνόματος τε Πέτρου τὰ λόγια ταῦτα „ „ τί λέγεις; δειλὸς ὁ Πέτρος καὶ ἀνανδρος; (οὐχὶ δηλ.) ε διὰ τὸτο Πέτρος ἐκλήθη, ἐπειδὴ ἄσειστος ἦν καὶ τὴν πίστιν; τί ποιεῖς ἄνθρωπε; αἰδέθητι τὴν προσηγορίαν τε Δεσπότε, ἣν ἔθηκε τῷ μαθητῇ. (λόγῳ εἰς τὸ „ ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν τόμῳ έ.)

„ Ἀπόστολος Ἰησᾶ Χριστᾶ.

Ὕστερα ὁπὸ τὸ κύριον καὶ ἴδιον ὄνομα, τὸ ὑπὸ τε Κυρίε δοθὲν εἰς αὐτὸν, γράφει ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ καὶ τὸ κοινότερον αὐτῆς: ἤτοι τὸ, Ἀπόστολος Ἰησᾶ Χριστᾶ. ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη ὀνομασία, φοβερὰ μὲν καὶ ἀπλησίαστος φαίνεται εἰς τὲς ὁρατὲς, καὶ ἀοράτες ἐχθρὲς τῆς πίστεως. γλυκυτάτη

(1) Σημειᾶμεν ἐδῶ, ὅτι πολλὰ ὀνόματα φαίνονται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κατὰ συγκοπὴν γενόμενα. ὁποῖον εἶναι τὸ, Σίμων γινόμενον κατὰ συγκοπὴν ἀπὸ τὸ Συμεών. τὸ, Σίλας συγκοπὴ ἀπὸ τὸ, Σιλουανός. καὶ τὸ Περίσκαν, συγκοπὴ ἀπὸ τὸ, Περισκίλλαν, ὡς λέγει ὁ Θεοφύλακτος. ὅτι δὲ ὁ Πέτρος ἐκαλεῖτο καὶ Συμεών, μάρτυς αὐτὸς ὁ ἴδιος, χαίρων ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτᾶ ἐπιστολῇ „ Συμεὼν Πέτρος, δοῦλος καὶ Ἀπόστολος Ἰησᾶ Χριστᾶ. (β'. Πέτ. ά. 1.) καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος ὅπως αὐτὸν ὠνόμασεν εἰς τὰς Πράξεις „ Συμεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρώτων. (Πράξ. ιέ. 14.) Συμεὼν δὲ καὶ Σίμων, θέλει νὰ εἰπῇ ὑπακοή, κατὰ τὸν Νικήταν. ὁ δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ λέγουσιν, ὅτι τὸ, Σίμων, εἶναι ὑποκοριστικὸν ὄνομα τε Συμεών. καθὼς εἶναι καὶ τὸ Μωσῆς τε Μωσοδώρε. καὶ τὸ Θεόδωρος τε Θεοδοσίε, καὶ ἄλλα πάμπολλα.

τάτη δὲ, καὶ πολλὰ ποθητὴ, εἰς τὰς ὁμοπίστους. καθὼς καὶ ὁ σωσαπόστολος αὐτῆ Παῦλος τῆτο τὸ ἴδιον κάμνει, γράφωντας ἐν τῇ ἀρχῇ ὅλων χεδὸν τῇ ὑπισολῶντα, ὅτι εἶναι Ἀπόστολος Ἰησᾶ Χριστᾶ. συνειθίζει δὲ μαζὶ μὲ τὴν μεγαλειότητα τῶν πραγμάτων, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ καινότης τῶν ὀνομάτων, νὰ καταπλήττῃ μᾶλλον, καὶ νὰ προξενῇ φόβον εἰς τὰς ἐναντίας τῆς πίστεως: νὰ παρηγορῇ δὲ, καὶ νὰ διφραίνῃ τὰς σρατιώτας τῆς ἀσεβείας, καὶ τότες νὰ κατασκευάζῃ μεγαλοψύχες.

„ Ἐκλεκτοῖς, παρεπιδήμοις.

Ἀνίσως ἔπι, πρὸς ἃς γράφεις ὦ μακάριε Πέτρε, εἶναι ἐκλεκτοὶ, διὰ τί νὰ εἶναι παρεπίδημοι; καὶ ἀνίσως εἶναι παρεπίδημοι, πῶς εἶναι ἐκλεκτοί; ἀλλὰ τῆτο εἶναι, λέγει, τὸ θαυμασὸν καὶ ἔνδοξον. ὅτι ἐπειδὴ εἶναι ἐκλεκτοὶ, διὰ τῆτο εἶναι καὶ παρεπίδημοι: ἤγεν ξένοι. καὶ ἐπειδὴ εἶναι παρεπίδημοι καὶ ξένοι, διὰ τῆτο εἶναι καὶ ἐκλεκτοί. παρεπίδημοι μὲν διὰ καὶ ξένοι ἦπαν οἱ ἐξ Ἰεδαίων πισεύσαντες, ὄχι μόνον διὰ τὶ ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα των τὴν Παλαισίνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὶ μὲ τὴν διάθεσιν τῆς καρδίας των, ἀπεξενώθησαν ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην. διὰ ἔχασι διὰ τῆτο ἔμειναν πόλιν οἱ Χριστιανοὶ, καὶ τὸν μακάριον Παῦλον, ἀλλὰ τὴν μένασαν ἐπιζητᾶσι. διὰ τὶ τὸ πολίτευμά των ἔχει ἐν ἀρανοῖς, καὶ τὸν αὐτὸν Παῦλον. ἔτω καὶ ὅλοι οἱ ἐν τῷ κόσμῳ πρόσκαιρες ὑπόμαζον τὴν ἑαυτῶν παροίκιες, καὶ παρεπιδήμες, καὶ ξένες τῷ Κόσμῳ τότε. ἔτζι ἔλεγεν ὁ Ἀβραὰμ πρὸς τὰς υἱὰς Χὲτ „ Πάροικος καὶ παρεπίδημος ἐγὼ εἰμὶ μεθ' ὑμῶν. (Γεν. κγ'. 4.) ἔτζι ἔλεγεν ὁ Μωϊσῆς „ πάροικός εἰμι ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. (Ἐξ. β'. 22.) καὶ ἔτζι ὁ Δαβὶδ ἔψαλεν „ ὅτι πάροικος ἐγὼ εἰμι ἐνώπιόν σοι, καὶ παρεπίδημος, καθὼς „ πάντες οἱ πατέρες μᾶς. (Ψαλ. λή. 17.) (1) Ἐκλεκτοὶ δὲ πάλιν ὀνομάζοιται οἱ χριστιανοὶ, διὰ τὴν κατὰ πρόθεσιν ἐκλογὴν τᾶ ποιήσαντος αὐτὲς, καὶ καλέσαντος Θεᾶ: καθὼς βεβαιοῖ ὁ Θεῖος Παῦλος λέγων, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τᾶ Θεᾶ πρόθεσις μένῃ. (Ρωμ. θ'. 11.) καὶ πρὸς „ τὰς Θεσσαλονικεῖς δὲ ἔγραφεν „ εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ Θεᾶ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν. „ (α'. Θεσσ. α'. 4.) καὶ ὁ ἴδιος ἅγιος Πέτρος ἔγραφεν ἀλλαχῆ πρὸς τὰς χριστιανὲς „ σπεδάσατε „ βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν, καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. (β'. Πέτρ. α'. 10.)

„ Διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας, Βιθυ-
„ νίας.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ μακάριος Πέτρος, ὅτι θέλει τὴν ὑπισολὴν ταύτην εἰς τὲς Ἰεδαίες, τὲς ὁποῖες διεσπαρμένες εἰς τὲς τόπες τῆς μαύρης Θαλάσσης, καὶ τῆς Γαλατίας, τῆς Καραμανίας, τῆς Ἀσίας, καὶ Βιθυνίας. διεσπάρθησαν δὲ οἱ Ἰεδαῖοι εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας, ἢ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τᾶ Ναυχοδονόσορ, ἢ καὶ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν ὑσέραν τᾶ Ἀντιόχε, ὡς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπισολῆς τᾶ Θείε Ἰακώβε. ἡ γὰρ ὑπὸ Ρωμαίων γενομένη αἰχμαλωσία τῶν Ἱεροσολύμων, ἀκολέθησεν ὕσερα ἀπὸ τὸν διὰ μαρτυρίε θάνατον τᾶ Ἀποσόλε Πέτρε. ὅθεν ἐπληρώθη εἰς τὲς Ἰεδαίες ἡ Θεία ἐκείνη ἀπόφασις „ Καὶ διασπερῶ „ Κύριος ὑμᾶς ἐν πᾶσι τοῖς Ἔθνεσι. (Δευτ. δ'. 27.) Καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ λέγει „ Καὶ διασπερῶ „ ασπερῶ αὐτὲς ἐν διασπορᾷ. (Ἱερ. ιέ. 7.) εἰς τότες λοιπὸν τὲς ἐξ Ἰεδαίων χριστιανὲς γράφει τὴν ὑπισολὴν ταύτην ὁ Κορυφαῖος Πέτρος, ὡς προχειρισθεὶς αὐτῶν κατ' ἐξοχὴν κήρυξ καὶ Ἀπόσολος, καθὼς βεβαιοῖ ὁ σωσαπόσολος αὐτᾶ Θεῖος Παῦλος λέγων „ ἀλλὰ τἀναντίον ἰδόντες, „ ὅτι πεπίσευμαι. (ἐγὼ ὁ Παῦλος) τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυσίας (ἤτοι τῶν Ἐθνικῶν): καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς (ἤτοι τῶν Ἑβραίων). ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποσολὴν „ τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ Ἔθνη. (Γαλ. β'. 7.)

2. „ Κα-

(1) „ Ὅθεν καὶ ὁ θεοπέσιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας εἶπε „ „ Πάροικοι γὰρ καὶ παρεπίδημοι πάντες οἱ ἅγιοι κατὰ τὸν δὲ „ τὸν Κόσμον. πανάφαι φασιν. οὐκ ἔχομεν ὧδε μένασαν πόλιν, „ ἀλλὰ τὴν μέλλασαν ἐπιζητῶμεν. (Ἑρμην. εἰς τὴν Ἀββακέμ, προχειμένης ῥήσεως „ τὰ ἀναβιῶναί με εἰς λαὸν παροικίας μου. κεφ. γ'.) ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ „ Κύριε, τίς „ παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου; „ Παροικία ἐστὶ διαγωγὴ „ προσκαίρως ὑπ' ἀνθρωπίνων ζωὴν, ἀλλὰ παροδικὴν, ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐπὶ τὰ κρείττονα μεταστάσεως ὑποφαίνουσα. ἁγία δὲ „ ἀνδρὸς παροδεύειν μὲν τὸν βίον τοῦτον, ἐπείγεσθαι δὲ πρὸς ἑτέραν ζωήν.

2. „ Κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ Πατρὸς, ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, εἰς „ ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τοῦτο ῥητὸν τοῦτο ὁ Ἱερὸς Μητροφάνης σωώπτει, καθὼς κεῖται: ἤγων, μὲ τὸ, ἐκλεκτοῖς. ἤτοι ἐσεῖς, λέγει, οἱ πισεύσαντες χριστιανοὶ, δὲν ἐγίνετε ἐκλεκτοὶ ὑπὸ μόνην τὴν ἐδικαίωσας προαίρεσιν καὶ ἀρετὴν, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὑπὸ τὴν χάριν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅς τις ἐγνώρισε τῆς προαιρέσεώς σας τὸ φιλάγαθον. ἁγίασε δέ: ἤτοι ἀφώρισε (1) καὶ ἀφιέρωσεν ἐσᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. εἰς τί δὲ σᾶς ἀφιέρωσεν; εἰς τὸ νὰ ὑπακούσετε καὶ νὰ ῥαντισθῆτε: ἤτοι νὰ καθαρισθῆτε μὲ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὡσὰν ὅ καὶ ὁ Ζαχαρίας προεῖπε „ Καὶ „ σὺ ἐν αἵματι διαθήκης σου ἐξαπέστειλας δεσμίους σου ἐκ λάκκου ὃν οὐκ ἔχοντος ὕδωρ. (Ζαχ. Θ'. 11.) ἴσως δὲ καὶ τὸ, εἰς ὑπακοὴν γοῦται, ἀντὶ τοῦ, διὰ τὴν ὑπακοήν: ἤτοι ἐσεῖς οἱ πιστοὶ ἐγίνετε ἐκλεκτοὶ, διὰ τὴν ὑπακοὴν ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀπέθανε, καὶ διὰ τὸν ῥαντισμὸν τοῦ παναγίου αὐτοῦ αἵματος. ὥστε ἐκ τῶν λόγων τούτων συμπεραίνομεν, ὅτι εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ὅλη ἐνήργησεν ἡ ἁγία Τριάς. καὶ ὁ μὲν Πατὴρ, προέγνω, τὸ δὲ Πνεῦμα, ἡγίασεν, ὁ δὲ Υἱὸς, ὑπήκουσε τῷ Πατρὶ, καὶ ἐκαθάρισε διὰ τοῦ ῥαντισμοῦ τοῦ αἵματός του, ὅλην τὴν ἀνθρώπινον φύσιν. ἀνίσως δὲ ἡμεῖς ἐν τῇ προγνώσει τοῦ Παρὸς, καὶ τῷ ἁγιασμῷ τοῦ Πνεύματος, καὶ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ ἐλάβομεν τὴν ἄνωθεν ἀναγέννησιν, φανερὸν ὅτι ἐσώθημεν μὲ τὴν παυπβελίαν τῶν τριῶν ὁμοῦ θεαρχικῶν προσώπων τῆς μιᾶς Θεότητος. ἐκεῖνα δὲ ὁποῦ ἔχει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βούλησιν, αὐτὰ ἀκολούθως ἔχουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὐσίαν. ὁμοούσιος ἄρα εἶναι ἡ ἁγία Τριάς. εἰδὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔταξεν ὁ Ἀπόστολος πρὸ τοῦ Υἱοῦ, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ σκανδαλίζῃ τινα. διὰ τί ὅμως τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ἀδιαφόρως καὶ ἀπαραπρήτως ἐναλλάττεται ἡ τάξις καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ἁγίας Τριάδος: καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐδείξαμεν τοῦτο εἰς διάφορα μέρη τῆς εἰς τὸ ἁπλοῦν ἑρμηνείας τῶν τοῦ Μεγάλου Παύλου ἐπιστολῶν. ὅρα τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ ὁ πρῶτος τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ (α'. Ἰω. γ'. 24.) (2)

„ Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.

Τοῦτο ὅλον εἶναι χαιρετισμός. ἐδῶ γὰρ ἀποδίδονται ὅλα τὰ ἀνωτέρω. ἤγων ἐγὼ Πέτρος ὁ Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγω εἰς ἐσᾶς τοὺς ἐκλεκτοὺς κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ. τί λέγω; ὅτι ἄμποτε νὰ πληθυνθῇ εἰς ἐσᾶς ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη. ταύτην εἶπεῖν, σᾶς χαιρετῶ. ἔτζι καὶ οἱ παλαιοὶ ἐσυνείθιζον νὰ γράφουν εἰς τοὺς τίτλους τῶν ἐπιστολῶν. „ Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ Η- „ γεμόνι Φήλικι, χαίρειν. (Πράξ. κγ'. 26.) ἤγων, ἐγὼ ὁ Κλαύδιος ὁ Λυσίας λέγω εἰς ἐσένα τὸν κράτιστον ἡγεμόνα Φήλικα νὰ χαίρῃς. λέγει λοιπὸν νὰ πληθυνθῇ εἰς αὐτὰς ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη, ἥτις εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, τὸ εἰπόντος „ εἰρήνην ἀφίη- „ μι ὑμῖν. εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν (Ἰω. ιδ'. 27.) καὶ ἡ χάρις μοῦ, εἶπε νὰ πληθυνθῇ εἰς αὐτοὺς, κατὰ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δωρεὰν καὶ κατὰ χάριν μόνην ἐσώθησαν, καὶ ὄχι διὰ κάνενα ἔργου τους ἄξιον σωτηρίας. ἡ εἰρήνη δὲ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι

(1) Εἰς πάμπολλα μέρη τῆς θείας Γραφῆς τὸ, ἁγιάζω λαμβάνεται αὐτὶ τοῦ, ἀφορίζω, καὶ ἀφιερόνω. „ Καὶ ἐλάλησεν ὁ „ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν. (Γεν. β'. 3.) ἤτοι ἀφιέρασεν αὐτὴν εἰς λατρείαν τοῦ ὀνόματός του „ Α- „ γίασόν μοι πᾶν πρωτότοκον. (Ἔξοδ. ιγ'. 2.) ἤτοι ἀφώρισον, „ καὶ ἀφιέρωσον αὐτὰ εἰς ἐμένα. „ Καὶ ἁγίασεις αὐτὰς ἱερα- „ τεύσουσι. (Ἔξοδ. λ'. 30.) ἤτοι ἀφορίσεις. καὶ ἄλλα μυρία. μᾶλλον δὲ διὰ τὰ ἁγιασμὸ ἀφορίζεται καὶ ἀφιερόνεται κάθε πρᾶγμα εἰς τὸν Θεόν. καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ὁ Ἰεζεκιὴλ εἰπών. „ Καὶ ἔσται τοῖς ἐγγίζουσι λειτουργεῖν τῷ Κυρίῳ,... τόπος εἰς εἶναι ἀφωρισμένος τῷ ἁγιασμῷ αὐτῷ. (Ἰεζ. μέ. 4.)

(2) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ, σωώπτουσι τὸ, Πέτρος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ, κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ. ἤτοι ἐγὼ ὁ Πέτρος ἔγινα Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Παρὸς, ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος. τὸ δὲ ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις, καὶ τὰ ἀκόλουθα, θέλει νὰ εἶναι διὰ μέσου. ὀνομάζει δὲ ὁ Πέτρος τὸν ἑαυτόν του Ἀπόστολον κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τοὺς Προφήτας. οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ ἀπεσταλθήσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἡσαΐαν „ τίνα ἀποστέλω; καὶ τίς πορεύσεται „ πρὸς τὸν λαὸν μου; (Ἡσ. ς'. 8.) καὶ πρὸς τὸν Ἰεζεκιὴλ „ ἐγὼ „ ἀποστελῶσε πρὸς αὐτούς. (Ἰεζ. β'. 4.) ὡσαὐτὸ νὰ λέγῃ, ἀγ- καλὰ καὶ ἐγὼ εἶμαι Ἀπόστολος ὕστερος ἀπὸ τοὺς Προφήτας κατὰ τὸν χρόνον, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶμαι ὑστερώτερος. ἀπ' αἰῶνος γὰρ καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐγὼ προεγνώσθημεν νὰ γένωμεν Ἀπόστολοι τοῦ Θεοῦ. λέγωπας δὲ, ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλοῖ, ὅτι ὁ τρόπος τῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς ἦναι, ἵνα ἁγιάσῃ. ἤτοι ἀφορίσῃ διὰ τῆς χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος τοὺς ἀκαθάρτους Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἐθνη, καὶ μὲ τὸν ῥαντισμὸν, ὄχι τοῦ σφαγίου τῆς δαμάλεως, καθὼς ὁ νόμος ἐπρόσταζεν, ἀλλὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ὅτι πρῶτον ἦτον ἐχθροὶ, καὶ εἶχον πόλεμον, καὶ μάχιμι μὲ τὸν Θεόν, τώρα δὲ ἔχουν εἰρηνεύω μὲ τὸν Θεὸν, διὰ τὸ θανάτου τοῦ Υἱοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. (1)

3. „ Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ „ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶ- „ σαν, διὰ ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν.

Ἀπὸ δοξολογίας ἀρχινᾷ ὁ Μακάριος Πέτρος, καὶ χρεωστικῶς δοξολογεῖ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. διὰ τί ἐκάμασιν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, τὸ νὰ ἀναγεννῶνται ἐξ ὕδατος, καὶ Πνεύματος ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. ἵνα ἐκ τῆς ἀναγεννήσεως ταύτης ἔχουν ἐλπίδα ζωντανὴν, ὅτι θέλουν ἀναστηθῆν, καὶ θέλουν ζήσουν καὶ αὐτοὶ μετὰ θάνατον. διὰ τίνος δὲ μέσου εἶναι ζωντανὴ ἡ ἐλπὶς αὕτη διὰ τῆς χριστιανῶν; διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. δι' ὅ, τι αὐτὸ ὁ Χριστὸς δὲν ἀνεστήνετο, καὶ δὲν ἀνέζη ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, βέβαια ἡ ἐλπίς μας ἤθελεν ἦτον νεκρά. ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, καὶ ἀνέζησε, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἐλπίδα ζωντανὴν, ὅτι „ μέλλομεν νὰ ζήσωμεν μὲ αὐτόν. αὐτὸς γὰρ ὁ ἁγι- „ σας Χριστὸς θέλει μεταχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορ- „ φον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, καθὼς βοᾷ ὁ μακάριος Παῦλος. (Φιλ. γ'. 21.) ὅθεν προσμένον- τες, ὅτι ἔχομεν νὰ γένωμεν σύσσωμοι καὶ σύμμορφοι μὲ τὸν ἀναστάντα Χριστὸν, διὰ τοῦτο βαπτι- ζόμεθα εἰς ἐλπίδα ζῶσαν: ἤτοι ζωντανὴν, ἀληθινὴν, καὶ πραγματικήν. ταύτην δὲ τὴν ἐλπί- δα βεβαιοῖ καὶ ὁ Παῦλος, ἔγραφεν ὅτι. „ ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; „ εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; (ά. Κορ. ιέ. 29.) τουτέ- στιν, ἀνίσως, καθὼς ἐλπίζομεν, δὲν ἀναστήνονται οἱ νεκροί: ἤγουν τὰ νεκρὰ σώματα. (ταῦ- τα γὰρ εἰσι νεκρὰ, καὶ ὄχι ἡ ψυχή. διὰ τί ὅλως καὶ νὰ βαπτίζωνται διὰ τὰ νεκρὰ σώματα οἱ Χριστιανοί; ὁ μὲν γὰρ Κύριος ἐπρόσταξε τοὺς Ἀποστόλους νὰ βαπτίζουν, εἰπὼν „ πορευθέντες μα- „ θητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου „ Πνεύματος. (Ματθ. κή. 19.) οἱ δὲ χριστιανοὶ, βαπτιζόμενοι καὶ τὴν εὐαγγελίαν τοῦ Κυ- ρίου, ματαίως τοῦτο ποιοῦσι. ματαίως δὲ καὶ ὁ Κύριος τὸ βάπτισμα ἐθεώρησεν. ἐπειδὴ αὐτὸ γί- νεται μὲν, εἰς ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου, ψεύδεται δὲ, καὶ δὲν ἀληθεύει. τὸ ὁποῖον εἶναι βλάσφημον καὶ δυσεβές. δι' ὅ, τι, αὐ ἕνας ἄνθρωπος φρόνιμος, δὲν κάμνει ματαίως κάνενα πρᾶγμα, πόσῳ μᾶλλον ὁ τῆς φρονήσεως χορηγὸς Θεός; διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Κορυφαῖος εἶπεν ἐδῶ, ὅτι βαπτι- ζόμεθα εἰς ἐλπίδα ζῶσαν: ἤτοι ἀψευδῆ, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἀποτύχῃ, καὶ νὰ ψευθῇ, ἀλλ' ἔχει βεβαίως διὰ τῶν ἔργων νὰ ἀποβῇ.

4. „ Εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον, καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον τετη- „ ρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς.

5. „ Τοὺς ἐν δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν ἑτοί- „ μην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ.

Ἡ Ζωντανὴ, λέγει, ἐλπὶς ὁποῦ λαμβάνετε, χριστιανοὶ, διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, αὐτὴ σᾶς ὑπόσχεται, ὅτι ἔχετε νὰ λάβετε μετὰ θάνατον κληρονομίαν αἰώνιον, καὶ ἀμάραντον. ἥτις, λάμ- πει μὲν, μὲ ὅλα τὰ κάλλη τῆς ἀφθαρσίας, δείσκεται δὲ φυλαγμὸν, καὶ ἀποθησαυρισμὸν διὰ λόγους, ὄχι προσκαίρως εἰς τὴν γῆν τῆς Χαναναίας, καὶ Ἱερουσαλὴμ, καθὼς εἰς τοὺς Προ- πάτορας ἐπηγγέλετο, ἀλλὰ εἰς τοὺς οὐρανοὺς αἰωνίως. (2) ταύτην μέλλετε νὰ κληρονομήσετε ἐσεῖς, ὁποῦ διὰ τοῦτο καὶ μόνον περιφρουρεῖσθε καὶ διαφυλάττεσθε ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ,

(1) Ἄριστα ὁ μέγας Βασίλειος ἐπαινεῖ τὴν εἰρήνην, ἑρμηνεύων τὸ „ Κύριος εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ, τοῦ κή. ψαλμοῦ. „ ἔοικε δὲ τελειοτάτη τῆς εὐλογιῶν εἶναι ἡ εἰρήνη, εὐσταθεά τις „ οὖσα τῶν ἡγεμονικῶν. ὥστε τὸν εἰρηνικὸν ἄνδρα ἐν τῷ κατεξάλ- „ θαι τὰ ἤθη, χαρακτηρίζεσθαι, τὸν δὲ πολεμούμενον ὑπὸ τῶν „ παθῶν μήπω τῆς ἀπὸ Θεοῦ εἰρήνης μετεσχηκέναι, ᾧ ὁ Κύριος „ ἐδωκε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς. ἥτις ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, „ φρουρήσει τὰς ψυχὰς τῶν ἀξίων. ταύτην καὶ ὁ Ἀπόστολος (ὁ Πέτρος δηλαδὴ οὗτος) ἐπεύχεται πᾶσι τοῖς ἐκκλησίοις λέγων „ χά- „ ρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. (τόμ. ά. τοῦ Βασίλ.)

(2) Ἀνίσως δὲ ἡ κληρονομία τῶν χριστιανῶν ἦναι τετηρημένη εἰς τοὺς Οὐρανοὺς, καὶ ὄχι εἰς τὴν γῆν, κατὰ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Κορυ- φαίου τῶν ἀποστόλων, μυθώδης ἄρα καὶ ψευδεσάτη δείκνυται, ἡ παρὰ τῶν χιλιαστῶν πλατυνομένη χιλιετὴς βασιλεία ἐπὶ τῆς γῆς, καθ' ἣν, ὡς αὐτοὶ φλυαροῦσιν, οἱ ἀναστηθέντες ἀπολαύσουσι μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἡδονὰς διαφόρους. καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπε περὶ τῶν μακαρίων „ ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰ- „ σιν. (Ματθ. κβ'. 30.) ἀκούεις; ἐν οὐρανῷ, λέγει, καὶ ὄχι ἐν τῇ γῇ.

Θεΰ, κὴ μὲ τὴν πίσιν τὴν ἐδικήσας, διὰ νὰ λάβετε τὴν ποθημένην, κὴ ἀξιέρασον σωτηρίαν τὴν ψυχῶνας. ἥτις εἶναι ἑτοίμη νὰ φανερωθῆ εἰς ἐσᾶς εἰς τὸν ὑσερινὸν καιρὸν τῆς δευτέρας παρουσίας. ἐν τῇ ἐχάτῃ δὲ σάλπιγγι, θέλετε ἀνασηθῆτε ἀπὸ τὰς νεκρὰς, ἄφθαρτοι, κὴ δεδοξασμένοι, κὴ θέλετε ἁρπαχθῆτε εἰς τὸν ἀέρα, κὴ ἔτζι θέλετε εὑρίσκεσθε πάντοτε μὲ τὸν Κύριον, συμβασιλεύοντες αὐτῷ εἰς αἰῶνα αἰῶνος. καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος „ δεῖ γὰρ τὸ φθαρ-„ τὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, κὴ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. (ά. Κορ. ιέ. 53.) „ Καὶ πάλιν „ ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, κὴ οὕτω πάντοτε „ σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα. (Θεσσ. δ'. 17.) εἶπε δὲ, ὅτι μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ φρουροῦνται οἱ χρισιανοί. ἐπειδὴ, κὴ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, αὖ δὲν ἦτον δύναμις Θεία ἡ φρουροῦσα τοὺς χρισιανοὺς, βέβαια δὲν ἠθελαν φυλάττωνται ἀβλαβεῖς, ἕως τῆς δευτέρας παρουσίας. ἡ δύναμις δὲ αὕτη δίδεται, διὰ τὴν προσευχὴν, ὡς ὁ Κύριος προσηύξατο ὑπὲρ τῶν πιστῶν πρὸς τὸν Πατέρα εἰπὼν „ Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ὃς δέδωκάς μοι. (Ἰω. ιζ'. 11.)

6. „ Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι (εἰδέον ἐστὶ) λυπηθέντες ἐν „ ποικίλοις πειρασμοῖς.

Αὐτὴ, λέγει, ἡ ἐλπιζομένη ἐν οὐρανοῖς κληρονομία τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὁποὺ ἔχετε νὰ ἀπολαύσετε χρισιανοὶ, προξενεῖ εἰς ἐσᾶς τὰς ἐργάτας τῆς ἀρετῆς, χαρὰν, κὴ παρηγορίαν ἀκόμη ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωήν. ὄχι ὅμως ὅλην τὴν τελείαν χαρὰν ὁποὺ τότε μέλλετε νὰ λάβετε, ἀλλὰ ὀλίγην, κὴ ὡσὰν σφαλιάρα, κὴ προοίμιον ἐκείνης. ὀλιγωτάτη δὲ κὴ βραχυτάτη εἶναι ἡ ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ ἀπολαμβανομένη ἀπὸ ἐσᾶς τὰς Χρισιανὰς πνευματικὴ χαρὰ, συγκεινομένη μὲ ἐκείνην τὴν μέλλουσαν χαρὰν, τὴν ἀκατάληπτον, κὴ ἀνέκφρασον, ὁποὺ ἔχουν νὰ ἀπολαύσουν. Προξενεῖ δὲ τὴν ἀγαλλίασιν ταύτην εἰς ἐσᾶς, ἡ ἐλπιζομένη τῶν ἀγαθῶν κληρονομία, ἐπειδὴ κὴ δοκιμάζετε λύπην διὰ τοὺς διαφόρους πειρασμοὺς ὁποὺ ὑπομένετε. ἀνίσως καὶ ἦναι πρέπον νὰ λυπᾶσθε ὅλως διὰ τοὺς τοιούτους πειρασμούς. ὡσὰν νὰ λέγῃ ἔτζι. οἱ χρισιανοὶ δὲν εἶναι πρέπον νὰ λυποῦνται, διὰ τὰς θλίψεις κὴ πειρασμὸς ὁποὺ δοκιμάζουν, ἀλλὰ μάλιστα νὰ χαίρουν. ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρισὸς μᾶς προεῖπεν, ὅτι ἔχομεν ναὶ νὰ θλιβώμεν εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον, ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ θαρρῶμεν, κὴ νὰ εὐφραινώμεθα. „ ἐν τῷ Κόσμῳ θλῖψιν „ ἔξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον. (Ἰων. ις'. 33.) κὴ ὁ τότε Ἀπόστολος Παῦλος εἶπεν ὅτι „ διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. (Πράξ. ιδ'. 21.) ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦτε Θεῖος Ἰάκωβος φανερὰ μᾶς λέγει νὰ χαίρωμεν, διὰ τοὺς πειρασμοὺς ὁποὺ δοκιμάζομεν „ Πᾶσαν χαρὰν (1) ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περι-„ πέσητε ποικίλοις. (Ἰακ. ά. 1.)

7. „ Ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ „ ἀπολυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαι-„ νον, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χρισοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὸν Ἀδελφόθεον Ἰάκωβον λέγει ἐδῶ κὴ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος. καθὼς δὲ ἐκεῖνος, ἀφ' οὗ ἐπαρήγγειλε νὰ χαίρουν οἱ Χρισιανοὶ εἰς τοὺς πειρασμοὺς, ὕσερον εἶπεν „ εἰδότες ὅτι „ τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. (Ἰάκ. ά. 3.) ἔτζι κὴ ἔπος λέγει, ὅτι διὰ μέσου τῶν πειρασμῶν γίνεται ἡ δοκιμὴ τῆς πίστεώς σας χρισιανοὶ, τιμιωτέρα, κὴ λαμπροτέρα ἀπὸ τὸ χρυσάφι, ὁποὺ δοκιμάζεται, κὴ λαμπρύνεται μὲ τὴν φωτίαν. οἱ δὲ χρισιανοὶ δὲν πρέπει νὰ χαίρουν διὰ πλῆτον χρημάτων, κὴ πλῆθος κτημάτων, ἢ διὰ κάλλος, κὴ δύναμιν σώ-

μα-

(1) Σημείωσαι ά. ὅτι δὲν εἶναι ἐναντία ἡ ὀλίγη ἀγαλλίασις ὁποὺ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Πέτρος, κὴ ἡ πᾶσα χαρὰ ὁποὺ λέγει ἐδῶ ὁ Ἰάκωβος· ὁ μὲν γὰρ εἶπεν αὐτὴν ὀλίγην, κατὰ σύγκρισιν τῆς μελλούσης ἀγαλλιάσεως, ὁ δὲ Ἰάκωβος εἶπεν αὐτὴν πᾶσαν καὶ ὅλην, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἡ χαρὰ ὁποὺ δοκιμάζει ὁ χρισιανὸς διὰ τοὺς κατὰ Χρισὸν πειρασμὸς, πρέπει νὰ ἦναι ὅλη καὶ πεπληρωμένη, ὅση εἶναι δυνατὸν νὰ χωρηθῇ ὑπὸ τῆς καρδίας ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· καὶ νὰ ὑπερβαίνῃ πᾶσαν ἄλλην τοιαύτην χαράν· καὶ τοῦτο δὲ σημειοῦμεν β'. ὅτι ὁ Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκουμενίῳ λέγουν, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ἐδῶ τὸ, εἰδέον ἐστὶ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὄχι ὅλοι οἱ χρισιανοὶ, καὶ δίκαιοι λαμβάνων πειρασμὸς, καὶ θλίψεις· ὄχι ὅλοι οἱ ἄπιστοι, καὶ ἁμαρτωλοί· ἐκεῖνοι μὲν, ἵνα μὴ σὺ τὴν κακίαν ἐπαινέσῃς, τὴν δὲ ἀρετὴν μισήσῃς. Οὔτοι δὲ, ἵνα μὴ ἡ ἀνάσασις, καὶ ἡ κρίσις ἀπιστηθῇ, ὡσὰν ὄχι ὅλοι εἰσὶ ἀπολαμβάνων τὴν φρέπουσαν εἰς αὐτὸς τιμωρίαν· λαμβάνων δὲ θλίψεις καὶ πειρασμὸς, οἱ μὲν δίκαιοι, ἵνα ἀπολαύσουν προσθήκην στεφάνων, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, ἵνα πληρώσουν τὸ δίκαιον, καὶ τὸν κανόνα τῆς ἁμαρτιῶν τους.

Σ.

ματος, ἢ διὰ δόξας, καὶ ἡδονὰς τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τὰς κατὰ Θεὸν πειρασμούς. ἐπειδὴ μέσα εἰς αὐτὰς τὰς πειρασμὰς, μᾶλλον δὲ μέσα εἰς τὴν διάκρισιν ὑπομονῆς τῶν πειρασμῶν, διείσπεται κεκρυμμένος ὁ πνευματικὸς πλοῦτος, καὶ ἡ ἀληθινὴ ὡραιότης, καὶ ἡ αἰώνιος δόξα, καὶ ὁ παρὰ Θεοῦ ἔπαινος. ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ ἀποκαλύψει αὐτοῦ, ἤγγικεν ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, διὰ νὰ δοξασθῇ ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, τότε θέλει χαρίσει εἰς τοὺς διακρίσεως ὑπομείναντας τοὺς πειρασμοὺς, τὸν ἀληθινὸν ἔπαινον, καὶ τὴν ἄφθαρτον δόξαν, καὶ τὴν αἰώνιον τιμὴν, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος ταῦτα βεβαιοῖ. „ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυ-„ πται συὺ τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. ὅταν δὲ ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ὑμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς „ σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. (Κολ. γ'. 4.) Καὶ πάλιν „ ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ „ ἔργα αὐτοῦ. τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, „ ζωὴν αἰώνιον. (Ρωμ. β'. 7.) λοιπὸν ἐσεῖς χριστιανοὶ, μὴ κάμνετε τὴν ἀρετὴν διὰ τὸν ἔπαι-νον τῶν ἀνθρώπων, μήτε διὰ τὴν δόξαν τοῦ Κόσμου. ἵνα μὴ ὑστερηθῆτε τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔπαι-νον, καὶ τὴν δόξαν. ἀλλὰ ἀποβλέποντες ὅλως διόλου πρὸς μόνην τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν τελείωσιν τοῦ ἁγίου θελήματός του, σπουδάζετε νὰ φυλάττετε ὅλας τὰς θείας ἐντολάς. καὶ τότε ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ, θέλει χαίρῃ ὁ ἔπαινος, καὶ ἡ δόξα παρὰ Θεοῦ εἰς ἐσᾶς: ὡς λέγει πάλιν ὁ ἴδιος Παῦλος „ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. (α'. Κορ. δ'. 5.)

8. „ Ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε. εἰς ὃν ἄρτι, μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες „ δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἔλκει ὁ Κορυφαῖος τοὺς χριστιανοὺς εἰς ἔρωτα, καὶ ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς ὑπομονὴν διάκρισιν τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον. διὰ τί, ἀνίσως, λέγει, ἐσεῖς χριστιανοὶ, ἀγαπᾶτε τόσον τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην του ὑπομένετε θλίψεις, καὶ πειρασμοὺς, τὸν ὁποῖον, οὐκ εἴδετε μήτε μὲ μόνην φιλίαν ἀκοῆς, δὲν ἴδετε δὲ αὐτοπροσώπως μὲ τὰς ἰδίας σας ὀφθαλμοὺς, πόσην ἀράγε ἀγάπην ἠθέλετε δείξῃ αὐτὸν ἐβλέπετε, καὶ σωματικῶς ἐπὶ τῆς γῆς μὲ τὰς ὀφθαλμούς σας; ἢ ποίαν χαρὰν δὲν ἠθέλετε δοκιμάσετε εἰς τὰς καρδίας σας, ἐὰν διὰ τὴν ἀγάπην του ὑπομένετε πειρασμούς; αὖ δὲ καὶ ἠθέλετε ἀξιωθῆτε ἐν τῇ ἁρπαγῇ, καὶ δυνάμει τοῦ Πνεύματος νὰ ἰδῆτε αὐτὸν τὸν Χριστὸν, καθὼς εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τὴν δόξαν του: πόσον, καὶ ἀσυγκρίτως πόσον ἠθέλετε ἀγαπήσῃ αὐτόν; καὶ πόσον ἠθέλετε χαρῇ διὰ τοὺς πειρασμοὺς ὁποῦ δοκιμάζετε ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός του; ἐπειδὴ αὖ τόσον ἐτράβιξεν εἰς ἀγάπην τὰς καρδίας σας, ἡ ἐπὶ γῆς ταπεινὴ, καὶ ἄδοξος αὐτοῦ παρουσία: πόσον ἀράγε ἤθελε τὰς τραβίξῃ ἡ ἔνδοξος, καὶ βασιλικὴ, καὶ θεοφρεπὴς αὐτοῦ ὑπαρξία; πλὴν καὶ μ' ὅλον ὁποῦ δὲν εἴδετε αὐτὸν μὲ τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς, ὅμως πιστεύοντες εἰς αὐτὸν ἀδιστάκτως, χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε μὲ χαρὰν ἀνεκλάλητον, καὶ δεδοξασμένην. ἀνεκλάλητον μὲν, διὰ τὴ χαρὰ ἐκείνη ὁποῦ προξενεῖται μυστικῶς ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὰς καθαρὰς καρδίας τῶν πιστῶν, ἀδύνατον εἶναι νὰ λαληθῇ διὰ λόγου, καὶ νὰ φρασθῇ μὲ ἀκρίβειαν. ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ εἶναι πολλὰ ὀλιγωτέρα, τῆς σύγκρισιν τῆς ὑπερβαλλούσης χαρᾶς ἐκεί-

νης

Σημειῶσαι καὶ γ'., ὅτι ὁ θεοφόρος Μάξιμος ἀπορεῖ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ λέγει· „ τὶ Ἀποστόλε ἱερώτατε „ ὀλίγον ἄρτι, εἰδέον ἐξ λυπηθέντας ὑμᾶς ἐν ποικίλοις πει-„ ρασμοῖς, πῶς τις λυπούμενος ἐν πειρασμοῖς, δύναται ἀγαλ-„ λιᾶσθαι, ἐν ᾧ λυπεῖται; (κεφ. πέ. τῆς έ. ἑκατοντ.) λύων ἐν τῷ ἀπορίαν εἰς τὰ ἀκόλουθα κεφάλαια, λέγει, ὅτι δύο λο-γιῶν εἶναι ἡ λύπη ἀλλη μὲν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἡ τῆς αἰσθήσεως καὶ τὸ σώματος ἡδονή· ὅταν γὰρ ἡ αἴσθησις, καὶ τὸ σῶμα ἀπολαμβάνῃ ἡδονὰς καὶ χαίρῃ, τότε λυπεῖται ἡ ψυχὴ διὰ τί μέλει νὰ κολάσῃ αὐτὴν ἡ πίστις τὸ σώματος, καὶ τῆς αἰσθήσεως ἡδονήν· ἄλλη δὲ ἔστω τῆς αἰσθήσεως, καὶ τὸ σώματος λύπη: ἤτοι πόνος· ἥτις προξενεῖ χαρὰν εἰς τὴν ψυχήν· ἐπειδὴ διὰ τῆς λύπης ταύτης καὶ κακοπαθείας, ἡ ψυχὴ καθαρίζεται ἀπὸ τὰ πάθη καὶ σῴζεται· συμβιβάζεται λοιπὸν τὸ ἀνώτερω ῥητὸν τοῦ Κορυφαίου ὅτως. ὅτι ὅταν λυπῶνται οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν, καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τὰς ἀκρισίας καὶ ὀδυνηρὰς πει-ρασμοὺς, καὶ κακοπαθείας, τότε εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀγαλλιῶν-ται καὶ χαίρουσι κατὰ τὴν ψυχήν· διὰ τί μὲ τὰς ἀκρισίας αὐ-τὰς πειρασμοὺς, καὶ τὴν τῆς αἰσθήσεως λύπην, καθαρίζονται ἀ-πὸ τὰ πάθη, καὶ ἔχουν νὰ λάβουν παρὰ Κυρίου ἀφανίζον γέρα-νον· ἔπω γὰρ ἐπὶ λέξεως φράζει „ ἐπειδὴ τὴν μὲν τῆς ψυχῆς „ λύπην· ἤγουν τὸν πόνον· παυσὸν γὰρ ἀλλήλοις ἀμφότερα, ἡ „ κατ' αἴσθησιν ἡδονὴ σωίζησι· τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως λύπην· „ ἤγουν τὸν πόνον, ἡ κατὰ ψυχὴν ποιῶν ἡδονὴ πέφυκεν· εἰκό-„ τως ὁ τῆς κατ' ἐλπίδα ζωῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-σοῦ Χριστοῦ, διʼ ἀναστάσεως νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον, „ καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον πεπηγυῖαν ἐν οὐρανοῖς, ἐφιέμε-„ νος, κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν, ἀγαλλίασιν ἔχει, καὶ χαρὰν ἀ-„ νεκλάλητον, διηνεκῶς τῇ τῆς μελλόντων ἐλπίδι γαννύμενος ἀγα-„ θῶν. κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν, καὶ τὴν αἴσθησιν, λύπην, διὰ τὲς ἐκ „ τῆς ποικίλων πειρασμῶν ἐπιγινομένης αὐτῇ πόνους, καὶ πὰς ἐπ' „ αὐτοῖς ὀδυνάς. πασῃ γὰρ ἀρετῇ ἡδονὴ, καὶ πόνος παρέπεται. „ πόνος μὲν σαρκὸς, ἐξερημώσης τῆς ῥᾳστώνης, καὶ λεπτέρας „ αἰσθήσεως· ἡδονὴ δὲ ψυχῆς, παντὸς αἰσθητοῦ καθαροῖς ἐντυ-„ φώσης τοῖς ἐν πνεύματι λόγοις. (κεφ. ζ'. τῆς ς'. ἑκατοντ.) τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ἐν τῇ πεντηκοστῇ ὀγδόῃ λύσει τῆς ἀπόρων.

ως ὁπῶ ἔχων νὰ ἀπολαύσωσιν οἱ δίκαιοι ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. (1) δεδοξασμένῳ δὲ, διὰ τί ἡ μὲν τῶ Κόσμω χαρὰ, εἶναι ἄδοξος, καὶ καταγέλασος. ἐπειδὴ καὶ γίνεται διὰ φράγματα φρόσκαιρα, καὶ φθαρτὰ, διὰ τὰ ὁποῖα τινὰς φρέπει νὰ συζοπιάζεται, καὶ νὰ λυπῆται, καὶ ὄχι νὰ δοξάζεται, καὶ νὰ χαίρῃ. ἡ δὲ τῇ Χεισὸν πνευματικὴ χαρὰ, εἶναι ἔνδοξος, ἢ πεπαρρησιασμένη, διὰ τὶ γίνεται διὰ φράγματα αἰώνια, διὰ φράγματα ἄφθαρτα, καὶ ὑπερχαρία. ὄχι μόνον δὲ χαίρετε μὲ τοιαύτην χαρὰν διὰ τῆς πίσεως, ἀλλὰ καὶ μακαριζεσθε. διὰ τὶ χωρὶς νὰ ἰδῆτε τὸν Κύριον, ὅπισεύσατε, καὶ πισεύετε εἰς αὐτόν. καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος τὸ φρὸς τῶν Θωμᾶν. „ ὅτι ἑώρακάς με πεπίσευκας; μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πισεύσαντες. (Ἰωαν. κ'. 29.)

9. „ Κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίσεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν. (2)

Ἐσεῖς, λέγει, χεισιανοὶ, μὲ τὸ νὰ πισεύετε εἰς τὸν ἀόρατον Θεὸν ἀπὸ μόνην τὴν ὡραιότητα τῦ ὁρωμένυ Κόσμυ, καὶ τὴν τάξιν, καὶ κίνησιν αὐτῦ, καὶ ἀπὸ μόνην τὴν διδασκαλίαν τῦ θείυ Εὐαγγελίυ, βέβαια ἐσεῖς ἐδικαιώθητε ἐκ τῆς πίσεως, παρομοίως μὲ τὸν Ἀβραάμ. περὶ ὅγε γέγραπται „ ὅπισεύσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. (Γεν. ιέ. 6.) καὶ λαμβάνετε τὴν σωτηρίαν τῆ ψυχῶν σας, ὡσὰν ἕνα καρπὸν, καὶ ἀποτέλεσμα τῆς πίσεώς σας. ἄρος δὲ εἶναι ὁ ὁρισμὸς τῆς πίσεως, τὸ νὰ μὴ φελεργάζεταί τινας, καὶ νὰ πολυφραγμονῇ τὸν ὑπ' αὐτῦ πισεύομενον Θεὸν, ὡσὰν ὁπῶ εἶναι ἀνεξερεύνητος, καὶ ἀκατάληπτος, ἀλλὰ μόνον νὰ πισεύῃ ὅτι ἔζι, καὶ ὅτι σῴζει τὰς εἰς αὐτὸν πισεύοντας: καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος „ πισεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν φροσερχόμενον ὅτι ἔζι, καὶ τοῖς ἐκζητᾶσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. (Ἑβρ. ιά. 6.) φρέπει δὲ ὁ πισὸς χεισιανὸς νὰ πισεύῃ, καὶ ὄχι νὰ ζητῇ φελττῶς, καὶ νὰ λογομαχῇ εἰς ὠδὲ χρήσιμον, ὅπ καταστροφῇ τῆ ἀκουόντων: ὡς εἶπεν ἀλλαχᾶ ὁ αὐτὸς Παῦλος. τᾶτο τὸ ἴδιον βεβαιοῖ καὶ ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας λέγων. „ ἐὰν μὴ πισεύσητε, ὐδ' ὰ μὴ σωνῆτε. (Ἡσ. ζ'. 9.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα δείχνει ὁ φροφήτης, ὅτι εἰς μὲν τὴν πίσιν, ἀκολυθεῖ ἡ γνῶσις καὶ συνεσις, εἰς δὲ τὴν ἀπισίαν, ἀκολυθεῖ τὸ ἐναντίον, ἡ ἀγνωσία καὶ ἄνοια.

10. „ Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν Προφῆται, οἱ
„ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες.
11. „ Ἐρευνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλυ τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦ-
„ μα Χεισῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χεισὸν παθήματα, καὶ
„ τὰς μετ' ταῦτα δόξας. (3)

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι οἱ πισεύσαντες εἰς τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ ἔλαβον τὴν τῆ ψυχῶν αὐτῆ σωτηρίαν, χωρὶς νὰ ἰδῶν τὸν Ἰησῦν Χεισὸν, νὰ καθαρίζῃ λεπρὺς, νὰ

---

(1) Ὅθεν περὶ τῆς ἀνεκλαλήτυ ταύτης χαρᾶς, τῆς ἐν καρδίᾳ πηγαζομένης ἐκ τῆς ἐνεργείας τῦ ἁγίυ Πνεύματος, χάφων ὁ ἁγιωτατος Κάλλιστος, καὶ τῆς ἱερᾶς νήφεως, καὶ νοερᾶς φροσαδυχῆς ὄντως καλλιστος ἐρμάνης, καὶ διδάσκαλος, οὕτω φησι „ μᾶλλον δὲ εὐκαίρως οἰκειοτέρως εἰπεῖν· τίς ἀναγγελεῖ γλυκύτητα μέλιτος τοῖς μήπω γλυκασμένοις; ἢ πεῖρᾳ πλέον ἀσυγκρίτως, ἡδονὴ θείαν, καὶ ὑπερφυᾶ, καὶ ζωηρύτων, τὴν ἐκ τῆς καρδιακῆς καθαρᾶς, καὶ ἀληθᾶς φροσευχῆς πηγαζομένην, καὶ ἀλλομένην ἀείβλυτα; (κεφ. εέ. φιλοκαλ. σελ. 1079.) λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος „ ὁνᾶς δυρίως καπὶ τὴν ἀμεριμνίαν κινήμενος, τῆς θείας καὶ ἀφρήτυ αὐγάσεως χορηγότητος δύναται· ὅθεν καὶ τῷ σώματι τότε, καπὶ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτῦ φροκοπῆς, τῆς οἰκείας μεταδίδωσι χαρᾶς· ἡ γὰρ τότε ὄντως ἐγκινομένη χαρὰ τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ σώματι, ὑπόμνησίς ἐζιν ἁπλανὴς τῆς ἀφθαρτυ βιότητος. „ (κεφ. κέ.)

(2) Θαυμασὴ ἀληθᾶς, καὶ χρυσόπλοκος, καὶ ἐρανόπλοκος εἶναι ἡ σειρὰ, καὶ ἡ Κλίμαξ, καὶ ὁ Σωτὴρ ὅπῶ σωθήμενος καὶ ἀρχιποιμένων ὁ ὑψηλότατος ἐκεῖνος, καὶ θεοειδέστατος, καὶ διαβατικώτατος πᾶς τὸ Θεοτόκε Πατρὸς Μαξίμε, εἰς τὸ ῥηθὲν τᾶτο τῦ Ἐσυχαστᾶ· λέγει γάρ ὅπως „ Σωτηρία δηλαδὴ ψυχῶν „ κυρίως ἐζί, τὸ τέλος τῆς πίσεως. τέλος δὲ πίσεώς ἐζιν, ἡ „ τῆ πισθυόντος ἀληθὴς ἀποκάλυψις· ἀληθὴς δὲ τῆ πισθυόντος ἐζιν ἀποκάλυψις, ἡ καπ' ἀναλογίαν τῆς ἐν ἑκάσῳ „ πίσεως ἀρρήτυ τῆ πεπισθυμένυ περιχώρησις· περιχώρησις „ δὲ τῆ πεπισθυμένυ καθέσηκεν, ἡ ταρὸς τὴν ἀρχὴν καπὶ τὸ „ τέλος τῆ πεπισθυκότων ἐπαυόδος· ἡ δὲ ταρὸς τὴν οἰκείαν αἰ„ τίαν καπὶ τὸ τέλος τῆ πεπισθυκότων ἐπαυόδος ἐζι, τῆ ταρὸς „ Θεὸν δηλονότι κινημένων ἡ τῆς ἐφέσεως πλήρωσις· καὶ καθε„ ξῆς ὅρα πᾶς ἄλλας βαθμίδας τῆς Κλίμακος ταύτης, δεκαεπ„ τὰ ὄσας τὸν ἀριθμὸν, ὧν κεφαλαίῳ ιθ'. τῆς ς'. ἑκατονταέδος τῆ Γνωστικῶν· παρὰ τὴν φιλοκαλίαν τῆ ἱερῶν Νηπτικῶν.

(3) Ὁ φερώνυμος ἀληθῶς Μάξιμος (ὅπερ δηλοῖ λατινικῶς μέγιστος) τὸ ῥητὸν τᾶτο ἑρμηνεύων, φέλει ὅτι ἄλλο εἶναι ζήτησις, καὶ ἄλλο ἐρεύνησις, καὶ ἄλλο ἐξέρευνησις· ἄλλο ἐξέρευνησις, καὶ ἄλλο ἐκζήτησις, καὶ ἄλλο ἐξερεύνησις· ὅτω γὰρ φασι „ ζήτησις ἐζιν, ἡ τὲ νὰ φράσητε καὶ ἁπλῆ ταρὸς „ τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετ' ἐφέσεως κίνησις· ἐρεύνησίς ἐζιν, ἡ „ φράσητε καὶ ἁπλῆ τὸ λόγε περὶ τὴν ἰδίαν αἰτίαν μεπάτινος „ ζεύσης ἐφέσεως κίνησις· ἐξερεύνησις δὲ ἐζιν, ἡ τὸ λόγε κατ' „ ἐνέργειαν τῶν ἀρετῶν περὶ τὴν ἰδίαν αἰτίαν, μετά τινος ἐμ„ φρονος καὶ σοφῆς ἐνοίας γινομένη διάκρισις. (κεφ. κζ'. τῆς ς'. „ ἑκατονταέδος.) Καὶ πάλιν λέγει „ οἱ ἅγιοι καὶ θεῖοι Προφῆται „ περὶ τῆς σωτηρίας τῆ ψυχῶν ἐκζητήσαντές τε, καὶ ἐξερεύνη„ σαντες, διάπυρον ἔσχον καὶ ζέουσαν μετ' ἐπιστήμης καὶ γνώσεως τὸν

νὰ ἀκροᾶται τὰ ἀκούσματα, νὰ ὁμματόνῃ τυφλὸς, καὶ νὰ ἀναστήνῃ νεκρός: ἀλλὰ νὰ μὴ νομίσῃ, ὅτι μήπως καὶ εἶναι γελασμένοι, ἐπειδὴ ἐξ ἀκοῆς μόνης ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ προσμένουν νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν σωτηρίαν: τότε χαίρει ἀπολύθως λέγει ἐδῶ εἰς αὐτούς. μὴ δεχθῆτε, ἀδελφοίμου χριστιανοὶ, δισταγμὸν ὅλως εἰς τὰς ψυχάς σας ἀλλὰ τὰ δόγματα καὶ μυστήρια τῆς πίστεως ὁπου ἐδιδάχθητε ἀπὸ ἐμένα. ἀλλὰ φυλάττετε τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν καθαρὰν, καὶ ἀλάθευτον. ἐπειδὴ δὲν εἶναι τὸ κήρυγμα ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, εὔκολον, καὶ μάταιον. οὐδὲ ἡ πίστις αὕτη ἡ εἰς τὸν Χριστὸν, ὁποῦ σᾶς ἐκηρύξαμεν, εἶναι καινοτομία. ἀλλ' ἄνωθεν καὶ ἐξαρχῆς. φανερὰ δὲ οἱ θεῖοι Προφῆται ἀλλὰ Πνεύματος ἁγίου ἐπροφήτευσαν τὴν σύσαρκον παρουσίαν τοῦ Ἐμμανουὴλ, καὶ τὸ θελληματικὸν πάθος του, καὶ τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν ταφὴν, καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνάληψιν, καὶ τὴν ἐκ τούτων πάντων γενησομένην σωτηρίαν, εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. ὁ μὲν δὴ Προφήτης Μιχαίας λέγει „ Καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ (ἤτοι αἱ δύο γεννήσεις τοῦ Χρι„ στοῦ, ἡ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα) ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. (Μιχ. ε. 2.) ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐκ Παρθένου γέννησις τοῦ Κυρίου, ἀπ' ἀρχῆς ἦτον, τῷ λόγῳ τῆς θείας προγνώσεως, καὶ τῆ προαιωνίου προορισμοῦ. ὁ δὲ προφητάναξ Δαβὶδ λέγει „ καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πό„ κον, καὶ ὡσεὶ σταγὼν ἡ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν. (Ψαλ. οά. 6.) καὶ ἄλλοτε μὲν φωνάζει ὁ Ἡ„ σαΐας περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. „ Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ „ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. (Ἡσ. ζ'. 14.) ἄλλοτε δὲ περὶ τῶν παθῶν του „ εἶδο„ μεν αὐτὸν, καὶ δὲν εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος. ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, καὶ ἐκλεῖπον παρὰ „ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. (Ἡσ. νγ'. 2.) καὶ πάλιν ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγει „ τὸν „ νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα. (ν'. 6.) καὶ πάλιν „ Παι„ δεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτόν. τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. (νγ'. 5.) καὶ ὁ Ἱερεμίας „ „ δεῦτε καὶ ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ. (Ἱερ. ια'. 19.) καὶ πάλιν „ Χριστὸς Κύριος „ συνελήφθη, ἐν ταῖς διαφθοραῖς ἡμῶν. ᾧ εἴπομεν, ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα ἐν τοῖς Ἔ„ θνεσι. (Θρ. δ'. 20.)

Ὁ δὲ Ὡσηὲ προφητεύει περὶ τῆς ἀναστάσεώς του λέγων „ ὑγιάσει ἡμᾶς μετὰ δύω ἡμέρας, ἐν „ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἐξαναστησόμεθα, καὶ ζησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ γνωσόμεθα. διώξομεν „ τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὄρθρον ἕτοιμον εὑρήσομεν αὐτόν. (Ὡσ. ε'. 2.) ὁ δὲ Ἡσαΐας δρα„ ματουργῶν τὰ περὶ τῆς ἀναλήψεώς του λέγει „ τίς ἔστιν ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ; ἐρύθημα „ ἱματίων αὐτοῦ ἐκ Βοσόρ; (ἤτοι τῆς σαρκός). Ἡσ. ξγ'. 1.) ὁμοίως καὶ ὁ Δαβὶδ περὶ αὐτῆς εἶπεν „ ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βα„ σιλεὺς τῆς δόξης. (Ψαλ. κγ'. 7.) ἐπειδὴ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ, διὰ τὸ ὁμοούσιον, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον: καθὼς καὶ ὁ Παῦλος ἔτσι αὐτὸ ὠνόμασεν εἰπὼν „ εἰδέτις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, ἔστις οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. (Ῥωμ. η'. 9.) αὐτὸ, λέγω, τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸ νὰ εἶχον ἐγκάτοικον εἰς τὰς καρδίας των ὅλοι οἱ θεηγόροι Προφῆται, ὡς εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ζαχαρίου „ πλὴν τοὺς λόγους μου καὶ τὰ „ νόμιμά μου δέχεσθε, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ἐν Πνεύματί μου τοῖς δούλοις μου τοῖς Προφήταις. (Ζαχ. α'. 6.) διὰ τοῦτο τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξερεύνησαν, καὶ ἔμαθον ὅλα τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ Μυστήρια. καὶ τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ δοθησομένην σωτηρίαν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς. ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ „ βάθη τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. (α'. Κορ. β'. 10.) καὶ ὄχι μόνον ταῦτα πάντα ἐρεύνησαν οἱ Προφῆται καὶ ἔμαθον, ἀλλὰ καὶ εἰς βιβλία τὰ ἔγραψαν, καὶ τὰ βιβλία των ἀφῆκαν εἰς ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους, ὡσὰν μίαν πατρικὴν κληρονομίαν. ὅθεν ἐσεῖς χριστιανοὶ, δὲν πρέπει νὰ καταφρονῆτε τὴν κληρονομίαν ταύτην, μηδὲ ἡμᾶς νὰ ἀθετῆτε, ὅπου σᾶς κηρύττομεν τὸ τῆς σωτηρίας σας Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον εἶναι σύμφωνον μὲ ὅλας τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν.

12. „ Οἷς

„ πρὸς τὸν Θεὸν τὴν τε νοῦν κατ' ἔφεσιν κίνησιν· καὶ ἔμφρονα καὶ „ σοφὴν τὴν τῆ λύγῳ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν θείων διάκρισιν· „ οὓς καὶ οἱ μιμήσεσι, μετὰ γνώσεως καὶ ἐπιστήμης τὴν τῆς ψυ„ χῶν ἐκζητῆσαι σωτηρίαν. καὶ μετὰ φρονήσεως καὶ σοφίας ἐξε„ ρευνῶντες, μετέρχονται τὴν ἐν τοῖς Θείοις διάκρισιν (κεφ. „ κά. αὐτοῦ.) λέγω δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι τὸ μὲν νοῦς εἶναι ἴ„ διον, τὸ νὰ ζητῇ μόνον, τὸ δὲ λόγῳ εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ ἐρευ„ νᾷ· „ ὁ μὲν νοῦς κατὰ μόνην τὴν ἔφεσιν ἀγνώστως πρὸς τὴν „ τῆς ὄντων αἰτίαν κινούμενος, ζητεῖ μόνον. ὁ δὲ λόγος τοὺς ἐν „ τοῖς θείοις ἀληθεῖς ἐφοδεύων ἐρευνᾷ λόγους. (κεφ. ε'. αὐτοῦ.) „ τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ἐν τῇ πεντηκοστῇ ἑνάτῃ λύσει τῶν ἀπορίων.

12. „ Οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ' ἑαυτοῖς, ἡμῖν δὲ διηκόνουν αὐτά.
„ ἃ νυῦ ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς εὐ
„ Πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν
„ Ἄγγελοι παρακύψαι.

Οἱ Ἅγιοι Προφῆται, λέγει, ἐκεῖνα τὰ μέλλοντα ὅπου περὶ τοῦ Χριστοῦ προεφήτευσαν ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δὲν τὰ προεφήτευσαν διὰ λόγιων, οὐδὲ διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἀλλὰ διὰ ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους. ταῦτα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν προμηνυθέντα, οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου καὶ Εὐαγγελισταὶ, καὶ κήρυκες τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, λαβόντες τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅπου ἐστάλη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς, εἰ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, ἐφανέρωσαν ταῦτα, καὶ ἐκήρυξαν εἰς ἐσᾶς τοὺς χριστιανούς. ἐπειδὴ καὶ εἶδον φανερὰ, ὅτι οἱ λόγοι, καὶ αἱ προφητεῖαι τῶν Προφητῶν ἦλθον εἰς ἔργον καὶ ἐπληρώθησαν. τὸ δὲ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν Ἄγγελοι παρακύψαι, φανερόνει, πῶς τὰ μυστήρια τῆς σαρκικῆς οἰκονομίας τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου Χριστοῦ, εἶναι ποθητὰ μὲν, καὶ ἀγαπητὰ μὲ ὑπερβολὴν, ἀπλησίαστα δὲ, καὶ παντελῶς ἀκατάληπτα, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους Ἀγγέλους. διὰ τί ἐκεῖνον τὸν Θεὸν, ὅπου οἱ ἄϋλοι καὶ ἀθάνατοι Ἄγγελοι, ἀγαπῶσι μὲν, καὶ ποθοῦσι νὰ ἰδοῦν μὲ κάθε ἐρωτικὴν διάθεσιν: καὶ ἐκεῖνον τὸν ὑπερύσιον λόγον, ὅπου αὐτοὶ ζητοῦσι μὲν νὰ συστρωίσουν μὲ τὸ ὄμμα, δὲν δύνανται δέ: τοῦτον ἡμεῖς οἱ ὑλικοὶ, καὶ θνητοὶ ἄνθρωποι ἐθεωρήσαμεν, καὶ αἱ χεῖρές μας ἐψηλάφησαν αὐτὸν, ὅταν ἐφάνη ὅτι γῆς μετὰ σώματος. σημεῖα δὲ τῆς ἐπιθυμίας τῶν Ἀγγέλων ἐστάθησαν, τὸ νὰ φωνάζουν μὲ πολλὴν χαρὰν, καὶ ἀγαλλίασιν εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ „ δόξα ἐν „ ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. (Λουκ. β'. 14.) τὸ νὰ διακονοῦν τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ὅταν ἐπήγασεν εἰς τὸ σαρανταήμερον ὄρος, καὶ ἐνίκησε τὸν πειράζοντα: καθὼς γέγραπται „ Καὶ ἰδοὺ Ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ. (Ματθ. δ'. 11.) τὸ νὰ ἀναβαίνουν καὶ νὰ καταβαίνουν εἰς αὐτόν. καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος „ ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳ„ γότα, καὶ τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ὅπου τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. (Ἰωαν. α'. 52.) τὸ νὰ εὐαγγελίζωνται εἰς τὰς Μυροφόρους τὴν ἀνάστασίν του. καὶ τὸ νὰ τὸν σωσοδοξάσουν, ὅταν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς. λέγει δὲ ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἐδῶ ἐφανέρωσε τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος. λέγοντας τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ, ἐφανέρωσε τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸν Υἱόν. λέγοντας δὲ καὶ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐφανέρωσε τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐστάλη εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἑρμηνεύει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοφύλακτος τὸ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν Ἄγγελοι παρακύψαι ὕπως: ὅτι τόσον εἶναι τὸ μεγαλεῖον τῶν χαρισθέντων ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν ἀνανθρωπήσαντα Θεὸν Λόγον, ὥστε ὅπου καὶ εἰς τοὺς Ἀγγέλους αὐτοὺς εἶναι ἐπιθυμητὸν τὸ νὰ λάβουν καὶ ὀλίγωτινα κατανόησιν τῶν ἀγαθῶν τούτων. τοῦτο δὲ δηλοῖ τὸ, παρακύψαι. ἐπιθυμεῖ δέ τινας φρόνιμος νὰ ἀποκαλύσῃ, ὄχι ἐκεῖνο τὸ ἀγαθὸν ὅπου περνᾷ, καὶ παύει, ἀλλὰ ἐκεῖνο ὅπου μένει πάντοτε, καὶ ἀσυνάρεθος ἔχει. ἐπειδὴ δὲ τὸ πέλαγος τῶν ὑπὸ Χριστοῦ δεδωρημένων εἰς ἡμᾶς ἀγαθῶν, εἶναι ἀνεξάντλητον, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἀφομοιάσῃ ὅλον ὁ νοῦς τῶν Ἀγγέλων. διὰ τοῦτο οἱ Ἄγγελοι ἀγαποῦν νὰ μεθέξουν ἀπὸ αὐτὸ κἂν ὀλίγον. (ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ „ ἐχάρην λίαν ὅτι εὕ„ ρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντα ἐν ἀληθείᾳ. (β'. Ἰωαν. 4.) Διὰ τί δὲ οἱ Ἄγγελοι ἐπιθυμοῦν νὰ μεθέξουν ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν καὶ ὀλίγον; ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον „ „ Θεοῦ ὁπόσον ἐφάπτεσθαι μεγίστη Μακαριότης ἐστί. λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ ὅτι τῷ „ τῶν φύσει καλῶν, κἂν μὴ τοῦ παντὸς τυχεῖν δυνατὸν ᾖ, τὸ καὶ μὴ τοῦ μέρους ἀποτυχεῖν, κέρ„ δος ἂν εἴη μέγα τοῖς γε νῦν ἔχουσιν. Πᾶσαν τοίνυν ἐπιδεικτέον σπουδὴν, μὴ παντελῶς ἐκπε„ σεῖν τῆς ἐνδεχομένης τελειότητος. (εἰς τὸν βίον Μωσέως) ὅτι δὲ οἱ Ἄγγελοι ἐπιθυμοῦν πάντοτε νὰ μανθάνουν, βεβαιοῖ καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, λέγων „ ὁ χρὴ τῆς ἐνδεχομένης τῶν „ θείων γνώσεως ἀμελεῖν, καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἔπεισαν, ὁ μόνον αἱ κατὰ φύσιν ἐφέσεις τῶν νοῶν, „ ἐρωτικῶς ἀεὶ γλιχόμεναι τῆς ἐγχωρούσης τῶν ὑπερφυῶν θεωρίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τῶν θείων θε„ σμῶν ἡ ἀρίστη διάταξις. (κεφ. γ'. περὶ θείων ὀνομάτ.)

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑρμηνεία ὅπου κάμνει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ θεῖος καὶ Ἱερομάρτυς Ἀνασάσιος ὁ Ἀντιοχείας, (1) δὲν εἶναι διαφορετικὸς. λέγει γάρ. „ οἱ μὲν φασιν ὅτι αὐτὰ εἰσι (τὰ ἀγαθὰ

„ τὰ

(1) Ἱερομάρτυρα ὠνόμασα τὸν Θεῖον Ἀνασάσιον τὸν Σιναΐτην, ἐπειδὴ δύω Ἀνασάσιοι ἐγράφοντο, Σιναΐται καὶ οἱ δύω, καὶ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας χρηματίσαντες, καὶ οἱ δύω ἀθλητικὸν ὑπομείναντες τέλος. ὁ μὲν γὰρ διαλάμψας κατὰ τὸ 561. ἔτος, καὶ ὑπὲρ

„ τὰ ὑπὸ τῦ Χριςῦ δωρηθέντα ἡμῖν, εἰς ἃ ἐπιθυμῦσι παρακύψαι οἱ Ἄγγελοι.) ἃ ὀφθαλμὸς
„ οὐκ εἶδε, καὶ ὃς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπυ οὐκ ἀνέβη. ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι τὸ μυ-
„ στήριόν ἐςι τῆς θείας μεταλήψεως.... ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ἐπιθυμῦσιν οἱ Ἄγγελοι, ἵνα καὶ ἐν
„ τῇ φύσει αὐτῇ, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σαρκὶ, οἰκήσῃ κατ' ὐσίαν ὁ Θεῦ λόγος, ὁ ποιή-
„ σας αὐτὼ. ἐπιθυμῦσι πάλιν, ἵνα καὶ ἡ φύσις αὐτῇ ὑφ' ἡμῶν προσκυνῆται, καὶ δοξολογῆ-
„ ται, καθεζομένη ἐν τῷ θρόνῳ τῷ χερυβικῷ ἐν τοῖς κόλποις τῦ Παρὸς, ὡς καὶ ἡ ὑμετέρα
„ φύσις ἐν Χριςῷ προσκυνεῖται ὑπ' αὐτῇ, καὶ ὑπὸ πάσης ὁρατῆς, καὶ ἀοράτυ κτίσεως. ἄλλως
„ δὲ ἐπιθυμίαν αὐτὺς ἔχειν, δοθῆναι αὐτοῖς τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν ὐρανῶν. καὶ καθε-
„ σθῆναι ἐπὶ δώδεκα θρόνυς, κρίνοντας, ὡς ὁ Χριςὸς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καθὼς μέλλυσι κρί-
„ νειν οἱ ἁλιεῖς. λέγω δὲ ἐγὼ, ὅτι ἐπιθυμῦσι τὰ Χερυβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ, πρὸς Χριςὸν
„ παῤῥησίαν τοιαύτην ἔχειν, οἵαν ἔχει ὁ ἀνακλιθεὶς ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτῦ. εἶπωσι τὸ παντων
„ μεῖζον; εἴρηκεν ὁ Χριςὸς, ὅτι ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, αἱ μὴ δυνάμεις τῶν ὐ-
„ ρανῶν σαλευθήσονται τῷ φόβῳ, καὶ τῷ τρόμῳ αὐτῦ, τὺς δὲ δικαίυς ἀνακλινεῖ, καὶ παρελθὼν
„ διακονήσει αὐτοῖς. (Ἀποκρ. οζ.)

13. „ Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφον-
„ τες τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀ-
„ ποκαλύψει Ἰησῦ Χριςῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς.

Ἐδῶ ὁμιλεῖ ὁ μακάριος Πέτρος πρὸς τὺς χριςιανύς, ὡσὰν ἕνας νικητὴς ἀρχιστράτηγος, ὁ ὁ-
ποῖος παρακινήσας τὺς στρατιώτας τυ νὰ πειθωνται εἰς τὰ λόγιά τυ, καὶ νὰ ἀκολυθῶν εἰς αὐτὸν,
λέγει μὲ πολὺ θάῤῥος πρὸς αὐτύς. ἀδελφοί μυ χριςιανοὶ, ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς ἠξιώθητε νὰ λάβε-
τε τοιαύτας μεγάλας χάριτας, καὶ δωρεὰς ἀπὸ τὸν Θεὸν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιθυμῶν νὰ σκύψε-
ι, καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι. διὰ τῦτο ἀφήσετε κάθε ἀμέλειαν, καὶ ὀκνηρίαν, καὶ ἐξυπνίσατε, καὶ
ῥίψαντες ἀπὸ λόγυσας ὅλυς τὺς γηΐνυς, καὶ ταπεινὺς ἐγκαλογισμύς, θεμελιώσατε καὶ ἀνασκομβώ-
σατε τὰς νοητὰς ὀσφύας τῆς διανοίας σας: ἤτοι τὸν ἡγεμόνα, καὶ αὐτοκράτορα τῶν παθῶν νῦσας
σφίγξατε, καὶ συμμαζώξετε ὅλον μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας μὲ ἰσχυρὰν βίαν, καὶ πολλὴν δυνά-
μιν, χωρὶς νὰ ἀφίνετε αὐτὸν νὰ συλλογίζεται κἀνένα πρᾶγμα αἰσθητὸν, ἢ νοητόν. ἀλλὰ μόνον,
καὶ μόνον τὸ ὄνομα τῦ Θεῦ, καὶ τῦ Ἰησῦ Χριςῦ, διὰ προσευχῆς, καὶ καρδιακῆς προσδυχῆς (1). καὶ
ἔτζι μὲ τὴν τοιαύτην κατάσασιν νήφοντες, καὶ προσέχοντες εἰς τὴν καρδίαν σας, ἀναβιβάσατε
τὸν νῦν σας εἰς ὑψηλοτέρας ἐννοίας, καὶ παντοτε κρατεῖτε σερεὰ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, καὶ πίσιν,
καὶ ἀγάπην, ὡσὰν ἄγκυραν δικαιτὴν, καὶ προσμένετε τὴν χάριν ἐκείνην ὁπῦ μέλλει νὰ σᾶς δο-
θῇ μὲ θείαν, καὶ νοητὴν ἀποκάλυψιν τῦ Ἰησῦ Χριςῦ. ἢ προσμείετε καὶ τὴν δόξαν ἐκείνην ὁπῦ
ἔχει νὰ σᾶς δοθῇ ἐν τῇ αἰσθητῇ ἀποκάλυψει τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριςῦ, καὶ
τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. τῦτο δὲ ὁπῦ λέγει ἐδῶ ὁ Πέτρος, εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὁπῦ εἶπεν
ὁ Κύριος „ ἔσωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι. καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀν-
„ θρώποις προσδεχομένοις τὸν Κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων. ἵνα ἐλθόντος καὶ
„ κρύσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. (Λυκ. ιβ. 35.) τῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ καὶ ὁ Δαβὶδ,
ὅταν ἔλεγεν, ὅτι θέλει νήφει καὶ προσέχει, πότε νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος διὰ νὰ τῦ δώσῃ τὴν χάριν τε.
„ ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, πότε ἥξεις πρός με. (Ψαλ. ρ. 2.)

14. „ Ὡς

πὲρ δυσεβείας ἀθλήσας ἐν ἔτει 599. πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. ὁ δὲ, διαδεξάμενος αὐξεως τὸν συνώνυμόν τε ἐν ἔτει 599. καὶ διῴκησας τὸν θρόνον Ἀντιοχείας δέκα χρόνυς, ὑπὸ Γεδαίων τῶν διὰ πυρὸς ὑπέρη θανάτων. τὴν μὲν ἐν περὶ πίσεως δογμάτων συγγραφὴν, ἄλλοι μὲν λέγυσιν ὅτι εἶναι Ἀναςασίου τῦ πρώτυ, ἄλλοι δὲ, τῦ δευτέρυ. ὁ δὲ Καβὲς θέλει ὅτι εἶναι γόνος τῦ θείυ Μαξίμυ. ἡ δὲ βίβλος ἡ ὁδηγὸς καλουμένη, ἡ πὰς ἐρωταποκρίσεις ἔχυσα, τῦ νεωτέρυ Ἀναςασίυ εἶναι πόνημα τῦ καὶ ἱερομάρτυρος, ἐξ ἧς βίβλυ καὶ ἡ κάτωθεν ἀπόκρισις ἐλήφθη. (παρὰ τῷ ἁ. τόμῳ Ἀδὰμ τῦ Ζοιρνικαβίυ σελ. 111. ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τῦ κυρῦ Εὐγενίυ.)

(1) Οὕτω τὸ ῥητὸν τῦτο ἐκλαμβάνει περὶ τῆς Γερᾶς Νήψεως, καὶ νοερᾶς, καὶ καρδιακῆς Προσδυχῆς, ὁ μέγας ἐκεῖνος τῆς Γερᾶς Νήψεως, καὶ νοερᾶς Προσδυχῆς, ἐργάτης, καὶ διδάσκαλος ὁ τῆς Θεσσαλονίκης, λέγω, Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὸν γ. Κυμακὸν τῶν νηπτικῶν λόγον αὐτῦ. ἐν ᾧ καπὶ πλάτος ἀποδεικνύει, τί ἐςι τὸ καπὶ τὸν γαυρὸν μυσήριον. διὰ τῦτο καὶ ἡμᾶς ἐκεῖνο ἀπόμενοι, ὅπως αὐτὸ ἑρμηνεύσαμεν. τὰς διανοίας δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὰς ὀσφύας, καὶ ὄχι τὸ σώματος: καθότι, καὶ ὁ Θεὸς ὅπως εἶπε νὰ ζωσθῇ τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας τε ὁ Γωβ „ ζώσαι ὡς ἀνὴρ τὴν ὀσφῦσα. (Γωβ. μ. 7.) ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες ὅταν ἔχωσι νὰ κάμωσι κἀνένα ἀπεῖρον ἔργον, καὶ ὑπηρεσίαν, περιζώνει τὴν μέσην τυς, διὰ νὰ εἶναι εὐκαλεῖς, καὶ ἐλαφρύτεροι.

14. „ Ὡς τέκνα ὑπακοῆς. μὴ συχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν
„ τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις.
15. „ Ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πά-
„ σῃ ἀναστροφῇ γενήθητε.
16. „ Διότι γέγραπται. ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἰμι. (Λεν.
„ ιά. 14. ιθ'. 2. κ. 7.)

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσεῖς οἱ χεισιανοὶ, εἴσθε γνήσια τέκνα τοῦ ἐρανίου Πατρὸς, ὅστις σᾶς ἀνεγέννησε διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ σᾶς ἔδωκε τὸ Πνεῦμά του τὸ ἅγιον. διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ὑπακούετε, καὶ νὰ πείθεσθε εἰς τὰς σωτηριώδεις, καὶ ψυχωφελεῖς ἐντολάς του, καὶ νὰ ἔχετε τὴν ὁμοιότητα μόνον τοῦ ἐδικοῦ του, καὶ ὄχι νὰ χηματίζετε τὸν γνώμον, καὶ τὴν καρδίαν σας, μὲ τὰς προτεινὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας ἐφράττετε διρισκόμενοι εἰς τὸν πλανον, καὶ ἄγνοιαν. συχηματισμὸς δὲ εἶναι, κατὰ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, τὸ νὰ συμφέρεται, καὶ νὰ μεταμορφόνεται τινας κατὰ τὰ πράγματα ὁποῦ εὕρῃ. τὸν ὁποῖον, οἱ μὲν παλαιοὶ ὠνόμαζον, Συμφοραν, καὶ γνωμικὸν ἔλεγον περὶ τούτου „ πρὸς τὰ πράγματα δεῖ διαγίνεσθαι. οἱ δὲ πρωινοὶ ἄνθρωποι ονομάζεν Πολιτικόν. τοῦτον λοιπὸν τὸν συχηματισμὸν, καὶ τὸν Συμπεριφοραν, καὶ τὸ Πολιτικὸν πρέπει οἱ χρισιανοὶ νὰ μισοῦν, καὶ νὰ ἀποστρέφωνται, ὡς φθαρτικὸν καὶ ψυχοβλαβῆ, καὶ ὡσαν ὁποῦ κάμιει τοὺς τοῦτον μεταχειριζομένους, ὁμοίως μὲ τὸν ἀλλοιεμένον σελινον, καὶ μὲ τοὺς ὀκτάποδας, καὶ χαμαιλέοντας, καὶ ταραντούλες (1). τὰ ὁποῖα ταῦτα ζῶα μεταβάλλουν τὸν διαφέρειαν τοῦ σώματός των εἰς διάφορα χρώματα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ χρισιανοὺς „ μὴ συχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ. (Ῥωμ. ιβ'. 1.) ἀλλόδοξον γὰρ τὸ τοιοῦτον πάθος τοῦ συχηματισμοῦ εἶναι ἀπὸ τοὺς χεισιανοὺς, οἵτινες χρεωστοῦν νὰ φυλάττουν μὲν καθαρὰν, καὶ ἀπαραχάρακτον τὴν εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα τοῦ ἐρανίου Πατρός των, ὡς ἁρμόζουσαν εἰς αὐτοὺς, νὰ ἀποβάλλουν δὲ κάθε ἄλλην ὁμοιότητα, καὶ χηματισμόν.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τέκνα ὑπακοῆς ὠνόμασε τοὺς χεισιανοὺς ὁ μακάριος Πέτρος, ὄχι διὰ τὶ ἐφρονήθησαν φυσικῶς ἀπὸ τὴν ὑπακοήν. ἀλλὰ διὰ τὶ ὑπακοῦν προαιρετικῶς εἰς τὰς προσαγὰς τοῦ αὐθεντου καλέσαντος, καὶ ἀναγεννήσαντος αὐτοὺς Πατρὸς, καὶ δόντος ἐξουσίαν εἰς αὐτοὺς νὰ γένουν τέκνα Θεοῦ. καὶ διὰ τὶ φυλάττουν εἰς τὴν ψυχήν τους καθαρὰν τὴν ὁμοιότητα ἐκείνου, καὶ γίνονται ἅγιοι καὶ αὐτοὶ, καθὼς καὶ ἐκεῖνος εἶναι ἅγιος. ἅγιος δὲ, θέλει νὰ εἰπῇ, ὁ ἀνώτερος τῆς γῆς, καὶ τῶν γηΐνων. ἀπὸ τὸ ἄλφα τοῦ σεριτικοῦ, καὶ τὰ γῆς, καθὼς αὐτὸ ἐτυμολογεῖ ὁ σοφὸς Φώτιος. ἀνώτεροι λοιπὸν τῆς γῆς, καὶ τῶν γηΐνων πρέπει νὰ εἶναι οἱ χεισιανοὶ, καθὼς εἶναι ἀνώτερος καὶ ὁ ἐράνιος τούτων Πατήρ. ὅθεν περὶ τούτων εἶπεν ὁ Δαβὶδ „ τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς „ γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. (Ψαλμ. μς'. 8.) λέγει δὲ ὁ Ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι εἶναι ἄξιον νὰ θαυμάσῃ τινας τὸν νοῦν τοῦ Κορυφαίου Πέτρου, πῶς μὲ τὰ ἴδια ταῦτα λόγια διδάσκει τοὺς χεισιανοὺς νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὰς προτέρας κακίας καὶ ἐπιθυμίας, καὶ ἐν τούτῳ λέγει καὶ τὴν ἀγνωσίαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὰς ἔφαττεν, ἡ ὁποία τοὺς βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ λάβουν συγχώρησιν. καὶ ἀκολούθως δίδει αἰτίαν μὲν εἰς αὐτοὺς νὰ δικαιολογηθοῦν διὰ τὴν προτέραν κακήν τους ζωὴν, εὔλογον δὲ τροφασιν νὰ προθυμοποιηθοῦν, καὶ νὰ ζήσουν εἰς τὸ ἑξῆς ζωὴν ἀνάρετον μὲ τὴν πρεπουσαν τους ἐπιμέλειαν. ἔτζι δὲ ὁ Παῦλος ἔκαμεν, εἰπὼν εἰς τοὺς ἐν Ῥώμῃ χεισιανούς. „ τίνα οὖν καρ-
„ πὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερω-
„ θέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν.
„ τὸ δὲ τέλος, ζωὴν αἰώνιον. (Ῥωμ. ς'. 21.)

17. „ Καὶ

(1) Ὁ Ταράνδος εἶναι εἶδος ζῶον ὅμοιον μὲ τὴν ἐλαφον, καὶ Ἀελιανὸς ἐν τῷ περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων. μεταβάλλει τὰ σέρματα εἰς διάφορα χρώματα, καθὼς γράφει ὁ

17. „ Καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κτ.
„ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀ-
„ ναστράφητε.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, δὲν διδάσκει ὁ Κορυφαῖος Πέτρος τοὺς χριστιανοὺς νὰ ὀνομάζωνται Πατέρας τὸν ὁποῖον πάντων Θεόν. ἐπειδὴ τοῦτο τὸ ὄνομα ἐδιδάχθησαν οἱ χριστιανοὶ ὅταν ἐβαπτίσθησαν, νὰ τὸ λέγωσιν ἐν τῇ Κυριακῇ Προσευχῇ τοῦ „ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ς'. 9.) ἀλλὰ διδάσκει αὐτοὺς ἐκεῖνα τὰ ἔργα ὁποῦ πρέπει νὰ συμπροφέρωσι τὴν φοβερὰν καὶ θαυμασίαν ὀνομασίαν ταύτην τοῦ οὐρανίου Πατρός. ἐκεῖνοι δὲ οἱ χριστιανοὶ ὁποῦ ὀνομάζονται Πατέρα τοὺς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ σοχάζωνται τὴν ἀπροσωπόληπτον κρίσιν αὐτοῦ. (1) καὶ νὰ φοβῶνται τὸ ὄνομα αὐτὸ ὁποῦ μὲ τὰ χείλη τους ὁμολογοῦν. καὶ νὰ ἔχωσι τὰς ἐντολὰς τοῦ Παντοκράτορος, ὡσὰν ὅρια Κανόνα, καὶ πρὸς αὐτὸν νὰ ἰσάζουν κάθε λογισμόν, καὶ ἔργον τους εἰς ὅλην τὴν παροικίαν τῆς ζωῆς ταύτης, χωρὶς νὰ εἶναι, ἄλλοτε προσκολλημένοι εἰς τὰ ὑλικὰ ταῦτα, καὶ φθαρτὰ πράγματα, ἄλλοτε δουλωμένοι εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ περνῶντες, ὡσὰν ξένοι, τὴν ζωήν τους, καὶ ψάλλοντες μὲ τὰ ἔργων μὲ τὸν προφήτην Δαβὶδ „ πάροικος εἰμὶ ἐγὼ παρὰ σοὶ,
„ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ Πατέρες μου. (Ψαλ. λή. 17.) καὶ αὐτὸς δὲ ὁ οὐράνιος Πατὴρ θέλει νὰ ἔχωσι πρὸς αὐτὸν φόβον οἱ τὸν ὀνομαζόμενοι χριστιανοὶ, ἂν ὄχι τὸν δουλικὸν, καὶ εἰσαγωγικὸν, μὲ τὸν ὁποῖον φοβεῖται τινας νὰ μὴ κολασθῇ μὲ τὰς πονηρὰς πράξεις του, ἀλλὰ τὸ ἐλάχιστον νὰ ἔχωσι τὸν τελειωτικὸν, καὶ υἱϊκὸν φόβον, περὶ οὗ γέγραπται. „ ὁ φόβος Κυρίου
„ ἁγιὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος. (Ψαλ. ιή. 10.) μὲ τοῦτον δὲ τὸν φόβον πρέπει νὰ φοβῶνται οἱ χριστιανοὶ, μήπως προσκρούσωσιν εἰς τὴν υἱοθεσίαν, καὶ ἀγάπην τοῦ οὐρανίου Πατρός των, μὲ κανένα ἄτοπον ἔργον, ἢ λόγον, ἢ νόημα. καὶ μὲ αὐτὸν πρέπει νὰ ἔχωσι παντοτε μίαν αἰδῶ, καὶ μίαν εὐλάβειαν πρὸς τὸν οὐράνιόν του Πατέρα, διὰ τὴν φυσικήν αὐτοῦ μεγαλειότητα. ὅθεν καὶ παραπονεῖται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Μαλαχίου, πῶς δὲν ἔχωσι τοιοῦτον φόβον πρὸς αὐτὸν οἱ κατὰ χάριν υἱοί του, λέγων. „ υἱὸς δοξάζει Πατέρα, καὶ δοῦλος τὸν Κύριον αὐτοῦ. καὶ εἰ Πατὴρ εἰμὶ ἐ-
„ γὼ, ποῦ ἔστιν ἡ δόξαμου; καὶ εἰ Κύριος εἰμὶ ἐγὼ, ποῦ ἔστιν ὁ φόβος μου; λέγει Κύριος Πα-
„ νοκράτωρ. (Μαλ. ά. 6.) διὸ καὶ ὁ Δαβὶδ προσάζει ὅλους τοὺς ἁγίους νὰ φοβῶνται μὲ τοιοῦτον φόβον τὸν Κύριον „ φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ. (Ψαλ. λγ'. 9.) Ἀνίσως λοιπὸν, ἐσεῖς χριστιανοὶ, ὀνομάζετε Πατέρασας τὸν Θεὸν, πρεπει νὰ φυλάττετε εἰς τὸν ἑαυτόν σας, τὴν ἀγνείαν τῆς θείας υἱοθεσίας, καὶ νὰ ὑφόνεσθε εἰς τὴν ἄνω καὶ νοητὴν πολιτείαν, ὡσὰν εἰς ἐδικήν σας πατρίδα, ὁποῦ κατοικεῖ καὶ ὁ ἐδικός σας οὐράνιος Πατήρ. ἐπειδὴ ἡ παροῦσα ζωὴ εἶ-
ναι

---

(1) Ἀπορία εἶναι ἐδῶ, διατί ὁ μέγας Πέτρος λέγει πῶς κρίνει ὁ Πατὴρ, εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι „ ὁ Πατὴρ
„ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ. (Ἰω. ε'. 22.) τὴν ἀπορίαν ταύτην λύει ὁ Γερὸς Μηθοφάνης, καὶ ὁ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ, κατὰ δύο τρόπους. πρῶτον, ὅτι ὠνόμασε τὸν Πατέρα κριτὴν, διατί τὴν κρίσιν καὶ ἐξουσίαν ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν υἱόν, καθ' ὅ ἀνθρωπον. δεύτερον, ὠνόμασε κριτὴν τὸν Πατέρα, διατὴν ὁμοουσιότητα καὶ ταυτοβουλίαν ὁποῦ ἔχει μὲ τὸν υἱόν. καθ' ὃν ὡσπερ δημιουργὸς καὶ κτίσης ἐξ ἰσου τῶν κτισμάτων ἐπίσης ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. ἔπειτα ὠνόμασε καὶ τὸν Πατέρα κριτὴν, διατὴν ἰδίαν κτισμάτων ὁ αὐτὸς Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. ἐπειδὴ πρὸς παῦτα τὰ ἔξω, κοινῶς, καὶ ἰσοδυνάμως ἐνεργοῦσι τὰ ἴδια θεουργικὰ πρόσωπα τῆς μακαρίας, καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, κατὰ τοὺς τῆς Ἱερῶν Θεολόγων ὅρους, καὶ λόγους, καὶ ἀξιώματα. ὅθεν καὶ εἴρηται „ κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ. (Δεύτερ. λβ'. 36.) Καὶ
„ ζῇ ὁ Θεὸς, ὃς ἔπωμε κέκρικε. (Γ'ώβ. κζ'. 2.) καὶ μυρία ἄλλα, τὰ ὁποῖα παρεισάγουσι κριτὴν ὅλην τὴν ἁγίαν Τριάδα, τὸν σὺν Θεὸν, ὡς πρὸ τῆς ὑπάρξεως παρουσίας τοῦ υἱοῦ λεγόμενα. ἀφ' οὗ δὲ ἔγινεν ἄνθρωπος ὁ υἱὸς, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ Τριάδι καταλληλότερον, καὶ ἁρμοδιώτερον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, τὸ νὰ προχειρισθῇ, καὶ νὰ καθεδῇ κριτὴς καὶ δικαστὴς, ὁ δι' ἄφατον ἔλεος ἀνθρωπήσας Υἱὸς, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν δοκιμάσας διὰ τῆς πείρας, ἵνα ὡς πεπειραθεὶς ἐξ ὧν ἔπαθε, θέλῃ νὰ κάμῃ φιλανθρωποτέραν τὴν περὶ τῆς πειραζομένων ἀνθρώπων κρίσιν.

Τρίτον δὲ καὶ τελευταῖον, Πατὴρ ἐδῶ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ ὁ υἱός. Πατὴρ γὰρ καὶ ὁ υἱὸς ἐγένετο τῆς ἀνθρώπων, καθ' ὃ ἐνηνθρώπησεν. ὅθεν καὶ γέγραπται „ Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. (Ησ. θ'. 6.) καὶ τὴν πατρικὴν ταύτην χάριν δηλῶν ὁ Σωτὴρ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἔλεγε πρὸς τὸν παραλυτικόν „ τέκνον, ἀ-
„ φέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. (Μάρ. β'. 5.) καὶ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους „ τεκνία ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. (Γωαν. ιγ'. 33.) ὅτι δὲ τὸ „ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δὲν λέγεται παρὰ τῆς χριστιανῶν πρὸς μόνον τὸν ἀπάρχον Πατέρα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Υἱὸν, καὶ πρὸς τὸ Πνεῦμα, παυτὸν εὐπρεπῶς πρὸς ὅλην τὴν ἁγίαν Τριάδα τὸν σὺν Θεὸν, μαρτυρεῖ ἡ Ἐκκλησία, προσθέτουσα εἰς τὸ τέλος τῆς Κυριακῆς παύτης προσευχῆς, καὶ λέγουσα „
„ ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ Πα-
„ τρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ
„ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. διὰ τῆς προσθήκης γὰρ παύτης δείκνυσιν ὅτι πρὸς ὅλην κοινῶς τὴν ἁγίαν Τριάδα τῆς θεαρχικῶν ὑποστάσεων, ἀναφέρεται καὶ λέγεται ἡ εὐχὴ αὕτη. συμμαρτυρεῖ δὲ τῇ δόξῃ παύτῃ, καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος λέγων „ πρὸς μόνον τὸν κτίσαντα, διὰ τὸ σὸν ἔργον, εἶναι τῆς
„ βιῶν ἐκ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντος προαχθέν, καὶ διὰ τὴν τῆς υἱῶν
„ ὑπὸ τῆς χορηγαμένης κοινῆς τῆς βιῶν χάριτος εἰσποίησιν, Πατὴρ
„ λέγοι τ' ἂν καὶ ἡ Τριάς. (κεφ. φλβ'. τῆς θεολογικῶν) δηλοῖ δὲ καὶ ὁ Κύριος λέγων πρὸς τοὺς μαθητάς του „ Καὶ Πατέρα μὴ
„ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ
„ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. κγ'. 9.) τοῦτο γὰρ τὸ ῥηθὲν εἰς τὴν Τριάδα κοινῶς ἀναφέρεται, κατὰ τὸν αὐτὸν θεῖον Γρηγόριον. (αὐτόθ.)

ναι καταδίκη καὶ ὀξοφία, ἀπὸ τοῦ ὁποίαν αἰσχαλέθητε διὰ τῆς ἀνανθρωπήσεως τοῦ κατὰ φύσιν υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. (1)

18. „ Εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ, ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε
„ ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς τῆς πατροπαραδότου.
19. „ Ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου, καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ.

ΣΤοχασθῆτε, λέγει, ὦ χριστιανοὶ, τοῦ μεγάλου διαφορὰν ὅπου ἔχει ἡ ὀξαγορὰ ἡ ἐδικήσας, μὲ τοῦ ὁποίαν ὀξαγοράσθητε, ἀπὸ τοῦ ὀξαγορασὰ ὅπου κάμνουν οἱ ἄνθρωποι. διὰ τί ἐκεῖνοι μὲν, δίδοντες ὑλικὰ καὶ φθειρόμενα ἀργύρια, καὶ φλωρία ὀξαγοράζουν δούλους, καὶ ἐλευθερόνουν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ σκλαβίαν. ἐσεῖς δὲ, δὲν ὀξαγοράσθητε ἀπὸ τοῦ σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου, καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου, μὲ τοιαῦτα φθαρτὰ πράγματα, ὄχι. ἀλλὰ μὲ τὸ ἀτιμότιμον αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μόνου καθαροῦ, καὶ ἀναμαρτήτου προβάτου. Διὰ τοῦτο καὶ χρεωστεῖτε νὰ ὁμολογῆτε πολλαπλασίους τὰς χάριτας εἰς τὸν ὀξαγορασιώσας Χριστόν. καὶ νὰ δείχνετε εἰς αὐτὸν φόβον, καὶ λατρείαν διαφορετικὴν, καὶ νὰ ζῆτε θεωτότερον εἰς τὸν Χριστὸν τὸν ἐλευθερωτιώσας, παρὰ εἰς τὸν ἑαυτόν σας. καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ νόμος ἐκείνων ὅπου ἐλευθερωθῶν ἀπὸ μίαν μεγάλην, καὶ βασανιστικὴν σκλαβίαν. ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος τοῦτο βεβαιοῖ, ἄλλοτε μὲν, λέγων „ ἠγοράσθητε
„ δὲ τιμῆς, καὶ μὴ ἐσὲ ἑαυτῶν. (ά. Κορ. ς'. 20.) ἤτοι ἐσεῖς εἴσθε ὀξαγορασμένοι μὲ τοῦ τιμιὸν τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὀείζετε πλέον τὸν ἑαυτόν σας, ἐπειδὴ σᾶς ὀείζει ἐκεῖνος ὅπου σᾶς ὀξηγόρασεν. ἄλλοτε δὲ, λέγων. „ Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ
„ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. (Γαλ. γ'. 13.) καὶ πάλιν „ εἰς ἣν ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν
„ τῷ ἠγαπημένῳ, ἐν ᾧ ἔχομεν τοῦ ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τοῦ ἄφεσιν τῶν πα-
„ πτωμάτων. (Ἐφ. ά. 6.) καὶ πολλῷ πρότερον ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας ὅπου φησὶν „ ὡς
„ πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος. (Ἡσ. νγ'. 7.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ εἶπεν, ὅτι ἐξηγοράσθημεν μὲ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ. διὰνὰ φανερώσῃ τὸ κατ' πᾶσα τρόπον καθαρὸν, καὶ ἀναμάρτητον τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου. ἐπειδὴ ὁ ἀμνὸς ἐκεῖνος ὅπου ἔπρεπε νὰ σφαγιασθῇ διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὰς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ Κόσμου, καθὼς εἶπεν ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης. „ ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τοῦ ἁμαρτίαν
„ τοῦ Κόσμου. (Ἰωαν. ά. 29.) ὁ ἀμνὸς λέγω αὐτὸς, ὁμολογουμένως ἔπρεπε νὰ μοῦ ἔχῃ κάμμίαν κηλίδα, καὶ μολυσμὸν ἁμαρτίας. καθὼς καὶ ὁ ἐν τῷ νόμῳ σφαγιαζόμενος ἀμνὸς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν, ἐδιαλέγετο νὰ ἦναι ἄμωμος: ἤτοι χωρὶς κάνενα ψεγάδι σωματικὸν, εἰς τύπον τοῦ ἀναμαρτήτου Χριστοῦ. (2) ὅθεν καὶ ὁ μέγιστος Μάξιμος ἐρωτηθεὶς ἐν τῇ ἕξηκοστῇ ἐρωτήσει καὶ λύσει τῶν ἀπόρων διὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Κορυφαίου, ὑποκείνεται „ ἄμωμον καὶ ἄσπιλον ὁ τῆς

Γρα-

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος ἑρμηνεύων τὸ „ Πάτερ
„ ἡμῶν, φοβερὰ λόγια λέγει τὴν ἀλήθειαν. δηλαδὴ ὅτι ὅποιος δὲν εἶναι ἀγαθὸς καὶ ἅγιος, καὶ ἀπαθὴς, αὐτὸς δὲν δύναται νὰ ὀνομάσῃ Πατέρα τὸν Θεόν. διὰ τί κάμνει καὶ τὸν Θεὸν αἴτιον τῆς κακίας του, καὶ ὅτι ὅποιος εἶναι πονηρὸς, καὶ βαρυκάρδιος, ἔπειτα τολμᾷ νὰ ὀνομάζῃ Πατέρα τὸν Θεόν, αὐτὸς δὲν ὀνομάζει Πατέρα του τὸν ἐφανέρωσεν Θεὸν, ἀλλὰ τὸν καταχθόνιον Διάβολον. καὶ ὅτι ὅποιος ὀνομάζει τὸν Θεὸν Πατέρα, πρέπει νὰ ἔχῃ συγγένειαν καὶ ὁμοιότητα μὲ αὐτὸν κατὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ τοῦ ζωοῦ. ὅπου γὰρ λέγει „ ἐκ ἂν θαρσήσειέ τις μὴ τὰ αὐτὰ, καὶ ἐν ἑαυτῷ
„ βλέπων, ἐκείνῳ προσέσθαι πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ φωνοῦ, καὶ εἰ-
„ πεῖν, Πατήρ. τῆς γὰρ πονηρᾶς πράξεως ὁ ἀγαθὸς κατὰ τοῦ
„ ὑσίαν Πατὴρ γενέσθαι φύσιν οὐκ ἔχει, ὅτε τῷ κατὰ τὸν βίον
„ βεβλαμμένος, ὁ ἅγιος. ὅτε τῷ περιβεβορυσμένῳ, ὁ ἀκαλοίω-
„ τος, ὅτε τῷ νεκρωθέντος ἐξ ἁμαρτίας, ὁ Πατὴρ τῆς ζωῆς.
„ ὅτε δὲ ἐν τοῖς πάθεσι τῆς ἀτιμίας ἀχνυμένυπαν, ὁ καθαρὸς
„ καὶ ἀκήρατος. ὅτε τῷ πλεονέκτη, ὁ δυσεργέτης. ὅτε ὅλως δὲ ἐν
„ τινι κακῷ δυσχερομένων, ὁ ἐν παντὶ ἀγαθῷ θεωρούμενος.
Καὶ πάλιν „ ἡ τῶν Παθῶν φωνὴ τοῦ αἰτίαν τὸ ἐξ αὐτοῦ ὑπο-
„ σαίνεσθαι διασημαίνει. ὀκνῶ ὁ μοχθηρὸς τοῦ σωιδήσειν, εἰ Πα-
„ τέρα ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν λέγοι, ὁδοῦ ἕτερον, ἢ δὲ ἰδίων κακῶν
„ ἀρχηγόντε, καὶ αἴτιον αὐτὸν εἶναι κατηγορήσει. ἀλλ' ὁδήμια
„ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Καὶ πάλιν.
„ Εἰ τοίνυν βαρυκάρδιός τις ὢν, καθὼς φησὶν ἡ Γραφὴ, καὶ τὸ
„ ψεῦδος ζηλῶν, καταπολεμᾷ δὲ τῆς προσδυκῆς ῥημάτων, γινω-
„ σκέτω, ὅτι ὁ τῶν ὁρωμένων ὁ ποιητὴς Πατέρα καλεῖ, ἀλλὰ τὸν
„ καταχθόνιον, ὃς αὐτός τε ψεύδεται ἐξ, καὶ τὸ ἐν ἑαυτῷ σωι-
„ σαμένῳ ψεῦδος Πατὴρ γίνεται. ἐκεῖνος ἁμαρτία, καὶ ἁμαρ-
„ τίας Πατήρ. διὰ τοῦτο οἱ ἐμπαθεῖς τοῦ ψυχοῦ, ὀργῆς τέκνα
„ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου προσαγορεύονται. Καὶ πάλιν. ἐγὼ τοιούτων
„ τινῶν ῥημάτων ἀκούειν δοκῶ, ὡσανεὶ τοῦ Θεοῦ φως τὸν τοιοῦτον
(τὸν ἀναξίως δηλαδὴ καλοῦντα Πατέρα του Θεόν) λέγοντος „
„ Πατέρα καλεῖς ὁ κατεφθαρμένος τῷ βίῳ, τὸν τῆς ἀφθαρσίας
„ Πατέρα; τί μολυσμοῖς τὴν ὑπαρξασα φωνὴν, τὸ ἀκήρατον ὄνο-
„ μα; τί καταφθύῃ τὰ ῥήματος; τί καθυβρίζεις τοῦ ἀμόλυν-
„ τον φύσιν; εἰ τέκνον εἶ σὺ ἐμὸν, ἐκ τῆς ἐμῶν ἀγαθῶν ἔδε
„ παύπως καὶ τὸν σὸν βίον χαρακτηρίζεσθαι. ἐκ ἐπιγινώσκε
„ τῆς ἐμῆς φύσεως ἐν σοὶ τοῦ εἰκόνα. ἐκ τῆς ἐναντίων οἱ χα-
„ ρακτῆρες.... ἄλλος Πατὴρ τῆς ἐν σοὶ κακῶν. τὰ γὰρ ἐμὰ
„ γεννήματα τοῖς πατρῴοις ἀγαθοῖς καλωπίζεται. (ὁμιλ. β'.
„ εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν.

(2) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος λέ-
γει „ τυραννικούς γὰρ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὑπόσε τῷ Σα-
„ τανᾶ, καὶ τῆς ἁμαρτίας, σέσωκεν (ὁ Χριστὸς) καὶ ἐξείλετο, καὶ
„ τοῖς ἰδίοις ὑπήγαγε ζυγοῖς. πλὴν ἐμεσὰ λύτρων, ἐδὲ με-
„ τὰ δώρων. ὡς γὰρ ὁ αὐτὸς μαθητὴς (φησὶ) διὰ φθαρτοῖς ἀρ-
„ γυρίῳ, ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀνα-
„ στροφῆς τῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀ-
„ μώμου, καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ. δεῖ γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τὸ ἴδιον
„ αἷμα, καὶ ἐκ ἑσμῷ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ φιλανθρώπῳ καὶ σώσαντος.
„ παύτη καὶ μάλα εἰκότως οἱ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὸν δύναμιν κανό-
„ να παραβέχοντες διὰ τῆς τῶν ἁγίων κατηγορεῖνται φωνῆς, ὡς
„ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἀρνούμενοι. (Βιβλ. δ'. λόγ.
β'. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

Γραφῆς τὸν Χριστὸν ἔφη λόγος, ὡς κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα φύσει, παντελῶς τῆς καὶ τὴν ἁμαρτίαν φθορᾶς ἀλλότριον. οὐ δὲ ἔχων αὐτὸς μῶμον κακίας ἡ ψυχή, οὐδὲ τὸ σῶμα πεῖλον τῆς ἁμαρτίας.

20. „ Προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς Κόσμου. (1) φανερωθέν-
„ τος δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πι-
„ στεύοντας εἰς Θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν
„ αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν.

Ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἰουδαίων νεοὶ πιστεύσαντες, δὲν ἦτον ἀκόμη στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν, διὰ τοῦτο φοβούμενος ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὸ πρὸς ἀπιστίαν αὐτῶν δικολομετάβλητον, ἀφ' ἓν εἶπεν ἀνωτέρω περὶ τοῦ πάθους, καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἐπονείδιστα, λέγει ἀκολούθως ἐδῶ καὶ τὰ ἐνδοξα. δηλαδὴ μὴ νομίζετε ὦ χριστιανοὶ, ὅτι τὸ πάθος αὐτὸ, καὶ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἦτον καινούργια καὶ νεαρὰ, ὄχι. αὐτὰ ἦτον προεγνωσμένα ἀπὸ τὸν Θεὸν πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου, καὶ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ κεκρυμμένα ἀπὸ τοὺς πολλούς. τὰ ὁποῖα ἐφανερώθησαν μὲν, καὶ εἰς τοὺς προφήτας σκιωδῶς, τώρα δὲ εἰς τοὺς ὑστερινοὺς τούτους καιρούς, ἐφανερώθησαν διὰ τῶν ἔργων διὰ ἐσᾶς. ὅταν ἔκρινεν ἡ προαιώνιος βουλὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἀνεξιχνίαστος αὐτοῦ Σοφία, πῶς ἦτον ὠφελιμώτατη ἡ τοῦ ὑιοῦ του ἐνανθρώπησις. μηδὲ νομίζετε, ὅτι ὁ παθὼν καὶ θανατωθεὶς Χριστὸς, ἔμεινεν εἰς τὸν θάνατον. ὄχι: ἐπειδὴ αὐτὸς ἀνέστη ἀπὸ τοὺς νεκροὺς διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἔλαβε δόξαν καὶ τιμὴν παρ' αὐτοῦ, ἵνα ἐσεῖς οἱ χριστιανοὶ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐφανερώθη καὶ ἔγινε τὸ μέγα τοῦτο τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ λόγου Μυστήριον, ἔχετε ὅλην τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἐλπίδασας, ὄχι εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν. ἐπειδὴ διὰ ὁ Θεὸς τόσον πολλὰ σᾶς ἠγάπησεν, ὥστε ὁποῦ, πρὸ τῶν αἰώνων προεγνώρισε, καὶ ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ τὸν μονογενῆ υἱὸν εἰς τὴν γῆν νὰ γένῃ ἄνθρωπος, καὶ νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν ἐδικήν σας σωτηρίαν: σκοπεύετε πλέον πόσον χρεωστεῖσαι εἶστε καὶ ἐσεῖς νὰ ἀγαπᾶτε ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σας τὸν τοσοῦτον ἀγαπήσαντά σας Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ τὸν μόνον μονογενῆ υἱὸν, τὸν σαρκωθέντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ ἀνασταθέντα διὰ τὴν ἐδικήν σας δικαίωσιν. ὅτι δὲ τὸ Μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἦτον προεγνωσμένον διὰ τὸν Θεὸν, καὶ κεκρυμμένον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, βεβαιοῖ καὶ ὁ Παῦλος λέγων „ Πρὸς ὃ δύνασθε νοῆσαι τὴν συνέσιν μου ἐν τῷ Μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἑτέραις
„ γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις
„ αὐτοῦ καὶ Προφήταις. (Ἐφ. γ'. 4.)

Καὶ πάλιν „ ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων τῶν ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς Ἔθνε-
„ σιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία
„ τοῦ Μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ
„ Χριστοῦ. ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλη-
„ σίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων. (Ἐφ. γ'. 8.): ἤτοι, πρὸ τοῦ νὰ γένουν οἱ αἰῶνες, προέθετο μὲν καὶ προώρισεν ὁ Θεὸς τὴν σωτηρίαν ὁποῦ ἔμελλε νὰ γένῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, ἐτελείωσε δὲ ταύτην διὰ τῶν ἔργων εἰς τοὺς ὑστερινοὺς, καὶ ἁρμοδίους καιροὺς, καθὼς ἡρμήνευσεν ὁ Ἱερὸς Μητροφάνης. (2) τοῦτο δὲ ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀνέστησε τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, νοεῖται κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν θελητικῶς ἔπαθε καὶ ἀπέθανε, καὶ ὄχι κατὰ τὴν Θεότητα. κατ' αὐτὴν δὲ, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνέστησεν. ὅθεν ἔλεγε „ λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡ-
„ μέραις ἐγερῶ αὐτόν. (Ἰωαν. β'. 19.) Καὶ πάλιν „ ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξου-

---

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ἐν τῇ ἑξηκοστῇ λύσει τῶν ἀπόρων, ἐρωτηθεὶς διὰ τὸ εἰπὸν τοῦτο τοῦ Κορυφαίου, ἀποκρίνεται λέγων „ τοῦτο ἐστὶ τὸ μέγα καὶ ἀπόκρυφον Μυστήριον. τοῦτό ἐστι
„ τὸ μακάριον, δι' ὃ καὶ πάντα σωτήρια τέλος. τοῦτ' ἐστιν ὁ
„ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων προεπινοούμενος θεῖος σκοπός, ἓν ὁρίζον-
„ τες εἶναι φαμεν, προεπινούμενον τέλος, ὃ οὗ ἕνεκα μοι τὰ πάν-
„ τα, αὐτὸ δὲ οὐδενὸς οὗ ἕνεκα. τοῦτο τὸ τέλος ἀφορῶν τὰς τῶν
„ ὄντων ὁ Θεὸς παρήγαγεν οὐσίας, τοῦτο κυρίως ἐστὶ τὸ τῆς Προ-
„ νοίας καὶ τῶν προνομιῶν πέρας καθ' ὃ εἰς τὸν Θεὸν ἡ τῶν ὑπ'
„ αὐτὸν πεποιημένων ἐστὶν ἀνακεφαλαίωσις. τοῦτό ἐστι τὸ πάντας
„ περιγράφαν τοὺς αἰῶνας, καὶ τὸν ὑπεράπειρον, καὶ ἀπειράκις
„ ἀπείρως προϋπάρχοντα τῶν αἰώνων μεγάλῳ βουλῷ ἐκφαίνον
„ μυστήριον, ἧς γέγονεν Ἄγγελος, αὐτὸς ὁ κατ' οὐσίαν τοῦ Θεοῦ
„ λόγος, γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸν, εἰ θέμις εἰπεῖν, τὸν
„ ὑπέρτατον πυθμένα τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος φανερὸν καταστή-
„ σας. καὶ τὸ τέλος ἐν ἑαυτῷ δείξας, δι' ὃ τῶν πρὸς τὸ εἶναι φα-
„ σῶν (ἴσ. σοφῶς) ἀρχὴν ἔλαβον τὰ πεποιημένα. (ὅρα καὶ τὰς
„ ὑποσημειώσεις τοῦ „ λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ
„ δόξαν. (β'. Πέτρ. α. 17.) περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου.

(2) Μερικοὶ φέρουσιν εἰς βεβαίωσιν, ὅτι τὸ πάθος, καὶ ἡ σφαγὴ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἦτον προεγνωσμένη ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου, τὸ τῆς Ἀποκαλύψεως ἐκεῖνο ῥητὸν τὸ λέγον „ ὧν
„ οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου, τοῦ
„ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου. (Ἀποκ. ιγ'. 8.) ἀλλ' ὁ-

μως

, ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. (Ἰωαν. ί. 18.) (1) ἡ δόξα δὲ ὅπερ λέγει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ἔδωκεν εἰς τὸν Χριστὸν ὁ Πατὴρ, εἶναι. ά. ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ κτίσματα, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Κύριος, καθ' ὅ ἄνθρωπος, μὲ τὴν ἀνάστασιν. περὶ ἧς ἔλεγεν „ ἐδόθη „ μοι (καθ' ὅ ἀνθρώπῳ δηλαδὴ) πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. (Ματ. κή. 18.) β'. ἡ ὑπερύψωσις τοῦ ὀνόματός του, καὶ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ὅπερ ἔλαβε μὲ τὸ πάθος, καὶ τὸν ἄτιμον θάνατον τοῦ σταυροῦ. περὶ ἧς γράφει ὁ Παῦλος „ διὸ ὅ (ἤτοι διὰ τὸ πάθος, καὶ τὸν „ μέχρι σταυροῦ θάνατον) καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν „ ὄνομα. (Φιλ. β'. 9.) καὶ τρίτον ἡ πρὸς πάντων τῶν κτισμάτων αἴνεσις, καὶ δοξολογία, καὶ ὁ παγκόσμιος ὕμνος, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ὁ Κύριος διὰ τὸ ἑκούσιον πάθος του. ὅθεν γέγραπται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, ὅτι μυριάδες μυριάδων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων ἔλεγον μὲ μεγάλην φωνὴν „ ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον, καὶ σοφίαν, καὶ ἰσχύν, „ καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν. (Ἀποκ. έ. 12.) Καὶ ὁ Παῦλος λέγει „ ἵνα ἐν τῷ ὀ- „ νόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα „ ἐξομολογήσηται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. (Φιλ. γ'. 10.)

22. „ Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ „ Πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρ- „ δίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν ὅλην τὴν πίστιν καὶ ἐλπίδαν εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει ἐδῶ, ὅτι τοῦτο θέλετε δυνηθῆτε ἀδελφοὶ, ἐὰν καθαρίσητε τὰς ψυχάς σας ἀπὸ κάθε πάθος, μὲ τὴν ὑπακοὴν τῆς ἀληθείας, διὰ τῆς βοηθείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ ἐὰν ἔχετε ἀναμεταξύσας φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, καὶ ἀγαπᾶτε σεῖς τὸν ἄλλον θερμῶς, καὶ μὲ καθαρὰν καρδίαν. διὰ ὅ,τι ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοὶ ὁποῦ μολύνουν τὴν ψυχήν τους μὲ αἰσχρὰ καὶ πονηρὰ ἔργα, αὐτοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχουν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν. ἐπειδὴ ὁ ἄρχων τοῦ Κόσμου, καὶ τοῦ τοῦ Κόσμου φρονούντων Διάβολος, διέφθειρε τοὺς τοιούτους χριστιανοὺς δεδεμένους εἰς τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, μακρύνει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν θερμὴν πίστιν καὶ ἐλπίδα ὁποῦ χρεωστοῦν νὰ ἔχουν εἰς τὸν Θεόν: καὶ τοὺς κάμνει νὰ ἔχουν τὴν ἐλπίδα, καὶ θάρρος των, ἢ εἰς ἀνθρώπους πλουσίους καὶ ἐξουσιαστὰς, ἢ εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὰ πολλὰ εἰσοδήματά των. ἢ εἰς τὴν σωματικὴν αὐτοῦ ἀνδρείαν καὶ δύναμιν. καὶ ἔτζι ἀθετοῦσι μὲν τὸν τοῦ Θεοῦ Παντοκράτορος δεσποτείαν καὶ κυριότητα διὰ τῶν πονηρῶν ἔργων των, καὶ ἀπιστοῦσιν εἰς αὐτὸν, καθὼς καὶ διὰ λόγων τὸν ὁμολογοῦσι: πιστεύων δὲ ὡσαὐτὼς Θεὸν, ἢ τὴν κοιλίαν καὶ τὰς ἡδονὰς τῆς κοιλίας, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος „ ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν. (Φιλ. γ'. 19.) ἢ τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἀργύρια, καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς Παῦλος περὶ τοῦ πλεονέκτου. „ ὅς „ ἐστιν εἰδωλολάτρης. (Ἐφ. έ. 5.) ἔπρεπεν οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ πείθονται καὶ ὑπακούουν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτοὶ πρέπει νὰ διαφυλάττουν τὸν ἑαυτόν τους ἀγνὸν καὶ καθαρὸν ἀπὸ ὅλας τὰς ἀκαθάρτους πράξεις, καὶ λόγους, καὶ λογισμοὺς, καὶ νὰ μὴ διαιροῦν τὰς ἐλπίδας των, εἰς Θεὸν, καὶ εἰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καθὼς πιστεύουν εἰς τὸν σῶν καὶ μόνον Θεόν: ἔτζι πρέπει καὶ νὰ ἐλπίζουν εἰς μόνον αὐτὸν, διὰ μέσου τῆς βοηθείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ φλογιζόμενοι ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς φιλαδελφίας, νὰ ἀγαποῦν τοὺς ἄλλους ὡσαὐτὸν τοὺς ἑαυτόν τους. ὄχι διὰ φυσικὴν συγγένειαν, ἢ διὰ κανένα ἄλλο κοσμικὸν τέλος, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἥτις προσάζει νὰ ἀγαπῶσιν ἀλλήλους οἱ χριστιανοὶ, οἱ τὸν σῶν καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν γινώσκοντες, καὶ ἀξιωθέντες νὰ ἀναγεννηθοῦν ὅλοι ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κολυμβήθραν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

ὥστε

μως ἀλλοι ἐναντιοῦνται εἰς τοῦτο λέγοντες, ὅτι ὑπερβατὸν χῆμα εἶναι εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπερ ἔπρεπε λαμβάνειν τὴν πρέπουσαν τάξιν. „ ὧν ἀ γέγραπται ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου τὰ ὀνόματα ἐν τῇ „ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου τὰ ἐσφαγμένου, καὶ βεβαιοῦσι τὸν „ λόγον τους ἀπὸ τὸ ἄλλο σύμφωνον ῥητὸν τῆς αὐτῆς Ἀποκαλύ- „ ψεως τὸ λέγον „ ὧν ἀ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον „ τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου. (Ἀποκ. ιζ'. 8.)

(1) Ἀλλὰ καὶ τὸ ῥητὸν ὁποῦ εἶπεν ὁ Πατριάρχης Ἰακὼβ περὶ τοῦ Χριστοῦ „ οὐκ ἀπεστάλη ἐκοιμήθη ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος, τίς „ ἐγερεῖ αὐτόν; (Γεν. μθ'. 9.) ὁμοίως καὶ ὁ λόγος ὁποῦ εἶπεν ὁ Μαντις Βαλαάμ „ καταπαλιθεὶς ἀνεπαύσατο ὡς λέων, καὶ ὡς „ σκύμνος, τίς ἀναστήσει αὐτόν; (Ἀριθ. κδ'. 9.) ταῦτα, λέγω, δηλοῦσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστησε τὸν ἑαυτόν του διὰ τῆς θεότητός του. ὡσαύτως γὰρ ὁ λέων ὅταν κοιμᾶται, αὐτὸς πάλιν ὑφ' ἑαυτοῦ ἐξυπνᾷ. ὅπου καὶ ὁ Χριστὸς, κοιμηθεὶς τὸν ἐπιγείου ὕπνου τοῦ θανάτου, πάλιν αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ ἀνέστη, καθὼς καὶ ἄλλοτινες. τοῦτο δὲ δηλοῦσι καὶ αἱ ἐρωτήσεις αἱ ἐν ταῖς ῥηταῖς διερμηνεῖαι. τὸ γὰρ τίς ἐγερεῖ αὐτόν; τοῦ Ἰακὼβ. καὶ τὸ, τίς ἀναστήσει αὐτόν; τοῦ Βαλαάμ, θέλων νὰ εἰπῇ, ὅτι κανεὶς ἄλλος μέλλει νὰ ἀναστήσῃ αὐτὸν, εἰμὴ αὐτὸς ὁ ἴδιος. λέγει δὲ ὁ Θεοφύλακτος σωστὰ τῷ Οἰκουμενίῳ, ὅτι διὰ τοῦτο ἡ Γραφὴ ἀνατίθησι τῷ Πατρὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μία εἶναι ἡ ἐνέργεια Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ.

ὥστε ὁπῶ νὰ μὴ μὴν διαφορὰ εἰς αὐτὰς Ἰουδαῖος καὶ Ἕλλην, ἢ δοῦλος καὶ ἐλεύθερος. ἀλλὰ ὅλοι νὰ εἶναι ἕνα εἰς Χριστῷ, καθὼς θεολογεῖ ὁ μακάριος Παῦλος. διὰ τοῦτο καὶ ἀκολούθως λέγει ὁ Κορυφαῖος. (1)

23 „ Ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλ' ἀφθάρτου. διὰ „ λόγου Θεοῦ ζῶντος, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Κορυφαῖος τὴν διαφορὰν ὁπῶ ἔχει ἡ σαρκικὴ γέννησις, ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. λέγοντας δὲ, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἀνεγεννήθησαν θεῷ Θεοῦ, ὄχι ἀπὸ σπορὰν φθαρτὴν, ἀλλὰ ἀπὸ ἄφθαρτον, καὶ ὄχι διὰ λόγου προφορικοῦ τοῦ εἰς ἀέρα διαλυομένου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐνυποστάτου καὶ ζῶντος λόγου Θεοῦ, τοῦ ἀϊδίου ὄντος καὶ τὴν ὕπαρξιν καὶ ὑσίαν. (2) τὰ λόγια, λέγω, ταῦτα, εἰπὼν ὁ Κορυφαῖος, δείχνει, πῶς τόσον εἶναι ἀνωτέρα ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις ἀπὸ τὴν σαρκικὴν γέννησιν, ὅσον εἶναι ἀνωτέρα ἡ ἀφθαρσία ἀπὸ τὴν φθορὰν, καὶ ὅσον εἶναι ὑπέρτερος ἀσυγκρίτως, ὁ ἐνυπόστατος καὶ ἀΐδιος, καὶ ζῶν λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸν προφορικὸν λόγον τὸν ἀνυπόστατον, καὶ εἰς τὸ μὴ εἶναι διαλυόμενον. καὶ ἀκολούθως δείχνει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ὁπῶ ἀνεγεννήθησαν μὲ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἀναγέννησιν, εἶναι ἀνώτεροι, καὶ πλέον συγγενέστεροι ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα ἀδελφούς. ὅθεν καὶ πρέπει νὰ ἔχῃ ἀναμεταξύτων θερμοτέραν καὶ σφοδροτέραν ἀγάπην, ἀπὸ ὅσην ἔχουν ἀναμεταξύτων οἱ σωματικοὶ ἀδελφοί. Κἀνεὶς λοιπὸν ἀδελφὸς, κἀνεὶς χριστιανὸς ἀπὸ λόγου σας, ἀγαπητοὶ, ἂς μὴν διρεθῇ νὰ ἀγαπᾷ τὸν κατὰ φύσιν καὶ μὲ σπορὰν φθαρτὴν γεννηθέντα σωματικὸν ἀδελφόν του, περισσότερον ἀπὸ τὸν κατὰ πνεῦμα, καὶ μὲ σπορὰν ἄφθαρτον γεννηθέντα πνευματικὸν ἀδελφόν του. ὄχι: ἀλλὰ μᾶλλον τοῦτον πρέπει νὰ ἀγαπᾷ, καὶ νὰ ἐναγκαλίζεται θερμότερον ἀπὸ ἐκεῖνον: καθὼς μὲ τὰ λόγια ταῦτα μᾶς θεολογεῖ ὁ Κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος. μηδὲ ἂς χαίρεται ὅταν βλέπῃ τὸν σαρκικὸν ἀδελφόν του νὰ προκόπτῃ εἰς τὰ πνευματικὰ, θερμότερον θεολογῶ ὅταν βλέπῃ προκόπτοντα εἰς αὐτὰ τὸν πνευματικὸν ἀδελφόν του χριστιανόν. Ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς καὶ Πατὴρ, διὰ τοῦ ζῶντος καὶ ἐνυποστάτου λόγου του ἐν ἁγίῳ πνεύματι μᾶς ἀνεγέννησεν ἐξ ὕδατος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, διὰ νὰ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ κάθε σαρκικὴν προσπάθειαν καὶ ἀγάπην τῶν συγγενῶν μας, καὶ νὰ μᾶς πείσῃ νὰ ἀγαπῶμεν ὅλους τοὺς πνευματικοὺς ἀδελφούς μας χριστιανοὺς, ὡσὰν καὶ τὸν ἑαυτόν μας: ἀλλήλων τὰ βάρη βασάζοντες. τοῖς πάσχουσι συμπάσχοντες, τοῖς χαίρουσι συγχαίροντες. καὶ τὴν ἕνωσιν καὶ ὁμόνοιαν μὲς ἀλλήλους φυλάττοντες, διὰ τῆς φιλαδελφίας, καὶ τελείας ἀγάπης. τοῦτο γὰρ θεολογεῖ καὶ ὁ μέγας Παῦλος γράφων πρὸς Ἐφεσίους. „ Παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλή- „ σεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι „ ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ. σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρή- „ νης, ἓν σῶμα, καὶ ἓν πνεῦμα: καθὼς καὶ ἐκλήθητε, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς „ Κύριος. μία πίστις. ἓν βάπτισμα. εἷς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πά- „ των, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. (Ἐφ. δ'. 1.)

24. „ Δι'

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ λέγει, ὅτι τὸ εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ, ἐκ καθαρᾶς καρδίας, ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον. πλὴν καὶ ἔτως δύναται, ἐὰν κατὰ τοὺς αὐτοὺς ληφθῇ ἡ εἰς προθέσεις, ἀντὶ τῆς διὰ, οἷον διὰ τὴν ἀνυπόκριτον φιλαδελφίαν, ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς.

(2) Οὕτως ἠρμήνευσε τὸ ῥητὸν ὁ Ἱερὸς Μηθοφάνης τὸ, ζῶντος καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα, συναπτων μετὰ τὸ λογου, καὶ οὐχὶ μετὰ τὸ Θεὸ. ὁ δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ, συναπτοντες τὸ, ζῶντος καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα, ὄχι μετὰ τὸ λόγου, ἀλλὰ μετὰ τὸ Θεοῦ, θέλουσιν ὅτι διὰ λόγου Θεοῦ, ἀναγεννώμεθα, ὁ στις λόγος εἶναι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ἡμᾶς. ὅπερ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. καθ' ὃ εἴρηται. „ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πα- „ ρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. ἴσως δὲν λόγος Θεοῦ, διὰ τὸ ἀναγεννώμεθα, νοοῦνται αἱ ἐπικλήσεις τῆς ἁγίας Τριάδος, ἃς παρέδωκεν ὁ Κύριος ἐν τῷ βαπτίσματι, εἰπὼν „ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη, βαπτίζον- „ τες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου „ Πνεύματος. (Ματθ. κη'. 19.) Σημειώμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δηλοῖ, ὅτι ἡ ἁγία Τριὰς ἡμᾶς ἀναγεννᾷ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Μητροφάνους, ὄνομα δὲ τὸ ἁγίου Πνεύματος εἰς ταῦτα δὲν ἀναφέρεται. (τὸ γὰρ τοῦ Πατρὸς, ἐξωθεν ὑπακούεται, ἐν τῷ, ἀναγεγεννημένοι: παρὰ τοῦ Πατρὸς δηλαδή.) πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ, ἐκ σπορᾶς ἀφθάρτου, ἀντὶ τοῦ, ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος παραδιδοὺς τοῖς ἁγίοις ἀπεδείκνυεν εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰπὼν „ ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ „ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. (Ἰωαν. γ'. 5.) ὅθεν μὲ τὸν τρόπον τοῦτον, καὶ τὰ τρία θεαρχικὰ πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος ἐν τῷ ῥητῷ τούτῳ τοῦ Κορυφαίου περιλαμβάνονται, τὰ ἀναγεννῶντα ἡμᾶς, καὶ ὁρᾶται εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε. (α. Πέτ. α. 17.)

24. „ Διὸ, τι πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου,
„ ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐ-
„ ξέπεσε,
25. „ Τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. (Ἡσ. μ'. 6.) τοῦτο
„ δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

ΑΦ' ὧ ὁ Κορυφαῖος ἀπέδειξεν ἀνωτέρω, πόσον ἡ σαρκικὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἶναι καπωτέρα ὑπὸ τὸν πνευματικὸν ἀναφύσιν τῶν χριστιανῶν: πόρα ἐδῶ ὑπομένει εἰς τὸν ἐξυπελισμὸν τῆς αὐτῆς σαρκικῆς φύσεως, καὶ παρομοιάζει αὐτὸν μὲ τὸ χορτάρι τοῦ χωραφίου, καὶ μὲ τὸ ἄνθος τοῦ χορταρίου, δανειθεὶς τὸν ὁμοιότητα αὐτὸν ὑπὸ τὸν προφήτου Ἡσαΐαν. λέγοντας δὲ „ πᾶ-
„ σα σὰρξ ὡς χόρτος, κάμνει χεδὸν συλλογισμὸν τοιοῦτον. κάθε σπορὰ τῆς σαρκικῆς φύσεως δύναται ὑπὸ σάρκα. κάθε δὲ σάρκα εἶναι ὡς χόρτος, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν. λοιπὸν καὶ πᾶσα σπορὰ τῆς σαρκικῆς φύσεως εἶναι ὡς χόρτος. ἀνίσως δὲ τοῦτο ἦναι ἀληθὲς, καθὼς καὶ εἶναι, λοιπὸν καλῶς, λέγει, ἐγὼ, καὶ ὀρθῶς ὠνόμασα αὐτὸν φθαρτὸν τὸν σαρκικὸν φύσιν, ἄφθαρτον δὲ τὸν πνευματικόν. ἵνα καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ἀγαπᾶτε ὡς συνωτέρους ἀδελφούς σας, τοὺς κατὰ Πνεῦμα γεννημένους, παρὰ τοὺς κατὰ σάρκα. ἔπειτα λέγει „ καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄν-
„ θος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρασταίνει τὸ ὀλιγοχρόνιον ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης δυτυχίας. διὸ, τι, ἀνίσως κάθε σάρκα εἶναι χορτάρι, φανερὸν ὅτι καὶ κάθε ἀνθρωπίνη δόξα ἐπαίνου εἰς τὸν σάρκα ὁμοιάζεται: καθὼς καὶ τὸ ἄνθος ὁμοιάζεται, ἐπαίνου εἰς τὸ χορτάρι. λοιπὸν καθὼς ὅταν ξηρανθῇ τὸ χορτάρι, πίπτει καὶ τὸ ἄνθος του: ἔτζι καὶ ὅταν μαρανθῇ ἡ σὰρξ διὰ τοῦ θανάτου, μαραίνεται μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ ὅλη ἡ τῆς σαρκὸς δόξα, καὶ φθείρεται. ἀλλὰ τὸ ῥῆμα, λέγει, καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, δὲν εἶναι τοιοῦτος ὀλιγοχρόνιος. ἀλλὰ μένει εἰς τὸν αἰῶνα „ ὁ οὐρανὸς γὰρ φησι, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,
„ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. (Ματθ. κδ'. 35.) ἕως ἐδῶ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Ἡσαΐου. ὁ δὲ Κορυφαῖος προσθέτει καὶ ταῦτα. ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο ὁπού εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶναι ἐκεῖνο ὁπού εὐαγγελίσθη εἰς ἐσᾶς ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου. ῥῆμα δὲ τοῦ Κυρίου ὁπού εὐαγγελίσθη εἰς τοὺς χριστιανοὺς, καὶ μένει εἰς τὸν αἰῶνα, νοεῖται πῶς εἶναι τὸ κήρυγμα ὅλου τοῦ Εὐαγγελίου. ὁ δὲ Ἱερὸς Μιξοφανὴς, ἐγκρίνει πῶς ῥῆμα μένον εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εὐαγγελισθὲν, νοεῖται αὐτὸς ὁ ἐυπόστατος, καὶ ζῶν, καὶ ἀϊδίως μένων λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἐκηρύχθη, καὶ εὐαγγελίθη εἰς τὸν Κόσμον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλων. Ὅρα καὶ εἰς τὰς ὑποσημειώσεις τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ Θείου Ἰακώβου στίχ. 10.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „ Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ παῦτα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις,
„ καὶ φθόνους, (1) καὶ πάσας καταλαλιάς.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα παιδάζει ὁ Κορυφαῖος νὰ καθαρίσῃ τὸ ἐσωτὸν χωράφι τῶν ψυχῶν τῶν χριστιανῶν, ἀπὸ τὰς ἀκαθαρσίας τῶν παθῶν καὶ ἁμαρτιῶν. λέγοντας δὲ, πᾶσαν κακίαν, μὲ τὸ καθολικὸν αὐτὸ ὄνομα περιλαμβάνει κάθε εἶδος ἁμαρτίας. πλὴν ἀναφέρει καὶ μερικὰ εἴδη ἁμαρτίας, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μισῶν καὶ νὰ ἀποστρέφωνται οἱ χριστιανοί. ἤτοι κάθε δολιότητα, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ κάθε καταλαλιάν. ἡ δολιότης δὲ καὶ ὁ δόλος, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, ὅπως ὁρίζεται „ ἔστι δὲ δόλος κακοποιὸς λαθραία, ἐν προσποιήσει τοῦ βελ-
„ τίονος τοῦ πλησίον προσφερομένη. (ἐρωτ. εἰς τὸν λγ'. ψαλ. προκειμένου ῥητοῦ „ παῦσον τὴν γλῶσ-

(1) Ἐν ἄλλοις φόνους.

„ γλῶσσαν ἀπὸ κακῆ, καὶ χείλησε τὸ μὴ λαλῆσαι δόλον.) ταῦτα δὲ πάντα ἐμποδίζει, τόσον ἡ παλαιὰ Γραφὴ, ὅσον καὶ ἡ νέα. καὶ αἱ δύο γὰρ ὁμοῦ, καὶ πολὺ πρότερον ἡ παλαιὰ, προσάζει, κάνσας νὰ μὴ μεταχειρίζεται δολιότητα εἰς τὸν ἀδελφόν τε, ἔτε μὲ λογισμὸν, ἔτε μὲ λόγον, ἔτε μὲ ἔργον. „ ὁ πορδίση δόλῳ ἐν τῷ Ἐνειτε. (Λευϊτ. ιθ'. 16.) καὶ πάλιν „ ὅπαπάρατος ὁ τύπτων τὸν πλησίον δόλῳ. καὶ ἐρῦσι πᾶς ὁ λαός. Ἀμοιτο. (Δευτ. κζ'. 24.) Καὶ ὁ Δαβὶδ κατηγορεῖ ἐκείνες ὁπὸ ἔχεν δόλον εἰς τὰς γλώσσας των „ ταῖς γλώσσαις αὐτῶ ἐ- „ δολιῦσαν. κρίνων αὐτὸς ὁ Θεός. (Ψαλ. γ'. 13.) Καὶ πάλιν „ παῦσον τὴν γλῶσσάν σε ἀπὸ „ κακῆ, καὶ χείλησε τὸ μὴ λαλῆσαι δόλον. (Ψαλ. λγ'. 3.) καὶ ὁ Σολομὼν ἐλέγχει τὸς ἔχον- τας δόλες εἰς τὴν καρδίαν „ δόλος ἐν καρδία τεκταινομένε κακά. (Παρ. ιβ'. 21.) καὶ ὁ Ἱερε- μίας κατηγορεῖ ὅτι κάθε φίλος πορδεύεται μὲ δολιότητα „ πᾶς ἀδελφὸς πτέρνᾳ πτερνιεῖ, καὶ πᾶς „ φίλος δολίως πορδεύσεται. (Ἱερ. θ'. 4.) ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπόκρισιν προσάζει ὁ Σει- ράχ „ μὴ ὑποκριθῆς ἐν σόμασιν ἀνθρώπων. (Σειρ. ά. 26.) καὶ πάλιν „ ὁ ὑποκρινόμενος, „ σκανδαλισθήσεται. (Σειρ. λβ'. 16.) καὶ ἡ τε Ἰὼβ βίβλος λέγει „ Καὶ ὑποκριταὶ καρδία, „ τάξυσι θυμόν. (Ἰὼβ λς'. 13.) περὶ δὲ τε φθόνε ἀπαγγέλλει ὁ Τωβὶτ „ μὴ φθονησάτω „ σε ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ ποιεῖν σε ἐλεημοσύνην. (Τωβ. δ'. 16.) Περὶ δὲ τῆς καταλαλιᾶς οὕ- τω προσάζει ὁ Σολομὼν „ μὴ ἀγάπα καταλαλεῖν, ἵνα μὴ ἐξαρθῇς. (Παρ. κ'. 13.) καὶ ὁ Πα- τὴρ τε Δαβὶδ, ἐδίωκε τὸς καταλαλοῦντας ἀπὸ τὸν οἶκόν τε „ τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλη- „ σίον αὐτῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον. (Ψαλ. ρ'. 6.) τὴν ὑπόκρισιν ὅμως σαφέστερον κατηγορεῖ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἡ νέα Γραφή. ἐλέγχει γὰρ ὁ Κύριος καὶ ἐλεεινολογεῖ τὸς Γραμματεῖς, καὶ Φα- ρισαίες μὲ ταῦτα τὰ λόγια „ οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί. (Ματθ. κγ'. 23.) Καὶ πάλιν „ ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί. (Ματθ. ς'. 16.)

Φαίνεται μὲν δὴ, ὅτι ἡ ὑπόκρισις εἶναι μικρὸν ἁμάρτημα, κατὰ ὅμως εἰς ἐκείνες ὁπῦ τὸ ἐξεπάζειν, μεγάλῳ ἔχει τὸν κατάδικόν. διόπερ τὸ νὰ ἦναί τινας, θεῖον, κακὸς, ἔπειτα τὸ ὑποκρίνεται ἐμπροσθεν εἰς τὰ ὀμμάτια τῶ ἀνθρώπων πῶς εἶναι καλός. καὶ τὸ νὰ ἦναί τινας ἀκόλασος καὶ ἀσελγὴς, καὶ ἔπειτα νὰ ὑποκρίνεται πῶς εἶναι σώφρων. καὶ ὁ ἅρπαγος καὶ πλεο- νέκτης, πῶς εἶναι ἐλεήμων. καὶ ὁ λαίμαργος, πῶς εἶναι ἐγκρατής. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τὸ νὰ μὴ πράτ- τῃ τινας τὸν ἀρετὸν καθ' αὐτὸν ὡς καλὸν, καὶ δὰ μόνον τὴν θείαν εὐαρέσκειαν, ἀλλὰ διὰ τὸν δό- ξαν, καὶ ὑπόληψιν, καὶ ἀρέσκειαν τῶ ἀνθράπων: ταῦτα λέγω πάντα, εἶναι ἴδια μεγάλης ἀ- πιστίας, καὶ δυσεβείας. οἱ δὲ τὰ τοιαῦτα ἐργαζόμενοι ὑποκριταὶ, δὲν πράττουσι πλέον τὰ ἔρ- γαπων ὡσὰν νὰ ἦναι Θεὸς ὁπῦ βλέπει τὰ πάντα, καὶ ἔχει νὰ ἀπδώσῃ ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν μὲ δικαιοσύνην. ἀλλὰ τὰ πράττουσιν ὡσὰν νὰ μὴ ἦναι Θεὸς, καὶ νομοθέτης, καὶ κεντὴς δίκαιος εἰς τὸν Κόσμον: καὶ ἔτζι συχνατίζονται οἱ παλαίπωροι μὲ τὰς ποικίλας γνώμας, καὶ ὑπολήψεις, καὶ ἀρεσκείας τῶ ἀνθρώπων. καὶ λέγοντες, καὶ πράττοντες τὸ κακὸν, ὑποκρίνονται καὶ προσαποσιώ- νται, ὅτι λέγουσι καὶ πράττουσι τὸ ἀγαθόν. ὅθεν δικαίως περὶ τῶ τοιούτων ὑποκριτῶ εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ Ἡσαΐε „ ἐγγίζειμοι ὁ λαὸς οὗτος ἐν τῷ στόματι αὐτῦ, καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶ „ τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμῦ, μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες „ διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. (Ησ. κθ'. 13.) (1) αὐτὰ, λέγει, ὅλα τὰ κακὰ ὁπῦ ἀπαρίθμησα ἀνωτέρω, ἐρμηνεύει ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, διόπερ γράφητε ὦ χριστιανοί, καὶ μισήσα- τε. ἐσεῖς γὰρ ἀπεξενήθητε μὲ τὸν ἄφθαρτον, πνευματικὸν ὁμῦ καὶ σωματικὸν ζωόν. λοι- πὸν δὲν πρέπει πλέον νὰ κραπῶσθε ἀπὸ τὰς ἁμαρτίαν, ἥτις εἶναι φθορὰ, εἶα μὴ ὄν, καὶ εἶα ἀύπαρκτον καθ' ἑαυτό. ἐσεῖς ἀπεγεννήθητε μὲ λόγον ἀληθείας. λοιπὸν πρέπει νὰ μισῆτε τὸν

ὑπό-

(1) Κατὰ τῆς ὑποκρίσεως γράφει καὶ ὁ Θεόσοφος Νῆλος „ ἐκ „ ἔστι σκληρὸν ἡ θεοσέβεια, ἀδὲ χῆμα ἐπίπλασον ὁ εὐάρετος „ βίος. ἀλλ' ἐκεῖνο φαίνεσθαι χρὴ ὅπερ ἐσμέν, καὶ γυμνῶ δίχα „ προσαλύμματος ἐπιδείκνυσθαι τὸν τῆς ψυχῆς κατάσασιν, ἐκεῖ „ δὲ φρίξεις ἀλλοτρίας τῶ ἐπιτηδεύματος, σεμνῶ περιστέλλειν „ χήματι, καὶ κατηφείας παραπετάσματι τὸν ἐνυπάρχοσαν „ κρύπτειν θρασύτητα... μηδὲ τὰ τῆς ψυχῆς αἴσχη, ἀλλοτρίοις „ ἐπαμφίεσκειν ἱματίοις. περὶ γὰρ τῶ τοιούτων, διὰ τῶ Προφή- „ τε (Σοφονίε) φησιν ὁ Θεὸς „ ἐκδικήσω ἐπὶ πάντας τὸς ἐν- „ δεδυμένους ἱμάτια ἀλλότρια. (Σοφ. ά. 8.) ὡσάρ ὄνως, εἴ τι- „ νες ἀλλότριον κεχρημένοι ἱματίον, ἐπὶ πάντι ἡ ἐκδίκησις ἔ- „ σται... ἀλλ' ὅσοι κακίως ἐνεχόμενοι, τὸ μὴ ὄναρέπων ἐπιμορ- „ φάζονται χῆμα, ἄλλο τῆς σωφροσύνης φρονήσης, καὶ ἄλλο „ χηματιζόμενοι.... περὶ ὧν Ἡσαΐας φησὶν „ ἀφαιρήσεται „ Κύριος τὸ χῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. (Ησ. γ'. 17.) „ τὸ δὲ ἐνπαθὲς γυμνωθῆναι, τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅσον „ φοβερώτερον.... διὰ τῦτο πάλιν εἴρηκεν ὁ προφήτης. πᾶσαν „ σολὴν ἐπισωρημένην δόλῳ, καὶ ἱμάτιον μετὰ κατακλυσμῆς ἀ- „ ποτίσσειν. (Ησ. θ'. 5.) ὅτι πονηρὰν τῆς ἐν τῷ παρόντι „ βίῳ πλανῆς οἱ ἀπατεῶνες ἀλλάξονται τὴν ἐν τῷ μέλλοντι „ διαγωγὴν, πολὺ τῆς ἐνθάδε ὄψης ἐναντίαν ἐκεῖ κληρούμενοι „ τὴν κατάσασιν. σολὴν γὰρ ἐπισωρημένην δόλῳ, καὶ ἱμάτιον „ εἶπε, τὴν ἐκ τῆς ἐπιπλάσε δοκήσεως σεμνότητος περιγινομέ- „ νην τοῖς πιστοῖς ὑπόληψιν ἀληθοεικῶς αἰνιττόμενος. μετὰ „ καταβαγῆς δὲ ἀποτίσειν, τὴν μετὰ τὸ γυμνωθῆναι τῆς ψεν- „ δῶς δόξης ἐπαγομένην ἀπαράπαιτον κόλασιν. (Λόγ. πρὸς „ παρθένον τυπτήσασαν ἄλλην παρθένον) τὴν ὑπόκρισιν ὅπως „ ὁρίζει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ ὑπόκρισις δὲ, λανθάνουσα „ πιθεία. (Ἐν τοῖς πανυμερέσιν ὅροις.)

ὑπάρχουσιν καὶ τῶν δολιότητα, διὰ τὶ αὐτὰ δὲν εἶναι ἀλήθεια, ἀλλὰ ψεῦδος. ἐσεῖς σὺν θήκετε πρὸς ἀλλήλους μὲ δεσμὸν φιλαδελφίας καὶ ἀγάπης, ὡς ἀδέλφια πνευματικά. λοιπὸν πρέπει νὰ ἀποστρέφεσθε τὸν φθόνον, καὶ τὴν καταλαλιὰν, τὰ ὁποῖα δὲν σύνουσιν, ἀλλὰ χωρίζουσιν ἀνάμεσόν τους τὰς χριστιανὰς, καὶ προξενοῦσιν ἔχθρας, καὶ φόνους: καθὼς ὁ Κάϊν, διὰ τὸν φθόνον ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του. καὶ καθὼς οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσὴφ, φθονήσαντες αὐτὸν, τὸν ἐπώλησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον.

2. „ Ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσα-
„ τε, ἵνα ἐν αὐτῷ
3. „ Αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. (Ψαλ. λγ'.

Α'.

Διὰ τοῦτο ὁ Κορυφαῖος ἐδίδαξε τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἀποβάλλωσι πάσαν παλαιὰν κακίαν, ἡ ὁποία δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν χριστιανῶν, καὶ εἰς τὴν νέαν ζωὴν ὁποῦ ἔλαβον ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματος. τώρα λέγει ἐδῶ εἰς αὐτοὺς, νὰ καταρτώσωσι ζωὴν εὐάρεστον, καὶ ἁγίαν. καὶ καθὼς τὰ νεογέννητα βρέφη πίνοντα τὸ καθαρὸν γάλα τῆς μητρός των, αὐξάνουσι μὲ αὐτὸ κατὰ τὴν σωματικὴν αὔξησιν. ἔτζι, λέγει, καὶ ἐσεῖς χριστιανοὶ, ὡσὰν νεογέννητα καὶ ἄκακα βρέφη, πρέπει μὲ πολλὴν πόθον τῆς καρδίας σας νὰ ἀγαπᾶτε νὰ πίνετε, ὡσὰν σῦα λογικὸν γάλα, καθαρὸν ἀπὸ κάθε μίξιν κακίας, τὰς καινοτομίας σύνηθες, καὶ τὰς νέας διδασκαλίας τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, ἵνα μὲ τὰς τοιαύτας σύνηθες αὐξηθῆτε κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἕως ὁποῦ νὰ γενῆτε ἄνδρες τέλειοι. καθὼς καὶ ὁ Παῦλος γράφει „ μέχρις ὅτου καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς
„ τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον
„ ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. (Ἐφ. δ'. 13.) ἐσεῖς γὰρ οἱ χριστιανοὶ αὐτὸ καὶ ὀλίγοντι, ὅμως ἐγεύθητε μὲ τὴν πεῖραν καὶ πνευματικὴν αἴσθησιν, πόσον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι γλυκύτατος, πόσον χρηστότατος, καὶ πόσον ἀγαθότατος εἰς ἐκείνους ὁποῦ μὲ ἁπλότητα ψυχῆς, καὶ καθαρότητα καρδίας πλησιάζουν εἰς αὐτὸν, καὶ γεύονται μετὰ ἀπὸ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τῶν μυστηρίων, τὸ παναχραντον καὶ πανακήρατον αὐτοῦ σῶμα, πίνουσι δὲ ἀπὸ τὸ ἅγιον ποτήριον τὸ ζωηρρύτον, καὶ ζωοποιὸν αἷμά του. καθὼς καὶ τὰ βρέφη πίνουσι τὸ γάλα ἀπὸ τὸ βυζὶ τῆς μητρός των. ὅθεν καὶ ὁ εὔλαλος γλῶσσα τοῦ Χρυσοστόμου, γλαφυρὰ πολλὰ τόπου γράφει „ Μὴ
„ πίνωμεν ῥαθυμοῦντες τοιαύτης ἀξιωμένοι ἀγάπης τε, καὶ τιμῆς. οὐχ ὁρᾶτε τὰ παιδία μεθ' ὅσης
„ προθυμίας δράττεται τοῦ μαστοῦ; μεθ' ὅσης ὁρμῆς ἐμπήγνυσι τῇ θηλῇ τὸ χείλη; μετὰ τοσαύ-
„ της προσίωμεν καὶ ἡμεῖς τῇ τραπέζῃ ταύτῃ, καὶ τῇ θηλῇ τοῦ ποτηρίου τοῦ πνευματικοῦ. μᾶλλον δὲ
„ καὶ μετὰ πλείονος προθυμίας, ἑλκύσωμεν ὡς παιδία ὠμάζια τοῦ Πνεύματος τὸν χάριν, καὶ
„ μία ἡμῖν ἔσω σώζῃ, τὸ μὴ μετασχεῖν ταύτης τῆς τροφῆς. (Ὁμιλ. πβ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον).

Γάλα δὲ λογικὸν ὠνόμασεν ὁ Κορυφαῖος τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, ὄχι ὡς ἀτελῆ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀτελειότητα τῶν ὑποδεχομένων. ὅπου γὰρ καὶ ὁ Παῦλος γάλα ἐπότισε τοὺς Κορινθίους: ἤτοι τοὺς ἀτελεῖς, καὶ ταπεινὰς διδασκαλίας, διὰ τὶ ἐκεῖνοι δὲν ἐδύναντο νὰ χωρέσωσι τὰς τελείας, καὶ ὑψηλοτέρας. ὅθεν καὶ ἔγραφε. „ γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. ὅπου γὰρ
„ ἦτε. (α. Κορ. γ'. 2.) λέγεται δὲ γάλα ἀκόμη, καὶ διὰ τὶ τότε νεωστὶ εἶχεν ἐκχυθῆ εἰς τοὺς νεοφωτίστους Χριστιανοὺς, ἀπὸ τὰ νοητὰ, καὶ ἀπόῤῥητα, καὶ θεῖα βυζία τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τοῦ τῶν ὁποίων ἔλεγεν ὁ σοφώτατος Σολομὼν ἐν τῷ ἄσματι, ἐκ προσώπου τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. „ φιλησάτωμε ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ, ὅτι
„ ἀγαθοὶ μαστοί σου ὑπὲρ οἶνον. (Ἄσμ. ἀ. 2.) διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀρτιγέννητα βρέφη τοὺς χριστιανοὺς ἐκείνους ὠνόμασε, φανερώνοντας αἰνιγματωδῶς, ὅτι τότε νοητὰ εἶχον λάβει τὴν μυστικὴν, καὶ θείαν αἴσθησιν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. γεύσασθε δὲ εἶπε καὶ ὁ Δαβὶδ πρότερον, καὶ ὁ Κορυφαῖος τώρα ἐδῶ, διὰ νὰ φανερώσωσιν, ὅτι κάθε γνῶσις καὶ ἔλλαμψις Θεοῦ ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ διδομένη, ὅσον καὶ ἂν ἦναι τελεία, καὶ ὑψηλὴ, καὶ μεγάλη, ὅμως κατὰ σύγκρισιν ἐκείνης τῆς γνώσεως ὁποῦ μέλλει νὰ δοθῇ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, εἶναι μία ὀλίγη γεῦσις, καὶ σῦα πρόγευμα τροποντινα. ἡ δὲ μέλλουσα γνῶσις, εἶναι ὁ τέλειος χορτασμὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ χορτάσῃ ὁ νοῦς τῆς Μακαρίων: καθὼς ἐρμηνεύει ὁ σοφὸς Νικήτας. διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ ἔλεγε. „ χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου. (Ψαλ. ιζ'. 17.) (1)

4. „ Πρὸς

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων „ λεσιν ὁμωνύμως, αἱ τῆς ψυχῆς προσαγορεύονται δυνάμεις. ἦλγ'. ψαλμῷ λέγει „ πεπλάκαμεν, ὅτι τοῖς ἔξω μέ- „ ἐστὶ δὲ ἄρτος ἀληθινὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ ἡ σάρξ αὐτοῦ ἀλη-

4. „ Πρὸς ὃν προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀπο-
„ δεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ Θεῷ ἐκλεκτὸν ἔντιμον.
5. „ Καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικὸς,
„ ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέ-
„ κτους τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰς αὐτὸν, λέγει, τὸν χρηστότατον Χριστὸν, καὶ ἀγαθότατον Κύριον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ μέρους ἐγεύθητε τὴν γλυκύτητα, εἰς αὐτὸν πλησιάζετε πάντοτε χριστιανοὶ, καὶ ἀφιερόνετε τὸν ἑαυτόν σας, ὅς τις εἶναι πέτρα ζωντανὴ καὶ ἀκρογωνιαία. πῶς δὲ πλησιάζετε εἰς τὴν ἐκλεκτὴν ταύτην Πέτραν τὸν Κύριον; μὲ τὴν καὶ Χριστὸν ζωὴν καὶ πολιτείαν, τὴν καθαρὰν ὑπὸ κάθε κακίαν. ἐὰν γὰρ μὲ τοιαύτην καθαρὰν ζωὴν πλησιάζετε εἰς αὐτὴν, τόσον πολλὰ σύνεσθε μὲ τὴν ἀκρογωνιαίαν ταύτην Πέτραν, ὥστε ὀπᾶ, καθ' ὁμοιότητα ἐκείνης, γίνεσθε καὶ ἐσεῖς ὡσὰν ἄλλαις πέτραις, ὄχι αἰσθηταῖς, καὶ ἄψυχαις, ἀλλὰ αἰσθητικαῖς, καὶ ἔμψυχαις, καὶ λογικαῖς, κυλιόμενοι ὀπᾶ τῆς γῆς ἐλεύθερος, καὶ ἀνεμποδίστως, χωρὶς νὰ ἔχετε καμμίαν προσκόλλησιν, ἢ προσπάθειαν εἰς τὰ τῦ Κόσμυ πράγματα: καθὼς ἐπροφήτευσεν ὁ Ζαχαρίας εἰπὼν „ λίθοι ἅ-
„ γιοι κυλίονται ὀπᾶ γῆς αὐτῦ. (Ζαχ. δ'. 16.) ἔχει γὰρ συνήθειαν ἡ σῶσις νὰ κάμνῃ ὅμοια τὰ σύμβολα. καὶ ὄχι μόνον ἐσεῖς γίνεσθε τοιῦτοι, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας ἀδελφάς σας χριστιανὰς κάμνετε τοιύτας, διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ ἀδελφικῆς σνώσεως. καὶ ἔτζι ὅλοι ὁμῦ συναρμολογεῖσθε, καὶ κτίζεσθε ἐπάνω εἰς τὴν ἀληθῶς, καὶ κυρίως ζωντανὴν Πέτραν τὸν Χριστὸν, ὡσὰν ἐπάνω εἰς θεμέλιον ἄσειστον, καὶ ἀκρήμνιστον. τὴν ὁποίαν ταύτην Πέτραν, ἀπεδοκίμασαν μὲν, καὶ ἀπέβαλον οἱ παράφρονες, καὶ ἀνόητοι οἰκοδόμοι τῦ Ἰουδαίων, οἱ σταυρώσαντες τὸν Κύριον, ὁ δὲ παντοδύναμος, καὶ παύσοφος Θεὸς, ἀπέδειξεν αὐτὴν τὴν Πέτραν ἐκλεκτὴν, καὶ ἔντιμον: καθὼς ὁ Δαβὶδ προεφήτευσεν, εἰπὼν „ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κε-
„ φαλὴν γωνίας. παρὰ Κυρίυ ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν. (Ψαλ. ριζ'. 21.) καὶ ὁ Κύριος αὐέφερε τὴν προφητείαν ταύτην εἰς τὸς Ἰουδαίους ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ, προσθεὶς καὶ τοῦτο ὅτι „ ὁ πεσὼν ὀπᾶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν
„ δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. (Ματθ. κά. 44.) τί δὲ γίνεσθε, λέγει, μὲ τὴν οἰκοδομὴν αὐτὴν; πνευματικὴ κατοικία τῦ οἰκήσαντος εἰς ἐσᾶς, καὶ ἐμπεριπατήσαντος Θεῦ: καθὼς εἶπεν ἡ παλαιὰ Γραφὴ „ ὅτι οἰκήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (Λευ. κς'. 12.) καὶ ὁ Παῦλος „ ὑ-
„ μεῖς ἐστε ναὸς Θεῦ ζῶντος. (β'. Κορ. ς'. 16.) καὶ ὄχι μόνον κατοικία γίνεσθε τῦ Θεῦ, ἀλλὰ καὶ θυσιαστήριον ἅγιον, ἢ καὶ Ἱερεῖς τῦ Θεῦ. ἐπειδὴ καὶ ἠξιώθητε νὰ ἔχετε μέσα εἰς τὰς καρδίας σας ἐγκάτοικον τὸν μέγαν ἀρχιερέα Χριστόν: καὶ ἀπολύτως προσφέρετε θυσίας πνευματικὰς εἰς τὸν Θεὸν, καὶ Πατέρα. ποῖαι δὲ εἶναι αἱ θυσίαι αὐταί; εἶναι ἡ συντετριμμένη καρδία, καὶ τὸ τεταπεινωμένον Πνεῦμα, καθὼς εἶπεν ὁ Δαβὶδ „ θυσία τῷ Θεῷ Πνεῦμα συντετριμμένον. (Ψαλ. ν'. 18.) εἶναι ἡ θυσία τῆς αἰνέσεως καὶ δοξολογίας, περὶ ἧς γράφει ὁ αὐτὸς Δαβὶδ „ θυσία αἰνέσεως δοξάσει με. (Ψαλ. μδ'. 24.) εἶναι ἡ θυσία τῆς ἀδιαλείπτυ προσδυχῆς, καὶ ἡ θυσία τῆς καθολικῆς ἀρετῆς, καὶ δικαιοσύνης, περὶ ἧς ὁ αὐτὸς εἶπε „ τότε εὐδοκήσεις θυσίαν
„ δικαιοσύνης ἀναφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα. (Ψαλ. ν'. 20.)

Καὶ ἐπάνω εἰς ὅλα, θυσία τῷ χριστιανῶν ἡ εὐάρεστος τῷ Θεῷ εἶναι, τὸ νὰ θυσιάζεν καὶ νὰ ἀφιερώνεν ὅλας τὰς ὀπᾶθυμίας τῆς ψυχῆς, καὶ τᾶ σώματός των εἰς τὸν Θεὸν, ἀπεχόμενοι ὑπὸ κάθε πάθος, καὶ ἀκαθαρσίαν. περὶ ἧς γράφει καὶ παρακαλεῖ τὸς χριστιανὸς ὁ μακάριος Παῦλος λέγων „ Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τῦ Θεῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν
„ θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. (Ρωμ. ιβ'. 1.) καὶ ἕκαστον κάθε χριστιανὸς ὅλος ψυχῇ καὶ σώματι, εἶναι ὁ ναὸς τῦ Θεῦ, καὶ ὁ μὲν ἔσω ἄνθρω-
πος,

„ ἀληθὴς βρῶσις, ἀνάγκη τὴν ἡδονὴν τῆς διφροσύνης τᾶ ἄρτυ
„ διὰ γεύσεως ἡμῖν νοητῆς ἐγγίνεσθαι καὶ ὡς τὰ μέλιτος ἡ φύ-
„ σις, ἃ ποσῶν τῷ λόγῳ δύναται παραστῶσι τοῖς ἀπείροις,
„ ὅσον ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν αἰσθήσεως. ἅπως δὲ ἡ
„ χρηστότης τᾶ ἐρωτικᾶ λόγυ ἐναργῶς παραδοθῶσι διδασκαλίας
„ λόγοις δύναται, ἐὰν μὴ τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα ἐπιπλέον
„ βασανίσαντες δωσηθῶμεν τῇ οἰκείᾳ πείρᾳ τὴν χρηστότητα κα-
„ ταλαβεῖν τᾶ Κυρίυ. γεύσασθε δὲ εἶπε, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός.
„ ὅτι νῦν μὲν ἐκ μέρους γινώσκομεν καὶ δι' ἐσόπτρυ βλέπομεν,
„ καὶ αἰνίγματος τὴν ἀλήθειαν. ἦξει δέποτε ὁ νῦν ἐρέβων, καὶ
„ τὸ τέλειον τᾶτο τῆς χρηστότητος, εἰς τελειότητα ἡμῖν τῆς ἀπο-
„ λαύσεως καταστήσει. καλῶς δὲ εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι
„ διὰ τῆς πείρας καὶ γεύσεως καταλαμβάνεται ἡ χρηστότης τῦ
„ Κυρίυ. καὶ ὄχι διὰ λόγων ψιλῶν. διὰ τᾶτο εἶπεν ὁ Ἰώβ
„ εἰδὲ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κενοῖς; (Ἰώβ. ς'. 6.) οὐχὶ
ἁπλᾶ.

πος, εἶναι τὸ βῆμα τῦ ναῦ, ἡ δὲ καρδία, εἶναι ἡ ἁγία Τράπεζα. ὁ δὲ νᾶς, εἶναι ὁ Ἱερεύς, ἡ δὲ προαίρεσις, ἡ ἐπιθυμία τῦ ἀνθρώπυ, εἶναι ἡ θυσία, ἡ ὁλοκαύτωσις, τὴν ὁποίαν προσφέρει ὁ νᾶς εἰς τὸν Θεὸν ἐπάνω τῆς καρδίας. καθὼς ἔτζι παρωμοίωσε τὸν Χρυσορρήμονα, Ἰωάννης ὁ Εὐχαΐτων σῴζεται τροπαρίῳ τῦ προς αὐτὸν Κανόνος. (1) ὅλαις δὲ ἡ ἀνωτέρω θυσίαις ὁπῦ εἴπομεν, γίνονται δεκταῖς εἰς τὸν Θεὸν δι' μέσυ τῦ Ἰησῦ Χριςῦ. ἐπειδὴ καθὼς αὐτὸς εἶπεν „ οὐδεὶς ἔρχεται προς τὸν Πατέρα εἰμὴ δι' ἐμοῦ. (Ἰωαν. ιδ'. 6.) χρεὼν καὶ ὁ Παῦλος λέγει τὰ αὐτὰ μὲ τὸν Κορυφαῖον. γράφει γὰρ „ δι' αὐτῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι „ ἐν ἑνὶ Πνεύματι προς τὸν Πατέρα. ἄρα ἔν ἐκ ἔτι ἔσε ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν „ ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τῦ Θεῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποςόλων καὶ Προφητῶν, „ ὄντος ἀκρογωνιαίυ αὐτῦ Ἰησῦ Χριςῦ. ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογυμένη, αὔξει εἰς ναὸν „ ἅγιον ἐν Κυρίῳ. ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον Θεῦ ἐν Πνεύματι. (Ἐφ. β'. 18.)

6. „ Διό καὶ περιέχει ἐν τῇ Γραφῇ. Ἰδὲ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον „ ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιςεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ „ καταισχυνθῇ. (Ἡσ. κή. 16.)

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Κορυφαῖος εἰς τὰς χριςιανάς. μὴ σοχαθῆτε ὦ ἀδελφοὶ, ὅτι ἐγὼ μόνος τώρα νεωςὶ σᾶς κηρύττω, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι πέτρα ζωνταν̀ή: καὶ ὅτι νὰ πιςεύετε εἰς αὐτὸν, καὶ δι' αὐτῦ τῆς εἰς αὐτὸν πίςεως νὰ προσφέρετε θυσίας πνευματικὰς εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὄχι: τῦτο τὸ ἐκήρυξε προτίτερα ἀπὸ ἐμένα αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ Πατὴρ, λέγων διὰ τῦ Ἡσαΐα „ διὰ τῦτο ἄτω λέγει Κύριος Κύριος. Ἰδὲ ἐγὼ ἐμβάλλω εἰς τὰ θεμέλια „ Σιὼν λίθον πολυτελῆ, ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον εἰς τὰ θεμέλια αὐτῆς. καὶ ὁ πιςεύων „ (ἐπ' αὐτῷ δηλαδὴ) ὲ μὴ καταισχυνθῇ· καὶ θήσω κρίσιν εἰς ἐλπίδα, καὶ ἡ ἐλεημοσύνημε „ εἰς σαθμές. (Ἡσ. κή. 16.) Σιὼν δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Θεὸς τὴν ἐκκλησίαν. Σιὼν θέλει νὰ εἰπῇ, τὴν ἱερὸν Μηξοφαΐν, διαφῶσα σαφῶς. τοιαύτη δὲ βέβαια εἶναι καὶ ἡ ἐκκλησία, ἥτις ψάλλει προς τὸν Θεὸν μὲ τὰ Προφήτε Δαβὶδ „ ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή με, ποσαπλῶς σοι ἡ „ σάρξ με, ἐν γῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀβάτῳ, καὶ ἀνύδρῳ (Ψαλ. ξβ'. 2.) Καὶ πάλιν „ ἐδίψησεν ἡ „ ψυχήμου προς τὸν Θεὸν τὸν ἰχυρὸν τὸν ζῶντα. (Ψαλ. μά. 2.) λίθον δὲ πολυτελῆ, καὶ ἀκρογωνιαῖον ὠνόμασε τὸν Θεὸν λόγον, καὶ Σωτῆρα παύτων καὶ λυτρωτὴν, περὶ ὗ εἶπεν ὁ Προφήτης Δανιὴλ „ ἐθεώρυν ἕως ὗ ἐτμήθη λίθος ἐξ ὄρυς ἄνευ χειρῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα „ ὅπῦ τὰς πόδας τὰς σιδηρᾶς καὶ ὀσρακίνας, καὶ ἐλέπτυνεν αὐτὰς εἰς τέλος.... καὶ ὁ λίθος ὁ „ πατάξας τὴν εἰκόνα, ἐγενήθη ὄρος μέγα, καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν. (Δαν. β'. 34.) ταῦτα δὲ τὰ λόγια προεδήλωνε τὴν ἀπὸ τῆς Παρθένε γέννησιν τῦ Χριςῦ χωρὶς σπυρὸς ἀνδρὸς, καὶ τὴν

---

(1) Διά τῦτο καὶ ὁ μέγας ἐν Παβάσι Βαρσανάφιος ἀποκρινόμενος προς τὸν ἐρωτήσαντα Διάκονον, ἀλληγορεῖ τὰ τῆς θείας λειτυργίας μυςήρια, καὶ λέγει, ὅτι παῦτα ἐνεργῦνται πνευματικῶς, καὶ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τὸ ἀνθρώπυ „ κραυγάζει ἀ„ διαλείπτως ὁ νᾶς ἐν τῷ ναῷ τῦ ἔσω ἀνθρώπυ τὸν ἐπινίκιον „ ὕμνον τῆς μεγαλοφρεπᾶς δόξης τῦ Θεῦ ἡμῶν. ἅγιος ἅγιος „ ἅγιος Κύριος Σαβαὼθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς, καὶ ἡ γῆ τῆς δό„ ξης σε. ἀπὸ δὲ τῆς φρικτῆς καὶ φοβερᾶς φωνῆς τὰ κηρύγματος τῦτο, ἐκπίπτει τρέμων ὁ Διάβολος ἀπὸ τὰς αἰχμαλώτυ „ ψυχῆς. φυγαδεύονται δὲ θορυβύμενοι, καὶ καταισχυνόμενοι „ οἱ δαίμονες, ἀφεύτες αὐτὴν ἐλεύθεραν τῆς δυλείας αὐτῶν. καὶ „ βλέπει λοιπὸν ὅτι ἀνέτειλεν αὐτῇ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. καὶ „ προσέχουσα βλέπει τὴν ὑπερφυᾶ τῦ ἀθανάτυ αἰμνᾶ, καὶ ἐ„ πιποθεῖ ἐμπλησθῆναι τὰ σώματος αὐτῦ, καὶ τὰ αἵματος. καὶ „ τότε ἀκύει τὸ μεγαλοφώνυ Δαβὶδ βοῶντος „ γεύ„ σασθε, καὶ ἴδετε ὅτι χρηςὸς ὁ Κύριος. καὶ προσελθοῦσα ἐν „ φόβῳ, κοινωνὸς γίνεται τῦ σώματος αὐτῦ, καὶ τῦ αἵματος, „ καὶ ἀνεξάλειπτος γίνεται ἡ γεῦσις ἐν αὐτῇ, φυλάττουσα αὐτὴν „ ἀπὸ παντὸς πάθυς. (Ἀποκρ. σλζ'.) Καὶ παρὰ τῷ Ἀνυσασίῳ δὲ τῷ Ἀντιοχείας θέρεται τις ἀνὴρ ἡσυχαςὴς, καὶ θεο„ φόρος, ἐρωτηθεὶς παράτινος, πῶς ὑπομένει ἐν τῇ ἡσυχίᾳ „ χεχωρισμένος ἀπὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἱερῶν Συναξέων. ὁ δὲ τις „ ἀπεκρίθη παῦτα „ Πᾶσαι αἱ συνάξεις, καὶ λατρεῖαι, καὶ „ ἑορταὶ, διὰ τῦτο γίνονται ὡ ἄνθρωπε, ὅπως καθαρισθῇ ὁ „ ἄνθρωπος ἀπὸ ἁμαρτιῶν αὐτῦ, καὶ οἰκήσῃ ἐν αὐτῷ ὁ Θεὸς, „ ὡς γέγραπται, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω. „ Καὶ ὅτι ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρμε, καὶ μονὴν παρ' „ αὐτῷ ποιήσομεν. ἐπαὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος ναὸς ἔμψυχος γένηται „ τῦ Θεῦ, ἁρίσαται ἡ θεοφόρος ψυχὴ ἀπὸ παντὸς πάθυς ἐκ„ κλησιῶν αἰδηρῶν, καὶ σωμάτων, καὶ ἑορτῶν ἀνθρωπίνων. σύ„ δυν γὰρ ἐν ἑαυτῇ ἔχει τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν ἀρχιερέα, „ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἁγιαςικὸν πῦρ. σύδον τὴν ἀληθῆ θυσίαν „ τῷ Θεῷ Πνεῦμα συντρίβραμένον. σύδον τὸ θυσιαςήριον, καὶ τὸ „ ἱλαςήριον τῶν ἁμαρτιῶν τὸ πνευματικὸν θάκρυον. σύδον τὴν „ ἄνω βασιλείαν καὶ Ἱερυσαλήμ. ἡ βασιλεία γάρ φησι τῶν ὐ„ ρανῶν, ἐντὸς ὑμῶν ἐςι. καὶ λοιπὸν ὡς πνευματικὰς τοὺς πνευ„ ματικοὺς ὀφθαλμοὺς, πνευματικὰς θυσίας προσφέρε. Πνεῦ„ μα γὰρ ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνητὰς αὐτῦ ἐν πνεύματι καὶ „ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. παῦτα γάρ τὰ ὁρώμενα, πρόσκαιρα „ εἰσὶν, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος. εἴτε θυσίαι, εἴτε προσφοραί. τὰ „ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια, ἅτινά εἰσι τὰ ἐν πνεύματι καὶ ἀ„ λήθεια ἐν τῇ καρδίᾳ τὰ θεοφόρα. (Ἀποκρ. β'.) λέγει δὲ καὶ „ ὁ Ἀλέξανδρεὺς Κύριλλος „ ἡμεῖς νοητῶν καὶ πνευματικῶν „ ἀποπληρῶντες λατρείαν, προσεπαγόμεθα προτκομίζαν εἰς ὀσ„ μὴν εὐωδίας πᾶσα τροπὴ ἐπιτηδείας, πίςιν, ἐλπίδα, ἀ„ γάπην, δικαιοσύνην, ἐγκράτειαν, ἀκτητοπαύρους δοξολογίας. „ ἄυλος γὰρ αὕτη θυσία τῷ ἀύλῳ καὶ κοσμῷ προσφέρεται Θεῷ. „ καὶ νοητῆς εὐκοσμίας ἀνάθημα, τῆς ἀληθῶς εὐζώτας οἱ πρό„ τοι. καθόλυ γὰρ ὁ χριςιανὸς ἡρεμίας, καὶ ἡσυχίας οἰκήτωρ „ ἐςι. (ἐκ τῶν κατὰ Γελάσιν.)

τῷ μεγαλειότητα καὶ δόξαν αὐτῷ, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλον τὸν οἰκουμένην. Πολυτελῆ μὲν ἐν ὠνόμασε τὸν Κύριον, διὰ τὸν πολὺν πλοῦτον, καὶ τὸ πλήρωμα τῆς θείας χάριτος, ὅπερ ἐκατοίκει ἐν αὐτῷ σωματικῶς. Περὶ δὲ εἶπεν ὁ Ἰωάννης „ Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ „ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. (Ἰωαν. α'. 16.) ἐκλεκτὸν δὲ, καὶ ἔντιμον, „ διὰ τὸ ἐξαίρετον κάλλος τῆς θείας φύσεως. Περὶ δὲ εἶπεν ὁ Δαβίδ. „ ὡραῖος κάλλει παρὰ „ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. (Ψαλ. μδ'. 3.) καὶ ἡ ἁσματίζουσα νύμφη: ἤτοι ἡ ἐκκλησία ἔλεγεν „ ἀδελφιδός μου λευκὸς καὶ πυρρὸς, ἐκλελογισμένος ἀπὸ μυριάδων. (Ἆσ. ε'. 10.) καὶ πάλιν „ εἶδος αὐτοῦ ὡς λίβανος, ἐκλεκτὸς ὡς κέδρος. (αὐτόθ. 16.)

Ἀκρογωνιαῖον δὲ αὐτὸν εἶπεν, ὡς ἀρχικὸν καὶ παντοκρατορικὸν, καὶ σωτηρικὸν τῶν ἐθνῶν, καὶ τῶν ὑπηκόων. καὶ τῶν δύο λαῶν Ἰουδαίων, καὶ Ἐθνικῶν. τοῦτο γὰρ ἔχει φύσιν νὰ κάμνῃ ἡ ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ τοίχου διεσκομμένη πέτρα: τὸ νὰ σωμάσῃ δηλαδὴ τοὺς δύο τοίχους, καὶ τὰ ἄνω, καὶ κάτω μέρη τῆς οἰκοδομῆς. εἶπε δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὅτι θέλει ἐμβάλλει τὸν λίθον αὐτὸν εἰς τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας ὡσὰν ὑποβάθραν, καὶ ῥίζαν, καὶ κεφαλὴν, καὶ θεμέλιον τῆς εἰλικρινοῦς πίστεως ὅλων τῶν Ἐθνῶν, καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῆς οἰκοδομῆς ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. καθὼς καὶ ὁ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτοῦ „ Καὶ αὐτὸς ὄζει πρὸ πάντων, καὶ τὰ „ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτὸς ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρ„ χὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων. (Κολ. α'. 18.)

Ἐκεῖνο δὲ ὁπού εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, καὶ ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ τὸ, ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ ὁ μὴ καταισχυνθῇ, τοῦτο λέγω, δείχνει φανερὰ τὸν Χριστὸν πῶς εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς, καὶ πῶς ἔγινεν ἄνθρωπος ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων. ἐπειδὴ ὅποιος πιστεύει εἰς ἄνθρωπον ψιλὸν, αὐτὸς, ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀκαταίσχυντος, καὶ ἀκατηγόρητος, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἐπικατάρατος: καθὼς ὁ Προφήτης Ἱερεμίας λέγει. „ ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος, ὃς τὸν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον. (Ἱερ. ιζ'. 1.) λοιπὸν ὁ πολυτελὴς λίθος ἔτος, καὶ ἀκρογωνιαῖος, ὁ σωσάμενος τὰ ἀμφότερα, καὶ ποιήσας αὐτὰ ἕν, κατὰ τὸν Παῦλον λέγοντα „ Χριστὸς ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα (ἤτοι „ τοὺς Ἀγγέλους, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἐθνικοὺς) ἕν. (Ἐφ. β'. 14.) αὐτὸς, λέγω, ὁ λίθος, εἶναι Θεὸς ἀληθινός. τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων καὶ ὁ θεσπέσιος Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας ἔτσι λέγει „ τεθεμελίωκε τοίνυν τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὢν „ θεμέλιος, ἐφ' ᾧ καὶ ἡμεῖς ἐποικοδομούμεθα, ὡς λίθοι πολυτελεῖς καὶ τίμιοι, εἰς ναὸν ἅγιον, „ εἰς κατοικητήριον Θεοῦ ἐν Πνεύματι. ἀκλόνητος δὲ παντελῶς ἡ Ἐκκλησία, Χριστὸν ἔχουσα τὸν „ θεμέλιον, καὶ ἀπαράσειστον ὑποβάθραν. Ἰδὲ γὰρ τίθημί φησι τὰ θεμέλιά σου λίθον ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον ἔντιμον, καὶ ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν ὁ μὴ καταισχυνθῇ. (Βιβλ. δ'. λόγ. β'. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

7. „ Ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ, λίθος, ὃν ἀ„ πεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω„ νίας. (Ψαλ. ριζ'. 21.) καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα „ σκανδάλου. (Ἡσ. η'. 14.)

8. „ Οἵ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν.

Πολλὰ ἁρμοδίως ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ, εἰς μὲν τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν ἔντιμον, καὶ ἀκρογωνιαῖον Χριστὸν ἔδωκε τὴν τιμήν: εἰς δὲ τοὺς ἀπειθοῦντας καὶ μὴ πιστεύοντας, ἔδωκε τὴν ἀποβολὴν, καὶ τὴν ἔκπτωσιν. διὰ τί, καθὼς ἐκεῖνος ὁπού πιστεύει εἰς τὸν Χριστὸν δὲν καταισχύνεται, ἐπειδὴ καὶ ἀξιώνεται τὴν πρὸς τὸν Θεὸν φιλίαν καὶ οἰκειότητα: ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ ἐκεῖνος ὁπού δὲν πιστεύει εἰς τὸν Χριστὸν, μακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ κρημνίζεται ἀπὸ τὴν θείαν οἰκοδομήν. τὸ ὁποῖον τοῦτο φανερῶς ἠκολούθησεν εἰς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων. οἵτινες ἐπειδὴ ἀπεδοκίμασαν τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον Χριστὸν, διὰ τοῦτο ἀπεδοκιμάσθησαν καὶ αὐτοὶ διὰ τὸν Χριστὸν καὶ ἐσυντρίφθησαν, καὶ ἀπωλέσθησαν. καὶ τοῦτο προδηλῶν ὁ Ἡσαΐας ἔλεγε: διὰ τοῦτο εἶπε περὶ τοῦ θεανδρικοῦ παιδίου Ἐμμανουὴλ, καὶ περὶ τοῦ μεγάλου καὶ καινοῦ τόμου τῆς ἀειπαρθένου Προφήτιδος: „ Κύριον αὐτὸν ἁγιάσατε, καὶ αὐτὸς ἔσαι σου φόβος. καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῷ πεποιθὼς ᾖς, ἔσαι σοι „ εἰς ἁγίασμα, καὶ οὐχ ὡς λίθου προσκόμματι συναντήσεσθε, οὐδὲ ὡς πέτρας πτώματι. οἱ „ δὲ οἶκοι Ἰακὼβ ἐν παγίδι, καὶ ἐν κοιλάσματι ἐγκαθήμενοι ἐν Ἱερουσαλήμ. διὰ τοῦτο ἀσθενήσουσιν ἐν αὐτοῖς πολλοὶ, καὶ πεσοῦνται καὶ συντριβήσονται. (Ἡσ. η'. 13.) ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἀπειρόκαλοι Ἰουδαῖοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἁγιάσουν καὶ νὰ φοβοῦνται ὡς Κύριον καὶ Θεὸν τὸν ἴδιον,

τὸν

τὸν Υἱὸν τῆς Παρθένε καὶ Προφήτιδος τὸν ταχέως σκυλδύσαντα, καὶ ὀξέως ποιήσαντα τὴν σκύλων τλὼ φρονομλὼ, διὰ τῦτο ἐφάνηκαν ἀδώλατοι, καὶ ἔπεσαν εἰς τὸν ζῶντα λίθον τῦτον καὶ ἐσωμτελίφθησαν.

Ἀσαφὲς δὲ εἶναι τὸ ῥητὸν τῦ Κορυφαίε διὰ τλὼ ἔλλειψιν ὁπῦ ἔχει. ὅπερ ὕπως ἀναπληρῦται καὶ τὸν Ἱερὸν Μητροφάνη „ ἀπειθῦσι δὲ, εἰς ἀτιμίαν ἔσαι ὁ λίθος, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο„ δομῦντες. καὶ τὰ ἑξῆς. διὰ τί; ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μλὼ ἀπεδοκίμασαν τὸν λίθον αὐτὸν, καὶ ἀπέβαλον ἀοήτως, καὶ δοὺ ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀναλάβωσιν εἰς τλὼ πρὸς Θεὸν οἰκοδομλώτως, διὰ τλὼ πολλλὼ ἀγνωσίαν τως. ὁ δὲ λίθος ὕπος, μὲ τὸ νὰ ἦναι Θεὸς παντοδυνάμος, ἔγινεν εἰς κεφαλλὼ γωνίας. (1) εἶπε δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἐκεῖνοι ὁπῦ σκοντάβωσι, καὶ ἀπειθῦν εἰς τὸν λόγον τῦ Εὐαγγελίε, αὐτοὶ ἐπέθησαν εἰς τῦτο: ἤτοι καὶ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, ὄχι ὑπὸ τὸν Θεὸν ἐδιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ ὦσιν ἀπειθεῖς, ἄπαγε! ἀδεμίαν ἠδὺ αἰτίαν ἀπωλείας προξενεῖ ὁ παντων θέλων τλὼ σωτηρίαν Θεός. ἀλλ' αὐτοὶ ὑπὸ λόγων ἐπέθησαν εἰς τὸ νὰ ἀπισήσωσιν, μὲ τὸ νὰ ἦναι αὐτεξύσιοι, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐκαπάρτισαν τὸν ἑαυτόν τως σκλὴν ὀργῆς, καὶ ἀπειθείας, διὰ τῆς ἐδικῆς των προαιρέσεως.

9. „ Ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν. (Ἡσ. μγ'. 20.) βασίλειον ἱεράτδμα. „ Ἔθνος ἅγιον. (Ἐξ. ιθ'. 6.) λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς „ ἀρετὰς διαγγείλητε. (Ἡσ. μγ'. 21.) τῦ ἐκ σκότως ὑμᾶς „ καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτῦ φῶς.

10. „ Οἱ ποτὲ δ λαὸς, νυῦ δὲ λαὸς τῦ Θεῦ. οἱ δκ ἠλεημένοι, νῦν „ δὲ ἐλεηθέντες. (Ὡσ. β'. 23.)

Ἐκεῖνοι μλὼ, λέγει, ὁπῦ ἀπείθησαν καὶ δοὺ ὑπῆςδσαν εἰς τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον Χριστὸν, ἔπεσον διὰ τλὼ ἀπείθειαν τως ὑπὸ τλὼ πρὸς Θεὸν οἰκοδομλὼ, καὶ δοὺ συνοικοδομήθησαν μὲ αὐτόν. ἐσεῖς δὲ ὁπῦ ὑπῆςδσατε εἰς τὸν Χριστὸν, συνοικοδομεῖσθε μὲ τὸν ἀκρογωνιαῖον αὐτὸν λίθον, καὶ γίνεσθε γένος τῦ Θεῦ ἐκλεκτόν. διὰ τί σᾶς ἐξέλεξεν ὁ Θεὸς ὑπὸ ὅλες τὲς ἀνθρώπως, καὶ σᾶς ἐκάλεσε κατ' ἐκλογλώ. (ά. Θεσσ. ά. 4.) καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας. „ ἔδωκα ποταμὺς „ ἐν τῇ ἀνύδρῳ ποτίσαι τὸ γένος μς τὸ ἐκλεκτόν. (Ἡσ. μγ'. 20.) γίνεσθε βασίλειον Ἱεράτδμα, καὶ Ἔθνος ἅγιον, ἐπειδὴ ἐγίνετε βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς τῦ Θεῦ καὶ Πατρὸς διὰ μέσε τῦ Υἱῦ τε Ἰησῦ Χριστῦ, ὡς μαρτυρεῖ ἡ Ἱερὰ Ἀποκάλυψις „ Καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς τῷ „ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτῦ. (Ἀποκ. ά. 6.) καὶ ἐπειδὴ ἡγιάσθητε διὰ τῦ ἁγιασμῦ τε ἁγίε Πνεύματος, καθὼς εἶπεν εἰς τὲς προπάτοράς σας ὁ Θεὸς „ ὑμεῖς δὲ ἔσεσθέμοι βασίλειον Ἱεράτδμα, „ καὶ Ἔθνος ἅγιον. (Ἐξ. ιθ'. 6.) γίνεσθε ἀκόμη καὶ λαὸς εἰς περιποίησιν: ἤτοι εἰς τὸ νὰ εἶσθε κτῆμα τε ἰδίε Θεῦ. ἐπειδὴ καὶ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκεμένιον, ὅλοι μετὰ οἱ ἄνθρωποι εἶναι κτίσματα τῦ Θεῦ. κτήματα δὲ τῦ Θεῦ δοὺ εἶναι ὅλοι, ἀλλὰ μόνοι οἱ δίκαιοι οἱ φυλάττοντες τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ. διὰ τί δὲ σᾶς ἔκαμε λαόν τε καὶ ὑπόκτημά τε, καὶ κληρονομίαν του; διὰ νὰ φανερόνετε, λέγει, εἰς ὅλον τὸν Κόσμον τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰς θεοφρεπεῖς τελειότητας τῦ Θεῦ καὶ Πατρός σας: ὅς τις σᾶς ἐκάλεσεν ὑπὸ τὸ σκότος τῆς πλάνης, καὶ ἁμαρτίας, εἰς τὸ θαυμαστὸν καὶ πολυύμνητον, καὶ ἀπρόσιτον φῶς τῆς αὐτῦ θεογνωσίας καὶ πίστεως, καθὼς προεῖπεν ὁ Ἡσαΐας „ λαόν μς ὃν περιεποιησάμλω τὰς ἀρετάς μς διηγεῖσθαι. (Ἡσ. μγ'. 21.) πῶς δὲ ἔχετε νὰ φανερώνετε τὰς ἀρετὰς τῦ ἐπουρανίε Πατρός σας; ἴσως καὶ ἐσεῖς μιμεῖσθε τὰς ἀρετάς τε, ὅσον εἶναι δυνατὸν σας, καὶ πράττετε τὰ καλὰ ἔργα. τῦτα δὲ βλέποντες οἱ ἄνθρωποι, δοξάζεν τὸν Θεὸν, καὶ Πατέρα λέγοντες. Δόξα σοι ὁ Θεός! ὁπῦ διείσκονται οἱ χριστιανοὶ εἰς τὸν Κόσμον, καὶ λάμπεν μὲ τὰς ἀρετὰς ὡς φωσῆρες. δόξα σοι Πάτερ ἐπουράνιε! ὁπῦ ἔχεις τοιαῦτα τέκνα καὶ μαθητὰς, οἵτινες γίνονται παράδειγμα εἰς τὲς λοιπὲς ἀνθρώπως κάθε καλῦ, καὶ εἶναι μιμηταὶ τῆς ἐδικῆς σε ἀγαθότητος. ὅπω δὲ καὶ ὁ Κύριος μᾶς ἐπρόσταξε νὰ κάμνωμλω εἰπών. „ „ ὅπω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, „ καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. έ. 16.) τῦτα βεβαιῶν καὶ ὁ „ θεῖος Χρυσόστομος λέγει „ τί γὰρ ἂν εἴη μακαριώτερον ἀνθρώπε, ὅταν ὅπω πολιτδήται,

ὥστε

(1) Η" καὶ ὕπως ἀναπληρῦται κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον καὶ τιμὴ, τοῖς δὲ ἀπειθῦσιν ἔσε λίθος προσκόμματος, ὃν ἀπεδο- Οἰκεμένιον „ ὑμῖν μὲν τοῖς πιςδυσιν, ὁ λίθος ὁ ἀτιμως ἴσως κίμασαν οἱ οἰκοδομῦντες, καὶ τὰ ἑξῆς.

„ ὥστε τὺς ὁρῶντας ἐκπλήττεσθαι καὶ λέγειν. δόξασοι ὁ Θεός! πόταποί εἰσιν οἱ χρισιανοί; „ πόσῳ ὑπερδείκνυται φιλοσοφίαν! πῶς ὑπερορῶσι τῶν παρόντων! πῶς ἅπαντα σκιὰ αὐτοῖς, καὶ „ ὄναρ λελόγισαι! καὶ ἡδονὴ τῶν ὁρομένων προσετήκασιν. ἀλλὰ καθάπερ ἐν ξένῃ πολιτευόμενοι, „ ὕπως ἅπαντα διαφράττονται! (ὁμιλ. ζ'. εἰς τὸ Γένεσιν).

Ὅλως δὲ τὺς ἐπαίνους τούτους λέγει πρὸς τὺς ἐξ Ἰουδαίων χρισιανοὺς ὁ μέγας Ἀπόστολος, δανειζόμενος αὐτοὺς ἀπὸ τὰς ἁγίας Γραφὰς, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι αὐτὸς ἀπὸ λόγου τὺς ἐπαινεῖ, καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ μὴ δώσῃ ὑποψίαν ὅτι τὺς κολακεύει. Ἔπειτα σοφαζόμενος μήπως οἱ ἔπαινοι αὐτοὶ τὺς κάμουν νὰ ὑπερηφανευθῶν, ἢ νὰ πέσουν εἰς ἀμέλειαν: διὰ τοῦτο παρακάτω λέγει „ οἱ ποτε ὁ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες. ὡσαὐτὼ νὰ τὺς λέγῃ ἔτζι. μὴ νομίσετε ὦ χρισιανοὶ, ὅτι ἐγίνετε γένος ἐκλεκτὸν, καὶ βασίλειον Ἱεράτευμα, καὶ Ἔθνος ἅγιον, διὰ τί καταγεσθε ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἀβραάμ. ὄχι: μὴ ἀπατᾶσθε ἀπὸ τὸν λογισμὸν αὐτὸν, καὶ ὑπερηφανεύεσθε. ἐπειδὴ ὁ Ἀβραὰμ ὁ προπάτωρας, ἅτε βασιλεὺς ἦτον, οὔτε Ἱερεύς. ἀλλὰ ἐγίνετε γένος ἐκλεκτὸν, καὶ βασίλειον Ἱεράτευμα, διὰ τί ἀνεγνωνίσθητε διὰ τῆς πίσεως ἀπὸ τὸν Χρισόν. ἐπειδὴ ὁ Χρισὸς ἦτον Ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, ἦτον καὶ βασιλεὺς ὡς ἐκ τῆς βασιλικῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καταγόμενος. διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀπὸ τοῦ Χρισοῦ ἠξιώθητε νὰ γένητε καὶ ἐσεῖς βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ, ὡς φωνεῖ ὁ Ἡσαΐας „ ὑμεῖς δὲ Ἱερεῖς Κυρίου „ κληθήσεσθε, λειτουργοὶ Θεοῦ. (Ἡσ. ξά. 6.) καὶ ἀπὸ τὸ ἔλεος καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Χρισοῦ ἠξιώθητε νὰ γένητε λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἐσεῖς ὁποῦ πρότερον δὲν εἴσθε ἄξιοι νὰ ὀνομάζεσθε λαός του, καὶ νὰ ἐλεηθῆτε παρὰ Θεοῦ, ἐσεῖς ὁποῦ πρότερον δὲν εἴσθε ἄξιοι νὰ ὀνομάζεσθε ἐλεημένοι: καθὼς προλαβὼν εἶπεν Ὡσηὲ ὁ Προφήτης „ Καὶ εἶπε. κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. οὐ λαός μου. „ διότι ὑμεῖς οὐ λαός μου, καὶ ἐγὼ οὐκ εἰμι ὑμῶν. (Ὡσ. α'. 9.) Καὶ πάλιν „ Καὶ ἔσαι ἐν τῷ „ τόπῳ, ὃ ἐρρέθη αὐτοῖς. οὐ λαός μου ὑμεῖς κληθήσονται καὶ αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος. (αὐτόθ. 10.) Καὶ πάλιν „ εἴπατε τῷ ἀδελφῷ ὑμῶν, λαός μου: καὶ τῇ ἀδελφῇ ὑμῶν, ἠλεημένη. (Ὡσ. β'. 1.) (1)

11. „ Ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους ἀπέ- „ χεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς „ ψυχῆς.

Συνήθεια εἶναι εἰς τοὺς διδασκάλους, ὕστερα ἀπὸ τὸν δογματικὸν λόγον, νὰ προσφέρουσιν εἰς τὺς διδασκομένους καὶ τὸν ἠθικόν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος, ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ἱκανὰ περὶ δογμάτων, περί τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ περὶ τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου Χρισοῦ, καὶ περὶ τῆς εἰς αὐτὸν πίσεως: τώρα ἐδῶ κινεῖ τὸν λόγον του περὶ τῶν ἠθῶν, καὶ λέγει πρὺς τοὺς χρισιανούς. ἀγαπητοί μου ἀδελφοί. διὰ τί δὲ ὀνομάζει αὐτοὺς ἀγαπητούς; ἢ κατὰ τὸν Μιχοφαίη διὰ τί ἀγαπᾶσιν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας τὸν ὄντως ἀγαπητὸν, καὶ ἱρασὸν, καὶ ἐφετὸν, Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρισὸν, περὶ οὗ ὁ Ἡσαΐας μὲ εἶπε πρότερον „ ἄσω δὴ τῷ ἠγα- „ πημένῳ ἆσμα τοῦ ἀγαπητοῦ. (Ἡσ. ε'. 1.) Καὶ ὁ Δαβὶδ „ ᾠδὴ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ. (Ψαλ. μδ'. 1.) ὁ δὲ ἄρχος Πατὴρ, ὕστερον ἐξ οὐρανοῦ ἀνεβόησεν „ οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός. (Ματ. γ'. 17.)

Ἡ καὶ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον, ἀγαπητοὺς αὐτοὺς ὀνομάζει, διὰ τὶ ἀγαπητοὶ θέλει νὰ εἰπῇ, οἱ καὶ πάντα ἀξιοπόθητοι. ἐπειδὴ οἱ κατά τι μόνον ἀξιοπόθητοι, δὲν λέγονται ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ ἀγαπώμενοι. ἐσᾶς λοιπὸν, λέγει, τοὺς ἀγαπητούς μου ἀδελφοὺς παρακαλῶ, νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός. ἐπιθυμίαις δὲ τῆς σαρκὸς εἶναι ἡ φιληδονίαις καὶ ἀπόλαυσαις τῆς γαστρὸς, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ γαστέρα παθῶν. εἶναι ἡ φιλοπλουτίαις, καὶ φιλοκτημοσυνίαις. εἶ-

ναι

(1) Διὰ τί δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ λέγει ὅτι ἐκάλεσε τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ σκότος εἰς τὸ φῶς, εἰς καιρὸν ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὸ φῶς τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ τῆς θεογνωσίας; διτιῶς ἀποκρινόμεθα εἰς τοῦτο ἀποδείαν τοιάυτην· ἢ ὅτι ὁ Ἀπόστολος περιλαμβάνει ἐδῶ καὶ τοὺς Ἐθνικοὺς ὁμοῦ, τοὺς ὁποῦ τῷ σκότει τῆς εἰδωλολατρείας καθημένους, κατὰ τοῦτο λύσιν ὁποῦ δίδει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης· ἢ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι νοοῦνται, ὅτι δυείσκοντο εἰς τὸ σκότος· ἐπειδὴ, ἀγκαλὰ καὶ ὁ νόμος ἦτον σᾶς λύχνος ὁποῦ ἐφώτιζε τοὺς Ἰουδαίους, ὡς λέγει ὁ Δαβὶδ „ λύχνος τοῖς ποσίν μου „ ὁ νόμος σου. (ψαλ. ριη.) καὶ ὁ ἴδιος ἦτος Πέτρος „ ὡς λύχνῳ „ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ (β'. Πέτ. α'. 19.) ἢ καὶ ἦτον ὁ νόμος σᾶς μικρὸν φῶς· καθὼς ὅμως ὁ λύχνος καὶ τὸ μικρὸν φῶς συγκρινόμενα μὲ τὸν ἥλιον ὅταν ἀνατείλῃ τοῦ ἡμέραν, κρύπτονται καὶ δὲν φαίνονται ὅλως, ἀλλ' ὡς σκότος λογίζονται· πιστοτέρως καὶ ὁ νόμος συγκρινόμενος μὲ τὸ μέγα φῶς καὶ τὸν ἥλιον τοῦ Εὐαγγελίου, σκότος λογίζεται. διὸ ὁ καὶ ὁ Παῦλος εἶπε περὶ τοῦ νόμου „ οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον (ἤτοι ὁ νόμος) οὕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης (τοῦ Εὐαγγελίου σημαδεύει) (β'. Κορ. γ'. 10.)

ναι ἡ φιλοδοξίαις, καὶ τὰ λαμπρὰ ἀξιώματα. διὰ τὶ αὐταῖς ὅλαις ἡ ἐπιθυμίαις πολεμῶν καὶ μάχονται ἐναντίον εἰς τὴν ψυχήν. καθὼς γὰρ ἡ σάρκα εἶναι ἐναντία καὶ πολέμιος μὲ τὴν ψυχήν, ὡς λέγει ὁ Παῦλος „ ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πνεύματος (ἤτοι τῆς ψυχῆς) τὸ δὲ Πνεῦμα, κατὰ „ τῆς σαρκὸς, ταῦτα δὲ ἀντίκεινται ἀλλήλοις: (Γαλ. ε. 1.) ἔτζι καὶ ἡ ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἀντιςέκων καὶ πολεμῶν τὴν αὐτὴν ψυχήν. διὰ τί; διὰ τὶ θολόνουσι τὸν νοῦν, διὰ τὶ σκοτίζουσι τὸ λογισικὸν, καὶ τὴν διάκρισίν της: καὶ διὰ τὶ σκλαβόνουσι τὴν παλαίπωρον ψυχὴν εἰς τὰς ἐπολαύσεις των, καὶ κάμνουσιν αὐτὴν παρομοίαν μὲ τὰ ἄλογα κτίνη.

Ὅποιος λοιπὸν θέλει διὰ νὰ μὴ κάμνῃ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, πρέπει ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ κάμνῃ τὰς πνευματικὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς. ποίαις δὲ εἶναι ἡ πνευματικαῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς; εἶναι ἡ ἐργασία τῆς ζωοποιῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. εἶναι ἡ ἀδιάλειπτος προσευχή. εἶναι ἡ τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ τῶν ψυχωφελῶν βιβλίων ἀνάγνωσις. εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ φιλαδελφία, τὰ θεῖα νοήματα, ἡ νηςεία, ἡ ἐγκράτεια, καὶ ὅλαις ἡ ἄλλαις ἀρεταῖς. μὲ τοιοῦτον τρόπον γίνονται τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἰάματα κατὰ τὰς ἰατρούς· καὶ ἡ πνευματικαῖς ἐπιθυμίαις νικῶσι καὶ ἰατρεύουν τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε „ Πνεύματι περι„ πατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. (Γαλ. ε. 16.)

„ 12. Τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν ἔχοντες καλὴν (1),
„ ἵνα, ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν κα-
„ λῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες, δοξάσωσι τὸν Θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπι-
„ σκοπῆς.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Κορυφαῖος τοὺς χρισιανοὺς νὰ ἔχουν καλὴν συναναστροφὴν, καὶ ζωὴν ἐνάρετον, μάλισα διὰ διαπρέπουν ἀνάμεσα εἰς τὰ Ἔθνη: ἤγουν ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀπίσους καὶ ἀσεβεῖς, ἢ καὶ κακοδόξους καὶ αἱρετικούς. καὶ νὰ εἶναι σολισμένοι μὲ ἤθη Εὐαγγελικὰ, καὶ μὲ ἀρετὰς χρισιανικὰς, ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὀμμάτια ἐκείνων ὁπού ἀκόμη δὲν ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χρισόν. διατί; ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης ἐναρέτου πολιτείας των γίνωνται αἴτιοι νὰ μεταβάλλωνται εἰς τὸ καλλίτερον οἱ βλέποντες αὐτοὺς ἄπιςοι καὶ αἱρετικοὶ, καὶ αὐτὶ τοῦ νὰ κατηγορῶν τοὺς χρισιανοὺς ὡς κακοποιούς, καὶ τὴν πίςιν αὐτῶν νὰ διαβάλλων ὡς πλάνην, διδαχινηθῶσιν ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ ἐπαινοῦν αὐτοὺς, καὶ νὰ δόξωσι τὴν πίςιν των, καὶ ἀκολούθως, νὰ δοξάζῃ τὸν ἅγιον Θεὸν, ὅς τις παρέδωκεν εἰς τὸν Κόσμον τοιαύτην ὀρθόδοξον πίςιν, καὶ ἔχει τοιαῦτα τέκνα καὶ μαθητὰς ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, σολισμένους μὲ τόσας ἀγαθοεργίας. Τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον εἶναι ἐκεῖνο ὁπού διδαγγέλλει ὁ Κύριος εἰς τοὺς χρισιανοὺς εἰς Εὐαγγελίοις λέγων. „ Οὕτω λαμπά„ τω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν „ Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματ. ε. 16.) διὰ τοῦτο καλὰ εἶπεν ὁ Θεῖος Χρυσόσομος, ὅτι αὖ ἡμεῖς εἴμεθα χρισιανοὶ καθὼς πρέπει, καὶ εἴμεθα φύλακες τῆς ἐντολῶν τοῦ Χρισοῦ, κάνοὐας Ἕλληνας νὰ ειδωλολατρήσουν δὲν ἤθελον ἦναι εἰς τὸν Κόσμον: ἀλλ' ὅλοι ἤθελαν πιςεύσουν εἰς τὸν Χρισόν. διὰ τὶ αὖ ἡμεῖς ἀδικούμεθα, καὶ δὲν ἀδικούσαμεν, καὶ κακῶς πάσχοντες, διεργετούσαμεν τοὺς κακοποιοῦντάς μας, βέβαια κάνοὐας ἄπιςος δὲν ἦτον τόσον θηρίον, ὁπού νὰ μὴ δεχθῇ τὴν ἀσέβειαν „ ἀδεὶς αὖ Ἕλλην ἦν, εἰ ἡμεῖς ἡμεν χρισιανοὶ ὡς δεῖ. εἰ τὰ τῷ Χριςῷ ε„ φυλάττομεν. εἰ ἠδικούμεθα, εἰ ἐπλεονεκτούμεθα, εἰ λοιδορούμεθα, εὐλογοῦμεν, εἰ κακῶς πάσχον„ τες διεργετοῦμεν, ἀδεὶς ἔτω θηρίον ἦν, ὡς μὴ ἐπιδραμεῖν τῇ ἀσεβείᾳ. (Λόγ. ἰ. εἰς τὴν ἀ. πρὸς Τιμοθ'.) (2)

Τί

(1) Ἐν ἄλλοις „ τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν. λέγει δὲ ὁ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ ὅτι τὸ, ἔχοντες ἐδῶ, εἶναι αὐτὶ τοῦ ἔχειν κατὰ μεταλήψιν, τῆς μεοχῆς αὐτῆ ἀπαρεμφάτου λαμβανομένης. κρέμεται δὲ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦτο ἀπὸ τὸ παρακαλῶ. ἤτοι παρακαλῶ τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχειν καλὴν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν. πλὴν καὶ ἄλως δύναται ἡ συντάξις· ἐὰν τὸ, ἔχοντες γραφθῇ ἔχοντας, ὅπερ ἔςιν αἰτιατικὴ τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπαρεμφάτου, δυνάμει δὲ ὀνομαςικὴ.

(2) Σημειῶ ἐδῶ ὡς ἀξιλόγων τὴν ἰσορίαν ὁπὸ θηγῆνται πολλοὶ ἀξιόπιςοι, ὅτι ἠκολούθησεν εἰς δύω χωρία πλησιόχωρα, τῆς μικρᾶς Ἀσίας· ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἰς μὲν τὸ ἕνα, ἦτον τοῦρκοι μόνον χωρὶς χρισιανῶν· εἰς δὲ τὸ ἄλλο, ἦτον μόνον χρισιανοί. οἱ τοῦρκοι δὲν ἐκεῖνοι ἦτον πολλὰ σκληροὶ καὶ ἀπανθρώποι, καὶ ἐφοβοῦνον πολλὰς τυραννίας εἰς τοὺς χρισιανούς· κατὰ θέαν δὲ ὀργῆς, ἠκολούθησέ ποτε μία θανατηφόρος ἀδυώεια εἰς μόνον τὸ χωρίον τῶν τούρκων· ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅλοι σχεδὸν μικροὶ, καὶ μεγάλοι, καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες ἦτον κλινήρεις καὶ κατάκοιτοι εἰς τὸ στρῶμα. τότε εἷς φρονιμώτατος, καὶ θεοφοβούμενος χρισιανὸς, ὁ πλέον γεροντότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, βλέποντας αὐτοὺς εἰς τοιαύτην ἐλεεινὴν κατάςασιν, τοὺς ἐπαλαγχνίσθη· ὅθεν συμάξας ὅλης τοὺς χρισιανούς, ἐσυμβούλευσεν αὐτούς, διὰ νὰ λησμονήσουν τὰς τυραννίας ὁπὸ οἱ τοῦρκοι τοὺς ἐφορτώσουν, καὶ νὰ θελήσουν ὅλοι νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς τούρκους εἰς τὴν ἀδυώειαν των, φυλάττοντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου τὴν λέγουσαν „ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑ„ μῶν, καὶ εὐεργετεῖτε αὐτούς. συμβουλεύσας δὲ τοὺς ἔπεισε καὶ ἔτζι ὅλοι πηγαίνοντες εἰς τὸ χωρίον, καὶ ξυβαίνοντες εἰς

Τί δὲ δηλοῖ τὸ, ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς; ὁ μὲν Θεοφύλακτος συὼ τῷ Οἰκουμενίῳ λέγει ἡμέραν ἐπισκοπῆς, τὴν ὑπὸ τῶν Ἐθνικῶν καὶ ἀπίστων γινομένην ἔρευναν, καὶ ἐξέτασιν. αὐτοὶ γὰρ ἔχουσι μεγάλην ὑπόληψιν περὶ τῶν χειτιανῶν, ὅτι εἶναι πονηροὶ ἄνθρωποι, καὶ ὅτι ἡ πίστις αὐτῶν εἶναι μία πλάνη. ὅταν δὲ ἐξετάσουν τὴν ζωὴν τῶν χειτιανῶν, καὶ εὕρουν αὐτὴν ἐναντίαν τῆς ὑπολήψεώς των: καλὴν δηλαδὴ καὶ εὐάρετον, τότε ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων, ὄχι μόνον καταισχύνονται, καὶ ἐντροπιάζονται, ἀλλὰ καὶ διορθόνουν καὶ αὐτοὶ τὴν ζωήν τους, πολλάκις δὲ καὶ προσέρχονται εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χειτοῦ, καὶ γίνονται καὶ αὐτοὶ χειτιανοί. καὶ ἔτζι δοξάζουσι τὸν Θεὸν, ὁποῦ τοὺς ἠξίωσε τοιαύτης πίστεως καὶ σωτηρίας.

Ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης χεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει. ὅτι δηλαδὴ, ὅταν οἱ χειτιανοὶ ζῶσι ζωὴν εὐάρετον, καὶ ἔχουν ἀκατηγόρητον τὴν μετ' αὐτῶν συναναστροφήν τους, τότε καὶ οἱ Ἐθνικοὶ βλέποντες μετ' ἐκπλήξεως τὴν εὐάρετον ζωὴν τῶν χειτιανῶν, λαμβάνουν ὠφέλειαν εἰς τὴν ψυχήν τους, καὶ καταλαμβάνουν ὀλίγον τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χειτοῦ, καὶ τῆς εἰς τὸν Χειτὸν πίστεως. καὶ ἔτζι κάμνοντες τὸν ἑαυτόν τους ἄξιον τῆς θείας ἐπισκοπῆς: ἤτοι τῆς παραδοχῆς εἰς τὴν τοῦ Χειτοῦ πίστιν, δοξάζουσι τὸν Θεόν. διὸ, τι ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὴν θείαν Υἱοθεσίαν, καὶ ἐσυγχώρησε τὰς ἁμαρτίας των διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ προεῖπεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου „ καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σω„ τηρίας ἐβοήθησά σοι, καὶ ἔδωκά σε εἰς διαθήκην γένους εἰς φῶς Ἐθνῶν. (Ἡσ. μθ'. 8.) ὄχι διὰ τί ὁ καιρὸς καθ' ἑαυτὸν μᾶς κάμνει νὰ δεχθῶμεν τὴν Θεοῦ, ὅτε διὰ τί ἡ ἡμέρα καθ' ἑαυτὴν προξενεῖ τὴν σωτηρίαν, καὶ ἔλκει τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, ἀναίσθητα γὰρ εἶναι ταῦτα καὶ ἄλογα. ἀλλὰ διὰ τί αἱ ἀγαθαὶ γνῶμαι καὶ αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων, ὁμοίως καὶ αἱ καλαὶ πράξεις αὐτῶν, καταξαίνουν τὸν καιρὸν δεκτὸν εἰς τὸ νὰ εἰσακουσθῇ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἡμέραν κάμνουν ἐπισθείαν εἰς τὴν σωτηρίαν.

Ἐπισκοπὴ δὲ λέγεται, ὅταν ὁ Θεὸς ἀξιώσῃ τινὰ τῆς θείας του βοηθείας καὶ αἰτιλήψεως, καὶ κάποιας ἐξαιρέτου χάριτος: περὶ τοῦ εἰρημένου τοῦ Μωϋσέως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. „ ἐπισκοπῇ ἐπε„ σκεμμαι ὑμᾶς. (Ἐξ. γ'. 16.) ὅθεν ὁ Σολομὼν εἶπεν „ ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις „ αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ. (Σοφ. δ'. 15.) καθ' ὃ σημαίνομενον φαίνεται ὅτι νοεῖται ἐδῶ ἡ ἐπισκοπή. ἀναλαὶ καὶ ἐπισκοπὴ πολλάκις λέγεται, καὶ ὅταν ὁ Θεὸς τιμωρήσῃ τινὰ καὶ παιδεύσῃ, καθὼς λέγει ὁ Δαβίδ „ ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας αὐτῶν, καὶ ἐν μάσ„ ιξι τὰς ἀδικίας αὐτῶν. (ψαλ. πθ'. 32.) ὅθεν καὶ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως ἐπισκοπὴ λέγεται τοῦ Κυρίου, καθὼς τὸν Σειραχ λέγοντα. „ ἄβυσσος καὶ γῆ σαλευθήσονται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ. (Σειρ. ιε'. 18.) Καὶ πάλιν „ Πρὸ κρίσεως ἐξέτασε σεαυτὸν, καὶ ἐν ὥρᾳ ἐπισκοπῆς εὑρήσεις ἐξίλασ„ μόν. (Σειρ. ιή. 20.) (1)

Διὰ τοῦτο οἱ χειτιανοὶ ὅλοι πρέπει νὰ ἀγωνίζωνται εἰς τὸ νὰ μὴ δίδουν καμμίαν αἰτίαν σκανδάλου εἰς τοὺς Ἐθνικοὺς, ἀλλὰ ὅλων τοὐναντίον νὰ βάλλουν εἰς τὸ νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς διὰ τῆς εὐαρέτου ζωῆς των: καθὼς τοὺς παραγγέλλει ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγων „ παῦτα τοίνυν „ ποιῶ-

---

τὰ ὑπάρχοντα τῶν πένητων, ἐπιμελήθησαν αὐτῶν καὶ ὑπηρέτησαν, ἕως ἐβγῆναν ὑγιεῖς. τότε οἱ πένητοι ἐκεῖνοι βλέποντες τὴν τοιαύτην κακοπάθειάν, καὶ ἀξιοπιστίαν τῶν χειτιανῶν, ἐθαύμασαν, πῶς ἔχουν τοιαύτην πίστιν, καὶ ποθοῦν Θεὸν ὁποῦ τοὺς διδάσκει νὰ μὴν ἀποδίδουν κακὸν ἀντὶ κακοῦ· ὅθεν σωρηδὸν ἐπιστρέφουν, καὶ ὁμολογησάμενοι τὴν ὑπόθεσιν, ὅλοι μὲ κοινὴν γνώμην ἐβαπτίσθησαν, καὶ ἔγιναν χειτιανοί. Ἰδοὺ ἡ καλὴ ἀναστροφὴ τῶν Χειτιανῶν, πῶς ποτὲ ὁλόκληρα χωρία νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χειτόν, καὶ ἀκολούθως νὰ δοξάζουν αὐτόν.

(1) Γνῶσε ἓν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς ἐδῶ ἐννοεῖται, ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, καὶ τὸν στοχασμὸν οἱ Ἐθνικοὶ ἔχουν μάλιστα νὰ δοξάσουν τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ διὰ μέσου τῶν καλῶν ἔργων τῶν χειτιανῶν, ἀφήκαν τὴν πλάνην, καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χειτόν, καθὼς ἠξιώθησαν τῆς ἐρανῶν βασιλείας. διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος „ Καὶ γὰρ διδάσκαλον, καὶ ζύμην, καὶ φῶς, καὶ ἅλας εἶναι βούλεται „ (ὁ Θεὸς) τὸν χειτιανόν. τί δὲ ἔστι τὸ φῶς; βίος λάμπων, „ μηδὲν ἔχων ἐσκοτισμένον· τὸ φῶς δὲ ἐκ ἑαυτῷ χρήσιμον, οὐδὲ „ τὸ ἅλας, οὐδὲ ἡ ζύμη. ἀλλ' εἰς ἕτερος ἐπιδέικνυται τὴν ὠφέ„ λειαν. ὅπως οὖν τὴν ἑαυτῶν ὠφέλειαν ἀπαιτήσωμεθα μόνον, ἀλλὰ „ καὶ τὴν ἑτέρων (ὁμιλ. νβ'. εἰς τὸν Ἰωαν.) Καὶ πᾶς ἅλλος „ Πατὴρ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει νὰ κρίνῃ τοὺς χειτιανοὺς, ὄχι „ μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀπίστων. „ ἐπειδὴ αὐτοὶ δυνάμενοι μὲ τὰ καλὰ ἔργαν των νὰ ἐλκύσουν „ τοὺς ἀπίστους εἰς τὴν τοῦ Χειτοῦ πίστιν, αὐτοὶ ἐκ τοὐναντίου „ μὲ τὰ πονηρὰ ἔργα ἔγιναν αἰτίους ἐκείνοις ἐμπόδιον, καὶ δὲν „ ἐπίστευσαν. διὸ καὶ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, „ πόθεν ἂν ἔχουν Ἕλληνες πίστεῦσαι; ἀπὸ σημείων; ἀλλ' ἀγίνετο ταῦτα· ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδασκαλίας; ἀλλ' ἀπολώλασι. ἀλλ' „ ἀπὸ τῆς ἀγάπης; ἀλλ' ἐδαμοῦ, οὐδὲ ἴχνος αὐτῆς ὁρᾶται. „ διὰ τοῦτο ὁ τῶν ἡμετέρων μόνων ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς „ ἑτέρων βλάβης λόγον ὑφέξομεν (λόγ. ἰ. εἰς τὸν φ„ Τιμόθεον). ὅτι δὲ οἱ Ἕλληνες καὶ ἄπιστοι ἔχουν συνήθειαν νὰ καταλαλοῦσι παῦτα τοὺς χειτιανοὺς, τοῦτο δύνατα νὰ τὸ μάθῃ τινὰς, καὶ ἀπὸ παμπόλλα ἄλλα, μάλιστα δὲ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ὁποῦ γράφει ὁ Θεῖος Εἰρηναῖος ὁ ἐπίσκοπος Λουγδούνης τῆς Κελτικῆς, εἰς τὸ μαρτύριον Σάγκτου, καὶ Βλανδίνης· λέγει γὰρ ἔτι, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπίασαν μερικοὺς δούλους χειτιανῶν, καὶ ἠβάσκαζον νὰ τοὺς φᾶσιν, αὐ ἠξεύρουν κάποια ἀπόκρυφον μυστήριον ὁποῦ ἐνεργοῦσιν οἱ χειτιανοί· οἱ δὲ δοῦλοι χατζόμενοι εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἔφασκον τοῦτο ὅτι ἠκούσαμεν ἀπὸ τοὺς αὐθεντάς μας, πῶς οἱ χειτιανοὶ τρώγουν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χειτοῦ· οἱ δὲ Ἕλληνες τοῦτο ἀκούσαντες, ἐκήρυττων εἰς τοὺς ἄλλους, ὅτι οἱ χειτιανοὶ τρώγουν αἰσθητῶς σῶμα καὶ αἷμα ἀνθρώπινον· πιάσαντες δὲ καὶ τοὺς ἁγίους μάρτυρας Σάγκτον καὶ Βλανδίναν, ἐβασανίζου αὐτοὺς διὰ νὰ ὁμολογήσουν, εἰ ὅπως ἔχει ἡ ἀλήθεια. τότε ἡ ἁγία μάρτυς Βλανδίνα ἀποκριθεῖσα εἶπεν· αὖ οἱ χειτιανοὶ ἀπέχουν διὰ ἀσχησίν, καὶ διὰ τρώγουν ὅτε τὰ συγκεχωρημένα κρέατα τῶν ἀλόγων ζώων, πῶς θέλει φάγουν αἰσθητῶς σῶμα καὶ αἷμα ἀνθρώπινον; (παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ.)

„ ποιῶμεν, ἀγαπητοὶ, ὥστε δοξάζεσθαι τὸν ἡμέτερον Δεσπότην, καὶ μηδενὶ σκανδάλου αἰτίαν πα-
„ ρέχωμεν. (Λόγ. ζ'. εἰς τὴν Γένεσιν) Καὶ πάλιν „ ὁρᾷ γὰρ ὅπως λυμαίνεται καὶ βλάπτει τὴν
„ θρησκείαν τὴν ἡμετέραν, ὡς τὸ τοῖς ἀπίστοις λαβεῖν τινα παρέχειν. ὅταν ἴδωσί τινας ἐν ἀρε-
„ τῇ βλαμπόντας παρ' ἡμῖν, καὶ πολλῷ τῷ βιωτικῶν ὑπεροφίαν ποιουμένους, οἱ μὲν αὐτῶν, καὶ
„ ἀποπνίγονται. οἱ δὲ, πολλάκις καὶ εἰς θαῦμα ἔρχονται, ἐκπληττόμενοι, ὅτι τῆς αὐτῆς αὐτοῖς
„ φύσεως ὄντες, ἃ τὰ αὐτὰ αὐτῆς μετίασιν. (αὐτόθι)

13. „ Ὑποτάγητε ὃν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον. εἴτε
„ βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι.
14. „ Εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν
„ μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν.

Ἐδῶ διδάσκει ὁ Κορυφαῖος τοὺς χριστιανοὺς νὰ ὑποτάσωνται εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐξουσίας τοῦ Κόσμου. Καὶ πρῶτον μὲν προαγγέλει εἰς αὐτοὺς, νὰ ὑποτάσωνται καθολικῶς εἰς κάθε ἐξουσίαν, ἔπειτα δὲ νὰ ὑποτάσωνται μερικῶς εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἰς τοὺς ἡγεμόνας. κτίσιν δὲ ἀνθρωπίνην τὴν ἐξουσίαν ὠνόμασε. καθ' ὅτι ἡ ἐξουσία καθ' ἑαυτὴν δὲν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθὼς τὰ λοιπὰ κτίσματα, ὁμοῦ καὶ οἱ ἄνθρωποι. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ προνοήμονα θέλημα δὲν ἐδημιούργησε τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' ἀρχῆς, ὥστε ὁ μὲν εἷς ἄνθρωπος νὰ ἦναι ἄρχων, ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἦναι ἀρχόμενος. ἀλλ' ἡ φιλαρχία καὶ πλεονεξία τῶν ἀνθρώπων, αὐτὴ ἐμοίρασε κακῶς τὴν μίαν φύσιν, καὶ τὸ ἕνα γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔκαμεν αὐτὸν, ὥστε ὁ εἷς μὲν νὰ ἦναι Δεσπότης καὶ αὐθέντης, ὁ δὲ ἄλλος, νὰ ἦναι δοῦλος καὶ ὑποτασσόμενος. ὅθεν εἶπεν ὁ θεολόγος Γρηγόριος εἰς τοὺς τετρασίχους Ἰάμβους „ τί δεσπότης, ἢ δοῦλος, ἢ φαύλη τομή; διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἀνθρωπίνην κτίσιν ὠνόμασε κάθε ἐξουσίαν, ὡς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὕστερον ἐπινοηθεῖσαν, καὶ χειροτονηθεῖσαν. καθὼς καὶ αἱ τῶν ἀνθρώπων εὑρεθεῖσαι καὶ ἐπινοηθεῖσαι τέχναι, ἀνθρώπιναι κτίσεις ἠμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν, ὡς ἀνθρώπων ἔργα, καὶ ἀποτελέσματα. ἀναλαβὼν καὶ ὁ Θεὸς συνεχώρησε μὲ τὸ ἐπόμενόν του θέλημα, νὰ εἶναι, καὶ αἱ ἐξουσίαι πρὸς ἐκκοπὴν τῆς ἁμαρτίας, καὶ πρὸς διάταξιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων: καὶ αἱ τέχναι, πρὸς ἐμπόδιον τῆς αὐτῆς ἁμαρτίας, καὶ πρὸς κυβέρνησιν καὶ χρησιμότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. (1) λέγει δὲ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς κάθε ἐξωτερικὴν ἐξουσίαν, διὰ τὸν Κύριον. ἤγουν ἕνα μὲν, διὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Κυρίου, ὁποὺ μᾶς ἐπρόσταξε νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὰς ἐξουσιαστὰς, καὶ νὰ δίδωμεν φόρους καὶ χαράτζια εἰς αὐτὰς, εἰπὼν „ ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος „ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. (Ματ. κβ'. 21.) καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν μίμησιν τοῦ Κυρίου, ὁποὺ καὶ αὐτὸς ἔτι ὢν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς παρθένου, διὰ μέσου τῆς ἀποχαιρέσεως Μητρός του, ἀπεχάρη εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Καίσαρος. καὶ δὲν καὶ ἐπλήρωνε χαράτζιον, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Μητροφάνης.

Σημαίνει ἀκόμη τὸ διὰ τὸν Κύριον, καὶ ἄλλο μυστικώτερον νόημα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον: δηλαδὴ οἱ τότε χριστιανοὶ, τυχὸν καὶ ἤθελαν φιλονεικῶνται καὶ νὰ λέγωσι πρὸς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον ταῦτα. ἐσὺ, ὦ μακάριε Πέτρε, μᾶς ἠλευθέρωσες ἀπὸ τὸν Κόσμον τοῦτον διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, καὶ μᾶς ἐκατάστησες ἀξίους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς Θεοῦ ὄντες, καὶ τέκνα τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως, λοιπὸν πῶς πάλιν τώρα μᾶς ὑποτάσεις εἰς κοσμικοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐξουσιαστάς; καὶ ἐκ τούτου ἐξυπελίζεις τὸ ἀξίωμά μας; πρὸς ταῦτα ἂν ἀποκρινόμενος ὁ Κορυφαῖος λέγει. ὅτι ναὶ, ἐσεῖς χριστιανοὶ, εἶστε ἐλεύθεροι, καὶ δὲν ἔχετε χρέος νὰ ὑποτάσσεσθε εἰς ἄρχοντας καὶ ἐξουσιαστάς. διὰ τὸν Κύριον ὅμως, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου, πρέ-

(1) Ὁ Θεοφύλακτος καὶ Οἰκουμένιος λέγουσιν ἐδῶ, ὅτι κτίσις τοῦτο καὶ ἡ θέσις, καὶ τάξις κατὰ τὸ „ ἵνα τὰς δύο κτίσεις εἰς ἕνα καιρὸν ἀνθρώπων, ἤτοι θέσιν, τάξιν· προσέτησι δὲ καὶ τοῦτο· ὅτι οἱ ἄρχοντες καὶ ἐξουσιασταὶ ἐσυστήθησαν παρὰ Θεοῦ διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὅσοι λέγουσι πῶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Διάβολον, αὐτοὶ συμφωνοῦσι μὲ τὸν Διάβολον, ὁποὺ εἶπε πρὸς τὸν Κύριον διὰ τὰς βασιλείας τοῦ Κόσμου „ Σοὶ δώσω τὴν „ ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ „ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω, δίδωμι αὐτὴν (Λουκ. δ'. 6.) οἱ ἐξουσιασταὶ λοιπὸν ἐδόθησαν παρὰ Θεοῦ πρῶτον διὰ τὴν φύλαξιν τῆς δικαιοσύνης, καὶ διὰ τὴν διόρθωσιν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἐξουσιαζομένων· δεύτερον διὰ φόβον τιμωρίας τῶν μελλόντων ἁμαρτάνειν· καὶ τρίτον, διὰ ἐκδίκησιν καὶ παιδείαν ἐκείνων ὁποὺ ἤμαρτον εἰς τὸ ἀπέραντον, ἢ ἁμαρτάνουσιν ἐν τῷ ἐνεστῶτι. Συνεφώνησε καὶ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ὅπου „ πῶς ἦν ὁ Παῦλος „ φησιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξουσία, εἰμὴ ἀπὸ Θεοῦ; ὅτι αὐτὸς (ὁ „ Θεὸς,) αὐτὸν πρὸς τὸ λυσιτελὲς ἡμῖν κατέστησεν· εἰσήγαγε „ μὲν γὰρ αὐτὴν τὴν χρείαν ἡ ἁμαρτία, ὁ δὲ Θεὸς πρὸς τὸ „ συμφέρον ἡμῖν ἀπεχρήσατο. καὶ καθάπερ ἡ χρεία τῶν φαρ- „ μάκων ἀπὸ τῶν τραυμάτων γίνεται· ἡ δὲ ἐπαγωγὴ τῶν φαρ- „ μάκων ἀπὸ τῆς ἰατρῶν σοφίας· οὕτω καὶ ἡ χρεία τῆς δου- „ λείας ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας γέγονε, τὸ δὲ εἰς δέον αὐτὸν φυ- „ σῆσαι, ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας. (λογ. ὅτι δουλείας τρόπος „ τοῖς εἰσήγαγεν ἡ ἁμαρτία)

πρέπει νὰ ὑποτάσεσθε: ἤτοι, ἐπειδὴ οἱ Ἕλλῆνες κατηγοροῦντες λέγουσιν: ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ἀνατροπὴ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ γίνεται αἴτιος ἀταξίας καὶ συγχύσεως, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὑπερήφανοι οἱ χριστιανοὶ, καὶ δὲν θέλουν νὰ ὑποτάσωνται εἰς τὰς προσαγὰς τῶν βασιλέων, καὶ τῶν Ἀρχόντων. ἐκ τούτου δὲ βλασφημεῖται ὁ Χριστὸς, καὶ ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ: διὰ τοῦτο τοῦτο ἀφορμὴν, ἐσεῖς οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ ὑποτάσεσθε εἰς τὰς ἐξουσιαστάς: ἵνα μὴ βλασφημῆται ὁ Χριστὸς, καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ πίστις. νὰ ὑποτάσεσθε ὅμως εἰς αὐτὰς, ὄχι καθ' ὅλα. ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνα μόνα, ὅσα δὲν βλάπτουσι τὴν πίστιν σας, καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἀρετήν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἀνωτέρω „ ἀπόδοτε τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. καὶ ὁ Πέτρος λέγει ἐδῶ, ὅτι πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς ἄρχοντας, ὁποῦ παιδεύουσι μὲν τὴν κακίαν, καὶ τοὺς κακοποιοὺς, ἐπαινοῦν δὲ, καὶ βοηθοῦν τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἀρετήν· ὥστε, ἀΐσως καὶ οἱ ἐξουσιασταὶ μᾶς προσάζουν νὰ κάμωμεν κάνενα πρᾶγμα, ὁποῦ εἶναι ἐναντίον τῆς πίστεώς μας, καὶ ἐναντίον εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετήν: ταυτὸν εἰπεῖν, ἐὰν οἱ ἐξουσιασταὶ μᾶς προσάζουν νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ ἀσέβειαν, ἢ αἵρεσιν, ἢ καὶ εἰς κάμμίαν ἁμαρτίαν, τότε δὲν πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτοὺς τελείως. ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐναντιονώμεθα μέχρι θανάτου, καὶ νὰ μὴ ὑπακούωμεν εἰς τὰ φρονήματα τούτων προσάγματα. λέγοντες μὲ τὸν Δαβὶδ „ Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς „ μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἠσχυνόμην. (Ψαλ. ριή.) καὶ τὸ τοῦ Κορυφαίου τοῦτο, καὶ τῶν Ἀποστόλων. πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. (Πράξ. ε. 29.) Καὶ πάλιν „ εἰ „ δίκαιόν ἐστιν ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον, ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε. (Πράξ. δ. 19.)

15. „ Ὅπ ὅπως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας, φιμοῦν „ τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν.

Ἐδῶ προσθέττει τὴν αἰτίαν ὁ Κορυφαῖος, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει οἱ χριστιανοὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἐξουσιαστάς. ὅτι δηλαδὴ, αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. ποῖον; τὸ νὰ ὑποτάσσεσθε, λέγει, ἐσεῖς οἱ χριστιανοὶ εἰς τὰς ἐξουσιαστὰς, καὶ τὸ νὰ εἶσθε ταπεινοὶ, καὶ δικαιοπειθεῖς, κάθε ἀγαθὸν, καὶ ἀρετὴν ἐργαζόμενοι. ἐπειδὴ, διὰ μέσου τοῦ ὑποταγοῦς σας ταύτην καὶ δικαιοπειθειαν, ὀπισομίζετε τὴν ἀγνωσίαν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων: ἤγουν τῶν ἀπίστων, καὶ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦν τοὺς χριστιανοὺς πῶς εἶναι ὑπερήφανοι καὶ δύσκολοι, καὶ δὲν θέλουν νὰ ὑποτάσωνται εἰς τὰς ἐξουσιαστάς. (1) διὰ δὲ τὰς ἄλλας ἀγαθοεργίας σας, λαμβάνετε καὶ ἔπαινον, καὶ τιμὴν ἀπὸ τὰς ἐξουσιαστάς. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Παῦλον „ οἱ ἄρχοντες δὲν εἶσι φό- „ βος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγα- „ θὸν ποίει, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ „ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ φορεῖ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος „ εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. (Ρωμ. ιβ'. 3.) Σημειοῦ δὲ ὁ Ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι ἀγαπαλὰ καὶ οἱ βασιλεῖς, καὶ ἐξουσιασταὶ, ὁποῦ ἦτον τῷ τότε καιρῷ, ὅταν ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Κορυφαῖος, ἦτον ἄπιστοι, καὶ ἀσεβεῖς: μόλον τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἔγραψε ταῦτα, καὶ διὰ τοὺς μετὰ ταῦτα εὐσεβεῖς βασιλεῖς, καὶ Ἡγεμόνας, τοὺς πιστοὺς καὶ ὀρθοδόξους, ὡς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι προγινώσκων αὐτούς.

16. „ Ὡς ἐλεύθεροι (2) καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας „ τὴν ἐλευθερίαν. ἀλλ' ὡς δοῦλοι Θεοῦ.

Διὰ νὰ μὴ λέγουν οἱ χριστιανοὶ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι ἡμεῖς ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τὸν Κόσμον, καὶ ἐγίναμεν ὑπανθρωπολῖται, καὶ σὺ πάλιν μᾶς ὑποτάσσεις εἰς κοσμικοὺς ἄρχοντας, καὶ μᾶς προσάζεις νὰ τοὺς ὑπακούωμεν. διὰ τοῦτο λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Κορυφαῖος. ὅτι ὑπακούετε εἰς αὐτοὺς

---

(1) Οὕτω ὁ σοφὸς Φώτιος ἐν τοῖς Ἀμφιλοχίοις ζητήματι ριθ'. λέγει „ ὅπως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀγαθοποιοῦντας φι- „ μοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν. φασὶν τινες τῶν „ Ἑλληνιστῶν, ἢ καὶ Ἰουδαίους ἐγκαλοῦσι; τὸ ἐρωτικὸν ἐπίθετον „ αὐτοῦ διαβάλλει καὶ ἀπειθῆ; διὰ τῆς ὑποταγῆς ἐπισήμισον· „ ἀλαζόνα καὶ αὐθάδη, τῷ πατεινῷ καὶ ἡμέρῳ τὸ φρονήματος „ τὴν γλωσσαλγίαν διέλεγξον· πεῖσιν πολιτικὴν διαλύοντα; διὰ τὸ „ μηδὲν ἐν τούτοις ἀγνωμονεῖν τὴν συκοφαντίαν ςηλίτευσον· ἔ- „ ως ἄφρων ἀνὴρ σώματα φιμοῦται. ὕπνῳ Θεοῦ δοξάζεται δε- „ λος· ὅπω νικᾷ τὸν Κόσμον, κἂν μαςίζεται, κἂν ςρεβλοῦται, „ κἂν ἀνασκολοπίζεται, ὁ τὸ κατὰ τῆς ἁμαρτίας τρόπαιον ἀ- „ νύβριςον σωφρονίζων ἑαυτῷ· ὁ κατὰ παῦτα πολιτευόμενος „ τὰ προσάγματα, ἐλεύθερα φέρει καθαρῶς καὶ τὰ ἔργα καὶ τοὺς „ λόγους, καὶ πρὸς γε τούτων αὐτὸν τὸν ψυχήν.

(2) Ὑποτάγητε δηλαδὴ τοῖς ἐξουσιασταῖς· ἔλειπε γὰρ τοῦτο ἐ- ξωθεν, καὶ πρέπει νὰ προσυπακούεται, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον. ἤτοι ὡς ἐλεύθεροι ὑποτάγητε.

αὐτὰς ὡς ἐλεύθεροι: ἤγουν ὡς πιστεύσαντες εἰς τὸν ἐλευθερώσαντα ὑμᾶς Χριστόν. ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπρόσταξε νὰ ὑποτάσεσθε εἰς τὰς ἄρχοντας. διὰ τί μὲ τὴν ὑποταγὴν ταύτην, δὲν θέλετε φανῆτε ὅτι ἔχετε σκέπασμα τῆς κακίας: ἤγουν τῆς παρακοῆς ἀπειθείας σας, τὴν διὰ Χριστὸν ἐλευθερίαν τῆς πίστεως, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν θέλετε νὰ ὑποκύσετε εἰς τὰς ἄρχοντας. ὥστε, διὰ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ὁπὸ ἐσεῖς λέγετε πῶς δὲν πρέπει νὰ ὑποτάσεσθε εἰς τὰς ἄρχοντας. δι αὐτὴν ταύτην τὴν ἐλευθερίαν πρέπει νὰ τὰς ὑποτάσεσθε: ταυτὸν εἰπεῖν, διὰ τί ἐσεῖς εἶσθε ἐλεύθεροι, διὰ τοῦτο καὶ ἐλευθέρως πρέπει νὰ ὑποτάσεσθε, καὶ ὀξίσι ἐλεύθερον πρέπει νὰ ἔχετε, καὶ τὸ νὰ ὑποτάσεσθε, καὶ τὸ νὰ μὴν ὑποτάσεσθε. ὡσαὶ ὁπὸ ἡ ὑποταγὴ αὕτη, τίποτε δὲν βλάπτει τὴν πίστιν ἐλευθερίασας. δύναται δὲ νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, ὡς λέγει ὁ Θεοφύλακτος, καὶ Οἰκουμένιος. ἐλεύθερος κατ' Κύριον εἶναι ἐκεῖνος ὁπὸ δὲν ὑποτάσσεται εἰς κανένα πάθος καὶ ἄτοπον. ἐπειδὴ δὲ τὸ νὰ ζῇ τινας μὲ ὑποκειμένην, δὲν εἶναι ἐλεύθερα ἀνθρώπου ἴδιον, ἀλλὰ τὸ ὑποκειμένην εἰς πάθη ἀρεσκείας, ἢ ἄλλης αἰσχρᾶς ἡδονῆς. ἡ δὲ καθ' ὑποκειμένην ζωὴ αὕτη, εἶναι ξένη ἀπὸ τὸς χριστιανούς: διὰ τοῦτο προσάζει ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ νὰ δείχνουν οἱ χριστιανοὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὰς ἐξουσιασάς: ὄχι καθ' ὑποκείμενην: ὄχι μὲ ἀναγκασμένην γνώμην: ὄχι μὲ ἔχθραν, ἢ ἄλλην κάμμιαν ἀπόκρυφον κακίαν τινὰς. καὶ τῆς ἀποκρύφου ταύτης κακίας των νὰ ἔχουν ὡς σκέπασμα εἰς τὸ φανερὸν, τὸ ἄδολον, καὶ ἁπλοῦν τὸν τρόπον, καὶ τὸ νὰ φαίνωνται μὲν, πῶς εἶναι ἀπὸ πάθος ἐλεύθεροι, ὄχι δὲ κατ' ἀλήθειαν νὰ εἶναι καὶ τοιοῦτοι ἐλεύθεροι. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ μὲ συντομίαν. τὸ, μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, τοῦτο δηλοῖ: ὅτι οἱ χριστιανοὶ, δὲν πρέπει, εἰς μὴν τὰ ἔξω νὰ φαίνωνται ἁπλοῖ, καὶ ἄδολοι, καὶ ἀπαθεῖς μὲ σκέπασμα ἐλευθερίας, καὶ ἀπαθείας, εἰς δὲ τὰ ἔσω καὶ τῇ ἀληθείᾳ νὰ εἶναι ἐναντίοι ἀπὸ ἐκεῖνο ὁπὸ φαίνονται: ἤτοι νὰ εἶναι πονηροὶ, καὶ δόλιοι, καὶ ἐμπαθεῖς, καὶ ἀκολούθως ὄχι ἐλεύθεροι ἀπὸ πάθος. ἀλλὰ νὰ ὑποτάσωνται, ὡς δοῦλοι μὴν κατὰ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν, ὡς ἐλεύθεροι δὲ ἀπὸ πάθος, νὰ ὑποτάσωνται καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

17. „ Πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε. τὸν Θεὸν φο-
„ βεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε.

Καὶ ὁ Θεοφύλακτος, καὶ ὁ Οἰκουμένιος, καὶ ὁ Μητροφάνης θέλουν νὰ συνάπτεται τὸ „ ἀλλ' ὡς δοῦλοι Θεοῦ, τῷ προηγουμένῳ στίχῳ, μὲ τὸν στίχον τοῦτον τὸ „ Πάντας τιμήσατε: ἤτοι, ὡς δοῦλοι ὄντες τοῦ ταπεινοῦ, καὶ πρᾶου Χριστοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὰς βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντας ὑποτάσεσθε, ὡς ὑπερέχοντας κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἀξίωμα: ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ὁμοτίμους σας ἀνθρώπους τιμήσατε. καὶ τοὺς κατὰ Χριστὸν πνευματικούς, καὶ ὁμοπίστους σας ἀδελφοὺς ἀγαπᾶτε. προσθέτωντας δὲ ὁ Κορυφαῖος καὶ ὅτι τὸν Θεὸν φοβεῖσθε, καὶ τὸν βασιλέα τιμᾶτε. ὡσαὶ νὰ λέγῃ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ταῦτα· ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, τόσον ἀρετὴν πρέπει νὰ ἔχετε, καὶ τοιαύτην διάκεισιν πνευματικὴν πρέπει νὰ ἀποκτήσετε, ὥστε ὁπὸ νὰ διακείνετε τὴν διαφορὰν ὁπὸ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ νὰ εἶσθε ἀνώτεροι ἀπὸ κάθε φόβον ἀνθρώπινον. καὶ τὸν μὲν βασιλέα νὰ τιμᾶτε χρεωστικῶς, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς βασιλικῆς τοῦ ἀξίας. μόνον δὲ τὸν Θεὸν νὰ φοβῆσθε, ὡς φοβερὸν ἀληθῶς, καὶ διὰ τὴν φυσικήν του ἀπειρίαν καὶ μεγαλειότητα, καὶ διὰ τὶ δύναται καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα νὰ ἀπολέσῃ εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός: καθὼς ὁ Κύριος διετείλατο „ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τὴν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, καὶ μὴ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισ-
„ σότερόν τι ποιῆσαι. ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε. φοβήθητε τὸν μὴ τὸ ἀποκτεῖναι, ἐξου-
„ σίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. (Λουκ. ιβ'. 4.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα διδασκόμεθα, ὅτι πρέπει νὰ δείχνωμεν ὑπακοὴν πρὸς τὰς ἐξουσιασάς, ἀλλ' εἰς τὴν ἀσέβειαν μόνον καὶ εἰς τὰς ἀρετὰς, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀσέβειαν, καὶ εἰς τὰς κακίας. τὴν τιμὴν ὅμως τὴν χρεωστικὴν εἰς τὸ ἀξίωμά τους, πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν. αὕτη γὰρ δὲν μᾶς βλάπτει, ὄτε κατὰ τὴν ἀσέβειαν, ὄτε κατὰ τὴν ἀρετήν. διὸ ὁ καὶ ὁ Παῦλος ὅπου φησιν „ ἀπό-
„ δοτε

(1) Ὁ δὲ Μητροφάνης ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο. ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐδῶ ἔκαμε, λέγει, φανερὸν τὸ νόημα τῶν ἀνωτέρω προσταγῶν του. λέγει γάρ, ὅτι ἐσεῖς χριστιανοὶ, ὡς ἐλεύθεροι πρέπει νὰ ὑποτάσεσθε εἰς τὰς βασιλεῖς, καὶ ἐξουσιασάς. καὶ ὄχι νὰ θελήσετε ὑπακοὴν διαλαφερτὴν εἰς αὐτούς. ὥστε ὁπὸ τὴν φρόνησιν αὐτὰς ἐλευθέραν ὑποταγὴν νὰ τὴν μεταχειρίζεσθε σκέπασμα τῆς κακίας σας. καὶ μὲ τὴν αἰτίαν πῶς τάχα εἶσθε ὑποτασσόμενοι, νὰ παραβαίνετε μὲν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, νὰ φράττετε δὲ τὰ παράνομα ἔργα ὁπὸ τυχὸν ἠθέλουν σᾶς προσάξουν, οἱ βασιλεῖς, προφασιζόμενοι καὶ λέγοντες: ὅτι τί νὰ κάμωμεν, ὁπὸ ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐξουσιαστὴς ἔτζι μᾶς προσάζει; τί νὰ κάμωμεν, ὁπὸ εἰμεθα ὑποτασσόμενοι; ὄχι, λέγει, ἐγὼ δὲν νομοθετῶ ἐδῶ νὰ ἔχετε διαλαφερτὴν ὑποταγὴν εἰς τὰς ἐξουσιασάς, καὶ διὰ τὸν φόβον αὐτῶν νὰ παραβαίνετε τὰς ἐντολάς, καὶ

„ δοτε ὄν πᾶσι τὰς ὀφειλὰς, τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος. τῷ τὸν φόβον, „ τὸν φόβον. τῷ τιμὴν τιμὴν, τιμὴ τιμήν. (Ρωμ. ιγ'. 7.) Μερικοὶ ὅμως χριστιανοὶ εὑρίσκονται εἰς τὸν Κόσμον, πόρνοι, καὶ μοιχοὶ, καὶ κλέπται, καὶ συκοφάνται, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι κακοποιοὶ, τὸ ἐναντίον φράττοντες τῆς Εὐαγγελίας ταύτης τὸ Ἀποστόλου, οἱ ὁποῖοι δὲν φοβοῦνται τὸν Θεὸν, ἤτε διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἀπέχων ἀπὸ τὰς κακίας. ἀλλὰ φοβοῦνται τὸν βασιλέα, καὶ τοὺς ἐξουσιαστὰς, καὶ τούτους φοβούμενοι ἵνα μὴ τιμωρήσουν αὐτοὺς, ἀπέχων ἀπὸ τὰς κακίας. καὶ μάλιστα ὅταν βλέπουν πῶς καὶ οἱ ἐξουσιασταὶ ἀπέχων ἀπὸ τὰ κακὰ, καὶ εἶναι ἐνάρετοι. ἐπειδὴ ὡς λέγει ὁ Σειρὰχ „ καὶ τὸν κριτὴν τοῦ λαοῦ, ἔτω καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸν ἡγούμενον τῆς πόλεως, „ πάντες οἱ κατοικοῦντες αὐτῇ. (Σειρ. ί. 2.) οἱ τοιοῦτοι λοιπὸν χριστιανοὶ, ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἔχουν ἔπαινον, καὶ στέφανον παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἀπέχουν αὐτοὶ αὐτοπροαιρέτως ἀπὸ τὰ κακὰ, ἤτε ἔχων μισοπόνηρον γνώμην: πλὴν ὠφελοῦνται ἀπὸ τὸν τοιοῦτον φόβον τῆς ἐξουσιαστῶν, διὰ τί ἐμποδίζονται ἀπὸ τὰ κακά. ἐκεῖνοι ὅμως οἱ χριστιανοὶ ὁποῦ φοβοῦνται τὸν Θεὸν, αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἀρχὴν σοφίας, καὶ θεμέλιον ἀσάλευτον εἰς τὴν καρδίαν τους, ὄχι μόνον καθηλόνουν τὰς σάρκας των ἐκ τοῦ φόβου τούτου, καὶ κάθε κακὸν λογισμὸν καὶ λόγον, καὶ ἔργον ἀποστρέφονται αὐτοπροαιρέτως, ἀλλὰ καὶ κάθε ἀρετὴν κατορθοῦσι, καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι, τῷ δὲ ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενοι κατὰ τὸν Παῦλον, φθάνουσι καὶ εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ: ἥτις διώκει ἀπὸ αὐτοὺς κάθε φόβον ἀνθρώπινον, καὶ θεϊκὸν (τὸν δουλικὸν δηλαδὴ,) ὡς λέγει ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης „ ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον. (α. Ἰω. δ'. 18.)

18. „ Οἱ οἰκέται (1) ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς Δεσπό-
„ ταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκο-
„ λιοῖς.

19. „ Τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν Θεοῦ, ὑποφέρατις λύπας
„ πάσχων ἀδίκως.

Ἀφ' ὧν ἐδίδαξεν ὁ Κορυφαῖος τοὺς χριστιανοὺς, νὰ ἔχουν ὑποταγὴν πρὸς τοὺς ἐξουσιαστὰς, ὁποῦ εἶναι κοινοὶ αὐθέντται τοῦ Κόσμου: τώρα διδάσκει καὶ τοὺς δούλους νὰ ἔχουν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἐν οἴκῳ μερικοὺς αὐθέντας των· οἱ ὁποῖοι τυχὸν, ἢ τοὺς ἐσκλάβωσαν νόμῳ πολέμου, ἢ τοὺς ἐξαγόρασαν ἀπὸ ἄλλους. καὶ ἐπειδὴ οἱ δοῦλοι νομίζονται ἄνθρωποι ἀπελεῖς, διὰ τοῦτο βάλλει εἰς αὐτοὺς ὡσανὰ χαλινὸν καὶ ἐμπόδιον τῆς κακίας, τὸν εἰσαγωγικὸν φόβον. χρεὼν γὰρ τὸ γένος ὅλον τῶν δούλων, τοιοῦτον εἶναι. καὶ θεμελιώτερον αὐτὸ σωφρονίζεται καὶ διατηρεῖ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ αὐθέντου, παρὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Παῦλος ὅπου παραγγέλλει πρὸς τοὺς δούλους „ οἱ οἰκέται ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου, καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς „ καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ. μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι: ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ „ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς. μετ' εὐνοίας δουλεύοντες ὡς τῷ Κυρίῳ, καὶ „ οὐκ ἀνθρώποις. εἰδότες ὅτι, ὅ ἐάν τις ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ Κυρίου, „ εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. (Ἐφ. ς'. 5.) λέγει δὲ, ὅτι ὅλοι οἱ δοῦλοι πρέπει νὰ ὑποβλέπουν εἰς σὰν σκοπὸν, εἰς τὸ νὰ εὐαρεστήσουν τὸν Κύριον, καὶ διὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν νὰ ὑποτάσσωνται μὲ ὑπομονὴν, καὶ εὐχαριστίαν, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐπιεικεῖς (2) καὶ καλοὺς αὐθέντας: ἤγουν εἰς τοὺς πραεῖς καὶ μακροθύμους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς σκληροὺς, καὶ θυμώδεις. ὅλοι ὅμως οἱ τοιοῦτοι δοῦλοι δὲν ἔχουν νὰ λάβουν καὶ σὰν μισθὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' οἱ μὲν εἰς τοὺς πραεῖς καὶ μακροθύμους αὐθέντας δουλεύοντες, ὀλιγωτέραν ἔχουν νὰ λάβουν παρὰ Κυρίου τὴν ἀμοιβὴν, ὡς καὶ ὀλιγώτε-

---

καὶ τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ νομοθετῶ νὰ ὑποτάσσεσθε μόνον εἰς τοὺς ἐξουσιαστὰς, ἀλλὰ ὡς δοῦλοι Χριστοῦ, καὶ ὡς ἐλεύθεροι ἀπὸ πάθη. καὶ ἐν τῇ ὑποταγῇ τῆς ἐξουσίας ὄντες, νὰ φυλάττεσθε τὰς ὁπλὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ μὴ φράττετε καινούργιον καὶ ἀσεβές, ὁποῦ τυχὸν οἱ ἀσεβεῖς ἐξουσιασταὶ, ἠθέλασι σᾶς προσάξουν νὰ κάμετε. ὁ δὲ Φώτιος ζητήματι ρμθ'. ἐρωτᾷ Ἀμφιλοχίων „ πῶς ἐρμηνεύει τὸ ῥηθὲν „ ὡς ἐλεύθεροι λέγω φησὶν ὑποτάγητε. „ πατέρων, ἑκόντες, ἀπὸ γνώμης, ἐκ προαιρέσεως. ὥσπερ γὰρ „ δούλων τὸ ἀκούσιον, τὸ χωρὶς αὐθαιρεσίας ἀνάγκης, καὶ αὐτοπροαίρετον. „ ὅταν ἐν ἑκόντες ὑποτασσόμεθα τοῖς δεσποτικοῖς νόμοις πει- „ θόμενοι, τῇ ἐλευθερίαν μᾶλλον κρατύνομεν, καὶ ἀξίας ἡμᾶς „ τῆς δωρεᾶς ταύτης (ἤτοι τῆς ἐλευθερίας) παριστῶμεν καὶ ἐπι- „ δεικνύμεθα.... οἱ δὲ γνώμῃ μὲν μοχθηρᾷ, τόλμῃ δὲ ποιη- „ ρᾷ, καὶ παραχαῖς χαίρουσι τὴν ἐλευθερίαν ἐπιφημίζοντες, καὶ „ διὰ τοῦτο σάσιν τὴν δύνομίαν λύοντες, ἔτοι φρασκαλύμματα πο- „ νηρίας καὶ αὐθαδείας τὴν ἐλευθερίαν φερόμενοι, δοῦλοι μέν „ εἰσιν ἀλογίστων παθῶν, δοῦλοι δὲ παραχῆς καὶ θορύβων, καὶ „ τῆς ἐλευθερίας καπήλοροι, καὶ διὰ τοῦτο παύτης ἀνάξιοι.

(1) Ἐνῶ ἐλάμπε ἐξωθεν τὸ, ἐξέ, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον· ὅλον „ οἱ οἰκέται ἔξω ὑποτασσόμενοι.

(2) Τί δὲ εἶναι ἡ ἐπιείκεια; ἄκουσον πῶς ὁρίζει αὐτὴν ὁ θεῖος Χρυσόστομος „ ὅταν δὲ κυκῶς πάσχοντες φέρωμεν, τοῦτο ἐ- „ πιείκεια. μεγάλης ἰσχύος γνώρισμά ἐστιν ἐπιείκεια· γενναίας „ καὶ νεανικῆς ψυχῆς σφόδρα τῇ ἐπιεικείᾳ δεῖ· ἢ, μικρὸν οἶσα „ τὸ παθεῖν κακῶς, κεῖται ἀγεμόνευτος; (λόγῳ μὴ εἰς τοὺς Πράξεις) ἤτοι, οὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ καὶ μέγα.

γώτερον κοπιάσαντες. οἱ δὲ εἰς τὰς σκληρὰς καὶ θυμώδεις δηλόντες, θλιπτοτέραν ἔχειν νὰ λάβωσι τὴν ἀμοιβὴν, ὡς καὶ θλιπτότερον κοπιῶντες.

Λέγει δὲ ὁ Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκουμενίῳ, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ ὑποτάσσωνται οἱ δοῦλοι εἰς τοὺς αὐθέντας των μὲ κάθε φόβον, διὰ τὶ εἶναι τεσσάρων λογιῶν φόβος. Α'. εἶναι φόβος ὁ λεγόμενος παθητικός. ὅς τις γλυτώνει εἰς τὴν καρδίαν διὰ τὸ πάθος καὶ τὴν παιδείαν ὁπού ἔφθασε νὰ λάβῃ τινας: τὸν ὁποῖον φόβον τοῦτον φοβοῦνται καὶ τὰ ἄλογα ζῶα. φοβοῦνται γὰρ καὶ αὐτὰ ἀφ' ὧν πάθη τινας. Β'. εἶναι φόβος ὁ λεγόμενος προκαταρκτικός, καὶ εἰσαγωγικός, καὶ δουλικός, ὅς τις ἀκολουθεῖ εἰς τὰς κατ' ἀρχὰς μετανοοῦντας πρὸς τὸν Θεὸν, φοβοῦνται γὰρ αὐτοὶ διὰ τὶ ἔφραξαν ἔργα ἄξια τιμωρίας. Γ'. εἶναι φόβος ὁ λεγόμενος τελειωτικὸς, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τοὺς ἁγίους. καθ' ὅ,τι καὶ αὐτοὶ φοβοῦνται μήπως εἶναι ἐλλιπεῖς εἰς κάνενα πρᾶγμα, ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπού ὑποβλέπουν εἰς τὴν τελείαν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην. Δ'. εἶναι φόβος ὁ σωὶ ὑπομονὴ καὶ μὲ ὀρθὸν λόγον γλυκόμενος. ὅς τις καὶ εὐλάβεια ὀνομάζεται, καὶ διὰ συνειδησιν προσφέρεται εἰς τοὺς ἄλλους: ἤτοι καὶ μ' ὅλον ὁπού ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου δὲν τὸν ἐλέγχει ὅτι ἔσφαλεν εἰς κάνενα πρᾶγμα, δείχνει ὅμως τὸν τοιοῦτον φόβον, καὶ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸν ἄλλον. μὲ τούτους λοιπὸν ὅλους τοὺς φόβους πρέπει οἱ δοῦλοι νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς αὐθέντας των, ἀλλὰ θλιπτότερον μὲ τὸν τέταρτον τὸν διὰ συνείδησιν προσφερόμενον. ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄλλοι φόβοι δείχνουν ὅτι σφάλλουν οἱ δοῦλοι εἰς τοὺς αὐθέντας των, καὶ διὰ τοῦτο φοβοῦνται τὴν ὀργήν τους. ὁ δὲ διὰ συνείδησιν, δὲν δείχνει πῶς σφάλλουν, ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὴν ἐδικήν του δίγνωμοσύνην κινούμενοι, προσφέρουν φόβον, καὶ εὐλάβειαν εἰς τοὺς αὐθέντας των. διὰ τοῦτο καὶ παρακάτω λέγει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι τοῦτο εἶναι χάρις καὶ μισθὸς εἰς τὸν δοῦλον, ἀνίσως διὰ συνείδησιν Θεοῦ: ἤγουν διὰ συνείδησιν τὴν μὴ ἐλέγχουσαν τὸν δοῦλον, ὅτι ἔσφαλεν εἰς τὸν αὐθέντην του εἰς κάνενα πρᾶγμα: ταυτὸν εἰπεῖν, τότε ἔχει μισθὸν ὁ δοῦλος, ὅταν μετὰ συνειδήσεως ὀρθῆς, καὶ ἀκαταπείστου, ὑποφέρῃ λύπας, καὶ πάσχῃ ἀδίκως ἀπὸ τὸν αὐθέντην του, χωρὶς αὐτὸς νὰ δώσῃ καμμίαν αἰτίαν. (1)

20. „ Ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες, καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομε-
„ νεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες, καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο
„ χάρις παρὰ Θεῷ.

Μ' ὅλα τὰ λόγια ταῦτα κατασκευάζει ὁ Ἀπόστολος ἐκεῖνα ὁπού εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι οἱ δοῦλοι πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται καὶ νὰ δηλοῦν τόσον τὴν φρονιμάδα, καὶ μακροθυμίαν, ὅσον καὶ τοὺς σκληροὺς καὶ θυμώδεις αὐθέντας των, χωρὶς νὰ τοὺς ἐλέγχῃ ἡ συνείδησις, ὅτι σφάλλουν εἰς κάνενα πρᾶγμα πρὸς αὐτούς. ἐπειδὴ, λέγει, ἂν ἐσεῖς οἱ δοῦλοι σφάλλετε εἰς τοὺς αὐθέντας σας, καὶ διὰ τὸ σφάλμασας σᾶς δέρνουν οἱ αὐθέντες σας, βέβαια καμμίαν δόξαν, καὶ στέφανον δὲν λαμβάνετε, ὑπομένοντες τὸν τοιοῦτον δίκαιον δαρμόν. διὰ τὶ ἐσεῖς εἶσθε οἱ τότε αἴτιοι. ἐὰν δὲ ἐξεναντίας ἐσεῖς ἀγαθοποιῆτε τοὺς αὐθέντας σας, καὶ δὲν σφάλλετε εἰς αὐτούς, αὐτοὶ δὲ σᾶς δέρνουν διὰ τὴν σκληρότητά τους, καὶ ἐσεῖς ὑπομένετε, τότε ἔχετε νὰ λάβετε δόξαν, καὶ στέφανον παρὰ Θεοῦ διὰ τοὺς ἀδίκους δαρμοὺς ὁπού πάσχετε. καὶ μὲ δικαιοσύνην λαμβάνετε τὸν τοιοῦτον στέφανον, λέγει ὁ ἱερὸς Μηνοφανής. διὰ τὶ, οἱ μὲν σφάλλοντες δοῦλοι, πληρόνοντες τὸν Κανόνα τῶν ἁμαρτιῶν τους, μὲ τὰς συνεχεῖς ἐπιπλήξεις καὶ δαρμοὺς τῶν σκληρῶν αὐθεντῶν τους, λαμβάνουν τὴν συγχώρησιν παρὰ Θεοῦ. οἱ δὲ μὴ σφάλλοντες, ἀλλὰ καὶ ἀγαθοποιοῦντες τοὺς αὐθέντας των, καὶ ζῶντες εὐαρέστως, καὶ διὰ τοῦτο ὄντες ἀνώτεροι ἀπὸ κάθε ἐπίπληξιν, καὶ δαρμὸν, ἔπειτα ἐπιπλήττονται, καὶ δέρνονται ἀδίκως παρὰ τῶν αὐθεντῶν τους: βέβαια οἱ δοῦλοι αὐτοὶ, ὡς γνησιώτατοι ἀθληταὶ θέλων λάβειν παρὰ Κυρίου, τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον. διὰ τὶ δὲν εἶναι σύνα καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ νὰ ἁμαρτάνῃ τινὰς καὶ νὰ πάσχῃ, καὶ τὸ νὰ μὴν ἁμαρτάνῃ, μᾶλλον δὲ καὶ νὰ ἀγαθοποιῇ, καὶ ἔπειτα νὰ πάσχῃ ἀδίκως, καὶ πάσχων νὰ ὑπομένῃ εὐθρείως. ἀλλ' ἔχει πολλὴν, καὶ μεγάλην τὴν διά-

(1) Ἴσως δὲ καὶ ἡ συνείδησις ἐδῶ λαμβάνεται αὐτὶ τῆς κατὰ συνείδησιν γνώσεως, καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος φαίνεται νὰ ἐξέλαβε τὸ ὄνομα τῆς συνειδήσεως αὐτὶ γνώσεως, εἰπών „ ἀλλ' „ οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου, „ ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι. (α'. Κορ. ἡ. 7.) ὅθεν διὰ συνείδησιν Θεοῦ, πρέπει νὰ ὑποφέρῃ λύπας τινας: ἤγουν διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔχει εἰς τὴν συνείδησίν του: τοῦτο, διὰ τοῦτο καὶ μόνον, διὰ τὶ γνωρίζει ὅτι ὁ Θεὸς εὐαρεστεῖται, καὶ θέλει νὰ ὑποφέρῃ λύπας, καὶ νὰ πάσχῃ ἀδίκως. ἢ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔχει ἐν τῇ συνειδήσει του. πλὴν καθαρώτερα ὁ Κορυφαῖος τὴν συνείδησιν τοῦ Θεοῦ ὁπού χάρα ἐδῶ, ὀνομάζει συνείδησιν ἀγαθὴν ἐν τῷ τρίτῳ Κεφαλαίῳ λέγων „ Συνείδησιν „ ἔχοντες ἀγαθὴν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, „ καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν Χριστῷ ἀναστροφήν. (γ'. 17.) καὶ ἁπλῶς, συνείδησις Θεοῦ λέγεται, ἡ κατὰ Θεὸν, καὶ διὰ τὸν Θεὸν ἀγαθὴ συνείδησις.

διαφορά. τὸ μὲν γὰρ νὰ ἁμαρτάνῃ τινας, καὶ νὰ πάσχῃ, τοῦτο εἶναι ἴδιον καὶ ἐκείνων ἀκόμη ὁποῦ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰ ἀσθητὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς. τὸ δὲ νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ, καὶ ἔπειτα νὰ πάσχῃ, καὶ πάσχων νὰ ὑπομένῃ δυσαρεστως, τοῦτο ἀληθῶς εἶναι ἴδιον μόνων ἐκείνων τῶν ἐναρέτων, ὁποῦ πετῶνται καὶ χαίρουν μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ ἔχουν τὸ πολίτευμάτων ἐν οὐρανοῖς.

21. „ Εἰς τοῦτο γὰρ (1) ἐκλήθητε. ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡ-
„ μῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθήσητε
„ τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ.
22. „ Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόμα-
„ αὐτοῦ. (Ἡσ. νγ'. 9.)

Καθὼς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔγραφεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἰς τοῦτο διερισκόμεθα εἰς τὸν Κόσμον, εἰς τὸ νὰ θλιβώμεθα, καὶ νὰ πάσχωμεν „ τῷ μηδενὶ σαίνεσθαι „ ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις, αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. (ἀ. Θεσσ. γ'. 3.) τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Κορυφαῖος γράφει ἐδῶ, ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε χριστιανοί. εἰς ποῖον; εἰς τὸ νὰ πάσχετε ἀδίκως, ὡς εἶπον ἀνωτέρω. καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ πρὸς αὐτούς. τὸ νὰ μὴ κάμνετε κανένα κακὸν ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον, νὰ ζῆτε ἐνάρετα, καὶ ἔπειτα νὰ πάσχετε ἀδίκως, καὶ νὰ κακοπαθῆτε, τοῦτο μὴ νομίσετε πῶς εἶναι ξένον, καὶ ἀλλότριον τῆς φιλοσοφίας, καὶ πολιτείας τῶν χριστιανῶν. ὄχι: ἀλλὰ μάλιστα νὰ νομίζετε πῶς αὐτὸ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ οἰκεῖον εἰς ἐκείνους, ὁποῦ πιστεύουν εἰς τὸν Χριστόν. καὶ πολλὰ ἁρμόδιον εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἀγαπῶν νὰ μιμηθῶν ὅσον τὸ δυνατὸν, τοὺ πολιτείαν καὶ ζωὴν τῶν ἐδικῶτων διδασκάλων Χριστοῦ. ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο θεληματικῶς ἔπαθε τόσα φοβερὰ πάθη διὰ λόγου μας, καὶ μόλον ὁποῦ ἦτον ἀπ' πάντα, καὶ διὰ πάντα ἀναμάρτητος, καὶ ἀκατηγόρητος. ἵνα, καὶ ἀπὸ τοὺ προπατορικὸν καταδίκην ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς: καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, μᾶς δώσῃ παράδειγμα νὰ ἀκολουθῶμεν εἰς τὰ ἴχνη τῶν παθημάτων τοὺ, καὶ νὰ μιμώμεθα ὅσον τὸ δυνατὸν, τοὺ μακροθυμίαν, καὶ ἀνεξικακίαν τοὺ. ὥστε ὁποῦ νὰ ὑποφέρωμεν καὶ ἡμεῖς ἀνδρείως τὰς θλίψεις, καὶ πειρασμὸς ὁποῦ ἤθελαν μᾶς ἀκολουθήσουν καθ' οἱονδήποτε τρόπον: εἴτε ἐξ ἀνθρώπων, εἴτε ἐκ δαιμόνων, εἴτε καὶ ἐκ τῶν ἀσθενειῶν τῆς διεφθαρμένης φύσεως.

23. „ Ὃς λοιδορούμενος, οὐκ ἀντελοιδόρει. πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρε-
„ δίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως.

Καθὼς, λέγει, ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς, ὅταν ὑβρίζετο, καὶ ἀτιμάζετο, δὲν ὕβριζε καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑβρίζοντας, ἤτε ἀτίμαζε τοὺς ἀτιμάζοντας: ἔτζι καὶ ἐσεῖς χριστιανοὶ, μὴν ὑβρίζετε ἐκείνους ὁποῦ σᾶς ὑβρίζουν, ἤτε ἀτιμάζετε ἐκείνους ὁποῦ σᾶς ἀτιμάζουν. καὶ καθὼς ὁ Χριστὸς ὅταν ἔπαιχνε ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, δὲν ἐφοβέριζε τοὺς σταυρωτάς τοὺ, καὶ μόλον ὁποῦ ἠδύνατο νὰ σχίσῃ τοὺ γῆν διὰ νὰ τοὺς καταπίῃ: ἀλλὰ μὲ μεγάλην ἀνεξικακίαν τοὺς ἐπαράδιδεν εἰς τὸν οὐρανίον τοὺ Πατέρα, τὸν κρίνοντα δικαίως. τοὺς ἐπαράδιδε δὲ εἰς ἐκεῖνον, ὄχι διὰ νὰ τοὺς παιδεύσῃ, καὶ νὰ τοὺς καταδικάσῃ. (τοῦτο γὰρ ἤθελεν ἦναι μεγαλητέρα ἐκδίκησις, ἀπὸ τὸ νὰ ἤθελε παραδώσῃ αὐτοὺς εἰς μυρίους τυράννους διὰ νὰ τοὺς τιμωρήσουν.) ἀλλὰ τοὺς ἐπαράδιδε διὰ νὰ τοὺς συγχωρήσῃ καὶ νὰ μὴ τοὺς λογισθῇ τοὺ ἁμαρτίαν ταύτην διὰ τοὺ ἀγνωσίαντος. ἄκουσον γὰρ τί λέγει ὅτι τὸ σταυρὸ κρεμάμενος ὁ ἀνεξίκακος Ἰησοῦς „ Πατὲρ ἄφες αὐτοῖς. ἐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. (Λουκ. κγ'. 34.) ἔτζι λοιπὸν καὶ ἐσεῖς χριστιανοὶ, ὅταν πάσχετε καὶ κακοπαθῆτε ἀπὸ κανένα ἄνθρωπον, μὴ τὸν φοβερίζετε πῶς ἔχετε νὰ τὸν παιδεύσετε ἐσεῖς, καὶ νὰ τὸν ἐκδικήσετε. ἀλλ' ἤτε νὰ τὸν παραδίδετε εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ τὸν παιδεύσῃ, καὶ νὰ τὸν ἐκδικήσῃ ἐκεῖνος, λέγοντες: ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τὸ εὕρῃς! ὁ Θεὸς νὰ σὲ παιδεύσῃ! ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τοὺ ἐκδίκησιν καὶ σοῦ! καὶ ἄλλα τοιαῦτα σκληρὰ λόγια. διὰ τί φαίνεσθε μὲ τὰ λόγια ταῦτα, πῶς εἶσθε μνησίκακοι, πῶς εἶσθε ἀσπλαγχνοι, καὶ πῶς ἐκδικεῖτε τοὺς ὑμᾶς ἀδικήσαντας. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ὅταν παιδεύσῃ τινα,

(1) Ἐδῶ ἐλλείπει τὸ, πάσχειν· ἤτοι „ εἰς τοῦτο γὰρ τὸ πάσχειν ἐκλήθητε.

να, τὸν παιδεύει χειρόπρα ὑπὸ ὅλης τῆς κτίσεως τῦ Κόσμυ. ἀλλὰ μιμεῖσθε κ) ἐσεῖς τὸν διδάσκαλόν σας Ἰησῦν, κ) λέγετε τὰ ἴδια λόγια ὁπῶ ἔλεγε κ) ἐκεῖνος. Θεέμυ, ἄφες αὐτοῖς. συγχώρησον τὸς ἐμὲ κακοποιήσαντας. κ) μὴ λογισθῇς εἰς αὐτὸς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην: Διὰ τοῦτο κ) ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει „ Μηδενὶ κακὸν, ἀντὶ κακῦ ἀποδιδόντες. (Ρωμ. ιβ'. 17.) „ Καὶ πάλιν. μὴ ἑαυτὸς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. (αὐτόθ. 19.) κ) „ πάλιν „ μὴ νικῶ ὑπὸ τῦ κακῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. (αὐτόθ. 21.) (1)

Ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης τὸ, παρεδίδε τῷ κρίνοντι δικαίως ἑρμηνεύει ὅτως: ὅτι δηλαδὴ ὁ Κύριος πάσχων, δὲν ἐφοβέριζεν. ἀλλὰ κ) θελληματικῶς παρεδίδε δικαίως τὸν ἑαυτόν τε εἰς τὸν κρίνοντα αὐτὸν Πιλάτον, κ) εἰς τὸν μιαιφόνον λαὸν τῶν Ἑβραίων. διὰ τί δὲ παρεδίδε δικαίως; ἐπειδὴ δικαιοσύνην ἐποίει ὁ κ)ς πάντα ὢν ἀθῶος κ) ἀναμάρτητος: δηλαδὴ διὰ νὰ νικήσῃ τὸν ἀντίπαλον Διάβολον μὲ κρίσιν, κ) μὲ δικαιοσύνην, κ) νὰ ἀπολυτρώσῃ τὸν σκλαβωθέντα, κ) νικηθέντα ἄνθρωπον ὑπὸ τὴν τυραννίδα τῦ Διαβόλυ· κ) ὄχι νὰ νικήσῃ αὐτὸν μὲ τὸ κράτος μόνης τῆς ὑπερφυσικῆς κ) θείκῆς τε δυνάμεως, ἐπειδὴ γὰρ ὁ Διάβολος ἐθανάτωσε δικαίως τὸν Ἀδὰμ, κ) τὺς ἀπογόνυς τε, ὡς ἁμαρτήσαντας, ὥρμησε νὰ θανατώσῃ, κ) τὸν ἀναμάρτητον Χριστὸν, παρομοίως μὲ τὺς ἁμαρτήσαντας. ὅθεν ὁ Κύριος „ ὁ καταλαμβάνων τὺς σοφὺς ἐν τῇ φρονήσει „ κ) τὸν Ἰώβ. (Ἰώβ. έ. 13.) βλέπωντας τῷ ὁρμῷ τῦ Διαβόλυ, παρέδωκε θελληματικῶς τὸν ἑαυτόν τε εἰς τὺς ὑπηρέτας τῦ Διαβόλυ διὰ νὰ τὸν θανατώσυν: κ) ἔτζι μὲ τὸν ἄδικόν του θάνατον, ἐκμιλίσθησε μὲν τῷ ἀδικίαν ὁπῦ ἔκαμνε ὁ Διάβολος θανατώσας ἀναμάρτητον ἄνθρωπον, ἐκατήργησε δὲ κ) τὸ κράτος τῦ θανάτυ κ) ᾅδυ. κ) ὄχι μόνον τῦτο, ἀλλὰ κ) ἐλύτρωσε δικαίως ὑπὸ τῷ σατανικῷ τυραννίδατε, ὅλης τὺς ἀνθρώπυς τὺς ἕως τότε θανατωθέντας, διὰ τῷ κ)ς τῦ ποιητῦ τῶν ἁπάντων φανερὰν ἀδικίαν: ἥτις ἐσάθη ἀρκετὴ νὰ ἀνατρέψῃ, κ) τῷ κ)ς τῦ Προπάτορος γνωμεύειν δικαίαν ὑπόφασιν. τούτῳ δὲ τῷ νίκῳ, κ) τῷ δικαιοσύνῃ, κ) αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ τῦ Ἡσαΐα ἐδήλωσε, πρὸς τὰς ἀγγελικὰς λέγων δυνάμεις „ ἐγὼ διαλέγομαι δικαιοσύνῃ, κ) κρίσιν σωτηρίε. λαὸν (τὸν τὰ πάθυς δηλαδὴ) ἐπάτησα μονώπατος, „ κ) τῶν Ἐθνῶν οὐκ ἔσιν ἀνὴρ μετ' ἐμῦ. κ) κατεπάτησα αὐτὺς ἐν θυμῷ, κ) κατήγαγον τὸ αἷμα „ αὐτῶν εἰς τὴν γῆν. (Ἡσ. ξγ'. 1.) (2)

24. „ Ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐ-
„ τῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δι-
„ καιοσύνῃ ζήσωμεν. οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. (Ἡσ.
„ νγ'. 5.)

Διὰ τῦτο, λέγει, ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς ὑπέμεινε θάνατον, κ) ἐκάρφωσε διὰ τῦ πανάγιε τε σώματος τὸ χειρόγραφον τῶν ἁμαρτιῶν μας ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον τῦ σταυρῦ: ἵνα ἡμεῖς οἱ πιστεύοντες

(1) Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὅποιος δὲν ἀποδίδει κακὸν ἀντὶ κακῦ, ἀλλὰ ὑπομένει ἐλεύθερος, συγχωρῶν τὺς αὐτὸν κακοποιήσαντας, ἢ ἀδικήσαντας, αὐτὸς δὲν ἔπαθε κανένα κακὸν, ἢ ἀδικίαν. διὰ τί μόνη ἡ ἁμαρτία, κ) τὸ νὰ ἐκδικήσῃ τινας, εἶναι κακὸν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κακὰ ὀνομαζόμενα, ἢ ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀδιάφορα, κ) ὅτε μὲν ἀληθῆ ἀγαθὰ εἶναι, ὅτε κακά: ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων „ ὥσπερ ἂν τὰ κακὰ „ ἐκεῖνα κακά, τὰ κατὰ τὸν παρόντα βίον: ὕτως ἂν τὰ ἀγα- „ θὰ, ἀγαθά. ἀλλ' ἁμαρτία μόνη κακόν. (ὁμιλ. νς'. εἰς τὸν „ Ἰωάννην) διὰ τῦτο καὶ ὦας ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς σοφὰς εἶπεν „ ἂν πέπονθας κακὸν, ἂν μὴ προαιρῇ. ἦγον κανένα κακὸν „ δὲν ἔπαθες ἄνθρωπε, ἂν ἐσὺ κοντὰ εἰς τὸ κακὸν ὁπῦ ἔπα- „ θες παρ' ἄλλε, δὲν ποιῇς εἰς ἐκεῖνον κακόν. (Οὕτως ἀνέφερε „ αὐτολεξεὶ τὸ γνωμικὸν τῦτο ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ „ τῦ κατὰ Ματθαῖον, ἐσφαλμένως δὲ χάρεται σὺ τῷ Χρυσο- „ χοᾳ „ ἂν δὲν πέπονθας κακὸν, ἂν προαιρῇ.)

(2) Τῦτο τὸ ἴδιον λέγει κ) ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ἐν τῷ ζ'. κεφαλαίῳ περὶ ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας, ἀπὸ τὸν ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἐδανείσθη τὴν γνώμην ταύτην, κ) ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. φησὶν ἂν. „ Ἡ τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος ἀπειροστὴ „ φιλανθρωπία.... τῆς μὲν ἀποστατικῆς πληθύος, ὡς ἡ κρυ- „ φία παραδόσις ἔχει, τὸ καθ' ἡμῶν καταλύσασα κράτος, οὐ „ κατὰ δύναμιν, ὡς ὑπερισχύσα, κατὰ δὲ τὸ μυστικῶς ἡμῖν „ παραδοθὲν λόγιον, ἐν κρίσει, κ) δικαιοσύνῃ. ἴσως δὲ τὸ λό- „ γιον τῦτο, εἶναι τὸ αὐτὸ ῥῆμα τῦ Ἡσαΐα „ ἐγὼ διαλέ- „ γομαι δικαιοσύνῃ κ) κρίσιν σωτηρίε. ἢ τὸ τῦ Δαβὶδ „ δι- „ καιοσύνη κ) κρίμα κατόρθωσις τῦ θρόνυ αὐτῦ. (Ψαλ. πς'. 2.) δύναται δὲ, τὸ, παρεδίδε δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως νὰ νοηθῇ: ὅτι παρεδίδε ἑαυτὸν ὁ Κύριος τῷ Πατρὶ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὁ γὰρ Πατὴρ ἔκρινε δικαίως νὰ ἀφήσῃ τὸν μονογενῆ τῦ Υἱὸν νὰ πάθῃ, κ) νὰ ἀποθάνῃ, διὰ τὺς ἁμαρτωλὺς ἀνθρώπυς. ἐπειδὴ γὰρ ἄνθρωπος ἥμαρτε καὶ ἐνικήθη ἀπὸ τὸν Διάβολον, ἄνθρωπος πάλιν ἔπρεπε νὰ πάθῃ, κ) νὰ νικήσῃ τὸν νικήσαντα τὸν ἄνθρωπον Διάβολον. κ) ὅπω νὰ γένῃ μὲ δικαιοσύνην, ἡ τῦ ἀνθρώπυ σωτηρία. ἀπορεῖ δὲ ὁ Θεοφύλακτος σὰν τῷ Οἰκυμενίῳ, διὰ τί λέγει ἐδῶ ὁ Κύριος ὅτι ὁ Κύριος ἐκ αὐτελοιδόρει, κ) ἐκ ἠπείλει; αὐτὸς γὰρ κ) ἐλοιδόρησε, καλῶν τυφλὺς τὺς φαρισαίους κ) ὑποκριτὰς, κ) τὺς Γραδαίους, Τίδς ὀνομάζων τῦ Διαβόλυ. ἀλλὰ κ) ἠπείλει. ἐφοβέριζε γὰρ τὸν Γραδαν, ὅτι ἦταν καλὸν εἰς αὐτὸν, νὰ μὴν ἤθελε γεννηθῇ. κ) τὺς μὴ δεξαμενὰς τὺς μαθητάς τε ἐφοβέρισεν, ὅτι βαρύτερα ἔχει νὰ κολασθῇ ἀπὸ τὺς Σοδομίτας. κ) ἄλλα ὅμοια. πρὸς τῦτο λοιπὸν ἀποκρίνεται, πρῶτον ὅτι ὁ Πέτρος λέγει ἐδῶ ὅτι ὁ Κύριος δὲν αὐτελοιδόρει ὅταν τὸν ἐλοιδόρων, ὅτε ἐφοβέριζεν ὅταν ἔπασχε· κ) ὄχι τὸν ἄλλον καιρόν. λοιδορήμενος γὰρ ὅτι ἔχει δαιμόνιον, κ) ὅτι εἶναι φάγος, κ) οἰνοπότης, δὲν αὐτελοιδόρησε μὲ τὰ ὅμοια λόγια τὺς τότον λοιδορήσαντας. κ) δεύτερον, ὅτι ἐαν κ) ἐλοιδόρησέ ποτε, κ) ἐφοβέρισε, τῦτο ἐποίησεν, ὄχι ὡς αὐτιλοιδορῶν, κ) ἀνταπίδιμενος εἰς τὺς αὐτὸν λοιδορήσαντας: ἀλλὰ θέλων ἐλκύσαι εἰς μετάνοιαν τὺς ἀμετανοήτους, κ) ἀναιδήτας. ὥστε κατὰ πάντα ἀληθεύει ὁ λόγος τῦ μακαρίε Πέτρε, μὲ τὸν ὁποῖον ἀποδάζει ἐδῶ νὰ φέρῃ τὺς χριστιανὺς εἰς μακροθυμίαν, κ) ἀνεξικακίαν. ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος λέγει. „ Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ „ μυρία ἐλοιδορᾶτο τοῖς Γραμματεῦσι κ) Φαρισαίοις, οὐχ' ἑαυ- „ τὸ ἕνεκεν, ἀλλ' ὅτι τὺς ἄλλυς ἅπαντας ἀπώλλυον. (Λόγω ἀ. „ εἰς τὸν πρὸς Τίτον.)

τες εἰς αὐτὸν, ἀποσραφῶμεν τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἀποθανώμεν προαιρετικῶς κατ' αὐτὰς, καὶ ἀκολέθως ζήσωμεν καὶ τῷ δικαιοσύνῃ, καὶ ἀρετῇ. ταῦτα δὲ καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας προλαβὼν ἐβόησεν „ ὅτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ διὰ ἡμᾶς ὀδυᾶται. καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα „ αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ, καὶ ἐν πληγῇ ὑπὸ Θεῦ, καὶ ἐν κακώσει.. αὐτὸς δὲ ἐτραυματίθη διὰ „ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισαι διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐ„ τόν. (ἵνοι διὰ τῦτο λαμβάνει αὐτὸς παιδείαν, ἕνεκα τῆς ἰδικῆς μας εἰρήνης.) τῷ μώλωπι αὐ„ τῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. (Ἡσ. νγ'. 5.) ἔπειτα λέγει „ Καὶ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνέφερε. „ καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη. (αὐτόθ. 12.)

25. „ Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. (Ἱερ. ν'. 17.) ἀλλ' ἐπε„ σράφητε νυῖ ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑ„ μῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καθαρὰ φανερόνει ὁ Κορυφαῖος τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ κατέβη ἀπὸ τὸν ὐρανὸν, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν σαυρόν. αὖτη δὲ ἦτον, ἡ διὰ τὴν ἀγνωσίαν, καὶ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν τῦ Ἀδὰμ γνωμένη ἀποπλάνησις καὶ ἀπώλεια ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν τῶν Ἰυδαίων. ὅθεν καὶ ὁ Κύριος τῦτο δηλῶν ἔλεγεν. „ ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τῦ ἀνθρώπυ ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. (Ματ. ιή. 11.) τῦτο φανερόνει καὶ ἡ διὰ τῶν ἑκατὸν προβάτων ῥηθεῖσα ὑπὸ τῦ Κυρίυ παραβολή. καὶ πρὸς τύτοις τὰ λόγια ἐκεῖνα ὁπῦ εἶπε πρὸς τὸς Ἀποσόλυς ὁ Κύριος. „ πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβα„ τα τὰ ἀπολωλότα οἴκυ Ἰσραήλ. (Ματ. ί. 6.) καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ εἶπε „ Πρόβατον πλανώ„ μενον Ἰσραήλ. (Ἱερ. ν'. 17.) πολλὰ δὲ ἁρμοδίως εἶπεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ἐσραφήκετε τώρα, χεισιανοὶ, πρὸς τὸν πνευματικόν σας βοσκὸν, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν σας Χεισόν. διὶ ὅ,τι ἀφ' ἑφάνη ὅτι τῆς γῆς σωματικῶς, ὁ ἀληθινὸς βοσκὸς, καὶ Κύριος ἡμῶν, καὶ ἐλάλησε τῷ πνευματικῷ τῦ Εὐαγγελίυ φλογέραν, καὶ τὰ δόγματα τῆς σωτηρίας ἐκήρυξε: παρῆλθὺς ὅσα λογικὰ πρόβατα, καὶ ποίμνια ἦτον ἐσπαρμένα εἰς τὸ οἰκυμένῳ, καὶ ἐπλανῶντο εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βυνὰ τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ ἁμαρτίας, παρῆλθὺς, λέγω, ἤκυσαν τῷ γλυκυτάτῳ φωνῷ τυ, καὶ ἐγύρισαν πρὸς αὐτὸν, ἀφήσαντα τὺς κλέπτας, καὶ λύκυς Διαβόλυ ὁπῦ πρότερον τὰ κατέτρωγον. διὰ τῦτο καὶ ὁ ἴδιος ἔλεγε „ τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μυ ἀκύει, κἀγὼ γινώσκω „ αὐτὰ, καὶ ἀκολυθῦσί μοι. κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς. (Ἰω. ί. 27.) Καὶ πάλιν· „ ἀλλοτρίῳ δὲ ὐ μὴ ἀκολυθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτῦ, ὅτι ὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων „ τῶν φωνῶν. (Ἰω. ί. 5.) τῦτο δὲ τὸ ἴδιον καὶ ὁ Προφήτης Μιχαίας προλαβὼν αἰνεκήρυξε λέ„ γων „ Καὶ σήσεται καὶ ὄψεται, καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος. (Μιχ. έ. 4.)

Ἠθελε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς διὰ τί ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι ἦλθεν ἀποκεκληρωμένως διὰ τὸν Ἰσραήλ. „ ὐκ ἀπεσάλλω εἰμὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκυ Ἰσραήλ. (Ματθ. ιέ. 24.) εἰς καιρὸν ὁπῦ αὐτὸς εἶχε σκοπὸν νὰ σώσῃ ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῆς θείας τυ, καὶ φιλανθρώπυ συγκαταβάσεως; Καὶ ἀποκεινόμεθα, μὲ τὸν ἱερὸν Μιτροφάνη, ὅτι τῦτο εἶπεν ὁ Κύριος, διὰ τί ἐσπούδαζε νὰ ἡμερώσῃ τῷ ἀγρίαν γνώμην τῶν Ἰυδαίων, καὶ νὰ μαλάξῃ τῷ σκληρᾷ αὐτῶν καρδίαν, εἰς τὸ νὰ δεχθῦν τὸ Εὐαγγελίυ τὰ δόγματα, καὶ τὰ λόγια τῆς νέας Διαθήκης, καὶ ἀκολύθως, νὰ μαθητευθῦν τῷ τελείαν, καὶ ἀκριβεσάτην εὐσέβειαν, καὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν: χωρὶς νὰ ἔχυν πρόφασιν νὰ εἰπῦν πρὸς τὸν Χεισὸν ὅτι διὰ τῦτο ἡμεῖς δὲν δεχόμεθα τὸν νόμον τυ Εὐαγγελίυ σας, διὰ τί δὲν μας ἐφοτίμησες: ἀλλὰ ἐσωσαείθμησες μὲ τὰ Ἐθνικὰ, ἡμᾶς τὰς ἀπογόνυς τυ Ἀβραὰμ, τὺς τὸν νόμον λαβόντας παρὰ Θεῦ. ὅθεν καὶ ὁ Κύριος, τέκνα μὲν, τὺς Ἰυδαίυς ὠνόμασε, κυυάρια δὲ, τὺς Ἐθνικὺς εἰς τὴν ἰσοτίαν τῆς Χαναναίας. ἀφ' ὧν δὲ εἶδεν, ὅτι οἱ Ἰυδαῖοι δὲν ἔλαβον καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν φοτίμησιν παύτην ὁπῦ τὺς ἔκαμε, ὅτε ἰατρεύθησαν ἀπὸ τὰ ἰατρικὰ τῦ τῶν ψυχῶν αὐτῶν Ἰαβῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰαβὸν τὺς ἐσαύρωσαν, καὶ τὸν ἀληθινὸν αὐτῶν ποιμένα ἐπάταξαν: τότε ἐκάλεσε καὶ τὰ Ἔθνη εἰς τὴν ὑπάγνωσιν τῆς ἀληθείας, εἰπὼν πρὸς τὺς μαθητάς τυ. „ πορευθέντες μαθητεύσατε πάν„ τα τὰ Ἔθνη. (Ματθ. κή. 19.) καὶ ἐποίησε καὶ παῦτα πρόβατα ἐδικά τυ: καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Καὶ τὰ πρόβατα Κηδάρ. (ἤτοι τῶν Ἐθνῶν) συναχθήσονταί σοι. (Ἡσ. ξ'. 7.) Καὶ ὁ Κύριος εἶπε „ Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ ὐκ ἔσιν ἐκ τῆς αὐλῆς παύτης. (τῶν Ἰυδαίων „ δηλαδή.) κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μυ ἀκύσυσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη εἷς „ ποιμήν. (Ἰω. ί. 16.)

ΚΕ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „ Ὁμοίως αἱ γυναῖκες (1) ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. ἵνα
„ καὶ εἴπερ ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστρο-
„ φῆς, ἄνευ λόγου κερδηθήσονται.
2. „ Ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν.

Ἀφ' ὧν ὁ Κορυφαῖος ἐδίδαξε τὰς ἄνδρας, μὲ ὅσα εἶπεν ἕως τῶν νῦν: τώρα ἐδῶ διδάσκει καὶ τὰς γυναῖκας, πῶς νὰ ἔχουν ζωὴν εὐάρεστον παρομοίως μὲ τοὺς ἄνδρας, καὶ νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. καὶ πρῶτον διδαγγέλλει εἰς αὐτὰς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἄνδρας των: ἔπειτα νὰ φυλάττουν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἄνδρας των τιμήν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ ἡ ὑποταγή. καὶ τοῦτο γίνεται φανερώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο ὁπού λέγει διδακάτω περὶ τῆς ἁγνείας καὶ καθαρότητος „ ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ὑμῶν ἀναστροφήν. διὶ ὅ,τι ἁγνὴν καὶ ἡ ὑποταγὴ ἐδῶ τῶν γυναικῶν καὶ ἁγνεία, λαμβάνεται εἰς πολλὰ σημαινόμενα: ἤγουν ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ εἶναι γλωσσώδεις, καὶ φλύαρες, καὶ γαστρίμαργες, καὶ μεθύσαιναι, καὶ ἀργαΐς, καὶ ἀδιατρόπαις, μήτε νὰ διγαίνουν συχνάκις ἔξω ἀπὸ τὸν οἰκόν των νὰ περιπατοῦν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. πλὴν μάλιστα καὶ κατ' ἐξαίρετον τρόπον, ἡ ὑποταγὴ καὶ ἁγνεία τῶν γυναικῶν πρὸς τοὺς ἄνδρας φανερόνει, ὅτι αὐταῖς χρεωστοῦν νὰ φυλάττουν τὴν κοίτην τῶν ἀνδρός των, καθαρὰν, ἀνεπιβούλευτον, καὶ μακρὰν ἀπὸ κάθε ἄλλου ἀνδρὸς μολυσμόν. διὰ τοῦτο δὴ λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἀπίστοι ἐσεῖς αἱ χειρίαναι γυναῖκες, φυλάττετε σωφροσύνην καὶ τιμὴν πρὸς τοὺς ἄνδρας σας, βλέποντες οἱ ἄνδρες σας τὴν τοιαύτην καθαρὰν καὶ σώφρονα ζωήν σας, ὠφελοῦνται καὶ ἐκεῖνοι καὶ σωφρονίζονται (2) καὶ ἐὰν τυχὸν διέρρηκταν ἀνδρόγυνα, ὁπού ἦτον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἄπιστα, ἢ αἱρετικὰ, καὶ αἱ μὲν γυναῖκες ἐπίστευσαν ὕστερον εἰς τὸν Χριστὸν, ἢ ἔγιναν ὀρθόδοξαι, οἱ δὲ ἄνδρες ἔμειναν εἰς τὴν ἀπιστίαν, ἢ εἰς τὴν αἵρεσιν: αὐτοὶ, λέγω, οἱ ἄπιστοι, καὶ αἱρετικοὶ ἄνδρες, βλέποντες τὴν ὑποταγὴν καὶ σωφροσύνην τῶν πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων γυναικῶν των, κἂν καὶ ἐναντιόνωνται εἰς τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου διὰ τὴν ἀπιστίαν, καὶ αἵρεσιν, ὅμως ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν καὶ σωφροσύνην τῶν γυναικῶντες κερδίζονται, καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, χωρὶς λόγους πολλοὺς τῶν διδασκάλων. διὰ τὶ πληροφορῶνται ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα τῶν γυναικῶντες, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν κοπιαστικωτέραν καὶ βιαιοτέραν ἀρετὴν τῆς σωφροσύνης των, ὅτι ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὀρθὴ, καὶ ἁγία. τοῦτο τὸ ἴδιον γράφει καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὰ ἀνδρόγυνα ἐκεῖνα, ὁπού ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διέρρηκταν ἄπιστα, ἔπειτα ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν τὸ σῶμα μέρος αὐτῶν, ἢ ὁ ἄνδρας, ἢ ἡ γυναῖκα. ὅπου λέγει. „ τί οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώ-
„ σεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; (α. Κορ. ζ'. 16.)

3. „ Ὧν ἔσω ἀλλ' ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυ-
„ σίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος.

Ἀφ' ὧν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς γυναῖκας πρῶτον, νὰ φυλάττουν ὑποταγὴν καὶ καθαρότητα εἰς τοὺς ἄνδρας των: δεύτερον ἐδῶ παραγγέλλει εἰς αὐτὰς νὰ ἀποστρέφωνται καὶ ἐκεῖνα ὁπού βλάπτουσι τὴν τοιαύτην σωφροσύνην των, καὶ προξενοῦσι τὰς μοιχείας, καὶ ἀσελγείας. ταῦτα δὲ εἶναι, ὁ καλλωπισμὸς καὶ στολισμὸς τῆς μαλλιᾶς τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰ στολίδια τὰ χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, καὶ λιθομαργαριτοκόλλητα, καὶ τὰ λαμπρὰ, καὶ εὔμορφα, καὶ καλλωπισμένα φορέματα. ἐπειδὴ αὐτὰ ὅλα, δὲν εἶναι ἴδια τῶν σωφρόνων καὶ καθαρῶν γυναικῶν, ἀλλὰ τῶν πορνῶν, καὶ τῶν μοι-

(1) Ὁμοίως καὶ ἐδῶ λείπει τὸ, ἐστὲ, καὶ πρέπει νὰ προσυπακούεται ἐξωθεν ὅπως „ ὁμοίως αἱ γυναῖκες ἐστὲ ὑποτασσόμεναι, καθὼς λέγει ὁ Θεοφύλακτος, καὶ Οἰκουμένιος.

(2) Ὥστε ἐκ τῶν λόγων τούτων συμπεραίνεται, ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἄνδρας των, ὅταν αὐτοὶ τὰς παρακινοῦν νὰ παραβαίνουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ἁμαρτάνουν, ὅτε νὰ πιστεύωνται εἰς αὐτὰς, ὅταν τὰς βιάζουν εἰς παρὰ φύσιν μίξεις. διὰ τὶ κολάζονται μαζὶ μὲ τοὺς ἄνδρας των.

μοιχαλίδων. ὄτε εἶναι ἴδια τῆ χεισιανῶν γυναικῶν, ἀλλὰ τῆ ἀπίστων, καὶ ἀσεβῶν. εἶπατε δὲ ὦ ἀνόηται γυναῖκες εἶπατε εἰς ἡμᾶς, τὶ φανερόνει οἱ τόσοι ψεῦδεργοι σολισμοὶ τῆς κεφαλῆς σας; τὶ φανερόνει τὰ χρυσᾶ καὶ ὡραιοπλέμισα φορέματά σας; ἢ τὶ δηλᾶν τὰ πολύτιμα δακτυλίδια, καὶ σκολαρίκια, καὶ βραχιόλια, καὶ μποτόνια, καὶ ἡ κατενέταις, καὶ τὰ μαργαριτάρια, καὶ τὰ διαμαντία, καὶ ζαφείρια, καὶ τὰ ἄλλα πολυχρωμάτιστα ρεμπίνια, ὁπᾶ κρεμᾶτε ἐπάνωσας; ἐσεῖς, ἠξεύρομεν ὅτι φορασίζεσθε, καὶ λέγετε: πῶς αὐτοὶ ὅλοι οἱ καλλωπισμοὶ, δὲν φανερόνει ἄλλο, παρὰ μίαν κακὴν συνήθειαν, ὁπᾶ ἐπεκράτησεν εἰς τὸν Κόσμον, νὰ φορᾶν αἱ γυναῖκες τοιάτας σολισμάς. ἀλλὰ θέλετε νὰ εἰπεμεν ἡμεῖς τὴν ἀλήθειαν; αὐτοὶ οἱ ψεῦδεργοι καλλωπισμοὶ φανερόνουν, πῶς ἐσεῖς, ἢ ἡ ψεῦδασότεραις ἀπὸ ἐσᾶς, ζητεῖτε νὰ ἐλκύσετε εἰς τὸν ἔρωτάσας ἐκείνους τοὺς ἄνδρας ὁπᾶ σᾶς βλέπουν καλλωπισμένας, καὶ δὲν τᾶτο προβάλλετε ὡσὰν ἄγνισρον τοὺς τοιάτους καλλωπισμοὺς, δὲν νὰ ἀγνισρίσετε ἐκείνους τοὺς παλαιπώρους, καὶ νὰ τοὺς θανατόσετε: καθὼς καὶ οἱ φαράδες πιάνουσι μὲ τὸ ἄγνισρον τὰ ὀψάρια, καὶ τὰ θανατόνουσι. καὶ βεβαιοῖ τὸν λόγον μας ὁ Σολομὼν λέγων „ γυνὴ δὲ ἀνδρῶν τιμίας ψυχὰς ἀγρεύει. (Παρ. ϛ'. 20.) Καὶ πάλιν. „ πολλοὺς γὰρ τρώσασα καταβέβληκε, καὶ ἀναρίθμητοί εἰσιν οἳς πεφόνευκε. (Παρ. ζ'. 26.) καὶ αὖ ἡ γυνὴ καὶ ἀκαλλώπιστος ὅσα ἀγρεύῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν, κατὰ τὸν σοφὸν τᾶτον, πόσῳ μᾶλλον ἀγρεύει αὐτὰς ἡ καλλωπισμένη; καὶ αὖ αὐτὴ ἁπλῶς πληγόνῃ τὰς καρδίας, καὶ φονεύῃ τὰς ψυχὰς τῶν ὁρώντων, πόσῳ ψεῦδασότερον πληγόνει καὶ φονεύει, ὅταν ἦναι καὶ ἐσολισμένη; (1)

Διὰ τᾶτο παρομοίως μὲ τὸν Κορυφαῖον, καὶ ὁ μέγας Παῦλος γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεον, ἐμποδίζων τοὺς καλλωπισμοὺς τῶν γυναικῶν, καὶ λέγων „ ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ „ κοσμίῳ κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυ„ τελεῖ. ἀλλ' ὅ, πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν, διὰ ἔργων ἀγαθῶν. (ά. Τιμ. β'. 20.) Ἀλλὰ καὶ ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας ἐκπομπεύει καὶ θεατρίζει ὅλα τὰ μάταια σολίσματα ὁπᾶ φορᾶν αἱ γυναῖκες, εἰς τὸ τρίτον Κεφάλαιον τῆς προφητείας τᾶ, ἀπαριθμῶντας σῶμα πρὸς σῶμα, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον προφητεύει, ὅτι ἔχουν νὰ πάθουν πολλὰ κακὰ, αἱ καλλωπιζόμεναι γυναῖκες, καὶ ὅτι μέλλουν νὰ σκλαβωθοῦν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους δὲν τοὺς τοιάτους καλλωπισμάτων „ Καὶ ἔσαι ἀντὶ ὀσμῆς ἡδείας, κονιορτός. καὶ ἀντὶ ζώνης, χοινίῳ ζώσῃ. καὶ ἀντὶ τᾶ „ κόσμου τῆς κεφαλῆς τᾶ χρυσίου, φαλάκρωμα ἔξεις διὰ τὰ ἔργα σου. καὶ ἀντὶ τᾶ χιτῶνος τοῦ „ μεσοπορφύρου, ψεῦζώσῃ σάκκον. καὶ ὁ ὑός σου ὁ κάλλιστος οὐ ἀγαπᾷς, μαχαίρᾳ πεσεῖται. „ καὶ οἱ ἰσχύοντες ὑμῶν, μαχαίρᾳ πεσοῦνται. (Ἡσ. γ'. 24.) πῶρα, αὖ τὰ σολίδια ἦτον ἐμποδισμένα ἀπὸ τὰς γυναῖκας ἐν τῇ παλαιᾷ γραφῇ, καὶ τοιαῦτα κακὰ ἐπροξενοῦν εἰς ἐκείνας ὁπᾶ τὰ ἐμεταχειρίζοντο: πόσον ἀσυγκρίτως εἶναι ἐμποδισμένα ταῦτα πῶρα εἰς τὸν χαρὸν τᾶ Εὐαγγελίου; καὶ πόσον μεγαλίτερα κακὰ προξενοῦν αὐτὰ εἰς τὰς νῦν καλλωπιζομένας γυναῖκας;

4. „ Ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ „ πραέος, καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τᾶ Θεοῦ „ πολυτελές.

Ἐμποδίσας ἀνωτέρω ἀπὸ τὰς γυναῖκας τὰς ἐξωτερικοὺς σολισμοὺς τῶν ἱματίων ὁ μέγας Πέτρος, πῶρα ἐδῶ σολίζει αὐτὰς μὲ τὸν ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς σολισμόν. καὶ λέγει, ὅτι ὁ καλλωπισμὸς ὁπᾶ πρέπει νὰ φορᾶν αἱ γυναῖκες τῶν χεισιανῶν, εἶναι ἡ κατὰ Χεισὸν Ἰησοῦν ταπεινοφροσύνη, εἶναι ἡ πραότης, εἶναι ἡ σιωπὴ, εἶναι ἡ εὐξοπὴ, καὶ τὸ ἥσυχον, καὶ εἰρηνικὸν κατάστημα τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔμφροσθον εἰς τὸν Θεὸν πολύτιμον: ἤτοι εἶναι πλέον ἐράσμιον, καὶ δεκτὸν, παρὰ ὁπᾶ εἶναι πᾶσα τὰ πολύτιμα λιθάρια ἐράσμια εἰς τοὺς φιλοκόσμους ἀνθρώπους. ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ παρασαίνει τὸ κάλλος τῆς θυγατρὸς τοῦ οὐρανίου βασιλέως: ἤτοι τῆς ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι ὅλαι αἱ λογικαὶ ψυχαὶ, αἱ θεοφιλεῖς, καὶ ἐνάρετοι τῶν χεισιανῶν, τόσον τῶν ἀνδρῶν, ὅσον καὶ τῶν γυναικῶν. λέγει γὰρ ἅπω „ πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τᾶ βασιλέως ἔσωθεν, ἐν προσωτοῖς χρυσοῖς πεβεβλημένη „ πε-

(1) Βεβαιοῖ τὸν λόγον μας τᾶτον, καὶ ὁ θεῖος Γωαννὴς ὁ Χρυσόστομος λέγων πρὸς τὰς γυναῖκας ταύτας „ τὶ γὰρ βέλεται ὁ πολὺς χρυσός; τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ταύτας ἁρμόττει. ταύτας τὰ φορήματα, πορνῶν ἐστι γυναικῶν, πᾶσα φησὶ τὸ σκεῦος ποιεῖ σῶν. καλλωπιζέσθω ἐκείνη ἡ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. ἡ ἐπὶ τῆς ἀρχήγρας. πᾶσας γὰρ βέλεται πρὸς ἑαυτὴν ἐπισπάσασθαι. ἡ δὲ „ ἐπαγγελλομένη θεοσέβειαν, μὴ ἅπω καλλωπιζέσθω. ἀλλὰ ἐπί„ ρως ἔχει καλλωπισμὸν πολὺ ἐκείνης μείζονα. (Λόγ. κή. εἰς τὸ πρὸς Ἑβρ.)

„ πεποικιλμένη. (Ψαλ. μδ'. 15.) σημαίνει δὲ μὲ τὰ φορέματα ταῦτα, τῆς ψυχῆς τὴν παρθενίαν, καὶ ἀφθορίαν, τῆς καρδίας τὴν καθαρότητα, καὶ τὸν ποικίλον στολισμὸν ὅλων τῶν ἄλλων ἀρετῶν. οἱ δὲ χρυσωτοὶ, ἤτοι ἡ φᾶσται, οἱ ὁποῖοι εἶναι σὰν φαντάσμα τῶν ὑφασμάτων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον γνωρίζεται ὅλον τὸ ἱμάτιον τί ὕφασμα εἶναι, αὐτοὶ λέγω, φανερόνει, ὅτι, καθὼς εἶναι ὅλη ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς ψυχῆς τῶν χριστιανῶν ταπεινὴ, καὶ σεμνή: τοιουτοτρόπως πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἡ ἔξωθεν κατάστασις τοῦ σώματος αὐτῶν, ἀκολούθως δὲ καὶ τὰ τοῦ σώματος ἱμάτια: ταπεινὰ δηλαδὴ καὶ σεμνὰ, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θεοφυλάκτου καὶ Οἰκουμενίου. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος „ ἐν χρυσωτοῖς χρυσοῖς φησὶ βεβλημένη πεποικιλμένη. οὐκ ὤφε „ τὸ σῶμα λιπὸν ποιῆσαι καὶ ἀποσίλβον, ἀλλ' ὥστε τὴν ψυχὴν καλλωπίσαι. Πᾶσα ἡ δόξα τῆς „ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν φησί. πειθῶ ταῦτα. μυρίων γὰρ καὶ ἄλλων ἀπαλλάττεις σαυτὴν „ κακῶν, καὶ τὸν ἄνδρα μερίμνης, καὶ σαυτὴν φροντίδος. ὅτω γὰρ αἰδέσιμος ἔσῃ τῷ ἀνδρὶ, ὅταν „ μὴ πολλῶν δέῃ. (Λόγ. κή. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ.)

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν ἐπαινῶντας τὴν ἀνδρείαν γυναῖκα, ὁποῦ ἔχει τὸ ταπεινὸν, καὶ ἡσύχιον πνεῦμα, λέγει „ τιμιωτέρα δὲ ὄζει λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη. θαρσεῖ ἐπ' αὐτῇ ἡ καρ„ δία τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. ἡ τοιαύτη καλῶν σκύλων οὐκ ὑστερήσει. ἐνεργεῖ γὰρ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς εἰς „ ἀγαθὰ πᾶσαν τὸν βίον. (Παρ. λά. 10.) ἐπειδὴ ὅταν ὁ ἄνδρας τῆς τοιαύτης ταπεινῆς, καὶ σεμνῆς γυναικὸς, εὑρίσκεται εἰς κάνενα μακρινὸν ταξείδιον, δὲν φοβεῖται ὅτι αὐτὴ ἔχει νὰ μιανῇ τὴν κοίτην του, καὶ νὰ ὑβριθῇ τὴν τιμήν του: ὅτε λαμβάνει ὑποψίαν, ὅτι ἡ τοιαύτη σεμνὴ γυνὴ, μέλλει νὰ δοθῇ εἰς φαγοπότια, καὶ μέθας, καὶ ξεφαντώματα, καὶ ἐκ τούτου νὰ διαφθείρῃ τὰ φράγματα τοῦ σώματός του. ὄχι: ἀλλ' ἔχει βεβαίας τὰς ἐλπίδας του εἰς αὐτὴν, πῶς εἶναι τιμία, καὶ καλὴ οἰκοκυρὰ, καὶ οἰκονόμισσα τῶν τέκνων, καὶ δούλων, καὶ ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ οἴκου της. βέβαια μακάριος, καὶ καλότυχος εἶναι ὁ ἄνδρας ἐκεῖνος ὁποῦ ἀποκτήσει τοιαύτην γυναῖκα ἀγαθὴν, καὶ συνετὴν, καὶ θέλει ζήσει διπλᾶς τὰς χρόνους τῆς ζωῆς του, ὡς λέγει ὁ Σειράχ „ μακάριος ὁ συνοικῶν γυναικὶ συνετῇ. (Σειρ. κέ. 8.) καὶ πάλιν „ γυναικὸς „ ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἀριθμὸς ἡμερῶν αὐτοῦ διπλάσιος. (Σειρ. κς'. 1.) διατί; διὰ τί ὁ τοιοῦτος ἔχοντας τοιαύτην γυναῖκα, ἔχει θησαυρὸς, καὶ πολλὰς χάριτας, καὶ εὗρεν ἔλεος παρὰ Κυρίου, καὶ τὸν Παροιμιαστὴν λέγοντα „ ὃς εὗρε γυναῖκα ἀγαθὴν, εὗρε χάριτας. ἔλαβε „ δὲ παρὰ Κυρίου ἱλαρότητα. (Παρ. ιή. 22.) καὶ διατί ἔχοντας γυναῖκα ἀγαθὴν, ἔχει οἰκοδομὴν, καὶ αὔξησιν, καὶ πλουτισμὸν τοῦ οἴκου, καὶ τῆς περιουσίας του: καθὼς τὸ λέγει ὁ αὐτὸς Σολομὼν „ σοφαὶ γυναῖκες, ᾠκοδόμησαν οἴκους. ἡ δὲ ἄφρων, κατέσκαψε ταῖς χερσὶν αὐτῆς. (Παρ. ιδ'. 1.)

5. „ Οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν „ Θεὸν ἐκόσμουν ἑαυτὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν.
6. „ Ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραὰμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα. ἧς „ ἐγενήθητε τέκνα ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν „ πτόησιν.

Ἀληθῶς ἐδῶ πρέπει νὰ θαυμάσῃ τινὰς τὴν μεγάλην ταπείνωσιν τοῦ μακαρίου Πέτρου. διατί αὐτὸς ὁποῦ ἔλαβε τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐβάλθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ὡσὰν σπουδαῖον θεμέλιον ἀσφαλέστατον διὰ τὴν ὁμολογίαν ὁποῦ ἐποίησε τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. αὐτὸς ὁποῦ ἐπερπάτησεν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης, ὡσὰν εἰς ξηρά. αὐτὸς ὁποῦ ἰάτρευσε τόσους ἀσθενεῖς, καὶ ἀνάστησε νεκροὺς, καὶ ἐνέργησε τόσα θαύματα: αὐτὸς, λέγω, ὁ τοσοῦτον μέγας Ἀπόστολος δὲν ἐσοχάσθη τὸν ἑαυτόν του διὰ ἀρκετὸν νομοθέτην τῆς σεμνῆς, καὶ ἀκαλλωπίστου φορεσίας τῶν γυναικῶν, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐνομοθέτησεν: ἀλλὰ ἀφήσας τὴν ἐδικήν του νομοθεσίαν, τρέχει εἰς τὰς παλαιὰς γυναῖκας τῶν ἁγίων Πατριαρχῶν, τὴν Σάρραν, καὶ Ῥεβέκκαν, καὶ Λείαν, καὶ Ῥαχὴλ, καὶ ταύτας προθέττει παράδειγμα, καὶ εἰκόνα, ἔμπροσθεν εἰς τὰς γυναῖκας τῶν χριστιανῶν. καὶ παραγγέλλει εἰς αὐτὰς, νὰ μιμῶνται ἐκείνας τὰς μακαρίας, τόσον καὶ τὴν ὑποταγὴν ὁποῦ εἶχον εἰς τοὺς ἄνδρας των, εἰς τὸν Ἀβραὰμ λέγω, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, ὅσον καὶ καὶ τὴν σεμνὴν, καὶ ταπεινὴν φορεσίαν, ὁποῦ ἐκεῖναι αἱ ἁγίαι ἐμπαχειρίζοντο. λέγει γάρ, ὅτι ἔτζι μὲ τοιοῦτον εἰρηνικὸν, καὶ ἥσυχον, καὶ φρόνιμον πνεῦμα ἐστόλιζον τὸν ἑαυτόν των, καὶ μὲ τοιαύτην ταπείνωσιν ἐκαλλωπίζοντο αἱ παλαιαὶ γυναῖκες ἐκεῖναι, ὑποτασσόμεναι μὲ κάθε ὑπακοὴν, καὶ διάθεσιν πρὸς τοὺς ἄνδρας των: καθὼς καὶ ἡ Σάρρα ἡ ἁγία ἐκείνη γυναῖκα τοῦ

τῶ Αβραὰμ, ὠνόμαζε τὸν ἄνδρατης, αὐθεντίαν, καὶ δεσπότην της. ὅπω γὰρ ἔλεγε πρὸς τὰς φανέντας τρεῖς ἄνδρας, ΦΩΙ τῶ ἀνδρός της Αβραὰμ „ ὅπω μοῦ μοι γέγονεν ἕως τῶ νῦν, ὁ δὲ κύ„ ριός μου (ἤτοι ὁ ἄνδρας μου) πρεσβύτερος. (Γεν. ιή. 12.)

Τῶ Σάρραν λοιπὸν ταύτην πρέπει νὰ μιμῆσθε, λέγει, καὶ ἐσεῖς αἱ χριστιαναὶ γυναῖκες εἰς τὴν ταπείνωσιν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς, καὶ νὰ ὀνομάζετε αὐθέντας τοὺς ἄνδρας σας. διὰ τί; ΔΙΑ τί ἡ ἁγία Σάρρα αὕτη, εἶναι κοινὴ προμήτωρ, ἐσᾶς μὲν τῶν ἑβραΐδων γυναικῶν, καὶ ΚΤ τὴν φύσιν. ἐπειδὴ ἐκ τῆς ῥίζης αὐτῆς κατάγεσθε, καὶ κατὰ τὴν πίστιν. ἐπειδὴ ἔχετε τὴν ἰδίαν πίστιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ ἡ Σάρρα εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις ἔμελλε νὰ γεννηθῆ ἀπὸ τὸν υἱόν της Ισαὰκ: ἤτοι ἀπὸ τὸ σπέρματης. ἐσᾶς δὲ πάλιν τῶν ἐξ Ἐθνῶν χριστιανῶν γυναικῶν, εἶναι προμήτωρ ἡ Σάρρα, ὄχι μόνον κατὰ τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν. (1) καθὼς λοιπὸν τὰ τέκνα, καὶ αἱ θυγατέρες πρέπει νὰ ὁμοιάζουν μὲ τὰς μητέρας των: ἔτζι καὶ ἐσεῖς αἱ θυγατέρες τῆς ἁγίας προμήτορός σας Σάρρας, πρέπει νὰ ὁμοιάζετε μὲ αὐτὴν (2) καὶ ταύτης τὰς ἀρετὰς, καὶ τὴν φιλοξενίαν πρέπει νὰ μιμῆσθε. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κορυφαῖος λέγει ἐδῶ, ὅτι αἱ χριστιαναὶ γυναῖκες ἔγιναν τέκνα τῆς ἁγίας Σάρρας. καὶ ὅτι αὐταὶ πρέπει νὰ ἀγαθοποιῶσιν: ἤτοι νὰ φιλοξενῶσι τοὺς ξένους, νὰ ἐλεῶσι τοὺς πτωχοὺς, καὶ νὰ βοηθοῦσι τοὺς χρείαν ἔχοντας, καὶ νὰ μὴν ἔχουν ΔΙΑ τοῦτο κανένα φόβον, πῶς τάχα οἱ ἄνδρες των μέλλουν νὰ τὰς κατηγορήσουν, ὡς ἐξοδεύτειας τῶν πραγμάτων τους. ἐπειδὴ καὶ ἡ παλαιὰ ἐκείνη Σάρρα τοιαύτας ἀγαθοεργίας ἔκαμνε, καὶ κανένα φόβον, ἢ κατηγορίαν δι' αὐτὰς δὲν ἔλαβον ἀπὸ τὸν φιλόξενον ἄνδρατης Αβραὰμ, (3) ΔΙΑ τί οἱ ἄνδρες χριστιανοὶ, φιλελεήμονες ὄντες, καὶ μία σὰρξ μὲ τῶν γυναικῶντως δὲν ἔχουν δίκαιον νὰ ΦΘΑΡΟΥΝΤΑΙ ΔΙΑ τί αἱ γυναῖκές των δίδουν τὸν πλοῦτόν τους εἰς τοὺς πτωχοὺς ἔλεος, καὶ ἐνεργοῦν τὰς ἐνδείας. ὅσον γὰρ αὐταῖς ἀπὸ τὸ σῶα μέρος, τὸν δίδουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πτωχῶν, τόσον ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο, αὐξαίνει αὐτὸν, καὶ τὸν κάμνει διπλάσιον, καὶ πολλαπλάσιον: οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες πρέπει νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀρετὴν τῶ Αβραὰμ, αἱ δὲ γυναῖκες, εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς Σάρρας. (4) εἰπὼν δὲ ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος πληθυντικῶς αἱ ἅγιαι γυναῖκες, εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια σινικῶς ἀνέφερε μόνην τὴν Σάρραν: σῶα μὲν, ΔΙΑ τί ἡ Σάρρα ἦτον παλαιοτέρα, καὶ ὀνομαστοτέρα, καὶ ἁγιωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας, τὴν Ρεβέκκαν δηλαδὴ καὶ Λείαν, καὶ Ραχήλ. καὶ ἄλλο δὲ, ΔΙΑ τί μὲ τῆς Σάρρας συμπεριλαμβάνονται, καὶ αἱ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν γυναῖκες τῶ Ισαὰκ, καὶ Ιακὼβ, ΔΙΑ τὴν ἰσότητα ὅπῶ ἔχουν καὶ οἱ τρεῖς Πατριάρχαι εἰς τὴν ἀρετήν. ἐξίσου γὰρ καὶ τὴν τριῶν μαρτυρεῖται Θεὸς ὁ Θεός. „ ἐγὼ γὰρ εἰμι, φησι πρὸν

τὸν

---

(1) Ἀπὸ τὸ σπέρμα γὰρ τῆς Σάρρας τὸν Ισαὰκ, καὶ τὰ Ἐβραῖοι ἐγεννήθησαν, καὶ οἱ ΦΩΣ Ἐθνῶν βασιλεῖς, ὅπω γὰρ ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Αβραὰμ λέγων „ Σάρρα ἡ γυνήσα σου „ κληθήσεται τὸ ὄνομα αὐτῆς Σάρα, ἀλλὰ Σάρρα ἔσαι τὸ ὄνο„ μα αὐτῆς. εὐλογήσω δὲ αὐτὴν, καὶ δώσωσοι ἐξ αὐτῆς τέκνον, „ καὶ εὐλογήσω αὐτὴ, καὶ ἔσαι εἰς Ἔθνη, καὶ βασιλεῖς Ἐθνῶν „ ἐξ αὐτῆ ἔσονται. (Γεν. κή. 16.) Σάρρα δὲ ἄρχουσα ἑρμηνεύεται κατὰ τὸν Μηθοφανήν: ἤτοι ἀρχὴ γένης, καὶ καλλιτέρας ζωῆς, καὶ πολιτείας. τὸ ὁποῖον τοῦτο ὄνομα, ἀνέρισκετο μὲν εἰς αὐτὴν φυσικῶς πρῶτον εἰς τὸ σῶα Ἐθνος ΦΩΣ Ἑβραίων, ἀπεστερᾳώθη δὲ ὕστερον κατ' ἐπαγγελίαν, καὶ πίστιν, ὅταν εὐλογήθησαν πᾶσαι αἱ φυλαὶ εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν ἐκ τῆ σπέρματος αὐτῆς γενηθέντα. τότε γὰρ τῇ ἀληθείᾳ ἔγινεν ἀρχουσα, καὶ μήτηρ πάντων ΦΩΣ Ἐθνῶν.

(2) Ἀλλὰ αἱ πρωϊναὶ γυναῖκες, καλλωπιζόμεναι, καὶ σολίδια μάταια φοραίνουσαι, δὲν ὁμοιάζουν μὲ τὴν προμήτορά των Σάῤῥαν, ἥτις δὲν ἐκαλλωπίζετο μὲ λαμπρὰ ἱμάτια τῶ σώματος, ἀλλὰ ἐσολίζετο μὲ τὰ πολύτιμα σολίδια τῆς ψυχῆς: ἤτοι μὲ τὴν φιλοξενίαν, ἐλεημοσύνην, καὶ μὲ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. ὅθεν ὁ Θεῖος Χρυσόστομος ἐπαρακινήθη νὰ εἰπῇ τὰ χρυσᾶ ταῦται λόγιαι „ Πᾶ αἱ νῦν γυναῖκες; παραβάλωμεν αὐτὰς τῇ Σάῤῥᾳ. ἆρα „ τοιαῦτα ἐπιτήδευμα δέχονται; τοιαῦτα ἔργα; ἐκβαλέτωσαν „ τὰς φιλοκόσμε γυναικὸς τὴν χεῖρα, καὶ ὁρᾶς αὐτὴν κεχρυσω„ μένην ἔξωθεν, ὑπόθεν δὲ πολιορκίαν κεκτημένην... ἐκβαλέ„ μωσι τὴν χεῖρά σου. (ὦ φιλόκοσμε γύναι), δεῖξον αὐτὴν τί „ ἐνδέδυται; πλεονεξίαν. ἐκβαλῶ τὴν χεῖρα τῆς Σάῤῥας. τί „ ἐνδέδυται, φιλοξενίαν, ἐλεημοσύνην, ἀγάπην, φιλοπτω„ χείαν. ὦ καλῆς ἕξεως!.... τί σοι ὄφελος τὴν χρυσῆν γύναι; „ ἵνα καλὴ φαίνῃ καὶ ὡραία; ἀλλ' ὑδεὶς σοι τοῦτο εἰς κάλλος τῆς „ ψυχῆς. γενοῦ τὴν ψυχὴν εὐμορφος, καὶ ἔσῃ καὶ τὸ σῶμα πα„ σιφανή. (Λογ. ά. εἰς τὸ „ μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἀνθρωπος Τόμ. έ.)

(3) Ο' δὲ σοφὸς Μηθοφανὴς νοεῖ τὸν φόβον ἁπλῶς. ἤτοι αἱ χριστιαναὶ γυναῖκες, πρέπει νὰ ἀγαθοποιῶσι τὸν πλησίον, καὶ νὰ ἐργάζωνται τὰς ἀρετὰς, χωρὶς νὰ φοβοῦνται, ὅτε τοὺς πειρασμοὺς ΦΩΣ δαιμόνων, μὲ τοὺς ὁποίους οἱ καπήρατοι συνειθίζουν νὰ παράττουν τοὺς ὠαρέτους. ὅτε τοὺς πειρασμοὺς, καὶ τὰς κατηγορίας ΦΩΣ κοσμικῶν, καὶ ἀδιαφόρων ἀνθρώπων ΦΩΣ μισούντων τοὺς ὠαρέ„ τους „ βδέλυγμα γὰρ ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια κατὰ τὸν Σειραχ. (Σειρ. ά. 22.) καὶ „ βδέλυγμα ἀνόμῳ κατευθύνουσα ὁδὸς, κατὰ τὸν Παροιμιαστήν. (Παρ. κθ'. 28.)

(4) Ο'θεν τότε εἶναι ἡ ἀφορμὴ, διὰ τὴν ὁποίαν δείχνει ὁ Δεσπότης ΦΩΣ ὅλων Θεὸς, τὸν μὲν Αβραὰμ, εἰς τοὺς ἄνδρας, τὴν δὲ Σάῤῥαν, εἰς τὰς γυναῖκας. ἵνα, οἱ πλανώμενοι εἰς τὴν πολυταράχων θάλασσαν τὰ βίᾳ τούτᾳ, καὶ ἀκυβέρνητοι διαπλέοντες, βλέποντες ὡσαὐτὼ ἄστρον, ἢ φανάρι, τὸν ζωὸν τὸν Αβραὰμ καὶ τὴν Σάῤῥας, ὁδηγηθῶσιν εἰς τὸν λιμένα τῶ θείω θελήματος. καὶ οἱ μὲν ἄνδρες, μιμῶνται τὴν ἀρετὴν τὸν προπάτορα Αβραὰμ, αἱ δὲ γυναῖκες, τὴν ἀρετὴν τῆς προμήτορος Σάῤῥας. ὅτω γὰρ λέγει καὶ τὸ Ησαΐα. „ ἐμβλέψατε εἰς Αβραὰμ τὸν Πατέρα „ ὑμῶν. καὶ εἰς Σάῤῥαν τὴν ὠδίνουσαν ὑμᾶς. (Ησ. να 1.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεῖος Νύσσης Γρηγόριος, ὅπω λέγει „ ταῦτα „ πάντως ὁ λόγος τοῖς ἔξω τῆς ἀρετῆς πλανωμένοις διακελεύε„ ται. ἵνα, καθάπερ οἱ ἐν πελάγει τῆς ἀθεΐας τὸ λιμένος „ παρενεχθέντες, κατὰ τὸ φανὸν σημεῖον, τῆς πλάνης ἑαυτὸς „ ἐπαναγάγωσιν, ἢ πυρσὸν ἰδόντες ἀπὸ ὕψους αἰρόμενον, ἢ κορυ„ φώτινος ἀπορρωγίας ἀναφανεῖσαν: τὸν αὐτὸν τρόπον τοὺς ἀκυ„ βερνήτου τῇ διανοίᾳ κατὰ τὴν τῆ βίᾳ θάλασσαν πλανωμένους, „ τῶ κατὰ τὴν Σάῤῥαν καὶ Αβραὰμ ὑποδείγματι, πάλιν κα„ τευθύνειν, πρὸς τὸν λιμένα τῆ θείᾳ θελήματος. Επειδὴ γὰρ „ πρὸς τὸ ἥδιστε καὶ ἄριστον ἡ ἀνθρωπίνη μεμέρισται φύσις, καὶ „ ἀμφοτέρους ἐπίσης κατ' ἐξουσίαν, ἢ πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν „ αἵρεσις προκειται: διὰ τοῦτο ἑκατέρῳ τιμήματι τὸ καταλληλον „ τῆς ἀρετῆς ὑπόδειγμα παρὰ τῆς θείας θελήματος προεδείχθη φωνῆς, „ ἵνα πρὸς τὸ συγγενὲς ἑκάτεροι βλέποντες, πρὸς μὲν τὸν Α„ βραὰμ, οἱ ἄνδρες. πρὸς δὲ τὴν Σάῤῥαν, τὸ ἕτερον μέρος, „ ἀμφότεροι διὰ ΦΩΣ οἰκείων ὑποδειγμάτων πρὸς τὸν κατ' ἀρε„ τὴν βίον διευθύνοιντο. (εἰς τὸν βίον Μωσέως τόμω ά.)

„ τὸν Μωϋσῆ, Θεὸς τῶ πατρός σε, Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ. (Ἐξ. γ'. 6.)

7. „ Οἱ ἄνδρες ὁμοίως (1) συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ „ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς συγκληρονόμοι „ χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι (2) τὰς προσευχὰς ὑ- „ μῶν.

Ὁ Μὲν Ἱερὸς Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ, ὅπως ἑρμηνεύσωσι τὸ κατὰ γνῶσιν συνοικοῦντες. ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἄνδρες, ὡς γενναῖοι καὶ μεγαλόψυχοι, πρέπει νὰ συγκατοικῆτε μὲ τὰς γυναῖκάς σας κατὰ γνῶσιν καὶ φρόνησιν: ἤγουν νὰ σοφίζεσθε τὴν φυσικὴν κουφότητα τῆς νοὸς ὁποῦ ἔχουν αἱ γυναῖκές σας, καὶ τὴν ἀσθένειαν τῶν σώματός των, καὶ τὴν μικροψυχίαν τῆς καρδίας των: καὶ ἀκολούθως νὰ γίνεσθε μακρόθυμοι εἰς αὐτὰς, καὶ ὑπομονητικοὶ, καὶ νὰ μὴ ζητῆτε λογαριασμὸν ἀκριβῆ ἀπὸ αὐτὰς διὰ τὴν φραγμάτων τῶν ὀφειτία. διὰ τί καὶ αὐταῖς ἔχουν ἐλευθερίαν νὰ δίδουν ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σας, ὡς οἰκοδέσποιναις. Ὁ δὲ Ἱερὸς Μητροφάνης γνῶσιν ἑρμηνεύει, τὴν τῶν ἀνδρῶν μὲ τῆς ἰδίας γυναικὸς νόμιμον, καὶ κατὰ φύσιν συνουσίαν: καθὼς ἡ γραφὴ συνειθίζει ὅπου νὰ τὴν ὀνομάζῃ „ Ἀδὰμ γάρ φησιν ἔγνω Εὔαν τὴν „ γυναῖκα αὐτοῦ. (Γεν. δ'. 1.) Προσαγγέλλει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς ἄνδρας, νὰ μὴ μεταχειρίζωνται κατακόρως τὴν μὲ τῶν γυναικῶν τους μίξιν, μηδὲ νὰ ὑβρίζουν μὲ τρόπον τινὰ, καὶ νὰ ἀτιμάζουν τὴν γυναικείαν φύσιν, νὰ δείχνουν δὲ καὶ τῆς ἐδικῆς των προαιρέσεως τὸ ἀκράτητον, καὶ ἀκόλαστον. ἀλλὰ νὰ ἀπονέμουν τιμὴν τῷ γυναικείῳ σκεύει: ἤτοι νὰ ἀκριβεύωνται, καὶ νὰ λυπῶνται τὰ σώματα τῶν γυναικῶν τους, σὰν μέν, ὡς ἀσθενέστερα, καὶ ἄλλο δὲ, ὡς συγκληρονόμα τῆς χάριτος τῆς ζωῆς. τιμὴν γὰρ τὴν φειδὼ ὠνόμασεν ὁ Κορυφαῖος: ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ τιμᾷ ὁ ἄνθρωπος, ἐκεῖνο καὶ φείδεται, καὶ τὸ ἀκριβεύεται. (3) καθὼς τὸ νόημα τοῦτο βεβαιοῖ ὁ αὐτὸς μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια ὁποῦ λέγει „ ὡς συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι ὑμῶν „ τὰς προσευχάς.

Καὶ σὰν νὰ λέγῃ ἔτζι ὁ Ἀπόστολος: ἀνωτέρω, ὦ ἄνδρες, ἀρκετὰ ἐδιδάξαμεν τὰς γυναῖκάς σας, νὰ ἔχουν σώφρονα ζωὴν καὶ πολιτείαν, καὶ νὰ φυλάττουν τὴν πρὸς ἐσᾶς ὑποταγὴν καὶ πίστιν, καὶ τιμήν. λοιπὸν τώρα προσαγγέλλομεν καὶ εἰς ἐσᾶς, τοὺς ἄνδρας νὰ μὴ μεταχειρίζεσθε τὰς γυναῖκάς σας μὲ κατάχρησιν, μηδὲ εἰς κάθε καιρὸν νὰ σμίγετε μὲ αὐτάς. ἵνα μὴ εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς καταγινόμενοι, ὑστερῆσθε ἀπὸ τὰς θερμοτέρας προσευχάς, καὶ δεήσεις, ὁποῦ χρεωστεῖτε νὰ προσφέρετε εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας σας. ἀλλὰ μᾶλλον μὲ τὴν πρόσκαιρον ἀποχὴν τῶν γυναικῶν σας, νὰ εὑρίσκετε καιρὸν νὰ προσκαρτερῆτε εἰς τὰς προσευχάς, καὶ εἰς τὰς διωρισμένας νηστείας, καὶ εἰς τὴν μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. (4) ἐπειδὴ τῶν τότε καιρῶν οἱ Χριστιανοὶ ἐσυνείθιζον νὰ μεταλαμβάνουν τὰ θεῖα μυστήρια εἰς κάθε λειτουργίαν, ἥτις ἐγίνετο τότε τὸλάχιστον δύω φορᾶς τὴν ἑβδομάδα, τὸ Σάββατον, καὶ τὴν Κυριακὴν, καθὼς τὸν ιγ'. Κανόνα τοῦ ἁγίου Τιμοθέου. ὅθεν ἦτον χρεία νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὰς γυναῖκάς των, καὶ ἔπειτα νὰ μεταλαμβάνουν. ταῦτα καὶ ὁ θεῖος Παῦλος βεβαιῶν, ποτὲ μὲν ἔγραφε πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς „ εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος (ἤτοι τὴν γυναῖκά του) κτᾶ- „ σθαι ἐν ἁγιασμῷ, καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ Ἔθνη τὰ μὴ εἰδό- „ τα τὸν Θεόν. (α'. Θεσσ. δ'. 4.) ποτὲ δὲ ἔγραφεν εἰς τοὺς Κορινθίους περὶ τῆς ἀνδρογύνων· „ μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰμήτι ἂν ἐκ συμφώνου: ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευ- „ χῇ. (α'. Κορ. ζ'. 5.)

8. „ Τὸ

---

(1) Λείπει καὶ ἐδῶ τὸ, ἐσὲ: ἤτοι οἱ ἄνδρες ὁμοίως ἐσὲ συνοικοῦντες: ἤτοι συνοικεῖτε.

(2) Ἐν ἄλλοις ἐγκόπτεσθαι.

(3) Σημείωσαι ὅτι καὶ ὁ Θεοφύλακτος, καὶ Οἰκουμένιος τὸ τοῦτον λέγουσιν, ὕστερα ἀφ' ὁποῦ εἶπον τὸ αὐτοῦ νόημα, καὶ συμφώνως μὲ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη ὅπου καὶ αὐτοὶ ἑρμηνεύουσιν. τινὲς δὲ προσθέτουν καὶ τρίτην αἰτίαν, πῶς δὲν πρέπει νὰ σμίγουν, κατακόρως οἱ ἄνδρες, μὲ τὰς γυναῖκάς των. ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀκόλαστον μίξιν ἀποθαίνουν οἱ ἄνδρες, καὶ πολλῷ μᾶλλον αἱ γυναῖκές των.

(4) Διὰ τοῦτο τὰ ἀνδρόγυνα πρέπει νὰ μὴ σμίγουν τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν κατὰ τὸν ιγ'. Κανόνα τοῦ Τιμοθέου, καὶ τὰς Δεσποτικὰς, καὶ Θεομητορικὰς ἑορτάς. ὅτε τὰς νηστίμους ἡμέρας τετράδα, καὶ παρασκευὴν, καὶ τὰς τέσσαρας νηστείας τοῦ χρόνου, καὶ μάλιστα τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν. καὶ ὅταν ἔχουν νὰ κοινωνήσουν τρεῖς ἡμέρας τὸλάχιστον πρέπει νὰ ἐγκρατεύονται ἀπὸ τὴν μίξιν. κατὰ τὴν συνοδικὴν διάγνωσιν τῆς Παβιάρχου Λαοδικείας. Ἀλλ' ὅπου κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ὁποῦ κοινωνήσουν πρέπει νὰ σμίγουν. καὶ ὅσοι τοῦτο δὲν φυλάττουν, μὲ αὐστηρὰ ἐπιτίμια πρέπει νὰ κανονίζωνται κατὰ τὸν ια. ἀποκρισιν τοῦ Βαλσαμῶνος.

8. „ Τὸ δὲ τέλος, παῦτες ὁμόφρονες (1) συμπαθᾶς, φιλάδελφοι,
„ εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες.
9. „ Μὴ ἀποδιδόντες κακὸν, αὐτὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν αὐτὶ λοιδο-
„ ρίας. τὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες. εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε,
„ ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε.

Τί πρέπει, λέγει, νὰ κάμνω τὰς εὐαγγελίας μου εἰς πρόσωπα διωρισμένα, καὶ ξεχωρισμένα ἐξουσιασῶν, ἀνδρῶν, γυναικῶν; Ἰδοὺ τελευταῖον εὐαγγελίζω κοινῶς εἰς ὅλας ἐσᾶς χωρὶς ἐξαίρεσίν τινος. Ἰδοὺ τὸ τέλος καὶ ὁ κεφαλαιώδης σκοπὸς ὅλου τοῦ λόγου μου ἔτος εἶναι: δηλαδὴ τὸ νὰ εἶσθε ὅλοι ὅλοι ἁπλῶς οἱ χριστιανοὶ ὁμόφρονες: ἤτοι νὰ ἔχετε ὅλοι σῶα φρόνημα, καὶ μίαν γνώμην, εἰς τὸ νὰ σωθῆτε. „ ὁμοφροσύνη γὰρ εἶναι, κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον, ἡ μετὰ πολλῆς συμφώνου σχέσεως ἀδιάφορος, καὶ κοινή. νὰ εἶσθε συμπαθεῖς: ἤτοι νὰ συμπονῆτε σῶας τοὺς ἄλλους εἰς τὰ κακὰ ὁποῦ πάσχετε, ὡσὰν νὰ ἠθέλετε πάσχετε καὶ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι „ συμπάθεια δὲ εἶναι „ ἡ πρὸς τοὺς κακῶς πάσχοντας, ὡς καὶ ἐφ' ἑαυτοὺς, ἔλεος. νὰ εἶσθε φιλάδελφοι: ἤτοι νὰ ἔχετε „ τοιαύτην διάθεσιν πρὸς τοὺς ἄλλους, ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχετε καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς σας. „ φιλα-
„ δελφία γὰρ εἶναι ἡ ὡς ὅπου ἀδελφοῖς ὀφειλομένη πρὸς τοὺς πέλας διάθεσις. νὰ εἶσθε εὐ-
„ σπλαγχνικοί: ἤτοι νὰ κινῆσθε ἀπὸ ψυχῆς εἰς τὸ νὰ εὐεργετῆτε τοὺς ὁμοπίστους σας χριστιανούς.
„ εὐσπλαγχνία γὰρ εἶναι ἡ ἀπὸ ψυχῆς ἐπ' ἀγαθοποιΐᾳ τῶν ὁμοφύλων κίνησις. νὰ εἶσθε φι-
„ λόφρονες: ἤτοι νὰ εἶσθε εἰς ὅλας ἡμέρας, καὶ εὐκατάδεκτοι. „ φιλοφροσύνη γὰρ εἶναι ἡ
„ πρὸς πάντας ἡμερότης, καὶ προσηνεία, ἥτις καὶ πρὸς φίλους γίνεται καὶ γνωρίμους.

Νὰ μὴν ἀποδίδοτε κακὸν εἰς τοὺς ἄλλους, αὐτὶ διὰ τὸ κακὸν ὁποῦ ἐκεῖνοι σᾶς ἔκαμαν, ὥστε νὰ δίδετε ὕβριν, καὶ ἀτιμολογίαν, αὐτὶ διὰ τὴν ὕβριν καὶ ἀτιμολογίαν ὁποῦ οἱ ἄλλοι σᾶς εἶπον. λοιδορία δὲ εἶναι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, κάθε λόγος, τὸν ὁποῖον λέγει τινας μὲ διάθεσιν διὰ νὰ ἀτιμάσῃ τὸν ἄλλον, κἂν καὶ ὁ λόγος δὲν ἦναι ἄτιμος καὶ ὑβριστικός. (2) ἢ κατὰ τὸν Θεοφύλακτον „ λοιδορία εἶναι ἡ ἐκ πονηρᾶς συνηθείας πρὸς τὸ καταλαλεῖν φιλοτιμία. ἀλλὰ μᾶλλον αὐ-
„ τὶ νὰ λοιδορῆτε, καὶ νὰ ἀτιμολογῆτε, ἐσεῖς νὰ εὐλογῆτε: ἤτοι νὰ καλολογῆτε ἐκείνους ὁποῦ σᾶς ἀτιμολογοῦν, καὶ ὑβρίζουν. ἐπειδὴ ἠξεύρετε καλὰ, ὅτι εἰς τοῦτο ἐκαλέσθητε ἀπὸ τὸν Θεόν. εἰς ποῖον; εἰς τὸ νὰ εὐλογῆτε τοὺς ἄλλους καὶ νὰ τοὺς τιμᾶτε, καὶ ὄχι εἰς τὸ νὰ τοὺς καταρᾶσθε, καὶ νὰ τοὺς ὑβρίζετε: καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει „ εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς. εὐλογεῖτε,
„ καὶ μὴ καταράσθε. (Ρωμ. ιβ'. 14.) ἐὰν γὰρ ταῦτα πάντα φυλάττετε, ἀδελφοί μου, καὶ ἐὰν ἔτζι καλολογῆτε τοὺς κακολογοῦντάς σας, βέβαια θέλετε κληρονομήσετε εὐλογίαν, καὶ παρὰ Θεοῦ, καὶ παρὰ ἀνθρώπων. εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ: ἤτοι ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀπόλαυσιν βασιλείας οὐρανῶν, ὅταν ἔλθῃ νὰ σᾶς εἰπῇ ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ „ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου
„ κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου. (Ματθ. κέ. 34.) περὶ ταύτης τῆς εὐλογίας προφητεύων ὁ Δαβὶδ εἶπεν „ ὅτι τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου. (Ψαλ. γ'. 8.) Καὶ πάλιν „ ἐκεῖ (ἐν τῇ φιλαδελφίᾳ δηλαδή.) ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν. καὶ
„ ἐρμηνεύων τί εἶναι ἡ τοῦ Κυρίου εὐλογία, προσθέττει, ὅτι εἶναι ζωὴ αἰώνιος „ ζωὴν ἕως τοῦ
„ αἰῶνος. (Ψαλ. ρλβ'. 4.) θέλετε λάβετε καὶ εὐλογίαν παρὰ ἀνθρώπων, διὰ τί ὅλοι οἱ ἄν-
θρωποι μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄπιστοι, καὶ αἱρετικοὶ, θέλουν σᾶς εὐφημοῦν, καὶ θέλουν σᾶς ἐγκω-
μιάζουν πῶς εἶσθε Ἔθνος ἅγιον, καὶ εὐλογημένον ἀπὸ τὸν Θεόν: καθὼς προφητεύει ὁ Ἡσαΐας·
„ Πᾶς ὁ ὁρῶν αὐτοὺς ἐπιγνώσεται αὐτοὺς, ὅτι οὗτοί εἰσι σπέρμα εὐλογημένον ὑπὸ Θεοῦ. (Ἡσ.
ξά. 9.) καὶ θέλουν λέγουν ἐκεῖνα τὰ τοῦ Δαβίδ. „ εὐλογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς. εὐλογήκαμεν ὑμᾶς
„ ἐν ὀνόματι Κυρίου. (Ψαλ. ρκή. 7.)

10. „ Ὁ

(1) Καὶ ἀδῶ λείπει τὸ ἔσε. ἤγουν παῦτες ὁμόφρονες ἔσε.
(2) Τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἶναι παῦτα „ παῦ ῥῆμα
„ ἐκ διαθέσεως τοῦ ἀτιμάσαι λεγόμενον, λοιδορίαν ἐστὶ, κἂν αὐ-
„ τὸ τὸ ῥῆμα, μὴ δόξῃ εἶναι ὑβριστικόν. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ
„ Εὐαγγελίου, λέγοντος περὶ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐλοιδόρησαν αὐ-
„ τὸν (τὸν τυφλὸν) καὶ εἶπον. σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου. (Ὅρ.
„ κατ' ἐπιτομ. κδ'.)

10. „ Ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾷν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυ-
„ σάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ
„ λαλῆσαι δόλον. (Ψαλ. λγ'. 13.)

11. „ Ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν. ζητησάτω εἰρή-
„ νην, καὶ διωξάτω αὐτήν. (Ψαλ. λγ'. 15.)

ΜΕ' τὰ ῥητὰ ταῦτα τοῦ Δαβὶδ, βεβαιόνει ὁ Κορυφαῖος ἐκεῖνα ὁπου εἶπεν ἀνωτέρω: δηλα-δὴ ὅτι θέλων κληρονομήσειν εὐλογίαν ἐκεῖνοι οἱ χρισιανοὶ, ὁπου δὲν ὑβρίζουν, ἐκείνους ὁπου τοὺς ὑβρίζουν, καὶ λέγει. ὅποιος χρισιανὸς θέλει καὶ ἀγαπᾷ νὰ ἀπολαύσῃ, ὄχι μόνον ζωὴν αἰώνιον εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα: καθὼς ἑρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος, ἀλλὰ καὶ ζωὴν εἰρηνικὴν, καὶ ἀπέραντον εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα, καὶ νὰ περάσῃ ἡμέρας καλὰς καὶ εὐτυχισμένας, αὐτὸς ἂς παύσῃ τὴν γλῶσσάν του ἀπὸ τὸ νὰ κακολογῇ. (1) καὶ τὰ χείλη του ἂς παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ λαλοῦσι κάμμίαν δολιότητα. (2) αὐτὸς ἂς ἀπέχῃ πρῶτον ἀπὸ τὸ κακὸν, καὶ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ δεύτερον ἂς κάμνῃ τὸ καλὸν, καὶ τὴν ἀρετήν. ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὸ νὰ σωθῇ τινας, μόνον τὸ νὰ μὴ κάμῃ τὸ κακόν: ἀλλ' εἶναι χρεία νὰ ἐργασθῇ καὶ τὸ ἀγαθόν. ἔτω δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας εἶπε πρῶτον „ παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν. καὶ δεύτερον εἶπε „ μάθετε καλὸν ποιεῖν. (Ἡσ. ά. 17.)

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ κάμῃ τινὰς τὸ καλὸν, ἀνίσως πρῶτον δὲν μακρυνθῇ ἀπὸ τὸ κακόν. καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ χθῇ τινὰς ὑγιὴς, ἂν δὲν ἐλευθερωθῇ πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. καὶ νὰ χθῇ θερμὸς, ἂν δὲν λείψῃ πρῶ-τον ἀπὸ τὴν ψυχρότητα „ ἀμήχανον δὲ ἅψασθαι τοῦ ἀγαθοῦ, μὴ ἀποσπάσας πρότερον παντελῶς „ καὶ ἐκνεύσαντα τοῦ κακοῦ. ὡς ἀμήχανον ὑγείαν ἀναλαβεῖν, μὴ τῆς νόσου ἀπαλλαχθέντα. ἢ ἐν θερ-„ μότητι χθέσθαι, τὸν μὴ παντελῶς πεπαυμένον τῆς καταψύξεως. ἀνεπίδεκτα δὲ ταῦτα ἀλλή-„ λοις. ὥπω καὶ τὸν μέλλοντα ἐν ἀγαθῷ βίῳ χθέσθαι, πάσης προσήκει τῆς ἐπὶ τὸ κακὸν συ-„ γχωρήσεως ἀπαλλαγῆναι. γλαφυρῶς δὲ τὸ ἴδιον τοῦτο ῥητὸν ἑρμηνεύει καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος. φησὶ γάρ „ ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. τουτέστι πολέμησον τοὺς ἐχθρούς, ἵνα μειώ-„ σῃς τὰ πάθη. ἔπειτα δὲ νῆφε, ἵνα μὴ αὐξήσωσι. καὶ πάλιν πολέμησον, ἵνα κτήσῃ τὰς ἀ-„ ρετάς. καὶ μετέπειτα νῆφε, ἵνα αὐτὰς διαφυλάξῃς. καὶ τοῦτο αὖ εἴη τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ φυ-„ λάττειν. (Κεφ. ιά. τῆς β'. ἑκατοντά: τῆς περὶ ἀγάπης) Διδάσκει δὲ ἀκολούθως ὁ Κορυφαῖος, ὅτι κάθε χρισιανὸς ἂς ζητήσῃ νὰ εὕρῃ τὴν εἰρήνην, καὶ αὖ ἡ εἰρήνη ἦναι μακρὰν, ἂς κοπιάσῃ αὐτὴν ἕως ὁ νὰ τὴν εὕρῃ: ἤτοι αὖ ὁ Χρισιανὸς ἔχῃ κάνενα ἐχθρὸν, πρέπει νὰ ζητήσῃ νὰ διαλλαχθῇ μὲ αὐτὸν, καὶ νὰ λύσῃ τὴν ἔχθραν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ἐὰν προσφέρῃς τὸ „ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ „ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου. (Ματθ. ε'. 23.) εἰδὲ καὶ καθ' ὑπόθεσιν ὁ ἐχθρός του ἤθελεν ἦναι εἰς μακρινὸν τόπον, ἢ δὲν θέλῃ νὰ κάμῃ διαλλαγὴν μὲ αὐτὸν: αὐτὸς ὅμως πρέπει νὰ μὴν ἀμελήσῃ, ἀλλὰ νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸν μα-κρινὸν τόπον ἐκεῖνον διὰ νὰ δείξῃ τὸν ἐχθρόν του νὰ διαλλάττεται. ἢ ἂν εἶναι κοντὰ, πρέπει νὰ προσπίπτῃ εἰς τοὺς πόδας του, δέομαι νὰ τὸν συγχωρήσῃ, καὶ ἐὰν δὲν θέλῃ, πρέπει νὰ βάλῃ μεσίτας πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν καταπείσουν νὰ κάμῃ διαλλαγὴν, καὶ εἰρήνην. τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ νὰ διώξῃ τὴν εἰρήνην ὁ χρισιανὸς, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θείου Χρυσο-στόμου.

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὥπω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει „ περὶ ταύτης (τῆς εἰρήνης) εἴρηκεν ὁ Κύ-ριος „ εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. ὡ καθὼς ὁ Κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ „ δίδωμι ὑμῖν. ζήτησον ἓν τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. διώξεις δὲ οὐκ ἄλλως, „ ἢ κατὰ σκοπὸν τρέχων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἄνω γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡ ἀληθι-„ νή. ἐπεὶ ὅσον γε τῇ σαρκὶ συνοδοιπορέομεθα χρόνον, πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἐκπαράσσεσιν ἡμᾶς συνε-„ ζεύγμεθα. ζήτησον ἓν εἰρήνην, λύσιν τῆς τοῦ Κόσμου θορύβων. κτῆσαι γαλήνιον νοῦν. ἀ-„ κύ-

(1) Ὅρα ποίαν ἑρμηνείαν κάμνει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Ἀδελφοθέου „ Ἴδε ὀλίγον „ πῦρ, πλήθη ὕλης ἀνάπτει. (Γαλ. γ'. 5.)

(2) Τί εἶναι ἡ δολιότης, ὅρα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Δι' ὃ „ ἀποθέμενοι πᾶσαν κακίαν, καὶ πᾶντα δόλον. (ά. Πέτ. β'. 1.)

„ κύμονάτινα καὶ ἀπέραντον κατάσασιν τῆς ψυχῆς, μήτε ὑπὸ παθῶν σαλευομένην, μήτε ὑπὸ τῆς
„ ψευδῶν δογμάτων διὰ πιθανότητος προκαλουμένων εἰς συγκατάθεσιν, θεμελιουμένην.... ὁ
„ ζητῶν εἰρωνίαν, Χριστὸν ἐκζητεῖ. ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν. ὃς ἔκτισε τὰ δύο εἰς ἕνα
„ καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην. (1)

12. „ Ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν
„ αὐτῶν. πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά.

ΜΕ᾽ τοῦτα τὰ λόγια ὡσαὐτὼς νὰ λέγῃ ὁ Κορυφαῖος. μὴ δεχθῆτέ ποτε, ὦ χριστιανοί, τὰς ἁμαρτωλὰς ἀνθρώπους, καὶ τὰς ἐργάτας τῆς ἀνομίας: ἂν αὐτοὶ θετέον σᾶς λέγων, ὅτι ὁ Κόσμος ἔτος εἶναι ἀπρονόητος, καὶ ὅτε οἱ κακοὶ ἔχουν νὰ κολασθοῦν, ὅτε οἱ καλοὶ καὶ ἐνάρετοι ἔχουν νὰ στεφανωθοῦν, καὶ νὰ ἀπολαύσουν ἀμοιβὰς αἰωνίας εἰς τὰ οὐράνια. ὄχι, μὴ τὰς δεχθῆτε, ἀλλὰ νὰ ἔχετε μίαν βεβαιοτάτην, καὶ ἀληθεστάτην πίστιν, καὶ ἰδέαν εἰς τοῦτο ψυχικήν, ὅτι ὁ Θεὸς βλέπει μὲ τοὺς παντεφόρους, καὶ ἀκοιμήτους τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς δικαίους ὁμοῦ, καὶ τοὺς ἀδίκους. καὶ τῶν μὲν δικαίων τοῦτο προσδοκᾷ εἰσακούει, μὲ πολλὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἡμερότητα. τοὺς δὲ ἀδίκους, καὶ ἁμαρτωλὰς, βλέπει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μὲ ὀργήν. διὰ τί τέλος; διὰ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ἀπὸ τοῦ γῆς τὸ μνημόσυνον, καὶ τοῦ ἐνθυμήσεις τους. καθὼς ἀκολούθως λέγει ὁ Δαβὶδ „ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. ἀγκαλὰ καὶ ὁ Κορυφαῖος τοῦτο δὲν ἀναφέρῃ εὐθὺς, ἀλλὰ ἀφῆκεν αὐτὸ, ὡς ὁμολογούμενον: τὸ αὐτὸ δὲ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, εἰς μὲν τοὺς κακοὺς καὶ ἁμαρτωλὰς προξενεῖ ἀπώλειαν, εἰς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ δικαίους προξενεῖ σωτηρίαν. ὅθεν ἐφώναζεν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεόν. „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνά-
„ μεων, ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα. (Ψαλ. λ'. 20.) διὰ τί εἰς μὲν τοὺς ἁμαρτωλὰς, φαίνεται τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ὅλον γεμάτον ἀπὸ ὀργὴν, καὶ ἀπειλήν. καὶ διὰ τοῦτο προξενεῖ εἰς αὐτοὺς βόμον μεγάλον καὶ παραχήν, εἰς δὲ τοὺς δικαίους, φαίνεται ὅλον γαλήνον, καὶ ἥμερον. καὶ διὰ τοῦτο προξενεῖ εἰς αὐτοὺς κάθε παρηγορίαν.

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἔτω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει τοῦτο „ τὴν ἐποπτικὴν ἡμῶν δύναμιν (τοῦ
„ Θεοῦ) καὶ τὴν τῆς ψυχῶν αὐτιληπτικὴν, ὀφθαλμοὺς εἶπε, καὶ ὦτα. ὀφθαλμοὶ μὲν Κυρίου ἐπὶ
„ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. ἐπειδὴ πᾶσα πρᾶξις τοῦ δικαίου ἀξία τῆς θεωρίας τοῦ
„ Θεοῦ. καὶ παῦ ῥῆμα, τῷ μηδὲν ἀργῶς λέγεσθαι παρὰ τοῦ δικαίου, ἐνεργὸν ὄντι καὶ ἔμπρακτον.
„ διὰ τοῦτο ἀεὶ ἱστορᾶσθαι, καὶ ἀεὶ εἰσακούεσθαι δίκαιον ὁ λόγος φησί. πρόσωπον δὲ, οἶμαι, τὴν
„ παρρησιασμένην, καὶ φοβερὰν τοῦ Κυρίου ἐπιδημίαν τῶν ἐπὶ τῆς κρίσεως λέγεσθαι. διὸ ὅ
„ καὶ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ὡς ἔτι πόρρωθεν ἐπισκοποῦντος ἡμᾶς, ἐπιβλέπειν τὸν δίκαιον εἴρηται,
„ αὐτὸ δὲ τὸ πρόσωπον ἐπιφανήσεσθαι ἐπὶ τῆς ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς, παῦ τὸ τῆς πονηρίας μνη-
„ μόσυνον. μὴ γάρ μοι σωματικῶς διαπεπλασμένον τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἐννοήσῃς. ἐπεὶ ἔπω
„ γε, καὶ ἄλογον εἶναι δόξει τὸ παρὰ τῆς Γραφῆς εἰρημένον, ἰδία μὲν ὀφθαλμοὺς ὑπάρχειν ἐ-
„ πιλάμποντας τῷ δικαίῳ, ἰδία δὲ τὸ πρόσωπον, ἐπιφερόμενον τοῖς πονηροῖς, καίτοι ὅτε ὀφ-
„ θαλμοὶ χωρὶς προσώπου, ἢ πρόσωπον ὀφθαλμῶν ἄμοιρον.

13. „ Καὶ τὶς ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένη-
„ σθε;

ΜΕ᾽ τοῦτο ἐρώτησιν κάμνει τὸν λόγον δυνατώτερον ὁ Ἀπόστολος. ἴσως, λέγει, τόσον πολλὰ ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐναγκαλίζεται, καὶ κυβερνᾷ πανσόφως ὅλους ἐσᾶς τοὺς χριστιανοὺς, ποῖος πλέον δύναται ὅπως νὰ σᾶς βλάψῃ, καὶ νὰ σᾶς προξενήσῃ κάμμίαν θλῖψιν; βέβαια ὐδείς. ἐὰν ὅμως ἐσεῖς μιμῆσθε τοῦτο ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῆτε ζωὴν ἐξολισμένην μὲ ὅλας ἐκείνας τὰς ἀρετὰς ὅπου εἶπον ἀνωτέρω. ὁ Θεὸς δὲ εἶναι, Σωτὴρ μὲν καὶ βοηθὸς, ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἐξαιρέτως δὲ καὶ μάλιστα τῶν χριστιανῶν, τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν: καθὼς λέγει ὁ

Παῦ-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας ἐν Πατράσι Βαρσανούφιος, ὅτι ὅποιος θέλει νὰ μὴ χάσῃ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴν παντοτε πρὸς τὸν Θεὸν, πρὸς ἑαυτὸν, καὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν του: πρέπει νὰ καταφρονῇ τὰ πράγματα, καὶ νὰ τὰ ἀφίνῃ εἰς ἐκεῖνον ὁπὸ ζητεῖ νὰ τὰ πάρῃ. διὰ τί ἐὰν δὲν τὰ ἀφήσῃ, εἶναι ἀνάγκη νὰ χάσῃ τὴν εἰρήνην, καὶ νὰ ἐμβάσῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς μάχας καὶ παραχάς, ὁ ζητῶν εἰρήνην, ἐκ ἀποτυγχάνει τῆς τοῦ Θεοῦ εἰρήνης· „ ὥστε ἐὰν μὴ ὁ ἄνθρωπος καταφρονήσῃ τῆς χρείας τὸ κόσμου, „ δ᾽ φθάνει εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ. (Ἀποκρ. ϛκα.)

Παῦλος „ ὅς ἐζι Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. (α'. Τιμ. γ'. 11.) λοιπὸν αὐτὸς δύναται νὰ σᾶς φυλάξῃ ἀβλαβεῖς ἀπὸ κάθε πειρασμόν: καθὼς αὐτὸ τὸ ἴδιον συμφώνως μὲ τὸν Κορυφαῖον λέγει καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας „ Ἰδὲ Κύριος Κύριος βοηθήσειμοι, τίς κακώσει „ με; (Ἡσ. ν'. 9.) ἤτοι ἐδείς. σοχαζόμωρος δὲ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι μήπως οἱ ἀκούοντες τὰς λόγως τάτως χειστιανοὶ ἀμελιμνήσωσιν, ὅτι δὲν ἔχεν νὰ λάβεν κάνενα πειρασμόν, ἐπειδὴ καὶ τὰς φυλάττει ὁ Θεὸς, καὶ ἀπολύτως νικηθῶσιν ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα λυπηρά: διὰ τοῦτο, ἀφ' ὅ εἶπε τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὀλίγωρα λέγει πάλιν.

14. „ Ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τὰς χειστιανὰς ὁ Ἀπόστολος. ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐγὼ μὲν ἀληθῶς σᾶς ἐπληροφόρησα περὶ τῆς Προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶναι παντοδύναμος, καὶ διαφυλάττει ἀπὸ κάθε βλάβην ἐκείνους ὁποῦ ἐλπίζεν καθαρὰ εἰς αὐτόν. ἀνίσως ὅμως αὐτὴ ἡ θεία Πρόνοια συγχωρήσῃ νὰ πάθετε κάνενα κακὸν διὰ τὸν ἐπολιὸν τοῦ Χειστοῦ, καὶ διὰ τὸν ἀρετόν: νὰ ἠξεύρετε ὅτι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τοῦτο δὲν συγχωρεῖ, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν διὰ νὰ γένητε ἐσεῖς μακάριοι, καὶ καλότυχοι. ὅπου διὰ αὐτὸς ὁ Κύριος ἀπεφάσισεν εἰπών. „ Μακάριοι οἱ „ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐζιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (Ματ. ε'. 10.) Καὶ „ μακάριοι ἐσε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. (αὐτόθ. 11.) ὅθεν οἱ χειστιανοὶ τάτες τὰς μακαρισμὰς τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν Ἀποστόλου ἐνθυμούμενοι πάντοτε, πρέπει νὰ ὑποφέρουν γενναίως καὶ μὲ χαράν, τὰς κακοπαθείας ὁποῦ ἤθελαν λάβην ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ἢ πονηρὺς ἀνθρώπους. ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, οἱ χειστιανοὶ καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, κατὰ τὸ νὰ ὑποφέρουν ἀνδρείως τοὺς πειρασμοὺς, διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. ὅπου διὰ λέγει. „ τὸν διὰ χειστιανὸν, καὶ ἐν τούτῳ τῶν ἀπίστων διαφέρειν χρή; „ ἐν τῷ φέρειν γενναίως ἅπαντα, καὶ τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι πτερώμενον, αἰσχρὸν εἶναι τῆς „ τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν προσβολῆς. (ἀνδρ. β'.)

„ Τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ παραχθῆτε. (Ἡσ. ν'. 12.)
15. „ Κύριον δὲ τὸν Θεὸν αὐτὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. „ (Ἡσ. ν'. 13.)

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐκεῖνοι ὁποῦ σᾶς θλίβεν, ἀδελφοί μου χειστιανοὶ, δὲν σᾶς προξενοῦν κάνενα κακὸν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ σᾶς κάμνουν μακαρίους: διὰ τοῦτο μὴ φοβεῖσθε τελείως αὐτούς, μηδὲ παράτεσθε ἀπὸ τοὺς φοβερισμούς, καὶ τὰς ἐνοχλήσεις των. ἀλλὰ ἔχετε τὸν πίστιν, καὶ ἐλπίδασας εἰς τὸν παντοδύναμον Θεὸν, ὅστις δύναται νὰ σᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ κάθε βλάβην, καὶ πειρασμόν. καὶ αὐτὸν ἁγιάζετε καὶ δοξάζετε, ὄχι μόνον μὲ τὸν γλῶσσαν, καὶ τὰ χείλη, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ τὸν καρδίαν σας, ὅστις εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς καὶ κυριώτερος ἄνθρωπος. ἁγιάζεται δὲ ὁ Θεὸς μὲ τὸν καρδίαν, ὅταν αὐτὴ ᾖναι καθαρὰ ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ἀπὸ τὰς αἰσχρὰς, καὶ πονηρὰς, καὶ βλασφήμους λογισμούς. καὶ μελετᾷ τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι βασιλεῖς γίνονται καὶ μεγαλίτεροι τῶν βασιλέων, ἐκεῖνοι ὁποῦ νικοῦν τὰς ἀπόπτους λογισμὰς, καὶ τὰ πάθη. „ βασιλεῖς γινόμεθα, ἐὰν βουληθῶμεν κρατεῖν τῶν ἀόπτων λο- „ γισμῶν. ὅτι δὲ ὁ πιστὸς βασιλεύει, καὶ μᾶλλον ἢ ὁ τὸ διάδημα φορεμένος, ἤδη τοῦτο ποιή- „ σω δῆλον. (ὁμιλ. γ'. εἰς τὸν β'. πρὸς Κορινθ.) Μὲ τοιαῦτα λόγια σᾶς παραθαρρύνει, λέγει, ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ἀγαπητοί μου χειστιανοί. καὶ ἂν ἐσεῖς πιστεύετε εἰς τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ὁποῦ εἶπεν „ οὐχὶ δύω στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἄνευ τοῦ „ γνώμου τοῦ Πατρὸς ὑμῶν; μὴ οὖν φοβηθῆτε. πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. (Ματ. ι'. 29.) ἂν, λέγω, ἐσεῖς πιστεύετε εἰς ταῦτα τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, διὰ τί νὰ φοβῆσθε τὰς φοβερισμὰς τῶν ἀνθρώπων; ἢ διὰ τί νὰ παράτεσθε μὲ τὸν λογισμὸν, ὡσὰν νὰ μὴν εἴχετε κάνένα νὰ σᾶς βοηθήσῃ; δὲν ἀκούετε τί λέγει ὁ Σολομών, ὅτι „ Δίκαιος ὥσπερ λέων πέποιθεν; (Παρ. κη'. 1.) ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, δὲν ἀκούετε τὸν Κύριον ὁποῦ σᾶς λέγει „ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ „ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὸν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι; φοβήθητε δὲ μᾶλ- „ λον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ; (Ματθ. ι'. 28.) λοιπὸν, ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ φοβῆσθε ἐκείνους ὁποῦ δύνανται νὰ θανατώσουν μόνον τὸ σῶμά σας,

ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ χάειν πρέπει νὰ ὁμολογῆτε σχεδὸν εἰς αὐτὲς, ὄχι τὶ μὲ τὸν προσκαιρον τοῦτον θανάτον, καὶ χωρὶς νὰ θέλω, σᾶς προξενῶ ζωὴ αἰώνιον.

„ Ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον
„ περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος, μετὰ πραΰτητος, καὶ φόβου.
16. „ Συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν, ἵνα, ἐν ᾧ καταλαλεῖσθε ὑμῶν,
„ ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀ-
„ γαθὴν ἐν Χριστῷ ἀναστροφήν.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐπαραθάρρυνε τὲς χριστιανὲς ὁ Ἀπόστολος, καὶ εἶπεν εἰς αὐτὲς νὰ μὴ φοβῶνται ἀπὸ τὲς ἀπίστες: σοχαζόμενος δὲ, μήπως οἱ χριστιανοὶ ὑποπτεύζόμενοι εἰς τὰ λόγιά τε πέσων εἰς θρασύτητα, καὶ καταφρονῆσιν αὐτὲς ὅταν ἐρωτῶσι περὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως, καὶ ζητῶν νὰ μάθων περὶ αὐτῆς: διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ διδάσκει τὲς χριστιανὲς, πῶς πρέπει νὰ εἶναι παύτοτε ἑτοιμασμένοι εἰς τὸ νὰ δίδων ἀπόκρισιν, ὅταν οἱ ἄπιστοι, ἢ οἱ αἱρετικοὶ ζητοῦσι λόγον διὰ τὴν πίστιν, καὶ ἐλπίδα τῶν χριστιανῶν, καὶ ἀγαπᾶν νὰ μάθων τὴν δυνάμιν τῆ κῆ Χριστοῦ μυστηρίε. (1) νὰ δίδων ὅμως ἀπόκρισιν πρὸς τὲς ἐρωτῶντας, ὄχι μὲ αὐθάδειαν, καὶ θρα-

---

(1) Ἀπὸ λόγια παῦτα τὰ μεγάλα Πέτρε ἀναγκαίως συμπεραίνομεν, ὅτι ὅλοι οἱ χριστιανοὶ, καὶ λαϊκοὶ, καὶ ἱερωμένοι πρέπει ἐξ ἀνάγκης ἀπαραίτητα νὰ εἶναι διδαγμένοι παιδιόθεν τὴν ἱερὰν Κατήχησιν τῆς πίστεως, καὶ τὰ δόγματα ὅλα τῆς εὐσεβείας νὰ ἠξεύρων χρεὸν ἀπὸ ςήθος· ἐπειδὴ καὶ μέλλων νὰ εἶναι διδάσκαλοι τῶν ἀπίστων, καὶ αἱρετικῶν: καθὼς ἐδῶ τὲς θέλει ὁ Κορυφαῖος τῆ Ἀποστόλων· δι' ὅ,τι ἂν αὐτοὶ δὲν μάθων πρῶτον τὶ εἶναι ὁ χριστιανὸς, τὶ εἶναι ἡ πίστις, τὶ εἶναι ὁ Χριστὸς, ποῖα εἶναι τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ὀρθοδόξε ὁμολογίας, πῶς ἠμπορῶν νὰ τὰ διδάξων εἰς τὲς ἄλλες; ὅθεν οἱ ἅγιοι Ἀρχιερῆς, καὶ Πατριάρχαι, πρέπει νὰ φροντίζων διὰ νὰ καταφαίνων εἰς τὰς ἐπαρχίας των Σχολεῖα κατηχητικὰ, μὲ διδασκάλες προκομμένες καὶ ἀναμέτρες, διὰ νὰ διδάσκων τὰ παιδία τῶν χριστιανῶν τὴν τῆς Πίστεως Κατήχησιν, καὶ τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν: καθὼς τοιαῦτα σχολεῖα Κατηχητικὰ ἐσυνήθησαν πρῶτα νὰ γένωσι, εἰς τὰς Κυδωνίες, καὶ εἰς τὴν Αἶνον, καὶ ἐκαρποῦσαν πολὺ καρπόν: ὡς μαρτυροῦσι πολλοί.

Διὰ τὶ παρὰ ἀλήθειαν ἐντροπὴ μεγάλη εἶναι, τὰ μὲν παιδάρια τῆς Λατίνων νὰ εἶναι τόσον γυμνασμένα εἰς τὰ δόγματα τῆς πίςεώς των, ὥςε ὅπου νὰ ἀποκρίνωνται μὲ κάθε ἑτοιμότητα εἰς ἐκείνες ὁπου τὰ ἐρωτῶν: οἱ δὲ τῶν ὀρθοδόξων Γραικῶν Ἱερεῖς, καὶ Ἀρχιερεῖς, νὰ μὴ ἠξεύρων περὶ αὐτῆς νὰ ἀποκριθῶν κἂν τὸ παραμικρόν· ἀλλὰ νὰ μένων ἄφωνοι ὡσὰν ἰχθύες, ὅταν ἠθελε τὲς ἐρωτήσωντινας, ἢ Τᾶρκος, ἢ Λατῖνος, ἢ Ἀρμένιος περὶ τῆς πίςεώς των. Καὶ τοῦτο ὅλον πόθεν προέρχεται; διὰ τὶ αὐτοὶ δὲν ἐκατηχήθησαν ἀπὸ παιδία μικρὰ, ὅπε ἔμαθον τὰ τῆς ὀρθοδόξε ὁμολογίας δόγματα. Καὶ διὰ τὶ δὲν τὰ ἔμαθον; διὰ τὶ παιδῶτα χολεῖα Κατηχητικὰ δὲν ἐσωνηθίσθησαν νὰ καταφαίνωνται εἰς τὰς τόπας τῆς ἐδικῆς μας Γραικίας. ὥςε, ὅλον τὸ παῦ ςέχει, εἰς τὸ νὰ ἐπιμεληθῶν οἱ ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ, ὁσοι μάλιςα ἔχων παιδία, νὰ συνηθῶν τοιαῦτα χολεῖα, διὰ νὰ ἀνοιχθῶν τὰ ὀμμάτια τῆ χριστιανῶν, καὶ νὰ μάθων τὴν πίστιν τες. καὶ μακαρίσωντες, νὰ ἠξεύρων νὰ ἀποκρίνωνται περὶ αὐτῆς εἰς τὲς ἐρωτήσεις: καθὼς ἐδῶ παραγγέλλει ὁ Κορυφαῖος, ἀλλὰ καὶ ὁ σωτηριόλογος Παῦλος προσέχει νὰ κατοικῆ εἰς τὲς χριστιανὲς ὁ λόγος τῆ Χριστῆ πλούσιος μὲ κάθε σοφίαν: ἤτοι τὰ περὶ τῆ Χριστῆ, καὶ τῆς τῆ Χριστῆ πίστεως δόγματα „ σοφίᾳ (Κολ. γ'. 16.) καὶ πάλιν „ ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν „ χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάςῳ „ ἀποκρίνεσθαι. (Κολ. δ'. 6.)

Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόςομος τὰ φοβερὰ παῦτα λόγια: ὅτι ὅταν οἱ χριστιανοὶ δὲν ἠξεύρων νὰ ἀποκριθῶν εἰς τὲς ἐρωτήσας αὐτὲς ἀπίστες, καὶ αἱρετικὲς περὶ πίστεως, ἔχων νὰ λέγων ἐκεῖνοι, πῶς εἶναι ψεῦδος ἡ πίστις τῆ χριστιανῶν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠξεύρων αὐτοὶ νὰ ἀποκριθῶν διὰ αὐτὴν, καὶ πῶς ὁ Χριςὸς εἶναι ἀπατεών, καὶ ψεύςης. παύτης δὲ τῆς βλασφημίας, αἴτιοι εἶναι οἱ χριστιανοὶ, διατί δὲν ἐπιμελῶνται νὰ μαθων τὰ τῆς πίστεως δόγματα, ἀλλὰ μόνον μερμηνῶν διὰ τὸν γλῶ, καὶ τὰ γονάτα „ ὅταν γὰρ αὐτοὶ μὲν (οἱ ἄπιστοι, καὶ αἱρετικοὶ) τῷ „ ψεύδει συνηθισμένοι παῦτα φράττωσιν, ὥςε συσκιάσαι τῆ „ δογμάτων τὴν αἰχυνὴν, ἡμεῖς δὲ οἱ τῆς ἀληθείας θεραπεύ- „ ται, μηδὲ τὸ σόμα διᾶραι δυνώμεθα, πῶς ὐ πολλὴ τὸ „ δόγματος καταγνώσονται τὴν ἀδικίαν; πῶς ὐκ ἀπάτλω, καὶ „ μωρίαν τὰ ἡμέτερα ὑποπτεύσουσι; πῶς ὐ βλασφημήσουσι τὸν „ Χριςὸν ὡς εἴρωνα, καὶ ἀπατεῶνα; .... παύτης δὲ ἡμεῖς αἴτιοι „ τῆς βλασφημίας, ὐκ ἐθέλοντες ἀχρυπνεῖν ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐ- „ σεβείας λόγοις, ἀλλὰ πάρεργα τιθέμενοι παῦτα, καὶ τὰ τῆς γῆς „ μεριμνῶντες. (ὁμιλ. ιζ'. εἰς τὸν Ἰωάννην) ὅθεν ὁ αὐτὸς παρακινεῖ ὅλες τὲς χριστιανὲς, νὰ μανθανώσι τὰ τῆς πίστεως· διατί εἶναι ἄτοπον πρᾶγμα, ὁ μὲν ἰατρὸς, καὶ ὁ παπατζῆς, καὶ ὁ ὑφαντὴς νὰ ἠξεύρη νὰ ἀποκρίνεται διὰ τὴν τέχνην τε, καὶ ὁ χριστιανὸς νὰ μὴν ἠξεύρη νὰ δώσῃ λόγον διὰ τὴν πίστιν τε. „ Καὶ „ γὰρ ἄτοπον, τὸν μὲν ἰατρὸν μετὰ ἀκριβείας ὑπὲρ τῆς τέχνης „ ἀγωνίζεσθαι τῆς αὐτῆ· καὶ τὸν σκυτοτόμον, καὶ τὸν ὑφαντὴν, „ καὶ παῦτας ἁπλῶς τὲς τεχνίτας, τὸν δὲ χριστιανὸν εἶναι ςάσ- „ κοντα, μὴ δυνάσθαι λόγον ὑπὲρ τῆς οἰκείας παραχεῖν πίστεως. (αὐτόθ.) ὅθεν καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ὅπου λέγει „ εἰ „ γὰρ δὴ φρονήσει τοῖς θείοις ἡμᾶς ἑπομένους λόγοις λαλεῖν „ τὴν ἀλήθειαν, τὰ Χριστῆ παῦτος διαλεξόμεθα. Χριστὸς γάρ „ ἐςιν ἡ ἀλήθεια. διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος Πέτρος ἑτοιμοτάτης „ ἡμᾶς γενέσθαι προσέταξε πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ ἐρωτῶν- „ τι ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ὕσης ἐλπίδος (ἑρμην. εἰς „ τὸν Ζαχαρί: τόμ. γ'.) Σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ εἰς τὸ ῥηθὲν τοῦτο λείπει τὸ ἐςὶ: ἦτοι ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ ἐςὶ πρὸς ἀπολογίαν. Προεθέττομεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι δεῖ εἶναι ἐναντίον τοῦτο ὅπε λέγει ὁ Πέτρος ἐδῶ, τὸ νὰ εἴμεθα ἕτοιμοι παύτοτε πρὸς ἀπολογίαν, μὲ ἐκεῖνο ὁπὲ λέγει ὁ Κύριος „ ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παρα- „ διδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε. „ ἀλλ' ὁ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε (Μάρ. ιγ'. 11.) ἐπειδὴ ὁ μὲν Κύριος παραγγέλλει ὄχι νὰ μὴ προμελετῶμεν παύτοτε τί ἔχομεν νὰ λαλήσωμεν πρὸς τὲς ἀπίστες, ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν μᾶς παραδώσων εἰς τὰ σωτήρια. ἐπειδὴ τὸν καιρὸν τῆ μαρτυρίε, δεῖ πρέπει νὰ κάμνωμεν κανὸν μελέτης· ὁ δὲ Πέτρος παραγγέλλει νὰ προμελετῶμεν καὶ νὰ ἑτοιμαζώμεθα εἰς ἀπολογίαν καπὲ τὸν ἄλλον καιρὸν ὅταν δὲν διακωμεθα μηδὲ παρασκεύμεθα εἰς τὰ σωτήρια τῆ ἀπίστων· καὶ σωπᾶμε εἰπεῖν· ὅταν μὲν ἡσυχάζων οἱ διωγμοὶ, ἐσὺ χριστιανὲ, καταγίνε εἰς τὴν μελέτην τῆ θείων Γραφῶν, καὶ γίνε ἑτοιμος εἰς τὸ νὰ ἀπολογῆσαι πρὸς τὲς ἀπίστες· ὅταν δὲ οἱ διωγμοὶ διεγερθῶν, καὶ παρασέκης εἰς τὰς σωπαγωγὰς καὶ σωτήρια τῆ ἀπίστων, τότε μὴ προμελετᾶς τί ἔχεις νὰ λαλήσῃς καὶ νὰ ἀπολογηθῇς. ἐπειδὴ ἔχεις τὸν Δεσπότην Χριστὸν ὑπερτὰ ὁποῖα πάχεις, καὶ τὸ ἁγίου αὐτὸ Πνεῦμα, χαρίζοντάς σοι σοφίαν καὶ δύναμιν· καὶ ἔπου πληροῖς καὶ τὴν προσαγωγὴν τε Πέτρα, καὶ τὴν προσαγωγὴν τε Κυρίε. χρεὸν τὴν αὐτὴν λύσιν τῆς ἀπορίας παύτης ποιεῖ καὶ ὁ Κριτικὸς Φώτιος ζητήματι λδ'. τῆ Ἀμφιλοχίων· ὅςτις καὶ φησὶν ὅτι τὸ ἑτοίμως, εἶναι εἰς ἀπολογίαν, ὁπὲ λέγει ἐδῶ ὁ Πέτρος, καὶ τὸ μὴ προμελεταῦ, ὁπὲ εἶπεν ὁ Κύριος, μηδὲ τὸν καιρὸν τῆς παῤῥησίας, καιρὸν ποιεῖσθαι τῆς διασκέψεως, εἰς τὸ αὐτὸ νόημα ἔρχεται. ὁ γὰρ ἕτοιμος, μελέτης καὶ μεριμνης καὶ ἀμφιβολίας ἀπηλλαγμένος ἐςὶ· ἐν δὲ ἀπηλλαγμένῳ τοῦτο τὴν σωτηρίαν παύτης τῆς ἐμπαθῦς διαθέσεως, δεῖ δῆτα προμελεταῦ.

θρασύτητα; καὶ ὑπερηφάνειαν: ἀλλὰ μὲ πολλὴν ταπόπητα, καὶ ὑπομονὴν, καὶ μὲ ἐντροπὴν τὴν χρεωσμένην, καὶ μὲ τὸν φόβον ἐκεῖνον ὁπὸν πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ καθ' ὅλας, ὅταν ἐξηγῇ καὶ ἑρμηνεύῃ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, φυλαττόμενος μήπως καὶ σφάλλῃ εἰς κανόνα, καὶ ἁμαρτήσῃ, ἔχοντες ὡσαὐτὼ Κανόνα εἰς ὅλα τὰ λόγια, καὶ χήματα, καὶ ἔργα, τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν: καὶ καθὼς τὸν διδάσκει ἡ ἀγαθὴ καὶ καλὴ Θεὸν συνείδησις, ὅπου νὰ λαλῶσι, καὶ νὰ πράττωσιν. ἵνα οἱ ἄπιστοι, καὶ οἱ αἱρετικοὶ ὁπὸν καταλαλοῦσι τὸν χριστιανὸν, καὶ συκοφαντοῦσιν ἀδίκως τὴν ὑπόληψιν, καὶ τὸ ὄνομά των. καὶ ἐπηρεάζουσιν: (ἤγουν πικρῶς καὶ ἐμπαθῶς ἐξετάζουσι τὸν καλὸν ἐν Χριστῷ ζωὴν τὸν, καὶ τὸν Οἰκουμένιον.) βλέποντες τὴν ὑπερβολικὴν διάβειαν, καὶ τὰ εὔτακτα ἤθη αὐτῷ, λάβουν μεγάλην ἐντροπὴν, καὶ καταισχυνθῶν. καὶ ἢ νὰ πεισθῶν νὰ ὑπηρέψουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν διάβειαν, ἢ αὖ δὲν ὑπηρεφῶν, ὅμως νὰ μὴν ἔχουν νὰ κατηγορῶν εἰς τὸ ἑξῆς τὸν χριστιανὸν, καὶ νὰ ἀνοίγουν στόμα καὶ τῆς πίστεώς των. εἰ δὲ τέλος πάντων, καὶ οἱ ἄπιστοι, ὄντες εἰς τὸ ἄκρον κακοὶ, κατασκιάζουσι δόλους καὶ βλάβας καὶ τῆ χριστιανῶν: ὅμως οἱ χριστιανοὶ, ὡς φυλάττοντες τὰς ὑποσολικὰς τοῦ Εὐαγγελίας, ἔχουν νὰ φανῶσι πῶς πάσχουσιν ἀδίκως ὑπὸ αὐτὼν, καὶ ἀκολούθως ἔχουν νὰ στεφανωθῶσιν ὡς ἀθληταὶ τοῦ ἀπὸ τὸ Κυρίε. ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τὸ „ τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν. (α. Πέτ. β'. 12.) χεδὸν γὰ τὸ αὐτὸ εἶναι τοῦτο μὲ ἐκεῖνο.

17. „ Κρεῖττον γὰ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, „ πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας.

Μὲ ταῦτα τὰ λόγια δείχνει ὁ Κορυφαῖος, καὶ τὸν Μητροφάνη, ὅτι εἶναι καλὸν καὶ ψυχωφελὲς, τὸ νὰ πάσχῃ καὶ νὰ θλίβεταί τινας ὑπὸ ἄλλως, κἂν καὶ καθ' ὑπόθεσιν ἔχῃ ζωὴν ἁμαρτωλὴν, καὶ ἀμελημένην. διὰ τὶ μὲ τὴν τοιαύτην θλῖψιν καὶ κακοπάθειαν, πληρόνει τὸ χρέος, καὶ τὸν Κανόνα τῆς ἁμαρτιῶντος, καὶ καθαρίζεται ὑπὸ αὐτάς. πολὺ δὲ καλλίτερον εἶναι, καὶ πολλῷ μᾶλλον ὠφέλιμον, τὸ νὰ μὴν ἁμαρτανῇ τινας. ἀλλὰ καὶ νὰ ἦναι ἐνάρετος: καὶ ἔπειτα νὰ πάσχῃ ὑπὸ τὰς κακοποιὰς ἀνθρώπως, καὶ νὰ λαμβανῇ ὁ ἀνάξιος, καὶ ἀθῶος, τὰς τιμωρείας ὁπὸν πρέπει νὰ λαμβάνουν οἱ ὑπόδικοι, καὶ εἰς πολλὰς ἁμαρτίας δεδικωμένοι. ἐπειδὴ τοῦτο κάμνει αὐτὰς νὰ ἀξιωθῶν τὴν αἰωνίαν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν τῆς ἀθλητῆς ἀμαραντίνους στεφάνους. Διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος, αἴσως καὶ θέλῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ πάσχουν οἱ ἐνάρετοι: ἤτοι αἴσως καὶ κρίνῃ ἡμᾶς ἀξίους ὁ Θεὸς τῆς τοιαύτης ἀξίας, καὶ χάριτος. ὁ δὲ Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κορυφαῖος τὸ „ εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι κανένας πειρασμὸς δὲν ἔρχεται εἰς τὰς ἀνθρώπως, χωρὶς τὸν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ, ἐὰν μὲν ἦναι ἁμαρτωλός τινας, λαμβάνει τὸν πειρασμὸν διὰ ἐλάφρωσιν τῆς ἐδικῶν τὸν ἁμαρτιῶν, ἢ διὰ σωφρονισμὸν ἄλλων ἁμαρτωλῶν, καὶ τὸ „ λοιμὸν μισιγμένον, ἄφρων πανοῦργότερος „ ἔσαι. (Παρ. ιθ'. 25.) ἐὰν δὲ ἦναι δίκαιος, λαμβάνει τὸν πειρασμὸν, ἢ διὰ δόξαν ἐδικήν τὸν, καὶ στέφανον μεγαλίτερον. ἢ καὶ διὰ σωφρονισμὸν ἄλλων καὶ σωτηρίαν. βλέποντες γὰρ τὸν δικαίως πάσχοντας οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἔχουν νὰ λέγουν ἀπὸ ἑαυτῆς „ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζε- „ ται, ὁ ἁμαρτωλὸς πὸν φανεῖται; (Παρ. ιά. 31.) ἤτοι αὖ οἱ δίκαιοι θλίβονται, ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς, διὰ τί νὰ μὴ θλίβωμαι, καὶ νὰ μὴ κακοπαθῶ;

18. „ Ὅτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀ- „ δίκων. ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ.

Παράδειγμα φέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς ἀδίκως πάσχοντας χριστιανὸς τὸν Δεσπότην Χριστόν: ὁ ὁποῖος ἔπαθεν, ὄχι διὰ τὰς ἐδικάς τὸν ἁμαρτίας, ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς ἐδικάς μας, καὶ ἀπέθανεν ὁ δίκαιος καὶ ἀναμάρτητος, διὰ τοὺς ἀδίκως καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπως. ὅθεν, ὅσοι δίκαιοι ὄντες, πάσχουν ἀδίκως ὑπὸ τοὺς ἀδίκως, βέβαια αὐτοὶ γίνονται συγκοινωνοὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ. ἀκολούθως δὲ γίνονται καὶ συγκληρονόμοι μὲ αὐτὸν τῆς μελλούσης αὐτοῦ δόξης, καὶ βασιλείας: καθὼς ὁ μέγας Παῦλος τοῦτο βεβαιοῖ λέγων „ καὶ τοῦτο ὑπὸ Θεοῦ. ὅτι ἡ- „ μῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, ὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πά- „ σχειν. (Φιλ. ά. 29.) Καὶ πάλιν. εἰ γὰρ συμπάσχομεν, καὶ συνδοξασθώμεν. (Ρωμ. ή. 17.) Καὶ πάλιν „ εἰ συναπεθανόμεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. (β'. Τιμ. β'. 12.) λέγει δὲ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο ἀπέθανε, διὰ νὰ προσφέρῃ ἡμᾶς εἰς τὸν Θεόν: ἤτοι διὰ νὰ μᾶς κάμῃ

κάμῃ θεὺς κατὰ χάριν. πῶς; καὶ τίνι τρόπῳ; διὰ τί, καθὼς τὰ σώματα ὅπερ προσφερθὲν, καὶ πλησιάσαν κοντὰ εἰς τὸ φωτίαν, φωτεινὰ, καὶ φωτοειδῆ γίνονται καὶ αὐτὰ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὅλον φωτία γίνονται, ἀποβαλόντα τὸ πρότερον φυσικὸν χρῶμα ὅπερ εἶχον: (καθὼς τοιοῦτος γίνεται ὁ σίδηρος, ὅταν πυρακτωθῇ ὅλος, καὶ γένῃ πῦρ.) ἔτζι, καὶ πολλῷ μᾶλλον, γίνονται καὶ ἐκεῖνοι ὅπερ προσφέρονται εἰς τὸν Θεὸν, καὶ πλησιάζων κοντὰ εἰς αὐτόν. διὰ τί πέρνοντες ἀπὸ τὸ λάμψιν τὸ αὐλὸ, καὶ ἀσέκτα πυρὸς τῆς ἐκείνου θεότητος, λαμπροὶ, καὶ πυροειδεῖς, καὶ θεοειδεῖς γίνονται καὶ αὐτοὶ, μᾶλλον δὲ, καὶ θεοὶ κατὰ μέθεξιν· καὶ ὄχι μόνον αὐτοὶ λαμπροὶ γίνονται, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας λαμπρύνουσιν. ὅθεν ἀξιάγαστα εἶναι ἐκεῖνα ὅπερ γράφει ὁ μέγας Βασίλειος, εἰς τοῦτο ἁρμόζοντα. „ ὥσπερ τὰ λαμπρὰ καὶ φαιδρὰ τῷ σωμάτων, ἀκτῖνος αὐτοῖς „ ἐμπεσούσης, αὐτά τε γίνεται θελλαμπῆ, καὶ ἑτέραν αὐγὴν ἀφ' ἑαυτῷ ἀποσίλβει: ἕτως αἱ „ πνευματοφόροι ψυχαὶ, ἐλλαμφθεῖσαι θείᾳ τῷ Πνεύματος, αὐταίτε ἀποπλῆνται πνευματι- „ καὶ, καὶ εἰς ἑτέρας τὸ χάριν ἐξαποστέλλουσι. (κεφ. δ'. περὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματος.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ ὡς ὁ ἐν σκότει καθεζόμενος, σκοτοειδὴς γίνεται, ὁ δὲ ἐν ἡλίῳ, ἡλιοειδὴς „ καὶ φωτοειδής: ἕτως ὁ τῷ Θεῷ προσεδρεύων, θεοειδεῖς δέχεται χαρακτῆρας. (σελ. 934. τῆς πεντατεύχ.)

„ Θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι.

ΜΕ' ταῦτα τὰ λόγια ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Κορυφαῖος εἰς τὰς χριστιανάς. αὖ ὁ Χριστὸς ὁ ἀναμάρτητος, καὶ δίκαιος, ἐθανατώθη μὲν καὶ τὸ σάρκα, ἐζωοποιήθη δὲ; καὶ ἀνέστη μὲ τὸ δύναμιν τῆς Θεότητος, βέβαια καὶ ἐσεῖς χριστιανοὶ, ὅπερ πάχετε ἀπὸ τὸ ὄνομα τὸ Χριστὸ, θέλετε ζωοποιηθῆτε μὲ τὸ ἀληθινὸ, καὶ τὸ νοῦ ἐν Χριστῷ κεκρυμμένον ζωὸ. δύω γὰρ χάριτας ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, καὶ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον. ἀποθανὼν μὲν γὰρ, μᾶς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ μᾶς ἐδυνάμωσε νὰ καταφρονῶμεν αὐτόν. καὶ μάλιστα ὅταν τὸν λαμβάνωμεν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀρετῆς. ζωοποιηθεὶς δὲ καὶ ἀνάστας, ἐγκαινίασεν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸ ἀφθαρσίαν τε, τὸ ζωὸ, καὶ ἀνάστασιν. διὸς ἐλπίδας, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ ἀναστηθῶμεν καὶ νὰ ζήσωμεν: καθὼς καὶ αὐτὸς ἀνέστη, καὶ καθὼς ἀνέστησαν τὰ πολλὰ σώματα τῶν κοιμηθέντων ἁγίων, καὶ τὸν Εὐαγγελιστὴ Ματθαῖον.

Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἀπὸ τῶν λόγων τούτων τὸ Ἀποστόλου ἀποδείκνεται, ὅτι ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς, εἶχε δύω φύσεις, Θεότητα, καὶ ἀνθρωπότητα. (Πνεῦμα γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος τὸ Θεότητα τὸ Χριστὸ, καὶ τὸν Μιχοφανὴ, Θεοφύλακτόν τε, καὶ Οἰκουμένιον. ἐπειδὴ καθὼς αὐτὸς εἶπε „ Πνεῦμα ὁ Θεός. (Ἰω. δ'. 24.) καὶ διαιρεῖται μὲν καὶ τὰς φύσεις, ἀδιαίρετος δὲ εἶναι καὶ τὸ ὑπόστασιν. λοιπὸν ὁ αὐτὸς Χριστὸς, καὶ μὲν τὸ φύσιν τῆς Θεότητος, ἔμεινεν ἀπαθὴς, καὶ ἀθανάτος. καὶ δὲ τὸ φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἐθανατώθη. καὶ ἡ μὲν ζωοποιὸς Θεότης αὐτὰ ἐζωοποίησε τὸ παθοῦσαν, καὶ θανατωθεῖσαν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ δὲ παθοῦσα καὶ θανατωθεῖσα φύσις τῆς ἀνθρωπότητος, ἐζωοποιήθη: ἤτοι ἀνέστη ὑπὸ τῆς ζωοποιοῦ Θεότητος. εἷς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς, ἐν μιᾷ θεανδρικῇ ὑποστάσει, καὶ ἐν δύω γνωρίζεται φύσεσιν, ἐξ ὧν, καὶ ἐν αἷς, μᾶλλον δὲ ἐστὶν: ἤτοι ὁ αὐτὸς ἔστι τέλειος Θεὸς, καὶ τέλειος ἄνθρωπος. καὶ τῷ μὲν Θεῷ καὶ Πατρὶ, εἶναι ὁμοούσιος καὶ τὸν Θεότητα, τοῖς δὲ ἀνθρώποις καὶ τῇ μητρὶ, εἶναι ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος καὶ τὸν ἀνθρωπότητα. χωρὶς νὰ λάβῃ κάμμίαν ἀλλοίωσιν, ἢ τροπὴν, ἤτε ἡ ἀπαθὴς φύσις τῆς θεότητος, ἤτε ἡ παθητὴ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος. ἤτε γὰρ ἡ ἀπαθὴς ἔγινε παθητὴ, ἤτε ἡ παθητὴ ἔγινεν ἀπαθής. ἀλλ' ἡ κάθεμία ἐφύλαξεν ἀμετάβλητα τὰ φυσικὰ, καὶ συσατικὰ αὐτῆς ἰδιώματα, καὶ θελήσεις, καὶ ἐνεργείας, καὶ μετὰ τὸν αὐτῷ εἰς ἕνα θεανδρικὸν πρόσωπον, ἕνωσιν.

Διὰ τί, λοιπὰὶ ἐν τῷ Χριστῷ δύω φύσεις δὲν ἔμειναν ἀμετάβλητοι, ματαίως ἤθελεν εἰπῇ ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐθανατώθη μὲν σαρκὶ, ἐζωοποιήθη δὲ Πνεύματι. μὲ τὸν λόγον γὰρ αὐτὸν, χωρίζει μὲν, καὶ ἀντιδιαστέλλει φανερῶς τὸν μίαν φύσιν ἀπὸ τὸν ἄλλην. Ἐπειδὴ ἡ μὲν, ἔπαθε, καὶ ἀπέθανεν: ἡ ἀνθρωπότης δηλαδή. ἡ δὲ ἄλλη, ἐζωοποίησε τὸν ἀποθανοῦσαν: ἤτοι ἡ Θεότης. ἀχώριστον δὲ πάλιν καὶ ἀδιαίρετον ὁμολογεῖ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ὑπόστασιν, καὶ τὸ πρόσωπον: διὰ τί ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς, καὶ ἐθανατώθη, καὶ ἐζωοποιήθη, καὶ ὄχι ἄλλος μὲν, ἐθανατώθη, ἄλλος δὲ, ἐζωοποιήθη. ἐπειδὴ δὲ ὁ ταῦτα λέγων εἶναι ὁ μέγας Πέτρος, ἡ τιμιωτάτη ἐκείνη καὶ κορυφαία, καὶ πρεσβυτάτη τῶν Θεολόγων ἀκρότης: καθὼς μὲ τοιαῦτα μεγαλόδοξα ὀνόματα, τὸν ὀνομάζει ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος. (κεφ. γ'. περὶ θείων ὀνομάτων) λοιπὸν βλάσφημον εἶναι νὰ εἰπῶμεν, ὅτι ματαίως ἔγραψε τὸν λόγον τοῦτον ὁ τοιοῦτος, καὶ τοσοῦτος, καὶ τη-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

λικῶτος Ἀπόστολος. μᾶλλον δὲ βλάσφημον εἶναι νὰ εἰπῶμεν, ὅτι δὲν ἔγραψεν αὐτὸν πάντη πάντως ἀληθέστατα, καὶ ἀσφαλέστατα. (1) Εἰδὲ τοῦτο, ἂς αἰσχύνωνται οἱ Ἀρειανισταὶ ὁποῦ λέγουσι, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα. ἂς αἰσχύνωνται οἱ Νεστοριανοὶ, ὁποῦ διαιροῦσι τὸν ἕνα Χριστὸν εἰς δύω πρόσωπα, καὶ δύω ὑποστάσεις, ἄλλον μὲν λέγοντες τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γεννηθέντα Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν ἐκ τῆς Παρθένου. ἂς αἰσχύνωνται οἱ Εὐτυχιανισταὶ καὶ Μονοφυσῖται, οἱ λέγοντες, ὅτι ἐτράπη ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὴν Θεότητα μὲ τὴν σύγχυσιν. ὁμοίως καὶ οἱ Ἀπολιναρισταὶ, καὶ Εἰκονομάχοι οἱ τῶν ὁμόφρονες. ὅλοι δὲ αὐτοὶ οἱ τόσον πολλοὶ, καὶ σοφοὶ, μὲ τὸν μικρὸν, καὶ ὀλιγοσύλλαβον τοῦτον λόγον τοῦ ἁλιέως Πέτρου, ὡσὰν μὲ μάχαιραν δίστομον, καὶ πολύστομον, κατακόπτονται, καὶ φονεύονται.

19. „ Ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι, πορευθεὶς ἐκήρυξε.

Ἐν ᾧ: ἤγουν ἐν τῷ Πνεύματι, ἤτοι μὲ τὴν Θεότητα τὴν ὁποίαν ἀχώριστον ἔκαμε τὴν τοῦ Χριστοῦ ψυχὴν, ἐπῆγε, λέγει, ὁ Χριστὸς εἰς τὸν ᾅδην ἀφ' οὗ ἐξέψυχησεν ἀπὸ τὸν σταυρὸν (2) καὶ ἐκήρυξεν εἰς τὰς ψυχὰς τὰς ἐν τῇ φυλακῇ: ἤτοι τὰς ἐν τῷ ᾅδῃ δυσκολευομένας, τὸ τῆς σωτηρίας Εὐαγγέλιον: καθὼς τοῦτο ἐκήρυξε καὶ εἰς τοὺς ζῶντας ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς γῆς. (3) ὥσπερ γὰρ μὲ τὸ σῶμα ζῶν, ἐκήρυξεν εἰς τοὺς μὲ σῶματος ζῶντας ἀνθρώπους, καὶ ἔγιναν εἰς τοὺς πιστεύσαντας σωτηρίας πρόξενος: ἔτζι καὶ ἀποθανὼν, ἐκήρυξε μὲ τῆς ἀναμαρτήτου αὐτοῦ ψυχῆς, ἐχὶ ψιλῆς, ἀλλὰ σωσάσης τὴν παντοδυνάμῳ Θεότητι, εἰς τὰς ἐν ᾅδου κατεχομένας ψυχάς: καὶ ὅπως ἔγινε καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ πιστεύσαντας αἴτιος σωτηρίας. διπλῆ δὲ ἐγένετο ἡ τοῦ Κυρίου κατάβασις, ἡ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ὁπὸ τῆς γῆς, καὶ ἡ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν ᾅδου, καὶ διπλῆ ἐγένετο ἡ παρ' αὐτοῦ χαμένη σωτηρία, καὶ τοῖς ζῶσι ἀφ' οὗ ζῶντος σώματος τοῦ Κυρίου, καὶ τοῖς νεκροῖς: ἤτοι ταῖς ἐν ᾅδου ψυχαῖς, ἀφ' ἧς θεοῦποσάτου ψυχῆς του. καθὼς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ ἂν εἰς „ ᾅδου κατίῃ, συγκάπελθε. γνῶθι καὶ τὰ ἐκεῖσε τοῦ Χριστοῦ μυστήρια. τίς ἡ οἰκονομία τῆς διπλῆς „ καταβάσεως; τίς ὁ λόγος; ἁπλῶς σώζει πάντας ὁπωσοῦν, ἢ κἀκεῖ τοὺς πιστεύσαντας; (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.) (4) εἶπον δὲ ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἡ καταβᾶσα εἰς τὸν Ἅδου, ἦτον σεσωμένη μὲ τὴν παντοδυνάμου Θεότητος. ἀφ' τί ἂν ἦτον ψιλὴ μόνον ψυχὴ, γεγυμνωμένη τῆς Θεότητος, βέ-

---

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεσπέσιος τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος βεβαιεῖ ταῦτα πάντα· ἐκτιθεὶς γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Κορυφαίου, ἀκολούθως λέγει· „ ἀνθ' ὅτου γάρ, φαίην ἂν οἶμαί τις, οὐχ ἁπλῶς, ἢ „ ἀδιορίστως ἔφη πεθεῖν αὐτὸν ὁ πνευματοφόρος; προσεπήνεγκε „ τῇ σαρκί· ἤδει γὰρ ἤδη περὶ Θεοῦ λέγων. τοιγάρτοι τὸ ἀ„ παθὲς προσενέμηκεν αὐτῷ, καθ' ὃ νοεῖται Θεός, ὑπεχνέ„ σαντα προσεπενεγκών, τῇ σαρκί· περὶ ὧν ἂν γένοιτο τὸ πα„ θεῖν (ἐν τῷ διαλόγῳ ὅτι εἷς ἐστιν ὁ Χριστός. τόμ. ε'.)

(2) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκουμενίῳ τὸ, ἐν ᾧ εἶπον, ἤτοι λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ, διό· προσφυέστερον ὅμως ἐστὶ καθὼς ὁ Μητροφάνης τὸ ἡρμήνευσε, παρ' ὃ ἐγὼ τὴν ἑρμηνείαν ἐφαπτόμην.

(3) Σημειοῦν ἐνταῦθα. ὅτι ἡ κοινὴ δόξα τῆς ἐκκλησίας αὕτη ἐστὶν: ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς ἐξέπνευσεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, κατῆλθεν εἰς τὸν ᾅδου μετὰ τῆς θεοπρεπεστάτης ψυχῆς, καὶ μετὰ τῆς σωτηρίας τῇ ψυχῇ παντοδυνάμου αὐτοῦ Θεότητος. μετὰ δὲ τῆς Θεότητος σωθεὶς ἐν τῷ Παραδείσῳ μετὰ τοῦ λῃστοῦ, ὡς τοῦτο ὑπέσχετο εἰπών „ Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ· „ ὁ δὲ Θεῖος Γρηγόριος ὁ Νύσσης λέγει, ὅτι καὶ μετὰ τῆς ψυχῆς „ ἐν τῷ Παραδείσῳ ἐγένετο· ἔπου γάρ φησιν ἐπὶ λέξεως, ἐπι„ ζέμων τρὸς Εὐσταθίαν, καὶ Ἀμβροσίαν, καὶ Βασίλισσαν τὰς „ ἀδελφὰς, ὡς γὰρ ἐκεῖ, τὸ μὲν σῶμα τῆς ψυχῆς διαζευχθὲν „ κατ' οἰκονομίαν ἐποίησεν· ἡ δὲ ἀμέριστος Θεότης, ἅπαξ συνα„ χθεῖσα τῇ ὑποκειμένῳ, ἔτε τῷ σώματος, ἔτε τῆς ψυχῆς „ ἀπεστάθη: ἀλλὰ μετὰ μὲν τῆς ψυχῆς, ἐν τῷ Παραδείσῳ „ γίνεται, ὁδηγήσασα διὰ τὴν λῃστὴν τοῖς ἀνθρώποις τὴν εἴσο„ δον· διὰ δὲ τοῦ σώματος ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς, ἀναιρέσα τὸν „ τοῦ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου (σελ. ὑγρ. γ'.) ἴσως δὲν λέγει ὁ ἅγιος, ὅτι οὐδὲς μὲν ὅπου ἔξέπνευσεν ὁ Χριστὸς, ἀπῆλθε μετὰ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Παράδεισον, καὶ ὡδήγησε τὴν ψυχὴν τοῦ λῃστοῦ, καὶ πάσας ταῖς ἁγίαις δικαίων ἀνθρώπων ψυχαῖς, τὴν εἰς τὸν Παράδεισον εἴσοδον: καθὼς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θείου Γρηγορίου μέγας Βασίλειος ἀδελφὰ φρονῶν αὐτῷ, λέγει ἐν τῇ αὐτῇ τῆς ἀνάτης ὥρας „ ἐν ᾗ ἐπὶ τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου κρεμάμε„ νος, τῷ ἐγνωσμένῳ λῃστῇ τὴν εἰς τὸν Παράδεισον ὡδοποίησας „ εἴσοδον· ἐφάπτε γάρ ἴσως καθὼς διὰ τῆς ἀνθρωποπρεποῦς του „ ὁ Κύριος ἠγάπησεν ὅλα τὰ ἐδικά μας ἀνθρώπινα, καὶ τὴν γέ„ νεσίν μας, καὶ τὸν θανάτου μας, καὶ τὰ λοιπά: ἔτω νὰ ἀγιάσῃ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ ψυχῆς, καὶ τὴν εἰς τὸν νεκτὸν Παράδεισον εἴσοδον καὶ ἀνάβασιν ὅλων ἁγίων ψυχῶν δικαίων, αἵτινες διὰ τὸ θανάτου, τὸ σώματος χωριζόμεναι, εἰς τὸν νοητὸν αὐτὸν εἰσέρχονται Παράδεισον· ἀφ' ὃ δὲ ὁ Χριστὸς ὡδοποίησε εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λῃστοῦ διὰ τῆς θείας αὐτοῦ ψυχῆς τὴν εἴσοδον τοῦ Παραδείσου, καταβὰν μετ' αὐτῆς καὶ εἰς τὸν ᾅδου· ὅπως ἐγὼ ἐδωρήθηκα νὰ συμβιβάσω τὸν Θεῖον Γρηγόριον μὲ τὴν κοινὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ θεραπεύσω τὸ ῥητὸν τοῦτο. εἰδέτις ἄλλος διαβατικώτερον αὐτὸ θεραπεύσῃ καὶ εὐσεβέστερον, ἐγὼ δὲν ἀντίφημαι.

(4) Ὁ μὲν Κορυφαῖος Πέτρος ἐδῶ λέγει περὶ τοῦ ποῖοι ἐλυτρώθησαν ἐκ τοῦ ᾅδου. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἤτος, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεῖος Γωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῷ περὶ τῶν κεκοιμημένων λόγῳ, θέλων ὅτι νὰ μὴν ἐλυτρώθησαν ὅλοι, ἀλλὰ μόνοι ὅσοι ἐπίστευσαν: καθὼς καὶ οἱ ζῶντες, καὶ ἀκούσαντες τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου, ὅλοι δὲν ἐσώθησαν, ἀλλὰ μόνοι οἱ ὁλοψύχως τοῖς ῥήμασι τοῦ Κυρίου πιστεύσαντες· ἐπίστευσαν δὲ ἐν τῷ ᾅδῃ εἰς τὸ σωτήριον κήρυγμα, ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔτι ζῶντες ἐπὶ γῆς, εἶχον κἄποτε σπέρματα θεοσεβείας, καὶ ἀρετῆς εἰς τὴν ψυχήν τους, τὰ ὁποῖα ἀνέβλαστησαν γνώμονες τῆς νοητῆς βροχῆς, καὶ ἀνατείλαντος ἐν τῷ ᾅδῃ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ· καθὼς ἦτον ὅλοι οἱ τοῦ νόμου, καὶ μετὰ νόμου δίκαιοι. καὶ καθὼς ἦτον πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, καὶ φιλόσοφοι. ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς σχολιαστὴς τοῦ θεία Γρηγορίου λόγου, Νικήτας ὁ Σερρῶν ἢ Σερβίου, λέγει ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Θεολόγου, ὅτι εὗρε παράτισι παύτην τὴν ἔρευναν: φιλοπλ, ὅτι οὐκ ἀγνοῶν, πολλοὺς ἐκπαρόρα, καὶ ὑβρίζε τὸν στοῦν Πλάτωνα, ὡς ἄθεον, καὶ πονηρὸν. ὁ δὲ Πλάτων ἐφαίνετο εἰς τὸν ὕπνον του, καὶ λέγει αὐτῷ. μὴ με καταγορεῖς ματαίως ὦ ἀνθρωπε. διὰ τί, ὅτι μὲν ἐγὼ εἶμαι ἀμέμπτολος, τοῦτο δὲν τὸ ἀρνοῦμαι. ὅτω δὲ ὁ Χριστὸς ἐκατέβη εἰς τὸν ᾅδου, ἐρώτος ἀπὸ ὅλας ἐγὼ ἐπίστευσα. φέρε δὲ ὁ αὐτὸς Νικήτας καὶ τὸν Θεῖον Χρυσόστομον μάρτυρα, ὅστις διϊσχυρίζεται: ὅτι ὁ Χριστὸς κἀκεῖνα εἰς τὸν ᾅδην δὲν ἔσωσεν, ὁποῦ δὲν ἦτον ἄξιοι σωτηρίας ὅταν ἀπέθανε. καὶ ἴσως οἱ πιστεύσαντες ἐκεῖ, ἦτον ἄξιοι σωτηρίας.

βέβαια ἤθελε κρατηθῇ καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ᾅδου: καθὼς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι ψυχαὶ πάντων τῶν πρὸ Χριστοῦ ἀποθανόντων δικαίων, ἐκρατοῦντο ὑπὸ αὐτά. ἐπειδὴ δὲ ἦτον σύμφυη καθ' ὑπόστασιν μὲ τὴν παντοδύναμον θείαν φύσιν, διὰ τοῦτο, ὄχι μόνον τὸν ᾅδην ἐνίκρωσε μὲ τὴν ἀστραπὴν, καὶ δόξαν τῆς Θεότητος. ὄχι μόνον δὲν ἐκρατήθη αὐτὴ ὑπὸ τὰ δεσμάτα: ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἐκεῖσε κρατουμένας ψυχὰς, καὶ δεσμευμένας ὡσὰν εἰς φυλακὴν, ἠλευθέρωσεν ὑπὸ τὰ δεσμὰ, καὶ μαζίτης τὰς συνανέστησε. φέρνουσι δὲ οἱ Θεολόγοι καὶ εἰς τοῦτο σῶμα γλαφυρὸν παράδειγμα, τὰς δύω χεῖρας τοῦ σώματος ἀνθρωπίνου. διὰ τί καθὼς, θετέον, τὸ σῶμα, ἔχον τὰς δύω χεῖρας, μὲ τὸ σῶμα μὴν χέει, κρατεῖ σῶμα φράγμα, μὲ τὸ ἄλλο δὲ χέει, κρατεῖ ἄλλο φράγμα: τοιουτοτρόπως καὶ ἡ αὐτὴ Θεότης, ἐπειδὴ ἦτον καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένη μὲ τὸ σῶμα, καὶ μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ: διὰ τοῦτο, ὅταν αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων ἐχωρίσθησαν ἐν τῷ τριημέρῳ θανάτῳ διὰ τὴν οἰκονομίαν, αὐτὴ δὲν ἐχωρίσθη ἀπὸ αὐτά: ἀλλ' ἔμεινεν ἀχώριστος καὶ ὑπὸ τὰ δύω. καὶ διὰ μὲν τοῦ σώματος, τοῦ νεκροῦ πεθυμένου ἐν μνήματι, ὡς διὰ μιᾶς χειρὸς, ἐνίκησε τὸν θάνατον, τὸν ἐν τάφῳ κρατοῦντα διεφθαρμένα τὰ ἀνθρώπινα σώματα, καὶ τὴν ἀνάστασιν εἰς αὐτὰ ἐδωρήσατο. τάφος γὰρ, ἡ τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ τῶν νεκρῶν σωμάτων τῶν χωρισμένων ὑπὸ ψυχὰς, εἶναι τόπος. διὰ δὲ τῆς ψυχῆς, τῆς καταβάσης εἰς τὸν ᾅδην, ὡς δι' ἄλλης χειρὸς, ἐνίκησε καὶ τὸν ᾅδην, τὸν κρατοῦντα τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς, καὶ τὴν ὑπολύτρωσιν εἰς αὐτὰς ἐχαρίσατο. ᾅδης γὰρ τόπος ἐστὶν, οὐ τῶν σωμάτων, ἀλλὰ τῶν ψυχῶν τῶν γυμνῶν ὑπὸ σώματα. (1)

Ἄπειρος γὰρ ὅσα ἡ θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ, ἀκολούθως εἶναι καὶ ἀπερίγραπτος, καὶ παντὴ ἀπερίοριστος. ἀπερίγραπτος δὲ πάλιν ὅσα, καὶ ἀπερίοριστος, εἶναι καὶ πανταχοῦ, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν. πανταχοῦ δὲ ὅσα, ἀκολούθως ἦτον καὶ ἐν τῷ τάφῳ μὲ τὸ θεοῦποστατον αὐτῆς σῶμα, καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ μετὰ τῆς θεοῦποστατου αὐτῆς ψυχῆς, καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ μετὰ τοῦ λῃστοῦ, καὶ ἐν θρόνῳ μὲ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Πνεύματος. καθὼς θεολογεῖ ἡ τῶν Θεολόγων συνόψις, ὁ ἐκ Δαμασκοῦ θειότατος Ἰωάννης, καὶ ἐν τοῖς ἀσματικοῖς αὐτοῦ τροπαρίοις, καὶ ἐν τῷ ἐκατοῦ Θεολογικῷ. Ἡ Θεότης λοιπὸν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ ὡς παντοδύναμος ὅσα, καὶ ὡς νικήσασα πρότερον τὸν θάνατον, καὶ τὸν ᾅδην, διὰ τῆς ἀναστάσεως τῶν τριῶν νεκρῶν: τοῦ Υἱοῦ τῆς χήρας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου, καὶ τοῦ Λαζάρου. αὐτὴ, λέγω, ὡς προνικήσασα τὸν θάνατον, καὶ τὸν ᾅδην, ἐνεδυνάμωσε τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ νὰ χωρισθῇ διὰ τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸ σῶμα. (ἤτις δὲν ἤθελε τὸν ἀπ' αὐτοῦ χωρισμὸν, ἀλλὰ παρητεῖτο αὐτὸν λέγουσα „ Πάτερ μου, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ πο„ τήριον τοῦτο. (Ματθ. κζ'. 39.) καὶ νὰ καταβῇ μετ' αὐτῆς εἰς τὸν ᾅδην: καθὼς τὸ νόημα τοῦτο αἰνιγματωδῶς φανερόνει καὶ τὸ τροπάριον ἐκεῖνο τὸ λέγον „ Νίκην ἔχων Χριστὲ τὴν κατ' τοῦ „ ᾅδου, ἐν τῷ σαυρῷ ἀνῆλθες. καὶ τὸ „ ῥωμαλεότητι τοῦ κρείττονος (ἤτοι τῆς Θεότητος) ἐνικήσαντός σου, τῆς σαρκὸς ἡ ψυχήσου διήρηται.) Βόπον γάρ τινα ἔλεγεν ἡ Θεότης πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ. μὴ φοβοῦ νὰ χωρισθῇς ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ νὰ καταβῇς μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν ᾅδην. διὰ τί ἐγὼ ἐνίκησα προλαβόντως τὸν ᾅδην, καὶ δὲν θέλω σὲ ἀφήσω νὰ μείνῃς εἰς αὐτόν. Καθὼς δὲ ἡ Θεότης ἐνεδυνάμωσε τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ νὰ δεχθῇ τὸν θάνατον: ἔτζι πάλιν ἡ αὐτὴ ἀνεζωοποίησε τὴν ἀποθανοῦσαν σάρκα του. πῶς; καὶ μετὰ τί βόπον; ἐπιστρέψασα πάλιν τὴν θεοῦπόσατον αὐτοῦ ψυχὴν εἰς αὐτὴν, καὶ διὰ αὐτῆς ζωοποιήσασα παύτην καὶ ἀναστήσασα ἐκ τῶν νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ἔλεγε πρὸς τὸν Θεὸν „ ὅτι „ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. (Ψαλ. ις'. 10.) καθὼς ὁ Κορυφαῖος ἦτος Πέτρος ἐξήγησε τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, ὅτι λέγεται περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ ἐκείνῃ ὁπου ἔκαμε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους μὲ τὴν κατάβασιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (Πράξ. β'. 27.)

Περὶ ταύτης τῆς εἰς ᾅδου καταβάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Ἡσαΐας προεφήτευσεν ὑποκάτω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ χειροῦ Κύρου, λέγων „ ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύσομαι, καὶ ὄρη ὁμαλιῶ. θύ„ ρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω, καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς „ ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι. (Ησ. μέ. 2.) καὶ πάλιν „ ἔδωκάσε εἰς διαθήκην Ἐθνῶν, „ τοῦ κατασῆσαι τὴν γῆν, καὶ κληρονομῆσαι κληρονομίας ἐρήμους, λέγοντα τοῖς ἐν δεσμοῖς. ἐ„ ξέλ-

(1) Τοῦτο τὸ νόημα φανερόνουσι καὶ ἱεραὶ μοῦσαι τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, οὗτινος τροπαρίῳ τῆς ἑ. ᾠδῆς τοῦ δ'. ἦχος ἐν τῇ ἐκπομπῇ λέγων „ λυθῶμεν φιλανθρωπότε, „ σοῦ τὸν ναὸν τοῦ σώματος, τάφος μερισάμενος καὶ ᾅδης, ἀκου„ σθέντες ἀμφω δίκης εἰσφάττονται, ὁ μὲν τῶν ἁγίων σου ψυχὰς, „ σώματα δὲ ἕτερος, σωσεκπέμπων ἀθανάτε. καὶ ὁ Νικόλαος Γ„ ῥαβέντος ἐν τῷ βοπαρίῳ ἐκείνῳ „ ῥωμαλεότητι τοῦ κρείττονος, „ ἐνικησάντος σου, τῆς σαρκὸς ἡ ψυχή σου διήρηται· ἀναφάτησιν „ ἄμφω γὰρ δεσμὰς, τοῦ θανάτου καὶ ᾅδου λόγε τῷ κρατοῦσι.

„ ξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει ἀνακαλυφθῆναι. (Ησ. μθ'. 8.) λέγει δὲ καὶ ὁ Ὡσηὲ „ Πᾶ „ ἡ δίκησα θανάτε; πᾶ τὸ κέντρονσα ᾅδη; (Ωσ. ιγ'. 14.) καὶ ὁ Παῦλος „ τὸ δὲ ἀνέβη τί ἐ„ στιν, εἰμὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; (Ἐφ. δ'. 9.) κατώτερα δὲ μέρη τῆς γῆς νοοῦνται, οὐχὶ ὁ τάφος μόνον, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὁ ᾅδης. Καὶ ὁ Προκόπιος δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Κορυφαίου Πέτρου περὶ τῆς εἰς ᾅδου καταβάσεως τοῦ Χριστοῦ σύνταξε, φυλακὴν ἑρμηνεύσας τὸν ᾅδην. (Σελ. 229. τοῦ β'. τόμ. τῆς ὀκτατεύχ.) (1) καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγων „ ἐπειδὴ δὲ θεὶς ὑπὲρ ἡμῶν τῷ ἰδίαν ψυχὴν, ἐκήρυξε καὶ τοῖς ἐν ᾅδου „ πνεύμασιν. (Ἑρμηνεία εἰς τὸν Ζαχαρίαν τόμ. γ'.)

20. „ Ἀπαθήσασίποτε, ὅτε ἅπαξ ἀπεδέχετο ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία, „ ἐν ἡμέραις Νῶε, κατασκευαζομένης Κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι „ (τουτέστιν ὀκτὼ) ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος.

Μίαν ἀπορίαν λύει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος. τυχὸν γὰρ ἤθελον εἰπῇ τινας: καὶ ποῖος ἄλλος ἐκήρυξε πρωτίτερα ἀπὸ τὸν Χριστὸν, καὶ ἀπείθησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ κήρυγμάτε, καὶ διὰ τοῦτο κατεκρίθησαν εἰς τὸν ᾅδην; λύων ἂν τὴν ἀπορίαν ὁ μέγας Πέτρος, δὲν ἀναφέρει ἐκείνες τὲς ἀνθρώπες ὁπᾶ ἦτον πρὸ τᾶ κατακλυσμᾶ: οἵτινες, καὶ μ' ὅλον ὁπᾶ ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὲς διάκρισιν λογικὴν τᾶ καλᾶ καὶ τᾶ κακᾶ, καὶ τὸν νόμον τε συνετύπωσε μέσα εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων, ποῖα πρέπει νὰ κάμνῃ, καὶ ἀπὸ ποῖα πρέπει νὰ ἀπέχῃ, ὁ ὁποῖος καὶ φυσικὸς νόμος λέγεται: αὐτοὶ ὅμως ἀπείθησαν, καὶ δὲν ἐφύλαξαν τὸν φυσικὸν αὐτὸν νόμον. ὅτε ἀναφέρει ἄλλες πολλὲς τὲς μὴ τὸν γραπτὸν νόμον ὄντας: οἵτινες ἀπείθησαν, καὶ δὲν ἐφύλαξαν τὰ γεγραμμένα προστάγματα τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἤκουσαν εἰς τὰ κηρύγματα τῶν ἁγίων Προφητῶν. καινένα, λέγω, ἀπὸ τὲς τοιάτες δὲν ἀναφέρει ὁ Κορυφαῖος: ἀλλὰ μόνες ἐκείνες ὁπᾶ ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τᾶ Κατακλυσμᾶ ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, ὅταν ἐκατασκεύάζετο ἡ Κιβωτός. αὐτοὶ γὰρ φανερῶς ἐφάνηκαν ἀπειθεῖς εἰς τὸ κήρυγμα, τὸ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων, καὶ τῶν πραγμάτων κηρυττόμενον ἀπὸ τᾶ δικαίᾳ Νῶε: δηλαδὴ εἰς τὸ πρόσταγμα ἐκεῖνο τοῦ Θεοῦ, ὁπᾶ εἶπε νὰ κατασκευασθῇ διὰ τοῦ ὑπερφυοῦς αὐτῶν καὶ μετάνοιαν, σᾶν τοιοῦτον μέγα ἔργον τῆς ὠφελήμε ἐκείνης Κιβωτοῦ: ἡ ὁποία ἦτον, εἰς μῆκος τὸ μάκρος, σχεδὸν χιλιάδας πήχεις, εἰς δὲ τὸ πλάτος, δύω χιλιάδας καὶ πεντακοσίας, εἰς δὲ τὸ ὕψος, σχεδὸν πεντακοσίας πήχεις: καθὼς ὁ σοφὸς Ὠριγένης ἁρμοῦσε τοῦ ἐν τῇ Γραφῇ φερομένου ποσότητα τῆς Κιβωτοῦ, ἤτοι τὰς τριακοσίας πήχεις, καὶ πεντήκοντα, καὶ τριάκοντα. (καὶ ὅρα σελ. 139. τοῦ ά. τόμ. τῆς ὀκτατεύχ.)

Ἴσως δὲ, καὶ χωρὶς τὸ ἴσως, καὶ αὐτὸς ὁ δίκαιος Νῶε ἐρωτώμενος, διὰ τί κατασκευάζει τὸ τόσον μέγα ἔργον τῆς Κιβωτοῦ; ἀπεκρίνετο εἰς τὲς ἐρωτήσας, καὶ ἔλεγεν ἐκεῖνα ὁπᾶ τοῦ εἶπεν ὁ Θεός: ἤτοι, νὰ ἠξεύρετε ἀδελφοὶ, ὅτι ὁ Θεὸς μοὶ εἶπε, πῶς διὰ τὲς πολλὲς κακίας τῶν ἀνθρώπων, ἀπεφάσισε νὰ ἐξαλείψῃ ὅλες τὲς ἀνθρώπες: καὶ νὰ ἀφανίσῃ ὅλα τὰ ζῶα τετράποδα, καὶ πετεινὰ, καὶ ἑρπετὰ μὲ σᾶν παγκόσμιον κατακλυσμὸν ἀπὸ νερόν. ἀφήσετε λοιπὸν τὲς ἁμαρτίας, διὰ τὲς ὁποίας βάλεται ὁ Θεὸς νὰ καταποντίσῃ καὶ ἐσᾶς, καὶ ὅλον τὸν Κόσμον. καὶ μετανοήσετε καὶ ὑποτραφῆτε πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα καὶ ὁ Θεὸς παύσῃ τὴν ὀργήτε, καὶ δὲν σας καταπίξῃ. συμμαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Νῶε ἐκήρυττεν εἰς τὲς τότε ἀνθρώπες, καὶ τὲς ἐσυμβούλευε νὰ μετανοήσεν ὅπω λέγων „ ὑπῆρχες ἡμῖν τὸν ἀριθμὸν τῆς ἐμῆς τᾶ „ δικαίᾳ ἐπεσημήνατο ἡ θεία Γραφὴ, ἵνα μάθωμεν, ἐν πόσῳ χρόνῳ διετέλεσε φθαίνων αὐ„ τοῖς.

---

(1) Ἡ εἰς ᾅδου κατάβασις τοῦ Χριστοῦ δηλοῦται, καὶ ἀπὸ τὸν λόγον ἐκεῖνον ὁπᾶ εἶπε, φέρων παράδειγμα τὸν Ἰωνᾶν „ ὥσπερ „ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τε κήτους ἓξ ἡμέρας, καὶ ἓξ „ νύκτας: ὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τᾶ ἀνθρώπε ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς „ ἓξ ἡμέρας, καὶ ἓξ νύκτας. (Ματθ. ιβ'. 40.) καρδία δὲ τῆς γῆς περιαστρέφει νοεῖται ὁ ᾅδης, ὅς τις ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τῷ κοίλῳ ἔσι τῆς γῆς, κατὰ τὴν κοινὴν δόξαν τῶν ἱερῶν θεολόγων, παρὰ ὁ παρὸς, ἐν ᾧ ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ ζωοδότε. τὴν εἰς ᾅδου κατάβασιν τοῦ Κυρίε δηλοποιῶν καὶ τὰ λόγια ἐκεῖνα τοῦ Ἰώβ „ γυμνὸς ὁ ᾅδης ἐνώπιον αὐτᾶ, καὶ οὐκ ἔσι περιβόλαιον „ τῇ ἀπωλείᾳ (Ἰώβ. κς'. 6.) καθὼς ὁ Ὀλυμπιοδώρος ταῦτα ἑρμηνεύει. καὶ τὸ „ ἀνοίγονται δέσοι φόβῳ πύλαι θανάτε, πυ„ λωροὶ δὲ ᾅδε ἐδόνησε σε ἔπτηξαν; (Ἰώβ. λη'. 17.) ἐκάπτατο δέ κε τῷ Ὡσηέ „ Πᾶ ἡ δίκησα θανάτε; πᾶ τὸ κέντρον σα ᾅδη; „ (Ὡσ. ιγ'. 14. (διὸ ὧν δηλοῦται ἡ τοῦ θανάτε, καὶ ᾅδε ὑπὸ τᾶ Χριστοῦ γνωμικὴν καταργησις. ἀράγε δὲ ὁ Χριστὸς, εἰς τὸν ᾅδην εὑρισκόμενος, ἐφρουρεῖτο παρὰ τὸν Θεὸν, καὶ εἶπε κἀνένα ἀνθρώπινον; μόνες αὐτὸς πάλιν ἠξεύρει ὁ Δεσπότης Χριστός. ὁ Ἀπόστολος ὅμως ὅτες Πέτρος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος ἔλεγεν ἐκεῖνα τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ παρὰ τοῦ Θεοῦ. ἤτοι τὸ „ οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν „ ψυχήν μα εἰς ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σε ἰδεῖν διαφθοράν „ (Πράξ. β'. 27.) ὅθεν καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐριτιμοῦσιν τὸν Ἰωνᾶν λέγει „ ε. δὲ δὴ καὶ ἐν ὑποχθονίοις „ ἀφικόμενος (ὁ Χριστὸς δηλαδὴ) χώρας, λελαληκέτι „ τοῖς ἀνθρωπίνοις, αὐτὸς ἂν εἰδείη· σφαλερὸν γὰρ εἰπεῖν· πλὴν εὑρήσομεν τὸν Θεσπέσιον Πέτρον αὐτῷ προσνέμοντα τὰ διὰ τῆς φωνῆς τοῦ Δαβίδ „ Διὰ τοῦτο οὐκ ἐγκαταλείψας τὴν ψυχήν μα „ εἰς ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σε ἰδεῖν διαφθοράν· βεβημένος „ γὰρ ἀνέβαινε, καθ' ὅ, τι οὐκ ἦν δυνατὸν, ζωὴν ὄντα κατὰ φύ„ σιν αὐτὸν, τοῖς τε θανάτε κρατεῖσθαι δεσμοῖς· (τόμ. γ'.)

„ τοῖς. (ἤτοι ἑκατὸν χρόνους.) (1) μ' ὅλον τοῦτο ἐκεῖνοι οἱ παλαίπωροι, καὶ τὸν Κιβωτὸν βλέποντες νὰ κατασκευάζεται, καὶ τὰ λόγια τοῦ δικαίου Νῶε ἀκούοντες εἰς διάστημα χρόνων ἑκατὸν, δὲν ἐμετανόησαν. ἀλλ' ἔμειναν ἀδιόρθωτοι, ἀπειθεῖς, καὶ ἀμετανόητοι, διὰ τὸν πολλὸν ἀπίστιαν αὐτῶν καὶ ἀναισθησίαν. καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι ἐπνίγησαν εἰς ἐκεῖνον τὸν παγκόσμιον κατακλυσμὸν, μόναι δὲ ὀκτὼ ψυχαὶ αἱ πειθεῖσαι εἰς τὸ διὰ τῆς Κιβωτοῦ κήρυγμα, ἐγλύτωσαν, ὅσοι δηλαδὴ ἦτον μέσα εἰς τὸν Κιβωτὸν, ὁ Νῶε μὲ τοὺν γυναῖκά του, καὶ οἱ τρεῖς υἱοί του μὲ τὰς τρεῖς γυναῖκάς των. διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ἐφρόσυνεν αὐτοὺς ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ νὰ μετανοήσουν. „ Κύριος γὰρ, φησὶν ὁ Προφήτης Ναὺμ, μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος. (Να. ά. 3.) διὰ τοῦτο καὶ ἐπρόσαξε τὸν Νῶε νὰ κατασκευάζῃ τὸν Κιβωτὸν εἰς διάστημα χρόνων ἑκατὸν, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς καιρὸν μετανοίας, καὶ διορθώσεως. Εἰς τούτους λοιπὸν τοὺς ἀπειθήσαντας, λέγει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ἔγινεν ἀκουστὸν εἰς τῶ ἅδῃ τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας, τὸ ὑπὸ τῆς θεοϋποστάτου ψυχῆς τοῦ Κυρίου κηρυχθέν. πλὴν μὲ τούτους μαζὶ συμπεριελάβε, καὶ ὅλες τὰς ἄλλας ἀπίστους τὰς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν γενομένας, καὶ ζήσαντας εἰς ὅλον τὸν αἰῶνα τοῦτον. δὲν φανερόνει δὲ, καὶ ποῖοι ἐξ αὐτῶν ἔπεσαν (2) ἢ ποῖοι ἐξ αὐτῶν ἐσώθησαν.

21. „ Ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σῴζει βάπτισμα (ὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεὸν) „ δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐπειδὴ καὶ ἀνέφερεν ἀνωτέρω ὁ Κορυφαῖος περὶ τοῦ ἐξ ὕδατος κατακλυσμοῦ, τώρα ἐδῶ ἀναφέρει περὶ τοῦ ἐξ ὕδατος ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ὀνομάζει αὐτὸ ἀντίτυπον τοῦ ἐξ ὕδατος ἐκείνου κατακλυσμοῦ, καὶ δύω σημαινόμενα σύνταξε, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. ἀντίτυπον δὲ λέγεται τὸ ἰσότυπον: ἤγουν τὸ ἔχον ἴσην δύναμιν μὲ ἄλλο: καθὼς ἀντίχειρ ὀνομάζεται ὁ μέγας δάκτυλος τῆς χειρός. ἐπειδὴ ἔχει χρέος τὴν ἴσην δύναμιν μὲ τὴν χεῖρα. ἀντίτυπον λέγεται καὶ τὸ ἔχον σύνταξιν τύπου, μὲ ἄλλο. καθ' ὃ σημαινόμενον λέγεται Ἀντίχειρ, ὁ σύνταξις τοῦ Χριστοῦ, καὶ πολέμιος. ἐδῶ λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος ἀντίτυπον τοῦ κατακλυσμοῦ ὀνομάζει τὸ ἅγιον βάπτισμα ὡς ἰσότυπον. διὰ τί, καθὼς ὁ κατακλυσμὸς ἦτον ἐξ ὕδατος: ἔτζι καὶ τὸ βάπτισμα εἶναι ἐξ ὕδατος. καὶ καθὼς ὁ κατακλυσμὸς ἀφάνισε κάθε κακίαν, καὶ ἁμαρτίαν ὁπού συνεργεῖτο τότε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους: ἔτζι καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἀφανίζει κάθε κακίαν, καὶ ἁμαρτίαν. καὶ καθὼς διὰ τῆς Κιβωτοῦ ἐσώθησαν οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ κατακλυσμοῦ: ἔτζι διὰ τῆς ἁγίας Κολυμβήθρας σώζονται οἱ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ. (2) ὀνομάζει δὲ πάλιν αὐτὸ αὐτίτυπον καὶ ὡς σύνταξιν τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ διαφορετικόν. διὰ τί, ὁ μὲν κατακλυσμὸς ἀφάνισε μόνον τὰς ἁμαρτίας ὁπού ἐν τῷ σὺν τῷ χρόνῳ συνεργοῦντο: ταύτην εἰπεῖν, ἐμπόδισεν αὐτὰς

(1) Καὶ καθαρώτερα λέγει ὁ αὐτός, „ διὰ τοῦτο φησὶ Νῶε ἦν „ ἐτῶν ἑξακοσίων, καὶ ὁ κατακλυσμὸς τὸ ὕδατος ἐγένετο ἐπὶ τῆς „ γῆς. τοιοῦτος ἐμάθομεν, ὅτι ἡνίκα μοὶ ἡ ἀγανάκτησις γέγονε τοῦ „ Δεσπότου καὶ ἡ προφήτησις, πεντακοσίων ἦν ἐτῶν· ὅτε δὲ ἐπήχ„ θη ὁ κατακλυσμὸς, ἦν ἑξακοσίων, ὡς ἑκατὸν ἔτη ἐν τῷ μέ„ σῳ γενέσθαι, καὶ μηδὲν ἐν τοῖς ἑκατὸν ἔτεσι κερδαίνειν αὐτοὺς τι. „ πλέον, τοσαύτης ἀπολειούσης διδασκαλίας ἐκ τῆς κατασκευ„ ζομένης ὑπὸ τοῦ Νῶε Κιβωτοῦ (ὁμιλ. κέ. εἰς τὴν Γένεσιν.)

(1) Μερικοὶ διδάσκαλοι λέγουσιν: ὅτι τινὲς ἀπὸ τοὺς ἐπὶ Νῶε ἀνθρώπους, βλέποντες τὸν φοβερὸν καὶ βρομερὸν ἐκεῖνον κατακλυσμὸν ἐφορφάσαν καὶ ἀνέβηκαν, ἄλλοι μὲν, εἰς δένδρα, ἄλλοι δὲ, εἰς βουνὰ διὰ νὰ γλυτώσουν. ὅθεν ἀπὸ τὸν φόβον ἐκεῖνον, ἐφώναζον πρὸς τὸν Θεὸν, μετανοοῦντες εἰς τὰς ἁμαρτίας ὁπού ἔκαμαν. οἱ τοιοῦτοι λοιπὸν ὡς μετανοιαύτινα καὶ ἐπιστρο„φὴν πρὸς Θεὸν ποιήσαντες, καὶ ὡς ἐχούσης τὰ σπέρματα ταύτα τῆς μετανοίας εἰς τὰς ψυχάς των, ὅταν ὁ Κύριος κατῆλθεν εἰς τὸν ἅδην καὶ ἐκήρυξεν, ἐπίστευσαν αὐτῷ καὶ ἐσώθησαν. Ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης προσθέτει, ὅτι καθὼς οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ ἐπῆγον εἰς τὴν γῆν ἐσώθησαν, οἱ δὲ μὴ πιστεύσαντες, περισσότερον κατεκρίθησαν. „ ὁ πιστεύσας γάρφη„σι καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται. ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. (Μάρ. ις'. 16.) ἔτζι καὶ κάτω εἰς τὸν ἅδην, ὅσοι μοὶ ἐπίστευσαν τῷ κηρύγματι τοῦ Κυρίου, ἐσώθησαν, ὅσοι δὲ ἀπίστησαν, περισσότερον κατεκρίθησαν. λέγω δέ, καὶ ὅτι οἱ ἅγιοι Σοδομῖται δοὺ ἐπίστευσαν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου ἐν τῷ ἅδῃ, καὶ διὰ τοῦτο δοὺ ἐσώθησαν, καὶ φέρει εἰς βεβαίωσιν, τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὃν εἶπε περὶ τῆς Σοδομιτίδος, προγινώσκων τὴν ἀπιστίαν ὁπού ἔμελλον νὰ δείξουν ἐν τῷ ἅδῃ, καὶ τὴν καταδίκην ὁπού μέλλουν νὰ λάβουν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως „ ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σο„δόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. (Ματθ. ιά. 24.) ἀλλ' ὅδε οἱ Καπερναουμῖται ἐπίστευσαν ἐν τῷ ἅδῃ, ὅτε ἐσώθησαν, ἀλλὰ χειρότερα ἀπὸ τὴς Σοδομίτας ἔχουν νὰ κατακριθοῦν. ὅτε οἱ Χοραζῖται, ὅτε οἱ Βηθσαϊδῖται, ὅτε οἱ Τύριοι καὶ Σιδώνιοι ἐπίστευσαν ἐν τῷ ἅδῃ, ὅτε ἐσώθησαν. χειρότερα ὅμως ἔχουν νὰ κατακριθοῦν οἱ Χοραζῖται καὶ Βηθσαϊδῖται, ἀπὸ τοὺς Τυρίους, καὶ Σιδωνίους, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ὁπού εἶπε πρὸς αὐτοὺς „ πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. (αὐτόθ. 22.) ὅτι δὲ μόνοι οἱ πιστεύσαντες ἐν τῷ ἅδῃ ἐσώθησαν, δείκνυται καὶ ἀπὸ τὰ ὁπού λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος. διὰ τί παρασιωπήσας τὰς τοσας μυριάδας ὁπού ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ ἐπνίγησαν διὰ τὴν ἀπιστίαν τους, μόνας τὰς ὀκτὼ ψυχὰς ἀναφέρει ὁπού ἐπίστευσαν, καὶ ἐξελθοῦσαι εἰς τὸν Κιβωτὸν ἐγλύτωσαν τὸν ζωόν τους.

(2) Ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ, Κιβωτὸν ἀνοδίαν ἀληθεστικῶς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὅσοι καταφύγουν καὶ ἔμβουν, γλυτώνουν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀσεβείας, καὶ ἁμαρτίας. Σημείωσαι ὅτι τὰ λείψανα τῆς Κιβωτοῦ εὑρίσκονται εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Χρυσοστόμου: καθὼς ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ λέγων „ ἔχει καὶ τὰ ὄρη „ μαρτυρεῖ τῆς Ἀρμενίας ἐκεῖ ἡ κιβωτὸς ἱδρύθη; ἔχει καὶ τὰ „ λείψανα αὐτῆς ἕως νῦν ἐκεῖ σῴζεται πρὸς ἡμετέραν ὑποψί„ αν; (Λόγ. περὶ τελείας ἀγάπης τόμ. ς'.)

αὐτὰς μόνον νὰ μὴ γίνωνται εἰς τὸ ἑξῆς. τὸ δὲ βάπτισμα, ὄχι μόνον τὰς ὑπεσώσας ἁμαρτίας ἀφανίζει τελείως κ᾽ ἐξαλείφει: ἀλλὰ κ᾽ τὰς ἁπερασμένας, ἕως κ᾽ αὐτὴν τὴν προπατορικήν, κ᾽ δίδει δυνάμιν εἰς τὴν ψυχήν, νὰ ἐργάζεται τὴν ἀρετήν. κ᾽ ὁ μὲν κατακλυσμὸς, ἀπέπνιξε τὰς εἰ αὐτῷ κατοικούσας, κ᾽ ἐθανάτωσε, κ᾽ εἰς τὸν ᾅδην τὰς ἐκατεβίβασε. τὸ δὲ ἅγιον βάπτισμα σῴζωμένοι, κ᾽ ὑγιαίνει τὰς βαπτιζομένας, κ᾽ ζωοποιεῖ αὐτὰς, κ᾽ τὰς ἀναβιβάζει εἰς τὸν οὐρανόν. (ἀγκαλὰ κ᾽ αὐτὸ ἀποπνίγει τὰς δαίμονας κ᾽ τὸν Θεοφύλακτον) κ᾽ ὁ μὲν κατακλυσμὸς, ἀπώλεσεν ἐκείνας ὅπου ἐβαπτίθησαν εἰς αὐτὸν, τὸ δὲ ἅγιον βάπτισμα κάμνει τὸ ἐναντίον, κ᾽ τὰς μὲν μὴ βαπτιζομένας εἰς αὐτὸ, ἀπολλύει, τὰς δὲ βαπτιζομένας εἰς αὐτὸ, σῴζει σωτηρίαν αἰώνιον.

Ἐκεῖνο δὲ ὅπου λέγει ὁ Κορυφαῖος, πῶς τὸ βάπτισμα δὲν εἶναι ὑπόθεσις ῥύπου σαρκὸς, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεὸν, τοῦτο δηλοῖ: ὅτι ἔχει διαφορὰν τὸ ἅγιον βάπτισμα τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, ὑπὸ τὸ βάπτισμα κ᾽ πλύσιμον τοῦ παλαιοῦ νόμου, διὰ ὅτι ἐκεῖνο μὲν, ἔπλυνε τὸ σῶμα μόνον ὑπὸ τὰς ἔξωθεν φαινομένας λέρας, κ᾽ μολυσμούς. ἐπλύνετο γὰρ μὲ νερὸν ὅποιος ἤθελε πιάσῃ νεκρὸν, ἢ λεπρὸν, ἢ ἱμάτια γονορρυοῦς, κ᾽ ἔτζι ἔμβαινεν εἰς τὴν παρεμβολὴν, κ᾽ ἐσυναναστρέφετο μὲ τὸν λαόν. ἀλλὰ τὸ βάπτισμα τῆς θείας ἀναγεννήσεως, τὸ διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου παραδοθὲν εἰς ἡμᾶς, αὐτὸ δὲν καθαρίζει μολυσμὸν τῆς σαρκὸς, ὄχι: ἀλλὰ τὴν μὲν, παραβλέπει, τὴν δὲ ψυχὴν, ὅστις εἶναι ὁ αὐτὸς κ᾽ κυρίως ἄνθρωπος, αὐτὴν καθαρίζει κ᾽ λαμπρύνει, διὰ τίνος; διὰ τῆς καθαρᾶς ζωῆς καὶ πολιτείας, κ᾽ διὰ τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως, τὴν ὁποίαν, ὅταν ἐρωτήθημεν παρὰ τοῦ Ἱερέως εἰ τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος, ὑπεχέθημεν εἰς τὸν Θεὸν, νὰ τὴν ἔχωμεν. ἐρωτώμενοι δὲ παρὰ τοῦ Ἱερέως „ ἀποτάσσῃ τῷ Σατανᾷ, κ᾽ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, κ᾽ πάσῃ τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ, κ᾽ „ πάσῃ τῇ πομπῇ αὐτοῦ; ἀπεκρίθημεν, ὅτι ναὶ, ἀποτασσόμαι. κ᾽ πάλιν ἐρωτηθέντες „ συν- „ τάσσῃ τῷ Χριστῷ; ἀπεκρίθημεν, συντάσσομαι. (1)

Λέγει δὲ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι δι᾽ ἀναστάσεως Χριστοῦ ἐδόθη εἰς ἡμᾶς τὸ βάπτισμα. διὰ τί, κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον, κ᾽ Οἰκουμενίου, ὁ Κύριος πρὸ μὲν τῆς ἀναστάσεώς του, δὲν ἐπρόσταξε νὰ βαπτίζουν οἱ Ἀπόστολοι εἰς τρεῖς ἀναδύσεις, κ᾽ καταδύσεις, ἀγκαλὰ κ᾽ προεῖπεν εἰς τὸν Νικόδημον περὶ τοῦ βαπτίσματος „ ἐὰν μήτις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος, κ᾽ Πνεύματος, δὲν δύναται „ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. (Ἰω. γ'. 5.) μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν, φανερῶς ἐπαρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς λέγων „ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς „ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, κ᾽ τοῦ Υἱοῦ, κ᾽ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (Ματ. κή. 19.) ἢ λέγει τοῦτο, διὰ τὴν ἱερὰν Μυστερίαν, ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, κ᾽ προηγουμένως ὁ θάνατος, εἰκονίζονται ἐν τῷ βαπτίσματι. διὰ τὴν τριῶν γὰρ καταδύσεων εἰκονίζομεν τὰς ἓξ νύκτας τῆς ἡμερονυκτίου παρουσίας τοῦ Κυρίου, κ᾽ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. διὰ δὲ τὴν τριῶν ἀναδύσεων εἰκονίζομεν τὰς ἓξ ἡμέρας τῆς τριημέρου αὐτοῦ ἀναστάσεως. ὡς κ᾽ ὁ Ἀρεοπαγίτης, κ᾽ ἰσαπόστολος Διονύσιος τοῦτο μαρτυρεῖ (2). ἡ ἀνάστασις λοιπὸν, κ᾽ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ τὰ εἰ τῷ βαπτίσματι εἰκονιζόμενα, ἀπαιτοῦσι χρεωστικῶς ἀπὸ κάθε χριστιανὸν ὅπου βαπτίζεται, νὰ θανατόνῃ μὲν, κ᾽ νὰ νεκρόνῃ τὸ σῶμά του μὲ τὴν ἐγκράτειαν κ᾽ κακοπάθειαν. νὰ ζωοποιῇ δὲ, κ᾽ νὰ ἀναζαίνῃ τὴν ψυχήν του ἀπὸ τὰ κάτω κ᾽ γήϊνα, εἰς τὰ ἄνω κ᾽ τὰ οὐράνια. ζῶντας μίαν ζωὴν παρομοίαν μὲ τὰς ἐπουρανίους Ἀγγέλους.

22. „ Οἳς

(1) Μὲ ὅλα τοιοῦτον νόημα ἐρμηνεύει τὸ, συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεὸν, κ᾽ ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος. ὁ δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ, ἠρμήνευσαν, ὅτι τὸ βάπτισμα εἶναι ἐπερώτημα: ἤτοι ἐνέχυρον, κ᾽ ἀρραβὼν, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγαθῆς συνειδήσεως. κ᾽ συνάδουσι εἰπεῖν. τὸ ἐπερώτημα θέλει νὰ εἴπῃ, ἡ δι᾽ ἐρωτήσεως ὑπόσχεσις πρὸς τὸν Θεὸν, τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως.

(2) Τὰ λόγια τοῦ θείου Διονυσίου εἶσι ταῦτα „ Τὸν δὲ ἱερῶς „ βαπτιζόμενον ἡ συμβολικὴ διδασκαλία μυσταγωγεῖ ταῖς ἐν „ τῷ ὕδατι τριτὶ καταδύσεσι, τὸν διηρκεῖ τῆς ξυμμερονύκτου „ παρῆς Ἰησοῦ τὸ ζωοδότου μιμεῖσθαι θανάτου. (κεφ. β'. περὶ ἐκκλ. ἱεραρχί.) κ᾽ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὅπου λέγει „ ὥσπερ ὁ „ Χριστὸς ἀπέθανε, κ᾽ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη: οὕτω κ᾽ ἡμεῖς ἐν „ τῷ βαπτίσματι ἀποθνήσκοντες, ἀνιστάμεθα. τὸ γὰρ κατα- „ δῦσαι τὸ παιδίον ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τρίτον κ᾽ ἀναδῦσαι, τὸ „ τὸ δηλοῖ τὸν θάνατον, κ᾽ τὴν τριήμερον ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. „ Καὶ πρὸ τούτων ὁ μέγας Παῦλος ὅπου φησιν „ ὅσοι εἰς Χριστὸν „ ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. συνεπά- „ φημεν δὲ αὐτῷ διὰ τοῦ Βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον... εἰ „ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, „ ἀλλὰ κ᾽ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. (Ρ'ωμ. ς'. 3.)

22. „ Ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων „ αὐτῷ Ἀγγέλων, καὶ Ἐξουσιῶν, καὶ Δυνάμεων.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, τώρα ἀκολούθως λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος, καὶ περὶ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ. Ἵνα ἐφανέρωσε μὲ τὸ, πορευθεὶς εἰς οὐρανόν. καὶ περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καθέδρας αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἐξουσιῶν, καὶ Δυνάμεων, καὶ ὅλων τῶν Ἀγγελικῶν ταγμάτων: καθ' ἣν ὑπετάγησαν τῷ Κυρίῳ ὡς ἀνθρώπῳ, ὄχι φιλῷ, ἀλλὰ ἰωμῷῳ καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸν Θεὸν λόγον. διὰ ποῖον δὲ σκοπὸν ταῦτα ὁ Κορυφαῖος ἀνέφερεν ἐδῶ μὲ τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ βαπτίσματος; διὰ νὰ κάμῃ μετεώρους, καὶ οὐρανίους κατὰ διάνοιαν, τοὺς βαπτιζομένους χριστιανούς, καὶ νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ φρονοῦσι τὰ ἄνω, νὰ ζητοῦσι τὰ ἄνω, καὶ νὰ ποθοῦν νὰ ἀναβοῦν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐβαπτίσθησαν, διὰ νὰ συμπολιτεύωνται μὲ τοὺς οὐρανίους Ἀγγέλους, τοὺς δὲ ἐπιθυμίας, καὶ ἡδονὰς τῆς σαρκὸς, νὰ ἀφίνουν κάτω εἰς τοῦτο τὸ γῆινον, καὶ νὰ τοὺς διώκουν μακρὰν ἀπὸ λόγους, ὡς φθοροποιοὺς, καὶ ψυχοβλαβεῖς. μὲ ποῖον τρόπον πολιτευόμενοι, θέλουν ἔχειν ὁμοιότητα μὲ τὸν ἐπουράνιον αὐτῶν Δεσπότην Χριστόν:

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „ Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν „ ἔννοιαν ὁπλίσασθε. ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁ- „ μαρτίας.
2. „ Εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι Θεοῦ τὸν „ ὑπόλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον.

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Κορυφαῖος τὰς δύω φύσεις τοῦ Χριστοῦ Θεότητα, καὶ ἀνθρωπότητα, καὶ τὴν μίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν: ὡς καὶ ἀνωτέρω ταῦτα ἐδήλωσεν εἰπὼν „ θανατωθεὶς „ μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ Πνεύματι. (Κεφ. γ'. 18.) ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἀφροδιοείσως ὅτι ὁ Χριστὸς ἔπαθεν, ἀλλὰ φροδιωρισμένως ὅτι ἔπαθε σαρκί: ἤγουν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν αὐτοῦ: (τοῦτο γὰρ σημαίνει ἐδῶ ἡ σὰρξ, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη.) ἔτω δὲ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶπε „ Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. (Ἰω. α'. 14.) ὄχι διὰ νὰ φανερώσῃ πῶς ἔγινε σὰρξ μόνον μὲ ἰδιαίτερον τρόπον: ἀλλὰ πῶς ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς νοερᾶς καὶ σώματος. φανερὸν εἶναι λοιπὸν ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Κορυφαίου, ὅτι ἡ μὲν ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ ἔπαθεν, ἡ δὲ Θεότης αὐτοῦ ἔμεινεν ἀπαθής. ὅθεν οἱ Θεολόγοι ἐκ τούτων, καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν ῥητῶν τῆς Γραφῆς, λαμβάνοντες τὰς ἀφορμὰς δογματίζουσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι; μοναδικὸς μὲν, καὶ ἁπλῶς κατὰ τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὸ πρόσωπον, διπλῶς δὲ καὶ σύνθετος κατὰ τὰς φύσεις καὶ οὐσίας. ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔπαθε διὰ λόγου μας, παρακινεῖ καὶ ἡμᾶς τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἁρματωθῶμεν κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. (ἐλλείπει δὲ ἡ κατά): ἤτοι νὰ εἴμεθα ἑτοιμασμένοι εἰς τὸ νὰ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ κακοπαθήσωμεν διὰ τὸν Χριστόν. ἐμεταχειρίσθη δὲ λέξιν ἐμφαντικωτέραν τὸ, ὁπλίσασθε. ἐπειδὴ ὁ Πέτρος εἶναι ὡσὰν ἕνας ἄριστος ἀρχιστράτηγος τῆς πνευματικῆς παρατάξεως, καὶ τὸ στρατεύματος τῶν χριστιανῶν: καὶ διὰ τοῦτο θερμαίνει τὰ φρονήματα τῶν πιστῶν, καὶ ἐξυπνᾷ τὰς καρδίας των μὲ τὴν λέξιν ταύτην λέγων εἰς αὐτούς: ἁρματωθῆτε, χριστιανοὶ, ἁρματωθῆτε καὶ ἐσεῖς εἰς τὸν ἀόρατον πόλεμον τὸν κατὰ τοῦ Διαβόλου, καὶ τῶν παθῶν. καὶ γένεσθε ἕτοιμοι ὡσὰν στρατιῶται Χριστοῦ, διὰ νὰ μιμηθῆτε τὸ σωτήριον πάθος του, καὶ νὰ σταυρωθῆτε μὲν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ τὰ τοῦ Κόσμου φρόνηματα, νὰ νεκρώσετε δὲ τὴν σάρκα, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς μὲ ἐγκράτειαν, μὲ θερμὴν προσευχὴν, μὲ δάκρυα, καὶ μὲ προθυμίαν τοῦ νὰ ἀντιπολεμήσετε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸν Διάβολον, μέχρι θανάτου καὶ αἵματος.

Καὶ καθὼς, λέγει, ἐκεῖνος ὁπού πάθη: (ἤτοι ἀποθάνῃ, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον)

νιον) παύει πλέον ἀπὸ τῶ ἁμαρτίαν, καὶ δὲν ἐνεργεῖ αὐτῶ: ἔτζι καὶ ἐσεῖς, ἐπειδὴ ἀπεθάνετε τυπικῶς εἰς τὸ βάπτισμα, τὸ εἰς τὸν θανατον τῦ Κυρίε γινόμενον. διὰ τῦτο πρέπει πλέον νὰ παύσετε ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ ζῆτε κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῶ ἀνθρώπων: ἀλλὰ κατὰ τὸ θέλημα τῦ Θεῦ τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον, νὰ περάσετε τὸ ὑπόλοιπον διάστημα τῆς ζωῆς σας. καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε πραγματικῶς κατὰ τὸ σῶμα διὰ τῶ ἀγάπῶ σας, ἀντίδοτε καὶ ἐσεῖς εἰς αὐτὸν διὰ τῶ χάριν παύτῶ, τὸ νὰ ἀποθανέτε κατὰ τῶ ἁμαρτίαν, καὶ νὰ ζῆτε κατὰ τὸ ἅγιον θέλημά τε. ἵνα καὶ τῆς μακαρίας ἀπαθείας καταξιωθῆτε, μὲ τῶ παῦσιν, καὶ ἀποχῶ τῶν σαρκικῶν παθῶν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιθυμιῶν, καὶ ζήσετε μὲ τὸν Χριστὸν αἰωνίως. ὅπω δὲ καὶ ὁ Παῦλος διδαγγέλλει εἰς τὰς βεβαπτισμένας χριστιανὰς, λέγων „ ὁ „ ἀποθανὼν δεδικαίωται (ἤτοι παύει) ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰδὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῶ (ἐν „ τῶ βαπτίσματι δηλαδὴ) πιστεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῶ. εἰδότες ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς „ ἐκ νεκρῶν, οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει. θανάτος αὐτῦ οὐκ ἔτι κυριεύει... ὅπω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε „ ἑαυτὰς, νεκρὰς μὲν εἶναι τῆ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῶ Θεῶ, ἐν Χριστῶ Ἰησῦ τῶ Κυρίῳ ἡμῶν. (Ρωμ. ς'. 7.)

3. „ Ἀρκετὸς γὰρ ὑμῖν ὁ παρελήλυθὼς χρόνος τῦ βίε, τὸ θέλημα „ τῶν Ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐ- „ πιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰ- „ δωλολατρείαις.

Πολλοὶ χρόνοι, λέγει, ἐπέρασαν, κατὰ τὸς ὁποίους ἐσεῖς οἱ χριστιανοὶ, ἐπολιτεύεσθε ὡσὰν τὰ Ἔθνη ὁπῦ δὲν γνωρίζεν τὸν Θεὸν, καὶ ἐκυνηγᾶτε τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, τὰς πορνείας, τὰς μοιχείας, τὰς μέθας, τὰ ξεφαντώματα, τὰ τραγῴδια, καὶ τὰς μακινάδας. κῶμος γὰρ εἶναι ἡ μακινάδαις: ἤγεν τὸ νὰ συμπατῶν τινες τὴν νύκτα, παίζοντες παιγνίδια, καὶ τραγωδῶντες ἐρωτικὰ, καὶ σατανικὰ τραγῴδια, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια τέτων κακά: μάλιστα δὲ τὰς αὐόμυς εἰδωλολατρείας. τὰς ὁποίας ὠνόμασεν ἀθεμίτας, ὄχι διὰ τὶ δὲν εἶναι ἀθέμιτα, καὶ συμφώνως τὰ ἄλλα ὅσα εἶπεν: ἀλλ' ὅτι ἡ εἰδωλολατρεία συγχυνομένη μὲ τὰ ἄλλα κακὰ, εἶναι χειροτέρα ἀπὸ ὅλα. διὰ τὶ δὲ λέγει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ ὃς ἔγραφεν, ἔπεσαν εἰς εἰδωλολατρείαν; εἰς καιρὸν ὁπῦ αὐτοὶ ὀπίσω εἰς τὸν σῦα καὶ ἀληθῆ Θεόν; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει τὸν λόγον τε κατὰ τὸς προπάτορας τῶν τότε πιστῶν Ἰουδαίων, οἵτινες πολλάκις ἔπεσον εἰς εἰδωλολατρείαν. ἐνθυμίζει λοιπὸν ὁ Κορυφαῖος εἰς τὰς τότε ἐξ Ἰουδαίων χριστιανὰς, τὸν ὑπερβάλλουσαν κακίαν τῶν προπατόρων τες, οἵτινες μὲ τὸ νὰ ἦτον σύμμιξοι μὲ τὰ Ἔθνη, ἔμαθον τὰς ἀκαθαρσίας αὐτῶν. καὶ κατὰ τέτοις ἐμιμήθηκαν αὐτὰς καὶ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. καὶ ἐπληρώθη εἰς αὐτὰς τὸ ψαλμικὸν „ συνεμίγησαν ἐν τοῖς Ἔθνεσι, καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα „ αὐτῶν. (Ψαλ. ρέ. 34.) ὅθεν καὶ διδαγγέλλει εἰς αὐτὰς, νὰ μὴ μιμηθῶν τὰς προγόνας των εἰς τὴν κακίαν. μήτε νὰ ζῶν παρόμοια μὲ τὰ Ἔθνη, μὲ τὰ ὁποῖα συγκατοικῶν. ἀλλὰ νὰ ἔχων διαφορὰν ἀπὸ αὐτὰς διὰ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας, καὶ διὰ τῆς ἐναρέτε ζωῆς. καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς αὐτάς. δὲν ἐχορτάσετε χριστιανοὶ, τόσας χρόνας, νὰ κάμνετε τὰ ἔργα, καὶ τὰ σαρκικὰ θελήματα τῶν Ἐθνικῶν; δὲν ἀπολάσετε ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀσελγείας; φθάνει φθάνεισας πλέον ὁ τόσος καιρὸς τῆς ζωῆς ὁπῦ ἐξοδεύσετε εἰς τὰς κακίας, καὶ ἁμαρτίας.

4. „ Ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τὴν ἀ- „ σωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες.

5. „ Οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας, καὶ „ νεκρούς.

Τόσον πολλὰ, λέγει, εἶναι ἐσκοτισμένοι ἀπὸ τὴν ἀθεΐαν οἱ Ἐθνικοὶ, μὲ τὸς ὁποίους συγκατοικεῖτε ἐσεῖς οἱ χριστιανοὶ, καὶ τόσον πολλὰ εἶναι ἔκδοτοι εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς, ὥστε ὁπῦ θαυμάζεν καὶ ἐκπλήττονται, βλέποντες ἐσᾶς τὸς χριστιανὸς νὰ μὴ συμφωνῆτε μὲ αὐτὰς, καὶ νὰ πίπτετε εἰς τὴν ἰδίαν σύγχυσιν, καὶ βόρβορον τῆς ἀσωτίας, εἰς τὸν ὁποῖον πίπτεν καὶ αὐτοί. διὸ, τι (ἔτω γὰρ ἐνοεῖται τὸ, ἐν ᾧ, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκυμένιον) ξένον νομίζεν τὸ πρᾶγμα τῦτο: ἤτοι τὴν ἀπὸ τῶν κακῶν καθαρὰν ζωὴν, καὶ ἀλλότριον τῶν σῶμα φορέντων

ὄντων ἀνθρώπων, καὶ ὅτι γῆς κατοικόντων. ἐπειδὴ δὲ ἠξίουσιν οἱ ἄθλιοι, ὅτι ἐκεῖνοι ὁποῦ πιστεύουν εἰς τὸν Χριστὸν, ἔχουν τὸ πολίτευμάτων ἐν οὐρανοῖς, καὶ καταφρονοῦσιν ὅλα τὰ γήϊνα. ἐ μόνον δὲ θαυμάζουν διὰ τὴν ἐνάρετον, καὶ καθαρὰν ζωὴν τῶν χριστιανῶν: ἀλλὰ καὶ βλασφημοῦσιν αὐτὴν τὴν ἁγίαν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ὅτις διδάσκει τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἔχουν τοιαύτην καλὴν πολιτείαν. ἐπειδὴ κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ. „ βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια. (Σειρ. ά. 22.) καὶ κατὰ τὸν Σολομῶντα „ βδέλυγμα ἀνόμῳ κατευθυνόμενα ὁδός. (Παρ. κθ'. 28.) ἔθελον οἱ πιστοὶ ἔχειν νὰ δώσουν ἀπολογίαν, καὶ νὰ καταπειθοῦν, ὅταν ὁ Κύριος ἔλθῃ ὅπου τῆς γῆς εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν διὰ νὰ κρίνῃ τοὺς ζῶντας, καὶ τοὺς νεκρούς. εἶπε δὲ, ὅτι ἑτοίμως ἔχει νὰ κρίνῃ αὐτοὺς ὁ Κύριος: ἤτοι ἀμεταθέτως, ἐδραίως, ἀπαραλλάκτως. τοῦτο γὰρ ἐδῶ τὸ ἕτοιμον σημαίνει, κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον. ὡς καὶ ὅπου τοῦ ψαλμικῶν ἐκείνων „ ἑτοιμάζων (ἤτοι στερεῶν) ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, (Ψαλ. ξδ'. 7.) Καὶ „ ἕτοιμος (ἤτοι ἑδραῖος, „ στερεὸς) ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε. (Ψαλ. υβ'. 3.) καθὼς ἑρμηνεύει ταῦτα ὅπως σύας τοῦ τὰ ψαλτῆρος ἑρμηνευτής.

6. „ Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατ' ἀν- „ θρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι.

Νεκροὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, σὺν τοῖς Θεοφυλάκτῳ, καὶ Οἰκουμενίῳ, τὰς ψυχὰς ἐκείνων ὅπου ἀπέθανον πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας, τὰς ὁποίας εἰς τὸν φυλακὸν τοῦ ᾅδου: καθὼς ἀνωτέρω εἶπεν ὁ αὐτὸς Κορυφαῖος „ ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. (γ'. 19.) Ἴσως δὲ ὁ Κορυφαῖος ἐννοεῖ ἐδῶ καὶ τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην: ὅστις γεγονὼς πρόδρομος, ὄχι μόνον τῆς ἐν γῇ καταβάσεως τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τῷ ᾅδῃ, εὐηγγέλισεν εἰς τοὺς νεκροὺς τὸν μετ' ὀλίγον μέλλουσαν γενέσθαι εἰς αὐτοὺς κατάβασιν τοῦ Χριστοῦ. ὥσπερ γὰρ ὁ Κύριος (λέγει ὁ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ.) εἰς τὸν Κόσμον παραγινόμενος μὲ ψυχῆς, καὶ σώματος, καὶ κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς μὲν τοὺς πιστεύσαντας καὶ δεχθέντας αὐτοῦ τὸ κήρυγμα ἔγινεν αἴτιος δικαιοσύνης, καὶ σωτηρίας, εἰς δὲ τοὺς ἀπιστήσαντας, ἔγινεν εἰς κατάκρισιν, ὡς προεῖπομεν ἔτζι καὶ εἰς τὸν ᾅδου καταβὰς μετὰ τῆς θεοϋποστάτου αὐτοῦ ψυχῆς, καὶ κηρύξας, εἰς μὲν τοὺς κατὰ σάρκα ζήσαντας: ἤτοι εἰς τοὺς τὸν σαρκικὸν, καὶ ἁμαρτωλὸν βίον ζήσαντας ὅπου τῆς γῆς, ἔγινεν εἰς κατάκριμα. καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ, ἵνα κριθῶσι κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, εἰς δὲ τοὺς ζήσαντας ζωὴν κατὰ Θεὸν, καὶ πνευματικὴν, ἔγινεν εἰς δόξαν, καὶ σωτηρίαν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν Πνεύματι, κατὰ ἀντίχρονισμὸν τοῦ ζῶσι ἐνεργοῦντος, λαμβανομένου ἀντὶ ζήσασι παρελθυθότος: καθὼς καὶ ὁ ἱερὸς φησι Μάξιμος. (1)

Ἀπορεῖ δὲ ὁ Μητροφάνης, διὰ τί ὠνόμασε νεκροὺς τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐταῖς εἶναι ἀθανάταις, μόνα δὲ τὰ σώματα ἀποθνήσκουσι; καὶ ἀποκρίνεται λύων τὴν ἀπορίαν: ὅτι λέγει τὰς ψυχὰς νεκροὺς ἕνα μὲν, διὰ νὰ χωρίσῃ αὐτὰς ἀπὸ τὰς ψυχὰς ἐκείνας ὅπου εἶναι ἑνωμέναις μὲ τὰ ζωντανὰ σώματα, καὶ πολιτεύονται ὅπου τῆς γῆς. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ φανερώσῃ συνεκδοχικῶς ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ὅλον: ἤγουν ἀπὸ τὴν ψυχὴν, νὰ φανερώσῃ καὶ τὸ νεκρὸν σῶμα. λέγει λοιπὸν ὁ Κορυφαῖος, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Μητροφάνους: ὅτι ὅλων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἕως τῆς σωτηρίας ἀνθρώπων, κριτὴς εἶναι ὁ Χριστὸς, καὶ διὰ τοῦτο κρίνει ὅλους, ὄχι μόνον τοὺς ὄντας ζωντανοὺς εἰς τὴν παρουσίαν, καὶ πιστεύσαντας εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του: ἀλλὰ καὶ

---

(1) Τὰ λόγια τοῦ θείου Μαξίμου ταῦτά εἰσιν „ Ἔθος τῇ Γρα- „ φῇ τοὺς χρόνους μεταλλάττειν, καὶ εἰς ἄλληλα μετακλαμβάνειν. „ καὶ τὸν μέλλοντα ὡς παρωχηκότα, καὶ τὸν παρωχηκότα ὡς μέλ- „ λοντα. καὶ τὸν ἐνεστῶτα εἰς τὸν παρὸ αὐτὰ ἢ μετ' αὐτὸν χρόνον „ ἐκφωνεῖν, ὡς ἔστιν ὅλλον τοῖς αὐτῆς πεπειραμένοις. φασὶν οὖν „ τινες νεκροὺς λέγειν ἐνταῦθα τὴν Γραφὴν τοὺς πρὸ τῆς ἐπι- „ δημίας τοῦ Χριστοῦ τελειωθέντας ἀνθρώπους... τοὺς κατὰ διαφό- „ ρους καιροὺς τε καὶ τρόπους τὴν πολύτροπον δίκην καὶ τὰς ἐξαισίους „ ἐπαγωγὰς τῆς θείων κριμάτων δεξαμένους, οἵτινες ἀχ' ὑπὲρ „ ἀγνοίας Θεοῦ τοσοῦτον, ὅσον τῆς εἰς ἄλληλα παροικίας τὴν „ δίκην ἔτισαν. οἷς εὐηγελίσθαι λέγει τὸ μέγα τῆς σωτηρίας „ κήρυγμα, κριθεῖσιν ἤδη σαρκὶ κατὰ ἄνθρωπον: τουτέστιν ἀ- „ πολαβοῦσι τῆς εἰς ἄλληλα ἐγκλημάτων τὴν δίκην διὰ τῆς ἐν „ σαρκὶ ζωῆς, ἵνα ζήσωσι κατὰ Θεὸν πνεύματι. τουτέστιν οἱ „ κατὰ τὸν ᾅδην ἀσεβεῖς, ἀχ' ὅσοι ἦκουσαν καὶ εἶδον, ἀλλ' ὅσοι „ ἐδέξαντο καὶ ἐπίστευσαν φησὶ τὸ κήρυγμα, ἐσώθησαν, ψυχῇ „ δεχόμενοι κατὰ τὸν ᾅδου τῆς ἀναγνωσίας τὸ κήρυγμα, διὰ „ τὸ καὶ νεκροὺς σῶσαι κατελθόντος εἰς ᾅδην Σωτῆρος πιστεύσαν- „ τες. ὑπὲρ δὲ τοῦ τοιαῦτα, τὸν τόπον ὅπως ἐκλάβωμεν „ Εἰς „ τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγελίσθη κριθεῖσι κατὰ ἄνθρωπον σαρ- „ κὶ, ἵνα ζήσωσι κατὰ Θεὸν πνεύματι. (Ἐρωτήσει ζ'.) κα- θεξῆς δὲ ἐπιφέρει καὶ τροπολογικὴν ἀλληγορίαν εἰς τὸ αὐτὸ φέ- ρον, λέγων, ὅτι εἰς τοὺς νεκροὺς, ἤγουν εἰς τοὺς περιφέροντας τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐκηρύχθη κατὰ ἀλήθειαν καὶ διὰ τῆς ἔργων, τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον. ἐπειδὴ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον διδάσκει ἀρνεῖσθαι μὲν τῆς σαρκικῆς ζωῆς, ὁμολογίαν δὲ τῆς κατὰ πνεῦμα ζωῆς. οἱ νεκροὶ λοιπὸν αὐτοὶ, οἱ διὰ τὸν Θεὸν τοιοῦτοι γεγονότες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, κρίνονται σαρκὶ, θλίψεις καὶ βασάνους καὶ διαφόρους πειρασμοὺς εὐχαρίστως ὑπομένοντες. (αὐτόθ.)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

καὶ ἐκείνους ὁπὼς πρὸ τῆς πρώτης τε παρουσίας ἀπέθανον. διὰ τοῦτο δὴ καὶ εἰς ἐκείνους διηγγελίθη ἐν τῷ ᾅδῃ διερισκομένοις, ἵνα καὶ ἐκεῖνοι μαζὶ μὲ τοὺς ἀκόμη ζῶντας ὅπου τῆς γῆς καὶ πιστεύσαντας, σώθωσι κ΄ τῇ πίστει αὐτῶν μόνον κρίσεως: ἤτοι κατακρίσεως, καὶ κολάσεως, μόνον λάβωσι τὸν θάνατον τὸ σώματος, τὸν ὡς καταδίκην εἰς τοὺς ἀνθρώπους δοθέντα. νὰ λάβωσι δὲ τοῦτον, ὡσὰν σὰν κανόνα διὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν ὁπὼς εἶχον, καὶ διὰ τὰς προσωπικὰς ἁμαρτίας ὁπὼς ἔκαμαν. ἕως ὅ νὰ λάβῃ πάλιν ἀνάσημόν τὸ σῶμάτων. ἵνα ζῶσι δὲ κ΄ Θεὸν ἐν Πνεύματι, ἤγουν ἵνα ζῶσι μὲ μόνην γυμνὴν τὴν ψυχὴν ἕως τῆς ἀναστάσεως, χωρὶς καμμίαν λύπην. (1) τὸ δὴ κριθῆναι κ΄ ἀνθρώπους σαρκὶ, δηλοῖ τὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀκολουθοῦντα χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σώματος ἐν καιρῷ τὸ θανάτου, καὶ τὴν διαφθορὰν καὶ διάλυσιν τῶν σωμάτωντος εἰς τὴν γῆν. ὡς κατάκρισις δὴ καταδίκη ἐδόθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους παρὰ Θεοῦ ἡ διάλυσις αὕτη, κ΄ τὸ „ γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. (Γεν. γ'. 19.) τὸ δὲ κ΄ Θεὸν ζῆσαι, σημαίνει τὸ νὰ ζῇ χωρὶς ἁμαρτίαν ἡ πιστεύσασα ψυχὴ, καὶ χωρὶς καμμίαν λύπην, ἕως τῆς κοινῆς ἀναστάσεως, ὡς εἴπομεν. (2)

7. „ Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε.

ΜΕ' ταῦτα τὰ λόγια ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Κορυφαῖος εἰς τοὺς χριστιανούς. Καὶ τί νὰ σᾶς λέγω χριστιανοὶ, διὰ τοὺς παλαιόθεν ἀποθανόντας, καὶ νὰ χωρίζω αὐτοὺς ἀπὸ ἐκείνους ὁπὼ τώρα ζοῦν; ὅλοι ὁμῶ εἰς τὸ αὐτὸ τέλος ἔχουν νὰ καταντήσουν, καὶ ὅλοι ἔχουν νὰ ἀποθάνουν, καὶ ἀφ' ὅ ἀποθάνουν, ὅλοι μέλλουν νὰ βαλθοῦν ὑποκάτω εἰς τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀπόφασιν τὸ Θεοῦ, ζῶντες μὲ μόνας γυμνὰς τὰς ψυχὰς, ἕως ὅ νὰ λάβῃ πάλιν τὰ σώματάτων ἀνασημμένα εἰς τὴν κοινὴν ἀνάστασιν. ἢ λέγει κ΄ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον, πῶς ἔφθασε τὸ τέλος πάντων, ἤτοι ἡ συντέλεια, καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν πάντων. τοῦτο δὲ τὸ τέλος εἶναι κ΄ ἀλήθειαν ὁ Χριστός. ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἡ τελείωσις τῶν πάντων, καὶ ὄχι, καθὼς εἶπον οἱ Ἕλληνες, ὅτι τέλος εἶναι ἡ ἡδονὴ, ὡς ὁ Ἐπίκουρος, ἢ ἡ ὀπισήμη: ἤγουν ἡ θεωρία καὶ ἀρετή. τὸ τέλος λοιπὸν ὅλων

---

(1) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος τροπολογικῶς, καὶ ἀλληγορικῶς ἑρμηνεύει τὸ παρὸν ῥητόν. ἐπειδὴ γὰρ ἀσαφὲς τοῦτο καὶ δυσνόητον εἶναι, διὰ τοῦτο ἄλλος μου, ἄτως, ἄλλος δὲ, ἄλλως ἡρμήνευσε. λέγει δὴν ἄτος, ὅτι νεκροὺς ἐδῶ ὠνόμασεν ὁ Κορυφαῖος τοὺς Ἐθνικοὺς, τοὺς διὰ τὴν ἀσέβειαν, καὶ διὰ τὰ κακὰ ὁπὼ ἀρίθμησεν αὐτοὺς, νενεκρωμένους ὄντας κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ ἁπλῶς τοὺς ἁμαρτωλούς. εἰς τούτους λοιπὸν τοὺς νεκροὺς: ἤτοι τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ ὁ Κύριος ἐκήρυξε, καὶ οἱ Ἀπόστολοι, τὸ τῆς σωτηρίας Εὐαγγέλιον. οἱ τινες δεξάμενοι τὸν λόγον τὸ Εὐαγγελίου, κρίνουσιν ἑαυτοὺς κατὰ ἀνθρώπους σαρκί: ἤτοι καταδικάζουσι τὴν σάρκαν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, καὶ παλαιοπραγοῦσιν αὐτὴν μὲ νηστείας, χαμευνίας, ἄκρυα, καὶ μὲ κάθε ἄλλην κακοπάθειαν. διὰ τί; διὰ νὰ ζοῦν κατὰ Θεὸν μὲ τὴν ψυχὴν, εὐθυμούμενοι τὸ λόγιον ἐκεῖνο τὸ Ἀποστόλου τὸ λέγον „ εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. (β'. Κορ. δ'. 16.) (παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ.)

(2) Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ δόξα τῆς Καθολικῆς τὸ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅτι ὁ Κύριος μετὰ τὴν πεδεκημέρην αὐτοῦ ψυχὴν κατέβη εἰς τὸν ᾅδην, καὶ ἐκήρυξεν εἰς τοὺς ἐκεῖ κατεχομένας ψυχὰς τὸ τῆς σωτηρίας Εὐαγγέλιον: καθὼς ὅλοι συμφώνως οἱ θεολόγοι διαματίζουσιν. αἱ καλαὶ καὶ μεγάλοι πρότερον, καὶ οἱ Καλβῖνοι ὕστερον, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ὁπὼ ἀθέτησαν, ἀθετοῦσι καὶ τοῦτο τὸ δόγμα τὸ, ἀρνούμενοι τὴν εἰς ᾅδην κατάβασιν τοῦ Κυρίου. τὰ δὲ περὶ αὐτῆς φερόμενα ῥητὰ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν, ἀλληγορικῶς ἐξηγοῦσιν. ἐπειδὴ λέγουσι, πῶς τίποτε δὲν ὠφέλησε τὸ κήρυγμα ὁπὼ ἔγινεν εἰς τοὺς ἐν ᾅδῃ διερισκομένους, μὲ τὸ νὰ ἦτον αὐτοὶ νεκροί. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν λέγει ὁ Δαβὶδ „ οὐχ οἱ „ νεκροὶ αἰνέσουσίσε Κύριε, οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς ᾅδου, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν τὸν Κύριον. (Ψαλ. ριγ'. 26.) Καὶ πάλιν. „ ἐν δὲ τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί „ σοι; ὡτὶ τὰ ᾠδεῖς. (ψαλ. ς'. ς'.) κακῶς ὅμως ἐξηγοῦσι ταῦτα. ἅπερ ὅπως ἐνοεῖται. Λέγος κ΄ ἐξομολόγησις, εἶναι μία εὐχαριστήριος δοξολογία πρὸς τὸν Θεὸν, διὰ τὶ ἐλευθερώθητινας ἀπὸ τὰ λυπηρά. ἐπειδὴ δὲ ὅλα τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τελειώνουν εἰς τὸν παρόντα χρόνον. εἰς χρόνον τοὺς ἀποθανόντας ὅλα ἄρχὰ εἶναι. διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν ἐξομολογοῦνται, ἅτε αἰνοῦσι τὸν Θεόν. ἐπειδὴ καινένα πρόσωπον ἀρχὴν δὲν ἐνεργεῖται ἐκεῖ εἰς τὸν ᾅδην, διὰ τὸ ὁποῖον εἶναι χρεία νὰ εὐχαριστήσουν τὸν Θεόν. ἔπειτα ὁ Δαβὶδ εἶπε πῶς δὲν ἐξομολογοῦνται εἰς τὸν ᾅδην μὲ γλῶσσαν, καὶ χεῖλη, καὶ διὰ τὸ σῶμάτος: καθὼς ἐξομολογοῦνται καὶ δοξολογοῦν οἱ ζῶντανοι ἀνθρωποι τὸν Θεόν· καὶ ὄχι πῶς δὲν ἐξομολογοῦνται καὶ νοερῶς διὰ μόνης γυμνῆς τῆς ψυχῆς: καθὼς ἐξομολόγησαν: ἤτοι ἐδοξολόγησαν τὸν Χριστὸν οἱ ἐν ᾅδῃ κατεχόμενοι, ὅταν ἐκεῖ ἐκατέβη ὡς λυτρωτής.

Προσθέτομεν δὲ ἐδῶ καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Θεσσαλονίκης Ἀνδρέας ὁ Κρήτης ὡς ἀξιοσημείωτον: δηλαδὴ, ὅτι καθὼς ὁ Χριστὸς ἐκατέβη εἰς τὸν ᾅδην, ἔτζι καὶ ἡ Κυρία Θεοτόκος ἐκατέβη εἰς αὐτὸν, καὶ ὅλοι οἱ ἀνθρωποι, διὰ νὰ ἰδοῦν ἐκεῖ τὸν σωτῆριόν ὁπὼ ἔκαμεν ὁ Κύριος τὸ ᾅδου. καὶ ὅσοι μὲν ἦναι δίκαιοι, ἀφ' ὅ θεωρήσουν τὰ ἐκεῖ, ἀπέρχονται εἰς τὰς αἰωνίους μονάς: ὅσοι δὲ εἶναι ἁμαρτωλοὶ, κρατοῦνται καὶ μένουν ἐκεῖ. καὶ τοῦτο λέγει πῶς τὸ ἐδιδάχθησεν ἀπὸ τὰς Γραφάς. ὅπου γὰρ ἐπὶ λέξεως φράζει „ εἰ δὲν ὁ ζωὴς, καὶ θανάτῳ Κύριος, εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς „ γῆς, ἔνθα ἦσαν θανόντων αἱ ψυχαὶ προκατέχοντο σειραῖς „ ἀφύκτοις σφιγγόμεναι, αἷς καὶ ἐνηγελίσθη κατὰ τὸν μακά„ ριον Πέτρον, καὶ τοῖς ἐφυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξε, „ πῶς ἐκ αὖ εἴη τοῦτο σαφές, καὶ παντελῶς ἀναντίρρητον. ὡς καὶ „ νῦν πάντων ἀνθρώπων, καὶ μέντοι καὶ τῶν ἁγίων αἱ ψυχαὶ τὸν „ ἀειδῆ τόπον ἐκεῖνον, διέρχονται μὲν, ἐ κρατοῦνται δέ. πλὴν „ τῆς, ὅσαι, τῇ κατὰ τὸν βίον ἑαυτῶν ἐκδύσει τὰ ἁμαρτίας θανάτων „ ἑαυτοῖς ἐπεπεδήσαντο; Καὶ πάλιν „ ὥσε διελεύσονται μέν αἱ „ τῆς ἁγίων ψυχαί, καθ' ἃ δέδεκται, διὰ τῆς τοῦ ᾅδου πυλῶν. „ ἐ γὰρ ἐξ μαθητὴς, ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον. ἐ μὴν δὲ κατα„ χεθήσονται καθ' ἃ κ πρώτου, ὅπε κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐ„ βασίλευσε σωὶ τῷ θανάτῳ ἡ ἁμαρτία. διελεύσονται δέ (ἀ„ κουε σωεπῶς) οὐκ ὥσε δουλωθῆναι, ἀλλ' ὥσε διερευνῆ„ σαι καὶ μυηθῆναι κἀκεῖ τὸ ξένου τῆς θείας οἰκονομίας Μυ„ στήριον. λέγω δὴ τὴν εἰς ᾅδου καταβασιν ἵνα ὑπὲρ ἡμῶν ὁ „ ζωαρχικὸς Ἰησοῦς ἔχοι ἐποίησατο.... ποσοστὸν κ τῆς ἐκεῖ τε„ λεσθέντων τὸν ὑπερφυᾶ λόγον ἐκδιδαχθῆναι, ὅσητε καὶ οἷα „ διὰ τῆς συμβολῆς ἡνίκα γέγονε τῷ Σωτῆρι, τοῖς αἰωνίως κα„ θαιρέντι μοχλοῖς. πιστὰ τοίνυν πρὸς τῶν ἱερῶν λογίων μέ„ μυημεθα (λόγ. γ'. εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, ἔ ἡ ἀρ„ χὴ „ ὅσοι τὸ σεπτὸν τοῦτο τῆς Θεοτόκου κατελήφατε τέμενος) „ τοῦ δὲ τοῦτο διδάσκουσι τὰ ἱερὰ λόγια, δὲν ἐφανέρωσεν ἡμῖν τοῦς Κρήτης ὁ Πρόεδρος.

λων τῶν ἀνθρώπων ἤγγικε, τόσον τῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ δικαιωθέντων, ὅσον καὶ τῶν ἐν τῷ ἅδῃ. ἐπειδὴ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῆ Χριστῆ παρουσίᾳ, ὅλοι ἔχουν νὰ λάβουν τὸ τέλος ἐκεῖνο, ὁποῦ ἁρμόζει εἰς τὸν καθ' ἕνα.

„ Σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς.

8. „ Πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἡ „ ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Ἐπειδὴ, λέγει, τὸ τέλος ὅλων ἐπλησίασε, διὰ τοῦτο καὶ ἐσεῖς Ἀδελφοὶ πρέπει νὰ γένητε ἀπελλιπεῖς καὶ τέλειοι μὲ σωφροσύνην τοῦ σώματος, καὶ μὲ νῆψιν τοῦ νοὸς προσευχόμενοι. ὄχι ἄλλα μόνον νὰ λέγῃ τὸ στόμα, ἄλλα δὲ ὁ νοῦς νὰ φαντάζεται. ἀλλὰ ὁ νοῦς πρέπει νὰ προσέχῃ εἰς τὰ τῆς προσευχῆς λόγια. τοιαύτη γὰρ προσεκτικὴ προσευχὴ γίνεται ἀκουστὴ εἰς τὰ ὦτα τοῦ Κυρίου. καὶ προτίτερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, πρέπει νὰ ἔχετε ἀδελφοί μου ἀγάπην εἰς τὸν ἑαυτόν σας: ἤτοι ἕνας εἰς τὸν ἄλλον. καὶ διὰ τί δὲν εἶπε νὰ ἔχετε ἀγάπην εἰς ἀλλήλους, ἀλλὰ εἰς ἑαυτούς; διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ καθ' ἕνας χριστιανὸς πρέπει νὰ νομίζῃ τὸν ἄλλον, ὡσὰν τὸν ἑαυτόν του. ἐπειδὴ ἡ σύνολη τῆς ἀγάπης ἕτζι προσάζει τοὺς χριστιανοὺς, νὰ ἀγαπᾷ ἕνας τὸν ἄλλον, ὡσὰν καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτόν του. „ ἀγαπήσεις γὰρ φησι τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. (Λευϊ. ιθ'. 18.)

Καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Κορυφαῖος. δὲν ὑποφέρω, χριστιανὲ, νὰ νομίζῃς τὸν ἀδελφόν σου ἄλλον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου: ἀλλὰ νὰ τὸν νομίζῃς ἀληθῶς ἑαυτόν σου, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ τὸν φθονῇς, νὰ μὴ τὸν καταλαλῇς, νὰ μὴ τὸν ἀδικῇς, μήτε ἄλλοτι κακὸν νὰ κάμνῃς εἰς αὐτὸν, ἀπὸ ὅσα δὲν κάμνῃς ἔτε ἐσὺ εἰς τὸν ἑαυτόν σου. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀπόστολος νὰ ἔχουν οἱ χριστιανοὶ ἀναμεταξύτων ἀγάπην ἐκτενῆ: ἤγουν ἐκταμβύλην, σφοδρὰν, καὶ παντοτινήν. διὰ τί δὲ εἶπε, καὶ ὅτι ἡ ἀγάπη καλύπτει τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν; ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη ἔχει συμπάθειαν μαζίτης καὶ τοὺς εἰς τὰς πτωχὰς ἐλεημοσύνην· ἡ δὲ ἐλεημοσύνη καλύπτει ἁμαρτίας μεγάλας: καθὼς μαρτυρεῖ ἡ Θεία Γραφή. (1) ἐπειδὴ καὶ κάμνει τὸν Θεὸν ἵλεων εἰς τὸ νὰ σκεπάσῃ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων „ ἐλεημοσύνη γάρ φησιν ὁ Σειρὰχ, ἐξιλάσεται ἁμαρτίας. (Σειρ. γ'. 29.)

Δύναται δὲ ἰσοδυνάμως καὶ ἔτω τὸ „ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν: καθ' ὅτι ὅποιος ἐν ἀληθείᾳ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς καλύπτει τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀγαπωμένου, καὶ δὲν θέλει νὰ τὰς θεατρίζῃ εἰς τοὺς ἄλλους. ἡ ἀγάπη γὰρ τὸν παρακινεῖ, νὰ συμβλέπῃ ὅλα τὰ σφάλματα, καὶ ἁμαρτίας, ὅσας ἤθελε κάμῃ ὁ ἀγαπώμενος ἀδελφός του πρὸς αὐτὸν, καὶ τελείως νὰ μὴ τὰς συλλογίζεται, συγχωρῶν αὐτὰς ἀπὸ καρδίας, καὶ ὡς μὴ οὔσας λογιζόμενος. διὰ τί καὶ τὸν Ἀπόστολον „ ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει (α'. Κορ. ιγ'. 7.) καθὼς ἐξ ἐναντίας τὸ μῖσος, ὄχι μόνον δὲν σκεπάζει τὰ ὄντα σφάλματα τοῦ μισουμένου ἀδελφοῦ: ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ ὄντα ἀναπλάττει, καὶ προσκολλᾷ αὐτὰ εἰς τὸν ἀδελφόν, διαβάλλον αὐτὸν ἀδίκως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀληθὴς ἀγάπη σκεπάζει, ὡς εἴπομεν, τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀγαπημένου, καὶ συγχωρεῖ τὰ σφάλματά του, διὰ τοῦτο ὁ τοιοῦτος ἔχων, καὶ συγχωρῶν τὰ παίσματα ὁποῦ ἄλλοι ἔκαμαν πρὸς αὐτὸν, διὰ τοὺς πρὸς αὐτὸν ἀγάπα: τότε χαίρει καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀδικούντων, καλύπτει ὁ Θεὸς, καὶ συμβλέπει, καὶ συγχωρεῖ. ἐπειδὴ αὐτὸς εἶπεν „ ἐὰν ἀφῆτε τοῖς „ ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. (Ματ. ς'. 14.) τοῦτο βεβαιεῖ καὶ ὁ Ἀββᾶς Ποιμήν. ἐρωτηθεὶς γάρ ὅτος ἀνίσως ἦναι καλὸν νὰ καλύπτωμεν τοῦ ἀδελφοῦ μας τὸ ἁμάρτημα, καὶ νὰ μὴ τὸ θεατρίζωμεν, ἀπεκρίθη. „ ἐὰν ἡμεῖς καλύψωμεν τοῦ ἀ- „ δελφοῦ τὸ ἁμάρτημα, καλύψει καὶ ὁ Θεὸς τὰ ἡμέτερα.

9. „ Φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν.

Ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Κορυφαῖος ἀνωτέρω νὰ ἔχουν οἱ Χριστιανοὶ ἀγάπην ἀναμεταξύτων, τώρα λέγει ἐδῶ καὶ τὰ ἔργα ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς τοῦ ἀγάπου: ἤγουν τὸ νὰ ἦναι φιλόξενοι, καὶ νὰ περιποιῶνται διὰ λόγων καὶ ἔργων τοὺς ὁμοπίστους ἀδελφούς των, ὡσὰν καὶ τὸν ἑαυτόν τους. τοῦ φιλοξενίαν δὲ ταύτην χρεωστοῦν νὰ κάμνουν οἱ Χριστιανοὶ ἀναμεταξύτων, ὄχι μὲ κάνενα γογγυσμὸν, καὶ σκυθρωπότη-

(1) Ὁ μὲν Μητροφάνης λέγει, ὅτι τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ Θεία Γραφή. πόθεν δὲ τοῦτο μαρτυρεῖ; ἐγὼ πολλὰ ζητήσας, οὐκ ἠδυνήθην εὑρεῖν.

πόντα, ἀλλὰ μὲ προαίρεσιν ἐλεύθεραν, καὶ μὲ γνώμην χαρισάτην, καὶ ἱλαρωτάτην. ἐπειδὴ ὁ γογγυσμὸς κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ χάνῃ τὸν μισθὸν τῆς φιλοξενίας του. ὅπου καὶ ὁ Παῦλος παραγγέλλει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἔχουν φιλοξενίαν. καὶ πρὸς μὲν τοὺς Ρωμαίους γράφει „ τὴν φιλοξενίαν διώκοντες (Ρωμ. ιβ'. 13.) πρὸς δὲ τοὺς Ἑβραίους τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. „ διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόντινες ξενίσαντες Ἀγγέλους (Ἑβ. ιγ'. 2.) καὶ πρὸς τοὺς Φιλιππησίους „ γράφει νὰ κάμνουν ὅλα τὰ ἔργατων, χωρὶς γογγυσμὸν „ παῦτα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, „ καὶ διαλογισμῶν (Φιλ. β'. 14.) σημειώσαι δὲ ὅτι λείπει καὶ ἐδῶ τὸ, ἐστέ. ἤγουν φιλόξενοί ἐστε.

10. „ Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, „ ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ.

Ἐδῶ λέγει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι κάθε χριστιανὸς πρέπει νὰ μεταδίδῃ εἰς τὸν ἄλλον ἐκεῖνο τὸ χάρισμα ὁπού ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, εἴτε βαπτίσματα, καὶ μαθήματα, εἴτε τέχνας, καὶ ἐργόχειρα. τοῦτο δὲ εἶναι ἴδιον τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης, τὸ νὰ δίδῃ ἐκεῖνο ὁπού ἔχει, εἰς ἐκεῖνον ὁπού δὲν ἔχει. βλέπε δὲ καὶ ἐδῶ πῶς γράφει ὁ Ἀπόστολος τὸ, εἰς ἑαυτοὺς, αὐτὶ τὸ εἰς ἀλλήλους. ἐπειδὴ περιττὸν ἦτον νὰ εἰπῇ ὅτι κάθε Χριστιανὸς νὰ ἐνεργῇ τὸ χάρισμα ὁπού ἔλαβεν εἰς τὸν ἑαυτόντου· τοῦτο δὲ δὲν διδασκαλίαν ὅλως χρειάζεται. ἐπειδὴ κάθε ἕνας ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόν του χέσιν φυσικὴν, καὶ φιλοσοργίαν, καὶ τὴν φιλαυτίαν ἔχει αὐτοδίδακτον. καλῶς λοιπὸν ἐνοήσαμεν, ὅτι τὸ ἑαυτοὺς εἶπεν ὁ Κορυφαῖος, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ νομίζωμεν, καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς μας, ὡσὰν καὶ τὸν ἑαυτόν μας. λέγει δὲ, ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ διδομένη εἰς τοὺς ἀνθρώπους, δὲν εἶναι ἁπλῆ, καὶ μονοειδὴς, κἂν καὶ ὁ ταύτης χορηγὸς Θεὸς εἶναι ἁπλούστατος καὶ εἷς: ἀλλὰ εἶναι πολυποίκιλος, καὶ διάφορος (1) ἐπειδὴ ὁ μεγαλόδωρος, καὶ πλουσιόδωρος Θεὸς διαμοιράζει τὴν χάριν ταύτην ποικιλοτρόπως, καθὼς εἶναι συμφέρον εἰς τὸν καθ' ἕνα. καὶ εἰς ἄλλον μὲν, δίδει ἕνα χάρισμα. εἰς ἄλλον δὲ, ἄλλο, πρὸς τὸν ἀπαρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς συνδεσμὸν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης. ἐκ τούτου δὲ βιαζόμεθα θέλοντες, καὶ μὴ θέλοντες, νὰ ἔχωμεν εἰρηνικὴν, ἀγαπητικὴν, καὶ φιλάδελφον γνώμην ἀναμεταξύμας. διὰ τί χρειαζόμεθα ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον: μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ὁ καθένας ὅλα τὰ χαρίσματα, ἀλλὰ ἄλλα μὲν, ἔχει ὁ ἕνας, ἄλλα δὲ, ὁ ἄλλος.

Ἂς μεταχειριζόμεθα λοιπὸν ἀδελφοί μου χριστιανοὶ, τὴν ποικίλην ταύτην χάριν, καὶ δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ὁπού μᾶς ἔδωκεν, ὡσὰν καλοὶ, καὶ φρόνιμοι οἰκονόμοι, χωρὶς νὰ φθονῶμεν ἀλλήλους, καὶ ἂν μὴ φανερόνωμεν εἰς τὸν ἄλλον τὰς βαπτίσματα ἐκείνας ὁπού ἠξεύρομεν, ἢ τὰς τέχνας ἐκείνας, καὶ τὰ ἐργόχειρα ὁποῦ ἐμάθομεν. κατακρίνεται δὲ ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος, ἢ ἐκεῖνος ὁ τεχνίτης ὁπού δὲν παραδίδει ἀφθόνως εἰς τὸν ἀδελφόν του τὴν τέχνην, ἢ τὴν διδασκαλίαν του. καὶ μάλιστα ὅταν ἡ τέχνη, καὶ διδασκαλία ἦναι ἐκκλησιαστικὴ, καὶ ἀποβλέπῃ εἰς δόξαν Θεοῦ: καθὼς κατεκρίθη καὶ ὁ πονηρὸς δοῦλος ἐκεῖνος, ὁ τὸ εὐτάλαντον λαβὼν, καὶ κατακρύψας αὐτὸ ἐν τῇ γῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἶπε τὸν φοβερὸν τοῦτον λόγον. ὅτι ὅποιος δὲν γίνεται χρήσιμος εἰς τὸν ἀδελφόντου, μὴ δείχνοντάς του ἐκεῖνο ὁπού ἠξεύρει, αὐτὸς δὲν εἶναι Χριστιανός. „ πιστὸς ἦν ὁ τὸ τάλαντον κατορύξας, ἄληπτον παρεχόμενος μὲν βίον, ἑτέρῳ δὲ οὐκ ὢν „ χρήσιμος. πῶς ὅζι χριστιανὸς ὁ τοιοῦτος; ἤτοι οὐκ ἔστι (λόγ. κ'. εἰς τὰς Πράξεις.) (2) ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ μεγάλως ἔχει νὰ δοξασθῇ, καὶ νὰ ἐπαινεθῇ παρὰ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖνος ὁπού παραδίδει χω-

(1) Ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις ἡ διδομένη, μία μὲν καὶ ἁπλῆ ἐστι κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἀρχὴν, ἥτις ἐστὶν ὁ Θεὸς, διάφορος δὲ καὶ ποικίλη γίνεται, κατὰ τὰ διάφορα δεκτικὰ ὑποκείμενα. καθὼς μία καὶ ἡ αὐτὴ βροχὴ, διαμοιραζομένη εἰς τὰ διάφορα δένδρα, διάφορος γίνεται. καὶ εἰς μὲν τὴν ἐλαίαν, γίνεται ἔλαιον. εἰς δὲ τὴν ἄμπελον, οἶνος, καὶ καθεξῆς εἰς τὰ ἄλλα, καθὼς τοῦτο φέρει ἐμοίωμα ὁ μέγας Ἀθανάσιος. Σημειοῦ δὲ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι τὴν ποικίλην ταύτην χάριν τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς διάφορα ἐμοίρασε χαρίσματα εἰπών „ διαιρέσεις „ δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα, καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος, καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων „ εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑ„ κάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέ„ ρον. ᾧ μὲν γὰρ δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας. ἄλλῳ „ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα. ἑτέρῳ δὲ πίστις, „ ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι. ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ „ αὐτῷ Πνεύματι. ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων. ἄλλῳ δὲ „ προφητεία. ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων. ἑτέρῳ δὲ γέν„ γλωσσῶν. παῦτα δὲ πᾶσα ἐνεργεῖ τὸ ἕν, καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, „ διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. (α'. Κορ. ιβ'. 4.) μὲ αὐτὰ γὰρ ὅλα τὰ χαρίσματα καθωραΐζεται ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ γίνεται ὡς ἄλλη νύμφη περιζερά, κατὰ τὸν Δαβὶδ, περιηργυρωμένη ἔχουσα τὰς πτέρυγας, καὶ τὰ μετάφρενα ἐν χλωρότητι χρυσίου. πρὸς ὃ λέγει ἀσματικῶς ὁ Κύριος „ ἀνάσα „ ἐλθὲ ἡ πλησίον μου. καλήμου, πεπερισσεύμαι (ᾆσ. β'. 10.)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ ὧν μετέχετις παρὰ „ Θεοῦ ἀγαθῶν, καὶ ἄλλοις αὐθύνως μεταδίδοναι χρεώστης ἐστί. „ δωρεὰν γὰρ φησιν, ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. ὁ γὰρ ὑπὸ τὸν „ κρύπτων τὸν δωρεὰν, ὡς σκληρὸν διαβάλλει τὸν Κύριον, φυσοῦ „ τὰς σαρκὸς τὴν ἀρετὴν ἐξεμυήμενος.

χωρὶς φθόνου ἐκεῖνο ὅπερ ἠξιώρει, λέγωντας μὲ τὸν Σολομῶντα „ ἀδόλως τε ἔμαθον, ἀφθόνως τε „ μεταδίδωμι. (Σοφ. ζ'. 14.) καθὼς ἐπαινέθη, καὶ ἐδοξάθη καὶ ὁ καλὸς δοῦλος ἐκεῖνος, ὁ λαβὼν τὰ πέντε τάλαντα, καὶ κερδήσας μὲ αὐτὰ ἄλλα πέντε. Κάθε γὰρ δωρεὰ, καὶ χάρις τοῦ Θεοῦ τάλαντον ὀνομάζεται, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. ὅτος γὰρ ἐρωτηθεὶς τί εἶναι τὸ τάλαντον, καὶ πῶς αὐτὸ πολυπλασιάσομεν, ὑποκείνεται „ λογίζομεν τῷ Διαβολῷ πρὸς πᾶσαν „ Θεοῦ δωρεὰν εἰρῆσθαι. ἵνα ἕκαστος ἕως ἂν δοκιμασθῇ χάριν ἔχειν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ταύτῃ πο- „ λυπλασιάσῃ εἰς ἐνέργειαν, καὶ ὄφελος πλειόνων ἐνεγκών. οὐδεὶς γάρ ἐστιν ἀμέτοχος τῆς τοῦ „ Θεοῦ χρηστότητος. (Ὁμ. κατ' ἔπιτιμ. ργ'.) (1)

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Κορυφαίου συμπεραίνει ὁ φωστὴρ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι Θεός. ἔτω γὰρ λέγει „ ὅρα δήμοι πάλιν, ὅτι τοῦ ἁγίου „ Πνεύματος ἐξουσιαστικῶς, καὶ καθὼς αὐτὸ βούλεται, τὰ θεῖα χαρίσματα διανέμοντός τε, καὶ ἑκά- „ στῳ τῶν ἁγίων ἐπιμερίζοντος, ὁ θαυμάσιος Πέτρος ἐκ Θεοῦ τῆς τοιᾶσδε χάριτος τῷ ποικι- „ λίαν τε, καὶ δόσιν εἶναι διϊσχυρίζεται, ἐκ ἀλλότριον τῆς θείας φύσεως τὸ Πνεῦμα εἰδώς. „ Θεὸν ἓν τὸ Πνεῦμα καλοῦντος τοῦ Πέτρου, πῶς ἂν ἀσεβὴς ὁμοῦ καὶ ἄφρων ὁ τοῖς ποιήμασιν „ ἐναρίθμιον τοῦτο τιθείς; καὶ τοῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κηρύγμασιν ἀντιφθέγγεσθαι ῥιψοκιν- „ δύνως καταπολμῶν; (ἐν τῷ ἁλόγῳ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, τόμ. έ.) τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ἐν τοῖς Θησαυροῖς. (Βιβλ. λέ'.) (2)

11. „ Εἴτις λαλεῖ, ὡς λόγια Θεοῦ. εἴτις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος ἧς „ χορηγεῖ ὁ Θεός.

Εἰπὼν ἀνωτέρω ὁ Κορυφαῖος περὶ τοῦ ποικίλου χάριν τοῦ Θεοῦ, τώρα διαιρεῖ αὐτοῦ εἰς τὰ ὑποκείμενα καὶ λέγει. ὅτι ὅποιος λαλεῖ, καὶ διδάσκει τοὺς ἄλλους, αὐτὸς ἂς μὴ διδάσκῃ μὲ ὑπερηφάνειαν, καὶ μεγαλοφροσύνην, ὑπερηφανόμενος κατὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ὅπου δὲν θέλουν νὰ διδάσκουν. ἀλλὰ ἂς διδάσκῃ μὲ μεγάλην ταπείνωσιν, καὶ φόβον Θεοῦ, πρὸς οἰκοδομὴν, καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων. Ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ λόγια ὅπου διδάσκει, εἶναι λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἐδικά του. καὶ τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας, δὲν τὸ ἀπόκτησεν αὐτὸς ἀπὸ λόγου του, ἀλλὰ ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεόν. ὁμοίως καὶ ὅποιος διακονεῖ, καὶ ὑπηρετεῖ τοὺς ἄλλους, ἂς μὴ ὑπηρετῇ μὲ ὑπερηφάνειαν, καταφρονῶντας τοὺς ἄλλους ὡς ἀδυνάτους, καὶ ἀνεπιτηδείους εἰς ὑπηρεσίαν. ἀλλὰ ἂς ὑπηρετῇ μὲ κάθε ταπείνωσιν, καὶ φόβον Θεοῦ, σοχαζόμενος ὅτι τὴν φυσικὴν δύναμιν, καὶ ἱκανότητα ὅπου ἔχει εἰς τὸ νὰ διακονῇ, δὲν τὴν ἀπόκτησεν αὐτὸς ἀπὸ λόγου του, ἀλλὰ τὴν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν παντοδύναμον Θεὸν, τὸν τῆς φύσεως ποιητήν. (3) ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ, διακονίαν ἐνόησαν ἐδῶ τὴν δύναμιν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ φιλοξενίας. ὅθεν, ὅποιος ἔχῃ δύναμιν νὰ θρέψῃ τοὺς πεινῶντας, ἢ νὰ ἐνδύσῃ τοὺς γυμνοὺς, καὶ ἁπλῶς νὰ ἐλεήσῃ τοὺς πτωχούς: αὐτὸς ἂς μὴ τοὺς θρέψῃ, καὶ ἂς μὴ τοὺς ἐνδύσῃ, καὶ ἂς μὴ τοὺς ἐλεήσῃ μὲ φειδωλίαν, καὶ μικροψυχίαν: ἀλλὰ ἀφθονοπαρόχως, καθὼς ἔδωκε δύναμιν εἰς αὐτὸν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις.

„ Ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ Θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ᾧ ἐστιν ἡ δό- „ ξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Διὰ ποῖον τέλος, λέγει, πρέπει καὶ οἱ διδάσκοντες νὰ διδάσκουν, ὡς λαβόντες παρὰ Θεοῦ τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας: καὶ οἱ διακονοῦντες νὰ διακονοῦν, ὡς ἀπὸ Θεοῦ λαβόντες τὴν δύναμιν τῆς διακονίας; διὰ νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς εἰς ὅλα τὰ πράγματα. ἀπὸ τὸν ὁποῖον δίδεται εἰς

---

(1) Καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „ Ὅ τι οἱανδήποτε χάριν Θεοῦ „ παραλαμβάνων εἰς ἀπόλαυσιν ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἄλλως ἐνεργοῦν, „ ὡς κρύπτων τὸ πάλαντον κατακείνεται (Ὅρα κατ' ἐπιτιμ. ξβ'.)

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Κορυφαίου αἰνιττόμενος, λέγει, μὴ γενώμεθα κακοὶ τῶν δοθέντων „ ἡμῖν οἰκονόμοι, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν Πέτρου λέγοντος „ αἰσχυ- „ νθῆτε οἱ κατέχοντες τὰ ἀλλότρια, καὶ μιμήσασθε ἰσότιμα Θεοῦ, „ καὶ εὐδεὶς ἔξω πτώσης (Λόγῳ περὶ φιλοπτωχείας) ἐδαμοῦ δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εὑρίσκεται, ἔτε ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ τοῦ Κορυφαίου Πέ- τρου ἐπιστολῇ, ἔτε ἐν τῇ δευτέρᾳ. ἠπαίδη δὲ τοῦτο ὁ Θεολόγος ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι κείμεθα μεγαλώτατον καὶ καταδίκῃ θέλων λάβειν, ἐκεῖνοι ὅπου ἔχουν μὲν δύναμιν σωματικὴν διὰ νὰ ὑπηρετήσουν καὶ νὰ διακονήσουν, ἀρνοῦνται δὲ καὶ κρύ- πτουν τὴν δύναμίν τους ἐξ ἀμελείας „ κείμεθά τοι μέγιστον ἔξα- „ σιν οἱ τὴν ὑπάρχουσαν τοῖς σώμασι δύναμιν, καὶ παρὰ Θεοῦ δε- „ δομένην ἀρνούμενοι, καὶ καταναισχυντοῦντες τῶν Προεχόντων, καὶ „ τοῖς ἐπιτασσομένοις οὐκ ἀκοντες. εἰ γὰρ τῷ Προεχόντι κίνδυ- „ νον μέγαν καὶ αὐτόσχασον φέρει τὸ ἀποκρύψαι τὸν λόγον τοῦ πά- „ λαντον, καὶ μὴ ἑκάστῳ προμηνύσαι τὴν ἐρχομένην ἐπὶ τῇ ἀ- „ μαρτίᾳ ῥομφαίαν: πόσῳ μᾶλλον οἶσει κίνδυνον τῷ λαμβά- „ νοντι παρὰ τοῦ Θεοῦ δύναμιν σώματος εἰς λυσιτέλειαν τοῦ κοι- „ νοῦ, καὶ ταύτην καταργοῦντι καὶ ἀποκρύπτοντι; (Διατάξει λά.)

εἰς τὸς ἀνθρώπυς κάθε χάρις, καὶ δωρεὰ, καὶ τὸν Θεῖον Ἰάκωβον, λέγοντα. „ πᾶσα δόσις ἀγα-„ θὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐςι καταβαῖνον ἀπὸ τὸ Πατρὸς τῶν φώτων. (Ἰάκ. ά. 17.) ὅλων γὰρ τῶν λόγων, καὶ ὅλων τῶν ἔργων τὸ ἀνθρώπυ τὸ σκοπιμώτατον τέλος, εἶναι ἡ δόξα τὸ Θεοῦ. ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε „ πάντα ὅσα ἂν ποιῆτε, εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. (ά. Κορ. ί. 31.) τί λέγω; καὶ ὅλα τὰ χαρίσματα ὁπὸ δίδει ὁ Θεὸς εἰς τὸς ἀνθρώπυς, διὰ τῦτο τὸ τέλος τὰ δίδει, διὰ νὰ λάβῃ δόξαν παρ' αὐτῶν. ὄχι διὰ τί χρειάζεται αὐτὸς δόξαν: ἀλλ' ἵνα οἱ ἄνθρωποι δοξάζοντες τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ ὁπὸ τὸς ἐχάρισεν, ὠφελῶνται μεγάλως, καὶ ἀντιδοξάζωνται ὠφελῆ τὸ Θεῦ: καθὼς τὸ ὑπεχέθη μόνος „ τὸς δοξάζοντάς με δοξάσω. καὶ ὁ ἐξυ-„ θενῶν με ἀτιμωθήσεται. (ά. Βασιλ. β'. 30.) λέγει δὲ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ δοξάζεται διὰ τὸ Ἰησῦ Χριςῦ, ἐπειδὴ ὁ Ἰησῦς Χριςὸς ἐδόξασεν αὐτὸν ὅπι τῆς γῆς, ὡς ἔλεγε μόνος τῦ „ ἐγώσε ἐδόξασά ὅπι τῆς γῆς. (Ἰω. ιζ'. 4.) καὶ ἐπειδὴ διὰ τῆς μεσιτείας τῦ Ἰησῦ γίνεται εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Πατέρα, κάθε δόξα ὁπὸ προσφέρωμεν ἡμεῖς πρὸς αὐτόν. δοξολογεῖ δὲ ἀκολύθως ὁ Κορυφαῖος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησῦν Χριςὸν, χαροποιηθεὶς διὰ τὸν χαρμόσυνον, καὶ θεοπρεπῆ λόγον ὁπὸ εἶπεν, ὅτι ἔχει νὰ δοξάζεται ὁ Θεός. ἔτζι γὰρ καὶ ὁ σωτηρόφολός τε Παῦλος συνειθίζει νὰ δοξολογῇ τὸν Θεὸν, ὅταν τύχῃ νὰ εἰπῇ κάνενα λόγον μεγάλον, καὶ θεοπρεπῆ.

12. „ Ἀγαπητοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν „ ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένυ ὑμῖν συμβαίνοντος.

Καθὼς εἰς τὰς φιλοσάρκυς, καὶ φιληδόνυς, ξένη παντελῶς καὶ ἀλλοτρία φαίνεται ἡ σεμνὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς τῆς ἀρετῆς. ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰ γήϊνα, καὶ παραύτα δὲν φαντάζονται ἀπὸ τὰ ὁρώμενα πράγματα τε Κόσμυ: ἀλλὰ ὡσὰν χοῖροι κυλίονται εἰς τὸν βόρβορον τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας, καὶ ἀσελγείας. περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Κορυφαῖος ὅτος „ ἐν ᾧ ξενίζονται μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν. (αὐτόθ. 4.) ἔτζι ἐκ τὲ ἐναντίε, εἰς ἐκείνυς ὁπὸ μιμῦνται τὴν ὑράνιον ζωὴν ὅπι τῆς γῆς, καὶ ἀσυδάζυν νὰ κατορθώσυν ἐν τῷ ἐμπαθεῖ τύτῳ τῆς ταπεινώσεως σώματι, τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν καὶ καθαρότητα, ξένον φαίνεται καὶ ἀλλότριον τὸ νὰ πυρόνωνται μὲ τὴν ἐμπαθῆ κίνησιν τῆς σαρκὸς, καὶ νὰ φλέγωνται πρὸς ὀπθυμίαν τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν. διὰ τῦτο γράφει ἐδῶ ὁ μέγας Πέτρος καὶ λέγει: ὅτι ἐσεῖς χριςιανοὶ ἀγαπητοὶ, καὶ κατὰ πάντα μοι θεμπόθητοι, μὴ θαυμάζετε διὰ τὴν πύρωσιν ταύτην τῆς σαρκὸς καὶ καταπλήττεσθε, ὡσὰν νὰ ἤθελε σᾶς ἀκολυθῇ κάνένα θεράδοξον: βλέποντες πῶς τῦτο ὁπὸ σᾶς ἀκολυθεῖ, εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν θέλησιν καὶ γνώμην σας. μὴ θαυμάζετε λέγω. διὰ τί αὐτὴ ἡ πύρωσις, εἶναι ἔργον καὶ ἐνέργεια τε πειρασῦ Διαβόλυ, ὅς τις ἔχει σκοπὸν διὰ νὰ κατορθώσῃ ἕνα ἀπὸ τὰ δύω: ἤτοι, ἢ νὰ σᾶς ξαβίξῃ εἰς τὴν συγκατάθεσιν τῆς πράξεως τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς: ἢ, ἐὰν σαθῆτε σερεοὶ ἀντιπολεμῦντες τὰς προσβολὰς τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν ὁπὸ σᾶς προσβάλλει, καὶ δὲν συγκαπατήθεθε εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας, κἂν νὰ σᾶς θλίβῃ καὶ νὰ σᾶς λυπῇ, διὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁπὸ δοκιμάζετε. ἐπειδὴ τὸ νὰ θέλῃ μῶν νὰ κατορθώσῃ τινας ἄλλο, καὶ ἄλλο νὰ βλέπῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁποῦ δὲν τὸ θέλει, αὐτὸ βέβαια δὲν προξενεῖ λύπην ὀλίγην εἰς τὰς φιλοθέους ψυχάς.

Οὕτω μῶν ἑρμήνευσεν τὸ ῥητὸν τῦτο, ὁ Ἱερὸς Μητροφάνης. ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος, σὺν τῷ Οἰκυμενίῳ πύρωσιν ἐννοῦσι πῶς λέγει ὁ Ἀπόσολος, τὰς θλίψεις, αἱ ὁποῖαι ἀκολυθῶν εἰς τὰς χριςιανὰς πρὸς πειρασμόν: ἤγυν πρὸς δοκιμὴν τε αὐτεξυσίυ των. ἡ δὲ δοκιμὴ αὕτη λαμπρύνει τὰς ψυχάς των: καθὼς καὶ τὸ πῦρ λαμπρύνει τὸ χρυσίον, καὶ τὸ ἀργύριον. διὰ τῦτο γὰρ, λέγυσιν, ὁμοιάζει αὐτὰς ἀγαπητὰς ὁ Ἀπόσολος, ὄχι νὰ τὰς δείξῃ, ὅτι δὲν ἀκολυθοῦν εἰς αὐτὰς αἱ θλίψεις, ὄχι τί μισῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ὄχι τί ἀγαπῶνται. λέγει δὲ καὶ εἰς αὐτὰς νὰ μὴ θαυμάζυν ὄχι τὰς θλίψεις ταύτας, ἐπειδὴ ὁ παλαιὸς νόμος ὑπέσχετο νὰ δώσῃ εἰς τὰς δελδίοντας τὸν Κύριον, ζωὴν ἄθλιπτον, καὶ ἄλυπον, ὅθεν μερικοὶ ἀπὸ τὰς ἐξ Ἰουδαίων πισθύσαντας, τῷ παλαιῷ νόμῳ ἀκολυθῦντες, ἐπαραξενθύοντο διὰ τί νὰ δοκιμάζουν θλίψεις.

13. „ Ἀλ-

13. „ Ἀλλὰ καθ' ὅ (1) κοινωνᾶτε τοῖς τῦ Χριςῦ παθήμασι, χαίρε-
„ τε, ἵνα κὴ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτῦ χαρῆτε ἀγαλ-
„ λιώμενοι.

Ἐσεῖς, λέγει, ἀγαπητοί· μὴ λυπεῖσθε διὰ τὴν πύρωσιν ταύτην. ἀλλὰ μᾶλλον χαίρετε, διὰ τὶ ὁμοιάσας εἶναι πολὺς εἰς τὰς ὠρυάς. καθ' ὅ, τι καὶ μὲ τὰς ἄλλας θλίψεις ὅπῦ δοκιμάζετε, καὶ μὲ τὸ βάσανον αὐτὸ τῆς σαρκὸς, ἠξιώθητε νὰ συγκοινωνῆτε μὲ τὰ λυπηρὰ πάθη τῦ Χριςῦ. διὰ τὶ αἴσως μ' χαρᾶς δέχεσθε τὰς θλίψεις ὅπῦ ὁ Διάβολος, καὶ οἱ τότε συνεργοὶ δαίμονες ὑπνοῦσι κ' τὴν ἀγωνισῶν τῆς ἀσεβείας, κὴ ἀρετῆς, βέβαια θέλετε χαρῆτε ἀσφαλεσότερον ἐν τῇ ἀποκαλύψει, καὶ φανερώσει τῆς θείκης δόξης τῦ Χριςῦ: ἤτοι ἐν τῇ δευτέρᾳ παρεσίᾳ. φαίνεται δὲ ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῦ Κορυφαίᾳ, ὅτι καὶ εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τὴν Ἀποςόλων ἦτον μερικοὶ, ὁπῦ ἐμεταχειρίζοντο ζωὴν μονήρη καὶ ἄγαμον, παρθενίαν ἀσκοῦντες, καὶ τὰς τὴν μοναχῶν ἀρετὰς κατορθοῦντες, κὴ πνευματικῶς πολιτευόμενοι. (2) ἐπειδὴ κὴ ἦτον ἀνάρμοσον νὰ γράφῃ τοιαύτην ἀδημωδίαν ὁ Κορυφαῖος εἰς τὸν ὑπὸ γάμον διεισκομμένους. διὰ τὶ αὐτοὶ δύνανται νὰ σβύσωσι τὴν πύρωσιν τῆς σαρκὸς ἀπὸ τὸ φρέαρ τῆς πηγῆς ὅπῦ ἔχουν πλησίον τῦς: ἤτοι τῆς ἰδίας γυναικός των. καθὼς εἶπεν ὁ Σολομὼν „ πίνε ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγ-
„ γείων, καὶ ἀπὸ σῶν φρεάτων πηγῆς. (Παρ. ε'. 15.) διὰ τὶ δὲ ὠνόμασεν ὁ Κορυφαῖος κοινωνὸς τὴν παθῶν τῦ Κυρίῦ τὰς ἐναντιουμένας εἰς τὴν πύρωσιν τὴν ἐμπαθῶν ἡδονῶν τῆς σαρκὸς, καὶ μὴ βλαπτομένας ἀπὸ αὐτήν; ὁ γὰρ κυριακὸς ἄνθρωπος: ἤτοι ὁ Χριςὸς καθ' ὅ ἄνθρωπος καὶ ἀπὸ τὰς Προφήτας ἐπροκατηγγέλθη, καὶ ἀπὸ ἡμᾶς πιςεύεται, ὅτι ἦτον ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἐναντιότητα γνώμης, καὶ προσβολὴν λογισμῶν: πολλῷ δὲ μᾶλλον ἦτον κατὰ παῦσα τρόπον ἀνώτερος ἀπὸ τὰς ἐμπαθεῖς κινήσεις τῦ σώματος. ἔφη γὰρ ὁ Ἡσαΐας. „ διὰ ὅ,τι πρὶν ἢ γνῶ-
„ ναι αὐτὸν, ἢ προελέσθαι πονηρὰ, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν. διὰ ὅ,τι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον
„ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀπειθεῖ πονηρία τῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. (Ἡσ. ζ'. 15.) Καὶ πάλιν „ ὃς ἁμαρτίαν κὴ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ ςόματι αὐτῦ. (Ἡσ. νγ'. 9.)

Πῶς λοιπὸν εἶναι κοινωνοὶ τὴν παθημάτων τῦ Χριςῦ, οἱ ὑποφέροντες ἀνδρείως καὶ ἀνικήτως τὴν τῦ σώματος πύρωσιν; ἢ πῶς μέλλει νὰ χαρῶν εἰς τὴν ἐσομένην ἀγαλλίασιν τῆς δόξης τῦ Χριςῦ; ἡ λύσις εἶναι αὐτή. διὰ τὶ ὅλος ὁ σκοπὸς ἐκείνων ὅπῦ ἀντιπολεμῶν τὰ πάθη τῆς σαρκὸς, καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἀποκτήσων παρθενικὴν, καὶ καθαρὰν ζωὴν, ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ μιμηθῶν τὸν Χριςόν. καὶ μ' τῦ Χριςῦ, καὶ σὺν τῷ Χριςῷ ἀσκάζειν νὰ κατακείνων, κὴ νὰ νεκρώσων τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, καὶ διὰ τῆς νίκης τῆς ἁμαρτίας, νὰ νικήσων τὸν ἀντικείμενον Διάβολον, τὸν τῆς ἁμαρτίας ἀρχηγόν. ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ κατορθώσουν τὴν ἀρετὴν, καθὼς ὁ Χριςὸς καθ' ὅ ἄνθρωπος εἶχε τὴν ἀναμαρτησίαν, καὶ κἀμμίαν γνῶσιν κακίας κ' πεῖραν δὲν εἶχεν. ἢ δὲν ἔγραφε καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὴν πιςῶν „ οἱ δὲ τῦ Χρι-
„ ςῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις; ὅτι δὲ πύρωσιν ὁ Κο-
„ ρυφαῖος τὸν σαρκικὸν πόλεμον ἐννοεῖ, βεβαιοῖ κὴ ὁ σωσαπόσολός τε Παῦλος λέγων „ κρεῖσ-
„ σον γαμεῖν, ἢ πυροῦσθαι. (ἀ. Κορ. ζ'. 9.) νομίζωντας ὅτι εἶναι ἀσφαλεσέρα ἡ σύννομος καὶ τεταγμένη ὑπανδρεία, ἀπὸ τὴν πύρωσιν τῆς σαρκὸς, ἥτις ἀναφλέγει τὰς ἐπιθυμίας, κὴ νικᾷ τὰς ἀτελεῖς καὶ ἀδυνάτους εἰς τὸν νοῦν, καὶ κρημνίζει αὐτὰς εἰς πολλὰ ἄτοπα. δὲν κοινωνεῖ λοιπόν τινας εἰς τὰ παθήματα τῦ Χριςῦ μόνον, ἐὰν καρφωθῇ ὡς ἐκεῖνος εἰς τὸν σαυρόν: ἀλλὰ κὴ ἐὰν ἀθλῇ, καὶ ἀγωνίζεται νὰ κατορθώσῃ κάθε ἀρετὴν διὰ τὸν Χριςόν: κὴ μάλιςα τὴν σωφροσυνὴν, καὶ παρθενίαν. (3) ταῦτα μὲν ὁ Μητροφάνης, ὁ δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ λέ-

---

(1) Οὕτω παρὰ τῷ Μητροφάνει, καὶ Θεοφυλάκτῳ, καὶ Οἰκουμενίῳ χάφεται. ἐν ἄλλοις δὲ χάφεται, καθώς.

(2) Τοιοῦτοι φαίνονται νὰ ἦτον ἐκεῖνοι ὁπῦ ὠνομάζοντο Ἐγκρατευόμενοι, ἢ Ἐγκρατεῦται, οἵτινες, ὡς θέλων τινὲς, ἦτον λαϊκοὶ παρθένοι ὁπῦ δὲν εἶχον ἀποφασίσων ἀκόμη μὲ ςερεὰν γνώμην νὰ ὑπανδρευθῶν. ὅθεν κὴ περὶ αὐτῶν εἶπεν ὁ Παῦλος. „ ἐὰν
„ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. (ἀ. Κορ. ζ'. 9.) τὰς Ἐγκρατευτὰς τύτας ἀναφέρων αἱ διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποςόλων, κὴ ἡ θεία λειτυργία τῦ Χρυσοςόμῦ, ὡς πάγμα χωριςόν. ὅτι δὲ ἦτον πολλοὶ ἐν τοῖς καιροῖς τῶν Ἀποςόλων παρθενίαν ἀσκοῦντες, δείκνυται καὶ ἀπὸ τὰ λόγια τῦ Παύλε, ὅς τις παραγγέλλει εἰς τὰς ἀγάμους ἀνδρας νὰ μένωσιν ὡς παρθενία „ λέγω δὲ τοῖς
„ ἀγάμοις, κὴ ταῖς χήραις καλὸν αὐτοῖς ἐςιν, ἐὰν μένωσιν ὡς
„ κἀγώ. (ἀ. Κορ. ζ'. 8.) κὴ διὰ τὰς γυναῖκας τὰς παρθένας
„ λέγει, ὅτι καλῶς ποιεῖ ὁ Πατὴρ αὐτῶν, ἐὰν τὰς φυλάττῃ ἐν-
„ παρθενίᾳ, κὴ δὲν τὰς ὑπανδρεύσῃ. (αὐτόθ. 37.) ἀπὸ τὰς ἀ-
„ γάμους δὲ κὴ παρθένους τύτας, πολλοὶ ἐγίνοντο κληρικοὶ, κατὰ
„ τὸν κς'. Κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποςόλων λέγοντα, τῶν εἰς γάμον
„ προελθόντων ἀγάμων, κελεύομεν βαλομένας γαμεῖν, ἀναγνώ-
„ σας, καὶ ψάλτας μόνον.

(3) Καὶ τὴν ἀληθάρ τὸ νὰ νικήσῃ τινὰς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς, κὴ νὰ ὑποπάξῃ τὸ σῶμα εἰς τὸ Πνεῦμα, τύτο εἶναι πόλεμος μεγάλος, καὶ μαρτυρίαν ςέφανον ἔχει. ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρη-
γόριος „ τύτο καὶ τοῖς ἀθλοις τῶν μαρτύρων χαριζώμεθα, τὸ κὴ

λέγων, ὅτι γίνωνται κοινωνοὶ τῶν παθημάτων τῦ Κυρίυ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, οἱ τὰς θλίψεις, καὶ τὰς πειρασμὰς ὑχαρίςως ὑπομένοντες χρισιανοὶ, ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ, θέλων ἀπολαύσυσιν ἀγαλλίασιν αἰώνιον, συνδοξαζόμενοι μὲ τὸν Χρισόν.

14. „ Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χρισῦ, μακάριοι. ὅτι τὸ τῆς δό-
„ ξης, καὶ τὸ τῦ Θεῦ Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. (1) κα-
„ τὰ μὲν αὐτὸς, βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς, δοξάζεται.

Α'Φ' ὧ ὁ Ἀπόσολος ἐπαρηγόρησε τὸς χρισιανὸς διὰ τὸν σαρκικὸν πόλεμον, τὸν ἐνεργούμενον ὑπὸ τὸς ὁράτυς ἐχθρὸς Δαίμονας: τώρα ἐδῶ ἀκολύθως παρηγορεῖ αὐτὸς ὅπῦ ἦτον λυπημένοι καὶ διὰ τὸν πόλεμον τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν: ἤτοι τῶν ἀνθρώπων. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεῖον Χρυσόσομον, ἡ λύπη τῆς ψυχῆς παρομοιάζει μὲ τὼ πληγὼ τῦ σώματος. καθὼς λοιπὸν ἡ πληγὴ τῦ σώματος καλλιτερεύει, καὶ μαλακόνεται, ἢ καὶ παντελῶς ἰατρεύεται, ὅταν πλυύεται μὲ χλιαρὸν νερόν, καὶ θερμοφίγγεται μὲ ἁπαλὰ ἔμπλαστρα, καὶ μὲ γλυκεῖαν ἀλοιφήν: ἔτζι καὶ ἡ πληγὴ τῆς ψυχῆς, ἡ διὰ τῆς λύπης τροξενεμένη, ἁπαλώνεται, καὶ γλυκαίνεται, καὶ παντελῶς ἰατρεύεται μὲ τὰ παρηγορητικὰ λόγια. ὅπω γὰρ φησιν „ ἔλκος ψυχῆς ἀθυμία, καὶ δεῖ σωνεχῶς
„ αὐτὼ ἀπαντλεῖν τροσὼσι ῥήμασιν. ὠδὲ γὰρ ὅπως οἴδημα σαρκὸς χαλαῦ ἐώθε θερμῶν ὑ-
„ δάτων φύσις, ὡς ψυχῆς πάθος καταξέλειν πέφυκε, παρακλητικῶν λόγων δύναμις. (αἰσχιλ. ς'.) διὰ τῦτο καὶ σύας σοφὸς εἶπε „ ψυχῆς νοσούσης, φάρμακόν ἐςι λόγος. Καὶ ἄλλος „ λόγῳ
„ μ' ἔπεισας φαρμάκῳ σοφωτάτῳ. λέγει λοιπὸν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι εἶναι μακάριοι οἱ χρισιανοὶ ἐκεῖνοι ὅπῦ ὑβρίζονται, καὶ ὀνειδίζονται ἀπὸ τὸς ἀπίσυς διὰ τὸ ἅγιον ὄνομα τῦ Χρισῦ, καὶ διὰ τὼ ἀμώμητον, καὶ ὀρθόδοξον πίσιν. τῦτο δὲ εἶναι παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅπῦ λέγει ὁ Κύριος
„ μακάριοί ἐσε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι παῦ πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν
„ ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμῦ. (Ματθ. ε'. 11.) λέγει δὲ καὶ ὅτι εἰς τὸς τοιύτυς ὑβριζομένυς χρισιανὸς διὰ τὸν Χρισόν, ἀναπαύεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῦ Θεῦ καὶ Πατρός. δόξης δὲ αὐτὸ Πνεῦμα ὠνόμασε κατ' τὸν Μιτροφάνη, ἤτοι τῆς Θεότητος, καὶ ὐσίας τῦ Πατρός. διὰ νὰ δείξῃ πῶς καὶ αὐτὸ εἶναι ὁμοφυὲς καὶ ὁμόσιον: ἤτοι ἔχει τὼ αὐτὼ ὐσίαν καὶ φύσιν μὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. καὶ ἀκολύθως ὅτι εἶναι Θεός. ὅπω γὰρ καὶ ὁ Παῦλος Πατέρα τῆς δόξης ὠνόμασε τὸν Πατέρα: ἤτοι τῆς Θεότητος τὸ μονογενὲς, εἰπὼν „ ἵνα ὁ Θεὸς τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χρισῦ ὁ Πατὴρ τῆς
„ δόξης. (Ἐφ. α'. 17.) (2) ὄχι πῶς εἶναι τρεῖς Θεότητες, ἢ δόξαι, ἄλλη μὲν τῦ Πατρὸς, ἄλλη δὲ τῦ Υἱῦ, καὶ ἄλλη τῦ Πνεύματος. ἄπαγε τῆς βλασφημίας! μία γὰρ ἡ Θεότης καὶ δόξα τῶν Τριῶν. ἀλλὰ διὰ τί μὲ τὸ σύα καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα τῆς Θεότητος, ἢ τῆς δόξης σημαίνονται αἱ τρεῖς θεαρχικαὶ ὑποσάσεις τῆς μακαρίας Τριάδος, αἱ ἀπαράλλακτοι ὖσαι κατ' τὸν λόγον τῆς ὐσίας καὶ φύσεως, καὶ διὰ τί σὺ τῇ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ Θεότητι, καὶ δόξῃ, αὐταὶ θεωρῦνται, καὶ προσκυνῦνται. ἢ λέγει Πνεῦμα δόξης κατ' ἐξοχὴν, αὐτὶ τῦ, τὸ ἔνδοξον Πνεῦμα. ὅτι δὲ βλασφημεῖται μὲν τὸ τῦ Θεῦ Πνεῦμα κατ' τὸς ἀπίσυς, δοξάζεται δὲ κατὰ τὸς πισοὺς, φανερὸν εἶναι. διὰ τί καθὼς ἀπὸ τὰ ὀρθὰ δόγματα, καὶ τὰ καλὰ ἔργα, καὶ λόγια, καὶ τὼ εὐτάκτων κατάσασιν τῶν χρισιανῶν, δοξάζεται ὁ τῶν ἀγαθῶν ὅλων αἴτιος Θεὸς, κατ' τὸ κυριακὸν λόγιον „ ὅπω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ κα-
„ λὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς ὐρανοῖς. (Ματθ. ε'. 16.) ἔτζι ἐκ τῦ

σιαν-

„ αὐτοὶ σεφανῖται γενέσθαι, καὶ τῆς αὐτῆς κληρονόμοι δόξης.... „ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξυσίας ἀγωνισώμεθα, καὶ πρὸς τὸς „ ἀφανεῖς δαίμονας, καὶ πυρώνας.... πρὸς τὸν ὑπὸν, καὶ ἐν ἡμῖν „ αὐτοῖς τὸν ἐν τοῖς πάθεσι πόλεμον... ἔπειτα λέγει „ Καὶ ὅπως „ δεινὸς ὁ πόλεμος. καὶ αὖτη παράταξις μεγάλη. καὶ τῦτο μέγα „ τρόπαιον (λέγ. εἰς Γρηγόριον τὸν Νύσσης ἐπισκόπα μετὰ τῶν χαροπονίαν) λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Νεῖλος „ τὸ γὰρ μετὰ σώμα-
„ τος πρὸς πάντα κηραίνοντος, δυνηθῆναι τῶν ἀσωμάτων „ Δυνάμεων ζηλῶσαι ἀπάθειαν... τί ἄλλο ἐςιν, ἢ τῶν μελλου-
„ σαν ἀπάθειαν πρὸ καιρῦ κατοχῶσαι; καὶ περιεχομένως ὑπὸ „ τῆς τῶν κοσμικῶν πραγμάτων φλογὸς, τῆς ἐπὶ τὸ Μωσέως „ βάτυ ἀπαθέσερον τῶν πάντων διαρρήγναι τυραννίδα; ὡς γὰρ ἐ-
„ κείνη περισχεθεῖσα ὑπὸ τῆς φλογὸς, ἐκρίζης αὐτῆς εἰς ἄκρον
„ ἀκρέμονος, ἐδόκει καπναίεσθαι ἀδιάφθορος μένυσα, καὶ ἀ-
„ παθὴς, οὐχ' ὡς ὕλη πυρὸς ὖσα, ἀλλὰ τροπὴν ἔχουσα τὸ
„ πῦρ: ἅπως οἱ ἐν τῷ παθητῷ σώματι νικῶντες τὰς φλογώδεις
„ ἡδονὰς, πρὸς τὴν μηδὲν πάσχειν δυνάν, ἔτι καὶ δόξαν τῶν ἐπὶ
„ τῇ ἀρετῇ προσλαμβάνυσι, καθάπερ ἐκείνη τὸ φῶς. (Λόγ. πρὸς Παρθένον, τυπτήσασαν ἄλλω Παρθενον.) διὰ τῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἀμβρόσιος Μάρτυρας τὰς παρθένας ὀνομάζει ἐν τοῖς ψαλμοῖς. καὶ ὁ Αὐγυσῖνος τὼ Παρθένιαν, ἀγγελικὼ διαγωγὼ ἐκάλεσε, καὶ ἐν φθαρτῷ σώματι, ἀϊδίαν ἀφθαρσίαν μελετῶν.

(1) Ἐδῶ λείπει τὸ, ὅπερ: ἤτοι τὸ Πνεῦμα, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκυμενίον, καὶ παρέπει νὰ προσυπακύεται: ἤτοι, ὅπερ κατὰ μὲν αὐτὸς, βλασφημεῖται. κτ'.

(2) Οὕτω καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐνόησε τὸ ἀποσολικὸν τῦτο ῥητὸν: Θεὸν μὲν λέγων, τῆς ἀνθρωπότητος τὸ Χρισὸ. Πατέρα δὲ τῆς Θεότητος αὐτὸ. ὅπω γάρ φησι „ Θεὸς δὲ λέγοιτο ἂν ὁ πα-
„ τὴρ, τὸ ἑρωμενὸν δὲ (ἤτοι τῆς ἀνθρωπότητος). πῶς γὰρ ἂν εἴη
„ τὸ κυρίως Θεῦ Θεός; ὥσπερ καὶ Πατὴρ, ὁ τὸ ὁρωμενὸν. τὸ λέ-
„ γου δέ. καὶ γὰρ ἦν διπλᾶς..... Παύλου λέγοντος ἄκυσον.
„ ἵνα ὁ Θεὸς τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χρισὸ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης.
„ Χρισὸ, μου Θεός. τῆς δὲ δόξης Πατὴρ (λόγ. β'. περὶ υἱῦ).

σιαντίω καὶ ὑπὸ τὰ κακὰ, καὶ σαρκικὰ ἔργα τῶν ἀπίστων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὰ πονηρὰ, καὶ ἀσεβῆ αὐτῶν δόγματα, καὶ ὑπὸ τὰ Θεοσυγῆ αὐτῶν λόγια, ὁ αὐτὸς Θεὸς βλασφημεῖται.

15. „ Μὴ γάρ τις ὑμῶν παχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέπτης, ἢ κακοποιὸς,
„ ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος.
16. „ Εἰδὲ ὡς χρισιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω. δοξαζέτω δὲ τὸν Θεὸν ἐν
„ τῷ μέρει τούτῳ.

Ἐπειδὴ αὐωτέρω ὠνόμασεν ὁ Ἀπόστολος μακαρίους τοὺς χρισιανοὺς ὁπὸ ὀνειδίζονται, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι μακάριοι ἐκεῖνοι ὁπὸ ὀνειδίζονται, καὶ πάσχουν διὰ τὰς κακουργίας των, ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνοι ὁπὸ πάσχουν, καὶ ταλαιπωροῦνται διὰ τὸν Θεὸν, καὶ κατὰ Θεόν: τοῦτο χάριν λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐσεῖς οἱ χρισιανοὶ φυλάττεσθε ὑπὸ τὸ νὰ μὴν εἶσθε φονεῖς, ἢ κλέπται, ἢ κακοποιοὶ ἄνθρωποι, ἢ ἀλλοτριοεπίσκοποι. καὶ ἀκολούθως φυλάττεσθε νὰ μὴ πάσχετε, καὶ νὰ τιμωρῆσθε διὰ τὰς κακίας ταύτας. διὰ τί τῶν σωτροπιασμένων, καὶ μισητῶν ἔργων, μισηταὶ, καὶ σωτροπιασμέναι εἶναι καὶ αἱ τιμωρίαι. ἀνίσως δὲ κατ' συγχώρησιν Θεοῦ, πάσχετε ὑπὸ τοὺς ἀπίστους ὡσαὶ χρισιανοὶ, ἤγουν διὰ τὶ πισεύετε εἰς τὸν Χρισὸν, καὶ ὀνομάζεσθε χρισιανοί: τότε δὲν πρέπει νὰ σωτρέπεσθε πῶς πάσχετε. ὄχι: ἀλλὰ μάλισα νὰ χαίρετε, καὶ νὰ δοξάζετε τὸν Θεὸν κατ' τὸ μέρος τοῦτο, ἅπι καθ' ὃ ἠξιώθητε διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ λαμβάνετε τιμωρίας. αἱ τιμωρίαι γὰρ αὗται καὶ κακοπάθειαι, δὲν εἶναι ἄξιαι αἰσχύνης, καὶ σωτροπῆς, ἀλλὰ δόξης, καὶ παρρησίας, καὶ χαρᾶς. καθὼς γὰρ τῶν σωτροπιασμένων πράξεων, σωτροπιασμέναι εἶναι καὶ αἱ τιμωρίαι, ὡς εἶπομεν: ἔτζι ἐκ τοῦ σιαντίου καὶ τῶν σιδόξων πράξεων, σιδοξοι εἶναι καὶ αἱ τιμωρίαι. ἐκείνων γὰρ αἱ τιμωρίαι, σιεργοῦνται ὑπὸ τοὺς καλοὺς, καὶ σιαρέτους πρὸς τοὺς κακοποιοὺς, διὰ σωφρονισμὸν αὐτῶν, καὶ διὰ ἐμπόδιον τῆς κακίας. τῶν δὲ σιδόξων ἔργων αἱ τιμωρίαι, σιεργοῦνται εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ὑπὸ τοὺς κακοποιούς. ὅσον διαφορὰν λοιπὸν ἔχουν τὰ κακὰ ὑπὸ τὰ καλὰ, τόσον διαφορὰν ἔχει καὶ ἡ ὑπόληψις ὁπὸ ἔχομεν διὰ τοὺς κακοὺς, καὶ διὰ τοὺς καλοὺς ὅταν τιμωροῦνται· ἐκείνους μὲν γὰρ νομίζομεν, καὶ ὀνομάζομεν τρισαθλίους, καὶ ἐλεεινοὺς, ὅταν τιμωροῦνται. τούτους δὲ, ὀνομάζομεν ἐκ τοῦ σιαντίου μακαρίους, καὶ τρισολδαίμονας: καθὼς καὶ αὐωτέρω ὠνόμασεν αὐτοὺς ὁ Κορυφαῖος, εἰπὼν „ εἰ ὀνειδίζεσθε σὺν ὀνόματι Χρισοῦ, μακάριοι. (Στίχ. 14.) διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Θεσσαλονίκης τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, φέρων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Κορυφαίου, καὶ λέγων, ὅτι καὶ οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ὅταν ἐδάρθησαν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χρισοῦ, ἐξῆλθον ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου χαίροντες, ὅτι ἠξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χρισοῦ ἀτιμασθῆναι. (Πράξ. ε. 41.) διὰ τοῦτο καὶ παραγγέλλει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος εἰς τοὺς χρισιανοὺς νὰ μὴ λυπῶνται τελείως, ἀνίσως πάθουν κάνενα κακὸν διὰ τὸν Χρισὸν „ Καὶ μὴν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τλιπα-
„ θεῖν ὅπι τούτῳ διακελδίονται σφόδρα, κατασυγνάζειν δὲ μηδαμῶς, κἂν εἴπερ ὅλως τῶν αἱρε-
„ ρῶντι προσίοι διὰ Χρισὸν, μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω, φησὶν, ὡς φονεὺς, ἢ κλέπτης, καὶ
„ τὰ λοιπά. ἔπειτα λέγει „ ἥδισον ἦν ἄρα τὸ πάσχειν διὰ Χρισὸν, καὶ γλυκὺς ὁ κίνδυνος,
„ ὅταν ἔχῃ τῆς ἐφόδου τὴν προφασιν ἐξ ἀγάπης τῆς εἰς Θεόν. (Βιβλ. ί. εἰς τὸν Ἰωάννην.)

Ἀλλοτριοεπίσκοπος δὲ, κατὰ μὲν τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον εἶναι ἐκεῖνος ὁπὸ θελεργάζεται τὰ ξένα πράγματα, διὰ νὰ εὕρῃ ἀφορμὴν νὰ κατηγορήσῃ. κατ' δὲ τὸν Μητροφάνη, εἶναι ὁ αἱρετικὸς, καὶ τῶν κακοδόξων δογμάτων συνίσωρ. ἐμποδίζει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴν ἦναί τινας ὑπὸ τοὺς χρισιανοὺς τοιοῦτος ἀλλοτριοεπίσκοπος ὁπὸ νὰ θελεργάζεται τὰ ξένα πράγματα διὰ νὰ κατηγορήσῃ. ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἴδιον μιαρᾶς καὶ κακούργου ψυχῆς, καὶ ἑτοίμης εἰς κάθε κακόν. ἀλλ' ἐδὲ νὰ ἦναί τινας ὁπὸ νὰ ἔχῃ αἱρετικὰ καὶ κακόδοξα φρονήματα εἰς τὴν ψυχήν του. ἐπειδὴ καὶ τὸ νὰ παραδεχθῇ ὅλως τινας εἰς τὴν ψυχήν του τὰ τοιαῦτα κακόδοξα, εἶναι παύτῃ βλαβερὸν, ὡσαὶ ὁπὸ προξενεῖ μεγάλην αἰσχύνην, καὶ ἀτελεύτητον τιμωρίαν. δι' ὅ,τι ὁ μὲν φονεὺς, καὶ κλέπτης, ἢ ἄλλος κακοποιὸς, αὐτὴν τὴν ἰδίαν κακίαν ὁπὸ κάμνει, ἔχει ὁποῦ τὸν κολάζει, καὶ τὸν τιμωρεῖ κατ' συνείδησιν, κἂν καὶ θελληματικῶς παραβλέπῃ, καὶ καταφρονῇ τὴν συνείδησίν του. ὁ δὲ ἔχων αἱρετικὰ φρονήματα, εἰ μὴν μὲ γνῶσιν, καὶ πονηρίαν δεφενδεύῃ παῦτα θελληματικῶς, ἔχει καὶ αὐτὸς τὴν συνείδησίν του ὁπὸ τὸν κατηγορεῖ δι' αὐτά. εἰδὲ καὶ σανικῶς, καὶ ἐν ἀγνωσίᾳ ἐδέχθη τὰ κακόδοξα δόγματα: κἂν καὶ τώρα δὲν κατηγορῆται ὑπὸ τὴν συνείδησίν του, ἀλλὰ τότε θέλει κατακαίεται ἐν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ τῆς κολάσεως. λέγει δὲ ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς χρισιανοὺς νὰ μὴν αἰσχύνωνται ὅταν πάσχουν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χρισοῦ, ἀλλὰ νὰ δοξάζουν τὸν Θεὸν, καὶ πρεπόντως λέγει τοῦτο. διὰ τί τὰ ἔργα τῆς αἰσχύνης καὶ σωτροπῆς, κἂν καὶ τώρα, θετέον, δὲν ἔχουσι κάνενα νὰ τὰ τιμωρῇ, καὶ νὰ τὰ ὑποστρέφεται, ἀλλὰ ὅλοι τὰ ἐ-

παι-

παινῶν, καὶ τὰ τιμῶν: ὅμως θέλει ἔλθῃ καιρὸς, ὅτε ἔχων νὰ προξενήσων αὐτὰ αἰχμώλω, καὶ ἐντροπιὼ, εἰς ἐκείνας ὁπῶ τὰ ἐργάζονται. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Σειρὰχ „ ἔστιν αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν. καὶ ἔστιν αἰσχύνη δό-„ ξα, καὶ χάρις. (Σειρ. δ'. 24.) διὰ τί αὐίσως καὶ ἐντρέπεταί τινας ἀπὸ τὰς κακὰς ἀνθρώπως διὰ τί φράττει τὰ καλὰ ἔργα, αὐτὸς προξενεῖ εἰς τὸν ἑαυτόν τε ζημίαν καὶ ἁμαρτίαν, διὰ τί ἀφίνει τὼ ἀρετὼ, καὶ ἀκολούθως ὑστερεῖται τὼ παρ' αὐτῆς δόξαν. αὐίσως δέ τινας θέλῃ νὰ κάμῃ καμμίαν κακίαν, ἔπειτα ἐντρεπόμενος τὰς ἐναρέτως δὲν κάμνῃ αὐτὼ, αὐτὸς ἐκ τὰ ἐναντία προξενεῖ εἰς τὸν ἑαυτόν τε χάειν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφεν εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ μὴ ἐντρέπεται ὅταν πάσχῃ διὰ τὸν Χριςὸν „ μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τὰ „ Κυρίε ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτᾶ. ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ. (β'. Τιμ. ά. 8.) Καὶ πάλιν „ δι' ὃ αἰτίαν ταῦτα πάσχω, ἀλλ' ὐκ ἐπαισχύνομαι. (β'. Τιμ. ά. 12.)

17. „ Ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ „ Θεοῦ. (1)

Δύσκολον φαίνεται τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀσαφές. πλὼ θέλομεν ἀγωνισθῶμεν διὰ νὰ τὸ σαφηνίσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν. ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος ἐνθυμεῖται τὼ ὀπτασίαν ὁπῶ εἶδεν ὁ Προφήτης Ἰεζεκιὴλ, ὅταν ἔμελλε νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἀπὸ τὰς Βαβυλωνίας ἡ Πόλις Ἱερουσαλήμ. λέγει δὲ αὐτὸς ὅτι εἶδεν σὰν ἄνθρωπον ἐνδυμένον ποδήρη χιτῶνα, καὶ ζώνην ζαφειρόνιαν. εἰς τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ ἔμβῃ μέσα εἰς τὼ Ἱερουσαλήμ, καὶ νὰ δώσῃ σὰν σημάδι εἰς τὰ μέτωπα ἐκείνων ὁπῶ ἀναστενάζουν, καὶ ἐλυπῶντο διὰ τὰς ἁμαρτίας ὁπῶ γίνονται εἰς αὐτώ. ἔπειτα εἶπεν εἰς τὰς ἓξ ἀνθρώπως ὁπῶ ἐβάσην τζεκούρια εἰς τὰς χεῖρας, διὰ νὰ ἐκδικήσουν τὼ Ἱερουσαλήμ. τί δὲ τὰς εἶπε; πηγαίνετε ὀπίσω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, καὶ νὰ μὴ ἀπλαγχνισθῆτε κάνενα, μήτε νέον, μήτε γέροντα, μήτε νήπιον, ἀλλὰ ὅλως νὰ τὰς φονεύσετε. εἰς ἐκείνας δὲ ὁπῶ ἔχουν τὸ σημάδι εἰς τὸ μέτωπον νὰ μὴ ἐγγίσετε. καὶ ἀρχίσατε πρῶτον νὰ θανατώνετε τὰς ἁγίας: ἤτοι τὰς ἀφιερωμένας εἰς τὸν Θεόν. καὶ ἔτζι ἄρχισαν ἀπὸ τὰς γεροντοτέρας ὁπῶ εὑρίσκοντο μέσα εἰς τὸν οἶκον Κυρίου „ ἀπὸ τῶ ἁγίων μου ἄρξασθε. καὶ ἤρξαντο ἀπὸ τῶ ἀνδρῶν τῶ πρεσβυτέρων, οἳ ἦ-„ σαν ἔσω ἐν τῷ οἴκῳ. (Ἰεζ. θ'. 6.) τοῦτο τὸ ῥητὸν λοιπὸν ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος, καὶ λέγει, ὅτι καθὼς τότε ἄρχισεν ἡ παιδεία, καὶ τιμωρία τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὰς ἁγίας, καὶ ἀπὸ τὸν οἶκον τὰ Κυρίε: ἔτζι καὶ τώρα ὁπῶ μέλλει νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἡ αὐτὴ Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὰς Ῥωμαίους, καθὼς προεῖπεν ὁ Κύριος, ἦλθε καιρὸς νὰ ἀρχίσῃ τὸ κρίμα: ἤγουν ἡ παιδεία καὶ αἱ θλίψεις, αἱ καὶ κρίσιν δικαίαν τὰ Θεοῦ ὑποφερόμεναι, πρῶτον ἀπὸ τὸν οἶκον τὰ Θεοῦ: ἤ-

πι

(1) Σημειῶσον ἐδῶ μίαν βαθυτέραν, καὶ διαβατικωτέραν ἑρμηνείαν, ὁπῶ κάμνει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ ἱερὸς Μητροφάνης· λέγει γὰρ ἀτος, ὅτι ἐπειδὴ καὶ Ἀδὰμ ἐπροτίμησε τὼ αἰσθητὼ ἡδονὼ ἀπὸ τὼ αὐτολὼ τὰ Θεοῦ, φαγὼν ἀπὸ τὸν ὡραῖον καρπὸν τὰ ἀπαγορευμένου ξύλα: διὰ τοῦτο ἔγινεν ἀπ' ἀρχῆς ἀπόφασις τὰ Θεοῦ νὰ κατακρίνῃ τὼ ἡδονὼ ταύτω, καὶ νὰ ἀπαρέψῃ αὐτὼ μὲ τὼ ἁμαρτίαν ὁμοίως, καὶ θλίψιν. καὶ ἔτζι νὰ ἀνακαλέσῃ πάλιν τὼ ἀνθρωπίνω φύσιν εἰς τὼ ἀρχαίαν δικαίωσιν, καὶ ἀθωότητα ὁπῶ εἶχεν. ὅθεν ἄρχισε τοῦτο τὸ κρίμα: ἤγουν ἡ κατάκρισις τὰς ἡδονῆς. ἀπὸ τὰς δικαίας καὶ Προφήτας τὰ παλαιὰ νόμε: οἵτινες ἐθλίβησαν, καὶ διαφόρως πειρασμὸς, καὶ θανάτως ὑπέμειναν διὰ τὼ εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, καὶ δικαιοσύνω, καὶ ἀρετώ. μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως, καὶ διαφερόντως τὸ κρίμα αὐτὸ ἀρχισεν ἀπὸ τὸν Δεσπότω Χριςὸν: ὃς τις καθ' ὁ ἀνθρωπος, οἶκος ὢν τὰ Θεοῦ, καὶ ναὸς καθ' ὑπόςασιν ἡνωμένος τῷ Θεῷ λόγῳ „ λύσατε γάρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ „ αὐτὸν (Γω. β'. 19.) ἔλαβεν ἀτιμίας, ὕβρις, πάθη, καὶ τελευταῖον ἀπέθανε μὲ τὸν ἐπονειδίσον θανάτον τὰ σταυρῶ. καὶ παῦσε τὰ παῦτα τὰ ἀδωνῆρά, τὰ ἔλαβεν εἰς κατάκρισιν τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας ἐκείνης, καὶ ἡδονῆς, καὶ εἰς δικαίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ ὥσπερ ἐν τῷ „ Ἀδὰμ ὁ θανάτος τῆς φύσεως ὑπῆρχε κατάκρισις, ἀρχὼ ἐ-„ γένετο τὼ ἡδονὼ τῆς ἰδίας γενέσεως: οὕτως ὁ θανάτος ἐν „ Χριςῷ, τῆς ἁμαρτίας κατάκρισις γέγονεν, ἡδονῆς καθαρὰ „ ἐν Χριςῷ πάλιν τῆς φύσεως ἀπολαβέσης τὼ γένεσιν. (Κεφ. μθ'. τῆς ς'. ἑκατοντ.) ἀφ' ὃ δὲ ὁ Κύριος ἀνελήφθη, ἐκαμεν ὡσαὐτὼ ἄλλω δεύτεραν ἀρχὼ τὸ κρίμα τοῦτο: ἦγουν ἡ τῆς ἁμαρτίας κατάκρισις, καὶ δικαίωσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. ἀπὸ τὸς μαθητὰς τὰ Χριςὰ καὶ Ἀποςόλως, καὶ ἀπὸ ὅλως τὰς ἀκολούθως τῷ Ἀποςόλων χριςιανὲς, οἵτινες ἐδιώχθησαν, καὶ διαφόρως παρασύρθες, καὶ θανάτως ἔλαβον ἀπὸ τὰς διώκτας τυραννῆς καὶ βασιλεῖς. καὶ παῦτα παῦτα τὰ ὀδωνῆρα ὑπομένοντες γενναίως, καὶ δοξαζόντως ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀρετῆς, κατέκριναν μὲν τὼ προπατορικὼ ἐκείνω ἡδονὼ, καὶ ἁμαρτίαν, ἀπὸ τὼ ὁποῖαν παρέβη ὁ Ἀδὰμ τὼ αὐτολὼ τὰ Θεοῦ, ἐδικαίωσαν δὲ ἐν ἑαυτοῖς τὼ ἀνθρωπίνω φυσιν, καὶ εἰς τὼ πρώτω ἀθωότητα αὐτὼ ἐπανήγαγον. ὅθεν ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἐδῶ λέγωντας. καιρὸς ἐξαῶσαι τὸ κρίμα ἀπὸ τὰ οἴκα τὰ Θεοῦ, φανερόνει ... σεβῶν ἀρχὼ ὁπῶ ἄρχισε νὰ γίνεται ἡ κατάκρισις τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡδονῆς, καὶ ἡ δικαίωσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἥτις ἔγινεν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν ἱερῶν Ἀποςόλων. Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τὰ Κορυφαίε, ἀναφέρει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸν ἑξηκοστὸν Ἰωλιανόν, λέγων „ φοβηθῶμεν, μὴ ἀφ' ἡμῶν ἄρξηται „ τὸ κρίμα τὰ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀπειλῶν. ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐρωτηθεὶς διὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο τὰ Κορυφαίε ἐν τῇ ἑξηκοστῇ πρώτῃ λύσει τῶν ἀπόρων, κάμνει πλατυτάτην λύσιν καὶ ἀπόκρισιν, ὁμοῦ καὶ σοφωτάτην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐρανίζει καὶ ὁ ἱερὸς Μηξοφάνης τὴν αὐτὴν λύσιν· χεδὸν γὰρ ἡ αὐτὴ ἐξι μὲ τὴν τοῦ θείε Μαξίμε.

τοι ἀπὸ ἐσᾶς τὰς χειρίανὰς, ὁπᾶ πιςδίετε εἰς τὸν Χριςὸν, οἵτινες εἶσθε λογικὸς, καὶ ἔμψυχος οἶκος τᾶ Θεᾶ: καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος „ Χριςὸς δὲ ὅτι τὸν οἶκον αὐτᾶ, ἃ οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς. (Ἑβρ. γ'. 6.)

Καὶ διὰ τὶ ἡ τιμωρία αὕτη καὶ αἱ θλίψεις, καὶ τότε ἄρχισαν ἀπὸ τὰς ἁγίας τὰς ἐν τῷ οἴκῳ τᾶ Θεᾶ διεισκομμένας, καὶ τώρα ὁμοίως ἔχειν νὰ ἀρχίσουν ἀπὸ ἐσᾶς τὰς πιςὰς χειρίανάς; ἀποκρίνεται ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ λέγει. διὰ τὶ φυσικῶ τῷ τρόπῳ οἱ ἄνθρωποι ὀργίζονται θερμότερον εἰς τὰς ἰδικάς των φίλας, ὅταν αὐτοὶ σφάλλουσι πρὸς αὐτὰς, παρὰ εἰς τὰς ξένας καὶ ἐχθράς. ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς θερμότερον ὀργίζεται κατ' ἐκεῖνα ἐδικῶν τε, ὅταν τὰ σφάλλουσι, παρὰ κατὰ τῶν ξενῶν. καὶ διὰ τᾶτο τὰς ἐδικάς τε πρῶτον παιδεύει. „ Πρῶτον μὲν ἄρχεται (ὁ Ἡσαΐας) „ τῷ κατὰ τᾶς Ἰεδαίας λόγων. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Πέτρον, ὁ καιρὸς ἐὰν τᾶ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ „ τᾶ οἴκε τᾶ Θεᾶ. φυσικῶς δὲ τοῖς οἰκειοτάτοις μάλιςα χαλεπαίνομεν, ὅταν εἰς ἡμᾶς ἐξα„ μαρταίνωσι. καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ ὁ Κύριος, προσάσσων κολάζεσθαι τὰς ἡμαρτηκότας, ἀπὸ τῶν „ ἁγίων με ἄρξασθέφησι. (εἰς τὸ Προοίμιον τᾶς ἑρμηνείας τᾶ Ἡσαΐε) ἀνέφερε δὲ τᾶτο ὁ Κορυφαῖος πρὸς τὰς χειρίανὰς, διὰ νὰ τὰς ἐνδυναμώσῃ μὲ αὐτὸ εἰς τὰς ἀθλητικὰς ἀγῶνας, καὶ εἰς τὸ ὑπὲρ Χριςᾶ μαρτύριον. τότε μὲν γὰρ κατὰ θείαν ὀργὴν, ἄρχισεν ἀπὸ τὰς ἁγίας, ἡ τᾶ θανάτε ἀπόφασις. τώρα δὲ τὸ ἐναντίον, κατὰ θείαν οἰκονομίαν, ἄρχισεν ἡ χάρις τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων, καὶ τᾶ μαρτυρίε ἀπὸ τὰς ὄντως ἁγίας χειρίανὰς, τὰς καταφρονεμένας τὸν θάνατον, καὶ ποθᾶντας νὰ πάθωσι διὰ τὸν Χριςόν. τᾶτο τὸ ἴδιον φαίνεται νὰ προφητεύῃ καὶ ὁ Ζαχαρίας, λέγων „ ῥομφαία ἐξεγέρθητι ἐπὶ τὸν ποιμένα. καὶ ἐπ' ἄνδρα πολίτην αὐτᾶ, λέγει Κύριος Παν„ τοκράτωρ. παράξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τᾶς ποίμνης. καὶ ἐπά„ ξω τὴν χεῖρά με ἐπὶ τὰς μικρὰς ποιμένας. (Ζαχ. ιγ'. 6.) ἐπειδὴ μετὰ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον τᾶ ἀρχιποίμενος Χριςᾶ, τὸν ὁποῖον ποιμένα προηγουμένως ὠνόμασεν ὁ Προφήτης, ἦλθεν ὁ διὰ ξίφες, καὶ σαυρᾶ θανάτε εἰς τὰς μικρὰς ποιμένας: ἦγεν εἰς τὰς Ἀποςόλες, καὶ πάντας τὰς ἀκολέθες τᾶ Ἀποςόλων ἱεράρχας, καὶ χειρίανάς.

„ Εἰδὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν (1) τὸ τέλος τῶν ἀπειθεμένων τῷ τᾶ
„ Θεᾶ Εὐαγγελίῳ;

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Κορυφαῖος τὰς πάσχοντας Χειρίανάς. λέγει δὲ εἰς αὐτάς. ἀείσως καὶ βλέπετε χειρίανοὶ, πῶς ἡμεῖς οἱ Ἀπόςολοι, καὶ ἐσεῖς ὅλοι οἱ Χειρίανοὶ, ὁπᾶ εἴμεθα προεγνωσμένοι καὶ προωρισμένοι νὰ χύσωμεν κατὰ χάριν οἶκος τᾶ Θεᾶ: καθὼς καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „ ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ σε ἐν οἴκῳ Θεᾶ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἔςιν Ἐκκλησία Θεᾶ ζῶν„ τος. (α'. Τιμ. γ'. 15.) ἀείσως, λέγω, ἡμεῖς καθ' ἡμέραν πάσχομεν, καὶ παλαιπωρέμεθα διὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα Χριςὸν, ποταπὸν ἆρά γε θέλει εἶναι τὸ τέλος καὶ ἡ καταδίκη, ἐκείνων ὁπᾶ ἀπειθᾶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τᾶ Θεᾶ; καὶ δὲν πιςδύσιν εἰς τὸν Χριςὸν τὸν Υἱὸν τᾶ Θεᾶ; ἢ ἐκείνων ὁπᾶ πιςδύσι μὲν εἰς τὸν Χριςὸν, δὲν πολιτδύονται ὅμως κατὰ Χριςόν; μηδὲ προθύμως ὑπομένουν τὰ διὰ τὸν Χριςὸν σωτηριώδη παθήματα; βέβαια μεγάλη, καὶ ἀνεκδιήγητος θέλει εἶναι ἡ τέτων καταδίκη, καὶ κόλασις. καὶ ἂν ἡμεῖς οἱ τῷ ἀποςολικῷ χάριν λαβόντες, καθ' ἑκάςω πυκτδόμεν, καὶ ἀθλᾶμεν, καὶ σχεδὸν ἀποθνήσκωμεν, διὰ νὰ μὴ ἐκπέσωμεν ἀπὸ τῆ χαρισθεῖσαν εἰς ἡμᾶς παρὰ τᾶ Χριςᾶ, αἰώνιον ζωὴ καὶ σωτηρίαν: ποίαν ἆρά γε κατάκρισιν θέλεν λάβει ὅλοι οἱ ἄπιςοι; ἢ οἱ πιςδύσαντες μὲν Χειρίανοὶ, μὴ φυλάξαντες δὲ καὶ ζωὴ ἀνάρετον, τῷ ἁρμόζεσαν εἰς τῷ τοιαύτῳ ἁγίαν πίςιν; ἀλλὰ καταφρονᾶντες, καὶ ζῶντες μὲ ἀμέλειαν, καὶ μὲ ἁμαρτίας;

18. „ Καὶ

(1) Ἐν ἄλλοις ἀφ' ὑμῶν. ἀναῦθα παρατίθημι τοῖς φιλολόγοις, καὶ τῶ ἑρμηνείαν ὁπᾶ κάμνει ὁ Θεοφόρος, καὶ διαβατικώτατος Μάξιμος εἰς τὸ ῥηθὸν τᾶτο, ἔχασαν ὅτω „ Εἰ ἡμᾶς, οἱ „ οἶκος τᾶ Θεᾶ χαίρει γενέσθαι ἀξιωθέντες διὰ Πνεύματος, το„ σαύτῳ ὑπὲρ δικαιοσύνης, εἰς κατάκρισιν τᾶς ἁμαρτίας, ὑ„ πομενῶ ἐπιδείκνυσαι παθημάτων ὀφείλομεν, καὶ ὡς κακᾶργοι „ τὸν ἐφύβριζον, ἀγαθοὶ τυγχανόντες, προθύμως ἀποφέρεσαι „ θανάτον: τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθέντων τῷ τᾶ Θεᾶ Εὐαγγε„ λίῳ; πάντες ποῖον τὸ τέλος, καὶ ἡ κατάκρισις, τῆ μὴ μόνον „ ζωσάντε καὶ ἐνεργεμένῳ κατάντε ψυχὴ καὶ σῶμα, γνώμητε „ καὶ φύσει, τῷ καθ' ἡδονὴν κεκτησάσαν τᾶς φύσεως γενέσιν „ μέχρι τέλος διὰ πασᾶς ἐχθρὸν: ἀλλὰ μήτε προσδεξαμένων „ παρακαλᾶντα τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα δι' ἡᾶ σαρκωθέντος; μήτε „ μὴν αὐτὸν τὸν ὑπὲρ τᾶ Πατρὸς προσβύοντα μεσίτην, καὶ „ ἡδύν; καὶ ὑπὲρ τᾶς ἡμῶν πρὸς τὸν Πατέρα καταλλαγᾶς ἑαυτὸν „ βαλόντα τᾶ Πατρὸς εἰς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θανάτον κατὰ θέλη„ σιν προϊέμενον; ὅπως δὲ ἑαυτὸν ἡμεῖς τοσοῦτον δοξάσῃ τῷ „ κάλλει φαιδρώσας τᾶς οἰκείας Θεότητος, ὅσον δὲ ἡμᾶς αὐτὸς „ κατεδέξατο τοῖς ἡμῶν ἀτιμαθῆναι παθήμασιν; (Κεφ. ν'. τᾶς ς'. ἑκατονταετ.) τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ἐν τῇ ἑξηκοςῇ πρώτῃ λύσει τῶν ἀπόρων.

18. „ Καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς, καὶ ἁμαρτωλὸς „ πῦ φανῆται; (Παρ. ιά. 31.)

ΚΑπασκιάζει ϗ βεβαιόνοι τὰ ἀνωτέρω λόγια ὁπῦ εἶπεν ὁ Κορυφαῖος μὲ τὸ ῥητὸν τῦτο, τὸ ὁποῖον ἐρανίσθη ἀπὸ τὸν Σολομῶντα. ϗ λέγει ποιητοτρόπως. ἀνίσως ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, ὁ τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ φυλάττων, ϗ τῲ δικαιοσύνῳ ϗ ἀρετῲ ἐργαζόμενος, μόλις ϗ μὲ κόπον πολὺ ϗ θλίψεις σώζεται, ϗ τῆς αἰωνίᾳ σωτηρίας καταξιῦται. „ βιαστὴ γὰρ εἶναι ἡ βασι- „ λεία τῦ Θεῦ, ϗ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτῲ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. (Ματθ. ιά. 12.) ϗ ἀνίσως διὰ πολλῶν θλίψεων ἐμβαίνῃ τινας εἰς αὐτὴν, πῦ θέλει φανῇ τότε πλέον ὁ ἀσεβὴς; ἤγουν ὁ ἄπιστος (ἐπειδὴ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον „ ἀσεβὴς κυρίως ὁ εἰς Θεὸν ἁμαρτάνων. (Ἑρμην. εἰς τὸν ά. ψαλμόν.) ϗ ὁ ἁμαρτωλός; ἤγουν ὁ πιστεύσας μῶ̀ χειρίαν, καταφρονῶν δὲ τὰς τῦ Χριστῦ ἐντολὰς, ϗ τὰς ἁμαρτίας ἐργαζόμενος; (1) ϗ ἁρμοδίως εἶπεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ ἀσεβὴς ϗ ἁμαρτωλὸς, ὅτε θέλει φανῇ. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁπῦ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ϗ ἀπὸ τῲ ἐν τῷ Θεῷ ἐλπιζομένῳ ὕπαρξιν, ϗ ζωῆ τῇ δικαίων, αὐτὸς νομίζεται ὡσαὶ ϗ νὰ μὴ ἔχῃ ὕπαρξιν, ϗ τῶσασιν τελείως. ἀλλ' ὅτε φαίνεται πῶς εἶναι ὄν, ἀλλὰ ὡσαὶ ἕνα μὴ ὄν. καθὼς γὰ οἱ φονεῖς, καὶ κλέπται, ὅταν πιασθῦν, κατακλείονται μέσα εἰς πύργους, καὶ φυλακὰς σκοτεινὰς, καὶ δὲν φαίνονται τελείως εἰς τὰ ὀμμάτια τῇ ἀνθρώπων, αὐτοὶ νομίζονται πλέον, πῶς ὅτε ζωντανοὶ εἶναι εἰς τὸν Κόσμον, ἀλλὰ νεκροί: ποιητοτρόπως ϗ οἱ ἄθλιοι ἀσεβεῖς ϗ ἁμαρτωλοὶ, μακρυνθέντες ἀπὸ τὸν Θεὸν, ϗ ῥιφθέντες εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τελείως δὲν φαίνονται: ἀλλὰ νομίζονται ὡσαὶ ϗ νὰ μὴ εἶναι ὁλότελα. διὰ τῦτο ϗ ὁ Δαβὶδ εἶπε περὶ αὐτῶν. „ Ἰδὲ οἱ μακρύνοντες ἑαυτὸς ἀπὸ σῦ, ἀπολῦνται. (Ψαλ. οβ'. 26.)

Διατὶ ἀγκαλὰ ϗ οἱ ἀσεβεῖς, ϗ ἁμαρτωλοὶ δὲν πηγαίνουν εἰς τὸ μὴ ὄν: ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ ὑσερήθησαν τῲ ἀληθινῷ ϗ μακαρίαν ζωῆ, διὰ τῦτο ἔχουσι ναὶ ὕπαρξιν, χειροτέραν ὅμως ϗ πλέον μισητέραν ἀπὸ τῲ ἀνυπαρξίαν, ϗ εἰς τὸ μὴ ὄν διάλυσιν. κάλλιον γὰ ἦτον εἰς αὐτὸς, νὰ μὴ εἶναι τελείως εἰς ὕπαρξιν, παρὰ νὰ εἶναι, ϗ νὰ δοκιμάζουν τοιαύτῃ αἰώνιον κόλασιν. καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τῦ Ἰούδα „ καλὸν ἦ αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄν- „ θρωπος ἐκεῖνος. (Μάρ. ιδ'. 21.) καθὼς ἐκ τῦ ἐναντίου οἱ εὐσεβεῖς, ϗ δίκαιοι, κἂν ϗ κατακοπῶν εἰς κάθε ἁρμονίαν. κἂν τὸ σῶμάτων κατακαῇ ἀπὸ τὸ πῦρ, ϗ καταφαγωθῇ ἀπὸ τὰ θηρία, κἂν ὡς κονιορτὸς διαλυθῦν εἰς τὸν ἀέρα, ϗ τὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ δὲν ἔχουν νὰ ἀφανισθῦν, ϗ νὰ ὑπάγουν εἰς τῲ ἀπώλειαν ὄχι: ἀλλ' ἔχουν νὰ λάβουν πρέπτονα ὕπαρξιν ϗ ζωῆ, διὰ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. ϗ θέλουν φαίνονται ἔνδοξοι, ϗ λαμπροὶ ἐν τῇ βασι- „ λείᾳ τῇ οὐρανῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνος, κ.τ.λ. τὸ λόγιον τῦ Κυρίου, τὸ λέγον „ ὁ ἀπολῶν τῲ ψυχὴν „ (ἤτοι τῲ ζωῆ) αὐτῦ ἐν τῇ νυῖ αἰῶνι, ἀπολέσει αὐτήν. ὁ δὲ ἀπολέσας τῲ ψυχῆ αὐ- „ τῦ σῶσει ἐμέ, εἰς ζωῆ αἰώνιον ἀπήσει αὐτήν. (Ματθ. ί. 39.) (2)

19. „ Ὥστε ϗ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς πιστῷ „ Κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα ὡσαὶ νὰ λέγῃ ὁ Κορυφαῖος. οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι ὁπῦ πάσχουν διὰ τὸν Χριστὸν ϗ ἀποθνήσκουν, ἂς μὴ λυπῦνται τελείως πῶς ἀναχωρῦν ἀπὸ τῲ ζωῆ τάτην, ϗ πη- γαί-

(1) Ο' δὲ Θεοφύλακτος, ϗ Οἰκουμένιος λέγουν „ ὅτι σώζεται „ ὁ αὐτὸς ϗ ἀσεβὴς, ϗ ἁμαρτωλός εἶναι. ὁ γὰρ τῲ ἀνομίαν „ ἐργαζόμενος, πάντως ϗ ἀσεβεῖ, μὴ τὸν Θεὸν, ἐν τῷ ἁμαρ- „ τάνειν, εἶναι λογιζόμενος. ὁ δὲ Θεῖος Μάξιμος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν. „ Δίκαιον λέγει ὁ Κορυφαῖος, ὡς εἰκὸς, τὸν πιστὸν φύ- „ λακα τῆς δοθείσης κατὰ τὸ Βάπτισμα χάριτος, ϗ διὰ πολ- „ λῶν παθημάτων ἀκαθαίρετον διατετηρηκότα τῲ διὰ τῦ Πνεύ- „ ματος ὑοθεσίαν. σωτηρίαν δὲ τῲ ἐκ Θεῦ τοῖς ἀξίοις δοθη- „ σομένῳ πληρεστάτῳ τῆς θεώσεως χάριν, ἧς μόλις ἐπιτεύ- „ ξεται ὁ κατάκριτος παντὸς θείων ἀνθεκτικός. ἀσεβὴς δὲ „ ϗ ἁμαρτωλὸν τὸν τῆς διαγγελικῆς ἀλλότριον χάριτος, ἀσεβῆ „ μῶ, διὰ τῲ εἰς Χριστὸν ἀπιστίαν. ἁμαρτωλὸν δὲ, διὰ τῲ „ ζῶσαν ἐν αὐτῷ κατὰ τῲ φθορὰν τῇ παθημάτων τῆς παλαιό- „ τητος γνῶσιν (ἐν τῇ ξά. λύσει τῇ ἀπάντων.).

(2) Ἰδὲ παρατίθημι ἐδῶ ϗ τῲ ὑψηλῲ ϗ θεολογικῲ ἑρ- μηνείαν ὁπῦ κάμνει τὸ ῥητὸ τῦτο ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ ἐπειδὴ „ πάντων τῇ σωζομένων ὁ Θεὸς ἴσα πάντως ἀπεριγράφτος τε, ϗ „ ἀδιάστατος, ϗ ἄπειρος, πᾶσι πάντα γινόμενος, κατὰ τῲ „ ἀναλογίαν τῆς δικαιοσύνης. μᾶλλον δὲ κατὰ τὸ μέτρον τῇ „ μετὰ γνώσεως ὑπὲρ δικαιοσύνης ἐνταῦθα παθημάτων, ἑαυτὸν „ ἑκάστῳ δωρύμενος μέλει, κατὰ τῲ ὑποκειμένῳ ἑκάστῳ μέλει „ δωάμειν ἑαυτῲ ἐνεργάσαν ἐκφαίνουσα, ϗ πρὸς τὸ εἶναι δι' ἑ- „ αυτῆς τὰ μέλη σωέχουσα πρὸς ζωὴν συγκραθέντα: ὁ ἀσεβὴς „ ϗ ἁμαρτωλὸς πῦ φανῆται, πάντως ἐξερημούσης τῆς χάριτος; „ ὁ γὰρ μὴ δωάμενος ἐνεργεῖσθαι τὴν κατὰ τὸ εὖ εἶναι, τοῦ „ Θεῦ δέξασθαι παρουσίαν, πῦ φανῆται τῆς θείας ζωῆς τῆς ὑ- „ πὲρ αἰῶνα ϗ χρόνον, ϗ πόσον ὑπομένουσα τῲ ἔκπτωσιν; (Κεφ. νά. τῆς ς'. ἑκατοντ.) Καὶ πάλιν „ ὁ τὸν Θεὸν ὐκ ἔχων „ πρὸς τὸ εὖ εἶναι σωέχοντα τὴν ζωὴν, τὸν μέλλοντα πᾶσι γί- „ νεσθαι πόθον τοῖς ἀξίοις, πῶς ἔσαι, πόθον αὐτὸν ὐκ ἔχων τὸν „ Θεὸν, κατὰ τὴν τῶν εὖ εἶναι ἐν Θεῷ μονήντε ϗ ἱδρυσιν; ϗ „ εἰ μετὰ πολλῆς δυσχερείας ὁ δίκαιος σῴζεται, τί ἔσαι; ἢ τί „ πείσεται; μηδενὰ λόγον ἀσεβείας, ϗ ἀρετῆς κατὰ τὴν πα- „ ῥᾶσαν ζωὴν ποιησάμενος; (κεφ. νβ'. αὐτόθ.).

γαίνων εἰς θανάτον· ἀλλὰ μᾶλλον ἀς χαίρων, καὶ ἀς διδυμᾶν. διὰ τί αὐτοὶ ἀποθνήσκοντες, παραδίδων τὰς ψυχάς των ὡσαὐτὰ μίαν παρακαταθήκην εἰς τὲ ἄπλεπτα ταμιεῖα: ἤγουν εἰς τὰς χεῖρας τᾶ Θεᾶ, αἱ ὁποῖαι συγκρατᾶν, καὶ φυλάττων ὅλων τᾦ κτισμάτων τὰ ὑπόσασιν, καὶ ζωήν· καὶ διὰ τᾶτο οἱ ὑπὲρ Χριστᾶ ἀποθανόντες, ζῶσιν ἐν τᾦ Θεῷ, καὶ μαζὶ μὲ τὸν Θεὸν, μίαν ἀληθεστάτην καὶ μακαρίαν ζωήν: καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ „ Θεᾶ, καὶ βάσανος. ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι, καὶ ἐλογίθη „ κάκωσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν, καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία, συντριμμα. οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνη. καὶ γὰρ „ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης. (Σοφ. γ'. 1.) Συμφώνως μὲ τὸν Κορυφαῖον λέγει καὶ ὁ μέγας Παῦλος γράφων πρὸς τὸν Τιμόθεον „ οἶδα γὰρ „ ᾧ πεπίστευκα καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυνατός ἐστι τᾦ παθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν „ ἡμέραν. (β'. Τιμ. ά. 12.) μακάριος λοιπὸν εἶναι ἀληθῶς, ὅποιος χριστιανὸς ἀξιωθῇ νὰ λάβῃ διὰ τὸν Χριστὸν θλίψεις, καὶ πάθη, καὶ θάνατον. διὰ τί αὐτὸς θέλει φωνάξει πρὸς τὸν „ Θεὸν μὲ παρρησίας, ὅταν τελειώσῃ τᾦ ζωήν του, καὶ νὰ εἰπῇ μὲ τὸ Δαβὶδ „ εἰς χεῖράς σου „ παρατιθέσωμαι τὸ Πνεῦμά μου. ἐλυτρώσωμε Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας. (Ψαλ. λ'. 6.)

Ἁρμοζόντως δὲ εἶπεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τᾶ Θεᾶ. διὰ τί τὸ βραβεῖον, καὶ ὁ στέφανος τῆς νίκης δίδοται διὰ τῆς δεξιᾶς τᾶ ὑψίστου, εἰς ἐκείνους τοὺς χριστιανοὺς ὁποῦ ὑπομένουν τὰς θλίψεις, καὶ τὰ βάσανα, ὄχι ἀπὸ κάμμίαν ὑπερηφάνειαν, ἢ θρασύτητας: ἀλλὰ ἀπὸ σοχασμὸν κεκτημένον, καὶ γνώμην ταπεινὴν, ἀνδρείαν, καὶ σώφρονα. καὶ μήτε ἐμβαίνειν θρασέως εἰς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ τὰ μαρτύρια, εἰς καιρὸν ὁποῦ εἶναι τὰ φράγματα ἥσυχα, καὶ ἀπάραχα, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ λάβουν δόξαν, καὶ ἔπαινον. μήτε πάλιν ὑποφέρειν νὰ ἡσυχάζουν, καὶ νὰ σιωπᾶν, ὅταν βλέπουν τὴν ἀσέβειαν νὰ κορυφῶται. σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Θεοφύλακτος συὶ τᾦ Οἰκουμενίῳ, ὅτι διὰ τᾶτο εἶπεν ὁ Κορυφαῖος νὰ παραθέτων οἱ χριστιανοὶ τὰς ψυχάς των εἰς τὸν Θεὸν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ: ἤτοι ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ἵνα μὴ ὑπερηφανεύωνται διὰ τί πάσχουσι διὰ τὸν Χριστόν: ἀλλ' ὅσῳ περισσότερα πάθη ὑπομένουν, τόσῳ νὰ νομίζουν ἀχρεῖον τὸν ἑαυτόν τους, καὶ νὰ λέγουν πρὸς τὸν Θεὸν μὲ τὰς τρεῖς παῖδας „ δίκαιος εἶ ἐπὶ πᾶσιν, „ οἷς ἐποίησας ἡμῖν. (ὡδὴ τᾦ τριῶν παίδων) διὰ τί δὲ ὁ Κορυφαῖος δὲν εἶπε „ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὡς πιστῷ Θεῷ, ἢ Κυρίῳ, ἢ Δεσπότῃ, ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον, ἀλλὰ ὡς κτίστῃ; ἡ λύσις εἶναι αὕτη. διὰ τί ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸ λέξιν τᾶ Κτίστου, παρηγορεῖ τοὺς Χριστιανοὺς, ἐπειδὴ καὶ μὲ τὸ λέξιν αὐτὸ τοὺς κάμνει νὰ ἐννοήσουν τὴν παντδύναμον δύναμιν τοῦ Θεᾶ, καὶ ὡσαὐτὰ νὰ λέγῃ εἰς αὐτούς. αἰσίως ὁ Θεὸς ἔκτισε τὰς ψυχάς σας, ἐκ τᾶ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι. ἔπλασε δὲ καὶ τὰ σώματά σας, καὶ ἀπὸ τὰ δύο ὁμᾶ σᾶς ἔκαμε ἄνθρωπους εἰς τὸν Κόσμον. πολλῷ μᾶλλον, αὐτὸς πάλιν ὁ ἴδιος θέλει φυλάξει τὰς ψυχάς σας ἀβλαβεῖς, ἀφ' ὅ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὰ σύζυγα σώματά των; καὶ πολλὰ εὐκολώτερον θέλει σώσει πάλιν αὐτὰς μὲ τὰ ἀνασταθησόμενα σώματά των, καὶ νὰ χαίρῃ εἰς αὐτὰς ζωὴν μακαριωτέραν; (1)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „ Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρ- „ τυς τᾦ τᾶ Χριστᾶ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύ- „ πτεσθαι δόξης κοινωνός.

Πρεσβυτέρους ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος τοὺς Ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι τῷ τότε καιρῷ εἶχον κατασταθῆ εἰς κάθε πόλιν πρὸς αὔξησιν, καὶ βεβαίωσιν τᾶ Εὐαγγελικᾶ κηρύγματος, καὶ πρὸς καταρ-

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ Προκόπιος ἑρμηνεύων τὸ, Θεὸς πιστὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ (Δἀτ. λβ'. 4.) φέρει τὸ παρὸν ῥητὸν „ τᾦ Ἀποστόλᾳ Πέτρᾳ, καὶ λέγει ὅτι, τὸ, πιστὸς, ἔχει δύω σημαινόμενα „ τὸ δὲ πιστὸν διττὸν κατὰ τὴν θείαν Γραφήν. ἢ τὸ „ ἀξιόπιστον, ὅπερ κυρίως ἐπὶ μόνου Θεᾶ, ὡς τὸ, πιστὸς γὰρ ὁ „ ἐπαγγειλάμενος. (Ἑβρ. ί. 23.) καὶ οἷον τὸ παρὰ Πέτρῳ „ ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τᾦ Θεᾦ, πιστῷ κτίστῃ „ παρατιθέσθωσαν τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. πιστὸς δὲ καὶ ὁ πιστεύων. „ ὡς Ἀβραὰμ πιστὸς, ὅτι τῷ καλέσαντι πεπίστευκε, καθ' ὃν καὶ ἡμεῖς πιστοὶ λεγόμεθα. (σελ. 1624. τᾶ. τόμ. τῆς ὀκτατόμ.).

καπαρτισμὸν τῆϛ χριστιανῶν. διὰ τᾶτο καὶ συμπρεσβύτερον ἑαυτὸν ὀνομάζει ὁ Κορυφαῖος: ἤγουν συνεπίσκοπον· οἱ Ἐπίσκοποι γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὠνομάζοντο καὶ πρεσβύτεροι, ὡς προείπομεν εἰς τὼ ἑρμηνείαν τῆς ὑποτολῆς τᾶ θείᾳ Ἰακώβᾳ (κεφ. ε'. 14.) καὶ ἀντιστρόφως οἱ πρεσβύτεροι ὠνομάζοντο καὶ Ἐπίσκοποι: καθὼς αἱ πράξεις μαρτυρᾶσι τῆϛ Ἀποστόλων. Εἰπᾶσαι γὰρ αὗται πρῶτον ταῦτα „ Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτᾳ πέμψας (ὁ Παῦλος δηλαδὴ) εἰς Ἔφεσον, μετε„ καλέσατο τὰς πρεσβυτέρᾳς τῆς Ἐκκλησίας. Ὕστερον λέγουσιν ὅτι εἶπε πρὸς αὐτὰς „ προ„ σέχετε ἐν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο Ἐπισκόπους. (Πράξ. κ'. 17.) μάρτυρα δὲ τῆϛ τᾶ Χριστᾶ παθημάτων ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν τε ὁ μακάριος Πέτρος, σὺν μὲν, ὅτι τὶ ὤπτας παρὼν καὶ ἰδὼν τὰ τᾶ Χριστᾶ πάθη, καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ τὰ κεντρία, καὶ τὼ μάστιγωσιν, καὶ τὼ σταύρωσιν, καὶ τὼ ἀνάστασιν, καὶ τὼ ἀνάληψιν (συνεκδοχικῶς γὰρ καὶ τὰ μετὰ τὸ πάθος συμπεριλαμβάνονται μὲ τὰ παθήματα ὁπᾶ εἶπε.) ἐμαρτύρησεν ὅλα αὐτὰ, καὶ ἐκήρυξεν εἰς τὸν Κόσμον, διὰ τῆς ζώσης αὐτᾶ φωνῆς καὶ διδασκαλίας: καθὼς εἶπε πρὸς τὰς Ἀποστόλας ὁ Κύριος „ ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τύτων. (Μάρ. κδ'. 48.) Καὶ πάλιν „ Καὶ ἔσε„ σθε μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου „ τῆς γῆς. (Πρά. ά. 8.) Καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Πέτρος, ἔλεγε πρὸς τὰς Ἰουδαίους „ τᾶτον τὸν Ἰη„ σᾶν ἀνέστησεν ὁ Θεὸς, ἧ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. (Πρ. β'. 32.)

Καὶ καθ' ἄλλο δὲ λέγεται μάρτυς ὁ Κορυφαῖος τῆϛ παθημάτων τᾶ Χριστᾶ, διὰ τὶ εἰς ὅλω τὼ τὼ ζωὼ, ἐμαρτύρει ταῦτα διὰ τῆϛ ἔργων καὶ τῆϛ πραγμάτων αὐτῆϛ, ἀγωνιζόμενος μέχρις αἵματος, καὶ μυρίων θανάτων. καὶ διὰ τῆϛ ἐδικῶν τε παθῶν βεβαιῶν καὶ πιεσμένος, ὅτι καὶ τὰ πάθη τᾶ Χριστᾶ ἦτον ἀληθῆ. μὲ πληροφορίαν δὲ καὶ θάρρος ἐπρόσθεσεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι εἶναι καὶ κοινωνὸς τῆς δόξης τᾶ Χριστᾶ, ἥτις μέλλει νὰ φανερωθῇ ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ. ἐπειδὴ καὶ εἶχεν ἀπόμη εἰς τὰ αὐτία τε συνηχύσας τὰς μακαρίας ὑποσχέσεις ὁπᾶ ἔκαμεν εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Ἀποστόλας, τὸ ἀψευδὲς καὶ γλυκύτατον σόμα Χριστᾶ τᾶ Θεᾶ, λέγον „ ὑμεῖς δὲ καθήσεσθε ὅτι δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τᾶ Ἰσραήλ. (Ματθ. ιθ'. 28.) καὶ πάλιν „ κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ Πατήρ μᾰ βασιλείαν, ἵνα „ ἐσθίητε, καὶ πίνητε ὅτι τῆς τραπέζης μᾰ ἐν τῇ βασιλείᾳ μᾰ. (Λουκ. κβ'. 29.) καὶ μάλισα τὸν μακαρισμὸν ὁπᾶ ἔκαμε ἰδιαίτερον εἰς τᾶτον τὸν Κορυφαῖον, εἰπών· „ μακάριος εἶ Σίμων „ βὰρ Ἰωνᾶ. (Ματθ. ις'. 17.) ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κορυφαῖος ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν τε συμπρεσβύτερον: ἤτοι συνεπίσκοπον: διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὑπὸ ταπεινοφροσυνίαν τᾶτο εἶπε, λέγει ἀκολέθως καὶ τὸ ὑπερέχον αὐτᾶ ἀξίωμα: δηλαδὴ ὅτι εἶναι μάρτυς τῆϛ παθημάτων τᾶ Χριστᾶ, καὶ κοινωνὸς τῆς δόξης αὐτᾶ. ἵνα ἐκ τύτε διδάξῃ καὶ τὺς Ἐπισκόπους: ἤτοι τὺς Πατριάρχας, καὶ Μητροπολίτας, καὶ ὅλους τὺς Ἀρχιερεῖς νὰ εἶναι ταπεινοί. καὶ ὡσαὺ νὰ τὺς λέγῃ ἔτζι. ἀνίσως ἐγὼ ὁ τῆς δόξης τᾶ Χριστᾶ κοινωνὸς ταπεινώμαι τόσον, καὶ ὀνομάζω τὸν ἑαυτόν μᾰ συνεπίσκοπον. λοιπὸν καὶ ἐσεῖς χρεωστεῖτε νὰ φέρεσθε μὲ ταπείνωσιν πρὸς τὺς ἱερεῖς, καὶ διακόνους, καὶ πρὸς ὅλον τὸ ὑποκείμενον ποίμνιόν σας. καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἰς τὼ ταπεινοφροσυνίαν παρακινῶντας εἶπεν „ εἰ ἐν ἐγὼ νίψα ὑμῶν τὺς πόδας ὁ Κύριος, καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων „ νίπτειν τὺς πόδας. (Ἰω. ιγ'. 14.) (1)

2. „ Ποι-

(1) Τᾶτο τὸ ῥητὸν τᾶ Κορυφαίᾳ ἀναφέρει καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἑρμηνεύων τὸ λόγιον ἐκεῖνο τᾶ Ἰακώβ, τὸ ῥηθὼ εἰς τὺς Ποιμένας „ ἐστι ἔργον ἡμέρα πολλὴ· ὅπως ὥρα σωιχθῆ„ ναι τὰ κτήνη, ποτίσαντες τὰ πρόβατα, ἀπελθόντες βόσκετε. (Γεν. κθ'. 7.) τᾶτο, λέγω, ἑρμηνεύων φησιν „ ἀκάιρως ὅπως „ καταιέμει προσέταξε τὰ πρόβατα τοῖς ποιμέσι τᾶτο καὶ ὁ „ σοφώτατος μαθητὴς ἐπετέλεσε ἔργον τοῖς τᾶ λαᾶ πρεσβυτέροις: „ ἤγουν Ἐπισκόποις „ Πρεσβυτέρους δὲ φησι τὺς ὡν ὑμῖν παρα„ καλῶ ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάστυς τῶν Χριστᾶ παθημάτων, „ ὁ καὶ τῆς μελλύσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός: ποιμά„ νατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τᾶ Χριστᾶ. διόπερ δὲ κατὰ χώραν„ τε καὶ πόλιν, μυρίας ὅσας καὶ ἑτέρας Ποιμωίας, ἐφεσαναι προ„ σέπαττον τοῖς λαοῖς, καὶ διὰ γλυκέων προβάτων ποιεῖσθαι „ φροντίδα· καταβάσκαν δὲ ὥσπερ ἐν νομῇ ἀγαθῇ, καὶ ἐν τόπῳ „ πίονι, καὶ εἰς πόαν ὥσπερ ἀποκομίζειν ἐθάνθησατλω, τὼ θεο„ πνεύσον Γραφὴν, ζωαρκὲς γὰρ ἔδεσμα ψυχῆς, ὁ τᾶ Θεᾶ λό„ γος. ἀρκέσω δὲ ἐν τοῖς ποιμέσι τοῖς πνευματικοῖς „ ἐπιμελᾶ „ ῆϛ ἐν πεδίῳ χλωρῶν, καὶ χερεὶς πόαν, καὶ σωάγαγε χόρτον „ ὡριμον, ἵνα ἔχῃς προβατα εἰς ἱματισμόν. (Παρ. κζ'. 25.) (Γλαφυρ. εἰς τὴν Γένεσ. βιβλ. δ'.).

2. „ Ποιμαίνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ (1) ἐπισκοποῦντες μὴ
„ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως. μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προ-
„ θύμως.

3. „ Μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ
„ ποιμνίου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Κορυφαῖος τοὺς Ἐπισκόπους, καὶ Μητροπολίτας, καὶ Πατριάρχας. πάντες δὲ κοινῶς Ἐπίσκοποι λέγονται. νὰ ποιμαίνουν τὰ λογικὰ τῶν ποίμνια εἰς τόπον χλόης τῶν ἀληθῶν δογμάτων τῆς πίστεως, καὶ τῶν ἀρέτων πράξεων, μιμούμενοι τὸν ἀληθῆ Ποιμένα Κύριον, ὅς τις ποιμαίνει πάντα τὰ λογικὰ πρόβατα εἰς τόπον χλόης, καὶ εἰς ὕδωρ τῆς ἀναπαύσεως, κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγοντα. „ Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ὑστερήσει. εἰς
„ τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν. ὅπου ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με. (Ψαλ. κβ'. 1.) ποία δὲ εἶναι ἡ χλόη, καὶ ποῖον τὸ ὕδωρ; ἀποκρίνεται ὁ Θεοφόρος Μάξιμος λέγων „ τόπος ὅτι
„ χλόης, ἡ πρακτικὴ ἀρετή, ὕδωρ δὲ ἀναπαύσεως, ἡ γνῶσις τῶν γεγονότων. (Κεφ. γέ. τῆς β'.
„ ἑκατοντ: τῆς περὶ ἀγάπης. διδάσκει δὲ ὁ Κορυφαῖος τοὺς πνευματικοὺς Ποιμένας, νὰ ποιμαίνουν τὰ λογικὰ τῶν ποίμνια, μὲ τὸν ἐθελούσιον γνώμην αὐτῶν: καὶ ὄχι μὲ ἀνάγκην, καὶ βίαν νὰ τὰ ὁδηγοῦν εἰς τὴν θεότητα, καὶ βασιλικὴν στράταν τῆς ἀρετῆς. ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ἐτιμήθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, μὲ ἐλευθέραν γνώμην, καὶ αὐτεξούσιον. καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀναγκάζωνται, ὡσὰν τὰ ἄλογα ζῶα. τὰ δὲ ἄλογα ζῶα, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν δύναμιν λογικὴν καὶ αὐτεξούσιον, ὑποτάσσονται τραβίζομεν αὐτὰ ἐκεῖ ὅπου ἡμεῖς θέλομεν, καὶ δὲν τὰ ἀφήνομεν νὰ πηγαίνουν ἐκεῖ ὅπου αὐτὰ ἀνοήτως ὁρμῶσιν. οἱ δὲ ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ ἔχουν λογικὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ γνώμην ἐλευθέραν, διὰ τοῦτο καὶ ἐλεύθερος καὶ προαιρετικῶς πρέπει νὰ ποιμαίνωνται ἀπὸ τοὺς λογικοὺς αὐτῶν Ποιμένας, καὶ διὰ μόνου τοῦ λόγου πρέπει νὰ διδάσκωνται, πόσον τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων, ὅσον καὶ τὰ ἐνάρετα ἔργα. ἵνα μὴ τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀρετὴ χάνηται ἄμισθος εἰς αὐτούς, μὲ τὸ νὰ ἐνεργοῦνται ἀναγκαστικῶς, καὶ ὄχι ἐκ προαιρέσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος δὲν ἀνάγκασε κανένα νὰ τὸν ἀκολουθῇ, ἀλλ' ἐπαρακίνησεν ἐκεῖνον ὅπου θέλει. „ ὅς τις θέλει
„ ὀπίσω μου ἐλθεῖν. (Ματθ. θ'. 23.)

Προσάζει δὲ πρὸς τούτοις ὁ μέγας Πέτρος, νὰ μὴ ποιμαίνωσιν οἱ ἀρχιερεῖς τὰ ποίμνιά των αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως: ἤγουν νὰ φυλάττων ἴσως καὶ τὴν ὁμοίαν διάθεσιν καὶ ἀγάπην πρὸς ὅλον τὸν λαόν των, χωρὶς κἀμμίαν προσωποληψίαν, καὶ μήτε νὰ ἀγαπᾷν καὶ νὰ δεφενδεύουν ἐκείνους ὅπου ἤθελων δώσουν δῶρα, καὶ κέρδη εἰς αὐτούς, μήτε ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ μὴ κρίνουν δικαίως τὰς ὑποθέσεις, ἐκείνων ὅπου δὲν ἤθελαν τοὺς δώσουν δῶρα διὰ τοῦτο πτωχεύοντας. τὸ δὲ, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων: τοῦτο εἶναι ὅπου χωρίζει τοὺς ἐξωτερικοὺς ἡγεμόνας, καὶ κοσμικοὺς ἐξουσιαστὰς, ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ προεσῶτας τοὺς ἐσωτερικοὺς τῆς ἐκκλησιῶν. διδάσκει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Κορυφαῖος τοὺς Ἀρχιερεῖς, νὰ μὴ ποιμαίνουν τοὺς χειροτονουμένους μὲ ἀλαζονείαν καὶ αὐθάδειαν, καὶ σκληρότητα, μηδὲ νὰ τοὺς διοικοῦν δυναστικῶς, ὡς οἱ τύραννοι: ἀλλὰ μὲ κάθε λογῆς ταπείνωσιν, καὶ ἡμερότητα, καὶ μὲ τὸν καὶ Χριστὸν πρᾳότητα. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον παρήγγειλε καὶ ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς του, λέγων „ οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν Ἐθνῶν κατακυριεύουσιν
„ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν. ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν
„ ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος. καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν
„ δοῦλος. (Ματ. κ'. 25.) καθὼς λοιπὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ λογικοὶ ποιμένες, εἶναι πάντη διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους, καὶ ἄρχοντας τῶν Ἐθνῶν: ἔτζι καὶ ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως τῶν ἀρχιερέων, πρέπει νὰ ἦναι παντελῶς διαφορετικὸς, ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῶν Ἐθνικῶν.

Ὁ δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ λέγει, ὅτι μὴ ἀναγκαστῶς ποιμαίνει, ἐκεῖνος ὁ ἀρχιερεὺς ὅπου βάλλει ἔμφροσθεν εἰς τὸν λαόν του, παράδειγμα κάθε καλὸν τὸν ἑαυτόν του, καὶ διδάσκει αὐτοὺς διὰ τῶν ἔργων νὰ μιμοῦνται τὸν ποιμένα, καὶ ἀρχιερέατων. μὴ αἰσχροκερδῶς δὲ ποιμαίνει, ἐκεῖνος ὁ ἀρχιερεὺς ὅπου περνᾷ μὲ ἀτέλειαν, καὶ πτωχείαν τὸν ζωήν του, καὶ μήτε πολύ-

(1) Ἐν ἄλλοις τοῦ Χριστοῦ.

λύτιμα, καὶ λαμπρὰ φορέματα φορεῖ, μήτε τράπεζαν ἔχει πολυτελῆ. ταῦτα γὰρ πάντα γίνονται αἴτια εἰς τὸν ἀρχιερέα νὰ πέρνῃ τόκους, καὶ νὰ αἰσχροκερδῇ, διὰ νὰ τὰ ἀπολαμβάνῃ πλουσίως. δὲν καπακυριεύει δὲ τὸν κλῆρον: ἤτοι ὅλον τὸ ἱερατικὸν τάγμα, ἐκεῖνος ὁ ἀρχιερεὺς ὁπὲρ δὲν εἶναι ὑπερήφανος καὶ ἀλαζών, μήτε μεταχειρίζεται δορυφορίκς ὅταν περπατῇ εἰς τὸν δρόμον, μήτε καταφρονεῖ τὰς ὑποκειμένας αὐτῷ λαὰς διὰ τὸ ἀξίωτε: ἀλλὰ εἶναι ταπεινὸς, καὶ γίνεται παράδειγμα ταπεινώσεως εἰς τὸ ποίμνιόν τε. διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς ταῦτα „ ἀλλὰ προεδρείας ἠξιώθης, καὶ περιπεσίσε ἄνθρωποι καὶ δοξάζυσι; „ γίνε τοῖς ὑπηκόοις ἴσος, μὴ ὡς κατεξυσιάζων τῷ κλήρων φησιν (ὁ Πέτρος δηλαδὴ ἐνταῦ„ θα) μηδὲ κῇ τὰς Κοσμικὰς ἄρχοντας. τὸν δὲ θέλοντα πρῶτον εἶναι, δοῦλον εἶναι πάντων ὁ „ Κύριος ἐκέλδυσεν (ὁμιλία περὶ ταπεινοφροσυ:) (1) ὁμοίως λέγει καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύ„ ριλλος, ἑρμηνεύων δὲ ὅτος τὸ „ ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς οἱ φαυλίζοντες τὸ ὄνομάμε, τὰ Μαλαχίε „ ρητὸν, λέγει „ ἐκεῖν ὡς ὅπαπαν οἱ τῷ θείων θυσιασηρίων ἱερεργοὶ, πρόφασις δίρίσκονται „ τοῖς ἄλλοις, δόκιμε ζωῆς μὴ, εἴπερ ἔλοιντο ὀρθιᾶν ὀρθῶς, καὶ καθ' ὅν προσήκει τρόπον „ τὸ σέβας (τὸ πρὸς τὸν Θεὸν δηλαδὴ) ἀνάπτειν. αἰσχρῶν δὲ καὶ βδελυρῶν ὅπαπεθυμάπων, εἰ „ πρόγε τῷ ἄλλων ἤτοι τὰ τοιάδε τῷ κακῶν δίρίσκοιντο καπηρρωσηκότες. ταύτῃ τοι καὶ ὁ θεσπέ„ σιος Πέτρος τοῖς τελῶσι διδασκάλοις ἐπεφώνει σοφῶς, ὅτι προσῆκεν αὐτὲς τύπυς γηΐσθαι „ τοῖς ποιμνίοις. (τόμ. γ'.) διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχῦ ὁ αὐτὸς εἴρηκε Κύριλλος „ ὥσπερ γὰρ εἰς τὸ „ τὲ σώματος κεφαλὴ ἀληήματος γεγονότος, σωωισθαίεσθαίτε αὐτῇ καὶ σωαρρωσεῖν ἀνα„ γκαῖον τὰ λοιπὰ τῷ μελῶν: ὅτω καὶ τῷ ἡγεμόνων ἐκτετραμμένων ὅπι τὸ φαῦλον, καὶ μὴ τοι „ ροπὸ τὸ εἰς χέιρω νενοσηκότων, συγκαπαφθείρεσθαί πως ἀνάγκη τὲς ὑπεζυγμένυς. φιλεῖ „ γάρ πως τὸ ὑπήκοον ταῖς τῷ λαχόντων κρατεῖν ἔπεσθαίτε καὶ ὑποφέρεσθαι γνώμαις. (ἑρ„ μηνεία εἰς τὸν Σοφονίαν, προκειμένε ῥητὲ „ Καὶ ἐκδικήσω ὅπι τὲς ἄρχοντας. τόμ. γ'.)

4. „ Καὶ φανερωθέντος τὲ ἀρχιποίμενος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαραάντινον „ τῆς δόξης στέφανον.

Τὸ καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκυμενίῳ, ὅτι λαμβάνεται ἀντὶ τὲ γάρ. διὰ τί ἐαὺ ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ποιμένες τῷ λογικῶν προβάτων, ποιμαίνετε μὲ τοιῦτον ταπεινὸν, καὶ πρόθυμον, καὶ ἑκούσιον τρόπον, καθὼς εἶπον ἀνωτέρω: βέβαια ὅταν φανερωθῇ ὁ ἀρχιποιμὴν Χριὸς, καὶ ἔλθῃ εἰς τὴν δευτέραν παρυσίαν, θέλετε λάβῃ παράυτῆ τὸν ἀμαραάντινον, καὶ ἄφθαρτον στέφανον τῆς θείας δόξης. καθὼς καὶ ὁ Παῦλος τὲτο βεβαιοῖ λέγων „ τὸν „ ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίσιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί „ μοι ὁ τῆς δικαιοσυνης στέφανος, ὃν ἀποδώσειμοί ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος Κρι„ τής. ὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπικόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτε. (ὁ Τιμ. δ'. 7.) ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἀκολυθεῖ νὰ λάβυν τὲς ἴσυς, καὶ ὁμοίας στεφάνυς μὲ τὲς παλαιὲς Ποιμένας, ἀπὸ τὴν ἀπροσωπόληπτον καὶ δικαιοτάτην κρίσιν τὲ Θεὲ, ἐκεῖνοι οἱ μεταχμέσεροι Ποιμένες, ὁπὲ ἐποίμαναν τὸ ποίμνιόν τες παρομοίως μὲ ἐκείνες.

5. „ Ο'-

(1) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς μέγας Βασίλειος ζωγραφίζει σωτόμως ποίας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἄρχων καὶ προεξῶς, οὕτω λέγων „ οἷον αὖ ἦ τὸ ἐπισατὲν. καὶ ἄρχον, τοιᾶτον ὡς πα„ ραπλήσιον γίνεσθαι ὀφείλει τὸ ἀρχόμενον... χρὴ τοίνυν τὸν Προε„ ξόμενον, μεμνημένον τῆς τὲ Ἀποσόλε παραγγελίας λέγοντος: „ τύπος γίνου τῷ πιῶν. Πάσης ἐντολῆς τὲ Κυρίε σαφῶς ὑ„ πόδειγμα τὸν ἑαυτὸν βίον παρέχειν, ὡς μηδεμίαν τοῖς διδα„ σκομένοις ἀφορμὴν καταλιμπάνειν πρὸς τὸ ἀδύνατον, ἢ δύνα„ σθαι φρονήσαντα ἡγεῖσθαι τὴν ἐντολὴν τὲ Κυρίου. Πρῶτον μὲν ἔν, „ ὃ πρῶτόν ἐσιν, ἐν ἀγάπῃ Χριῷ τὴν ταπεινοφροσύνην ὕτω „ χρὴ παρ' αὐτῷ κατορθῶσαι, ὡς καὶ σιωπῶντος αὐτὲ, τὸ ἐκ „ τῷ ἔργων ὑπόδειγμα, πάντας λόγυ ἰσχυρώτερον εἰς διδασκα„ λίαν προκεῖσθαι.... πρόσπις ἐν τρόπυ, καὶ καρδίας ταπείνω„ σις χαρακτηριζέτω τὸν προϊζάμενον. εἰ γὰρ ὁ Κύριος τὴν δια„ κονίαν τῷ ἰδίων δούλων οὐκ ἐπαισχύθη, ἀλλὰ κατεδέξατο ὑ„ πηρέτης εἶναι τῆς γῆς καὶ τὲ πηλὲ, ὃν αὐτὸς ἔπλασε, καὶ εἰς „ ἄνθρωπον διεμόρφωσεν. „ ἐγὼ γὰρ εἰμίφησιν ἐν μέσῳ ὑμῶν „ ὡς ὁ διακονῶν. τί χρὴ ποιοῦντας ἡμᾶς τοῖς ὁμοτίμοις, νομί„ ζειν αὐτὰ τῆς μιμήσεως ἐφικνεῖσθαι; ὧ μὰ δὴ τὸ ἐπιτοσῦ„ τον ὑπάρχειν δεῖ τῷ Προεξῶτι. ἐπειτα εὐπαλαγχνον, καὶ μα„ χροθύμως ἀνεχόμενον ἀφ' ἑαυτὲ ἁπερκας ἐπιμπανόντων τι καὶ ἀ„ σηκόντων. ἐχ ὑποσιωπῶντα ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν· ἀλλὰ „ πραέως ἀνεχόμενον καὶ ἀφνιαζόντων. καὶ τὰς ἰατρείας αὐτοῖς „ ἐν πάσῃ δυπαλαγχνίᾳ καὶ συμμετρίᾳ προσαγόντα· ἱκανὸν δὲ, πρό„ πον τῆς θεραπείας τῷ πάθει οἰκεῖον ἐξευρεῖν. ἐμπὰ αὐθαδείας „ ἐπιτιμῶντα. ἀλλ' ἐν πραότητι νουθετοῦντα καὶ παιδεύοντα, „ καθὼς γέγραπται. νηφάλιον δὲ τοῖς παρεδρι. προσρατικὸν δὲ „ μελλόντων. ἱκανὸν μὲν τοῖς ἰσχυροῖς σωαθλεῖν, δὲ ἀδυ„ νάτων βασάζειν τὰ ἀδενήματα. καὶ πάντα ποιεῖν καὶ λέ„ γειν δυνάμενον πρὸς καταρτισμὸν τῷ σωόντων. (Ὅρ. κατὰ πλάτ. μγ'.).

5. „ Ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες δὲ ἀλλήλοις „ ὑποτασσόμενοι, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε. ὅτι ὁ „ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. „ (Παρ. γ'. 34.)

Ἐπειδὴ, λέγει, ὦ χριστιανοὶ ἀδελφοί μου, οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβύτεροι τῆς ἐκκλησιῶν εἶναι ἐπιμεληταὶ, καὶ φρονονται τῆς σωτηρίας τῆς ἐδικῶν σας ψυχῶν: διὰ τοῦτο παρήγγειλα εἰς αὐτοὺς ἀνωτέρω, νὰ σᾶς ποιμαίνωσι μὲ κάθε φρόνημα καὶ ταπείνωσιν, τὴν χρεωστουμένην εἰς τοὺς ἀληθινοὺς διδασκάλους. ἀλλ' ὅμως καὶ ἐσεῖς ἀγαπητοὶ, ἀντίδοτε εἰς αὐτοὺς τὴν ὀφειλομένην ὑποταγὴν, καὶ τὴν εἰς τὰ πάντα τὰ πρέποντα εὐπείθειαν, ὡς ἐχάριτοι καὶ εὐγνώμονες. ἵνα μὴ διὰ τὴν ἐδικήν σας ἀπείθειαν καὶ ὑπερηφάνειαν, ἀναγκάζωνται οἱ πνευματικοί σας Ποιμένες νὰ λυπῶνται ἐναντίον σας. πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ νὰ κινῶνται εἰς ὀργὴν, διὰ νὰ ἠμπορέσωσι νὰ σᾶς ἐμβίζωσι καὶ μὴ θέλοντας εἰς τὴν ἀρετήν. καὶ τόσον πολλὰ ἀγαπήσατε νὰ εἶσθε ταπεινοὶ ὅλοι ὁμοῦ, ὥστε ὁποῦ κάθε εἷς ἀπὸ λόγου σας, νὰ νομίζῃ τὸν ἀδελφόν του πῶς εἶναι φρονεσὼς εἰς αὐτὸν, καὶ ἐκ τούτου νὰ ὑποτάσεσθε εἷς εἰς τὸν ἄλλον, καὶ τὴν ὑποποιὸν ταπείνωσιν νὰ φορέσετε ὡσὰν εἷα φόρεμα, καὶ σολισμὸν πολύτιμον καὶ θελκαλῆ, διὰ μέσου γὰρ τῆς ταπεινώσεως, ἔχετε νὰ ὑψωθῆτε πρὸς τὸν αὐτάτω καὶ ὅπι παύτων ὕψιστον Θεόν. ἐπειδὴ τὸ ἐγκομβώσασθε θέλει νὰ εἰπῇ κατὰ τὸν Μητροφάνη, ἐνδυθῆτε, σολισθῆτε, ἢ κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκυμένιον θέλει νὰ εἰπῇ, τελίξατε εἰς τὸν ἑαυτόν σας, ἀναβάλλεσθε, καὶ κοινότερον εἰπεῖν, ἀνασκομβώσασθε. (1) καθὼς γὰρ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔχουν νὰ κάμουν κάμμιαν ὑπηρεσίαν κοπιαστικὴν, ἢ νὰ ἀναβοῦν εἰς κάνενα ὑψηλὸν τόπον, ἀνασκομβώνουν τὰ ῥοῦχά των διὰ νὰ εἶναι ἐλεύθεροι καὶ νὰ μὴν ἐμποδίζωνται: ἔτζι καὶ ὅποιος θέλει νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς, πρέπει νὰ ἀνασκομβωθῇ μὲ τὴν ταπείνωσιν, καὶ ἔτζι νὰ ἀναβῇ. ὑψόνει γὰρ ἡ ταπείνωσις ἐκείνους ὁποῦ τὴν ἔχουν: καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἡ ὑπερηφάνεια ἐγκρεμνίζει τοὺς ὑπερηφάνους. διὰ τοῦτο καὶ ἔφερεν ὁ Ἀπόστολος εἰς βεβαίωσιν τοῦ λόγου του, τὸ ῥητὸν τοῦ Σολομῶντος „ ὅτι Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, „ ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν: διὰ νὰ παρακινήσῃ ἡμᾶς μὲ αὐτὸ θελιασότερον, νὰ ἀποστρεφώμε- „ θα μᾶλλον καὶ νὰ μισοῦμεν κάθε μεγαλαυχίαν. ἐπειδὴ θέλομεν εὕρει ἀντίμαχόν μας τὸν ἴδιον Θεόν. νὰ ἀγαπῶμεν δὲ τὴν ταπείνωσιν, διὰ τὴν χάριν ὁποῦ δίδει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ταπεινόφρονας.

6. „ Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς „ ὑψώσῃ ἐν καιρῷ.

7. „ Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ „ μέλει περὶ ὑμῶν.

Βεβαιώσας ἀνωτέρω ὁ Κορυφαῖος διὰ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Σολομῶντος, τὴν χάριν ὁποῦ λαμβάνει παρὰ Θεοῦ ἡ ταπείνωσις, τώρα ἐδῶ κάμνει ὡσὰν ἕνα συμπέρασμα τῆς περὶ ταπεινώσεως διδασκαλίας, καὶ λέγει εἰς τοὺς χριστιανούς. ταπεινωθῆτε λοιπὸν ἀδελφοί μου χριστιανοὶ, ὑποκάτω εἰς τὸ δυνατὸν χέρι τοῦ Θεοῦ, ἵνα αὐτὸ σᾶς ὑψώσῃ εἰς τὸν πρέποντα, καὶ ὁπηνίδειον καιρόν: ἤτοι ὅταν κάμῃ χρείαν: διὰ τί ἢ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα σᾶς ὑψόνει ὁ Θεὸς, ὅταν χρειασθῆτε τὴν παράυτη βοήθειαν, ἢ εἰς τὸν μέλλοντα, ὅταν πρέπῃ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. ἐκείνη γὰρ μόνη εἶναι ὕψωσις, ὡς ἄτρεπτος, καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ παντοτινή. ἐπειδὴ ἡ ὕψωσις ὁποῦ γίνεται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, δὲν εἶναι ἀσφαλὴς, καὶ βεβαία, ἀλλὰ τρεπτὴ, καὶ ἀλλοιωτή. βλέπε δὲ τὴν σο-

(1) Ὁ δὲ κριτικὸς Φώτιος ζητήματι τῶν Ἀμφιλοχίων σημ. λέγει ὅτι τὸ ἐγκομβώσασθε, ὁποῦ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος, δὲν εἶναι λέξις βαρβαρικὴ, καθὼς ὑπέλαβεν ὁ τὸν ἐρωτήσας, ἀλλὰ εἶναι λέξις ἑλληνικὴ, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Ἐπίχαρμος, καὶ Ἀπολλόδωρος ὁ Καρύστιος. ἔπειτα φρονέττε καὶ παῦτα „ ἐχρὴν ἐν τούτῳ ἀναλαμβάνοντα, μὴ βαρβαροφωνίας „ τὸν τῆς ἀληθείας κήρυκα αἰτιᾶσθαι, ὑπερθαυμάζειν δὲ μᾶλλον, ὅτι καὶ τῆς τοιαύτης ἁπλῆς, ὡς παιδιᾶς ὑπερορῶν, ὅμως, „ κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς κριτὰς ὀνομάτων, ἔξιν οὐ τὰς ἑαυτοῦ ἐπισολὰς ἐξεδίδου, ὕδατος ἐκ τῶν τοιούτων ἀνοιγεῖν, ὡς εἴπερ ἐμέλλον αὐτῷ λεξιδίων ἦχος καὶ τέρψις, φάδιον ἦν αὐτῷ κἂν τούτοις ὑπερθαυμάζεσθαι..... ὁ γὰρ τὰ πολλῷ μείζω καὶ ὑπερφυῆ λαβὼν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων. εἰκέρδος τι τοιοῦτον ἐφύετο ἐκεῖθεν, ἐκ οὗ οὐδὲ τῆς μιαρακιώδους ταύτης ἔχων τὸ ἧττον ἔφαινε φιλοτιμίας. ἀλλὰ κἂν οὕτοις τὸ κατὰ παύτων „ κράτος, καὶ χωρὶς ἀγῶνος, ἐδείχθη ἂν ἀναδεδειγμένος.

σοφίαν τῦ Ἀποστόλε, πῶς καὶ τὰς ὑπερηφάνες ὠφελεῖ, καὶ τὰς ταπεινὰς ἑαυτῷ. λέγωντας γὰρ „ ταπεινώθητε ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τῦ Θεῦ, φοβίζει καὶ συσέλλει τὰς ὑπερηφάνες, καὶ κα„ ταβάλλει τὴν ἐπιρμηλίαν αὐτῷ ὀφρῦν. λέγωντας δὲ πάλιν „ ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, παρηγορεῖ, καὶ γλυκαίνει τὰς ταπεινὰς, διὰ τὸν μέλλοντα μισθόν. θέλωντας δὲ νὰ κάμῃ τὰς χρισιανὰς ἀπολογήτας, καὶ νὰ σηκώσῃ ἀπὸ αὐτὰς κάθε φροφασιολογίαν, τὰς παραγγέλλει νὰ μὴ φροντίζωσι πολλὰ, καὶ νὰ μεριμνῶσι διὰ τὴν σωματικὴν αὐτῷ χρείαν, μήτε διὰ κάρσε φᾶγμα γήϊνον, καὶ ἀνθρώπινον: ἀλλὰ νὰ ῥίψωσι κάθε φροντίδα, καὶ μέριμναν τῆς ζωῆς των εἰς τὸν Θεὸν, ὅς τις εἶναι ἐδικός των φροντιςὴς, καὶ φροντής.

Διὰ τῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, διηγησάμενος περὶ τῦ θαλασσίε ἀχινῦ, πῶς ῥίπτει πέτρας μικρὰς ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτόν τε, διὰ νὰ μὴ σαλεύεται ἀπὸ τὴν παραχὴν τῆς φορτῶνας ὁπῦ μέλλει νὰ γένῃ, ἀκολέθως φέρει ὡσαὶ σὰν ὑπφώνημα, καὶ συμπέρασμα, καὶ λέγει „ ὁδὸν ἀφρο„ νόητον, ὁδὸν ἠμελημένον παρὰ Θεῦ. πᾶσα σκοπεύει ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς, πᾶσι πάρεσιν „ ἐκπορίζων ἑκάστῳ τὴν σωτηρίαν. εἰ ἐχῖνον ἔξω τῆς ἑαυτῦ ἐπισκοπῆς ὁ Θεὸς οὐκ ἀφῆκε, τὰ „ σὰ οὐκ ἐπισκοπεῖ; (ὁμιλία ζ'. εἰς τὴν ἑξαήμερον) γλαφυρὸν δὲ εἶναι καὶ τὸ ὁμοίωμα ὁπῦ γράφει περὶ τῆς ἀμεριμνίας, ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ Καρπάθιος. φέρει γὰρ ἔτος τὴν ἀράχνην εἰς ὑπόδειγμα, ἥτις ἀγκαλὰ καὶ εἶναι ἀσθενέσερον, καὶ ἀδυνατώτερον ἀπὸ τὰ ζωύφια, μ' ὅλον τῦτο φρονοεῖται ὑπὸ τῦ φρονοντῦ τῷ ἁπάντων Κυρίε. ἀποσέλλει γὰρ εἰς αὐτὴν καθ' ἡμέραν τὸ ἀρκετὸν κυνήγιον εἰς τὰ δίκτυά της, μὲ τὸ ὁποῖον τρέφεται, καὶ σωτηρεῖ τὴν ζωήν της. ὅπε λέγει „ μηδαμῶς σπέκειν τῆς χρείας τῦ σώματος ταῖς μερίμναις θελήσωμεν τήκεσθαι. ὅλη δὲ „ τῇ ψυχῇ πισεύσωμεν τῷ Θεῷ. ὥσπερ τίς ποτε ἔλεγεν ἀνὴρ ἀγαθός. ἐμπισεύσατε τῷ „ Κυρίῳ, καὶ ἐμπισευθήσεσθε. (1) καὶ ὡς γράφει ὁ μακάριος Πέτρος ὁ Ἀπόστολος „ σωφρο„ νήσατε καὶ νήψατε εἰ προσευχαῖς, πᾶσαν ὑμῶν τὴν μέριμναν πρὸς Θεὸν ἐπιῤῥίψαντες, ὅτι „ αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. εἰδὲ ἔτι διςάζεις, καὶ ἀπισεῖς, ὅτι ὅλως μέλει αὐτῷ περὶ σᾶ πρὸς „ τὸ διαθρέψαισε, βλέψον εἰς τὴν ἀράχνην, καὶ συνοιδε πόσον ἄνθρωπος ἀράχνης διαφέρει. „ ἀράχνης φημι, ἧς ὁδὸν ἀσθενέσερον, ὁδὲ ἀδυναμώτερον... ἐν τοιαύτῃ τοιγαρῦν καπασάσει ἡ„ σύχῳ διατειβέσῃ, τῇ ἀδρανεῖ καὶ ταπεινῇ ἀράχνῃ, καὶ μηδαμῶ ἔξω ἀνεχομένη περιπατεῖν, „ μηδὲ περιπλανᾶσθαι τῇ δε κάκεῖσε φαντασικῶς, μηδὲ πονεῖν καὶ μοχθεῖν ἀπέρανα. ὁ ἐν ὑ„ ψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν Κύριος (ὁδὸν γὰρ τῆς ἀράχνης ἴςι ταπεινότερον) καὶ „ μέχρις αὐτῆς ἐκτείνων τὴν πρόνοιαν, πέμπει ταύτῃ τὸ καθ' ἡμέραν βρωμάτιον, πλησίον τῶ „ σκηνιδίῳ αὐτῆς περισκυάζων ἐμπίπτειν εἰς τὰ δίκτυα ταύτης τὰ πρὸς τὴν χρείαν ζωύφια. (Κεφ. μζ'.)

Συμφώνως δὲ καὶ ὁ Κύριος παρήγγειλε λέγων „ μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, „ ἢ τί πίητε. μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. (Ματ. ε'. 25.) ἀλλὰ τί; ζητεῖτε πρῶ„ τον τὴν βασιλείαν τῦ Θεῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτῦ, καὶ ταῦτα πάντα προσεθήσεται ὑμῖν. (Ματ. ε'. 33.) μὲ ταῦτα δὲ τὰ λόγια δὲν μᾶς προσάζει, ὅτε ὁ Κύριος, ὅτε ὁ Κορυφαῖος, νὰ μὴν δελεύωμεν τέχνην, καὶ ἐργόχειρον, μήτε νὰ δένωμεν τὰς χεῖρας, καὶ νὰ προσμένωμεν νὰ μᾶς δώσῃ ὁ Θεὸς τὴν χρείαν τῦ σώματός μας, ὄχι: ἀλλὰ ὅλος ὁ σκοπὸς τῦ Κυρίε, καὶ τῦ Ἀποσόλε εἶναι, νὰ ἀσηκώσῃ τὴν μέριμναν, καὶ τὴν φροντίδα ἀπὸ τὴν ψυχήν μας: ὥσε ὁ„ πῦ νὰ μὴ μετεωριζώμεθα μὲ τὸν νῦν, εἰς τὸ νὰ ζητῶμεν διάφορα φαγητὰ, καὶ πιοτὰ, καὶ ἐν„ δύματα. ἀλλὰ νὰ δελεύωμεν μὲν, καὶ νὰ ἐργαζώμεθα, νὰ μὴ μεριμνῶμεν δὲ, καὶ νὰ φρον„τίζωμεν μὲ τὸν λογισμόν. ἀλλὰ ὅλην τὴν μέριμναν καὶ φροντίδα, νὰ τὴν ἐπιῤῥίπτωμεν εἰς τὸν Θεόν. μᾶλλον δὲ καὶ ἐκεῖ ὁπῦ δελεύομεν, πρέπει καὶ μὲ τὸν νῦν νὰ μελετῶμεν, προσευχόμενοι, καὶ λέγοντες „ Κύριε Ἰησῦ Χριςὲ Υἱὲ τῦ Θεῦ, ἐλέησόν με.

8. „ Νή-

(1) Τῦτο τὸ ῥητὸν εἶπεν ὁ Βασιλεὺς Ἰωσαφὰτ πρὸς τὸν λαόν. ὅπω γὰρ γράφει ἡ δευτέρα τῶν Παραλειπομένων „ Καὶ ἐν τῷ ἐ„ ξελθεῖν αὐτὸς (εἰς τὴν ἔρημον (ἔςη Ἰωσαφὰτ καὶ ἐβόησε καὶ „ εἶπεν. ἀκέσατέ με Ἰέδα καὶ οἱ κατοικῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ. „ ἐμπισεύσατε ἐν Κυρίῳ Θεῷ ὑμῶν, καὶ ἐμπισευθήσεσθε. ἐμ„ „ πισεύσατε ἐν Προφήτῃ αὐτῦ, καὶ κοσωθήσεσθε. β'. Πα„ ραλ. κ'. 20.).

8. „ Νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν Διάβολος ὡς
„ λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ.
9. „ Ὧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Διάβολος σωνειθίζει νὰ ὑπνῳδᾷ, καὶ νὰ κυριεύῃ ἐκείνους ὁπὸ δὲν ἔχουν προσοχὴν, καὶ φυλακὴν τῶν νοός των, ὅτε εἶναι ἔξυπνοι, καὶ πρόθυμοι μὲ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ ζῶσιν ἀφροσέκτως, καὶ κοιμῶνται μὲ ἀμέλειαν τῆς ζωῆς των. διὰ τοῦτο παραγγέλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ λέγει εἰς τοὺς χρισιανούς. ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, νήψατε: ἤγουν προσέχετε, καὶ ἔχετε βίγλαν, καὶ φυλακὴν εἰς τὸν νοῦν. καὶ μὴν ἀφίνετε τὸν λογισμόν σας νὰ γλυκαίνεται εἰς τὰς αἰχρὰς, καὶ πονηρὰς λογισμούς. καὶ ξύπνισατε ἀπὸ τὸν ὕπνον τῆς ἀμελείας, καὶ ἔχετε πνεῦμα πρόθυμον, καὶ ἄγρυπνον εἰς τὰς ἀρετὰς, καὶ εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου. διὰ τί ὁ ἐχθρός σας Διάβολος περιπατεῖ ὡσὰν θυμωμένον, καὶ ἄγριον λεοντάρι, καὶ ζητεῖ ποῖον νὰ καταπίῃ ἀπὸ λόγου σας. (1) ἤγουν ζητεῖ, καὶ ὅποιον εὕρῃ ἀπρόσεκτον εἰς τὸν λογισμὸν, τοῦ προσβάλλει τὰς αἰχρὰς, καὶ πονηρὰς, καὶ βλασφήμους λογισμὰς, καὶ μὲ αὐτὰς τὸν κρημνίζει, ἢ εἰς τελείαν συγκατάθεσιν τῆς ἁμαρτίας, ἢ καὶ εἰς τελεῖαν πρᾶξιν αὐτῆς: καὶ ἔτζι τὸν καταπίνει. ζητεῖ, καὶ ὅποιον εὕρῃ κοιμώμενον καὶ ὑπνῶντα: ἤγουν ὅποιον εὕρῃ ἀμελῆ, καὶ ῥάθυμον, τὸν κρημνίζει εἰς τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, καὶ ἐκ τούτου τὸν ῥίπτει καὶ εἰς ἀπόγνωσιν, καὶ ἔτζι τὸν καταπίνει. (2) ὅθεν ἐσεῖς χρισιανοὶ μὴ δειλιάσετε διὰ τελείαν ἀγελιότητα ταύτην τοῦ Διαβόλου, μηδὲ ἀφήσετε τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ὄχι· ἀλλὰ ἀντισταθῆτε εἰς αὐτὸν ἀνδρεῖοι, καὶ στερεοὶ, μὲ τελείαν πρὸς Θεὸν θερμὴν, καὶ ἀδίσακτον πίστιν. ἐπειδὴ μὲ αὐτὸν θέλετε σβέσετε ὅλας τὰς πυρωμένας σαΐτας του. ὅπου γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφεν εἰς τοὺς χρισιανοὺς „ ὅτι πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν (ἤτοι
„ τὸ σκεπάρι) τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέ-
„ σαι. (Ἐφ. ς'. 16.)

Κοντὰ δὲ εἰς τὴν πίστιν πρέπει νὰ ἔχετε ἀδελφοὶ, ὡς ἅρμα φοβερὸν καὶ τὴν ὁσεραὶ, καὶ καρδιακὴν ἁγίαν προσευχήν: ἤγουν νὰ μὴν ἀφίνετε τὸν νοῦσας νὰ περιπατῇ εἰς τὰ μάταια πράγματα τοῦ Κόσμου, ἀλλὰ νὰ τὸν γυρίζετε μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ ἐκεῖ νὰ προσεύχεσθε μὲ τὸν ενδιάθετον λόγον τῆς καρδίας σας, καὶ νὰ λέγετε „ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐ-
„ λέησόν με. βασῶντες τὴν ἀκαπνολὴν ἕως ὁποῦ νὰ εἴπητε μίαν φορὰν τὴν συντομον αὐτὴν προσευχήν, καὶ πάλιν νὰ πέρνετε ἀκαπνολήν. διὰ τί τὸ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, συνεχῶς μελετώμενον μέσα εἰς τὴν καρδίαν, γίνεται ὡσὰν μάχαιρα δίσομος καὶ κατακόπτει, καὶ μασίζει τοὺς Δαίμονας, ὁποῦ διείσκονται εἰς τὴν ὑποφαίειαν τῆς καρδίας, καὶ ὑπὸ ἐκεῖ ὡς πνεύ-
ματα

---

(1) Ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Διάβολος μετὰ τὴν ἄσαρκον εἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐπιβουλεύεται καὶ λυσσᾷ κατὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σπουδάζει νὰ σύρῃ πολλοὺς εἰς τὴν κακίαν εἶναι αὕτη, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ Μάρτυς. διὰ τί πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας δὲν ἠξεύρε καθαρὰ ποίαν κόλασιν ἔχει νὰ λάβῃ. ἐπειδὴ καὶ αἰνιγματωδῶς αὐτὴν οἱ Προφῆται ἐφανέρωναν, ὑποκάτω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀσυρίου. ἀφ' οὗ δὲ ἦλθεν ὁ Κύριος, καὶ ἔμαθε καθαρὰ τὸ αἰώνιον πῦρ ὁποῦ εἶναι ἑτοιμασμένον δι' αὐτὸν, πολεμεῖ μὲ λύσσαν μεγάλην τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα τοὺς Χρισιανούς: μὲ σκοπὸν, ἵνα ἔχωσι τοὺς πολλοὺς συγκοινωνοὺς τῆς κακίας, δὲν ἐντρέπεται πῶς αὐτὸς μόνος εἶναι κακὸς, καὶ οὔτω νὰ παρηγορῆται μὲ τὴν ψυχρὰν ταύτην παρηγορίαν. ὁ δὲ ἅγιος Νεῖλος ὁσιωτῶν πρὸς Ἀγάθωνα Μοναχὸν λόγῳ, προσθέττει καὶ ἄλλας τρεῖς αἰτίας, τὰς ποίας κατὰ τῶν ἀνθρώπων μανίας, καὶ λύσσης τοῦ Διαβόλου. λέγει γάρ, ὅτι αὐτὸς σπουδάζει νὰ ἐλκύσῃ μαζί του, ἢ ὅλους, ἢ τοὺς περισσοτέρους, σοχαζόμενος ἴσως, πῶς ὁ Θεὸς ἔχει νὰ τὸν λυπηθῇ καὶ αὐτὸν ὁπὸ μὲ τοὺς πολλοὺς, καὶ νὰ μὴ τὸν κολάσῃ. ἐὰν ὅμως θὰ τὸν λυπηθῇ, καὶν νὰ παρηγορῆται πῶς κολάζεται μὲ τόσες σωτῆρος πολλούς. λέγει δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι σχεπὴ παρηγορία εἶναι εἰς τὸν φθονερὸν Διάβολον, καὶ μόνη ἡ ἀπώλεια τῶν πολλῶν, κἂν αὐτὸς ἀπὸ αὐτὴν δὲν κερδαίνῃ τίποτε. τινὲς δὲ ἄλλοι λέγουν, ὅτι ἡ αἰτία ὁπὸ σπουδάζει νὰ σύρῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ Διάβολος, εἶναι ἡ ἐπιθυμία ὁπὸ ἔχει εἰς τὸ νὰ ἄρχῃ, καὶ νὰ ἐξασιάζῃ τοὺς ἄλλους. καὶ φαίνεται ὁ λόγος ἔτος εὔλογος. διὰ τί αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία τὸν ἔκαμεν ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀποσασίσῃ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἀπατήσῃ τὸν ἀνθρωπον διὰ νὰ τὸν ὑποτάξῃ. ἢ τὸ κάμνει τοῦτο, διὰ τὴν ἔχθραν, καὶ πεῖσμα ὁπὸ ἔχει εἰς τὸν Θεὸν τὸν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων γενόμενον ἄνθρωπον.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεῖος Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρων, λέγει „ χρὴ γὰρ ἡμᾶς ἀϋπνεῖν. ὅτι ὁ ἀντίδι-
„ κος ὑμῶν Διάβολος ὡς λέων περιέρχεται, ζητῶν τίνα κατα-
„ πίῃ. ὅταν τοίνυν ἀϋπνοίτε, καὶ ἐγρηγορότες εὑρισκώμεθα,
„ παραθεὶ: (ἤτοι παραβέχει καὶ μᾶς ἀρίνει) τὸ θηρίον. εἰ δὲ
„ νυσάζοντας ἴδῃ, καὶ κατημελημένους, ἅρπαγμα ποιεῖται, καὶ
„ ἀρρώστους ἀποτελεῖ. τετρωμένους, καὶ ἀδρανῶς ἔχοντας
„ κομιδῇ φρὸς τὸ δυνάσθαι καταρθῶν ἀρετῶν. (ἐρμήνεια εἰς τὸν
„ Μαλαχίαν, προκειμένου ῥητοῦ " καὶ εἰσενέγκατε ἁρπάγματα
τόμ. γ'. διὰ τοῦτο πάντοτε πρέπει νὰ ἐμεθα ἔξυπνοι, πάντοτε προσεκτικοί, καὶ πάντοτε πρέπει νὰ σεκώμεθα μὲ τὰ ἅρματα εἰς τὰς χεῖρας, καὶ νὰ μὴν ἀφίνωμεν τὸν κατὰ τὸν τοῦ Διαβόλου καὶ τῶν Δαιμόνων ἀόρατον πόλεμον, ὁποῦ ἔχομεν ἐμφροσύ-
μας. διὰ τί ὁ Διάβολος δὲν κοιμᾶται, ἀπὸ τότε παύει ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς πολεμῇ πάντοτε, καὶ χωρὶς κἀμμίαν διακοπήν. ὅθεν εἶπεν ὁ Θεῖος Χρυσόστομος „ ἢ οὐκ οἴσθε πόλεμον εἶναι καὶ πάντων πο-
„ λέμων χαλεπώτατον· οὐκ ἔστιν ἡμῖν φησιν ἡ πάλη πρὸς αἷ-
„ μα, καὶ σάρκα. καὶ ἀφεισῶσι, καὶ βαδίζουσι, καὶ λεομένους πά-
„ σχειν ὁ ἐχθρός. ἀ γὰρ οἴδε καιρὸν ἀνακωχῆς· εἰμὶ τὸν τοῦ
„ ὕπνου μόνον. πολλάκις δὲ καὶ τότε πολεμεῖ, λογισμοὺς ἐμ-
„ βάλλων ἀκαθάρτους, καὶ ἀσελγεσέρους ἀπὸ τοὺς ὀνειράτων ἐργα-
„ ζομένους. ἡμεῖς δὲ ὡς περὶ μικρὰ τὰ φαντάσματος ὄντος, ὑπέρ
„ ἃ ἐκεῖνος πολεμεῖ, ἀνήφομεν, ἀδὲ διανιστάμεθα, ἀδὲ βλέπο-
„ μεν εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀντικειμένων ἡμῖν δυνάμεων. ἀλλ' ὑπὸ
„ τοσούτων κυκλούμενοι πολεμίων, ὡς ἐν εἰρήνῃ τρυφῶμεν. (Δέγω
λά. εἰς τὰς Πράξεις.)

ματα λεπτὰ, λαλῆσι τὰς πονηρὰς, καὶ βλασφήμους, καὶ αἰσχρὰς λογισμὰς διὰ τὰ ἐνδιαθέτα λόγα· καὶ διὰ τί ἡ θέρμη ὅπου γεννᾶται ἀπὸ τὴν συχνὴν μελέτην τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, διώκει τὰς προσβολὰς τοῦ Διαβόλου, καθὼς καὶ ὁ καπνὸς διώκει τὰς μέλισσας, ὡς λέγει ὁ μέγας τῆς προσευχῆς ταύτης ἐργάτης, καὶ διδάσκαλος, Γρηγόριος, λέγω, ὁ τῆς Θεσσαλονίκης. ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος „ Ἰησοῦ ὀνόματι, μάστιζε πολεμίους (1). τοῦτο δὲ ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Πέτρος, „ εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος „ ἀντίστητε τῷ Διαβόλῳ, καὶ φεύξε- „ ται ἀφ' ὑμῶν. (Ἰά. δ'. 7.)

Ὅποιος λοιπὸν ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς στέκεται ἀνδρεῖος καὶ δὲν φοβεῖται, ἀλλὰ πολεμεῖ τὸν Διάβολον μὲ τὸ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τόσον ἀδυνατίζει ὁ Διάβολος ἔμπροσθότου, καὶ τόσον ἀθενὴς καὶ μικρὸς γίνεται, ὥστε ὅπου ὁ φαινόμενος λέων ὠρυόμενος, γίνεται μία μικρὰ καὶ ἀσθενεστάτη ἀλωπέδα. ὅθεν εἶναι γεγραμμένον ἐδῶ εἰς τὸ ᾄσμα τῶν ᾀσμάτων „ πιά- „ σατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικρὰς, ἀφανίζοντας ἀμπελῶνας. (Ἄσ. β'. 15.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, ὅτι „ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἄφραστον τῆς θείας δυνάμεως διὰ τῶν προσε- „ ταγμένων αὐτοῖς διδασκόμεθα. ὁ γὰρ εἶπεν ὅτι θηρεύσατε ἡμῖν τὸν ἐκ τοῦ δρυμοῦ τοῦτον ἄμπε- „ λον τὸν Θεὸν λυμαινόμενον· ἢ τὸν μονιὸν τὸν ἄγριον, ἢ τὸν ὠρυόμενον λέοντα, ἢ τὸ μέγα „ κῆτος, ἢ τὸν ὑποβρύχιον δράκοντα. ἢ δὲ αὐτὴ δυνάμις τῶν αὐτιμαχόντων, διὰ τούτων „ ὁ λόγος τοῖς θηρευταῖς ὑπεδείκνυτο. ἀλλὰ πᾶσαι φησὶν ἐκεῖναι αἱ θηρίαι δυνασεῖαι, ὅσοι „ ἂς ἡ πάλη τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶν, ἀρχαὶ τε, καὶ ἐξουσίαι, καὶ κοσμοκράτορες σκότους, καὶ πνεύμα- „ τα πονηρίας, ἀλωπεκιάζουσι μικρὰ δολεράτε καὶ δύσιλα ὅσοι τοῦτον ἡμετέραν κεινόμενα δύνα- „ μιν. (ὁμιλ. ε'. εἰς τὸ Ᾱσμα) βλέπεις χριστιανὲ, πῶς ἐσὺ μὲ τοῦτον δύναμιν τοῦ Χριστοῦ εἶσαι δυνατώτερος ἀπὸ τὸν Διάβολον τόσον πολλὰ, ὥστε ὅπου, ἐκεῖνος μοῦ φαίνεται ὅσον ἕνα μικρότατον ἀλωπέκιον: ἐσὺ δὲ εἶσαι ὅσον ἕνας μέγας, καὶ φοβερὸς λέοντας; διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Σολομὼν „ δίκαιος ὥσπερ λέων πέποιθεν. (Παρ. κή. 1.)

Τί λέγω πῶς φαίνεται ὁ Διάβολος ἔμπροσθόσου ὡσὰν ἕνα μικρὸν ἀλωπέκιον; ἕνας μικρὸς καὶ ἀσθενὴς μύρμηκας, γίνεται ἔμπροσθόσου χριστιανὲ, ἐὰν ἐσὺ πιστεύῃς ἀδιάκοπος, καὶ ἐλπίζῃς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ εἰς τὸ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου λέγει ὁ Ἰὼβ „ μυρμηκολέων ὤλετο διὰ τὸ μὴ ἔχειν βοράν. (Ἰὼβ. δ'. 11.) μυρμηκολέων δὲ ὀνομάζεται ὁ Διάβολος, διὰ τί, εἰς μοῦ τὰς ἀνδρείας, καὶ θερμοὺ πίστιν ἔχοντας εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ πολεμοῦντας αὐτὸν γενναίως, μύρμηκας φαίνεται ἀσθενῆς. εἰς δὲ τοὺς μικροψύχους, καὶ ὀλιγοπίστους, καὶ μὴ ἀντιπολεμοῦντας αὐτὸν, λέων φαίνεται. καθὼς μερικοὶ διδάσκαλοι, ἔτσι ἑρμηνεύουσι τὸ ὄνομα τοῦ μυρμηκολέοντος. ὥστε, εἰς τὸ χέρσον στέκεται χριστιανὲ, ἢ νὰ δείξῃς τὸν Διάβολον μύρμηκα ἔμπροσθόσου, διὰ τῆς ἀνδρείας, καὶ πίστεώς σου. ἢ νὰ τὸν δείξῃς λέοντα, διὰ τῆς ὀλιγοψυχίας, καὶ ὀλιγοπιστίας σου. ὅτι δὲ ὁ Διάβολος ἐξενυδρίσθη μὲ τοῦτον σύσαρκον οἰκονομίαν, καὶ δὲν ἔχει κἀμμίαν δυσμὴν μὲ τοὺς χριστιανοὺς, αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ ὡμολόγησεν εἰς τὸν μέγαν Ἀντώνιον, φέρων μαρτυρίαν εἰς τοῦτο τὸ Δαβιτικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν „ τοῦ „ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ρομφαῖαι εἰς τέλος. (Ψαλ. θ'. 6.) λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας ἐν Πατράσι Βαρσανούφιος „ μὴ ἔν φοβηθῇς αὐτὰς (τὰς Δαίμονας) ὅτι ἔχουσι γὰρ δύναμιν. ὁ Κύριος ἡμῶν „ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξενυδρίσεν αὐτὰς, καὶ ἀδυνάτους ἐποίησε. μὴ ἔν κοιμηθῇς. εἰ γὰρ καὶ ἡμι- „ θανεῖς εἰσιν, ἀλλ' ὅ κοιμῶνται. καὶ μὴ ἀμελήσῃς. ὁ γὰρ ἐκεῖνοι ἀμελοῦσι. (Ἀποκρ. σνα.) λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι ὅποιος μὲ τὴν προαίρεσίν του δὲν βλάψῃ τὸν ἑαυτόν του, κανένας δὲν δύναται νὰ τὸν βλάψῃ, ἔτε αὐτὸς ὁ Διάβολος „ ἂν μὴ σὺ σαυτὸν προβλάψῃς „ ἄνθρωπε, ἔτε φίλος, ἔτ' ἐχθρὸς, ἔτ' αὐτὸς σε ὁ Διάβολος παραβλάψαι δυνήσεται. (Λόγῳ „ γ'. εἰς τὸν Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν Σαοὺλ) (2) ὅθεν ἔλεγεν ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης „ ἔγραψα ὑ- „ μῖν, γεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πο- „ νηρόν. (ἁ. Ἰω. β'. 14.) Καὶ πάλιν. ὑμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς. „ ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν (ὁ Χριστὸς δηλαδὴ) ἢ ὁ ἐν τῷ Κόσμῳ (ὁ Διάβολος δηλαδή.) (ἁ. Ἰω. δ'. 4.)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Κορυφαίου ἑρμηνεύων καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος, λέγει, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀμέλειαν τε ὁ αὐ-

(1) Ὅποιος θέλει νὰ μάθῃ πλατύτερον τὸν τρόπον, καὶ τὸν πνευματικὸν μέθοδον, πῶς πρέπει νὰ λέγῃ τινας τὴν νοεράν, καὶ καρδιακὴν Προσευχὴν, ἂς ἀναγνώσῃ εἰς τὸ βιβλίον τῆς Φιλοκαλίας καταβατῷ 1186.

(2) Εἶφε δὲ συμφώνως καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ τὸν ἑαυτὸν „ μὴ ἀδικοῦντα, οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται. Εἶπε δὲ καὶ ὁ Σωκράτης „ ἀδικεῖται μὲν οὐδεὶς, ἀδικοῦσι δὲ πάντες. ἤτοι οὐδεὶς παρ' ἄλλα ἀδικεῖται κατὰ ψυχὴν, ἐὰν μὴ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀδικήσῃ. Πάντες δὲ οἱ τοὺς ἄλλους ἀδικοῦντες, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀδικοῦσι.

ὁ ἄνθρωπος πίπτει μέσα εἰς τὸ στόμα τοῦ λέοντος, ἐὰν ὅμως βιάσῃ τὸν ἑαυτόν του καὶ ἀγωνισθῇ, δύναται νὰ εὔγῃ πάλιν ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ νὰ σωθῇ „ ὁ δὲ ἐν τῇ χορῷ τῶν Ἀποστόλων φρά-„ κτης, καὶ ἐν αὐτοῖς ἡγεμονεύσας ἀεὶ Πέτρος... καὶ τὸν θῆρα, καὶ τὸν διὰ τοῦ βορᾶ „ τότε μανίαν ἐνδείκνυται λέγων. ὁ ἀντίδικος ὑμῶν Διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, „ ζητῶν τίνα καταπίῃ. ὅπως μάθωμεν ἡμεῖς ἀκριβῶς, φρῶτον μὲν ὅτι ἐκ ῥαθυμίας γίνεταί „ τις ἐν τῷ στόματι τοῦ λέοντος, καὶ φρὸς τὸ καταποθῆναι ὢν, καὶ φρὸς τὸ ἐξελθεῖν ὀπτίδεως. „ ἑαυτῷ δὲ λοιπὸν μελήσας, ἢ ἀπολέσας, θατέρου τούτων γίνεται αἴτιος, ἐξουσίᾳ γνώμης αἱ-„ ρούμενος ὅπερ βούλεται, τῆς τῶν σῳζομένων ἐκκοσίως, ἢ ἀπολλυμένων μερίδος γενόμενος. (φρὸς „ Μάγναν Διάκονον περὶ ἀκτημοσύνης) ὅταν καὶ ὁ τοῦ ποιμαντικοῦ τέχνου ἔμπειρος Δαβὶδ „ ἐκράτων, φησι, τὰ φάρυγγος τῆς ἄρκτου, καὶ τὰ λέοντος (ἁ. Βασιλ. ιζ'. 34.) ἀναθλίβων „ δηλονότι τὸ καταποθὲν, καὶ φρὸς ζωὴν ἀνακαθιστῶν. (αὐτόθ.) νὰ εἰπῶ καὶ μεγαλίτερον; ὄχι μόνον δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λέοντος Διαβόλου, ἀλλὰ δύναται νὰ θανατώσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Διάβολον ὥστε ὀπὸν πλέον νὰ μὴ τὸν πολεμῇ. πῶς; ἐὰν ἀγωνισθῇ νὰ μετανοήσῃ τελείως ἀπὸ τοῦ ἁμαρτίαν ὁποῦ ἔπάσθη, καὶ ἐὰν κατορθώσῃ τὰς ἀρετάς. καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ, ὄχι μόνον ἅρπαζε τὸ φρόβατον ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ αἰσθητοῦ λέοντος, ἀλλὰ καὶ ἐθανάτωνεν αὐτόν. καὶ ἄκουσαν αὐτοῦ λέγοντος φρὸς τὸν Σαοὺλ „ Ποιμαίνων ἐγὼ ὁ δοῦλός σου τῷ Πατρὶ „ αὐτοῦ ἐν τῷ ποιμνίῳ. καὶ ὅταν ἤρχετο ὁ λέων, καὶ ἡ ἄρκτος, καὶ ἐλάμβανε φρόβατον ἐκ τῆς „ ἀγέλης, καὶ ἐξεπορεύόμην ὀπίσω αὐτοῦ καὶ ἐπάταξα αὐτὸν, καὶ ἐξέσασα ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. „ καὶ εἰ ἐπανίστατο ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐκράτησα τὰ φάρυγγος αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξα, καὶ ἐθανάτωσα αὐτόν. (ἁ. Βασιλ. ιζ'. 34.)

„ Εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν Κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι „ ἐπιτελεῖσθαι.

Ἐπειδὴ ἐφοβήθη τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοὺς ὁ Καρυφαῖος νὰ ἀντιπολεμῇ μὲ τοὺς πίστιν, καὶ μὲ τοὺς φροσοχλῶ, τὸν σοφιστὴ τῆς κακίας καὶ ἐχθρὸν ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους Διάβολον: διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ ὑπερηφανευθῇ πῶς αὐτοὶ μόνοι φροσέχουν, καὶ ἀγρυπνοῦν εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν τὸν Διάβολον. τότε χάριν λέγει ἐδῶ εἰς αὐτούς: ὅτι μὴ νομίζετε, ὦ χριστιανοὶ, πῶς ἐσεῖς μόνοι αὐτιπολεμεῖτε τὸν Διάβολον, ὄχι: διὰ τί καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ χριστιανοὶ, οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντες, παρομοίως φροσέχουν, καὶ ἀγρυπνοῦν, καὶ πάσχουν, καὶ ἀγωνίζονται εἰς τὸ νὰ αὐτιπολεμήσουν καὶ νὰ νικήσουν ὅλου τοῦ κακίαν τοῦ Διαβόλου, ἢ καὶ λέγει τοῦτο εἰς αὐτοὺς, καὶ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον, διὰ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ. ἐπειδὴ καὶ φαίνεται ὅτι πολλὰς θλίψεις, καὶ πειρασμοὺς ἐδοκίμαζον τότε οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοὶ, εἴτε ἀπὸ τοὺς ὁμοφύλους αὐτῆς Ἰουδαίους, εἴτε καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς: καὶ διὰ τοῦτο εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἐπιστολῆς ταύτης παρηγορεῖ ὁ Καρυφαῖος μὲ διαφόρους τρόπους νὰ τοὺς παρηγορήσῃ. καθὼς καὶ μὲ τὸν λόγον τοῦτον παρηγορεῖ αὐτοὺς λέγων. ὅτι δὲν εἶσθε μόνοι σας, ἀδελφοὶ, ὁποῦ πάσχετε καὶ παρὰ τῆς ὁρατῆς ἐχθρῶν, καὶ παρὰ τοῦ ἀοράτου Διαβόλου, ἵνα ἐκ τούτου λυπῆσθε. ἔχετε καὶ ἄλλους συντρόφους ὁποῦ πάσχουν τὰ ἴδια, καὶ διὰ τοῦτο παρηγορεῖσθε. ποίους; ὅλους τοὺς χριστιανοὺς, τοὺς ἐν τῷ σύμ σώματι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὑπὸ μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστὸν συναρμολογηθέντας, καὶ λαβόντας τοῦνομα χάριν νὰ ὀνομάζωνται ἀδελφοί. ὁ δὲ μὴ τῶν πολλῶν πάσχων, οὐδὲ πάσχειν χρεὼν λογίζεται, διὰ τοῦ ἐκ τῆς ταυτοπαθείας τῶν πολλῶν φροξενεμβίου παρηγορίαν. ὅθεν εἶπεν ὁ αὐτὸς ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὑπεξέλλων τῷ Ἐπισκόπῳ Βιδίνης „ εἰ λογισαίμεθα, ὅτι πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον, „ καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην, τὸ πάγκοινον τῆς συμφορᾶς, εἰς παραμυθίαν ἡμῖν γενή-„ σεται.

10. „ Ὁ δὲ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὸν αἰώ-„ νιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς „ καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐπαρομοίωσε τὸν Διάβολον ὁ Καρυφαῖος μὲ τὸν δυνατώτατον καὶ ἀγριώτατον λέοντα, καὶ εἶπε πῶς φερχεται παντοχῆ, καὶ πηδᾷ, ζητῶν διὰ νὰ καταφάγῃ τινα χριστιανόν: διὰ τοῦτο ἐδῶ γυρίζει τὸν λόγον εἰς δύχλω, καὶ δι' αὐτῆς παρακαλεῖ τὸν Θεὸν, νὰ δυναμώσῃ τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἀοράτου ἐχθροῦ πόλεμον, καὶ νίκην. τοῦτο δὲ ὁποῦ λέγει „ ὁ „ Θεὸς

„ Θεὸς πάσης χάριτος, φαίνεται νὰ ἦναι τὸ ἴδιον ἐκεῖνο ὁπὸ εἶπεν ὁ Ἀδελφόθεος „ πᾶσα δόσις „ ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ὄν καταβαῖνον ἀπὸ τὸ Πατρὸς τῶν φώτων. (Ἰά. ά. 17.) ἐπειδὴ τὸ νὰ λέγῃ ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, αἴτιον κάθε χάριτος, τελείως δὲν διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνο ὁπὸ λέγει ὁ Ἰάκωβος, πῶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ εἶναι αἴτιος κάθε ἀγαθῆς δόσεως. αὐτὸς λοιπὸν, λέγει, ὁ τῶν χαρίτων Θεὸς, ὅς τις σᾶς προεγνώρισε, καὶ σᾶς προώρισε, καὶ σᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ νὰ κληρονομήσετε τὴν αἰώνιον αὐτῆς δόξαν, τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ παμμεθομένην, καὶ φυλαττομένην. πότε δὲ νὰ τὴν κληρονομήσετε; ἀφοῦ πάθετε διὰ τὸ ὄνομά του ὀλίγα τινὰ πάθη. ὀλίγα γὰρ αὐτὰ εἶναι κατὰ σύγκρισιν τῶν ἐλπιζομένων μεγάλων καὶ αἰωνοδιηγήτων ἀγαθῶν, ὁπὸ ἔχει νὰ ἀποκαλύψῃ οἱ δίκαιοι: καθὼς λέγει ὁ Παῦλος „ ὅτι ἄξια τὰ „ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. (Ῥωμ. η'. 18.) αὐτὸς, λέγει, λοιπὸν ὁ Θεὸς πάσης χάριτος ἄμποτε νὰ σᾶς καταρτίσῃ, νὰ σᾶς στηρίξῃ, νὰ σᾶς δυναμώσῃ καὶ νὰ σᾶς θεμελιώσῃ: ἤτοι νὰ σᾶς ἀποδείξῃ τελείους, καὶ βεβαίους, καὶ δυνατοὺς στρατιώτας τῆς ἀσεβείας, στερεωμένους εἰς τὸν ἄσειστον πέτραν τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως: διὰ νὰ πολεμήσετε, καὶ νὰ νικήσετε τὸν ἐναντίον καὶ κοινὸν ἐχθρὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους Διάβολον.

Δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠμεθα δυνατοὶ νὰ καταρθώσωμεν ἀπὸ λόγου μας κανένα καλὸν, οὐδὲ νὰ νικήσωμεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τοῦ Διαβόλου, χωρὶς τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, καὶ συνεργείαν τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ χωρὶς ἐμοῦ δὲν δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. (Ἰω. ιέ. 5.) καὶ διὰ τοῦ Ἡσαΐου πρότερον εἶπεν „ ἐγὼ ἔσομαι „ ὁ σώζων, πάρεξ ἐμοῦ. (Ἡσ. μγ'. 11.) καὶ πάλιν „ μὴ δοξασθήσεται ἀξίνη, ἄνευ τοῦ κόπτοντος ἐν αὐτῇ; ἢ ὑψωθήσεται πρίων, ἄνευ τοῦ ἕλκοντος αὐτόν; (Ἡσ. ί. 15.) Κανένας δὲν ἀκούωντας τὰ λόγια ταῦτα, ἂς μὴν ἀμελῇ, καὶ δὲν πολεμῇ τὸν Διάβολον, ἢ δὲν ἐργάζεται τὰς ἀρετὰς, νομίζωντας ὅτι τὸ παῦν τῆς ἐδικῆς μας προκοπῆς, κεῖται εἰς τὴν πρόνοιαν, καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ: ὄχι: ἀλλὰ μᾶλλον ἂς διώξῃ ἀπὸ λόγου του κάθε ἀμέλειαν, καὶ ἂς ἀγωνίζεται προθύμως κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἂς χυθῇ τὸς ὑπὲρ ἀρετῆς ἱδρῶτας. καὶ βέβαια μὲ τὸς τοιούτους ἱδρῶτας καὶ ἀγῶνάς του, ἔχει νὰ τραβίξῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν τοῦ Θεοῦ συνέργειαν, καὶ βοήθειαν: ἵνα δι' αὐτῆς νήσῃ τὸ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ζητούμενον τρόπαιον. βλέπε δὲ, ὅτι ὁ Κορυφαῖος καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ μᾶς ἐκάλεσε διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ. καὶ πάλιν τώρα λέγει, πῶς ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ Πατὴρ μᾶς ἐκάλεσε διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ: ἐπειδὴ καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ κηρύξῃ εἰς τὸν Κόσμον τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τὴν κοινὴν συνέργειαν Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἐνεργηθεῖσαν ὑπὲρ τῆς ἀναπλάσεως, καὶ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων: καὶ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

11. „ Αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας, τῶν αἰώνων. „ Ἀμήν.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦτο ἐπιστομίζει τὴν ἀνωτέρω ἐρώτησιν ὁ Ἀπόστολος, καθὼς εἶναι συνήθεια νὰ γίνεται εἰς τὸ τέλος κάθε ἐρωτήσεως. ἐρωτήσεις δὲ εἶναι τὰ λόγια ταῦτα, καὶ δοξολογία πρὸς τὸν Θεόν: διὰ τί ἐκάλεσε, καὶ ἐστήριξε, καὶ ἐκαπάρτισε τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς. ἤξιωσε γὰρ ὅτι ὀλίγωρα θέλει εἰσακουσθῇ ἡ ἀνωτέρω προσευχὴ ὁπὸ ἔκαμε δι' αὐτούς, καὶ ἔχει νὰ λάβῃ τὸ ἐρμήδιον τέλος της, καὶ διὰ τοῦτο δοξολογεῖ, καὶ ἐρωτήσεις τὸν Θεόν.

12. „ Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ (ὡς λογίζομαι) δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν, καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε.

Ἐδῶ φανερόι ὁ Κορυφαῖος μὲ ποῖον σέλει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. καὶ λέγει ὅτι εἶναι ὁ Σιλουανὸς, ὅστις καὶ Σίλας ὀνομάζεται καὶ συγκοπῇ, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος. ἐπαινεῖ δὲ τὸν Σιλουανὸν τοῦτον ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζωντας αὐτὸν πιστὸν, καὶ δύω τρόπους. σία μὴν, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν τελειότητα ὁπὸ εἶχεν εἰς τὴν ἀρετὴν: καὶ ἀπὸ τοῦτο κάμῃ αὐτὸν προθυμότερον εἰς τὴν διακόμισιν τῆς ἐπιστολῆς, καὶ εἰς τὴν παραγγελθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Πέτρου ὑπηρεσίαν. Καὶ ἄλλον δὲ, διὰ νὰ κατασκήνῃ αὐτὸν αἰδέσιμον, καὶ σεβάσμιον εἰς τὸ νὰ δεξιωθῶν, καὶ νὰ θαυμοποιηθῶν αὐτὸν οἱ χριστιανοὶ φιλοφρόνως. ἀκόλουθον γὰρ ἦτον νὰ σοχαθῶν, ὅτι αὐτὸς εὑρέθη ἄξιος καὶ πιστὸς, ὥστε ὁποῦ νὰ διακονήσῃ εἰς τὰ βουλεύματα, καὶ σκοποὺς τοῦ μεγάλου Πέτρου, τοῦ Κορυφαίου

φαίε τῆ Ἀποςόλων, καὶ ἀκολέθως ἐκ τέτε νὰ παρακινηθᾶν, εἰς τὸ νὰ γράψεν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Ἀπόςολον ὅ,τι μυςικὸν, καὶ ἀπόρριτον εἶχον, διὰ τᾶ αὐτᾶ Σιλουανᾶ, χωρὶς κἀνενὰ φόβον, καὶ δισαγμόν. κἀνενὰς δὲ ἂς μὴ ἀμφιβάλῃ περὶ τᾶ Σιλουανᾶ τέτε, πόσον πισὸς, καὶ πόσον πρόθυμος ἦτον εἰς τὸ κήρυγμα τᾶ Εὐαγγελίε. διὰ τὶ καὶ ὁ μέγας Παῦλος γράφει περὶ αὐτᾶ πρὸς τὲς Θεσαλονικεῖς, καὶ συναριθμεῖ αὐτὸν μὲ τὸν ἑαυτόν τε „ Παῦλος, καὶ Σιλουανὸς, καὶ „ Τιμόθεος τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσαλονικέων. (β'. Θεσαλ. ά. 1.)

Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μακάριος ἔτος ἦτον πρόθυμος, καὶ χαριέσατος φίλος εἰς τὲς ἁγίες Ἀποςόλες: διὰ τέτο, ποτὲ μὲν, μὲ τὸν Κορυφαῖον Πέτρον συνδιείσκετο, καὶ παιδαίως ὑπηρέτει, ποτὲ δὲ, μὲ τὸν Ἀπόςολον Παῦλον, διακομίζων τὰς ἁγίας αὐτῶν ἐπιςολὰς εἰς τὲς Χριςιανὲς ἐκείνες ὁπᾶ τὸν ἔπεμπον, πρὸς καταρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τιμὴ ὠφέλειαν τῶν πισῶν. διὰ τέτο καὶ ἠξιώθη ὁ ἀοίδιμος νὰ συνθυμίζετε ἀπὸ τὲς δύω Κορυφαίες Ἀποςόλες, καὶ ἀκολέθως νὰ δοξάζεται διὰ τῆς συνθυμήσεως ταύτης, καὶ νὰ φημίζεται τὸ ὄνομάτε εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, ἕως τῆς συντελείας τᾶ αἰῶνος. λέγει δὲ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι δι' ὀλίγων ἔγραψεν εἰς αὐτές: ἢ διὰ τὶ ἀφῆκε τὲς βαρυτέρες πειρασμὲς τᾶ Διαβόλε, καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, τὲς ὁποίες προξενᾶσι κατὰ τῶν χριςιανῶν: ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, διὰ τὶ ἐσιώπησε τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἀγαθῶν, ὁπᾶ ἐχάιτσαν εἰς τὲς χριςιανὲς ἡ τᾶ Θεᾶ χρηςότης, καὶ ὀλίγοντι, καὶ ὅσον μίαν ραγίδα ἐξ αὐτῶν ἐφανέρωσε. προσθέττει δὲ, καὶ ὅτι μαρτυρεῖ, καὶ βεβαιόνοι διὰ τῆς ἐπιςολῆς τε ταύτης, ὅτι ἡ χάεις, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὶ διείσκονται τᾶ Θεᾶ, αὐτὴ εἶναι ἀληθὴς, καὶ χωρὶς κἀνενὰ ψεῦδος. διὰ νὰ πείσῃ αὐτὲς νὰ τὴν κρατῶν βεβαίως εἰς τὴν ψυχήτες, μέχει τέλες. ἡ μὲν γὰρ χάεις ἡ ἐν τῷ νόμῳ δεδομένη, ἦτον τύπος, καὶ σκιὰ τῆς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ χάειτος. ἡ δὲ τᾶ Εὐαγγελίε χάεις, εἶναι ἡ ἀλήθεια, καὶ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὑπὸ τῆς παλαιᾶς τυπέμενον χάειτος. „ χάειν γάρ φησιν ὁ Εὐαγγελιςὴς Ἰωάννης, ἀντὶ χάειτος ἐλάβομεν. (Ἰω. ά. 16.) ἤτοι ἀντὶ τῆς παλαιᾶς, τὴν νέαν.

13. „ Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μάρκος ὁ „ Υἱός με.

Τὴν Βαβυλῶνα ἐδῶ ἐνόησαν διαφόρως οἱ ἑρμηνευταί. ὁ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ Βαβυλῶνα ἐνοᾶσι τὴν παλαιὰν Ῥώμην: ὅπως αὐτὴν ἀλληγορικῶς ὀνομάσαντες, διὰ τὸ φανερὲς, καὶ ἔνδοξον τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον εἶχε πρότερον καὶ ἡ τῶν Ἀσυρίων μεγαλόπολις Βαβυλὼν, ἢ, ὡς ἄλλοι θέλεσι, καὶ διὰ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν δαιμονολατρείαν τῆς Ῥώμης: καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιςὴς Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐπαράσησε τὴν αὐτὴν Ῥώμην μὲ τὸ ὄνομα τῆς Βαβυλῶνος, εἰπὼν „ ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον τῶν „ Δαιμόνων. (Ἀποκ. ιή. 2.) καθὼς ἐνόησε τὸ ῥητὸν τέτο τῆς Ἀποκαλύψεως ὁ σοφώτατος Διδάσκαλος κύριος Εὐθύμιος ἐν τῷ περὶ Ἀνεξιθρησκείας Βιβλίῳ. (Σελ. ς'.) διὸ καὶ Συνεκλεκτὴν ἐνοᾶσιν οἱ ἀνωτέρω ἑρμηνευταὶ, τὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ Ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ ἱερὰς Μητροφάνης θέλει, ὅτι Βαβυλὼν ἐδῶ ἐννοεῖται ἡ κατὰ τὴν Αἴγυπτον κειμένη κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Μέμφιδος. καὶ Συνεκλεκτὴ θέλει αὐτὸς νὰ ἦναι ἡ Σύζυγος τᾶ Ἀποςόλε, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει συνεκλεκτὴν, διὰ τὶ ἦτον σύμφωνος μὲ τὸν Πέτρον εἰς τὴν τᾶ Χριςᾶ πίςιν, καὶ ἐκλεκτὴ εἰς τὰς ἀρετάς. διϊσχυρίζεται δὲ αὐτὸς, ὅτι νὰ ὀνομάζῃ ἅπω τὴν ὁμόζυγόντε, καὶ ὄχι ἄλλην γυναῖκα. διὰ τὶ αὖ ἄλλην ὠνόμαζεν, ἔφρεπε νὰ τὴν ὀνομάσῃ ἐκλεκτὴν, καὶ ὄχι συνεκλεκτήν· καὶ διὰ τί, τῷ τότε καιρῷ, ἦτον πολλαὶ γυναῖκες Θεοφιλεῖς αἱ πισεύσασαι εἰς τὸν Χριςὸν, καὶ ὅλαι ἦτεν συνεκλεκταί. ὅθεν αὖ μίαν ὠνόμαζεν ἐξ αὐτῶν, ἄδηλον ἦτον ποίαν ὠνόμαζε συνεκλεκτὴν, χριςικῶς ἄλων Συνεκλεκτῶν ὀνομαζομένων. λοιπὸν διὰ τὸ ὀνόματος τῆς Συνεκλεκτῆς, τὴν ἐδικήτε Σύζυγον ὀνομάζει ὁ Κορυφαῖος: ἡ ὁποία τότε διείσκετο εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Βαβυλῶνα, πόλιν ὄσαν μεγάλην, καὶ θεμωνὴ, καὶ διὰ τέτο σέλλει πρὸς τὲς ἐν τῇ Διασπορᾷ ἐξ Ἰουδαίων χριςιανὲς, τὸν ἀπὸ μέρες της ἀσπασμόν.

Βεβαιοῖ δὲ, λέγει, τέτο καὶ ὁ λόγος ὁπᾶ ἀκολέθως ἐπιφέρει ὁ Κορυφαῖος, λέγων „ Καὶ Μάρκος ὁ Υἱός με. τὸ γὰρ ἐμᾶ τέτο, λέγει, ἀπὸ κοινᾶ λαμβάνεται, τόσον τῆς Συνεκλεκτῆς, ὅσον καὶ τᾶ Μάρκε. ἤτοι ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι Συνεκλεκτή με, καὶ Μάρκος ὁ Υἱός με. δείχνει δὲ μὲ τὸ εἰδικόν τε παράδειγμα ὁ Ἀπόςολος, ὅτι δὲν εἶναι κἀνενὰ ἄτοπον, τὸ νὰ ἔχῃ ὁ χριςιανὸς γυναῖκα νόμιμον. ἀλλὰ καὶ ἐὰν θετέον, πρὸ τᾶ νὰ πισεύσῃ εἰς τὸν Χριςὸν εἶχε γυναῖκα, ὕςερον δὲ ἐπίςευσε, δὲν εἶναι ἄτοπον νὰ ἔχῃ αὐτὴν καὶ μὲ τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν, συνεργὸν, καὶ συμβοηθὸν, εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τᾶ Εὐαγγελίε. Μάρκον δὲ ὀνομά-

νομάζει ἐδῶ τὸν Εὐαγγελιςὴν. τὸν ὁποῖον λέγει Υἱὸν αὐτῆ: δηλαδὴ κατὰ Πνεῦμα. διὰ τὶ ἐχρημάτισε μαθητὴς αὐτῆ γνήσιος. (1) καὶ διὰ τὶ ὁ Πέτρος ἐπέτρεψεν αὐτὸν νὰ ὑπάγη εἰς Αἴγυπτον, καὶ νὰ γράψη τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκυμήνιον, καὶ Μητροφάνη. ἄλλοι δὲ θέλουσι νὰ ὀνομάζη ἐδῶ Βαβυλῶνα ὁ Κορυφαῖος τὴν τῶν Ἀσσυρίων Μητρόπολιν, τὴν Χαλδαίαν καὶ πρὸς τὸν Εὐφράτην διέρχομένην ποταμόν: καὶ ὅτι νὰ ἐπῆγε ὁ Κορυφαῖος καὶ ἕως εἰς τὴν Βαβυλῶνα ταύτην ὑπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπειδὴ γὰρ διέκειντο ἐκεῖ πολλοὶ Ἰουδαῖοι, ὁ δὲ Πέτρος ἔλαβεν ἐξαιρέτως τὴν ἀποστολὴν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Διασπορᾷ Ἰουδαίους, ἀκόλουθον καὶ πιθανὸν εἶναι, ὅτι καὶ εἰς ἐκείνους ἐδιάβη, καὶ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον. ἢ ἔπεμψε κάνενα μαθητὴν εἰς αὐτοὺς, ἂν δὲν ἤθελεν ὑπάγη αὐτοπροσώπως ὁ ἴδιος: καθὼς ἔπεμψε καὶ τὸν Μάρκον εἰς τὴν Αἴγυπτον. (2) λέγει δὲ ὁ ῥηθεὶς κῦρ Εὐθύμιος, πῶς εἶναι πιθανώτερον, ὅτι Βαβυλῶνα ἐδῶ ὀνομάζει, ἢ τὴν ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ, ἢ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ὄχι τὴν Ῥώμην. καὶ ὑπὸ ἐκεῖ νὰ γράφη τὴν ὑποκειμένην ταύτην. ἐπειδὴ καθὼς οἱ ἀκριβολογοῦντες τοὺς χρόνους λέγουσι, δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ διέρθῃ εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Πέτρος, ὅταν ἔγραφε τὴν ὑποκειμένην ταύτην. καὶ διὰ τὶ δὲν φρέπει εὔκολα νὰ ἀνατρέχῃ τινὰς εἰς ἀλλιγορίας, ὅταν δὲν ἀκολουθῇ κάνενα ἄτοπον, ἐὰν δεχθῶμεν τὸ ὄνομα τῆς Βαβυλῶνος κατὰ τὴν κυρίαν του σημασίαν.

14. „ Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶ-
„ σι τοῖς ἐν Χριςῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

ΜΕ' τὰ τελευταῖα ταῦτα λόγια εὐαγγέλλει εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὁ Ἀπόστολος, νὰ χαιρετοῦν σῶας τὸν ἄλλον, καὶ νὰ φιλοῦνται μὲ φίλημα ἀγάπης, καὶ ὁμοψυχίας. καὶ τοῦτο ποιεῖ πολλὰ συμφερόντως. διὰ τὶ, ἀνίσως οἱ μακρὰν διεσκόμβοι χριστιανοὶ, χαιρετοῦν τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς, καὶ φιλοῦσιν αὐτοὺς μὲ τὰς νοερὰς ἐνεργείας, καὶ κινήσεις τῆς καρδίας των, ὡς ἀδελφοὺς αὐτῶν ὄντας διὰ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ βαπτίσματος: πολλῷ μᾶλλον πρέπει νὰ χαιρετοῦνται μὲ φιλικοὺς χαιρετισμοὺς, καὶ νὰ φιλοῦνται μὲ φίλημα ἀγάπης ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοὶ, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς σῶα τόπον: ὄχι δὲ νὰ φιλοῦνται μόνον, κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον, νὰ ἔχουν δὲ μέσα εἰς τὴν καρδίαν των ἔχθραν τινα, καὶ μνησικακίαν. ἀλλὰ νὰ φιλοῦνται μὲ ἀγάπην καθαρὰν, καὶ τελείαν. τοῦτο γὰρ αἰνιγματωδῶς φανερόνει μὲ τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος. ἐπειδὴ εἶναι καὶ φίλημα ὕποπτον, καὶ γεμάτον ὑπὸ μνησικακίαν. καθὼς ἦτον τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, μὲ τὸ ὁποῖον παρέδωκε τὸν Κύριον. καὶ τὸ φίλημα τοῦ Γιωάβ, μὲ τὸ ὁποῖον φιλήσας τὸν Ἀμεσσαΐ, ἐφόνευσεν αὐτὸν „ εἶπε γὰρ φησὶν Γιωάβ, πρὸς Ἀμεσσαΐ. εἰ ὑγιαίνεις „ σὺ ἀδελφέ; καὶ ἐκράτησεν ἡ χεὶρ ἡ δεξιὰ Γιωάβ τοῦ πώγωνος Ἀμεσσαΐ τοῦ καταφιλῆσαι αὐτὸν, „ καὶ Ἀμεσσαὶ οὐκ ἐφυλάξατο τὴν μάχαιραν τὴν ἐν τῇ χειρὶ Γιωάβ, καὶ ἔπαισεν αὐτὸν ἐν αὐ- „ τῇ Γιωάβ εἰς τὴν φόαν, καὶ ἐξεχύθη ἡ κοιλία αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. (β'. Βασιλ. κ'. 9.) εἶναι δὲ καὶ φίλημα αἰσχρὸν, τὸ ὁποῖον γίνεται μὲ ἔρωτα σαρκικὸν, καὶ ὄχι μὲ ἀγάπην πνευματικήν. ὅμοιον δὲ εἶναι τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Πέτρος, μὲ τὸ ἅγιον φίλημα ὁποῦ γράφει ὁ Παῦλος „ ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. (ά. Κορ. ις'. 20.) ἐκεῖνο γὰρ εἶναι φίλημα ἅγιον: ἤγουν ἀφιερωμένον τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτο εἶναι φίλημα τῆς ὄντως, καὶ κατὰ Θεὸν ἀγάπης.

Ἔπειτα εὔχεται νὰ ἦναι εἰρήνη εἰς ὅλους, ὄχι ὅμως κατὰ ἄνθρωπον εἰρήνη, ἀλλ' ἐν Χριςῷ Ἰησοῦ. ἤγουν εὔχεται νὰ ἔχουν οἱ χριστιανοὶ εἰρήνην τὴν κατὰ Χριςὸν, ἣν ὁ Χριςὸς πρὸ τοῦ πάθος ἀπερχόμενος, ἀφῆκεν ὡς κληρονομίαν εἰς τοὺς μαθητάς του, καὶ πάντας τοὺς μέλλοντας πιςεύειν εἰς αὐτὸν, λέγων. „ εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. οὐ καθὼς ὁ „ Κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. (Ἰω. ιδ'. 27.) ἐπειδὴ δὲν φρέπει νὰ ἔχουν οἱ χριστιανοὶ εἰρήνην ἀναμεταξύτων, δηλ. νὰ κακοποιήσουν τινὰ, ἢ δηλ. κάνενα ἄλλο πάθος: ἀλλὰ δηλ. μόνην τὴν Θεὸν ἀγάπην. βλέπε δὲ, ὅτι τὴν εἰρήνην ὁποῦ εἶπεν ὁ Κορυφαῖος νὰ πληθυνθῇ εἰς τοὺς

(1) Μερικοὶ δὲ ἐτόλμησαν, λέγει ὁ Θεοφύλακτος, καὶ ὁ Οἰκυμένιος, νὰ εἰποῦν πῶς ὁ θεῖος Μάρκος ἦτος, ἦναι καὶ σάρκα Υἱὸς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, εἰκάζουσι δὲ τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ ἱερὸς Λουκᾶς εἰς τὰς Πράξεις, ὅτι ὁ Πέτρος ἀφ' οὗ δὶ Ἀγγέλου ἠλευθερώθη ἀπὸ τὴν φυλακὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἡρῴδης τὸν ἔβαλεν, ἐπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν Μαρίας τῆς μητρὸς Γιωάννου, τοῦ ἐπικληθέντος Μάρκου. καὶ λέγουσιν, ὅτι ἡ οἰκία αὕτη ἦτον τοῦ Πέτρου, καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Μάρκου, ἦτον Συζυγός του. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πέτρος ὡς εἰς ἐδικόν του σπίτιον, καταφυγεν εἰς αὐτό. (Πράξ. ιβ'. 12.)

(2) Ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸ περὶ Ἀνεξιθρησκείας Βιβλίον. σέλ. ς'.)

τὰς χειρίανὰς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς, αὐτῷ τῷ ἰδίαν εἰρήνην βάλλει καὶ εἰς τὸ τέλος ἐδῶ, ὡσὰν σφραγῖδα τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς, ἵνα νὰ δείξῃ πῶς εἶναι γνησία ἐπιστολή τε. ἐπειδὴ καὶ φέρει ἀρχὴν, καὶ τέλος τῆς τὸ σημεῖον τῆς μαθητῆς τῦ εἰρηνάρχε Χριστῦ: δηλαδὴ τὴν ἐξ ἀγάπης εἰρήνην. ἥτις εἶναι ὁ ἀρραγὴς σύνδεσμος, ὁπῦ παντοχόθεν τραβίζει, καὶ συσφίγγει ὅλους τὰς χειρίανὰς εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλας ἀγάπην.

Ἄμποτε δὲ ἡ κατὰ Θεὸν εἰρήνη αὕτη, νὰ ἦναι καὶ μὲ ἡμᾶς τὰς ἀναγινώσκοντας, καὶ ἀκόυοντας τὴν ἑρμηνείαν τῆς παρούσης Ἐπιστολῆς: ἵνα ἔχωμεν εἰρήνην τειχῶς, πρῶτον μὲν, μὲ τὸν Θεὸν, φυλάττοντες ὅλας τε τὰς θείας ἐντολὰς, καὶ μηδαμῶς ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τῦ συνειδότος, διὰ παράβασιν κἀμμιᾶς τοῦ ἐντολῆς. δεύτερον νὰ ἔχωμεν εἰρήνην πρὸς τὰς ἀδελφάς μας, χωρὶς νὰ προξενῶμεν κἀνενὰ σκάνδαλον εἰς αὐτὰς κακῦ, εἴτε μὲ ἔργον, εἴτε μὲ λόγον, εἴτε μὲ σχῆμα, καὶ κίνημα. καὶ τρίτον νὰ ἔχωμεν εἰρήνην καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν μας, μὴ παραττόμενοι ὑπὸ τὰ πάθη, καὶ ὑπὸ τὰς πονηρὰς, καὶ αἰσχρὰς, καὶ βλασφήμους λογισμὰς, ἀλλ' ἔχοντες γαλήνην εἰς τὴν καρδίαν μας. Καὶ ὕπω μὲ τὰ τρία ταῦτα εἴδη τῆς εἰρήνης, νὰ διαρεσήσωμεν τῇ ἁγίᾳ, καὶ ζωοποιῷ Τριάδι, τῇ τῆς ἀληθῦς εἰρήνης αἰτίᾳ, καὶ ἧς ἡ εἰρήνη ὑπερέχυσά δξι πᾶντα νῦν, καὶ δόξαν, καὶ τὸν Μακάριον Παῦλον, ἐν Χριστῷ Ἰησῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, τῷ διαγγελισαμένῳ εἰρήνην τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγὺς, καὶ εἰρηνοποιήσαντι τὰ πάντα διὰ τῦ αἵματος τῦ σαυρῦ αὐτῦ. ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἐγράφη ἡ παρῦσα πρώτη τῦ Κορυφαίυ Πέτρυ Ἐπιστολὴ, διὰ Σιλυανῦ, ἀπὸ Βαβυλῶνος τῆς ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ τῆς ἐν Ἀσυρίᾳ καμένης.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ,

Κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Καὶ ταύτῃ τῇ δευτέραν ἐπιστολὴν ἐπιστέλλει ὁ Κορυφαῖος Πέτρος εἰς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας χριστιανούς. εἶναι δὲ αὕτη μία ἀνάμνησις τῆς πρώτης. ἐπειδὴ γὰρ ἤξιωσεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὀλίγωρα ἔχει νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ σῶμα διὰ τὸ μαρτύριον: τότε χάριν ἐσπούδασε νὰ ἀναμνήσῃ ὅλους ἐκείνους ὁποῦ ἤκουσαν τὴν πρωτέραν διδασκαλίαν του. Πρῶτον λοιπὸν ἐξηγεῖ τὰ περὶ πίστεως, ἀποδείχνωντας ὅτι ἡ πίστις διαγγελίσθη ἀπὸ τοὺς Προφήτας, καὶ ὅτι αἱ περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητεῖαι δὲν ἐλαλήθησαν παρὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Δεύτερον παραγγέλλει νὰ μὴ προσέχουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τοὺς ἀπατοῦν. διὰ τί μέλλει νὰ γένῃ ἀπώλεια αὐτῶν: καθὼς ἔγινε καὶ τῶν παραβαντῶν Ἀγγέλων: ἤτοι τῶν δαιμόνων. Τρίτον προλέγει, ὅτι θέλουν ἔλθειν ἡμέραι, εἰς τὰς ὁποίας μέλλουν νὰ διαπαίζωνται ἐμπαῖκται, καὶ νὰ λέγουν: ὅτι ματαίως λέγεται ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς πῶς ἔχει νὰ γένῃ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου. ἐπειδὴ πάντοτε λέγεται, καὶ ἀπόμεινε δὲν ἔγινε. Παραγγέλλει δὲ πρὸς τούτοις νὰ ἀπέχουν μακρὰν ἀπὸ τοὺς τοιούτους θεομπαίκτας. Τέταρτον παραγγέλλει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ μὴν ἀκηδιάσουν καὶ λυπῶνται, διὰ τί ὁ Κύριος δὲν ἔρχεται ὀλίγωρα. ἐπειδὴ ὅλος ὁ χρόνος τῆς παρούσης ζωῆς δὲν εἶναι τίποτε ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν. καὶ ἐπειδὴ μία ἡμέρα λογίζεται ὡσὰν χίλιοι χρόνοι, καὶ ἀντιστρόφως οἱ χίλιοι χρόνοι λογίζονται ὡσὰν μία ἡμέρα. Πέμπτον πληροφορεῖ τοὺς χριστιανοὺς, ὅτι ὀλίγωρα ἔχει νὰ γένῃ ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου. ὅθεν καὶ τοὺς παραγγέλλει νὰ εἶναι ἕτοιμοι ὅλοι εἰς τὴν ἡμέραν ταύτην μὲ ἔργα ἀγαθά. Ἔπειτον παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ στέργουν καὶ νὰ ἀποδέχωνται ὡς καλὰ καὶ ὀρθά, ὅσα γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὰς ἐπιστολάς του, καὶ νὰ μὴ προσέχουν εἰς ἐκείνους ὁποῦ τὰς παραβάλλουν καὶ τὰς κατηγοροῦν. ἐπειδὴ οἱ κατηγοροῦντες αὐτὰς, κατηγοροῦσι καὶ ὅλας τὰς θείας Γραφάς. Ἕβδομον δὲ καὶ τελευταῖον, διδάξας αὐτοὺς νὰ προγινώ-

σκιαν τὰ φράγματα, καὶ νὰ μὴ ἐκπίπτων ἀπὸ τὸν σκοπὸν καὶ τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τελειόνοι τῷ ὀπισθῷ. Σημείωσαι ὅτι ἡ ὀπισθὴ αὕτη τῶ Κορυφαίῳ, ἐγράφη εἰκοσιτέσσαρας χρόνας μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τῶ Κυρίῳ, κατὰ τὸν Μελέτιον Τόμ. ά. σελ. 42. τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ

ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ

ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

1. „ Συμεὼν (1) Πέτρος δῦλος καὶ Ἀπόστολος Ἰησῦ Χριστῦ.

Τὸ ὄνομα Σίμων εἶναι ὑποκοριστικὸν τῦ Συμεών: καθὼς εἶναι καὶ τὸ Μητρᾶς τῦ Μητροδώρυ, καὶ τὸ Μιωᾶς τῦ Μιωσοδώρυ: καὶ τὸ Θεοδᾶς τῦ Θεοδοσίυ, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκυμένιον. σῶα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι νὰ εἰπῇς Συμεών, καὶ νὰ εἰπῇς Σίμων. ἀπὸ δὲ τῦ Συμεών, κατὰ συγκοπὴν ἔγινε Σίμων, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πρῶτον ὄνομα τῦ Κορυφαίυ Πέτρυ. εἰς μὲν τὴν πρωτέραν λοιπὸν ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ Κορυφαῖος μόνον τὸ ὄνομα ὁπῦ τὸν ὠνόμασεν ὁ Κύριος: ἤτοι τὸ, Πέτρος, διὰ τὰς αἰτίας ὁπῦ εἴπομεν ἐκεῖ, καὶ δὲν νὰ βάλῃ τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὡσὰν σῶα θεμέλιον εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῦ λόγων ὁπῦ ἔμελλε νὰ εἰπῇ, καὶ ἐπὰ τὰτα νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον τῦ Κυρίυ ὁπῦ εἶπε πρὸς αὐτὸν „ σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδο- „ μήσω μυ τὴν ἐκκλησίαν. (Ματθ. ις'. 18.) ἐδῶ δὲ εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν, ἔβαλε πρότερον τὸ ὄνομα ὁπῦ ὠνομάζετο πρὸ τῦ γονέων τυ. Διὰ τί δὲ, ἐκεῖ μὲν εἰς τὴν πρωτέραν Ἐπιστολὴν ἔβαλε τὸ ὄνομα, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος τὸν ὠνόμασεν ὕστερον, ἐδῶ δὲ εἰς τὴν δευτέραν, ἔβαλε τὸ πρότερόν τυ ὄνομα; ἡ λύσις εἶναι αὕτη κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη: διὰ νὰ δείξῃ μὲ τᾶτο ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ἐκεῖνο ὁπῦ ἤτον φύσει πρῶτον: ἤτοι τὸ Συμεὼν καὶ Σίμων, ἔγινεν ἔσχατον. καὶ ἐκεῖνο ὁπῦ ἠκολούθησεν ἔσχατον, ἔγινε πρῶτον: ἤγουν τὸ, Πέτρος. καὶ τὸ λόγιον τῦ Κυρίυ τὸ λέγον „ πολλοὶ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. (Ματθ. ιθ'. 30.) τόσον διὰ τὴν μεγαλυτέραν προθυμίαν ὁπῦ ἔδειξαν οἱ „ ὕστερον ἐλθόντες καὶ δουλεύσαντες εἰς τὸν ἀμπελῶνα, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀξιοπιστίαν τῦ Κυρίυ, τῦ διορίζοντος εἰς αὐτὰς τὸν μισθὸν, καὶ εἰ- „ πόντος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτῦ „ δὸς αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώ- „ των. (Ματθ. κ'. 8.) διὰ τί δὲ λέγει ὁ Κορυφαῖος τὸν ἑαυτόν τυ δῦλον καὶ Ἀπόστολον Χριστῦ, ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὰς προλαβούσας δύω ἐπιστολὰς, τῦ Ἰακώβυ, καὶ τῦ Πέτρυ. ὅθεν καὶ ἀναγνωθῆναι δὲν τὰτων ἐκεῖ.

„ Τοῖς ἰσότιμον λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσυνῇ τῦ Θεῦ ἡμῶν, καὶ Σω- „ τῆρος Ἰησῦ Χριστῦ.

Εὐθὺς ἀπὸ τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς (λέγει ὁ Θεοφύλακτος καὶ Οἰκυμένιος) σπεύδει τὰ φρονήματα τῶν χριστιανῶν ὁ Κορυφαῖος, εἰς τὸ νὰ ἔχυν καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἴσην τιμὴν μὲ τὰς Ἀποστόλυς εἰς τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ. ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁπῦ εἶναι ἰσότιμοι εἰς σῶα πρᾶγμα, αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι καπώτεροι σῶας ἀπὸ τὸν ἄλλον κατ' ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα. καλὰ δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὅλοι ὁμῦ καὶ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τῦ Ἀποστόλων ἀκόλυθοι χριστιανοὶ, εἶναι ἰσότιμοι κατὰ τὴν πίστιν. ἐπειδὴ, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Μητροφάνης, ὅλοι ὁμῦ ἠξιώ-

θησαν

(1) Παρὰ τῷ Οἰκυμενίῳ καὶ ἱερῷ Μητροφάνει, Σίμων γράφεται.

θησαν νὰ λάβωσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, καὶ τῷ ὁποίαν δὲν διαφέρει τίποτε ὁ Ἰουδαῖος ἀπὸ τὸν Ἕλληνα, τὸ ἄρσεν ἀπὸ τὸ θῆλυ, οὐδὲ ὁ ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν δοῦλον: καθὼς γράφει ὁ Παῦλος. λέγει γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὅτι „ ὅσοι ἔλαβον αὐτὸν (τὸν Χρι„ στὸν διὰ τῆς πίστεως) ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα „ αὐτοῦ. οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ „ ἐγεννήθησαν. (Ἰωάνν. ά. 12.) καὶ πρεπόντως ὅλοι οἱ πνευματικῶς γεννηθέντες δὲν διαφέρουσι. διὰ τί ἐκεῖνοι μὲν ὅπου κατὰ σάρκα γεννῶνται, διαφέρουν ἀναμεταξύ των κατὰ τὸ μορφὴ τοῦ προσώπου, καὶ μέγεθος τοῦ σώματος, καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ὑποσατικὰ ἰδιώματα. ἐπειδὴ καὶ οἱ γεννήσαντες αὐτοὺς γονεῖς εἶναι πολλοὶ, καὶ διαφέρουσι καὶ ταῦτα ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. οἱ δὲ χρισιανοὶ, ἐπειδὴ ἀπὸ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Πατέρα γεννῶνται, τὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Μητέρα τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μήτραν, τὴν ἁγίαν Κολυμβήθραν: διὰ τοῦτο ὅλοι ὁμοῦ ἔχουν ἕνα εἶδος, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λαμβάνουν μορφήν. διὰ τοῦτο λέγει ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ, πῶς οἱ χρισιανοὶ ὅλοι εἶναι ἰσότιμοι μὲ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τὴν πίστιν. ἤγουν ἔλαβον παρὰ Θεοῦ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τιμήν, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν ἔχουν πρὸς τὸν Θεόν. λέγει δὲ τοῦτο, ὄχι διὰ τί ἡ πίστις δὲν λαμβάνει αὔξησιν ἢ ὀλιγόσδοσιν. ἐπειδὴ αὐξάνει μὲν αὔτη καὶ μεγαλώνεται ἀπὸ τοὺς ἐναρέτους, καὶ τελείους καὶ ὑψηλὴν πολιτείαν ἔχοντας χρισιανούς. ὀλιγοσδοῦσι δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ σμικρύνεται ἀπὸ τοὺς ὀλιγοπίστους χρισιανοὺς, τοὺς ἔχοντας φρόνημα γήϊνον καὶ χθαμαλόν. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν ἑκατοντάρχην „ ἀμὴν „ λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. (Ματθ. ή. 10.) καὶ πρὸς τὴν Χαναναίαν εἶπεν „ ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. (Ματθ. ιέ. 28.) καὶ πρὸς τὸν ἴδιον δὲ τοῦτον Πέτρον εἶπεν, ὅταν ἐφοβήθη περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης „ ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; (Ματθ. ιδ'. 31.) καὶ πρὸς ὅλους δὲ τοὺς Ἀποστόλους εἶπε „ τί δειλοὶ ἐστε ὀλιγόπιστοι; (Ματθ. ή. 26.) μὲ τὰ λόγια γὰρ ταῦτα δείχνει ὁ Κύριος, πῶς εἶναι πίστις μεγάλη καὶ μικρά. ὁ δὲ Κορυφαῖος εἶπε πῶς εἶναι ἡ πίστις ἰσότιμος, πρῶτον καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη, καὶ ὄχι κατὰ τὰ ὑποκείμενα ὅπου τὴν ἔχουν. καὶ δεύτερον, διὰ τί εἶναι ἰσότιμος εἰς ἐκείνους ὅπου μὲ τὴν ἴσην θέλησιν καὶ προθυμίαν τῆς ψυχῆς τὴν κρατοῦν, καὶ τὴν ἐναγκαλίζονται μὲ ὅλην τὴν διάθεσιν καὶ τὴν ἀγαπητικὴν δύναμιν τῆς καρδίας των. παρηγορεῖ λοιπὸν ὁ Κορυφαῖος μὲ τὰ λόγια ταῦτα τοὺς χρισιανοὺς, ὅτι καθὼς εἶναι ἰσότιμοι μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν πίστιν, ἔτζι θέλουν γένει καὶ ὅμοιοι εἰς τὴν δόξαν, ἀϊσως καὶ ἀγαπήσουν τὸν Χριστὸν μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς πίστεως, ὅπου καὶ αὐτὸς τὸν ἠγάπησε. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀκολούθως εἶπεν „ ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς χρισιανοὺς ὁ Κορυφαῖος, ἐκεῖνο ὅπου εἶπε καὶ πρὸς τὸν Κορνήλιον „ οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἐν παντὶ Ἔθνει ὁ φοβού„ μενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. (Πράξ. ί. 34.) ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἴσας θελήσεις καὶ γνώμας τῶν ἀνθρώπων, ἔτζι δίδει ἴσας καὶ τὰς ἀμοιβὰς εἰς αὐτούς.

2. „ Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ, καὶ „ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Ἕως ἐδῶ εἶναι ὅλον χαιρετισμός. ἐδῶ γὰρ ἀποδίδονται τὰ αὖθις εἰρημένα. ἤτοι ἐγὼ Συμεὼν Πέτρος δοῦλος καὶ Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγω εἰς ἐσᾶς τοὺς ἔχοντας ἰσότιμον πίστιν. τί λέγω; χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. αὐτὶ τοῦ σᾶς χαιρετῶ, ὡς προερμηνεύσαμεν εἰς τὰς ἄλλας ἐπιστολάς. βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι ἐκεῖνον τὸν ἴδιον χαιρετισμὸν ὅπου εἶπεν εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν ὁ Κορυφαῖος, αὐτὸν γράφει καὶ ἐδῶ: καὶ παντοιοτρόπως τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εἰρήνην κηρύττει. ἐπειδὴ καὶ χάρις καὶ δωρεὰ ἐσώθημεν τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐπειδὴ ἡ εἰρήνη εἶναι ἡ κληρονομία ὅπου ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως εἶπεν „ εἰρήνην „ ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. (Ἰωάνν. ιδ'. 27.) καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν λέγων „ εἰρήνη ὑμῖν. (Ἰωάνν. κ'. 19.) Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐκκλησία ὅλη εὔχεται νὰ μᾶς δοθῇ Ἄγγελος εἰρήνης. καὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ἀρχιερεὺς ἐκφωνεῖ συχνάκις καὶ λέγει εἰς τὸν λαὸν „ εἰρήνη πᾶσι. διότι κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοφύλακτον, ἡ εἰρήνη εἶναι μήτηρ τῶν ἀγαθῶν. διὸ καὶ ὁ Κύριος παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ λέγουν πρῶτον τὴν εἰρήνην, ὅταν ἐμβαίνουν εἰς κάθε οἰκίαν „ εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε. εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. (Λουκ. ί. 5.) εὔχεται λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος νὰ πληθυνθῇ εἰς τοὺς χρισιανοὺς ἡ ἄνωθεν τοῦ Θεοῦ χάρις, καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πρὸς ἀλλήλους εἰρήνη: ἤτοι διὰ μέσου τῶν δύω αὐτῶν, διαφυλάξων εἰς τὴν κατ-

καρδίαν τας, τόσον τῳ γνῶσιν τῆ ὑψηλῶν καὶ μεγάλων δογμάτων τῆς πίστεως ὁπῦ προέγραψεν εἰς αὐτὰς, καὶ τῆ περὶ τῆς καθολικῆς ἀρετῆς διδαγμάτων, ὅσον καὶ ἐκείνων ὁπῦ μέλλει νὰ τὰς διδάξῃ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ, χωρὶς κάμμίαν φιλονεικίαν καὶ λογομαχίαν. ἐπειδὴ χωρὶς χάριν καὶ εἰρήνην τῦ Θεῦ, δὲν ἠμπορῶν νὰ χωρέσουν καὶ νὰ διαφυλάξουν ὁλόκληρον τῳ γνῶσιν τῆ τοιούτων μυστηρίων. προσθέτει δὲ καὶ ὅτι νὰ πληθυνθῇ εἰς αὐτὰς ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη ἐν τῇ ἐπιγνώσει τῦ Θεῦ, καὶ τῦ Χριστῦ: ἤγουν διὰ νὰ μένουν πάντοτε εἰς τῳ ἐπίγνωσιν καὶ ἀγάπην τῦ Θεῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τῦ μονογενῦς αὐτῦ Υἱῦ.

3. „ Ὡς παῦτα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐ-
„ σέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῦ καλέσαντος ἡ-
„ μᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς.

Διὰ τῦτο, λέγει, σᾶς εἶπον χριστιανοὶ, νὰ μένετε εἰς τὴν ἐπίγνωσιν καὶ ἀγάπην τῦ Θεῦ, καὶ τῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστῦ: ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς ἐπιγνώσεως ταύτης τῆς παρ' ἡμῶν προσφερομένης εἰς τὸν Θεὸν, χαρίζονται εἰς ἡμᾶς παρὰ τῆς δυνάμεως τῦ Θεῦ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, τόσον τὰ πρὸς τὴν τῦ σώματος ζωὴν καὶ σωτηρίαν χρειαζόμενα, ὅσον καὶ τὰ πρὸς τὴν εὐσέβειαν καὶ πίστιν χρησιμεύοντα χαρίσματα τῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ διὰ νὰ εἰπῶ μὲ συντομίαν, παρὰ τῆς δυνάμεως τῦ Θεῦ χαρίζονται εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τὰ αἰώνια τῆς μελλούσης. ὄχι ὅμως ἁπλῶς χαρίζονται χωρὶς νὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς κάνενα καλὸν ἔργον: ἀλλὰ ἀφ' ὧν καὶ ἡμεῖς δείξωμεν τὴν ἐδικήν μας προαίρεσιν, καὶ κάμωμεν ἐκεῖνο ὁπῦ δυνάμεθα. τῦτο δὲ εἶναι, ἡ ἐπίγνωσις καὶ ἀγάπη ὁπῦ πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἡ ὑπακοὴ, τὴν ὁποίαν χρεωστοῦμεν νὰ δείχνωμεν εἰς τὰς ἐντολάς τε. αὐτὸς γὰρ μᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἐδικήν τε φιλίαν καὶ οἰκειότητα διὰ μέσου τῆς δόξης καὶ ἀρετῆς: ἤτοι διὰ τῆ ἐνδόξων καὶ λαμπρῶν ἀρετῆ: ταυτὸν εἰπεῖν, μᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐργαζώμεθα τὰς ἀρετὰς, καὶ νὰ ἔχωμεν βίον λάμποντα καὶ δεδοξασμένον μὲ τὰ ἔργα τῦ φωτός. ἴσως δὲ καὶ λέγει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ Κύριος μᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἐπίγνωσίν τε, μὲ τὰ ἔνδοξα θαύματα ὁπῦ ἔκαμε, καὶ μὲ τὴν ἀναμάρτητον καὶ γέμουσαν ἀρετῶν πολιτείαν ὁπῦ ἔδειξεν εἰς τὸν Κόσμον, ἢ καὶ μὲ τὰς ἐνδόξους καὶ θεοπρεπεῖς αὐτῦ τελειότητας. ἀρετὴ δὲ καὶ δόξα καὶ μεγαλειότης λέγονται τῦ Θεῦ, αἱ φυσικαὶ αὐτῦ καὶ ὑσιώδεις τελειότητες, αἵτινες καὶ θεῖα προσόντα ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς Θεολόγους. ὅθεν ὁ μὲν Ἡσαΐας ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος λέγει „ τὴν δόξαν με (ἤτοι τὴν θεότητά με καὶ τὰ ἔνδοξά μου „ καὶ θεοπρεπῆ προσόντα) ἑτέρῳ οὐ δώσω. (Ἡσ. μή. 11.) καὶ πάλιν καθαρώτερον καὶ τὰ δύο συναφῆ λέγει „ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς, τῦτό μου ἔστι τὸ ὄνομα. τὴν δόξαν με ἑτέρῳ οὐ δώσω, „ οὐδὲ τὰς ἀρετάς με τοῖς γλυπτοῖς. (Ἡσ. μβ'. 8.) ἀπὸ τὸ ὁποῖον τῦτο ῥητὸν νομίζω νὰ ἐδανείσθη ὁ Κορυφαῖος τῦτο ὁπῦ εἶπεν. ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο μέρος ὁ προφήτης Δαβὶδ λέγει πρὸν τὸν Θεὸν „ ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σε ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. (ψαλμ. ή. 1.) τουτέστιν, ἡ ἐν „ τοῖς κτίσμασι καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῦ προβεβλημένοις καὶ διοικουμένοις μεγαλειότης, καθὼς τὸν θεολόγον „ Γρηγόριον. (λόγ. β'. περὶ Θεολογίας.)

4. „ Δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται.

Δι' ὧν, ποίων; ἢ διὰ τῶν προαιρετικῶν τῶν ἀνθρώπων ἀρετῶν καὶ κατορθωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐννοήσαμεν πῶς δηλοῖ καθὼς πρώτην ἐκδοχὴν, τὸ, διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς. ἢ διὰ τῆ τῦ Θεῦ, καὶ τῦ Ἰησῦ Χριστῦ ἐνδόξων θαυμάτων καὶ τελειοτήτων. καὶ εἰς τὰ δύο γὰρ ἁρμόζει, τὸ, δι' ὧν τῦτο. διὰ τύπων, λέγει, τῆ δύο, καὶ διὰ τῆς εἰλικρινῦς ἡμῶν πίστεως καὶ ἀρετῆς, καὶ διὰ τῆς τοῦ Θεῦ ἐνδόξου δυνάμεως, καὶ τῆ ἐνεργηθέντων θαυμάτων, ὄχι μόνον ἐχαρίσθησαν εἰς ἡμᾶς τὰς χριστιανὰς αἱ τίμιαι καὶ μεγαλόπρεπαι ἐπαγγελίαι καὶ ὑποσχέσεις τῦ Θεῦ, περὶ τῆ μελλόντων οὐρανίων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπιστώθησαν πῶς εἶναι βέβαιαι καὶ ἀληθιναί. ὅθεν καὶ ἀκολούθως λέγει.

„ Ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς
„ ἐν Κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς.

Μὲ τὰς ἀνωτέρω, λέγει, θείας ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις ἀναπτερώμενοι οἱ χριστιανοὶ, καὶ

καὶ ἀπὸ τὴν γῆν ὑψόμενοι, καὶ πρὸς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα ἔχοντες, ἀσυδάζουσι νὰ ζήσουν μὲ κάθε ἁγιωσύνην καὶ ἀπάθειαν, καὶ θεωρυμίαν, μισοῦντες τὰς ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ φθειρομένας ἐπιθυμίας: καθὼς καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „ οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. (Γαλ. ε. 24.) οἱ τοιαύτην λοιπὸν θεοτερπῆ καὶ θεάρεστον πολιτείαν μεταχειριζόμενοι χριστιανοὶ, λαμβάνουσι μὴν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὸ προοίμιον τῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐλπιζομένης θεώσεως, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ κατώρθωσαν, ὅσον τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ, τὴν ἀναμαρτησίαν, καὶ ἀπὸ κάθε μολυσμὸν καθαρότητα, θέλων δὲ λάβων καὶ τὴν τελείαν καὶ ὁλικωτάτην θέωσιν μὴ θανάτου, καὶ μὴ τὴν κοινὴν ἐξανάστασιν: ὅταν ἔλθῃ νὰ γένουν ὅμοιοι μὲ τοὺς Ἀγγέλους, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τὸ γλυκύτατον ἐκεῖνο καὶ ἀμήχανον τοῦ Θεοῦ κάλλος, καὶ νὰ ἐντρυφοῦν εἰς αἰῶνα αἰῶνος τὰς ἐκ τοῦ Θείου κάλλους ἀσταπτώτους ἐλλάμψεις καὶ φωτοχυσίας, ἀξιούμενοι τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θεοπτίας. καθὼς δὲ ἀκούωντας τὸν Κορυφαῖον νὰ λέγῃ, ὅτι ἐχαρίσθη εἰς τοὺς χριστιανοὺς, τὸ νὰ γένουν κοινωνοὶ θείας φύσεως, ἂς μὴν ἀπατηθῇ καὶ νομίσῃ πῶς λέγει, ὅτι ἔχει νὰ μεθέξῃ τινὰς ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. ἄπαγε! τοῦτο γὰρ εἶναι ἀδιώατον εἰς κάθε λογικὸν κτίσμα, τόσον ἀγγέλους, ὅσον καὶ ἀνθρώπους, καὶ τοῦτο εἶναι φρόνημα τῶν αἱρετικῶν Μασσαλιανῶν πρότερον (1) καὶ τῶν Βαρλααμιτῶν καὶ Ἀκινδυνιασῶν ὕστερον καὶ τῶν ἀκολούθων αὐτοῖς. ἐπειδὴ ἡ ὑπερούσιος ἐκείνη καὶ ἄπειρος οὐσία καὶ φύσις τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον εἶναι ἀμέθεκτος ἀπὸ τὰ κτίσματα, ἀλλὰ καὶ ἀόρατος, καὶ ὄχι μόνον ἀόρατος, ἀλλὰ καὶ ἀκατάληπτος καὶ παντὶ ἀνεπινόητος καὶ ἀνεξιχνίαστος. τὸ γὰρ πεπερασμένον δὲν ἠμπορεῖ νὰ χωρήσῃ τὸ ἄπειρον. Ἡ κοινωνία λοιπὸν τῆς θείας φύσεως ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος εἶναι, τὸ νὰ κοινωνήσουν καὶ νὰ μεθέξουν οἱ διὰ πίστεως καὶ ἐναρέτου βίου καθαρθέντες καὶ τελειωθέντες χριστιανοὶ, ἀπὸ τὰς τοῦ Θεοῦ τελειότητας καὶ ἐνεργείας καὶ δυνάμεις καὶ χάριτας, καὶ ἁπλῶς ἀπὸ τὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ὠνόμασε φύσιν Θεοῦ ὁ Κορυφαῖος. διὰ τί εἶναι ἰδιωμένα μὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φύσιν, καὶ ἀπὸ αὐτὸν εἶναι ἀχώριστα, καὶ ἀκολούθως διὰ τί εἶναι οὐσιώδη καὶ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ. φύσις γὰρ λέγονται καὶ τὰ φυσικά. καὶ καθὼς ἡ Θεία φύσις εἶναι ἀΐδιος καὶ ἄκτιστος: ἔτζι καὶ αὐτὰ εἶναι συναΐδια τῷ Θεῷ καὶ ἄκτιστα. τούτων λοιπὸν τῶν φυσικῶν τελειοτήτων τοῦ Θεοῦ οἱ κεκαθαρμένοι κοινωνοῦντες, θεοῦνται, καὶ θεοὶ γίνονται κατὰ χάριν, νυνὶ μὲν, ὡς ἐν ἀρραβῶνι. τότε δὲ, τελεώτερον καὶ ἐκτυπώτερον, ὥσπερ εἴπομεν. ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κοινωνία τῆς τοιούτων, γίνεται μὴ συγκαταβάσιν: ὡς λέγουσιν οἱ ἱεροὶ Θεολόγοι. (2)

5. „ Καὶ

(1) Οὗτοι καὶ οἱ κατὰ Μασσαλιανῶν, συζήσα Σωίοδος παῦτα ἐδογμάτιτε „ γίνεται τῆς ἐπιδημίας τοῦ Παρακλήτου, καὶ ἐνοικεῖ „ τοῖς ἀξίοις ὁ Θεὸς· ἀλλ' οὐχ ὡς ἔχει φύσεως ἡ Θεότης.

(2) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Κορυφαίου, ἐπειδὴ οἱ Βαρλαμῖται καὶ Ἀκινδυνιασαὶ ἐφορβίλον, καὶ δι' αὐτὸ ἐπαίδαζον νὰ ἀποδείξουν, ὅτι ἡ Θεία φύσις εἶναι μεθεκτὴ καὶ κοινωνητή· διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς καὶ Θεῖος Γρηγόριος ὁ Καλοθέτης, ὁ σύγχρονος καὶ συναγωνιστὴς χρηματίσας τοῦ Θείου Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης, εὑρίσκει τινὰ τῶν κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδυνῶν ἀνεκδότων λόγων αὐτοῦ, ἐκτιθέμενος αὐτὸ, ἐρμηνεύει ὀρθῶς τε καὶ εὐσεβῶς, ὡς καὶ ἡμεῖς ἑρμηνεύσαμεν, λέγων, ὅτι ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἕλληνες πάντα μόνον ὠνόμαζον θεὸν ἐπίγνωσιν καὶ φωτισμὸν καὶ κάθαρσιν, καὶ νὰ γνωρίζῃ τὸν Θεὸν ἐκ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας καὶ γνώσεως, μὲ τὸ νὰ μὴν ἤξιωσεν αὐτὸν διὰ ἀρετῆς καὶ καθαρότητος καρδίας ἐγγινόμενον φωτισμὸν ἐκ Θεοῦ εἰς τὰς πίστας: τοῦτο χάριν ὁ μέγας Πέτρος διὰ νὰ πληροφορήσῃ τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ χαρίσματος ἠξιώθησαν: ἵνα μὴ πάλιν γυρίσουν εἰς τὸ ἀρχαῖον τοὺς ξέφασιν, ὅπως ἁπλοϊκῶς διὰ τῶν ἐκείνων ἀπειλούμενα ἐξέδωκε τὸ ῥητὸν. καὶ αὐτὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐμέθεξαν ἀπὸ τὰς φυσικὰς καὶ οὐσιώδεις ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, εἶπεν ὅτι ἐμέθεξαν τῆς θείας φύσεως. ἐπειδὴ αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ, καὶ ἡ θεία φύσις δὲν εἶναι χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων πραγματικῶς. ἀλλὰ διαιροῦνται σωμικῶς, καὶ σωμάπτονται διηρημένως. Καὶ ἄλλος δὲ Διδάσκαλος παρὰ τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρει λέγων „ εἰς τοῦτο φέρων τοίμοι καὶ τὸ ἀρχαῖον τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου „ ἵνα διὰ τούτων γαίνσθε κοινωνοὶ θείας φύσεως. ὁ γὰρ δὴ αὐτὸς „ τῆς φύσεως τῆς ὑπερθέου κοινωνόν τι τῶν κτισῶν. ἀλλ' ἀγαθότητος „ χάριτος καὶ ἐνεργείας τῆς ἐκ τῆς θείας φύσεως, ἀϊδίως, ἀδιαλείπτως καὶ ἀχωρίστως προϊούσης, καὶ τὸν αὐτὸν λόγον τῇ φύσει „ ἐπιδεχομένης κοινωνοῦντες καὶ μετέχοντες, θείας φύσεως κοινωνοὶ δικαίως γίνεσθαι. ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εἰπεῖν θείας φύσεως εἴχα τὰ ἄρρητα, αὐτὸ δὴ τοῦτο ὑπανίττεται νοῶν. ὥσπερ „ ἂν ἡ κτίσις ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἅπερ Πνεῦμα ἅγιον, καὶ Θεός, „ ὅπως ἡ θεία οὐσία τοῦ Θεοῦ, ὡς φησι πρὸς τοὺς ἁλοὺς καὶ ὁ ἅγιος „ Κύριλλος ἐν τῷ περὶ Τριάδος. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης „ Διονύσιος, ὅτι ὁ Θεὸς, τῇ μὲν οὐσίᾳ, ὑπ' οὐδενὸς μετέχεται „ τῶν ὄντων, ταῖς δὲ δωρεαῖς, ὑπὸ πάντων. ἀναφέρει δὲ τὸ ῥη„ τὸν τοῦτο τὸ Ἀποστόλου καὶ ὁ προρρηθεὶς Ἀλεξανδρείας Κύριλ„ λος ἑρμηνεύων τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. (Τομ. δ'. βιβλ. ϙ'. σελ. 821.) ὅτε ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λαλοῦντος πρὸς τοὺς μαθητὰς, ὅπου φησιν „ ὅταν καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ φθαρτὴν ὀντες „ φύσεως, ζῶντας ἑαυτοὺς θεωρήσητε καθ' ὁμοίωσιν τοῦ πρὸς ἐ„ μὲ, τότε δὴ τότε γνώσεσθε καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι ζωὴ κατὰ „ φύσιν ὑπάρχων, σωθῆναι (ὑμᾶς) δι' ἐμαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ „ Πατρὶ, ὑπάρχοντι καὶ αὐτῷ ζωὴ κατὰ φύσιν, κοινωνὸς ὥ„ σπερ καὶ μεταλαβεῖν ἀποτελῶν τῆς ἀφθαρσίας αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν „ γὰρ φυσικῶς ἐν Πατρὶ, ὑμεῖς δὲ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν, „ καθ' ὅ περίωσα μὲν ἀνθρωπος ἐγὼ, κοινωνὸς δὲ θείας φύσεως „ ἀπέδειξα. τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνοικήσας ὑμῖν. ἐν ὑμῖν γάρ „ ἐστιν ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ Πνεύματος, μεταπεμπτὸν εἰς ἀφθαρσίαν „ τὸ φθειρόμενον περιποιούμενος, καὶ μεταθεὶς ἐκ τοῦ καταθνήσκειν πρὸς „ τὸ μὴ ὅπως ἔχον. καὶ ὅρα ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ἅ„ γιος ὅτι κοινωνὸς ἐποίησεν ὁ Υἱὸς τοὺς μαθητὰς τῆς ἀφθαρ„ σίας τοῦ Πατρὸς, τοῦτο εἶπε παρακάτω, ὅτι ἀπέδειξεν αὐτοὺς „ κοινωνοὺς θείας φύσεως: διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι κοινωνίαν θείας φύ„ σεως ἐννοεῖ ὁ Πέτρος, τὴν ἀφθαρσίαν, τὴν ἀθανασίαν, τὴν „ ἀπρεψίαν εἰς τὸ καλὸν, καὶ ἁπλῶς, τὴν χάριν καὶ ἐνέργειαν τοῦ ἁ„ γίου Πνεύματος καὶ τῆς Τριάδος, καὶ οὐχὶ τὴν φύσιν αὐτῆς. χεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ Εἰς τοῦτο πεποίηκεν ἡ„ μᾶς ὁ Θεὸς, ἵνα γνωώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως, καὶ τῆς „ αὐτῆς αἰδιότητος μέτοχοι, καὶ φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι κατὰ τὴν „ ἐκ χάριτος θέωσιν, δι' ἣν πάσά τε τῶν ὄντων ἡ σύστασις ἐξ„ καὶ διαμονὴ, καὶ ἡ τῶν μὴ ὄντων παραγωγὴ καὶ γνῶσις. (Κεφ. μβ'. τῆς γ'. ἑκατοντ. τῶν θεολογικῶν.)

5. „ Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο (1) σπουδὴν πᾶσαν παρασυνέγκαντες, ἐπι-
„ χορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ,
„ τὴν γνῶσιν.
6. „ Ἐν δὲ τῇ γνώσει, τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ, τὴν
„ ὑπομονὴν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ, τὴν εὐσέβειαν.
7. „ Ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ, τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ,
„ τὴν ἀγάπην.

Δι' αὐτὸ, λέγει, τοῦτο: ἤγουν διὰ νὰ γενῆτε θείας κοινωνοὶ φύσεως, δείξατε καὶ ἐσεῖς ἀπὸ λόγου σας, χεισιανοί, κάθε προθυμίαν καὶ σπουδὴν, καὶ φιλοπονίαν καὶ νῆψιν. καθ' ἑξῆς δὲ ἀριθμεῖ τὰς ἀρετὰς ὁπού πρέπει νὰ κατορθώσῃ, βάλλει δὲ ταύτας καὶ τάξιν, ὡσὰν βαθμίδας καὶ σκαλοπάτια, καὶ δι' αὐτῆς κατασκευάζει μίαν θαυμασίαν κλίμακα ὁπού σκαλοπάτια ἔχουσιν, καὶ μίαν χρυσόπλοκον καὶ ἀλληλοδέτον σειράν: ὥστε ὁπού νὰ ἠμπορῇ τινας νὰ ἀναβαίνῃ δι' αὐτῆς, καὶ νὰ φθάνῃ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀγάπης, καὶ ἐξ ἐκείνης νὰ ἀπολαμβάνῃ καὶ τὴν μακαρίαν θέωσιν. καὶ πρῶτον μὲν βαθμὸν καὶ σκαλοπάτι τῆς ὡραίας κλίμακος ταύτης βάλλει, τὴν πίστιν. διατί αὐτὴ εἶναι τὸ θεμέλιον ὅλων τῶν ἀρετῶν. δεύτερον δὲ σκαλοπάτι βάλλει, τὴν ἀρετήν: ἤτοι τὰ καλὰ ἔργα καὶ κάθε πρᾶξιν ἐνάρετον. ἐπειδὴ χωρὶς τῶν καλῶν ἔργων ἡ πίστις εἶναι νεκρὰ, κατὰ τὸν Ἀδελφόθεον Ἰάκωβον „ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ ὄζιν. (Ἰάκ. β'. 26.) (2) τρίτον σκαλοπάτι βάλλει τὴν γνῶσιν, ἤτις εἶναι τῶν τῶ Θεῶ ἀποκρύφων μυστηρίων εἴδησις, καὶ δὲν χωρεῖ εἰς τὸν καθ' ἕνα, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον ὁπού εἶναι προγυμνασμένος καὶ τὴν ἕξιν τῆς ψυχῆς, μὲ τὰ καλὰ ἔργα καὶ μὲ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς. καὶ ἁπλῶς γνῶσιν ἐννοεῖ ὁ Κορυφαῖος τὴν θεωρίαν, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, καὶ ταύτην σπουδὴ μὲ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς. ἐπειδὴ ἡ μὲν πρᾶξις εἶναι τροφὸς καὶ συνεργὸς τῆς θεωρίας, ἡ δὲ θεωρία εἶναι φύλαξ καὶ ὁδηγὸς τῆς πράξεως. τέταρτον σκαλοπάτι βάλλει τὴν ἐγκράτειαν, ἐπειδὴ χρειάζεται νὰ ἔχῃ ἐγκράτειαν σώματος καὶ ψυχῆς, ἐκεῖνος ὁπού φθάσῃ εἰς θεωρίαν, διατί νὰ μὴν ὑπερηφανεύεται ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς θεωρίας, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ χαλινόν. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „ Θεω-
„ ρία ἀχαλίνωτος πάσχα ἂν καὶ κατὰ κρημνῶν ὤσειεν. (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) καὶ ἐπειδὴ ὁ φθάσας εἰς θεωρίαν, πρέπει νὰ ἔχῃ σωτροφόν τε ἀχώριστον τὴν ἐγκράτειαν: ἵνα μὴ ὁ διορατικὸς καὶ καθαρὸς νοῦς τε σκοτίζεται ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν, καὶ τραβίζεται κάπου εἰς τὰ γήϊνα, ἀλλ' ἵνα διατῆς ἐγκρατείας δύναται νὰ ἐμφιλοχωρῇ εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ θεολογικὰ θεωρήματα καὶ νοήματα. ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „ φθαρτὸν γὰρ σῶμα βαρύνει ψυχὴν, καὶ βρίθει τὸ γεῶδες σκή-
„ νος νοῦν πολυφρόντιδα. (Σοφ. Θ'. 15.) (3)

Ἀφ' ἧς δὲ ἐσώσαμε τὴν θεωρίαν μὲ τὴν ἐγκράτειαν, σωάπτει πάλιν μὲ τὴν ἐγκράτειαν τὴν ὑπομονὴν, ὡς πέμπτον σκαλοπάτι τῆς ὡραίου κλίμακος. ἐπειδὴ ἡ ἐγκράτεια δὲν κατορθώνεται εὐκόλως ἀπὸ τοὺς ταύτην θέλοντας. διατί ἡ δέσποινα κοιλία, καὶ τὰ ἄλλα τῆς σαρκὸς πάθη ἀγαπῶν νὰ ἔχουν ἐλευθερίαν, καὶ νὰ μὴ συνεχωρῶνται, καὶ θλίβωνται ἀπὸ τῆς ἐγκρατείας. διατί τοῦτο ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ ἔχῃ σωτροφόν τε τὴν ἐγκράτειαν, χρειάζεται εἰς ταυτῷ νὰ ἔχῃ καὶ ἀχώριστον τὴν ὑπομονὴν, ὑπομένοντας εὐθύμως καὶ μεγαλοψύχως τὰ ἐκ τῆς ἐγκρατείας λυπηρά. καὶ ἀναλαβὲ κάθε ἀρετὴ χρειάζεται νὰ ἔχῃ καὶ ὑπομονὴν, κατ' ἐξοχὴν ὅμως ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἀγωνιζόμενος, θέλει τὴν μεγαλητέραν χρείαν ἔχει αὐτῆς. μὲ τὴν ὑπομονὴν δὲ σωάπτει τὴν εὐσέβειαν, ὡς ἕκτον σκαλοπάτι. ἂς μὴ νομίσῃ δὲ κανένας ὅτι παραλογεῖ ὁ Κορυφαῖος, ἐπειδὴ μὲ τὴν πίστιν ὁπού εἶπε πρῶτον συμπεριέλαβε καὶ τὴν εὐσέβειαν. ὄχι: ἄλλο γὰρ εἶναι εὐσέβεια, καὶ ἄλλο πίστις. καθ' ὅ,τι ἡ πίστις εἶναι καθολικωτέρα, ἡ δὲ εὐσέβεια εἶναι μερικωτέρα. ὅ,τι μὲν δὲν εἶναι εὐσέβεια, τοῦτο εἶναι καὶ πίστις. ὅ,τι δὲ εἶναι πίστις, τοῦτο δὲν εἶναι καὶ εὐσέβεια. καθ' ὅτι καὶ τὰ δαιμόνια κατὰ τὸν Ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, πιστεύουσι μὲν καὶ φρίσσουσιν, ἀλλ' εὐσεβοῦσι δὲ
καὶ οὐ

(1) Ἐν ἄλλοις „ Καὶ αὐτὸ τοῦτο δέ.
(2) Τὸν ἀρετὸν ὅπως ὁρίζει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ ἕξιν δὲ „ καλῶν ἀρετὸν νομίζεμοι (ἐν τοῖς παχυμερ ὅροις.)
(3) Περὶ τῆς ἐγκρατείας ὅπω λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „ ἐγ-„ κρατείας δὲ ὁ κάλλιστος ὅρος καὶ κανὼν ὅτος ἐστι, τὸ μήτε πρὸς „ τρυφὴν, μήτε πρὸς κακοπάθειαν τῆς σαρκὸς βλέπειν, ἀλλὰ „ φεύγειν ἐν ἑκατέρῳ τὸν ἀμετρίαν, ἵνα μήτε πολυσαρκοῦσα „ παράσηται, μήτε νοσώδης γνωμεύῃ ἀδυνατῆ πρὸς τὴν τῶν „ τολῶν ἐργασίαν. (Λόγ. ἀσκητικῷ.)

καὶ ἐν ταῖς περὶ τῆ Θεῆ δόξαις. Πίστις λοιπὸν εἶναι ἡ ἁπλῆ καὶ ἀζήτητος καὶ ἀπολυτραγμόνητος, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Παῦλος „ ἔστι δὲ Πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. (Ἑβρ. ιά. 1.) δυσέβεια δὲ εἶναι, ἡ διὰ γνώσεως καὶ θεωρίας ὑψηλοτέρας ἐξαπλουμένη καὶ πλατυνομένη τῆ θείων πραγμάτων κατάληψις. ἣν ὁ Σολομὼν ὁρίζόμενος εἶπεν „ δυ„ σέβεια εἰς Θεὸν ἀρχὴ αἰσθήσεως. (Παρ. ά. 7.) καὶ ὁ Ἡσαΐας μὲ τὴν θείαν σοφίαν καὶ ὑπερηφανίαν συναριθμεῖ τὴν δυσέβειαν λέγων „ ἐκεῖ σοφία καὶ ὑπερήφανη καὶ δυσέβεια πρὸς τὸν Κύ„ ριον. (Ἡσ. λγ. 6.) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ὅπως ὁρίζει αὐτὴν „ ἡ δ' δυσέβεια προσκυ„ νησις Τειάδος. (ἐν τοῖς Παχυμερέσιν ὅροις) ὅπω μὴν ὅτι. ὁ δὲ Θεοφύλακτος λέγει ὅτι ὁ Κορυφαῖος ἐννοεῖ ἐδῶ Εὐσέβειαν, τὴν τελειοτέραν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἥτις προξενεῖται διὰ τῆς ὑπομονῆς. συνάπτει δὲ τὴν εὐσέβειαν μὲ τὴν φιλαδελφίαν, ὡς ἕβδομον σκαλοπάτι, καθ' ὅ, τι ὁ πρὸς τὸν Θεὸν δυσεβῶν, πρέπει νὰ φαίνεται τοιοῦτος καὶ πρὸς τὰς ἀδελφάς. τὴν δὲ φιλαδελφίαν εἰόνοι μὲ τὴν ἀγάπην, ἥτις εἶναι τὸ τελευταῖον καὶ ὄγδοον σκαλοπάτι τῆς οὐρανοδρόμου ταύτης κλίμακος, καὶ πάντων τῆ ἐντολῶν καὶ τὸ νόμε τὸ πλήρωμα, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος. ἡ μὲν γὰρ φιλαδελφία μεσημωτέρα εἶναι τῆς ἀγάπης, καθ' ὅτι τὰς κατὰ πνεῦμα ἀδελφὰς μόνον ἀγαπᾷ, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς ἐχθράς. ἡ δὲ ἀγάπη πάντας ὁμοίως ἀγαπᾷ, καὶ τὰς ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐχθράς, κατὰ τὴν ἐντολὴν τῆ Κυρίε τὴν λέγεσαν „ ἀγαπᾶτε τὰς ἐχθρὰς ὑμῶν. (Ματθ. έ. 44.) αὕτη ἐβίασε καὶ τὸν ἀβίαστον Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ τὸν μονογενῆ τε Υἱόν. ἐκεῖνον μὲν, διὰ νὰ δώσῃ τὸν ἀγαπητόν τε Υἱὸν, τοῦτον δὲ, διὰ νὰ χύσῃ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆ ἀνθρώπων τὸ πολύτιμον αἷμά τε.

8. „ Ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀ„ κάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τε Κυρίε ἡμῶν Ἰησε Χριστε ἐπί„ γνωσιν.

Ταῦτα, ποῖα; τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, ἡ πίστις, ἡ ἀρετὴ, ἡ γνῶσις, ἡ ἐγκράτεια, ἡ ὑπομονὴ, ἡ δυσέβεια, ἡ φιλαδελφία, καὶ ἡ ἀγάπη. αὐτὰ, λέγει, ὄχι μόνον ἁπλῶς πρέπει νὰ εὑρίσκωνται εἰς ἐσᾶς χριστιανοὶ, ὁλόκληρα: ἀλλὰ καὶ πλεονάζοντα: ἤγεν νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὰς ψυχάς σας καὶ μὲ αὔξησιν μεγάλην καὶ τελειότητα. διὰ τί ἀνίσως ἡ ἁπλῆ τῆ τοιούτων ἀρετῆ παρουσία καὶ ἐπίκτησις ὠφελῇ τὰς ἔχοντας, πολλῷ μᾶλλον ἡ τούτων αὔξησις καὶ θεία ὠφέλεια αὐτὰς; εἰς τί δὲ τὰς ὠφελεῖ; εἰς τὸ νὰ κάμῃ αὐτὰς ἐπιτηδείας καὶ δεκτικὰς τῆς τελείας ἐπιγνώσεως, καὶ τῆς ἐν πνεύματι θεωρίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν θεοπτίας τε Ἰησε Χριστε, καὶ εἰς τὸ νὰ τὰς ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν ἐνδεχομένην τοῖς ἀνθρώποις τελειότητα. καθὼς ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἐφεσίους λέγων. „ μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐ„ πιγνώσεως, τε Υἱε τε Θεε, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τε πληρώματος τε Χριστε. (Ἐφ. δ. 13.) λοιπὸν καλὰ ἔλεγεν ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος „ τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί με, ἐὰν „ πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; (Ἰάκ. β'. 14.) διὰ τί ἀνίσως αἱ ἀρεταὶ αὐταὶ ὁποῦ ἀριθμησεν ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος, δὲν κάμνουσιν ἀργοὺς καὶ ἀκάρπους: ἤτοι ματαίους καὶ ἀνωφελεῖς ἐκείνους ὁπε τὰς ἔχουν μὲ πλεονασμὸν καὶ αὔξησιν, ἀλλὰ καταφαίνουν αὐτὰς γεμάτας ἀπὸ καρπὰς πνευματικὰς, φανερὸν εἶναι, ὅτι ἐκεῖνοι ὁπε τὰς ἀρετὰς ταύτας δὲν ἔχουν, αὐτοὶ ἐκ τε ἐναντίε εἶναι μάταιοι καὶ ἀνωφελεῖς, καὶ εὔκεροι ἀπὸ κάθε καρπὸν πνευματικὸν, καὶ τίποτε ἀπὸ μόνην τὴν πίστιν δὲν ὠφελήθησαν. διὰ τοῦτο ὅποιος χριστιανὸς ἔχει τὴν εἰς Χριστὸν καθαρὰν πίστιν, αὐτὸς μαζὶ μὲ τὴν πίστιν πρέπει νὰ ἀσπάζῃ διὰ νὰ ἔχῃ καὶ ὅλην τὴν χρυσῆν σειρὰν τῆ ἀρετῆ, ὁπὲ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, καὶ νὰ τὴν ἔχῃ μὲ αὔξησιν καὶ θεία ὠφέλειαν. καὶ ὄχι μόνον νὰ ἐργάζεται μὲ τὸ σῶμα ὅλας τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ νὰ γυμνάζῃ τὸν νᾶν καὶ τὸ λογιστικόν τε, μὲ τὴν θεωρίαν καὶ γνῶσιν τῆ πνευματικῶν νοημάτων. ἐπειδὴ, διὰ μὲν τῆς πράξεως τῆ ἀρετῆ, γίνεται ἀγαθὸς, διὰ δὲ τῆς θεωρίας τῆ θείων πραγμάτων, σεσόφισται εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ γίνεται κατὰ τὰ θεῖα σοφός. τέλος γὰρ εἶναι τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας τὸ ἀγαθὸν, τῆς δὲ θεωρητικῆς τέλος εἶναι ἡ ἀλήθεια, καὶ τὰς θεολόγους, καὶ μεταφυσικούς.

9. „ Ὡ γὰ μὴ πάρεσι ταῦτα, τυφλός ἐσι μυωπάζων, λήθω λαβὼν „ τὸ καθαρισμὸ τῆ πάλαι αὐτῦ ἁμαρτιῶν.

Εἰπὼν ἀνωτέρω ὁ Κορυφαῖος, πῶς αἱ προρρηθεῖσαι ὀκτὼ ἀρεταὶ, κάμνουσι τὰς ἔχοντας ὄπτησδείας εἰς τὴν ἐπίγνωσιν καὶ θεωρίαν τῦ Θεῦ, ἐδῶ λέγει ἐκ τῦ ἐναντίυ, ὅτι ἐκεῖνος ὁ χρισιανὸς ὁπῦ τὰς ἀρετὰς ταύτας δὲν ἔχει, αὐτὸς εἶναι τυφλὸς καὶ μυωπάζει εἰς τὴν τελείαν ἐπίγνωσιν καὶ θεωρίαν τῦ Θεῦ. μυωπάζειν δὲ λέγεται τὸ τυφλώττειν, ὡδηγόμενον ἀπὸ τοὺς μύας: ἤγουν ἀπὸ τὰ τυφλοπόντικα ὁπῦ εἶναι μέσα εἰς τὴν γῆν, καὶ δὲν βλέπων τελείως. διὰ τί δὲ ὁ τοιῦτος ἔγινε τυφλὸς καὶ δὲν βλέπει; διὰ τὶ ἀφ' ἧ ὄπισδεν εἰς τὸν Χρισὸν καὶ ἐκαθαρίσθη μὲ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἀπὸ τὰς παλαιὰς ἁμαρτίας τε, εἰς καιρὸν ὁπῦ ἔφερε νὰ ἐνθυμῆται παύτοτε τὸν καθαρισμὸν αὐτὸν, καὶ νὰ τὸν φυλάττῃ ἀπέραιον εἰς τὸν ἑαυτόν τε μὲ τὰ καλὰ ἔργα: αὐτὸς ὅμως τὸν ἀλησμόνησε τελείως. διὰ τί δὲν ἔκαμε ἔργα καὶ πράξεις ἀγαθὰς, ἵνα δι' αὐτῆ σωματοποιήσῃ τρόπον τινὰ εἰς τὴν ψυχήν τε, τὴν ἐνθύμησιν τῦ βαπτίσματος. καὶ ἔτζι ἔγινεν ὅμοιος μὲ ἐκεῖνον ὁπῦ βλέπει τὸ πρόσωπόν τε εἰς τὸν καθρέπτην, καὶ τὸ ἐνθυμᾶται κατὰ τὸ παρόν: ἀφ' ἧ δὲ περάσῃ ὀλίγον, ἀλησμονεῖ τελείως τὶ πρόσωπον ἔχει: ὡς εἶπεν ὁ ἅγιος Ἀδελφόθεος „ Εἴτις ἀκροατὴς λόγυ ὄξι, καὶ ὐ ποιητὴς, ἔτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατα„ νοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, „ καὶ ἀθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. (Ἰακ. ά. 23.)

Συμπεραίνομεν λοιπὸν ἐκ τῆ λόγων τύτων τῦ Κορυφαίυ, ὅτι ὀφθαλμὸς μὲν τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ εἰς τὸν Χρισὸν ὀρθόδοξος πίσις. αἱ δὲ ἀρεταὶ, τόσον αἱ πρακτικαὶ, ὅσον καὶ αἱ θεωρητικαὶ, εἶναι αἱ τὰ ὀφθαλμᾶ τύτα τῆς ψυχῆς, δυνάμεις ὀπτικαὶ καὶ ἐνέργειαι, μὲ τὰς ὁποίας δύναται νὰ βλέπῃ τὰ νοητὰ καὶ θεῖα πράγματα. καθὼς λοιπὸν ὁ σωματικὸς ὀφθαλμὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰδῇ, ὅταν χάσῃ τὴν ὀπτικήν τε δύναμιν καὶ ἐνέργειαν: ἔτζι καὶ ὁ νοητὸς ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς: ἤτοι ἡ πίσις, δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρήσῃ τὰ μυσήρια τῦ Θεῦ, καὶ τὰ νοητὰ κάλλη, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὰς ἄνω εἰρημένας πρακτικὰς καὶ θεωρητικὰς ἀρετάς. (1) Διὰ τῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἔλεγε διὰ τῦ Ἡσαΐυ πρὸς τὺς Ἰυδαίυς, τὺς ὑσερημένους ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἀρετὰς „ ἀκοῇ ἀκύσετε καὶ ὐ μὴ σωνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ ὐ μὴ ἴδητε. (Ἡσ. ς'. 9.) Καὶ πάλιν „ τὶς τυφλὸς, ἀλλ' ἢ οἱ παῖδές μυ;... καὶ ἐτυφλώθησαν οἱ δῦλοι τῦ Θεῦ. (Ἡσ. μβ'. 19.) καὶ πάλιν „ Καὶ ἐξήγαγον λαὸν τυφλὸν, καὶ ὀφθαλμοὶ εἰσιν ὡσαύτως τυφλοί. (Ἡσ. μγ'. 8.) ἐκ τῦ ἐναντίυ δὲ ὁ αὐτὸς προφήτης λέγει περὶ τῆ τυφλῶν νὰ ἀναβλέψυν „ οἱ τυφλοὶ ἀναβλέψατε ἰδεῖν. (Ἡσ. μβ'. 8.) καὶ ὁ Κύριος εἶπεν „ εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. (Ἰωάνν. θ'. 39.) οἱ μὲν γὰρ βλέποντες, ἔγιναν τυφλοὶ, διὰ τὶ ἔχοντες τὸν ὀφθαλμὸν τῆς πίσεως, δὲν ἐσπούδασαν νὰ διορθώσυν καὶ τὰς ὀπτικὰς αὐτῦ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, αἵτινες εἶναι αἱ πρακτικαὶ καὶ θεωρητικαὶ ἀρεταὶ, διὰ τῆ ὁποίων καθαρίζεται ὁ ὀφθαλμὸς καὶ βλέπει τὰ μυσήρια τῦ Θεῦ, καὶ τὰ θεῖα νοήματα. οἱ δὲ μὴ βλέποντες, ἔβλεψαν, διὰ τὶ κοντὰ εἰς τὴν πίσιν, ἐκτήσαν καὶ τὰς ἀρετὰς ταύτας.

10. „ Διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ, σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆ„ σιν, καὶ ἐκλογὴν ποιῆσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες ὐ μὴ πταί„ σητέ ποτε.

Διὰ τῦτο, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί μυ χρισιανοὶ, σπουδάσετε νὰ κάμετε βεβαίαν καὶ ἀμετάτρεπτον τὴν κλῆσιν, καὶ τὴν ἐκλογὴν ὁπῦ σᾶς ἔκαμε ὁ Θεὸς, ὅς τις καὶ σᾶς ἐκάλεσε διὰ τῆς προκαταρκτικῆς αὐτῦ χάριτος καὶ τῦ γραπτῦ Νόμυ εἰς τὸ νὰ πισεύσετε εἰς τὸν Χρισὸν, καὶ σᾶς ἐξέλεξεν ἀπὸ τὺς ἄλλυς ὁμογενεῖς σας Ἰυδαίυς, εἰς τὸ νὰ κληρονομήσετε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ διὰ τῆς

---

(1) Μόνη γὰρ ἡ Πρακτικὴ, δὲν δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν „ νᾶν ἀπὸ τὰ πάθη, χωρὶς τὴν Θεωρητικήν. ὅθεν εἶπεν ὁ Θεο„ φόρος Μάξιμος „ ἐκ ἀρκεῖ πρακτικὴ μέθοδος πρὸς τὸ τελείως „ τὸν νᾶν τῆ παθῶν ἐλευθερωθῆναι, ὥσε δυνηθῆναι αὐτὸν ἀ„ πειραίως προσβλέπειν, εἰ μὴ διάφοροι αὐτὸν διαδέχονται „ πνευματικαὶ θεωρίαι. ἡ μὲν γὰρ (ἡ Πρακτικὴ δηλ.) ἀκρα„ σίας καὶ μίσυς μόνον τὸν νᾶν ἐλευθεροῖ. αἱ δὲ, καὶ λήθης καὶ „ ἀγνοίας αὐτὸν ἀπαλλάττουσι. καὶ ὅπω δυνήσεται ὡς δεῖ προ„ σεύχεσθαι. (κεφ. έ. τῆς β'. ἑκατοντ. τῆ περὶ ἀγάπης.)

τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως (1) πῶς δὲ θέλετε κάμετε βεβαίαν τὴν κλῆσιν ταύτην, καὶ ἐκλογὴν τοῦ Θεοῦ; ἐὰν δὲν κτήσετε τὰς ἄνω εἰρημένας ἀρετάς: τὴν πίστιν δηλαδή, τὴν ἀρετήν, τὴν γνῶσιν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ὑπομονήν, τὴν εὐσέβειαν, τὴν φιλαδελφίαν, καὶ τὴν ἀγάπην. ἐπειδὴ ἐὰν τὰς ἀρετὰς ταύτας κτίσετε διὰ πράξεως καὶ θεωρίας, βέβαια δὲν θέλετε σφάλλει ποτέ, καὶ ἀκολούθως δὲν θέλετε ξεπέσει ἀπὸ τὴν κλῆσιν, ἤγουν ἀπὸ τὸ κάλεσμα, καὶ ἀπὸ τὴν ἐκλογήν: ἤγουν ἀπὸ τὸ βάλεγμα ὁποῦ σᾶς ἔκαμεν ὁ Θεός. Καὶ τρόπον τινὰ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἔτζι φαίνεται νὰ λέγῃ ὁ Κορυφαῖος. σᾶς εἶπον ἀνωτέρω Χριστιανοί, ὅτι ὅποιος δὲν ἔχει τὰς ἀρετὰς ταύτας εἶναι τυφλὸς, ὡσὰν ὁ τυφλοπόντικος, καὶ δὲν βλέπει νοερῶς τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια. ἡ τύφλωσις δὲ αὐτὴ δὲν εἶναι φυσικὴ καὶ βάσι τοῦτο ἀνίατρευτος, ἀλλ' εἶναι προαιρετικὴ, καὶ βάσι τοῦτο διορθοϊάτρευτος. ὅθεν ἀνίσως ἐσεῖς μὲ τὴν ἐδικήν σας σπουδὴν καὶ ὑπομένειαν γυμνάσετε, τὰς μὲν πρακτικὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς μὲ τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς, τὰς δὲ θεωρητικὰς καὶ γνωστικὰς αὐτῆς δυνάμεις, μὲ τὰς θεωρητικὰς ἀρετὰς, θέλετε καθαρίσετε τὸν ὀφθαλμὸν τῆς πίστεως εἰς τὸ νὰ βλέπῃ τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια. καὶ ἔτζι θέλετε τελειωθῆτε εἰς τὴν ὑπέγνωσιν καὶ θεωρίαν τοῦ Θεοῦ. καὶ δι' αὐτῆς θέλετε κάμετε τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν σας βεβαίαν: πιστεύοντες καὶ γεραίνοντες τὴν πίστιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκαλέσθητε καὶ ἐδιαλέχθητε, βάσι τῶν ἔργων καὶ πράξεων. ἁμαρτησία γὰρ χεδὸν καὶ δυσκινησία, ἡ ἀκινησία πρὸς τὸ κακὸν ἀκολουθεῖ εἰς ἐκείνους ὁποῦ τελειωθοῦν βάσι τῆς πράξεως καὶ θεωρίας καὶ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη.

11. „ Οὕτω γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν „ αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰς ἐκείνους, λέγει, ὁποῦ πράττουν τὰς ἄνω εἰρημένας ἀρετὰς μέχρι τέλους, θέλει δοθῆ πλουσίως: ἤτοι θέλει ἀνοιχθῆ ἡ θύρα τῆς αἰωνίου βασιλείας τοῦ Κυρίου. ἐπειδὴ ὁ μισθὸς τοῦ ἐργατοῦ τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ τέλος ἀποδίδοται, καὶ κἂν δηλαδή τινὰς εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν πρώτην ὥραν τῆς ἡμέρας: ἤτοι ἀπὸ τὴν νεότητα τῆς ζωῆς τους, κἂν ἀπὸ τὴν τρίτην καὶ ἕκτην ὥραν: ἤγουν ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ἡλικίας τους, κἂν ἐδούλευσεν ἐν τῇ ἑνδεκάτῃ ὥρᾳ: ἤγουν ἐν τῷ γηρατείῳ τους, κἀνενὰς ἀπὸ αὐτοὺς ὅλους δὲν πέρνει μισθόν. ἐπειδὴ ὁ Κύριος τοῦ ἀμπελῶνος καὶ δίκαιος Κριτὴς, ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας: ἤγουν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ κάθε ἑνός. καὶ ἐκείνους μὲν ὁποῦ εὗρε τότε ἐργαζομένους τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀγαθὸν, πληρόνει μὲ τὸν συμφωνηθέντα μισθόν. ἐκείνους δὲ ὁποῦ εὗρε ἀργοὺς, καὶ ἀφήσαντας τὴν ἐργασίαν τοῦ καλοῦ δι' ἀμέλειαν, αὐτοὺς ἀφίνει χωρὶς μισθὸν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς καταδικάζει, ὅθεν τοῦτο αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ λέγων „ Δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ἐξέληται αὐτὸν, ἐν ᾗ ἂν ἡ- „ μέρᾳ πλανηθῇ· καὶ ἀνομία ἀσεβοῦς οὐ μὴ κακώσῃ αὐτὸν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς „ ἀνομίας αὐτοῦ. (Ἰεζ. λγ'. 12.)

12. „ Δι'

(1) Σημείωσαι ὅτι ἡ κλῆσις καὶ ἐκλογὴ ἔχουν διαφορὰν ἀναμεταξύ των. ἡ μὲν γὰρ κλῆσις εἶναι καθολικωτέρα, ἡ δὲ ἐκλογὴ εἶναι μερικωτέρα. καὶ πᾶσα μὲν ἐκλογὴ λέγεται καὶ κλῆσις, οὐ πᾶσα δὲ κλῆσις λέγεται καὶ ἐκλογή. πάντας μὲν γὰρ ὁ Θεὸς καλεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπίγνωσιν διὰ τῆς προκαταρκτικῆς αὐτοῦ καλωμένης χάριτος, οὐ πάντας δὲ καὶ ἐκλέγει. ὅσους δὲ ἐκλέγει, τούτους λέγεται ὅτι καὶ καλεῖ. χάριν παραδείγματος: ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικοὺς ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς προκαταρκτικῆς χάριτος καὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν, ἀλλὰ μόνοι οἱ Ἰουδαῖοι ἐκλέχθησαν εἰς τὴν Θεογνωσίαν ἀπὸ τὰ ἄλλα Ἔθνη. ὁμοίως πάλιν ὅλα τὰ Ἔθνη καὶ οἱ Ἰουδαῖοι αὐτοί, ἐκλήθησαν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἀλλ' ἐδιαλέχθησαν εἰς τὸ νὰ πιστεύσουν μόνοι οἱ χριστιανοί, οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίων καὶ ἐκ τῆς ἐθνῶν πιστεύσαντες. ὥστε οἱ αὐτοὶ εἶναι καὶ κλητοί, οἱ αὐτοὶ εἶναι καὶ ἐκλεκτοί. πλὴν πρέπει νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι εἶναι διάφοροι ἐκλογαί. εἶναι ἐκλογὴ εἰς τὴν τῶν ἑνὸς Θεοῦ γνῶσιν, ὡς ἔγινεν ἡ τῆς Ἰουδαίων ἐκ τῆς ἄλλων Ἐθνῶν. εἶναι ἐκλογὴ εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὁποία ἔγινεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς τοὺς πιστεύσαντας ἐκ τῆς Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν. καὶ ἄλλαι ὁμοίως μερικώτεραι. εἶναι καὶ ἐκλογὴ ὑστάτη εἰς τὴν αἰώνιον δόξαν καὶ μακαριότητα, τὴν ὁποίαν ἀξιοῦνται μόνοι ἐκεῖνοι ὁποῦ διαμείνουν ἄχρι τέλους ἐν τῇ χάριτι καὶ τῇ ἀρετῇ. ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι ἐκλογαὶ δύνανται νὰ ἐκπέσουν, ὅταν οἱ ἐκλεχθέντες δὲν διαμείνουν μέχρι τέλους ἐν χάριτι καὶ ἀρετῇ, μόνη δὲ ἡ εἰς τὴν αἰώνιον δόξαν ἐκλογὴ ἀκ ἐκπίπτει, διατί εἶναι σωζομένη μὲ τὴν διαμονὴν ἐν τῇ χάριτι τῶν ἐκλεχθέντων. καὶ αἱ μὲν ἄλλαι ἐκλογαὶ κλήσεως τάξιν ἔχουσιν, ἀναφερόμεναι πρὸς τὴν ὑστάτην ἐκλογὴν τῆς αἰωνίου δόξης, ὡς ἐκπίπτουσα τοῦ ὑστάτου τέλους τῆς μακαριότητος. ἡ δὲ ἐκλογὴ ἡ εἰς τὴν μακαριότητα, αὕτη μόνη κυρίως λέγεται ἐκλογὴ, καὶ αὕτη ἐπισφραγίζει καὶ τὸν προορισμόν. ὅθεν εἶπεν ὁ Κύριος „ πολλοὶ μὲν εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκ- „ λεκτοί. (Ματθ. κ. 16.) Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ σωτηριωτέρου καὶ καθολικώτερον, μίαν κλῆσιν καὶ μίαν ἐκλογὴν ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς ἐδικῆς του ἀγαθότητος ὅλων τῶν ἀνθρώπων: ἤτοι διὰ νὰ τοὺς κάμῃ κοινωνοὺς τῆς αἰωνίου δόξης καὶ μακαριότητός του. ὅσοι λοιπὸν ἀκολουθήσαν τὴν κλῆσιν αὐτοῦ καὶ ἐκλογὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ συμφωνήσαν διὰ τῆς ἀγαθῶν ἔργων, σπεύδονται καὶ ἐπιτυγχάνουσι τῆς μακαριότητος. ὅσοι δὲ δὲν θέλαν νὰ ἀκολουθήσαν, αὐτοὶ ἐκπίπτουν καὶ τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἡ κλῆσις καὶ ἐκλογὴ τοῦ Θεοῦ: ὑστερεῖσιν ἡ αἰώνιος δόξα.

12. „ Διὸ οὐκ ἀμελήσω ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων (1)
„ καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἡ ἐργασία τῆς ἀνωτέρω εἰρημένων ἀρετῆς, προξενεῖ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, διὰ τοῦτο κἀγὼ θέλω φροντίσω διὰ νὰ σᾶς ἐνθυμίζω πάντοτε διὰ τὰς αὐτὰς ἀρετάς. ἵνα δὲ μὴ σοχασθῆν οἱ χεισιανοὶ ἀκούοντες, ὅτι θέλει τὰς ἐνθυμίζει σωεχῶς, πῶς διὰ νὰ εἶναι αὐτοὶ ἀμελεῖς καὶ ἀργοὶ, διὰ τοῦτο ἔτζι τὰς γράφει, καὶ ἀκολούθως ἐκ τούτου λυπηθῆν: τοῦτο χάριν προσθέττει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐγὼ θέλω σᾶς ἐνθυμίζω σωεχῶς περὶ τούτων, κ μ' ὅλον ὅπου ἐσεῖς εἶσθε ἐστηριγμένοι καὶ βέβαιοι εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, κ ἠξεύρετε καλὰ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἐνάρετα ἔργα, εἶναι ἀργὴ κ νεκρὰ, ἐπειδὴ διὰ τῆς πίστεως ὁμοῦ τῆς κ μὲ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ἐνεργείας, κ τῆς εἰς τὰς ἀρετὰς προκοπῆς, ἀξιόνει ὁ Θεὸς τοὺς χεισιανοὺς τῆς αἰωνίου τοῦ βασιλείας.

13. „ Δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διε-
„ γείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει.
14. „ Εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς
„ κ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι.

Μὴ νομίζετε, λέγει, ὦ Χεισιανοὶ, πῶς ἐγὼ σᾶς σοχάζομαι διὰ ἀμελεῖς κ ἀσηείκτους, καὶ διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἔχω νὰ σᾶς ἐνθυμίζω πάντοτε περὶ τῆς τῆς ἀρετῆς ἐργασίας, κ ἐκ τούτου λυπεῖσθε. ὄχι: μὴ τὸ νομίζετε ἔτζι. ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπον τοῦτο, εἶναι: πρῶτον μὲν, διὰ τὶ φοβοῦμαι τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ τὴν φυσικὴν μεταβολὴν ὁπου πάσχει ἡ τοῦ ἀνθρώπου γνώμη, διὰ τοῦτο ἔκεινα εὔλογον ἐν ὅσῳ δείσκομαι εἰς τὸ φθαρτὸν τοῦτο σῶμα, νὰ σᾶς ὀξυπνῶ καὶ νὰ σᾶς προθυμοποιῶ μὲ τὰς διδασκαλίας καὶ ἐνθυμήσεις μου. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἠξεύρω ὅτι ὀγλίγωρα χωρίζομαι διὰ τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦτο, κ ἀκολούθως χωρίζομαι καὶ ἀπὸ λόγου σας. καθὼς κ ὁ Κύριος ἐφανέρωσέ μοι τοῦτο δι' ἀποκαλύψεως. δύω δέ τινα πρέπει νὰ σημειώσωμεν εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Κορυφαίου. σῶα μὲν, ὅτι λέγει πῶς ἔχει νὰ ἀποθέσῃ τὸ σῶμά του ὡσὰν σῶα βάρος καὶ φορτίον, καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ: διὰ νὰ πείσῃ καὶ τοὺς χεισιανοὺς νὰ καταφρονοῦν τὸ φθαρτὸν τοῦτο σῶμα, καὶ νὰ νομίζουν τὸν ὕπνο τοῦ σώματος χωρισμὸν, χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, χωρὶς νὰ σοχάζωνται πῶς ὁ θάνατος εἶναι θάνατος, ἀλλὰ πῶς εἶναι μία ἀπόθεσις τοῦ φθαρτοῦ καὶ βαρέος σώματος, εἰς ὀλίγον καιρόν. ἐπειδὴ αὐτὸ ἔχειν νὰ λάβειν πάλιν ἄφθαρτον, καὶ ἐλαφρὸν, καὶ δεδοξασμένον διὰ τῆς ἀναστάσεως. καθὼς τοῦτο τὸ ἴδιον καὶ ὁ Παῦλος αἰνιγματωδῶς φανερόνωντας ἔλεγε „ Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκηνώματι στενάζο-
„ μεν βαρούμενοι, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν
„ ὑπὸ τῆς ζωῆς. (Β'. Κορ. ἐ. 2.) Καὶ ἄλλο δὲ, πρέπει νὰ σημειώσωμεν, διὰ τὶ λέγωντας ὁ Ἀπόστολος, πῶς ὁ Κύριος ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόθεσιν τοῦ σώματός του, ἐκ τούτου μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι πολλαῖς φοραῖς ἠξιόνετο τῆς μυσικῆς ἐμφανείας καὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Κυρίου, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐμάνθανε τὴν ἀδήλων τὴν γνῶσιν. καθὼς καὶ πρότερον ἀπεκαλύφθη αὐτῷ διὰ τῆς ἀπ' οὐρανοῦ καταβάσης ὀθόνης, ὅτι δέχεται ὁ Θεὸς τὰ ἔθνη εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν. (Πράξ. ι. 11.)

15. „ Σπουδάσω δὲ κ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον, τὴν
„ τούτων μνήμην ποιεῖσθαι.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον καὶ Μητροφάνη, μερικοὶ καθ' ὑπερβατὸν ἀναγινώσκουσιν ὕστερον „ σπουδάσω δὲ κ μὴ τὴν ἐμὴν ἔξοδον ἔχειν ὑμᾶς ἑκάστοτε τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. δηλοῦται δὲ διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ ἅγιοι καὶ μὴ θάνατον ἐνθυμοῦνται τὰ τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ προσβλέπουσιν ὑπὲρ τῶν ζώντων. ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι δίκαιον νομίζω

(1) Παρὰ τῷ Μητροφάνει „ διὸ οὐ μελήσω ἀεὶ ὑμᾶς περὶ τού-
„ των ὑπομιμνήσκειν.

ζω ἐφ' ὅσον εἶμαι ὡς τῷ σώματι νὰ σᾶς ἐνθυμίζω, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὲς ὅτι μὲ θάνατον οἱ ἅγιοι δὲν ὠφελοῦν τοὺς μαθητάς των: τότε χάνει διὰ νὰ ἀναιρέσῃ τὸν τοιοῦτον ὀλεθρον, καὶ νὰ δείξῃ πῶς ἡ ἐκεῖ κατάστασις τῶν ψυχῶν εἶναι καθαρωτέρα καὶ λαμπροτέρα, εἶπεν: ὅτι καὶ μὲ θάνατον θέλω ἀσφαλίσω νὰ σᾶς ἐνθυμίζω ἑκάστοτε: ἤτοι πάντοτε, πρὸς διαφορὰν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τὸν ὁποῖον διεισκόμβος ὁ Ἀπόστολος, καὶ φροντίζων ὡσὲ τὰς ἐκκλησιάς, δὲν ἐδύνετο πάντοτε νὰ τοὺς ἐνθυμίζῃ. ὡσὰν νὰ τοὺς λέγῃ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ χωρίζεται ἡ ψυχή μου ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀβλαβὴς ὅμως καὶ ὁλόκληρος θέλει φυλαχθῇ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς. καὶ τὸ νοερὸν καὶ ὀπτικὸν δὲν θέλει χάσει τελείως, ἀλλὰ δραστικωτέρας καὶ καθαρωτέρας θέλει ἔχει τὰς ἐδικάς της ἐνεργείας, ἐπειδὴ καὶ ἠλευθερώθη ἀπὸ τὸ παχὺ σῶμα, τὸ ὁποῖον ὡσὰν σωρὸν ἐμπόδιζεν ἀπὸ αὐτοῦ τὰς τῶ νοητῶ ἡλίου ἀκτίνας. ὅθεν καὶ μὲ τὸν χωρισμὸν τῶ σώματός μου προθυμοτέρως θέλω φροντίζω διὰ λόγου σας, καὶ ἀσφαλείπτως μέλλω νὰ ὠφελῶ τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν διὰ νὰ σᾶς σωθετίσῃ, καὶ νὰ σᾶς κάμῃ νὰ ἐνθυμῆσθε παντοτινὰ τὰς ψυχωφελεῖς ταύτας διδασκαλίας μου, τὰς ὁποίας δὲν ἔμαθον ἀπὸ ἀνθρωπίνου σοφίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν ἐλθοῦσαν ὅπου τῆς γῆς, καὶ συναναστραφεῖσαν μὲ ἡμᾶς ἐνυπόστατον σοφίαν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. (1) ἄλλοι δὲ νοοῦσι τὸ ῥητὸν τοῦτο καθὼς εἶναι, καὶ τὸ ἑρμηνεύουν ἔτζι. ἐγὼ θέλω ἀσφαλίσω, νὰ ἔχετε πάντοτε καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μου τοῦτον τὸν μνημονικὸν τύπον. καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ. ἐγὼ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἀσφαλίζω νὰ σᾶς ἐνθυμίζω ταῦτα, διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ ἐντυπώσω εἰς τὴν φαντασίαν σας τὰ λόγιά μου, καὶ νὰ κάμω ἕξιν τύπων εἰς τὴν ψυχήν σας, ἵνα καὶ μὲ τὸν ἀποβιώσιν μου, μόνον ταῦτα βέβαια καὶ ἀνεξάλειπτα ἀπὸ τὴν καρδίαν σας.

16. „ Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσα-
„ μεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ πα-
„ ρουσίαν. ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.

Μὲ' τὰ λόγια ταῦτα δύο τινὰ κατασκευάζει ὁ Κορυφαῖος, πρῶτον, διὰ τί ἐξορκίζει τὴν πολύθεον σοφίαν τῶν Ἑλλήνων, ἥτις συνίσταται ἀπὸ μύθους ψευδεῖς, καὶ ἀπὸ δεινοῦς τεχνικῶν καὶ ῥητορικῶν λόγων, καὶ τὸ μὲν ψεῦδός της σκεπάζει μὲ τὰ σοφιστικὰ ἐπιχειρήματα, τοὺς δὲ ἀκούοντας καὶ ἄφρονας τραβίζει καὶ ἀπατᾷ μὲ τὸ κάλλος τῶν λέξεων. ὁμοίως δὲ ἀποβάλλει διὰ τούτων, καὶ τὴν κακοδοξίαν τῶν αἱρετικῶν, οἵτινες τότε ἄρχισαν νὰ βλασφημοῦν εἰς τὸν Κόσμον, καὶ νὰ πλανοῦν τοὺς πολλοὺς μὲ τὰ πλάσματα τῆς ψευδοφανείας των. ὁποῖος ἦτον Σίμων ὁ μάγος, καὶ Σατορνῖλος, καὶ Κήρινθος, καὶ οἱ τούτων ἀκόλουθοι. Καὶ δεύτερον, διὰ τί βεβαιοῖ ὡς ἀληθεστάτην καὶ μόνην ὁδὸν θεογνωσίαν τὴν πίστιν τῶν χριστιανῶν, μὲ τὴν ἰδίαν αὐτὴν αἴσθησιν τῶν ὀφθαλμῶν. ἐπειδὴ εἰς παντὶ πράγματι πολὺ πιστοτέρα εἶναι ἡ ὅρασις ἀπὸ τὴν ἀκοήν, καὶ ἡ ἐκ τῆς ὁράσεως ἀπόδειξις, εἶναι ἀσφαλεστέρα καὶ βεβαιοτέρα ἀπὸ τὴν ἐξ ἀκοῆς: ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἐξ ἀκοῆς μόνης πίστις, θαυμαστότερον στέφανον προξενεῖ ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς ὁράσεως, καὶ τὸ κυριακὸν λόγιον τὸ λέγον „ μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. (Ἰωαν. κ'. 29.) διὰ τῆς ὁράσεως λοιπὸν θαυμαίνει ὁ Κορυφαῖος βεβαιοτέραν τὴν θεϊκὴν δόξαν καὶ μεγαλειότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ἀπὸ μέρους ὅπου τὸ Θαβωρίου ὄρους, λέγων εἰς τοὺς χριστιανούς. ἡμεῖς ὦ ἀδελφοί, δὲν ἐμεταχειρίσθημεν μύθους σοφιστικοὺς καὶ καλλωπισμένους, καθὼς οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ μαγεύσωμεν τὰς ἀκοάς σας, καὶ νὰ σᾶς πλανήσωμεν: ἀλλ' ἐμεταχειρίσθημεν πρὸς ἐσᾶς λόγια ἁπλᾶ, λόγια λιτὰ, καὶ λόγια ἀρρητόρευτα. οὐδὲ ἐμεταχειρίσθημεν πλάσματα τῆς ἐδικῆς μας φαντασίας, ὡς οἱ αἱρετικοὶ, διὰ νὰ σᾶς τραβίξωμεν εἰς τὴν πίστιν τοῦ

Χρι-

(1) Ὅτι δὲ οἱ ἅγιοι καὶ μετὰ θάνατον ἐνθυμοῦνται τὰ ἐπίγεια, καὶ φροντίζουν καὶ προσβάλλουσι τῷ Θεῷ διὰ τοὺς ζῶντας καὶ διὰ τοὺς οἰκείους αὐτῶν, μαρτυρεῖ ἡ δευτέρα βίβλος τῶν Μακκαβαίων ἐν κεφ. ιέ. ἐκεῖ γὰρ φαίνεται ὅτι ὁ Προφήτης Ἱερεμίας, καὶ ὁ Ὀνίας οἱ προαποθανόντες, προσηύχοντο διὰ τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ ὁπου ἔπεσεν εἰς πολλὰς συμφοράς. Καὶ ὁ προφήτης Ἠλίας ἀναληφθεὶς πρότερον ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἰωσαφάτ, ὕστερον μετὰ τοῦτο ἀνάληψιν ἔστειλεν (ἴσως δι' Ἀγγέλου) γράμματα φοβερισικὰ εἰς τὸν βασιλέα Ἰωράμ τὸν Τιόν του, ὡς γέγραπται „ Καὶ ἦλθεν αὐτῷ (τῷ Ἰωράμ) ἐν γραφῇ παρὰ Ἠλίου τοῦ προφήτου, „ λέγων. τάδε λέγει Κύριος. (β'. Παραλ. κά. 12.) Καὶ ὁ Ἅγιος Ἀμβρόσιος εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Θεοδοσίου λέγει, ὅτι ὁ μέγας Θεοδόσιος φροντίζει εἰς τὰς ὁδοὺς διὰ τὸν Ὀνώριον καὶ Ἀρκάδιον τοὺς Υἱεῖς του. καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος γράφει ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος ἀφ' οὗ ἀπέθανεν, ἐφαίνετο πολλάκις καὶ τὸν ἐσωφρόνιζεν, ἀνοίγων εἰς κάνενα ὅραμα εὐγαίνεν ἔξω ἀπὸ τὸ σπήτιον „ ὦ καὶ νῦν ἔτι ἐνθυμοῦμαι καὶ σωφρονίζομαι διὰ νυκτεινῶν ὀφέων, εἶπε τὸ δέοντος ἔξω πέσοιμι (ἐχωρίζω εἰς τὸν αὐτὸν Βασίλειον) ὁ αὐτὸς δὲ ἐν τῷ κατὰ Γελιανὸν α'. λόγῳ φησὶν „ ἄκουε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ψυχὴ, εἴ τις αἰῶνις. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει γέγραπται „ Καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς, γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων (Ἀποκ. ε'. 8.) ψάλλει δὲ καὶ ἡ ἐκκλησία ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἁγίων μαρτύρων Γκρὶς Σαμωνᾶ καὶ Ἀβίβου τούτου „ ψυχαῖς ταῖς τῶν δικαίων γὰρ πυρὰ Θεῷ τοῦτο „ δέδοται, τὰ ἐνταῦθα γινόμενα νοερῶς ἐνοπτεύεσθαι.

Χριστῦ : ἀλλ' ἐμπαχειρείσθωμεν ἐκεῖνα τὰ φράγματα ὁπῶ εἴδομεν μὲ τὰς ἰδίας μας ὀφθαλμούς (1) καὶ μὲ τοιαῦτα ἁπλᾶ λόγια, καὶ μὲ τοιαῦτα ὀφθαλμοφανῆ φράγματα, σᾶς ἐφανερώσαμεν τὴν ὅτι γῆς παρουσίαν τῦ Χριστῦ, καὶ τὴν θεοπρεπῆ αὐτῦ δωάμιν : καὶ ἔτζι σᾶς ἐλπύσαμεν εἰς τὴν πίστιν.

17. „ Λαβὼν γὰρ παρὰ Θεῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς σ᾽ενε-
„ χθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεπῦς δόξης. ὅτος ἐστὶν
„ ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα.

Τὸ λαβὼν ἐδῶ δείσκεται αὐτὶ τῦ ἔλαβε, τῆς μετοχῆς ἐκλαμβανομένης αὐτὶ οριστικῦ καὶ μετάληψιν. ἐπειδὴ ἄλλως ἡ μετοχὴ μένει ἀναπαπόδοτος, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦναι ῥῆμα ἄλλο εἰς τὸ νὰ ἀποδοθῆ, καὶ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμήνιον. λέγει λοιπὸν ὁ Κορυφαῖος, πῶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἔλαβε παρὰ τῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν: ὄχι καθ' ὅ Θεὸς, καὶ Υἱὸς μονογενὴς, καὶ συναΐδιος μὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. ἄπαγε! ἐπειδὴ καθ' ὅ Θεὸς, ἀπαρχῆς καὶ πρὸ τῶν αἰώνων εἶχε τὴν δόξαν ταύτην καὶ τὴν τιμήν. ἀλλὰ λέγει πῶς ἔλαβεν αὐτὴν, καθ' ὅ ὕστερον ἔγινεν ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς. ἀλλὰ καὶ ἡ φωνὴ ἡ βροντηθεῖσα παρὰ τῆς μεγαλοπρεπῦς δόξης: ἤτοι τῆς Θεότητος τῦ Πατρὸς, καὶ εἰπῦσα „ ὅτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα, καὶ αὐτὴ, λέγω, ἡ φωνὴ, πρὸς τὸν Χριστὸν ἐγένετο καθ' ὅ ἄνθρωπον, καὶ οὐχὶ καθ' ὅ συναΐδιον τῦ Πατρὸς καὶ συναπάρχον λόγον, ὡς ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης (2) ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἀνθρωπότης τῦ Κυρίου προσληφθεῖσα ὑπὸ τῆς Θεότητος καθ' ὑπόστασιν ἄρρητον, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπῆρξεν ὑπόστασιν. ἀχώριστοι γὰρ καὶ ἀδιαίρετοι αἱ ἔτι Χριστῦ δύω φύσεις ἔμειναν ἀπ' ἀλλήλων, ἀν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ὑποστάσει σύμπλωαι. ἐπειδὴ διπλῦς ὑπάρχων ὁ Χριστὸς καὶ τὰς οὐσίας καὶ φύσεις, τῆς Θεότητος δηλαδὴ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ καὶ τὰς οὐσιώδεις καὶ φυσικὰς αὐτῷ ἰδιότητας καὶ θελήσεις καὶ ἐνεργείας, ἁπλῦς ὅτι καὶ τὴν ὑπόστασιν. Υἱὸς λοιπὸν ἀγαπητὸς τῦ Πατρὸς ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων ὁ Χριστὸς, καθ' ὅ Θεὸς, Υἱὸς ἀγαπητὸς ὁ αὐτὸς τῦ Θεῦ καὶ Πατρὸς γέγονεν ὕστερον καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος, εἷς γὰρ καὶ ὁ αὐτός ἐστιν Υἱὸς ὁ ἐκ τῦ Πατρὸς γεννηθεὶς πρὸ τῶν αἰώνων ὡς Θεὸς, καὶ ὁ ἐκ τῆς Παρθένου γεννηθεὶς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων καθ' ὃ ἄνθρωπος. οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος. οὐδὲ εἰς δύω Υἱοὺς διαιρούμενος. ἄπαγε! τῆς Νεσορίου γὰρ τῦ ἀνθρωπολάτρου φρενοβλαβείας εἶναι τὸ κακόδοξον τῦτο φρόνημα. Τί δὲ ἐξεφώνησεν ὁ Πατὴρ ὅτι τῦ Θαβωρίου ὄρους; ὅτι ὁ μεταμορφωθεὶς καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἀστράψας, εἶναι Υἱός τε ἀγαπητὸς, καὶ εἰς αὐτὸν εὐδόκησεν.

Εὐδοκία δὲ θέλει νὰ εἰπῆ, κατὰ τὸν τῆς Θεσσαλονίκης μέγαν Γρηγόριον, τὸ προηγούμενον θέλημα τῦ Θεῦ καὶ Πατρός· ὅθεν δείχνει μὲ τὸν λόγον τῦτον ὁ ἄρχος Πατὴρ, ὅτι μυστικώτατον καὶ βαθύτατον νόημα: δηλαδὴ ὅτι τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τῦ Υἱῦ τε, ἦτον τὸ προηγούμενον θέλημα τῦ Θεῦ. διὰ τῦτο καὶ προεγνώσθη αὐτὸ καὶ προωρίσθη πρὸ τῆς προγνώσεως καὶ τῦ προορισμῦ ὅλων τῶν ἄλλων κτισμάτων νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα καὶ προεγνώσθησαν καὶ προωρίσθησαν νὰ δημιουργηθῶν διὰ τὸ μέγα μυστήριον τῆς τῦ ἀγαπητῦ Υἱῦ τε ἐνανθρωπήσεως. βεβαιοῖ δὲ τὸ νόημα τῦτο καὶ ὁ θεολογικώτατος Μάξιμος λέγων ἐν τῇ ἑξηκοστῇ λύσει τῶν Ἀπόρων περὶ τῦ μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας, ὅτι αὐτὸ εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ

---

(1) Σημείωσαι, ὅτι οἱ ὑλικοὶ καὶ κτιστοὶ ὀφθαλμοὶ τῶν Ἀποστόλων εἶδον ἐν τῷ Θαβωρίῳ παραδόξως ἀστράψαν διὰ τῆς τῦ Κυρίου σαρκὸς ἄϋλον, καὶ ἄκτιστον φῶς τῆς Θεότητος, οὐχ ἁπλῶς μὲ τὴν φυσικὴν αὐτῶν δωάμιν, ἀλλ' ἐνισχυθέντες διὰ τῆς ὑπερφυσικῆς χάριτος καὶ δωαμέως τῦ Θεῦ. καθὼς πᾶσι οἱ ἱεροὶ θεολόγοι συμφώνως ὁμολογῦσι: καὶ μάλιστα ὁ ἱερὸς τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος ἐν πολλοῖς, καὶ Μάρκος ὁ Ἐφέσου λέγων „ εἰ
„ κημάτων καὶ χρωμάτων, καὶ αὐτὸ τὸ φῶς ἀντιληπτικὴ ἐστιν
„ ἡ ὅρασις μόνον, ἀπέρ ἐστιν ἄϋλα τῷ οἰκείῳ λόγῳ. τί θαυ-
„ μαστὸν εἰ καὶ τὸ θεῖον ἄϋλον φῶς, ἠδυνήθη ποτὲ παραδέξασθαι,
„ τῇ θείᾳ δωάμει βοηθησάσης; (κεφ. λζ'. περὶ θείας φωτός.).

(2) Ἀλλὰ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος τῦτο συμμαρτυρεῖ λέγων
„ τί δὲ μεῖζον ἀνθρώπῳ πιπεινότητι, ἢ Θεῷ πλακῆναι, καὶ
„ γενέσθαι Θεὸν ἐκ τῆς μίξεως; καὶ τοσοῦτον ἐπισκεφθῆναι ἀ-
„ νατολὴν ἐξ ὕψους, ὥστε καὶ τὸ γενώμενον ἅγιον Τιὸν ὑψίσου
„ κληθῆναι, καὶ χαρισθῆναι αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα;
„ πῶς δὲ, εἴποτε ἀλλοίως, ἢ Θεὸς; (λογ. β'. περὶ Τιοῦ)
ἐπειδὴ δὲ ὡς Τιὸς ἐστι κατὰ τὴν ὑπόστασιν ὁ ἐκ τῦ Πατρὸς γεν-
νηθεὶς καθ' ὃ Θεὸς, καὶ ἐκ τῆς Παρθένου καθ' ὃ ἄνθρωπος: διὰ τῦτο ἀκριβῶς ἐξεπαζόμενον τὸ „ ὅτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, λέγεται πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπον καὶ καθ' ὃ Θεόν. δηλοῖ γὰρ ὅτι, ὅτος: δηλαδὴ ὁ φανόμενος καθ' ὃ ἄνθρωπος, Υἱός μου ἀγαπητός ἐστι καθ' ὃ Θεός. ὅθεν ὁ Σελευκείας θεῖος Βατίλειος ἔτω λαμπρῶς παυηγυρίζει εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς μεταμορφώσεως λέγων „ ὅτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός.
„ ἐκεῖνος δῆλος ἔκτισε, τῦτον Υἱὸν ἐκ τῆς οὐσίας ἐγέννησε. ἐ-
„ μός ἐστιν Υἱός, κἂν δῆλα μορφὴν δι' ὑμᾶς περιβέβληται. ἀ-
„ πρόσιτον ἔχει τὸ φῶς, κἂν δι' ὑμᾶς τὰς ἀκτῖνας ἐμέτρησεν.
„ ὦ μακαρίων ὀμμάτων νυμφικῶς τὸν Χριστὸν ἐζολισμένον θεω-
„ ρούντων! ὦ μακαρίων ὀφθαλμῶν τὴν φοβεραὶ ἡμέραν τῆς κρί-
„ σεως ἐν ἡμέρᾳ θεωρόντων τῷ κτίσματι! ἃ γὰρ Ἄγγελοι τρέ-
„ μοντες δέονται, ταῦτα χαίροντες ἐβλεπον. τῦτο συμφωνῶ
„ καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ λέγων ἐν τῷ εἰς τὴν μεταμόρφωσιν λό-
„ γῳ „ ὅτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἀ κεχωρισμένος τῆ
„ δόξῃ τῆς Θεότητος αὐτῦ, ἀλλ' εἰς ὃν ἐκαζε τὸν φανόμενον
„ ἐν σώμασι δύπελλε, καὶ ἐν δόξῃ φοβερᾷ.

τὸ τέλος, ἢ τὸ ὁποῖον καὶ προεγνώσθησαν καὶ προωρίσθησαν καὶ ἐκτίσθησαν ὅλα τὰ κτίσματα, αὐτὸ δὲ, ἔτε προεγνώσθη, ἔτε προωρίσθη, ἔτε ἔγινε διὰ κάποια τέλος „ τοῦτό ἐστι τὸ μακάριον, δι' ὃ τὰ πάντα σωθέντα τέλος: τοῦτό ἐστιν ὁ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων προεπινοούμενος θεῖος σκο- „ πὸς, ὃν ὁρίζοντες εἶναί φαμεν, προεπινοούμενον τέλος. ἕ ἕνεκα μὲν, τὰ πάντα, αὐτὸ δὲ, ἡ- „ δονῆς ἕνεκα. (1) δείκνυει δὲ ἀκόμη ὁ ἄναρχος Πατὴρ μὲ τὸν λέξιν τὰ ἐδόκησεν, ὅτι ὁ μο- νογενὴς τὰ Υἱὸς, μὲ τὴν εὐδοκίαν καὶ τὸ προηγούμενον θέλημα τὰ Πατρός τα, προσέλαβε τὴν τὰ δούλε μορφὴν καὶ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος. ταύτην τὴν θεοπρεπῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ φωνὴν ὁποῦ ἐκήρυξεν ὁ Πατὴρ περὶ τὰ Υἱὰ, προλαβὼν καὶ ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας ἐβόησεν ὡς ἐκ προ- σώπε τὰ Θεὰ καὶ Πατρὸς, λέγοντος περὶ τὰ ἀγαπητὰ, καὶ τὰ ἀμπελῶνος αὐτὰ „ ᾄσω δὴ τῷ „ ἠγαπημένῳ ᾄσμα τὰ ἀγαπητὰ με. (Ἡσ. ε. 1.) εἶτε τελευταῖον εἰπόντος „ ὁ γὰρ ἀμπελὼν „ Κυρίε Σαβαὼθ οἶκος τὰ Ἰσραὴλ ἐστι, καὶ ὁ ἄνθρωπος τὰ Ἰούδα νεόφυτον ἠγαπημένον. (Ἡσ. ε. 7.) φανερώτατον γὰρ εἶναι εἰς τὸν καθ' ἕνα, ὅτι ἄνθρωπον τὰ Ἰούδα ὀνομάζει τὸν Δεσπότην Χριστὸν, τὸν ἐκ τῆς φυλῆς τὰ Ἰούδα γεννηθέντα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ νεόφυτον ἠγαπημένον, μόνον αὐτὸν καλεῖ, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἀπὸ κοιλίαν παρθενικήν. καὶ ἔγινε καινέριος ἄνθρωπος καὶ νέος Ἀδάμ. Καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ ἐπέγραψε τὸν μδ. ψαλμὸν, τὸν φανερῶς περὶ τὰ Χρι- στὰ προφητεύοντα, μὲ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν „ ᾠδὴ ὑπὲρ τὰ ἀγαπητὰ (2) καὶ ἀλλαχὰ „ ὁ Βα- „ σιλεὺς τῶν Δυνάμεων τὰ ἀγαπητά. (Ψαλμ. ξζ'. 13.)

18. „ Καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμᾶς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανὰ ἐνεχθεῖσαν, „ σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ Ὄρει τῷ ἁγίῳ.

Τοῦτο φανερὰν ἔχει τὴν ἐξήγησιν. ἐπειδὴ καὶ οἱ τρεῖς ὁμὰ Εὐαγγελισαὶ, ὁ Ματθαῖος, ὁ Μάρκος, καὶ ὁ Λουκᾶς, οἱ γράφοντες περὶ τῆς τὰ Κυρίε μεταμορφώσεως ὅτι ἔλαμψε τὸ πρόσω- πον αὐτὰ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτὰ ἔγιναν λευκὰ ὡσαὶ τὸ φῶς: αὐτοὶ, λέγω, κηρύτ- τουσι

(1) Ἐπειδὴ, κατὰ τὰς Μεταφυσικὰς, ἄλλα μὲν, εἶναι Μέσα μόνον καὶ οὐχὶ Τέλη. ἄλλα δὲ, εἶναι καὶ Μέσα καὶ Τέλη ἐναντιῶς: ἅτοι προς μὲν τὰ κατώτερα, Τέλη. προς δὲ τὰ ἀνώτερα, Μέ- σα. ἄλλα δὲ, εἶναι Τέλη μόνον καὶ ὄχι Μέσα. ἅτινα καὶ Τέλη Τελῶν, ὡς παντῶν ἀνώτερα, ὀνομάζονται: διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεο- φόρος Μάξιμος Θεολογᾶ ἐμῶ, ὡς νομίζω, ὅτι τὸ μυςήριον τῆς τὰ Θεὰ λογε ἐνανθρωπήσεως, εἶναι Τέλος μόνον, καὶ ὄχι Μέ- σον, ὡς παντῶν τῶν προς τὰ ἔξω τῆς ἁγίας Τριάδος ἔργων, α- νώτατον καὶ ὑψηλότατον, καὶ Τέλος Τελῶν τὸ Κορυφαιότατον. ἕ ἕνεκα μὲν, τὰ πάντα, αὐτὸ δὲ, ἡδονῆς ἕνεκα, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸ κατὰ λόγον ἄλλον θεωρέμενον, ἐγένετο διὰ τὴν τὰ ἀνθρώπε ἀ- νάπλασιν καὶ σωτηρίαν: καθὼς πολλαχὰ ὡς κήρυγμα τὰ δημο- σιεύει, ἤτε θεία Γραφὴ, καὶ οἱ ἁλλοι Πατέρες. Καὶ διὰ νὰ εἰπᾶ- μεν καθολικῶς, τὸ Μυςήριον τῆς ἐνσάρκε οἰκονομίας εἶναι Ἀρχὴ καὶ Μέσον, καὶ Τέλος ὅλων τῶν Κτισμάτων νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν καὶ μικτῶν. Καὶ ἀρχὴ μὲν εἶναι παντῶν τῶν κτισμάτων, καθ' ὅτι ἡ προγνωσις καὶ ὁ προορισμὸς τὰ Μυςηρίε αὐτὰ, ἔγινεν ἀρχὴ καὶ αἰτία τὰ νὰ προγνωσθῇ καὶ νὰ προορισθῇ καὶ νὰ κτισθῇ παντα τὰ κτίσματα, κατὰ τὸ, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτὰ εἰς ἔργα αὐτὰ. καὶ τὸ „ Πρωτότοκος πάσης κτίσεως, περὶ τὰ Υἱοῦ καὶ λόγε εἰρημένον, καθὼ ἀνθρώπε. περὶ ἃ ὅρα τὸν ἱεροκήρυ- κα Μωϊσέα ἐν τῷ β. λόγῳ προ τῆς Χριστὰ Γενεσέως κατὰ τὸ ά. Μέρος. λέγει δὲ καὶ ὁ θεοφόρος Μάξιμος ἐν τῇ αὐτῇ ἑξη- κοστῇ λύσει „ διὰ τὸν Χριστὸν, ἦγουν τὸ κατὰ Χριστὸν μυςήριον, „ παῖδες οἱ αἰῶνες, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς αἰῶσιν, ἐν Χριστῷ „ τῇ ἀρχῇ τὰ εἶναι καὶ τὸ τέλος εἰληφασιν. σῶσις γὰρ προσ- „ πονήθη τῶν αἰώνων ὅρε καὶ ἀοριστίας. μέτρε καὶ ἀμετρίας. „ πέρατος καὶ ἀπειρίας, καὶ Κτίσε καὶ κτίσεως. καὶ σάσεως καὶ „ κινήσεως, ἥτις ἐν Χριστῷ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων φανερωθεῖσα „ γέγονε, πλήρωσιν δοῦσα τῇ προγνώσε τὰ Θεὰ δι' ἑαυτῆς. Ἔγινε δὲ καὶ Μέσον τὸ μυςήριον αὐτὸ, καθ' ὅτι ἐχάρισε πλήρωσιν εἰς τὴν προγνωσιν τὰ Θεὰ, ὡς εἶπεν ὁ θεῖος Μάξιμος: ἐχάρισεν ἀπορροὴν εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ ἀκινησίαν εἰς τὸ κακὸν, κατὰ τὸν Θεσσαλονίκης θεῖον Γρηγόριον (ὁμιλ. εἰς τὴν Χριστὰ γέννησιν) κατὰ τὸν Νικήταν, σχολιάζοντα τὸ εἰς τὸ Πάσχα ῥη- τὸν τὰ μεγάλα Γρηγορίε τὰ Θεολόγε, τὸ λέγον „ σήμερον σω- τηρία τῷ Κόσμῳ, ἅτος τε ὁράτος, καὶ ὅσος νοᾶτος. καὶ κατὰ τὸν Βρυέννιον Γωσὴφ. (Λόγ. εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκε τόμ. γ'.) ἐχάρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους λυτρον τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, δόσιν τῆς χάριτος, ἀφθαρσίαν, ἀθανασίαν, σωτηρίαν, ἀπρε- πίαν, καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθά. Εἶναι καὶ Τέλος τὸ μυςήριον αὐτὸ, καθ' ὅτι αὐτὸ ἔγινε καὶ εἰς Ἀγγέλους καὶ εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς ἕ- λλα τὰ Κτίσεν, τελείωσις, καὶ θέωσις καὶ δοξα καὶ μακαριότ- ης. καὶ καθ' ὅτι αὐτὸ ἔγινεν σῶσις Κτίσε καὶ κτισμάτων, καὶ δοξα τὰ ἀνάρχε Πατρὸς, δοξασθέντος, οὐχὶ διὰ ψιλῶν κτισμά- των, ἀλλὰ διὰ αὐτὰ τὰ κατ' οὐσίαν Υἱὰ καὶ λόγε τε, τὴν φύσιν ἣν ἀνθρώπων φορέσαντος. τὸ ὁποῖον αὐτὸ τέλος, εἶναι τὸ ὑπε- ρον παντων, μεθ' ὃ οὐκ ἔχειν ἄλλο τέλος ἀνώτερον. „ καὶ ἕ ἕνεκα „ μὲν τὰ πάντα, αὐτὸ δὲ ἡδονῆς ἕνεκα, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν „ εἰπεῖν θεῖον Μάξιμον. Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν τούτων, δύνα- ται νὰ συμπεραίνῃ ὁ καθ' ἕνας, ὅτι ἀπαραιτήτως ἔπρεπε νὰ γένῃ τὸ μυςήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως. κατὰ πρῶτον μὲν καὶ κύ- ριον καὶ καθ' αὐτὸ λογον, διὰ τί τὸ μυςήριον αὐτὸ ἦτον προηγ- ούμενον θέλημα τὰ Θεὰ, κατὰ τὸν θεῖον τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγό- ριον, πρώτιστον κινητικὸν αἴτιον ἔχον, τὴν ἀπειρον καὶ ἀσιώδη καὶ ὑπεραγαθον ἀγαθότητα τὰ Θεὰ. μᾶλλον δὲ, αὐτὸν τὸν ἐνδότα- τον πυθμένα τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος, ὡς εἶπεν ὁ Θεοφόρος Μάξιμος. κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, καὶ διὰ τί αὐτὸ ἦτον ἀναγ- καῖον εἰς ὅλα τὰ κτίσματα, νοητὰ καὶ αἰσθητὰ, ὡς ἀρχὴ αὐτῆς, καὶ μέσον, καὶ τέλος, (ὅρα καὶ ἄλλας ὑψηλὰς Θεολογίας τὰ αὐ- τὰ μεγίστε Μαξίμε περὶ τὰ μυςηρίε τούτε, εἰς τὰς ὑποσημειώ- σεις τὰ „ Πρεσγνωσμένε μὲν προ καταβολῆς Κόσμου. (ά. Πέτρ. ά. 20.)

(2) Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἑρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει τὰ ὄντως ἀξιαγάπητα καὶ ἀξιέρασα ὑπὲρ τὰ ἀγαπητὰ καὶ ὄντως ἐρασὰ λόγια „ ἔρασοι δηλονότι τῶν ἀγαπητῶν, ὄντι- „ να ὁ λόγος εἶναί φησιν, ἢ καὶ προ τῆς ἐμῶν λόγων ἐπίσασαι; „ μεμνημένος τῆς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φωνῆς „ ἔπος ἔρχεται ὃν „ μὲ ὡς μονογενῆς, τῇ κτίσει δὲ πάσῃ, ὡς πατὴρ φιλανθρω- „ πος καὶ ἀγαθὸς προσάπτε. τὰ αὐτὰ δὲ ἐρεῖ τῇ φύσει καὶ ἀγα- „ πητὸν καὶ ἀγαθόν. διόπερ καλῶς ὡρίσαντο ἤδη τινὲς (ὁ Ἀ- „ ριστοτέλης δηλ. ἐν τῷ ά. τῆς Ἠθικῶν) ἀγαθὸν εἶναι, ὃ πάν- „ τα ἐφίεται. ὃ τὴ τυχόντας δέ ἐστιν εἰς τὸ τέλειον χωρῆσαι τῆς „ ἀγάπης, καὶ τὸν ὄντως ἀγαπητὸν ἐπιγνῶναι, ἀλλὰ τὰ ἐκδυ- „ σαμένε ἤδη τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς „ ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνδυσάμενον τὸν νέον, τὸν ἀνακαι- „ νούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τὰ κτίσαντος. ἐπεὶ ὅτε „ χρήματα ἀγαπῶν, καὶ περὶ τὸ φθαρτὸν τῆς σωμάτων κάλλος ἐ- „ πτοημένος, καὶ τὸ δεξάμενον τέτο ὑπέρτιμον, τὴν τὰ ἀγαπᾶ- „ σθαι μὴ ἐφ' ἑαυτῷ ἔχοντα ἀνάλωσας, πρὸς τὴν τὰ ἀληθῶς „ ἀγαπητὰ θέαν ἀπετυφλώθη.

τωσι καθαρῶς, ὅτι ὁ Κορυφαῖος ἅγιος Πέτρος, καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ Υἱοὶ τῦ Ζεβεδαίου, αὐτοὶ παρόντες μὲ τῦ Κυρίε εἰς τὸ Θαβώριον ὄρος, εἶδον μὲ τὰς αἰσθητὰς ὀφθαλμύς των, τὸ ὑπὲρ ἥλιον ἀσράψαν ἐκεῖνο θεῖον καὶ ἄκτισον φῶς ἐκ τῦ προσώπε Κυρίε, καὶ ἤκυσαν μὲ τὰ ἴδιά των αὐτία, τῳ βροντῶσαν ἐκείνῳ φωνῳ ὁπὲ ἐξεφώνησεν ὁ ἀγγέλητος Πατὴρ ἀπὸ τὰς οὐρανὰς καὶ εἶπεν „ ὅτός ἐςιν ὁ Υἱός με ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα. αὐτῦ ἀκύετε. εἶπον δὲ τῳ φωνῳ τῦ ἀνάρχε Πατρὸς βροντῶσαν, διὰ τί καθὼς λέγει ὁ Θεόσοφος καὶ Θεοφόρος Ἐφραὶμ, ἡ φωνὴ ἐκείνη ἔγινεν ὡσανὰ μία φοβερὰ βροντὴ, καὶ τόσον κρότον ἐποίησεν, ὥσε ὁπὲ ἔσεισεν ὅλον τὸ Θαβώριον ὄρος. ὅθεν καὶ οἱ μαθηταὶ ταύτῳ ἀκύσαντες, τόσον πολλὰ ἐφοβήθησαν, εἰς τρόπον ὅτι δὲν ἐδυνήθησαν πλέον νὰ ὑποφέρυν καὶ νὰ ςαθῦν εἰς τὰς πόδας των, ἀλλ' ἔπεσον ἀπὸ τὸν φόβον τες κὴ πρόσωπον εἰς τῳ γῳῦ (1) ἢ διὰ τὸ φῶς ἔπεσον κὴ γῆς, ἢτε διὰ τῳ φωτεινῳ νεφέλῳ: ἀλλὰ διὰ μόνῳ τῳ ἐρανίου φωνῳ τῦ Πατρὸς, ἐξάκυσον ἦσαν, καὶ βροντώδη, καὶ μεγαλόηχον. ὅπ γὰρ ὁ Εὐαγγελις Ματθαῖος καθαρῶς μαρτυρεῖ „ ἔτι αὐτῦ „ λαλῦντος, ἰδὲ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτὲς, καὶ ἰδὲ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγυσα. ὅτός „ ἐςιν ὁ Υἱός με ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα. αὐτῦ ἀκύετε. Καὶ ἀκύσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον „ ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. (Ματθ. ιζ'. 5.) καὶ βέβαια, ἂν ὁ Κύριος δὲν ἐπήγαινε νὰ τὲς πιάσῃ, ἢ μὲ τὸν λόγον τε νὰ τὲς συδυναμώσῃ καὶ νὰ τὲς σηκώσῃ, ἐκινδύνευον νὰ ἀποθάνυν ἀπὸ τὸν φόβον τες ἐκεῖ ὁπὲ ἔπεσον. τῦτο γὰρ ὁ αὐτὸς Εὐαγγελις ἀνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν εἰπὼν „ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησῦς ἥψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν „ ἐγέρθητε, μὴ „ φοβεῖσθε. (αὐτόθ. 7.) (2).

Ἂς μὴ ἀπορῇ δέ τινας, διὰ τὶ οἱ μὲν τρεῖς Εὐαγγελισαὶ συμφώνως λέγυν, ὅτι ἐκ τῆς φωτεινῆς νεφέλης ἐβγῆκεν ἡ φωνὴ, ὁ δὲ Πέτρος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐβγῆκεν ἐκ τῦ ἐρανῦ· ἐπειδὴ κὴ ἡ φωτεινὴ ἐκείνη νεφέλη ἐρανία ἦτεν καὶ ἐκ τῦ ἐρανῦ, καὶ ὄχι ὅπόγειος καὶ ἐκ τῆς γῆς ὡσανὰ τὰς ἄλλας νεφέλας. ὅθεν ἀκολύθως καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐρανίας νεφέλης ἐλθῦσα φωνὴ, φανερὸν εἶναι ὅτι ἦλθεν ἀπὸ τὸν ἐρανόν. διὰ τὶ δὲ ὁ Πέτρος ἐσιώπησεν ἐδῶ τὸ, αὐτῦ ἀκύετε, ὁπὲ εἶπεν ὁ ἄναρχος Πατήρ; ἴσως διὰ τὶ τὸ εἶπον οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισαὶ, ὡς ὁμολογύμυον τὸ ἀφῆκεν. ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὁπὲ εἶπεν ὁ εἷς, ὁ ἄλλος τὸ ἀφῆκε. λέγομεν δὲ καὶ τῦτο, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Εὐαγγελις Μάρκος ἔγραψε κατ' ἐπιτροπὴν, ἢ ὡς ἄλλοι θέλυσι κατὰ ὑπαγόρδυσιν τῦ Κορυφαίε τῦτε Πέτρε, τὸ εὐδικόν τε Εὐαγγέλιον, ἐν αὐτῷ δὲ γράφει καὶ τὸ, αὐτῦ ἀκύετε. (Μάρκ. θ'. 7.) λοιπὸν ἐκεῖνο ὁπὲ γράφει ὁ ἐπιτραπεὶς Μάρκος, φανερὸν εἶναι ὅτι τὸ γράφει κὴ ὁ προτρέψας αὐτὸν Πέτρος. καὶ ἐκεῖνο ὁπὲ λέγει ὁ ὑπαγορδθεὶς, τῦτο πρότερον λέγει καὶ ὁ ὑπαγορδύσας.

Πρέπει δὲ νὰ σθασημειώσωμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ Κορυφαῖος Πέτρος καὶ διὰ τῆς ἀκοῆς, καὶ πολλῷ μᾶλλον διὰ τῆς ὁράσεως, ἐγνώρισε πῶς ὁ εἷς Χρις, εἶχε δύω φύσεις Θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα. ἐπειδὴ ἐκεῖνον ὁπὲ πρότερον ἔβλεπε ταπεινὸν φαινόμυον ὡς ἕνα τῷ ἀνθρώπων, τῦτον τὸν ἴδιον πάλιν εἶδε μὲ Ἰακώβ καὶ Ἰωάννε κὴ τὸν καιρὸν τῆς θείας μεταμορφώσεως, ὡς Θεὸν, ἐν τῇ μεγαλειότητι τῆς αὐτῦ δόξης τε κὴ Θεότητος. ὅθεν ὁ Δαμασκυνὸς Ἰωάννης Θεολογικώτατα ἐρρητόρδυσε „ μεταμορφῦται τοίνυν, ἐχ' ὅ ἐκ ἰδῶ προσλαβόμυος, ἀδὲ εἰς ὅπερ ἐκ ἰδῶ μεταβαλόμενος, ἀλλ' ὅπερ ἰδῶ τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφαινόμυος, διανοίγων τῶν τὰ ὄμματα, καὶ „ ἐκτυφλῶν ἐργαζόμυος βλέποντας. καὶ τῦτό ἐςι τὸ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῦ. μᾶλλον δὲ „ αὐ-

(1) Τὰ λόγια τῦ ἁγίε Ἐφραὶμ εἰσὶ ταῦτα „ ὧδε ὁ Πατὴρ „ ἐφώνησε τὸν Υἱόν αὐτῦ. ὧδε ὁ ὢν μλυέι τὸ γεννημα αὐτῦ. „ ἐν ταύτῃ τῇ φωνῇ ἔπεσον οἱ Ἀπόσολοι ἐπὶ πρόσωπον. βροντὴ γὰρ ἰδ φοβερά, ὥσε ἐκ τῆς φωνῆς αὐτῦ ἡ γῆ ὑποκάπω„θεν αὐτῦ ἔτρεμεν. ὁμοίως καὶ αὐτοὶ ἐκ τῦ φόβε ἔτρεμον κὴ „ ἔπιπτον.

(2) Ὅθεν λέγει κὴ ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ „ ἠγγισεν ἕν ὁ Κύριος, „ κὴ ἐκάλεσεν αὐτὲς ἐν τῇ φωνῇ αὐτῦ. κὴ ὥσπερ ἡ φωνὴ τῦ Πα„τρὸς ἡ φοβερὰ ἔρριψεν αὐτὲς, ὕπ κὴ ἡ φωνὴ τῦ Υἱῦ ἐν τῇ „ ἰχυῖ αὐτῆς, ἤγειρεν αὐτὲς ἐν τῇ δόξῃ αὐτῦ. (Λόγω εἰς τὸν μεταμόρφωσιν) Σημειωτέον δὲ, ὅτι ὁ φόβος ὅπερ ἦλθε Ἀποσόλων δὲν ἦτον ἐκλικὸς διὰ νὰ μὴ κολασθῦν, ἀλλὰ ἦτον Υἱικὸς κὴ ἦλθε τελείων, ὅθεν καὶ μὲ χαρὰν ἦτον σύμμικτος. ἠκολύθησε δὲ εἰς αὐτὲς κατὰ φυσικὸν τρόπον. πρῶτον, διὰ τὶ κτιςὴ φύσις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν ἄπειρον δόξαν κὴ μεγαλειότητα τῆς ἀκτίςε καὶ ὑπερσύσε φύσεως τῦ Θεῦ „ τὶς γὰρ ἔςη „ ἐν ὑποσήματι Κυρίε; ὡς λέγει ὁ Ἱερεμίας; (Ἱερ. κγ'. 18.) καὶ δεύτερον, διὰ τί ἄλλω φορὰν δὲν εἶδον, ὅτε ἤκυσαν τοιαύτην φοβερὰν θεωρίαν, κὴ ἀκολύ. Θεῦ. διὰ τὸ φόβε λοιπὸν καὶ τῆς πτώσεως ἔμαθον, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φύσει φοβερὸς καὶ ἀπλησίαστος κὴ ἀμέθεκτος. συγκαταβαίνων δέ, γίνεται μεθεκτὸς τοῖς ἀξίοις καπά τινα ἀπόρροιαν ἢ θείων αὐτῦ προσόντων. ὅρα κὴ τὰ περὶ τῦ διττῦ φόβε λόγια τῦ ἁγίε Μαξίμε ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῦ „ φόβος ἐκ ἔςιν ἐν τῇ ἀγάπῃ. (α'. Ἰωάν. δ'. 18.) Ὅτι δὲ ὁ φόβος, ὃν ἔλαβον οἱ Ἀπόσολοι ἐπὶ τῦ Θαβωρίε ὄρες, δὲν ἦτον δελικὸς, ἀλλὰ Υἱὸς τελείων, φανερῶς ἀπέδειξεν, ἡ κατὰ Βαρλαὰμ γνωμικὴ Σωφρόνε ἐν Κωνσανινυπόλει, παρόντος τῦ βασιλέως Ἀνδρονίκε τῦ Παλαιολόγε. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Βαρλαὰμ ἐφρόβαλεν, ὅτι οἱ θεῖοι Ἀπόσολοι ἦτον ἀτελεῖς κὴ εἰς αὐτὸν ἐκείνῳ τῳ θεοπάτῳ Θεωρίαν τῆς μεταμορφώσεως διὰ τὸν φόβον ὁπὲ ἐδοκίμασαν „ ἐφοβήθησαν γὰρ λέγει ὁ Εὐαγγελις Λου„κᾶς, ἐν τῷ ἐκείνης εἰσελθεῖν εἰς τὸ νεφέλω. (Λκκ. θ'. 354.) „ κὴ ἀκολύθως ἐκ τύτε σωπέραινεν. ὅτι κὴ τὸ ὁρώμενον ἐκεῖνο „ φῶς ἦτον κτιςόν, κὴ χαμαίζηλον, κὴ χεῖρον νοήσεως. Διὰ „ ταῦτα ἡ Σωφρόνε λέγει, ὅτι ὁ θεοπάτης ἐκεῖνος, κὴ σοφὸς κὴ „ ἀοίδιμος βασιλεύς, ὑπο τὸ φοβεῖσθε τότε φωνὴς παντὸς καπε„γαθεὶς τῳ διανοίαν, ἔςι κὴ φόβος, εἶπεν, ἃ ἦλθ εἰσαγομένων „ ἀλλὰ ἦλθ τελείων.... δεῖγμα δὲ τῦ μὴ τὸν εἰσαγωγικὸν, ἀλ„λὰ τὸν τέλειον ἔχειν τότε φόβον τὲς Ἀποσόλες, τὸ ζητεῖν πα„ραμένειν ἀεὶ τῷ ἀῤῥήτῳ ἐκείνῳ θεάματι. (ὧν τοῖς προλεγομένοις τῦ τόμε τῦ περὶ ἀγάπης.)

„ αὐτὸς ἐν ταυτότητι, παρ' ὃ τὸ πρὶν ἐφαίνετο, ἕτερος νυῦ τοῖς μαθηταῖς ἑωρᾶτο φαινόμενος. (Λογ. εἰς τὸν μεταμόρφ.) ἂς καταισχυνθῶν λοιπὸν τόσον οἱ Μονοφυσῖται καὶ Φανταστασιασταὶ, οἱ λέγοντες, ὅτι καὶ φαντασίαν ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, ὅσον καὶ οἱ Νεστοριανοὶ, οἱ ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Δεσπότην Χριστὸν δογματίζοντες, καὶ λέγοντες, πῶς ἄλλος εἶναι ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς, καὶ ἄλλος ὁ ἐκ τῆς Παρθένου. σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ οἱ ἀδιάφορον εἰκονομάχοι ἂς ἐντραπῶν: οἵ τινες ἀρνοῦνται τὰς δύω φύσεις τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλων νὰ εἰκονίζουν τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀδιγραπτῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος. μὴ νοοῦντες οἱ ἀσυνέτοι, ὅτι ἡ μὲν Θεότης τοῦ Χριστοῦ ἀόρατος καὶ ἀπερίγραπτος καὶ ἀπερίοριστος ὅσα, ἀκολούθως εἶναι καὶ ἄγραπτος καὶ ἀνεξεικόνιστος. ἡ δὲ ἀνθρωπότης αὐτοῦ, ὁρατὴ καὶ ἀδιγραπτὴ ὅσα ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἀκολούθως εἶναι καὶ γραπτὴ, καὶ εἰκονιστή. Σημείωσαι ὅτι τρεῖς φοραῖς ἐμαρτύρησεν ἐξ ὑρανοῦ ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, ἐν τῷ Θαβωρίῳ ὄρει, καὶ ἐν τῷ „ καιρῷ τῷ πλησιάζοντι εἰς τὸ πάθος: ὅτε, εἰπόντος τοῦ Υἱοῦ „ Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ὁ ἄναρχος Πατὴρ ἐβόησε „ Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω. (Ἰωαν. ιβ'. 28.)

19. „ Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον.

Διὰ τῆς αἰσθητῆς, λέγει, ἐποψίας, μὲ τὴν ὁποίαν εἴδομεν τὸ ὑπὲρ ἥλιον φῶς ὁποῦ ἔλαμψεν ἐκ τοῦ προσώπου Κυρίου, καὶ διὰ τῆς αἰσθητῆς ἀκοῆς, μὲ τὴν ὁποίαν ἠκούσαμεν νὰ μαρτυρῇ ὁ Πατὴρ Υἱόν του ἀγαπητὸν τὸν μεταμορφούμενον: διὰ τούτων, λέγω, ἐγνωρίσαμεν τοὺς λόγους τῶν προφητῶν τοὺς περὶ Χριστοῦ κηρύττοντας, καὶ μάλιστα περὶ τῆς ἐν τῷ Ὄρει Θαβὼρ μεταμορφώσεώς του, πῶς εἶναι βεβαιότεροι τώρα, παρὰ ὁποῦ ἦτον πρότερον. διὰ τί ἦτον μὲν αὐτοὶ καὶ πρότερον βέβαιοι καὶ ἀληθεῖς, ὡσὰν ὁποῦ ἐλαλήθησαν ὑπὸ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἁγίου καὶ αὐταλήθους Πνεύματος: ἀλλὰ τώρα βλέποντες ἡμεῖς αὐτοὺς τελειωθέντας καὶ εἰς ἔργον ἐλθόντας, διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἔχομεν αὐτοὺς βεβαιοτέρους καὶ ἀληθεστέρους ὑπὸ ὅ,τι τοὺς εἴχαμεν πρότερον: ἔτζι λόγου χάριν, βέβαια εἴχομεν πρότερον ἐκεῖνα τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ, τὰ ὁποῖα εἶπε προφητεύων περὶ τοῦ θείου φωτὸς „ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον. (Ψαλμ. ργ'. 2.) ἀλλὰ τώρα ἰδόντες ἐν τῇ θείᾳ μεταμορφώσει νὰ λάμψῃ τὰ ἱμάτια τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ὡσὰν τὸ φῶς: ταυτὸν εἰπεῖν, βλέποντες τὸν Χριστὸν νὰ ἀναβάλλεται: ἤτοι νὰ ἐνδύεται τὸ φῶς ὡσὰν ἱμάτιον, ἔχομεν βεβαιότερον καὶ ἀσφαλέστερον τὸν τοιοῦτον λόγον τοῦ Δαβίδ. ὁμοίως ἀκούοντες τὸν αὐτὸν Δαβὶδ νὰ προφητεύῃ διὰ τὴν ἀγαλλίασιν ὁποῦ ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ ἐν τῷ Θαβὼρ Ἀπόστολοι, διὰ τὸ ἀγαπητὸν ὄνομα τοῦ Υἱοῦ ὁποῦ ἐξεφώνησεν ὁ Πατὴρ „ Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί σου „ ἀγαλλιάσονται. (Ψαλμ. πθ'. 13.) τώρα δὲ ἡμεῖς ἀκούσαντες τὴν ἀγαπητὴν φωνὴν ταύτην, καὶ χαροποιηθέντες, ἐκ τούτου ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν αὐτὸν λόγον (1) ὁμοίως καὶ ὅλας τὰς ἄλλας προφητείας τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ βλέποντες πληρωθείσας, ἔχομεν ταύτας βεβαιοτέρας ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτον.

„ Ω.

---

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ζητήματι ρνδ'. διὰ Ἀμφιλοχίων, θέλει ὅτι βεβαιότερος ἔγινεν ὁ προφητικὸς αὐτὸς λόγος, ὄχι ἀπὸ τὸν Πέτρον ὁποῦ εἶδε μὲ τοὺς ἰδίους του ὀφθαλμοὺς τὴν ἐν τῷ Θαβὼρ φανεῖσαν μεγαλοπρέπειαν καὶ δόξαν τοῦ μονογενοῦς: ἀλλὰ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὁποῦ ἔγραφεν, οἵτινες δὲν ἠξιώθησαν τῆς τοιαύτης αὐτοψίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. φησὶ γάρ „ ἐκεῖνος „ γὰρ ἦτον (ὁ Πέτρος δηλαδὴ) καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς „ ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, εἶπε ἐπαγαγών „ καὶ ἔχομεν „ βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, οὐχ' ἑαυτῷ φησι βεβαιότε„ ρον. ἄπαγε! μάλισά γε προσωπείων, ὡς ἐπόπται γενηθέν„ τες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος, ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ „ δεσπόζοντος καὶ παρουσίαν. τί γὰρ ἂν βεβαιότερον εἴη τῆς αὐτο„ ψίας καὶ τοῦ ἀκοῆς ἰδίας ἀναπεπάσαι εἰς ὑποδοχὴν τῆς ἄνω„ θεν φωνῆς, καὶ τὴν πατρικὴν ἐναυγαδίσαι μαρτυρίαν; ἀλλὰ „ βεβαιότερον ἐκείνοις φησὶν οἷς ἔγραφεν, ὡσανεὶ λέγων. ἔτι„ „ ἐπιδιεζεύξαν οἷς μαρτυρήσαμεν, ἔχοι τὴν γνώμην, εἰς τὸν προ„ φητικὸν ἀποσκοπείτω λογον (ἤτοι καὶ παῦτας μου τοὺς περὶ „ Χριστοῦ λόγους διὰ Προφητῶν, μάλιστα δὲ τοὺς ἀνωτέρω λόγους „ τοῦ Δαβὶδ) βεβαιότερον ὀντας τῆς διὰ πολλῶν περὶ ἡμᾶς ἀμ„ φισβητήσεως παντὸς. ἀκέτι γὰρ καὶ ὅπως, ὡς αὐτίνες ἀνχε„ ρέστερον περὶ ἄλλων ὑπολήψονται, ἀνθρωπίνης προερχέται „ δόξης. ὅτι δὲ ἐχ' ἑαυτῷ βεβαιότερον ἔφησε, σαφέστερον ὑπο„ κατινὴ ἐκδιδάσκει. ἐπιφέρει γάρ. ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέ„ χοντες. ὑμεῖς φητιν, ἐκ ἐγώ. ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμι„ ρῷ τόπῳ. ἕως ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν „ ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος ἐδῶ εἶναι περὶ τῆς μεταμορφώσεως, σημειῶμεν χάριν διὰ φιλολόγων, περὶ τοῦ πότε ἐγένετο ἡ ἑορτὴ αὕτη. λέγομεν ἓν ὅτι κατὰ τὸν Καισαρείας Εὐσέβιον (παρὰ Κορεσσίῳ) καὶ τὸς περισσοτέρους διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, ἡ μεταμόρφωσις ἔγινε πρὸ τοῦ πάθους τεσσαράκοντα ἡμέρας, συμμαρτυρόντος τοῦτο καὶ τοῦ ποιητοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν τῷ εἰς τὴν μεταμόρφωσιν λόγῳ: ἤτοι αὕτη ἔγινε κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν Αὔγουστον, ὡς νυῦ ἑορτάζεται. ὅτι δὲ ἡ τοιαύτη δόξα καὶ γνώμη, εἶναι ἡ μᾶλλον πιθανωτέρα καὶ κοινοτέρα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, βεβαιοῦται ἀπὸ τὰ ἑπόμενα. διὰ τί ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ὁ αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μαθητὴς καὶ Ἀπόστολος τοῦ Κυρίου λέγει, ὅτι ὁ Κύριος πρὸ τῶν ἓξ ἡμερῶν νὰ μεταμορφωθῇ, ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του ταῦτα „ ἀπὸ „ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ „ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν „ πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι „ καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. (Ματθ. ις'. 21.) ὁ δὲ Μάρκος προσθέττει, ὅτι καὶ παρρησίᾳ ἔλεγε τὸν λόγον τοῦτον ὅτι μέλει νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ νὰ σαυρωθῇ „ Καὶ παρρη„ σίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. (Μάρκ. η'. 32.) ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα σωάγεται, ὅτι κοντὰ εἰς τὸ πάθος ἡ μεταμόρφωσις ἐγένετο. β'. κατὰ τὴν σειρὰν καὶ τάξιν τῶν κεφαλαίων τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου, ἐγγὺς τοῦ πάθους ἔγινεν ἡ μεταμόρφωσις. ἐπειδὴ δηγούμενος ὁ αὐτὸς Ματθαῖος τὴν θείαν μεταμόρφωσιν ἐν κεφαλαίῳ ιζ'. μετὰ τρία μόνα κεφάλαια, δηλοῦς ἀναφέρει τὰ Βαΐα ἐν κεφαλαίῳ δηλαδὴ κα'. διὰ τί καὶ ὁ περιγραφεὺς τῶν εὐαγ-

„ Ὡ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τό-
„ πῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς
„ καρδίαις ὑμῶν.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ οἱ λόγοι τῦ Προφητῦ εἶναι βεβαιότεροι τώρα: διὰ τῦτο ἐσεῖς οἱ χεισιανοὶ, καλῶς θέλετε κάμετε ἐαὐ τροσέχετε εἰς τὸς λόγως κὴ τὰς τροφητείας αὐτῦ, ἐν ὅσῳ ἀκόμη εἶσθε ἀρχάϊοι καὶ ἀτελεῖς, καὶ δὲν ἠξιώθητε τὸ ἐν καρδίᾳ νοερῷ φωτισμῷ. ἐπειδὴ καθὼς ὁ λύχνος λάμπει μὲ σῖα ὀλίγον φῶς εἰς τὸν ἀφώτιστον καὶ σκοτεινὸν τόπον: ἔτζι καὶ οἱ λόγοι τῦ Προφητῦ λάμπυσιν ὀλίγον, τὸς ἀφωτίστως ἀκόμη χεισιανὸς, μὲ τὸν τροκήρυξιν τῦ τὸ Χεισῦ θαυμάτων καὶ μυςηρίων. τελειότεροι γὰρ εἶναι οἱ λόγοι τῦ Προφητῦ ἀπὸ τὸν παλαιὸν νόμον. ὁ μὲν γὰρ νόμος παρομοιάζει μὲ τὸ χονδρὸν σῶμα τῦ ἀνθρώπυ, οἱ δὲ Προφῆται ὁμοιάζυσι μὲ τὰς αἰσθήσεις τῦ σώματος, αἱ ὁποῖαι εἶναι λεπτότεραι ἀπὸ τὸ σῶμα. τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ὁμοιάζει μὲ τὸν λογικὸν καὶ νοερὰν ψυχὴν, καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος. (Κεφ. υβ'. τῆς ά. ἑκατοντ. τῦ Γνωσικῶν) καὶ τρόπον τινὰ, οἱ λόγοι τῦ τροφητῦ εἶναι μεταξὺ τῦ παλαιῦ νόμυ, καὶ τῆς νέας χάριτος τῦ Εὐαγγελίυ, κὴ τὸ μὲν νόμυ εἶναι λεπτότεροι κὴ τελειότεροι, τῦ δὲ Εὐαγγελίυ εἶναι παχύτεροι κὴ ἀτελέστεροι. Εὐαγγέλλει δὲ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸς τότε Χεισιανὸς νὰ τροσέχυν εἰς τὸς λόγως τῦ Προφητῦ, ὄχι παύτοτε καὶ εἰς ὅλως τως τὸν ζωὸν: ἀλλ' ἕως

διάσκαλος Γωσὴφ ὁ Βρυεώνιος ἐν τῷ ἐαρι λέγει, ὅτι ἔγινεν, ἡ μεταμόρφωσις (σελ. 18. τὸ γ'. τόμ.) ἐγγὺς δηλαδὴ τὸ πάθος, τὸ γενομένυ ἐν τῇ ἐαρινῇ ἰσημερίᾳ κατὰ τὸν κγ'. τὸ Μαρτίυ.

Κατὰ τὸν φθυραρίον λοιπὸν ἐγένετο ἡ μεταμόρφωσις, μετεπέθη δὲ αὖτη κὴ ἑορτάζεται κατὰ τὸν Αὔγυςον μῆνα. ά. διατί ἡ μεταμόρφωσις, ἐπειδὴ ἔγινεν, ὡς εἴπομεν, τρὸ τεσσαράκοντα ἡμερῶν τὸ πάθος, διὰ τῦτο συνέβαινε νὰ πίπτῃ μέσα εἰς τὸν μεγάλον τεσσαρακοσὶ. κὴ ἀκολύθως ὡς ἑορτὴ δηλωτικὴ τὸ μέλλοντος αἰῶνος, ἦτον χρεία νὰ ἑορτάζεται ὀκτὼ ἡμέρας κατὰ σειφαν, τῦτο δὲ ἦτον ἀνάρμοςον νὰ γίνεται ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηςείας τῆς ἁγίας τεσσαρακοσῆς, πενθινῆς ὔσης, κὴ τὸ κακωτικὸ τύτε βίυ δηλωτικῆς. β'. μετεπέθη εἰς τὸν Αὔγυςον, κὴ ὄχι εἰς ἄλλον μῆνα, διὰ τὴν αὐτίαν παύτην. κὴ βλέπε σοφίαν κὴ σύνεσιν τῦ τὰ θεῖα καλῶς διαπαξαμένυ θείων Πατέρων. ἐπειδὴ, ὡς εἴπομεν, ἡ μεταμόρφωσις ἐγινε τρὸ τεσσαράκοντα ἡμερῶν τῦ πάθος κὴ τὸ ςαυρὸ, ἡ δὲ ὕψωσις τὸ τιμίυ ςαυρὸ ἑορτάζεται κατὰ τὴν ιδ'. τὸ Σεπτεμβρίυ, κὴ ἐπέχει τὰ δίκαια τὸ ςαυρὸ κὴ τὸ πάθος τὸ Κυρίυ: διὰ τῦτο μετρήσαντες τρὸ τῆς ἡμέρας παύτης τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἐδιάτεξαν νὰ ἑορτάζεται ἡ θεία μεταμόρφωσις κατὰ τὴν ς'. τὸ Αὐγύςυ. ἀπὸ τῆς ς'. γὰρ τὸ Αὐγύςυ ἕως τῆς ιδ'. τὸ Σεπτεμβρίυ τεσσαράκοντα ὁλόκληραι ἡμέραι συμποσῦνται, καὶ ὅτε παραὼ, ὅτε παρακάτω. ἐδιώρισαν δὲ οἱ αὐτοὶ θεῖοι Πατέρες νὰ ψάλλωνται ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς μεταμορφώσεως κὴ Καταβασίαι, ὄχι οἱ τῆς ἰδίας ἑορτῆς εἱρμοί, καθὼς ἦναι σωτὸν νὰ γίνεται εἰς τὰς λοιπὰς Δεσποτικὰς ἑορτὰς, ὡσαὐτὸ εἰς τὸν Χεισῦ γωνησιν, κὴ ὑπαπαντὴν, κὴ τὸν τῆς Θεοφανείων: τὸ νὰ ψάλλωνται δηλαδὴ Καταβασίαι, οἱ εἱρμοὶ τῆς αὐτῆς ἑορτῆς: ἀλλὰ ἐδιώρισαν νὰ ψάλλωνται ἐν αὐτῇ Καταβασίαι, οἱ εἱρμοὶ τῆς ὑψώσεως τὸ ςαυρὸ: διὰ νὰ δείξυν τὴν ἀνατηραν κὴ χέσιν ὅτι ἡ μεταμόρφωσις ἔχει μὲ τὸ πάθος κὴ ς'. τὸ Αὐγύςυ μὲ τὴν ὕψωσιν τὸ ςαυρὸ. ὅθεν κὴ τὸ ὡρῶον ἑωθάριον τῆς μεταμορφώσεως ὕθυς τροσιμιάζει καὶ ἀναφέρει τὸν ςαυρὸν ὅπωσ λέγυ „ Πρὸ τὸ ςαυρὸς σε Κύριε. ὅτι δὲ παύτα ποιῶντα δὲν ἐσιμέβησαν κατὰ τύχην κὴ ἐκ παυσμάτυ: ὐδὲ ἀπερίεργως καὶ ἀπαρατηρήτως, ἀλλὰ μετὰ περιεργείας καὶ παρατηρήσεως, καθ' ὥρας φρόνιμος θέλει τὸ σωσμολογήσει. τίς γὰρ δύναται νὰ εἰπῇ ὅτι κατὰ τύχην εὑρέθησαν τεσσαράκοντα ἡμέραι ἀπὸ τῆς ς'. τὸ αὐγύςυ, καθ' ὧν ἡ μεταμόρφωσις ἑορτάζεται. μεχρὶ τῆς ιδ'. τὸ Σεπτεμβρίυ, καθ' ὧν ἡ ὕψωσις τὸ ςαυρὸ ἑορτάζεται; κὴ ἔτε παράνω, ἔτε παρακάτω; βέβαια ὐδείς.

Οἶδα ὅτι ὁ Ἀθηναῖος Μελέτιος ἐν τῷ ά. τόμ. τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱςορίας λέγει πῶς μεταμορφώθη ὁ Κύριος κατὰ τὸν ς'. τὸ Αὐγύςυ. ἀλλ' ἔφερε νὰ φέρῃ καὶ κρίνεια μάρτυρα τῶν λόγων τε, καὶ ὄχι νὰ μᾶς λέγῃ ἀδέσποτα καὶ ἀμάρτυρα: ὅτι εἰς τὰ μέσα, θεῖον, τὸ Ἀπριλίυ περιεπάτει ὁ Ἰησῦς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τὸ Μαΐυ ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰς τὰς θέσας τὸ μυρὸς, καὶ τὸν θάνα ἡμέραν τῆς ἑβδομάδως ἔκαμεν ἐκεῖνο τὸ θαῦμα, καὶ τὸν θάνα, τὸ ἄλλο. θράγματα ὁπὸ κὴ Ἀπόστολος κὴ μαθητὴς τὸ Κυρίυ νὰ ἦσαν τινὰς, αὐτοπτης κὴ αὐτήκοος τῶν θαυμάτων κὴ λόγων τὸ Κυρίυ, μὲ τοσῦτο ἀτλογίαν κὴ ἀκριβίαν δὲν ἐδύνετο νὰ πιγράψῃ. ὅθεν θαυμάζω πῶς θαύτατε παῦται νὰ πισδύσῃ τινὰς ὕτως ἀμαρτυρα ὄντα κὴ ἀβέβαια. εἰ δὲ κὴ τινες τροβάλλοι τὸ δόσιμον τὸ διδράχμυ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος μετὰ τὴν μεταμόρφωσιν, ὅτι αὐτὸ ἐδίδετο κατὰ τὸν μῆνα Τισρὶ, ἤτοι τὸν Σεπτέμβριον, κὴ ἐκ τύτε συμπεραίνει, ὅτι ἡ μεταμόρφωσις ἔγινεν ἐν τῇ ς'. τὸ Αὐγύςυ: ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκ ὀρθῶς ἔτε λαλεῖ. ἐπειδὴ τὸ μὲν βασιλικὰ κὴ ἐξωτερικὰ τέλη κὴ δόσιμα, αὐτὰ ἐσωάγοντο κατὰ τὸν Σεπτέμβριον, ἀρχὴν ὄναι ἐξωτερικὴν τὸ χρόνυ. τὸ δὲ δίδραχμα, ἐπειδὴ κὴ ἦτον δόσιμον ἐσωτερικὸν κὴ ἱερατικὸν, ἀκολύθως ἐσωάγοντο κὴ κατὰ τὸν Μάρτιον, ἀρχὴν ὄνται ἐσωτερικὴν τὸ χρόνυ, κατὰ τὸν νόμον Μωσέως. ὅτι δὲ τὸ δίδραχμον ἦτον ἱερατικὸν δόσιμον, κὴ τοῖς ἱερεῦσιν ἐδίδετο, μαρτυρεῖ ἡ θεία Γραφὴ λέγυσα „ Καὶ ἔδωκε Μωϋσῆς τὰ λύτρα τῦ πλεο-
„ ναζόντων (ἅπερ ἦτον τὸ δίδραχμα) Ἀαρὼν κὴ τοῖς Υἱεῖς αὐ-
„ τὸ διὰ φωνῆς Κυρίυ, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωϋ-
„ σῆ. (Ἀριθ. γ'. 51.) ἤθελε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς: διατί καθ' ἑκάςλω ἐν ταῖς ὥραις λέγεται τὸ Κοντάκιον τῆς μεταμορφώσεως, κὴ ὄχι ἄλλης τινὸς ἑορτῆς; κὴ λύονπες τὴν ἀπορίαν λέγομεν, ὅτι ἐπειδὴ κὴ ἡ ἑορτὴ τῆς μεταμορφώσεως εἶναι ἑορτὴ τὸ μέλλοντος αἰῶνος. ὥσπερ γὰρ οἱ Ἀπόστολοι ἑώρων τὴν δοξαν τὸ Χεισῦ ἐν τῇ μεταμορφώσει, ὅπω κὴ οἱ μακάριοι, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἔχεν νὰ βλέπεν τὴν αὐτὴν δοξαν τὸ Χεισῦ: τύτε χάριν ἡ ἐκκλησία θέλυσα νὰ ἔχεν παύτοτε οἱ χεισιανοὶ εἰς τὴν μνήμην τως τὴν δόξαν ἐκείνην ὅπω ἔχεν νὰ ἀπολαύσυν, ἐδιώρισε νὰ λέγεν καθ' ἑκάςλω τὸ Κοντάκιον τῆς ἑορτῆς παύτης. ἵνα διὰ τῆς συνεχῦς ὑπομνήσεως τρὸς πόθον αὐτὸς κινήσῃ κὴ ἔρωτα τῆς μελλύσης δόξης. κὴ καθὼς ὁ ἀθλοθέτης δείχνωντας τὸν ςέφανον εἰς τὸν ἀθλητὴν, χαροποιεῖ τὴν καρδίαν τε, κὴ ἐνδυναμόνοι αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἀθλήσῃ νομίμως κὴ καρτερικῶς, διὰ νὰ κερδήσῃ τοιῦτον ὡραῖον κὴ πολύτιμον ςέφανον: ἔτζι κὴ ἡ τὸ Χεισῦ ἐκκλησία τροθέτησε τρόπον τινὰ κὴ δείχνυσα εἰς τὸς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας χεισιανὸς τὸν ςέφανον τῆς θείας δόξης, ὅπω μέλλαν νὰ ἀπολαύσυν, χαροποιεῖ αὐτὸς, κὴ τὸς ἐνδυναμόνοι εἰς τὸ νὰ ἀθλήσυν ἀνδρείως διὰ νὰ ἀξιωθῦν τοιύτε περικαλλεςάτε κὴ ὡραιοτάτε ςεφανε τῆς ἀκηράτε παναειρίτυ. Εἰδὲ τις ἀπερῇ, πῶς οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῇ μεταμορφώσει ἐγνώρισαν τὸ γυμνὸν σώματος ψυχὸ τὸ Μωϋσέως, κὴ τὸν μετὰ σώματος Ἠλίαν; ἀποκρίνεται λύων τὴν ἀπορίαν ὁ τῆς Θεσσαλονίκης θεὸς Γρηγόριος, κὴ λέγων, ὅτι ἐγνώρισαν αὐτὸς ἐν τῇ ἀποκαλυπτικῇ δωάμει τὸ ἀκτίςυ φωτὸς ἐκείνε τῆς ὑπερσοῖς Θεόττητος. καθ' ὅτι κὴ παῦτες οἱ Δίκαιοι ἐν τῷ αὐτῷ ἀκτίςῳ φωτὶ τῆς Θεόττητος ἔχεν νὰ γνωρίσεν αἰῶνας. ἐν τῷ φωτὶ γὰρ ἐκείνῳ παύτων ἦτ ὄντων οἱ λόγοι ἀποκαλύπτονται. τί λέγω; κὴ ἐν μιᾷ μόνῃ ἀκτῖνι τὸ φωτὸς ἐκείνου. ὅθεν γράφει ὁ Διάλογος Γρηγόριος, πῶς ὁ θεὸς Βενέδικτος, ἰδὼν ἐν νυκτὶ φῶς θεῖον κὴ ἐφάνιον, ἔλεγεν, ὅτι „ εἶδον, κὴ ἰδὲ ὅλος ὁ Κόσμος ὡς ὑπὸ
„ μίαν τὴν ἡλίυ (τὴν θεῖαν δηλαδὴ ἐκείνε φωτὸς) ἀκτῖνα συ-
„ ναθροιδεῖς ἦν. (Σελ. 53. τὸ Εὐεργετινῦ) κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐγνώρισαν αὐτὸς κὴ ἀπὸ τὰ λόγια ὁπὸ ἔλεγον, ὡς ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος.

λ'ἕως ὁπ̃ νὰ λάμψῃ ἡ νοητὴ ἡμέρα, κ̀ ὁ φωσφόρος: ἤγειρεν ὁ νοητὸς ἥλιος τ̃ης δικαιοσύνης Χριστὸς, νὰ ἀνατείλῃ μυσικ̃ως μέσα εἰς τὰς καρδίας των, διὰ τ̃ου φωτισμ̃ου τ̃ου ἁγίου Πνεύματος. Πῶς δὲ προξενεῖται ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ καρδίᾳ φωτισμός; ἄκουσον. πρ̃ωτον προξενεῖται, διὰ τ̃ης ἐργασίας ὅλων τ̃ων ζωοποιῶν κ̀ θεοεργ̃ων τ̃ου Κυρίου ὁπλῶν. δεύτερον, διὰ τ̃ης ἀποκτήσεως ὅλων τ̃ῆς ἀρετ̃ῆς, τόσον τ̃ῆς Πρακτικ̃ων, ὅσον κ̀ τ̃ῆς Θεωρητικ̃ων. μάλιστα δὲ κ̀ ἐξαιρέτως, διὰ τ̃ης ἐν καρδίᾳ μελετωμ̃ης νοερ̃ας κ̀ ἀδιαλείπτου προσευχ̃ης τ̃ης μ̃ετ' ὀνθικ̃ης διαθέσεως γινομένης. διὰ τούτων γὰρ παίτων, κ̀ μάλιστα διὰ τ̃ου πόνθους κ̀ τ̃ῶν δακρύων, καθαρίζεται ἡ καρδία κ̀ ὅλος ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, ἀπὸ τὰς προλήψεις κ̀ ἀπὸ τὰ πάθη, τόσον τὰ σωματικὰ, οἷον λαιμαργίας, φιληδονίας, φιλοσαρκίας κ̀ τ̃ῶν ἄλλων, ὅσον κ̀ ἀπὸ τὰ ψυχικὰ, οἷον οἰήσεως, κενοδοξίας, ἀπιστίας, δειλίας, κ̀ τ̃ῶν ἄλλων. ἀφ' ἧ δὲ καθαρισθ̃ῇ ἀπὸ τὰ τοιαῦτα πάθη ἡ καρδία, τότε ἀρχίζει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποκτήσῃ κ̀ τὸν χρυσοῦν σειρὰν τ̃ῶν θεοειδ̃ων ἀρετ̃ῶν. τὸν τ̃ῆς λογισμ̃ων εἰρήνην, ἥτις εἶναι χωριτικὸν τ̃ῶν χαρισμάτων δ̃ωρον. τὸν παπεινασιν, τὸν ὑπὸ τ̃ου ἁγίου Πνεύματος κτιζομένην. τὸν πρ̃οτητα, τὸν φιλαδελφίαν, κ̀ τὸν κορυφὴν τ̃ῶν ἀρετ̃ῶν ἁπασ̃ων, τὸν ἀγάπην.

Ἀφ' ἧ δὲ ὁ ἄνθρωπος ταῦτα πάντα κατορθώσῃ, κ̀ ὁ νοῦς αὐτ̃ου ἐπιστρέψῃ, ὄχι μόνον αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτόν του διὰ τ̃ης ἐν καρδίᾳ νοερ̃ας ἐπιστροφ̃ης, ἀλλὰ κ̀ ὅλας τὰς ἄλλας δυνάμεις τ̃ης ψυχ̃ης ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του, κ̀ κάμῃ κ̀ αὐτὰς τρόποντινα νοερὰς: τότε ἀναβὰς ἐπάνω ἀπὸ κάθε κτίσμα αἰσθητόν του κ̀ νοητὸν, κ̀ ἀπὸ κάθε νόημα τ̃ῶν τοιούτων κτισμάτων, ἄλαλος κ̀ κωφὸς παρίσταται τ̃ῷ Θεῷ, κ̀ ὡσανὰ μία ὕλη ἀνείδεος εἰδοποιοῦται κ̀ μορφόνεται ἀπὸ τὸν τ̃ου Θεοῦ χάριν. Καὶ λοιπὸν ὅταν εἰς τοιαύτην κατάσασιν φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος, τότε κ̀ ἡ καρδία φωτίζεται μὲ φωτισμὸν, νοερὸν μ̃ὲν, ἀληθ̃ῆ δὲ τ̃ου ἁγίου Πνεύματος, ὅς τις διὰ τὶ παραμείνει ἐν τῇ καρδίᾳ, κ̀ δὲν διαλύεται ὡσανὰ τὴν γνῶσιν τ̃ῶν νοημάτων, διὰ τοῦτο κ̀ συνυπόσατος ἀπὸ τοὺς ἁγίους ὀνομάζεται (1) κ̀ ἀπολύτως γίνεται ἐμφάνητος ὁ λόγος ἔτος ὁπ̃ λέγει ἐδ̃ῶ ὁ Κορυφαῖος, κ̀ ἡ νοητὴ ἡμέρα διαυγάζει, κ̀ ὁ νοητὸς φωσφόρος ἀνατέλλει εἰς τὴν καρδίαν (2) τότε δὲν χρειάζεται πλέον ὁ ἔπω φωτισθεὶς χρισιανὸς νὰ προσέχῃ εἰς τὸν νόμον κ̀ τοὺς προφήτας διὰ νὰ βεβαιωθ̃ῇ ἀπὸ ἐκεῖ τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον. ὄχι: διὰ τὶ αὐτὸς ὁ τ̃ου νόμου δοτ̀ηρ, κ̀ τ̃ῆς Προφητ̃ῆς Δεσπότης, ὁ τὰς προφητείας ἐμπνεύσας εἰς τοὺς Προφήτας, αὐτὸς, λέγω, σ̀οικεῖ διὰ τ̃ης χάριτος κ̀ τ̃ου θείου φωτὸς τὰ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, κ̀ διδάσκει αὐτὴν μυσικ̃ως, ὅσον εἶναι χωριτὸν ἀ μόνον τὸ τ̃ης σαρκὰ οἰκονομίας μυστήριον, ἀλλὰ κ̀ ἄλλα δόγματα τ̃ης ὑψηλ̃ης Θεολογίας μυσικὰ κ̀ ἀπόρρητα, κ̀ πληροφορεῖ αὐτὸν κ̀ ποιεῖ βεβαιόπιστον, κ̀ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπ̃ ἔγραφεν ὁ μέγας Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους „ ὁ Θεὸς „ ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φ̃ως λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμ̃ων. (Διὰ τί;) πρὸς φωτισμὸν τ̃ης γνώσεως τ̃ης δόξης τ̃ου Θεοῦ, ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ. (β'. Κορ. δ'. 6.)

20. „ Τοῦτο πρ̃ωτον γινώσκοντες ὅτι πᾶσα προφητεία Γραφ̃ῆς, ἰδίας „ ἐπιλύσεως οὐ γίνεται.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα κατασκευάζει ὁ Κορυφαῖος κ̀ βεβαιόνοι ἐκεῖνο ὁπ̃ εἶπεν ἀνωτέρω δηλαδὴ πῶς οἱ λόγοι τ̃ῆς Προφητ̃ῆς ἦτον βέβαιοι κ̀ ἀληθεῖς, κ̀ τώρα διὰ τ̃ῆς φραγμάτων ἔγιναν βεβαιότεροι κ̀ ἀληθέστεροι. λέγει γὰρ, ὅτι κάθε προφητεία ἡ ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ γεγραμμένη, ἐνε-

(1) Λέγει γὰρ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ ἀγνόητον δὲ λέγω θέσιν τοῦ κατ' εἶδος ἀνυπόστατον ἐλάμψιν, ἥτις ἀκέχει γνῶσιν, „ ἀλλ' ἀνεπινόητον ἐν τοῖς ἀξίοις φανέρωσιν (ἐν τῇ ξά. λύσει τ̃ῆς ἀπόρων) κ̀ Συμεὼν ὁ μεταφραστ̃ης παραφράζων πᾶς τὰ ἁγία Μακαρία πνευτήκοντα ὁμιλίας ἔτω φησὶν „ ἡ τελεία τ̃ου „ Πνεύματος ἔλαμψις. ἀχ' οἷον νοημάτων μόνον ἀποκάλυψις „ ἐστὶν, ἀλλ' ὑποστατικὴ φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς βεβαία κ̀ δίνεσις, κ̀ἰ ἔλαμψις. (Κεφ. ρλή.) ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἔτω λέγει „ ἄλλον ἀρετ̃ης Θεὸν γενέσθαι κ̀ τῷ ἀναφυέντι φωτὶ κα„ τασράπτεσθαι τ̃ης ἡμέρας ἐκείνης Υἱὸν γνησιον, ἢ μὴ διά„ κοπτειν ζόφῳ. ἄλλος γὰρ πωτὶν ποιεῖ ἥλιος ὁ τὸ ἀληθινὸν φ̃ως ἀπαγέφτων (τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει κ̀ ὁ Νυσσης Γρηγόριος εἰς τὸν ς'. ψαλμὸν περὶ τ̃ης ὀγδόης) φησὶ δὲ κ̀ ὁ Ἰωάννης τ̃ης Κλίμακος „ ἄβυσσος μὲν πόνθους παράκλησιν ἐθέσατο. καθα„ ρότης δὲ καρδίας ἐδέξατο ἔλαμψιν. ἔλαμψις δέ ἐσιν ἄρρητος ἐνέργεια, ὁρωμένη ἀσράπτουσα, κ̀ νοουμένη ἀγνώστως. ἀλλὰ κ̀ ἐκεῖνο ὁπ̃ λέγει ὁ προφήτης Δαβὶδ „ ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ „ φ̃ως τὸ προσώπου σου. (Ψαλμ. δ'. 6.) θέλει νὰ εἰπ̃ῇ, ὅτι τὸ θεῖον φ̃ως βαθέως ἐνεσημειώθη: καθὼς τὸ ἐρμηνεύει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος: τότε δὲν γίνεται κ̀ ἀπογίνεται ὡσανὰ μία ἀσραπ̃ή, ἀλλὰ παραμένει ἐν τῇ ψυχῇ, κ̀ ἀπ' κ̀ ἀναχωρήσῃ, ἀφίνει ἴχνη κ̀ σημεῖα φανερὰ τ̃ης αὐτ̃ης παρουσίας εἰς τὴν καρδίαν.

(2) Τὸ ἔπω τοῦτο τὸ Κορυφαῖος ἀναφέρων ὁ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος ὅπω φησὶν „ ἡμέρας δὲ διαυγασάσης κ̀ φωσφόρου ἀνα„ τείλαντος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμ̃ων, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν Κε„ φαλαῖον, ἔξησι, κατὰ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον ὅ ὀνπως „ ἄνθρωπος ἐπὶ τὸν ὄντως ἐργασίαν αὐτ̃ῆ, κ̀ τῷ φωτὶ χρω„ μένος ὁδ̃ῷ, αὔειν ἢ ἀνάγεται ἐπ' ὄρη αἰώνια. κ̀ ἡ ὑπερ„ κοσμίων ἐν πατρὶ τ̃ῇ φωτὶ θραγμάτων. ὦ τ̃ου θαύματος! ἐ„ πόπτης καθίσατο, μὴ διαζώνυμος ἢ διαζώνυμος τ̃ης „ πναρχὼν συμφροπημένης ὕλης, ὡς οἶδεν ἡ ἐδές... κ̀ πνεύ„ ματικὴ κ̀ ἀρρητὼ αὐτιλήψει τ̃ῶν ἀρρήτων ἐνημάτων διακύει, κ̀ „ ὁρᾷ τὰ ἀθέατα, κ̀ τὸ θαύματος ὅλος πάντοθεν ἓσί τε καὶ „ γίνεται, κἀκ ἐκεῖθεν ἀπ̃ῇ. (Λογ. πρὸς τὸν Ξένιτ.)

ενεπνεύσθη ὑπὸ τῆς ενεργειας τῦ ἁγίυ Πνεύματος, ὅθεν δὲ λύεται: ἤγεν δὲ ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ ἀφ' αὐθρώπυ τινὸς ὁπῦ δὲ ἔχει Πνεῦμα ἅγιον, μὲ χωρισμὸ τῆς ἰδικῆς τυ ἐξήγησιν: ἤγεν μὲ ἀνθρωπίνυ καὶ ἐξ ἀνθρωπίνης θελήσεως καὶ σκέψεως γινομένων. ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῇ ὑπὸ ἐκεῖνον ὁπῦ ἔλαβε τῆν χάριν τῦ ἁγίυ Πνεύματος εἰς τὸ νὰ ἐξηγῇ προφητείας. ἢ τὸ ἰδίας ἁπλύσεως ἀ γίνεται νοεῖται, ὅτι κάθε προφητεία δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ μὲ ἰδίαν καὶ χωρισμὸ ἐξήγησιν: ἤτοι δὲν ἐξηγεῖται μόνη καθ' ἑαυτῆν χωρὶς τὰ πράγματα δι' ἃ προφητεύει. ἀλλὰ ἔχει νὰ ἐξηγηθῇ ὑπὸ αὐτῆν τῆν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων, περὶ τῶν ὁποίων προφητεύει. καθὼς καὶ τώρα ἐκ τῆς σαρκὸς οἰκονομίας τῦ Θεῦ λόγυ, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν προφητευομένων πραγμάτων ἐκβάσεως, ἐλύθησαν καὶ ἐξηγήθησαν αἱ προφητεῖαι ὁπῦ εἶπον οἱ Προφῆται περὶ τῦ Χριστῦ. ὅπω μὴ ἑρμηνεύει τὸ, ἰδίας ἁπλύσεως ἀ γίνεται, ὁ ἱερὸς Μιτροφάνης.

Οἱ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκυμενίῳ λέγυσιν, ὅτι οἱ θεηγόροι Προφῆται ἐλάμβανον μὲν ὑπὸ τὸν Θεὸν τὰς προφητείας τὰς περὶ τῆς σαρκὸς οἰκονομίας, καὶ ἤξυραν καὶ ἐκαπλάμβανον τί δηλῆσιν αἱ προφητεῖαι των αὐταί: ὅμως δὲν τὰς ἔλυον οἱ ἴδιοι, οὐδὲ ἡρμήνευον αὐτὰς μόνοι των, ἀλλὰ διηκόνυν τῆν ἑρμηνείαν αὐτῆς εἰς τὰς ἄλλας: δηλαδὴ εἰς ἡμᾶς τὰς μαθητὰς τῆς νέας χάριτος, οἵτινες ὑπὸ τῆς ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων λύομεν καὶ ἐξηγῦμεν τὰς τότε γνομένας προφητείας τῶν Προφητῶν, καὶ βλέποντες αὐτὰς συμφώνυς μὲ τὰ πράγματα, ἔχομεν βεβαιοτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας αὐτὰς, ὑπὸ ὅ,τι τὰς εἴχαμεν πρότερον. διὰ τί δὲ οἱ τότε προφῆται δὲν ἔλυον, καὶ δὲν ἐξήγυν οἱ ἴδιοι τὰς προφητείας των; διὰ νὰ ἦναι κεκρυμμένη, λέγυν, ἡ ἀνθρώπησις καὶ ἔλυσις τῦ Χριστῦ, καὶ διὰ νὰ λανθάνῃ τὰς πολλὰς, καὶ ἀκολύθως διὰ νὰ μὴν βλάβεται ἀφ' τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων τυράννων καὶ βασιλέων. διὸ,τι ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ ἐδύνατο νὰ ὑποφύγῃ τὰς βλάβας τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν παντοδυναμίαν τῦ ἀνθρωπήσαντος, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ ἔμελλον νὰ γίνωνται θαύματα παράδοξα διὰ τὴν ἀποφυγὴν ταύτην, ἐπόμενον ἦτον νὰ φαίνεται ὡσὰν σὰν τερατῶδες τὸ ἔργον τῆς ἀνθρωπήσεως. καὶ ὅτι τῦτο εἶναι αἰτία ἀληθὴς, φανερὸν ἔστιν ἀπὸ τὰς Προφήτας τῆς νέας χάριτος, οἵτινες, ἂν ὄχι ὅλοι, ἀλλ' ὅμως οἱ περισσότεροι καὶ ἐπροφήτευον, καὶ ἐξήγυν οἱ ἴδιοι τὰς προφητείας των „ ὁ λαλῶν γὰρ φησιν ὁ „ Ἀπόστολος, γλώσσῃ, προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ. (α'. Κορ. ιδ'. 13.) διὰ τί δὲ ἐξήγυν οἱ ἴδιοι τὰς προφητείας των; διὰ τί δὲν ἦτον κἀνένας τοιῦτος φόβος καὶ ὑποψία εἰς τὴν νέαν χάριτι, καθὼς ἦτον εἰς τὴν παλαιᾶ. ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος λόγον ὁλόκληρον ἐξαπλόνει, ἀποδεικνύων ὅτι συμφερόντως καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεῦ ἔγιναν ἀσαφεῖς αἱ περὶ τῆς ἀνθρωπήσεως τῦ Χριστῦ προφητεῖαι τῶν Προφητῶν. ἐπειδὴ αὖ ἦτον σαφεῖς, τὸ σκολιὸν γένος τῶν Ἰυδαίων ἔμελλε νὰ κατακαύσῃ τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν: καθὼς κατέκαυσε τὸ βιβλίον τῦ Προφήτυ Ἱερεμίυ ὁ βασιλεὺς Ἰωακεὶμ, ὡς γέγραπται „ Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκάθητο εἰς οἶκῳ χειμερινῷ, καὶ ἐσχάρα πυ„ ρὸς καιομένη ἔμπροσθεν αὐτῦ. καὶ ἐγενήθη ἀναγινώσκοντος Ἰυδὶν τρεῖς σελίδας καὶ τέσσαρας, ἀπέ„ τεμεν (ὁ βασιλεὺς δηλ.) αὐτὰς τῷ ξυρῷ τῦ γραμματέως, καὶ ἔρριπτεν εἰς τὸ πῦρ τὸ ὂν τῆς „ ἐσχάρας. (Ἱερ. λς'. 22.)

Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι τῦτο ὁπῦ λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος δηλοῖ, ὅτι οἱ Προφῆται δὲν ἔλυον οἱ ἴδιοι τὰς προφητείας των, διὰ τί δὲν ἀπεκάλυπτεν εἰς αὐτὰς τὸ Πνεῦμα ὅλων τῶν προφητειῶν τὰς λύσεις καὶ ἑρμηνείας: ἀλλ' ὅσας ἀπεκάλυπτεν εἰς αὐτὰς, ἐκείνας μόνας καὶ ἤξυρον. ὅθεν ἀναγινώσκομεν εἰς τὸν Δανιὴλ, ὅτι αὐτὸς δὲν ἐκαπλάμβανε τὰ ὑπὸ τῦ Πνεύματος αὐτῷ προφητικῶς δεικνύμενα, καὶ διὰ τῦτο ἐχρειάζετο νὰ τῦ ἀποκαλυφθῇ τί ἐδήλωνε ἐκεῖνα ὁπῦ ἔβλεπε „ Καὶ ἐ„ ζήτησε τὴν τῶν ἰδεῖν με, ἐγὼ Δανιὴλ, τὴν ὅρασιν, καὶ ἐζήτων συνιέναι. καὶ ἰδὰ ἔστη ἐνώπιον ἐ„ μῦ ὡς ὅρασις ἀνδρὸς, καὶ ἤκυσα φωνὴν ἀνδρὸς ἀναμέσον τῦ Οὐβὰλ, καὶ ἐκάλεσε καὶ εἶπε. Γα„ βριὴλ, συνέτισον ἐκεῖνον τὴν ὅρασιν. (Δαν. η'. 15.) ἀλλὰ περὶ τύπων εἴπομεν καὶ εἰς τὰς ὑποσημειώσεις τῦ ιβ'. κεφαλαίυ τῆς α'. τῶς Κορινθίυς εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ὁπισθεν τῦ Παύλυ, καὶ ὁ βυλόμενος ἰδέτω ἐκεῖ.

21. „ Οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπυ ἠνέχθη ποτὲ προφητεία· ἀλλ' ὑ„ πὸ Πνεύματος ἁγίυ φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεῦ ἄν„ θρωποι.

Κατασκευάζει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Κορυφαῖος ἐκεῖνο ὁπῦ εἶπεν ἀνωτέρω: ὅτι τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν δὲν δυνάμεθα νὰ λύσυν καὶ νὰ ἐξηγήσυν ἔτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Προφῆται μὲ τὴν ἰδικήν τυς θέλησιν. μήτε οἱ ἄλλοι, χωρὶς νὰ τὺς ἀποκαλύψῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν λύσιν

αὐτῶν καὶ ἐξήγησιν. ἐπειδὴ, λέγει, αἱ προφητεῖαι, δεῖ ἐνεπνεύσθησαν ὑπὸ θέλησιν ἀνθρωπίνου, ἵνα καὶ ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις ἐξηγήσῃ αὐτάς: ἀλλὰ ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου θεοφορούμενοι καὶ ἐμπνεόμενοι ἐν τῇ καρδίᾳ οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, ἐπρορρήτως ἐλάλησαν τὰς προφητείας. Ὅθεν εἶναι γεγραμμένον περὶ τοῦ Σαμουὴλ „ Καὶ Κύριος ἀπεκάλυψε τὸ ὠτίον Σαμουὴλ, ἡμέρᾳ μιᾷ ἔμπροσθεν τοῦ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν Σαοὺλ. (ά. Βασιλ. θ'. 15.) καὶ ὁ Ἡσαΐας γράφει περὶ ἑαυτοῦ „ Καὶ ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα. (Ἡσ. ν'. 55.) Καὶ πάλιν „ προσέθηκέ μοι ὠτίον τοῦ ἀκούειν. (Ἡσ. αὐτόθ. 4.) δείκνυει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Προφήτης, ὅτι τὰ νοητὰ ὦτα τῆς ψυχῆς εἶναι κεκλεισμένα φυσικῷ τῷ τρόπῳ θεωρούμενα, καὶ δεῖ ἀκούειν τὰ πνευματικά. ὅταν δὲ ὑπερφυσικῶς ἐμπνευσθῶν καὶ ἐνεργηθῶν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, τότε ἀνοίγων καὶ ἀκούων τὰ τοῦ Πνεύματος λόγια. ὥστε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προσθέτει νοητὰ εἰς τὸ φυσικὸν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ ἄλλο ὑπερφυσικόν, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἀκούει ὁ ἐμπνεόμενος Προφήτης τὰ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργούμενα.

Πλὴν ἂς μὴ νομίσῃ τινάς, ὅτι ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργοῦντο οἱ προφῆται καὶ ἐνεπνέοντο, ἐγίνοντο καὶ ἔξω φρενῶν, καὶ δὲν ἤξερον τί ἔλεγον. ὄχι: τοῦ αἱρετικοῦ δὲ Μοντανοῦ τοῦτο ἦτον τὸ φαλίρημα. ἐπειδὴ ἄκουσε, ὅτι ὅλοι οἱ Προφῆται κυριεύομενοι ὑπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔλεγον μέν τινα, δὲν ἤξερον ὅμως τί ἔλεγον. καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὴν ἐμὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ ἐὰν δὲ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστιν. (ά. Κορ. ιδ'. 14.) οἱ δὲ ἅγιοι Προφῆται, ἀγκαλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεπνέοντο καὶ ἐλάλουν, ὁ νοῦς ὅμως αὐτῶν ἦτον ἐρρωμένος, καὶ ἤξερον τί ἐλάλουν, καὶ ἐκεῖνο μὲν ὁποῦ ἤθελον, ἐλάλουν, ἐκεῖνο δὲ ὁποῦ δὲν ἤθελον, δὲν ἐλάλουν, ἀλλὰ τὸ ἐσιώπων (1) αὕτη δὲ εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ Προφήτου, καὶ τοῦ μαντέως καὶ ψευδοπροφήτου, ὅτι ὁ μὲν Προφήτης καὶ ἐνεργούμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, σώας καὶ ἐρρωμένας ἔχει τὰς φρενάς, καὶ διὰ τοῦτο ἤξερει τί λαλεῖ, ὁ δὲ μαντὶς καὶ ψευδοπροφήτης ἐνεργούμενος ὑπὸ τὸν Δαίμονα, ὀλιγαίνει ἔξω ὑπὸ τὰς φρενάς του, καὶ χάνει τὸ διανοητικὸν τοῦ νοός. ὅθεν καὶ δὲν καταλαμβάνει τί λαλεῖ, ἀλλὰ ἄγεται ὑπὸ τοῦ δαιμονικοῦ ἐνέργειαν, ὡσὰν σύρας ἄλογος. ὅθεν ἔγραφεν ὁ ἴδιος Ἔλλην Πλάτων „ ὥσπερ οἱ χρησμῳδοὶ καὶ οἱ θεομάντεις λέγουσι μὲν πολλὰ καὶ καλὰ, ἴσασι δὲ ὐδὲν ὧν λέγουσιν. ὅτι δὲ οἱ ἅγιοι Προφῆται εἶχον τὸν νοῦν ἐρρωμένον ὅταν ἐνεργοῦντο ὑπὸ τοῦ Πνεύματος καὶ ἐπροφήτευον, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Παῦλος λέγων „ ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν. (ά. Κορ. ιδ'. 30.) φανερὸν γὰρ εἶναι ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Προφῆται σῶον καὶ ἐρρωμένον ἔχοντες τὸν νοῦν προεφήτευον, ὅθεν καὶ ὅταν ἄλλος ἐνεπίπτετο ὑπὸ τοῦ Πνεύματος νὰ λαλήσῃ, ὁ πρῶτος λαλῶν, ἐσιώπα. τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν ἤθελε γένῃ εἰς τοὺς μαινομένους καὶ ἔξω φρενῶν ὄντας. διὰ τί πῶς ἤθελε σιωπήσῃ ὁ ἐξεστηκὼς, καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ἤξερει τί κάμνει; τοῦτο δὲ εἶναι ἀνακόλουθον.

ΚΕ-

(1) Ὅθεν καὶ οἱ θεολογοῦντες ὁρίζουσι τὴν ἐμπνευσιν τοῦ Πνεύματος, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Προφῆται λαλοῦσι τὰς Προφητείας των ἔτως „ ἐμπνευσις ἐστι κίνησις ἐσωτερικὴ, ὑπὸ τῆς ὁποίας διεγείρεται θεοθεν τινὰς ἢ νὰ εἰπῇ, ἢ νὰ πράξῃ τι, χωρὶς νὰ παραβλάπτεται ὁ νοῦς, ἢ τὸ αὐτεξούσιον τῆς θελήσεως του. Σημειῶσε δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ κατ' ἐμπνευσιν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ εἰς τοὺς Προφήτας γινομένη, δὲν ἐξίσῃ τὸν νοῦν, ὅπου τὴν θέλησιν ἦτον ἐμπνεσμένων, ἡ θεωσις ὅμως, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ἁρπαγὴ τοῦ νοὸς, ὑψηλότεραι ἐνέργειαι ἔσαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐξισῶσι τὸν νοῦν καὶ τὴν θέλησιν ἦτ θεσμένων καὶ ἁρπαζομένων. ὅθεν περὶ μὲν τῆς θεώσεως χάθε ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ ἔχεσι ἐξι παντάπασιν ἡ τῆς θεώσεως χάρις, ὁπ ἔχασα τὴν οἰανοῦν δεκτικὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ φύσει δωάμιν.... πῶς δὲ ἐξίσησιν ἑαυτὸ τὸν θεόμενον ἡ θεωσις, εἰ ἔτι τοῖς ὅροις τῆς φύσεως αὐτὴ περιείληπται; σωιδεῖν ὁπ ἔχω. ὑπὲρ φύσιν τοίνυν, καὶ ἀρετὴν, καὶ γνῶσιν ἡ τῆς θεώσεως χάρις, καὶ ἀπείρως τὰ τοιαῦτα ἅπαντα ταύτης ἀποδεῖ (εἰς τὸ τὸ Θεολόγος „ Παῦλος δέ,) περὶ δὲ τῆς ἁρπαγῆς γραφὴ ὁ ταύτῳ παθὼν Παῦλος, ὅτι δὲν ἤξερεν, ὅταν ταύτῳ ἐπαθεν, εἴτε σὺν σώματι ἦτον, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα. ὁ „ Θεὸς οἶδεν. (ά. Κορ. ιβ'. 2.) ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινας: ἐπειδὴ καὶ ἡ θεωσις καὶ ἁρπαγὴ ἐξισᾷ τὸν νοῦν, ἐξισᾷ δὲ καὶ ἡ παρὰ τῶν δαιμόνων ἐμπνευσις καὶ ἐνέργεια, τί διαφέρει ἡ μία ἔκστασις ἀπὸ τὴν ἄλλην; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν δύω τούτων ἐκστάσεων εἶναι ἄκρως ἐναντία ἡ μία εἰς τὴν ἄλλην. ἡ μὲν γὰρ θεία ἔκστασις εἶναι ὑπὲρ φύσιν, ἡ δὲ δαιμονικὴ εἶναι παρὰ φύσιν. καὶ ἡ μὲν θεία, λαμπρύνει τὸν νοῦν, καὶ τελειότερον αὐτὸν ἀποκαθιστᾷ εἰς τὰ ὑπὲρ σύνοιαν αὐτοῦ ἀναβιβάζουσα θεῖα μυστήρια. ἡ δὲ δαιμονικὴ, συγχέει καὶ σκοτίζει τὸν νοῦν, καὶ μαυρότερον καὶ ἀδενέστερον αὐτὸν ποιεῖ. Καὶ σωτῆρος, εἰπεῖν. ἡ μὲν θεία ἔκστασις, ἀθωαμοῖ τὴν φύσιν καὶ τελειοτέραν αὐτὴν ποιεῖ, ἡ δὲ δαιμονικὴ, ἀθωαμίζει καὶ βλάπτει τὴν φύσιν, καὶ ἀδενεστέραν ταύτῳ ποιεῖ. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ αὐτὸς Θεοφόρος Μάξιμος περὶ τῆς ὑπὲρ φύσιν θεώσεως, καὶ τῆς παρὰ φύσιν κακίας „ τὰς ἀρετὰς ποιοῦντες μετὰ τοῦτο μεθα τὴν ζωὴν, „ τὴν δὲ κατὰ χάριν ὑπὲρ αὐτὴν ἐ παυόμεθα πάσχοντες θεώσιν. τὸ γὰρ ὑπὲρ φύσιν τοῦτο, ἄῤῥητον· τὸ δὲ παρὰ φύσιν, ἀνύπαρκτον καὶ ἀσχετες. (κεφ. οζ'. τῆς γ'. ἑκατοντ. τῶν Γνωστικῶν.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „ Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ (1) ὡς καὶ ἐν ὑμῖν
„ ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀ-
„ πωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐ-
„ πάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν.

Ἀφ' ὧν ὁ Κορυφαῖος ἐμεγάλυνεν ἀνωτέρω τοὺς Θεοφόρους Προφήτας τοὺς τὴν ἀλήθειαν προφητεύσαντας: τώρα ἐδῶ ἐλέγχει καὶ κατηγορεῖ τοὺς σατανοφόρους ψευδοπροφήτας, τοὺς τῆς πλάνης συρίσορας, οἵτινες ἐχρημάτισαν εἰς τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων. καθὼς ἦτον οἱ τετρακόσιοι ψευδοπροφῆται τοῦ Βάαλ, καὶ οἱ ὁποῖ τοῦ Ἱερεμίου, καὶ Μιχαίου, καὶ κατὰ διαφόρους ἄλλους καιροὺς, περὶ τῶν ὁποίων πάντων εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ Ἱερεμίου τοῦ Προφήτου „ ψευδῆ οἱ προφῆται προφη-
„ τεύουσιν ὁποῦ τῷ ὀνόματί μου. οὐκ ἀπέστειλα αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἐνετειλάμην αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἐλά-
„ λησα πρὸς αὐτούς. ὅτι ὁράσεις ψευδεῖς, καὶ μαντείας, καὶ οἰωνίσματα, καὶ προαιρέσεις καρ-
„ δίας αὐτῶν αὐτοὶ προφητεύουσιν ὑμῖν. (Ἱερ. ιδ'. 14.) μαζὶ δὲ μὲ τοὺς ψευδοπροφήτας εἶναι ὁμοῦ ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ καὶ τοὺς ψευδοδιδασκάλους, καὶ ψευδαποστόλους, ὁποῦ ἔμελλον νὰ φανοῦν μετὰ ὀλίγον εἰς τοὺς τότε καιρούς: ὁποῖοι ἦσαν οἱ τοῦ Σίμωνος μαθηταὶ, καὶ Σατορνίλου, καὶ οἱ Κηρινθιανοὶ, καὶ οἱ Νικολαΐται. ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔγιναν ὅμοιοι μὲ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους ψευδοπροφήτας, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος „ οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται
„ δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς Ἀποστόλους Χριστοῦ. (β'. Κορ. ιά. 13.) μὲ τὸ ὄνομα τῶν ψευδοδιδασκάλων συμπεριέλαβεν ὁ Κορυφαῖος καὶ τοὺς ψευδαποστόλους. πολλὰ δὲ συμφερόντως προλέγει ὁ Κορυφαῖος εἰς τοὺς χριστιανοὺς διὰ τὸ πάγμα τῶν μελλόντων ψευδοδιδασκάλων καὶ αἱρεσιαρχῶν: διὰ νὰ προφυλάττωνται, καὶ ὡς προειδότες νὰ μὴ πιασθῶσι ὑπὸ τὰς αἱρέσεις αὐτῶν, καὶ λάβωσι τὴν ὁμοίαν ἐκείνων ἀπώλειαν. καθὼς καὶ τὰ πετεινά, ὅταν προϊδοῦν τὰ βρόχια ἀπὸ μακρόθεν, δὲν πιάνονται ὑπὸ αὐτά, ἅτε λαμβάνοντα θάνατον. ἀριθμεῖ δὲ καὶ τὰς μελλούσας αἱρέσεις τῶν τοιούτων, ὅτι δηλαδὴ ἀρνοῦνται τὸν Δεσπότην Χριστὸν, βλασφημοῦντες καὶ λέγοντες, ὅτι δὲν ἔγινεν ἄνθρωπος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλον τὸ μυστήριον ἀθετοῦντες τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, περὶ τῶν ὁποίων εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Ἰωάννης. πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν
„ Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ ἀντιχρίστου ὃ ἀκηκόατε ὅτι
„ ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ Κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. (α'. Ἰωάν. δ'. 3.)

2. „ Καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις (2), δι' οὓς
„ ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα προλέγει ὁ Κορυφαῖος διὰ τοὺς αἱρετικοὺς Νικολαΐτας: οἵτινες καὶ Γνωστικοὶ ὠνομάζοντο, καὶ Βορβορίται, ἀπὸ τὴν ἀκάθαρτον καὶ βορβορώδη αὐτῶν αἵρεσιν, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Θεῖος Ἐπιφάνιος εἰς τὰ Παναρία. τόσον δὲ σιγχαμερὰ καὶ ἀκάθαρτα ἦτον τὰ ἀσελγῆ ἔργα ὁποῦ ἔπραττον οἱ Νικολαΐται ἐπί, ὥστε ὁποῦ εἶναι αἰσχρὸν καὶ τὸ νὰ τὰ εἰπῇ τινας καὶ νὰ τὰ γράψῃ, διὰ νὰ μὴ μολυνθῇ καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ τὸν κάλαμον. ὅθεν περὶ τούτων ἔλεγεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Ἐφέσου „ ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νι-
„ κολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. (Ἀποκάλ. β'. 6.) καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἐφεσίους „ τὰ
„ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. (Ἐφ. ε. 12.) καὶ πρὸς τὸν Τιμόθεον ἔλεγεν „ ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. καὶ τούτους ἀποτρέπου.
„ ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες τὰ γυναικάρια σε-
„ σωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς
„ ἐπί-

(1) Ἐν ἄλλοις προσίθεται „ ἐν τῷ λαῷ ἐκείνῳ.

(2) Ἐν ἄλλοις ἀπωλείαις.

„ ὑπάγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. (β'. Τιμ. γ'. 5.) μάλιστα δὲ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας κατὰ πλάτος περὶ τούτων διαλαμβάνει. ἡ αἵρεσις δὲ αὕτη ἀπὸ τοῦτο ὀνομάζεται τῷ Νικολαΐτῃ, ἀπὸ τοῦ ἐσάθη ἀρχηγὸς αὐτῆς Νικόλαος ὁ προσήλυτος καὶ Ἀντιοχεύς, ὁ τελευταῖος τῶν ἑπτὰ διακόνων. προσθέτει δὲ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ἀπὸ τῶν τοιούτων αἱρετικῶν θέλει βλασφημηθῇ ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας: ἤτοι ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἀληθὴς τοῦ Χριστοῦ πίστις. ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ ἄλλοι Ἐθνικοί, καὶ μάλιστα οἱ τότε τύραννοι βασιλεῖς, βλέποντες νὰ γίνωνται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τοιοῦτοι αἱρετικοί, ὄχι μόνον ἐμίσουν τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἐβλασφήμουν αὐτούς, ὀνομάζοντες τους μιαροὺς καὶ λυμεῶνας ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὸν πίστιν ἐβλασφήμουν, καὶ τὸν Χριστόν, ὡς τοιούτους μαθητὰς ἔχοντα. (1) λέγει δὲ ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅτι πολλοὶ θέλουν ἀκολουθήσουν εἰς τὰς ἀσελγείας αὐτῶν. ἐπειδὴ ἐὰν διδάσκῃ τινὰς περὶ ἀρετῆς, ὀλίγους θέλει νὰ ἀκολουθήσουν τοῦ διδασκαλίαν του, διὰ τὸ ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀνώφελη, καὶ χρειάζεται κόπον καὶ μόχθον διὰ νὰ κατορθωθῇ. ἀλλ' ἐὰν διδάσκῃ περὶ κακίας, καὶ μάλιστα περὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, πολλοὺς θέλει μαθητὰς καὶ ἀκολούθους τῆς διδαχῆς του. διὰ τὸ ἡ κακία καὶ αἱ σαρκικαὶ ἡδοναὶ, εἶναι κατώφελοι, καὶ εὐκόλως κρημνίζεται τινας εἰς αὐτάς. (2)

3. „ Καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἷς τὸ
„ κρίμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει.

Οἱ αὐτοὶ, λέγει, αἱρετικοὶ, ὄχι μόνον εἶναι ἀσελγέστατοι, ἀλλὰ καὶ πλεονέκται ἤτοι αἰσχροκερδεῖς, καὶ πεπλασμένας διδασκαλίας, καὶ ψευδεῖς λόγους μεταχειρίζονται, μὲ τοὺς ὁποίους θέλουν φαντασιευθῆν καὶ ἐσᾶς: ἤτοι θέλουν ἐπιχειρισθῆν νὰ σᾶς ἐλκύσουν εἰς τὸν πλανόν αὐτῶν καὶ ἀπώλειαν. ἀφ' ἧς δὲ ἤλεγξε καὶ ἐθεάτρισεν ὁ Κορυφαῖος τῶν τοιούτων ἀσεβῶν διδασκάλων τὰς κακίας, ἀκολούθως φέρει καὶ τὸν καταδίκην καὶ ἀπώλειαν ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν, λέγων: ὅτι εἰς τοὺς τοιούτους λαοπλάνους καὶ ψευδοδιδασκάλους δὲν ἀργοπορεῖ νὰ ἔλθῃ ἡ κατάκρισις καὶ καταδίκη ὑπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους. καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν δὲν νυστάζει: ἤτοι δὲν ἀμελεῖ νὰ ἔλθῃ. ἐπειδὴ καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐφάνηκαν ἀσεβεῖς κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῆν εἰς τὸν Θεόν, αὐτοὶ ὅλοι, εἴτε Ἄγγελοι ἦτον, εἴτε ἄνθρωποι, ἔλαβον φανερὰν τὴν καταδίκην καὶ ἀπώλειαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Θεσσαλονίκεως Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας. ἑρμηνεύων γὰρ ἔτος τὸ τοῦ Ἰωὴλ ἐκεῖνο „ ὅτι ἔθνος ἀνέβη ἐπὶ τὴν γῆν μου ἰ-
„ σχυρὸν καὶ ἀναρίθμητον. οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ὀδόντες λέοντος, καὶ αἱ μύλαι αὐτοῦ, σκύμνου. ἔ-
„ θετο τὴν ἄμπελόν μου εἰς ἀφανισμόν, καὶ τὰς συκᾶς μου εἰς συγκλασμόν: ὑποφέρει ἀληθινολογίαν εἰς αὐτὸ καὶ λέγει, ὅτι τοῦτο τὸ ἴδιον παθαίνουσι καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς τὰς αἱρετικὰς „ πάθοσιν δ' αὖ αὐτό, καὶ οἷς ὁ νοῦς ἀμαθῶς εἰσκέκλικεν εἴς γε τὸ χρῆναι προσέχειν τοῖς
„ ἑτεροδοξεῖν εἰωθόσι, καὶ τὰ ὀρθὰ τῆς ἐκκλησίας παραλύειν δόγματα. περὶ ὧν αὖ λέγοιτο,
„ καὶ μάλα εἰκότως. οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὀδόντες λέοντος, καὶ αἱ μύλαι αὐτῶν σκύμνου. θεομισὲς
„ δὲ τὸ ἦθος (τῶν αἱρετικῶν δηλαδὴ) κίβδηλόν τε καὶ ἀλιτήριον, καὶ τὴν ἁπλουστέρων τὸν νοῦν
„ τοῖς σφῶν ῥήμασι κατεσθίον τε καὶ καπηλεύσκον, ὡς μηδὲ ὀρθότητος ἐν αὐτοῖς ὁρᾶσθαι
„ λείψανον. ὅτοι δεσποτικὸν ἀμπελῶνα καταμαραίνουσι. συκῶν ἔρημον ἀποφαίνουσι τὸν κῆπον,
„ ψι-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἐπειδὴ οἱ καπάτοι Σιμωνιακοί, καὶ Νικολαΐται, καὶ Γνωστικοί, καὶ Καταφρύγες, καὶ Περαξιανοί, καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῖς, ὠνομάζοντο Χριστιανοί, διὰ τὴν κοινωνίαν αὐτοῦ τὸ ὄνομα ἐνόμιζον οἱ Ἕλληνες πῶς εἶναι παιδοφθόροι ὅλοι κοινῶς οἱ χριστιανοί, καὶ τὰ ἀκάθαρτα αὐτῶν ἀνοσιουργήματα, τὰ ἐφορτίζοσαν καὶ εἰς τὰς ἁγίας καὶ καθαρὰς Ἀποστόλες καὶ χριστιανὰς „ εἰς δὲ τὰς αὐτῶν ψυχὰς ὁ παμπόνηρος ἐνήργησε δαίμων, τὸν κατὰ κηρύκων τῆς ἀληθείας ἀναδεξάμενος „ πόλεμον, καὶ δόξαν πανηγυρικὴν ἀπὸ τὰ θεῖα φερομένων, διὰ τούτων „ κατασκευάσαι περιώμενος. τῆς γὰρ ἐπωνυμίας τῇ κοινωνίᾳ „ πᾶσιν ὑπέλαβεν ἐποίσειν τοῦ βλασφημίαν. Χριστιανοὶ γὰρ „ καὶ τῶν μυσαρῶν δογμάτων οἱ διδάσκαλοι, καὶ τῶν ἀγγελικῶν οἱ κήρυκες ὠνομάζοντο, καὶ πᾶς ἀγνοῶν τὸ διάφορον, πάντας εὐαγεῖς ὑπελάμβανε τοὺς τῆς μιᾶς προσηγορίας μετέχοντας (ἐν τῷ προοιμ. τῆς β'. λόγ. περὶ αἱρετικῆς μυθολογ.) καὶ ὁ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ, ὅσα ἐλέγοντο νὰ πράττωνται ἀπὸ τοὺς ψευδοχριστιανούς, τὰ ἀπέδιδον εἰς τοὺς ἀληθῶς χριστιανούς „ τότοις δῆτα συνέβαινε διακόνοις χρώμενον τὸν ἐπιχαιρέκακον „ δαίμονα, τοὺς μὲν (πιστοὺς) τρόπῳ αὐτῶν ἀπατωμένους, οἰκτρῶς „ ὅπως εἰς ἀπώλειαν ἀνθρωποδίζεσθαι. τοῖς δὲ ἀπίστοις ἔθνεσι, „ πολλοῦ παρέχειν κατὰ τοῦ θείου λόγου δυσφημίας περισσίαν, „ τῆς ἐξ αὐτῶν φήμης εἰς τοὺς τὰ πάντες χριστιανῶν ἔθνους διαβολὴν καταχεομένης. τούτῳ δ' ἂν ἐπιτοπλεῖσον συμέβαινε τὸν „ περὶ ἡμῶν παρὰ τοῖς ἀπίστοις ὑπόνοιαν δυσεβῆ καὶ ἀτοπωτέρω „ τοῦ ἀναδίδοσθαι, ὡς δὴ ἀθεμίτοις τρόποις μπέρας καὶ ἀδελφὰς „ μίξεσιν, ἀνοσίους δὲ τροφὰς χρωμένων. (ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. δ'. κεφ. ζ'.)

(2) Ὅθεν λέγειν εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ φαίνων οἱ ἱστορικοὶ περὶ τοῦ σοφοῦ Σωκράτους, καὶ Θεοδώρας τῆς δημοσίας πόρνης· ἡ πόρνη αὕτη ἀπαντήσασα μίαν φορὰν τὸν Σωκράτη τοῦ λέγει· ἐγὼ ὦ Σώκρατες, εἶμαι πολὺ σοφωτέρα ἀπὸ λόγου σου, διατί ἐσὺ ὁ τόσον σοφὸς ὀλίγους ἔχεις μαθητάς· ἐγὼ δὲ ἔχω περισσοτέρους μαθητὰς ἀπὸ λόγου σου. τότε ὁ Σωκράτης ἀποκριθεὶς εἶπε, τοῦτο δὲν εἶναι καμμία θαυμασὸν πρᾶγμα. διατί δ' κατηφορεῖς εἶναι εὐκολώτερος ἀπὸ τὸν ἀνήφορον. καὶ ἐγὼ μοῦ, ἐπειδὴ διδάσκω τοῦ ἀνηφορικοῦ γράταν τῆς ἀρετῆς, διὰ τοῦτο ὀλίγους θέλουσιν νὰ μὲ ἀκολουθῆν, ἐσὺ δὲ, μὲ τοῦ νὰ τραβίζῃς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τοῦ κατηφορικὸν γράταν τῆς ἀσελγείας, πολλοὺς θέλουσιν καὶ τοὺς ἀκολούθους.

„ φιλόν τε δεικνύουσι, καὶ κεχερσωμένον. ὧν τὸ κείμενον ἐκ ἀργεῖ, ἀλλ' ἔνδικον ἔσται τῇ καιρός. (τόμ. γ'.)

4. „ Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς Ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλ-
„ λὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρη-
„ μένους.

Ἐνδεῖγμα φέρει τοιοῦτον ὁ Κορυφαῖος ἀπὸ τὰ ἑτεροφυῆ καὶ τιμιώτερα καὶ μεγαλίτερα κτίσματα: δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, ἵνα βεβαιώσῃ τῷ ψευδοδιδασκάλων τὸν καταδικασμὸν καὶ ἀπώλειαν, νόμος γὰρ ἀποδείξεως διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς εἶναι ἔτος. ὅτι καθὼς ἔχουσι τὰ τιμιώτερα καὶ μεγαλίτερα: ἔτζι ἐξ ἀνάγκης καὶ πολλῷ μᾶλλον, πρέπει νὰ ἔχουν καὶ τὰ κατώτερα καὶ μικρότερα. λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος ὅτι μήπως ὁ Θεὸς δὲν ἐλυπήθη τοὺς οὐρανίους Ἀγγέλους, τοὺς πολλὰ τιμιωτέρους ὄντας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἥμαρτον εἰς τοὺς οὐρανούς, ὑπερηφανευσάμενοι καὶ ἀποστήσαντες τῇ τὸ Θεοῦ, ἀλλὰ κατακρημνίσας αὐτοὺς ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ καὶ φωτεινὰ καὶ θεῖα σκηνώματα, ἐκαταδίκασεν αὐτοὺς εἰς τοὺς κατωτάτους καὶ σκοτεινοὺς τόπους τοῦ ᾅδου, δεσμεύσας αὐτοὺς ἐν τῷ ταρτάρῳ, καὶ φυλάξας θέλει νὰ τοὺς κολάσῃ αἰωνίως εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον τῆς γεέννης εἰ τὴ ἡμέρα τῆς κρίσεως. μήπως, λέγω, τοὺς τιμιωτέρους Ἀγγέλους ὁ Θεὸς δὲν ἐλυπήθη, ἀλλὰ τοὺς ἐπαίδευσεν αὐστηρῶς ἁμαρτήσαντας, πόσῳ μᾶλλον δὲν θέλει λυπηθῇ, ἀλλὰ θέλει παιδεύσει τοὺς ἀσεβεῖς αὐτοὺς ψευδοδιδασκάλους; ἔτω γὰρ ἀποδίδοται ἡ σωτηρία, κἂν καὶ ὁ Κορυφαῖος ἀφῆκεν αὐτὸν ἀναπαπόδοτον, κατὰ σχῆμα ἐλλείψεως. σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας περὶ τῆς καταδίκης τῶν πεσόντων Ἀγγέλων „ Ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν
„ ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς αἰ-
„ δίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. (Ἰούδ. 6.) Σημείωσαι ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος ἐκ τοῦ ῥητοῦ τούτου συμπεραίνει, ὅτι ὅλα τὰ ἀσώματα τρεπτὰ εἶναι καὶ γνώμιλα, ὅπου λέγει „ τὰ δὲ ἀσώμα-
„ τα καὶ λογικὰ, τοῦτ' ἔστιν ἐνέργειαν: ἤτοι καὶ γνώμιλα ὑποδέχονται τροπὴν, καὶ τὸ „ Ἀγγέ-
„ λων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο. (Λόγ. ε'. κατ' Εὐνομίου.)

5. „ Καὶ ἀρχαίου Κόσμου οὐκ ἐφείσατο. ἀλλ' ὄγδοον Νῶε δικαιοσύ-
„ νης κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν Κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας.
6. „ Καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρι-
„ νεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς.

Καὶ ἐδῶ φέρει τοιοῦτον ὑπόδειγμα ὁ Κορυφαῖος ἀπὸ τὰ καθολικώτερα καὶ νὰ βεβαιώσῃ τὰ μερικώτερα, φυλάττων τοὺς κανόνας τῆς συλλογιστικῆς μεθόδου καὶ ἀποδείξεως. ἀπὸ τὰ καθόλου γὰρ συμπεραίνονται καὶ ἀποδεικνύονται καὶ τὰ μερικὰ, καθὼς συνομολογοῦσιν ὅλοι κοινῶς οἱ διαλεκτικοί. λέγει λοιπὸν, ὅτι μήπως ὁ Θεὸς δὲν ἐλυπήθη τὸν παλαιὸν Κόσμον ὁπού ἐδημιούργησε: δηλαδὴ τοὺς πρὸ τοῦ Νῶε καὶ ὁπὸν τοῦ Νῶε μυριάσθμους ἀνθρώπους, τοὺς σὺν κακίαις καὶ ἀσελγείαις ζῶντας, ἀλλὰ ὅλους ὁμοῦ κατέπνιξε μὲ τὸν παγκόσμιον τοῦτο ὑδάτων κατακλυσμὸν, καὶ μόνον τὸν Νῶε μὲ ἄλλων ἑπτὰ διεφύλαξεν ὡς κήρυκα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς. ἐπειδὴ αὐτοὺς δὲν ἐκρινούσθη εἰς τὰς κακίας καὶ ἀσελγείας τοῦτ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Γιγάντων. ἀλλ' εὑρέθη δίκαιος καὶ τέλειος ἐν τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, ὡς μαρτυρεῖ ἡ θεία Γραφὴ „ Νῶε ἄνθρωπος δίκαιος, τέλειος ἦν
„ ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ, τῷ Θεῷ ἐνήρεστησε Νῶε. (Γεν. ς'. 9.) ὤ, λέγω, ὁ Θεὸς δὲν ἐλυπήθη τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον Κόσμον, πῶς θέλει λυπηθῇ τοὺς αἱρετικοὺς καὶ νὰ μὴ τοὺς καταδικάσῃ; τοῦτα εἶναι ἀοίκειον εἰς τοῦ θείου δικαιοσύνου τε. διὰ τί δὲ ὀνομάζει τὸν Νῶε ὄγδοον ὁ Κορυφαῖος, εἰς καιρὸν ὁπού ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ αὐτὸς εἶναι δέκατος; δέκα γὰρ γενεαὶ εἶναι ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως τοῦ Νῶε αὗται. Ἀδὰμ, Σὴθ, Ἐνὼς, Καϊνᾶν, Μαλελεὴλ, Ἰάρεδ, Ἐνὼχ, Μαθουσάλα, Λάμεχ, καὶ Νῶε. ἀποκρινόμεθα δὲ εἰς τοῦτο καὶ τὸν Μητροφάνη, ὅτι ἔτζι αὐτὸν ὁμολογεῖ διὰ δύω αἴτια. πρῶτον: διὰ τί ὄγδοος ἀρίσκεται συναριθμούμενος μὲ τοὺς ἄλλους ἑπτὰ ὁπού ἐφυλάχθησαν εἰς τοῦ Κιβωτόν: δηλαδὴ μὲ τοὺς γυναῖκάτου, μὲ τοὺς τρεῖς Υἱούτου, καὶ μὲ τὰς τρεῖς γυναῖκας τῶν Υἱῶν του. αὐτὶ λοιπὸν νὰ εἰπῇ ὅτι διεφύλαξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε μὲ ἄλλους ἑπτὰ, χάριν συντομίας εἶπεν ὅτι διεφύλαξεν αὐτὸν ὄγδοον. καθὼς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ εἶπεν ὁ ἴδιος Πέτρος „ εἰς ἣν (κιβωτὸν) ὀλίγαι τοῦτ' ἔστιν ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος. (α'. Πέτ. γ'. 20.)

Καὶ

Καὶ δεύτερον: ὄγδοον εἶπε τὸν Νῶε, διὰ νὰ δείξῃ ὁ Κορυφαῖος καὶ διὰ τῆς δύω ἐπιστολῶν, ὅτι ὁ ὄγδοος ἀριθμὸς εἶναι μυστικὸς, καὶ δηλωτικὸς θείων νοημάτων τε καὶ πραγμάτων. ὁ ὄγδοος γὰρ ἀριθμὸς ἔτος προεικόνιζε τὴν κυρίαν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως: ἤτοι τὴν ἁγίαν Κυριακὴν, ἡ ὁποία καὶ ὀγδόη ὠνομάσθη καὶ πρώτη, καὶ ἀρχὴ ὄντι τῆς ἐν Χριστῷ καινουργίας ζωῆς καὶ παλιγγενεσίας. ὁμοίως προεικόνιζε καὶ τὸν μέλλοντα ἀπαθῆ καὶ ἄφθαρτον αἰῶνα, ὅστις ὠνομάσθη ὄγδοος, διὰ τὴ μετὰ τὴν παρέλευσιν καὶ διάλυσιν τῶν ἑβδόμων τούτου αἰῶνος, μέλλει νὰ φανῇ καὶ νὰ ᾖναι: καθὼς καὶ ὁ κατὰ τὸν Νῶε ὄγδοος ἀριθμός: ἤτοι αἱ ὀκτὼ ψυχαὶ ὁπού διεφυλάχθησαν εἰς τὴν κιβωτὸν, ἐφαίνετο ὅτι εἶναι μετὰ τὸν καταποντισμὸν καὶ θάνατον τῆς πολλῶν ἐκείνων καὶ ἐμπαθῶν ἀνθρώπων, ἀρχὴ καὶ γένος ἄλλης τινὸς καινουργίας ζωῆς. διὰ τοῦτο καὶ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος „ ἀλλ' ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε. διὰ τί ἔτζι παρομοίως διϊσχυρίζομαι, ὅτι καὶ ἡ ἁγία Κυριακὴ καὶ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως, κήρυξ ἐγένετο τῆς διαγγελικῆς δικαιοσύνης: ὁμοίως καὶ ὁ μέλλων αἰὼν διϊσχυρίζομαι ὅτι εἶναι γεμάτος πάσης δικαιοσύνης συντελεσάτης, καὶ ἀποδέκτος παντελῶς πάσης ἀδικίας. ἐ μόνον δὲ τοὺς ὁπὸ τὸν Νῶε ἀνθρώπους κατέπνιξεν ὁ Θεὸς μὲ τὸν παγκόσμιον ἐξ ὕδατος κατακλυσμὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς πέντε πόλεις τῆς Σοδόμων καὶ Γομόρρων ὁποῦ ἦτον ἔκδοτοι εἰς τὰ πάθη, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀρσενοκοιτίαν, κατέκαυσε καὶ τὰς ἔκαμε στάκτην μὲ ἕνα κατακλυσμὸν ἀπὸ φωτιὰν καὶ θειάφι. ἀνίσως λοιπὸν ὁ Θεὸς τόσα μυριάριθμα πλήθη ἀνθρώπων κατεπόντισε δι' ὕδατος, καὶ κατέκαυσε διὰ πυρὸς, ἀκόλουθον εἶναι, ὅτι ἀφοβίκτως καὶ τοὺς ἀσωτέρω ἀσεβεῖς ψευδοδιδασκάλους μέλλει νὰ καταδικάσῃ, οἵτινες παρομοίως μὲ τοὺς ὁπὸ Νῶε Γίγαντας, καὶ μὲ τοὺς Σοδομίτας ἁμαρτάνουσι, καὶ ἀσεβοῦσιν. ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἔβαλεν ἔμπροσθεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Κόσμου τὸν καταποντισμὸν τῆς Γιγάντων, καὶ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς Σοδόμων ὡσὰν ἕνα φωτότυπον παράδειγμα, καὶ ἔστησε τοῦτων ὡσὰν μέσα εἰς τὸ παζάρι, διὰ νὰ βλέπουν αὐτοὺς ὅλοι ὅσοι μέλλουν νὰ ἀσεβήσουν, ἵνα ἀποφύγουν τοῦ μίμησιν τῶν πονηρῶν ἔργων τους, καὶ διὰ τῆς ἀποφυγῆς τούτων, νὰ γλυτώσουν καὶ ἀπὸ τοῦ ὁμοίαν φοβερὰν καταδίκην τους. εἰ δὲ καὶ ἤθελαν μιμηθοῦν τὰ ἔργα των, νὰ προσμένουν, ὅτι ἔχουν ἑξάπαντος νὰ λάβουν καὶ τοῦ τιμωρίαν τους.

7. „ Καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελ-
„ γείᾳ ἀναστροφῆς, ἐρρύσατο.
8. „ Βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡ-
„ μέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν.

ΕΔῶ δικαίως πρέπει νὰ ἀπορήσῃ τινάς. διὰ τί ὁ Κορυφαῖος ἐν τῷ μεταξὺ ἔβαλεν ὅτι ὁ Θεὸς ἔσωσε τοὺς ἀσεβεῖς καὶ δικαίους, ὡσὰν τὸν Νῶε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἑπτὰ ὁπὸ τὸ κατακλυσμὸ. καὶ τὸν Λὼτ μὲ τὰς δύω του θυγατέρας ὁπὸ τὸ ἐμπρησμὸ τῆς Σοδόμων, εἰς καιρὸν ὁπού ὁ σκοπός του ἦτον νὰ φανερώσῃ διὰ μόνιν τοῦ καταδίκην καὶ ἀπώλειαν τῶν ἀσεβῶν; εἰς τοῦτο ἀποκρίνεται ὁ Θεοφύλακτος σωῶ τῷ Οἰκουμενίῳ, ὅτι τοῦτο ἐποίησεν ὁ Ἀπόστολος διὰ τρία αἴτια: ἕνα μὲν, διὰ τί ἔτζι αἱ ἰσοτίαι τῆς παλαιᾶς ἀναφέρουσι, καὶ μαζὶ μὲ τὸν καταποντισμὸν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, διηγοῦνται καὶ τοῦ σωτηρίαν τοῦ Νῶε καὶ τῆς φαμιλίας του· ὁμοίως μαζὶ μὲ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς Σοδομιτῶν, φανερόνει καὶ τοῦ σωτηρίαν τοῦ Λὼτ καὶ τῶν θυγατέρων του. δεύτερον δὲ, διὰ τί μὲ τοῦ σύγκρισιν τῶν ἀσεβῶν καὶ δικαίων, φαίνεται λαμπροτέρα καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ κακία τῶν ἀσεβῶν, καὶ ἡ δυσέβεια καὶ δικαιοσύνη τῶν δικαίων. τὰ ἐναντία γὰρ τοῖς ἐναντίοις παραβαλλόμενα μᾶλλον ἀποφαίνονται, καὶ τὸ κοινὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα. καὶ τρίτον, ἐποίησε τοῦτο ὁ Κορυφαῖος, διὰ νὰ παραπείσῃ τοὺς χριστιανοὺς, νὰ μισήσουν μὲν τοῦ ἀσέβειαν καὶ ἀπώλειαν τῶν ἀσεβῶν, νὰ μιμηθοῦν δὲ τοῦ ἀρετὴν καὶ δυσέβειαν τῶν δικαίων, ἵνα λάβουν καὶ τοῦ ὁμοίαν αὐτῶν σωτηρίαν. λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλύτρωσε τὸν Λὼτ (ὁμοῦ μὲ τοῦ γυναῖκα καὶ τὰς δύω του θυγατέρας) καὶ δὲν κατέπαυσεν αὐτὸν μαζὶ μὲ τοὺς Σοδομίτας. διὰ τί; ἐπειδὴ καθ' ἑκάστην ἐλυπεῖτο καὶ ἐπόνει ἡ καρδία του ἀπὸ τοῦ σιωπηρὰν ὁποῦ εἶχε τῶν ἀνόμων ἐκείνων καὶ ἀρσενοκοιτῶν ἀνθρώπων. διὰ τί καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ μὲ τὰς ἀκοάς του ὁ δίκαιος καὶ φιλόξενος ἄνθρωπος, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐβασανίζε τοῦ δικαίαν ψυχοῦ του, βλέπων, καὶ ἀκούων τὰ ἄνομα ἔργα τῶν Σοδομιτῶν. καὶ μάλιστα διὰ τοῦ θλῖψιν ἐκείνου ὁποῦ ἐδοκίμασεν ὁ ἀοίδιμος, ὅταν ἐπῆγαν οἱ δύω Ἄγγελοι πρὸς αὐτὸν ὡς ξένοι ἄνθρωποι, καὶ τοὺς ἐξενοδόχησεν, οἱ δὲ Σοδομῖται ἔδραμον καὶ ἐζήτων αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς πορνεύσουν, αὐτὸς δὲ αὐτοὺς ἀθρείως καὶ δὲν τοὺς ἐπαράδωκεν εἰς χεῖράς των. ὅθεν ἐπειδὴ καὶ δὲν ἠρέσκετο ἡ καρδία του εἰς τὰ ἀνόμημα ἔργα τῶν συγκατοίκων του. ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἐλυπεῖτο καὶ ἀνεσέναζε δι' αὐτὰ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἠλυθέ-

ρωσεν ὑπὸ τὼ καταδίκω. τὲς δὲ γαμβρές τε δὲν ἠλθυθέρωσεν. ἐπειδὴ κ) αὐτοὶ ἐσωμαρέσκοντο εἰς τὰς ἀσελγείας ἐκείνων.

Τῶτο εἶναι σ῎α ζωντανὸν ῥ)δείγμα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐνθυμῶνται, κ) νὰ ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν πάντοτε, ὅσοι κατοικῶν εἰς πόλεις, ἢ εἰς χωρία, ἢ εἰς μοναστήρια, ἢ εἰς ἄλλες τόπες. δ)ὰ τί, ἐὰν αὐτοὶ φυλάττων μ)ὼ δικαιοσύνω κ) τὰς ἐντολὰς τ῀ Θε῀, δὲν σωμαρέσκοντω δὲ εἰς τὰ κακὰ κ) ῥ)δομονία ὁπ῀ γίνονται εἰς τὰς πόλεις ἐκείνας, ἢ εἰς τὰ χωρία, ἢ εἰς τὰ μοναστήρια, ἀλλὰ μάλιστα κ) λυπῶνται δι' αὐτὰς κ) σνάζωσι: βέβαια δ)ὰ τὼ λύπω αὐτὼ κ) τὲς σνα γμὲς, ἔχω νὰ ἐλθυθερωθῶν ὑπὸ τὼ ὀργὼ ὁπ῀ μέλλει νὰ πέμψη ὁ Θεὸς εἰς τὰς πόλεις ἢ εἰς τὰ χωρία ἢ εἰς τὰ μοναστήρια ἐκεῖνα: καθὼς ἠλθυθέρωσε κ) τὸν Λὼτ ὑπὸ τὼ ὀργὼ ὁπ῀ ἔρχετον εἰς τὰ Σόδομα. τ῀το ἠθέλησε νὰ φανερώση ὁ Θεὸς κ) δ)ὰ τ῀ προφήτε Ἰεζεκιὴλ ὅταν ἔμελλε νὰ ἀφανίση τὼ πόλιν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ αἰσθανόμουν, ὅτι ἔδωκε σημεῖον εἰς τὸ μέτωπον ὅλων ἐκείνων τ῀ δικαίων ἀνθρώπων, ὁπ῀ ἐλυπῶντο κ) ἐσνάζον δ)ὰ τὰς ῥ)δομονίας ὁπ῀ ἐγίνοντο εἰς τὼ πόλιν ταύτω κ) δὲν σωμαρέσκοντο εἰς αὐτὰς, κ) διὰ τ῀ σημείε αὐτ῀, τὲς ἠλθυθέρωσεν ὑπὸ τὼ αἰχμαλωσίαν κ) τὸν ἀφανισμὸν τ῀ς πόλεως ἐκείνης.„ Καὶ „ δόξα Θε῀ τ῀ Ἰσραὴλ ἀνέβη ὑπὸ τ῀ χερουβίμ.... κ) ἐκάλεσε τὸν ἄνδρα τὸν ἐνδεδυκότα τὸν „ ποδήρη... κ) εἶπε πρὸς αὐτόν. δίελθε μέσω Ἱερουσαλὴμ, κ) δὸς σημεῖον ὅτι τὰ μέτωπα τ῀ν ἀνδρῶν τ῀ν κατασνα ζόντων, κ) τ῀ν κατοδυωμόντων ὅτι πάσαις ταῖς ἀνομίαις ταῖς „ γινομόναις ἐν μέσῳ αὐτ῀. κ) τούτοις (τοῖς βασάζουσιν ἐν ταῖς χερσὶ πέλεκυν) εἶπεν ἀ„ κούοντός μου, πορεύεσθε αὐτ῀ εἰς τὼ πόλιν, κ) κόπτετε κ) μὴ φείδεσθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑ„ μῶν, κ) μὴ ἐλεήσητε, πρεσβύτερον, κ) νεανίσκον, κ) παρθένον, κ) νήπια, κ) γυναῖ„ κας ἀποκτείνετε εἰς ἐξάλειψιν. ὅτι δὲ πάντας ἐφ' ὃς ὅτι τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσητε. (Ἰεζ. Θ'. 3.)

9. „ Οἶδε Κύριος εὐσεβᾶς ἐκ πειρασμ῀ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡ„ μέραν κρίσεως κολαζομένους τηρᾶν.

Μ῀ τὰ λόγια τα῀τα κάμνει ὁ Κορυφαῖος σ῎α ἐπιφώνημα, κ) ὡσὰν σ῎α συμπέρασμα τ῀ς ἀνωτέρω ῥ)απτωμάτων ὁπ῀ ἀνέφερε κ) λέγει, ὁ Θεὸς εἶναι ἀπροσωπόληπτος, ἀδελφοὶ, κ) εἰς τὸν καθ' σ῎α ἀποδίδει κ)ὶ τὰ ἔργα τε, κ) τὲς μ)ὲν δικαίους κ) εὐσεβεῖς ἐλθυθερόνοι ὑπὸ κάθε πειρασμὸν, τὲς δὲ ἀδίκους κ) ἀσεβεῖς φυλάττει δ)ὰ νὰ τὲς κολάσῃ ἐν τ῀ ἡμέρᾳ τ῀ς κρίσεως. ὅθεν ἀνίσως ἔτζι εἶναι τὰ πράγματα, κ) ὁ Θεὸς ἄνωθεν κ) ἐξ ἀρχ῀ς τὲς μὲν κακὲς σωνειθίζει νὰ παιδεύῃ, τὲς δὲ ἐναρέτες νὰ φυλάττῃ κ) νὰ τὲς διασώζῃ ὑπὸ κάθε ὀργώ. λοιπὸν κ) τὲς ἀνωτέρω ἀσεβεῖς κ) πονηρὲς ῥ)δοδιδασκάλες, ἐξάπαντος ἔχει νὰ παιδεύσῃ κ) νὰ καταδικάσῃ. δι' ὅ,τι ἀγκαλὰ κ) τὸ τέλος τ῀ς κρίσεως ἀκόμη δὲν ἔγινεν, ὅμως τὸ νὰ ὑποβλέπων εἰς τὼ ἡμέραν ἐκείνω τ῀ς κρίσεως κ) οἱ καλοὶ κ) οἱ κακοὶ, κ) νὰ προσμένων νὰ λάβων τὼ τ῀ ἔργων τε ἀνταπόδοσιν, βέβαια τ῀το προξενεῖ, εἰς μ)ὲν τὸ σωνειδὸς τ῀ καλῶν, παρηγοσίαν μεγάλω, εἰς δὲ τὸ σωνειδὸς τ῀ κακῶν, τιμωρίαν. δ)ὰ τ῀το εἶπεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ Κύριος τρεῖ τὲς ἀδίκους νὰ κολασθῶν εἰς τὼ ἡμέραν τ῀ς κρίσεως: ἤτοι φυλάττονται μ)ὲν αὐτοὶ κ) δ)ικμῶν εἰς τὼ ἡμέραν τ῀ς κρίσεως, ὄχι ὅμως κ) χωρὶς κόλασιν κ) παιδείαν, ἀλλὰ ἀγκαλὰ κ) φυλάττωνται δ)ὰ νὰ κολασθῶν τότε ῥαγματικῶς κ) αἰωνίως, πλὼ κ) ὑπὸ τώρα ἀκόμη κολάζονται μὲ τὼ ῥοσδοκίαν κ) φόβον, πῶς ἔχω νὰ κολασθῶν.

10. „ Μάλιστα δὲ τὲς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμ῀ πορευο„ μένους, κ) κυριότητος καταφρονῆντας. Τολμηταὶ, αὐθάδες, „ δόξας δ' τρέμουσι βλασφημῶντες.

Δ)ιὰ τ῀ν λόγων τούτων δείχνει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι σφοδρότερα ὑπὸ τὲς ἄλλες ἁμαρτωλὲς ἔχω νὰ κολασθῶν, ἐκεῖνοι ὁπ῀ ἀκολουθῶν εἰς τὰς ἀκαθαρσίας κ) μολυσμὲς τ῀ν ἡδονῶν τ῀ς σαρκὸς, κ) δὲν αὐτισχύονται εἰς τὰς κακὰς ἐπιθυμίας κ) εἰς τὰς αἰσχρὰς ῥάξεις ὁπ῀ μολύνωσι τὸ σῶμα κ) τὼ ψυχώ. δηλοῖ δὲ ὁ Κορυφαῖος ἐδῶ κ)ὶ τὸν Θεοφύλακτον κ) Οἰκουμένιον, τὲς καταράτες κ) ἀσελγεσάτες Νικολαΐτας, κ) Ναασηνὲς, κ) Κερδωνιανές. καθὼς δ)ὲ οἱ μιαροὶ ἦτοι ἦτον πολυποίκιλοι εἰς τὼ κακίαν: ἔτζι ἦτον κ) πολυώνυμοι εἰς τὰ ὀνόματα. ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐφαντάσθησαν πῶς ὁ βυθὸς κ) ἡ σιγὴ ἐσάθησαν τὰ πρῶτα σοιχεῖα τ῀ς τ῀ Κόσμε γενέσεως. ἀ-

πὸ τὸν βυθὸν δὲ καὶ τῷ σιγῷ ἐτεροτολόγησαν οἱ ἐπάρατοι κάποιάς τινας μητέρας καὶ αἰῶνας. ἀπὸ τούτους δὲ ἔλαβε τὰ πονηρὰ σπέρματα τῆς κακίας καὶ ὁ Μαρκίων. ἔστι λοιπὸν καταφρονήσαντες καὶ ἀποβαλόντες πῶς εἶναι Κυριότης τῶ Θεῶ: ἤτοι σὰς Θεὸς καὶ μία μοναρχία τῶ Θεῶ καὶ πρόνοια, καὶ ἐποψία εἰς τῶ Κτίσιν, (1) μὲ τῶ ὁποίαν ὁ Θεὸς ὅπου βλέπει ὅλα τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀνταποδίδει εἰς τὸν καθ' σὰν καὶ τὰ ἔργα του: ἔτζι πλέον ὥρμησαν εἰς κάθε ἀκαθαρσίαν καὶ ἀσέλγειαν, χωρὶς κανένα φόβον καὶ συγολῶ, ἢ ἐλεγμὸν τῶ συνειδότος, καὶ ἔκραττον τόσας αἰσχρεργίας, ὁπῶ δὲν πρέπει τινὰς ἔτε νὰ τὰς γράφῃ, ἐπειδὴ καὶ βλάπτουσι τοὺς ἀναγινώσκοντας καὶ μὲ μόνῳ τῷ μνήμῳ. μάλιστα δὲ ὁ κατάρατος ἐκεῖνος καὶ ἀσελγέστατος Μάρκος, ὁ ὁποῖος ἔφθειρε τόσας καὶ τόσας γυναῖκας. καὶ ὅποιος θέλει νὰ μάθῃ τὰς ἀθεμιτεργίας αὐτῶν, ἂς ἀναγνώσῃ τὸ περὶ ψευδωνύμου γνώσεως βιβλίον ὁπῶ συνέγραψεν ὁ θεῖος Εἰρηναῖος ὁ Κελτὸς, ὁ Λουγδούνων ἐπίσκοπος, αὐτοὶ εἰσὶ τολμηταὶ καὶ αὐθάδεις (ἐλλείπει γὰρ τὸ, οἵ εἰσι) καὶ δὲν φοβῶνται νὰ βλασφημῶν κάθε δόξαν. ἤγουν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίαν εἴτε τῶν Ἀγγέλων, εἴτε τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πνευματικῶν ἀνδρῶν. καὶ ὑδὲ θαυμαστόν. διὰ τί αὖ αὐτοὶ ἐκαταφρόνησαν τοῦ ἐν τῇ Κτίσει Κυριότητα καὶ πρόνοιαν καὶ ἐποψίαν τῶ Θεῶ, πῶς πλέον ἤθελαν φοβηθῶν καὶ νὰ τιμήσων τοῦ τῶν κτισμάτων δόξαν καὶ ἐξουσίαν; (2) αὐτὰ τὰ ἴδια λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας „ ὁμοίως μὲν τοι καὶ ἤτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, „ κυριότητα δὲ ἀθετῶσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσι. (Ἰούδ. 8.)

11. „ Ὅπου Ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κα-
„ τ' αὐτῶν παρὰ Κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν.

Θεόλωπας ὁ μακάριος Πέτρος κατὰ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἀνωτέρω αἱρετικοὺς ἀπὸ τοῦ τόλμου καὶ θρασύτητα τῶ νὰ βλασφημοῦν τὰς δόξας τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων, καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πνευματικῶν ἀνδρῶν τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς ἀρχάς: φέρει εἰς παράδειγμα τοὺς ἀσωμάτους Ἀγγέλους: οἱ ὁποῖοι ἀγκαλὰ καὶ εἶναι πολλὰ μεγαλίτεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοῦ δυνάμιν καὶ ἀξίαν, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ὑποφέρουν νὰ κάμουν κάμμίαν βλασφημίαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἐναντίον εἰς τὰς δόξας καὶ ἀρχὰς τῶν κτισμάτων. τοῦτο δὲ ὁπῶ λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος σωστόμως, ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας πλατύτερον τὸ ἐκθέττει λέγων „ ὁ δὲ Μι-
„ χαὴλ ὁ Ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακεινόμενος, διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως σώματος,
„ οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας. (Ἰούδ. 8.) ἐπειδὴ γὰρ καὶ ὁ διάβολος μετέχει ἀπὸ κάποιαν δόξαν, μὲ τὸ νὰ ἔγινεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἄρχων τοῦ πρώτου Κόσμου καὶ τοῦ Ἀγγελικοῦ τάγματος, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰὼβ „ τοῦτο ἔστιν ἀρχὴ πλάσματος Κυρίου. (Ἰὼβ μ'. 19.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν βλασφημήσῃ ἐνώπιον Κυρίου, αἰδέμονος τρόπον τινὰ τοῦ τιμίου ὁπῶ ποτὲ τοῦ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς, κἂν καὶ αὐτὸς παύτου ἔχασεν. οἱ δὲ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ, καὶ μ' ὅλον ὁπῶ εἶναι πολλὰ κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, καὶ κατὰ τοῦ φύσιν καὶ κατὰ τοῦ ἀξίαν, βλασφημοῦσιν ὅμως ἀφόβως τὰς τῶν Ἀγγέλων δόξας, καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας πνευματικὰ ἀξιώματα. δυνατοὶ μὲν γὰρ οἱ Ἄγγελοι εἶναι ἐν ἰσχύϊ, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ παύτων Δημιουργοῦ, καθὼς λέγει ὁ Δαβὶδ „ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον
„ πάντες οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ, δυνατοὶ ἰσχύϊ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ. (Ψαλμ. ρβ'. 20.) χωρὶς δὲ

(1) Ἔλεγον γὰρ οἱ Νικολαΐται καὶ ἐφρέσβδυον τὰ πονηρὰ παύτα καὶ αἱρετικὰ δόγματα. α'. πῶς ἔξω ἀπὸ τὸν σὰν Θεὸν τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι καὶ ἄλλος Θεός, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζον Δημιουργόν. β'. πῶς ἄλλος εἶναι ὁ Χριστὸς, καὶ ἄλλος ὁ Ἰησοῦς· καὶ ὁ μὲν Χριστὸς ἔλεγον πῶς εἶναι υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγον πῶς εἶναι υἱὸς τοῦ Δημιουργοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον Ἰησοῦν ἔλεγον πῶς ἐκατέβη ὁ Χριστὸς καὶ ἔμεινεν ἀπαθὴς εἰς αὐτὸν καὶ πάλιν ἀνεχώρησε γ'. ἔλεγον διὰ τοὺς Ἀγγέλους, ὅτι ἦτον σκότος καὶ βυθὸς καὶ ὕδωρ· τὸ δὲ πνεῦμα ἐπειδὴ καὶ διεχώρησεν αὐτὰ σὰν ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὸ σκότος ἀδημονοῦσε καὶ ἐχθρεύετο εἰς τὸ πνεῦμα· ὅθεν τρέχον ἐσμίγη μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, καὶ ἐγέννησε μίαν μήτραν καλλιεύλω, ἥτις γεννηθεῖσα ἐχαρακτηρίσθη εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα· ἀπὸ δὲ τοῦ μήτραν διῆλθαν τέσσαρες αἰῶνες, καὶ ἀπὸ αὐτὸς πάλιν ἐγεννήθησαν δεκατέσσαρες αἰῶνες· τέλος ἀπὸ αὐτὸς πάλιν ἐγεννήθη σὰς αἰχρὸς αἰὼν, ὁ ὁποῖος σμιχθεὶς μὲ τοῦ ἀνωτέρω μήτραν ἐγέννησε τοὺς Θεοὺς, καὶ τοὺς Ἀγγέλους, καὶ τοὺς δαίμονας, καὶ τὰ ἑπτὰ πνεύματα· τοὺς ὁποίους ὅλους σοῦ τοὺς πνεύμασιν ἐκάλεσαν μὲ βαρβαρικὰ καὶ ἀλλόκοτα ὀνόματα. δ'. ἔλεγον νὰ τρώγῃ τινὰς εἰδωλόθυτα, καὶ νὰ φάττῃ αἰχρᾶς σωσσίας· ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι νόημα, καὶ ὁποιος δὲν τὰ φάττει καθ' ἡμέραν, δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ αἰώνιον ζωὴν (ὅρα σελ. 148. τὸ α'. τόμε τῆς Ἐκκλ. Ἱστορ. τῶ Μελετίῳ) ὅρα καὶ τοῦ ἐρμηνείαν τῶ „ ὁμοίως μέντοι
„ καὶ ἤτοι ἐνυπνιαζόμενοι (Ἰούδ. 8).

(2) Ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης ἄλλως ἠρμήνευσε τοῦ κυριότητα, καὶ τὰς δόξας, ὃν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς τοῦ Ἰούδα ἐπιστολῆς· κυριότητα μὲν λέγων τοῦ αὐτοκρατορίαν καὶ δεσποτείαν καὶ ἡγεμονίαν τοῦ νοὸς καὶ τῆς ψυχῆς, τοῦ ὁποίαν αὖτε ἔλαβε παρὰ τοῦ δημιουργοῦ εἰς τὸ νὰ ἡγεμονεύῃ καὶ νὰ ἐπικρατῇ τὰ πάθη τοῦ σώματος, καὶ νὰ ὑποτάσσηται αὐτῷ· δόξας δέ, τὰς ὑπολήψεις καὶ ἀξιωματικὰ δόγματα καὶ νομοθεσίας τοῦ Θεοῦ, τὰς ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ νέᾳ Γραφῇ ῥηθείσας, περὶ αὐτεξουσιότητος τῆς ψυχῆς καὶ ἀθανασίας, καὶ περὶ τῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κατασάσεως· τὰς ὁποίας παύτας νομοθεσίας ἐθέπτισεν ὁ Θεὸς μετὰ δόξης καὶ θεοφρεπῶς ἐπιφανείας καὶ νομοθεσίας ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς αὐτοῦ ἐπὶ γῆς μετὰ σαρκὸς παρουσίας· καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται δόξαι.

δὲ τὸ θέλημα τ̃ Θεοῦ, δὲν θέλει ὅτε νὰ λαλήσῃ τι βλάσφημον κ̀ τ̃ῳ ἀσεβῶν κ̀ πονηρῶν ἀνθρώπων, πολλῷ δὲ μᾶλλον δὲν θέλει νὰ κακοποιήσῃ αὐτούς. τόσην ἀλάβειαν κ̀ συσελεὶ ἔχουσι πρὸς τὸν Θεὸν κ̀ τὰ θεῖα θελήματα πάντοτε! κ̀ τόσον ἔχουσι τὸ θέλημά των ἰωμμένον εἰς τὸ θέλημα τ̃ Δημιουργ̃! ἐπειδὴ σοχάζονται, πῶς δὲν πρέπει εἰς αὐτοὺς νὰ βλασφημ̃, ἢ νὰ κακοποιῇ τινα ἀσεβῆ! βλέποντες τὴν ἄφατον ὑπομονὴν κ̀ μακροθυμίαν ὁπ̃ δείχνει εἰς τοὺς κακούς, ἡ ὑπερβάλλουσα κ̀ φυσικὴ τ̃ Θεοῦ ἀγαθότης.

Τί δὲ μανθάνομεν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τ̃ Κορυφαίου; ὅτι βαρυτάτης κατακρίσεως εἶναι ἄξιοι, ἐκεῖνοι οἱ αὐθάδεις χεισιανοὶ ὁπ̃ τολμοῦν νὰ κατηγορῶν τὰ πρόσωπα τ̃ ἀρχιερέων κ̀ ἱερέων. κ̀ κ̀ πρόσωπον μὴν δύλαβοῦνται αὐτοὺς κ̀ φιλοῦν τὴν χεῖρά των, κρυφίως δὲ κ̀ ὄπισθεν μέμφονται κ̀ κατακρίνουν αὐτούς. ὅθεν κ̀ τ̃ τοιούτων ἔγραφεν ὁ χρυσ̃ς τ̃ Ἰωάννου κάλαμος „ Καὶ δὴ ὑποκειτ̃ ἔργον, τὸ δημοσίᾳ μὲν κ̀ παύτων ὁρώντων, τὰς χεῖρας φιλεῖν τ̃ ἱερέων, „ κ̀ γονάτων ἅπτεσθαι, κ̀ παρακαλεῖν ὑπὲρ αὐτ̃ εὔχεσθαι, κ̀ δεομένους βαπτίσματος, ὅτι „ τὰς ἐκείνων τρέχειν θύρας. οἶκοι δὲ κ̀ σὺ ἀγοραῖς, τὰς τ̃ τοιούτων ἀγαθῶν αἰτίους ἡμῖν κ̀ „ ἀκόνους, μυρίοις πλυίειν ὀνείδεσιν, ἢ ἑτέρων ὀνειδιζόντων ἀνέχεσθαι. (Λογ. β'. εἰς τὸ, ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν κ̀ Ἀκύλαν) κἂν δὲ κ̀ οἱ ἱερεῖς εἶναι ἀνάξιοι, ὅμως οἱ λαϊκοὶ δὲν εἶναι πρέπον νὰ κρίνουν αὐτούς, κ̀ τὸν ἴδιον Χρυσόστομον, λέγοντα „ ταῦτα λέγω, ὐκ ἀποδε- „ χόμενος τοὺς ἀναξίους τ̃ ἱερωσύνῃ διοικοῦντας. ἀλλὰ κ̀ σφόδρα ἐλεῶν κ̀ δακρύων, ἐ μὴν „ δ̀ τοῦτο φημὶ δίκαιον εἶναι δ̀ τ̃ ἀρχομένων κρίνεσθαι (κ̀ μάλιστα τ̃ παύσο ἀφελεστέρων) „ κἂν ὁ βίος αὐτ̃ σφόδρα δ̀αβεβλημένος ᾖ. (Ὁμιλ. πς'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάν.)

12. „ Οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ (1) γεγενημένα εἰς ἅλωσιν „ κ̀ φθορὰν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες, ἐν τ̃ φθορᾷ αὐ- „ τ̃ καταφθαρήσονται.

Ἐπειδὴ, λέγει, οἱ αἱρετικοὶ ἔχασαν τὸν ὀρθὸν λόγον τ̃ς νοερᾶς αὐτ̃ ψυχ̃ς, κ̀ ὑστερήθησαν τὸ δ̀ωρεητικὸν, δ̀ὰ τοῦτο παρωμοιώθησαν μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, δ̀ὰ τί καθὼς ἐκεῖνα φυσικῶς ὁρμοῦν εἰς τὰς κτηνώδεις κ̀ φθαρτικὰς ἡδονὰς τ̃ σώματος: ἔτζι κ̀ αὐτοὶ ὡσαὐτὼ νὰ ἐγενήθησαν φυσικῶς δ̀ὰ τοῦτο κ̀ μόνον τὸ τέλος, δ̀ὰ νὰ ἀσελγαίνουν κ̀ νὰ ἀπολαμβάνουν πλουσίως τὰς αἰχρουργίας κ̀ ἡδονὰς τ̃ σαρκὸς, κ̀ μ̀ παῦτα νὰ καταντήσουν εἰς μόνῳ τ̃ῳ φθορᾷ κ̀ τὸν θάνατον, ὡσαὐτὰ τὰ ἄλογα κλίν. κ̀ ὄχι πῶς ἔγιναν εἰς τὸν κόσμον δ̀ὰ νὰ ἀνασηθῶσι πάλιν, κ̀ νὰ λάβουν δ̀ὰ Θεοῦ τ̃ῳ ἀντίδοσιν τ̃ ἔργων ὁποῦ ἔπραξαν ἐν τ̃ παρούσῃ ζωῇ. κ̀ ἐκεῖνα μὲν ὁπ̃ δὲν ἠξιοῦνται, αὐτὰ δὲν ἐρευνοῦν νὰ μάθουν, ἀλλὰ κ̀ ἀποτολμοῦν νὰ τὰ βλασφημοῦν. εἰς ἐκεῖνα δὲ ὁποῦ ἠξιοῦνται, καταμολυώνονται κ̀ καταφθείρονται μὲ τὰς φθαρτικὰς ἡδονάς. ὡσαὐτὰ νὰ λέγῃ, ὅτι ἄλλοτι ὑψηλότερον κ̀ νοερὸν πρᾶγμα δὲν θέλει νὰ ἠξιοῦνται οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ κ̀ βλασφημοῦν αὐτὸ, ὅλῳ δὲ τ̃ῳ γνῶσιν αὐτ̃ κ̀ τὸν νοῦν ἐπερειώσασιν εἰς τὰς φθαρτικὰς ἡδονὰς, κ̀ τοῦτο μόνον δ̀ιεργάζονται κ̀ ἐρευνοῦν πῶς νὰ εὕρουν καινούργιους τρόπους, δ̀ὰ νὰ ἀπολαμβάνουν πλουσιώτερα κ̀ ἡδονικώτερα τὰς σαρκικὰς των ἐπιθυμίας.

13. „ Κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας. ἡδονὴν ἡγούμενοι τ̃ῳ ἐν ἡμέρᾳ „ τρυφ̃. σπίλοι κ̀ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐ- „ τ̃. συνευωχούμενοι ὑμῖν.

Ἡ φθορὰ, λέγει, μὲ τ̃ῳ ὁποίαν αὐτοὶ καταφθείρονται ἀπὸ τὰς ἡδονὰς, αὐτὴ εἶναι ὁ μι- σθὸς κ̀ ἡ πληρωμὴ ὁπ̃ τοὺς ἀπαποδίδει ἡ αἵρεσις κ̀ πλανῇ αὐτ̃. ἥτις λέγεται ἀδικία, δ̀ὰ τὶ ἀδικεῖ κ̀ δ̀αβαίνει τ̃ῳ τ̃ Θεοῦ ἀλήθειαν, τ̃ῳ μαρτυρουμένῳ ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς. ὅθεν κ̀ ὁ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτ̃ „ τ̃ῳ ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τ̃ς πλανῆς αὐτ̃ ἐν ἑαυτοῖς „ ἀπολαμβάνοντες· κ̀ καθὼς ὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς „ ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. (Ρ̓ωμ. ά. 27.) κ̀ προλαβὼν ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐφανέρωσεν, ὅτι ἐκεῖνοι ὁπ̃ ἀρνοῦνται τὸν Θεὸν, κ̀ πίπτουν εἰς ἀθεΐαν κ̀ αἱρέσεις, αὐτοὶ ἀκολούθως πίπτουν κ̀ εἰς τὰ φθαρτικὰ πάθη τ̃ς σαρκός. „ εἶπε γὰρ φησὶν ἄφρων „ ἐν

(1) Παρὰ τῷ Μηδοφανῆ αὐτὶ τ̃ φυσικὰ, γράφεται· πεφύ- κασιν: ἤτοι „ ὅτι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα πεφύκασι.

„ ἐν καρδίᾳ αὐτῶ, ὐκ ἔστι Θεὸς, καὶ ἀκολούθως λέγει. διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπι-
„ τηδεύμασι. (Ψαλμ. ιγ'. 1.) τὰ γὰρ πονηρὰ δόγματα, πονηραὶ γνώσει ζωὴ, καὶ ἀντιστρόφως
ἡ πονηρὰ ζωὴ, γέννᾳ καὶ πονηρὰ δόγματα, κατὰ τὸν Θεῖον Χρυσόστομον. ἢ καὶ ἡ αἰσχρὰ ἡδονὴ καὶ
ἀσέλγεια ὁπῶ πράττων, τοιοῦτον μισθὸν δίδει εἰς αὐτὸς: δηλαδὴ τὸ νὰ τὸς καταφθείρῃ καὶ κατὰ
τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, ἥτις λέγεται καὶ αὐτὴ ἀδικία. διὰ τί ἀδικεῖ καὶ παραβαίνει
τὸν φυσικὸν νόμον τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, καταισχύνουσα τὸς λογικὸς ἄλογα ζῶα καὶ ἀδιάκριτα.
κατὰ γὰρ τὸν Παῦλον „ ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθορά. ὁ δὲ σπεί-
„ ρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. (Γαλ. ς'. 8.) ἐπειδὴ δὲ αὐ-
τοὶ δὲν σπέρνουσιν εἰς τὸ πνεῦμα, διὰ τῦτο οὐδὲ τὸς καρπὸς τῆς ζωῆς θέλουν θερίσουν. διὰ τί
αὐτὴν μόνην νομίζων ἡδονὴν καὶ ἄκρον ἐφετὸν, καὶ ἀληθῆ εὐφροσύνην, τὴν καθημερινὴν τρυ-
φὴν καὶ τὰ ξεφαντώματα. ἀκολούθως δὲ καὶ τὰ σαρκικὰ πάθη τὰ ἐκ τῆς τρυφῆς προξενέμενα,
καὶ τὸ νὰ γίνωνται σπίλοι καὶ μῶμοι: ἤγουν τὸ νὰ μολύνωνται καὶ νὰ λασπόνωνται καθ' ἑκά-
στην μὲ τὰς ἀκαθάρτες πράξεις. καὶ ἀντὶ νὰ κλαίων καὶ νὰ ὀδύρωνται διὰ τὴν ἀπάτην καὶ πλά-
νην τὴν, αὐτοὶ ἐκ τὸ ἐναντίν ἐντρυφῶν καὶ ξεφαντόνων καὶ χαίρουσιν εἰς αὐτήν: καθὼς καὶ οἱ χοῖ-
ροι ἐντρυφῶν καὶ χαίρων, ὅταν κυλίωνται μέσα εἰς τὴν λάσπην, καὶ τὸ χειρότερον κακὸν εἶναι
τῦτο, ὅτι αὐτοὶ δὲν μολύνουσι μόνον τὸν ἑαυτόν τες, ἀλλὰ καθὼς ὁ σπίλος καὶ ἡ λάσπη μολύνει
τὸ καθαρὸν ῥοῦχον: ἔτζι καὶ αὐτοὶ μολύνουσι καὶ τὸς ἄλλος, οἱ ὁποῖοι ἐμαθητεύθησαν μὲν μα-
ζὶ μὲ ἐσᾶς εἰς τὸ διαγγέλιον τῦ Χριστῦ, καὶ εἰς τὴν στράταν τῆς ἀρετῆς, ἐγύρισαν δὲ πάλιν
εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἀσέβειαν καὶ κακίαν. σωτρώγουσι δὲ καὶ συμπίνουσι μὲ αὐτὸς, ὄχι δὲ
ἀγάπην, ἢ διὰ φιλοξενίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ πλανῶσιν εὐκολώτερα τὰς γυναῖκας μὲ τὰ φαγοπότια, καὶ νὰ τὰς μολύνουσι. τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Ἰούδας περὶ αὐτῶν „ ἔτοί εἰσιν ἐν ταῖς
„ ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ὑμῖν. (Ἰούδ. 2.)

14. „ Ὀφθαλμὸς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκαταπαύστους
„ ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους. καρδίαν γεγυμνα-
„ σμένην πλεονεξίας ἔχοντες. κατάρας τέκνα.

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ αἱρετικοὶ, ἔχοντές εἰσιν: ἤτοι ἔχουσιν ὀμμάτια, μὲ τὰ ὁποῖα δὲν
βλέπουσιν ἄλλο τι μὲ προσέργειαν, παρὰ τὰς μοιχαλίδας γυναῖκας, καὶ ἀκαταπαύστως ἁμαρ-
τάνουσι μὲ τὰς προσέργως των ὀφθαλμὸς, καὶ μὲ αὐτὸς ἀγκιστρόνουσι τὰς ἀστηρίκτους εἰς τὴν δυ-
σέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν ψυχὰς, τόσον τῶν γυναικῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀνδρῶν, προβάλλοντες εἰς
τὸ φαινόμενον ὡσὰν δόλωμα τὴν τῆς σαρκὸς ἡδονήν. αὐτοὶ ἔχουσι καὶ καρδίαν γυμνασμένην εἰς
τὸ νὰ πλεονεκτῶν τὸς οἴκους καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐκείνων ὁπῶ ἀπατήσουν. ἵνα ἔχοντες ἀργύρια πολ-
λὰ καὶ πλῦτον, διὰ μέσου αὐτῶν ἠμποροῦν νὰ ὑπολαμβάνων πλουσιώτερα τὰς αἰσχρὰς ἡδονάς των.
αὐτοὶ, λέγει, εἶναι καὶ τέκνα κατάρας. διὰ τί ἀφῆκαν τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν
τῆς δυσεβείας, καὶ ἐπροτίμησαν τὸ ψεῦδος τῆς αἱρέσεως, καὶ τὰς αἰσχρὰς ἀκαθαρσίας. οἱ δὲ
ἀφίνοντες τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, εἶναι κατηραμμένοι ὡς λέγει ὁ Δαβὶδ „ ἐπικατάρατοι οἱ ἐκκλί-
„ νοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σε. (Ψαλμ. ριή.) καὶ ὁ Σολομὼν ὁ Υἱὸς αὐτῦ λέγει „ κατάρα Κυ-
„ ρίε ἐν οἴκοις ἀσεβῶν. (Παρ. γ'. 33.) ὁ δὲ Σειρὰχ εἶπεν „ ἀσεβεῖς ἀπὸ κατάρας εἰς ἀπώ-
„ λειαν. (Σειρ. μά. 13.) ἢ ὀνομάζει αὐτὸς κατάρας τέκνα, διὰ τί καὶ αὐτοὶ ἐμιμήθησαν τὸν
Βαλαὰμ, ὅς τις ἔλαβε μισθὸν παρὰ τῦ βασιλέως Βαλὰκ διὰ νὰ καταρασθῇ τὸν Ἰσραήλ: κα-
θὼς εἶναι γεγραμμένον „ ὅτι ἐμισθώσαντο (ὁ Μωαβίτης καὶ Ἀμμανίτης) ἐπὶ σὲ τὸν Βαλαὰμ
„ Υἱὸν Βεὼρ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας, καταρᾶσθαί σε. (Δευτ. κγ'. 4.) ὡς λέγει παῦτα παρα-
κάτω ὁ Κορυφαῖος.

15. „ Καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες
„ τῇ ὁδῷ τῦ Βαλαὰμ τῦ Βοσὸρ, ὅς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν.
16. „ Ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας, ὑποζύγιον ἄφωνον ἐν
„ ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τῦ Προφήτου πα-
„ ραφρονίαν.

Αὐτοὶ, λέγει, ἀφῆκαν τὴν ἴσιν στράταν τῆς δυσεβείας καὶ ἀρετῆς, ἥτις ὡδήγει αὐτὸς εἰς
τὴν σωτηρίαν, καὶ ἔπεσαν εἰς τὸν κρημνὸν τῆς πλάνης καὶ τῆς κακίας, ἐπειδὴ καὶ ἠκολούθησαν
εἰς

εἰς τὴν σκολιὰν στράταν τῦ μαντεως Βαλαὰμ, ὁ ὁποῖος φιλάργυρος ὢν, ἠγάπησε νὰ πάρῃ μισθὸν ἄδικον ἀπὸ τὸν Βαλὰκ βασιλέα τῆς Μαδιανιτῆς, καὶ νὰ καταρασθῇ τὸν λαὸν τῦ Ἰσραὴλ. ἀλλ' ὅμως ἡ ἄδικος αὐτῦ ἐπιχείρησις δὲν ἐδυνήθη νὰ λυπήσῃ τὴν ἀλάθητον καὶ πανσόφρονα Πρόνοιαν τῦ Θεῦ. ἐπειδὴ μὲ τὴν παντοδύναμον θέλησιν τῦ Κυρίε ἔλαβε φωνὴν ἀνθρωπίνην ἡ γαϊδάρα τῦ Βαλαὰμ, καὶ ἤλεγξε τὴν αὐτῦ παράνομον κίνησιν, καὶ ἔτζι ἐμπόδισε τὴν παραφροσύνην καὶ ἀγνωσίαν τε. διότι αὐτὸς φοβηθεὶς, αὐτὶ νὰ καταραστῇ τὸν Ἰσραὴλ, ἐυλόγησεν αὐτόν. καθὼς τὴν ἰσοζίαν ταύτην ἀναφέρει τὸ κβ'. κεφάλαιον τῆς Ἀριθμῶν. Σημειῶμαι δὲ ὅτι Προφήτην αὐτὸν ὠνόμασεν ὁ Ἀπόστολος. πρῶτον: διὰ τὴν εὐλογίαν ὁπῦ εἶπεν εἰς τὸν Ἰσραὴλ, ἡ ὁποία δὲν ἦτον ἐκ μαντείας δαιμονικῆς, ἀλλ' ἐκ τῦ Θεῦ. ἔπω δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς πρῶτον „ Καὶ ἦλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Βαλαὰμ νυκτὸς καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ καλέσαι σε πάρεισιν οἱ „ ἄνθρωποι ἔτοι, ἀναστὰς ἀκολούθησον αὐτοῖς. ἀλλὰ τὸ ῥῆμα ὃ ἐὰν λαλήσω πρὸς σὲ, τοῦτο „ ποίησον. (Ἀριθ. κβ'. 20.) καὶ ὁ Ἄγγελος ὕστερον „ Συμπορεύθητι μὲ τῶν ἀνθρώπων, „ πλὴν τὸ ῥῆμα, ὃ ἐὰν λαλήσω πρός σε, τῦτο φυλάξῃ λαλῆσαι (αὐτόθ. 35.) καὶ δεύτερον: ἔπως αὐτὸν εἶπε, διὰ τὶ οἱ ἐκ τῦ ἁγίε Πνεύματος κινεμένοι προφῆται, γνωρίζων καὶ καταλαμβάνων ἐκεῖνα ὁπῦ λαλοῦσι. καθὼς καὶ ὁ Βαλαὰμ ἤξευρεν ἐκεῖνα ὁπῦ ἐλάλει, καὶ δὲν ἦτον ἔξω φρενῶν, καθὼς γίνονται οἱ ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐνεργεμένοι μάντεις. ἴσως δὲ καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Προφήτην, καθὼς τὸν ἐνόμιζον ὁ Βαλὰκ καὶ οἱ ἄλλοι.

Διὰ τὶ δὲ εἶπεν ὁ Κορυφαῖος Βαλαὰμ τῦ Βοσόρ; ἐ γὰρ Βοσὸρ, ἀλλὰ τῦ Βεὼρ ὀνομάζεται παρὰ τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ „ ἀπέστειλε φάρφησι πρέσβεις πρὸς Βαλαὰμ Τὸν Βεὼρ Φαθουρά. (Ἀριθ. κβ'. 5.) καὶ ὑποκρινόμεθα, ὅτι ἴσως σφάλμα ἀντιγραφικὸν εἶναι τὸ Βοσὸρ, αὐτὶ τῦ Βεὼρ. ἢ τυχὸν Βοσὸρ λέγει τὴν πατρίδα αὐτῦ, ἐξ ἧς ἐκατάγετο. διείσκεται γὰρ Βοσὸρ πόλις τῆς Γαλααδίτιδος ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ. καὶ ὅρα εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Μακκαβαίων κεφ. ε'. στίχ. 26. καὶ 36. καὶ ἴσως καὶ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ νὰ ἦτον τοιαύτη πόλις μὲ τὸ ὄνομα τῦτο, ἐξ ἧς ἦτον ὁ Βαλαάμ. μὲ τὴν ἰσοζίαν ταύτην λοιπὸν αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι καθὼς τὸν Βαλαὰμ ἤλεγξεν ἡ γαϊδάρα τε: ἔτζι καὶ πολλῷ μᾶλλον θέλων ἐλέγξειν τὰς αὐτέρω ἀσεβεῖς αἱρετικὰς οἱ θεοφόροι καὶ χριστοφόροι ἄνδρες. καὶ θέλων ἐμπόδισεν τὴν παραφροσύνην τε, καὶ νὰ ἐκριζώσῃ τὰ ζιζάνια τῆς πλάνης των. ἐπειδὴ ὅλοι οἱ δεφνοδιώντες τὰς ψευδοδοξίας καὶ αἱρέσεις, ἀδύνατοι εἶναι καὶ δικολονίκητοι. διὰ τὶ ἔχων αὐτίμαχόν τε τὴν πᾶσαν νικῶσαν ἀλήθειαν, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Ζοροβάβελ „ ὑπὲρ δὲ πάντα νικᾷ ἡ ἀλήθεια. (γ'. Ἔσδ. γ'. 12.) καὶ πάλιν „ Καὶ ἡ ἀλήθεια μεγάλη καὶ ἰσχυροτέρα παρὰ πάντα. (αὐτόθ. δ'. 35.) διὰ τὶ αἴσως ἡ παντοδύναμος βάλησις τῦ Θεῦ ἐμεταχειρίσθη σὺν ὑποζύγιον, καὶ ἐμπόδισε τὴν τῦ φαινομένε Προφήτε κακοβελίαν, πόσῳ μᾶλλον ἐὰν μεταχειρισθῇ σὺν Πέτρον, καὶ σὺν Παῦλον, καὶ τὺς ὁμοίυς αὐτῷ Ἀποστόλυς καὶ διδασκάλυς, θέλει ἐμποδίσει δι' αὐτῷ τῶν ἀσεβῶν τὰ ἐπιχειρήματα; καὶ θέλει ἀποδείξει αὐτὰ κενὰ καὶ μάταια; τὰ αὐτὰ σχεδὸν γράφει καὶ ὁ Ἰούδας περὶ αὐτῷ „ οὐαὶ αὐτοῖς... ὅτι τῇ πλάνῃ τῦ Βαλαὰμ μισθῦ ἐξεχύθησαν. (Ἰούδ. 11.)

17. „ Οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, „ οἷς ὁ ζόφος τῦ σκότυς εἰς αἰῶνα τετήρηται.

Πηγὰς ἀύδρυς ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος τὺς αὐτέρω αἱρετικὺς, ἐπειδὴ δὲν ἔχυν πότιμον ὕδωρ ζωῆς, οὐδὲ καθαρὸν τὸ κήρυγμα, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκυμένιον, καὶ ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Μητροφάνη, ἔχυσι μὲν τὸ ὄνομα τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἔχυσι δὲ καὶ κἀμμίαν χρησιμότητα ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. διὰ τὶ, καθὼς αἱ ξηρανθεῖσαι πηγαὶ, καὶ μηδεμίαν νοτίδα ἔχυσαι, εἰς κἀνενα πρᾶγμα δὲν εἶναι χρήσιμαι: ἔτζι καὶ οἱ αὐτέρω αἱρετικοὶ, ἄχρηστοι παντελῶς εἶναι καὶ ἀνωφελεῖς. παρομοιάζει δὲ αὐτὺς καὶ μὲ τὰ νέφαλα, τὰ ὁποῖα διώκονται ἀπὸ σφοδρὸν καὶ ἄγριον ἄνεμον, ὁ ὁποῖος συγχέει αὐτὰ καὶ ταράσσει. διὰ τὸ ἀστερέωτον καὶ ἀβέβαιον τῆς γνώμης αὐτῷ, καὶ παύτη δικολοκίνητον. ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν εἶναι νέφαλα διαυγῆ καὶ λαμπρὰ, καθὼς τοιαῦτα νέφαλα εἶναι οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ εἶναι νέφαλα γεμάτα ἀπὸ σκότος „ ἐσκότασε γὰρ ὡς ἀσβόλη τὸ εἶδος καὶ πρόσωπον αὐτῷ, καθὼς λέγει ὁ Ἱερεμίας. (Θρ. δ'. 8.) καὶ θέλει διαφυλαχθῇ εἰς τὰς ψυχὰς των μένιμος καὶ ἀνεξάλειπτος ὁ ζόφος: ἤτοι τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας εἰς αἰῶνα αἰῶνος, ὡσὰν ὁπῦ αὐτοὶ ἔγιναν καὶ ὀνομάζονται σκότος, μὲ τὸ νὰ ἐμιμήθηκαν τὰ ἔργα τῦ σκότυς. διὰ τὶ καθὼς τὸ φῶς τῶν καλῶν ἔργων, καὶ λόγων, λάμπον ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, δείχνει ὡσὰν φωτεινὰς τὰς ψυχάς, καὶ φιλαλήθεις: ἔτζι ἐκ τῦ ἐναντίυ καὶ τὸ σκότος τῆς ἀσεβείας, καὶ κακῆς ζωῆς, σκοτεινὰς κάμνει καὶ τὰς ἐργάτας αὐτῆς. τὰ αὐτὰ περὶ αὐτῷ γράφει καὶ

„ ὁ Ἀπό-

ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας „ νεφέλαι ἄνυδροι ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι... ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ „ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετήρηται. (Ἰούδ. 12.)

18. „ Ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπι- „ θυμίαις σαρκὸς, ἐν ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγως ἀποφυγόντας τοὺς „ ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους.

19. „ Ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες „ τῆς φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται.

Ἐπὶ γράφει τινὰ αἰτίαν ὁ Κορυφαῖος, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ εἶναι πηγαὶ ἄνυδροι, καὶ νεφέλαι ὑπὸ παραχώδη ἄνεμον διωκόμεναι. ἐπειδὴ, λέγει, αὐτοὶ λαλοῦν λόγια μεγάλα καὶ ὑπερήφανα, μεταχειριζόμενοι κάποιας κομπολογίας καὶ πιθανότητας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν κάμμίαν ὑπόστασιν ἀληθείας, ἀλλ' εἶναι ματαίως καὶ ἀνύπαρκτοι, πλὴν μὲ αὐτὰς δὲν δύνανται τόσον νὰ βλάψουν τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, ὅσον τὰς βλάπτουν μὲ τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκός. μεταχειριζόμενοι δὲ αὐτοὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς καὶ τὰς ἀσελγείας ὡσὰν σύνα δόλωμα, ἀγκιστρεύουσιν ἐκείνους τοὺς παλαιπώρους χριστιανούς, ὁποῦ ἀληθῶς ἔφυγον πρότερον διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τὰς τοιαύτας ἐπιθυμίας, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ὁποῦ διείσκονται εἰς τὸν πλάνον τῆς ἀσεβείας. καὶ ὑπόσχονται μὲν αὐτοὶ νὰ δώσουν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἀκολούθους των. εἰς καιρὸν ὅμως ὁποῦ ὑπόσχονται τὴν ἐλευθερίαν, αὐτοὶ εἶναι δοῦλοι καὶ σκλάβοι εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς σαρκός. ταύτην δὲ τὴν ἀκαθαρσίαν, φθορὰν ὀνομάζει ὁ Κορυφαῖος, διότι φθείρει καὶ τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, καὶ τὰς νοερὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς. φέρει δὲ ἀκολούθως ὁ Κορυφαῖος σύνα θαυμασὸν καὶ καθολικὸν συλλογισμὸν, διὰ νὰ πισώσῃ, ὅτι αὐτοὶ δοῦλοι ὄντες τῆς ἁμαρτίας, ὑπόσχονται εἰς τοὺς ἄλλους ἐλευθερίαν. (1) κάθε πρᾶγμα, λέγει, ὁποῦ νικᾶται ἀπό τινα, τοῦτο μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀδυνατώτερον ἀπὸ τὴν τοῦ νικήσαντος δύναμιν, ἐξ ἀνάγκης ὑποτάσσεται καὶ δοῦλον γίνεται εἰς τὸν νικήσαντα ὡς εἰς δυνατώτερον. ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ νικῶνται ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς ἀκαθαρσίας τῆς σαρκὸς, λοιπὸν αὐτοὶ εἶναι καὶ δοῦλοι εἰς τὰ πάθη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα νικῶνται· εἰ δὲ εἶναι δοῦλοι, λοιπὸν ματαίως ὑπόσχονται νὰ χαρίσουν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἄλλους, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ δὲν ἔχουσι. πρῶτον μὲν πρέπει νὰ ἔχῃ τινὰς σύνα πρᾶγμα, καὶ ἔπειτα νὰ τὸ χαρίσῃ εἰς τοὺς ἄλλους. ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐλευθερίαν δὲν ἔχουσιν, ἄρα οὐδὲ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ χαρίσουν αὐτὴν δύνανται. ὅθεν φανερὰ ἐξαπατῶσι τοὺς μαθητάς των, λέγοντες μὲν νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν, δούλους δὲ ποιοῦντες αὐτοὺς τῶν ἀτίμων παθῶν. τὰ αὐτὰ σχεδὸν γράφει περὶ τούτων καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας „ Καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χά- „ ριν. (Ἰούδ. 16.)

20. „ Εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ Κόσμου ἐν ἐπιγνώσει „ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν „ ἐμπλακέντες ἥττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν „ πρώτων.

Δύο πράγματα κατασκευάζει ὁ Κορυφαῖος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, σύνα μὲν, ὅτι ὅποιος νικᾶται ἀπὸ σύνα πάθος, αὐτὸς εἶναι δοῦλος εἰς αὐτό. καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀφ' ὧν ἔπεσαν, ἔπεσαν πάλιν εἰς τὰ ἴδια πάθη ἐκεῖνα ὁποῦ εἶχον πρὸ τοῦ νὰ πισεύσουν, αὐτοὶ ἔχουν νὰ κολασθοῦν περισσότερον. ἔτω γὰρ λέγει, ὅτι ἴσως αὐτοὶ ἀπέφυγον τὰ μιάσματα τοῦ Κόσμου, καὶ τὰ

(1) Ὡς πόσον προσφυέστατα ἁρμόζει τὸ παρὸν ῥητὸν τοῦ Κορυφαίου, τὸ περὶ τῶν παλαιῶν Γνωστικῶν ἐρημένον, καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους αἱρέσεις, τοὺς τὴν ἐλευθερίαν καὶ λιμπέρταν κηρύττοντας εἰς τοὺς ἑαυτῶν ἀκολούθους! διὰ τί καὶ αὐτοὶ παρομοίως μὲ ἐκείνους, ὑποχόμενοι νὰ δώσουν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ὑπηκόους των, αὐτοὶ ὑπάρχουσι δοῦλοι καὶ ὑπόδουλοι τῆς φθορᾶς, καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῆς σαρκός· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· εἰ δὲ εἶναι δοῦλοι, λοιπὸν ματαίως φαντάζουν νὰ δώσουν εἰς τοὺς ἄλλους ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ δὲν ἔχουσι· καὶ φανερὰ φανερὰ ἀπατῶσιν αὐτούς· μία γὰρ ἐλευθερία κυρίως εἶναι, τὸ νὰ ἦναί τινας ἀνώτερος ἀπὸ ἀλόγων παθῶν· καὶ ταύτην ὁ ἔχων, κἂν μυριάκις δοῦλος κατὰ τὸ σῶμα ἦναι, κἂν πολλοὺς ἔχῃ δεσπότας, ἐλεύθερος ὅμως εἶναι καὶ ὀνομάζεται· καὶ μία δουλεία ἐξεναντίας αὖτη εἶναι κυρίως, τὸ νὰ ὑποπίπτεται εἰς τὰ ἄλογα πάθη, καὶ ταύτην ὁ ἔχων, κἂν μηδενὰ ἔχῃ δεσπότην ἔξωθεν, δοῦλος ὅμως ἐσὺ ἦτον εἶναι ὁ ποιὸς καὶ λέγεται, ὑποπιπτόμενος καὶ δουλεύων εἰς τόσους ἀγενεςάτους δεσπότας, ὅσα εἶναι τὰ ἄλογα καὶ κτιωώδη πάθη, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσωτερικῶς ὑποπίπτεται.

τὰ πάθη καὶ τὰς ἀκαθαρσίας τῆς σαρκὸς, μὲ τὴν ἐπίγνωσιν, καὶ τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν: ἔπειτα πάλιν ἀφ' ὧν ἔπισθυσαν, ἐκρημνίσθησαν εἰς τὰ αὐτὰ πάθη τῆς σαρκὸς, καὶ ἐνικήθησαν ἀπὸ αὐτά: βέβαια τῶν τοιούτων τὰ ἔσχατα γίνονται χειρότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα. ἦτοι αὐτοὶ ἔγιναν χειρότεροι δοῦλοι τῶν παθῶν, ἀπὸ ὅ,τι ἦτον τοπρῶτον· καὶ ἀκολούθως ἔχουν νὰ καπνεισθοῦν φλογερότερον. διὰ τί; διὰ τὶ ὕστερα ἀφ' ὧν ἐγνώρισαν τὴν ὑπεροχὴν καὶ διαφοράν ὁπου ἔχει ἡ ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ ἁγία ζωὴ, ἀπὸ τὴν πρωτέραν ἄπιστον καὶ ἀκάθαρτον ζωήν ὁπου εἶχον. καὶ ἀφ' ὧν εὗρον μὲ τὴν δοκιμήν, ὅτι ἡ μὲν πρωτέρα ἐκείνη ζωή των, ἦτον μισητὴ καὶ ψυχοφθόρος, ἡ δὲ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι ἀγαπητὴ καὶ ψυχοσωτήριος, ἐκαταφρόνησαν μὲν θελληματικῶς τὴν ἁγίαν καὶ ἀγαπητὴν καὶ ψυχοσωτήριον ζωὴν τῶν χριστιανῶν, ἐγύρισαν δὲ πάλιν εἰς τὴν ἀκάθαρτον ἐκείνην καὶ μισητὴν καὶ ψυχοφθόρον ζωὴν τῆς ἀπιστίας. ὅθεν ἀσυγχώριτος εἶναι ἡ κακία τῶν τοιούτων. ἐπειδὴ σὺν γνώσει καὶ ἐθελοκάκως ἐπροτίμησαν ἀπὸ τὴν ἁγίαν ζωὴν, τὴν παράυτῶν τῶν ἰδίων πρότερον καταγορηθεῖσαν καὶ ἀποβληθεῖσαν ἀκάθαρτον ζωήν. καὶ ἐπληρώθη εἰς αὐτοὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ὁπού εἶπεν, ὅτι ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα εὔγῃ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, πηγαίνει εἰς ἐρήμους καὶ ἀνύδρους τόπους ζητοῦν ἀνάπαυσιν καὶ οὐχ' εὑρίσκει, ὕστερον δὲ ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εὐγῆκε, καὶ εὑρίσκοντας τὸν οἶκον καὶ τὴν καρδίαν τὸν σεσαρωμένον, ἐμβαίνει καὶ κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ ἔτζι γίνονται τὰ ὕστερα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. (Ματθ. ιβ'. 45.)

21. „ Κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιο-
„ σύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς
„ ἁγίας ἐντολῆς.

Θαυμασῶς καὶ παντόφως κατασκευάζει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα. ἀφ' οὗ γὰρ εἶπεν, ὅτι τὰ ἔσχατα τῶν ῥηθέντων αἱρετικῶν ἔγιναν χειρότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα, τώρα ἐδῶ ἀκολούθως δείχνει μὲ ἀντίστροφον τρόπον τὰ πρῶτα τῶν τοιούτων καλλίτερα ἀπὸ τὰ ὕστερα. καὶ μ' ὅλον ὁπού καὶ τὰ δύω καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ ὕστερα τούτων εἶναι ὅμοια καὶ ταυτά. πῶς λοιπὸν δείχνει ὁ Ἀπόστολος διαφορετικά, τὰ ὁποῖα ὅμοια καὶ ταυτά; καὶ ἀπορεμένομεθα, ὅτι τὴν διαφορὰν τούτων δείχνει ὄχι ἀπὸ τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα ἐκείνων ὁπού εἰς τὰ αὐτὰ πάλιν ἀκάθαρτα ἔργα ἐγύρισαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πρωτέραν αὐτῶν ἄγνοιαν, καὶ ἀπὸ τὴν ὑστερινὴν αὐτῶν γνῶσιν. φανερὸν γὰρ καὶ ὁμολογούμενον εἶναι εἰς ὅλους, ὅτι, ἡ μὲν ἄγνοια τοῦ καλοῦ, εἶναι χειροτέρα ἀπὸ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ. καὶ ἀντιστρόφως ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ, εἶναι καλλιτέρα ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν αὐτοῦ. ἐδῶ δὲ ὁ Κορυφαῖος δείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ τὴν μὲν ἄγνοιαν τοῦ καλοῦ δείχνει καλλιτέραν, τὴν δὲ γνῶσιν αὐτοῦ χειροτέραν, ὄχι ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ὀνόματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τῆς ἀγνοίας τοῦ καλοῦ καὶ τῆς γνώσεως (ἐπειδὴ ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ, καλλιτέρα εἶναι τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ ὡς εἴπομεν) ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προαίρεσιν καὶ γνώμην τῶν ἀνθρώπων ὁπού ἐμεταχειρίσθησαν τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ εἰς τὸ κακὸν, καὶ πρὸς τοῦτο, ἀπὸ τὴν ἀπροσωπόληπτον καὶ δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ: ὅς τις καταπλήττει φλογερότερον καὶ κολάζει, ἐκείνους ὁπού ἔχουν τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἀφίνων δὲ τὸ καλὸν, καὶ προτιμῶν τὸ κακόν. λέγει γὰρ ὅτι καλλίτερον καὶ συμφερώτερον ἦτον εἰς τοὺς τοιούτους αἱρετικοὺς, νὰ μὴν ἤθελαν γνωρίσειν τελείως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν στράταν τῆς δικαιοσύνης: ἤπου τὴν εὐάρεστον ζωὴν τῶν Χριστιανῶν, παρὰ ἀφ' ὧν ἐγνώρισαν αὐτὴν καὶ ἔζησαν τοιαύτην ζωὴν, νὰ γυρίσουν πάλιν εἰς τὴν πρωτέραν αὐτῶν κακὴν καὶ ἀκάθαρτον ζωὴν, καὶ νὰ ἀφήσουν τὰς παραδοθείσας εἰς αὐτοὺς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐντολάς. ἐπειδὴ φλογερότερον ἔχουν οἱ τοιοῦτοι νὰ καταπλεισθοῦν, καθὼς ὁ Κύριος ἀπεφάσισεν εἰπών „ ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέ-
„ λημα τοῦ Κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται
„ πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη
„ πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ. καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. (Λουκ. ιβ'. 47.) λέγει δὲ καὶ ὁ Σολομὼν „ κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται. τῷ γὰρ
„ ἐλαχίστῳ, συγγνωστὸς ὄρος ἐλέους. δυνατοὶ δὲ, δυνατῶς ἐτασθήσονται. (Σοφ. ς'. 5.) καὶ πάλιν „ τοῖς δὲ κραταιοῖς ἰσχυρὰ ἐφίσταται ἔρευνα. (αὐτόθ. 8) ἀλλὰ καὶ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἔτσι γράφει „ ὅσοι γὰρ ἀνόμως (ἤτοι πρὸ τοῦ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν νόμον) ἥμαρτον, ἀνόμως (ἤτοι ἐ-
„ λαφρότερα) καὶ ἀπολοῦνται. καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. (Ρωμ. β'. 12.) ἤπου χειρότερα μέλλουν νὰ κολασθοῦν, ἐπειδὴ κοντὰ ὁπού κατεφρόνησαν τὸν φυσικὸν νόμον, κατεφρόνησαν ἀκόμη καὶ τὸν γραπτόν. ἀρίσως δὲ οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ χειρότερα ἔχουν νὰ κολασθοῦν, διὰ τὶ καταφρονήσαντες τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν, ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὴν πρωτέραν ἀκάθαρτον
ζωήν:

ζωλώ: λοιπὸν καλῶς ἀπέδειξεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι τὰ ἔσχατα τῶν ἔγιναν χειρότερα ὑπὲρ τὰ πρῶτα. ὅπου γὰρ μεγαλιτέρα πόλασις, ἐκεῖ καὶ τὸ χεῖρον ἀπολωθεῖ. καὶ ὅπου εἶναι ὀλιγωτέρα πόλασις, ἐκεῖ καὶ τὸ κρεῖττον ἀπολωθεῖ.

22. „ Συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας. κύων ἐπι-
„ στρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα. (Παρ. κϛ'. 11.) καὶ ὗς λουσα-
„ μένη, εἰς κύλισμα βορβόρου.

Πολλὰ ἁρμοδίως ἐμεταχειρίσθη ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος τὴν τοιαύτην παροιμίαν, φυλάττων τὴν ἀκολουθίαν τοῦ νοήματος ἀβλαβῆ καὶ ἀλώβητον. ἐπειδὴ καὶ τὸν Θεῖον Χρυσόστομον, ὅτε τὰς δημώδεις παροιμίας πρέπει νὰ καταφρονῇ τινας. (1) δείχνει λοιπὸν διὰ τῆς παροιμίας ταύτης ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ἐκεῖνος ὁπού μισήσει καὶ σιγχαθῇ τὴν κακίαν, καὶ διώξει ταύτην ἀπὸ τὴν ζωήν του, ἔπειτα πάλιν ἀγαπήσει αὐτὴν, καὶ τὴν πάρῃ ὀπίσω: αὐτὸς φανερὰ ὁμοιάζει μὲ τὸν σκύλον, ὅς τις ἀφ' οὗ ξεράσῃ τὸ βλαπτικὸν καὶ φθαρτικὸν φαγητὸν, ὁπού ἔφαγε, πάλιν γυρίζει καὶ τὸ τρώγει δεύτερον. ὁμοίως ὁ αὐτὸς ὁμοιάζει καὶ μὲ τὴν γυρίναν, ἡ ὁποία κυλιομένη πρότερον εἰς τὸν βόρβορον, πηγαίνει ἔπειτα εἰς τὴν θάλασσαν ἢ εἰς τὸν ποταμὸν καὶ λέγεται. καὶ ἀφ' οὗ λουσθῇ καὶ καθαρισθῇ, πηγαίνει πάλιν καὶ ἐμβαίνει εἰς τὸν πρότερον βόρβορόν της. ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται καὶ τὸν Μιτροφάνη: ὅτι καθὼς ἡ γυρίνα λέγεται καὶ κυλίεται μέσα εἰς τὴν λάσπην καὶ βόρβορον, καὶ χαίρεται καὶ ἀγάλλεται εἰς αὐτὸν, νομίζουσα ὡς δίωδίαν τὴν βρόμαν τοῦ βορβόρου: ἔτζι καὶ οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ, καὶ ὅλοι ὅσοι κυλίονται εἰς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, χαίρονται εἰς τὸν μολυσμὸν τῆς σαρκὸς, καὶ ἢ ὅλως δὲν αἰσθάνονται τὴν δυσωδίαν καὶ βρόμαν αὐτῆς, ἢ καὶ νομίζουν αὐτὴν ὡς δίωδίαν, μὲ τὸ νὰ ἦναι τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός των γεμάτα ἀπὸ τὴν δυσωδίαν τῆς ἀκαθαρσίας, καὶ διὰ τοῦτο δὲν αἰσθάνονται τὴν δίωδίαν τῆς καθαρότητος.

Ἀφρονέστατοι λοιπὸν καὶ ἄξιοι μίσους εἶναι καὶ οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ, καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι ὁπού ἀφήσαν τὴν ἀμαρτίαν, ἔπειτα πάλιν πηγαίνουν καὶ κάμνουν αὐτήν. καθὼς λέγει ὁ Σολομὼν „ ὥσπερ κύων ὅταν ἐπέλθῃ ὅπου τὸν ἑαυτοῦ ἔμετον, καὶ μισητὸς γένηται. οὕτως ἄφρων τῇ ἑαυτοῦ „ κακίᾳ, ἀναστρέψας ὅπου τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν. (Παρ. κϛ'. 11.) καὶ χοῖροι τῇ ἀληθείᾳ εἶναι βρομεροὶ καὶ δυσωδέστατοι, ἐκεῖνοι οἱ χειρίστοι ὁπού κυλίονται εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰ σαρκικὰ πάθη. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Κορυφαῖος προσφυῶς ἔφερεν ἐδῶ τὸ ὁμοίωμα τῆς γυρίνας ὁπού κυλίεται εἰς τὸν βόρβορον: σὰν μᾶλλον, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τοὺς Νικολαΐτας, οἵτινες καὶ βορβορίται ὠνομάζοντο, ὡς εἴπομεν, διὰ τὸν βόρβορον καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν σαρκικῶν παθῶν, εἰς τὰ ὁποῖα κατεγίνοντο. καὶ δεύτερον, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ πάθη τῆς σαρκὸς, δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ σὰν αὐτόχρημα βόρβορος δυσωδέστατος, καὶ βρομερώτατος, καὶ ὁποίος κυλισθῇ εἰς αὐτὰ, τρέχει καὶ πηγαίνει εἰς τὰ λουτρὰ διὰ νὰ λουσθῇ καὶ νὰ καθαρισθῇ, σιγχαινόμενος καὶ μισῶν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του, διὰ τὸν μολυσμὸν ὁπού ἔπαθεν. ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος „ ὅτι γὰρ
„ βόρβορος τὸ τῆς πόρνης σῶμα, οὐδεὶς ἕτερον ἐρωτῶ, ἀλλ' αὐτὸν σε τὸν ἐγκαλινδούμενον τῷ βορ-
„ βόρῳ, εἰ μὴ σαυτὸν ἐρυθριᾷς; εἰ μὴ ἀκάθαρτον εἶναι νομίζεις μὲ τὴν ἁμαρτίαν; (Λόγ. κδ'. εἰς τὸν πρὸς Ρωμαίους). (2)

ΚΕ-

(1) Τὰ λόγια τοῦ Θείου Χρυσοστόμου εἰσὶ ταῦτα „ λέγεταί τις
„ καὶ παροιμία σοφωτάτη· ὁ γὰρ τῶν δημωδῶν Παροιμιῶν δὲ
„ καταφρονῶν, αὐ ἔχωσί τι σοφόν· ἀγρέφνοι πόσων ἦς; καὶ πό-
„ σων ἔσῃ. τοῦτο καὶ πρὸς οἰκίας, τοῦτο καὶ πρὸς χήματα λεκτέον
„ ἡμῖν (λόγ. ιά. εἰς τὴν ά. πρὸς Τιμόθεον).

(2) Τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Κορυφαίου ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Ησαΐου ἐκεῖνο „ αὐτοὶ δὲ ἀπεστράφη-
„ σαν εἰς τὰ ὀπίσω (Ησ. μβ'. 17) λέγει ἐν ὁ ἅγιος „ ὅτι
„ (οἱ Ἰσραηλῖται) τῆς πρὸ Εὐηνῶν πληθύος ἐν ἀγρύπνοις ὕσης
„ ἐλπίσιν, ἀπεστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω, πρὸς τὰς ἐν Αἰγύπτῳ
„ μολυσμὰς αὖσίως ὑπονοήσαντες, καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης
„ ἀναλαβόντες τὸν μῶμον, καὶ γέγονεν αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς
„ παροιμίας „ κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα· καὶ ὗς
„ λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. ἔφη τῶν τοιῶν καὶ ὁ Κύριος ἡ-
„ μῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀσέβειαν παλινδρομῶν-
„ τα δεικνύων τὸν Ἰσραήλ· ὅταν γάρ φησι τὸ ἀκάθαρτον πνεῦ-
„ μα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, πορεύεται δι' ἀνύδρων τόπων
„ ζητῶν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον ὑποστρέφει εἰς τὸν τόπον,
„ ὅθεν ἐξῆλθε· καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον·
„ τότε παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ,
„ καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου
„ ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. (Ματθ. ιά.) (Βιβλ. δ'. λόγ. ά.
εἰς τὸν Ησαΐαν) ταῦτα δὲ πάντα ἁρμόζουσι καὶ εἰς τοὺς ἀνωτέρω
αἱρετικοὺς καὶ εἰς κάθε ἁμαρτωλὸν, ὁπού γυρίζει πάλιν εἰς τὰς
προτέρας του ἁμαρτίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „ Ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν
„ αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν.
2. „ Μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν,
„ καὶ τῆς τῶν Ἀποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος.

Ἀφ' ὃ ὁ Ἀπόστολος ἀπέδειξε τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν πῶς εἶναι γεμάτη ἀπὸ πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα καὶ νοήματα, τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι αὐτὴ εἶναι δευτέρα εἰς τὸν ἀριθμὸν, ὡσὰν ὅπου ἔγραψε προτύτερα ἀπὸ αὐτὴν ἄλλην, ἥτις καὶ πρώτη λέγεται. ἐκ τούτου λοιπὸν μανθάνομεν, ὅτι δύω μόνας ἔγραψεν ἐπιστολὰς ὁ Κορυφαῖος Πέτρος. πλὴν καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν λέγει ὅτι ἔγραψεν εἰς τοὺς αὐτοὺς χριστιανοὺς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας, ἵνα ἐν αἷς: ἤγουν καὶ ἐκ τῶν δύω ἐπιστολῶν. παρακινήσῃ τὴν αὐτῶν καθαρὰν διάνοιαν καὶ τοὺς λογισμοὺς, νὰ ἐνθυμῶνται πάντοτε τὰ λόγια τῶν ἁγίων προφητῶν: ἤτοι τὰς ἐν ταῖς τῶν Προφητῶν βίβλοις γεγραμμένας προφητείας περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, ὁμοίως νὰ ἐνθυμῶνται πάντοτε καὶ τὰς ἐντολὰς καὶ παραγγελίας ὅπου ἐκ ζώσης φωνῆς παρέδωκαν εἰς αὐτοὺς οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολοι. ἢ καὶ νὰ ἐνθυμῶνται τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, τὰς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ῥηθείσας. ἀπὸ κοινοῦ λαμβανομένης τῆς ὑποθέσεως, καὶ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον. τῆς καθαρᾶς γὰρ διανοίας εἶναι ἴδιον νὰ ἔχῃ ἀποτεθησαυρισμένα εἰς τὴν μνήμην, τὰ τῶν Προφητῶν, καὶ τὰ τῶν Ἀποστόλων διδάγματα καὶ κηρύγματα. διὰ τί ἀπὸ αὐτὰ, ὡσὰν ἀπὸ βρύσεις ἀσυνάρτητα ποτιζόμενοι οἱ Χριστιανοὶ, καὶ καλλιεργοῦντες μὲ τὰς νοητὰς δικέλλας τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς των, δὲν ἠμποροῦν νὰ δεχθοῦν ποτὲ τὰ ζιζανιώδη σπέρματα τῶν ἀσεβῶν, ἀλλ' ἔχουν νὰ μένουν πάντοτε καθαροὶ ἀπὸ τὰς ψευδοδοξίας καὶ μυθολογίας αὐτῶν.

3. „ Τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμε-
„ ρῶν (1) ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευό-
„ μενοι.
4. „ Καὶ λέγοντες, ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀ-
„ φ' ἧς γὰρ οἱ Πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτω διαμένει ἀπ' ἀρ-
„ χῆς κτίσεως.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἀσφαλίζεται ὁ Κορυφαῖος τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ μὲ τὰς προσρήσεις ταύτας καὶ προφητείας τε, θέλει φράττει ὡσὰν ἕνα βόλι νεοφύτευτον καὶ ὡραιότατον τὰς ψυχάς των: διὰ νὰ μὴ δεχθοῦν μέσα τὰς κακοδοξίας καὶ αἱρέσεις τῶν ψευδοδιδασκάλων καὶ ψευδαποστόλων, ὁποῦ μέλλουν νὰ σπαρθοῦν εἰς τὸν Κόσμον. ὅτι γὰρ μὲ τὸ νὰ ἔζων ζωὴν ἀκάθαρτον καὶ σαρκικὴν, πορεύονται κατὰ τὰς ἐπιθυμίας των, καὶ δὲν ἐλάμβανον καμμίαν παιδείαν ἀπὸ τὸν Θεόν: ἔβλεπον δὲ, ὅτι μερικοὶ ἀπὸ λόγου των ἐφοβοῦντο τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ Προφῆται προεκήρυξαν, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος προεῖπε, καὶ διὰ τοῦτο ὄχι μόνον δὲν ἐδέχοντο τὴν ἀκάθαρτον αὐτῶν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ ἐκατηγόρουν αὐτήν: τοῦτο χάριν οἱ αἱρετικοὶ αὐτοὶ ἐπερείπαιζον τοὺς Χριστιανοὺς ὅπου πιστεύουν, ὅτι ἔχει νὰ γένῃ ἐξάπαντος ἡ τοῦ Χριστοῦ δευτέρα παρουσία. τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ Γνωστικοὶ, καὶ οἱ Νικολαΐται, καὶ Λαμπετιανοὶ κατὰ τὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον. καὶ ὁ Μαρκίων, καὶ ὁ Μάνης, καὶ ὁ Κήρινθος, καὶ τὸν Μητροφάνη. ἔλεγον δὲ ἅτοι περιπαικτικῶς: ποῦ εἶναι ἡ ὑπόσχεσις ὅπου ἔδωκεν ὁ Χριστὸς, ὅτι ἔχει νὰ ἔλθῃ; ποῦ εἶναι τὰ λόγια

(1) Ἐν ἄλλοις „ ἐπ' ἐσχάτου τῆς ἡμέρας.

λόγια ὁπῶ εἶπον, ὅτι μέλλει νὰ παρέλθῃ ὁ ὐρανὸς ϗ ἡ γῆ, ϗ νὰ ἀλλαχθῶν τὰ στοιχεῖα ϗ ὅλη ἡ κτίσις; ἰδὲ ψεύδῃ ταῦτα πάντα ἐφάνηκαν. ἀλλὰ τί λέγω τὸν καιρὸν ἀφ' ἧς οἱ προπάτορες, ϗ οἱ πρὸ νόμου ϗ ἐν νόμῳ ϗ μετὰ νόμον αὐθρωποι ἀπέθανον: ἀλλὰ ϗ ἀπὸ τοῦ ἀρχῆς αὐτοῦ ἀκόμη τῆς κτίσεως, ὅλα τὰ κτίσματα μένουν εἰς τὴν φυσικὴν τάξιν αὐτῆς ϗ ἀκολουθίαν, καὶ κἀμμίαν ἀλλοίωσιν ϗ μεταβολὴν εἰς τὸ καλλίτερον δὲν ἔλαβον. ϗ ὁ Κόσμος ὅλος, ἀφ' ἧς ἔγινεν ἕως πόρα, ὁ αὐτὸς ἔμεινε, ϗ διαμένει. λοιπὸν ἔτζι μέλλει νὰ σταθῇ ϗ αἰωνίως. ταῦτα δὲ πάντα ἔλεγον οἱ αἱρετικοὶ, ἀλλὰ νὰ δείξουν ψεύδεις τὰς τῶν Θεῶν ὑποσχέσεις, ϗ τὰς ἁγίας Γραφὰς τὰς περιεχούσας τὰς ὑποσχέσεις ταύτας, ϗ νὰ ἀναιρέσουν αὐτάς. ϗ μαζὶ μὲ τοῦτο ἀναίρεσιν αὐτῶν, νὰ δείξουν ὅτι ὁ Κόσμος ἦτος εἶναι ἀτελεύτητος. ϗ διὰ νὰ εἰπῶ καθαρώτερα, μὲ αὐτὰ ὅλα οἱ ἀσεβεῖς αὐτοὶ ἔδειχνον, ὅτι οὐδὲ Θεὸς εἶναι, οὐδὲ ὁ Κόσμος ἔγινεν, ἀλλὰ διέθη ἔτζι ἐκ ταυτομάτου. (1) Καὶ δὲν σοχάζονται οἱ ψεύφροντες, ὅτι ἀπὸ τὰ ἀπερασμένα πρέπει νὰ συμπεραίνωνται ϗ τὰ μέλλοντα. ὁ γὰρ Χριστὸς καθὼς προεῖπε περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἔτζι ϗ ἡ ἔκβασις τῶν πραγμάτων ἐγένετο. ϗ μετὰ ὀλίγους χρόνους ἀφ' ἧς ὁ Κορυφαῖος ἔγραψε τοῦ παρόντος Ἐπιστολῆς: ἤτοι μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους, ἀφ' ἧς ἀνελήφθη ὁ Κύριος εἰς τοὺς ὐρανοὺς, κατέλαβεν ἡ θεία δίκη τοῦ Ἱερουσαλὴμ, ϗ οἱ Ῥωμαῖοι Βασιλεῖς κατεθάφισαν αὐτοῦ, ϗ τὸν ὑπερθαύμαστον ἐκεῖνον ναὸν ἐκ θεμελίων ἐκρήμνισαν, ϗ τοὺς Ἑβραίους ὅλους διέσπειραν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ϗ τὰ ἄλλα πάντα ἐπληρώθησαν, ὅσα περὶ αὐτῆς ἐπροφήτευσε. καθὼς λοιπὸν τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ἀληθῆ ἀπέβησαν εἰς τοὺς ἀπερασμένους χρόνους: ἔτζι ϗ εἰς τοὺς μέλλοντας χρόνους ἀληθῆ πάντα ἔχει νὰ γένουν. ϗ ἡ δευτέρα παρουσία αὐτοῦ μέλλει νὰ ἔλθῃ ἐξάπαντος εἰς τοὺς ἰδίους ϗ πρέποντας καιρούς. ϗ βέβαια ἐχόμεν ὅλοι νὰ ἰδοῦμεν τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ ὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως ϗ δόξης πολλῆς: καθὼς αὐτὸς προεῖπε μόνος, ϗ ὁ ἥλιος ἔχει νὰ σκοτισθῇ, ϗ ἡ σελήνη ἔχει νὰ χάσῃ τὸ φῶς, ϗ οἱ ἀστέρες μέλλουν νὰ πέσουν ἀπὸ τὸν ὐρανόν. ϗ ἂν ἀρχοπορῇ νὰ γένῃ ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ παρουσία, τοῦτο γίνεται διὰ οἰκονομίαν: ἵνα οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐπιστραφῶν εἰς μετάνοιαν, ϗ σωθῶν οἱ γραφόντες εἰς τοῦτο βίβλον τῆς σωζομένων.

5. „ Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι ὐρανοὶ ἦσαν ἔκπα-
„ λαι, ϗ γῆ ἐξ ὕδατος, ϗ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ Θεοῦ
„ λόγῳ.
6. „ Δι' ὧν ὁ τότε Κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο.

Τοῦτ', λανθάνει δὲ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας δηλοῖ, ὅτι οἱ ἀνωτέρω ῥηθέντες αἱρετικοὶ, θελληματικῶς προσποιοῦνται πῶς δὲν ἠξεύρουν τοῦ εἰς αὐτοὺς παραδοθεῖσαν ἀλήθειαν τῆς ἁγίας Γραφῆς. ἐπειδὴ αὐτοὶ πολλὰ καλὰ ἠξεύρουν, ὅτι ἡ Γραφὴ κηρύττει πῶς οἱ ὐρανοὶ ἦτον ἔκπαλαι. ὁμοίως ϗ ἡ γῆ: ἀφ' ἧς δηλαδὴ ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν „ ἐν ἀρχῇ γὰρ ἔφησιν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ὐρανὸν ϗ τοῦ γῆν. (Γεν. ά. 1.) πλὴν ϗ ὁ δεύτερος ὐρανός: ἤτοι τὸ φαινόμενον στερέωμα, ἀπὸ τὸ ἱερὸν συγγραφὴν, ὡς ἀπὸ ὑλικὸν αἴτιον, ϗ τὸν Μητροφάνη ϗ Θεοφύλακτον „ εἶπε γὰρ ἔφησιν ὁ Θεὸς „ γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος, ϗ ἔστω διαχωρίζον ἀναμέσον ὕδατος ϗ ὕδατος. ϗ ἐγένε-
„ το ὕτω... ϗ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα ὐρανόν. (Γεν. ά. 6.) (2) ὅθεν ϗ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους διδασκάλους ϗ θεολόγους, κρυσάλλινον τὸν ὐρανὸν τοῦτον ὀνομάζουσιν. ὅς τις δὲ τοῦτο ἐγένετο ἐξ ὕδατος, δὲ νὰ ἐμποδίζῃ τοῦ ὑπερβολικοῦ θερμότητα τῶν φωτήρων ϗ ἄστρων, ϗ μάλιστα τοῦ ἡλίου, ἵνα μὴ

(1) Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι προφητεύει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος τοὺς ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις χρόνοις φανησομένους Ἀθέους ϗ Φερμασόνους, ϗ μὴ θνητοψύχους, ϗ νατουραλίστας, ἤτοι φυσικοὺς ϗ Μανιχαίους: ἤτοι ὑλίστας, ϗ τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς. προῶτον, διὰ τί οἱ παλαιοὶ μὲν ἐκεῖνοι αἱρετικοὶ, καθὼς τοὺς ἠρμήνευσαν ὁ Μητροφάνης ϗ ὁ Θεοφύλακτος, δὲν ἐφάνησαν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τοῦ Ἀποστόλου, ἢ ὀλίγον ὕστερον· ἤτοι δὲ ἐφάνησαν ἀληθῶς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, καθὼς λέγει ὁ Κορυφαῖος· ϗ δεύτερον, διὰ τί ϗ οἱ νεώτεροι ἤτοι, παρομοίως μὲ ἐκείνους τοὺς παλαιοὺς, ϗ ἀκόμη χαμότερα ἀναιρέσει τοῦ ἀναστάσιν ϗ τοῦ ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ϗ τοῦ δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, ϗ τοῦ τοῦ Κόσμου ἀλλοίωσιν· ϗ ἁπλῶς ἀναιρέσει τὰς ἁγίας Γραφὰς ϗ τοῦ ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ· ϗ τῶν αὐτοματισμὸν εἰσάγουσι, ϗ πάντα πάντα βλασφημοῦντες, περιπαίζουσιν ἀκόμη ϗ καταγελῶσι τῶν Χριστιανῶν, ὅτι πιστεύουσι ταῦτα πάντα· ϗ πιστεύουσι διά τι; διὰ νὰ μοῦ ἔχουν φόβον ϗ συγκοπὴν ἀπό τινα, ἀλλὰ ἀφόβως ϗ ἀνυποκρίτως νὰ καταργάζωνται τὰς σαρκικὰς των ἐπιθυμίας.

(2) Ὅσον δὲ ἐκ τῶν λόγων τούτων τῆς ἁγίας Γραφῆς, δὲν δείχνεται ὅτι τὸ στερέωμα σώζεται ἐξ ὕδατος, ἀλλὰ μόνον πῶς ἔγινεν ὡσὰν σῶμα ὀργανικὸν διακριτικὸν τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὁποῖον τὸ μὲν λεπτότερον νερὸν ἀνέβιβασεν ἄνω, τὸ δὲ χονδρότερον κατέβιβασε κάτω, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος „ Καὶ νόει μοι „ (τὸ στερέωμα) τόπον τινὰ διακριτικὸν τοῦ ὑγροῦ, τὸ μὲν λεπτὸν „ καὶ διηθούμενον, ἐπὶ τὰ ἄνω διϊέντα, τὸ δὲ παχύτατον καὶ γεώ-
„ δες, ἀναφιέντα τοῖς κάτω. (ὁμιλ. γ'. εἰς τὴν ἑξαήμερ.)

να μὴ καπνκαύσῃ τὰ ὑπὸ σελλώλιω (1)· ἄλλοι δὲ ἀστρονόμοι λέγουσιν, ὅτι τὸ ἐπάνω τῶ στερεώματος νερὸν, εἶναι τὸ λεπτότατον πνεῦμα ὑπὸ ὅλλω τλὼ ὑγραὼ φύσιν. τὸ ὁποῖον τὸ ἔβαλεν ἐκεῖ ὁ Θεὸς, ὄφῃ νὰ ἦναι ὡσαὼ τροφὴ τῶν φωστήρων: καθὼς καὶ τὸ λάδι αὐώτερον ὂν τῶ τῆς καντδήλας ὕδατος, γίνεται τροφὴ τῶ φωτός.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γῆ ὑπὸ τὸ νερὸν συυέστη, ἐπειδὴ τὸ νερὸν πηγνύμψον γίνεται γῆ, καὶ διὰ τῶ νερῶ ἡ γῆ συγκρατεῖται καὶ σωτηρεῖται, τῷ παντοδυνάμῳ τροσάγματι τῶ δημιυργῶ. δι' ὅτι τὸ νερὸν γίνεται ὡσαὼ κόλλα καὶ συσφίγγει τὸν χῶν καὶ κονιορτὸν τῆς γῆς, καὶ ἀκολύθως συμπήζει καὶ δίδει ὑπόσασιν καὶ στερεότητα εἰς αὐτλώ. ἐπειδὴ αὖ τὸ νερὸν δὸν ἦτον νὰ συγκρατῇ τλὼ γλὼ, ἤθελε ὄφαλυθῇ ὅλη εἰς κονιορτὸν, καὶ νὰ τιναχθῇ εἰς τὸν ἀέρα. ἢ τὸ ἐξ ὕδατος ἐδῶ ἴσως ἐννοεῖται, ὅτι ἡ γῆ μὲ τὸ νὰ ἦτον τρότερον ἐν τῇ δημιυργίᾳ τῶ Κόσμω σκεπασμψίν ὑπὸ τὸ νερὸν, καὶ δὸν ἐφαίνετο τελείως „ ἡ δὲ γῆ φησιν ὧ ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος. (Γσ. ά. 2.) ὕστερον ἀφ' ὧ τὰ νερὰ ἐσυνάχθησαν εἰς τὰς κοιλωτὰς τόπως τῆς γῆς, τότε ἐκ τῶν ὑδάτων: ἤτοι μὲ τὸ σωαχθῶναι τὰ ὕδατα. ἐφάνη ὁποία ὄξι καὶ ὁρατὴ ἔγινεν. ἡ ἐξ ὧ τρόθεσις ἐδῶ σημαίνει τὸ ὕστερον, καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο „ ἐγείρεται ἐκ τῶ δείπνυ: ἤτοι μὲ τὸ δεῖπνον, καὶ ἐκ τῶ λευκῶ ἐγένετο μέλαν: ἤτοι μὲ τὸ λδκόν. ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ ὐρανὸς καὶ ἡ γῆ συνέστησαν ὑπὸ τὸ νερὸν, καὶ ὄφῃ τῶ νερῶ, καὶ ἔχυσι νερὰ πάμπολλα τεθησαυρισμψία εἰς τὸν ἑαυτόντως: τότε χάειν δι αὐτῷ: ἤγυν ὄφῃ τῶ ὐρανῶ καὶ τῆς γῆς, ὁ Θεὸς κατέπνιξεν ὅλον τὸν Κόσμον τὸν ὄπι τῶ Νῶε καὶ ἀπώλεσεν αὐτόν: ἤτοι ὅλον τὸ γονὸς τῷ ἀνθρώπων. καὶ ὅλα τὰ ζῶα τὰ διεισκόμενα εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμψον „ ὅτι ἐρράγησαν πᾶσαι αἱ πη„ γαὶ τῆς ἀβύσσυ (τῆς ἐν τῇ γῇ δηλαδὴ καὶ ὑπὸ γλῶ) καὶ οἱ καταρράκται τῶ ὐρανῶ ἰωεώχθη„ σαν. (Γσ. ζ'. 11.)

Σημειοῖ δὲ ὁ Μητροφάνης, ὅτι τὸ μψὸ ἐξ ὕδατος, ὅπῶ λέγει ἐδῶ ὁ Κορυφαῖος, ὑποδίδεται εἰς τὸν ὐρανὸν, ὄφῃ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ ὐρανὸς ἔλαβε τλὼ γοέσίντε ὑπὸ τλὼ ροώδη καὶ λεπτλὼ κὴ ὄφαφανῆ φύσιν τῶ ὕδατος, καὶ δὸν εἶναι πέμπτον στοιχεῖον, καθὼς ὁ Ἀριστοτέλης ἐφαντάσθη, ἀγκαλὰ κὴ μὲ τὸ παντοδυνάμον τρόσαγμα τῶ δημιυργῶ μετεσκεύασεν αὐτὸν ἐκ τῶ ὕδατος εἰς φύσιν στερεωτέραν καὶ ὄφανεστέραν ὑπὸ τὸ νερόν. εἰς δὲ τλὼ γλῶ ὑποδίδεται τὸ, δι' ὕδατος. ἐπειδὴ ὄφῃ τῶ ὕδατος μψὸ ἡ γῆ συυέστη, καὶ συυίσταται, δὸν εἶναι ὅμως καὶ ὕδωρ, ἀλλὰ ἄλλο στοιχεῖον. λέγει ὧ ὁ τροφήτης „ ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ τεβρόλαιον αὐτῶ (τῆς γῆς δηλαδὴ, „ τὸ ἀρσενικὸν αὐτὶ θηλυκῶ λαμβανομψὸν κὴ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραίων φωνῆς). (Ψαλμ. ργ'.) ὄφῃ νὰ φανερώσῃ μὲ τοῦτο, τλὼ ὄφαφορὼ ὁπῶ ἔχει ἡ γῆ ὑπὸ τὸ ὕδωρ. ὅτι δὲ ἡ γῆ ὄφῃ τῶ ὕδατος συυίσταται, καὶ χωρὶς τὸ νερὸν ὄφαλύεται, κὴ αὐτὴ ἡ ἰδία τὸ βεβαιοῖ ὄφῃ τῷ ἔργων. ὅταν ὧ αὐτὴ εἰς πολλὼ καιρὸν ξηρανθῇ ὑπὸ ἀνομβρίαν, βλέπεις κὴ χίζει εἰς κομμάτια τὰ παχύτερα μέρη τῶ χώματός της, κὴ τρόπον τινὰ δι αὐτῷ χάσκει τὸ σόμα, κὴ τροσμψίει νὰ δεχθῇ τλὼ ἄνωθεν ἐρχομψίω συσατικλὼ της βροχλώ, κὴ χεδὸν κηρύττει ἀγλώσσως τλὼ ὄφθοράν κὴ ὄφάλυσιν ὁπῶ μέλλει νὰ πάθῃ.

Καὶ τοῦτο δὲ σημειοῖ ὁ αὐτὸς Μητροφάνης, ὅτι ὐρανὸς ἐδῶ πληθυντικῶς ὀνομάζει ὁ Κορυφαῖος τὸ στερέωμα: ἤτοι τὸν δεύτερον ὐρανὸν, κὴ τλὼ συυήθειαν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις ὀνομάζει πολλάκις τὰ σύνθετα πληθυντικῶς, καθὼς ὠνόμασε κὴ τλὼ μίαν διαίρεσιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, διαιρέσεις πληθυντικῶς, κὴ αἰῶνας αἰώνων. κὴ ἄλλα πολλά. ὅτω ὧ καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τολλὰ σύνθετα, ὀνομάζει πληθυντικῶς. ἐπειδὴ Ἀθήνας λέγει, κὴ ὐκ Ἀθήναν. κὴ Δελφοὺς, ὐχὶ Δελφόν. κὴ Ἰωάννινα. κὴ Εὐχαΐτα, ὄχι Ἰωάννινον κὴ Εὐχαΐτον, κὴ ἄλλα ὅμοια. ὄφῃ τί ὁ σκοπὸς τῶ Κορυφαίυ δὸν ἦτον ἐδῶ ὄφῃ νὰ φανερώσῃ τεβὶ τῶ τρώτυ ὐρανῶ, τῶ ἐν τῇ τρώτῃ ἡμέρᾳ κτισθέντος ἐκ τῶ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι: ἀλλὰ τεβὶ τῶ δεύτερυ ἦτοι τῶ στερεώματος, τῶ δημιυργηθέντος ἐξ ὑποκειμψίυ κὴ τροϋπάρχοντος ὕδατος, διὰ τῶ ὁποίυ ὕδατος ἔγινε κὴ ὁ κατακλυσμός. (2) μὲ τὰ λόγια λοιπὸν ταῦτα ἀκατρέπει ὁ Ἀπόστολος τλὼ κακόδοξον γνώμλω τῷ αὐωτέρω

---

(1) Ὅθεν λέγει κὴ ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς „ τίνες „ δὲ χάειν ἐπανω τῶ στερεώματος ὕδωρ ὁ Θεὸς ἀπέθετο; διὰ „ τλὼ τῶ ἡλίυ καὶ τῶ αἰθέρος θερμοτάτην ἔκκαυσιν· αἰθέως „ γὰρ μετεῖ τὸ στερέωμα ὁ αἰθὴρ ὑφιπλωται· κὴ ὁ ἥλιος συὼ „ τῇ σελλώνι καὶ τοῖς ἄστροις ἐν τῷ στερεωματί ἐστι. καὶ εἰμὴ ἐ„ πέκειτο ὕδωρ, ἐφλέχθη ἂν ὑπὸ τῆς θέρμης τὸ στερέωμα (περὶ πίστεως Βιβλ. β'. κεφ. κδ'.).

(2) Διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς ἱερὸς Μητροφάνης θέλει καὶ διίχνεύζεται, ὅτι καθὼς ἡ γῆ κάτωθεν διέχισε τὰς πηγὰς τῆς ἀβύσσυ, καὶ ἐβγῆκεν οὖα χεδὸν ἄποσον πλῆθος νερῶ: ἐτζι παρομοίως κὴ τὸ στερέωμα τῶ ὐρανῶ ἀνοιξε τὰς καταρράκτας τυ: ἤτοι ἔχισε τλὼ στερεότητα τῆς φύσεώς τυ, ἥτις ἐκράτει καὶ ἐπερίφραττε τὸ ὑπεράνω αὐτῶ διεισκόμενον ὕδωρ, ἵνα λάβῃ αὐτὸ τλὼ εἰς τὰ κάτω φυσικλὼ κίνησιν καὶ φοράν, καὶ ὅτω καταποντίσῃ ὅλλω τλὼ γλῶ, καθὼς γάρ ἔγινε τὸ οὖα: ἤτοι καθὼς ἐρράγησαν καὶ ἀνοίχθησαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσυ, ἀληθῶς καὶ ὄφραγματικῶς: ἐτζι ἀληθῶς καὶ ὄφραγματικῶς ἀνοίχθησαν καὶ οἱ καταρράκτας τῶ στερεώματος, ὁποῖοι καὶ αὖ ἦναι οἱ καταρράκται αὐτοί, καὶ ἐπεσαν εἰς τλὼ γλῶ τὸ ὑπὲρ τὸ στερέωμα διεισκόμενον ὕδωρ, ἐπειδὴ παῦσε ὑποτάσσεται εἰς τὸ θεῖον βλημα, καὶ ὐδὲ αὐθέσηκε τῇ θέᾳ δυνάμει. ὅθεν ὐχὶ διὰ νεφελῶν μόνων ἐβρεξεν ὁ ὐρανὸς τὸ ἐπὶ τῶ καπακλυσμῶ ὕδωρ, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος, καταρράκτας ννοήσας τὰς νεφέλας: ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς παραδόξω καταρροῆς τῷ ὑπερωρανίων ὑδάτων.

τέρω αἱρετικῶν ὅπε λέγει, ὅτι ὁ Κόσμος εἶναι ἀπελθύητος καὶ ἀμετάβλητος. διότι ἰδέ, λέγει, ὅπε ὁ ὐρανὸς καὶ ἡ γῆ δὲν ἐφθάρησαν ἀμεταβλητα, ἀλλὰ τόσω ἀφὰ φύσιν ἀλλοίωσιν ἔλαβον καὶ μεταβολὴν, ὥσε ὅπε μὲ τὰ νερὰ ὅπε εἶχον, κατέπνιξαν ὅλες τὲς ἀνθρώπες καὶ ὅλα τὰ ζῶα. καὶ ὁ Κόσμος ὅλος ἀναβράσας καὶ ἔξω τῆ φυσικῶν τε ὅρων γενόμενος, ἐφθάρη καὶ ἀπώλετο ἀπὸ τὸν ἀφάδοξον ἐκεῖνον κατακλυσμὸν, πλὴ ὀλίγων τινῶν ὅπε διεσώθησαν. ἀπόδειξις δὲ τέ, ὅτι ὅτι τὸ κατακλυσμὲ ἔγινεν ἀναβρασμὸς τῆ στοιχείων, εἶναι καὶ τὰ ἐν τοῖς ὄρεσι νῦν διεισκόμενα ὀστρακόδερμα τῆς θαλάσσης: ἥτις παραχθεῖσα ἄλλη ἀπὸ τὸ βάθος, καὶ ὑψωθεῖσα ἕως τῆ ὀρέων, ἐξέβρασε ταῦτα, καὶ τὰ ἐτίναξεν εἰς τὸ ὕψος.

7. „ Οἱ δὲ νῦν ὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ, τῷ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰ-
„ σὶ πυρὶ, τηρέμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως, καὶ ἀπωλείας τῆ ἀ-
„ σεβῶν ἀνθρώπων.

Ἐδῶ μεταχειρίζεται ὁ Κορυφαῖος ἀξίωμα ὑπερβατὸν, ὅπερ ἔπως εἰς τάξιν ὁμαλῶ τίθεται „ νῦν δὲ οἱ ὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ γὰρ νῦν ἔβαλεν ἐδῶ, πρὸς διαφορὰν τε ἔπαλαι ὁ-πε εἶπεν ἀνωτέρω „ ὅτι ὐρανοὶ ἦσαν ἔπαλαι. ἐπειδὴ δὲν εἶναι τώρα ἄλλοι ὐρανοὶ, ἤτοι οὐρανὸς, ἀπὸ τὸν ἔπαλαι ὁπε ἐδημιούργησεν ὁ Θεός. ἀλλὰ ὁ αὐτὸς ἦτον καὶ εἶναι, καὶ πάλαι καὶ τώρα. ὁ ὐρανὸς λοιπὸν λέγει καὶ ἡ γῆ, εἶναι τεθησαυρισμένα καὶ γεμάτα ἀπὸ φωτίαν μὲ τὸν παντοδυνάμεον λόγον τε Θεῦ, καὶ φυλάττεν τὴν φωτίαν ταύτην διὰ νὰ κατακαύσεν τὲς ἀσεβεῖς ἀνθρώπες ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἀναιρεῖ ὁ Ἀπόστολος τὲς κακοδοξίας καὶ φλυαρίας τῆ ἀνωτέρω αἱρετικῶν ὁπε μέλλεν νὰ λέγεν, ὅτι παρουσία τε Χριστε δὲν γίνεται. ἔτε ὁ Κόσμος ἔτος δὲν ἔχει νὰ φθαρῇ. καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ ἔτζι. καθὼς παλαιὰ διὰ τῆ ὑδάτων ὁπε εἶχεν ὁ ὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἔγινεν ὁ παγκόσμιος κατακλυσμὸς, καὶ ἐκαταποντίθη ὁ Κόσμος. ἔτζι καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τε Κυρίε, ὅταν τελειωθῇ τὸ ἀφὰ τε Θεῦ διορισθὲν τε παρόντος αἰῶνος διάστημα, ἔχει ὁ Θεὸς νὰ κατακαύσῃ ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ νὰ κολάσῃ τὲς ἀσεβεῖς καὶ ἀφανόμους ἀνθρώπες, μὲ τὸ πῦρ καὶ τὴν φωτίαν ἐκείνην ὁπε ὁ ὐρανὸς ἀφέλεχει εἰς τὸν ἑαυτόν τε, καὶ ὁ αἰθὴρ, καὶ ἀφὰ τὸν Σθιφανὸν „ πάντα πῦρ ἐσι, καὶ ἡ ἀστραπὴ, καὶ οἱ ἀ-
„ στέρες, καὶ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη. (Λόγ. ἀ. εἰς τὴν ἑξαήμερον) ὅθεν ὁ αἰθὴρ, ἀφὰ τέτο λέγεται αἰθὴρ, ἀφὰ τὶ αἴθει: ἤτοι καίει ἀπὸ τὰς τῆ φωσήρων καὶ ἄστρων θερμὰς καὶ ἐκπυρωτικὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας) καὶ πρὸς τέτοις ἔχει νὰ κολάσῃ ὁ Θεὸς τὲς ἀσεβεῖς μὲ τὸ πῦρ ὁπε ἡ γῆ ἀφέλεχει μέσα εἰς τὲς βαθυτάτες κόλπες της, ἐκ τῆ ὁποίων ἀναβλύζεν τὰ θερμὰ νερὰ, εἰς τὴν Μαγνησίαν καὶ Λῆμνον καὶ εἰς ἄλλες διαφόρες τόπες, καὶ ἐξ αὐτῆ ξερνῶνται αἱ φλόγες καὶ τέφραις εἰς τὰ βουνὰ τῆς ἐν τῇ Σικελίᾳ Αἴτνης, καὶ εἰς τὰ βουνὰ τῆς νήσε Λιπάρας, καὶ Σαντορίνης, καὶ ἄλλων τόπων πολλῶν.

Λέγωντας δὲ ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ ὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι τεθησαυρισμένα ἀπὸ φωτίαν, ἐφανέρωσε καθαρῶς, ὅτι κάθε καυσικὴ ἐνέργεια τε πυρὸς, εἶναι φυλαγμένη διὰ τὴν κόλασιν τῆ ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. ἀγκαλὰ καὶ προητοιμάσθη διὰ τὴν κόλασιν τε Διαβόλε, καὶ τῆ ὑπηρετῆ τε δαιμόνων: καθὼς ὁ Κύριος ἀπεφάσισεν εἰπὼν πρὸς τὲς ἁμαρτωλὲς „ πορεύεσθε ἀπ' ἐμὲ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῆ Διαβόλῳ καὶ
„ τοῖς ἀγγέλοις αὐτε. (Ματθ. κ'. 41.) διὰ τέτο καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Διάλογος σόμα τε ἀδε ὀνομάζει τὰ ῥηθέντα βουνὰ τῆς Αἴτνης, ὁπε ξερνᾶν ἀσυνήθως φωτίαν: διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ φωτία ἡ ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς φυλαγμένη, εἶναι ἑτοιμασμένη διὰ νὰ καταναλίσκῃ καὶ νὰ κολάζῃ αἰωνίως τὲς ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλὲς ἐν τῷ ἅδῃ. ὅθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας τέτο βεβαιῶν εἶπεν „ ἐξελεύσονται, καὶ
„ ὄψονται τὰ κῶλα τῆ ἀνθρώπων τῆ ἀφαβεβηκότων ἐν ἐμοί. ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῆ ὁ τελευ-
„ τήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῆ ὁ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί. (Ἡσ. ξς'. 24.) αὐτὸ τέτο βεβαιῶσι καὶ οἱ δύω θεηγόροι προφῆται, ὁ Δαβὶδ, λέγω, καὶ Δανιὴλ. ὁ μὲν Δαβὶδ λέγων „ ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἥξει... πῦρ ἐνώπιον αὐτε καυθήσεται, καὶ κύκλῳ αὐτε καταιγὶς
„ σφοδρά. (Ψαλμ. μθ'. 4.) Καὶ πάλιν „ πῦρ ἐνώπιον αὐτε προπορεύσεται, καὶ φλογιεῖ κύ-
„ κλῳ τὲς ἐχθρὲς αὐτε. (Ψαλμ. ῠς'. 3.) ὁ δὲ Δανιὴλ „ Καὶ ποταμὸς πυρὸς εἵλκεν ἔμπρο-
„ θεν αὐτε. (Δαν. ζ'. 9.)

Διὰ τὶ δὲ διὰ πυρὸς ἔχει νὰ γένῃ ἡ τε Κόσμε συντέλεια; πρῶτον: κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὸ πῦρ, ὁποῖον εἶναι τὸ ἔργον τε κάθε ἑνὸς, ὡς λέγει ὁ Παῦλος „ ἑ-
„ κάσου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται, ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται,
„ καὶ ἑκάστε τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐσι τὸ πῦρ δοκιμάσει. (ά. Κορ. γ'. 13.) Δεύτερον: καὶ τὸν Θεο-

φύλακ-

φύλακτον καὶ Οἰκουμβίου. διὰ τί ἐπειδὴ δύω εἶναι τὰ πρώτιστα καὶ συνεκτικώτατα τῶν ἄλλων στοιχεῖα, πῦρ καὶ ὕδωρ. (ἐξ αὐτῶν γὰρ καὶ τὰ ἄλλα δύω ζωογωνῶνται. καὶ ἐκ μὲν τῆς ἀναθυμιάσεως τοῦ πυρὸς γεννᾶται ἀήρ, ἐκ δὲ τῆς συγκρίσεως καὶ συμπήξεως τοῦ ὕδατος, γίνεται γῆ, ὡς λέγουσιν οἱ φυσικοί.) διὰ τοῦτο, τὸ μὲν ὕδωρ ἐμεταχειρίσθη ὁ Θεὸς ὄργανον, καὶ δι' αὐτοῦ ἔκαμε τὸν ὅτε τοῦ Νῶε κατακλυσμὸν, τὸ δὲ πῦρ ἔχει νὰ μεταχειρισθῇ ὄργανον εἰς τὴν συντελείαν τοῦ αἰῶνος, καὶ δι' αὐτοῦ ἔχει νὰ κάμῃ τὸν πύρινον κατακλυσμὸν (1) καὶ νὰ καταναλώσῃ τὸν Κόσμον (2) καὶ τρίτον: διὰ τί τὸ πῦρ, μὲ τὸ νὰ ἦναι λεπτομερέστατον καὶ δραστικώτατον ἀπὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα. διὰ τοῦτο ἔχει νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὁ Θεὸς ὄργανον. ἵνα δι' αὐτοῦ, καθ' ὃ μὲν δραστικώτατον, διαλύσῃ ὅλα τὰ χονδρὰ σώματα τὰ εἰς τὸν Κόσμον διϊσκόμενα, καὶ νὰ ἀναχωνεύσῃ ὅλον τὴν φθορὰν καὶ παχύτητα τοῦ Κόσμου, καὶ νὰ κάμῃ αὐτὸν λεπτὸν λαμπρὸν καὶ καινούργιον. καθὼς καὶ οἱ χρυσοχόοι καὶ χαλκεῖς, συνειθίζουν νὰ χωνεύουν διὰ τοῦ πυρὸς τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χάλκωμα καὶ σίδηρον καὶ τὰ λοιπὰ μέταλλα: καὶ ὕστερα κατασκευάζουν αὐτὰ λεπτότερα, λαμπρότερα, καὶ καινούργια. καθ' ὃ δὲ λεπτομερέστατα, ἵνα βασανίζῃ δι' αὐτοῦ τὸν Διάβολον, καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ δαίμονας, καὶ ὅλους τοὺς ἀκολούθους αὐτοῖς ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλούς. ἁρμόδιον γὰρ εἶναι τὸ λεπτομερὲς πῦρ νὰ βασανίζῃ τοὺς λεπτοσωμάτους δαίμονας (3) ἐπειδὴ καὶ οἱ δαίμονες, ὁμοίως καὶ οἱ Ἄγγελοι καὶ αἱ ψυχαὶ δὲν εἶναι παντῇ ἀσώματα καὶ παντῇ ἄϋλα. μόνος γὰρ παντῇ ἄϋλος καὶ ἀσώματος εἶναι ὁ Θεός. διὰ τί αὖ ἦσαν παντῇ ἀσώματα καὶ παντῇ ἄϋλα, ἐξ ἀνάγκης ἠκολούθει νὰ μὴ ὡρίζωνται εἰς τόπῳ καὶ νὰ ὡριγράφωνται, ἀλλὰ νὰ ἦναι ἀπερίγραπτα καὶ ἀπερίοριστα. καθὼς καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι παντῇ ἄϋλος, διὰ τοῦτο ἀναγκαίως εἶναι καὶ ἀπερίοριστος εἰς τόπῳ καὶ ἀπερίγραπτος. δὲν εἶναι λέγω ταῦτα παντῇ ἄϋλα, ἀλλὰ εἶναι πνεύματα λεπτόσωμα, καθὼς ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ζ'. Σύνοδος ὑποφαίνεται εἰς τὴν ε'. πράξει αὐτῆς, φέρουσα μάρτυρας τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ Ἀθανάσιον, καὶ Μεθόδιον (καὶ ὅρα περὶ τούτου καὶ εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς ζ'. Συνόδου παρὰ τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.) (4)

Ὅθεν καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο ὁποῦ ἔχει νὰ βασανίζῃ τοὺς λεπτοσωμάτους δαίμονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἀγκαλὰ καὶ ἔχει νὰ γένῃ πολλὰ λεπτότερον ἀπὸ ὅ,τι εἶναι τώρα, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἀσώματον καὶ ἄϋλον, ὅτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νυῦ ὑφεστὸς, καθὼς μερικοὶ λέγουσιν, ἀλλὰ τοῦτο τὸ νυῦ ὑφεστὸς στοιχεῖον τοῦ πυρὸς, τὸ ἀπὸ Θεοῦ δημιουργηθὲν κατ' ἀρχὰς, αὐτὸ, λέγω, τὸ ἴδιον εἰς τὴν συντελείαν τοῦ Κόσμου χωρισθὲν ἀπὸ κάθε ἀνάμιξίαν τῶν ἄλλων στοιχείων, καὶ λεπτοτέραν καὶ δραστικωτέραν ἀπολαβὸν ἐνέργειαν, ἔχει νὰ ἀποκληρωθῇ εἰς κόλασιν τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ: καθὼς ὁ Μητροφάνης Σμύρνης διϊσχυρίζεται. ἐπειδὴ, λέγει, πλέον ἀξιοπιστώτερον καὶ ἀκόλουθον εἶναι, τὸ νὰ μεταποιήσῃ ὁ Θεὸς ἕνα στοιχεῖον ἀπὸ τὰ παρ' αὐτοῦ γεγονότα διὰ κόλασιν τῶν δαιμόνων καὶ ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων: παρὰ νὰ ἀναπλάττωμεν τὰ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντα, καὶ νὰ λέγωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει νὰ δημιουργήσῃ ἕνα ἄλλο ἄϋλον καὶ ἀσώματον πῦρ διὰ νὰ κατακαίῃ τοὺς δαίμονας καὶ ἁμαρτωλούς. (5) μὲ τὰ λόγια λοιπὸν ταῦτα ἀνατρέπει ὁ Κορυφαῖος τὴν κακό-

---

(1) Τέσσαρας τοὺς δύω κατακλυσμοὺς προγνωρίσας ὁ Ἀββὰκ ἔφησεν, ὅτι ἔχει νὰ ἀφανισθῇ ὁ Κόσμος διὰ τοῦ νεροῦ καὶ διὰ τοῦ πυρός. ὅθεν ταύτην τὴν προφητείαν τοῦ Ἀββὰκ ἐνθυμούμενοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σὴθ, οἱ παῖδες ἐπισήμας βλέποντες, κατεσκεύασαν δύω μεγάλας Κολόνας, τὴν μὲν μίαν, ἀπὸ πλίνθον, τὴν δὲ ἄλλην, ἀπὸ λίθον. καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰς ἔγραψαν τὰ ἀπεκρυφα ἐκεῖνα τῆς φύσεως ὁποῦ ἕως τότε εἶχον εὕρη: σοφαδεύτες ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι ἀνίσως καὶ γένῃ κατακλυσμὸς διὰ τοῦ νεροῦ, ἔχει νὰ διαλυθῇ μὲν ἡ πλίνθινος κολόνα, νὰ μείνῃ δὲ ἡ λίθινος, ἀνίσως δὲ γένῃ κατακλυσμὸς διὰ πυρὸς, ἔχει νὰ σωτηρισθῇ μὲν ἡ λίθινος κολόνα, νὰ χαθῇ δὲ ἡ πλίνθινος, καὶ ἀκολούθως νὰ διαμείνῃ. ἵνα οἱ μεταγενέστεροι ἄνθρωποι μάθωσι τὰς παρὰ τῶν προγενεστέρων εὑρημένας ἐπισήμας, καὶ μὴ χαθῇ τόσων ἡ ὠφέλιμος γνῶσις. ταῦτα γράφει Γώσηπος ὁ Φλάβιος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἀρχαιολογίας βιβλίῳ α'. κεφ. γ'. ὅς τις καὶ λέγει, ὅτι ἡ δύω κολόνας αὐτὰς εὑρίσκονται εἰς τὴν Συριάδα.

(2) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῆς δύω τούτων στοιχείων „ μιμεῖται δὲ τὸ ἄφθαρτον καὶ τὸ ἐν μεταβολῇ ὄντα, οἷον „ γῆ καὶ πῦρ. καὶ γὰρ ταῦτα ἀεὶ ἐνεργεῖ. καθ' αὑτὰ γάρ, καὶ „ ἐν αὐτοῖς ἔχει τὴν κίνησιν. (Μεταφυσικ. βιβλ. Δ'. κεφ. 8.)

(3) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ νεώτεροι φυσικοὶ βρίζοντες τὸ πῦρ λέγουσιν ὅτι εἶναι σῶμα ῥέοντόν, λεπτομερέστατον, ἐκ σκληροτάτων μεριδίων συγκείμενον πᾶσι τοῖς σώμασι συμμεμιγμένον, καὶ κινᾶν αὐτὰ τῇ ἑαυτοῦ κινήσει. (παρὰ τῷ β'. τόμ. τῆς Φυσικῆς τοῦ Θεοτόκη σελ. 141.) τόσον δὲ σκληρὰ καὶ δραστικὰ εἶναι τὰ μερίδια τοῦ πυρὸς, εἰς τρόπον ὅτι ὄχι μόνον τὰ ἁπαλὰ καὶ εὔθρυπτα σώματα διαλύει, ἀλλὰ καὶ τὰ πλέον σκληρὰ καὶ τραχέα καὶ ἄθρυπτα διαιρεῖ καὶ ἀπ' ἀλλήλων χωρίζει τὰ μέρη αὐτῶν, καὶ χεδὸν τὰ μερίδια τοῦ πυρὸς εἶναι τόσον ἁπλᾶ καὶ ὁποῦ φαίνονται ὅτι εἶναι ἄτομα καὶ ἀδιαίρετα (αὐτόθ.).

(4) Λέγει δὲ καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, ὅτι ὁ Θεὸς μόνος εἶναι κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν ἀσώματος. οἱ δὲ Ἄγγελοι, καὶ οἱ Δαίμονες καὶ αἱ ψυχαὶ κατὰ χάριν καὶ ὡς πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα, ἀσώματα λέγονται „ ἐπὶ Θεοῦ μὲν ἦν φύσει (τὸ „ ἀσώματον) ἐπὶ δὲ Ἀγγέλων, καὶ Δαιμόνων καὶ ψυχῶν, „ χάριτι, καὶ ὡς πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα (περὶ πίστ. βιβλ. β'. κεφ. κδ'. περὶ τοῦ, ὁσαχῶς τὸ ἀσώματον) καὶ πάλιν „ ἀσώματος δὲ λέγεται (ὁ Ἄγγελος) καὶ ἄϋλος, ὅσον πρὸς ἡμᾶς· παῦ γὰρ συγκεκριμένον πρὸς τὸν Θεὸν τὸν μόνον ἀσύγκριτον, παχύτητα καὶ ὑλικὸν διείσκεται. μόνος γάρ ἐστιν ἄϋλον τὸ θεῖον καὶ ἀσώματον (βιβλ. β'. κεφ. ιή.).

(5) Προβάλλει δὲ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης μίαν ἀπορίαν εἰς τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ λέγει. διὰ τί ὁ Κορυφαῖος, ἀφ' οὗ εἶπεν αὐτοῦ πῶς ὁ οὐρανὸς σωθεῖσα ἀπὸ τὸ νερὸν, ὁμοίως καὶ ἡ γῆ, πῶς σωθεῖσα διὰ τοῦ ὕδατος, τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι θησαυρισμένοι ἀπὸ πῦρ καὶ φωτίαν; λύων δὲν τὴν ἀπορίαν λέγει, ὅτι διὰ δύω αἴτια εἶπε τοῦτο ὁ Κορυφαῖος. πρῶτον: διὰ νὰ δείξῃ τοῦ Θεοῦ τὸ παντοδύναμον πρόσταγμα, τὸ ὁποῖον σωθεῖσα παραδόξως τὴν κτίσιν ἐκ τῶν ἄκρων ἐναντίων πυρὸς καὶ ὕδατος. διότι ἐκεῖνα ὁποῦ σωθεῖσαν παραδόξως ἀπὸ τὰ ἐναντία, καὶ δὲν δέχονται καμμίαν βλάβην ἕως τῆς ὁριθείσης ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ συμπληρώσεως, αὐτὰ δὲν ἔχουσι καμμίαν φυσικὴν ἀκολουθίαν τῆς ἰδίας των συστάσεως καὶ ὑπάρξεως, ἀλλὰ εἰς τὸν παράδοξον αὐτὸν τρόπον ὁποῦ σωθεῖσαν ἐκ τῶν φύσει ἐναντίων, κηρύττουσι τὴν ἀμήχανον τῆς ἀκαταλήπτου σοφίας τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς θεοπρεπῆς ἀγαθότητος καὶ δυνάμεως, ἀφ' ἧς

κακόδοξον γνώμην τῆ αὐωτέρω αἱρετικῶν, ὁπῦ μέλλυν νὰ λέγυν, ὅτι δεν γίνεται δεύτερα τῦ Χριστῦ παρυσία. ἐπειδὴ φανερόνωντας ὅτι ὅλος ὁ Κόσμος ἔτος ἔχει νὰ κατακαῆ, καὶ οἱ ἀσεβεῖς μέλλυν νὰ βασανίζωνται διὰ τῦ πυρὸς, φανερόνει εν ταυτῳ καὶ ὅτι ἔχει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἔλθῃ ὁ τῆ ἁπάντων Κριτής. διὰ τὶ Κριτῦ μὴ παρόντος, ὐδεὶς ἀνακρίνεται, ἢ κατακρίνεται.

8. „ Ἓν δὲ τῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα „ παρὰ Κυρίῳ, ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. „ (Ψαλμ. πϑ'. 4.)

ΑΦ' ἓ ὁ Κορυφαῖος ἐβεβαίωσεν αὐωτέρω, πῶς ἐξάπαντος ἔχει νὰ γένῃ ἡ δεύτερα τῦ Χριστῦ παρυσία, τόσον ἀπὸ τὶ τῆ πυρὸς σωτέλειαν ὅλα τὰ Κόσμα, ὅσον καὶ ἀπὸ τὶ τῆ ἀσεβῶν τιμωρίαν: τώρα παρηγορεῖ τὰς χριστιανὰς ὁπῦ ἐλυπῦντο διὰ τὰς ὀνειδισμὰς τῆ ἀσεβῶν καὶ αἱρετικῶν, καὶ ὁπῦ ἠγάπων νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος τὸ ὀγλιγωρότερον. ἐν ταυτῳ δὲ καὶ ῥᾳδιχινεῖ αὐτὰς εἰς τὸ νὰ τρέχων αὐδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι τὸ σάδιον τῆς ἀρετῆς, ἵνα νὰ λάβων τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. διὰ τῦτο καὶ ἀγαπητὰς αὐτὰς ὠνόμασε, ἵνα νὰ φανερώσῃ πῶς ἀπάμεσα εἰς τὰς μαθητάς τα, αὐτοὶ κατορθόνυσι κάθε ἀρετιλὶ. ἀναφέρει λοιπὸν τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν τῦ Δαβὶδ τὸ λέγον „ ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σα Κύριε ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς ἥτις διῆλθε, καὶ φυ- „ λακὴ ἐν νυκτί. (Ψαλμ. πϑ'. 4.) καὶ λέγει πρὸς αὐτὰς, ὅτι μία μοναχὴ ἡμέρα ἐν τῇ μακαριότητι ἐκείνῃ τῦ μέλλοντος αἰῶνος, νομίζεται ὡσανὰ χίλιοι χρόνοι τῆς παρύσης ζωῆς. ἵνα τὶ ἡ μία ἐκείνη ἡμέρα, τόσον θέλει χαροποιήσει καὶ τόσον μέλλει νὰ χορτάσῃ τὰς δικαίως ἀπὸ κάθε ἀγαθὸν, ὥστε ὁπῦ νὰ νομίζυν αὐτοὶ πῶς ἔζησαν εἰς αὐτιλὼ χιλίας χρόνυς. Καὶ ἀντιστρόφως τὰ χίλια ἔτη τῆς παρύσης ζωῆς, συγκεινόμενα μὲ τιλὼ ἀπειρίαν καὶ ἀτελεύτητον αἰδιότητα τῦ Θεῦ, τόσον ὀλίγα ἔχυν νὰ φανῦν, ὥστε ὁπῦ νὰ λογίζωνται ὡσανὰ μία μοναχὴ ἡμέρα. ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τὸν ἄπειρον καὶ προαιώνιον Θεὸν, ὅλα τὰ χρόνα τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ ῥᾳδιαπάσεις, ἀδιάσπατα σχεδὸν καὶ ἀνέκπατα λογίζονται, καὶ ὡσανὰ σα λεπτόν. διὰ τῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ δεν εἶπε μόνον πῶς τὰ χίλια ἔτη λογίζονται ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίυ ὡσανὰ μία ἡμέρα: ἀλλὰ ἐπρόθεσεν, ὅτι ἔχυν νὰ λογίζωνται ταῦτα καὶ ὡς μία φυλακὴ ἐν νυκτί: ἦγυν ὡσανὰ τρεῖς μόναι ὧραι. ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ ἐμοίραζαν τιλὼ νύκτα εἰς τέσαρας φυλακάς: ἦγυν βάρδιας. ἀποδίδοντες εἰς κάθε φυλακιλὼ τρεῖς ὥρας. ὅθεν καὶ γέγραπται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ „ ἔτι τετάρτη φυ- „ λακῆ τῆς νυκτὸς ἐφάνη ὁ Ἰησῦς ῥεμπατῶν ὅπ τῆς θαλάσσης. (Ματθ. ιδ'. 24.) (1)

9. „ Οὐ

παραδόξως αὐτὰ ἐδημιυργήθησαν, καὶ δι' αὐτῆς μόνης διασῴζονται καὶ διαφυλάττονται. Καὶ δεύτερον: διὰ νὰ δείξῃ τὸ ὐδιάλυτον τῆς κτίσεως καὶ εὔκολον εἰς φθοράν, ἐπειδὴ ἡ τῶν ἐναντίων ζοιχείων καὶ ποιοτήτων σωθεσις, αὐτὴ φυσικῷ τῷ τρόπῳ εἶναι ἀρχὴ μάχης· ἡ δὲ μάχη, εἶναι ἀρχὴ διασάσεως. ἡ δὲ διάσασις εἶναι ἀρχὴ λύσεως, καθὼς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος (περὶ Θεολογίας λόγ. β'.) ὥστε τὰ ἐναντία ὁπῦ ἔγιναν ἀρχὴ τῆς σωθέσεως καὶ γενέσεως τῶν σωμάτων, αὐτὰ τὰ ἴδια ὦ τῦ θαύματος! γίνονται καὶ ἀρχὴ τῆς τῶν φθορᾶς τε καὶ διαλύσεως.

(1) Βέβαιον καὶ ἀναντίρρητον ἀπέδειξε καὶ τὸν λόγον τῦ Δαβὶδ, καὶ τὸν λόγον τῦ Κορυφαίυ, ὁ χαρτωμένος ἐκεῖνος καὶ ὐλαβέστατος μοναχὸς, ὁ ὧ τινι μοναχηλίῳ ἀνασκήμενος, καὶ ζῶν ζωλιὼ ἀναφερτον καὶ θεοφιλῆ, περὶ τὰ ὁποῖα γράφει τὸ βιβλίον τὸ καλούμενον λειμῶν τῆ ἀνθέων. ὅτος γὰρ ὁ μακάριος ἀκῶν πολλαῖς φοραῖς τὸ αὐωτέρω λόγιον τῦ Δαβὶδ. ἤγυν τὸ, ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σα Κύριε ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, καὶ μὴ δυωάμενος νὰ τὸ καταλάβῃ, παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸ τὸ φανερώσῃ· ὅθεν σᾶα πρωῒ μετὰ τιλὼ ἀκολυθίαν, φανεὶς σᾶς Ἄγγελος εἰς ῥηῖμα σὸς ὡραιότατα ἀεπὸ, καὶ χαμιλὰ πεπῶνπας, ἐτραβίζε τὸν αὐωτέρω μοναχὸν εἰς τὸ δάσος, καὶ ἐκεῖ ἀρχίσας σᾶα γλυκύτατον καὶ ἄρρητον κελαδισμὸν, τόσον ἐμετεώρισε τὸν νῶν καὶ τιλὼ καρδίαν τῦ ἀοιδίμυ ἐκείνυ, ὁπῦ τὸ ἐφαίνετο πῶς ὐβρίσκετο εἰς τὰ ὐράνια. ὅθεν ἐμεινεν ἐντρυφῶν εἰς τιλὼ θωρίαν ἐκείνυ, καὶ ἀκῶν τιλὼ ἀκατανόητον γλυκύτητα τῆς ἀγγελικῆς φωνῆς χρόνους ὁλοκλήρυς τριακοσίυς. ἀφ' ὧ δὲ κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἦλθεν εἰς τὸ ἑαυτόν τα, ἐγύρισεν εἰς τὸ μοναστήριον τα, νομίζωνας ὅτι τὸ ἐκεῖσε μόνης ὥρας διάσημα ἐπέρασεν ἀφ' ὧ ἐδιῆκεν ἀπὸ τὸ μοναστήριον, ἕως ὅτα ὁ ἡγέμενος τῦ μοναστηλίυ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἐξεπάσαντες τὰ πρόσωπα καὶ τὰς ἀδελφὰς, ὁπῦ ἐδιηγᾶτο εἰς αὐτὰς ὁ τιλὼ ἐκεῖσε παιδὶν παιδῶν, ἐγνώρισαν ὅτι ἀληθῶς τριακόσιοι χρόνοι ἦταν περασμένοι· καὶ ὅπως ἐδόξασαν τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα τοιαῦτα θαυμάσια· ἰδὰ πῶς οἱ τριακόσιοι χρόνοι ἐφαίνηκαν ὡσανὰ μία μόνη ὥρα εἰς τὸν ἐκ μέρυς γλυσάμενον τῆς ὐρανίυ ἐκείνης γλυκύτητος, καὶ ἀγαλλιάσεως. ὁ δὲ Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῦτο τῦ Δαβὶδ λέγων, ὅτι ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς ἐπισραφῇ καὶ μετανοήσῃ, κἂν καὶ φαίνεται πῶς ἔκαμε χιλίων χρόνων ἁμαρτίας, κοντὰ ὅμως εἰς τὸν Θεὸν λογίζεται πῶς ἔκαμε μιᾶς ἡμέρας ἁμαρτίας, καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον, ὅταν γράφσιν „ ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς „ σα Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς ἥτις διῆλθε, καὶ φυλακὴ ἐν „ νυκτί, τὰ ἐξῆς ἀναφέρομεν. τί ὄν ἐν τύτοις „ ὀφελιμωτικῶς παιδεύόμεθα; ὅτι τῷ ἐξ ἐπισροφῆς πάλιν φρὸς „ τὸ ἀγαθὸν ἀναλύσαντι, κἂν μυρίοις ὁ βίος καταςιχθῇ „ πλημμελήμασιν, ὡς χιλίων ἐτῶν δοκεῖν εἶναι τῶν κακῶν „ τὸ ἄθροισμα, αὖτ' εὐθυνὸς ἐςὶ τῷ Θεῷ ἐπὶ τοῦ ἐπισρα- „ φέντος. ὁ γὰρ θεῖος ὀφθαλμὸς τὸ ἐνεργὸς ἀεὶ βλέπει, τὸ δὲ „ παρωχηκὸς οὐ λογίζεται, ἀλλ' αὐτὶ μιᾶς ἡμετέρας ἡμέρας „ ἡ νυκτὸς παρὰ τῷ Θεῷ κρίνεται, ἥτις παρῆλθέτε καὶ παρέ- „ δραμε. τὸ δὲ ἐνεργὸς ἐν κακίᾳ, κἂν ὡς μηδὲν παρὰ τῶν ἀ- „ μαρτανόντων ἐξυπελίζηται, ὡς ἐπὶν πλῆθος τῷ Θεῷ καθο- „ ράται. φησὶ γὰρ πῶ ἐξυδενώματα αὐτῶν ἔτι ἔσονται. καλῶς „ δὲ καὶ προσφυῶς ἐξυδενώματα ὀνομάζει τὰ πλημμελήματα, ὅτι „ πέφυκε πῶς ὁ τὸ κακὸν ἐνεργῶν αὖτ' ὐδενὸς ἡγεῖται τὸ πλημ- „ μελύμενον· καὶ τινας ἑκάςῳ τῶν κατὰ κακίαν γινομένων πα- „ ρυσίασκεν ἀπολογίας. ὥςε πρόχειρον εἶναι τῷ ἑῷ ἑκάςῳ λέ- „ γειν. ὐδεὶ ἡ ἐπιθυμία, καὶ ὐδεὶ ἡ ὀργή· καὶ ὐδεὶ ἕκαςον τῶν „ παθῶν ἐςί. φύσεως γὰρ παῦτα κινήματα· ἡ δὲ φύσις ἔργον „ Θεῦ. (Κεφ. ζ'. εἰς τὰς ψαλμὰς τὰμ. α'.) ἄλλοι δὲ λέγων, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐμοίραζον τὸ ἡμερονύκτιον εἰς δώδεκα μέρη, εἰς ἓξ τιλὼ ἡμέραν καὶ εἰς ἓξ τιλὼ νύκτα. καὶ τὰ μὲν μέρη τῆς ἡμέρας, ὥρας ἐκάλων, ἑκάσης ὥρας δύω κοινὰς ὥρας περιεχύσης. τὰ δὲ μέρη τῆς νυκτὸς, ὠνόμαζον φυλακὰς, ἑκάσης φυλακῆς δύω ὥρας περιεχύσης. ὥςε καὶ κατὰ τύτυς, τὰ χίλια ἔτη λογίζονται ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίυ, ὡσανὰ δύω μόναι ὧραι.

9. „ Οὐ βραδύνει ὁ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδυτῆτα „ ἡγοῦνται, ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀ„ πολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἀνώτερω ἀσεβεῖς αἱρετικοὶ ἔλεγον πῶς ὁ Κύριος ἀργοπορεῖ καὶ δὲν ἔρχεται, ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ ἐξ Ἰουδαίων χειστιανοὶ ἔπαχον ἀπὸ θλίψεις μεγάλας καὶ πικράς, καὶ διὰ τοῦτο συνοχωρούμενοι ἐζήτουν πότε νὰ τελειώσῃ ὁ Κύριος τὴν ὑπόσχεσιν ὁπού ἔδωκεν ὅτι μέλλει νὰ ἔλθῃ. ὀνομάζει δὲ Κύριον τῆς ἐπαγγελίας ταύτης καὶ ὑποσχέσεως τὸν Δεσπότην Χριστόν. ἐπειδὴ εἰς τὴν κυριότητα καὶ ἐξουσίαν αὐτοῦ ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ἀνήκεται, ἡ ὀλιγώρα, καὶ χωρὶς ἀναβολὴν καιρὸν νὰ ἔλθῃ, ἢ ὕστερα ἀπὸ πολλὰς χιλιάδας χρόνων. λέγει δὲ καὶ ὅτι ἡ αἰτία τῆς ἀργοποιίας τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, εἶναι ἡ ἀνείκαστος μακροθυμία, ἡ θεοφρεπὴς αὐτοῦ ἀγαθότης, ἡ ὁποία θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον. (ά. Τιμ. β'. 4.) ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἴδιος Κύριος λέγει διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ „ ὁ θελήσει θελήσω τὸν θά„ νατον τοῦ ἀνόμου, λέγει Κύριος, ὡς τοῦ ἀποστρέψαι αὐτὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ ζῆν „ αὐτόν. (Ἰεζ. ιή. 23.) ἡ ἀργοποιία λοιπὸν τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ γίνεται, διὰ νὰ λάβουν καιρὸν ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοὶ νὰ μετανοήσουν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των καὶ νὰ σωθοῦν. (1)

10. „ Ἥξει δὲ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί.

Ἐπειδὴ ἀνώτερω εἶπεν ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ Κύριος διὰ μακροθυμίαν καὶ ἀγαθότητα ἀργοποιεῖ νὰ ἔλθῃ, ἵνα μὴ οἱ χριστιανοὶ ἀπόσαντες τὸ πέλαγος τῆς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίας, πέσουν εἰς ἀμέλειαν καὶ ὀκνηρίαν: διὰ τοῦτο φοβίζει τώρα αὐτοὺς μὲ τὰ παρόντα λόγια, καὶ τοὺς ἐξυπνᾶ λέγων: ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἔχει νὰ ἔλθῃ, ὡσὰν ὁ κλέπτης ἔρχεται τὴν νύκτα: ἤγουν θέλει ἔλθῃ ἄδηλος, χωρὶς νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς. τὸ ἄδηλον δὲ δηλοῖ ἡ νύξ, καὶ ἔρχεται χωρὶς νὰ προσμένωμεν πότε ἔχει νὰ ἔλθῃ. τὸ δὲ ἀπροσδόκητον καὶ ἀνέλπιστον ὁ κλέπτης δηλοῖ. ἐπειδὴ ὅποιος προσμένει πῶς ἔχει νὰ ἔλθῃ ὁ κλέπτης εἰς τὸν οἶκόν του, αὐτὸς ποτὲ δὲν θέλει βλαπτῆ ἀπὸ αὐτόν. διὰ τὸ ἄδηλον λοιπὸν καὶ ἀπροσδόκητον τῆς ἡμέρας ἐκείνης, χρεωστοῦμεν πάντοτε νὰ εἴμεθα ἔξυπνοι καὶ προσεκτικοὶ καὶ ἑτοιμασμένοι: καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ὁπού προσμένουν ὅτι ἔχει νὰ ἔλθουν κλέπται νὰ τοὺς πατήσουν, φυλάττουν βάρδιαν ὅλην τὴν νύκτα, ὅπως μὴ τὸν ἀφήσουν, ἕως ὁ νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν μεταχειρίζονται βοηθὸν ὅπως τὸν ἄλλον, καὶ ἄλλοι μὲν φυλάττοντες, ἄλλοι δὲ κοιμώμενοι, διαπερνοῦσι τὴν νύκτα, καὶ λυτρόνονται ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς κλεπτῆς. ἡμεῖς δὲ οἱ προσμένοντες τὴν ἄδηλον καὶ ἀπροσδόκητον ἡμέραν τῆς δευτέρας παρουσίας, δὲν ἔχομεν ἀπὸ ἄλλης βοήθειαν, ὄχι: ἀλλὰ ὁ καθεὶς ἀπὸ λόγου μας πρέπει μόνος νὰ ἀγρυπνῇ παντοτε εἰς ὅλου τοῦ ζωῆ, προσμένωντας πότε νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος. διὰ τί αὖ ἀπονυσάξῃ καὶ κοιμηθῇ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀμελείας τὸν ὕπνον, κἀνεὶς ἄλλος δὲν θέλει δύρεθῇ νὰ σαθῇ εἰς τὸν τόπον του, καὶ νὰ φυλάξῃ βάρδιαν. τοιοῦτον παράδειγμα τοῦ κλέπτου καὶ τῆς νυκτὸς μεταχειρίζεται καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ λέγων „ γρηγορεῖτε οὖν ὅτι οὐκ οἴ„ δατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ „ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. „ διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. (Ματθ. κδ'. 42.) ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ Κύριος, ὄχι μόνον διὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦ κάθε ἑνός, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος χωρισμόν. ὅς τις καὶ αὐτὸς ἄδηλος εἶναι καὶ ἀπροσδόκητος. καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἴμεθα ἑτοιμασμένοι μὲ τὴν μετάνοιαν, καὶ νὰ προσμένωμεν αὐτόν.

„ Ἐν

(1) Σημείωσαι ὅτι τὸ, ὁ βραδύνει ὁ Κύριος, φαίνεται ὅτι τὸ ἐφαντάσθη ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Σειράχ λέγοντα „ Καὶ ὁ Κύ„ριος ὁ μὴ βραδύνῃ, ἕως μὴ μακροθυμήσῃ ἐπ' αὐτοῖς ἕως ἂν „ συντρίψῃ ὀσφῦν ἀνελεημόνων, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀνταποδώσῃ „ ἐκδίκησιν· ἕως ἐξάρῃ πλῆθος ὑβριστῶν, καὶ σκῆπτρα ἀδί„ κων συντρίψῃ (Σειρ. λβ'. 18.).

„ Ε'ν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται.

Ἀνωτέρω μὲν ἔδειξεν ὁ Κορυφαῖος τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν ἄδηλον καὶ ἀφνίδιον: ἐδῶ δὲ δείχνει αὐτὴν φοβερὰν, διὰ τὰ φοβερὰ ὁποῦ ἔχουν νὰ γένουν εἰς αὐτήν. διὰ τί, λέγει, τότε, μὲ μεγάλον ῥοῖζον: ἤγουν μὲ σύρα βροντῶδη καὶ τρομακτικὸν ἦχον ὁποῦ εἶναι ἴδιος τῆς ὑπὸ πυρὸς σφοδροτάτου καταφλεγομένων σωμάτων καὶ ἀπὸ μακρόθεν βροντώντων, ἔχουν νὰ μεταποιηθοῦν οἱ οὐρανοὶ καὶ νὰ λάβουν τὴν εἰς τὸ κρεῖττον μεταστοιχείωσιν. ἐπειδὴ δὲ τότε ἡ τοῦ πυρὸς φύσις καὶ ἐνέργεια, ὅση διείσκεται τεθησαυρισμένη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἰς τὸν αἰθέρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὅση διείσκεται μέσα εἰς τὰς κόλπους τῆς γῆς, ἔχει νὰ συναχθῇ ὅλη εἰς ἕνα τόπον μὲ τὸ παντοκρατορικὸν καὶ παντοδύναμον βέλημα τοῦ Θεοῦ: ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης ἔχει νὰ ῥυῇ ὁ πολυθρύλλητος ἐκεῖνος πύρινος ποταμὸς, περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ Δανιὴλ „ καὶ ποταμὸς πυ-„ ρὸς εἵλκυεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. (Δαν. ζ'. 9.) καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ „ πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προ-„ πορεύσεται καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. (Ψαλμ. ιγ'. 3.) ἐκ δὲ τῆς πυρίνης ἐκείνης ποταμοῦ, ἔχει νὰ καῇ ὅλη ἡ κτίσις. μὲ ἦχον δὲ σφοδρότατον καὶ ἐξάκουστον ἔχουν νὰ μεταποιηθοῦν οἱ οὐρανοὶ, διὰ νὰ προξενήσουν θάμβος καὶ φόβον ἐκπληκτικὸν εἰς τοὺς δαίμονας, καὶ εἰς τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ ἀκολούθως, διὰ νὰ κάμουν αὐτοὺς νὰ τρομάξουν καὶ νὰ φείξουν τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν.

Ταύτην τὴν τῶν οὐρανῶν μεταποίησιν καὶ εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν, τῷ προφητικῷ χαρίσματι προειδὼς καὶ ὁ προφητάναξ Δαβὶδ ἔλεγε „ Καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς Κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίω-„ σας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. αὐτοὶ ἀπολοῦνται σὺ δὲ διαμένεις. καὶ πάντες „ ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται. (Ψαλμ. ριά. 26.) ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας καθαρὰ προφητεύει διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄστρων λέγων „ Καὶ πακήσονται πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, „ καὶ ἑλιγήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον, καὶ πάντα τὰ ἄστρα πεσεῖται ὡς φύλλα ἐξ ἀμπέλου, „ καὶ ὡς πίπτει φύλλα ἀπὸ συκῆς. (Ἡσ. λδ'. 4.) πῶς δὲ καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἔχει νὰ τελιχθῇ ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον; ἐν ταῖς ἑρωταποκρίσεσι ταῖς τῷ ἁγίῳ Ἰησίνῳ ἐπιγραφομέναις γράφεται ὁ τρόπος: ὅτι δηλαδὴ καθὼς τὸ μεμβράνινον: ἤτοι τὸ εἰς δέρματα γεγραμμένον βιβλίον, ὅταν βαλθῇ εἰς τὸν φοῦρνον, τελίγεται καὶ μαζόνεται: ἔτζι καὶ ὁ οὐρανὸς ὁ ἐκτανθεὶς παρὰ Θεοῦ ὡσεὶ δέρρις: ἤτοι δέρμα, ἀφ' οὗ ξηρανθῇ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἀπὸ τὸ πῦρ τὸ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τῷ αἰθέρι ἀποτεθησαυρισμένον, ἔχει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ αὐτὸ πῦρ νὰ τελιχθῇ ὡσὰν βιβλίον, μὲ τὸ νὰ μείνῃ ἔρημος ἀπὸ κάθε νοτίδα τοῦ ὑπερκοσμίου ὕδατος.

Περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ προεῖπεν ὁ Κύριος „ διὰτοῦτο δὲ μὴ τὴν „ θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, „ καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. (Ματθ. κδ'. 29.) φέρει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας τὸ αὐτὸ λόγιον τοῦ Ἡσαΐου ἑρμηνεύων τὸ παρὸν ῥητὸν τοῦ Κορυφαίου καὶ λέγει „ ὡς γὰρ ὁ τοῦ Σωτῆρος εἴρηκε μαθητὴς περὶ τῆς ἐσχά-„ της ἡμέρας, ὅτι ἐν αὐτῇ μὲν οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται καὶ τὰ λοιπά. ἐκεῖνο τὸ εἰλι-„ χθήσεσθαι τὸν οὐρανὸν, πεσεῖσθαι δὲ τὰ ἄστρα, τὸν τοῦδε τοῦ παντὸς ἀνακαινισμὸν ὑπεμφαίνειν „ αὖ. (Βιβλ. γ'. τόμ. γ'. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

„ Στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔρ-„ γα κατακαήσεται.

Ἀκολούθως ἀπὸ τὸ κάυσιμον τοῦ οὐρανοῦ, λέγει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι καὶ τὰ στοιχεῖα ἔχουν νὰ καοῦν ἀπὸ τὸν πύρινον ἐκεῖνον ποταμὸν, τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ συσήσῃ ἡ ἐν ὅλῳ τῷ Κόσμῳ τεθησαυρισμένη φύσις καὶ ἐνέργεια τοῦ πυρός: ἤτοι τὸ στοιχεῖον τοῦ ὕδατος, τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀέρος, τὸ στοιχεῖον τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ ἔργων, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ στοιχεῖον τοῦ πυρός. λέγει γὰρ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ὅτι τὸ πῦρ ἐκεῖνο τότε, τόσῳ λεπτοτάτῳ καὶ δρασικωτάτῳ δυνάμει καὶ ἐνέργειαν μέλλει νὰ ἀποκτήσῃ, ὥστε ὅπου ἔχει νὰ μεταχειρισθῇ ὡς τροφήν του τὸ διακονικὸν τοῦτο στοιχεῖον τοῦ πυρός: καθὼς καὶ τὸ πῦρ τοῦτο μεταχειρίζεται ὡς τροφήν του τὰ ξύλα, καὶ τὰ λοιπὰ χονδρὰ σώματα. ὅθεν τὸ πῦρ τοῦτο συγκεινόμενον μὲ τὴν λεπτότητα τοῦ πυρὸς ἐκείνου, τόσῳ χονδρότητα καὶ παχύτητα ἔχει, ὅσῳ ἔχουν τὰ χονδρὰ ξύλα πρὸς αὐτό. ὥστε διὰ τὰ εἰπεῖν-

εἰπεῖμψι εἰς ὀλίγα λόγια τὸ παῦ, ὅλος ὁ ὑλικὸς ἔτος Κόσμος, καὶ ὅλος ὁ μέγας καὶ δυσκολοφάτασος ὄγκος τῶ παντὸς, ἔχει νὰ γβύη σὰς φᾶρνος πεπυρακτωμβύος, καὶ μία κάμινος, ὀχὶ ἐπταπλασίως καιομβύη καὶ εἰς τεσσαράκοντα σννέα πήχεις τὰς φλόγας ὑψόνσα ὡς ἡ Βαβυλωνία ἐκείνη, ἀλλὰ χιλιοπλασίως καὶ μυριοπλασίως καιομβύη, καὶ ὑψωμβύας τὰς φλόγας ἔχνσα ἀπὸ τὸν γλῶ ἕως τὸ ὑρανὸ, μέσα εἰς τὸν ὁποίαν ἔχαν νὰ καπαιώνται ὑρανοὶ, στοιχεῖα, φυτὰ, ζῶα ἄλογα, καὶ ἀνθρωποι ἁμαρτωλοί. πλὼ τὰ μβὺ ἄλλα: ἤτοι οἱ ὑρανοὶ καὶ τὰ στοιχεῖα δβὲ τῆς καύσεως ταύτης ἔχαν νὰ ἀλλοιωθῶν εἰς τὸ καλλίτερον καὶ νὰ ἀνακαινισθῶν: οἱ δὲ ἄθλιοι ἁμαρτωλοὶ, δὲν ἔχαν νὰ ἀνακαινισθῶν, ἀλλ' αἱ μβὺ ἁμαρτίαι αὐτβ̀ ἔχαν νὰ καπακαθῶν καὶ νὰ ὑπάγαν εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ ἀπώλειαν: καθὼς εἶναι γεγραμμβόον „ ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτῦ καὶ „ μὴ ὑρεθῇ. (Ψαλμ. Θ'. 15.) καὶ πάλιν „ Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται. (Ψαλμ. ά. 6.) αὐτοὶ δὲ ἔχαν νὰ διαμβύαν αἰωνίως σὺ τῷ πυρὶ κολαζόμβοι, καθὼς τῦτο δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος λέγων „ εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς δβὲ πυρός. (ά. Κορ. γ'. 15.) ἤτοι ὁ ἁμαρτωλὸς σῶος καὶ ὁλόκληρος δβαμβύει σὺ τῷ πυρὶ, καὶ δὲν χάνεται, πλὼ δβὲ νὰ κολάζεται παύτοτε: καθὼς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν ὁ Χρυσόστομος, ὁ Θεοφύλακτος, καὶ ὁ Φώτιος. (1)

Προσθέττει δὲ ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι ὐ μόνον οἱ χριστιανοὶ πιστβ̀ν πῶς ἔχει νὰ γενῇ ἡ φθορὰ τῦ Παντὸς δβὲ πυρὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ τβ̀ Ἑλλήνων σοφοί. ἐπειδὴ δὲ μερικοὶ ἀπορβ̀ν, δβὲ τί ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν Κόσμον, εἰς καιρὸν ὁπῦ ἔμελλε πάλιν νὰ τὸν χαλάσῃ; ἢ δβὲ τί δὲν ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἄφθαρτον τὸν Κόσμον ἐξ ἀρχῆς; εἰς παῦτα ἀποκείνεται ὁ αὐτὸς Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκνμβνίῳ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔκαμε τὸν Κόσμον δβὲ νὰ τὸν χαλάσῃ, ἀλλὰ δβὲ νὰ μβὴ ἄφθαρτος. ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος παρέβη τὸν σύπολῶ τῦ Θεῦ καὶ ἥμαρτε, καὶ εἰς τὸν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον ἔπεσε. διὰ τῦτο ὁ ὅλος ὁ αἰσθητὸς Κόσμος ὁ διὰ τὸν ἄνθρωπον δημιργηθείς, παρεδόθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν φθορὰν, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος „ τῇ γὰρ ματαιότητι (ἤτοι τῇ „ φθορᾷ κῇ τὸν ἑρμηνείαν τῦ Χρυσοστόμν καὶ Θεοφυλάκτν) ἡ κτίσις ὑπετάγη. (Ῥωμ. ἡ. 20.) παρεδόθη δὲ εἰς τὸν φθορὰν, μὲ σκοπὸν, ἵνα ὅταν ἀνακαινισθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἀνακαινισθῇ κὴ ἡ κτίσις μαζὶ ἡ διὰ τὸν ἄνθρωπον φθαρτὴ γενομβύη. ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν καιρὸν τῦ κατακλυσμῦ ἔπεσον οἱ ἄνθρωποι εἰς πολλὰς ἁμαρτίας, καὶ μάλισα εἰς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, καὶ ἡ γῆ ἐφθάρη ἀπὸ τὰς τβ̀ ἀνθρώπων ἁμαρτίας: διὰ τῦτο ὁ Θεὸς ἔπνιξε τὰς ἁμαρτωλὰς ἀνθρώπνς, καὶ ἐκαθάρισε τὸν κτίσιν δβὲ τῦ ὕδατος, καὶ ἔκαμβν ὡσαὐτὸ σῦα ἀνακαινισμὸν καὶ ἄλλν νέαν ἀρχὴν τῦ Κόσμν, μὲ τὰς σὺ τῇ Κιβωτῷ δβασωθέντας ὁπτὼ ἀνθρώπνς, καὶ μὲ τὰ ζῶα ὁπῦ ἐφυλάχθησαν σὺ αὐτῇ. ἐπειδὴ δὲ πάλιν οἱ ἄνθρωποι ἔπεσαν κὴ θέλαν πέσαν εἰς χειρότερα κακὰ ἀπὸ τὰ πρῶτα, καὶ ὁ Κόσμος ὅλος ἐφθάρη, καὶ μέλει νὰ φθαρῇ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, διὰ τῦτο ὁ τῦ Κόσμν δημιργὸς μέλει διὰ πυρὸς νὰ καύσῃ τὰς ἁμαρτωλὰς ἀνθρώπνς, καὶ νὰ καθαείσῃ τὸν Κόσμον ἀπὸ τὸν φθορὰν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὕπω νὰ κάμῃ αὐτὸν καινύειον καὶ ἄφθαρτον. ὅτι δὲ ἡ γῆ ἔχει νὰ φθαρῇ, καὶ οἱ ἄνθρωποι, προλαβὼν ὁ Ἡσαΐας κατήγγειλε λέγων ὡς ἐκ προσώπν τῦ Θεῦ „ ἄρατε εἰς τὸν ὑρανὸν τὰς ὀφθαλμὰς ὑμῶν, κὴ ἐμβλέψατε εἰς τὸν γλῶ „ κάτω, ὅτι ὁ ὑρανὸς ὡς καπνὸς ἐσερεώθη, ἡ δὲ γῆ, ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεται, οἱ δὲ κα„ τοικῦντες, ὥσπερ παῦτα ἀποθανῦνται. (Ἡσ. νά. 6.) τῦτο δὲ τὸ ῥητὸν τῦ Ἡσαΐα ἑρμηνεύων ὁ Ἀλεξανδρείας φωστὴρ Κύριλλος λέγει „ παλαιωθήσεται τοίνυν ἡ γῆ φησι: τουτέστιν ἀφανισθή„ σεται. καὶ οἱ κατοικῦντες αὐτὸν ἀποθανῦνται ὥσπερ παῦτα. θάνατον δὲ τῶ στοιχείων δίφυῶς „ ὀνο-

(1) Σημείωσαι ὅτι τὸ πῦρ ἐκεῖνο ὁπῦ ἔχει νὰ ἀποκληρωθῇ εἰς κόλασιν τῶν δαιμόνων, κὴ ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, δὲν θέλει εἶναι φωτεινὸν, ἀλλὰ σκοτεινὸν κὴ ἀφεγγὲς. ἵνα μὴ μὲ τὸ φῶς τῆς ὀρξενῆ παρηγορίαν εἰς τὰς κολαζομένας. καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτος γὰρ ἑρμηνεύων τὸ φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρὸς τῦ κή. ψαλμῦ, λέγει „ ἡ φωνὴ τῦ Κυρίε, καὶ τὸ „ συνεχὲς φύσει κὴ ἡνωμένον τὸ πυρὸς διακόπτει. καὶ τοι ἄτμητον καὶ κὴ ἀδιαίρετον ἐπινοίας ἀνθρωπίνης τὸ πῦρ εἶναι δοκεῖ. „ ἀλλ' ὅμως προσάγματι Κυρίε διακόπτεται, κὴ διίζεται. οἷμαι δὲ ὅτι τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον εἰς κόλασιν τῷ διαβόλῳ, κὴ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῦ, διακόπτεται τῇ φωνῇ τῦ Κυρίε, ἵνα, „ ἐπειδὴ δύω εἰσὶν ἐν τῷ πυρὶ δυνάμεις, ἥτε καυστικὴ καὶ ἡ „ φωτιστικὴ. τὸ μὲν δριμὺ καὶ κολαστικὸν τῦ πυρὸς τοῖς ἀξίοις „ καύσεως προσαπομείνῃ: τὸ δὲ φωτιστικὸν αὐτῦ καὶ λαμπρὸν, „ τῇ φαιδρότητι τῶν δίφραινομένων ἀποκληρωθῇ. ὡς ἀλαμπὲς „ μὲν εἶναι τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ἄκαυσον δὲ τὸ φῶς τῆς ἀνα„ παύσεως ἀποιμένον. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ὁμιλίᾳ ς'. εἰς τὸν ἐ„ ξαημερον λέγει „ ὅθεν κὴ ἐν ταῖς τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἀνα„ πεδόσεσι, λόγος τις ἡμᾶς ἐν ἀπορρήτῳ παιδεύει, διαιρεθή„ σεσθαι τὸ πυρὸς τὸν φύσιν. καὶ τὸ μὲν φῶς, εἰς ἀπόλαυσιν „ τοῖς δικαίοις (μετὰ κὴ τὸ ὑπερφυσικοῦ δηλαδὴ φωτὸς τῦ Θεῦ) „ τὸ δὲ τῆς καύσεως ὀδυνηρὸν τοῖς κολαζομένοις ἀποπαχθήσε„ σθαι. Συμμαρτυρεῖ δὲ τῇ γνώμῃ τὸ μεγάλε Βασιλείε κὴ ὁ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγων „ μηδὲ γὰρ ἐπειδὴ πῦρ ἤκεσας, „ τοιῦτον εἶναι νομίσῃς ἐκεῖνο τὸ πῦρ. τῦτο μὲν γάρ, ὅπερ αὖ λάβῃ, κατέκαυσε, κὴ ἔλιξεν. ἐκεῖνο δὲ, τὰς ἅπαξ καταχεθού„ τας καὶεται διαπαντὸς, καὶ οὐδέποτε παύεται, διὰ τῦτο κὴ ἄσ„ βεσον εἴρηται. ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀναλωτικὸν ἐκεῖνο τὸ πῦρ, „ ὅπως οὐδὲ φωτιστικόν. οὐδὲ γὰρ ἂν σκότος ἦ (λογ. β'. περὶ Θεοδώρου ἐκπεσόντα τόμε.) Καὶ πάλιν λέγει „ εἰ πῦρ ἐστι, „ πῶς κὴ σκότος ἐστίν; ὁρᾷς ὅτι χαλεπώτερον τοῦτο τὸ πῦρ ἐκεῖ„ νο; ὁ γὰρ ἐκεῖ φῶς. εἰ πῦρ ἐστι, πῶς φεύγει κατακαίει; ὁρᾷς „ ὅτι χαλεπώτερον τοῦτο τυγχάνει; ὁ γὰρ σβεννύται. διὰ γὰρ „ τῦτο ἄσβεστον λέγεται. ἐννοήσωμεν τοίνυν ὅσον ἐστὶ κακὸν, κα„ τακαίεσθαι διαπαντὸς, κὴ ἐν σκότῳ εἶναι κὴ μυρίᾳ οἰμώζειν, „ κὴ βρύχειν. (λόγ. ά. εἰς τὸν προς Ἑβραίους.)

„ ὀνομάζει τὸν εἰς τὰ ἀμείνω μεταβολήν· ἀκολούθως δὲ ὑπφέρει τὸ ῥητὸν τοῦτο τῷ Κορυφαίῳ, „ καὶ ἔπειτα λέγει. ὑκῶν τὸν τῆς κτίσεως ἀνακαινισμὸν οἷον ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καθάπερ ἐ„ πὶ σωμάτων τῶν ἀνθρωπίνων, ἔσεσθαί φησι. (Βιβλ. δ'. λόγ. έ. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

Σημείωσαι δὲ, ὅτι εἰκὸς καὶ ἀκόλουθον εἶναι, πρῶτον νὰ ἀνακαινισθῶν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἀφθαρτισθῶν διὰ τῆς ἀναστάσεως, καὶ ἔπειτα νὰ ἀνακαινισθῶν καὶ νὰ ἀφθαρτισθῶν ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ ἡ κτίσις. ὥσπερ γὰρ πρῶτον ἐφθάρη ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἔπειτα ἐφθάρη καὶ ἡ κτίσις διὰ τὸν ἄνθρωπον. ἔτζι καὶ πρῶτον πάλιν πρέπει νὰ ἀφθαρτισθῇ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἔπειτα διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀφθαρτισθῇ καὶ ἡ κτίσις. καὶ τοῦτο φαίνεται νὰ βεβαιοῖ καὶ ὁ Παῦλος μὲ ἐκεῖνα τὰ λόγια ὁπῦ λέγει. „ Καὶ αὐτὴ ἡ Κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν „ ἐλευθερίαν (ἤτοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν) τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. (Ρ'ωμ. ἡ. 21.) δείκνυται δὲ τοῦτο, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο ὁπῦ λέγει πρὸς Θεσσαλονικεῖς ὁ ἴδιος Παῦλος. δηλαδὴ, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως θέλει εἶναι ἀκόμη ζωντανοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες ἐν ῥιπῇ ἔχουν νὰ ἀλλαχθῶν καὶ νὰ ἀφθαρτισθῶν. δὲν ἦτον δὲ δυνατὸν νὰ μένουν ἄνθρωποι ζωντανοὶ, ἐὰν πρότερον ἡ κτίσις δὲν ἐκαινίζετο μὲ τὴν τοῦ πυρὸς δραστικωτάτην ἐκείνην καὶ καυστικωτάτην ἐνέργειαν. κατεφθείροντο γὰρ καὶ διελύοντο ἀπὸ αὐτήν. συμμαρτυρεῖ δὲ τῇ δόξῃ ταύτῃ καὶ τὰ λόγια τοῦ θείου Χρυσοστόμου ταῦτα „ ὅτε τοίνυν μέλλει ὁ ἄνθρωπος ἀνακαινίζεσθαι, γίνεται ὁ οὐρανὸς καινὸς, οὐκ ἀφανιζόμενος, ἀλλ' ἀνακαινιζόμενος τῇ καινῇ κτίσει. ἥλιος καινὸς, σελήνη καινὴ, ἄ„ στρα καινὰ, προσθήκην λαμβάνοντα καὶ αὔξησιν, ὅσην λαμβάνει προσθήκην ὁ ἄνθρωπος, „ λαμβάνει καὶ τὰ στοιχεῖα. (Λόγῳ εἰς τὴν ἀνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου τόμῳ έ.) (1)

11. „ Τότων οὖν πάντων λυομένων, ποταπὰς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν „ ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις;

12. „ Προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέ„ ρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυ„ σούμενα τακήσεται;

Ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τρέπει τὸν λόγον του εἰς προτροπὴν ἠθικὴν. καὶ ἀφ' ὧν ἀπέδειξεν ὡς ὁμολογουμένην καὶ ἀναντίρρητον τὴν σωτέλειαν τοῦ Κόσμου, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν, ἐρωτᾷ τοὺς χριστιανοὺς ὁποῦ μέλλουν νὰ ἀναγνώσουν τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν. καὶ τί τοὺς λέγει; ἀδελφοί μου χριστιανοί, ἐπειδὴ καὶ ἔχει νὰ λαλυθῇ ὅλος ὁ Κόσμος, καὶ μέλλουν νὰ γένουν τοιαῦτα φοβερὰ καὶ τρομερὰ πράγματα, ὁποῦ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ποτὲ δὲν ἔγιναν. ἄραγε ποταπὴν ζωὴν πρέπει νὰ ἔχετε; ἄραγε ποταπὴν πολιτείαν καὶ ἀναστροφὴν πρέπει νὰ μεταχειρίζεσθε; βέβαια ὅλην ἁγίαν, βέβαια ὅλην εὐσεβῆ καὶ θεοφιλῆ καὶ ἀρέστου· καὶ ἐπειδὴ προσμένετε τοιαύτην φοβερὰν τοῦ Κυρίου παρουσίαν, καὶ σπεύδετε νὰ φθάσετε ἀκατάκριτοι εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν τῆς τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως: διὰ τοῦτο χρεωστεῖτε νὰ εἶσθε ἔμποροι, λέγοντες μὴν ὅλα τὰ λογιάσας, πράττοντες δὲ ὅλας τὰς πράξεις σας μὴ φόβῳ καὶ τρόμῳ, πρὸς δόξαν Θεοῦ, καὶ κατὰ σκοπὸν τῆς τοῦ Κυρίου εὐαρεστήσεως, διὰ τί τόσον φοβερὰ καὶ τρομερὰ ἔχει νὰ ἦναι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου, ὥστε ὁποῦ δι' αὐτὴν καὶ κατ' αὐτήν, τὸ μέγα τοῦτο πλάτος τοῦ οὐρανοῦ ἔχει νὰ νικηθῇ ἀπὸ τὴν φλογώδη καὶ καυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ πυρὸς, καὶ νὰ πάθῃ τὴν διάλυσιν τῆς σφαιρικῆς καὶ κυκλοφορικῆς αὐτοῦ φύσεως. κάθε δὲ στοιχεῖον: ἡ γῆ δηλαδὴ, καὶ ὁ ἀὴρ, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ ὅλα τὰ ἐκ τῶν στοιχείων σωτεθέντα σώματα, μὴ ὑποφέροντα τὴν ἐκπυρωτικὴν ἐνέργειαν τῆς φωτίας ἐκείνης καὶ τὸ πυρίνου ἐκεῖνο ποταμὸν, μέλλουν νὰ λύσουν: καθὼς τὸ κηρὶ λύεται ἀπὸ πρόσωπον πυρὸς, καὶ ἄλλα μὴν ἀπὸ αὐτὰ, ἔχουν νὰ χάσουν τὴν ὕπαρξιν καὶ τὸ εἶναί των. ἄλλα δὲ, ἔχουν νὰ ἀλλάξουν τὴν ὕπαρξίν τους καὶ νὰ γένουν καλήτερα.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ χρυσῆ γλῶσσα τοῦ Ἰωάννου ἐκφράζουσα τὸν πύρινον ἐκεῖνον ποταμὸν ὁποῦ ἔχει νὰ ἐνεργήσῃ τὴν τοιαύτην διάλυσιν τοῦ παντὸς λέγει „ πέλαγός ἐστι πυρός. πέλαγος ὑ τοιοῦτον, „ οὐδὲ τοσοῦτον (οἷον δηλαδὴ τὸ τῆς θαλάσσης) ἀλλὰ πολλῷ μεῖζον καὶ χαλεπώτερον ἐκ τοῦ πυρὸς „ ἔχον τὰ κύματα, πυρὸς ξυρὸν τινὸς καὶ φοβερώτερος. ἄβυσσός ἐστιν ἐκεῖ μεγάλη φλογὸς χαλεπω„ τάτης. πανταχοῦ γὰρ πῦρ ὥσπερ τρέχον ἐστὶν ἰδεῖν, ἀγείῳ τινὶ θηρίῳ ἐοικός. εἰ γὰρ ἐνταῦθα τὸ „ αἰσ-

(1) Καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „ ὥσπερ γὰρ γενομένου φθαρ„ τοῦ (τοῦ ἀνθρώπου δηλαδὴ), γέγονε φθαρτὴ καὶ αὕτη (ἡ κτί„ σις) ὕστερον ἀφθάρτου καταστάσης, καὶ αὐτὴ ἀκολουθήσει, καὶ „ ἕψεται πάλιν (ὁμιλ. ιδ'. εἰς τὴν πρὸς Ρ'ωμαίους.)

„ αἰσθητὸν τοῦτο καὶ ὑλικὸν πῦρ, ὥσπερ θηρίον ἐκπηδῆσαν τῆς καμίνου, ἐφίλατο τοῖς ἔξω καὶ „ θημῶσι τῆ τῶν τειῶν παίδων, τί ἂν ἐργάσεται ἐκεῖνο τοὺς ἐμπεσόντας; (Ὁμιλ. μγ'. εἰς τὸ κζ' Ματθ.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θέλοντας νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ πύρινος ἐκεῖνος ποταμὸς ἔχει νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν μὲ τόσην ἀγριότητα, ὥστε ὁποῦ θέλει φαίνεται ὡσὰν σὰν ἄγριον θηρίον, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, ἔχον ζῆλον μεγάλον διὰ νὰ καταφάγῃ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ. τοῦτο, λέγω, θέλοντας νὰ φανερώσῃ, ὅπου φησι „ φοβερὰ δέ „ τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. (Ἑβρ. ι'. 27.) Καὶ λοιπὸν μὲ πόσον φόβον, καὶ μὲ ποσὸν τρόμον πρέπει νὰ πολιτεύώμεθα ἡμεῖς οἱ χριστιανοί; διὰ νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ παμφάγον καὶ ἄγριον πῦρ τῆς κολάσεως, τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ καίῃ ἀτελευτήτως ἐκείνους ὁποῦ ἔχουν νὰ ριφθοῦν εἰς αὐτό; ἀπαρηγόρητος δὲ εἶναι ἡ συμφορά. ἀπαραμύθητος εἶναι ἡ τιμωρία, καὶ παντελῶς ἀπαράκλητος ἡ ἐκεῖσε κόλασις. ὅθεν μεματαιωμένοι καὶ μεμωραμένοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοί, ὁποῦ νομίζουν πῶς θέλει προξενεῖ παρηγορίαν εἰς αὐτοὺς, τὸ νὰ κολάζωνται μὲ τοὺς πολλοὺς, καὶ διὰ τοῦτο λέγουν τὸν ἄγνωστον τοῦτον λόγον, ὅπου εἶναι ὅλοι, ὡς εἶμαι καὶ ἐγώ. αὐτὸ ἄνθρωπε, καὶ ἂν ἐσὺ ὅταν τύχῃ νὰ ἦσαι παθαγρὸς, καὶ ἔχῃς πόνους ὑπερβολικοὺς, δὲν αἰσθάνεσαι ὀλότελα, κἂν χιλιάδες ἄνθρωποι εἶναι κοντά σου ὁποῦ νὰ πονοῦν φοβερώτερον ἀπὸ λόγου σου, ἀλλὰ μόνον τὸν ἐδικόν σου πόνον αἰσθάνεσαι, καὶ παρηγορίαν δὲν λαμβάνεις ἂν οἱ ἄλλοι πάσχουν, πῶς δὲν στοχάζεσαι, ὅτι καὶ εἰς τὴν κόλασιν ἔχεις νὰ πάσχῃς τὸ ἴδιον; ἐπειδὴ κ' ἐκεῖ, ὁ κάθε κολασμένος μόνην τὴν ἐδικήν του αἰσθάνεται κόλασιν. καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῶν πόνων χυδιδόμενος, δὲν δύναται νὰ συλλογισθῇ ἂν οἱ ἄλλοι κολάζωνται χειρότερα ἀπὸ λόγου του. καθὼς ταῦτα πάντα βεβαιοῖ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος λέγων „ Καὶ δὴ σφόδρα ψυχρὸς ἔστω ὁ λόγος, τὸ νομίζειν φαθυμίαν φέρειν τὸ μὴ „ πάντων κολάζεσθαι· καὶ τὸ λέγειν. ὡς πᾶσιν, καὶ ἐγώ. τί γὰρ χρὴ λέγειν τὴν γέενναν; „ ἐννόησόν μοι τοὺς ὑπὸ ποδαλγίας κατεχομένους, οἳ ὅταν ὑπὸ δειμαίας ὀδύνης κατατείνωνται, „ κἂν μυρίους δείξῃς χαλεπώτερα πάσχοντας, οὐδὲ εἰς νῦν λαμβάνουσι. τὸ δὲ ὑπερπεπταμένον τῆς „ ἀλγηδόνος, ὁ συγχωρεῖ τῷ λογισμῷ σχολήν τινα ἔχειν εἰς τὸ λογίσασθαι ἑτέρως, καὶ παραμυθίαν εὑρεῖν. μὴ τοίνυν ταῖς ψυχραῖς ταύταις ἐλπίσι τρεφώμεθα. τὸ γὰρ δέξασθαι „ παραμυθίαν ἐκ τῆς τῶν πέλας κακῶν, ἐν τοῖς συμμέτροις γίνεται τῶν παθῶν. ὅταν δὲ ὑπερέχῃ ἡ βάσανος, καὶ ζάλης ἡ πᾶσα μεσὰ σῶδον, καὶ μηδὲ ἑαυτῷ εἰδύναι ἡ ψυχὴ λοιπὸν „ ἔχῃ, πόθεν καρπώσεται παραμυθίαν; ὥστε γέλως ταῦτα τὰ ῥήματα, καὶ μῦθοι παίδων ἀσόη„ των εἰσίν. (Ὁμιλ. μγ'. εἰς τὸ κζ' Ματθαῖον.)

13. „ Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς, καὶ γῆν καινὴν, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ, „ προσδοκῶμεν. (Ἡσ. ξέ. 16. ξς'. 22.)

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Κορυφαῖος, ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἀγκαλὰ καὶ ἔχουν νὰ φθαροῦν διὰ πυρὸς, δὲν ἔχουν ὅμως νὰ ὑπάγουν εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' ἔχουν νὰ μεταβληθοῦν καὶ νὰ μετασοιχειωθοῦν εἰς τὸ καλλίτερον, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἔχουν νὰ γένουν καινέρια. ὄχι διὰ τί μέλλει νὰ δημιουργηθῇ ἄλλος οὐρανὸς, καὶ ἄλλη γῆ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, ἀλλὰ διὰ τί ὁ ἴδιος ἔτος οὐρανὸς, καὶ ἡ ἰδία αὐτὴ γῆ, ἔχουν διὰ τοῦ πυρὸς νὰ χωνεύσουν κάθε φθαρτὸν, κάθε ἄχρηστον καὶ φαῦλον, καὶ ἀποβαλόντα κάθε τροπὴν καὶ μεταβολὴν τῆς κινήσεώντως μέλλουν νὰ γένουν ἄφθαρτα, ἄτρεπτα, ἀναλλοίωτα, καὶ λαμπρότατα. δίκαιον δὲ εὑρέθη διὰ τῆ ἀφροσωπολήπτῳ κρίσει τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἡ κτίσις ὑπετάγη εἰς τὴν ματαιότητα: ἤγουν εἰς τὴν φθοράν, καὶ ποικιλότροπον μεταβολὴν, διὰ τὸν φθαρτὸν γενόμενον ἄνθρωπον: ἔτζι πάλιν ἡ αὐτὴ νὰ λάβῃ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ ἀναλλοίωτον κατάστασιν, διὰ τὸν μέλλοντα ἄφθαρτον γίνεσθαι ἄνθρωπον, καθὼς ὁ Παῦλος ἀπεφθέγξατο „ ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως „ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν Υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑ„ κοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα. ἐπ' ἐλπίδι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς „ δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα „ ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. (Ρωμ. η'. 19.) Καὶ καθὼς σὰς πατὴρ εἰς τὸν καιρὸν τῆς δόξης καὶ χαρᾶς τῶν Υἱῶν του, τολίζει ἀκόμη καὶ τοὺς δούλους του διὰ φλαστοτέραν δόξαν τῶν Υἱῶν του: ἔτζι καὶ ὁ Θεὸς, εἰς τὸν καιρὸν τῆς δόξης καὶ χαρᾶς τῆ ἀφθαρσίας ἡμῶν τῶν Υἱῶν του, τολίζει καὶ αὐτὴν τὴν ὑποδεέστερον κτίσιν μὲ τὰ κάλλη τῆς ἀφθαρσίας, διὰ δόξαν φλαστοτέραν ἐδικήμας: ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοφύλακτος.

Πῶς δὲ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ καινέριον οὐρανὸν, καὶ καινέριαν γῆν; εἰς τὸν Προφήτην

Ησαΐαν. ἐκεῖ γὰρ λέγονται τὰ λόγια ταῦτα ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ „ ὃν τρόπον δὲ ὁ οὐρα-
„ νὸς καινὸς, καὶ ἡ γῆ καινὴ, ἃ ἐγὼ ποιῶ, μένει ἐνώπιον ἐμοῦ, λέγει Κύριος. (Ησ. ξς'. 22.)
Καὶ πάλιν „ ἔσται γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς, καὶ ἡ γῆ καινὴ, καὶ οὐ μὴ μνησθῶσι τοῦ προτέρων,
„ οὐδ' οὐ μὴ ἐπέλθῃ αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ καρδίαν. (Ησ. ξέ. 17.) Καὶ ὁ Ἰωάννης δὲ λέγει ἐν τῇ Ἀ-
ποκαλύψει „ Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν, καὶ γῆν καινήν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς, καὶ ἡ πρώτη γῆ
„ παρῆλθεν. (Ἀποκάλ. κά. 1.) καινὸς λοιπὸν καὶ λαμπρότατος ἔχει τότε νὰ φαίνεται ὁ οὐρα-
νὸς, ἀσυγκρίτως ἀπὸ ὅ,τι φαίνεται τώρα, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος, καὶ μέλ-
λει νὰ ἀστράπτῃ τὸ φῶς του, ὑπὲρ τὸ φῶς τοῦ ἀστέρων καὶ τῆς σελήνης. καὶ ἡ μὲν σελήνη, ἔχει
νὰ λάμπῃ ὡσὰν ὁ ἥλιος, ὁ δὲ ἥλιος πάλιν ἔχει νὰ λάμπῃ φῶς ἑπταπλασίως περισσότερον ἀ-
πὸ τὸ φῶς ὁπού ἔχει τώρα, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Ησαΐας λέγων „ Καὶ ἔσαι τὸ φῶς τῆς σελή-
„ νης, ὡς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου· καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἔσαι ἑπταπλάσιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ἰά-
„ σηται Κύριος (ἀφ' τῆς ἀνασάσεως δηλ.) τὸ συντέριμμα (ἤτοι τοῦ φθοραν) τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
(Ησ. λ. 26.) ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἀστέρες νὰ λάμψουσι μὲ σῶα περισσότερον φῶς ἀ-
πὸ ὅσον ἔχουσι τώρα, ἀγαπᾷ καὶ τὸ πόσον νὰ μὴ μαρτυρῆται ἀπὸ τοῦ Γραφοῦ. Συμεὼν δὲ
ὁ νέος Θεολόγος λέγει, ὅτι ἔχει νὰ λάμπῃ ὡσὰν τὸν ἥλιον. (Σελ. 218.) Καινούρια δὲ θέλει
γενῇ καὶ ἡ γῆ, καὶ τόσον ὄμορφη καὶ λαμπρὰ, ὥστε ὅπου νὰ ὑπερβαίνῃ εἰς τοῦ λαμπρότητα
τὸ ἀσῆμι, καὶ μάλαγμα, καὶ τοὺς ἀδάμαντας καὶ σαπφείρους, καὶ τοὺς ἄλλους πολυτίμους λίθους,
καθὼς πολλοὶ διδάσκαλοι θέλουσιν. ἀράγε δὲ καὶ ἡ θάλασσα καὶ οἱ ποταμοὶ ἔχουν νὰ ἀνακαι-
νισθοῦν καὶ νὰ ἀφθαρτισθοῦν; ὄχι ἀποκρίνονται ὁ Μητροφάνης ὁ Θεοφύλακτος καὶ ὁ Οἰκουμένιος.
ἐπειδὴ δὲν ἔχει νὰ κάμνῃ καμμίαν χρῆσιν εἰς τὸν ἄφθαρτον ἐκεῖνον αἰῶνα. βεβαιοῦται δὲ τοῦτο
καὶ ἀπὸ τὰς Γραφάς. ὁ γὰρ Ησαΐας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγει „ ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ, ἐρη-
„ μωθήσῃ· καὶ τοὺς ποταμούς σου ξηρανῶ. (Ησ. μδ'. 27.) καὶ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει γέγραπται
„ Καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔσιν ἔτι. (Ἀποκ. κά. 1.) τάχα δὲ καὶ τὰ ζῶα ἔχουν νὰ ἀφθαρτισθοῦν;
ὄχι. ἀποκρίνονται οἱ ἀνωτέρω ἑρμηνευταί. ὁμοίως οὐδὲ τὰ φυτὰ ἔχουν νὰ ἀφθαρτισθοῦν κατὰ τοὺς
αὐτοὺς ἑρμηνευτάς. (1) ὁ δὲ Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος λέγει, πῶς ἔχουν καὶ αὐτὰ νὰ μείνουν ἄφ-
θαρτα. ὅπου γάρ φησιν „ ἡ γῆ θέλει λάβῃ μίαν ἀμόρφιαν ἀνεκλάλητον καὶ καινούργιαν, καὶ σῶα
„ εἴδος χλόης ἀμάραντον. ἤγουν σολισμοὺς μὲ ἄνθη φωτεινὰ καὶ πολυποίκιλα. (Λόγ. μέ.
σελ. 218.)

„ Ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.

Ἐκ τοῦ καινούριον, λέγει, οὐρανὸν ἐκεῖνον, καὶ εἰς τοῦ καινούργιαν ἐκείνου γῆν θέλει κατοικεῖ
παντοτε δικαιοσύνη: ἤγουν, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Μητροφάνης δὲν θέλει εἶναι πλέον εἰς τοῦ γῆν
οἱ πολυειδεῖς ὅπου καὶ πολύτροποι πειρασμοί. δὲν θέλει πολιτεύεται πλέον τὸ νὰ ἀδικῇ τινας

καὶ

(1) Προσθέττω δὲ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης καὶ ταῦτα. καινὸς οὐρανὸς ἔσαι. διὰ τί τότε, δὲν ἔχει νὰ διαθέχεται ἡ ἡμέρα τοὺς νύκτα καὶ ἡ νύκτα τοὺς ἡμέραν διὰ τῆς τοῦ ἡλίου ἀναπαλῆτε καὶ δύσεως. οὐδὲ ἡ ἀνοιξις ἔχει νὰ διαδέχεται τὸν χειμῶνα, ὅτε τοὺς ἀνοιξιν τὸ θέρος, ὅτε τὸ θέρος τὸ φθινόπωρον, ὅτε τὸ φθινόπωρον ὁ χειμών. διὰ τί τότε ὁ χρόνος δὲν ἔχει νὰ κάμνῃ κυκλικὴν τοὺς περιοδον, ὅτε ποτὲ μὲν νὰ ἀναβαίνῃ ὁ ἥλιος εἰς τὰ ἰσημερινὰ καὶ θερινὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ, ὅτε νὰ καταβαίνῃ εἰς τὰ χειμερινά. καινὴ δὲ ἔσαι ἡ γῆ, διὰ τί τότε δὲν ἔχει πλέον νὰ ἐκχέῃ ἀπὸ τὰς κόλπους της πηγὰς ἀενάους, καὶ ποταμούς. ὅτε νὰ βλα-
στάνῃ χόρτα, καὶ βοτάνας, καὶ διάφορα δένδρα, τόσον διὰ τοὺς τροφοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ διὰ τοὺς τροφοὺς τῶν ζώων. ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ ὅλα ἐλευθερωθέντες ὁ οὐρανὸς ὁμοῦ καὶ ἡ γῆ, ἔχουν νὰ παύσουν ἀπὸ τοὺς ποικίλους καὶ πολύτροπον δουλείαν, καὶ νὰ εὕρουν αἰωνίαν καὶ παντοτινὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπολύτρωσιν: καθὼς καὶ οἱ δίκαιοι ἀνθρωποι ἔχουν ταύτην νὰ εὕρουν. δύο δὲ σημαίνει τὸ καινόν. ἢ τὸ ἄλλο μὲν ὂν κατὰ τοὺς ὑπόστασιν, ταυ-
τὸν δὲ, κατὰ τοὺς φύσιν. καθὼς χάριν λόγου δύο μαχαίρια καινούρια, ὁπού εἶναι ἀπὸ σῶα καὶ τὸ αὐτὸ σίδηρον κατεσκευασμένα. ἢ τὸ ὂν μὲν καθ' ὑπόστασιν τὸ αὐτὸ, ἀλλοῖον δὲ κατὰ τὰ φυσικὰ ἰδιώματα. καθὼς θέτεον τὸ αὐτὸ μαχαίριον ὅταν παλαιωθῇ καὶ σκουριάσῃ καὶ ἀχρειωθῇ, ἀνακαινίζομεν αὐτὸ χωνεύοντές το πάλιν καὶ ἀναχωνεύοντες, καὶ λαμπρότερον καὶ κοπτερώτερον ποιοῦντες ἀπὸ τὸ πρῶτον· κατὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ δεύτερον σημαινόμενον τοῦ καινοῦ, ἐννοεῖ ὁ μέγας Πέτρος τοὺς καινοὺς οὐρανοὺς, καὶ τοὺς καινὴν γῆν. ἐπειδὴ ὁ πύρινος ἐκεῖνος ποταμὸς ὁπού ἔχει νὰ προπορεύε-
ται ἐμπροσθεν ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡτοιμασμένος εἰς τοῦτο. πρῶτον, διὰ νὰ κατακαύσῃ ὅλως τοὺς ἁμαρτίαν, καὶ νὰ ἀφανίσῃ αὐτούς, ὡσὰν ὁπού αὐτὴ δὲν ἦτον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἔχει οὐσιώδη καὶ καθ' αὐτὸ ὕπαρξιν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς παρυπέρχη εἰς μόνας τοὺς πονηρὰς γνώμας τῶν Δαιμόνων καὶ τῶν ἀνθρώπων· καὶ δεύτερον, διὰ νὰ διαπεράσῃ ὅλας τοὺς ὑσίας καὶ φύσεις τῶν αἰσθητῶν κτισμάτων, καὶ ἄλλας μὲν, νὰ διαλύσῃ εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν, ὡσὰν ὁπού δὲν ἔχουν νὰ χρησιμεύσουν πλέον εἰς τοῦ μέλλοντα Κόσμου, ὡς εἴπομεν. ἄλλας δὲ, νὰ κατασκευάσῃ λαμπροτέρας καὶ σωματωτέρας, ὅσαι ἔχουν νὰ χρησιμεύσουν εἰς τοῦ τότε Κόσμου· καθὼς ἤθελε θέτειν κατασκευάσῃ τινὰς διὰ πυρὸς, τὸ χάλκωμα, καὶ τοῦ σίδηρον ἐπιτήδεια εἰς τὸ νὰ γένουν μάλαγμα. τινὲς δὲ περιεργότερον ζοχαδωθέντες τοῦ δαβιτικοῦ ἐκείνου „ Καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς
„ γῆς (Ψαλμ. ργ'. 30.) λέγουσιν, ὅτι δεν ἔχει νὰ ἀνακαινισθῇ ὅλη ἡ σφαῖρα τῆς γῆς ἕως εἰς τὸ βάθος τοῦ κέντρου της, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αὐτῆς καὶ ἡ ἐπιφανεια. τὸ δὲ κέντρον της ἔχει νὰ μείνῃ χωρὶς ἀνακαινισμοῦ καὶ ἀλλοίωσιν εἰς τὸ κρεῖττον· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ἔχει νὰ ἦναι ὁ τόπος τῶν ἀθλίων κολαζομένων δαιμόνων τε καὶ ἀνθρώπων τῶν ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐκεῖ λέγουσιν, ὅτι ἔχουν νὰ σωπαχθοῦν ὅλαις ἡ ἀκαθαρσίαις καὶ βρόμαις τῆς γῆς, διὰ νὰ βασανίζων αἰωνίως τὰ αἰσθητήρια τῶν ἁμαρτωλῶν, ἡ ὁποίαις ἀκαθαρσίαις ἔχουν νὰ μείνουν εἰς αὐτούς, ὡσαὶ ἡ σκουρία μένει μετὰ τοῦ διὰ πυρὸς χωνεύσιν τὸ σιδήρου καὶ τοῦ ἀργύρου.

καὶ νὰ ἀδικῆται, ἢ τὸ νὰ πλεονεκτῇ τὸν ἄλλον, καὶ νὰ πλεονεκτῆται ὑπὸ ἄλλου. δὲν θέλει ἐνεργεῖται πλέον ἡ φιλησονία ἡ φιλοδοξία, καὶ ἡ φιλαργυρία. δὲν θέλει ἀφαβάλλει πλέον ὁ χρισιανὸς τὸν χρισιανὸν, καὶ νὰ φθύνεται καὶ νὰ συκοφαντῇ τὸς ἀθώους. ἐκεῖ τότε δὲν θέλει εἶναι φθόνος καὶ βασκανία, καὶ φόνος ὁ γὸς τῦ φθόνυ. ἐκεῖ τότε δὲν θέλει εἶναι πλέον ἡ ωροτίμησις τῆς κακίας ὑπὸ τὸ ἀρετὸ, καὶ τὸ ψεύδος ὑπὸ τὸ ἀληθειαν. καὶ ἀφ' νὰ εἰπῶ συντόμως, ἐκεῖ πλέον ἡ ἀδικία δὲν θέλει νικήσει τὸ δικαιοσυνον, ἐπειδὴ ἐκεῖ ἡ κακία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διρεθῇ, οὐδὲ τόπον ἔχει ἐκεῖ ἡ ὑπόκρισις. ἀφ' τὶ εἶναι ὅλα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα ἐνώπιον τῦ Θεῦ. ἀφ' τῦτο καὶ ὁ Κορυφαῖος εἶπεν „ ἐν οἷς δικαιοσυνη κατοικεῖ. ἐπειδὴ ἡ τυραννὶς τῆς ἀδικίας ἡ πολύτροπος καὶ πολυειδὴς, εἶναι διωγμένη μακρὰ ὑπὸ τὸν μέλλοντα ἐκεῖνον αἰῶνα, καὶ ὑπὸ τὸ ἐν τῷ αἰῶνι ἐκείνῳ πολιτείαν τῶν μακαρίων δικαίων. ἀφ' τὶ ἡ κατάσασις ἐκείνη ἔχει τὸν ἄδυτον ἥλιον τῆς δικαιοσυνης ὁπὸ τὸ περιλάμπει, καὶ δὲν ἀφίνει ποτὲ νὰ γονῇ εἰς αὐτὸ ἑσπέρα καὶ δύσις τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ἀφ' νὰ εἰπῶ σωτόμως μὲ τὰς τρεῖς αὐτὰς λέξεις ὁπὸ εἶπεν ὁ Κορυφαῖος „ ἐν οἷς δικαιοσυνη κατοικεῖ, ἐφανέρωσεν ὅλα τὸ μακαρίαν ἐκείνῳ κατάσασιν τῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἴσως δὲ ὁ Κορυφαῖος τὸ ἀφιρημένον αντὶ τοῦ συγκεκεμένου ἐκλαμβανων, μὲ τὸν λόγον τῦτον φανερόνει, ὅτι μόνοι οἱ δίκαιοι ἔχυν νὰ κατοικήσυν εἰς τὸν καινὸν ἐκεῖνον ὐρανὸν, καὶ εἰς τὸ καινὸ ἐκείνῳ γῆ, ἀφ' τὶ οἱ ἄδικοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχυν νὰ διωχθῦν ὑπὸ τὸ γῆ ἐκείνῳ, καὶ νὰ βαλθῦν εἰς τὰς σκοτεινὰς τόπυς τῆς κολάσεως, καθ' τὸ δαβιτικὸν λόγιον „ ἐκλείποισιν ἁμαρτωλοὶ ὑπὸ τῆς γῆς (τῆς καινῆς δηλ.) ὥ„ σε μὴ ὑπάρχειν αὐτὰς (ὅτι τῆς γῆς ἐκείνης δηλ.) (Ψαλμ. ργ'. 35.) καὶ πάλιν „ ἀποσραφή„ σαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾅδη. (Ψαλμ. Θ'. 18.)

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅταν τὸ ωρόσωπον τῆς γῆς ἀνακαινισθῇ, ὡς λέγει ὁ Δαβὶδ, καὶ λάμψῃ ὑπὲρ τὸ μάλαγμα καὶ τὸν σάπφειρον, καὶ διωχθῦν μὴ ὑπὸ αὐτὸ οἱ πονηροὶ δαίμονες, διωχθῦν δὲ καὶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, καὶ κάθε μὴ κακία καὶ ἁμαρτία λείπει ὑπὸ αὐτὸ, διείσκεται δὲ μόνη ἡ ἀρετὴ καὶ δικαιοσυνη, καὶ κάνσα ωρᾶγμα δὲν εἶναι ὁπὸ νὰ ἐνοχλῇ: μία τοιαύτη, λέγω, μακαρία κατάσασις τῆς καινῆς ἐκείνης γῆς, τί διαφέρει, εἰπέ μοι παρακαλῶ, ὑπὸ τὸ μακαρίαν κατάσασιν τῦ καινῦ ὐρανῦ; ὅθεν δὲν εἶναι κάνσα ἀνάρμοσον νὰ εἰπῦμεν καὶ τὸν ἱερὸν Μιτροφάνη, ὅτι καὶ ἡ τοιαύτη καινὴ γῆ, ἔχει νὰ κατοικῆται ὑπὸ τὰς μακαρίας. καὶ ὅτι οἱ ἐν αὐτῇ ὄντες, ἔχυν νὰ ἀπολαμβανυν τὸ μακαρίαν Θεωρίαν τῦ Θεῦ, καὶ νὰ χαίρυν εἰς αἰῶνα αἰῶνος „ τὰ πάντα δὲ ἐν πᾶσι θέλει εἶναι τότε ὁ Θεὸς καθ' τὸν Ἀπόσολον. καὶ ἴσως ἡ γῆ ἐκείνη θέλει εἶναι κληρονομία τῶν ωραέων, ὡσὶ ἧς εἶπεν ὁ Κύριος μακάριοι οἱ ωραεῖς, ὅτι αὐτοὶ „ κληρονομήσυσι τὸ γῆ. (Ματθ. ε'. 5.) καὶ ἐκείνη θέλει εἶναι κληρονομία τῶν δικαίων, καθὼς λέγει ὁ Δαβὶδ „ Δίκαιοι δὲ κληρονομήσυσι γῆ, καὶ κατασκηνώσυσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος „ ἐπ' αὐτῆς. (Ψαλμ. λς'. 29.) καὶ ϛοχάσω πῶς δὲν εἶπεν, ὅτι θέλυν κατασκηνώσυν εἰς αὐτὸ εἰς αἰῶνα: εἰς τῦτον δηλ. τὸν αἰῶνα, ἀλλ' εἰς αἰῶνα αἰῶνος, ἀφ' νὰ δείξῃ φανερὰ, ὅτι ὡσὶ ἐκείνης τῆς καινῆς γῆς ὁμιλεῖ, τὸ ὁποίαν ἔχυν νὰ κατοικῦν οἱ Δίκαιοι αἰωνίως. μάλισα δὲ, ἐπειδὴ κάθε σῶμα τῶν δικαίων ἔχει νὰ λάμψῃ ὡσαν ὁ ἥλιος: καθὼς ὑπεσχέθη ὁ Κύριος. „ τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψυσιν ὡς ὁ ἥλιος. (Ματθ. ιγ'. 43.) λοιπὸν οἱ δίκαιοι διεισκόμενοι εἰς τὸ καινὸ γῆ, καὶ λάμποντες ὡς ὁ ἥλιος, βέβαια ἔχυν νὰ δείχνυν τὸ γῆ ἐκείνῳ ἄλλον ὐρανόν. (1) βεβαιοῖ δὲ τὸ γνώμῳ ταύτῳ καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος λέγων ὅτι

„ λέ-

(1) Τινὲς δὲ καὶ τῦτο ωροθέτησιν, ὅτι ἐπειδὴ τὰ σώματα τότε τῶν δικαίων ἔχυν νὰ ἦναι ἐλαφρὰ, πνευματικὰ καὶ λεπτὰ, διὰ τῦτο δὲν θέλυν ἔχυν κάνένα κόπον καὶ βάρος, ποτὲ μὲν, νὰ πετῶσιν εἰς εἷα μέρος τῆς γῆς, ποτὲ δὲ εἰς ἄλλο. καὶ ποτὲ μὲν, νὰ ἀναβαίνσιν εἰς τὸν ἀέρα, ποτὲ δὲ καὶ εἰς τὸν ὐρανόν, καθὼς καὶ οἱ ἀετοὶ πετῶσι, τώρα μὲν ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα τώρα δὲ εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς. ὡς ἀετοὶ γὰρ καὶ οἱ δίκαιοι ἔχυν νὰ ωτερωθῦσιν διὰ τὸ λεπτότητα καὶ ἐλαφρότητα τῶν σωμάτων τυς· διὰ τῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπε περὶ αὐτῶν „ ὅπυ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα „ (ἤτοι ὁ Χριστὸς ὁ πεσὼν διὰ τὸ θανάτε καὶ ἀναστάς) ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοὶ (ἤτοι οἱ δίκαιοι οἱ ἀφθαρτισμένα σώματα ἔχοντες) (Ματθ. κδ'. 28.) καὶ ωρὸ τῦ Κυρίυ ὁ Ἡσαΐας περὶ τῶν ταχυπετῶν τύτων ἀετῶν ἐωροφητόλυσε λέγων „ οἱ „ δὲ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν ἀλλοίξυσιν ἰσχύ. πτεροφυήσυσιν ὡς „ ἀετοὶ, θραμβῶνται καὶ δὲ κοπιάσυσι, βαδιῶνται καὶ δὲ πεινάσυσι (Ἡσ. μ'. 31.) Δὲν δύναμαι ἐδῶ νὰ σιωπήσω τὸ ὡραῖον καὶ ωροφυὲς παράδειγμα ὁπὸ φέρυσι μερικοὶ περὶ τῦ ἀνακαινισμῦ ὅλης τῆς κτίσεως. Καθὼς, λέγυσιν, εἷας σοφὸς τεχνίτης ὁπυδήποτε κατασκιάζει εἷα μεγάλον, καὶ θαυμασὸν, καὶ πολυέξοδον Πολυτελεῖον, δυνατὸν τελειόνει μίαν φορὰν, ἀλλὰ τὸν δείλυνει εἰς πολλὰς χρόνυς, καὶ τώρα μὲν, δηλάδη εἷα μικρὸν μέρος τῦ πολυτελέυ, τώρα δὲ, ἄλλο. καὶ ἄλλοτε μὲν κατασκιάζει τὸ μεσαίαν βέργαν τῦ πολυτελέυ, ἄλλο τε δὲ τὰ καυδήλια τε, ἄλλο τε τὸ ϕάσκαν τε, καὶ ἄλλο τε ἐργαζέται τὰ μέρη ἐκεῖνα ὁπὸ ἔχυν νὰ δεχθῦν τὰ κηρία. ἀφ' ὁ δὲ τελειώσῃ ὅλον τὸν πολυτελέυν, καὶ ὁλα τὰ μέρη μικρὰ καὶ μεγάλα ὁπὸ τὸν σωθέττησι, τότε ϛαίνει τὸν θαυμασὸν πολυτέλειον ἐκεῖνον εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, συναρμοσμένον ἀπὸ ὅλα τὰ πάμπολλα μέρη τε, καὶ βλέπωντας αὐτὸν πῶς ἐγινε κατὰ τὸν σκοπόν τε, ὡραῖος καὶ τεχνικώτατος, χαίρεται μεγάλως καὶ δυφαίνεται. ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι βλέποντες αὐτὸν λαμπρότατον, καὶ ἁρμόσμενον μὲ μίαν ὑπερθαύμασον τεχνυ, μένυν ἐκστατικοὶ καὶ ἐπαινῦσι τὸν τεχνίτη ὁπὸ τὸν κατεσκίασεν, ἐπιφωνῦντες τὸ, εὖγε εὖγε! τοιυτρόπως καὶ ὁ παίσοφος ἀρχιτέκτων Θεὸς, θέλωντας νὰ κατασκιάσῃ τὸν μεγαλόπρεπον τῦτον, καὶ ὑπερθαύμασον, καὶ ἄπειρον χεδὸν εἰς τὸ μέγεθος πολυτέλειον ὅλε τὸ Κόσμε, ὁπὸ τὸν ἐτελείωσε παρδυδύς, ἐπειδὴ καὶ τὰ μέρη ὁπὸ σωθέττησι τῦτον τὸν μεγαλόπρεπον πολυτέλειον, δὲν εἶναι μόνον ἄψυχα καὶ ἄλογα, ἀλλ' εἶναι καὶ λογικὰ καὶ αὐτεξέσια. καὶ διὰ τῦτο δηλάδη τὰ μέρη ταῦτα τὸ Κόσμυ τώρα ἔϛπε χιλιάδας καὶ τριακοσίας ὀϐδόκα χρόνυς, καὶ ἀκό-

...

λέξεως ταῦτα „ ὁπόταν σωθῶν ὁλοκλήρως ὅλα τὰ θνήγεια μὲ τὰ ὑράνια, τότε ϗ οἱ δίκαιοι θέ„ λων κληρονομήσῃ αὐτὼ τὼ γῶ, ὅπ ἔχει νὰ ξαναακαινυργωθῇ. τὼ ὁποίαν τὼ κληρονο„μῶν οἱ ῥαεῖς ἐκεῖνοι ὅπ μακαρίζονται ὑπὸ τὸν Κύριον. (Λόγ. μέ. σελ. 218.) λέγει δὲ ϗ ὁ Οἰκυμθύιος συὼ τῷ Χρυσοσόμῳ „ τῷ ἀσεβῶν τε ϗ ἁμαρτωλῶν ἐκ μέσυ γεγυνημθύων, ϗ „ φθαδοθέντων τῇ κολάσει ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ, τὸν σύμπαντα λοιπὸν κόσμον ἔξυσιν οἱ „ δίκαιοι ἀνακαινισθέντα, ϗ αὐτῷ ἔσαι τὰ ὑράνια ἀγαθὰ ϗ τὰ θνήγεια. (ἑρμωείᾳ εἰς τὼ „ ῥος Ῥωμαίυς.)

14. „ Διὸ ὁ ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες, σπυδάσατε ἄσπιλοι, ϗ „ ἀμώμητοι αὐτῷ ὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ.
15. „ Καὶ τὼ τὸ Κυρίυ ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἀγαπητόί μυ ἀδελφοὶ, ῥοσμθύετε νὰ ἔλθωμεν ἀναμφιβόλως, τόσον αἱ φοβεραὶ ϗ ἀνυπόφοροι τιμωρίαι, τὰς ὁποίας ἐφοβέρισεν ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς τὺς ἀσεβεῖς ϗ ἁμαρτωλύς: ὅσον ϗ τὰ ἀνεκλάλητα ἀγαθὰ ὅπ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς τὺς δικαίυς ϗ ἐναρέτυς: τύτυ χάριν δείξετε κάθε σπυδὴν ϗ ῥοθυμίαν, διὰ νὰ μὴ μολυνθῆτε μὲ τὰς μολυσμὺς ϗ ἀκαθαρσίας τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ νὰ φυλάξετε τὼ ψυχὼ ϗ τὸ σῶμά σας, καθαρὰ, ϗ χωρὶς κἀνενα μῶμον ϗ ἐλάττωμα, μὲ ὑησείας, μὲ δεήσεις, μὲ ἀγρυπνίας, μὲ χαμθυνίας, ϗ μὲ τὼ καθολικὼ ἐγκράτειαν ὅλων τῶν αἰσθήσεών σας. ἐπειδὴ ἡ ἐγκράτεια τὺ ὕπνυ, τὺ φαγητῦ, ϗ τῆς σωματικῆς ἀναπαύσεως, αὐτὴ σωτηρίβει τὼ καρδίαν, ἡ δὲ σωτηρβὴ πάλιν τῆς καρ„δίας, φυλάττει τὸν ἄνθρωπον καθαρὸν ϗ ἐλθέρον ὑπὸ ἁμαρτίας, καθὼς λέγει ὁ ὅσιος Μάρ„κος „ ἐντὸς σωτειμμῦ καρδίας, ἀδυώατον καθόλυ ἀπαλλαγῆναι κακίας. σωτηρίβει δὲ καρ„δίαν ἡ τειμερὴς ἐγκράτεια, ὕπνυ, λέγω, ϗ τροφῆς, ϗ σωματικῆς ἀνέσεως. (Κεφ. σί.) μὲ ταῦτα, λέγει, σπυδάσετε Χεισιανοὶ, νὰ φυλαχθῆτε καθαροὶ ὑπὸ ἁμαρτίας, ϗ ῥὸς τύτυς μὲ τὼ ῥαότητα ϗ ταπείνωσιν, μὲ τὼ καταύξιν ϗ τὰ δάκρυα, μὲ τὼ ῥὸς τὺς πτωχὺς ἐλεη„μοσυίλιν ϗ μὲ τὼ φιλοξενίαν. ἵνα ϗ τὸν καιρὸν ὅπ μέλλει νὰ χωρίσῃ ἡ ψυχὴ ὑπὸ τὸ σῶμά σας, εὑρεθῆτε ἀμώμητοι μὲ τὼ ῥὸς Θεὸν ϗ ῥὸς τὸν ἑαυτόν σας εἰρηίλιω ἔμῥοσθεν εἰς τὸν Κειτὼ τῷ ἁπάντων. τότε γὸ ἐν τῷ καιρῷ τῦ θανάτυ γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος τὼ ἐλπιζο„μθύλιω τῦ Χεισῦ ῥαυσίαν, ἐπειδὴ ἐλθερόνεται μὲ ὑπὸ τὸν φθαρτὸν τῦτον αἰῶνα, καταντᾷ δὲ

μην δεν ηξεύρομεν πόσυς χρόνυς ἔχει νὰ τὸν σκλαβύῃ ἕως τῆς σωτελείας τῦ αἰῶνος. ϗ τώρα μεν, κατασκλάζει ϗ τελειόνει σὰν μέρος τῦ πολυελέυ, τώρα δὲ τελειόνει ἄλλο. ἤγυν ποτὲ μεν ἁρπάζει μίαν ψυχὼ φυλαχθεῖσαν καθαρὰν διὰ τῆς ἐργασίας τῆς ἐντολῶν, ποτὲ δὲ ἁρπάζει ἄλλην, δικαιωθεῖσαν διὰ τῆς μετα„νοίας. ϗ ἄλλον μεν, σῴζει διὰ τῆς ἐπαγγελιῶν τε, ἄλλον δὲ διὰ τῆς ἀπειλῶν τε. ἐκεῖνον, γλυτόνει ἀπὸ τὼ ἁμαρτίαν διά τινος κρίσεως ϗ παιδείας, τὸν ἐλθερόνει ἀπὸ τὸν διάβολον διὰ τῆς χάεπσης, ἕως ὅπ νὰ τελειώσῃ ὅλα τὰ μέρη μικρὰ ϗ μεγάλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ σωτεθῇ ὁ ὑπερθαύμασος αὐ„τὸς τὸ Κόσμος πολυέλεος. ὅταν δὲ ταῦτα τελειωθῶν ϗ ἀνακαιν„θῶν οἱ ὑρανοί, οἱ φωτῆρες, τὰ ἄῤῥα, τὰ ζοιχεῖα, ἡ γῆ, τὰ σώματα τῆς δικαίων διὰ τῆς παλιγγενεσίας ϗ ἀναστάσεως, ϗ τῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλαγῆς τε ϗ ἀλλοιώσεως, τότε ἔχει νὰ συσηθῇ ὁ ἀῤῥιστοτέχνης Θεὸς τὸν μέγαν τῦτον τὸ παντὸς πολυέλεόν τε, ϗ νὰ τὸν ἁρμαπσῃ μὲ ὅλα τὰ παγκάλλιστα, ὑπέρλαμπρα, ϗ ὑπερ„θαύμαστα αὐτὸ μέρη, ἤγυν τότε ἔχει νὰ σωθῇσῃ αὐτὸν μὲ σὰν ὑρανὸν ὅπ νὰ λάμπῃ ὡσαὐ σελλήνη, μὲ σὰν ἥλιον ὅπ νὰ ἀ„ῤῥάπτῃ ἑπταπλασίως ἀπὸ ὅ,τι ἀῤῥάπτει τώρα. μὲ μίαν σέλ„λυλυ λάμπυσαν ὡσαὐ ἥλιος· μὲ τόσα μυριάεθμα ἄῤῥα, ὅπ νὰ λάμπῃ τὸ καθ' σὰν ὑπὲρ τὼ σελλύλυ. μὲ μίαν γῆν ἀῤῥάπτησαν ὡσαὐ τὸ καθαρὸν χρυσίον, ϗ τὸν διαφανῆ σάπφει„ρον, μὲ τόσα ἀναρίθμητα σώματα τῶν δικαίων, ὅπ ἔχει νὰ λάμπῃ τὸ καθ' σὰν ὡσαὐ ὁ ἥλιος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. ὥῤε ὅπ ὁ ὑρανὸς ἀπὸ τὸ σὰν μέρος μὲ τόσυς ἀναριθμήτυς ἡλίυς ἐκπέμπων τὸ φῶς εἰς τὼ γῶ, ϗ ἡ γῆ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀντανα„κλῶσα εἰς τὸν ὑρανὸν τὸ ἴδιον φῶς, ϗ τὰ δύω ὁμᾶ ἔχυσι νὰ κάμνυν μίαν ἀπλοδιάδοχον σωεχειαν φωτὸς, ἐκ δὲ τῆς συ„νεχείας ταύτης, ὑῤῥανὸς ϗ γῆ, ϗ τὸ μεταξύ: ὅπυ ὅλον τὸ παν ἔχει νὰ φαίνεται σὰν φῶς ἀδιάκοπον ἀνέσπερον ϗ ἀβα„σίλευτον. ὅθεν ὁ τὸ τοιῦτο πολυφώτο ϗ πολυθαυμάσο Κόσμου ῥωτόσοφος τεχνίτης Θεὸς, βλέπων αὐτὸν πῶς ἔγινε κατὰ τὸν σκο„πὸν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐῤῥοώεισεν εἰς τὼ θεαρχικὼ τε ἰδέαν ῥὸ τῆς αἰώνων, ἔχει νὰ χαρῇ ϗ νὰ δῤῥανθῇ, διὰ τί τὸ ἐκτυ„πον ϗ ἡ εἰκὼν ἔγιναν ὅμοιον μὲ τὸ ῥωτότυπον, ϗ τὸ ποίημα ἔλαβεν ὁμοιότητα μὲ τὸν ποιητώ. διότι, εἶδε μὲν ὁ Θεὸς εἰς τὼ ἀῤχὼ τῆς δημιυργίας ὅλα τὰ ποιήματά τε πῶς ἦναι καλὰ, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἁγία Γραφή „ Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅ„σα ἐποίησε. ϗ ἰδὲ καλὰ λίαν (Γέν. ά. 31.) δὲν ἔχάρη ὅμως ἔτε δῤῥανθῆ δι' αὐτά, διά τί ἀκόμη δὲν ἔχον λάβῃ τὴν τελείαν αὐτῆς ἀποκατάσασιν. μάλιςα δὲ ϗ ἐλυπήθη διά τὼ φθοραν ὁ„πῦ ἔλαβον. ὅταν δὲ τελέως ἀποκαταςαθῶν ϗ ἀνακαινισθῶν ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, τότε ἔχει νὰ χαρῇ ϗ νὰ δῤῥανθῇ ὁ πάντων δη„μιυργός. ϗ τῦτο ῥοειδῶς τῷ ῥοφητικῷ ὀφθαλμῷ ὁ ῥοφητέ„ναξ Δαβὶδ ἀνεβόησεν „ δῤῥανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις „ αὐτῦ. (Ψαλμ. ῥγ'. 22.) ϗ ζοχάσε πῶς δὲν εἶπεν, εἰς χρόνον ἀπεραμένον ὅτι εὐφραν θῇ, ἢ εἰς χρόνον ἐνεςῶτα ὅτι δῤῥαί„νεται, ἀλλὰ εἰς χρόνον μέλλοντα ὅτι ἔχει νὰ δῤῥανθῇ, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι τότε μόνον ἐν τῷ ἀνακαινισμῷ ϗ τῇ τελείᾳ ἀποκαταςάσει τὸ Κόσμος μέλλει νὰ χαρῇ, ὡς ἔῤῥομεν. ὁ μόνον δὲ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ ϗ ὅλοι οἱ Ἄγγελοι ϗ ὅλοι οἱ δίκαιοι αὐθῥωποι βλέῤῥοντες τὼ ὑπέρκαλον λαμῥρότητα ϗ θαυμασιότητα τῦ ἀῤμονίαν ϗ ὡραιότητα τῦ θαυμασῦ τύτυ πολυέλεος. ὅλοι συμφώνως ἔχαν νὰ χαρῶν, ϗ ὅλοι ἔχαν νὰ θαυμάσων, ὥςε ὅπ ἀπὸ τὼ πολ„λιὼ τες χαρὰ ϗ τὸν ὑπερβάλλοντα θαυμασμὸν νὰ δοξολογῆσι μὲ μυρίας δοξολογίας τὸν μέγαν ἀῤῥιστοτέχνην Θεὸν, ὅπ ἐκα„τασκάσασε πιὸ πολὺ τὸν ὑπερθαύμασον κόσμον, ϗ μὲ ἀπέρας δύ„χαεισίας νὰ τὸν δύχαεισῆ εἰς αἰῶνα αἰῶνος. ἀλλὰ ϗ αὐτοὶ οἱ δαίμονες, ϗ αὐτοὶ οἱ ἀσεβεῖς ϗ οἱ ἁμαρτωλοὶ αὐθῥωποι ἔχαν νὰ θαυμάσων τὼ ὑπερβάλλεσαν ὡραιότητα τῦ καινῦ ἐκείνυ ϗ ὑπερλάμπρυ Κόσμυ, τόσον ὅπ ἔχαν νὰ λυπῆνται αἰωνίως, διὰ τί οἱ ἄθλιοι ἐξερήθησαν τῆς ἀπολαύσεως τοιύτυ ὑπερκαλε„ζάτυ θεάματος.

δὲ εἰς τὸν ἄφθαρτον ἐκεῖνον καὶ μέλλοντα. καὶ ἂν ὁ Θεὸς μακροθυμῇ καὶ ἀργοπορῇ τὴν δευτέραν τε παρουσίαν, ἢ καὶ τὸν θάνατον τὸν κάθε ενὸς, τοῦτο τὸ κάμνει διὰ νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὰς ἀσεβεῖς καὶ εἰς τὰς ἁμαρτωλὰς νὰ μετανοήσουν ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν καὶ κακίαν τους καὶ νὰ σωθοῦν. ὅθεν τὴν μακροθυμίαν ταύτην καὶ ἀργοπορίαν τοῦ Θεοῦ, πρέπει ἐσεῖς χριστιανοὶ νὰ τὴν νομίζετε, πῶς εἶναι σωτηρία ἐδικήσας, καὶ σωτηρία τῶν ἀσεβῶν. (1)

„ Καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος, κατὰ τὴν αὐτῷ δο-
„ θεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν,
16. „ Ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ
„ τούτων.

Ἀληθῶς μεγάλα ἐγκώμια προξενοῦσιν εἰς τὸν Κορυφαῖον Πέτρον τὰ παρόντα λόγια. ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ φανερώνουσι φανερὰ, πόση ταπεινοφροσύνη, καὶ πόση ἀπάθεια διέκειτο εἰς τὴν ἀποστολικὴν αὐτοῦ καρδίαν. καὶ πόσον ἦτον καθαρὰ καὶ ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε φθόνον καὶ βασκανίαν ἡ ἁγία ἐκείνη καὶ μακαρία ψυχή του. βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι ἐκεῖνος ὁ μέγας Πέτρος, ὁπού ἠξιώθη νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν ἴδιον Χριστὸν τὰ πρωτεῖα τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, καὶ νὰ ὀνομάζεται Κορυφαῖος, ἐκεῖνος ὁ Πέτρος ὁπού ἐνεχειρίσθη παρ' αὐτοῦ τὰ θεαρχικώτατα λόγια τὰ κλειδία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ εἶχε τόσην μεγάλην ὑπόληψιν καὶ δόξαν ἀπὸ ὅλον τὸν Κόσμον. ἐκεῖνος, λέγω, ὁ τοσοῦτος καὶ τοιοῦτος θαυμασὸς Πέτρος, δὲν ἔκεινεν αὐάξιον τῆς ἑαυτοῦ ἀποστολικῆς ὑπεροχῆς, τὸ νὰ κηρύξῃ εἰς ὅλους, καὶ νὰ σεμνώνῃ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. λέγων, ὅτι αὐτὸς ἠξιώθη ἀπὸ τὸν Χριστὸν μεγαλιτέραν ἀπὸ λόγου τε σοφίαν, καὶ χάριν διδασκαλίας. χεδὸν δὲ λέγει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Κορυφαῖος, καὶ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη. ἐγὼ μὲν καὶ τὸ ὀλίγον χάρισμα τῆς διδασκαλίας ὁπού μοι ἐδόθη, ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ἔγραψα εἰς ἐσᾶς ἀδελφοὶ, μικράν τινα καὶ ταπεινὴν διδαχὴν καὶ νουθεσίαν καὶ δὲν ὅλα μὲν τὰ ἄλλα ὁπού ἐχρεώστουν νὰ σᾶς ἀναφέρω τρὸς ἐδικήσας ὠφέλειαν: ἐξαιρέτως δὲ καὶ μάλιστα διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, διὰ τὴν τῶν ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν κόλασιν, καὶ διὰ τὴν μακροθυμίαν καὶ χρηστότητα ὁπού δείχνει ὁ Χριστὸς, καὶ δὲν κάμνει ὀλιγώρα τὴν μέλλουσαν κρίσιν: ἵνα δώσῃ καιρὸν εἰς τὰς ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλὰς νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ νὰ μετανοήσουν. ὁ δὲ ἀγαπητὸς ἀδελφός μας, καὶ συναπόστολος Παῦλος, καθὼς ἔλαβε μεγαλιτέραν σοφίαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, καὶ θειοτέρον πλοῦτον τοῦ διδασκαλικοῦ χαρίσματος: ἔτζι καὶ τὴν μεγαλειότητα τῆς δοθείσης σοφίας του, σᾶς ἔγραψε μεγαλοπρεπῶς καὶ λαμπρῶς ἰδιαίτερον μὲν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ. διδάσκει δὲ καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολὰς τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μὲ ὑψηλὰ νοήματα, καὶ μὲ ἐμφαντικὰ λόγια: αὐτὸς, λέγει, καὶ περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἔγραψε ταῦτα. „ περὶ δὲ
„ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοὶ, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς
„ οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ὕπως ἔρχεται. (α'. Θεσσαλ. ε'. 1.) αὐτὸς καὶ περὶ τῆς τῶν ἀσεβῶν τιμωρίας ὕπως ἔγραψεν „ οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον ἀπὸ
„ προσώπου τοῦ Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁ-
„ γίοις αὐτοῦ. (β'. Θεσσαλ. α'. 9.) ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ ὕπου λέγει „ ἢ τοῦ
„ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ
„ χρηστὸν (ἤτοι ἡ μακροθυμία) τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει. κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου
„ καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν, ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως
„ καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. (Ρωμ. β'. 4.) (2)

---

(1) Πρέπει ὅμως νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἐὰν δὲν μετανοιώσωμεν τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ μετανοήσωμεν, ἀλλὰ ἀμετανοήτως ζῶμεν, δὲν μακροθυμεῖ πλέον ὁ Θεὸς, ἀλλὰ μίαν ὥραν τρότερον ἔχει νὰ κάμῃ τὴν Κρίσιν, καὶ νὰ μᾶς ἀσηκώσῃ τὴν ζωὴν τρὸ τοῦ καιροῦ. ἵνα μὴ ζῶντες καὶ ἁμαρτάνοντες μένωμεν, μὴ μετανοοῦντες δὲ, κολασθῶμεν περισσότερον. καθὼς ἔκαμεν ὁ Θεὸς καὶ εἰς τὸν ἐπὶ Νῶε ἀνθρώπους· ὑποχρεωθεὶς γὰρ εἰς τὸν Νῶε, ὅτι μετὰ ἑκατὸν εἴκοσι χρόνους ἔχει νὰ κάμῃ τὸν κατακλυσμὸν, ἔκοψε τοὺς εἴκοσιν ἀπὸ τοὺς χρόνους αὐτοὺς, διὰ τὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐκεῖνοι δὲν ἐμετανόησαν. ὅθεν ἵνα μὴ κολασθῶσι χειρότερα, ἔκοψεν ἀπὸ τὴν ζωὴν τους εἴκοσιν ἔτη. διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσορρήμων „ οἱ γὰρ ἐν τοῖς ἑκατὸν ἔτεσι μεταβαλέσθαι μὴ βουληθέντες, τί „ πλέον ἂν ἐκέρδαινον ἀπὸ τῶν εἴκοσιν ἐτῶν, ἢ τὸ πλείονα τρο- „ σθῆκαι τῆς τιμωρίας ἐργάσασθαι; (ὁμιλ. κέ. εἰς τὴν Γέν.) διὰ τὶ καθὼς σὰς γεωργὸς, ὅταν βλέπῃ πῶς τὸ χωράφι του δὲν κάμνει καλὸν καρπὸν, θερίζει αὐτὸ, ἢ τὸ καίει. ἔτζι καὶ ὁ Θεὸς, ὅταν βλέπῃ τὸν κόσμον τοῦτον, πῶς δὲν προξενεῖ κανένα καρπὸν εἰς αὐτὸν, διὰ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀμετανοησίαν, μίαν ὥραν τρότερον ἔχει νὰ τὸν χαλάσῃ.

(2) Ὥστε ἐὰν ἡμεῖς δὲν μετανοήσωμεν τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ μετανοήσωμεν, βέβαια ἔχομεν νὰ κολασθῶμεν περισσότερον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος τὰ ῥηθέντα ταῦτα τοῦ Παύλου ἑρμηνεύων λέγει „ ἔδες πῶς ὁ θαυμάσιος οὗτος τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος
„ (ὁ Παῦλος δηλ.) σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι, τὴν μακροθυ-
„ μίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ μετανοήσωμεν ἡμῖν παρασκεύασεν οἱ μὴ
„ χρώμενοι εἰς δέον, μείζονι δίκῃ καὶ τιμωρίᾳ ἑαυτοὺς ὑπεύ-
„ θυνους καθίστωσιν. (λόγ. κέ. εἰς τὴν Γένεσιν.)

Τοιῦτοι λοιπὸν πρέπει νὰ γένωμεν καὶ ἡμεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, μιμούμενοι τὴν ἀπάθειαν καὶ ταπεινοφροσύνην τοῦ μακαρίου Πέτρου, καὶ μήτε νὰ ὑπερηφανευώμεθα διὰ τὰ ὑπεροχικὰ ἀξιώματα ὁποῦ ἡμεῖς ἔχομεν, μήτε νὰ φθονῶμεν καὶ νὰ θριαμβεύωμεν ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι μὲν κατώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἀξίαν, ἔλαβον δὲ θεόθεν χάρισμα μεγαλητέρας σοφίας καὶ διδασκαλίας ἀπὸ ἡμᾶς. ἀλλὰ μάλιστα καὶ νὰ κηρύττωμεν αὐτοὺς, καὶ νὰ μεγαλυνώμεν μὲ πολλοὺς ἐπαίνους εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους: καθὼς ἔκαμε καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος, ὅς τις δὲν ἐντράπη νὰ προτιμήσῃ τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν Παῦλον σοφίαν, θριαμβότερον ἀπὸ τὸν ἰδικόν του. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸς ἐπαρήγγειλεν εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ τιμᾷ καὶ νὰ ἐπαινῇ τοὺς κοπιῶντας εἰς τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας, λέγων „ οἱ καλῶς προεσῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τι-„ μῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. (ά. Τιμ. ε. 17.) ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν χαίρουν εἰς τὰ χαρίσματα ὁποῦ ἔχουν οἱ μικρότεροι ἀπὸ λόγους των, καὶ δὲν δοξάζουν τὸν Θεὸν ὁποῦ τοὺς ἐχαρίτωσεν, ἀλλὰ καὶ κατηγοροῦν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν φθόνον τους: αὐτοὶ ὡς μισόκαλοι καὶ φθονεροὶ καὶ θεομάχοι ἔχουν νὰ κατακριθοῦν. διὰ τί ἀνίσως ὁ Κύριος δίδει τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς λέγει ὁ Σολομών „ Κύριος δίδωσι σοφίαν, καὶ „ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις. (Παρ. β'. 6.) βέβαια ἐκεῖνος ὁποῦ κατηγορεῖ καὶ θριαμβεύει τὸν γνωστικὸν καὶ σοφὸν ἀδελφόν, δὲν μάχεται μὲ αὐτὸν ὁποῦ ἔλαβε τὴν σοφίαν, ἀλλὰ μὲ τὸν Θεὸν ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν σοφίαν.

„ Ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν,
„ ὡς καὶ τὰς λοιπὰς Γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώ-
„ λειαν.

Οἱ ἀμαθεῖς, λέγει, καὶ ἀστήρικτοι εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, αὐτοὶ κινέμενοι, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν καὶ ἀγνωσίαν τους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, εἰς τόσην αὐθάδειαν καὶ τόλμην ἦλθον, ὥστε ὁποῦ στρεβλοῦσι καὶ διαστρέφουσι μερικὰ δυσκολονόητα λόγια ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἀδελφοῦ μας Παύλου. καὶ τὴν διαστροφὴν αὐτὴν καὶ παρεξήγησιν δὲν τὴν κάμνουσι μόνον εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας Γραφὰς τῆς παλαιᾶς Διαθήκης. ἔτσι δὲ ποιοῦντες ἄλλον τινὰ δὲν βλάπτουσι, πάρεξ τὸν ἑαυτόν τους οἱ παλαίκαροι, καὶ κρημνίζουσιν εἰς ἀπώλειαν. ἔτζι Ἐλύμας ὁ μάγος, καθὼς ἀναφέρει ὁ ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ἐν κεφ. ἡ. περὶ θείων ὀνομάτων, ἐκατασκάλιζε πῶς εἶναι ἀδύνατος ὁ Θεός, ἐπειδὴ παρεξήγει τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο ὁποῦ γράφει ὁ μέγας Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον „ εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μέ-„ νει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. (β'. Τιμ. β'. 13.) μὴ νοήσας ὁ ἀφρονέστατος, ὅτι ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἔχῃ φυσικῶς καὶ οὐσιώδη τὴν ἀγαθότητα, καὶ ἀΐδιον τὴν ὕπαρξιν, διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτόν του πῶς εἶναι τοιοῦτος. ἐπειδὴ ἡ ἄρνησις αὐτὴ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἤθελεν ἦναι μεταβολὴ τῆς ὑπάρξεώς του, καὶ μία τροπὴ πρὸς ἀνυπαρξίαν. ὁμοίως καὶ ἡ ἄρνησις τῆς ὄντως καὶ οὐσιώδους ἀγαθότητός του, δὲν ἤθελεν ἦναι ἄλλο, παρὰ κακία καὶ πονηρία. ἐκεῖνος λοιπὸν ὁποῦ εἶναι ὢν, κυρίως καὶ πρώτως καὶ ἀληθῶς καὶ ἀϊδίως, καὶ ὁποῦ δίδει τὸ εἶναι εἰς ὅλα τὰ ὄντα νοητὰ καὶ αἰσθητὰ διὰ μόνην τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν ἀγαθότητά του, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γένῃ κακός; ἢ νὰ τραπῇ εἰς τὸ μὴ ὄν; τοῦτο γὰρ εἶναι πάντων τῶν ἀδυνάτων ἀδυνατώτατον. ἔτζι πάλιν ἄλλοι μερικοὶ αὐθέντες, ἀκούοντες τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ, πῶς ὁ Θεὸς ἐδικαιώθη ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας, ἐβλασφήμουν ὅτι ὁ Παῦλος λέγει νὰ κάμνωμεν τὰ κακὰ διὰ νὰ ἔλθουν τὰ ἀγαθὰ καὶ ἡ δικαίωσις καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ „ Καὶ μὴ, καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ κα-„ θὼς φασί τινας ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρίμα „ ἔνδικόν ἐστι. (Ῥωμ. γ'. 8.) ἔτζι ἄλλοι αὐθέντες ἀκούοντες τὸν αὐτὸν Παῦλον νὰ λέγῃ „ ᾧ δὲ „ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. (Ῥωμ. ε. 20.) διέστρεφον τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἔλεγον, λοιπὸν ἂς ἁμαρτήσωμεν περισσότερον, διὰ νὰ συγχωρηθῶμεν καὶ περισσότερον. πρὸς τοὺς ὁποίους ἔγραφεν ὁ αὐτὸς Παῦλος „ τί ἐν ἐροῦμεν; ἐπιμένωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χά-„ ρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο! οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσωμεν ἐν αὐτῇ; (Ῥωμ. ς'. 1.) καὶ ἄλλα ῥητὰ διέστρεφον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς ἀπώλειαν ἰδικήν τους.

Καθὼς γὰρ τοὺς Προφήτας καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἐθανάτωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ νὰ μὴν ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν διδαχήν τους: ἔτζι καὶ τοὺς λόγους τῶν ἁγίων Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων διαστρέφουσι, διὰ νὰ μὴ σωθῇ τινας ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν τούτων, οἵτινες ἔχουν νὰ κατακριθοῦν παρομοίως μὲ ἐκείνους ὁποῦ τοὺς ἐθανάτωσαν, ὡς λέγει ὁ Θεοφύλακτος καὶ Οἰκουμένιος.

17. „ Ὑμεῖς

17. „ Ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσεσθε ἵνα μὴ τῇ
„ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στη-
„ ριγμοῦ.
18. „ Αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος
„ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ σᾶς προεῖπον ἀδελφοὶ, διὰ τὴν διαστροφὴν καὶ παρεξήγησιν τῶν θείων Γραφῶν τῶν ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων γινομένην: ἵνα ἔχοντες προλαβοῦσαν τὴν εἴδησιν ταύτην, φυλαχθῆτε νὰ μὴ συναρπαχθῆτε καὶ ἐσεῖς καὶ πιασθῆτε ὑπὸ τῆς διαστροφῆς ταύτης καὶ πλάνης αὐτῶν. καὶ ἀκολούθως, ἵνα μὴ ξεπέσητε ἀπὸ τὸν στηριγμὸν τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν πίστεως, καὶ κριμνισθῆτε μαζὶ μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς κολάσεως. ἀλλὰ μάλιστα ἵνα προγινώσκοντες ταῦτα, φυλαχθῆτε αὐξάνοντες, καὶ θεμελιούμενοι ἐν τῇ πίστει καὶ ἐν τῇ χάριτι, καὶ ἐν τῇ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, προσιθέντες πίστιν ἐπάνω εἰς τὴν πίστιν, χάριν ἐπάνω εἰς τὴν χάριν, καὶ γνῶσιν ἐπάνω εἰς τὴν γνῶσιν: τῇ μὲν ὄπισθεν βλαστανομένοι, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι, ἕως ἂν φθάσητε εἰς τὴν ὑπερτάτην καὶ δυνατὴν τοῖς ἀνθρώποις τελειότητα τῆς πίστεως καὶ χάριτος καὶ γνώσεως τοῦ Κυρίου: καθὼς καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφεν εἰς τοὺς Κολασσαεῖς „ ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι
„ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ,
„ εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς. (Κολ. ά. 10.) (1)

„ Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν, καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. Ἀμήν.

Πρέπουσαν καὶ ἁρμόδιον δοξολογίαν ἀνέπεμψεν ὁ Κορυφαῖος εἰς τὸν Δεσπότην καὶ Βασιλέα Χριστὸν, ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης ἐπιστολῆς: δίδοντας ἡμῖν παράδειγμα καὶ εἰς ἡμᾶς, διὰ νὰ κάμωμεν τὸ ὅμοιον, καὶ νὰ δοξολογῶμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ τὸν εὐχαριστῶμεν. καὶ παντοτε μὲν, μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως, ὅταν τελειόνωμεν τὸ ἔργον ὁπού ἔχομεν εἰς χεῖράς μας. ἐπειδὴ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ συνεργίας καὶ χάριτος, ἐδυνήθημεν νὰ κατορθώσωμεν τὸ ἔργον ἐκεῖνο. λέγοντας δὲ ὁ Κορυφαῖος ἡμέραν αἰῶνος, ἔδειξε φανερὰ, πῶς ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἶναι μία καὶ μοναδικὴ, ἀνέσπερός τε καὶ ἀδιάδοχος, ἐπειδὴ δὲν διαδέχεται αὐτὴν νύξ. ἄλλος γὰρ ταύτην ποιεῖ ἥλιος ὁ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἀπαστράπτων, ὡς λέγει ὁ Θεῖος Νύσσης Γρηγόριος (2) διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀδελφοὶ μιμούμενοι τὸν μέγαν καὶ Κορυφαῖον Πέτρον, φθάσαντες εἰς τὸ τέλος τῆς ἐξηγήσεως τῆς ἁγίας ταύτης, ἂς δοξολογήσωμεν τὸν Δεσπότην Χριστὸν, καὶ ἂς εὐχηθῶμεν ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῆς ψυ-

(1) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥηθὲν τοῦτο τοῦ Κορυφαίου προτιθεὶς ὁ κριτικὸς Φώτιος, ὕστερον λέγει πρὸς τὸν Νικομηδείας Γεώργιον εἰς ἔπαινον τῶν τοῦ μεγάλου Παύλου ἐπιστολῶν „ βλέπεις δέ σοι τὸν Κορυφαῖον καλῶς μάρτυρα τῆς ἐνέσης τῷ Παύλῳ σοφίας; „ καθὼς φησιν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Παῦλος, κατὰ τὴν δοθεῖσαν „ αὐτῷ σοφίαν ἔγραψε, δῶρον θεῖον τὴν Παύλου σοφίαν καὶ εἰ„ δὼς καὶ διαμαρτυρόμενος, εἶτα καὶ τὸ βαθὺ καὶ πυκνὸν τῆς γε„ γραμμένων, οἷον ἀποθαάζων καὶ ἐξυμνέμενος, ἐν οἷς ἐστι φησὶ „ δυσνόητά τινα, ὡσανεὶ φρενὸς ὀξείας δεῖται. φοπῆς θείας, „ σοφῶν μαθητῶν, σωτέρεως ταθερᾶς ὁ τῶν γραμμάτων Παύλου „ θεωρός. διὰ τοῦτο οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι πρὸς τῶ μηδὲν „ κερδαίνειν, καὶ σφᾶς αὐτοὺς διασφάλλοντες προσαπόλωνται. (Γεωργίῳ Νικομηδείας ἐπισολ. ρξέ.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν τοῦ Παύλου ἐπιστολῶν „ οὐ „ γὰρ ποικίλος τις ἦν (ὁ Παῦλος) ἀλλὰ ἁπλῆς καὶ σαφὴς, ὃ„ τοι δὲ (ὁ Μαρκίων καὶ Μανιχαῖος, καὶ οἱ ἄλλοι αἱρετικοὶ) „ πρὸς τὰς οἰκείας διέστρεφαν τὰ ῥήματα ἐννοίας, καὶ διὰ τί „ ὅπως ἐρρέθη φησὶν, ὡς δῆναι λαβὰς τοῖς βλασφήμοις; ἐκ αὐ„ τοῦ ἔδοκει, ἀλλ' ἡ ἐκείνων μανία· ἐκ εἰς δέον γὰρ τούτοις „ ἐχρήσαντο, μὴ τοίνυν, μηδὲ Παῦλος καταγίνωσκε διὰ τὴν „ τῶν κακῶς χρησαμένων γνώμην, ἀλλὰ μάθε τὸν θησαυρὸν „ αὐτοῦ καλῶς, καὶ τὸν πλοῦτον ἀνάπτυξον, καὶ πρὸς πάντας σή„ σει γενναίως ἀπὸ τῶν ἐκείνα φραττόμενος ὅπλων (λόγ. κά. εἰς τὴν β'. πρὸς Κορινθίους) ἀκολούθως δὲ ἐπιφέρει, ὅτι καθὼς ἡ Κτίσις, καλὴ μέν ἐστι, γέγονε δὲ βλάβης αἰτία καὶ εἰδωλολατρείας εἰς τοὺς μὴ καλῶς αὐτὴν θεωροῦντας: ἔτζι καὶ αἱ τοῦ Παύλου ἐπιστολαὶ, καλαὶ οὖσαι, βλάβης ἐφάνησαν αἴτιαι εἰς τοὺς κακῶς αὐτὰς ἑρμηνεύοντας.

(2) Τὰ λόγια τοῦ Θείου Γρηγορίου εἰσὶ ταῦτα „ τῆ ἑβδοματικῆ παυσαμένῃ χρόνῳ, οὐκ ἴσμεν ἡμέρᾳ οὐδὲν μετὰ τὴν ἑβ„ δόμην, οὐδὲν μὲν λεγόμενον ὅτι μετὰ τὴν ἑβδόμην γίνεται, „ ἐκ ἔτι δὲ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ διαδοχὴν ἐφ' ἑαυτῆς δεχομένη· „ μία γὰρ εἰς τὸ διηνεκὲς παραμένει, οὐδέποτε νυκτερινῷ διαῤῥεμένη ζόφῳ. ἄλλος γὰρ αὐτὴν ποιεῖ ἥλιος, ὁ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἀπολάμπων· ὃς ἐπειδὰν ἅπαξ ἐπιφανῇ ἡμῖν, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἐκ ἔτι ἐνδυσμοῦς χρύπτεται, ἀλλὰ πάντα τῇ φωτιστικῇ ἑαυτοῦ δυνάμει περιπτυξάμενος, διηνεκές τε καὶ ἀδιάδοχον τοῖς αἰῶσι τὸ φῶς ἐμποιεῖ, καὶ αὐτὸς τοὺς μετέχοντας „ τοῦ φωτὸς ἐκείνου, ἄλλος ἡλίας ἀπεργαζόμενος, καθὼς φησιν „ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ λόγος, ὅτι τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν „ ὡς ὁ ἥλιος (εἰς τὸν ς'. ψαλμὸν περὶ τῆς ὀγδόης τόμ. ά.) ἔφη δὲ καὶ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ Ἰωάννης „ αἰώνιος δὲ ζωὴ καὶ αἰώνιος „ κόλασις, τὸ ἀπέλυπτον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δηλοῖ. ὀδὲ γὰρ „ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὁ χρόνος ἀριθμηθήσεται· „ ἔστι δὲ μᾶλλον μία ἡμέρα ἀνέσπερος, τὸ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης „ τοῖς δικαίοις φαιδρῶς ἐπιλάμποντος, τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς νὺξ „ βαθεῖα ἀπέραντος (βιβλ. β'. κεφ. ις'. περὶ Πίστεως.)

ψυχῆς καὶ καρδίας μας τῷ δοξολογητικῷ καὶ εὐχαριστήριον παύτῳ φωνῇ. αὐτῷ χρεωῶ δόξα, αὐτῷ κράτος, αὐτῷ εὐχαριστία, μεγαλωσυνη καὶ ὕμνος ἀσίγητος, σωὺ τῷ ἀνάρχῳ αὐτῷ καὶ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτῷ Πνεύματι, νυῦ καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ,

Κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ταύτῃ τῇ Ἐπιστολῇ ἔγραψεν ὁ θεολόγος, καὶ ἠγαπημένος τῷ Χριστῷ Ἰωάννης, ὀλίγον καιρὸν ὕστερον ἀφ' ἧς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον, κατὰ τὸν Μελέτιον. (Ἐκκλ. ἱστορ. τόμῳ ά. σελ. 42.) καὶ δι' αὐτῆς ἐνθυμίζει ἐκείνες ὁπὲρ ὁπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, ἵνα κρατῶσιν ὡς βεβαίαν, καὶ ἀληθῆ τὴν πίστιν ὁπὲρ παρέλαβον. καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῇ ὁπιστολῇ ταύτῃ, καθὼς καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, θεολογεῖ περὶ τῆς Υἱῆς καὶ Λόγε τῆς Θεῦ, ἀποδείχνωντας, ὅτι αὐτὸς ἦτον παύτοτε εἰς τὸν Θεόν. καὶ διδάσκωντας ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι φῶς, μὲ τῦτο δείχνει, ὅτι καὶ ὁ Λόγος εἰς τὸν Πατέρα ἦτον ὡς ἀπαύγασμα αὐτῆ. ἐξηγεῖ δὲ ὅτι δὲν εἶναι νεώτερον τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίε τῆς Χριστῆ, ἀλλ' ἦτον μὲν αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς, πόρα δὲ ἐφανερώθη διὰ τῆς Χριστῆ, ὅς τις εἶναι ζωὴ αἰώνιος, καὶ Θεὸς ἀληθινός. Δεύτερον, φανερόνοι, ὅτι ἡ αἰτία τῆς σαρκὸς παρεσίας τῆ Χριστῆ ἐσάθη, διὰ νὰ καταλύσῃ τὰ ἔργα τῆ Διαβόλε, καὶ διὰ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἡμεῖς ἀπὸ τὸν θανάτον, καὶ νὰ γνωρίζωμεν τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν αὐτῆ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησῦν Χριστόν. Τρίτον, γράφει εἰς κάθε ἡλικίαν, καὶ εἰς παιδία, καὶ εἰς νεανίσκες, καὶ εἰς γέροντας, ὅτι ὁ Θεὸς ἐγνωρίσθη ἀπὸ τὲς ἀνθρώπες, καὶ ἡ διαβολικὴ ἐνέργεια ἐνικήθη, μὲ τὸ νὰ καταργηθῇ ὁ θάνατος. Τέταρτον, εἰς ὅλην τὴν ὁπιστολὴν διδάσκει περὶ ἀγάπης, θέλωντας νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀγαπῶμεν σὰς τὸν ἄλλον, καὶ ἀποδείχνωντας, ὅτι διὰ τῦτο πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν σὰς τὸν ἄλλον, διατί καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς ἠγάπησε. Πέμπτον, ἐξηγεῖ τί διαφορὰν ἔχει ὁ φόβος ἀπὸ τὴν ἀγάπην, καὶ τὰ τέκνα τῆ Θεῦ, ἀπὸ τὰ τέκνα τῆ Διαβόλε.

Ἕκτον λέγει περὶ ἁμαρτίας θανασίμε, καὶ μὴ θανασίμε. Ἕβδομον διδάσκει περὶ διαφορᾶς πνευμάτων, καὶ ποῖον μὲν εἶναι τὸ πνεῦμα τῆ Θεῦ, ποῖον δὲ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. Ὄγδοον, φανερόνοι, πότε μὲν γνωριζόμεθα πῶς εἴμεθα τέκνα τῆ Θεῦ, πότε δὲ, πῶς εἴμεθα τέκνα τῆ Διαβόλε. Ἔνατον, διδάσκει διὰ ποίαν ἁμαρτίαν πρέπει νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ διὰ ποίαν δὲν πρέπει νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν. Δέκατον, διδάσκει, ὅτι ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν τε, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ὀνομάζεται χρισιανὸς, ἤτε νὰ λέγεται πῶς εἶναι τῆ Χριστῆ. Ἑνδέκατον, δείχνει τὴν σῶσιν ὁπῦ ἔχει ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ὁπῦ ἀρνεῖται τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει. Δωδέκατον, φανερόνοι, πῶς εἶναι ἴδιον τῆ Ἀντιχρίσε τὸ νὰ λέγῃ, ὅτι ὁ Χριστὸς, δὲν εἶναι ὁ Υἱὸς τῆ Θεῦ, ἵνα μὲ τῦτο δείξῃ, ὅτι ὢν ὁ Χριστὸς δὲν ἦναι ὁ Υἱὸς τῆ Θεῦ, νὰ ὀνομάσῃ ὁ ψεύσης αὐτὸς τὸν ἑαυτόν τε Υἱὸν Θεῦ. Δέκατον τρίτον, διδάσκει εἰς ὅλην τὴν ὁπιστολὴν τὲς χρισιανὲς νὰ μὴ λυπῶνται, καὶ ἴσως τὲς μισῇ ὁ Κόσμος, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ χαίρνε. διατί τὸ μῖσος τῆ Κόσμε, δείχνει τὲς πισεύοντας τῷ Χριστῷ, ὅτι ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸν Κόσμον τῦτον, καὶ ἔχνε τὴν ζωὴν, καὶ πολιτεύωντας εἰς τὸν οὐρανόν. Δέκατον τέταρτον, εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς πάλιν ἐνθυμίζει

ζει τὰς Χειριανὰς, ὅτι ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ εἶναι ζωὴ αἰώνιος, καὶ Θεὸς ἀληθινὸς, καὶ ὅτι πρέπει νὰ δηλδώμεν εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ φυλαττώμεθα ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων. (1)

ΕΡΜΗ-

(1) Σημείωσαι ὅτι πὶς ἐπιστολὰς παύτας συνέγραψεν ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅπως Γιωάννης ἐν Ἐφέσῳ, ἀφ' ἧς ἐλευθερώθη ἀπὸ τὴν ἐν Πάτμῳ ἐξορίαν τὴν ἐπὶ Δομετιανῦ γενομένην, κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, καὶ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα, πὶς παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ μαρτυρῦντας. (Ἐκκλ. ἱστορ βιβλ. γ'. κεφ. κγ'.) ἢ πολλάκισον προγράψας αὐτάς τε, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ Πάτμῳ, ἐξέδοτο αὐτὰ εἰς τὴν Ἔφεσον, δι' ὧν ἀποδείκνυσι τὴν θεότητα τῦ Χριστῦ κατὰ τὸν Ἐβίωνος, καὶ Κηρίνθε, ὡς λέγει ὁ Εἰρηναῖος (βιβλ. γ'. κεφ. ιά. κατὰ αἱρέσεων καὶ ὁ Ἱερώνυμος (ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Συγγραφέων κεφ. θ'.) καὶ ὁ Ἐπιφάνιος (αἱρέσ. νά.) (παρὰ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ τῦ Μελετίε τόμ. ά. σελ. 167.) Σημειοῖ δὲ ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅπως ἀνέστησεν εἷα Ἱερέα ὑπὸ κίνδυνε φονεύθεντα, καὶ προσφερθέντα νεκρὸν εἰς τὴν θύραν τῦ θείε ναῦ (Ἐγκωμ. β'. εἰς τὸν Γιωάννην τόμ. ζ'.) ὁ δὲ Ἀνδριχώμιος εἰς τὸν βίον τῦ Ἰησῦ Χριστῦ, λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ὅπως ἐπέμφθη δεδεμένος ἀπὸ τὴν Ἔφεσον εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπε πλησίον τῆς πύλης τῆς λεγομένης λατίνας, ἀφ' ἧς ἐποτίθη φαρμάκι θανατηφόρον, καὶ ἔμεινεν ἀβλαβὴς, ἐρρίφθη μέσα εἰς εἷα πιθάρι γεμάτον ἀπὸ βραστὸν ἔλαιον κατὰ τὸν ἔκτην τῦ μαΐε, ἡμέρᾳ Κυριακῇ. μείνας καὶ ἐκ τότε ἀβλαβὴς, ἐξορίζεται εἰς Πάτμον ὑπὸ Δομετιανῦ. (τόμ. ά. σελ. 164. τῆς Ἐκκλησιας. ἱστορ. τῦ Μελετίε) τὴν τῦ δηλητηρίε πόσιν καὶ ὁ θεῖος Αὐγυστῖνος σημειοῖ ἐν τῇ κβ'. ἐρωτικῇ ὑπνῇ, λέγων „ὑπερ τῦ γλυκάσαι παύτης (τῆς γλυκύτητος τῦ Θεῦ) δηλητη„είε ποτήριον Γιωάννης ἀτρόμως ἐξέπιεν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ

ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ

ΠΡΩΤΗΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

1. „ Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς.

Ὁ Τῆς ὑψηλῆς θεολογίας μεγαλοφωνότατος ἦτος καὶ διαφύσιος κήρυξ, ὁ Υἱὸς τῆς βροντῆς, καὶ ἠγαπημένος τῷ Χριστῷ Ἰωάννης, καθὼς εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ Εὐαγγέλιον ἐξ ἑνὸς τῆς τετραπλῆς φωνῆς τὸ ἦν „ ἐν ἀρχῇ γάρ φησιν, ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λό- „ γος. ἦτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. (Ἰω. ά. 1.) καθὼς, λέγω, ἐκεῖ ἐξ ἑνὸς τὸ, ἦν, ἐπαράσησεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀϊδιότητα, καὶ ἄχρονον ὑπόστασιν, καὶ ἰσίαν τοῦ Υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ Θεοῦ. (1) ἔτζι παρομοίως καὶ ἐδῶ λέγωντας, ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, τὴν αὐτὴν ἀϊδιότητα τοῦ θεαρχικωτάτου λόγου φθέγγαινει. Καὶ ἐξ ἑνὸς τί δὲν εἶπεν: ἦν ἀπ' ἀρχῆς, χωρὶς ἄρθρον, ἀλλὰ ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, μὲ ἄρθρον ὑποστατικόν; ἐν δὲ τῇ Ἀποκαλύψει εἶπε τοῦτο καὶ μὲ ἄρθρον προτακτικόν „ ὁ „ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος; (Ἀποκ. ά. 4.) διὰ νὰ ξεχωρίσῃ τὴν ἰσίαν καὶ ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ λόγου, ἀπὸ τὴν ἰσίαν καὶ ὕπαρξιν τῶν κτισμάτων. ἐπειδὴ ὅλα μὲν τὰ κτίσματα αἰσθητὰ, καὶ νοητὰ λέγονται ὄντα, καθ' ὃ μετέχουσι τὸ εἶναι ἀπὸ τὸν αὐτοόντα, καὶ προόντα, καὶ ὑπερόντα λόγον τοῦ Θεοῦ. ἐ λέγονται δὲ καὶ μὲ τὸ ἄρθρον, τὰ ὄντα. ἐπειδὴ ἀφ' ἑαυτῶν δὲν ἔχουσι τὸ εἶναι, οὐδὲ κυρίως, καὶ ἀσιωδῶς ὄντα εἶναι. ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ λέγεται ὁ ἦν, διὰ τὶ αὐτὸς δὲν μετέχει ἀπὸ τὸ εἶναι, ἀλλ' ἔχει τὸ εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο „ δίδει εἰς τὰ ὄντα τὸ εἶναι, μᾶλλον δὲ ἐκ „ αὐτοῦ ἔχει τὸ εἶναι, ὡς λέγει ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, ἀλλ' αὐτὸν ἔχει τὸ εἶναι. καὶ αὐτοῦ „ ὄζει τὸ εἶναι, καὶ ἐκ αὐτοῦ τοῦ εἶναι. καὶ ἐν αὐτῷ ὄζει τὸ εἶναι, καὶ ἐκ αὐτοῦ ἐν τῷ εἶναι, ἀλλὰ „ εἶναι καὶ αἰὼν τοῦ εἶναι, καὶ ἀρχὴ τοῦ εἶναι, καὶ μέτρον τοῦ εἶναι, πρὸ ἰσίας ὤν. (περὶ θείων „ ὀνομάτων κεφ. ἑ.)

Καὶ τὰ μὲν ἄλλα κτίσματα, καὶ τὸν Θεοφύλακτον, λέγονται πῶς εἶναι κάθε ἕνα, σχετικῶς ὅμως καὶ διωρισμένως: δηλαδὴ ὅτι ἦναι θεῖον Ἄγγελος, ὅτι εἶναι ἀνθρωπος, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος. ὁ δὲ τούτων Κτίσης Θεὸς λόγος, λέγεται πῶς εἶναι, ἀλλὰ ἀσχέτως, ἀλλὰ ἀπολύτως, ἀλλὰ ἀδιορίσως: ἤγουν ὅτι εἶναι ὤν, τὰ ὁποία μετέχοντα τὰ πάντα, λαμβάνουν τὸ εἶναι, καὶ πρὸς ὕπαρξιν ἔρχονται: καθὼς λέγει ὁ Παῦλος „ ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν. (Πράξ. ιζ'. 28.) τοῦτο δὲ ὁπὸ λέγει ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, εἶναι καὶ τὸν Μητροφάνη ἐκεῖνο τὸ ἴδιον ὁπὸ εἶπεν ὁ ὀφθεὶς τῷ Μωϋσεῖ εἰς τὸ βάτον: ἤτοι αὐτὸς ὁ ἴδιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς κατ' Εὐνομίου „ ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. (Ἐξ. γ'. 14.) ἐπειδὴ τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τὸν Μητροφάνη, αἰνιγματωδῶς φανερόνοι τὸ πρὸ πάντων τῶν ὄντων, ἢ τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς: ἤτοι τὸ ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ὁ μὲν τὴν ἀρχὴν ἀφράσως, καὶ ἀπορρήτως ἐκλάμψαν ἀ- παύγασμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός: ταυτὸν εἰπεῖν, φανερόνοι τὸν Θεὸν λόγον.

Πρώ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος ἐριλωῶν τὸ, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος „ οὐκ ἀπὸ Μαρίας φησιν ἡ ἀρχὴ, οὐδὲ ἀπὸ τῶν „ δε τῷδε χρόνων· ἀλλὰ τί; ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν „ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος, τὴν ἐξ ἀϊδίου ὕπαρξιν, „ τὴν ἀπαθῆ γέννησιν, τὸ συμφυὲς τῷ Πατρὶ, τὸ μεγαλεῖον „ τῆς φύσεως, παῦτα ἐν τοῖς ὀλίγοις ῥήμασι συλλαβών, καὶ τὴν „ προαιώνιον τοῦ ἦν, ἀναγαγὼν εἰς τὴν ἀρχὴν: ὥσπερ ἀπεφράττων „ τὰ σόφισματα τῶν, ὅτι οὐκ ἦν, βλασφημούντων, καὶ πόρρωθεν τῶν „ τοιούτων σοφισμάτων παρεισδύσεις ὑποτεμνόμενος (κατ' Εὐνομίου λόγ. β'.)

Πρώτως μὲν ὢν λέγεται ὢν ὁ Θεὸς εἰς χρόνον ενεστῶτα, ἐπειδὴ ὅλον ἐν ἑαυτῷ „ συλλαβὼν „ ἔχει τὸ εἶναι, κ᾽ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον, κ᾽ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, οἱόντι πέλαγος „ οὐσίας ἄπειρον, κ᾽ ἀόριστον, (Λόγῳ εἰς τὸ Πάσχα) κ᾽ ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὁπῶ εἶναι τώρα ἐν τῷ ενεστῶτι, τοῦτο ἦτον πρὸ παντὸς τοῦ αἰώνος, κ᾽ τοῦτο θέλει εἶναι κ᾽ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, κ᾽ οὐδὲν ἔστε περασμένον, ἔστε μέλλον διείσκεται εἰς αὐτόν. διὰ τί κ᾽ τὸν αὐτὸν Θεολόγον Γρη- „ γόριον, τὸ ἦν, κ᾽ τὸ ἔσται, τὲ καθ᾽ ἡμᾶς χρόνε τμήματα, κ᾽ τῆς ῥοῦσῆς φύσεως. ὁ δὲ Θεὸς „ ἔστιν ὢν ἀεί. (1) κ᾽ δεύτερον λόγον δὲ, κ᾽ τὸ, ἦν, κ᾽ τὸ, ἔσται, αἱ Θεῖαι Γραφαὶ ἀνατιθέα- „ σιν εἰς τὸν Θεόν: καθὼς λέγει ὁ τοῦ Θεολόγων ἔξοχος Διονύσιος „ Διὰ τοῦτο πρὸς τοῦ λα- „ γίων ὁ ὄντως προών, κ᾽ πᾶσαν τοῦ ὄντων ὑπόνοιαν πολλαπλασιάζεται, κ᾽ τὸ ἦν ἐπ᾽ αὐτῷ „ κ᾽ τὸ ἔστι, κ᾽ τὸ ἔσται.... κυρίως ὑμνεῖται. (Κεφ. ε. περὶ Θείων ὀνομάτ.) πρέπει ὅμως νὰ προσίθεται εἰς αὐτὰ παντοτε τὸ ἀεί, κατὰ τὸν Νικήταν τὸν σχολιαστὴν Γρηγορίε τὲ Θεολόγε: οἷον, ὁ Θεὸς ἦν ἀεί, ἔστιν ἀεί, ἔσται ἀεί, μαρτυρεῖ δὲ τὸς δύω χρόνους τούτους ὅτι Θεὸς, καὶ ὁ „ Ἡσαΐας λέγων „ ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, κ᾽ εἰς τὰ ἐπερχόμενα ἐγὼ εἰμι. (Ἡσ. μά. 4.) ἤτοι ἐγὼ εἰμὶ κ᾽ εἰς τὸ ἀπερασμένον, ἐγὼ εἰμὶ κ᾽ εἰς τὸ μέλλον. διὰ τοῦτο κ᾽ ὁ Ἰωάννης τόσον ἐδῶ, ὅσον καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸ, ἦν, εἶπε. τοῦτο δὲ ὁπῶ λέγει ἐδῶ: ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ ἐκεῖνο ὁπῶ εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ „ ἐν ἀρχῇ ἦν. μὲ τὰ δύω δὲ ταῦτα φανερόνοι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τὲ Θεὲ δὲν ἔλαβον ἀρχὴν τὲ εἶναι ἐκ τῆς Θεοτόκε: καθὼς ἐβλασφήμει ὁ Κήρινθος, ἀλλὰ ἦτον ἀπ᾽ ἀρχῆς: ἦγουν ἄναρχος κ᾽ χρόνου, κ᾽ πρὸ παντὸς τοῦ αἰώνος. ἐπειδὴ κ᾽ τὸν μέγαν Βασίλειον „ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἡ κορυφὴ ἐ καταλαμβάνε- „ ται. ἀρχῆς τὸ ὑψώτερον ἐκ διείσκεται. (Ὁμιλί. εἰς τὸ, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος) διὰ τί αὖ ἡ ἀρχὴ εἶχεν ἄλλην ἀρχὴν, δὲν ἤθελεν ἦναι ἀρχή. ἀλλὰ ἤθελεν ἦναι ὑξ ἀρχῆς, κ᾽ μὲ τὴν ἀρχήν. διὰ τοῦτο λοιπὸν αὕτη ἀρχὴ λέγεται, διὰ τί ἄλλην ἀνωτέραν ἀρχὴν ἐκ ἔχει. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ συντόμως, τὸ, ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ τὸ, ἐν ἀρχῇ, δὲν φανερόνοι ἄλλο, παρὰ τὸ ἀεί: ἦγουν, ἀ ἦν ἀεί.

Ἀνατρέπει ἓν ὁ Θεολόγος, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, μὲ τὰς τρεῖς λέξεις ταύτας, τόσον τοὺς Ἰουδαίους, ὅσον καὶ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐκατηγόρουν τὸ μυστήριον τῆς σαρκὸς οἰκονομίας, πῶς ἦτον νεώτερον, δείχνει δὲ εἰς αὐτοὺς, ὅτι τὸ μυστήριον αὐτὸ, ὄχι μόνον εἶναι παλαιότερον τὲ νόμε, καὶ τῶν Προφητῶν, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ νοητοῦ, καὶ αἰσθητῶν κτισμάτων: τοῦ λόγου δηλαδὴ τῆς ὑποστάσεως τὲ Θεὲ λόγε, τῆς προσλαβέσης τὴν ἀνθρωπότητα. καὶ τῷ λόγῳ τῆς προγνώσεως, καὶ τὲ προορισμὲ, καθ᾽ ὅ,τι τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως προεγνώσθη, καὶ προωρίσθη πρὸ τῆς προγνώσεως καὶ Προορισμὲ παντὸς ὁμὲ τοῦ ὁρατοῦ, καὶ ἀοράτων ποιημά- των. καθὼς εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τὲ „ ἅτός ὑστιν ὁ Υἱός με ὁ ἀγαπητός. (β΄. Πέτρ. ά. 17.) διὰ τὶ δὲ ὁ Θεολόγος Ἰωάννης δὲν ἔγραψεν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τὸ ὄνομάτε, καθὼς γράφουσιν αὐτὸ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι εἰς τὰς ἐπιστολάς των; ἀποκρίνεται ὁ Μητροφάνης, ὅτι ἐπειδὴ μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις ἄρχισε τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ νοήματα ὁπῶ γράφει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περὶ τῆς ἀγάπης γράφει καὶ ἐν τῇ ἐ- πιστολῇ ταύτῃ, διὰ τοῦτο δὲν ἐχρειάσθη νὰ προσθέσῃ τὸ ὄνομάτε, καὶ νὰ φανερώσῃ, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης ἐπιστολῆς. ἀπὸ τὴν ὁμοίαν γὰρ ἀρχὴν, καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια νοή- ματα ὁπῶ μεταχειρίζεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καταλαμβάνει πάσε ἕνας, ὅτι ὁ Θεολόγος ἐκεῖνος Ἰωάννης ὁ συγγράψας τὰ Εὐαγγέλιον, αὐτὸς συνέγραψε καὶ τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν, κ᾽ ὐκ ἄλλος. (2)

1. „ Ο᾽

(1) Γλαφυρὰ εἶναι καὶ ἡ ἑρμηνεία ὁπῶ κάμνει εἰς τὸ ὄνομα τὲ Θεὲ τὸ, ὢν, ὁ σοφὸς Διδάσκαλος κύριος Εὐγένιος ἐν τῇ φιλοθέῳ Ἀδελεχίᾳ τε λέγων „ ὁ ὢν τὲ σύμπαντος. Κόσμε τὰ κτίσματα „ πάντα, ὅσα ὁρατὰ καὶ ὅσα ἀόρατα, εἶναι μὲν ὁπωσδὲν κ᾽ λέ- „ γονται ὄντα. ἀλλὰ δὲν εἶναι τὰ ὄντα. διότι δὲν εἶναι ἀφ᾽ ἑ- „ αυτῶν, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτὲ ὃς τις δὲν εἶναι μόνον ὢν, ἀλλ᾽ εἶναι ὁ „ ὢν. καθότι δὲν εἶναι ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἐκεῖνα, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ αὐτὲ πάντ. „ διὸ,τι ἐκεῖνα, δὲν εἶναι κατ᾽ ἰσίαν ὄντα τὸ εἶναι, ἀλλὰ μετέ- „ χουσι τὲ εἶναι, λαβόντα κατὰ μετουσίαν τὸ εἶναι. κ᾽ δὲν ἦσαν „ πρὸ τὲ λαβεῖν τὸ εἶναι· κ᾽ νὰ μεταπέσουν δύανται εἰς τὸ μὴ „ εἶναι. κ᾽ ὅπε ἀεὶ τὰ αὐτὰ φύσιν ἔχουσιν εἶναι, ἀλ᾽ ἄλοτε ἀλ- „ λα, καὶ ἄλοῖα ταῦτα εἶναι. μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ὢν. ὁ κυ- „ ρίως ὢν, κ᾽ ἰσωσδῶς ὢν. διὸ,τι ἐκεῖνος εἶναι τὸ εἶναι. διὸ,τι „ δὲν μετέχει τὲ εἶναι, ἀλ᾽ ἔχει τὸ εἶναι. διὸ,τι ἀφ᾽ ἑαυτὲ ἐ- „ ναι. διὸ,τι ἀπ᾽ αἰῶνος εἶναι, κ᾽ εἰς τὸν αἰῶνα ὁ αὐτὸς εἶναι. „ κ᾽ ὅ,τι ἦτον, αὐτὸ εἶναι. κ᾽ ὅ,τι μέλλει εἶναι, αὐτὸ εἶναι. ὐδὲ „ κυρίως μέλλει, ἀλ᾽ αὐτὸ εἶναι. ὐδ᾽ εἶναί τι, ὅπερ ὐκ ἦν. ὐδὲ „ ἦτόν τι, ὅπερ δὲν εἶναι: ὐδὲ μέλλει ὅλος εἶναί τι, τὸ ὁποῖον „ δὲν ἦτον, κ᾽ δὲν εἶναι. ὐδ᾽ ἦτον, ὐδ᾽ εἶναί τι, ὅπερ ὐδὲ εἰς τὸ „ καθ᾽ ἡμᾶς μέλλον, δύναται εἰπεῖν ὅτι δὲν εἶναι. μᾶλλον δὲ κυ- „ ρίως εἰπεῖν κ᾽ παναληθῶς. ὐδ᾽ ἦτον, ὐδὲ μέλλει νὰ ἦναι, ἀλλὰ μό- „ νον εἶναι ὅ,τι εἶναι, αὐτὸ τοῦτο τὸ εἶναι. ὁ ὢν. (τόμ. ά. σελ. 246.)

(2) Οἱ δὲ Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι Ἀπόστολοι: ὁ Ἰάκωβος, λέγω, καὶ Πέτρος, μὲ τὸ νὰ ἔγραψαν εἰς τὰς ἐν τῇ Διασπορᾷ δυσκολευομένας Ἰουδαίους, διὰ τοῦτο ἐχρειάσθησαν νὰ προ- σφωνήσουν εἰς αὐτὰς τὴν ἐπιστολήν, ἀκολούθως δὲ καὶ νὰ γρά- ψουν εἰς τὴν ἀρχὴν τὰ ὀνόματά των. ὁ δὲ Θεολόγος ὅτος Ἰωάννης, ἐπειδὴ δὲν γράφει εἰς ὡρισμένας Ἐκκλησίας, ἢ γενικῶς. ἀλλ᾽ ἁ- πλῶς,

1. „ Ο ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.

Τοῦτον, λέγει, τὸν Υἱὸν καὶ λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν ὄντα πάντοτε ἀχράνως, καὶ ἀϊδίως, ἡμεῖς οἱ αὐτοῦ Ἀπόστολοι ἠκούσαμεν. καὶ τίς ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ, ἢ ἤκουσαν οἱ Ἀπόστολοι; ἐλάλησεν ὁ νόμος, ἐλάλησαν καὶ οἱ Προφῆται, ὅτι μέλλει νὰ ἔλθῃ ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ μάλιστα ὁ Προφήτης Δαβίδ, ὁ ὁποῖος φανερὰ εἶπε περὶ αὐτοῦ „ τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώ„ θησαν. (Ψαλ. λβ'. 6.) λόγον γὰρ ἐδῶ δὲν σημαίνει τὸν προφορικὸν, τὸν ἀνυπόστατον, καὶ εἰς ἀέρα διαλυόμενον. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει σῶμα, καὶ γλῶτταν, καὶ χείλη, διὰ νὰ ἔχῃ καὶ τοιοῦτον προφορικὸν λόγον, καθὼς ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν. ἠδὲ σημαίνει τὸν ἐνυπόθετον, ἢ διανοητικὸν λόγον, ὁποῖον ἔχουσι καὶ οἱ Ἄγγελοι. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι Ἄγγελος, διὰ νὰ ἔχῃ καὶ τὰ τοῦ Ἀγγέλου φυσικὰ ἰδιώματα. ἀλλὰ σημαίνει τὸν συνυπόστατον, καὶ ὁμοούσιον λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸν δημιουργὸν, καὶ ποιητὴν τῶν οὐρανῶν. τοῦτον λοιπὸν τὸν περιεώσαντα τοὺς οὐρανοὺς συνυπόστατον τοῦ Θεοῦ λόγον, ἡμεῖς, λέγει, ἠκούσαμεν ἀπὸ τὸν νόμον, ἢ τοὺς Προφήτας, ὅτι ἔχει νὰ φορέσῃ σάρκα, καὶ νὰ γένῃ ἄνθρωπος, διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον. ἢ ἀκούσαντες, ἐπιθυμήσαμεν καὶ νὰ τὸν ἰδοῦμεν. ἐπειδὴ φυσικῷ τῷ τρόπῳ, περῶτεν ἀκόμη τινας μὲ φιλῶ ἀκολουθίαν διὰ ἕνα πρᾶγμα, καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοῦτο ἀκολουθεῖ, ἐπιθυμεῖ καὶ νὰ τὸ ἰδῇ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του, διὰ νὰ πληροφορηθῇ καλλίτερα τοῦτο περὶ αὐτοῦ ἐξ ἀκοῆς εἶδησιν ὁποῦ εἶχεν. οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ εἶναι τῶν ὠτίων πιστότεροι, κατὰ τοῦτο ἀληθῆ παροιμίαν.

Καὶ λοιπὸν ἐκεῖνο ὁποῦ ἐπιθυμήσαμεν νὰ ἰδοῦμεν, τὸ εἴδομεν καὶ ἐμπράκτως: ἤτοι ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι, ἠξιώθημεν νὰ ἰδοῦμεν μὲ τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς μας τὸν προαιώνιον λόγον τοῦ Πατρὸς, ὅταν ἀπὸ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη, καὶ ἐκήρυξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. „ Καὶ πῶς λέγει ὁ ἴδιος Ἰωάννης εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του „ Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε; (Ἰω. ά. 18.) ἀλλ' ἡ λύσις εἶναι πρόχειρος. διὰ τί ἐδῶ μὲν λέγει ὁ Ἰωάννης πῶς εἶδε τὸν Θεὸν λόγον μὲ τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς του, καθ' ὃ ἐγένετο ἄνθρωπος ὁρατὸς, καὶ ὄχι καθ' ὃ ἦτον Θεὸς ἀόρατος. καὶ δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ λέγει, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῇ τὸν Θεὸν λόγον γυμνὸν, καθ' ὃ Θεὸν ἀόρατον. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Χριστὸς εἶναι, εἷς μὲν κατὰ τοῦτο ὑπόστασιν, διπλοῦς δὲ κατὰ τὰς φύσεις: ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ, ὅτι ὁ αὐτὸς εἶναι ὁρατὸς, καὶ ἀόρατος, ψηλαφητὸς, καὶ ἀψηλάφητος, τὸ μὲν, κατὰ τοῦτο φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ δὲ, κατὰ τοῦτο φύσιν τῆς θεότητος. ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι ἔβλεπον καὶ αὐτὸν καθ' ὃ ἄνθρωπον ὁρατόν. ἀλλ' ὅμως δὲν ἔβλεπον αὐτὸν ὡς φιλὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἢ ὡς Θεὸν σεσαρκωμένον. ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπον εἰς αὐτὸν μόνας τὰς ἀνθρωπίνας ἐνεργείας, καὶ ἰδιώματα: ἀλλ' ἔβλεπον συγχρόνως, καὶ τὰς θείας ἐνεργείας, καὶ ἰδιώματα, ὅτε μάλιστα ἐτέλει τὰς θεοσημείας καὶ θαύματα.

„ Ο ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς „ ζωῆς.

Δι'ὧ φοβοῦς γράφει ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης τοῦτο διὰ τῆς ὀφθαλμῶν ὄρασιν, καὶ θεωρίαν. ἀνωτέρω γὰρ εἰπὼν „ ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, γράφει πάλιν καὶ ἐδῶ: ὃ ἐθεασάμεθα, ἴσως μὲν διὰ βεβαιότητα βεβαιοτέραν. συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅταν θέλωσι νὰ βεβαιώσωσι ἕνα πρᾶγμα, τὸ λέγουσι μίαν, καὶ δύο, καὶ τρεῖς φοράς. ἴσως δὲ λέγει τοῦτο ὁ Ἰωάννης, καὶ διὰ τί οἱ Ἀπόστολοι δὲν εἶδον μίαν μόνην φορὰν τὸν συναναθρωπήσαντα Θεὸν λόγον: ἀλλὰ δὶς, καὶ τρὶς, καὶ πολλάκις. ὁ δὲ Θεοφύλακτος συμφώνως τῷ Οἰκουμενίῳ λέγουσι, ὅτι τὸ, ἐθεασάμεθα ἐδῶ λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ, μετὰ θαυμασμοῦ, καὶ θάμβους εἴδομεν. Καὶ πρεπόντως. ἐπειδὴ πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ μὴ θαυμάζουσιν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔβλεπον τὸν ἀόρατον ὁρατὸν γενόμενον; τὸν Κτίστην σαρκωθέντα; τὸν Δεσπότην τῶν ἁπάντων εἰς δούλου μορφὴν, πῶς

ἦτον

πλῶς, καὶ καθολικῶς χάριν εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Κόσμου, καὶ εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς εἰς τὴν οἰκουμένην διαπορευομένους χριστιανούς: τοῦτο χάριν δὲν ἐχρειάσθη νὰ κάμῃ προσφώνησιν τῆς ἐπιστολῆς του ταύτης. καὶ ἀκολούθως ὅτε τὸ ὄνομά του ἐχρειάσθη νὰ προφέρῃ· ἀλλ' ἁπλῶς, καὶ ἀνωνύμως χάριν τὴν ἐπιστολήν. παρὸ τοῦτο εἰσὶν συνήθειαν ἔχει ὅτος νὰ μὴ φανερόνῃ τὸ ὄνομά του, διὰ μετριοφροσύνην, καὶ ἀφιλότιμον γνώμην, κατὰ τοὺς δόξαν τοῦ ἱερὸς Μηθοφάνους. καὶ ὅρα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς β'. αὐτοῦ ἐπιστολῆς, τῆς παρὸς τοῦ Ἐκλεκτῆς Κυρίας.

ἦτον δυνατὸν νὰ μὴ θαμβῶνται, βλέποντες τὸν ἀνθρωπήσαντα μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, νὰ ὁμματόνῃ τυφλός; νὰ καθαρίζῃ λεπρός; νὰ ἀνορθῇ παράλυτος; καὶ νὰ ἀνασαίνῃ νεκρός; „ προσθέττει δὲ ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅτι αἱ χεῖρές μας ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς.

Καὶ βλέπε τάξιν φυσικὴν, καὶ ἀκολουθίαν ὅπου μεταχειρίζεται ὁ ὑψιπέτης ἀετὸς τῆς θεολογίας. πρῶτον ἔβαλε τὴν ἀκοὴν, δεύτερον τὴν ὅρασιν, τρίτον τὴν ἁφὴν, καὶ τὴν τῶν χειρῶν ψηλάφησιν. ἔτω δὲ καὶ ὅλοι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι μεταχειριζόμεθα, καὶ πρῶτον μὲν, ὅπου θυμώμεν νὰ ἀκούσωμεν, δεύτερον δὲ, ὅπου θυμώμεν νὰ ἰδῶμεν τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ὅπου ἠκούσαμεν, καὶ τρίτον, ὅπου θυμώμεν καὶ νὰ ψηλαφήσωμεν μὲ τὰς χεῖράς μας ἐκεῖνο ὅπου βλέπομεν. διατί ἡ ἀκοὴ, ὀλίγον πληροφορεῖ, ἡ ὅρασις περισσότερον πληροφορεῖ, ἡ δὲ ἁφὴ καὶ ψηλάφησις τῶν χειρῶν, αὐτὴ συντελέσατε πληροφορεῖ τὸν ψυχικὸν, καὶ δὲν ἀφίνει εἰς τὸ ἑξῆς καμμίαν ἀμφιβολίαν καὶ δισταγμὸν εἰς αὐτὸν, περὶ τοῦ ψηλαφωμένου πράγματος. ἐψηλάφησαν λοιπὸν αἱ χεῖρες τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων, τὸν ἀνθρωπήσαντα Κύριον. ἐπειδὴ γὰρ τρεῖς ἥμισυ χρόνους ἐσυναναστρέφοντο, καὶ συνέτρωγον, καὶ συνέπινον μὲ τὸν Δεσπότην Χριστόν. καὶ ἀκόλουθον, καὶ πιθανὸν εἶναι, ὅτι νὰ ἤγγισαν, καὶ νὰ ἔπιασαν μὲ τὰς χεῖράς των τὸ θεοϋπόστατον ἐκεῖνο καὶ ἀπήρατον σῶμά του, μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ὁ ἠγαπημένος ἦτος τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννης. οὗτος γὰρ ἀνέπεσεν ἐπάνω εἰς τὸ στῆθος τοῦ γλυκυτάτου Διδασκάλου Ἰησοῦ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ δείπνου: ὡς αὐτὸς μόνος τὸ γράφει ὁ ἴδιος· διατί αὐ οἱ ἄλλοι ὄχλοι τόσον ἤγγιζαν τὸ θεοπρεπὲς σῶμα τοῦ Κυρίου, ὥστε ὅπου καὶ συνέθλιβον αὐτὸ ἐκ τοῦ πολλοῦ ἐγγίσματος: καθὼς γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος, διηγούμενος τὴν ἱστορίαν τῆς Αἱμορροούσης. (Μάρ. ε. 31.) πῶς ἦτον δυνατὸν οἱ Ἀπόστολοι νὰ μὴ ἐγγίσουν αὐτὸ, καὶ νὰ πιάσουν μὲ τὰς χεῖράς των;

Καὶ μόνον πρὸ τῆς ἀναστάσεως εἶναι ἀκόλουθον νὰ ἔπιασαν μὲ τὰς χεῖράς των οἱ Ἀπόστολοι τὸ Κυριακὸν σῶμα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. γράφει γὰρ ὁ ἱερὸς Λουκᾶς, ὅτι ὁ Κύριος εἶπεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους ὅλους μετὰ τὴν ἀνάστασιν νὰ τὸν ψηλαφήσουν, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν Θωμᾶν. „ ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα, καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε „ ἔχοντα. (Λουκ. κδ'. 39.) ἴσως δὲ καὶ τὴν ψηλάφησιν ὅπου ὁ Θωμᾶς ἐποίησε τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, καὶ τὸ τοῦ σωματοσόλου ἴδιον ἔργον, κοινὸν ποιεῖ καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων. τὸν λόγον λοιπὸν τῆς ζωῆς: ἤτοι τὸν ζῶντα, καὶ ὑσιώδη ἔχοντα τὸν ζωὴν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐψηλάφησαν, λέγει, αἱ χεῖρές μας: ὄχι καθ' ὃ Θεὸν γυμνὸν, ἀλλὰ καθ' ὃ Θεὸν ἀνθρωπήσαντα, καὶ τὴν παχυλὴν καὶ ψηλαφητὴν σάρκα τῶν ἀνθρώπων φορέσαντα. ὅθεν λέγει καὶ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ θεολόγος ἐδῶ, ὅτι περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς ἐψηλάφησαν, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ ψηλάφησις αὕτη σημαίνει τὴν κένωσιν τοῦ Θεοῦ λόγου, καὶ τὴν φιλάνθρωπον αὐτοῦ ἀνθρώπησιν. ταύτην γὰρ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἑώρακαν μὲ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐθεάσαντο, καὶ ἐψηλάφησαν μὲ τὰς χεῖράς των. καὶ ἐκεῖ τὸν λόγον αὐτὸν γυμνόν. ἔτος γὰρ, ὄχι μόνον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ μὲ τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλ' οὐδὲ νὰ νοηθῇ μὲ τοὺς ψυχικοὺς λογισμούς. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα θέλει νὰ δείξῃ ὁ Ἰωάννης εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὅπου μέλλουν νὰ ἀναγνώσουν τὴν Ἐπιστολήν του, ὅτι δὲν γράφει λόγια μάταια, καὶ ψεύδη, ῥυπάματα τῆς κοιλίας του, καὶ ἀναπλάσματα τῆς φαντασίας του: καθὼς γράφουν οἱ ψευδαπόστολοι, διὰ νὰ πλανήσουν τοὺς ἀκούοντας, ὄχι: ἀλλὰ γράφει πράγματα βέβαια, πράγματα ἀληθῆ, καὶ πράγματα ὁπου ἔγιναν ὑπὸ αὐτὸν ἀκουστὰ διὰ τῶν ὤτων, ὁρατὰ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ψηλαφητὰ διὰ τῶν χειρῶν.

2. „ Καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη. καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀ-
„ παγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν
„ Πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν.

Ἐπειδὴ εἶπεν ὁ θεολόγος ὑψηλότερον λόγον ζωῆς, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐδῶ λέγει, ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη ἡ ὑπόστατος ἐφανερώθη. πῶς δὲ ἐφανερώθη; διὰ μέσου σαρκὸς ἐμψυχωμένης ψυχῇ λογικῇ, καὶ νοερᾷ. ὁ γὰρ ἀόρατος, καὶ ζωαρχικὸς λόγος τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπήσας, ἔγινεν ὁρατὸς, καὶ ὁ ἀφανὴς καθ' ὃ Θεὸς, ἔγινε φανερὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος. ἔτω δὲ καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε „ Θεὸς „ ἐφανερώθη ἐν σαρκί. (α. Τιμοθ. γ'. 16.) αὕτη λοιπὸν ἡ ὑπόστατος ζωὴ, ἦτον ἀπ' ἀρχῆς, καὶ πάντοτε μὲ τὸν Πατέρα, ὕστερον δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, προσλαβοῦσα τὴν ἀνθρωπότητα, ἐφανερώθη εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι εἴδαμεν αὐτὴν μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μας· καὶ διὰ τοῦτο μαρτυροῦμεν, καὶ κηρύττομεν καὶ εἰς ἐσᾶς τοὺς χριστιανοὺς, αὐτὴν τὴν αἰώνιον ζωὴν ὅπου εἴδαμεν. βλέπε δὲ, λέγει ὁ Μητροφάνης, συμφωνίαν, καὶ ταυτότητα λέξεων ὅπου ἔ-

χει

χει ἡ παρῦσα ἐπιστολὴ τῦ Ἰωάνου, μὲ τὸ θεῖον αὐτῦ καὶ σεπτὸν Εὐαγγέλιον. διὰ τί, καθὼς ἐκεῖ λέγει „ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, ἔτζι καὶ ἐδῶ λέγει ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς. καθὼς ἐκεῖ λέ„ γει „ καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν: ἤτοι μετὰ τοῦ Θεοῦ: ἔτζι καὶ ἐδῶ λέγει „ ἥτις ἦν „ πρὸς τὸν Πατέρα: ἤτοι μὲ τὸ Πατρός. καθὼς ἐκεῖ λέγει „ ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν: ἔτζι ἐδῶ λέ„ γει „ περὶ τῦ λόγυ τῆς ζωῆς. καὶ καθὼς ἐκεῖ λέγει „ ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν: ἔτζι καὶ „ ἐδῶ λέγει „ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστιν. ἤθελε δὲ ἀπορήσητινας: πῶς τὸ κήρυγμα τῆς φανερωθείσης ζωῆς εἶναι ζωὴ αἰώνιος, καὶ ἀποκεινόμεθα, ὅτι ναί. τὸ νὰ πιστεύσιν οἱ ἀκούοντες εἰς τὸ κήρυγμα τῆς ἐνυποστάτυ ζωῆς, καὶ νὰ γνωρίσιν αὐτὴν ὡς Θεὸν ἀληθινόν, τῦτο ἀληθῶς εἶναι ζωὴ αἰώνιος. καθὼς αὐτὸς μόνος τὸ ἐμαρτύρησεν ὁ ζωαρχικώτατος λόγος, ταῦτα πρὸς τὸν Θεαρχικόντα Πατέρα λέγων „ αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί„ σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησῦν Χριστόν. (Ἰω. ιζ'. 3.)

Σημειῶμαι δὲ, ὅτι ἡ θεία, καὶ αἰώνιος ζωὴ ὁπῦ ὁ ἐνυπόστατος λόγος χαρίζει εἰς ἐκείνυς ὁπῦ τὸν πιστεύυν, καὶ φυλάττυν τὰς ἐντολάς τυ, εἶναι ὁ διὰ τῦ ἁγίυ Πνεύματος διδόμενος φωτισμὸς εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν· καθὼς γὰρ τὸ φῶς τῦ ἡλίυ εἶναι ὁπῦ δίδει ζωὴν εἰς ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα, καὶ διὰ τῆς λάμψεως, καὶ θέρμης τῆς θερμότητός τυ: τοιυτοτρόπως καὶ τὸ φῶς τῦ ἐνυποστάτυ λόγυ τὸ τὰς καθαρὰς καρδίας φωτίζον, αὐτὸ εἶναι ὁπῦ διώκει ἀπὸ αὐτὰς τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας, καὶ προξενεῖ τὴν ζωὴν τὴν ἀληθῆ, καὶ ἀπαθῆ, καὶ πνευματικήν. ἡ γὰρ τῦ σώματος ζωὴ, εἶναι ζωὴ ψεύδης καὶ ἐμπαθής. καὶ διὰ τῦτο, οὐδὲ ζωὴ εἶναι ἀξία νὰ ὀνομάζεται. διὰ τῦτο ὁ μέγας Παῦλος, ζῶν τὴν πνευματικὴν ταύτην ζωὴν, δὲν ἔζη πλέον τὴν σωματικὴν καὶ ἐμπαθῆ. ὅθεν καὶ ἔλεγε „ ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. (Γαλ. β'. 20.) τῦτο δὲ τὸ νόημα μυστικῶς φανερόνει τῷ ῥητὸν ἐκεῖνο ὁπῦ λέγει ὁ ἴδιος ἔπος Ἰωάννης ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. „ ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. (Ἰωαν. ά. 4.) ὡσὰν νὰ λέγῃ, ὅτι ἡ ζωὴ ὁπῦ δίδει ὁ ζωαρχικὸς λόγος τῦ Θεῦ, εἶναι τὸ φῶς: ἤτοι ὁ φωτισμὸς ὁπῦ χαρίζει μυστικῶς μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. καὶ ὡσὰν νὰ εἰπῇ τινας αὐτισρέφας τὸ ῥητὸν „ καὶ τὸ φῶς, ἦν ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. σὺν δὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι νὰ εἰπῇ τινὰς, ζωὴν, καὶ τὸ νὰ εἰπῇ, φῶς.

3. „ Ὃ ἑωράκαμεν, καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν. ἵνα καὶ „ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν.

Ἐδῶ ὑποδίδονται, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ **Οἰκουμήνιον**, τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα. εἰπὼν γὰρ ὁ Θεολόγος, ὅτι καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, τὴν ὁποίαν καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν: δηλαδὴ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν: τώρα συμπεραίνει, καὶ λέγει. λοιπὸν τῦτον τὸν ζωαρχικὸν λόγον, ὃς ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ὃν ἑωράκαμεν, καὶ ἀκηκόαμεν ἡμεῖς οἱ Ἀποστόλοι τυ, τῦτον, λέγω, κηρύττομεν καὶ εἰς ἐσᾶς ἀδελφοί μας χεισιανοί. διὰ τί; ἵνα καὶ ἐσεῖς, ὁπῦ μήτε εἴδετε, μήτε ἐψηλαφήσατε τὸν ἐνανθρωπήσαντα Υἱὸν τῦ Θεῦ, βαπτισθῆτε δὲ εἰς αὐτὸν, γένητε κοινωνοὶ, καὶ συμμέτοχοι τῆς αἰωνίυ ζωῆς, μαζὶ μὲ ἡμᾶς τὺς Ἀποστόλυς ὁπῦ εἴδομεν, καὶ ἐψηλαφήσαμεν αὐτόν. λέγει δὲ πολλαῖς φοραῖς ὁ Θεολόγος, ὅτι εἶδον τὸν ἐνανθρωπήσαντα λόγον, διὰ πληροφορίαν καὶ βεβαιότητα σφοδροτέραν τῶν ἀναγινωσκόντων Χριστιανῶν, ὡς προείπομεν. καὶ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τῇ ἀληθείᾳ, πολλάκις καὶ μυριάκις εἶδον αὐτὸν, μετ' αὐτῦ συναναστρεφόμενοι.

Ἀνώμαλα δὲ καὶ ἀσαφῆ ἔγραψε τὰ ἀνωτέρω λόγια ὁ Ἰωάννης, καὶ ὄχι κατὰ τὴν τάξιν ὁπῦ τὰ ἐγράψαμεν ἡμεῖς, διὰ τέσσαρα αἴτια, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ **Οἰκουμήνιον**. πρῶτον μὲν, διὰ τὴν συντομίαν. δεύτερον δὲ, διὰ νὰ ἀτιμάσῃ τὴν Ἑλλήνων τὴν διάλεκτον, καὶ ῥητορείαν, καὶ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν κέκτηται ἡ σωτηρία εἰς τὰ τεχνικὰ λόγια, ἀλλὰ εἰς τὰ ἔργα. τρίτον, διὰ νὰ κάμῃ καὶ ἡμᾶς τὺς ἀναγινώσκοντας πλέον προσεκτικὺς, καὶ φιλέργυς, καὶ ὀπιμελεῖς: ὥστε, νὰ μὴν ἀμελῶμεν, ἐπειδὴ καὶ διείσκομεν ὅλα τὰ λόγια εὔλιπτα, καὶ σαφῆ. ἀλλὰ νὰ κοπιάζωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ νὰ ἐρευνῶμεν νὰ διείσκωμεν τὰ τῶν νοήματα: καὶ ἔτζι διὰ τὸν κόπον ὁπῦ ἐποιήσαμεν, νὰ φυλάττωμεν ὀπιμελῶς καὶ μὴ πόθεν ἐκεῖνο τὸ νόημα ὁπῦ εὕρομεν: καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. ἔτος γὰρ ἑρμηνεύων, διὰ τί μυστικῶς ἡ Γραφὴ ἐφανέρωσε τὸν ἐνυπόστατον λόγον τῦ Θεῦ, εἰσάγων τὸν Θεὸν διαλεγόμενον, καὶ προσάσσοντα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς γενέσεως; λέγει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν τῦτο ποιεῖ: ὅτι δηλαδὴ „ ὑ βασκαίνυσα ἡμῖν τῆς „ γνώσεως, ἀλλ' ἐκκαίυσα ἡμᾶς πρὸς τὸν πόθον, δι' ὧν ἴχνηλατοῦμεν, καὶ ἐμφάσεις ὑποβάλλει τῶ „ ἀπορρήτῳ (ἤτοι τῦ Υἱῦ καὶ λόγυ τῦ Θεῦ) τὸ γὰρ πόνῳ κτηθὲν, θᾶττον ἀσπάζεται, καὶ

„ φιλοπόνως διεφυλάχθη. ὧν μέντοι πρόχειρος ὁ ποιεισμὸς, τούτων ἡ κτῆσις δυκαταφρόνητος. (Ὁμίλ. γ'. εἰς τὸν ἑξαήμερον) εἶπε δὲ καὶ ὁ Κελτικὸς Φώτιος „ ὅπερ πόνος οὐκ ἐμαιδύσατο, ὑ„ δὲ πόθος ἠγκαλίσατο. δυκαταφρόνητον δῆτα, εἴτε θεωρίας, εἴτε πράξεως ὅζι τὸ πρόβλημα, τὸ „ ῥαδίως εἰς κτῆσιν ἀπεργινόμενον.

Τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον λέγει ἀσαφῶς ταῦτα ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ νὰ κρύπτῃ μὲ τὸν ἀσάφειαν τὰ τῆς Θεολογίας δόγματα, καὶ νὰ κάμνῃ αὐτὰ ἄδηλα εἰς τὰς ἀκοὰς, καὶ τὸν ἀκάθαρτον νοῦν τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν ἀπίστων. ἐπειδὴ δὲν εἶναι φρονίμου ἀνδρὸς ἴδιον, νὰ ῥίπτῃ τὰ ἅγια εἰς τοὺς σκύλους, καὶ τὰ μαργαριτάρια ἔμπροσθεν εἰς τοὺς χοίρους, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. ἀλλὰ τί αἴτιος, καὶ μ' ὅλον ὁπού εἶπεν ὁ ὕψηλὸς ἔτος Θεολόγος ἀσαφῆ τὰ λόγια τῆς Θεολογίας τοῦ Υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ Θεοῦ, τόσον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, πάλιν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐσφετέρισαν αὐτὰ, καὶ κατὰ τοῦ πλαύτου αὐτοῦ τὰ ἐ„ ξήγησαν. (καθὼς ὁ Ἕλλην καὶ Πλατωνικὸς Πρόκλος τὸ, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος „ ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος, ἔτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. αὐτολεξεὶ τὰ ἔ„ κλεψε, καὶ τὰ ἔγραψεν εἰς τὰ συγγράμματά του ὡς ἐδικά του, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος.) (1) πόσῳ μᾶλλον ἤθελαν κλέψειν αὐτὰ οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ Πλατωνικοὶ, αἴτιος τὰ ἔλεγχε εὔλιπτα, καὶ σαφῆ; διατί δὲ ἐδῶ ὁ Θεολόγος, πρῶτον ἔβαλε τὸ, ἐφανέρωσε, καὶ ἔπειτα ἔβαλε τὸ ἀκηκόαμεν, ἀλλάξας τὴν τάξιν ὁπού ἐμεταχειρίσθη αἰωτέρω; ἐγὼ νομίζω, διατὶ ἐδῶ ἀκολουθεῖ ἐννοεῖ, ὄχι τὰ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ τοῖς Προφήταις γραφόντα περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀκουσθέντα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. ἀλλὰ ἀκολουθεῖ λέγει, τὰ λόγια ἐκεῖνα ὁπού ἤκουσαν οἱ Ἀπόστολοι ἀμέσως ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ὑπὸ τῶν Προφητῶν κηρυχθέντος Χριστοῦ. καὶ διὰ τοῦτο ὕστερον ἔβαλεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ὅρασιν. διατὶ πρῶτον βλέπει τινὰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἔπειτα ἀκούει αὐτὸν νὰ λαλῇ. καὶ ὅτι τοῦτο τὸ νόημα εἶναι ἀληθὲς, δείχνει καὶ τὸ ἑξῆς ὁπού λέγει ὁ Ἰωάννης „ Καὶ αὕτη ἔστιν ἡ ἀπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ.

„ Καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ „ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀράπτει τοὺς χριστιανοὺς ὁ ἠγαπημένος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, εἰς ἔρωτα καὶ ἀγάπην, τοὺ νὰ ἤμεν καὶ αὐτοὶ κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι τῶν Ἀποστόλων. λέγει δὲ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ὁπού εἴδομεν τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν λόγον καὶ ὁπηδύσαμεν εἰς αὐτὸν, ἠξιώθημεν νὰ γένωμεν διὰ τῆς πίστεως κοινωνοὶ τῶν μεγάλων καὶ ὑπερφυῶν χαρισμάτων τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ μάλιστα τοὺ νὰ ἤμεθα καὶ χάριν Υἱοὶ τοῦ οὐρανίου Πατρὸς, διὰ μέσου τοῦ καὶ φύσιν ἀγαπητοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. „ δι' αὐτοῦ γὰρ λέγει ὁ Παῦλος, ἔχομεν τὴν προσα„ γωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα. (Ἐφ. β'. 18.) ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης, ἔτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἐγίναμεν κοινωνοὶ τοῦ θελήματος, καὶ τῆς δόξης, τόσον τοῦ Πατρὸς, ὅσον καὶ τοῦ Υἱοῦ, εἶα γὰρ εἶναι τὸ τούτων θέλημα, καὶ ἡ δόξα. ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὁπού θέλει ὁ Πατὴρ, τοῦτο θέλει καὶ ὁ Υἱὸς διὰ τὴν συμφυΐαν, καὶ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας. λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς θέλουσι πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι τοῦτο τὸ ἴδιον θέλομεν, καὶ ἀγαπῶμεν, τὸ νὰ σωθῆτε ἐσεῖς ἀδελφοὶ, καὶ νὰ ἔλθετε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως διὰ ταύτης θέλετε ἀξιωθῆτε νὰ ἦτε μαζὶ μὲ ἡμᾶς, κοινωνοὶ τῆς ἀκηράτου δόξης, καὶ θείας ἀγαλλιάσεως. ὅτι δὲ κοινωνίαν σημαίνει ἐδῶ ὁ Ἰωάννης σημαίνει τὴν ἕνωσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ τῶν ἀνθρώπων, συμμαρτυρεῖ καὶ ὁ μέγας Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, ὅπου γράφων „ εἰσκεκλήσθω δὲ μάρτυς ἡμῖν ἐπὶ τούτοις ὁ σοφώτατος Ἰωάννης, λέγων· καὶ ἡ κοινωνία „ δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. πῶς οὖν ἄρα φασὶν; ἢ κατὰ „ τίνα διϊσχυρίζονται χρῶνται τρόπον τὴν κοινωνίαν ἡμᾶς μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐ„ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; εἰ μὴ ἄρα τὴν θείαν ὥσπερ τὴν ἑαυτῶν ἀναμιγνύοντες τῇ θείᾳ φύσει: ἅπερ „ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, οὐ ἑαυτοῖς (ἴσως οὐ αὐτοῖς) εἶναι νοήμεθα, καὶ οὐχὶ μᾶλλον τῆς „ κοι-

(1) Τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀναφέρει ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτου Διονύσιον σχολίας του, λέγων „ Καὶ ὅτι συνήθεις αὐτοῖς (τοῖς Ἕλλησι) τὰ „ ἡμέτερα σφετερίζεσθαι, διδάσκει ὁ θεῖος Βασίλειος εἰς τὸ, ἐν „ ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, ἐπ' αὐτῆς ταύτης λέξεως φάσκοντες λέγειν, ταῦτα „ οἶδα πολλοὺς τῶν ἔξω τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας μεγάλα φρονοῦντας „ ἐπὶ σοφίᾳ κοσμικῇ, καὶ θαυμάσαντας, καὶ τοῖς ἑαυτῶν συγ„ γράμμασιν ἐγκαταλέξαι τολμήσαντας· κλέπτης γὰρ ὁ Διά„ βολος, καὶ τὰ ἡμέτερα ἐκφερεμυθῶν πρὸς τὸς ἑαυτοῦ ὑποφή„ πους.

„ κοινωνίας ὁ λόγος εἰς τὸ τῶν θελημάτων ὁμοιότητα βλέπει, πῶς ἂν ἔχοιμεν αὐτῷ (τῷ „ υἱσίκῳ) μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ, καίτοι κατ' ἐκείνους ἐκ ὄντων (ἡμῶν) ὁμοουσίων; (Βιβλ. Θ'. εἰς τὸν Ἰωάν. τόμ. δ'.)

4. „ Καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν (1) ᾖ πεπλη-
„ ρωμένη.

Ὦ τοῦ θαύματος! ὁ ἀγαπημένος ἅπας μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ πάντας τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους, τόσῳ ἀγάπῃ εἶχε πρὸς τὸν γλυκύτατόν τε Διδάσκαλον, καὶ τοσοῦτον ἦτον φροσκολλημένος μὲ τὸν ἐρωμένον Ἰησοῦν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὅπου δὲν ἤθελε νὰ γράφῃ ἐδικά του λόγια, ἀλλὰ ἐσεμνύνετο νὰ λέγῃ ἐκεῖνα τὰ ἴδια ὅπου γλυκερώτατα, καὶ ἀγαπητικώτατα ἐλάλησε τὸ νεκταρῶδες καὶ φροσκυνητὸν σόμα τοῦ Θεαρχικωτάτου λόγου, καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην ὅπου παρέδιδεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὸ μυσηριώδητε Διαθήκην. καθὼς γὰρ ἐκεῖνος ἔλεγε „ ταῦτα λελάληκα „ ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. (Ἰω. ιέ. 11.) Καὶ πάλιν „ ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑ- „ μῶν ᾖ πεπληρωμένη. (Ἰω. ιϛ'. 24.) ἔτζι καὶ ὁ τῆς χάριτος ἔτοιμος ἀδελφότατος, καὶ ὀπισθιόφιλος τε λέγει εἰς τοὺς χριστιανούς. ὅτι αὐτὰ σᾶς γράφω ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, διὰ νὰ ἦναι ἡ χαρά σας τελεία, καὶ γεμάτη, χωρὶς νὰ χρειάζεται καμμίαν προσθήκην, ἢ αὔξησιν. ἐπειδὴ ἀναγινώσκετε καὶ μανθάνετε ἐκ τῆς ὀπισθινῆς μου ταύτης, ὅτι θέλετε ἔχετε κοινωνίαν, καὶ μερίδα μὲ ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ δόξῃ, καὶ μακαριότητι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὁ δὲ Θεοφύλακτος, καὶ ὁ Μητροφάνης ἀναγινώσκουσι τὸ ὑμῶν, εἰς πρῶτον πρόσωπον: ἡμῶν. δίδοται δὲ τὸ νόημα καὶ ἐὰν ἔτζι γραφῇ. λέγει γὰρ μὲ τοῦτο ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος: ὅτι καθὼς ἐκεῖνοι ὅπου κοπίασαν καὶ σπεῖραν σπόρα χωράφι, τότε χαίρουν καὶ ἀγάλλονται, ὅταν θερίζουν καὶ σωάγουν τὸν καρπόν: τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, οἱ κοπιάσαντες καὶ κηρύξαντες εἰς ἐσᾶς τοὺς χριστιανοὺς τὸ Εὐαγγέλιον, χαίρομεν καὶ ἀγαλλόμεθα, ὅταν βλέπωμεν πῶς οἱ κόποιμας ἔκαμαν καρπόν, καὶ ἐσεῖς οἱ παρ' ἡμῶν κατηχηθέντες, καὶ ὁπισραφέντες εἰς τὸν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἔχετε νὰ χαίρητε κοινωνοὶ μὲ ἡμᾶς τῆς οὐρανίου δόξης, καὶ μακαριότητος. ἐπειδὴ γὰρ τότε ἀκόμη δὲν εἶχον φθάσην αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅλοι δὲν εἶχον καλεσθῆν εἰς τὸν μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν: διὰ τοῦτο ἀτελὴς ἦτον ἡ χαρὰ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων. ἔβλεπον γὰρ ἀκόμη πολλοὺς ἀπίστους, καὶ διὰ τοῦτο ἐθρήνουν, καὶ ἔκλαιον, διὰ τὴν αὐτῶν ἀπώλειαν. βλέποντες ὅμως ὅπου ὀλίγον ὀλίγον πολλοὶ ἐφωτίζοντο ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν φῶς τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου Χριστοῦ, ἀκολούθως ἐλάμβανον τελείαν καὶ πεπληρωμένην τὴν χαρὰν εἰς τὰς ψυχάς τους, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. τόσον ἦτον γεμάτος ἀπὸ κάθε φιλανθρωπίαν, καὶ πρὸς τοὺς ἀπίστους πρόνοιαν, ὁ χορὸς τῶν μακαρίων, καὶ πανσόφιμων Ἀποστόλων! διὰ τί ὅσον αὐτοὶ ἐγίνοντο πλησιέστεροι καὶ οἰκειότεροι εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς καλῆς Χριστιανικῆς καθαρᾶς πολιτείας: τόσον θερμότερον ἐμέθεξαν καὶ ἀπὸ τὰ θεοπρεπῆ ἰδιώματα, καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Θεοῦ.

5. „ Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπαγγελία. (2) ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ
„ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν. ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ
„ οὐκ ἔστιν οὐδεμία.

Ἐπειδὴ ὀλίγον ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Θεολόγος ὅτι „ ὃ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, τώρα εὐθὺς ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον, καὶ σαφηνίζει, ποία εἶναι ἡ ἀπαγγελία: ἤγουν ὁ λόγος ὅπου ἤκουσεν ἀπὸ τὸ ἴδιον σόμα τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ λέγει ὅτι εἶναι αὐτή: ἤγουν πῶς ὁ Θεὸς εἶναι φῶς, καὶ κἀνένα σκότος δὲν διείσκεται εἰς αὐτόν. αὐτὸς γὰρ ὁ Θεαρχικώτατος, καὶ ἐνυπόστατος λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς δικαιοσύνης νοητὸς ἥλιος, μὲ τὸ γλυκύτατον σόματα εἶπε ταῦτα τὰ λόγια „ ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου. ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, „ ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. (Ἰω. η'. 12.) Καὶ πάλιν. „ ἐγὼ φῶς εἰς τὸν Κόσμον ἐλήλυθα. (Ἰω. ιβ'. 46.) φῶς λοιπὸν εἶναι ὁ Θεὸς, καὶ φῶς ἀληθινὸν, μὲ τὸ λαμπρότατα τοῦ ὁποίου συγ-

(1) Ἐν ἄλλοις ἡμῶν.

(2) Ἐν ἄλλοις: ἡ ἐπαγγελία, καὶ ἐν ἄλλοις: ἡ ἀγγελία.

συγκεκινόμενος ὁ ἥλιος, καὶ ὅλα τὰ κτιστὰ φῶτα, διείσκονται φῶτα ψυδῆ. φῶς εἶναι ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον. διὰ τί γεμόζει ὑπὸ κάθε νοητὸν φῶς, κάθε ὑπερκοσμίον νοῦν, καὶ διὰ τί διώκει κάθε ἀγνωσίαν, καὶ πλανίαν ὑπὸ τὰς ψυχὰς ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας λάμπει τὰς ἀκτῖνάς του, καὶ μεταδίδει εἰς αὐτὰς φῶς ἱερὸν, (κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομάτων) φῶς εἶναι ὁ Θεὸς νοερὸν, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον, διὰ τί κινεῖ τὰς ὀφθαλμὰς τῆς ψυχῆς, εἰς τὸ νὰ τὸ θεωρήσουν. καὶ διὰ τί ὑποστρέφει τὰ ὀμμάτια τῆ νοὸς ὑπὸ τὰ ὅλα τὰ ὑλικὰ, καὶ τραβίζει τὴν ὄρεξιν, καὶ ἐπιθυμίαν τῶ ἀνθρώπου, εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾷ μόνον τὸν Θεὸν μὲ σῶα ἐρωτικὸν πάθος. γλυκὺ γὰρ πρᾶγμα εἶναι νὰ βλέπῃ τινὰς τὸ φῶς, καὶ τὸν ἥλιον, ὡς λέγει ὁ Ἐκκλησιαστὴς „ γλυκὺ τὸ φῶς, καὶ ἀγαθὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ βλέπειν σὺν τὸν ἥλιον. (Ἐκκλ. ιά. 7.)

Καὶ αὖ τὸ νὰ βλέπῃ τινὰ τὸ αἰσθητὸν τοῦτο φῶς, καὶ τὸν ἥλιον ἦναι γλυκὺ, πόσον ἆραγε γλυκύτερον, ἢ πόσον τερπνότερον θέαμα εἶναι εἰς τὰς ὀφθαλμὰς τῆς ψυχῆς, τὸ νὰ ἀξιωθοῦν νὰ βλέπουν τὸ ὑράνιον, καὶ ἄκτιστον, καὶ μακάριον φῶς τῆς Θεότητος; καὶ τὸν νοητὸν, καὶ ὑπέρφωτον ἥλιον τῆς δικαιοσύνης; σκοτία δὲ κάμμια εἰς τὸ ὑπερούσιον φῶς τὸν Θεὸν δὲν διείσκεται: ἤγουν κάμμια ἄγνοια, ἢ ἁμαρτία, ἄπαγε! ἐπειδὴ ἡ μὲν ἄγνοια ἀκολουθεῖ εἰς τὸν παχεῖαν ὕλίαν τῶ σώματος, ἥτις σκεπάζει τὸν ψυχικὸν ὡσὰν σῶα ἀποκάτασμα, καὶ δὲν ἀφίνει νὰ ἔλθουν εἰς αὐτὸν αἱ ἀκτῖνες τῶ θείου φωτὸς καὶ τῆς γνώσεως. ἡ δὲ ἁμαρτία ἀκολουθεῖ εἰς τὸν κακοσυνεχῆ προαίρεσιν τῶ ἀνθρώπου. ὁ Θεὸς λοιπὸν, ὄχι μόνον δὲν ἔχει κάμμιαν ἄγνοιαν, ἀλλὰ καὶ πάσης γνώσεως εἶναι δοτὴρ, καὶ χορηγός. διὰ τοῦτο εἶπε πάλιν τὸ πετεινὸν τῶ ὑρανοῦ, ὁ ἀνωτέρω Διονύσιος. ὅτι καθὼς ἡ ἄγνοια διαιρεῖ καὶ χωρίζει εἰς πολλὰς πλανίας τοὺς ἀνθρώπους: ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ παρουσία τῶ νοητῶ φωτὸς σύνοικει καὶ σωάγει εἰς σὲ, ἐκείνους ὁποῦ φωτίζει, καὶ τούτους τελειοῖ, καὶ τοὺς ὑπερφέρει ὑπὸ τὰς πολλὰς προλήψεις καὶ ψυδοδοξίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φαντασίας, εἰς μίαν ἀληθῆ, καὶ καθαρὰν, καὶ μονοειδῆ γνῶσιν, καὶ γεμόζει αὐτοὺς ὑπὸ σῶα σωτικὸν φῶς. διατί καὶ ὁ αἰσθητὸς ἥλιος, διὰ τοῦτο λέγεται ἥλιος, διὰ τὶ ἀολλῆ: ἤτοι ἰωωμβύα ποιεῖ τὰ ὑπ' αὐτοῦ φωτιζόμβα, καὶ σωάγει τὰ διεσκορπισμβύα. (αὐτόθ.) (1)

Ἠθέλε δὲ ὑπορήσῃ τινας, διὰ τὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ λέγει περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι „ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ; (Ψαλ. ιζ'. 13.) λύει δὲ τὴν ὑποψίαν ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος λέγων. πρῶτον, ὅτι εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πῶς ὁ Θεὸς ἔθετο σκότος, καὶ ὄχι ὅτι ὄζι σκότος. καθὼς εἶπεν ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, ὅτι ἔζι φῶς. ἐπειδὴ ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο ὁπού τί θεται, ὑπὸ ἐκεῖνον ὁπού τὸ τίθησι. δεύτερον, ὅτι τὸ σκότος ὁπού λέγει ὁ Δαβὶδ, σημαίνει τὴν ἀκαταληψίαν ὁπού ἔχομεν ἡμεῖς τοῦ Θεοῦ. λοιπὸν τοῦτο τὸ σκότος διὰ λόγου μας τίθεται ὁ Θεὸς, καὶ ὄχι δι' ἑαυτόν. ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος προσθέττει καὶ τρίτον αἴτιον, διὰ τὸ ὁποῖον λέγεται ὁ Θεὸς σκότος: δηλαδὴ ὅτι λέγεται σκότος, ὄχι κατ' ἔρησιν φωτὸς. ἄπαγε! ἀλλὰ καθ' ὑπεροχήν. τὸ μὲν γὰρ σκότος δὲν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῇ, διὰ τὶ εἶναι ἐσκεπασμβύον ὑπὸ κάθε φῶς. ὁ δὲ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἔχῃ φῶς ὑπερφανέσατον, καὶ ὑπέρφωτον, διὰ τοῦτο δὲν δυνάται τινὰς νὰ τὸν ἰδῇ. καὶ τρόπον τινὰ ὅπου Θεοῦ σωέρχονται τὸ φῶς, καὶ τὸ σκότος. διὰ τὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὁπού κάμνει τὸ διὰ ἔρησιν φωτὸς σκότος: δηλαδὴ τὸ νὰ ἦναι ἀόρατον, τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα κάμνει καὶ τὸ ὑπέρφωτον φῶς τῶ Θεοῦ, διὰ τὶ παρομοίως καὶ αὐτὸ εἶναι ἀόρατον, διὰ τὴν ἄκραν φανότητα. (Ἐπισολ. Γαΐῳ) διὰ τοῦτο καὶ γνόφον ὀνομάζει, τὸ θεῖον καὶ ἀπρόσιτον φῶς ὁ αὐτὸς Διονύσιος, ἀλλὰ γνόφον ὑπέρφωτον, λέγων „ καπὶ τοῦτον καὶ ἡμεῖς γενέσθαι τὸν ὑπέρφωτον δυνόμεθα γνόφον, καὶ „ δι' ἀβλεψίας, καὶ ἀγνωσίας ἰδεῖν καὶ γνῶναι τὸν ὑπὲρ θέαν καὶ γνῶσιν, αὐτῷ τῷ μὴ ἰδεῖν, „ μηδὲ γνῶναι. τοῦτο γὰρ ὄζι τὸ ὄντως ἰδεῖν, καὶ γνῶναι. (κεφ. β'. περὶ μυστικῆς θεολογίας) Καὶ πάλιν „ ὁ θεῖος γνόφος ὄζι τὸ ἀπρόσιτον φῶς, ἐν ᾧ κατοικεῖν ὁ Θεὸς λέγεται, καὶ ὁρά-

„ τῳ

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Ὠριγενὴς ἀναφέρων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Γωάννου, λέγει: „ ὅτι ὁ Θεὸς πρῶτον μὲν φαίνεται πῦρ καταναλίσκον. „ διατί καταβώγει τὴν ὕλην τῆς ἁμαρτίας, ἀφ' ἧς δὲ κατε„ φλεγμένην αὐτὴν, τότε φαίνεται φῶς, ὡς φωτίζον τὸν ἀπὸ τῆς ὕ„ λης τῆς ἁμαρτίας καθαριζόμενον. ὅπου γάρ φησιν „ ὁ Θεὸς ἡ„ μῶν πῦρ καταναλίσκον. ἐπεὶπερ ὅσον μὲν ἐζι τὰ τοῦ καταναλίσκεσθαι (ἄξια) ἐπὶ τοσοῦτον ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ ἐζι κατα„ναλίσκον ἐκεῖνα. ἐπὰν δὲ ἀναλωθῇ ὑπὸ τοῦ καταναλίσκον„τος πυρὸς τὸ περιούσιον ὑπ' ἐκείνου ἀναλίσκεσθαι, τότε οὐκ ἔτι „ μὲν ἔζαι ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον, μόνον δὲ ὡς εἶ„πεν Γωάννης φῶς, λέγων „ ὁ Θεὸς φῶς ἐζι (παρὰ τῇ ἀκατα„λήπτῳ σελ: 1443) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τὸν φοβερὸν τοῦτον λόγον. ὅτι ὅποιος τοσον πολλὰ ἐφαρσοκολλήθη εἰς τὴν ὑλὴν, καὶ εἰς τὸ σῶμα, ὥζε ὁπού δὲν ἐδυνήθη νὰ σηκώσῃ τὰς ὀφθαλμὰς του εἰς τὰς ἀκτῖνας τῆς ἀληθείας, καὶ νὰ ἰδῇ τὸν Θεὸν ὡσὰν φῶς· αὐτὸς ἐλεεινὸς γενόμενος διὰ τὴν θεληματικὴν τυ„φλωσιν ὁπού ἔπαθε, θέλει καταχριθῆ τότε εἰς τὸ σκότος, καὶ „ ἔχει νὰ ἰδῇ τὸν Θεὸν ὡς πῦρ καταναλίσκον τοὺς ἁμαρτωλούς. „ ὡς „ τις δὲ ὑπὸ τῆς συζυγίας, (τῆς τοῦ σώματος δηλαδὴ μετὰ „ τῆς ψυχῆς σύνθεσεως) καὶ τοσοῦτον τῷ πηλῷ συνεχέθη, ὡς μὴ „ δυνηθῆναι ἐμβλέψαι πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας αὐγὰς, μηδὲ „ ὑπὲρ τὰ κάτω γενέσθαι, γεγονὼς ἀνωφυὴς, καὶ πρὸς τὰ ἄνω „ καλέμενος. ἄθλιος ἔτος ἐμοὶ τῆς τυφλώσεως, καθ' ἣν βέβηκα τοῖς „ ἐνταῦθα: καὶ τοσοῦτῳ πλέον, ὅσῳπερ αὖ μᾶλλον ὑπὸ τῆς σω„ροίας παίζηται, καὶ πείθηται ἄλλοτι καλὸν εἶναι τοῦτο τὸ βί„ωσις καλὸν, πονηρὸν πονηρᾶς δοξης κατὰν ἐρεπόμενον, ἢ ζη„φον καπαχριθῆναι, ἢ ὡς πῦρ ἰδεῖν, ὃν ὡς φῶς εὐ ἐγνώρισεν. (Ἐγκωμίῳ εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον.)

„ τῳ γε ὄντι δι' τὴν ὑπερέχουσαν φανότητα, καὶ ἀπροσίτῳ τῷ αὐτῷ, δι' ὑπερβολὴν ὑπερουσίου „ φωτοχυσίας. (Ἐπιστολ. Δωροθέῳ.)

Ὅτι δὲ ἡ ἁμαρτία εἶναι σκότος, καὶ ταύτην σκότος καλεῖ ὁ θεολόγος Ἰωάννης ἐδῶ, ἐδήλωσεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ αὐτὸς, λέγων „ Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία „ αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. (Ἰω. ά. 5.) σκότος ὀνομάζων τὴν κακοτρεχῆ προαίρεσιν τῶν ἀνθρώπων, ἥτις δικόλως κρημνίζεται εἰς τὴν ἁμαρτίαν. (1) ὁμοίως καὶ τὸν Διάβολον, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σκότος φθονερὸν, λέγων „ φῶς καὶ ἡ τῷ πρωτογόνῳ δοθεῖσα πρωτόγονος „ ἐντολή... εἰ καὶ τὸ φθονερὸν σκότος ἐπεισελθὸν, τὴν κακίαν ἐδημιούργησε. (Λόγ. εἰς τὸ βάπτισμα.) τὸ φῶς λοιπὸν τὸ ἀληθινόν: ἤτοι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ γενόμενον ἄνθρωπον, ἐδίωξε μὲν ὁ Διάβολος τὸ νοητὸν σκότος, καὶ ἐκυνήγησεν: ὅμως δὲν ἔπιασεν αὐτόν. κατὰ τὸν ῥηθέντα Θεολόγον Γρηγόριον, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, ἵνα δι' αὐτὴν κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον.

6. „ Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ „ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλή- „ θειαν.

Καθὼς, λέγει, ὁ Θεὸς εἶναι φῶς, καὶ κανένα σκότος εἰς αὐτὸν δὲν δύσκεται: ἔτζι καὶ ἡμεῖς οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Θεὸν, ἐὰν θέλωμεν καὶ ἀγαπῶμεν νὰ ἔχωμεν κοινωνίαν, καὶ μετοχὴν μὲ τὸ φῶς τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχωμεν λογισμοὺς φωτεινοὺς, καὶ λόγια φωτεινὰ, καὶ ἔργα φωτεινά. καὶ ἔτζι ὄντες ὅλοι φωτεινοὶ, δυνάμεθα νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ κοινωνήσωμεν ἀπὸ τὰς ἀκτῖνάς του, καὶ νὰ σκωθῶμεν μὲ αὐτό. ἔχει τι κάθε ὅμοιον ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα νὰ κοινωνῇ καὶ νὰ σκώνεται μὲ τὸ ἄλλο ὅμοιον· ἀπίστως δὲ λέγωμεν μόνον μὲ λόγια ξηρὰ, καὶ μὲ μόνην τὴν φιλὴν πίστιν, ὅτι ἔχομεν κοινωνίαν καὶ μετοχὴν μὲ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπειτα περιπατῶμεν εἰς τὸ σκότος: ἤγουν ἔχομεν ἔργα σκότους, καὶ πολιτείαν ἁμαρτωλήν: βέβαια ψεῦσαι εἴμεθα, καὶ ψεύματα λέγομεν, καὶ δὲν λέγομεν τὴν ἀλήθειαν. ἐπειδὴ φυσικῷ τῷ τρόπῳ κάθε πρᾶγμα ὅπου εἶναι ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον μὲ ἄλλο, αὐτὸ εἶναι καὶ ἀποινώνητον μὲ ἐκεῖνο. ὅθεν ἡμεῖς σκοτεινοὶ ὄντες, καὶ ἐναντίοι, καὶ ἀνόμοιοι τοῦ θείου φωτὸς, πῶς ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι ἔχομεν κοινωνίαν καὶ σύνωσιν μὲ τὸ φῶς; τοῦτο γὰρ εἶναι ἀδύνατον. λοιπὸν τὴν κοινωνίαν τοῦ φωτὸς πρέπει νὰ τὴν βεβαιόνωμεν μὲ τὰ φωτεινὰ ἔργαμας. καὶ πρέπει νὰ μὴν σκοντάβωμεν εἰς τὰ προσκόμματα τῆς ἁμαρτίας, μηδὲ νὰ ξαβαίνωμεν τὰ φωτεινὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν ἐν Εὐαγγελίοις „ οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις „ περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν δέ τις περι- „ πατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. (Ἰω. ιά. 9.) καὶ πάλιν: „ Πᾶς ὁ τὰ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς. καὶ οὐκ ἔρχεται εἰς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ „ ἔργα αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, „ ὅτι ἐν Θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. (Ἰω. γ'. 20.) φῶς δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Κύριος, τὰ φωτεινὰ καὶ φωτισικὰ προστάγματα καὶ ἐντολάς: καθὼς λέγει ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας „ διὰ ὅ,τι φῶς „ τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς. (Ἡσ. κς'. 9.) καὶ ὁ Δαβὶδ „ λύχνος τοῖς ποσίν μου ὁ νό- „ μος σου, καὶ φῶς τοῖς τρίβοις μου. (Ψαλμ. ριή. 104.) Καὶ πάλιν „ ἡ ἐντολὴ Κυρίου πλαυ- „ γὴς, φωτίζουσα ὀφθαλμούς. (Ψαλ. ιή. 9.) λέγει δὲ καὶ ὁ Σολομὼν „ λύχνος ἐντολὴ νόη „ μου, καὶ φῶς. (Παρ. ς'. 23.) σημειώσαι δὲ, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ μὴν ἀληθεύωμεν, ἀλλὰ νὰ ψευδώμεθα πῶς ἔχομεν κοινωνίαν μὲ τὸ φῶς, εἰς καιρὸν ὁπόν περιπατοῦμεν εἰς τὸ σκότος: καὶ αὐτὸ, λέγω, σκότος εἶναι, καὶ μᾶς δείχνει πῶς εἴμεθα εἰς τὸ σκότος. ἐπειδὴ ἡ μὲν ἀλήθεια, εἶναι φῶς, τὸ δὲ ψεῦδος, εἶναι σκότος.

7. „ Ἐὰν

(1) Οὕτω εἶπε καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης „ ἐδὲν ἔπρεπε ἐξ τὸ στέρησις. τὸ γὰρ ἀγαθὸν, φῶς ἐξι νοητὸν, ὁμοίως καὶ τὸ κακὸν, „ κακόν, εἰμὴ τὸ ἀγαθοῦ στέρησις. ὥσπερ καὶ τὸ σκότος φωτὸς ἐξι „ σκότος ἐξι νοητόν. (περὶ πίστεως βιβλ. β. κεφ. ιδ'.)

7. „ Ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ
„ (1) κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων. καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ
„ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.
8. „ Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ
„ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

ΑΝίσως, λέγει, περιπατῶμεν εἰς τὸ φῶς: ἤγουν αἰσίως ποιῶμεν ἔργα φωτὸς, καὶ ἡμέρας. καὶ λέγομεν λόγους φωτὸς, καὶ συλλογιζόμεθα λογισμοὺς φωτὸς, καὶ λείπομεν ἀπὸ τὰς σκοτεινὰς πράξεις τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀπὸ τὰ αἰσχρὰ, καὶ κατήγορα λόγια, καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς, καὶ αἰσχροὺς λογισμούς: τότε καθὼς ὁ Θεὸς εἶναι φῶς, ἔτζι καὶ ἡμεῖς γινόμεθα φῶς, καὶ κοινωνίαν, καὶ σύωσιν ἔχομεν σύας μὲ τὸν ἄλλον. ἀλλ' ἐδῶ ὁ Θεολόγος ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰπῇ, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι μετ' ἀλλήλων. ἡ αἰτία λοιπὸν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔπος εἶπεν εἶναι αὕτη. διὰ ὅ, τι ὅταν ἡμεῖς ἔχωμεν σύωσιν, καὶ κοινωνίαν σύας μὲ τὸν ἄλλον, ἡ κοινωνία αὐτὴ ἡ μετ' ἀλλήλων καὶ σύωσις, γίνεται αἰτία καὶ μᾶς σύνοι καὶ μὲ τὸν Θεόν. ἢ ὡς ὁμολογοῦμεν καὶ φανερὸν, ἀφῆκεν ἐκεῖνο καὶ δὲν τὸ εἶπεν. ἐπειδὴ ὅποιος ἔχει σύωσιν καὶ κοινωνίαν μὲ τὸν Θεὸν, αὐτὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν κοινωνίαν, ἐξ ἀνάγκης ἔχει σύωσιν καὶ κοινωνίαν καὶ μὲ τοὺς ἀδελφούς του, τοὺς οἰκείους ὅπως τοῦ Θεοῦ. τὸ σύα γὰρ κρέμεται ἀπὸ τὸ ἄλλο. καὶ ἡ κοινωνία ἡ μὲ τὸν Θεὸν, προξενεῖ καὶ τὴν κοινωνίαν τὴν μὲ τὴν ἀδελφῶν. καὶ ἀντιστρόφως ἡ κοινωνία ἡ μετὰ τὴν ἀδελφῶν, αὐτὴ πολὺ πρότερον ἀποδεικνύει τὴν κοινωνίαν τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ: καθὼς καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, προξενεῖ τὴν ἀγάπην τὴν ἀδελφῶν. καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἀγάπη τὴν ἀδελφῶν, προξενεῖ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀποδεικνύει αὐτήν. ὡς μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς πάλιν ἠγαπημένος Ἰωάννης λέγων „ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελ-
„ φὸν αὐτοῦ. (α'. Ἰω. δ'. 21.) Καὶ ἀντιστρόφως λέγει. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ Θεὸς ἐν ἡ-
„ μῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἔστιν ἐν ἡμῖν. (α'. Ἰω. δ'. 12.)

Ἀλλ' ἐδῶ ἠθέλομεν ἀπορήσειν: πῶς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔπος Ἰωάννης λέγει ὅτι τοὺς περιπατοῦντας ἐν τῷ φωτὶ χριστιανοὺς, τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ καθαρίζει ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν; ὁ γὰρ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶν, δὲν ἁμαρτάνει. ἐὰν γὰρ ἁμαρτάνῃ, δὲν περιπατεῖ πλέον εἰς τὸ φῶς, ἀλλὰ εἰς τὸ σκότος, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω. ἡ λύσις τῆς ἀπορείας εἶναι, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, ὅτι εἶπε τοῦτο ὁ Θεολόγος, ἀποβλέπωντας εἰς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ γνώμης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς νικώμενοι, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ἁμαρτάνομεν. ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν τρεπτὴν φύσιν, ἀπολύθως τῇ τρεπτότητι ταύτῃ, μεταβαλλόμεθα ἀπὸ τὰ καλὰ εἰς τὰ κακά: κἂν καὶ ἀπὸ κακὰ πάλιν ἐπιστρέφωμεν εἰς τὰ καλά. διὰ τί δὲν εἴμεθα δυνατοὶ νὰ μένωμεν παντοτε εἰς τὴν αὐτὴν καταστασιν· ἀλλά, ἢ πρὸς ἄτοπον πρᾶξιν πίπτομεν, ἢ πρὸς ἀπαίσιον λόγον. εἰδὲ καὶ ἀπὸ τὰ δύω ταῦτα φυλαχθῶμεν, ὅμως ἀπὸ τὰς προσβολὰς, καὶ συμβουασμὸς τῆς πονηρᾶς καὶ αἰσχρᾶς λογισμῶν, δὲν ἠμποροῦμεν τελείως νὰ μείνωμεν ἐλεύθεροι. καὶ διὰ ταῦτα πάντα ἀναμαρτησίαν νὰ κατορθώσωμεν εἰς τὴν ζωήν μας δὲν δυναμεθα, μὲ τὸ νὰ πολεμούμεθα παντοτε ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν μας Διάβολον· καὶ ὅποιος εἰπῇ πῶς εἶναι ἀναμάρτητος, αὐτὸς ψεύδεται, καὶ ἀπατᾷ τὸν ἑαυτόν του. διὰ τί ὁ τοιοῦτος εἶναι πασμένος ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ μάτην καυχᾶται μεγαλορρημονῶν· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι ὅταν
„ κάμωμεν ὅλας τὰς ἐντολὰς, νὰ λέγωμεν ὅτι εἴμεθα δοῦλοι ἀχρεῖοι, ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆ-
„ σαι, πεποιήκαμεν. (Λουκ. ιζ'. 10.)

Ὅσῳ γὰρ γίνεταί τινας φωτεινότερος μὲ τὰ τοῦ φωτὸς ἔργα, καὶ ὅσον πλησιάζει πρὸς τὸ ἀληθινὸν καὶ πρῶτον φῶς τὸν Θεὸν, τόσον περισσότερον αἰσθάνεται καὶ γνωρίζει τὰς ἁμαρτίας του, τὰς

---

(1) Ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ἐρωτηθεὶς περὶ τούτου τοῦ ῥητοῦ, ἤγουν διὰ τί ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, αὐωτέρω μοὶ εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστιν, ἐδῶ δὲ λέγει ὅτι αὐτὸς (ἤτοι ὁ Θεὸς) ἐν τῷ φωτὶ ἐστιν; περὶ τούτου λέγω ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνεται „ Κατ' ἐ-
„ σίαν ἀληθῶς φῶς ὑπάρχων ὁ Θεὸς, ἐν τοῖς ἐν αὐτῷ διὰ τῆς
„ ἀρετῆς περιπατοῦσιν ἐστιν, ἀληθῶς φῶς γινομένοις. ὥσπερ ἓν
„ τὸ κατὰ μέθεξιν φῶς ὡς οἱ ἅγιοι πάντες, διὰ φιλοθεΐαν ἐν
„ τῷ κατ' ἐσίαν γίνονται φωτί· (ἤτοι ἐν τῷ Θεῷ) ἔστι τὸ
„ κατ' ἐσίαν, ἐν τῷ κατὰ μέθεξιν φωτί, διὰ φιλανθρωπίαν
„ γίνεται φῶς. ἐὰν ἓν ἐσμεν κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν
„ ὡς ἐν φωτὶ τῷ Θεῷ, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ὡς φῶς ἐν φωτὶ ἐστιν
„ ἐν ἡμῖν. ὁ γὰρ φύσει φῶς Θεὸς, ἐν τῷ μιμήσει γίνεται φω-
„ τί, ὡς ἐν εἰκόνι ἀρχέτυπον· ἢ μᾶλλον, φῶς ἐστιν ὁ Θεὸς καὶ
„ Πατὴρ ἐν φωτὶ: δηλαδὴ τῷ ἰδίῳ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. ἓν
„ ἄλλο καὶ ἄλλο φῶς ὑπάρχων. ἀλλὰ κατ' ἐσίαν οὖ καὶ τὸ αὐ-
„ τὸ, κατὰ τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον τελεσφορές. (ἐν τῇ σχόλῃ
λύσει τὴν ἀπόρων)

τὰς ὁποίας δὲν ἔβλεπε πρότερον. καὶ ἔχει νὰ κηρύξῃ μεγαλοφώνως καὶ αὐτὸς, ὡσὰν τὸν Ἡσαΐαν, τὴν ἀκαθαρσίαν τε, σοκαζόμενος τὴν ἀσύγκριτον, καὶ παντων ὑπερκειμένην καθαρότητα, καὶ λαμπρότητα τῦ μεγάλυ ἐκείνυ καὶ ἀπείρυ φωτός. διὰ τὶ καὶ ἐκεῖνος ὅταν ἠξιώθη νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ Θεῖον φῶς, καὶ νὰ ἰδῇ τὸν Θεὸν ἐπὶ θρόνυ ὑψηλῦ καὶ ἐπηρμένυ, τότε γνωρίσας τὴν ἀκαθαρσίαν τε, ἀνεβόησεν „ ὢ τάλας ἐγὼ, ὅτι κατανένυγμαι. ὅτι ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀκάθαρτε „ χείλη ἔχων ἐν μέσῳ λαῦ ἀκάθαρτα χείλη ἔχοντος, ἐγὼ οἶκῶ. (Ἡσ. ς'. 5.)

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ σία, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ἅγιος, καὶ ὅσον καὶ ἂν περιπατῇ εἰς τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς ἀρετῆς, δὲν εἶναι τρόπος νὰ φυλαχθῇ ἀναμάρτητος ἐν τῇ παρύσῃ ζωῇ, ἀλλὰ πίπτει εἰς κάποια τινα συγγνωστὰ ἁμαρτήματα καθ' ὁ ἄνθρωπος: διὰ τῦτο λέγει ἐδῶ ὁ θεολόγος, ὅτι τὸ αἷμα τῦ Υἱῦ τῦ Θεῦ ὅπυ ἐχύθη διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν, ὅταν καὶ ἡμεῖς ἐξομολογηθῶμεν αὐτὴν, καὶ μετανοήσωμεν. ἀλλὰ καὶ ὅταν μεταλαμβάνωμεν τὸ παναγιον αἷμα τῦ Χριστῦ μετὰ φόβυ, καὶ συντετριμμένης καρδίας, πιστεύομεν ὅτι αὐτὸ μᾶς γίνεται εἰς ἄφεσιν τῶν τοιύτων συγγνωστῶν ἁμαρτημάτων, ὁπυ ἐφράξαμεν ἑκουσίως, ἢ ἀκουσίως, ἢ ἐν ἀγνοίᾳ κατάτινα ἐφίσασιν, καὶ ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. (1) βλέπε δὲ, λέγει ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι Υἱὸν τῦ Πατρὸς ὀνομάζει ὁ Θεολόγος τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τὴν ἄκραν καὶ εἰς μίαν ὑπόσασιν ἕνωσιν ὁπυ αὐτὸ εἶχε μὲ τὸ Υἱὸ τῦ Θεῦ, ὅθεν ἂς καταισχύνεται ὁ ἄφρων Νεστόριος, ὁπυ διαιρεῖ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπὸ τὸν Υἱὸν τῦ Θεῦ, καὶ διὰ τῦτο δὲν ὁμολογεῖ Θεοτόκον τὴν Μητέρα αὐτῦ. (2)

9. „ Ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστὸς ἐστι καὶ δίκαιος, „ ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πά- „ σης ἀδικίας.

Συνήθειαν ἔχει ὁ ἠγαπημένος ἅτος τῦ Χριστῦ Ἰωάννης, πρῶτον μὲν νὰ ὁμιλῇ ἁπελῶς, ἔπειτα νὰ ὁμιλῇ τελειότερα, καὶ τρίτον νὰ ὁμιλῇ τελειότατα μὲ λόγια ζωντανά: διὰ νὰ προξενήσῃ μὲ τὰ διπλᾶ, καὶ τριπλᾶ λόγιά τε, αἴσθησιν εἰς τὺς ἀναγινώσκοντας. ὅθεν καὶ τὸ ἀνωτέρω λόγιον ὁπυ εἶπεν, ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν δὲν ἔχομεν, ἑαυτὺς πλανῶμεν. τὸ λόγιον, λέγω, τῦτο, ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ τελειότερον, καὶ καθαρώτερον, ἵνα μὲ τὴν συνέχειαν τῦ ἐλέγχῃ, κάμῃ νὰ γνωρίσῃ οἱ χριστιανοὶ, πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀκολύθως πείσῃ αὐτὺς νὰ ὁμολογήσῃ τὰς ἁμαρτίας των, καὶ νὰ μετανοήσῃ. ὅσοι λοιπὸν ἐξομολογηθῦν τὰς ἁμαρτίας των εἰς Πνευματικὸν Πατέρα μὲ καρδίαν συντετριμμένην, καὶ ταπεινωσιν πνεύματος, καὶ δεχθῦν τὸν Κανόνα ὁπυ δώσῃ αὐτοῖς ὁ Πνευματικὸς, αὐτοὶ λαμβάνυν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τες ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ καθαρίζονται ἀπὸ κάθε ἀδικίαν, προηγυμένως μὲν, διὰ τὸ ἄπειρον ἔλεος, καὶ τὴν ἀγαθότητα τῦ Θεῦ: ἐπομένως δὲ, καὶ διὰ τὸν θάνατον, καὶ τὸ ἀπειρότιμον αἷμα τῦ Υἱῦ αὐτῦ, Κυρίυ δὲ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πιστός: ἤγυν ἀληθινός. εἰς τὰς ὑποσχέσεις ὁπυ κάμει. ὑπεσχέθη δὲ διὰ τῦ Ἡσαΐυ νὰ ἐξαλείφῃ τὰς ἁμαρτίας, λέγων „ ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σε ἕνεκεν ἐμῦ. (ἤτοι ἕνεκα τῆς ἀγαθότητός μυ, „ καὶ τῦ ἐλέυς μυ) καὶ τὰς ἁμαρτίας σε, καὶ ὰ μὴ μνησθήσομαι. σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κρι- „ θῶμεν. λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σε πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. (Ἡσ. μγ'. 25.) λοιπὸν ἔχει νὰ φυλάξῃ ἀληθινὴν τὴν ὑποσχέσίν τε ταύτην, καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὺς ἐξομολογημένυς, καὶ μετανοῦντας.

Πῶς δέ; καὶ τίνι τρόπῳ εἶναι δίκαιος ὁ Θεὸς ὁ συγχωρῶν ἁμαρτίας; δίκαιος γὰρ εἶναι, ἐκεῖνος ὁπυ δίδει τὴν ἴσην, καὶ τὴν ὁμοίαν ἀντάμοιψιν, καὶ ὁ παιδεύων τὺς ἁμαρτωλὺς, ἔχει ὁ συγ-

---

(1) Διὰ τῦτο λέγει καὶ ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος ὁ Ἀντιοχείας „ εἰσὶ χάρτινες διὰ χρόνυ μεταλαμβάνοντες, ἐκδιδόσιν ἑαυ- „ τὺς τῇ ἁμαρτίᾳ. ἄλλοι δὲ πάλιν συχνοτέρως μεταλαμβάνον- „ τες, παραφυλάττησιν ἑαυτὺς πολλάκις ἀπὸ πολλῶν κακῶν, „ φοβύμενοι τὸ κρίμα τῆς μεταλήψεως. ἔχει, ἐὰ μὲν μι- „ κράτινα, καὶ ἀνθρώπινα, καὶ συγχωρητὰ πταίσμαται, οἷον „ διὰ γλώσσης, ἢ διὰ ἀκοῆς, ἢ διὰ ὀφθαλμῶν κλεπτόμενοι, ἢ „ κενοδοξίας, ἢ λύπης, ἢ θυμῦ, ἤ τινος τῶν τοιύτων, καταμεμ- „ φόμενοι ἑαυτὺς, καὶ ἐξομολογύμενοι τῷ Θεῷ, ὅπω τῶν ἁγίων „ μυστηρίων μετέχωμεν, πιστεύοντες ὅτι εἰς κάθαρσιν τῶν τοιύτων, „ ἡ μετάληψις τῶν θείων μυστηρίων γίνεται.

(2) Ὁ αὐτὸς δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκυμενίῳ λέγυσιν, ὅ- τι ὁ Θεολόγος ἐδῶ, μετὰ λόγια παῦτα ἀνατρέπει καὶ τὺς Ἰου- δαίυς, οἵτινες ἐβλασφήμυν τὸν Κύριον λέγοντες περὶ αὐτῦ „ ἡ- „ μᾶς οἴδαμεν ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι, καὶ πάλιν ἔλεγον, τὸ αἷμα αὐτῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν (Ματθ. κζ'. 25.) ἐ- λέγχει λοιπὸν ὁ Ἰωάννης αὐτὺς, καὶ τὺς λέγει: ὅτι ἐὰν ἐσᾶς λέγετε πῶς δὲν ἐσφάλετε σαυρώσαντες τὸν Χριστὸν, ψεύδεσθε, καὶ τὸν ἑαυτόν σας ἀπατᾶτε. ἀλλὰ καὶ γνωρίσετε, καὶ ὁμολογήσετε τὴν μεγάλην ταύτην ἁμαρτίαν ὁπυ ἐφράξατε, θέλει σᾶς συγ- χωρήσει ὁ Κύριος.

ὁ συγχωρῶν. ἀγαθὸς δὲ πρέπει νὰ ὀνομάζεται, ἐκεῖνος ὁπὸ συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας ὁπὸ οἱ ἄλλοι τὰ ἔκαμαν, καὶ ὄχι δίκαιος. ἀλλὰ ὑποκινόμεθα, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, ὅτι καλῶς ὁ Θεολόγος ὠνόμασε δίκαιον τὸν Θεὸν, διατί τὸ δὲν συγχωρεῖ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὰς ἁμαρτίας ἐκείνων ὁπὸ ἁμαρταίνουν, ἔπειτα δὲν ἐξομολογοῦνται, ἤτε μετανοοῦν. ἀλλὰ συγχωρεῖ ἐκείνους ὁπὸ μετανοοῦν, καὶ ἐκείνους ὁπὸ ἐξομολογοῦνται τὰς ἁμαρτίας των, μὲ συντετριμμένην καρδίαν. τοῦτο δὲ, εἶναι ἔργον δικαιοσύνης, καὶ δείχνει, καὶ παραινεῖ, πῶς τῇ ἀληθείᾳ δίκαιος εἶναι ὁ Θεός. δίκαιος γὰρ εἶναι ὁ Θεὸς, ὅταν βλέπῃ τὸν παλαίπωρον ἄνθρωπον τὸν εἰς μυρίας μεταβολὰς, καὶ ἀλλοιώσεις ὑποκείμενον, πῶς πίπτει εἰς καμμίαν ἀκύσιον ἁμαρτίαν, καὶ ἔπειτα ἀσηκόνεται ἀπὸ αὐτὴν, καὶ ἀναλαμβάνει πάλιν τὴν προτέραν κατάστασιν, καὶ ἐξομολογεῖται τὴν ἁμαρτίαν τὰ ἐκείνην, καὶ μετανοεῖ, καὶ κλαίει δι' αὐτὴν: δίκαιος, λέγω, εἶναι ὁ Θεὸς ὅταν ἰδῇ τὸν τοιοῦτον ἁμαρτωλὸν μετανοοῦντα, καὶ τῷ συγχωρήσῃ. διατί τὸ ἀνθρώπε μοῦ, εἶναι ἴδιον, ὄχι τὸ νὰ μένῃ ἁμαρταίνῃ τελείως, ἀλλὰ τὸ νὰ ἁμαρταίνῃ, καὶ ἔπειτα νὰ κάμνῃ ὑποχρέωσιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ νὰ μετανοῇ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁπὸ ἔπραξε· καὶ ἔτζι διὰ τῆς ἀναλόγου μετανοίας νὰ βελτιόνῃ τὸν ἑαυτόντε, καὶ νὰ τὸν διορθόνῃ. ἡ δὲ τελεία ἀναμαρτησία, εἰς μόνην τὴν ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον φύσιν τὸ Θεοῦ δίδοται, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην. καὶ διατί τοῦτο ὁ Θεὸς ὡς δίκαιος ὁπὸ εἶναι, γνωρίζοντας τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης φυσικῆς ἀδυνεία, ἔτζι κάμνει καὶ τὴν ὑπόφασιν, καὶ κρίσιν, ἁρμοδίαν εἰς τὴν τοιαύτην ἀδυνεία. ἀνίσως δέ τινας ἁμαρτήσῃ, ἔπειτα δὲν μετανοεῖ, αὐτὸς δικαίως δὲν ἀξιοῦται συγχωρήσεως, καὶ δικαιώσεως ὑπὸ τὸν δίκαιον Κριτήν: ἀλλὰ θέλει πεμφθῇ εἰς τὴν ἀτιμασμένην τῶν ἀμετανοήτων κόλασιν. Διότι, ἀναγκαῖον καὶ ὁ Θεὸς ἦναι φύσει καὶ κατ' οὐσίαν ἀγαθὸς, ὅμως δὲν συγχωρεῖ ἁπλῶς, ἤτε δικαιόνει τοὺς ἀμετανοήτους. ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι ἴδιον τῆς δικαιοσύνης τε. διατί τοῦτο εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος, „ ἀγαθὸς ὁ Θεός, „ ἀλλὰ καὶ δίκαιος. δικαία δὲ ἡ τοῦ ἀξίαν ἀντίδοσις, καθὼς γέγραπται „ ἀγάθυνον Κύριε „ τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ, τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς, ἀπάξει „ Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. (Ψαλ. ρκδ'. 4.) ἐλεήμων, ἀλλὰ καὶ κριτής. „ ἀ„ γαπᾷ γὰρ φησιν ἐλεημοσύνην, καὶ κρίσιν ὁ Κύριος. (Ψαλ. λβ'. 5.) διὸ ὃ λέγει „ ἔλεον, καὶ „ κρίσιν, ᾄσομαί σοι Κύριε. (Ψαλ. ρ'. 1.) ἐμάθομεν ὅτι τίνας τὸ ἔλεος „ μακάριοι γὰρ φι„ σιν οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. (Ματθ. ε'. 7.) ὁρᾷς πῶς κεκεραμμένως κέχριται τῷ ἐλέῳ: ἤτε ἀκρίτως ἐλεῶν, ἤτε ἀνηλεῶς κρίνων: „ ἐλεήμων γὰρ ὁ Κύριος καὶ δίκαιος. (Ψαλ. ριδ'. 5.) μὴ ἂν ἐξ ἡμισείας τὸν Θεὸν γνωρίζωμεν. (Προοιμίῳ τῷ κατὰ πλάτος ὅρων) Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἰωάννου δανείζεται ἡ ἐν Καρθαγένῃ συνόδος, καὶ λέγει, ὅτι τῇ ἀληθείᾳ καὶ οἱ ἅγιοι ἁμαρταίνουν. ὅθεν καὶ ὁ Ἰωάννης ἐδῶ συναριθμεῖ τὸν ἑαυτόντε μὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας. (1)

10. „ Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, „ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

ΑΦ' ὃ ἀπέδειξεν ἀνωτέρω ὁ Θεολόγος ψεύστας καὶ πλανῶντας ἑαυτοὺς, ἐκείνους ὁπὸ νομίζουν καὶ λέγουν πῶς δὲν ἁμαρταίνουν: τώρα ἐδῶ αὐξαίνει ἀκόμη, καὶ μεγαλώνει τὸν κατ' αὐτῶν κατηγορίαν. λέγει γὰρ, ὅτι ἀνίσως εἴπωμεν ὅτι δὲν ἁμαρτήσαμεν, διπλοῦν κάμνομεν τὸ κακόν. διατί, ὄχι μόνον ἡμεῖς εἴμεθα ψεύσται, ὡς ψεύδη, καὶ μὴ ἀληθῆ λέγοντες: ἀλλὰ μὲ τὸν λόγον αὐτὸν, δείχνομεν ψεύστην καὶ τὸν ἴδιον αὐτοαλήθη Θεὸν, ὅσον ἀπὸ μέρους τῆς ἐδικῆς μας γνώμης. διατί αὐτὸς εἶπε διὰ τῆς Θεοπνεύστε Γραφῆς „ ἔγκειται ἡ διανοία τοῦ ἀνθρώπε ὄπμελῶς, ὅπ τὰ πο-

„ νηρὰ

(1) Τὰ λόγια τῆς Συνόδε εἰσὶ ταῦτα „ ἤρεσεν, ἵνα, ὅπερ „ εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἀπόστολος, ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρ„ τίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ „ ἔστιν. ὃς τις δήποτε οὕτω παραληπτέον νομίσῃ, ὡς εἰπὼν διὰ „ πανηνοφροσύνην μὴ ὀφείλειν λέγεσθαι ἡμᾶς μὴ ἔχειν ἁμαρ„ τίαν, οὐχ ὅτι ἀληθῶς οὕτως ἔχει, αὐάθεμα ἔστω. ἐπακολουθεῖ „ γὰρ ὁ Ἀπόστολος καὶ προσθήγνυσιν οὕτως, „ ἐὰν δὲ ὁμολογῶ„ μεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ὥστε ἀ„ φῆσαι ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης „ ἀδικίας. εὕρηται πολλαχοῦ δεδειλωμένον τοῦτο, μὴ μόνον παπεινοφρόνως, „ ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἀληθῶς λέγεσθαι· ἠδύνατο γὰρ ὁ Ἀπόστολος „ εἰπεῖν, ἐὰν εἴπωμεν, οὐκ ἔχομεν ἁμαρτίαν, ἑαυτοὺς ὑψοῦμεν, „ καὶ παπεινοφρονοῦμεν ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν. ἀλλ' εἶπεν, ἑαυτοὺς ἀ„ παθοῦμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστι. παῦε ἀπέδειξε τὸν „ λέγοντα ἑαυτὸν μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, μὴ ἀληθεύειν, ἀλλὰ „ ψεύδεσθαι. (Κανονι: ρκέ.) Σημείωσαι δὲ ὅτι ἁμαρτίας ἐνταῦθα ὁ Κανὼν πῶς κάμνουν οἱ Ἅγιοι, ὄχι τὰς θανασίμους· διατί τοιαύτας κάμνοντες, δὲν μένουν πλέον ἅγιοι· ἀλλὰ τὰς ἀθανασίμους καὶ συγγνωστάς. αἱ ὁποῖαι, ἤτε τὴν τῶρες Θεόν, ἤτε τὴν τῶρες τὸν πλησίον ἀγάπην φθείρουν, ἤτε κάμνουν τὸν ἄνθρωπον ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ σύχον εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον. εἰς ταύτας γὰρ εἶναι ὑποκείμενοι καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι, πλὴν τῶν Χριστοῦ, καὶ τῆς Θεοτόκε. αὐτοὶ δὲ εἶναι κατὰ τὸν Κορέαντον, καὶ τὸν Γερεσολύμων Χρύσανθον, ὁ ἀργὸς λόγος, ἡ τῶρες κίνησις τοῦ θυμοῦ, ἡ τῆς ἐπιθυμίας, τὸ παυγνιῶδες ψεῦδος, ἡ δύτραπελία, καὶ τὰ ὅμοια. ἐπειδὴ μόνος ὁ Θεὸς εἶναι παντῇ ἀκίνητος εἰς τὸ κακόν· ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες (Ἰακωβ. γ'. 2.)

„ νηρὰ ἐκ νεότητος αὐτῶ. (Γεν. ή. 21.) Καὶ πάλιν „ τὶς καθαρὸς ἔσαι ἀπὸ ῥύπυ; ἀλλ' ἀθείς- „ εαὶ ϗ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτῦ ἐπὶ τῆς γῆς. (Ἰώβ. ιδ'. 4.) ἀνίσως λοιπὸν ὁ Θεὸς λέγη παῦτα, φανερὸν εἶναι, ὅτι ἐκεῖνοι ὁπού λέγουσι πῶς δὲν ἁμαρτάνουν, φθάσω ζητῶν νὰ ἀποδείξω τὸν Θεὸν, ϗ τὰ λόγια τῦ Θεῦ δὲν εἶναι εἰς αὐτές. ἐπειδὴ τὰ μὲν λόγια τῦ Θεῦ εἶναι ὅλα ἀληθῆ „ ἀρχὴ γάρφησι τῦ λόγων συ ἀλήθεια. (Ψαλ. ριή.) αὐτοὶ δὲ ἐναντιῶνται εἰς τὰ ἀληθῆ λόγια τῦ Θεῦ, ϗ ζητῶν νὰ ἀποδείξω αὐτὰ ψεύδη. μὲ τὸ νὰ λέγω πῶς δὲν ἁμαρτάνω, εἰς καιρὸν ὁπῦ ὁ Θεὸς, ϗ τὰ λόγια τῦ Θεῦ τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς, κηρύττων ὅλον τὸ ἐναντίον, πῶς κάνενας ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀναμάρτητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „ Τεκνία μυ, ταῦτα γράφω ὑμῖν ἵνα μὴ ἁμαρτάνητε. (1)

ΠΑ'λιν ϗ ἐδῶ μιμεῖται ὁ Θεολόγος τὸν γλυκύτατόν τυ διδάσκαλον Ἰησῦν Χριστὸν, ϗ διὰ τῦτο μεταχειρίζεται τὰ εὐγενικὰ λόγιά τυ. καθὼς γὰρ ἐκεῖνος παραδίδωντας τῶ θαυμασιῶ ἐκείνῳ, ϗ μυστηριώδητυ Διαθήκῃ εἰς τὰς ἡγαπημένας μυ μαθητὰς, ϗ Ἀποστόλυς, δὲν ὠνόμασεν αὐτὰς τέκνα ἁπλῶς, ἀλλὰ τεκνία. τὸ ὁποῖον εἶναι σῶα τρυφερώτερον, ϗ εὐγενικώτερον ὄνομα: ἤγυν παιδάκιά μυ. „ τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. (Ἰω. ιγ'. 33.) ἔτζι ϗ ὁ ἡγαπημένος ἦτος Ἀπόστολός τυ, ὀνομάζει τὰς μαθητάς τυ χριστιανὰς, τεκνία. ϗ ὄχι μίαν φορὰν, ἢ δύω, ἢ τρεῖς: ἀλλὰ ἕξι φοραῖς ἔτζι τὰς ὀνομάζει εἰς τῶ παρῶσάν τυ Ἐπιστολὴν, τὸ ὁποῖον ὄνομα ἄλλος Ἀπόστολος δὲν εἶπεν, εἰμὴ μόνος ὁ Παῦλος, ὀνομάζων ἔτζι τὰς Γαλάτας, πλὴν μίαν ϗ μόνην φορά. ὁ δὲ Θεολόγος ἦτος συχνὰ λέγει τὸ ὄνομα τῦτο: σῶα μὲν, διὰ νὰ δείξῃ πῶς ἔγινεν ἐκμαγεῖον καὶ ἀποσφράγισμα τῦ ἡγαπημένυ τυ Διδασκάλυ Χριστῦ, ϗ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ὑπερβολικὴν ϗ ἰδιαιτέραν, ϗ ξεχωριστὴν ἀγάπην, ὁπῦ εἶχεν εἰς τὰς χριστιανάς. λέγει λοιπὸν, ὅτι δὲν σᾶς εἶπα αὐτὰ, ὦ παιδάκιά μυ, οὔτε διϊσχυρίζομαι νὰ ἀποδείξω πῶς ὅλοι εἰ ἄνθρωποι εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὸ νὰ ἁμαρτάνυν, διὰ νὰ δώσω αἰτίαν εἰς ἐσᾶς νὰ ἀμελῆτε, ϗ νὰ νομίσετε πῶς εἶσθε ἐλεύθεροι νὰ ἁμαρτάνετε, ὄχι: μὴ γένοιτο! ἄπαγε ἀπὸ τὴν τοιαύτην κακὴν ἰδέαν, ϗ ὑποψίαν! ἀλλὰ λέγωσας ταῦτα διὰ ὅλον τὸ ἐναντίον: ἤγυν διὰ νὰ μὴν ἁμαρτάνετε τελείως, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἐδικήν σας ἀσθένειαν, ϗ προθυμίαν. πῶς δὲ ἠμπορεῖτε νὰ μὴν ἁμαρτάνετε; ἐαὺ ὁ καθ' σῶας ἀπὸ λόγυσας ἔχῃ τὸν φόβον τῦ Θεῦ εἰς τὴν ψυχήν τυ, ἐαὺ προσέχῃ, ϗ ταπεινοφρονῇ, ϗ φυλάττῃ τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, ϗ ἐαὺ ζητῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τῷ χαρίσῃ τὸ, κατὰ δύναμιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀναμάρτητον. διὰ τῦτο λοιπὸν, λέγει, σᾶς εἶπον τὰ ἀνωτέρω λόγια, ϗ διὰ τὸν σκοπὸν τῦτον σᾶς τὰ ἔγραψα, διὰ νὰ μὴν ἁμαρτάνετε, ὅσον τὸ δυνατὸν σας. ϗ ὄχι διὰ νὰ αὐθαδιάζῃ, ϗ νὰ ὑπερηφανεύεται καθ' σῶας ἀπὸ ἐσᾶς, ϗ νὰ λέγῃ: πῶς τελείως δὲν ἁμαρτάνει.

„ Καὶ ἐάντις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα, Ἰησῦν „ Χριστὸν δίκαιον.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, παρηγορεῖ ὁ Θεολόγος τὰς χριστιανὰς ἐκείνας, ὁπῦ φράττυν ϗ γυμνάζονται τὴν ἀρετήν: οἵτινες ἀσθενίζυν μὲν, ὅσον τὸ δυνατὸν, καὶ προαιρῶνται νὰ μὴν ἁμαρτάνυν τελείως, ἀπὸ δὲ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν, ϗ ἀπὸ τὸν φθονερὸν Διάβολον νικώμενοι, κάμνυν ἀκουσίως μερικαῖς φοραῖς κάνενα ἔργον ἄτοπον: ἢ λαλοῦσι κάνενα λόγον ἄπρεπον: ἢ ἐνθυμοῦνται κάνενα λογισμὸν πονηρόν. διὰ τί οἱ τοιοῦτοι, λέγει, ἔχυσι Παράκλητον ϗ παρηγορητὴν πρὸς τὸν Θεὸν ϗ Πατέρα, τὸν ἁγιασμένον τὴν σωτηρίαν τὴν ἀνθρώπων γενόμενον ἄνθρωπον, ϗ νῦν ἐν οὐρανοῖς μὲ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὄντα, ϗ συγκαθεζόμενον τῷ Πα-

(1) Ἐν ἄλλοις, ἵνα μὴ ἁμάρτητε.

Πατρὶ, ἤτοι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. ὅς τις προτείνει τρόποντινα, ὡσαὶ μίαν εὔλογον ἀφορμὴν πρὸς τὸν Πατέρα, διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἀκουσίως ἁμαρτάνοντας, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὴν ὁποίαν ἐφόρεσε, καὶ φορεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἴδιον ὁποῦ γράφει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, λέγων „ ὁ γὰρ δήπου Ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλ„ λὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, „ ἵνα ἐλεήμων γένηται, καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας „ τοῦ λαοῦ, ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. (Ἑβρ. β'. 6.) Καὶ πάλιν „ Χριστὸς ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς, ὅς καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ „ Θεοῦ, ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. (Ῥωμ. η'. 34.)

Παράκλητον δὲ ὀνομάζει ὁ Θεολόγος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ: ἤγουν ἀδυνατοῦντα τὸν Πατέρα καὶ προτρέποντα αὐτὸν, εἰς τὸ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ οἰκονομικώτερον καὶ ἀνθρωπικώτερον: ἕνα μὲν, διὰ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος ὁποῦ φορεῖ. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ πῶς δὲν εἶναι ἀντίθεος ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα. ἀλλὰ ταυτοθελὴς, καὶ κατὰ πάντα ταυτόβουλος. ὅτι γὰρ καὶ ὁ Υἱὸς ἔχει ἐξουσίαν αὐτοδέσποτον καθὼ ὁ Θεὸς, νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, ἔδειξεν εἰς τὸν Παράλυτον, εἰπὼν „ τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. (Μάρ. β'. 5.) καὶ εἰς τοὺς Ἀποστόλους εἶπεν αὐθεντικῶς „ ἄντινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄντινων „ κρατῆτε, κεκράτηνται. (Ἰω. κ'. 23.) καθὼς λοιπὸν ὁ Πατὴρ συγχωρεῖ ἁμαρτίας, ἔτζι παρομοίως συγχωρεῖ καὶ ὁ Υἱὸς, διὰ τὸ ὁμοφυὲς, καὶ ὁμοδώαμον. ἐκεῖνο γὰρ ὁποῦ ἐνεργεῖ πρὸς τὰ ἔξω ἡμία ἀπὸ τὰς τρεῖς θεαρχικὰς ὑποστάσεις τῆς ὁμοουσίου Τριάδος, κοινῶς αὐτὸ ἐνεργοῦσι καὶ αἱ λοιπαὶ δύω, κατὰ τὸ ῥητὸν καὶ καθολικὸν ἀξίωμα τῶν ἱερῶν Θεολόγων. ὅτι δὲ οἰκονομικῶς καὶ ἀνθρωποπρεπῶς εἶπε τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ πρῶτος τῶν Θεολόγων Ἰωάννης, βεβαιοῖ καὶ ὁ δεύτερος Θεολόγος Γρηγόριος. ἔτω γὰρ αὐτὸς ἑρμηνεύει, διὰ τί λέγεται Παράκλητος ὁ Χριστὸς, λέγων. „ ἔτω δὲ καὶ Παράκλητον ἔχομεν Ἰησοῦν, οὐχ ὡς ὑπὲρ ἡμῶν προκυλινδόμενον τῷ Πατρὶ, καὶ „ προσαιτοῦντα δολικῶς: ἄπαγε τῆς δόλῳ ἔντος ὑπονοίαν, καὶ ἀναξίαν τοῦ Πνεύματος! ἔτε „ γὰρ τοῦ Πατρὸς τοῦτο ἐπιζητεῖν, ἔτε τοῦ Υἱοῦ πάσχειν, ἢ ὡς περὶ Θεοῦ διανοεῖσθαι δίκαιον: „ ἀλλ' οἷς ἔπαθεν ὡς ἄνθρωπος, πείθει καρτερεῖν ὡς λόγος, καὶ παραινέτης. τοῦτο νοεῖται μοι „ ἡ παράκλησις. (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ) ὁδὲ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας τὸν ἀποπομπαῖον τράγον ἀλληγορῶν εἰς τὸν Χριστὸν, λέγει „ τοῦτο οἶμαι ἔστιν ὁ ἀποπομπαῖος. ἀπεπέμπετο μὲν „ γὰρ (ὁ Χριστὸς) ὥσπερ ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν ἄνω πόλιν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ „ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ γράφων ὁ μακάριος Ἰωάννης „ τεκνία, ταῦ„ τα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε· καὶ ἐὰν δέτις ἁμάρτῃ, Παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πα„ τέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἔστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἃ περὶ τῶν „ ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ Κόσμου. (Γλαφυρ. εἰς τὸ Λευϊτικὸν τόμ. α'.)

2. „ Καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. οὐ περὶ „ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ Κόσμου.

Ἡ Αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἐπισκόπιος τοῦ Χριστοῦ γράφει ταῦτα εἶναι: διὰ τί, καὶ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον, αὐτὸς ἤξιρε πόσον ἡ ἀνθρωπίνη προαίρεσις κλίνει εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ πόσον φθόνον ἔχει ὁ μιαρὸς Διάβολος κατὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὅτι οἱ μὴ προσέχοντες, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἁμαρτάνουν, καὶ ἀφ' ἃ ἐξομολογηθῶν, καὶ φιλιωθῶν μὲ τὸν Θεὸν διὰ τῆς μετανοίας. ὅθεν διὰ τὰ μὴ πέσουν οἱ ἄνθρωποι εἰς ἀπόγνωσιν, ἐὰν καὶ μὴ θέλουν ἐξομολόγησιν, καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶντας πάλιν ἁμαρτήσουν: διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος. ὅτι ἐὰν ἡμεῖς μετανοήσωμεν, ὕστερον ἀφ' ἃ πέσωμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, πάλιν λαμβάνομεν ἱλασμὸν, καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐπειδὴ αὐτὸς παρακαλεῖ, καθὼ ἄνθρωπος, τὸν Πατέρα, καὶ ἱλάσκεται εἰς τὰς ἁμαρτίας μας. προσθέττει δὲ, καὶ ὅτι ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς γίνεται ἱλασμὸς, καὶ συγχώρησις, ὄχι μόνον τῶν ἐδικῶν μας ἁμαρτιῶν: ἤτοι ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, ἢ καὶ τῶν Ἰουδαίων, καὶ πρὸς Ἰουδαίους δὲ, καὶ πρὸς Ἐθνικοὺς ὁμοῦ ἔγραφε τοῦτο τὸ ἀποστολικόν. ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ὅλου τοῦ Κόσμου. ἵνα μὴ ἀποκλείσῃ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους, καὶ εἰς μόνους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὸ χάρισμα τῆς μετανοίας: ἀλλὰ ἐξαπλώσῃ αὐτὸ καὶ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, καὶ εἰς ὅλους τοὺς μετὰ ταῦτα ἐσομένους ἀνθρώπους, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου. (1) διὰ τοῦτο καὶ ὅσοι ἄπιστοι καὶ Ἐθνικοὶ προ-

(1) Ὁ δὲ Μητροφάνης ὠόησε, πῶς ὁ Χριστὸς γίνεται ἱλασμὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς ἀγνοίας καὶ ἀθανασίμους, ἐκείνων

προσέλθωμεν εἰς τὸν πίστιν τῦ Χριστῦ, καὶ μετανοήσαντες ἀπὸ τὰς προτέρας κακίας ἀπὸ ἔκαμεν ἐν τῇ ἀπιστίᾳ, βαπτισθῶμεν εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, αὐτοὶ λαμβάνωμεν τὸν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶντες, καὶ δι' αὐτὸς γίνεται ὁ Χριστὸς Παράκλητος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἱλασμός. καθὼς αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐβεβαίωσεν, εἰπὼν „ ὅπω γέγραπται. καὶ ὅπως ἔδει παθεῖν „ τὸν Χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ „ μετάνοιαν, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ Ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. (Λουκ. κδ'. 46.) καὶ πρὸς τὸν Πατέρα δὲ, ὅπω προσηύξατο „ ἐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ (ἤτοι παρακαλῶ) „ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων (ἤτοι περὶ πάντων, ὅσοι μέλλουν νὰ πιστεύσουν) διὰ τῦ „ λόγυ αὐτῶν εἰς ἐμέ. (Ἰω. ιζ'. 20.)

3. „ Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντο-
„ λὰς αὐτῦ τηρῶμεν.

Συνήθειαν ἔχει ὁ Ἐπισήθιος ἅπας τῦ Χριστῦ Ἰωάννης, νὰ μεταχειρίζεται ὁμωνυμίας συνεχεῖς, μίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην. ὁμωνυμία δὲ εἶναι, ὅταν δύω λέξεις ἔχουσι μὲν τὸ αὐτὸ ὄνομα, τὰ δὲ σημαινόμενα πράγματα εἶναι διαφορετικά. καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὁπῦ λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ „ ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ Κόσμος δι' αὐτῦ ἐγένετο, καὶ ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. (Ἰω. ά. 10.) ἐν μὲν γὰρ τῷ, ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ Κόσμος δι' αὐτῦ ἐγένετο, ἐννοεῖται Κόσμος, ὅλον τὸ σύσημα τῦ Παντὸς Κόσμυ, εἰς τὸν ὁποῖον διρίσκετο ὁ Θεὸς λόγος, καθ' ὃ προνοητὴς αὐτῦ, καὶ δημιυργός. ἐν δὲ τῷ, καὶ ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω, Κόσμος ἐννοῦνται οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν ἐγνώρισαν τὸν Θεὸν λόγον, ὅτε ὡς δημιυργὸν, καὶ Προνοητὴν τῦ Κόσμυ, ὅτε ὡς σαρκωθρωπήσαντα. καθὼς, λέγω, ἐκεῖ εἶπε τὰς ἀνωτέρω ὁμωνύμυς λέξεις: ἔτζι καὶ ἐδῶ „ λέγει, ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν. τὸ μὲν γὰρ γινώσκομεν, θέλει νὰ εἰπῇ: γνωρίζομεν, τὸ δὲ ἐγνώκαμεν, θέλει νὰ εἰπῇ ἠγαπήσαμεν. μὲ τοῦτο, λέγει, γνωρίζομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν, ἀνίσως φυλάττωμεν τὰς ἐντολάς τυ. ἐπειδὴ συσατικὸν, καὶ χαρακτηριστικὸν σημάδι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, εἶναι ἡ φύλαξις τῶν τῦ Θεῦ ἐντολῶν. καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μυ, καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. (Ἰω. ιδ'. 21.) Καὶ πάλιν „ ἐάν τις ἀγαπᾷ με τὸν λόγον μυ τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μυ ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς „ αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. (αὐτόθ. 23.)

Ὅτι δὲ τὸ, γινώσκω, λαμβάνεται αντὶ τῦ ἀγαπῶ, βεβαιοῖ αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς λέγων πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ οἶδάσε (ἤ ἔγνωσε, ὡς ἐν ἄλλοις γράφεται) σὲ παντὸς, καὶ χάριν εὗ„ ρες παρ' ἐμοί. (Ἐξ. λγ'. 12.) ἔγνων σὲ ἠγάπησα περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπυς. „ Καὶ πάλιν „ ἐπέσκεπται καὶ ἔγνω (ἤτοι ἠγάπησεν) ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτῦ. (Ἀριθ. ιε'. 5.) καὶ πάλιν „ γινώσκει (ἤτοι ἀγαπᾷ) Κύριος ὁδὸν δικαίων. (Ψαλ. ά. 6.) ἐπειδὴ ἄτοπον εἶναι νὰ νοήσωμεν τὸ, ἔγνων τοῦτο, ὅτι τῆς ἁπλῆς γνώσεως καὶ καταλήψεως τῦ Θεῦ. διὰ τί ὁ Θεὸς, ὁ τῶν γνώσεων Κύριος, δὲν γινώσκει ἄλλα μὲν κτίσματα ὀλιγώτερον, ἄλλα δὲ περισσότερον· ἀλλὰ ὅλα ἐξίσυ καὶ παρομοίως γινώσκει, τὰ ἐν τῷ ἀρραῷῳ, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, καὶ τὰ ἐν ταῖς ἀβύσσοις, καὶ τὰ ἐνεστῶτα, καὶ τὰ ἀπερασμένα, καὶ τὰ μέλλοντα. λοιπὸν καλῶς ἐνοήσαμεν ὅτι τὸ ἐγνώκαμεν ὁπῦ λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος, δηλοῖ ἠγαπήσαμεν, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, Μητροφάνη, καὶ Οἰκυμένιον. διὰ τί οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεὸν, ἐκεῖνοι ἀληθῶς φυλάττων τὰς ἐντολὰς

ἀπὸ μισᾶσι μὲν τὴν κακίαν, καὶ προσέχουσι, καὶ ἀγρυπνᾶσι διὰ νὰ κατορθώσων τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς; ἀκολυθεῖ ὅμως κάμμίαν φορὰν διὰ τὴν φυσικὴν ἀδυνεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ φράξῃ ἀκουσίως κανένα ἄπατον. διὰ τὸ ὁποῖον λυπᾶνται πολλὰ καὶ μετανοῦν· εἰς τοῦτος λοιπὸν γίνεται Παράκλητος, καὶ παρηγορητὴς ὁ Γησῦς Χριστὸς, καὶ πρὸς τοῦτος ἱλασμός, καὶ συγχώρησις. ἐπειδὴ εἶναι δίκαιος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε. καὶ διὰ τοῦτο δὲν καταδικάζει τοὺς τοιούτος διὰ τὸ ἀκούσιον ἐκεῖνο σύμβαμα καὶ ἄπατον ὁπῦ ἔφραξαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Πατέρα παρακαλεῖ δι' αὐτούς, νὰ συγχωρήσῃ ὅτι καθὼς αὐτὸς εἶπε „ τὸ μὲν Πνεῦμα εἶναι πρόθυ„ μον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. καὶ τοῦτο τὸ νόημα τῦ ῥητῦ βεβαιοῖ καὶ ὁ Παῦλος, λέγων „ οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν (ἤτοι ταῖς δι' ἀσθένειαν ἀνθρωπίνυ συμβαινούσαις ἁμαρτίαις) πεπειρασμένον δὲ κατὰ „ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας· προσερχώμεθα οὖν „ μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, „ καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν (Ἑβρ. δ'. 15) εἰς ἐκείνυς δὲ ὁπῦ μὲ κακὴν καὶ μισόκαλον προαίρεσιν, καὶ μὲ προμελέτην, καὶ γνῶσιν, καὶ ἐπιτήδευσιν, πράττυσι μεγάλας, καὶ θανασίμυς ἁμαρτίας, δὲν γίνεται Παράκλητος, καὶ παρηγορητὴς ὁ Χριστὸς, ὅπε ἱλασμὸς καὶ συγχώρησις. διὰ τί τὰ τοιαῦτα μεγάλα, καὶ ἑκάστιμα ἁμαρτήματα, χρεωζόνται πικρὰ, καὶ πολλὰ δάκρυα, καὶ κάθε ἄλλην κακοπάθειαν τὰ σώματος, ἀκολύθως δὲ καὶ οἱ τὰ τοιαῦτα ἁμαρτήματα πράξαντες, χρεωζόνται, κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων, νὰ δείξων καρπὸς ἀξίως τῆς μετανοίας: καὶ ἔτζι μὲ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, νὰ ἱλαρωθῶν, καὶ νὰ δυμνίσων τὸν δίκαιον Κριτὴν, καὶ νὰ κάμων αὐτὸν ἵλεον εἰς τὰς ἁμαρτίας των, ὁπὸ εἶναι θυμωμένος κατ' αὐτῶν· εἰδὲ καὶ λέγει ὁ Θεολόγος ἐδῶ, ὅτι γίνεται ἱλασμὸς ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ὅλων ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλα τὰ Κόσμυ, πρέπει νοεῖται. ὅτι δὲν γίνεται ὁ Χριστὸς ἱλασμὸς ἀποκεκλημένος εἰς μόνυς τοὺς Ἀποστόλυς: ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους πιστοὺς ὁπῦ εὑρίσκονται ἐν ὅλῳ τῷ Κόσμῳ, καὶ μισοῦσι μὲν τὴν κακίαν, κατὰ ἀνθρωπίνην ὅμως ἀδυνεσίαν, ἀκολυθεῖ νὰ σφάλλων εἰς κανένα ἀκούσιον.

λάς τε, καὶ ὄχι ἐκεῖνοι ὑπὲρ τὸν γινώσκειν ἁπλῶς. ἐπειδὴ πολλοὶ μὲν χρίσιανοὶ διέρχονται πολλαῖς φοραῖς, οἵτινες μὲ τὴν παιδείαν, καὶ μάθησιν τῆ θείων Γραφῶν, καὶ τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, γνωρίζουν ὑπὸ τοὺς ἄλλους καλλίτερα, καὶ βαθύτερα τὸν Θεὸν, καὶ τὰ πρὸς Θεὸν, φυλάττειν ὅμως τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, ὀλιγώτερον ὑπὸ τὰς ἄλλας ἀνθρώπες, ὑπὲρ γνωρίζειν τὸν Θεὸν ὀλιγώτερον ὑπὸ ἐκείνες. ἐκ τῦ ἐναντίε δὲ πάλιν διέρχονται πολλοὶ χρισιανοὶ, οἱ ὁποῖοι, καὶ μ' ὅλον ὑπὲρ γνωρίζειν ὀλιγώτερον τὸν Θεὸν, φυλάττειν ὅμως τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ περισσότερον, ὑπὸ τὰς ἔχοντας γνῶσιν πρισσοτέραν τῦ Θεῦ. ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη πόθεν προέρχεται; ὑπὸ τὸ ἀγαπῶ· διὰ τί οἱ γινώσκοντες τὸν Θεὸν περισσότερον, δὲν ἀγαπῶν καὶ τὸν Θεὸν περισσότερον, ἀλλὰ ὀλιγώτερον, διὰ τῦτο καὶ ὀλιγώτερον φυλάττειν τὰς ἐντολάς τε. οἱ δὲ γινώσκοντες τὸν Θεὸν ὀλιγώτερον, πρισσότερον τὸν ἀγαπῶν, διὰ τῦτο καὶ περισσότερον φυλάττειν τὰς ἐντολάς τε.

Ἠθελε δὲ ἐρωτήσῃ τινας, διὰ τί ἡ ἀγάπη ὀνομάζεται γνῶσις; καὶ ἀντιστρόφως, διὰ τί ἡ γνῶσις ὀνομάζεται ἀγάπη; καὶ ἀπκρινόμεθα, ὅτι διὰ δύω αἴτια. ἕνα μὲν, διὰ τὶ αἰτία καὶ ἀρχὴ τῆς ἀγάπης, εἶναι ἡ γνῶσις, κατὰ τὸν ἱερὸν Αὐγεστῖνον. ἐπειδὴ ἡ θέλησις τῦ ἀνθρώπε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀγαπήσῃ κάνενα ἀγαθὸν, ἀνίσως πρῶτον δὲν τὸ γνωρίσῃ ὁ νῦς. ὅθεν κατὰ τὸν αὐτὸν „ τὰ ἀόρατα δύναταί τινας νὰ ἀγαπήσῃ, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰ ἀγνώρισα. Καὶ ἄλλο δὲ, ἐπειδὴ ἂν δὲν ἀγαπήσῃ τινας ἕνα πρᾶγμα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ καταλάβῃ μὲ ἀκρίβειαν. ὥστε, ἡ μὲν ἁπλῆ γνῶσις γίνεται ἀρχὴ τῆς ἀγάπης, ἡ δὲ ἀγάπη γίνεται πάλιν αἰτία τῆς ἀκριβῦς καὶ ἐντελεστάτης τῦ πράγματος γνώσεως. Διὰ τῦτο εἶπε τὰ κομψὰ ταῦτα καὶ ἐρωτικὰ, ὁ τῷ πυρὶ τῆς θείας ἀγάπης πυρπολούμενος Αὐγεστῖνος „ φῶς αἰώνιον, ἐ„ πίλαμψον αὐτῇ (τῇ ψυχῇ μυ) ἵνα σε νοῇ, καὶ γινώσκῃ, καὶ ἀγαπᾷ. διὰ τῦτο Κύριε, σὲ δὲν „ ἀγαπᾷ, ὅτι σὲ δ' γινώσκει. καὶ διὰ τῦτο δ' γινώσκει, ὅτι σὲ δ' νοεῖ. καὶ διὰ τῦτο σὲ δ' νοεῖ, ὅτι δ „ καταλαμβάνει τὸ φῶς συ... Καὶ πάλιν „ Διὰ τῦτο Κύριε, δχ' ὅσον ὀφείλω, τοσῦτον σὲ ἀγα„ πῶ, ὅτι μὴ ἐντελῶς σὲ γινώσκω. ὅτι δὲ ὀλίγον γινώσκω, ὀλίγον ἀγαπῶ, ὀλίγον ἐπὶ σοὶ „ χαίρω. (Εὐχὴ ἀ. ἐρωτικὴ.)

4. „ Ὁ λέγων, ὅτι ἔγνωκα (1) αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτῦ μὴ τη„ ρῶν, ψεύστης ἐστὶ, καὶ ἐν τῦτῳ ἀλήθεια δὲν ἔστιν.

Ἀντιστρέφει ἐδῶ τὰ ἀνωτέρω λόγια ὁ Θεολόγος, καὶ ἐκ τῦ ἐναντίε κατασκευάζει αὐτὰ, διὰ νὰ κάμῃ δυνατωτέραν, καὶ διπλῆν τὴν ἀπόδειξιν. λέγει λοιπὸν, ὅτι ὅποιος χρισιανὸς εἴπῃ, ὅτι ἐγὼ ἔγνωκα: ἤγουν ἐγὼ ἠγάπησα τὸν Θεὸν, καὶ ἔπειτα δὲν φυλάττει τὰς ἐντολὰς τῦ ἠγαπημένυ παρ' αὐτῦ Θεῦ, αὐτὸς βέβαια εἶναι ψεύστης, καὶ λέγει ψεῦδῆ, καὶ ἀλήθεια εἰς αὐτὸν δὲν διέρχεται· διὰ τί λέγοντας πῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, δὲν ἔχει καὶ τὸ σημεῖον τῆς ἀγάπης τῦ Θεῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τε. ὅτι δὲ τὸ, ἔγνωκα καὶ ἐδῶ σημαίνει αὐτὶ τῦ, ἠγάπησα, φανερὸν εἶναι ἀπὸ τὴν ἀκολυθίαν τῦ λεγομένων. διὰ τί, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, πολλοὶ μὲν, γνωρίζουν ἀληθῶς τὸν Θεὸν, δὲν φυλάττειν δὲ, τὰς σωτηριώδεις ἐντολάς τε. ἀλλ' ὅμως δὲν ἠμπορῦμεν νὰ εἰπῦμεν ὅτι ψεύδονται αὐτοὶ, διὰ τί λέγειν πῶς γνωρίζουν τὸν ὑπὲρ πάντων Θεόν. ἐπειδὴ αὐτὴν ἔτζι, ἔπρεπε νὰ εἰπῦμεν, ὅτι οὐδὲ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης αὐτοὶ ἐγνώρισαν, καὶ διὰ τῦτο ἀκολύθως πρέπει νὰ νομίζωμεν, ὅτι οἱ τοιῦτοι δὲν εἶναι ὑπόδικοι εἰς κατάκρισιν, ὡς ἀγνοῦντες· ἀλλ' ἐπειδὴ τῦτο εἶναι ἄτοπον καὶ ἀπᾶδον, λοιπὸν τὸ, ἔγνωκα ἐδῶ, αὐτὶ τῦ ἠγάπησα σημαίνει, καὶ ὄχι αὐτὶ τῦ, ἁπλῶς ἐγνώρισα.

5. „ Ὅς δ' ἂν τηρῇ αὐτῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τῦτῳ ἡ ἀγάπη τῦ „ Θεῦ τετελείωται.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐπαράστησε φανερώτατα, καὶ καθαρώτατα τὸ νόημα τῶν ἀνωτέρω λέξεων ὑπὲρ εἶπεν ὁ Θεολόγος, καὶ ἐσήκωσεν ὑπὸ τὸ μέσον κάθε ἀμφιβολίαν. διὰ τί χῆμα ἀντιστροφῆς ἐδῶ μεταχειρισθεὶς, καὶ γράψας ἐξ ὀνόματος τὸν ἀγάπῶ, καὶ εἰπὼν, ὅτι ἡ ἀγάπη τῦ Θεῦ εἶναι τελεία εἰς ἐκεῖνον τὸν χρισιανὸν ὑπὲρ φυλάττει τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, ἔδειξε καθαρὰ, ὅτι καὶ τὸ, ἐγνώκαμεν, καὶ τὸ, ἔγνωκα ὑπὲρ εἶπεν ἀνωτέρω, αὐτὶ τῦ, ἠγαπήσαμεν, καὶ ἠγάπησα λαμ-

βάνον-

(1) Ἐν ἄλλοις „ ἔγνωκα μόνον χάφεται χωρὶς τὸ ὅτι.

βαίονται: καθὼς καὶ ἡμεῖς τὰ ἐξηγήσαμεν. διὰ τί αἴσως ἀνωτέρω εἰς τὸν μὴ φυλάττοντα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, δὲν ἤθελεν ἐννοήσῃ τὴν γνῶσιν αὐτὴ τῆς ἀγάπης, ἀλλ' αὐτὴ τῆς ἁπλῆς εἰδήσεως: ἔπρεπεν ἀκολούθως νὰ εἰπῇ καὶ ἐδῶ, ὅτι εἰς ἐκεῖνον ὁπὸ φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἶναι τετελειωμένη ἡ γνῶσις, καὶ ὄχι ἡ ἀγάπη. ἐκεῖνο γὰρ ὁπὸ δὲν εἶπεν εἰς τὸν μὴ φυλάττοντα τὰς ἐντολὰς, ἔπρεπεν αὐτιφατικῶς νὰ εἰπῇ εἰς τὸν φυλάττοντα ταύτας. ἔτος δὲ εἶναι ὁ καλύμμος λόγος τῆς αὐτιφάσεως. ἐπειδὴ δὲ εἶπε τὴν ἀγάπην ἐξ ὀνόματος εἰς τὸν φυλάττοντα τὰς ἐντολὰς, καὶ ὄχι τὴν γνῶσιν: λοιπὸν φανερὸν εἶναι καὶ ὅτι εἰς τὸν μὴ φυλάττοντα τὰς ἐντολὰς, τὴν γνῶσιν αὐτὴ τῆς ἀγάπης ἐνόησε, καὶ ὄχι αὐτὴ τῆς εἰδήσεως.

Πολλὰ δὲ σοφῶς λέγει τῶν Θεολόγων ὁ πρώτιτος ἔτος Ἰωάννης, ὅτι εἶναι τετελειωμμένη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν φυλάττοντα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ πολλοὶ μὲν, ὁπὸ τὸν γινώσκοντας, καὶ ὁμολογοῦντας τὸν Θεὸν, φαίνονται ὅτι ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, δὲν τὸν ἀγαπῶν δὲ ἀληθῶς, καὶ ἐντελῶς ἔχῃ τι δὲν φυλάττων ἐντελῶς τὰς ἐντολάς τε· ἔτω δὲ ὁ Κύριος ἀπεφάσισεν „ ὁ μὴ ἀγαπῶν με (τὴν ἀληθείαν δηλαδὴ) τοὺς λόγους μὲ ὁ τηρεῖ. (Ἰω. ιδ'. 24.) αἴσως δὲ μεγάλοι ἀρεθῶν νὰ φυλάττων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους καὶ ὀλιγοσῶς, φανερὸν ὅτι αὐτοὶ καὶ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἐκ μέρους καὶ ὀλιγοσῶς, καὶ δὲν ἔχων εἰς τὴν καρδίαντας τελείαν καὶ ἀληθῆ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην· ὅσοι δὲ φυλάττων ὅλας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ μόνοι ἔχων βεβαίως καὶ τὰ δύω, καὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν τελειότητα τῆς ἀγάπης. καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος, ὅτι ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τετελείωται. ὁ γὰρ τὴν ἐντελεστάτην φύλαξιν τῶν ἐντολῶν ἔχων, αὐτὸς ἀκολούθως ἀποδείχνεται, ὅτι ἔχει καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἀληθῶς, καὶ τελείως εἰς τὴν καρδίαντα. δι' ὃ καὶ ἀκολούθως λέγει.

„ Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν.

Ἐν τούτῳ ποίῳ; δηλαδὴ μὲ τὸ μέτρον τῆς θείας ἀγάπης γνωρίζομμεν, ὅτι εἰς τὸν Θεὸν δύεισκόμεθα. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁπὸ τελειωθῇ ἀληθῶς εἰς τὴν θείαν ἀγάπην, αὐτὸς βέβαια δύεισκεται πάντοτε εἰς τὸν Θεόν, καὶ μὲ τὸν Θεὸν· διὰ τί ἔχει τὸν Θεὸν ἔνοικον μέσα εἰς τὴν καρδίαν τε, καὶ ποτὲ δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν, καὶ χέσιν, καὶ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἀγρυπνεῖ, καὶ κοιμᾶται. μαζὶ μὲ τὸν Θεὸν καὶ λαλεῖ, καὶ σιωπᾷ. μαζὶ μὲ τὸν Θεὸν καὶ κινεῖται, καὶ ἠρεμεῖ: καθὼς ἔλεγεν ἡ ἁσματίζουσα νύμφη „ ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ „ καρδία μὲ ἀγρυπνεῖ (Ἄσ. ε. 2.) καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁ ἔχων τὴν τελείαν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην εἰς τὴν καρδίαντε, αὐτὸς εἰς ὅλα τὰ ἔργα καὶ κινήματά τε σέκει σερεωμένος εἰς τὸν Θεὸν, ὡσὰν ἐπαίω εἰς ἀσφαλέσατον θεμέλιον: ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὡσὰν ἐπαίω εἰς διωατὴν ἄγκυραν, ὅλος ὢν προσκολλημένος, καὶ ὅλος ἀναπνέων τὸν ἀγαπητὸν, καὶ ἐρωμένοντα Θεόν. ἢ λέγει, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ φυλάττειν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, γνωρίζομεν ὅτι δύεισκόμεθα εἰς τὸν Θεόν. ἐπειδὴ ὅποιος φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δύεισκεται καὶ μένει ἐν τῷ Θεῷ. καθ' ὅτι, ὡς λέγει ὁ Θεοφόρος Μάξιμος, ὁ Θεὸς δύεισκεται μυσικῶς μέσα εἰς κάθε ἐντολήτε· καὶ λοιπὸν ὅποιος ἐργάζεται τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δύεισκει τὸν ἐν τῇ ἐντολῇ κεκρυμμένον Θεόν. καὶ ὅπως δύεισκεται καὶ αὐτὸς καὶ μένει ἐν τῷ Θεῷ, τὰ ὁποία τὴν ἐντολὴν ἐργάζεται καὶ φυλάττει. μᾶλλον δὲ, αὐτὸς λαμβάνει τὴν ἁγίαν τριάδα. (1)

6. „ Ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτη-
„ σε, καὶ αὐτὸς ὅπως περιπατεῖν.

Βλέπε χρυσῆν, καὶ λιθοκόλλητον, καὶ μαργαριτόπλοκον σειρὰν ὁπὸ πλέκει θεοσόφως μὲ τὰ λόγιά τε ὁ χαριτώνυμος Ἀπόστολος τοῦ Κυρίε· πρῶτον γὰρ εἶπεν, ὅτι ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, αὐτὸς φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐκ τοὐναντίε, ὅτι ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, αὐτὸς δὲν φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. ἔπειτα εἶπεν, ὅτι ὁ ἐξ ἀγάπης φυλάττων τὰς ἐντολὰς τοῦ

---

(1) Τὰ λόγια τοῦ ἁγίε Μαξίμου ταῦτά εἰσιν „ Ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ „ καὶ πατρὸς Θεὸς λόγος, ἑκάστῃ μυσικῶς ὑπῆρχε τῶν οἰ- „ κείων ἐντολῶν, ὁ δὲ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὅλος ἐστὶν ἀχώριστος ἐν „ ὅλῳ τῷ οἰκείῳ λόγῳ φυσικῶς. ὁ τοίνυν δεχόμενος θείαν ἐν- „ τολὴν, καὶ ποιῶν αὐτὴν, τὸν ἐν αὐτῇ τοῦ Θεοῦ δέχεται λόγον „ ὁ δὲ τὸν λόγον διὰ τῶν ἐντολῶν δεξάμενος, δι' αὐτοῦ τὸ ἐν αὐ- „ τῷ φυσικῶς, σωτηρίαν πνεῦμα. ὁ γὰρ ἐντολὴν δεξάμενος, „ καὶ ποιήσας αὐτὴν, λαβὼν ἔχει μυσικῶς τὴν ἁγίαν Τριάδα (κεφ. οά. τῆς β'. ἑκατονδ. τῆς Γνωσικῶν.)

τοῦ

τῦ Θεῦ, αὐτὸς διείσκεται ἐν τῷ Θεῷ· τώρα δὲ λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ ἐν τῷ Θεῷ διεισκόμενος καὶ μφών, αὐτὸς χρεωσεῖ νὰ περιπατῇ καὶ νὰ πολιτδύεται, καθὼς ἐπεριπάτησε καὶ ἐπολιτδύθη ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ Θεὸς, εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὸς μένει: σωδενώντας δηλαδὴ τὸ ἄκρον τῦ σύς ρητῦ μὲ τὸ ἀρχὶ τῦ ἄλλυ: καθὼς εἶναι σωδεδεμένοι καὶ οἱ κείκοι τῆς ἀλυσίδας. ὅποιος λοιπὸν λέγει, πῶς μένει ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ διὰ τῆς τελείας ἀγάπης, καὶ τῆς φυλάξεως τῶν ἐντολῶντα, αὐτὸς χρεωσεῖ νὰ φυλάττῃ ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ ὁμοιότπα Χριστῦ τῦ Θεῦ, καὶ κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ παράδειγμα τῆς τῦ Χριστῦ ἀναμαρτήτε πολιτείας: ἔτζι καὶ αὐτὸς χρεωσεῖ νὰ ἀσυδάζῃ, ὅσον τὸ δυνατόν τε, νὰ πολιτδύεται καὶ νὰ ζῇ. ὥστε νὰ μὴ διαφθείρῃ τὸ πρὸς Χριστὸν τὸν Θεὸν, ἀληθῆ καὶ τελείαν ἀγάπω, μηδὲ νὰ ἐργάζεται μὲν τὰς ἐντολὰς τῦ Χριστῦ, νωθρῶς δὲ καὶ ἀμελῶς: ἀλλὰ νὰ τὰς ἐργάζεται ἐπιμελῶς, καὶ μὲ κάθε λογῆς προθυμίαν. ἀλλ' ὁ μὴ Χριστὸς „ ἁμαρτίαν ἐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ σόματι αὐτῦ, ὡς λέγει ὁ Η- „ σαΐας (Η'σ. νγ'. 9.) Καὶ πάλιν „ πρὶν, ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀπει- „ θεῖ πονηρία τῦ ἐκλέξαθαι τὸ ἀγαθόν. (Η'σ. ζ'. 16.) φανερώνοντας μὲ τὰ λόγια ταῦτα, τὸν ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς ἐν τῷ παρόντι Κόσμῳ τελευταίας ἀποβιώσεως, τελείαν ἀναμαρτησίαν τῦ Δεσπότε Χριστῦ. ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἄνθρωπος ψιλὸς καὶ ἁπλῆς: ἀλλ' ἦτον ὁμοῦ καὶ Θεὸς ὑπερέσιος. ἐκεῖνοι δὲ ὁπῦ σωαφθῦν καὶ σώθῦν μὲ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς ἀγάπης, ἂς νομίζεν ἀγαπητὸν, ἀνίσως τύχῃ κἀμμίαν φορὰν νὰ σφάλλυσι μικρά τινα καὶ συγγνωστὰ ἁμαρτήματα, διὰ τὸν ἀνθρωπίνων ἀθένειαν, καὶ διὰ τὸ πολυπαθὲς πειρατήριον τῆς ζωῆς ταύτης. πρέπει ὅμως νὰ καθαρίζωνται καὶ ἀπὸ τὰ μικρὰ αὐτὰ σφάλματα, διὰ προσδυχῆς, καὶ διὰ δακρύων, καὶ δι' ἐξομολογήσεως τυπεινῆς, καὶ συντεθριμμένης: ἵνα μὴ εὑρεθῦν ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τῦ θανάτε, καὶ τῆς κρίσεως, ἔχοντες κἀνένα μολυσμὸν, καὶ ἐλάττωμα.

7. „ Ἀδελφοὶ, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν πα- „ λαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν, ὁ λόγος „ ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς.

Ἐπειδὴ ὁ Θεολόγος εἶπεν ἀνωτέρω περὶ τῆς θείας ἀγάπης. καὶ δι' αὐτῆς ἤνωσε τὸς χριστιανὸς μὲ τὸν Θεὸν, καὶ ἐπαράγγειλεν εἰς αὐτὸς νὰ ζῶν, καὶ νὰ πολιτδύωνται, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐπολιτδύθη ὅπι τῆς γῆς: τότε χάριν ἐνθυμηθεὶς τὸ ὑψηλὸν καὶ μετάρσιον ὁπῦ ἔχει ἡ τοιαύτη ὁμοία τῷ Χριστῷ πολιτεία, καὶ ἡ τοιαύτη περὶ τῆς τελείας πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης παραγγελία, διὰ τῦτο ὡσὰν νὰ ἀπολογῆται ἐδῶ, διὰ νὰ κάμῃ βεβαιοτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν τὴν τοιαύτην παραγγελίαντε, καὶ λέγει: ὅτι ἡ παραγγελία μὲ αὕτη, ἀδελφοὶ χριστιανοὶ, ἡ περὶ τῆς τελείας ἀγάπης, δὲν εἶναι καινούρια, καὶ πρὸ ὀλίγων χρόνων γεγραμμένη. ἀλλ' εἶναι παλαιὰ, καὶ ἀρχαιοτάτη· καὶ διὰ τῦτο ἔχει περισσοτέραν δυνάμιν, εἰς τὸ νὰ πείσῃ τὸς χριστιανὸς νὰ τὴν φυλάττων τελείαν. αὕτη δὲ εἶναι ὁ λόγος ἐκεῖνος ὁπῦ ἠκούσατε ἐξ ἀρχῆς: ἤτοι ἡ ἐν τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ γεγραμμένη ἐντολὴ, τῆς τε πρὸς τὸν Θεὸς ἀγάπης ἡ λέγουσα „ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σε „ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σε, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σε, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σε. (Δδ. ς'. 5.) καὶ ἡ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἡ λέγουσα „ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σε ὡς σεαυτόν. (Λδι. ιθ'. 18.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα δείχνει ὁ Θεολόγος, καὶ πείθει περισσότερον τὸς χριστιανὸς, ὅτι ὅποιος δὲν φυλάττει τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, αὐτὸς δὲν ἔχει ὅπε πρὸς Θεὸν ἀγάπην. πῶς δὲ δύναται νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν μὲ ὅλην τὴν διάνοιαν, καὶ ψυχὴν, καὶ δυνάμίν τε, καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ παλαιὸς νόμος, ἐκεῖνος ὁπῦ δὲν φυλάττει τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, καὶ αὖ ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν φυλάττει ἐντελῶς τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, δὲν δύναται καὶ ἐντελῶς νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Θεὸν, ἤτοι ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διαθέσεως τῆς καρδίας τε: πῶς δύναται νὰ ἀγαπᾷ ἐντελῶς τὸν Θεὸν, ἐκεῖνος ὁπῦ ὁλότελα δὲν φυλάττει τὰς ἐντολάς τε; τῦτο γὰρ εἶναι παντὶ ἀδύνατον, καὶ ἀνακόλυθον. ἔτζι λοιπὸν μὲ τὴν ἀρχαιότητα τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, δείξας τὴν παραγγελίαντε ὁ Ἀπόστολος βεβαιοτέραν καὶ ἀξιοπιστοτέραν, ἀκολύθως ἐνόησε μὲ τὴν παλαιὰν Διαθήκην τὴν νέαν τῦ Εὐαγγελίυ, διὰ τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, καὶ λέγει.

8. „ Πά-

8. „ Πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ, „ καὶ ἐν ὑμῖν: ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθι- „ νὸν ἤδη φαίνει.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀποδείχνει ὁ Θεολόγος, καὶ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη, τὰς δύω Διαθήκας, τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν, πῶς εἶναι σύδος καὶ τὲ αὐτὲ νομοθέτε, καὶ παρασαίνει, ὅτι ἡ ἐντολὴ τῆς πρὸς Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης, ἡ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ γεγραμμένη, δὲν ἔγινεν ἀρχὴ, καὶ ματαία. καθὼς ἔγιναν ἀρχαὶ αἱ θυσίαι, καὶ οἱ Σαββατισμοὶ, καὶ αἱ νεμηνίαι, καὶ ἁπλῶς τὸ καλούμενον ἱερατικὸν μέρος τὲ Νόμε. ὄχι: ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη, εἶναι ἐντολαὶ ὁπὲ συμπληρῶσι τὸν Δεκάλογον, καὶ ἁπλῶς, εἶναι ἀπὸ τὸ καλούμενον ἠθικὸν μέρος τὲ Νόμε, τὸ ὁποῖον καὶ μὴ τὴν καταπαυσιν καὶ ἀργίαν τὲ παλαιὲ Νόμε, δὲν ἔπαυσεν, ἀλλὰ καὶ εἰ τῇ νέᾳ Διαθήκῃ ἐνεργεῖ. ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, δυνατωτέρα ἔγινεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἀπὸ ὅ,τι ἦτον ἐν τῷ Νόμῳ. ὀνομάζει δὲ ἀπόμη καινέαν τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης, διὰ τί, ὁ μὲν παλαιὸς Νόμος ἐπρόσταζε νὰ ἀγαπᾶμεν τὸν πλησίον ὡσὰν τὸν ἑαυτόν μας, ὁ δὲ Χριστὸς ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ, παραγγέλλει νὰ ἀγαπᾶμεν τὸν πλησίον, καὶ περισσότερον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας, θυσιάζοντες, ἂν τὸ καλέσῃ ὁ καιρὸς, καὶ ἡ χρεία, καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν μας: καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς περισσότερον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τε, ἀποθανὼν διὰ τὴν ἀγάπην μας. ὅθεν ἔλεγε πρὸς τὲς ἱερὲς τε Ἀποστόλες, καὶ δι' αὐτῶν πρὸς πάντας τὲς χριστιανὲς „ ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλ- „ λήλες. καὶ δὲν ἐσάθη ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ ταῦτα „ καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα „ καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλες. (Ἰω. ιγ'. 34.) ὁπὲ θέλει νὰ εἰπῇ: ὅτι καθὼς ὁ Χριστὸς μᾶς ἠγάπησε περισσότερον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του: ἔτζι καὶ ἡμεῖς χρεωστᾶμεν, καὶ τὸ παράδειγμα τὲ Χριστὲ, νὰ ἀγαπῶμεν τὸν ἀδελφόν μας περισσότερον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας.

Ὡσὰν νὰ λέγῃ λοιπὸν ταῦτα ὁ θεῖος Ἰωάννης. παλαιὰ μᾶς ἠξεύρομεν ὅτι εἶναι ἡ ἐντολὴ, ἡ περὶ τῆς πρὸς Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης. διὰ τί εἶναι γεγραμμένη ἐν τῷ παλαιῷ Νόμῳ. ἀλλ' ὅμως, ἂν τινας αὐτὴν ὀνομάσῃ καὶ καινέαν, καλῶς καὶ ἁρμοδίως τὴν ὀνομάζει, καὶ τελείως δὲν σφάλλει ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. διὰ τί ἀνεπαίνισεν αὐτὴν ὁ Χριστὸς, ὁπὲ ἦτον πεπαλαιωμένη, καὶ διὰ τὲτο ἦτον καταφρονημένη. ἀνεκαινέργωσε λοιπὸν, τόσον τὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην, ὅσον καὶ τὴν τὲ Θεὲ πρὸς τὲς ἀνθρώπες, ὁ μονογενὴς τὲ Θεὲ Υἱὸς, καὶ λόγος, καὶ Σωτὴρ ἡμέτερος, μὲ τὴν ἐδικήν τε συγκατάβασιν, καὶ σύσαρκον οἰκονομίαν. ἐπειδὴ ἔλυσε τὸ μεσότοιχον τὲ φραγμὲ, καὶ τὴν ἔχθραν ὁπὲ ἦτον μεταξὺ Θεὲ καὶ ἀνθρώπων, διὰ τῆς Θεοϋποστάτε αὐτὲ σαρκὸς, καὶ ἔκαμε τὰ δύω, ἕνα: ἤτοι τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἄνθρωπον: καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, καὶ ὁ ἴδιος ὅπος Ἰωάννης „ ὅπως δὲ ἠγάπησέ φησιν ὁ Θεὸς τὸν Κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτὲ τὸν „ μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. (Ἰω. γ'. 16.) καὶ πῶς νομίζω πῶς δηλοῖ τὸ „ ὃ ἔστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν ὑμῖν. ἀντὶ τὲ, καινέαν ἔκαμε ὁ Χριστὸς τὴν ἐντολὴν τῆς ἐν αὐτῷ: ἤτοι τῆς πρὸς Θεὸν τῶν ἀνθρώπων ἀγάπης. καὶ ἀντιστρόφως καινέαν ἔκαμε τὴν ἐντολὴν τῆς ἐν ὑμῖν: ἤτοι τῆς πρὸς ἀνθρώπες τὲ Θεὲ ἀγάπης. διὰ τὲτο καὶ ἀκολούθως εἶπεν „ ὅτι ἡ σκοτία περνᾷ, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τώρα φαίνει. σκοτίαν δὲ ὀνομάζει τὴν ἀπιστίαν, καὶ πολυθεΐαν, ἡ ὁποία τότε ἐκαταργεῖτο καὶ ἔσβυνεν. ἀληθινὸν δὲ φῶς, τὸν ἀνθρωπήσαντα λόγον τὲ Θεὲ ὀνομάζει, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίσιν· διὰ τί αὐτὸς εἶναι τὸ ἀληθινὸν φῶς, ὡσὰ εἶπεν ὁ αὐτὸς Θεολόγος. „ ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθι- „ νὸν, ὃ φωτίζει πᾶντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν Κόσμον. (Ἰω. ά. 9.)

Ἀληθινὸν δὲ φῶς εἶναι καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸ ἀφρόσιτον. διὰ γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι νὰ εἰπῇ τινας ἀφρόσιτον, καὶ νὰ εἰπῇ ἀληθινόν. ἐπειδὴ τὸ μὴ ἓν ἀληθινὸν φῶς, αὐτὸ δὲν εἶναι ἄλλο ἀφρόσιτον. ὅπερ φωτίζει πᾶντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν Κόσμον, ἀλλ' οὐκ ἀγαπῶντα τὸν Κόσμον, κατὰ τὸν ἱερὸν Αὐγεστῖνον. τὰ λόγια δὲ τὲ μεγάλε Βασιλείε εἶναι ταῦτα „ Εἰ „ ἀληθινὸν φῶς ὁ Υἱὸς, διὰ γάρ φησι τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πᾶντα ἄνθρωπον ἐρχό- „ μενον. ὁ δὲ Θεὸς φησιν (ὁ Παῦλος δηλαδὴ) φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον. τὸ γὰρ ἀφρόσιτον πάν- „ τως καὶ ἀληθινὸν, καὶ τὸ ἀληθινὸν ἀφρόσιτον. ὁπότε καὶ πεπτώκασιν οἱ Ἀπόστολοι τῇ δόξῃ τὲ „ φωτὸς τὲ Υἱὲ ἀπενίσαι μὴ δυνηθέντες, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀφρόσιτον φῶς. ὁ Χριστὸς λοιπὸν εἶναι τὸ ἀληθινὸν φῶς, καὶ ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσυνῆς, ὁπὲ καταυγάζει μὲ τὴν ἀνατολὴν τὲ φωτός τε ὅλον τὸν Κόσμον: ἤτοι ὅλας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. λέγει γὰρ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ ὅπερ ὅτι τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τὲτο τοῖς νοητοῖς ὁ Θεός. ὁ μὲν γὰρ, τὸν ὁρώμε-

„ νον

„ νον φωτίζει Κόσμον, ὁ δὲ, τὸν ἀόρατον. καὶ ὁ μὲν, τὰς σωματικὰς ὄψεις, ἠλιοειδεῖς, ὁ δὲ, „ τὰς νοερὰς φύσεις θεοειδεῖς ἀπεργάζεται. (Λόγ. εἰς τὸν Ἀθανάσιον) φησὶ δὲ καὶ αὖθις ὁ μέγας Βασίλειος „ ὅ,τι περ ὀφθαλμῷ τὸ αἰσθητὸν ἔστι φῶς, τοῦτο ψυχῇ ὁ Θεὸς ἐστι λόγος.... „ ὥσε ἀφώτιστος ψυχὴ, ἀδυνάτος ἐστι πρὸς νόησιν. (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίαν.) καὶ τρόπον τινὰ λέγει ταῦτα ὁ Θεολόγος. καὶ ἐσεῖς ἀδελφοὶ χριστιανοὶ, πολλὰ καλὰ τὸ ἠξεύρετε. ὅτι σᾶς ἐπαρήγγειλα νὰ φυλάττετε τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἀνεκαινούργωσεν ὁ Χριστὸς ὁποῦ ἐπαλαιώθη, καὶ σχεδὸν πρὸς τὸ μὴ ὂν ἐπῆγε, καὶ καινέαν ταύτην ἀπέδειξε. διὰ τί καὶ ἐσεῖς βλέπετε, ὅτι τὸ μὲν σκότος τῆς ἀπιστίας ἐδιώχθη καὶ διελύθη, τὸ δὲ ἀληθινὸν φῶς τὸ μεγάλον καὶ νοητὸν ἥλιον Χριστὸν, ἀνατέλλει εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ φωτίζει καὶ ἀνάπτει αὐτὰς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

9. „ Ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν „ τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι.

Ἀφ' ὧν ὁ ἠγαπημένος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος ἀπέδειξεν ἀνωτέρω πολλὰ σοφῶς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην, ἀπὸ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἔδειξε τὴν φύλαξιν τῶν θείων ἐντολῶν, καὶ ἐσυμπέρανε τὸν λόγον τε εἰς τὴν λάμψιν τοῦ ἀληθινοῦ φωτός: τώρα ἐδῶ κάμνει ὡσὰν ἕνα πόρισμα, καὶ μεταφέρει τὸν λόγον τε εἰς τὴν δευτέραν μὲν τῇ τάξει, παρομοίαν δὲ τῇ δυνάμει ἐντολὴν τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης, καὶ λέγει. ὅτι ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὁπού λέγει πῶς εὑρίσκεται εἰς τὸ φῶς, ἔπειτα μισεῖ τὸν ἀδελφόν τε, αὐτὸς ἀκόμη εἰς τὸ σκότος εὑρίσκεται. πλέκει γὰρ ὡσὰν μίαν χρυσῆν ἅλυσον μὲ τὰ λόγιά τε ὁ Ἐπισήθιος φίλος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ τέλος τῶν προτέρων τε λόγων, κάμνει ἀρχὴν τῶν δευτέρων, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ἀδελφοί μου χριστιανοί, ἀνίσως καὶ ἐσεῖς ἐφωτίσθητε ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ μεγάλου φωτὸς Χριστοῦ, ὁπού ἄρχισε τώρα νὰ λάμπῃ, καὶ ἔχετε τὴν καρδίαν σας λελαμπρυσμένην ἀπὸ αὐτὰς, ἀγαπᾶτε τὰς ἀδελφάς σας ὡσὰν τὸν ἑαυτόν σας. διὰ τί ἐκεῖνος ὁπού λέγει πῶς ἔχει φωτισμὸν τὴν καρδίαν τε ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν φῶς τὸν Χριστὸν, ἔπειτα ἔχει ἔχθραν καὶ μῖσος καὶ μνησικακίαν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ τε, βέβαια αὐτὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ βαθύτατον σκότος τῆς ἀπιστίας. τοῦτο δὲ ὁπού λέγει ὁ Θεολόγος ἕως ἄρτι, θέλει νὰ εἰπῇ: ὅτι ὁ ἔχων μῖσος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ τε, τίποτε δὲν ὠφελήθη ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς, καὶ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου, ἀλλὰ ἕως τώρα ἔχει ἀκόμη τὴν προτέραν τύφλωσιν, καὶ σκότωσιν τῆς καρδίας ὁπού εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς: πρὸ τοῦ δηλαδὴ νὰ πιστεύσῃ, καὶ νὰ φωτισθῇ ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, γνωρίζεται ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. διὰ τί δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἤνοιγε τινὰς πέφωτισμένος ἀπὸ τὸν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, καὶ νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς γεμάτος ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ πρὸς τὸν ἀδελφόν τε μίσους. ἐπειδὴ φῶς καὶ σκότος, φυσικῷ τῷ τρόπῳ δὲν ἠμποροῦν νὰ εὑρίσκωνται ποτὲ σύωμμα εἰς ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον „ τίς „ γάρ φησιν ὁ Ἀπόστολος; τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; (β'. Κορ. ς'. 14.) ὥσε ἐκεῖνος ὁπού εἶναι φωτισμένος ἀπὸ τὸ φῶς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, καὶ γνώσεως, καὶ τὸν Θεὸν ἔχων φωτίζοντα τὴν καρδίαν τε, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὸ φῶς τὸ πρὸς τὸν ἀδελφόν τε ὁπού νὰ τὸν φωτίζῃ. τὸ φῶς δὲ τὸ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀνάπτεται καὶ τρέφεται, ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην. ἐκεῖνος δὲ ὁπού λέγει πῶς ἀγαπᾷ μὲν τὸν Θεὸν, μισεῖ δὲ τὸν ἀδελφόν τε, αὐτὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ σκότος, καὶ εἶναι τυφλὸς κατὰ τὰς νοερὰς ὀφθαλμὰς τῆς ψυχῆς. διὰ τί εἶναι ὑσερημένος ἀπὸ τὸ διπλοῦν φῶς, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον. καὶ πῶς νὰ ὑπάγῃ ὁ ταλαίπωρος, ἢ τί νὰ μεταχειρισθῇ δὲν ἠξεύρει, ἀλλ' εὑρίσκεται ἄχρηστος εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον καὶ ἀνωφελὴς, χωρὶς νὰ κάμνῃ κανένα καρπὸν, ὅτε διὰ τοὺς ἄλλους. τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρων καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, φησιν „ ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶ- „ ναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. προαιρετικὸν ἄρα τὸ φῶς „ ἐν ἡμῖν, καὶ κατ' ἐπίνοιαν μᾶλλον, ἢ κατ' οὐσίαν προσπέφυκε τοῖς χριστοῖς. εἴπερ ὁ μισῶν τὸν „ ἀδελφὸν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ· φῶς δὲ κατ' οὐσίαν ὁ μονογενής. ὁ γὰρ προαιρέσεως ἔχει καρ- „ πὸν τὸ ἀξίωμα. ἀκὴν οὐδὲ ὁμοφυὴς τοῖς γνησίοις ὁ τοσοῦτον ὑπερκείμενος. (Βιβλ. ά. εἰς τὸν Ἰωάν.)

10. „ Ὁ

10. „ Ο' ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένα, ϗ σκαν-
„ δαλον ἐν αὐτῷ ὐκ ἔσιν.

Καὶ πρεπόντως λέγει ὁ Θεολόγος τὰ λόγια ταῦτα. διὰ τὶ, ἀνίσως τὸ μῖσος ἦναι ἐναντίον μὲ τὼ ἀγάπω, καθὼς ϗ τὸ σκότος εἶναι ἐναντίον μὲ τὸ φῶς, λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ φρονᾶμεν, ὅτι αὐτὰ νὰ διείσκωνται ϗ εἰς ἐναντία ἀναμεταξύτων ὑποκείμενα, ϗ ποτὲ νὰ μὴ διείσκωνται εἰς ἕνα ϗ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον. καθὼς ϗ τὸ σκότος, ϗ τὸ φῶς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διείσκωνται μαζὶ εἰς ἕνα ϗ τὸν αὐτὸν τόπον· ὅθεν ἐκεῖνος μὲ ὅπου ἔχει τὸ μῖσος, αὐτὸς ἔχει ὁμοῦ ϗ τὸ σκότος τὸ ὅμοιον τοῦ μίσους. ϗ εἰς τὼ σκοτίαν, ϗ ζόφον τῆς ἀπιστίας, ϗ ἁμαρτίας διείσκεται. ἐκεῖνος δὲ ὅπου ἐκ τοῦ ἐναντίου ἔχει τὼ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀγάπω, αὐτὸς ἔχει ἐναντίως ϗ τὸ φῶς τὸ ὅμοιον τῆς ἀγάπης, ϗ εἰς τὼ λαμπρότητα τῆς πίστεως, ϗ τῆς ἀρετῆς διείσκεται. ἐπειδὴ ἡ ὁμοιότης εἶναι αἰτία ἔρωτος, ϗ ἑνώσεως, ϗ τὸ γνωμικὸν ἐκεῖνο „ ὁμοιότης φιλότης. ὅθεν ϗ ὅσα εἶναι ὅμοια ἀναμεταξύτων, αὐτὰ σωμειοῦζον νὰ διείσκωνται ἑνωμένα εἰς ἕνα ϗ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον. καλὰ δὲ εἶπεν ὁ ἠγαπημένος τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς, ὅτι δὲν εἶναι σκάνδαλον εἰς ἐκεῖνον ὅπου ἀγαπᾷ. διὰ τὶ ὅποιος ἀληθῶς ϗ συντελῶς ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς παραβλέπει τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀδελφοῦ του, ϗ κἂν ὑβρίσῃ αὐτὸν ἐκεῖνος, κἂν δείρῃ, κἂν ζημιώσῃ, κἂν ϗ τὼ ζωὼ του ὑποβληθῇ, δὲν τὸν μισεῖ, ἔτε σκανδαλίζεται! ἀλλὰ ὅλα τὰ ὑπομένει ἀπαράχως διὰ τὼ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀληθινὼ ἀγάπω. διὰ τοῦτο εἶπε ϗ Προφήτης Δαβίδ. „ εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, ϗ ὐκ ἔσιν „ αὐτοῖς σκάνδαλον. (Ψαλ. ριή. 164.) οἱ γὰρ ἀγαπῶντες τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ ἐξ ἀνάγκης ἀγαπῶσι ϗ τὸν ἀδελφόντες, ἐπειδὴ ἔτζι τὸς προσάζει ὁ παραύτῳ ἀγαπώμενος Θεῖος Νόμος. ϗ ὁ Παῦλος διὰ τοῦτο εἶπεν „ ἡ ἀγάπη πάντα ὑπομένει, ϗ ὐδέποτε ἐκπίπτει. (ά. Κορ. ιγ'. 7.) διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη ϗ αὐτὸν τὸν ἴδιον θανατον μὲ χαρᾶς ὑπομένει· ϗ διὰ κάνενα πρᾶγμα δὲν φοβεῖται νὰ ἐλαττωθῇ. μάλιστα, ὅσον ἡ ἀγάπη πάσχει διὰ τὸν ἀγαπητόν της, τόσον περισσότερον αὐξάνει, ϗ στερεοῦται. ὅθεν εἶπεν ὁ θεοφόρος Μάξιμος „ ὁ τὰς καρπὰς τῆς ἀγάπης διὰ παιδᾶς κτησάμενος, ἀμεταπίθεται ταύτης, κἂν μυρία „ πάσχῃ κακά. ϗ πεισθέπωσε Στέφανος ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς, ϗ οἱ κατ' αὐτὸν, ϗ αὐτὸς ὑ-
„ πὲρ τῶν φονευόντων εὐχόμενος, ϗ συγγνώμην παρὰ Θεοῦ, ὡς ἀνοσίων αἰτούμενος. (κεφ. λζ'.
„ τῆς ά. ἑκατοντ. τῶν περὶ ἀγάπης).

11. „ Ο' δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν, ϗ ἐν τῇ
„ σκοτίᾳ περιπατεῖ, ϗ ὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐ-
„ τύφλωσε τὸς ὀφθαλμὸς αὐτοῦ.

Ἀσὶ μὴ νομίσῃ, ἐρμηνεύει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, κάνενας προπέτης, ϗ θρασὺς, ὅτι λέγει τὰ αὐτὰ λόγια ὁ Θεολόγος, ϗ διὰ τοῦτο θεμελιάσῃ αὐτὸν, ὡς διασολόγον. βλέποντας πῶς πάλιν ἐδῶ ἀναφέρει διὰ τὸ μῖσος τὸ πρὸς τὸν πλησίον· ἐπειδὴ ὁ θεόσοφος ἔτος Ἀπόστολος, ἐσοχάσθη καλῶς ϗ συμφερόντως νὰ κάμῃ πλατυτέραν τὼ κατηγοριαν τοῦ μίσους μὲ τὰ λόγια ταῦτα, διὰ νὰ φοβίσῃ περισσότερον τὸν ἔχοντα τὸ μῖσος πρὸς τὸν ἀδελφόντε. ϗ διὰ τὸ φόβου, νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὼ πρὸς τὸν ἀδελφόντε ἀγάπω. λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐκεῖνος ὁπου μισεῖ τὸν ἀδελφόντε, διείσκεται εἰς τὸ σκότος, ϗ δὲν ἠξεύρει πῦ περπατεῖ διὰ τὶ ἐτύφλωσε τὸς νοητὸς ὀφθαλμὸς τῆς καρδίας του ἡ τζίμπλα τῆς μισησικακίας, ϗ τοῦ μίσους, ϗ λοιπὸν περπατεῖ εἰς τὸ σκότος, ϗ δὲν ἠξεύρει ὁ πάλας εἰς ποῖον τέλος ἔχει νὰ καταντήσῃ.

Ἂς ἀκούσουν ταῦτα ἐκεῖνοι οἱ χεισιανοὶ, ὁπου μισοῦν τὸς ἀγαπῶντας αὐτούς. ϗ ἂς μάθουν ἐκεῖνοι ὁπου ἐχθρεύονται τὸς διεργέτας των διὰ μόνον τὸν φθόνον του, χωρὶς νὰ ἔχουν κἀμμίαν αἰτίαν εὔλογον: τὶ δὲ νὰ μάθουν; ὅτι δὲν ἠξεύρουν τὶ κάμνουσιν, ἔτε πῦ περπατοῦν, ἔτε εἰς ποῖον τέλος ἔχουν νὰ καταντήσουν. διὰ τὶ διείσκονται εἰς τὸ σκότος, ϗ εἰς τὸ σκότος περπατοῦν. πῦ δὲ ἔχουν νὰ καταντήσουν, πάρεξ εἰς τὸν κρημνὸν, ϗ τὼ ἀπώλειαν; „ ὁδοὶ γάρ φησι μνησικά-
„ κων εἰς θανατον. (Παρ. ιβ'. 29.) διὰ τὶ ἀνίσως ἔχωμεν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου νὰ ἀγαπῶμεν τὸς ἐχθρές μας „ ἀγαπᾶτε τὸς ἐχθρὸς ὑμῶν. (Ματθ. ε'. 44.) ϗ ἀνίσως μὴ τῶν μισούντων τὼν εἰρήνην θρέπῃ νὰ εἴμεθα εἰρηνικοὶ, ϗ φίλοι, ὡς λέγει ὁ Δαβίδ. (Ψαλ. ριθ'. 6.) τὶ ἀράγε θέλουν πάθει; ἢ πῦ; ϗ μὲ ποίους ἔχουν νὰ σωμειωθοῦν; ἢ ποίαν καταδίκην ἔχουν

νὰ λάβωσι ἐκεῖνοι οἱ παλαίπωροι χεισιανοὶ ὁπὸ μισῆν καὶ αὐτὰς τὰς ἰδίας των φίλας, καὶ ἀγαπῶντας αὐτάς; ἄμποτε ἡ ὑπερέχουσα παῦπα νᾶν εἰρωνὴ τᾶ Θεᾶ, νὰ εἰρωνεύσῃ τὰς τοιάτας, καὶ ὁ τῆς ἀγάπης Θεὸς, αὐτὸς ἄμποτε νᾶ διώξῃ ὑπὸ τὼ καρδίαντας κάθε μῖσος, καὶ ἔχθραν. ἢ νὰ τὰς κάμῃ, ὄχι μόνον νὰ ἀγαπᾶν τὰς ἀγαπῶντας αὐτὰς, ἀλλὰ νὰ ἀγαπᾶν καὶ τὺς ἐχθρούς των, καὶ νὰ εἰρωνεύων, αἰσως ἦναι δυνατὸν μὲ ὅλας τὰς ἀνθρώπως, καθὼς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος „ εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν, μῆ πάντων ἀνθρώπων εἰρωνεύοντες. (Ρωμ. ιβ'. 18.) ἵνα καὶ ὑπὸ τὸ σκότος τῆς αὐτιπαθείας καὶ μνησικακίας ἐλευθερωθῶσι, καὶ φῶς τὸ φῶς τῆς φως τὰς ἀδελφύς των ἀγάπης ἐπαναγυρίσωσι.

Σημείωσαι δὲ φιλεργότερον ἀγαπητὲ, ὅτι ὁ Θεολόγος ἔπος Ἰωάννης, φότερον μὲν, εἶπε φῶς, τὼ θεογνωσίαν καὶ πίσιν, σκότος δὲ, τὼ πολυθεΐαν καὶ ἀπισίαν „ ἡ σκοτία φησι φθάγε- „ ται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ἔπειτα παρακάτω εἶπε πάλιν, φῶς μὲν, τὼ ἀ- „ γάπω, σκότος δὲ, τὸ μῖσος. θέλ τί; θέλ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ ἀγάπη μὲν σωίζᾶ καὶ βεβαιόνει τὼ πίσιν. καὶ ὅποιος ἔχει τὼ ἀγάπω, αὐτὸς μένει καὶ εἰς τὼ πίσιν σερεός. τὸ δὲ μῖσος καὶ ἡ μνησικακία, ἐκ τᾶ ἐναντίε φθείρει τὼ πίσιν, καὶ φοξνεῖ τὼ ἀπισίαν· καὶ ὅποιος ἔχει μῖσος, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄτε εἰς τὼ πίσιν σερεός. καὶ βεβαιοῖ τὸ νόημα τᾶτο, ὁπὸ τὸ σῶα μέρος, ὁ ἅθλιος ἐκεῖνος Σαφρίκιος, ὅς τις θέλ νὰ ἔχῃ μῖσος μὲ τὸν διλογημένον Νικηφόρον, ἀρνήθη τὼ πίσιν τᾶ Χεισᾶ, καὶ ἔγινεν εἰδωλολάτρης. καὶ ὑπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ διλογημένος ἐκεῖνος Νικηφόρος, ὅς τις θέλ νὰ δείξῃ ἀγάπω φὸς τὸν Σαφρίκιον, ἔμεινε σερεὸς εἰς τὼ πίσιν, καὶ ἔγινε μάρτυς τᾶ Χεισᾶ.

12. „ Γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῶν αἱ ἁμαρτίαι, διὰ τὸ „ ὄνομα αὐτᾶ.

13. „ Γράφω ὑμῖν Πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω „ ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ὅτι γράφει εἰς τὰς χεισιανὰς ἐντολὼ καινύεμαν τὼ θέλ τῆς ἀγάπης: θέλ τᾶτο πώρα ἐδῶ φανερόνει καὶ τὼ θέλθεσιν ἐκείνων ὁπᾶ μέλλαν νὰ δεχθῶν τὼ ἐντολὼ ταύτω, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔμελλον νὰ δεχθῶν αὐτὼ ὅλοι ὁξίσα, καὶ μὲ τὼ ἰδίαν ἀπλότω, ἀλλὰ ἄλλοι μὲν, εἶχον νὰ δεχθῶν αὐτὼ ὡς παιδία: ἤτοι ἀτελέσερον, καὶ εἰσαγωγικώτερον. ἄλλοι δὲ, ὡς Πατέρες: ἦγαν τελειότερον καὶ ἄλλοι, ὡς νεανίσκοι: ἦγαν ἀνδρειότερον. καθὼς γὰρ ἡ σωματικὴ ἡλικία διαιρεῖ καθολικῶς καὶ γενικῶς τὰς ἀνθρώπως εἰς τεία, εἰς παιδία, εἰς πατέρας, καὶ εἰς νεανίσκως: ἔτζι καὶ ἡ πνευματικὴ ἡλικία εἰς τεία διαιρεῖ αὐτάς. ὅθεν ὁ Θεολόγος Ἰωάννης κᾶ τὼ διαφορετικὼ ἐνέργειαν καὶ χάειν, ὁπᾶ οἱ χεισιανοὶ λαμβάνων ὑπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ κᾶ τὼ διαφορετικὼ πεθὼ καὶ φροθυμίαν αὐτᾶ τᾶ ἰδίων, ἔτζι δίδει καὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα εἰς αὐτάς. καὶ τεκνία μὲν, καὶ μικρὰ παιδάκια ὀνομάζει, ἐκείνως ὁπᾶ ἔχων γνώμω ἁπλῶ, καὶ ἀπειρόκακον φροαίρεσιν. ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀφῆκαν ὅλας τὰς φοτέρας πορείας, καὶ ἐσράφηκαν, καὶ ἔγιναν ὡσὰν τὰ ἄκακα παιδία, καθὼς λέγει ὁ Κύριος. καὶ εἶναι νήπιοι μὲν, κᾶ τὼ κακίαν, τέλειοι δὲ, κατὰ τὰς φρονύας, καὶ τὼ γνῶσιν. οἵ τινες ἀφ' ἧς ἔλαβον τὸ ὑπὸ τᾶ Χεισᾶ ὄνομα καὶ ὠνομάσθησαν χεισιανοὶ, ἔλαβον τὼ συγχώρησιν τᾶ ἁμαρτιῶν τως: καὶ ἐκ τᾶτο ἔγιναν ὡσὰν τὰ παιδία, ὁπποθὲντες τὸ λογικὸν καὶ ἄδολον γάλα τῆς διαγγελικῆς διδασκαλίας. ἐπειδὴ καὶ τότε κοντὰ νεωσὶ εἶχον ἀναγυννηθῆν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος: ἤτοι ἐκ τᾶ ἁγίε Βαπτίσματος, καὶ ἠξιώθησαν τᾶ χαρίσματος τῆς Υἱοθεσίας: ἤτοι ἔγιναν Υἱοὶ, καὶ τέκνα Θεᾶ καὶ χάειν.

Πατέρας δὲ ὀνομάζει αὐτὰς, θέλ τεία αἴτια. φῶτον μὲν, εἰς τύπον τᾶ φοανάρχε, καὶ αἰδίε Πατρὸς, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ ἐγνώρισαν, καὶ ὑπίσθυσαν, παρ' ᾧ κάθε ὄνομα πατρόπτος δίδεται ἐν τῷ ὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος „ τότε χάειν κάμπω τὰ γόνατά μω φὸς „ τὸν Πατέρα τᾶ Κυρίε ἡμῶν Ἰησᾶ Χεισᾶ, ἐξ ᾧ πᾶσα πατριὰ ἐν ὐρανῷ, καὶ ὑπὶ γῆς ὀνομά- „ ζεται. (Ἐφ. γ'. 14.) δεύτερον δὲ, θέλ τὶ αὐτοὶ ἐφρόλαβαν, καὶ ὑπίσθυσαν εἰς τὸν Χεισὸν, φρὸ τᾶ νὰ πισθύσων οἱ ἄλλοι, τᾶ ὁποίων αὐτοὶ ἐβάλθησαν εἰς τάξιν Πατέρων. Καὶ τρίτον, Πατέρας ὀνομάζει, κᾶ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον, ἐκείνως ὁπᾶ ἐφρόκοψαν καὶ ἔφθασαν εἰς ἄνδρα τέλειον, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τᾶ πληρώματος τᾶ Χεισᾶ. οἵ τινες δυνάνται νὰ κάμνωσι καὶ ἄλλως τέκνα πνευματικὰ, μὲ τὸ νὰ ἐγνώρισαν τὸν ἀπ' ἀρχῆς ὄντα. τίς δὲ εἶναι ἔτος, εἰμὴ ὁ τᾶ Θεᾶ λόγος, ὅς τις ἦτον ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν ἀρχῇ φὸς τὸν Θεόν; νεανίσκως δὲ ὀνομάζει ἐκείνως, ὁπᾶ εἶναι νεανικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι κᾶ τὼ ψυχὴν, οἵ τινες ἐνίκησαν, καὶ κατετρόπω-

σαν

σαν ὅλας τὰς φθαπάξεις τῦ ἀοράτυ ἐχθρῦ Διαβόλυ, καὶ νικήσαντες τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἔγιναν αὐώτεροι ἀπὸ τὰς ποικίλας μηχανὰς, καὶ μεθοδείας τῦ Δαιμόνων. διὰ τὶ, καθὼς ὁ Κύριος ὀνομάζεται μὲ διάφορα ὀνόματα, καλεῖται ὁ καὶ ὁδὸς, καὶ θύρα, καὶ ἄρτος, καὶ ἄμπελος, καὶ ἄλλα πολλὰ, καὶ τὶω διαφορετικὶω φρόνοιαν, καὶ χάριν, ὁπῦ μεταχειρίζεται εἰς ἡμᾶς: καὶ καθὼς οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ὠνομάσθησαν φῶς τῦ Κόσμυ, καὶ ἅλας τῆς γῆς, καὶ κλήματα τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλυ, καὶ ἄλλα διάφορα ὀνόματα, κατὰ ἄλλω, καὶ ἄλλω ἐνέργειαν: ἔτζι παρομοίως καὶ ὁ θεῖος ἅγιος Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, μὲ διάφορα ὀνόματα ὠνόμασε τὰς μαθητάς τυ, διὰ ἄλλω, καὶ ἄλλω ἔννοιαν καὶ ἐνέργειαν. (1)

„ Γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν Πατέρα.
14. „ Ἔγραψα ὑμῖν Πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγρα-
„ ψα ὑμῖν νεανίσκοι ὅτι ἰσχυροί ἐσε. καὶ ὁ λόγος τῦ Θεῦ ἐν ὑ-
„ μῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.

ΠΑ'λιν ἐδῶ ὁ Θεολόγος ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ ὀνόματα, μεθαρμόζων τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας καὶ τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς ἡλικίας τῶν ὑποδεχομένων αὐτόν. ἄλλω δὲ αἰτίαν γράφει ἐδῶ, διὰ τὶω ὁποίαν τὰς ὠνόμασε παιδία: δηλαδὴ ὅτι ἐγνώρισαν τὸν Πατέρα, παραγγέλλωντας εἰς αὐτὰς μὲ τὰ λόγια ταῦτα, νὰ φωνάζυν πρὸς τὸν Πατέρα μὲ παρρησίαν καὶ χαρὰν „ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματ. ς'. 8.) καὶ νὰ λέγυν μὲ τὸν Ἡσαΐαν „ σὺ γὰρ εἶ „ Κύριε Πατὴρ ἡμῶν. ὅτι Ἀβραὰμ οὐκ ἔγνω ἡμᾶς, καὶ Ἰσραὴλ οὐκ ἐπέγνω ἡμᾶς. ἀλλὰ σὺ „ Κύριε Πατὴρ ἡμῶν, ῥῦσαι ἡμᾶς. (Ἡσ. ξγ'. 16.) λέγει δὲ εἰς αὐτὰς ταῦτα, μὲ σκοπὸν, ἵνα ἐντρεπόμωοι τὸ φοβερὸν, καὶ σεβασμιώτατον, καὶ γλυκύτατον ὄνομα τῦ οὐρανίυ Πατρὸς, φυλάττωσι τὰς σωτηριώδεις αὐτῦ ἐντολὰς, καὶ ἐκ τύτυ ἀξιωθῶν νὰ συναριθμηθῶν μὲ ἐκείνας τὰς χειρωνὰς, περὶ τῦ ὁποίων εἶπεν ὁ Χριστὸς „ Ἰδὲ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἅμοι ἔδωκεν ὁ Θεός. (Ἡσ. η'. 18.) ὡς ὁ Παῦλος περὶ αὐτῦ ἐξέλαβε τὸ ῥητὸν, λέγων „ διὰ τῦ αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνε- „ ται (ὁ Χριστὸς δηλαδὴ) ἀδελφὰς αὐτὰς καλεῖν λέγων· ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σε τοῖς ἀδελφοῖς „ μυ, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσωσε. Καὶ πάλιν „ ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. Καὶ πά- „ λιν. Ἰδὲ ἐγὼ, καὶ τὰ παιδία, ἅμοι ἔδωκεν ὁ Θεός. (Ἑβρ. β'. 11.) (2) ἔπειτα ὀνομάζει αὐτὰς πατέρας, καὶ λέγει: ὅτι διὰ τὶω αὐτὶω αἰτίαν ἔτζι τὰς ὀνομάζει, διὰ τὶω ὁποίαν τὰς ὠνόμασε καὶ αὐωτέρω: δηλαδὴ διὰ τὶ ἐγνώρισαν, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μόνον πρόσφατος καὶ καινούριος καθ' ὁ ἄνθρωπος: ἀλλ' εἶναι καὶ ἄναρχος καὶ χρόνου, καὶ συναΐδιος, καὶ συναΐδιος μὲ τὸν Πατέρα. δύω φοραῖς δὲ εἶπε τὶω αἰτίαν ταύτω: διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτὰς, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀΐδιος καὶ τὶω θεότητα. καὶ νὰ μὴ τύχῃ νὰ νομίσυν πῶς ἔλαβε τὸ εἶναι ἐκ τῆς Παρθενύ, καθὼς ἐβλασφήμει ὁ Κήρινθος.

Ὁ δὲ Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι διὰ τῦτο τὰς ὠνόμασε Πατέρας, διὰ τί ἔχυσι περισσοτέραν γνῶσιν ἀπὸ τὰ παιδία, καθ' ὅ,τι ὄχι μόνον ἐγνώρισαν τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ ἐβάθυναν εἰς τὶω γνῶσιν αὐτῦ περισσότερον, καὶ ἐκατάλαβον ὅτι ἡ ὕπαρξις αὐτῦ ἦτον ἀπ' ἀρχῆς καὶ προαιώνιος, καὶ διὰ τῦτο πεζοτέρα λόγυ καὶ τιμῆς αὐτὰς ἀξιοῖ. ἰσχυρὰς δὲ αὐτὰς ὠνόμασε πρότερον. διὰ τί ἐνίκησαν τὸν πονηρόν. τώρα δὲ προσθέττει καὶ τὶω αἰτίαν, διὰ τί ἔτζι τὰς ὠνόμασεν: ἤγουν διὰ τί ἐφύλαξαν ἀνίκητον, τὶω δοθεῖσαν εἰς αὐτὰς δυνάμιν θεϊκὴ τῦ Χριστῦ. καὶ διὰ τί ἔκαμαν τὸν

(1) Ὁ δὲ χρυσῖνος Φώτιος ζητήματι ρνδ'. τῆς Ἀμφιλοχίων, ὅπω τὸ ῥητὸν τῦτο ἑρμηνεύει „ τρία ταῦτά ἐσιν, οἷς τὸ αἰσχρὸν πι- „ νον τελειῦται. κάθαρσις ἁμαρτιάτων· πίστις εὐσεβὴς, καὶ „ ἀδίσακτος, φρὸς μηδὲν καινὸν, μηδὲ φρόσφατον ὑπαλλαγὴν „ μωὴ. ἀγὼν καὶ νίκη κατὰ τῆς παθῶν, καὶ τῦ Διαβόλυ.... „ τεκνία μυ ὧν καὶ παιδία ποιεῖ, ἢ τὶω ἄφεσιν τῶν ἁμαρ- „ τημάτων χαρίζομένη ἀναγέννησις, καὶ τὸ τὰς μοφεσίας ἀξίωμα, „ δι' ὧν τοῖς ἔργοις ἐτιμιώσκεν Πατέρα τὸν θέμενον, ὥσπερ „ ἰχυὺ προσελήφαμεν, ὅπω καὶ χρέος ὑπήλθομεν. Πατέρας γε- „ νικὸν καθιστᾷ ἡ τῆς ἀπ' ἀρχῆς εὐσεβείας πολιάτε, καὶ ὧ τῷ „ βίῳ συνελθομώη ἐπίγνωσις. νεανίσκυς δέ, τὸ κατὰ τὸ πονη- „ ρὸν, καὶ τῆς παθῶν κράτος. ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος Πα- „ τέρας ἐδῶ σημαίνει τὰς τελείως κατὰ τὸν νῦν. ἔπω γάρ φησιν ἑρμηνέων τὸ τῦ Ἡσαΐα ἐκεῖνο „ ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων) Κύ- „ ριος (δοξασθήσεται) Ἡσα. νδ'. 13 (πρεσβυτέρυς δὲ ὥσγε „ οἶμαι φησιν οἱ τύτοις, τὰς τελείως τὶω φρονᾶ, καὶ οἵονει τὸν „ νῦν πεπολιωμένον ἔχοντας: ὡς δυνάσθαι κατιδεῖν τοῖς τῆς „ καρδίας ὄμμασι τῆς περὶ αὐτῦ τὰ Κυρίυ μυστήρια τὸ βάθος. „ τύτοις καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης ἐπιστέλλει λέγων· „ γράφω ὑμῖν „ Πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἀλλ' οἱ γόνητες θαυ- „ μάζυσι, καὶ ἀνάπτυσι δόξαν αὐτῷ τὶω θεοφρεπῆ, βασιλέα, „ καὶ Κύριον τῆς ὅλων ὁμολογῦντες ὑπάρχειν αὐτόν (Βιβλ. β'. Τόμ. έ. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

(2) Σημείωσαι, ὅτι τὸν Πατέρα ὁπῦ ὀνομάζυσι τὰ παιδία τῦτα, δὲν εἶναι μόνος ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅλη γὰρ ἡ ἁγία Τριὰς ἀναγεννᾷ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκ τῦ ἁγίυ βαπτίσματος, διὰ ὃ καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς τρισῶν ὑποστάσεων βαπτίζονται. ὅθεν καὶ ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ τῦ, Πάτερ ἡμῶν, εἰς τὶω ἁγίαν Τριάδα ἀποτείνεται. καὶ ὁρᾶς εἰς τὶω ὑποσημείωσιν τῦ „ Καὶ εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε (α'. Πέτρ. α'. 17)

τὸν ἑαυτόν τους ὑπόδειγμα διὰ πολιτείας ἀρετῆς, νὰ μβῇ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῷ ὁ ἀπειροδύναμος τῦ Θεῦ λόγος, τὸν ὁποῖον ἐνεδύθησαν διὰ τῦ ἁγίυ βαπτίσματος. διὰ μέσυ τῦ ὁποίυ λόγου ἐνίκησαν καὶ τὸν πονηρὸν Διάβολον. καὶ σωτόμως εἰπεῖν, εἰς τὺς νεανίσκυς λέγει ὁ Θεολόγος, ὅτι χρειάζονται γυναῖκες, καὶ ἰσχυρὲς, καὶ σραπυγικὲς λόγυς, διὰ τὶ καὶ αὐτοὶ εἶναι γυναῖοι, καὶ δυνατοὶ σρατιῶται, καὶ ὑπόδειγμα εἰς ἀγῶνας, καὶ πολέμυς πνευματικὲς, καὶ μάλισα διὰ τὶ ἐφάνηκαν νικηταὶ τῦ Διαβόλυ. Δύω φορᾶς δὲ ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον ὁ Θεολόγος τὸν πρὸς τὺς νεανίσκυς, ὄχι ματαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ κατορθώσῃ δύσκολα. σῦα μβῇ, διὰ νὰ καταβάλῃ τὴν οἴησιν, καὶ ὑπερηφάνειαν, τὴν ὁποίαν τυχὸν ἤθελε προσβάλῃ εἰς τὴν καρδίαν τους ὁ Διάβολος διὰ τὺς προτέρυς ἀγῶνας, καὶ ἀνδραγαθήματα ὁπῦ ἔκαμαν. καὶ διὰ νὰ μὴν ὑπηγράφυν εἰς τὴν δύναμίν τους τὴν καὶ τῦ πονηρῦ Διαβόλυ νίκην, ἀλλὰ νὰ δοξάζυν καὶ νὰ εὐχαριςῶν τὸν ἐν αὐτοῖς μβόντα τῦ Θεῦ λόγον, ὅς τις ἔγινε βοηθὸς τους καὶ σύμμαχος, καὶ αἴτιος τῆς καὶ τῦ πονηρῦ ταύτης νίκης. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσῃ αὐτὺς μὲ τὺς διπλῆς ἐπαίνυς, νὰ ἀγωνίζωνται καὶ εἰς τὸ μέλλον, καὶ νὰ νικῶν: καθὼς καὶ εἰς τὸν περασμβόν καιρὸν ἠγωνίσθησαν, καὶ ἐνίκησαν.

15. „ Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν Κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ Κόσμῳ. ἐάντις ἀ-
„ γαπᾷ τὸν Κόσμον, ὐκ ἔσιν ἡ ἀγάπη τῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ.
16. „ Ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ Κόσμῳ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ
„ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τῦ βίυ ὐκ ἔσιν ἐκ
„ τῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τῦ Κόσμυ ἐσι.

Ὁ Θεοφόρος Μάξιμος τὸ ῥητὸν τῦτο ἑρμηνεύει ὕτω „ Κόσμον λέγει ἡ Γραφὴ τὰ ὑλικὰ πράγματα. καὶ κοσμικοί εἰσιν οἱ τύτοις τὸν νῦν ἐναχολῦντες, πρὸς ὃς καὶ λέγει ἐντρεπτικώτερον. μὴ „ ἀγαπᾶτε τὸν Κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ Κόσμῳ. (κεφ. νγ'. τῆς ἀ. ἑκατοντ. τῆς τῶν ἀγάπης. κοινὼ δὲ τὴν παραίνεσιν κάμνει ὁ Θεολόγος μὲ τὰ λόγια ταῦτα καὶ εἰς τὰ παιδία, καὶ εἰς τὺς Πατέρας, καὶ εἰς τὺς νεανίσκυς, λέγων πρὸς αὐτύς. μὴ ἀγαπᾶτε ἀδελφοί μυ χειςιανοὶ, τὰ φαινόμενα ὑλικὰ, καὶ ἡδέα πράγματα τῦ Κόσμυ τύτυ. διὰ τὶ ὅποιος ταῦτα ἀγαπᾷ, αὐτὸς δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἐράνιον Πατέρα, τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη νὰ ἀγαπᾷ, ὅταν ἔλαβε τὸ ἅγιον βάπτισμα. ποῖα δὲ εἶναι ἐκεῖνα ὁπῦ διείσκονται εἰς τὸν Κόσμον; εἶναι ὅλα ὅσα ἐνεργῦνται καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκός: ἤτοι φαγητὰ, πιοτὰ, ξεφαντώματα, ἔρωτες σατανικοὶ, πορνεῖαι, μοιχεῖαι, πλεονεξίαι, δόλοι, φόνοι, καὶ ὅλα ὅσα εἶναι ἐχθρικὰ καὶ ἐναντία εἰς τὸν Θεόν. ταῦτα δὲ πάντα ἐμβαίνυν εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ κινῦσι τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν, διὰ μέσυ τῆς περιέργυ καὶ ἡδονικῆς θεωρείας τῶν ὀφθαλμῶν. ἐπειδὴ δὲ ἡ κυριωτάτη αἴσθησις εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ, μαζὶ μὲ τὺς ὀφθαλμὺς συμπεριλάβε καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις: τὴν ἀκοὴν, λέγω, τὴν γεῦσιν, τὴν ὄσφρησιν, καὶ τὴν ἁφὴν. διὰ τῦτο εἶπεν ὁ Κύριος „ πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆ-
„ σαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῦ. (Ματ. ἑ. 28.) ἐμβάζει δὲ πρὸς τύτοις τὸ ἄνω εἰρημβόν κακὰ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας, καὶ ἡ ἀλαζονεία, καὶ φαντασία τῆς προσκαίρυ ζωῆς ταύτης: ἤτοι τὰ λαμπρὰ ἀξιώματα, ἡ λαμπρότης τῶν ἱματίων, ἡ πολυτέλεια τῶν οἴκων, ἡ περιουσία τῦ πλύτυ, καὶ ἡ ματαία καὶ κενὴ δόξα. ἀγκαλὰ καὶ τὴν ἀλαζονείαν ταύτην τὴν βίυ προξενῇ μάλισα καὶ εὐχαριτέπως, ἡ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιθυμία. ὥσε καὶ δύω τρόπους ἁμαρτάνει ὁ ἄνθρωπος ὁπῦ ἀγαπᾷ τὸν Κόσμον. ἢ ἔσωθεν, ἢ ἔξωθεν: ἤγυν, ἢ μὲ τὴν ἔμφυτον καὶ ἐμπαθῆ ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς, τὴν ὁποίαν νόμον ἁμαρτίας ἐν τοῖς μέλεσιν ὁ Παῦλος ὠνόμασεν, εἰπὼν „ βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μυ ἀντιςρατευόμβον τῷ νόμῳ „ τῦ νοός μυ, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μυ. (Ρ'ω. ζ'. 23.) ἢ μὲ τὰς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις ὁπῦ ἐμβαίνυν ἔξωθεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων: καθὼς ὑποφαίνεται ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας θεσπέσιος Κύριλλος. (1) καὶ τρόπον τινα,

(1) Τὰ λόγια τῦ Θείυ Κυρίλλυ εἰσὶ ταῦτα „ κατὰ δύο τρόπους οἶμαι „ τρόπον ἡ τῆς φαυλότητος ἐν ἡμῖν ἀποτεραίνεται δύναμις. ἢ „ γὰρ ταῖς θύραθεν ἡδοναῖς, ἢ ταῖς ἐμφύτοις καὶ ἐν ἡμῖν, ὑ- „ πάτε σφῶν αὐτῶν, καὶ μᾶλ καὶ ἑτέρων ἐντρυφᾷν ἀναπειθόμε- „ νοι, πρὸς παῦ ὁ,τιῦν τῆς ἀπηχεςάτων διωλιθηκότες ἁλοῖεν „ ἂν οἱ πρὸς ἁμαρτίαν εὔκολοι. ἐκδείξει δ' ἂν καὶ τῦτο ἡμῖν „ ὡς ἔσιν ἀληθὲς, τὸ Σωτῆρος ὁ μαθητὴς, ᾧ δέπι λέγων ὅτι „ πᾶν τὸ ἐν τῷ Κόσμῳ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυ- „ μία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τῦ βίυ. ἔμφυτος γάρ, καὶ „ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐῤῥιζωμένη καὶ μαίνσα τῆς σαρκὸς ἡ ἐπιθυ- „ μία. νόμον δὲ αὐτὴν ἁμαρτίας, καὶ ὁ Θεῖος ἡμῖν ὠνόμαζε „ Παῦλος, ἐνοικοῦσαν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς. τέρψεις δὲ, καὶ „ ἡδοναὶ θύραθέν τε καὶ εἰσεποιημέναι, τὰ δὴ ὀμμάτων. θαυ- „ μάζεται γὰρ τὰ ἔκπλεκτα δὴ ὀφθαλμῶν, καὶ μᾶλ καὶ ἱματίαι. „ καὶ πᾶ, οἷς ἂν προσκέοιντό τινες, ὡς ἡδίσῃ ἔχοιεν τὴν ἀπόλαυ- „ σιν, ψῆφον αὐτοῖς ἐκ ἀγενῆ δωρέμενοι (λόγ. ἀ. περὶ τῆς ἐν Πνεύματι λατρείας Τόμ. α.)

να, ἡ μὲν ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, ὁμοιάζει μὲ ἕνα θηρίον ἀχόρταγον, ὁπὸ παύποτε τρώγει καὶ ποτὲ δὲν χορταίνει, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ λοιπὰ αἰσθητήρια καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, αὐτὰ εἶναι ὡσὰν τόσοι δοῦλοι καὶ ὑπηρέται, ὁπὸ παύποτε φέρουσιν ἔξωθεν ἀπὸ τὸν Κόσμον τροφὰς καὶ ἡδονὰς, διὰ νὰ τρέφουσι τὸ ῥηθὲν θηρίον.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν προσφυῶς ὠνόμασε τὴν ἐμπαθῆ ἐπιθυμίαν βδέλλαν. διὰ τί βυζαίνει ὅλον τὸ αἷμα, καὶ τὴν δυνάμιν τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος. καὶ διὰ τί ὅλαις ἡ ἡδοναῖς τοῦ Κόσμου, καὶ ὅλαις ἡ δόξαις, καὶ ὅλα τὰ ἀργύρια, καὶ οἱ θησαυροὶ, δὲν ἠμποροῦν νὰ χορτάσουν αὐτήν. „ τὴ „ Βδέλλη τρεῖς θυγατέρες ἦσαν ἀγαπήσει ἀγαπῶσαι, καὶ αἱ ξεῖς αὗται δὲν ἐνεπίμπλασαν „ αὐτήν. καὶ ἡ τέταρτη δὲν ἠρκέθη εἰπεῖν. ἱκανόν. (Παρ. λ'. 15.) ὅπερ ὅπως ἑρμηνεύει ὁ σοφὸς τὰ θεῖα Νικόλαος ὁ Καβασκεπηνὸς, ἐν τῷ βίῳ Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου. „ βδέλλα μέν ἐστιν ἡ „ ἐκ τῆς κακίας προσγινομένη ἡμῖν ἐμπαθὴς καὶ ἄλογος ἐπιθυμία. θυγατέρες δὲ αὐτῆς φιλοδο- „ νία, φιλοδοξία, καὶ φιλαργυρία. ἡ δὲ τετάρτη ἥτις οὐκ ἐμπίπλαται, ἡ πονηρὰ συνήθεια ἐστι. „ βδέλλη δὲ παρείκασε τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν, διὰ τὸ ἐκπιέζειν τὴν ψυχικὴν οὐσίαν. Διὰ τοῦ- το καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἶπεν, ὅτι καθὼς ἡ φλόγα ἀνάπτει τὸ καλάμι: ἔτζι καὶ ἡ ἐπιθυμία τὴν ψυχήν. καὶ καθὼς ὁ καπνὸς τυφλόνει τὸ ὀμμάτι: ἔτζι καὶ ἡ ἐπιθυμία τὸν νοῦν. Καὶ πάλιν „ ῥίζα μοιχείας, ἐπιθυμία ἀκόλαστος. καὶ πάλιν. οὐχὶ μοιχείαν μόνον ἐκόλασεν (ὁ Χριστὸς), „ ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμίαν ἐτιμωρήσατο. (Λόγ. β'. περὶ νηστείας) ὅθεν καὶ ὁ Σειρὰχ „ ὀπίσω, εἶ- „ πε, τῆς ἐπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀρέξεών σου κωλύου. ἐὰν χορηγήσῃς τῇ ψυχῇ σου „ οὐδοκίαν ἐπιθυμίας, ποιήσει σε ἐπίχαρμα τοῖς ἐχθρῶν σου. (Σειρ. ιή. 30.)

Ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης θέλει, ὅτι νὰ γράφῃ ταῦτα ἰδιαιτέρως ὁ Θεολόγος, πρὸς τοὺς νικητὰς νεανίσκους. καὶ ὡσὰν νὰ τοὺς λέγῃ· αὐ ἐσεῖς, ἀδελφοὶ, θέλετε νὰ νικᾶτε εἰς ὅλου σας τὸν ζωὴν τὸν Διάβολον, μὴ μεταβληθῆτε ἀπὸ τὴν καλλίωσας ταύτην ἔξιν, καὶ προθυμίαν. μὴ δὲ γλι- σρήσετε εἰς κάμμίαν προσπάθειαν τῆς τοῦ Κόσμου ματαιότητος, ἀγαπῶντες πλοῦτον, ἢ ἀνθρωπί- νων δόξαν. ἢ ὑπερηφανεύόμενοι καὶ καταφρονοῦντες τοὺς ἀδελφούς σας. ἢ πιασθεῖτες ἀπὸ κάλλος ἐπιθυμίαν καὶ ἀπὸ ἄλλας ἡδονὰς ψυχοφθόρους. μηδὲ ἐξ αἰτίας τούτων ῥίψετε τὰ ἅρματα τὰ ἀοράτα πολέμησας, καὶ νικηθῆτε ἀπὸ τὸν αντίπαλόν σας Διάβολον. ὄχι: ἀλλὰ φυλάττοντες τὸν ἡγεμονι- κόν σας νοῦν ὑψηλὸν καὶ μετάρσιον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, σοχαθῆτε καλὰ, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ φαίνεται εἰς τὸν Κόσμον πῶς εἶναι ἡδονικὸν καὶ τερπνὸν, ἔχει τὸ εἶναι καὶ τὴν ὑπόστασιν, ἕως εἰς μόνην τὴν αἴθησιν τῆς ὁράσεως, καὶ τῆς φαντασίας τοῦ βίου, καὶ ὄχι εἰς περισσότερον. ἐπειδὴ ὀλίγωρα μα- ραίνεται ὡσὰν ἕνα ἄνθος, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν βαλύεται, καὶ ἄλλοτι σημεῖον δὲν ἀφίνει τῆς ἐδικῆς του ὑπάρξεως εἰς τὸν τοῦτο ἀπολαύσαντα, πάρεξ μίαν παντοτινὴν καὶ πικρὰν μετάνοιαν. κάθε λοιπὸν ποιῆτον ἡδονικὸν πρᾶγμα τοῦ Κόσμου, δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Πατρός: ἤγουν δὲν εἶναι κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν τάξιν τοῦ ἀρισοτέχνου Θεοῦ, τοῦ ἐρανίου Πατρὸς τῆς χριστιανῶν: ἵνα ἔχῃ καὶ τὸ εἶναί του σερεὸν καὶ πολυχρόνιον: καθὼς εἶναι τὰ νοητὰ καὶ ἀληθινὰ καλὰ, τὰ ὁποῖα ἔλαβον ὄξ αὐτοῦ τὸ εἶναι καὶ τὴν ὑπόστασιν μόνιμον. ὄχι: ἀλλ' αὐτὸ ἔλαβε τὴν γένεσιν καὶ ὕπαρξίν του ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν καὶ ματαιοφροσύνην ἐκείνων ὁποῦ τὸ ἐνόμισαν πῶς εἶναί τι ἀληθινὸν ἀγαθὸν, χω- εἰς νὰ ἦναι. διὰ τοῦτο καὶ κάθε ἡδονὴ, βλέπομεν πῶς δύθυς ὁποῦ γεύῃ, ὁμοῦ καὶ ἀπογίνεται. ὄχι τί καλὸν, θετέον, καὶ θελήσῃ τινὰς φιλήδονος νὰ ἀπολαμβανῃ τὴν σαρκικὴν ἡδονὴν παύποτε, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἀπολαμβανῃ. διὰ τί ἡ ἡδονὴ ὁποῦ τὴν μίαν ὥραν ἀπόλαυσεν, αὐτὴ ἐπέρασε. καὶ λοιπὸν εἶναι χρεία εἰς τὸν φιλήδονον νὰ ἐπινοήσῃ ἄλλην ἡδονήν. καὶ νὰ παρυποσή- σῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ παλαίπωρος ἄλλο μὴ ὂν καὶ τοῦτο νὰ κάμνῃ εἰς ὅλην του τὴν ζωήν. ἕως ὁποῦ καὶ αὐτὸς ὁ φιλήδονος νὰ ἀποθανῃ, καὶ νὰ φθαρῇ ὡσὰν ἄνθος χόρτου, καὶ τότε θέλει φθαρῇ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ ὅλη ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀπολαμβανομένη ἡδονή: μᾶλλον δὲ, ἡ τῆς ἡδονῆς παρυπόστασις. διὰ τί ἐκεῖνο ὁποῦ τότε μόνον ὑπάρχει, ὅταν πράττεται: ἀνάγκη εἶναι, ὅταν ὁ πράττων δὲν ὑπάρ- χῃ, μήτε αὐτὸ τὸ παρ' αὐτοῦ προτέμενον νὰ ὑπάρχῃ. καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Προφή- της Δαβὶδ „ Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται. (Ψαλ. ά. 9.) Καὶ πάλιν „ ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία „ αὐτοῦ, καὶ οὐμὴ εὑρεθῇ. (Ψαλ. Θ'. 39.) φανερόνοι γὰρ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸν τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸ μὴ ὂν ἀφανισμὸν καὶ διάλυσιν. Προθέττει δὲ ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ Διαβόλου τοῦ πορεύσεως, καὶ αἰτίαι, τῶν τοιούτων ἐπιθυμιῶν. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος „ ὑμεῖς ἐκ τοῦ Πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐστε, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. (Ἰω. ή. 44.)

17. „ Καὶ

17. „ Καὶ ὁ Κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν „ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Κόσμον ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Θεολόγος τὰ ὑλικά, ὡς, εἴπομεν ἀνωτέρω, κατὰ τὸν Θεοφόρον Μάξιμον· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, κόσμον ἐννοεῖ τοὺς ἐμπαθεῖς ἀνθρώπους τοὺς ἐναχολυμένους εἰς τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, κατὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη. ὄχι διὰ τί ὁ αἰσθητὸς ἔτος κόσμος, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ στοιχείων συγκείμενος δὲν ἔχει νὰ φθαρχθῇ· ἤγουν νὰ φθαλυθῇ καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ καλλίτερον. καὶ αἱ ἐν τῷ Κόσμῳ ἐπιθυμίαι δὲν ἔχουν νὰ ἀφανισθοῦν „ παράγει γάρ „ φησιν ὁ Παῦλος, τὸ σχῆμα τοῦ Κόσμου τούτου. (ά. Κορ. ζ'. 31.) Καὶ πάλιν „ τὰ βλεπόμενα πρό- „ σκαιρα. (β'. Κορ. δ'. 18.) ἀλλὰ διὰ τί ὁ λόγος τοῦ Θεολόγου ἐδῶ ὑποβλέπει περισσότερον εἰς τοὺς λογικοὺς, καὶ ἐμψύχους ἀνθρώπους. οἵτινες κατὰ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, Κόσμος ὀνομάζονται. „ εἶπε γὰρ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Πατέρα εὐχόμενος „ Πάτερ ἅγιε, καὶ ὁ Κόσμος (ἤτοι οἱ ἄνθρω- „ ποι) σὲ οὐκ ἔγνω. (Ἰω. ιζ'. 25.) καὶ πάλιν „ καὶ τῷ Κόσμῳ (ἤτοι τοῖς ἀνθρώποις) ὑπὸ „ τῶν σκανδάλων. (Ματθ. ιή. 7.) καὶ πάλιν „ Καὶ ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. (Ἰω. ά. 10.) οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν, λέγει, ἀποθνήσκουν καὶ παρέρχονται, καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς παρέρχονται καὶ αἱ ἐπιθυμίαι των. ὅποιος δὲ κάμνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, πῶς δὲ αὐτὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα; ἕνα μὲν, διὰ τί μένοντας ἄφθαρτος, κληρονομεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου μένει ἡ καλὴ ἐνθύμησις εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μετὰ θάνατον. καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσαι δίκαιος. (ψαλ. ρια'. 6.)

Διὰ τί ἀγκαλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ δίκαιοι, καὶ ἁμαρτωλοὶ, ἔχουν νὰ ἀνασταθοῦν καὶ νὰ ζήσουν ἄφθαρτοι, ὅταν φωνήσῃ ἡ φοβερὰ ἐκείνη σάλπιγξ. ἀλλ' ὅμως, οἱ μὲν δίκαιοι, ἔχουν νὰ ὑπάγουν εἰς ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, εἰς κόλασιν αἰώνιον· χειρότερον δὲ εἶναι τὸ νὰ ζοῦν καὶ νὰ μένουν αὐτοὶ ἄφθαρτοι ἐν τῇ αἰωνίῳ κολάσει, παρὰ τὸ νὰ φθαροῦν ἐλότελα, καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐκείνην κόλασιν. λοιπὸν πολλὰ σοφῶς λέγει ὁ ἠγαπημένος τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολος, ὅτι ὅποιος φεύγει ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὰς ἀλαζονείας τοῦ βίου, καὶ κάμνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ εἰς τοῦτον δηλαδὴ, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών. „ Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ „ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν. (Σοφ. ἑ. 15.) βεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ Κύριος, εἰπὼν „ ἀμὴν ἀμὴν λέγω „ ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρί- „ σιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. (Ἰω. ἑ. 24.)

18. „ Παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστί· καὶ καθὼς ἠκούσατε ὅτι ὁ Ἀντίχρι- „ στος ἔρχεται, καὶ νῦν Ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν· ὅθεν γι- „ νώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστί.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ χαριτώνυμος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ Κόσμου παράγεται, τώρα ἐδῶ καταπιάζει καὶ θέλει νὰ δείξῃ τοῦτο: δηλαδὴ πῶς ὁ Κόσμος ἔτος ἔχει νὰ φθαρῇ καὶ νὰ μεταβληθῇ. λέγει λοιπὸν, ὅτι εἶναι ἐσχάτη καὶ τελευταία ὥρα: ἤτοι ὁ Κόσμος εὑρίσκεται εἰς τὸν ὑστερινὸν καιρόν· καὶ πόθεν τοῦτο εἶναι φανερόν; ἐπειδὴ, λέγει, „ πολλοὶ ἐφάνηκαν Ἀντίχριστοι, οἵτινες ὅλοι εἶναι πρόδρομοι καὶ προκήρυκες τοῦ καθ' αὐτὸ καὶ κυρίως ὄντος, καὶ καλου- μένου Ἀντιχρίστου: ὅς τις ἔχει νὰ φανῇ κοντὰ εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ Κόσμου, καὶ κοντὰ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως „ τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ Προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω. (Ματθ. κδ'. 15.) τὸ χάρ τέλος διηγούμενος τοῦ Κόσμου ὁ Κύριος, εἶπεν, ὅτι πρότερον ἔχει νὰ σαθῇ τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐν τόπῳ ἁγίῳ, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Ἀντίχριστος, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Μητροφάνους. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτοῦ „ ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀπο- „ καλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐ- „ πὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν καθίσαι, ἀ- „ ποδεικνύοντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεός. (β'. Θεσσ. β'. γ'.) (1) Ἀντιχρίστους δὲ ὀνομάζει ὁ Ἰωάν-

νης

(1) Ὅρα καὶ τὸ ἐκεῖ τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὸ „ καὶ ταῦτα ἐστὶ τὸ κεφ. δ'. 3. τοῦ Ἀντιχρίστου ἃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται καὶ νῦν ἐν τῷ παρούσῃ ἐπιστολῇ

νης καὶ τὸν Μητροφάνη, τὸς περὶ τὸν Σίμωνα, καὶ Μένανδρον, καὶ Σατορνῖλον, καὶ Βασιλίδην, καὶ Καρποκράτην, καὶ Κήρινθον, καὶ Νικόλαον, τὸς δυσεβεῖς αἱρεσιάρχας. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀκολούθως λέγει. „ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν.

Ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε τὸ ἀντιχρίστου νὰ λέγῃ, ὅτι σημεῖον τῆς συντελείας τοῦ παντὸς Κόσμου θέλει εἶναι ἡ παρουσία τοῦ ἀντιχρίστου. εἶδε δὲ τὸς ἀνωτέρω αἱρεσιάρχας, ὅτι ἔλαβον τὸ πρόσωπον τοῦ καθ' αὐτὸ Ἀντιχρίστου ἐκεῖνα, καὶ κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον, δὲν ἐνομίζοντο πῶς εἶναι ὁ Ἀντίχριστος, ὅλα δὲ τὰ τοῦ Ἀντιχρίστου μιαρὰ δόγματα ἐκράτυνον καὶ ὑπερασπίζοντο: διὰ τοῦτο εὐλόγως ἀποφαίνεται, ὅτι γινώσκομεν, πῶς εἶναι ἐσχάτη καὶ ὑστερινὴ ὥρα. εἶπε μὲν, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν κακίαν τῆς αἱρεσιαρχῶν ἐκείνων μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντιχρίστου, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ φοβίσῃ καὶ τὸς χριστιανὸς πληροφορῶν αὐτὸς, ὅτι θέλει φθαρῇ καὶ θέλει παρέλθῃ ὁ παρὼν αἰὼν: ἵνα πείσῃ αὐτὸς νὰ ἀποβλέπωσιν ὅλως διόλου εἰς τὸν μέλλοντα ἐκεῖνον αἰῶνα. καὶ ἀκολούθως νὰ ἑτοιμάζωνται διὰ τὴν ἀπόλαυσιν ἐκείνου μὲ χριστιανικὴν καὶ εὐάρεστον πολιτείαν, καταφρονοῦντες τὰ παρόντα παῦτα καὶ φθειρόμενα πράγματα.

Προσθέττει δὲ ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ εἶναι Καθολικὴ, καὶ ἁρμόζει εἰς κάθε ἄνθρωπον: μία δὲ διορία ζωῆς δὲν εἶναι εἰς κάθε ἄνθρωπον. ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τοῦ κάθε ἑνὸς εἶναι ἄδηλον: διὰ τοῦτο δικαίως ὁ Θεολόγος ἐδῶ φέρει τὸν κάθε ἄνθρωπον εἰς ἐνθύμησιν τοῦ ἐδικοῦ του θανάτου καὶ τέλους, μὲ τὸ, ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἵνα σέκεται κάθε χριστιανὸς ἕτοιμος παντοτε καὶ ἔξυπνος, σοχαζόμενος, ὅτι εἶναι παροῦσα ἡ ἐσχάτη ὥρα τῆς ζωῆς του· καὶ διὰ τοῦ σοχασμοῦ τούτου καὶ τῆς ἐνθυμήσεως, ἐνεργεῖται εἰς τὸς Χριστιανὸς ζωὴ εὐάρεστος καὶ ἔργα χριστιανικά. εἰδὲ καίτινας διρεθῇ περιπαίζων τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Θεολόγου τὸ „ἐσχάτη ὥρα ἐστί, καὶ „πιγορεῖ αὐτὸν ὡς ψεῦδη, ἀποκείνεται ὁ αὐτὸς Θεοφύλακτος πρὸς τὸν τοιοῦτον, καὶ λέγει· ὅτι, ἐπειδὴ κάθε πρᾶγμα μοιράζεται εἰς τρία, εἰς τὸ ἀρχὴ, εἰς τὸ μέσον, καὶ εἰς τὸ τέλος του. βέβαια ἀκολουθεῖ, ὅτι ὅλον τὸ μέρος ἐκεῖνο ὁπού ἀρχίζει ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ πράγματος, ἕως εἰς τὸ τέλος του, νὰ λέγεται ἔσχατον, ὡς εἰς τὸ τέλος πλησιάζον. λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ τὸν ὄγδοον αἰῶνα: ἤτοι κατὰ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας χρόνους ἀπὸ κτίσεως Κόσμου, ἔχει νὰ γένῃ ἡ τοῦ Κόσμου Σωτηρία, καθὼς εἶναι γνώμη τινῶν Πατέρων (1), ὁ δὲ Κύριος ἦλθεν ὕστερα ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ὀγδόης χιλιάδος: ἤτοι κατὰ τὰς πέντε χιλιάδας, καὶ πεντακοσίους ὀκτὼ χρόνους. λοιπὸν τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου τούτου διάστημα, ἕως εἰς τὰς ὀκτὼ χιλιάδας, πρεπόντως ἔσχατον λέγεται, ὡς πρὸς τὸ τέλος ἐγγίζον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος λέγομεν ὅτι ἦλθεν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, καὶ ὁ Θεολόγος ἐδῶ εἶπεν, ὅτι εἶναι ἐσχάτη ὥρα. προσθέττει δὲ ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀληθεστάτη, τὴν ὁποίαν μαρτυρεῖ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος.

19. „Ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ „ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι „οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν.

Ἐπειδὴ ἴσως τινες ἐκατηγόρων τὸς Ἀποστόλους, καὶ ἔλεγον. διὰ τί οἱ ἀνωτέρω αἱρεσιάρχαι, καὶ Ἀντίχριστοι, ἔγιναν τοιοῦτοι διεστραμμένοι, εἰς καιρὸν ὁπού ἔγιναν μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ; καὶ ὁ Σίμων γὰρ, μαθητὴς ἔγινε τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὁ Νικόλαος ἐδιωρίσθη ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων διάκονος τῶν χηρῶν, καθὼς ἀναφέρεται εἰς τὰς Πράξεις. πρὸς ταῦτα λοιπὸν τὴν κατηγορίαν ἀπολογούμενος ὁ Θεολόγος, λέγει. ὅτι ναὶ αὐτοὶ ἐσυναυαγράφησαν μὲ ἡμᾶς τὸς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, καὶ ἔμαθον παρ' ἡμῶν τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως, καὶ τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας τῆς πρεπούσης εἰς τὸς Χριστιανός. ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ, γένοντο ὄντες, καὶ δεδουλωμένοι εἰς τὰς σαρκικὰς καὶ συγχαμερὰς ἡδονὰς, δὲν ἠθέλησαν νὰ σηκώσουν ὑψηλὰ τὸς ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς των, καὶ νὰ ἴδουν, καὶ νὰ καταλάβουν τῶν ἐπανίων ἀγαθῶν τὴν μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὴν ὡραιότητα τοῦ νοητοῦ Κόσμου καὶ τὴν μακαριότητα, καὶ ὄντως ἄρρητον ἀγαλλίασιν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος: ἵνα μὲ τὸν ἔρωτα, καὶ τὴν ἀγάπην τῶν αἰωνίων, καταφρονήσουν τὰ τῆς προσκαίρου ταύτης, καὶ φιλήδονα ζωῆς καὶ συμφωνήσουν, καὶ σωτροφιάσουν μὲ ἡμᾶς τὸς Ἀποστόλους εἰς τὴν πολυκερδῆ, καὶ ἀείσωμα πραγματείαν τῆς βασιλείας τῆς ἐπανῶν: τότε χάρην οἱ ἄθλιοι ἐγύμ-

(1) Παρὰ δὲ τῷ Θεοφυλάκτῳ δὲν ἠξεύρω πῶς γράφεται, ὅτι κατὰ τὰς δέκα χιλιάδας χρόνους. ἀλλ' ὅμως κἂν καὶ τοῦτο δώσωμεν, καὶ πεντε χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι ὀκτὼ χρόνοι, καθ' ὃς ἦλθεν ὁ Κύριος. ὡς πρὸς τὸ τέλος πλησιάζον τῆς δέκα χιλιάδων πάλιν ἔσχατον λέγεται τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου τούτων διάστημα: ἤτοι χρόνων.

ἐγύρισαν ὡσὰν ὁ σκύλος εἰς τὸ φρῶτόν τος ξερατόν. καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ γένουν ἐρασταὶ ἀληθινοὶ τῆς καθαρᾶς εἰ Χεισῷ πολιτείας, ἔτε νὰ γλυκανθῶν ὡς ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, εἰς τὰ ἄφθαρτα καρυκεύματα τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ λάβουν σωτήθειαν, καὶ ἔξιν πολυχρόνιον τῆς θείας δικαιοσυνης, καὶ τῆ ἀφθάρτων καλῶν. διὰ τί, ἂν αὐτοὶ ἤθελαν φροσμείνην καιρὸν πολυὺ μὲ ἡμᾶς, καὶ νὰ γυμνάσην τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς των εἰς τὸ διάκρισιν τῶν ἀληθῶς καλῶν, καὶ τῆ κακῶν: βέβαια ἤθελαν ἀγαπήσην νὰ διείσκωνται παύτοτε μὲ ἡμᾶς, ὑποφέροντες, καὶ ἀγωνιζόμενοι τὰς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας. καὶ τῦτο δηλοῖ ὁ Θεολόγος μὲ τὰ λόγια ὁπῦ λέγει ἐδῶ: ἤγουν ὅτι διῆκαν ἀπὸ λόγυμας, ἀλλὰ δὲν ἦτον ἀπὸ λόγυμας.

Διὰ τί δὲ διῆκαν ἀπὸ τὰς Ἀποσόλυς, καὶ ἐμαθήτδυσαν εἰς αὐτὰς οἱ ἀνωτέρω Ἀντίχεισοι, ἀποκείνεται ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι διὰ νὰ ἔχην τὸ ἀξιόπισον, καὶ νὰ δυώνται νὰ πλανῆν τὰς ἄλλας δικολώτερα μὲ τὸ ὄνομα τῦτο; πῶς ἐσάθησαν τάχα μαθηταὶ τῶν μαθητῆ καὶ Ἀποσόλων τῦ Κυρίυ καὶ ἀκολύθως νὰ φαίνωνται πῶς δὲν διδάσκην λόγια ἐδικάτων, ἀλλὰ λόγια τῶν Ἀποσόλων διὰ τῦτο λοιπὸν ὁ Ἰωάννης εἶπεν, ὅτι ἐξ ἡμῶν διῆκαν, ἀλλὰ δὲν ἦτον ἀπὸ ἡμᾶς: ἤτοι διῆκαν καὶ ἀπὸ λόγυμας, ἀλλὰ δὲν ἦτον καὶ ἀπὸ λόγυμας, διὰ τί ἐμάκρυναν ἀπὸ τῶ ἐδικῶ μας διδασκαλίαν καὶ ζωῶ, καὶ ἐφεύρηκαν ἐδικάς των βλασφημίας, καὶ αἱρέσεις. καὶ δὲν ἦτον ἀπὸ τὸ μέρος τῆ σῳζομένων. ἐπειδὴ ἂν αὐτοὶ ἦτον τῆ σῳζομένων, ἤθελον μόνην παύτοτε μὲ ἡμᾶς τὰς διδάσκοντας αὐτὰς τῶ ἀληθειαν, καὶ τῶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν σωτηρίαν. τῦτο δὲ ἐποίησαν καὶ δὲν ἔμειναν μὲ ἡμᾶς, ἵνα μὲ τὸν ἀφ' ἡμῶν σωματικὸν χωρισμόν τος, φανερωθῶσιν εἰς τὸν Κόσμον, ὅτι παντελῶς ἐχωρίσθησαν ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ κ' τῶ ψυχικῶ, καὶ κατὰ τὰ πονηρὰ δόγματα, καὶ κατὰ τῶ μιαρὰν αὐτῶν πολιτείαν. ἐπειδὴ ὅλοι ὅσοι ἐμαθήτδυσαν εἰς ἡμᾶς, δὲν διῆκαν καὶ ἀπὸ ἡμᾶς, ἢ ἦτον ἀπὸ ἡμᾶς. ἀλλὰ μόνοι ἐκεῖνοι ἔδειξαν πῶς διῆκαν ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ἦτον ἀπὸ ἡμᾶς, ὅσοι ἔμειναν εἰς τῶ διδασκαλίαν καὶ ἀρετον ζωῶ ὁπῦ παρέλαβον ἀπὸ ἡμᾶς: κἂν τυχὸν αὐτοὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κ' τὸν τόπον ἐχωρίσθησαν ἀπὸ ἡμᾶς. ὅθεν καὶ ὁ Θεσπέσιος Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας κ' τῆ τοιύτων φέρει εἰς μαρτυρίαν τὸ ῥητὸν τῦτο „ λογιώ„ μεθα καὶ ἕτερος ἀλλογενεῖς ὀνομάζεσθαι τὺς εἰδωλολάτρας, καὶ τὺς καθ' ἕτερόν τινα τρόπον „ ἀλλοτριωμένυς τῦ ἱερᾶτε, καὶ ἀπολέπτε γένυς. οἷόν τι φημι τὺς αἱρετικύς, περὶ ὧν ἂν λέγοιτο „ καὶ μάλα εἰκότως. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' ὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, καὶ τὰ λοιπά. ἔτοι τῶ θείαν „ διγνείαν ἀποβεβληκότες, ἀπονοσφιζόμενοί τε τῦ ἱερῦ, καὶ ἀπολέπτε γένες, τῦ γεγονότος εἰς „ περιποίησιν (διὰ πίσεως δηλονότι τῆς εἰ Χεισῷ) πυρὸς ἔσονται τῦ παμφάγυ τροφή. (Ἑρμηνεία εἰς τὸν Μαλαχίαν προκειμένυ ῥητῦ καὶ ἔσονται πάντες ἀλλογενεῖς. τόμ. γ'.)

20. „ Καὶ ὑμεῖς χείσμα ἔχετε ἀπὸ τῦ ἁγίυ, καὶ οἴδατε παύτα.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεολόγος διὰ τὺς ἀσεβεῖς αἱρεσιάρχας, καὶ Ἀντιχείσυς μὲ χῆμα ἀπολογίας, τώρα γυρίζει τὸν λόγον πρὸς τὺς ἀληθεῖς χεισιανὺς καὶ μένοντας εἰς τῶ διδασκαλίαν τῆ Ἀποσόλων, καὶ λέγει πρὸς αὐτύς. ὅτι ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπον διὰ τῶ ἀποσασίαν τῆ αἱρετικῶν, ταῦτα καὶ ἐσεῖς τὰ ἠξεύρετε καλά. ἐπειδὴ ἐσεῖς ἐχρίσθητε: ἤγουν ἐλάβετε τῶ χάειν, καὶ ἐνέργειαν τῦ ἁγίυ Πνεύματος εἰς τὰς καρδίας σας ἀπὸ τὸν ἅγιον τῆ ἁγίων Δεσπότην Χεισόν: καθὼς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Προφήτης Δανιὴλ, λέγων „ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ „ τὸν λαόν συ, καὶ ἐπὶ τῶ πόλιν τῶ ἁγίαν .... τῦ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ προφήτῶ, καὶ τῦ χρί„ σαι ἅγιον ἁγίων. (Δαν. θ'. 24.) ὅς τις ἐχρίσθη μὲ τὸ ἔλαιον τῆς θείας ἀγαλλιάσεως, ὡς εἶπεν ὁ Δαβὶδ „ διὰ τῦτο ἔχρισέσε ὁ Θεὸς (ἤτοι ὦ Θεέ) ὁ Θεός συ ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ „ τὺς μετόχυς συ. (Ψαλ. μδ'.) ὅσοι δὲ ἔχην τὴν χάειν τῦ ἁγίυ Πνεύματος εἰς τῶ καρδίαντας, αὐτοὶ διδάσκονται μυσικῶς καὶ νοερῶς ἀπὸ τῶ χάειν αὐτῶ, ὅλα ὅσα χρειάζονται, καὶ εἶναι συμφέροντα εἰς αὐτύς: καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ὁ δὲ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ „ Πατὴρ εἰ τῷ ὀνόματί μυ, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, ἃ εἶπον „ ὑμῖν (Ἰω. ιδ'. 26.) περὶ δὲ τῦ χείσματος τύτυ, ὅπερ ἔχυσιν οἱ χεισιανοὶ, εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος „ ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς συὺ ὑμῖν εἰς Χεισὸν, καὶ χείσας ἡμᾶς, Θεός. ὁ καὶ σφραγι„ σάμενος ἡμᾶς, καὶ δὺς τὸν ἀρραβῶνα τῦ Πνεύματος εἰ ταῖς καρδίαις ὑμῶν (β'. Κορ. ά. 21.) τῶ χάειν δὲ καὶ ἐνέργειαν τῦ ἁγίυ Πνεύματος λαμβάνυν οἱ χεισιανοὶ ἀπὸ τῦ ἁγίυ βαπτίσματος, καὶ μάλισα διὰ τῦ χρίσματος τῦ ἁγίυ Μύρυ. καὶ ἴσως διὰ τῦτο χρίσμα καὶ σφραγὶς ὀνομάζεται ἡ χάεις τῦ ἁγίυ Πνεύματος, ὁμωνύμως ἀπὸ τὸ χρίσμα καὶ τῶ σφραγίδα τῦ ἁγίυ Μύρυ. ὅθεν καὶ ὅταν αὐτὸ χρίεται εἰς τὺς χεισιανὺς παρὰ τῦ ἱερέως, ἐπιλέγονται τὰ λόγια ταῦτα „ σφραγὶς δω„ ρεᾶς Πνεύματος ἁγίυ. ὁρα καὶ τῶ ἑρμηνείαν τῦ „ Καὶ ὑμεῖς τὸ χείσμα, ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐ„ τῦ, ἐν ὑμῖν μένει. (αὐτόθ'. 27.) σύμφωνον δὲ εἶναι τῦτο μὲ ἐκεῖνο.

21. „ Οὐκ

21. „ Οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴ-
„ δατε αὐτὴν· καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστιν.

Ἀκόλουθα εἶναι τὰ παρόντα λόγια μὲ τὰ ἀνωτέρω, λέγει γὰρ ὁ Ἰωάννης, ὅτι ἐσεῖς ἔχοντες εἰς τὴν καρδίαν σας τὸ χρίσμα· ἤτοι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δύνασθε νὰ διακρίνετε τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. καὶ ὅτι κάθε ψεῦδος δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. πολλὰ δὲ προσφυῶς, καὶ ἁρμοζόντως λέγει τοῦτο, διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁπού ἠξεύρει καλῶς καὶ φρονεῖ τὴν ἀλήθειαν, αὐτὸς ὁμοῦ ἠξεύρει καὶ φρονεῖ, ὅτι τὸ ψεῦδος δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὅτε γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. ἀλλὰ εἶναι ἐναντίον εἰς τὴν ἀλήθειαν: καθὼς καὶ τὸ σκότος εἶναι ἐναντίον μὲ τὸ φῶς. καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ ἐναντία τῆς ἀληθείας προσβάλει, καὶ διδάσκει: ἤγουν τὸ ψεῦδος διδάσκει, πῶς τὸ φῶς εἶναι σκότος, καὶ τὸ σκότος εἶναι φῶς. πῶς τὸ καλὸν εἶναι κακὸν, καὶ τὸ κακὸν εἶναι καλόν. πῶς τὸ γλυκὺ εἶναι πικρὸν, καὶ τὸ πικρὸν εἶναι γλυκύ. ταῦτα δὲ ὅλα λέγει ὁ Ἰωάννης, διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὰ ἀνωτέρω λόγια ὁπού εἶπε διὰ τοὺς ἀσεβῶν αἱρετικῶν, καὶ νὰ δείξῃ ὅτι ἀληθινὰ ἐλάλησε καὶ εἶπε διὰ αὐτούς: ὅτι ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμφύκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. χεδὸν γὰρ λέγει ταῦτα. κἀνένας χρισιανὸς ἂς μὴ προσέχῃ εἰς τοὺς τοιούτους αἱρεσιάρχας, μήτε ἂς ὑπακούῃ παντελῶς εἰς τοὺς λόγους των. κἂν καὶ διὰ τὸ ἀξιόπιστον, καὶ διὰ νὰ πλανήσουν τοὺς ἀκούοντας, φαίνωνται νὰ λέγουν: ὅτι ἐκεῖνα ὁπού διδάσκουσι, τὰ ἔμαθον ἀπὸ λόγους μας. διὰ τὶ καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ γενηθῇ τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν: ἔτζι εἶναι ἀδύνατον νὰ γεννηθοῦν καὶ νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ λόγους μας, τὰ αἱρετικὰ δόγματα ὁπού κηρύττουν οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοί. διὰ τὶ ἡμεῖς μὲν διδάσκομεν καὶ κηρύττομεν τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν, καὶ τὴν ἀλήθειαν. ἐκεῖνοι δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, διδάσκουσι τὰ μὴ ὄντα, καὶ τὰ ψεύδη ἀναπλάττουσι καὶ κηρύττουσι· πῶς λοιπὸν ἦτον δυνατὸν νὰ γεννηθῇ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν; ἤτοι ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἀληθεῖς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου; βέβαια τοῦτο δὲν πρέπει νὰ πιστεύσῃ τινὰς Χρισιανός. ὥστε, ὁ διδάσκαλος αὐτῶν καὶ ψεύστης Διάβολος, ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα ψεύδη καὶ κακόδοξα φρονήματα μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἀπολέσῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ὁμοῦ καὶ ἐκείνων ὁπού πείθονται εἰς αὐτούς.

22. „ Τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χρι-
„ στός; οὗτός ἐστιν ὁ Ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα, καὶ
„ τὸν υἱόν.

Βλέπεις ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Ἰωάννης αἰνιγματωδῶς φανερόνωντας τοὺς αἱρεσιάρχας ὁπού λέγουν τὰ βλάσφημα ταῦτα, ἔλεγεν ἀνωτέρω, ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι; διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὴν διαφορὰν ὁπού εἶχεν ἡ ἀληθὴς διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἡ ψευδὴς διδασκαλία τῶν ἀνωτέρω αἱρετικῶν. διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἔλεγεν: ὅτι οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν: δηλαδὴ δὲν ἦσαν ὁμόφρονες καὶ σύμφωνοι μὲ τὸν ἀληθῆ λόγον ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων. τώρα δὲ λέγει ἐδῶ, ὅτι ποῖος εἶναι ὁ ψεύστης, πάρεξ ἐκεῖνος ὁπού ἀρνεῖται ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι ὁ Χριστός; διὰ τὶ ἀνίσως εἶναι ἀληθὴς ἐκεῖνος ὁπού ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς, λοιπὸν ὁ ἀρνούμενος τοῦτο, αὐτὸς βέβαια εἶναι ψεύστης. τοιοῦτος δὲ ἦτον ὁ καπάρατος Σίμων ὁ Σαμαρείτης, ὅς τις ἐβλασφήμει ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἄλλος ὁ Χριστός: καὶ ὅτι ὁ μὲν Ἰησοῦς, ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἁγίαν Μαρίαν, ὁ δὲ Χριστὸς, εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἐκατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανόν (1). προσθέττει δὲ ὁ Ἰωάννης, ὅτι ὅποιος λέγει τοῦτο, αὐτὸς εἶναι Ἀντίχριστος. διὰ τὶ ἀνίσως ὁ Χριστὸς ἦναι ἀλήθεια, καὶ ἦναι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, λοιπὸν ὅποιος ἐναντιεῖται εἰς τὸν Χριστὸν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀρνεῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ ἄλλος ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν, αὐτὸς Ἀντίχριστός ἐστιν· ἀλλὰ καὶ ὅποιος ἀρνεῖται τὸν Πατέρα ὁμοῦ καὶ τὸν υἱόν, καὶ αὐτὸς εἶναι ψεύστης, καὶ Ἀντίχριστος. τοιοῦτος δὲ ἐστάθη ὁ Οὐαλεντῖνος, καὶ ἄλλοι αἱρετικοί, οἵτινες ἔλεγον, ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Πατὴρ ὁ ἀκατωνόμαστος, καὶ ἄλλος ὁ λεγόμενος Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ. αὐτοὶ δὲ ἀρνοῦνται καὶ τὸν υἱόν, διὰ τὶ βλασφη-

μοῦσι

(1) Ἀλλὰ καὶ ἐπαίρατοι Νικολαΐται οἱ καὶ Βορβορῖται καὶ Γνωστικοὶ καλούμενοι, ἐβλασφήμων, ὅτι ἐξω ἀπὸ τὸν ὦν Θεὸν τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου, εἶναι καὶ ἄλλος Θεός, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζον Δημιουργόν. καὶ ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Χριστὸς, καὶ ἄλλος ὁ Ἰησοῦς. καὶ ὁ μὲν Χριστὸς ἔλεγον πῶς εἶναι υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγον πῶς εἶναι υἱὸς τοῦ Δημιουργοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον Ἰησοῦν ἔλεγον, πῶς ἐκατέβη ὁ Χριστὸς καὶ ἔμεινεν εἰς αὐτὸν ἀπαθὴς, καὶ πάλιν ἀνεχώρησεν (ὅρα σελ. 148 τοῦ α'. Τόμ. τῆς Ἐκκλ. ἱστορ. τοῦ Μελετίου.)

μᾶσι πῶς ὁ υἱὸς εἶναι ἄνθρωπος ψιλὸς, καὶ ὄχι Θεὸς, ὡς ἐκ Θεοῦ Θεός. ὅπω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀρνούμενοι πῶς ὁ Πατὴρ ἔχει υἱὸν, σὺ ταυτῷ ἀρνοῦνται καὶ πῶς ὁ Πατὴρ εἶναι Πατὴρ, κἂν καὶ προσποιοῦνται, ὅτι ὁμολογοῦσι τὸν Πατέρα. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον ἐβλασφήμων καὶ οἱ μαθηταὶ τῆ αἱρεσιάρχυ Σίμωνος. ἀλλὰ ἂς ἠξιώθην, λέγει, αὐτοὶ ὅλοι, ὅτι οὐδὲ τὸν Πατέρα ὁμολογοῦν, ὡς μὴ καὶ τὸν υἱὸν ὁμολογοῦντες. διατὶ αὖ ἐγνώριζαν, καὶ αὖ ὡμολόγυν τὸν Πατέρα, βέβαια ἤθελαν γνωρίζυν καὶ ὁμολογῦν ὁμῦ καὶ τὸν υἱόν.

Λέγει δὲ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, διὰ τοῦτο εἶπε ταῦτα, ἐπειδὴ ἤκουσεν, ὅτι οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ οἱ ταῦτα λέγοντες, ἐκήρυττον ὅτι ἀπὸ τὰς Ἀποστόλας ἔμαθον τὰ τοιαῦτα ἀσεβῆ δόγματα. καὶ τότε χάριν παρεκινήθη νὰ γράψῃ κατ' αὐτῶν εἰς τὰς χειρίας, διὰ νὰ φυλάττωνται νὰ μὴ πιασθῶν ἀπὸ τὰ βρόχια τῆς αἱρέσεώς των. ὅθεν καὶ ἀποφαίνεται μὲ ἀλήθειαν, ὅτι εἶναι Ἀντίχριστος, ὅποιος ἀρνεῖται τὸν Πατέρα, καὶ τὸν υἱόν. ἐπειδὴ τί περισσότερον ἀπὸ αὐτὸ ἔχει νὰ βλασφημήσῃ κατὰ τοῦ Χριστοῦ ὁ κυρίως καὶ καθ' αὐτὸ Ἀντίχριστος, ὅταν ἔλθῃ; καὶ ὁ λέγων διὰ ταῦτα αἱρετικὸς, ὄχι μόνον δὲν ὁμολογεῖ Χριστὸν τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ ἀρνεῖται ἀκόμη καὶ αὐτῷ τῷ ἄρχοντι τῆς Θεότητος ἀρχῷ, καὶ αἰτίαν πάντων: δηλαδὴ τὸν Πατέρα. καὶ σωῷ τῷ Πατρὶ ἀρνεῖται καὶ τὸν σωάναρχον, καὶ σωταῖδιον αὐτοῦ υἱόν. λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι ἴσος καὶ ὅμοιος κατὰ τῷ ἀσέβειαν μὲ τὸν καθ' αὐτὸ Ἀντίχριστον, διὰ τοῦτο δίκαιος αὐτὸν ὠνόμασεν Ἀντίχριστον.

23. „ Πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει. ὁ ὁμολο-
„ γῶν τὸν Υἱὸν, καὶ τὸν Πατέρα ἔχει.

Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ τινας ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω αἱρετικοὺς, τοὺς βλασφημοῦντας τὸν Υἱὸν, ὅτι συκοφαντεῖται ἀδίκως πῶς ἀρνεῖται τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐπειδὴ μόνον τὸν Υἱὸν ἀρνεῖται καὶ ὄχι καὶ τὸν Πατέρα: διὰ τοῦτο ὁ μέγας ἔτος καὶ παύσοφος Θεολόγος, ὡς τῆς ἀληθείας ζηλωτὴς, καὶ θρεσβευτὴς, καὶ σωίσωρ, ἀποκείνεται πρὸς τὸν τοιοῦτον, ἀνατρέπων τὸν αὐτοῦ λόγον καὶ λέγει. ὅτι ὅποιος ἀρνεῖται τὸν Υἱὸν, αὐτὸς οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει. ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν Υἱὸν, ἀρνεῖται καὶ τὸν Πατέρα. Διατὶ τὰ Πρόσωπα: ἦγυν τὰ πράγματα ὁπῶ ἔχυν σχέσιν φυσικὴν καὶ ἀναφορὰν ἀναμεταξύτων, αὐτὰ ἔχαν φυσικὸν ἰδίωμα νὰ συνεισάγυσιν εἷα τὸ ἄλλο καὶ νὰ συναναιρῶσι: καθὼς ὅλοι οἱ διαλεκτικοὶ κοινῶς ἀποφαίνονται. ὅθεν αἴσως τινὰς δὲν ὁμολογῇ τὸν Ἰησοῦν ὅτι εἶναι ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, φανερὸν εἶναι, ὅτι αὐτὸς οὔτε τὸν Πατέρα ὁμολογεῖ. ἀλλὰ καθὼς ἀρνεῖται τὸν Υἱὸν, ἔτζι ἀρνεῖται καὶ τὸν Πατέρα. καὶ ἀντιστρόφως ὅποιος ὁμολογεῖ τὸν Υἱὸν, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης σωομολογεῖ καὶ τὸν Πατέρα, μία γὰρ εἶναι ἡ ὁμολογία τῶν δύω. τοῦτο δὲ τὸ δόγμα κηρύττει καὶ παραδίδει ἐδῶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὄχι ἀπὸ λόγυτε, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἀψευδέσατον στόμα τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ, ὅς τις εἶπεν „ ὁ μὴ τι-
„ μῶν τὸν Υἱὸν, ἀτιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. (Ἰω. ε. 23.) Καὶ πάλιν „ ὁ ἐμὲ
„ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. (Λουκ. ι. 16.) καὶ πάλιν λέγει „ οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ
„ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν, καθὼς
„ τιμῶσι τὸν Πατέρα. (Ἰω. ε. 22.) εἶπε δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, περὶ τοῦ Υἱοῦ, τῆς φυσι-
κῆς εἰκόνος τοῦ Πατρὸς τὸν λόγον ποιούμενος. „ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ. ἐπειδὴ
„ καὶ ὅπος (ἤτοι ὁ Υἱὸς) τοιοῦτος, οἷος ἐκεῖνος (ὁ Πατὴρ δηλαδὴ) καὶ ἐκεῖνος, οἷός περ οὗτος.
„ ὥστε κατὰ μὲν τὴν ἰδιότητα τῶν προσώπων εἷς καὶ εἷς, κατὰ δὲ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως οἱ οἱ
„ ἀμφότεροι. πῶς ἂν εἴπερ εἷς καὶ εἷς, οὐχὶ δύω θεοί; ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασι-
„ λέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύω βασιλεῖς. ὅτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, ὅτε ἡ δόξα διαμερίζεται.
„ ὡς γὰρ ἡ κρατοῦσα ἡμῶν ἀρχὴ, καὶ ἐξουσία μία, ὅπω καὶ ἡ παρ' ἡμῶν δοξολογία μία, καὶ
„ οὐ πολλαί. διότι ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ, ὅτι τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει. ὃ ἔν ἔζιν ἐνταῦθα μι-
„ μητικῶς ἡ εἰκὼν, τοῦτο ἐκεῖ φυσικῶς ὁ Υἱός. (Κεφ. ιή. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.)

24. „ Ὑμεῖς ὃν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν
„ μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ ἐν τῷ
„ Πατρὶ μενεῖτε.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὁ ἅγιος Ἀπόστολος. ἐκεῖνοι μὲν οἱ αἱρετικοὶ πλανηθέντες, καὶ ἐπάνω εἰς ψεῦδος ἐπακμβίζοντες, ἐπορεύθησαν δὲ αὐτῶν, καὶ ἐ-

ρήμων

ρήμων τόπων, καὶ ασείραστες εἰς διψώδη χωράφια, ἐθέρισαν ἀκανθας καὶ ἀκαρπίαν, μὲ τὰς ὁποίας ἔχουν νὰ κατακαίωνται. ἐσεῖς δὲ χεισιανοὶ ἀδελφοί μου, κρατεῖτε καλὰ τὸ δόγματα τῆς πίσεως ὁπῦ ἠκούσατε καὶ παρελάβετε ἀπ' ἀρχῆς: ἤτοι ἀπὸ τὸν καιρὸν ὁπῦ ἐκατηχήθητε, καὶ ἐλάβετε τὸ ἅγιον βάπτισμα. τὰ δόγματα δὲ ταῦτα εἶναι, ὅτι ὁ Ἰησῦς εἶναι ὁ Χεισός: ὅτι ὁ Χεισὸς εἶναι Υἱὸς Θεῦ, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπυ, καὶ ὅτι εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κ' τὴν θεότητα. ἐὰν λοιπὸν μβύνῃ τὰ δόγματα ταῦτα ἀβλαβῆ, καὶ ἀπαθράυστα εἰς τὰς ψυχάς σας, κὴ φυλάττετε μίαν τὴν προσκυύησιν καὶ τὸ σέβας τῦ Πατρὸς, καὶ τῦ Υἱῦ, καὶ τ' ἁγίυ Πνεύματος, βέβαια θέλετε μβύετε καὶ ἐσεῖς ἐν τῷ Πατρὶ, κὴ τῷ Υἱῷ, κὴ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι: ἤτοι θέλετε γενῆτε κοινωνοὶ τῆς χάριτος, καὶ τῆς ἐνοικήσεως τῆς ἁγίας Τριάδος: καθὼς ὑπεχέθη ὁ Κύριος „ ἐαύτις ἀγαπᾷ με τὸν λόγον μυ τηρήσει, κὴ ὁ Πατήρ μου „ ἀγαπήσει αὐτὸν, (προσθες καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.) καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθησόμεθα, κὴ μονὴν „ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. (Ἰω. ιδ'. 23.) τῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων κὴ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, λέγει „ καὶ τί τὸ ἀπ' ἀρχῆς ὅπερ ἡμῖν διαπελεύεται μβύειν, ἵνα ἡμεῖς ὦμεν ἐν Θεῷ; „ αὐτὸς ἡμῖν οὐδὲν ἧττον σαφηνιεῖ, λέγων „ ὅτι αὕτη ἔστιν ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρ„ χῆς, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλυς. ἀκούεις ὅπως ἐσμὲν ἐν Θεῷ, τὴν ἀγάπην δηλονότι τὴν εἰς ἀλ„ λήλυς ὑπισχνούμενοι; καὶ τὴν τῦ Σωτῆρος ἰχνηλατεῖν ἀρετὴν, καθ' ὅσον ἐνί, σπουδάζοντες; „ ἀρετὴν δὲ φημὶ, ἡ τὴν ἐν τῷ δυνασθαι κτίζειν οὐρανὸς, ἢ ποιεῖν Ἀγγέλυς, ἢ καθιδρύ„ σαι γῆν, ἢ θάλασσαν ἐξαπλῶν.... ἐκείνην δὲ μᾶλλον, ἥπερ αἱ ἁρμόττει τοῖς τῆς ἀνθρω„ πότητος μέτροις. διήσομεν αὐτὸν, ὥσπερ ἔν ὁ Πέτρος φησι, λοιδορηθέντα μὴ παρὰ τῶν ἀ„ νοσίων Ἰουδαίων, ἐκ ἀντιλοιδορήσαντα δέ. ἀλλὰ πάσχοντα μὴ, ἐκ ἀπειλήσαντα δὲ, παρα„ δόντα δὲ μᾶλλον τῷ κρίνοντι δικαίως. διήσομεν αὐτὸν λέγοντα πάλιν „ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, „ ὅτι πρᾶός εἰμι κὴ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, κὴ διήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἐκεῖν, δηλὴ „ μὴ τῆς τοσύτων κατορθωμάτων μιμεῖσθαι ασπουδάζοντες τὸν ἀπάσης ἡμῖν ἀρετῆς ἡγεμόνα Χει„ σὸν, σὺτε τῷ Πατρὶ, καὶ ἐν αὐτῷ μβύειν λεγόμεθα, γέρας ὥσπερ καὶ ἀντιμισθίαν τῆς ἐν „ βίῳ σεμνότητος, τὸ πρᾶγμα κερδαίνοντες. (Βιβλ. Θ'. εἰς τὸν Ἰωαν. τόμ. δ'.)

25. „ Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, „ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

Ἐγὼ, λέγει, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, δὲν σᾶς ὑπόσχομαι ἀπὸ λόγυ μυ τὸν στέφανον κὴ τὸν μέγαν μισθὸν ὁπῦ ἔχετε νὰ λάβετε ὅσοι φυλάξετε αὐτόθυτον, κὴ καθαρὰν τὴν πίσιν ὁπῦ παρελάβετε: ἀλλ' αὐτὸς ὁ Χεισὸς ἡ αὐταλήθεια, σᾶς ὑπόσχεται τῦτον λέγων „ ἀμὴν ἀμὴν λέγω „ ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μυ ἀκούων, κὴ πισεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς „ κρίσιν ἐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τῦ θανάτυ εἰς τὴν ζωήν. (Ἰω. ε'. 24.) κὴ πάλιν ὁ αὐτὸς, προσδυχόμενος ὡς ἄνθρωπος πρὸς τὸν Πατέρα, ἔλεγε „ καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν „ πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώ„ νιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσίσε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, κὴ ὃν ἀπέστειλας Ἰησῦν Χεισόν. (Ἰω. ιζ'. 2.) ἤθελε δὲ εἰπῇ τινας, κὴ διὰ τί ὁ Θεολόγος δὲν ὀνόμασε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, κὴ τὸν Υἱὸν, εἰς καιρὸν ὁπῦ κὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ὁμοούσιον, κὴ ὁμοδυάμον, κὴ ὁμόδοξον μὲ τὸν Πατέρα, κὴ τὸν Υἱόν; κὴ ὑποκρινόμεθα ὅτι, κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δὲν ἦτον μάχη, κὴ φιλονεικία πρὸς τὰς τότε αἱρετικὰς περὶ τῆς θεότητος τῦ ἁγίυ Πνεύματος, ἀλλὰ περὶ τῆς Θεότητος μόνε τῦ Υἱῦ. ὅθεν κὴ περὶ τῆς θεότητος τῦ Υἱῦ ἀγωνίζεται ὁ Εὐαγγελισὴς νὰ κάμῃ τὰς ἀποδείξεις, κὴ νὰ ἀνατρέψῃ τὰς αἱρετικὰς ὁπῦ ἐλύσαζαν κ' τῆς μεγαλοπρεπῦς δόξης αὐτῦ, κὴ δὲν ἤθελον νὰ ὀνομάσυν αὐτὸν Θεόν. εἰδὲ κὴ περὶ τῦ Πατρὸς δηλαμβάνει πολλάκις ὁ Εὐαγγελισὴς: ἀλλὰ τῦτο ἠκολύθησε, δηλ τὶ τὸ ὄνομα τῦ Υἱῦ, μὲ τὸ νὰ ἦναι σχετικὸν κὴ ἀναφέρεται πρὸς τὸν Πατέρα, ὅθεν μὲ τὴν ὀνομασίαν τῦ Υἱῦ, ἐβιάσθη ἐξ ἀνάγκης ὁ Θεολόγος νὰ ἀναφέρῃ κὴ διὰ τὴν ὀνομασίαν τῦ Πατρός. Περὶ δὲ τῆς θεότητος τῦ ἁγίυ Πνεύματος δὲν διαλαμβάνει καθαρῶς ὁ Εὐαγγελισὴς, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦτον τότε περὶ τύτυ κάμμία ἀμφιβολία καὶ ζήτησις. ὅθεν ἀφῆκε τὸν περὶ τύτυ λόγον, ὡς ὁμολογούμενον, καὶ ἀναμφίβολον.

Ἄλλως τε κὴ ἐπειδὴ τὰ τρία θεαρχικὰ πρόσωπα τῆς μακαρίας Τριάδος, εἶναι φεγγίλα δηλὴ τὴν αὐτὴν ὁμοουσιότητα, κὴ δηλ τὴν φυσικὴν κὴ ἀχώρισον αὐτῷ ἕνωσιν. λοιπὸν ὁ Θεολόγος εἰπὼν περὶ τῦ Πατρὸς, κὴ τῦ Υἱῦ, ἐξ ἀνάγκης ὑπακύεται κ' τὸ σιωπώμενον, ὅτι συμπεριλαμβε κὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἀχώρισον ὂν κ' φύσιν ἀπὸ τὸν Πατέρα, κὴ ἀπὸ τὸν Υἱόν. ἀγ-

καλὰ καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φανερῶς καὶ ὀνομασὶ ἀναφέρει περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ ἴδιος ἔτος ἠγαπημένος τῷ Χριστῷ Ἰωάννης. καὶ εἰς πάμπολλα ἄλλα μέρη, μάλιστα δὲ εἰς τὴν τοῦ Κυρίου μυστικὴν Διαθήκην, ὅπου καὶ λέγει „ ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν „ παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρή„ σει περὶ ἐμοῦ. (Ἰω. ιε'. 26.) καὶ πάλιν. „ ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ „ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. (Ἰω. ιε'. 14.) ἑρμηνεύει δὲ ὁ Μητροφάνης, ὅτι καὶ τὸ λόγιον ἐκεῖνο ὅπου λέγει ὁ αὐτὸς Εὐαγγελιστὴς „ οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀν„ δρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. (α'. Ἰω. α'. 12.) τοῦτο, λέγω, τὸ ἐκ Θεοῦ, νοεῖται ὅτι περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγεται, καὶ ἡ Θεὸς φωνὴ, τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὑποδίδοται. καὶ ὅρα ἔμπροσθεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ, „ ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ Πατήρ. (Κεφ. γ'. 1.) ἀλλὰ καὶ τὸ „ ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. (α'. Πέτ. δ'. 10.) καὶ τὸ „ ἡ μαρτυρία τοῦ „ Θεοῦ μείζων ἐστίν. (α'. Ἰω. ε'. 9.) ταῦτα λέγω τὰ ῥητὰ περὶ τῆς Θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνοῦνται, καὶ τὸν θεσπέσιον Κύριλλον τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ὅρα ταῦτα. ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὁ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ: δηλαδὴ τοῦ ἑπομένου ῥητοῦ στίχ. 27.

26. „ Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς.

Καλῶς λοιπὸν καὶ ἀληθῶς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ φήμη ὅπου ἠκούσθη εἰς τὰ ὦτα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἤτις ἐκήρυττεν, ὅτι οἱ ἀνωτέρω αἱρεσιάρχαι παρέλαβον τὰ κακόδοξα τούτων φρονήματα ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων: αὐτὴ, λέγω, ἡ φήμη ἠνάγκασε τὸν Θεῖον τοῦτον Εὐαγγελιστὴν νὰ γράψῃ ταῦτα. αὐτὰ, λέγει, τὰ λόγια παρεκινήθην νὰ σᾶς γράψω ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, διὰ ἐκείνους τοὺς αἱρετικοὺς ὅπου σᾶς πλανοῦν. ὄχι διὰ τί ἐκεῖνοι ἐπλανήθησαν ἀπὸ αὐτούς, καὶ ἐκοινώνησαν ἀπὸ τὴν πονηρὰν ζύμην τῆς ἐκείνων αἱρέσεως. ἀλλὰ τοῦτο τὸ εἶπεν ὁ Θεολόγος, διὰ τί, ὅσον ἀπὸ μέρους τῆς μιαρᾶς γνώμης τῶν αἱρετικῶν, ὅπου ἐζήτουν νὰ πλανήσουν τοὺς ἀκούοντας, βέβαια ἤθελαν πλανηθῆν καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους γράφει, καὶ ἤθελαν κρημνίσῃ εἰς τὸ πέταυρον τῆς ἀπωλείας. ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ δὲν ἐβλάβησαν τελείως, ἅπε ἐδέχθησαν τὸ φαρμάκι τῆς ἐκείνων φρενοβλαβείας: διὰ τοῦτο, ὄχι μόνον δὲν κατηγορεῖ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις τοὺς ἐπαινεῖ μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια.

27. „ Καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει. „ καὶ οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ (1) „ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων. καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ „ ἔστι ψεῦδος, καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπου βάλλεται εἰς τάξιν καλλιτέραν καὶ τὸν Θεοφύλακτον. „ τὸ χρίσμα ὃ „ ὑμεῖς ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐν ὑμῖν μένει, οὐ χρείαν ἔχετε ἵνατις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλὰ „ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ. Πάλιν δὲ καὶ ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Θεολόγος, διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐν ταῖς καρδίαις οἰκησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος: καθὼς εἶπεν ὁ μέγας Παῦλος „ οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; (α'. Κορ. γ'. 16.) κάμνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τοὺς χριστιανοὺς ὁ χαριτώνυμος Ἀπόστολος, δίλαβεστέρους, καὶ προσεκτικωτέρους, καὶ τοὺς παρακινεῖ νὰ μένουν ἀναλλοίωτοι καὶ ἀμετάτρεπτοι πάντοτε, ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γνησίᾳ ἀγάπῃ, καὶ πίστει. πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον; ἐὰν φυλάττων καθαρῶς μέχρι τέλους, τὴν φανερωθεῖσαν εἰς αὐτοὺς, καὶ χαρισθεῖσαν διδασκαλίαν παρὰ τοῦ Πνεύματος, ἀπὸ τὸν ἀρχὴν ὅπου ἔπίστευσαν, καὶ ἔλαβον τὸ ἅγιον βάπτισμα: τόσον διὰ τὴν δογμάτων τῆς θεολογίας, ὅσον καὶ τὴν τοῦ σώματος οἰκονομίας. τότε γὰρ οἱ βαπτιζόμενοι ἐλάμβανον τὴν χάριν, καὶ ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὄχι μόνον μυστικῶς ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ καὶ φανερῶς μὲ σημεῖα αἰσθητά. ὅθεν ἄλλοι μὲν ἀπὸ τοὺς βαπτιζομένους, προεφήτευον, ἄλλοι δὲ, ἐλάλουν γλώσσας. καθὼς ἀναφέρει περὶ τούτων ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, λέγων „ ἐπάνω δὲ δίδοται ἡ φανερω-

„ σις

(1) Παρὰ δὲ τῷ Μητροφάνει γράφεται. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ: δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπε „ Καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα, ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ. συμφώνως τῷ ἱερῷ Μητροφάνει ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν καὶ ὁ Θεσπέσιος Κύριλλος. καὶ παρ' αὐτῷ γὰρ εὑρίσκεται, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ, καὶ ὅρα ἐμφρόνως ἐν τῇ ὑποσημειώσει τοῦ ἰδίου τούτου ῥητοῦ.

„ σις τῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. (ά. Κορ. ιβ'. 7.) τὰ τοιαῦτα δὲ ἐξωτερικὰ καὶ αἰσθητὰ σημεῖα τῆς οἰκοδομήσεως τῦ Πνεύματος, ἐγίνοντο τότε πρὸς στηριγμὸν, καὶ βεβαίωσιν τῆς πίστεως. ἐπειδὴ ἀκόμη μὲ τὸ νὰ ἦτον τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγέλιου εἰς τὸν ἀρχὴν, ἐχρειάζοντο νὰ γίνωνται τὰ τοιαῦτα, τώρα δὲ, ἐπειδὴ τὸ Εὐαγγέλιον ἁπλώθη, καὶ ἡ πίστις ἐβεβαιώθη; διὰ τῦτο οἱ νῦν βαπτιζόμενοι χεισιανοὶ, λαμβάνσι μὲν τὸν χάρην τῦ ἁγίου Πνεύματος, μυσικῶς δὲ, καὶ χωρὶς κάνενα φανερὸν σημεῖον: καθὼς λέγει ὁ Θεῖος Χρυσόσομος.

Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος ἐδῶ, ὅτι ἡ Χάρις τῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκαλία, καὶ πίστις, αὕτη μόνη εἶναι ἀληθεσάτη, καὶ δὲν ἔχει κάνενα ψεῦδος, ὄντε κάνενα μυθῶδες καὶ πλασματῶδες: καθὼς εἶναι ἡ Χάρις τῦ ἐναντίου πνεύματος Διαβόλυ γνωμῶν, τὸν ὁποίαν διδάσκουσιν οἱ αἱρετικοί. ἐπειδὴ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁπῦ διδάσκει διὰ τῆς χάριτός τε τὸς βαπτιζομένους, εἶναι αὐτοαλήθεια, καὶ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὅθεν δὲν Χάρις δέχεται τὸν τῦ ψεύδος μίξιν καὶ τὰς ψευδοδοξίας. τὸν χάριν λοιπὸν, λέγει, τῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸν ὁποίαν ἐλάβετε ἐσεῖς ἀδελφοί με χεισιανοί; ὅταν ἐβαπτίσθητε, καὶ τὰ διὰ τῆς χάριτος αὐτῦ διδαχθέντα εἰς ἐσᾶς μυσικῶς, αὐτὰ φυλάττετε σῶα καὶ ὁλόκληρα, καὶ μένετε εἰς τὸν χάριν αὐτόν: ἤτις καὶ χείσμα ὀνομάζεται, διὰ τὶ δίδοται διὰ τῆς χείσεως, καὶ σφαγίδος τῦ ἁγίου μύρυ. (1) τὸ δὲ ἅγιον μῦρον ἔχει τύπον τῦ μύρυ τῦ ἐξ ὑρανῶν κενωθέντος: ἤτοι τῦ Ἰησῦ Χεισῦ: καθὼς εἶπεν ἡ ἁσματίζουσα νύμφη „ μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σε. (Ἄσ. ά. 3.) τὶ δὲ θέλει νὰ εἰπῇ „ μῦρον „ ἐκκενωθὲν ὄνομά σε; ἑρμηνεύει γλαφυρῶς Νικόλαος ὁ Καββάσιλας εἰς τὸν β'. λόγον περὶ τῆς ἐν Χεισῷ ζωῆς. ὅτι τὸ ῥηθὸν τῦτο λέγεται ἐκ μέρους τῆς νύμφης: ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας. πρὸς τὸν νοητὸν νυμφίον Χεισόν. μυσικῶς λοιπὸν καὶ πολλὰ βαθέως φανερόνοι τὸ ὄνομα τῦ Χεισῦ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἡ Ἐκκλησία, καὶ λέγει: ὅτι τὸ ὄνομα τὸ ἐδικόν σε νυμφίεμε, εἶναι μῦρον ὁπῦ δὲκερόνεται. τὸ δὲ μῦρον ὁπῦ δὲκερόνεται, χέλει ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲκερόνεται καὶ ποιεῖ αὐτὸν Χεισόν. λοιπὸν τὸ ὄνομά σε εἶναι τὸ, Χεισός· ὅς τις ἐχείσθη μὲ τὸ μύρον τῆς ἀγαλλιάσεως: ἤτοι μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα: καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας. „ Πνεῦμα Κυρίυ ἐπ' ἐμὲ, „ ἕ εἵνεκεν ἔχεισέ με. (Ἡσ. ξά. 1.) θέλει δὲ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι μὲ τὸ χείσμα ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Ἰωάννης ὅτι ἐλάβομεν ἀπ' αὐτῦ, ἐννοεῖ τὸν Χεισόν. ἀπὸ αὐτὸν γὰ ὠνομάσθημεν χεισιανοί, χεισθέντες μὲ τὸ τῦ Χεισῦ Πνεῦμα ἅγιον.

28. „ Καὶ νῦν τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ. ἵνα, ὅταν φανερωθῇ, ἔχω-
„ μεν παρρησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτῦ ἐν τῇ παρ-
„ σίᾳ αὐτῦ.

Εἰς τεία μοιράσας ὁ Εὐαγγελισὴς τὸν χρόνον, εἰς ἀπερασμένον, ἐνεσῶτα, καὶ μέλοντα, καθὼς εἶναι ἡ φύσις τε, καὶ διὰ τὰ τεία ταῦτα μέρη ὠμίλησε. περὶ μὲν γὰρ τῦ ἀπερασμένυ ἔγραφεν, ὅταν ἐπαίνεσε τὸς χεισιανὸς πῶς διετέθησαν καλῶς, καὶ δὲν ἐπλανήθησαν ὄντε ἀπὸ τὰς κακοδοξίας τῶν αἱρετικῶν. περὶ δὲ τῦ μέλλοντος, ἐσερέωσε τὸς αὐτὸς χεισιανὸς, διὰ νὰ σέκουν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἀμετάτρεπτοι εἰς τὰ δόγματα τῆς πίστεως, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθησαν μυσικῶς ἀπὸ τὸ ἁγίυ Πνεύματος. περὶ δὲ τῦ ἐνεσῶτος γράφει τώρα ἐδῶ, καὶ ἀξιοῖ καὶ αὐτὸ τὸ μέρος τῦ χρόνυ κάποιας ξεχωρισῆς διδασκαλίας. λέγει γὰ, ὅτι τώρα ἐσεῖς παιδάκιά με χεισιανοί, μένετε εἰς αὐτόν. εἰς ποῖον; δηλαδὴ εἰς Χεισὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῦ ὁποίυ ἦτον τὸ χείσμα ὁπῦ ἐδόθη εἰς ἐσᾶς, καὶ σᾶς ἐδίδαξε μυσικῶς τὸν τῶν ἀληθινῶν δογμάτων διδασκαλίαν. καθὼς

„ καὶ

---

(1) Ὅτι δὲ χείσμα λέγεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον: ἤτοι ἡ χάρις τῦ Πνεύματος, καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος βεβαιοῖ, λέγων „ „ χείσμα λέγεται τὸ Πνεῦμα καὶ σφραγίς. ὁ μὲν γὰρ Ἰωάν- „ νης γράφει „ Καὶ ὑμεῖς τὸ χείσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτῦ, „ μένει ἐν ὑμῖν, καὶ ὃ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς περὶ „ παύτων... ὁ δὲ Παῦλος φησιν, ἐν ᾧ καὶ πισεύσαντες, ἐσφρα- „ γίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως (ἐκ τῆς πρὸς Σεραπίωνα „ Ἐπισολῆς.) τῦτο τὸ ῥηθὲν ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύ- „ ριλλος, λέγων „ ὅτι οἱ χρισιανοὶ δὲν ἔχυν χρείαν διὰ νὰ δι- „ δάσκῃ αὐτὸς τινας, ὡς οἱ Ἰουδαΐζοντα „ περὶ μὲν τῷ ἐξ Ἰ- „ σραὴλ ἐλέγετο δι' ἀμάθειαν εἰρῆσθαι πολλάκις, καὶ τὸ εἰς νέαν ἐσω „ πάχος „ Ἰουδαῖος μωρὸς, καὶ ἀκάρδιος, ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς καὶ ὃ „ βλέπουσιν. ὧτα αὐτοῖς, καὶ ὃ μὴ ἀκούσσι (Γερ. ἑ. 21.) καὶ „ πάλιν „ Ἀκούετέ μου οἶκος τῦ Ἰακώβ... οἱ αἱρόμενοι ἐκ κοι- „ λίας, καὶ παιδευόμενοι ἐκ παιδίυ ἕως γήρως (Ἡσ. μς'. 3.) „ ἐπισέλλει δὲ τοῖς ἐν πίσει καὶ ἐν Χρισῷ λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάν- „ νης. ἐχρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτῦ „ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ παύτων. νῦν γὰρ ἔχυσι Χρισῦ „ τὸ παῦτα εἰδότος, καὶ ὃκ ἀικαίως ἔχυσιν εἰς τὸ διδάσκειν καὶ „ παρακαλεῖν ἀλλήλυς (Γλαφυρ. εἰς τὸν Γένεσιν Βιβλ. ζ'.) „ καὶ ἀλλαχῦ τῦτο τὸ ῥηθὲν τῦ Ἰωάννυ προτιθείς, συμπεραίνει, ὁ- „ τι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι Θεός. καὶ γὰρ ἐπιφέρει ἀκολού- „ θως παῦτα „ φέρεται τις ἐν Προφήταις τοιῦτος λόγος „ ἐσον- „ ται παῦτες διδακτοὶ Θεῦ (Ἡσ. νδ'. 13.) ὅτε τοίνυν οἱ πι- „ σεύσαντες εἰς Χρισὸν, καὶ τῷ ἁγίῳ κατακεχρισμένοι Πνεύμα- „ τι, παῦτα δι' αὐτῦ μανθάνοντες, τῆς μὲν ἐξ ἀνθρώπων διδα- „ χῆς ὃκ ἐν χρείᾳ καθίζασι, διδακτοὶ δὲ μᾶλλον ἀνίσκον- „ ται Θεῦ, κατὰ τὸν ἐν τοῖς Προφήταις λόγον, Θεὸς ἄρα τὸ „ Πνεῦμα σαφῶς. τὸ δὲ ὅπως ἔχον φύσει, πῶς ἂν εἴη ποιη- „ μα; (λόγ. λά'. περὶ θησαυρῶν)

„ κὴ ἀνωτέρω εἶπον, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ (ἤτοι τῦ Χεισῦ) χείσμα διδάσκει ὑμᾶς. χείσμα δὲ „ σημοεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, περὶ τῦ ὁποίυ εἶπεν ὁ Δεσπότης Χεισὸς ὡς προεφητεύθη διὰ τῆς „ Ησαΐυ φωνῆς „ Πνεῦμα Κυρίυ ἐπ' ἐμὲ, ἕ εἵνεκεν ἔχρισέμε. (Ησ. ξά. 1.) μὲ τὰ ἁγίυ δῶ Πνεύματος τὴν ὁπφοίησιν κὴ σύεργειαν χεομένοι, κὴ σφραγιζόμενοι κὴ ἡμεῖς, καθ' ὁμοιότητα κὴ μετεσίαν τῆς χείσεως τῦ Χεισῦ, ἀξιεμόμεθα νὰ εἴμεθα κὴ νὰ ὀνομαζώμεθα χεισιανοί. παραγγέλει λοιπὸν ὁ Θεολόγος εἰς τὰς μαθητάς τυ χεισιανὰς, νὰ μὴν ἔχουν ποτὲ σὺ τῷ Χεισῷ. διὰ τί; ἵνα ὅταν, λέγει, φανερωθῆ ὁ Χεισὸς σὺ τῇ δευτέρᾳ τυ παρουσίᾳ, ἔχωμεν παρρησίαν εἰς αὐτὸν, κὴ δὲν σύτραπῶμεν.

Διὶ ὅ,τι ἐκεῖνοι οἱ Χεισιανοὶ ὁπῦ φυλάττυν τώρα ὅλας τὰς σύτολάς τῦ Χεισῦ, κὴ λατρεύουσιν αὐτὸν γνησίως, κὴ καθαρῶς, κὴ δουλεύουσιν αὐτὸν μὲ ἀγάπην ἐγκάρδιον, αὐτοὶ ἐξάπαντος μέλλουν νὰ προϋπαντήσουν μὲ παρρησίαν μεγάλην τὸν Δεσπότην Χεισὸν, ὅταν ἔλθῃ σὺ τῇ δόξῃ αὐτῦ, κὴ ἔχουν νὰ ἰδῦν μὲ χαρὰν κὴ ἀγαλλίασιν ἄρρητον, τὸ παράγιον αὐτῦ καὶ ὑπὲρ ἥλιον ἀστράπτον πρόσωπον, ἥμερον, γλυκὺ, κὴ χαροποιόν. διὰ τῦτο εἶπε κὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ, ὅτι „ τότε (κατὰ τὴν δευτέραν τῦ Χεισῦ παρουσίαν δηλαδὴ) ὐ μὴ αἰσχυνθῶ, σὺ τῷμε ἐπιβλέ„ πειν (οχὶ εἰς ἄλλας μέν, εἰς ἄλλας δὲ, ὄχι. ἀλλὰ) ὅπ πάσας τὰς σύτολάς συ. (Ψαλ. ριή.) ὅσοι δὲ χεισιανοὶ ἐκ τῦ ἐναντίυ, δὲν φυλάξυν ὅλας τὰς ἐντολὰς τῦ Χεισῦ, ἀλλὰ παραβαίνυν αὐτὰς, καὶ παροργίζυν τὸν Δεσπότην Χεισὸν μὲ τὰς πονηρὰς πράξεις των: αὐτοὶ ἐξ ἀνάγκης ἔχυν νὰ σύντραπῦν κὴ νὰ καταισχυνθῦν δικαίως, ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος εἰς εἰς τὴν δευτέραν παρυσίαν, μὲ δόξαν θεοφεπῆ, καὶ θεμφανεσάτην μεγαλοπρέπειαν. καὶ θέλυν νὰ ἰδῦν τὸ πρόσωπον τῦ δικαίου Κριτῦ, ὄχι ἥμερον καὶ γαλήνιον, ἀλλὰ ὠργισμένον καὶ ἄγριον κατ' αὐτῶν.

29. „ Ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐσι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν „ δικαιοσύνην, ἐξ αὐτῦ γεγέννηται.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα, ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Θεολόγος πρὸς τὺς χεισιανύς. ἀδελφοί μυ ἀγαπητοὶ, διὰ νὰ μὴ καταισχυνθῆτε καὶ σύντραπῆτε ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ἀλλὰ νὰ ἔχητε παρρησίαν, καὶ δόξαν κοντὰ εἰς αὐτὸν, ἐκεῖνο ὁπῦ γνωρίζετε πῶς εἶναι ὁ Κύριος, ἐκεῖνο χμᾶτε καὶ ἐσεῖς: ἤγυν ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρετε πολλὰ καλὰ, ὅτι ὁ Δεσπότης Χεισὸς εἶναι δίκαιος, μιμηθῆτε αὐτὸν καὶ ἐσεῖς, καὶ χμᾶτε δίκαιοι· ἵνα καθὼς ἐχμνήθητε ὑπὸ τὸν Χεισὸν ἀληθῶς διὰ τῦ ἁγίυ βαπτίσματος, καὶ ὠνομάσθητε Χεισιανοί: ἔτζι χμνηθῆτε ὑπὸ τὸν Χεισὸν κὴ διὰ τῆς δικαιοσύνης, καὶ εὑρεθῆτε ἀληθῶς ὅμοιοι μὲ τὸν Χεισὸν κὴ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετήν. ἄπορον δὲ εἶναι ἀληθῶς, τὸ νὰ ἔχετε τὸ ὄνομα μόνον τῦ χεισιανῦ, ὑπὸ δὲ τὰ ἔργα ὁπῦ ἁρμόζυν εἰς τὸν χεισιανὸν, νὰ εἶσθε ἔρημοι. οἱ γὰρ τοιῦτοι δὲν εἶναι ἀληθῶς χεισιανοὶ, ἀλλὰ ψευδοχεισιανοί. (1) τὰ δὲ ἔργα συνεθίζυν νὰ ἀναγνῦν τὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ κάμνυν Υἱὸν ἐκεῖνα, τῦ ὁποίυ εἶναι καὶ τὰ ἔργα: ἤγυν, ἂν τὰ ἔργα ἦναι καλὰ, κάμνυν τὸν ταῦτα ἐργαζόμενον Υἱὸν τῦ Θεῦ: καθὼς λέγει ἐδῶ ὁ Ἰωάννης. ἂν δὲ τὰ ἔργα ἦναι πονηρὰ, κάμνυσι τὸν ταῦτα ἐργαζόμενον Υἱὸν τῦ Διαβόλυ: καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. „ ὑμεῖς ἐκ τῦ Πατρὸς τῦ Διαβόλυ ἐσὲ, καὶ τὰς ἐπιθυ„ μίας τῦ Πατρὸς ὑμῶν, θέλετε ποιεῖν. (Ἰω. ή. 44.) Σημείωσαι δὲ κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ θεολόγος ἐδῶ „ ὁ ποιήσας δικαιοσύνην, εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ἀλλ' ὁ ποιῶν „ δικαιοσύνην, εἰς χρόνον ἐνεσῶτα. ἐπειδὴ αἱ πρακτικαὶ ἀρεταὶ, ἐν τῷ γίνεσθαι ἔχουσι τὸ εἶναι, ἐὰν δὲ παύσυν, ἢ μέλλουν νὰ πραχθοῦν, τότε τὸ εἶναι οκ ἔχουσιν· ὅθεν ὅποιος ἀγαπᾷ διὰ νὰ γεννηθῆ ἐκ τῦ Θεοῦ, καὶ νὰ χμᾷ Υἱὸς Θεοῦ, πάντοτε φρέπει νὰ ἐργάζεται τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἀρετήν. ἐὰν γὰρ παύσῃ ὑπὸ αὐτὴν, παύει καὶ ὑπὸ τὸ νὰ ἦναι Υἱὸς Θεῦ.

ΚΕ-

(1) Ὅρα κὴ τὴν ὑποσημείωσιν τῦ „ τὸ ὄφελος ἀδελφοίμυ, ἐὰν πίσιν λέγῃτις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ. (Ἰακ. β. 14.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „ Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ Πατὴρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ
„ κληθῶμεν; Διὰ τοῦτο ὁ Κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἔ-
„ γνω αὐτόν.

Ἀφ' οὗ ὁ χαριτώνυμος Ἰωάννης εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐκεῖνος ὅπου κάμνει δικαιοσύνην ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν δίκαιον Χριστὸν, ἐκθαμβηθεὶς καὶ θαυμάσας εἰς τὰ λόγια αὐτὰ ὅπου εἶπε: δηλαδὴ πῶς οἱ Υἱοὶ τῆς θνητῆς ἀνθρώπων, ἀξιόνονται νὰ γίνωνται Υἱοὶ τοῦ ἀθανάτου Θεοῦ, διὰ τοῦτο θαυμασικῶς προφέρει τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸ δηλωτικὸν τῆς θείας ταύτης Υἱοθεσίας ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἠξιώθησαν, καὶ λέγει. ἴδετε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ποίαν θαυμασιὴν, καὶ μεγάλην, καὶ ἀνεκδιήγητον ἀγάπην ἔδειξεν ὁ ἄναρχος καὶ ἐπουράνιος Πατὴρ, εἰς ἡμᾶς τοὺς θνητοὺς καὶ γήινους ἀνθρώπους, τὸ νὰ μᾶς ἀναγεννήσῃ, καὶ νὰ μᾶς ὀνομάσῃ τέκνα καὶ υἱούς ἐδικούς του! τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ αὐτὸς Ἰωάννης „ ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐ-
„ ξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ
„ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. (Ἰω. α'. 12.) ἤγουν ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν: ὅς τις δὲ αὐτὸ τοῦτο ἐγεννήθη σωματικῶς ἀπὸ γυναῖκα, διὰ νὰ γεννήσῃ πνευματικῶς τέκνα τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ χαρίσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν θείαν Υἱοθεσίαν: καθὼς καὶ ὁ Παῦλος τοῦτο βεβαιῶν εἶπεν „ ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς
„ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον: „ ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ: ἵνα τὴν Υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. (Γαλ. δ'. 4.) ἴσως δὲ καὶ τὸ, ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν, ἐννοεῖται, ὅτι ἐκ τοῦ Παρακλήτου ἐγεννήθησαν: Θεὸν γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τί καὶ ὁ Κύριος εἶπεν „ ἐὰν μήτις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος, καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν
„ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. (Ἰω. γ'. 5.) τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ, αἰσθητῶς μεσιτεύει ἐν τῷ βαπτίσματι, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον νοερῶς πᾶσαν τελεσιουργεῖ τὴν τῆς θείας Υἱοθεσίας ἐνέργειαν.

Ὅθεν ἀποφαντικῶς ἠμπορῶμεν νὰ εἰπῶμεν, ὅτι τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον προδήλως καὶ φανερῶς ἀποδίδει καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ὄνομα Θεός. τὸ ὁποῖον οἱ ἄθλιοι πνευματομάχοι μὴ θέλοντες νὰ σοχασθῶν, ἥμαρτον ἁμαρτίαν ἀσυγχώριτον, βλασφημήσαντες εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. (1) ἤθελε δὲ ἀπορήσῃ τινας, διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Θεολόγος ἔπος, ἐν μὲν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸ,

(1) Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πνευματομάχοι προφασίζονται, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος λέγει, πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δὲν εἶναι Θεὸς, καὶ φέρουσιν εἰς συσσασιν τῆς βλασφημίας των τὸ ῥητὸν τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ „ περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἡ παρ' ἄλλοις ἐπιγραφομένῳ „ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅ ἡ ἀρχὴ „ ὁ βαπτιζόμενος εἰς Τριάδα βαπτίζεται. ἔχει δὲ ὅπως „ ὅτε οὖν αἰλότριον τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης
„ τὸ Πνεῦμα, ἐκ τῶν ἀῤῥήτων σώματος ἀῤῥήτως ἐκπεφωνὸς, ὅτε
„ αὐτὸς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ Θεοῦ Πνεῦμα, καὶ παρὰ Θεῷ. ἐπειδὴ, λέγω, οἱ Πνευματομάχοι ταῦτα λέγουσιν, ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτοὺς πῶς ὅτι μὲν ὁ μέγας Βασίλειος ἔκαμεν οἰκονομίαν, καὶ μέχρι τινὸς καιρὸ δὲν ἐκήρυττε φανερὰ, καὶ γυμνῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι εἶναι Θεὸς, ἀλλὰ μὲ ἄλλα ὀνόματα, δηλωτικὰ τῆς Θεότητος ὅπου, ὡνόμαζεν αὐτό. οἷον, ὅτι εἶναι ἅγιον, καὶ ζωοποιὸν, καὶ θεοποιὸν, καὶ Πνεῦμα Θεοῦ, καὶ ἐκ Θεοῦ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, μανθάνοντες τοῦτο, ἀπὸ τοὺς ἐπισολοὺς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὡς ἐπισέλλει πρὸς τὸν αὐτὸν Βασίλειον. ἧς ἡ ἀρχὴ „ ἐγὼ τε καὶ βίᾳ κα-
„ θηγητοὺς, καὶ δογμάτων διδάσκαλον. ἐν τῇ ἐπισολῇ γὰρ ταύ-
„ τῃ φαίνεται ἡ οἰκονομία αὕτη, καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ αἰτία, διὰ τοὺς ὁποίαν τὴν οἰκονομίαν ταύτην ἐποίησεν ὁ μέγας Βασίλειος: δηλαδὴ ἐπειδὴ ὅλος ὁ πόλεμος τῶν Πνευματομάχων ἦτον κατὰ τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου, καὶ ἐζήτων αὐτοὶ νὰ ἀκούσουν μόνον ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ εἰπῇ γυμνὰ τὴν φωνὴν, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς, ἵνα δύθις ἐξαρίσουν αὐτὸν, ὡς ἔχοντες εἰς τὰς χεῖράς των τὰς βασιλικὰς δυνάμεις: μὲ σκοπὸν, ἵνα ἀφ' οὗ ἐξουσιασθῇ ὁ Βασίλειος, ῥίζωθῇ μὲν ἡ αἵρεσις καὶ πνευματομαχία εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Καισαρείας, ἤτις μόνη τότε ἔμενεν ὅπου ὡμολόγει ὀρθοδόξως τὴν μίαν Θεότητα τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀπὸ δὲ τὴν Καισάρειαν ὁρμήσῃ καὶ πλημμυρήσῃ τὸ κακὸν καὶ εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας τῆς οἰκουμένης. ὅθεν, διὰ νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ τὸ παγκόσμιον τοῦτο δεινὸν, ἔκρινεν εὔλογον ὁ μέγας Βασίλειος νὰ οἰκονομήσῃ μέχρι τινὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ φανερὸν κήρυγμα τῆς Θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἀφ' οὗ ὅμως εἶδεν, ὅτι ἡ τοιαύτη οἰκονομία, ὅπου τὸν αἱρετικὸν ὠφέλει, καὶ τὸν ὀρθόδοξον ἔβλαπτε, φανερὰ ἐκήρυττε Θεὸν, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ὅτι μὲν οὖν, λέγω, τοιαύτην οἰκονομίαν ἐποίησεν ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ μέχρι τινος δὲν ἐκήρυττε τὸ Πνεῦμα Θεὸν, καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν: ὅτι δὲ καὶ εἶπε, πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δὲν εἶναι Θεὸς, τοῦτο ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν. διὰ τί εἶναι συκοφαντία κατὰ τοῦ θείου Πατρὸς, ἀπὸ δὲ τὸ ἀνωτέρω ῥηθὲν ὅπου προφέρει οἱ Πνευματομάχοι, κακῶς αὐτὸ ἑρμηνεύοντες, οὐδὲν τοιοῦτον συμπεραίνεται. ὁ γὰρ θεῖος Πατὴρ, ἐπειδὴ ἀναφέρει ἀνωτέρω διωρισμένως περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἔπειτα παρακάτω λέγει „ ὅτε
„ οὖν αἰλότριον τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης τὸ Πνεῦμα ἐκ τῶν ἀῤῥήτων σώμα-
„ τος ἀῤῥήτως ἐκπεφωνὸς (τῷ λόγῳ γὰρ, φησιν ὁ Δαβὶδ,
„ τοῦ Κυρίου, οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόμα-
„ τος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν) ὅτε αὐτὸς ὁ Θεός. φανερῶς διδάσκει μὲ τοῦτον τὸν λόγον, ὄχι πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ἁπλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀπαγε! ἀλλὰ πῶς δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς.

ἤτοι

τὸ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, ὑποδίδει εἰς τὸν Υἱὸν, ἐδῶ δὲ ὑποδίδει τοῦτο εἰς τὸν Πατέρα; καὶ ὑποκρινόμεθα, ὅτι τοῦτο ποιεῖ ὁ Θεολόγος, διὰ τὸ πρὸς τὰ ἔξω πάντα τῆς Τριάδος, ἐπίσης δίδει τὰς χάριτας, καὶ ἐνεργεῖ, ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας, καὶ διὰ τὴν συμφυΐαν, καὶ ταυτοβουλίαν αὐτῶν, κατὰ τὸ κοινὸν ἀξίωμα τῶν ἱερῶν Θεολόγων. ἐπειδὴ δὲ τὸ χάρισμα τῆς Υἱοθεσίας πρὸς τὰ ἔξω τῆς Τριάδος ἐστὶ, λοιπὸν κοινῶς ἐνεργεῖ αὐτὸ, ἡ ἁγία Τριάς. διὸ ὁ καὶ Πατὴρ ὅλων τῶν Υἱοθετηθέντων διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὅλη ἡ ἁγία Τριὰς λέγεται, εἰς τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα αὐτοὶ βαπτίζονται, ὡς εἴπομεν. καὶ ὅρα εἰς τοῦτο ὑποσημείωσιν τὸ „ Καὶ εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε. (α. Πέτρ. α. 17.)

Διὸ εἶπε δὲ ὁ Θεολόγος, ἴδετε ποταπὴν ἐξουσίαν δέδωκεν ἡμῖν ὁ Πατὴρ ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν! ἀλλὰ ποταπὴν ἀγάπην, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, τὴν εὐδοκίαν, καὶ τὸ προηγούμενον θέλημα ὁποῦ εἶχεν ὁ ἄναρχος Πατὴρ διὰ νὰ σαρκωθῇ ὁ Υἱός του. ὅστις ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸ ὄνομά του, ἐξουσίαν τῆς θείας Υἱοθεσίας. προσθέτει δὲ ὁ Θεολόγος, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Κόσμος: ἤγουν οἱ ἄπιστοι καὶ Ἐθνικοὶ δὲν μᾶς γινώσκουν, διὰ τὶ ὅτε τὸν Θεὸν τὸν Πατέρα ἡμῶν γινώσκουσι. λέγει δὲ πῶς δὲν μᾶς γινώσκουν, ὄχι κατὰ τὴν ἁπλῶς, καὶ προχείρως, λαμβανομμένην γνῶσιν. ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν ὅλοι οἱ ἄπιστοι κ' αἱρετικοὶ, γνωρίζουσιν ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ὡς ἀνθρώπους ἁπλοῦς, κ' φυσικοῦς ὄντας. ἀλλὰ κατὰ τὴν γνῶσιν, καθ' ἣν ἐμεθα ἡμεῖς Θεοῦ κατὰ χάριν: ἤτοι δὲν γνωρίζουν πῶς ὑμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἐμεθα τέκνα καὶ Υἱοὶ Θεοῦ, ἐπειδὴ πολὺ πρότερον, ὅτε τὴν ἀγαθότητα κ' φιλανθρωπίαν κ' δυνάμιν κ' μεγαλειότητα γνωρίζουν τοῦ ἐπουρανίου Πατρός μας, ὅστις ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν τοιαύτην μεγάλην ἀξίαν, κ' χάριν. „ ἐν „ τῷ Κόσμῳ γὰρ ἦν, κ' ὁ Κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, κ' ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. (Ἰω. α. 10.) ὅθεν οὐ αὐτοὶ δὲν γνωρίζουν τὸ αἴτιον: ἤτοι τὸν Θεὸν τὸν χαρισάμενον εἰς ἡμᾶς τὴν θείαν Υἱοθεσίαν, πῶς θέλων γνωρίσῃ τὸ αἰτιατόν: ἤγουν τὴν χάριν τῆς Υἱοθεσίας, ὁποῦ ἡμεῖς ἠξιώθημεν; δύναται δὲ τὸ, γινώσκει ἐδῶ νὰ νοηθῇ, καὶ αὐτὶ τοῦ ἀγαπᾷ: ἤγουν διὰ τοῦτο ὁ Κόσμος δὲν μᾶς ἀγαπᾷ, ἀλλὰ μᾶς μισεῖ κ' μᾶς ὑποτρέφεται, διὰ τὶ ὅτε τὸν οὐράνιον ἡμῶν Πατέρα ἀγαπᾷ. καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ εἰ ὁ Κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον „ ὑμῶν μεμίσηκεν. (Ἰω. ιέ. 18.)

2. „ Ἀγαπητοὶ νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν, κ' οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμε-
„ θα (1). οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμε-
„ θα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι.

Τοῦτο νόημα τῆς λόγων τούτων τοῦ Θεολόγου, εἶναι τοιοῦτον. Καὶ τὶ νὰ εἰπῶ, λέγει, πῶς ὁ Κόσμος: ἤγουν οἱ ἄπιστοι, δὲν μᾶς γνωρίζουν πῶς εἴμεθα τέκνα Θεοῦ; ἐπειδὴ καὶ δὲν γνωρίζουν ὅτε

ἤτοι αὐτὸς ἐκεῖνος διωρισμένως ὁ Πατὴρ, ἐξ ἐκ τοῦ στόματος ἀρρήτως ἐκπέφηνεν. ἵνα μὴ σύγχυσις ἡ τοῦ Σαβελλίου λάβῃ παρείσδυσιν. ἀλλὰ Θεοῦ Πνεῦμα, καὶ παρὰ Θεοῦ. ἤτοι, ἄλλος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, κ' ἄλλο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὸ πρόσωπον. εἰ καὶ κατὰ τὴν φύσιν, καὶ οὐσίαν ἓν εἰσιν. εἰδὲ κ' παράτισι χειροχάφοις βιβλίοις χάφεται τὸ ἑπτὸν τοῦτο χωρὶς ἄρθρα, ὅτι „ ὅτε αὐτὸς Θεός. σφάλμα βέβαιόπατα „ εἶναι τοῦτο αὐτιχαφικον. ἀγκαλὰ κ' αὖ ὅπω χαφῇ, πάλιν δὲν „ δύναται ἐκ τότε νὰ σωαχθῇ, ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι ἁπλῶς Θεός. ἐπειδὴ τὸ, αὐτὸς, ἀναφερόμενον πάντοτε πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτινος κεχωρισμένον ἐστὶ καθ' ὑπόστασιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δείκνει τὴν αὐτὴν μὲ τὴν αὐωπέρω ἔννοιαν. δηλαδὴ ὅτι τὸ Πνεῦμα, δὲν εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὃ ἐκ τοῦ στόματος ἀρρήτως ἐκπέφυκεν. ἀλλὰ ἄλλο κατὰ τὴν ὑπόστασιν. Δείκνυται δὲ ἀνεπίληπτος πάντη, κ' πάσης διαβολῆς τῆς Πνευματομάχων αὐώτερος ὁ ἀρανεφανώτερ καὶ μέγας Βασίλειος. διὰ τοῦτο καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἅπασα Ἐκκλησία ἐπισίως αὐτὸν γεραίρουσα, ᾄδει πρὸς αὐτὸν „ ὤφθης βάσις ἀσειστος τῆ Ἐκκλησία, νεμων πᾶσιν „ ἄσυλον, τὴν Κυριότητα βροτοῖς, ἐπισφραγίζων σοῖς δόγμασιν, ἀρανοφαντωρ Βασίλειε ὅσιε. διὰ τὸ κοντακίν γὰρ τοῦτο τρανῶς κηρύττει, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος μὲ τὰ ἐδικάτα ὀρθόδοξα δόγματα καὶ διδάγματα, παρέδωκεν εἰς ὅλας τὰς ὀρθοδόξους χριστιανὰς τὴν Κυριότητα. ἤτοι τὴν μίαν Θεότητα τῆς ἁγίας Τριάδος, ἄσυλον κ' ἄκλεπτον ἀπὸ τὰς Ἀρειανὰς, τὰς βλασφημοῦντας εἰς τὴν Θεότητα τοῦ υἱοῦ, μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ τοὺς Μακεδονιανὰς, τὰς βλασφημοῦντας εἰς τὴν Θεότητα τὸ ἁγίου Πνεύματος. διὰ μὲν γὰρ τῆς κατὰ Εὐνομίου πρώτης λόγων αὐτοῦ, ἐκήρυξε τὸν υἱὸν, Θεοῦ ὁμοούσιον μὲ τὸν Πατέρα, διὰ δὲ τῆς τριακοστῆς κεφαλαίων αὐτοῦ, ἐκήρυξε κ' τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Θεὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, κ' τῷ υἱῷ, κ' ὅπω τὴν μίαν Κυριότητα Πατρὸς, υἱοῦ, κ' ἁγίου Πνεύματος, τὴν κακῶς συλημμένην, κ' βλασφημημμένην ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, κ' Πνευματομάχων, ἄσυλον κ' ἀνόθευτον καὶ ἀπαραχάρακτον εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς παραδέδωκεν.

(1) Μερικοὶ ἀπορήσαντες, ἠρώτησαν τὸν ἅγιον Μάξιμον διὰ τί ὁ μὲν Ἰωάννης ἐδῶ λέγει „ ὅπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα. ὁ δὲ Παῦλος λέγει τὸ ἐναντίον „ ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ; Πρὸς ταῦτα λοιπὸν τὴν ἀπορίαν ἀποκρίνεται ὁ ἅγιος ταῦτα·, Ο' μὲν ἅγιος Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τὸν „ τρόπον τῆς μελλούσης τῶν γενομένων ἐνταῦθα τεκνων τοῦ Θεοῦ, „ διὰ τῆς κατὰ τὴν πίστιν ἀρετῆς, θεώσεως ἐγνωρισε λέγει, „ μήπω φανερωθείσης τῆς αὐθυπάρκτου κατὰ τὸ εἶδος τῶν μελλόν- „ των ἀγαθῶν ὑποστάσεως. διὰ πίστεως γὰρ ἐνταῦθα περιπα- „ τοῦμεν, ἀλλ' οὐ διὰ εἴδους. Ο' δὲ ἅγιος Παῦλος, τὸν ἐπὶ τοῖς „ μέλλουσιν ἀγαθοῖς Θεῖον σκοπὸν λέγει δι' ἀποκαλύψεως εἰλη- „ φέναι, ἀ μὴν αὐτὸν ἐγνωκέναι τὸν κατὰ τὸν Θεῖον σκοπὸν τῆς „ ἐκθεώσεως τρόπον. διὸ λέγει σαφῶς ἑαυτὸν ἐρμηνεύων. κα- „ τὰ σκοπὸν δίωκω πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. γνῶναι „ δηλονότι θέλων ἐκ τῶ παθεῖν, τὸν τρόπον τῆς κατ' ἐνέργειαν „ ἐκπληρώσεως τῶ θείω, καὶ αὐτῷ δι' ἀποκαλύψεως ἐνταῦθα „ γνωσθέντος σκοπὸν, τῆς ἐκθεωτικῆς τῶν ἀξιωμενων δωμάτεως. „ Σωαδυσιν δὲν οἱ Λόγιοι, διὰ τῆς δοκούσης ἐναντιοφανοῦς „ δι-

ὅτε τὸν Θεὸν τὸν χαρισάμενον εἰς ἡμᾶς τὸν Θεῖον Υἱοθεσίαν; ἐγὼ πρέπει νὰ κάμω τὸν λόγον μὲ καθολικώτερον, καὶ νὰ εἰπῶ ἀληθῶς· ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἄπιστοι, ἀλλ' ἐδὲ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐγνωρίσαμεν ἐντελῶς καὶ καθὼς πρέπει, τὴν δυναμιν τῆς Θείας Υἱοθεσίας, ὁπῦ ἐχαρίσθη εἰς ἡμᾶς. διὰ τί γνωρίζομεν μὴν καὶ πιστεύομεν, ὅτι ἐτιμήθημεν μὲ τὴν Θείαν Υἱοθεσίαν, καὶ ἐγίναμεν τέκνα Θεῦ διὰ τῆς ἀναγεννήσεως ἐξ ὕδατος, καὶ πνεύματος ἁγιασμοῦ; ἀνίσως δὲ καὶ θελήσωμεν νὰ καταλάβωμεν τὴν λαμπρότητα, καὶ δόξαν τῆς Θείας ταύτης Υἱοθεσίας ὁπῦ ἐδόθη εἰς ἡμᾶς, καὶ τὴν ὁμοίωσιν τῦ ἀρχετύπου κάλλους ὁπῦ ἔχει ἡ χάρις αὐτῆς, βέβαια θέλομεν ἀπορήσομεν, καὶ δὲν ἔχομεν λόγον διὰ νὰ παρασήσωμεν μὲ ἀκρίβειαν, τὸ μέγα ταύτης ἀξίωμα. ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν ἐκαταλάβαμεν καθαρῶς, τί ἔχομεν νὰ γνώμεν. διὰ τί τώρα βλέπομεν εἰ ἐσόπτρῳ, καὶ εἰ αἰνίγματι; ὡς λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, μὲ τὴν πίστιν δὲ μόνην καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ὑποσχέσεων τῦ Θεῦ ἀνυψώμενοι, καὶ ἀναπτερώμενοι, ἐξόμεθα σαφῶς καὶ πληροφορούμεθα ὅτι θέλομεν γένομεν συγκοινωνοὶ τῆς δόξης τῦ Θεῦ. καὶ τὸ αἴτιον τῆς τοιαύτης συγκοινωνίας εἶναι, διὰ τί θέλομεν ἰδῆμεν τὸν Θεὸν καθὼς εἶναι: ἤτοι θέλομεν ἀξιωθῶμεν τῆς ἀμέσε, καὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τῦ Θεῦ θεωρίας καὶ ἐλλάμψεως: ὡσαὐτῶς ἔχων νὰ καταργηθῶν τὰ ἔσοπτρα, καὶ τὰ αἰνίγματα, διὰ μέσε τῆς ὁποίων εἰ τῷ φθαρτῷ τύτῳ σώματι θεωρούμενοι, ὑπολαμβάνομεν, ὅσον τὸ δυνατὸν, τὴν τῦ Θεῦ γνῶσιν, καὶ ἔλλαμψιν.

Τῦτο δὲ βεβαιοῖ καὶ ὁ μέγας Παῦλος, λέγων „ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ εἰ „ τῷ Θεῷ, ὅταν δὲ ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ὑμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσε„ σθε εἰ δόξῃ. (Κολ. γ'. 4.) δηλαδὴ εἰ τῇ δόξῃ ἐκείνῃ ὁπῦ ἔχει νὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς, καὶ μετασίαν καὶ ὑπόρροιαν τῆς εἰ τῷ Χριστῷ ὔσης, καὶ θεαθησομένης δόξης. καθὼς δηλαδὴ καὶ τὰ ἀφανῆ, καὶ καθαρὰ σώματα, ὁποῖα εἶναι τὰ κάτοπτρα, καὶ ὁ ὕελος, ὅταν δεχθῶν τὸ φῶς τῦ ἡλίε, ἐκλάμπων καὶ αὐτὰ ἀπὸ λόγε τῶν καὶ ἀπανάκλασιν, τὸ ἴδιον ἐκεῖνο φῶς ὁπῦ λαμβάνων, καὶ γίνονται καὶ αὐτὰ ὡσαὐ ἄλλος ἥλιος, διὰ τὴν ὁμοιότητα ὁπῦ ἔχυσι μὲ τὸν ἥλιον. διὰ τῦτο „ καὶ λέγει ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, ὅτι ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθὼς ἐσι: δηλαδὴ, ὄχι καθὼς εἶναι καὶ τὴν ὐσίαν, καὶ φύσιν, ἄπαγε! τῦτο γὰρ εἶναι ἀδύνατον εἰς κάθε γενητὴν καὶ κτιστὴν φύσιν, ἀγγέλων ὁμῦ καὶ ἀνθρώπων. ἐπειδὴ, ἂν ἔβλεπον τὸν Θεὸν οἱ μακάριοι κατὰ φύσιν, δὲν ἔπρεπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς νὰ εἰπῇ, ὅτι ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα. ἀλλὰ νὰ εἰπῇ ὅτι οἱ αὐτοὶ ἐσόμεθα. ἐπειδὴ ἡ μὲν ὁμοιότης, ὅπῦ τῆς ἐνεργείας λέγεται, ἡ δὲ ταυτότης ὅπῦ τῆς ὐσίας. δὲν θέλομεν λοιπὸν νὰ ἰδῶμεν τὴν ἀόρατον φύσιν τῦ Θεῦ, ἴνα νὰ γνῶμεν οἱ αὐτοὶ μὲ αὐτόν· ἀλλὰ θέλομεν ἰδῶμεν τὴν δόξαν τῦ Θεῦ, καὶ ἁπλῶς τὰ Θεῖα Προσόπατα, καὶ κατ' αὐτὰ ἔχομεν νὰ γένωμεν ὅμοιοι μὲ αὐτὸν, ὡς ἅγιοι, μὲ τὸν ἅγιον, ὡς δίκαιοι, μὲ τὸν δίκαιον, ὡς λαμπροὶ, μὲ τὸν λαμπρὸν, ὡς φῶς, μὲ τὸ φῶς, ὡς ἥλιοι κατὰ μετοχὴν, μὲ τὸν ἀρχικῶς καὶ πηγαίως ὄντα ἥλιον. καὶ ὡς θεοὶ κατὰ χάριν, μὲ τὸν κατὰ φύσιν Θεόν.

3. „ Καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυ„ τὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐσι.

Βλέπεις ἀγαπητὲ ἀδελφὲ, πῶς ὁ Θεολόγος παραχῦ διδάσκει καθαρῶς, ὅτι ἐκεῖνος ὁπῦ ἀποβλέπει πρὸς τὴν μέλλυσαν ζωὴν, καὶ κρατεῖ ἀσφαλῶς τὰς ἀγκύρας τῆς μακαρίας ἐλπίδος, πῶς ἔχει νὰ ὑπολαύσῃ τὴν δόξαν τῦ Θεῦ, καὶ νὰ γείῃ κατ' αὐτὴν μὲ τὸν Θεὸν ὅμοιος, αὐτὸς πρέπει νὰ φυλάττῃ παντοτε τὴν ὁμοιότητα μὲ τὸ ἀρχέτυπον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς τὸν Χριστόν; δηλαδὴ πρέπει νὰ ἁγνίζῃ, καὶ νὰ καθαρίζῃ τὸν ἑαυτόν τε, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἅγνος, καὶ καθαρός. λοιπὸν ἀνίσως ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ προσμένωμεν, ὅτι εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τῦ Χριστῦ: ἤγγικεν εἰς τὴν νοητὴν ἀνατολὴν τῦ τῆς δόξης ἡλίε, ἔχομεν νὰ ἀσπάσωμεν καὶ ἡμεῖς καθὼς ἐκεῖνος, καὶ νὰ γένωμεν ἄλλοι δεύτεροι ἥλιοι, καθὼς τὸ ὑπεσχέθη μόνος εἰπὼν „ τότε „ οἱ δίκαιοι ἐκλάμψυσιν ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ δόξῃ τῦ Πατρὸς αὐτῶν. (Ματθ. ιγ'. 43.) ἀνίσως, λέγω, καὶ τοιαύτην δόξαν ἐλπίζομεν νὰ λάβωμεν, πρέπει βέβαια ἀκόμη ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν, νὰ καμνωμεν τὸν ἑαυτόν μας ὅμοιον μὲ τὸν Χριστόν; Πῶς; μὲ ἁγιωτάτην, καὶ ἀνα-

„ διδασκαλίας ἀλλήλοις συμπνέοντες, ὡς ὑφ' ἑνὸς καὶ τῦ αὐτῦ „ κινούμενοι Πνεύματος. ὁ μὲν γὰρ, (ἤτοι ὁ Ἰωάννης) τὴν πρό„ πυλον τῆς μελλύσης κατὰ τὴν χάριν θεώσεως ὁμολογεῖ τὴν ἀγ„ νοιαν, ὁ δὲ (ἤτοι ὁ Παῦλος) τὸ σκοτεῖ μᾶλλον ἐκπο„ δὼν τὴν ἔνδειξιν..... καὶ σωτέριος εἶπεν, τὸ „ ἔταν ἐλθῃ τὸ „ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται, τῷ Ἀποσόλῳ „ (Παύλῳ) εἰρημένον, παντὸν εἶναι μοι φαίνεται, τῷ „ ὄντως ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα, λεχθέντι τῷ θεολέγῳ (ἐρωτήσει ἐκατη)

ἀναμάρτητον, καὶ καθαρὰν, ὅσον τὸ δυνατόν μας, ζωὴν, ἵνα χριθῶμεν ἐδῶ πρῶτον ὅμοιοι αὐτῷ, καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀρετῆς καὶ πολιτείας, χριθῶμεν καὶ τότε ἐκεῖ ὅμοιοι αὐτῷ κατὰ τὴν δόξαν, ταυτὸν εἰπεῖν, πρέπει νὰ καθαρίζωμεν ἐδῶ τὸν καθρέπτην τῆς ψυχῆς μας, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, δεχθῇ τὰς ἀκτῖνας ἐκείνας, καὶ χρίνῃ καὶ αὐτὸς ἄλλος ἥλιος. διὰ τί αὖ δὲν ὁμοιώσωμεν ἀπὸ ἐδῶ τὸν ἑαυτόν μας μὲ τὸν Χριστὸν, διὰ τῆς καθαρᾶς ζωῆς καὶ ἀρετῆς, βέβαια ὅτε ἐκεῖ θέλομεν λάβωμεν τὴν ὁμοίωσιν τῆς δόξης του. ἀλλὰ θέλομεν καταδικασθῶμεν μὲ τὸν σκοτεινὸν Διάβολον, τὰ ὁποῖα ἐγίναμεν ὅμοιοι μὲ τὰ ἀκάθαρτα καὶ σκοτεινὰ ἔργα μας.

4. „ Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ. καὶ ἡ ἁμαρ-
„ τία ἐστὶν ἡ ἀνομία.

Τί ἄρα γε θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Θεολόγος Ἰωάννης μὲ τὰ παρόντα λόγια; ἐγὼ νομίζω, λέγει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι διαίρεσιν κάμνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τῶν πιστῶν, καὶ τῶν ἀπίστων, καὶ μὲ τὴν διαίρεσιν αὐτὴν, φανερόνει μίαν ἕνωσιν καὶ ταυτότητα, ὁπὰ ἔχουν αὐτοὶ οἱ δύω ἀναμεταξύτων: οἱ πιστοὶ δηλαδὴ καὶ οἱ ἄπιστοι. ἐπειδὴ καὶ μεταχειρίζεται δύω ὀνόματα τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀνομίας, τὰ ὁποῖα, φαίνονται μᾶς, ὅτι εἶναι διαφορετικὰ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὡς δηλαδὴ διαφορετικῶν ἀνθρώπων ἐνεργούμενα, πιστῶν δηλαδὴ καὶ ἀπίστων, τῇ δὲ ἀληθείᾳ εἶναι ὅμοια ἀναμεταξύτων, ἐπειδὴ καὶ κάμνουσιν ὁμοίως ἐκείνους ὁπὰ τὰ ἐργάζονται, καὶ καταπῶσιν αὐτοὺς εἰς τὸ ἴδιον τέλος τῆς κολάσεως. λέγοντας γὰρ ὁ Θεολόγος „ πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, διαχωρίζει μὲ τὸν λόγον αὐτὸν τοὺς πιστοὺς ὁπὰ εἶναι ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀνόμους, οἵτινες δὲν δέχονται τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον. λέγοντας δὲ πάλιν „ καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, ἐνόησε τοὺς ὑπὸ νόμον, καὶ τοὺς ἀνόμους μαζὶ, διὰ τὴν ταυτότητα καὶ ἕνωσιν τῶν ἔργων. χθὲς λέγει μὲ τὰ λόγια ταῦτα. ἐκεῖνοι ὁπὰ ἠξιώθησαν νὰ ἔχουν τὴν εἰς τὸν Χριστὸν ἐλπίδα, αὐτοὶ ἂς καθαρίζουν τὸν ἑαυτόν τους, καὶ τελείως ἂς μὴ χωρίζωνται ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν, τὴν ὑπὸ τὸ θεῖον νόμον προσαζομένην. διατί αὖ δὲν φυλάττουν τὴν δικαιοσύνην ταύτην τὴν ὑπὸ τὸ θεῖον νόμον προσαζομένην, ἂς ἠξεύρουν καλῶς, ὅτι ἔχουν νὰ νομισθοῦν ὅμοιοι μὲ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀνόμους, καὶ ἀκολούθως, ὡς ἄνομοι ἔχουν νὰ καταδικασθοῦν, ὡς τὰ ἔργα τῶν ἀνόμων πράττοντες. ἐπειδὴ ἐξίσωσε ἀποστερῶσι τὸν ἑαυτόν τους ἀπὸ τὴν θείαν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν, τόσον οἱ πιστοὶ, οἱ βεβαίνοντες τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου προσαζομένην ἐντολὴν, καὶ τὴν ἁμαρτίαν πράττοντες: ἤτοι τὴν τοῦ καλοῦ διαμάρτησιν καὶ ἀποτυχίαν. ἁμαρτία γὰρ λέγεται ἡ ἀποτυχία τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. ὅσον καὶ οἱ ἄπιστοι, οἱ ποιοῦντες τὴν ἀνομίαν: δηλαδὴ τὴν μὴ ὑπὸ γραπτοῦ Νόμου προσαζομένην, ἀνομία γὰρ λέγεται, ἡ μὴ ἔχουσα νόμον: γραπτὸν δηλαδή.

Ὥστε καὶ ἡ ἁμαρτία, ἀνομία εἶναι, καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἀνομία, εἶναι καὶ ἁμαρτία. καὶ ὅποιος κάμνει ἢ τὴν ἁμαρτίαν μόνην, ἢ τὴν ἀνομίαν, αὐτὸς κάμνει καὶ τὰ δύω ὁμοῦ. ἐπειδὴ ἐκ τῶν δύω τούτων ὀνομάτων τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῆς ἀνομίας, ἄλλο τι δὲν συνεργεῖται, εἰ μὴ κακία, καὶ πονηρία. καὶ ὁ μὲν ἀνόμως ἁμαρτάνων: ἤτοι ὁ ἄπιστος ὁ μὴ ἔχων νόμον γραπτὸν, ἐλαφροτέραν καταδίκην ἔχει, ὁ δὲ ὑπὸ νόμον ἁμαρτάνων: ἤτοι ὁ πιστὸς χειρίανὸς, βαρυτέραν ἔχει τὴν καταδίκην, ὡς καὶ τὸν φυσικὸν νόμον παραβαίνων, καὶ τὸν γραπτόν: καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. „ ἐ-
„ κεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς
„ τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται
„ ὀλίγας. (Λουκ. ιβ'. 47.) τοῦτο τὸ ἴδιον βεβαιοῖ καὶ ὁ Παῦλος, λέγων „ ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥ-
„ μαρτον, ἀνόμως (ἤτοι ἐλαφρότερα) καὶ ἀπολοῦνται, καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου (ἤτοι
„ βαρύτερα) κριθήσονται. (Ρωμ. β'. 12.) φανερόνωντας μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, τὴν διαφορὰν ὁπὰ ἔχουν οἱ ἁμαρτάνοντες ἐν γνώσει, καὶ οἱ ἁμαρτάνοντες ἐν ἀγνοίᾳ. ὁ δὲ Θεολόγος ἐδῶ, ἀρκετὸν ἐνόμισεν εἰς ἔλεγχον, τὸ νὰ παρομοιώσῃ τοὺς ἁμαρτάνοντας χειρίανοὺς, μὲ τοὺς ἀνόμους καὶ ἀπίστους, καὶ τὸ νὰ μὴ τοὺς καταδικάσῃ βαρύτερα ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. ἵνα μὲ τὸν μέτριον αὐτὸν ἔλεγμὸν, πείσῃ αὐτοὺς νὰ μακρύνουν τὸν ἑαυτόν τους ἀπὸ τὴν ἀκάθαρτον ζωὴν τῶν ἀπίστων, διὰ μέσου τῆς καθαρᾶς καὶ ἐναρέτου πολιτείας, τῆς φερούσης εἰς τοὺς χειρίανούς.

Ταῦτα μὲν ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. ὁ δὲ Θεοφύλακτος προσθέττει, ὅτι ἁμαρτία ἐστὶν, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπόπτωσις. ἀνομία δὲ, ἡ περὶ τὸν γραπτὸν νόμον πλημμέλεια. ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ τέλος ἔχουσι καὶ τὰ δύω. διὰ τί καὶ ὁ ἁμαρτάνων, ἀποτυγχάνει τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἐν τῇ φύσει σκοποῦ, ἤτοι τοῦ τέλους τοῦ φυσικοῦ νόμου. ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἶναι,

τὸ

τὸ νὰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος κ᾽ λόγον, κ᾽ νὰ γίνεται μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀλογίαν. ὁμοίως κ᾽ ὁ ἀνόμων, ἀποτυγχάνει τὸ τέλος κ᾽ σκοπὸν τοῦ γραπτοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον εἶναι νὰ ζῇ καλῶς κ᾽ εὐαρέστως ὁ ἄνθρωπος. κ᾽ ὅτι, διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐδῶ, πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, κ᾽ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, κ᾽ οχὶ ὁ ποιήσας, ἢ ὁποιήσων: διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ἁμαρτωλὸς, κ᾽ ἄνομος, ὁ παντοτε ἐργαζόμενος τὸ κακὸν, κ᾽ ἐνεργῶν αὐτό.

5. „ Καὶ οἴδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ. „ κ᾽ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οκ ἔστιν.

Τὸ νόημα τῶν λόγων τούτων, τοιοῦτον εἶναι. ἐσεῖς, λέγει, χριστιανοὶ, ἠξιώσητε τὴν ἀναμαρτησίαν ὁποῦ ἔχει ὁ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν λαβὼν, κ᾽ τὰς νόσους βασάσας Χριστὸς, μιμηθῆτε αὐτὴν κ᾽ ἐσεῖς, καθὼς εἶναι δυνατὸν σας, κ᾽ μὴ παρομοιωθῆτε μὲ τοὺς ἀνόμους, διὰ τῆς ἀφορμῆς, κ᾽ ἀκαθάρτου ζωῆς σας. ἐπειδὴ διὰ ταύτην τὴν ἀφορμὴν ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κ᾽ ἐφανερώθη μὲ σαρκὸς, διὰ νὰ ἄρῃ: ἤγουν διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Προφήτην Ησαΐαν „ αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, κ᾽ περὶ „ ἡμῶν ὀδυνᾶται. (Ησ. νγ'. 4.) διὰ τοῦτο κ᾽ ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης, ὠνόμασεν ἀμνὸν τὸν Χριστὸν ὁποῦ αἴρει: ἤγουν ὁποῦ ἐξαλείφει τὰς ἁμαρτίας, κ᾽ τὴν ἐρημωσίαν τοῦ ἱερὸν Θεοφυλάκτου. „ ἴδε γὰρ φησιν ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου. (Ἰω. α'. 29.) ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, ἐρμηνεύων τὸ ὑποζολικὸν ἐκεῖνο „ ἀλήλων τὰ βάρη βαστάζετε. (Γαλ. ς'. 2.) θέλει, ὅτι τὸ βαστάζω, κ᾽ τὸ αἴρω ἐννοεῖται, αὐτὶ τοῦ θεραπεύω. ὥστε κ᾽ τὸ αἴρω ἐδῶ, ἔτως ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ: ἤγουν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο μὲ σαρκὸς ἐφανερώθη, διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων. τί δὲ συμπέρασμα βγαίνει ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεολόγου; φοβερὸν ἀληθῶς, κ᾽ τρομερόν. διὰ τί ὅσοι χριστιανοὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτάνουν, αὐτοὶ, ὅσον ἀπὸ μέρος ἐδικόντας, δείχνουσι μάταιον τὸν σκοπὸν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. διὰ τί αὐτὸς μὲν, ἐφανερώθη εἰς τὸν Κόσμον μετὰ σαρκὸς, διὰ νὰ ἐξαλείψῃ, ἢ κ᾽ νὰ ἰατρεύσῃ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἄνθρωποι, κ᾽ μετὰ τὴν φανέρωσίν τοῦ ταύτην, ἔχουσιν ἀκόμη ἁμαρτίας. ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα: αὐτοὶ ἁμαρταίνοντες, δείχνουσιν ὡσὰν νὰ μὴ πιστεύουν, πῶς ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. διὰ τί αὐτὸς μὲν ἦλθε, ἵνα ἐξαλείψῃ τὰς ἁμαρτίας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ μὴν ἐνεργῶνται εἰς τὸ ἑξῆς. αὐτοὶ δὲ, ἕως τοῦ νῦν ἐνεργοῦσι ταύτας.

6. „ Πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οχ᾽ ἁμαρτάνει.

Ὁποιος, λέγει, μένει ἐν τῷ Χριστῷ, αὐτὸς δὲν ἁμαρταίνει. μένει δὲ ἐν τῷ Χριστῷ κ᾽ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον, κ᾽ Οἰκουμένιον, ἐκεῖνος ὁποῦ παύτοτε ἐργάζεται τὰς ἀρετὰς, κ᾽ ποτὲ δὲν παύει ἀπὸ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν. ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης λέγει: πῶς ἐκεῖνος μένει ἐν τῷ Χριστῷ, ὅποιος ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του βαθέως ἐρριζωμένην τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἀνάπτουσαν ὅλην τὴν ψυχήν του, κ᾽ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του, ὡσὰν σὰν πῦρ γλυκύτατον. τὸ ὁποῖον κάμνει τὸν ἐραστὴν, νὰ μὴ παύῃ ποτὲ ἀπὸ τὸ νὰ ὑπηρέτῃ, κ᾽ νὰ νοσταλγῇ πρὸς τὸν ἐρωμένον Θεόν του. ὁ τοιοῦτος γὰρ ὑπὸ τοῦ θείου φίλτρου καταφλεγόμενος παντοτε, κάθε μὲν δυτυχίαν τῆς παρούσης ζωῆς ὑποφέρεται, κ᾽ μισεῖ, ὡς φθαρτὴν, κ᾽ χαμαίζηλον. εἰς δὲ τὰ ἄνω κ᾽ τὰ ἐραστὰ διαπετεύων, δοκιμάζει, κ᾽ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἔτι σῶμα φιλοφέρων, νὰ ζῇ ὡσὰν ἀσώματος, τὸ θεῖον κ᾽ ἀμήχανον κάλλος τοῦ ἐρωμένου Θεοῦ του διανοούμενος. αὐτὸς λοιπὸν προσκολλημένος ὢν εἰς τὴν νοητὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ παντοτε, μένει ἐν τῷ Θεῷ. κ᾽ ἐν τούτῳ φυλάττεται ἄσειστος ἀπὸ τὰς βροχὰς, κ᾽ τοὺς ποταμοὺς, κ᾽ τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους τῆς ἁμαρτίας: τὰ ὁποῖα παντοτε προσβάλλουν σφαντίοντα τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα, ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. φυλάττεται δὲ ἐν τούτῳ, ἐπειδὴ, καθὼς αὐτὸς μένει ἐν τῷ Χριστῷ, ἔτζι ἀντιστρόφως κ᾽ ὁ Χριστὸς μένει ἐν αὐτῷ: ἤγουν κατοικεῖ κ᾽ ἐμπεριπατεῖ νοερῶς ὡς εἰς ἐδικόντα ναὸν, μὲ τὸ Πατρὸς αὐτοῦ, κ᾽ τὸ Πνεύματος, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐπαγγελίαν τὴν λέγουσαν. „ ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, κ᾽ ὁ Πα„ τήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, κ᾽ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, κ᾽ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν. (Ἰω. ιδ'. 23.) Καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „ ὑμεῖς ἐστε ναὸς Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς, ὅτι ἐνοι„ κήσω ἐν αὐτοῖς κ᾽ ἐμπεριπατήσω. (β'. Κορ. ς'. 16.)

Λέγει δὲ κ᾽ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ „ ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ. (Ψαλ. λβ'. 1.) ὅτι ὁ Θεὸς γίνεται τόπος χωρητικὸς τῶν δικαίων. κ᾽ ἀντιστρόφως ὁ δίκαιος γίνεται τόπος τοῦ Θεοῦ „ οἱονεὶ τόπος χωρητικὸς ὅλων τῶν δικαίων ὁ Κύριος. ἐν ᾧ τὸν γενόμενον πᾶσα ἀνά-

„ γκη δ' θυμεῖσθαι κ) σ'φραίνεσθαι. γίνεται κ) ὁ δίκαιος τόπος τῷ Κυρίῳ, λαμβάνων αὐ-
„ τὸν σ' ἑαυτῷ. φοβερὸς λοιπὸν γίνεται κ) δύω τρόπως ὁ δίκαιος, κ) διὰ τὶ αὐτὸς μεῖνει σ' τῷ Θεῷ, κ) διὰ τὶ ὁ Θεὸς μ)νει σ' αὐτῷ, κ) ἔτζι φοβερὸς γινόμενος, ἀπλησίαστος φυλάττεται
ὑπὸ τὰς νοητὰς φάλαγγας τ)ν δαιμόνων. κ) διὰ τοῦτο λέγει ἐδ)ῶ ὁ Θεολόγος, ὅτι πᾶς ὁ μέ-
„ νων σ' αὐτῷ, ὐχ ἁμαρτάνει: ἁμαρτίαν δηλαδὴ θελληματικ)ὴ, κ) ἐκούσιον, ἀλλ' ὅτε εἰς τ)ὴ
ἀκούσιον ἁμαρτίαν πίπτει πολλ)ῖς φορ)ῖς ὁ τοιοῦτος. διὰ τὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ σ'οχλ)ῇ
κλέπτης, ἢ κυρσάρος, ἢ ἄλλος κακοποιὸς, ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὁπ)ὸ εἶναι παντοτε σ'ωμένος
μὲ τὸν Παντοκράτορα Θεὸν, κ) μὲ τὸν φοβερὸν βασιλέα; ἢ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ λάβ)ῃ κάνένα
σκοτισμὸν ἁμαρτίας, ἐκεῖνος ὁπ)ὸ ἔχει μέσα εἰς τ)ὴ καρδίαν τ)ὸ λάμποντα τὸν νοητὸν ἥλιον τ)ῆς
δικαιοσύν)ης; ὅθεν ὁ τοιοῦτος, ὄχι μόνον δὲν σ'οχλεῖται ὑπὸ κάνένα πάθος, ἀλλὰ κ) τὰς σ'οχλ)ούσας εἰρων)εύει. κ) ὄχι μόνον αὐτὸς δὲν σκοτίζεται, ἀλλὰ κ) κάθε σκοτισμὸν τ)ῶν ἄλλων δ)αλύει.

„ Πᾶς ὁ ἁμαρτάνων, ὐχ' ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.

ΔΕν λέγει ἐδ)ῶ ὁ ἠγαπημένος Μαθητ)ὴς, ὅτι μὲ τὸ νὰ μ)ὴ εἰδέτινας, ἢ νὰ μ)ὴ ἐγνώ-
ρισεν ἁπλ)ῶς τὸν Χριστὸν, διὰ τοῦτο ἁμαρτάνει. πολλοὶ γὰρ κ) εἶδον, κ) ἐγνώρισαν τὸν Χριστὸν,
ἀλλὰ ἥμαρτον ἁμαρτίας μεγάλας. ὡς ὁ προδότης Ἰούδας, ὁ προδὼς τὸν Υἱὸν τ)οῦ Θεοῦ. κ) ὅλος
ὁ λαὸς τ)ῶν Ἰουδαίων, οἱ σταυρώσαντες τὸν Κύριον τ)ῆς δόξης. κ) ὁ Κορυφα)ῖος Πέτρος, ὁ ἀρνηθεὶς
αὐτόν. ἀλλὰ λέγει, ὅτι ἐκεῖνος ὁπ)ὸ θελληματικ)ῶς, κ) σ' γνώσει, κ) ὁπ)ὸδες ἁμαρτάνει, κἂν κ)
εἶδε τὸν Χριστὸν, κἂν κ) ἐγνώρισεν αὐτὸν, ὅμως νομίζεται ὁ τοιοῦτος, ὡσὰν νὰ μ)ὴ εἶδεν, ἢ
νὰ μ)ὴ ἐγνώρισε τελείως τὸν Χριστόν. ἐπειδὴ ἔχει τ)ὴν καρδίαν τ)ου σκληρὰν, κ) πεπωρωμένην:
ἤγουν αἰσθητὸν, ὡσὰν τ)ὴν πέτραν τ)ὴν καλυμένην πωρὶ, κ) τὰς ὀφθαλμὰς τ)ῆς ψυχ)ῆς του
ἔχει τετυφλωμένας, κ) διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ βλέπ)ῃ εἰς τὰς ἀκτῖνας τ)οῦ νοητ)οῦ ἡλίου τ)ῆς δι-
καιοσύν)ης. ὅθεν κ) διέρχεται ὁ τοιοῦτος, ὡσὰν σ)ας φυλακωμένος μέσα εἰς σ)α βαθύτατον
σκότος, κ) παρομοιάζει ὡσὰν τὰς νυκτερίδας, κ) τὰ τυφλοπόντικα, κ) τὰ ἄλλα κνώδαλα, κ)
ζωύφια. ἢ παρομοιάζει ὁ τοιοῦτος μὲ τὰς ἔξω φρενῶν ὄντας, οἵτινες κ) βλέποντες τὰς ἐδικάς των
φίλας κ) συγγενεῖς, δὲν τὰς βλέπουσι, κ) ἀκούοντες, δὲν ἀκούουσι, κ) λεγόμενα εἰς αὐτὰς τὰ
συμφέροντα κ) ὠφέλιμα, δὲν τὰ διακρίνουσι. φανερὸν εἶναι λοιπὸν, ὅτι ὁ Θεολόγος ἐδ)ῶ ἐνόησεν, ὅτι ὁ αὐτοπροαιρέτως, κ) μὲ τελείαν γνώμ)ην ἁμαρτάνων, αὐτὸς δὲν εἶδεν, ὅτε ἐγνώρισε τὸν Θεὸν, κ) ὄχι ἐκεῖνος ὁπ)ὸ ἀκουσίως, κ) ἀθελήτως κατάτινα πρόφασιν, ἔπραξε κάνένα ἄτοπον, δ)ὰ τ)ὴν ἀσθένειαν τ)ῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ταῦτα μ)ὲν ὁ Μητροφάνης, ὁ δὲ Θεοφύλακτος σ'ὺν τ)ῷ Οἰκουμεν)ίῳ θέλουσιν, ὅτι ἀντιστρέφει τὸ ῥητὸν τοῦτο τ)ὸ θεολόγικ: δηλαδὴ ὅτι, κ) ὅποιος δὲν εἶδεν, ὅτε ἐγνώρισε τὸν Θεὸν, αὐτὸς ἁμαρτάνει. καθὼς γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἰωάννης, ὅτι ὅποιος μ)ένει σ' τ)ῷ Θεῷ, δὲν ἁμαρτάνει: ἔτζι κ) ὅποιος δὲν εἶδεν, ὅτε ἐγνώρισε τὸν Θεὸν, καθὼς πρέπει νὰ τὸν ἰδ)ῇ, κ) νὰ τὸν γνωρίσ)ῃ, κ) αὐτὸς ἁμαρτάνει: ἤγουν ὅποιος δὲν ἠξιώθη νὰ ἰδ)ῇ τὸν Θεὸν νοερ)ῶς διὰ καθαρότητος καρδίας, κ) δ)ὰ τ)ῆς σ' καρδίᾳ γινομέν)ης νοητ)ῆς φωτισμ)ῆς, κ) ὅποιος δὲν ἠξιώθη νὰ γνωρίσ)ῃ αὐτὸν, ὄχι μὲ γν)ῶσιν ψιλ)ὴν, κ) μὲ ἁπλ)ῆν πίστιν, ἀλλὰ μὲ τ)ὴν πεῖραν, κ) μὲ τ)ὴν ἐνέργειαν τ)ῆς θείας χάριτος, τ)ὴν σ' τ)ῇ καρδίᾳ σ'νεργουμέν)ην αἰσθητ)ῶς κ) ἐμφανῶς, ὡς λέγει ὁ Θεῖος Κάλλιστος, κ) οἱ Νηπτικοὶ Πατέρες: ὁ τοιοῦτος, λέγω, ὁπ)ὸ δὲν ἠξιώθη τὰ τοιαῦτα, ἁμαρτάνει. ὁ δὲ ἀξιωθεὶς νὰ ἰδ)ῇ σ' ἑαυτ)ῷ τὸν Θεὸν δ)ὰ καθαρότητος καρδίας, τοῦτ)ὸ ἔ ὁ Κύριος εἶπε „ μακάριοι οἱ καθαροὶ τ)ῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. (Ματθ. ε.) κ) ὁ γνωρίσας τὸν Θεὸν σ' ἑαυτ)ῷ, μὲ σκιρτήματα πνευματικὰ, μὲ θέρμ)ην ζωόβλυτον, μὲ πάθη θεῖα κ) θεοφιλ)ῆ μὲ ἀεικινησίαν τ)ῆς καρδίας, κ) μὲ ἄλλας δ)αφόρους σ'νεργείας τ)ῆς θείας χάριτος, τὰς σ' τ)ῇ καρδίᾳ μυσικ)ῶς γινομέν)ας εἰς τὰς ἀγωνιζομέν)ας, αὐτὸς, λέγω, ὐχ ἁμαρτάνει. ὡς γὰρ τ)ὸ θεῖον φωτὸς καταλαμπόμενος, κ) τ)ῇ τ)οῦ Θεοῦ καθ' ἕξιν γνώσει κ) θεωρίᾳ ποιωθεὶς, κ) ὡς δ)ιπαντὸς σωθέντων κ) ὑπερέφων εἰς τὸν Θεὸν δ)ὰ νοερᾶς ὑπερφ)ῆς, κ) ἀδιαλείπτ)ου προσευχ)ῆς. ἀκίνητος γὰρ μένει ὅπως εἰς τὸ κακὸν, ἢ δυσκίνητος, καθὼς λέγει ὁ μέγας τ)ῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος. ὡς σ' τ)ῷ Θεῷ τελείως ὢν σ'ερεωμέν)ος κ) πάγιος.

7. „ Τέκ-

7. „ Τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δί-
„ καιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν.
8. „ Ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ Διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ
„ Διάβολος ἁμαρτάνει.

Ἐπειδὴ ὁ Θεολόγος ἀνωτέρω ἐφανέρωσε, ποῖοι εἶναι οἱ κήρυκες τοῦ ψεύδους, καὶ ποῖοι οἱ κήρυκες τῆς ἀληθείας, καὶ διακρίνας τοὺς δύω αὐτοὺς ἀπὸ τὴν διαφορετικὴν ὁμολογίαν τῶν λόγων τους: ἤγουν, τοὺς μὲν κήρυκας τοῦ ψεύδους, ἀπὸ τὴν ὁμολογίαν τῶν αἱρετικῶν φρονημάτων τους, τοὺς δὲ κήρυκας τῆς ἀληθείας, ἀπὸ τὴν ὁμολογίαν τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων τους: πόρα ἐδῶ διακρίνει αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἔργατων, ἵνα μὲ αὐτὰ δυνηθῇ νὰ τοὺς κάμῃ φανερὰς περισσότερον. ὅπου γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐφανέρωσε τοὺς ψευδοπροφήτας ἀπὸ τὰ ἔργατων, λέγων „ προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδο-
„ προφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσὶ λύκοι ἅρπαγες.
„ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. (Ματ. ζ'. 15.) λέγει λοιπὸν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ταῦτα ὁ ἠγαπημένος Ἀπόστολος. ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, προσέχετε καλὰ, καὶ μὴ πλανηθῆτε ἀπὸ τὰς γλυκολογίας, καὶ ψευδορημοσυνάς τῶν αἱρετικῶν: οἵτινες ἔξωθεν μὲ τὰ χήματα καὶ λόγιά των, δείχνουν πῶς εἶναι εὐσεβεῖς. σᾶς εἶπον γὰρ ἀνωτέρω, ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῶν τοιούτων, εἶναι τὰ πονηρὰ καὶ αἱρετικὰ αὐτῶν δόγματα: ἀλλὰ μέσα τῶν ὁποίων αὐτοὶ ἐφάνηκαν Ἀντίχριστοι, καὶ τὸ καθ' αὐτὸ Ἀντιχρίστου πρόδρομοι, καὶ ὑπερασπισταί. ἀλλὰ καὶ πόρα σᾶς παραγγέλλω νὰ ἐρευνᾶτε τὰ ἔργατων, καὶ ποίαν ζωὴν ἔχουσιν: ἵνα καὶ βεβαιότερον τοὺς γνωρίζετε, καὶ προφυλάττεσθε ἀπὸ τὴν πλάνην των. ἀλλὰ τί, καθὼς ἐκεῖνος ὅπου εἶναι δίκαιος καὶ ἐνάρετος, ἔχει ὁμοιότητα μὲ τὸν Χριστὸν, τὸν ὄντως καὶ ἀληθῶς δίκαιον, καὶ εἶναι ἐκ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς: ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ ὅποιος κάμνει τὴν ἀδικίαν καὶ ἁμαρτίαν, αὐτὸς ἔχει ὁμοίωσιν μὲ τὸν Διάβολον. καὶ ἐκ τοῦ Διαβόλου εἶναι. διὰ τί ὁ Διάβολος εἶναι δύρετὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐνεργεῖ ὅλους ἐκείνους ὅπου ἐργάζονται τὴν ἁμαρτίαν. (1)

Αὐτὸς γὰρ ὁ καπάρατος ἀπ' ἀρχῆς ἁμαρτάνει, ὄχι μόνον ἀλλὰ τί ἐθανάπωσε τὸν ἑαυτόν του μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν, κρινομισθεὶς ἀπὸ τὸν θρανὸν, καὶ ἀπὸ Ἄγγελος φωτεινὸς γενόμενος Δαίμων σκοτεινός: ἀλλὰ καὶ ἀλλὰ τί ἐπλάνησε τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐπαρέβη τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολήν. ὅστις διὰ τὴν ἀβάσανον αὐτὴν ἐξωρίσθη, φεῦ! ἀπὸ τὸν Παράδεισον, καὶ ἔπεσεν εἰς τὸν θάνατον καὶ τὴν φθοράν, τόσον αὐτὸς, ὅσον καὶ ὅλον τὸ γένος τε. ἀ μόνον δὲ διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι ἁμαρτάνει ὁ Διάβολος: ἀλλὰ καὶ διὰ τί αὐτὸς ὁ μιαρὸς, δὲν παύει ἀπὸ τὸ νὰ πειράζῃ κάθε ἄνθρωπον, καὶ μὲ τὰς προσβολὰς τῶν αἰσχρῶν, καὶ πονηρῶν, καὶ βλασφήμων λογισμῶν, νὰ ῥίπτῃ αὐτὸν εἰς διαφόρους ἁμαρτίας, καὶ εἰς βλασφήμους αἱρέσεις. βλέπε δὲ, ὅτι λέγει ὁ Θεολόγος πῶς εἶναι ἐκ τοῦ Διαβόλου, ὄχι ἐκεῖνος ὅπου ἔπραξε τὴν ἁμαρτίαν, ἔπειτα ἔκαμε ἀποχὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐμετανόησε. διὰ τί αὐτὸς πλέον δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Διαβόλου. ἀλλὰ ἐκεῖνος ὅπου ἐνεργεῖ καὶ πράττει ὁλονυχὶ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ δὲν κάμνει ἀποχὴν ἀπὸ αὐτὴν, οὐδὲ μετανοεῖ. ὅπου γὰρ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι „ πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. (Ἰω. η'. 34.) καὶ ὄχι ὁ ποιήσας αὐτὴν, καὶ μετανοήσας. Ἀνίσως λοιπὸν, λέγει, καὶ οἱ αἱρεσιάρχαι ἐργάζονται τὴν ἁμαρτίαν, καὶ θέλουσιν καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἁμαρτάνουν, φανερὸν εἶναι ὅτι αὐτοὶ ἐγεννήθηκαν ἀπὸ τὸν Διάβολον. καὶ εἶναι υἱοὶ τοῦ Διαβόλου, καὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ. ὅθεν πρέπει ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, νὰ τοὺς μισῆτε, καὶ νὰ τοὺς ἀποστρέφεσθε: διὰ νὰ μὴ σᾶς πλανήσουν, καὶ ξεπέσετε ἀπὸ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, καὶ κολασθῆτε.

„ Εἰς

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τό „ Γ'δὲ ὠδί-
„ νησον ἀδικίαν, σωρεύβε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν τῷ ἰδ'.
„ ψαλμῷ· φέρει τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸ Γωανὴν, καὶ λέγει „ ἐκ ἐμοῦ
„ φησιν (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) ὁ παῖς. (ὁ Ἀβεσαλὼμ δηλαδὴ)
„ ἀλλὰ τὸ πατρὸς γέγονεν, ᾧ διὰ τῆς ἁμαρτίας ἑαυτὸν ἐσε-
„ πόησε. δι' ὅτι καπὰ τὸν Γωανὴν, ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν
„ ἐκ τοῦ Διαβόλου γεγόνηται. Γ'δὲ ἂν ὠδίνησεν αὐτὸν διὰ τῆς ἀ-
„ δικίας· καὶ σωρέλαβε αὐτὸν, οἱονεὶ ἐν τοῖς οἰκειοποίησε ἑαυτῷ
„ ὑπὸ τὰ πλάγχνα τῆς ἰδίας διαθέσεως ἤγαγε, καὶ ἐκυοφό-
„ ρησεν αὐτὸν ὁ Διάβολος. εἶτα ἀπεγέννησεν αὐτὸν, ἐφανῆ τὴν
„ ἀνομίαν αὐτοῦ καταισχύνας δι' ὅτι πᾶσι προεκηρύχθη ἡ κατὰ
„ τοῦ Πατρὸς ἐπανάστασις.

„ Εἰς τῦτο ἐφανερώθη ὁ ὑὸς τῦ Θεῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τῦ Διά-
„ βόλου.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνοι ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀκροτάτην διαφορὰν ὅπου ἔχυν αἱ μεταξύ τῶν, οἱ μαθηταὶ τῦ Χριστῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ τῦ Διαβόλυ· ἀπὸ τί τὸ παράδειγμα; ἀπὸ τὸ παράδειγμα καὶ τὸν σκοπὸν τῦ Ἰησῦ Χριστῦ τῦ ὑῦ τῦ Θεῦ. ὁ ὁποῖος διὰ τῦτο ἐφανερώθη: ἦγυν ἐκατέβη ἀπὸ τὰς οὐρανὰς, καὶ ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἀφανίσῃ τὰ ἔργα τῦ Διαβόλυ: δηλαδὴ τὴν πολυθεΐαν, καὶ κάθε ἁμαρτίαν: τὰ ὁποῖα ἐμβῆκαν, ὡσὰν σῶα θανατηφόρον φαρμάκι εἰς τὸν Κόσμον, καὶ ἐφαρμάκωσαν αὐτόν. ὅθεν ἀκολύθως καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, διὰ τῦτο καὶ μόνον ἐξορχεισθήσαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, καὶ ἐξάλθησαν εἰς τὸν Κόσμον, διὰ νὰ ἀναστάσυν ἀπὸ τὴν ρίζαν, αὐτὴν τὴν πολυθεΐαν, καὶ ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ καὶ ἔγιναν μιμηταὶ τῆς θείας πολιτείας τῦ διδασκάλυ αὐτῶν Ἰησῦ Χριστῦ, καὶ ἔφθασαν εἰς ἕξιν τῆς ἐκείνυ ἁγιότητος. τρία δὲ πράγματα μανθάνομεν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῦ Θεολόγυ, πρῶτον: ὅτι ὅσοι διδάσκαλοι καὶ ἱεροκήρυκες τῦ ἁγίυ Εὐαγγελίυ ἀποδάζυν καὶ ἀγωνίζονται, νὰ ἐκριζώσυν μὴν, μὲ τὸ ἄρρητον τῦ θείυ λόγυ ἀπὸ τὰς χριστιανὰς, τὰς πλάνας καὶ δεισιδαιμονίας ὅπου τὰς ἐκυείδυσαν, καὶ νὰ ἀφανίσυν τὰ πονηρὰ ἔργα τῦ Διαβόλυ ὅπου ἐργάζονται οἱ χριστιανοὶ, νὰ ἐμφυτεύσυν δὲ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, καὶ τὰς ἀρετάς: αὐτοὶ γίνονται μιμηταὶ, καὶ ἀκόλυθοι τῦ Ἰησῦ Χριστῦ, καὶ τελειόνυσι τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον καὶ τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον ἦλθεν ὁ ὑὸς τῦ Θεῦ καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ λύσις καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἔργων τῦ Διαβόλυ. Δεύτερον: ὅτι ὅσοι ἐκ τῦ ἐναντίυ διδάσκυσι κακοκέξυς διδασκαλίας, καὶ παρακινῦσι τὺς Χριστιανὺς εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἢ διὰ τῦ λόγυ, ἢ διὰ τὰ ἔργα, καὶ τῦ παραδείγματος τῆς ζωῆς των: αὐτοὶ εἶναι, ἄκρως μὲν ἐναντίοι, εἰς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἄνθρωπος ὁ ὑὸς τῦ Θεῦ, ἄκρως δὲ σωμφόνοι μὲ τὸν σκοπὸν τῦ Διαβόλυ· διὰ τί καθὼς ὁ Διάβολος σῶα σκοπὸν ἔχει νὰ ἐνεργῇ τὴν κακίαν: ἔτζι καὶ αὐτοὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐνεργῦν, καὶ νὰ συνισῶσι τὰ ἔργα τῦ Διαβόλυ, τὰ ὁποῖα ἦλθε νὰ ἀφανίσῃ ὁ ὑὸς τῦ Θεῦ. τρίτον δὲ καὶ τελευταῖον μανθάνομεν, ὅτι ὅσοι χριστιανοὶ θεληματικῶς, καὶ ἐν γνώσει ἁμαρτάνυν, καὶ πράττυν τὰ πονηρὰ ἔργα τῦ Διαβόλυ, καὶ αὐτοὶ παρομοίως εἶναι ἄκρως ἐναντίοι εἰς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἄνθρωπος ὁ ὑὸς τῦ Θεῦ. καὶ διὰ τῦτο δείχνυσιν ὡσὰν νὰ μὴ πιστεύυν, ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ ὑὸς τῦ Θεῦ. διὰ τί ἐκεῖνος μὲν ἦλθεν, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τῦ Διαβόλυ, αὐτοὶ δὲ ἐκ τῆ ἐναντίας, συνισῶσι τὰ διαβολικὰ ἔργα μὲ τὰς πονηρὰς αὐτῶν πράξεις. τὸ ὁποῖον πόσης καταδίκης εἶναι ἄξιον, ἐγὼ δὲν δυνάμαι διὰ λόγυ νὰ παρασήσω. ὅθεν καὶ πληρῦται εἰς αὐτὺς ἐκεῖνο τὸ τῆ Ἡσαΐα „ ἐ-
„ γενόμεθα ὡς τοαπαρχῆς, ὅτε ὐκ ἦρξας ἡμῶν, ὐδὲ ἐκλήθη τὸ ὄνομά σου ἐφ' ἡμᾶς. (Ἡσ. ξγ'. 19.)

9. „ Πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τῦ Θεῦ, ἁμαρτίαν ὐ ποιᾶ. ὅτι σπέρ-
„ μα αὐτῦ ἐν αὐτῷ μένει. καὶ ὐ δυνάται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τῦ
„ Θεῦ γεγέννηται.

Ἐδῶ αἰνιγματωδῶς φανερόνοι ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐξ ὕδατος, καὶ Πνεύματος: ἤτοι τὴν ἐκ τῦ ἁγίυ βαπτίσματος ἀναγέννησιν. διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ αὐτὸς καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ „ οἳ ὐκ ἐξ αἱμά-
„ των, ὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, ὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεῦ ἐγεννήθησαν. (Ἰω. ά. 13.) τὸ τόπημα δὲ τῦ λόγυ τύτυ, εἶναι τοιῦτον. κάθε χριστιανὸς ὅπου ἠξιώθη νὰ λάβῃ τὴν θείαν ἀναγέννησιν, καὶ ἐφύλαξε καθαρὸν τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὴν χάριν τῦ Πνεύματος ὅπου ἔλαβεν ὅταν ἐβαπτίσθη, αὐτὸς δὲν ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ πράξῃ πονηρὰ ἔργα, καὶ νὰ κρημνισθῇ εἰς ἐμπαθῆ καὶ ἁμαρτωλὴν ζωήν. διὰ τί ἔχει τὴν χάριν τῦ Θεῦ, ὅπου φέρει ἐγκάτοικον εἰς τὴν καρδίαν τῦ, εὐθυμίζυσαν αὐτὸν, καὶ διαφυλάττυσαν ἀνεπιβούλευτον ἀπὸ τὰς μηχανὰς τῦ Διαβόλυ, καὶ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. καὶ τῦτο θέλει νὰ εἰπῇ τὸ, ὅτι σπέρμα τῦ Θεῦ μένει εἰς αὐτὸν καὶ δὲν δύναται νὰ ἁμαρτάνῃ, διὰ τί ἐκ τῦ Θεῦ ἐγεννήθη: ἦγυν, διὰ τί τὸ σπέρμα τῦ Θεῦ: ἤτοι ἡ χάρις τῦ Θεῦ, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὅταν ἐβαπτίσθη, αὐτὴ λέγω ἡ χάρις μένει, καὶ διὰ τῦτο δὲν ἀφίνει τὸν ἔχοντα ταύτην νὰ ἁμαρτάνῃ· πῶς δὲ μένει ἡ χάρις αὐτὴ εἰς τὸν βαπτισθέντα; διὰ μέσου τῆς καλῆς προαιρέσεως, καὶ εὐαρέστυ ζωῆς τῦ ἀνθρώπυ. αὕτη γὰρ ἡ εὐάρεστος ζωὴ, ἀπέχυσα ἀπὸ κά-

θε

θε ἁμαρτίαν, φυλάττει τὴν χάριν τῦ θείυ βαπτίσματος, εἰς τὴν καρδίαν τῦ βαπτισθέντος. ἡ δὲ χάρις πάλιν φυλαττομένη, ἀντιστρόφως φυλάττει τὸν ταύτην φυλάττοντα. (1)

Καὶ διὰ νὰ κάμω φανερὸν τῦτο ὁπῦ λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος, φέρω τὰ παραδείγματα ταῦτα. καθὼς ἐκεῖνος ὁπῦ γεννηθῆ σωματικῶς, εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεται, καὶ καθ' ἡμέραν αὐξάνει, καὶ προκόπτει, ἕως ὅ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας. καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ σαθῇ τελείως, ἢ νὰ χυρίσῃ εἰς ἐλάττωσιν. ἐπειδὴ καὶ εἶναι σπέρμα φυσικὸν εἰς αὐτόν: ἦγεν ἐπειδὴ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῦ, διὰ τῦτο ἔσπειρεν αὐτὸν καὶ ἐγέννησε, διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸν τέλειον ἄνδρα ὅμοιον ἑαυτῦ. ἢ καθὼς ὁ γεωργὸς ὁπῦ σπείρει σῖτον, διὰ τῦτο σπείρει αὐτὸν, διὰ νὰ αὐξήσῃ, καὶ νὰ χθήσῃ τὸ σπέρμα ὁπῦ ἔσπειρε τέλειος καρπός. χρειάζεται ὅμως νὰ φυλάξῃ τὸ σπέρμα ἐκεῖνο ἀπὸ κάθε σφαντίον, ἕως ὅ νὰ ἔλθῃ εἰς τέλειον ἄσαχω: τοιυτοτρόπως καὶ ἐκεῖνος ὁπῦ βαπτισθῇ, καὶ ἀναγεννηθῇ ἐκ τῦ Θεῦ, καὶ λάβῃ τὸ σπέρμα τῆς χάριτος τῦ ἁγίυ Πνεύματος εἰς τὴν καρδίαν τυ, χρειάζεται νὰ φυλάξῃ τὸ σπέρμα αὐτὸ ἀπὸ κάθε σφαντίον καὶ πονηρὸν ἔργον, μὲ τὴν ἐδικήν τυ προαίρεσιν. καὶ ὅταν αὐτὸς φυλάξῃ αὐτὸ, τότε καὶ τὸ σπέρμα ἐκεῖνο τῆς χάριτος, ἀντιστρόφως φυλάττει αὐτὸν ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν. πῶς; καὶ μὲ τί τρόπον; διὰ τί αὐτὸ δὲν σέκει τελείως, ἀλλὰ αὐξάνει καθ' ἑκάστην, καὶ ἐκ δυνάμεως πορεύεται εἰς δύναμιν, ἕως ὅ νὰ φέρῃ τὸν ἔχοντα, τῦτο εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τῦ πληρώματος τῦ Χριςῦ. ὅθεν ὁ τοιῦτος, ἐπειδὴ ἀλησμονεῖ μὲν τὰ ὀπίσθεν, εἰς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεται, διὰ τῦτο δὲν δύναται νὰ ἁμαρτάνῃ, ὡς εἰς μόνην τὴν ἀρετὴν προκόπτων, καὶ ἀεὶ αὐξανόμενος. Διὰ τῦτο καὶ ὁ Κύριος παρωμοίωσε τὰς τοιάυτας μὲ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἥτις δεχθεῖσα τὸν Πνευματικὸν σπόρον, ἐφύλαξεν αὐτὸν, καὶ διὰ τῆς φυλακῆς ταύτης τὸν ἐβλάστησε, τὸν ἔθρεψε, τὸν αὔξησε, καὶ τὸν ἔφερεν εἰς καρπὸν ἑκατονταπλάσιον. „ ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν „ καλὴν σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκύων, καὶ συνιών. ὃς δὴ καρποφορεῖ, ὁ μὲν, ἑκα„ τὸν, ὁ δὲ, ἑξήκοντα, ὁ δὲ, τριάκοντα. (Ματθ. ιγ'. 23.) ὥστε, ἐὰν φυλάττῃ ὁ χριςιανὸς τὴν χάριν τῦ βαπτίσματος ἀμόλυντον, φυλάττει ἀντιστρόφως καὶ τὸν χριςιανὸν ἡ χάρις, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὸν νὰ πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν. καπὰ δύω δὲ τρόπυς φυλάττει ἡ χάρις τῦ βαπτίσματος τὸν βαπτισθέντα, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὸν νὰ πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν. πρῶτον: διὰ τί δίδει γνῶσιν εἰς τὸν νῦν, διὰ νὰ γνωρίζῃ ἐκεῖνα τὰ καλὰ ὁπῦ πρέπει νὰ κάμνῃ, καὶ ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὁπῦ πρέπει νὰ ἀποφύγῃ. καὶ δεύτερον, διὰ τί δίδει δυνάμιν εἰς τὴν θέλησιν τῦ νὰ ἀγαπᾷ, καὶ νὰ ἐργάζεται τὰ καλὰ ἐκεῖνα ὁπῦ ἐγνώρισεν ὁ ἄνθρωπος διὰ τῦ νοός: καθὼς ὁ ρηγ. Κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ ἁγίας Συνόδυ ταῦτα διορίζει, ἀναθεματίζων τὺς τὰ σφαντία φρονῦντας Πελαγιανὺς, καὶ Κελεσιανύς.

Οὐ μόνον δὲ ἑαύτινας φυλάξῃ ἀμόλυντον τὴν χάριν, ὁπῦ ἔλαβεν ἐκ τῆς ἀναγεννήσεως τῦ ἁγίυ βαπτίσματος, δὲν ἀφίνεται ἀπὸ τὴν χάριν αὐτὴν νὰ ἁμαρτήσῃ: ἀλλὰ, καὶ ἐὰν, θελήσῃ τινας μολυνθῇ πρότερον τὴν χάριν ταύτην τῦ βαπτίσματος μὲ ἁμαρτίας, ὕστερον δὲ μετανοήσας μὲ ἀληθινὴν μετάνοιαν, μὲ θερμὰ δάκρυα, μὲ ἐξομολόγησιν κατανυκτικὴν, καὶ ποιήσας τελείαν ἀποχὴν τῆς κακίας, ἐργασθῇ προθύμως καὶ ὑπόνως ὅλας τὰς θεωρητικὰς ἀρετὰς, καὶ φθάσῃ εἰς μέτρα τελειότητος διὰ τῆς ἄκρας ἡσυχίας, καὶ ἀδιαλείπτυ προσευχῆς, καὶ καθαρᾶς καρδίας, ὥστε ὁπῦ νὰ λάβῃ τὴν χάριν τῦ Θεῦ ἐνεργῦσαν καθαρῶς καὶ ἐμφανῶς εἰς τὴν καρδίαν τυ, καὶ ἀξιωθῇ νὰ ἀναγεννηθῇ δεύτερον ἐκ Θεῦ διὰ τῦ δευτέρυ βαπτίσματος τῆς μετανοίας, καὶ τῶ δακρύων, καὶ νὰ ὑπεύχῃ θείας ἁλάμψεως, καὶ φωτισμῦ: καὶ αὐτὸς, λέγω, δὲν δύναται νὰ ἁμαρτήσῃ· διὰ τί ἔχει σπέρμα εἰς τὸν ἑαυτόν τυ, τὴν ἐγκάτοικον χάριν τῦ Πνεύματος, ἥτις δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἁμαρτήσῃ. φέρει δὲ εἰς τῦτο σῶα παράδειγμα ὁ ἅγιος Μάξιμος, καὶ λέγει. ὅτι, καθὼς ἐκεῖνος ὁπῦ ἰδῇ μὲ τὺς σωματικὺς ὀφθαλμύς τυ τὸν αἰσθητὸν ἥλιον, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ, καὶ νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν εἶδε τὸν ἥλιον. ἐπειδὴ ἡ αἴσθησις καὶ θεωρία τῦ ἡλίυ ἐτυπώθη βαθέως εἰς τὴν φαντασίαν τυ, καὶ μένει ἀνεξάλειπτος (2). τοιυτοτρόπως καὶ ὅποιος ἀξιω-

(1) Ὅθεν καὶ σῶας νεώτερος Διδάσκαλος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ἑπτὰ τῦτο τῦ Ἰωάννυ. ὁ τρόπος τῆς ὑραιᾶς ὑοθεσίας εἶναι διττός· ὁ σῶας φαίνεται ἀπὸ μόνην τὴν μεγαλοδωρεὰν τῦ πολυσπλάγχνυ Θεῦ. ὁ ἅλλος, ἀπὸ τὴν ἐδικήν μας ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν καὶ ἀρετῶν. ἡ χάρις λοιπὸν καὶ μεγαλοδωρεὰ τῦ Θεῦ ἀπὸ τὸ σῶα μέρος, καὶ ἡ ἐδικήμας ἐπιμέλεια καὶ ἐργασία τῶν ἀφεσῶν ἀπὸ τὸ ἅλλο, σώζονται ἀναπλάττουσιν ὅλον τὸν γενόμενον ὑὸν Θεῶν τῦ Θεῦ, καὶ φέρουσιν αὐτὸν εἰς τὴν ὁμοίωσιν τῦ γεννήσαντος αὐτὸν Θεῦ. ὅθεν ὁ καπὰ τῶν τὸν τρόπον γεννηθεὶς καὶ χηματίσας διὰ τῶν ἔργων τέκνον Θεῦ, καὶ βεβαίαν ἀποτήσας τὴν θείαν ὑοθεσίαν, ἀμεταβλητον λαμβάνει τὴν ἀποκτησιν τῦ καλῦ, καὶ δὲν θέλει νὰ ποιήσῃ ἁμαρτίαν. ἐκεῖνος δὲ ὁπῦ ἔγινε τέκνον Θεῦ καπὰ μόνην τὴν χάριν καὶ δωρεὰν τῦ Θεῦ, δὲν ἔκαμε δὲ ἄξια ἔργα τῆς τοιαύτης χάριτος, μηδὲ ἀπόκτησεν εἰς τὸν ἑαυτόν τυ τὴν βεβαίαν τὴν θείαν ὑοθεσίαν διὰ μέσυ τῶν καλῶν ἔργων: ὑπόκειται ἀγκαλὰ καὶ ἠξιώθη τῆς θείας ὑοθεσίας, εὔκολα ὅμως πίπτει φόβος ἁμαρτίαν.

(2) Τὰ λόγια τῦ ἁγίυ Μαξίμυ αὐτολεξεὶ εἰσι ταῦτα· „ Διτ„ τὸς ὁ ἡμῖν τῆς ἐκ Θεῦ γεννήσεως ὁ τρόπος. ὁ μὲν, πᾶσαν „ δωρεὰν παρεῦσαν τοῖς γεννωμένοις, διδὺς τὴν χάριν τῆς ὑοθε„ σίας, ὁ δὲ κατ' ἐνέργειαν ὅλην παρεῦσαν, καὶ τῶν τῦ γεννω„ μένυ πᾶσαν πρὸς τὸν γεννῶντα Θεὸν προαίρεσιν, γνωμικῶς „ με-

ξιωθῆ νὰ γϱυνηθῆ ἐκ τῦ Θεῦ, ϗ νὰ ἰδῆ νοερῶς τὸ φῶς τῆς θείας χάϱιτος εἰς τὼ καρδίαντ, αὐτὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἁμαρταίνῃ. ἀλλὰ τί ἡ γλυκύτης ἐκείνη τῆς θεωρίας τῦ θείυ φωτὸς, ὡσὰν δϱασικὴ Μαγνῆτις τὸν ἕλκει εἰς τὰ ἔμπροσθεν, ϗ τὸν τραβίζει παύτοτε εἰς τὸ ἀγαθὸν ϗ τὼ ἀϱετὼ, ϗ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ γυϱίσῃ ὀπίσω, ϗ νὰ πέσῃ εἰς ἁμαϱτίαν. ὅθεν ϗ τὸ, ἠ δωύαται ἁμαϱταίνειν, νομίζω πῶς ἐννοεῖται, αὐτὶ τῦ „ ἠ βύλεται ἁμαϱταίνειν. ὁ γὰϱ τῷ τοιύτων χαϱισμάτων ἀξιωθεὶς, ϗ τῆς γλυκύτητος τῦ Θεῦ γδυσάμενος, δὲν θέλει πλέον νὰ πϱάξῃ τὼ πικϱὼ, ϗ βϱωμεϱὼ ἁμαϱτίαν. καθὼς νοεῖται ϗ ἐκεῖνο ὁπῦ λέγει ὁ Εὐαγγελιςὴς πϱὶ τῦ Κυϱίυ „ Καὶ ἐκ ἠδωνήθη λαθεῖν. (Μάϱ. ζ'. 24.) αὐτὶ τῦ, ἐκ ἠβυλήθη, καθὼς ἑϱμηνεύει τῦτο ὁ Νικηφόϱος Βλεμμίδης, ϗ ὁ Θεολόγος Γϱηγόϱιος. ἢ τὸ ἠ δωύαται ἁμαϱταίνειν νοεῖται, αὐτὶ τῦ, ὡς ὀκπϱεπλεῖσον: ἤτοι ὁ τῷ ἀνωτέϱω χαϱισμάτων ἀξιωθεὶς, ὡς ὀκπϱεπλεῖσον ἐκ ἁμαϱταίνει. καθὼς νοεῖται ϗ τὸ „ ἠ δωύαται πόλις κϱυβῆναι, ἐπάνω ὄϱυς κειμένη. (Ματθ. ε. 14.) ὡς ἑϱμηνεύει αὐτὸ ὁ Θεολόγος Γϱηγόϱιος ἐν τῷ β'. λόγῳ πϱὸς Υἱόν. (1)

10. „ Ἐν τύτῳ φανεϱά ἐςι τὰ τέκνα τῦ Θεῦ, ϗ τὰ τέκνα τῦ Διά-
„ βόλου.

ΜΕ' τῦτο, λέγει, εἶναι φανεϱὰ τὰ τέκνα τῦ Θεῦ, ϗ τὰ τέκνα τῦ Διαβόλυ. μὲ τῦτο ποῖον; μὲ τὸ νὰ μὴν ἁμαϱταίνῃτινας, ϗ μὲ τὸ νὰ ἁμαϱταίνῃ: ἤγουν, ἐὰν τινὰς δὲν ἁμαϱταίνῃ, εἶναι τέκνον Θεῦ, ἐὰν δὲ ἁμαϱταίνῃ, εἶναι τέκνον τῦ Διαβόλυ. κάθε γὰϱ ἄνθϱωπος ὁπῦ κάμνει τὼ ἁμαϱτίαν, ἀπὸ τὸν Διάβολον γεννᾶται, ϗ τῦτο, καθ' ὃ ἁμαϱταίνει. ἐπειδὴ ἡ ἁμαϱτία εἶναι σπέϱμα τῦ Διαβόλυ, ϗ ὅποιος λάβῃ τὸ σπέϱμα αὐτὸ εἰς τὼ καϱδίαντ, συλλαμβάνει, ϗ γϱνᾷ πόνον ϗ τὼ ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς τ, ϗ ἀκολύθως γίνεται ἄλλος Διάβολος. ἀλλὰ τῦτο ὁ μὲν Παῦλος, ἰδὼν Διαβόλυ ὠνόμασεν Ἐλύμαν τὸν μάγον, εἰπὼν πϱὸς αὐτὸν „ ἰὲ Διαβόλυ, „ ἠ παύσῃ διαστϱέφων τὰς ὁδὰς Κυϱίυ τὰς εὐθείας; (Πϱάξ ιγ'. 10.) ὁ δὲ Κύϱιος, Διάβολον ἁπλῶς ὠνόμασε τὸν Ἰύδαν, εἰπὼν πϱὸς αὐτῦ „ Καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς Διάβολός ἐςιν. (Ἰω. ς'. 70.) λέγει δὲ παῦτα ὁ Θεολόγος, ὄχι διὰ τί παντελῶς ϗ μὲ τελειότητα δὲν ἁμαϱτάνυν, ἐκεῖνοι ὁπῦ ἀξιωθὲν τὼ θείαν Υἱοθεσίαν: ἤγουν γϱῦν ἰοὶ Θεῦ ϗ χάϱιν. ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνοι ὁπῦ ἔλαβον τὼ ἐξυσίαν ἀπὸ τὸν Χϱιςὸν νὰ γϱῦν, ϗ νὰ ὀνομασθῦν τέκνα Θεῦ, αὐτοὶ ξεπέφτυν ἀπὸ τὼ τοιαύτυ ἀξίαν, ἴσως χάσυν τὼ δύναμιν τῆς θείας Υἱοθεσίας ὁπῦ τὺς ἐφύλαττεν ἀπὸ τὰ κακὰ, ἐπειδὴ ἔδωσαν τόπον εἰς τὸν Διάβολον, ϗ ἐδέχθησαν εἰς τὼ καϱδίαντ τὺς ωἱχϱὺς, ϗ πονηϱὺς, ϗ βλασφήμυς λογισμὺς ὁπῦ τὺς ἐπϱόσβαλε. ϗ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἐπειδὴ κάμνυσι τὰ ἔϱγα τῦ Διαβόλυ. τότε γὰϱ, οἱ πϱῶτον ὄντες Υἱοὶ Θεῦ, γίνονται ἐκ τῦ ἐναντίυ ἰοὶ τῦ Δια-

---

„ μεταπλάττυσαν εἰσάγων. ϗ ὁ μὲν, κατὰ πίςιν μόνυ δωϱή-
„ μαι παϱέσαν τὼ χάϱιν ἔχων. ὁ δὲ, πϱὸς τῇ πίςει, ϗ τὴν
„ κατ' ἐπίγνωσιν ἐνεϱγέϱαν ἐν τῷ ἐπεγνωκότι τὼ τὰ γνωσθέν-
„ τος θεοπρέπειν ὁμοίωσιν ἐμποιῶν. οἷς μὲν ἂν ὁ πϱῶτος τῆς
„ γεννήσεως ἐνθεωθῆται τϱόπος, διὰ τὸ μήπω τὼ γνώμυ
„ καθαϱῶς ἐξηλωθεῖσαν τῆς σαϱκικῆς πϱοσπαθείας, ποιωθῆναι
„ διὰλε τῷ Πνεύματι, κατ' αὐτὼ τῦ ἐγνωσμένων θείων μυ-
„ σηείων τὴ ἐνεϱγείας τὼ μέθεξιν, τὸ πϱὸς ἁμαϱτίαν ῥέψαι
„ ποτε βελομένοις, ἐκ ἀπῆςιν. ὁ γὰϱ γευσῇ γνώμυ τὸ πνεῦ-
„ μα μὴ θέλησαν, ἀλλὰ βελομένυ μεταπλάττει πϱὸς θέωσιν.
„ εἷς ὁ κατ' ἐπίγνωσιν πεῖϱα λαβών, ἠ δωύαται, τὸ Κυϱίυ
„ κατὰ ἀλήθειαν ἅπαξ ἔϱγῳ διαγνωθέντος, πϱὸς ἄλλοτι παϱ'
„ ἐκεῖνον, κἀκεῖνον εἶναι πϱοσποιυμένων, μεταπῖπτειν. ὥσ-
„ πεϱ ὅτε ὀφθαλμὸς ἅπαξ τὸν ἥλιον θεασάμενος, ἢ τὼ σε-
„ λήνυ, ἤτινας ἄλλας τῆς κατ' ἠφανῆ ἀςέϱων (δύναται) πα-
„ ϱαγνωϱίσαι. ὧν δὲ κατὰ τὼ γέννησιν, τὼ ὅλυ πϱοαίϱεσιν
„ λαβὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τῆς γῆς πϱὸς ἐϱωτὸς διόλυ
„ μεπέθηκε, ϗ διὰ τῆς κατ' ἐνέϱγειαν ἀληθῆς ἐπιγνώσεως, ταῖς
„ τῦ Θεῦ ϗ Πατϱὸς μακαϱίαις ἀκτῖσι τὸν νῶν μετεποίησεν, ὡς
„ ἄλλον εἶναι Θεὸν νομιζῦσαι παθόντα κατὰ τῦτ' ἔξιν διὰ τῆς
„ χάϱιτος, ὅπεϱ ἠ πάϱχων, ἀλλ' ὑπάϱχων κατ' ἀσίαν ἐςιν ὁ
„ Θεὸς. τῶν σαϱῶς ἀναμάϱτητος κατὰ τῦτ' ἔξιν τῆς ἀϱετῆς
„ ϗ τῆς γνώσεως ἡ πϱοαίϱεσις γέγονε, μὴ δυναμένων ἐϱγή-
„ σασθαι τὸ διὰ τῆς πείϱας αὐτοῖς κατ' ἐνέϱγειαν διεγνωσμένον.
„ κἂν ἂν ἔχωμεν τὸ Πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας, ὅπεϱ ἐςὶ σπέϱμα
„ πϱὸς τῶν τὸ σπείϱαντος εἰδεποιῦν τὰς γεννωμένους ὁμοίωσιν,
„ ἀλλ' ἠ παϱεχόμενον αὐτῷ τῷ γνώμυ τῆς ἐπ' ἄλο ϱοπῆς τε
„ ϗ διαθέσεως καθαϱὰν, διὰ τῦτο ϗ μετὰ τὸ γεννηθῆναι δι'
„ ὕδατος ϗ Πνεύματος, θέλοντες ἁμαϱτάνομεν .... λείπει τοι-
„ γαϱῦν ἐχάϱῃ ἡμῶν, πῶς ἁμαϱτεῖν ἔτι δωαμένων, τὸ καθαι-
„ ϱὸν ἑαυτὲς ὅλες κατὰ τῷ γνώμῳ, εἰ παρέχειν βελτθεῖεν τῷ
„ Πνεύματι (ἑϱμηνεπτ. ς'.)

(1) Γεώϱγιος δὲ ὁ Κεϱέαντος λέγει, ὅτι τὸ, ἠ δωύαται ἁμαϱταίνειν, νοεῖται κατὰ φυσικὼ ἀκολυθίαν. καθὼς γὰϱ ὁ ἐν ἡμέϱᾳ ὢν, ϗ ἐν τῷ φωτὶ πεϱιπατῶν, φυσικῶς λέγομεν, ὅτι ἀκολυθεῖ νὰ μὴ δωάται νὰ σκοντάψῃ ὅπως, ϗ νὰ κϱημνίσῃ, διὰ τί βλέπει καθαϱῶς τὴν ὁδὸν· τότε δὲ μόνον σκοντάπτει ϗ κϱημνίζεται, ὅταν, ἢ κλείσῃ θελληματικῶς τὰ ὀμμάτιάτε, ἢ γυϱίσῃ ὀπίσω τὺς ὀφθαλμύς τ, ϗ δὲν θέλει νὰ ἰδῇ τὸν ἥλιον. ἔτζι ϗ ἐκεῖνος ὁπῦ εὑϱίσκεται νοεϱῶς ἐν τῷ φωτὶ τῆς θείας χάϱιτος, κατὰ φυσικὸν τϱόπον ἀκολυθεῖ νὰ μὴ δωάται νὰ ἁμαϱτήσῃ. διὰ τί βλέπει καθαϱῶς τὴν ὁδὸν τῆς ἀϱετῆς, ϗ ἀληθείας, ϗ ἀπὸ μακϱόθεν διακϱίνει τὰς μηχανὰς τῦ Διαβόλυ. ὅθεν ϗ φοφυλάττεται, ϗ δὲν πίπτει εἰς αὐτάς. τότε δὲ μόνον δύναται νὰ ἁμαϱταίνῃ, ὅταν, ἢ κλείσῃ τὺς νοεϱὺς ὀφθαλμὺς τῆς ψυχῆς τ θελληματικῶς, ἢ γυϱίσῃ εἰς ἄλο μέϱος, ϗ ἀφήσῃ τὸ φῶς ὁπιδεύτ· καθὼς γὰϱ ὁ Θεὸς ὅταν ἐκαπέβη εἰς τὸ ϱος Σινᾶ, ἀφῆκε σημεῖα τῆς παϱυσίας τ, τὰ νὰ φαίνεται λαμπϱὸς ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν, ὡσὰν λίθος Σάπφειϱος, ϗ ἐσὰν τὸ ςεϱέωμα τὺ ἠφανῦ „ Καὶ εἶδον τὸν τόπον, ὃ εἱςήκει ὁ
„ Θεὸς τῦ Ἰσϱαὴλ, ϗ τὰ ὑπὸ τὺς πόδας αὐτῦ, ὡσεὶ ἔϱγον
„ πλίνθυ σαπφείϱυ, ϗ ὥσπεϱ εἶδος ςεϱεώματος τὺ ἠφανῦ τῇ
„ καθαϱιότητι (Ἐξ. κδ'. 10.) τοιυτϱόπως ϗ τὸ φῶς τῦ Θεῦ τὸ ἐν τῇ καϱδίᾳ λάμψαν, κἂν ϗ ἀναχωϱήσῃ, ἀφίνει ὅμως ἴχνη ϗ σημεῖα τῆς ἑαυτῦ λαμπϱότητος βαθέως ἐϱϱιζωμένα εἰς τὴν καϱδίαν, ϗ βελτίωσιν πϱοξενῦντα τῆς φύσεως, διὰ τῦτο εἶπεν ὁ Δαβὶδ „ ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τῦ πϱοσώ-
„ πυ σε. ἤτοι βαθέως ἐνεσημάνθη. καθὼς ἑϱμηνεύει ὁ Θεολόγος Γϱηγόϱιος. (ψαλ. δ'. 6.) ὅθεν ἐκ τύτων γίνεται δυσκίνητος, ἢ ἀκίνητος εἰς τὸ κακὸν ἡ ψυχή.

Διαβόλε, διὰ τὴν ὁμοίωσιν ὅπερ λαμβάνει μὲ τὸν Διάβολον. φυσικῶς γὰρ τῷ τρόπῳ, κάθε γέννησις κάμνει τὸ γεννώμενον νὰ ἔχῃ ὁμοιότητα μὲ τὸ γεννῶν, καὶ νὰ λαμβάνῃ τὸ ὄνομα τοῦ γεννῶντος. καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον „ ἐκ τοῦ Πνεύματος, Πνεῦμα ἐστι. (Ἰω. γ'. 6.) ὅθεν ἀκολούθως καὶ οἱ ἐκ τοῦ Διαβόλε γεννηθέντες, Υἱοὶ Διαβόλε, καὶ Διάβολοι γίνονται. διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι ὅσαις φοραῖς ἁμαρτάνομεν, γεννώμεθα ὑπὸ τὸν Διάβολον. καὶ ἐξ ἐναντίας, ὅσαις φοραῖς πράττομεν τὴν ἀρετὴν, γεννώμεθα ὑπὸ τὸν Θεόν.

„ Πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ μὴ ἀγα-
„ πῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

11. „ Ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγα-
„ πῶμεν ἀλλήλους.

Ἐπειδὴ προλαβόντως εἶπεν ὁ Θεολόγος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, διὰ τοῦτο σωνημμένως εἶπε, καὶ ὅτι ὅποιος ἐργάζεται τὴν δικαιοσύνην, ὄχι μόνον τὴν ἀποδίδουσαν εἰς τὸν καθ' ἕνα τὴν κατ' ἀξίαν ἰσότητα, ἀλλὰ καὶ κάθε ἀρετὴν, αὐτὸς εἶναι ὑπὸ τὸν Θεόν. τώρα δὲ ἐδῶ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι ὅποιος ἐργάζεται τὴν ἀδικίαν, καὶ κάθε κακίαν, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν. ὄχι διὰ τὶ ὁ τοιοῦτος δὲν ἐδημιουργήθη ὑπὸ τὸν Θεόν, ἢ δὲν ἔλαβε τὸ εἶναι καὶ τὴν ζωὴν κατὰ τὰς ὁρμὰς καὶ νόμους τῆς φύσεως. ἀλλὰ διὰ τὶ ἐμόρφωσε τὸν ἑαυτόν του μὲ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τὶ ἐμεταχειρίσθη τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως εἰς τὸ κακόν. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, καθ' ὃ εἶναι ἁμαρτωλὸς, καθ' τοῦτο ὁ τοιοῦτος δὲν εἶναι ὑπὸ τὸν Θεὸν τὸν καθαρὸν, καὶ ἀναμάρτητον. ἐκεῖνος δὲ ὅπερ εἶναι χωρισμένος ὑπὸ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ ἀγαθὸν, αὐτὸς πολλῷ μᾶλλον εἶναι χωρισμένος ὑπὸ τὸν Θεὸν, τὸν αὐτοδικαιοσύνην καὶ αὐτοαγαθότητα ὄντα, καὶ αἴτιον πάσης δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητος. παρομοίως δὲ χωρισμένος εἶναι, λέγει, ὑπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἐκεῖνος ὅπερ δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του. ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος τοιαύτην ἀγγελίαν: ἤγγικεν ἐντολὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς του, τὴν ὁποίαν ἠκούσατε ἐσεῖς οἱ χριστιανοὶ, ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ὅπερ ἐβαπτίσθητε. ποία δὲ εἶναι ἡ ἐντολὴ αὕτη; ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. „ ἐν τούτῳ γάρ φησι γνώ-
„ σονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. (Ἰω. ιγ'. 35.) ὅποιος λοιπὸν δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς δὲν εἶναι ὑπὸ τὸν Θεόν. ὅτε τὸν Θεὸν ἔχει Πατέρα του. πῶς γὰρ θέλει εἶναι ὑπὸ τὸν Θεὸν, ἐκεῖνος ὅπερ βλαβαίνει τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ; καὶ εἶναι, καθ' ὃ βλαβάτης, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ; ἢ πῶς θέλει ἔχει Πατέρα τὸν Θεὸν, ἐκεῖνος ὅπερ μισᾷ τοὺς ἀδελφούς του, τοὺς καὶ χάριν ὄντας υἱοὺς τοῦ Θεοῦ; ὁ γὰρ τοιοῦτος μισάδελφος ὤν, δικαίως καὶ τοῦτο δὲν ἔχει μέρος ὑπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλ' εἶναι ὑπὸ τὸ μέρος τοῦ Διαβόλε, καὶ τὸν Διάβολον ἔχει πατέρα του.

12. „ Οὐ καθὼς Καΐν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν
„ αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πο-
„ νηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, δίκαια.

Κατὰ τίνα τρόπον ἦτον ὁ Καΐν ὑπὸ τὸν πονηρὸν Διάβολον; φανερὸν ὅτι κατὰ τὴν πονηρὰν, καὶ κακοντρεχῆ προαίρεσιν, τὴν ὁποίαν ὑπόκτησεν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν καὶ προσβολὴν τοῦ Διαβόλε· καὶ δικαίως, καὶ πολλὰ προσφυῶς εἶπεν ὁ Θεολόγος ἐδῶ, ὅτι ὁ Καΐν ἦτον ὑπὸ τὸν Διάβολον· λέγει δὲ καὶ ποία ἦτον ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἔσφαξε τὸν ἀδελφόν του: δηλαδὴ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μὲν, εἶχε γνώμην μισάδελφον, καὶ γνώμην πονηρὰν, καὶ μιαιφόνον, ὁ δὲ Ἄβελ ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἶχε γνώμην φιλάδελφον, καὶ δικαίαν. ὅθεν διὰ τὴν μισάδελφον καὶ πονηρὰν γνώμην του, ἐπαρακινήθη νὰ φθονήσῃ πρῶτον τὸν δίκαιον ἀδελφόν του, ἔπειτα καὶ νὰ φονεύσῃ αὐτόν· ὡσὰν νὰ λέγῃ λοιπὸν ὁ Θεολόγος πρὸς τοὺς Χριστιανούς. βλέπετε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ὅτι καὶ ὁ Καΐν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἠγάπα τὸν ἀδελφόν του Ἄβελ, ἀλλὰ ἐμίσει αὐτόν: διὰ τοῦτο τὸν ἐθανάτωσε, καὶ μόλον ὅπερ ἦτον φυσικὸς καὶ γνήσιος ἀδελφός του· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπραττε τὰ πονηρὰ ἔργα τοῦ πατρός του Διαβόλε, ὁ δὲ Ἄβελ εἰργάζετο τὰ δίκαια καὶ ἀγαθὰ ἔργα, καὶ ἦτον υἱὸς Θεοῦ. ἐναντία δὲ εἶναι ὁ Διάβολος μὲ τὸν Θεὸν, καὶ τὰ πονηρὰ ἔργα μὲ τὰ δίκαια: διὰ τοῦτο καὶ ὁ Καΐν, ὡς ἐναντίος τῷ Θεῷ, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόντου, τὸν τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἐργαζόμενον. Τοιοῦτοι εἶναι βέβαια καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι ὅπερ μισοῦν τοὺς ἀδελφούς των, καὶ περιγελοῦν καὶ κατ-

γορᾶν καὶ ἀτιμάζειν αὐτὰς, διὰ μόνον τὸν ὀλέθριον φθόνον τους. μιμηταὶ γὰρ εἶναι καὶ αὐτοὶ τοῦ Κάϊν, καὶ υἱοὶ τῆ Κάϊν, καὶ ἄλλοι δεύτεροι Κάϊν, καὶ ὡς ἀνθρωποκτόνοι πρέπει νὰ λογίζωνται, διὰ τὸ μῖσος ὁπᾶ ἔχουσι πρὸς τὸν ἀδελφόν τους. καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης „ πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστι. (αὐτόθ. ιε'.) καὶ ὅμως οἱ ποιῦτοι μισάδελφοι, δὲν φονεύσουν τὸν ἀδελφόντους μὲ τὸ ἔργον, ἐμποδιζόμενοι ὑπὸ κάμμίαν αἰτίαν: ἀλλὰ μὲ τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνον καθημερινῶς τὸν φονεύουν, ἕως ὁπᾶ νὰ εὕρουν καιρὸν νὰ τὸν φονεύσουν καὶ μὲ τὸ ἔργον. καθὼς καὶ ὁ πονηρὸς Ἡσαῦ, καθ' ἡμέραν ἐφόνευεν Ἰακὼβ τὸν ἀδελφόντε μὲ τὴν μνησικακίαν, καὶ ἐχθρικὴν διάθεσιν, ὁπᾶ κατ' αὐτῦ ἔτρεφεν εἰς τὴν καρδίαν. ὅθεν εἶναι γεγραμμένον „ Καὶ ἐνεκότει Ἡσαῦ Ἰακὼβ περὶ τῆς εὐλογίας, ἧς εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Πατὴρ αὐτῦ. εἶπε δὲ „ Ἡσαῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῦ, ἐγγισάτωσαν (ἤτοι παρελθέτωσαν) αἱ ἡμέραι τῦ πένθους τῦ „ Πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακὼβ τὸν ἀδελφόν μου. (Γεν. κζ'. 41.)

Τί λέγω; οἱ μῖσος ἔχοντες μὲ τὸν ἀδελφόντους, αὐτοὶ εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τὸς φονεῖς, διὰ δύο αἴτια. πρῶτον: διὰ τὶ ὁ φονεὺς μίαν φορὰν κτυπᾷ, καὶ θανατόνει. οἱ δὲ μῖσος ἔχοντες, μυρίαις φοραῖς κτυπῶσι τὸν ἀδελφόν τους μὲ τὸν φθόνον, καὶ τὰς κατηγορίας, καὶ τὸν θανατόνουσι. „ πεκταίνοντες ἐπὶ τὸν νῶτον τῦ ἀδελφῦ των, καὶ μακρυόντες τὴν ἀνομίαν αὐτῦ, ὡς λέγει ὁ „ Δαβίδ. (Ψαλ. ρνή'. 3.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεοδώρητος, λέγει „ ὑπέμειναν μέχρι πολλῦ μοι „ πολεμοῦντες, καὶ τὴν οἰκείαν αὔξοντες ἀνομίαν. δεύτερον: διὰ τὶ οἱ μὲν φονεῖς θανατόνουσι μόνην τὴν ζωὴν τῦ ἀνθρώπε. οἱ δὲ μῖσος ἔχοντες, θανατόνουσι τὴν τιμὴν καὶ τὴν καλὴν ὑπόληψιν τῦ ἀδελφῦ των, βαλλόντες καὶ ψεύδως συκοφαντοῦντες αὐτὸν, ὡς ἄτιμον καὶ κακοποιὸν ἄνθρωπον. ἀνώτερα δὲ εἶναι ἡ τιμὴ τῦ ἀνθρώπε, ἀπὸ τὴν ζωήν τε. διὰ τῦτο βλέπομεν, ὅτι πολλοὶ πολλαῖς φοραῖς βάλλ νὰ φυλάξουν τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψίν τους, παρέδωκαν τὰς ζωήν τους εἰς θάνατον. Καὶ τρίτον: διὰ τὶ ὁ μὲν φονεὺς θανατόνει μόνον τὸ θνητὸν σῶμα. ὁ δὲ μισῶν καὶ κατηγορῶν, καὶ κατὰ τῆς ψυχῆς τῆς ἀθανάτε ἐκτείνει τὴν βλάβην. ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος „ ἀπέκτεινέποτε τὸν Ἄβελ ὁ ἀδελφὸς, καὶ αἷμα ὤξέχεε συγγενικόν. ἀλλ' ἔτος (ὁ κατηγορῶν μὲ „ μῖσος) ἐκεῖνε παρανομώτερος ὁ φόνος. ὅσῳ καὶ τὰ τῆς ἀγχιστείας μείζω, καὶ τὰ τῦ θανάτε χαλεπώτερα. ἐκεῖνος μὲν γὰρ, τὸ σῶμα ἔτρωσε. σὺ δὲ, κατὰ τῆς ψυχῆς τὸ ξίφος ἐκόνησας. (ὁμιλ. ἡ. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους) Καὶ αὖ οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν χρέος νὰ μὴ μισοῦν ἁπλῶς τὸν πλησίον: ἤγουν νὰ μὴ μισοῦν ὅτε τὰς ἁμαρτίας, καὶ αἱρετικὰς, ἀλλὰ νὰ ἀγαποῦν ὅλας διὰ τὴν ὁλοτελῆ τῆς ἀγάπης: (1) ποτὲ μὲν, διὰ τὰ ἔργων εὐεργετοῦντές αὐτὰς, ὅταν ἔχουν κάμμίαν χρείαν, καὶ ἀνάγκην, διὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως, ποτὲ δὲ, καὶ διὰ λόγων, λαλοῦντες εἰς αὐτὰς τὰ πρὸς σωτηρίαν, καὶ τραβίζοντες αὐτὰς εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν: πόσον ἄραγε ἔχουν νὰ κατακριθῶν οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, ὁπᾶ μισοῦν τοὺς ὁμοπίστους των χριστιανούς; οἵτινες εἶναι υἱοὶ τοῦ αὐτῦ οὐρανίε Πατρός των, καὶ πνευματικοὶ ἀδελφοί των; καὶ αὖ οἱ Ἰουδαῖοι ὁπᾶ ἦτον ἀκόμη ἀπελεῖς καὶ νήπιοι, ἐπροσέχοντο ἀπὸ τὸν παλαιὸν Νόμον, νὰ μὴ μισοῦν τὸν ἀδελφόντους οὐδὲ μὲ τὴν δικαιούτους: καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸ Λευϊτικόν „ οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σε τῇ διανοίᾳ σε (Λεβ. ιθ'. 17.) πόσῳ μᾶλλον, καὶ ἀσυγκρίτως πόσῳ, χρεωστοῦν οἱ χριστιανοὶ, ὁπᾶ εἶναι ἄνδρες τέλειοι κατὰ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν, καὶ ἔγιναν τέκνα τῆς νέας καὶ ὑψηλῆς χάριτος τῦ Εὐαγγελίε, νὰ μὴ μισοῦν τοὺς ἀδελφούς των οὐδὲ μὲ τὸν νοῦν, οὔτε μὲ τὸν λογισμὸν, οὔτε μὲ λόγον, οὔτε μὲ ἔργον;

13. „ Μὴ

(1) Ὅθεν, εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος „ τὸ ἔχειν τὸν μὲν, φίλους δύω ἢ τρεῖς. τὸν δὲ, πέντε, τοῦτο οὐκ ἔξεστι διὰ τὸν Θεόν „ ἀγαπᾶν, ἀλλὰ διὰ τὸ φιλεῖσθαι. τὸ δὲ διὰ τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν, „ οὐ ταύτῃ ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ πρὸς πάντας ὡς „ πρὸς ἀδελφὰς, ὁ πιστὸς διακείσεται. τοὺς μὲν ὁμοπίστους ἀ„ τε γνησίως ὄντας ἀδελφοὺς φιλῶν, τοὺς δὲ αἱρετικοὺς καὶ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους ἐλεῶν, καὶ κηδόμενος, ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δακρύων. „ ἐν τούτῳ ὅμοιοι ἐσόμεθα τῷ Θεῷ, ἐὰν πάντας ἀγαπῶμεν καὶ „ τοὺς ἐχθρούς, οὐκ ἐὰν σημεῖα ποιῶμεν (ὁμιλ. γ'. εἰς τὴν „ πρὸς Ἑβραίους) Καὶ πάλιν λέγει „ καὶ γὰρ καὶ νῦν δείσκομεν „ ἀγάπλω ὄσαν παρὰ πολλοῖς, ἀλλὰ παύτλω τὴν ἀγάπλω διά„ χάσεως αἰτίαν γινομένην. ὅταν γὰρ κατὰ δύω καὶ τρεῖς ὦ„ μεν συνημμένοι, καὶ οἱ μὲν δύω πρὸς ἀλλήλας ὦσι σωδεδε„ μένοι. ἢ τρεῖς, ἢ τέσσαρες, ἄλλοι δὲ λοιπῶν ἑαυτὸς ἀφέλκωσι.... „ τοῦτο διάσασις ἀγάπης ἐστὶν, οὐκ ἀγάπη.... τί γὰρ ὄφελος ὅτι „ τὸν δεῖνα φιλεῖς σφοδρῶς; ἀνθρωπίνη ἐστὶν ἡ ἀγάπη. εἰδὲ „ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν φιλεῖς, πάντας φί„ λει. ὁ γὰρ Θεὸς ὅπως ἐπέταξε καὶ τοὺς ἐχθροὺς φιλεῖν. εἰδὲ τοὺς „ ἐχθροὺς ἐπέταξε φιλεῖν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς ἐδῶ λελυπηκότας; (ὁμιλ. β'. εἰς τὴν πρὸς Θεσσαλ. β'.)

13. „ Μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ Κόσμος.
14. „ Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν
„ ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Θεολόγος, ὅτι καθὼς ὁ μιαιφόνος Κάϊν ἐμίσα καὶ ἐφθόνει τὸν ἀδελφόν του, ἔτζι καὶ ὁ Κόσμος: ἤτοι οἱ ἄπιστοι, καὶ αἱρετικοὶ, μισοῦσι τοὺς πιστοὺς, καὶ ὀρθοδόξους. διὰ τί, οἱ μὲν χριστιανοὶ, εἶναι τῆς ἀληθείας καὶ ὀρθοδοξίας ἐρασταὶ καὶ ὑπερασπισταὶ, καὶ τῆς ἀρετῆς ἐργάται. οἱ δὲ ἄπιστοὶ, καὶ αἱρετικοὶ, εἶναι τοῦ ψεύδους, καὶ τῆς κακοδοξίας ὑπερασπισταὶ, καὶ ζοῦν μὲ κάθε λογῆς πονηρίαν, καὶ ἁμαρτίαν. ὅθεν δὲν εἶναι κἀνένα θαυμαστὸν, αὐ καὶ οἱ ἄπιστοι, καὶ αἱρετικοὶ, μισοῦσι τοὺς πιστοὺς, καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς. ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι ἐναντίοι, καὶ ἐχθροὶ ἀναμεταξύτων, μὲ τὴν διαφορὰν τῆς γνώμης, καὶ πίστεως. ὅθεν καὶ ὡς ἐχθροὶ καὶ ἐναντίοι, κάμνουσι τῷ ἐχθρῶν τὰ ἴδια. καθὼς γὰρ τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ σκότος, εἶναι ἐναντία μὲ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ φῶς, καὶ παντελῶς ἀφιλίωτα κατὰ φυσικὸν τρόπον, διὰ τὴν ἀκροτάτην διαφορὰν καὶ ὑπόστασιν ὁποῦ ἔχουν: ἔτζι καὶ οἱ ἄπιστοι, καὶ αἱρετικοὶ, ὡς τοῦ ψεύδους, καὶ τοῦ σκότους ἐρασταὶ, ἔχουν παντοτε φυσικὴν ἀντιπάθειαν μὲ τοὺς πιστοὺς, καὶ ὀρθοδόξους, καὶ διὰ τοῦτο μισοῦσιν αὐτούς. ὅθεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ, δὲν πρέπει τελείως νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀντιπάθειαν αὐτὴν, καὶ τὸ μῖσος ὁποῦ μας ἔχουν οἱ ἄπιστοι, καὶ αἱρετικοί. διὰ τί ἠξεύρομεν, ὅτι ἡμεῖς ἐχωρίσθημεν τελείως ἀπὸ αὐτοὺς καὶ διὰ θέσιν, καὶ δὲν ἔχομεν κἀμμίαν κοινωνίαν, καὶ ἕνωσιν· ἐπειδὴ καὶ ἀναχωρήσαμεν ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ ἔχομεν τὸ πολίτευμάς μας εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ φυγόντες ἀπὸ τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας, ἐμεταβήκαμεν εἰς τὴν ζωήν· καὶ πόθεν ἀποδεικνύεται, ὅτι ἔχομεν τὸ πολίτευμά μας εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐμεταβήκαμεν εἰς τὴν ζωήν; ἀπὸ τὴν ἀγάπην ὁποῦ ἔχομεν πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας. καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅπως εἶναι τὸ πρᾶγμα. ὅταν γὰρ ἡμεῖς δὲν ἀποδίδωμεν κακὸν, ἀντὶ τοῦ κακοῦ ὁποῦ μᾶς ἔκαμεν ὁ ἀδελφός μας. ὅταν ὑβριζόμεθα, δὲν ὑβρίζομεν τὸν ὑβρίσαντάμας. ὅταν ζημιώμεθα, ἀποφέρομεν τὴν ζημίαν, καὶ εἰς κείνον δὲν πηγαίνομεν τοὺς ζημιόντος μας. καὶ ὅταν ἡμεῖς ὑποφέρομεν ὅλα τὰ κακὰ ὁποῦ ἤθελε μᾶς κάμῃ ὁ ἀδελφός μας, μέχει καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῆς ζωῆς μας. καὶ ὄχι μόνον δὲν τὸν μισοῦμεν, ἔτε τὸν κακοποιοῦμεν διὰ ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγαπῶμεν ὁλοκαρδίως, καὶ τὸν διέργετοῦμεν διὰ λόγου, καὶ ἔργου. καὶ εἰμεθα ἕτοιμοι, αὐ τὸ καλέσῃ ἡ χρεία, καὶ νὰ ἀποθαίνωμεν διὰ τὴν ἀγάπην του. ὅταν, λέγω, τοιοῦτοι φαινώμεθα πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας, πῶς δὲν εἶναι τοῦτο σημεῖον φανερώτατον, ὅτι ἀληθῶς ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὸν Κόσμον τοῦτον, καὶ πολιτευόμεθα εἰς τοὺς οὐρανούς; ἢ πῶς δὲν εἶναι τοῦτο, μία ἀπόδειξις ζωηρὰ καὶ ψηλαφητὴ, πῶς ἐλυτρώσαμεν ἀπὸ τὸν θάνατον τὸ μίσους, καὶ τῆς ἁμαρτίας; καὶ πλέον διεισκόμεθα εἰς τὴν ζωὴν, διὰ τῆς ἀληθινῆς καὶ γνησίας ἀγάπης;

Συμφώνως δὲ μὲ τὸν ἠγαπημένον τοῦτον Ἰωάννην, παρηγορεῖ καὶ ὁ γλυκύτατος Διδάσκαλος καὶ Δεσπότης Ἰησοῦς Χριστὸς τοὺς ἁγίους του μαθητὰς, καὶ ὅλους ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς. καὶ μᾶς παραγγέλλει ὅτι νὰ μὴ φροντίζωμεν διὰ τὸ μῖσος ὁποῦ μᾶς ἔχει ὁ Κόσμος: ἤγουν οἱ ἄπιστοι, καὶ αἱρετικοί: ἐπειδὴ εἴμεθα χριστιανοὶ, καὶ ἀκόλουθοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅτι δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ τοὺς ἀντιμισοῦμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ νὰ τοὺς λυπούμεθα. μάλιστα δὲ πρέπει νὰ χαίρωμεν διὰ τὸ μῖσος αὐτὸ, καὶ διὰ τὴν ἀντιπάθειαν ὁποῦ μᾶς ἔχει. διὰ τί αὐτὸ εἶναι σημάδι φανερὸν, πῶς δὲν ὁμοιάζομεν μὲ αὐτοὺς κατὰ τὰ δόγματα καὶ κατὰ τὴν ζωὴν, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς μισοῦσι. καὶ πῶς δὲν εἴμεθα ἀπὸ τὸν Κόσμον τοῦτον τὸν φθαρτὸν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἄλλον Κόσμον τὸν ἄφθαρτον καὶ αἰώνιον· ἐπειδὴ αὐ εἴμεθα ἀπὸ τὸν Κόσμον τοῦτον, καὶ αὐ ὁμοιάζαμεν μὲ τοὺς ἀπίστους, καὶ αἱρετικοὺς, κατὰ τὰ δόγματα, καὶ τὴν ζωὴν, βέβαια ἤθελαν μᾶς ἀγαπᾶν, ὡς ὁμοίους καὶ ἰδικούς των.

„ Εἰ ὁ Κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε, ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ Κόσμου ἦτε,
„ ὁ Κόσμος αὐ τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ Κόσμου οὐκ ἐστέ. ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ
„ Κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ Κόσμος. (Ἰω. ιέ. 18.) (1)

„ Ο'

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἱσαπόστολος μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ξέλλων ἐτησιολῶ πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον τοῦ Κυρίου Ἀπόστολον καὶ ἠγαπημένον Ἰωάννην, ἀνερισκόμενον ἐξόρισον εἰς τὴν Πάτμον, ταῦτα τοῦ χάριν μετὰ τῶν συμμαθητῶν του μεγαλοφώνως, καὶ εὐδόξων φράσιν „ Προσηγορεύωσε τὴν ἱερὰν ψυχήν, ἠγαπημένε, καὶ ἔξισμοι τοῦτο πρὸς σὲ παρὰ τοὺς πολλοὺς ἰδιαίτερον. „ χαίρε ἀληθῶς ἠγαπημένε τῷ ὄντως ἐρασῷ, καὶ ἐφετῷ, καὶ „ ἀγαπητῷ, λίαν ἠγαπημένε. τί θαυμαστὸν εἰ Χριστὸς ἀληθεύει „ (λέγων δηλονότι τὰ ἀνωτέρω λόγια „ εἰ ὁ Κόσμος ἡμᾶς μι„ σεῖ, καὶ τὰ λοιπά.) καὶ τοὺς μαθητὰς „ οἱ ἀδελφοὶ τῆς πόλεως ἐξε„ λαύνασιν, αὐτοὶ τὰ κατ' ἀξίαν ἑαυτοῖς ἀπονεμόμενοι, καὶ τῆς „ ἁγίων οἱ ἀναγεῖς ἀποδιασελλόμενοι, καὶ ἀποφοιτῶντες, ἀλη„ θῶς ἐμφανεῖς εἰκόνες εἰσὶ τὰ ὁρατὰ τῆς ἀοράτου. οὐδὲ γὰρ „ ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις αὐτίος ἐσαι τῆς ἐξ αὐτοῦ δικαίων „ ἀφορισμῶν ὁ Θεὸς ἀλλ' οἱ τοῦ Θεοῦ παντελῶς ἑαυτὺς ἀφορεί„ σαντες.

„ Ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ.

Ὅποιος, λέγει, δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς μένει εἰς τὸν θάνατον. ποῖον θάνατον; τὸν ψυχικὸν δηλαδή. μένει δὲ εἰς τὸν θάνατον ὁ τοιοῦτος, πρῶτον: διὰ τί παραβαίνει ἁπλῶς μίαν ἀπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωή, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. „ τὰ „ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, Πνεῦμα ἐστι καὶ ζωή ἐστι. (Ἰω. ε'. 63.) Καὶ πάλιν „ Καὶ οἶ- „ δα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ (τοῦ Πατρὸς δηλαδή) ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. (Ἰω. ιβ'. 50.) λοιπὸν ὅποιος παραβαίνει μίαν ἀπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὑστερεῖται ἀπὸ τὴν ζωὴν, καὶ πίπτει εἰς τὸν θάνατον. Καὶ δεύτερον: διὰ τί ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν του, παραβαίνει μίαν ἐντολὴν, ἥτις εἶναι μεγάλη, καὶ ἐξαίρετος, καὶ ὁμοία μὲ τὴν πρώτην: καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς ὁ Κύριος „ Δευτέρα δὲ „ ὁμοία αὐτῆς, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. (Ματ. κβ'. 39.) καὶ ἥτις εἶναι τὸ πλή- „ ρωμα ὅλου τοῦ Νόμου καὶ τῶν παλαιῶν, καὶ τῶν νέων τοῦ Εὐαγγελίου: καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος „ πλήρω- „ μα ἓν νόμου ἀγάπη. (Ρωμ. ιγ'. 10.) ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Νόμου, προξενοῦν ζωὴν εἰς τοὺς ταύτας φυλάττοντας „ ὁ ποιήσας γὰρ φησιν αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. (Λευ. ιή. 5.) λοιπὸν ὁ παραβαίνων τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης τὴν ὑπὸ τοῦ Νόμου προσταζομένην, αὐτὸς ὑστερεῖται τὴν ζωὴν, καὶ κρημνίζεται εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον. ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης προσθέττει καὶ τρίτον: δηλαδὴ, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, μένει εἰς τὸν θάνατον τὸν τῆς ἀπι- σίας, εἰς τὸν ὁποῖον διέσκετο καὶ πρὸ τοῦ νὰ πιστεύσῃ. ἐπειδὴ αὐτὸς, μὲ τὸ νὰ μὴ φυλάττῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὅς τις εἶναι αὐτοζωὴ, ἔχει τοῦτο ἀκόμη δὲν ἐγνώρισε τὴν σφαῖραν τῆς ζωῆς. ἀλ- λὰ ἕως τοῦ νῦν διέσκεται εἰς τὸν παλαιὸν θάνατον. διὰ τί δὲν ἔχει ἐλπίδα νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἀληθινὴν μακαριότητα, καὶ αἰώνιον ζωήν.

15. „ Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. Καὶ οἴ- „ δατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος, οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐ- „ τῷ μένουσαν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα μεγαλύνει διὰ τοῦ ῥήματος τῆς αὐξήσεως ὁ ἠγαπημένος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, τὴν κατηγορίαν ἐκείνου, ὁποῦ μισεῖ τὸν ἀδελφόν του. ἀνθρωποκτόνον γὰρ καὶ φονέα ὀνομάζει, τὸν ἔχοντα μῖσος. ἐπειδὴ ὅποιος μισεῖ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς καθ' ἑκάστην φονεύει καὶ θανατόνει αὐτὸν μὲ τὴν ἀντιπάθειαν, μὲ τὴν καταλαλιὰν, καὶ μὲ τὴν μνησικα- κίαν. καὶ ὅταν εὕρῃ δικαιρίαν καὶ τρόπον ἐπιτήδειον, θανατόνει αὐτὸν καὶ μὲ τὸ ἔργον. καὶ ἢ σφάζει αὐτὸν μὲ τὴν μάχαιραν, ἢ τὸν φονεύει μὲ ἄλλο ὅπλον. τὸ γὰρ μῖσος εἶναι ῥίζα βρω- μερὰ τοῦ φόνου, καὶ ὁ φόνος εἶναι καρπὸς βρωμερώτερος τῆς τοῦ μίσους ῥίζας. ὅθεν καλῶς ὁ Θεο- λόγος ἐταιροσάρμοσεν εἰς τὸ μισάδελφον, τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρωποκτόνου. καὶ ὀρθότατα εἶπεν, ὅτι ὁ μισάδελφος δὲν ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόν του μένουσαν ζωὴν αἰώνιον· ἐπειδὴ καθὼς ὁ ἀνθρωποκτόνος καὶ φονεύς, κἂν καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν δωνηθῇ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν καταδίκην, καὶ τιμω- ρίαν ὁποῦ πρέπει εἰς αὐτὸν διὰ τὸν φόνον ὁποῦ ἔκαμε, ὅμως εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα δὲν θέλει γλυτώσει ἀπὸ τὴν αἰώνιον καταδίκην, ἀλλὰ μέλλει νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ διωχθεὶς μακρὰν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν ζώντων, ἔτζι ἔχει νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸν ἀθάνατον θάνατον τῆς κολάσεως. ἐὰν ἐδῶ δὲν μετανοήσῃ θερμῶς, καὶ χύσῃ πικρὰ δάκρυα: τοιουτοτρόπως θέλει πάθῃ καὶ ὁ μισῶν τὸν ἀδελφόν του, καὶ ἔχων πρὸς αὐτὸν ἔχθραν, καὶ μνησικακίαν, καὶ ἀντιπάθειαν. ὡς φονεὺς γὰρ καὶ αὐτὸς ἔχει νὰ κολασθῇ, ἐὰν δὲν ἀφήσῃ τὸ μῖσος, καὶ ἐὰν δὲν ἀγαπήσῃ τὸν ἀδελφόν του.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ, ἐρωτηθεὶς, ποῖα ἁμαρτία εἶναι βαρυτέρα ἔξω ἀπὸ τὴν αἵρε- σιν; ἀπεκρίθη ὅτι εἶναι τὸ μῖσος, ὅπου γὰρ λέγει, φέρων εἰς μαρτυρίαν καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἰωάννου „ ὥσπερ πασῶν τῶν ἀρετῶν ὑψηλοτέρα ἐστὶν ἡ ἀγάπη: οὕτω πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν βαρύ- „ τερόν ἐστι τὸ μισεῖν τὸν ἀδελφόν. ὁ γὰρ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί, καθὼς „ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος. ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, αὐτὸν τὸν Θεὸν μισεῖ. ὁ μισῶν τὸν ἀδελ- „ φὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστί, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε πῆ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκο- „ τία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. ἴδε πόσων κακῶν αἴτιον τὸ μῖσος. ἡ δὲ ἀγάπη καλύ- „ πτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. (τόμῳ γ'. τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκδόσεως) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει „ ἁρ- „ ρενοφθόροι, καὶ γόητες, καὶ φαρμακοὶ, καὶ μαῖτες, καὶ ὁ ἀποστερῶν μισθὸν μισθωτοῦ, καὶ ὁ μι-

„ σῶν

„ σῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτῆ, εἰς τὸν τῆ φονέως χαλεπὸν τόπον κατεδικάσθησαν. (αὐτόθ.) ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης προσθέττει, ὅτι λέγωντας ἐδῶ ὁ Ἰωαννης, ὅτι ὁ μισάδελφος, κὴ ὁ ἀνθρωποκτόνος, δὲν ἔχει ζωὴν αἰώνιον μένουσαν εἰς τὸν ἑαυτόντε, ἴσως φανερόνοι, ὅτι ὁ τοιῦτος δὲν ἔχει εἰς τὴν καρδίαντε τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ὅς τις εἶναι ἡ αὐτοζωή: καθὼς τὸ εἶπε μόνος „ ἐγὼ „ εἰμι ἡ ὁδὸς, κὴ ἡ ἀλήθεια, κὴ ἡ ζωή. (Ἰω. ιδ'. 6.) δὲ τὶ αὖ ὁ Χριστὸς κάμνη μονὴν καὶ κατοικίαν μὲ τῆ Πατρόντε, εἰς ἐκείνης ὁπῆ φυλάττων τὰς ἐντολάντε, καθὼς μόνος τε ὑπεχέθη. (Ἰω. ιδ'. 23.) ἐξ ἀνάγκης ἀκολυθεῖ νὰ νοεμθῆ τὸ ἐναντίον, δὲ ἐκείνης ὁπῆ δὲν φυλάττων τὰς ἐντολάς τε: ἤγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν κατοικεῖ, ἔτε μένει μέσα εἰς τὲς τοιάντας παραβάτας τῆ ἐντολῶντε κὴ μάλιστα τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. οἱ δὲ μὴ ἔχοντες τὸν ζωαρχικὸν λόγον τῆ Θεῆ μένοντα δὲ τῆς χάριτός τε εἰς τὴν καρδίαντες, αὐτοὶ ἐξ ἀνάγκης ἔχουσι μένοντα ἐν ἑαυτοῖς, τὸν ἐναντίον τῆς ζωῆς αἰώνιον θάνατον.

16. „ Ἐν τότῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν
„ ψυχὴν αὐτῆ ἔθηκε, κὴ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῆ ἀδελφῶν
„ τὰς ψυχὰς θεῖναι.

Δείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ ἠγαπημένος Ἀπόστολος τῆ Κυρίε, ὅτι ἀνωτέρω ζωὴν αἰώνιον ὠνόμασε τὸν Χριστὸν, καθὼς ἠρμήνευσάμεν μὲ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη. δείχνει δὲ πρὸς τότοις, κὴ πόσον ψυχωφελέστατον κὴ κάλλιστον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀγάπη, ἀπὸ τὴν ἀγάπην ὁπῆ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τὲς ἀνθρώπους, δὲ τὴν ἀγάπην γὰρ ἔδωκε τὸν ζωήν τε ξαγοραὶ αὐτὶ τῆ ἀνθρώπων ὁ υἱὸς τῆ Θεῆ, κὴ ὑπέμεινε θάνατον ἀτιμότατον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλες ἡμᾶς ἀπὸ τὴν φθορὰν κὴ τὴν προπατορικὴν κατάραν. ὡσαὶ γὰρ νὰ λέγῃ ταῦτα εἰς τὲς Χριστιανὲς, ὁ τῆς ἀγάπης Μαθητής. ἀδελφοί με ἀγαπητοὶ, ἡμεῖς γνωρίζομεν καλὰ κὴ καταλαμβάνομεν: πῶς ἡ ἀγάπη εἶναι μία ἀρετὴ ὠφελιμωτάτη, ἀπὸ τὰς μεγάλας διέργεσίας ὁπῆ ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Χριστῆ, διὰ μέσε τῆς ἀγάπης ταύτης. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁπῆ εἶναι ὑπέρτατος Δεσπότης τῆ ἁπάντων, δὲ τὴν ἐδικήμας ἀγάπην, ἔβαλε τὴν ἰδίαν ζωήν τε εἰς θάνατον: κὴ ἔτζι μᾶς ἔδειξε κοινωνὲς τῆς θείας τε δόξης κὴ μακαριότητος. Ὅθεν κὴ ἡμεῖς κὴ τὸ δικόδειγμα, κὴ τὴν μίμησιν τῆ Δεσπότε Χριστῆ, χρεωστῆμεν νὰ βάλλωμεν τὴν ζωήν μας διὰ τὴν ἀγάπην τῆ ἀδελφῶν μας. (1) δὲ τὶ, ἀνίσως ἐκεῖνος ὁ ἄπειρος κὴ ὑπερούσιος Κύριος, κὴ ὁ ἀΐδιος κὴ ἀνεξιχνίαστος Θεὸς, ὁ ἐκ τῆ μὴ ὄντος τὰ πάντα δημιεργήσας: διὰ τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπην ἔγινεν ἄνθρωπος, κὴ ἐθυσίασε τὴν ἀναμάρτητον κὴ ἀπειρότιμόντε ζωὴν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆ θνητῆ, κὴ δύτελεστάτων ἀνθρώπων, οἵτινες κατεφρόνησαν τὴν ἀγάπην τε, ἐκαταπάτησαν τὸν Νόμον τε, κὴ ἔγιναν ἀποστάται κὴ ἐχθροὶ τῆς θείας τε μεγαλειότητος: καθὼς ὁ Παῦλος κηρύττει „ συ„ νίσησι δὲ τὴν ἑαυτῆ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ „ ἡμῶν ἀπέθανε. (Ρ'ω. έ. 8.) ἀνίσως, λέγω, ὁ ἄπειρος, κὴ ἀκατανόητος Θεὸς, τοσαῦτα ἐποίησε διὰ τὴν ἀγάπην τῆ σκωληκοβρώτε, κὴ ἀποστάτε ἀνθρώπε, πόσον ἀσυγκρίτως χρεωστῆμεν ἡμεῖς οἱ θνητοὶ κὴ γήϊνοι ἄνθρωποι, νὰ θυσιάζωμεν τὴν ἁμαρτωλὴν ζωήν μας, διὰ τὴν ἀγάπην τῆ ὁμογενῶν ἀδελφῶν μας; κὴ διὰ τὴν ἀγάπην τῆ φίλων μας, κὴ θερμῶς ἀγαπώντων μας; τῦτο δὲ εἶναι τὸ μεγαλίτερον σημάδι ὁπῆ χαρακτηρίζει τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην, τὸ νὰ βάλῃ τινὰς τὴν ψυχήν τε διὰ τὲς φίλες τε, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ μείζονα ταύ„ της ἀγάπην ἐδεὶς ἔχει, ἢ τὸ θεῖναι τὴν ψυχὴν αὐτῆ, ὑπὲρ τῆ φίλων αὐτῆ. (Ἰω. ιέ. 13.)

Διὰ τὶ, ἀνίσως πολλοὶ ἀπὸ τὲς Ἕλληνας, ὁπῆ δὲν εἶχον βοηθόντας, ἔτε τὸν γραπτὸν νόμον τὲν παλαιὸν, ἔτε τὸν νέον τῆ Εὐαγγελίε, ἔβαλον τὴν ζωήν τε διὰ τὴν ἀγάπην τῆ φίλωντας, ἀπὸ μόνον τὸν φυσικὸν νόμον κινεμθοι, καθὼς ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς ἱστορίας. (2) πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ, ὁπῆ ἔχομεν βοηθὲς κὴ τὲς τρεῖς αὐτὲς νόμες, τὸν φυσικὸν, τὸν

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος, Εἰ δέοι κὴ κίνδυνόν τινα ὑπομένειν ὑπὲρ τῆ τὴν σωτηρίαν τῆ πλησίον πραγματεύσασθαι, μηδὲ παρὰ τῦτο παραιτησώμεθα. ὁ γὰρ τοιῦτος κίνδυνος σωτηρίας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται, κὴ πολλῆς παρρησίας προξενος. κἂν ἀποθανεῖν δέη ὑπὲρ τῆ σωφρονίσαι τὸν ἀδελφὸν, μὴ ἀποκνήσης. μαρτύριόν σοι τῦτο ἔσι (ὁμιλ. μγ'. εἰς τὴν Γένεσιν)

(2) Ἐντζι ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὁ Δάμων, κὴ ὁ Φιτίας (ἢ παρ' ἄλλοις Πυθίας.) οἱ εἰς τὸν καιρὸν χρηματίσαντες Διονυσίε τῆ τυράννε τῆς Σικελίας, ἐφάνησαν τόσον εἰλικρινεῖς, κὴ θερμοὶ φίλοι, ὥςε ὁπῆ ἔδειξαν προθυμίαν νὰ ἀποθανῆ ὁ Φιτίας διὰ τὸν Δάμονα, κὴ ὁ Δάμων διὰ τὸν Φιτίαν. ὅθεν ὁ Διονύσιος βλέποντας τὴν τόσην θερμὴν, κὴ ἐμπιστοσύνην τῆς φιλίαν, ὄχι μόνον δὲν τὲς ἐθανάτωσεν (ἐπειδὴ ἐκατηγορήθησαν ὡς προδόται.) ἀλλὰ κὴ τὲς ἐπαρακάλεσε νὰ δεχθῶν κὴ αὐτὸν, τρίτον εἰς τὴν φιλίαν τες. ἔτζι κὴ ὁ Πυλάδης, κὴ Ὀρέστης, ἔδειξαν τὴν αὐτὴν προθυμίαν, εἰς τὸ νὰ ἀποθανῆ ὁ εἷς διὰ τὴν ἀγάπην τῆ ἄλλε. τὲ γὰρ βασιλέως ἐρωτῆντες: ποῖος εἶναι ὁ Ὀρέστης

τὸν γραπτὸν, καὶ τὸν τῆς χάριτος, χρεωστῶμεν νὰ ἀποθνήσκωμεν, ἂν τὸ καλέσῃ ἡ χρεία, διὰ τοῦτο ἀγάπην τῆς φίλονεικίας; τί λέγω μόνον τῆς φίλονεικίας; καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μισοῦντάς μας τόσον πολλὰ πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν, ὥστε ὅπου νὰ εἴμεθα πρόθυμοι νὰ ἀποθαίνωμεν διὰ τοῦτο ἀγάπην, καὶ σωτηρίαν τους. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς, καὶ μὲ τὸν λόγον μᾶς ἐπροσταξε τοῦτο, εἰπὼν „ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς. (Ματ. ε. 44.) καὶ μὲ τὸ ἔργον καὶ παράδειγμά του τὸ ἔδειξεν, ἀποθανὼν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐχθρῶν του. καθὼς τὸ βεβαιοῖ ὁ Παῦλος „ ἔτι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, κατὰ καιρὸν ὑπὲρ „ ἀσεβῶν ἀπέθανε. (Ρωμ. ε. 6.) ἀσεβεῖς δὲ ὅταν λέγῃ, τοὺς εἰδωλολάτρας, καὶ ἀποστάτας, καὶ ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ σύνοιδεν. Καὶ πάλιν „ εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου „ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες, σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. (Ρωμ. ε. 10.) (1)

17. „ Ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ Κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν „ αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐ- „ τοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἐπισήθιος μαθητὴς τοῦ Κυρίου, ὅτι χρεωστοῦν οἱ Χριστιανοὶ νὰ βάλλουν τὴν ζωήν τους, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν τους: διὰ νὰ μὴ τύχῃ νὰ εἴπῃ τινὰς, ὅτι εἶναι πολλὰ βαρὺ καὶ δύσκολον πρᾶγμα, τὸ νὰ βάλῃ τινὰς τὴν ζωήν του, διὰ κάθε ἀδελφὸν ὁπού πάσχει. ἐπειδὴ κάμμίαν φορὰν δὲν ἔχει νὰ εὕρῃ ἄνεσιν ὁ τοιοῦτος εἰς ὅλην του τὴν ζωήν: θέλοντας νὰ πάσχῃ, καὶ νὰ οἰκειοποιῆται τὰς θλίψεις, πότε μὲν τοῦ ἑνὸς ἀδελφοῦ, πότε δὲ, τοῦ ἄλλου: ἐπειδὴ, λέγω, τοῦτο εἶναι μέγα καὶ δυσκολοκατόρθωτον πρᾶγμα, καὶ πολλὰ σπάνιον, καὶ παρ' ὀλίγοις· διὰ τοῦτο ἐδῶ πάρα ἐσυγκατέβασε τὸ ὑψηλὸν τῆς ἐντολῆς, καὶ ἀφῆκε τὸ φαινόμενον δύσκολον καὶ βαρύ: ἤγουν τὸ νὰ βάλῃ τινὰς τὴν ζωήν του διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν του, ὅθεν ἀπὸ τὰ μέτρια καὶ εὔκολα νὰ κατορθωθῶν, προκινεῖ τοὺς χριστιανοὺς εἰς φιλαδελφίαν: ἤγουν προαγγέλλει εἰς αὐτοὺς, νὰ εἶναι εὔσπλαγχνοι, καὶ συμπαθεῖς εἰς ὅλους τοὺς ἐνδεεῖς, καὶ πτωχοὺς ἀδελφοὺς, καὶ νὰ μεταδίδουν εἰς αὐτοὺς ἐλεημοσύνην, ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ὅπου ὁ Κύριος τοῖς ἐχάρισε. (2) ἐρωτηματικὸν δὲ κάμνει τὸν λόγον ὁ Θεολόγος, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ τοὺς ἀσπλάγχνους, καὶ ἀνελεήμονας, φοβερώτερον μὲ τὸ σχῆμα τῆς ἐρωτήσεως. ἀπίστως, λέγει, τινὰς ἔχοντας τὸν βίον τοῦ Κόσμου: ἤγουν πλουσιότητα τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἔπειτα αὐτοὺς βλέποντας τὸν ἀδελφόν του ὁπού ἔχει χρείαν καὶ ἀνάγκην, κλείσῃ τὰ σπλάγχνα του καὶ δὲν τὸν ἐλεήσῃ, πῶς εἰς τὸν τοιοῦτον ἀσπλαγχνον καὶ ἀνελεήμονα χριστιανὸν, θέλει διείσκεται ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη; ἤτοι βέβαια καὶ ξάπαντος, δὲν διείσκεται εἰς τὸν τοιοῦτον ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. διότι ἐκεῖνος ὁπού ἔχει τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην εἰς τὴν καρδίαν του, αὐτὸς ἔχει διὰ τῶν ἔργων καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. ἀναχώρησαι γὰρ εἶναι αἱ δύω αὐταὶ ἐντολαὶ, καὶ ὅπου ἡ μία διείσκεται, ἐκεῖ ἀκολούθως διείσκεται καὶ ἡ ἄλλη. ἂς αἰσχυνθῶν λοιπὸν καὶ ἂς ἐντραπῶν οἱ ἀσπλαγχνοι καὶ ἀνελεήμονες πλούσιοι, ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεολόγου. καὶ ἂς μεταβάλλουν τὴν ἀσπλαγχνίαν εἰς εὐσπλαγχνίαν, ἐλεοῦντες τοὺς χρείαν ἔχοντας ἀδελφούς των, καὶ κυβερνῶντες πλουσιοπαρόχως τοὺς πτωχοὺς τοὺς ἀνάγκας. διότι, ἂν αὐτοὶ φανῶν ἀνάξιοι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ μικρὰ, πῶς ἔχουν νὰ φανῶν ταύτης ἄξιοι εἰς τὰ μεγάλα; καὶ ἂν αὐτοὶ δὲν δίδουν τροφὰς καὶ ἐνδύματα εἰς τοὺς πεινασμένους καὶ γυμνοὺς ἀδελφούς των, ὅπου εἶναι ὠφέλιμα πράγματα, πῶς ἔχουν νὰ δώσουν τοῦ ἰδίου ζωήν του διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, καθὼς ἔχουσι χρέος;

18. „ Τέκ-

ξης διὰ νὰ τὸν θανατώσῃ, ὁ Πυλάδης ὁ φίλος του ἀπεκρίνετο· „ ἐγὼ εἶμαι, διὰ νὰ θανατωθῇ ὑπὲρ τοῦ φίλου του· ὁ δὲ Ὀρέστης, „ ὄχι αὐτόλεγε, δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι, καὶ πρέπει νὰ ἀποθάνω. καὶ οἱ κατὰ παῦτα ὄντες σύμφωνοι καὶ φίλοι, εἰς τοῦτο μόνον ἐφάνησαν ἀσύμφωνοι, καὶ ἀνταγωνιστοί. δηλαδὴ ποῖος ἀπὸ τοὺς δύω νὰ γένῃ τρόπαιον τοῦ θανάτου, καὶ νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὸν ἄλλον. (παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ σελ. 367.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ τὸ μὲν ποτὲ γε μέχρι θανάτου ἀγάπης δεικνύειν καὶ ὑπὲρ δικαίων, καὶ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν „ δὲ διδάγμεθα μηδαμῶς διακρίνοντες „ σωίσησι γὰρ τοῦτο ἑαυτὸν „ ἀγάπῳ φησὶν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡ- „ μῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πρὸς δὲ τοὺς ἁγίους ὁ Α- „ πόστολος λέγει „ ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως „ ἱμειρόμενοι ἡμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγ- „ γέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. διότι ἀγαπη- „ τοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε. (ορ. κατ' ἐπιτομ. ρπς'.) λέγει ὅμως ὁ αὐτὸς, ὅτι πρέπει νὰ βάλωμεν τὴν ψυχήν μας ὑπὲρ ἀλλήλων, ὄχι ὅμως εἰς τὰ ἀνθρώπινα καθήκοντα, ἀλλὰ κατὰ σκοπὸν τῆς εἰς Θεὸν εὐαρεστήσεως πρὸς τὸ ἐκείνου συμφέρον). ορ. κατ' ἐπιτομ. ρξβ'.)

(2) Λέγει γὰρ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι διὰ τὴν ἀγάπην ἐνομοθέτησεν ὁ Θεὸς τὴν ἐλεημοσύνην „ Διὰ τοῦτο γὰρ (ἤτοι „ διὰ τὴν ἀγάπην) καὶ ἡ ἐλεημοσύνη παρὰ τοῦ Θεοῦ γενεμε- „ θέπται. καὶ γὰρ ἠδυνάτο τοὺς πτωχοὺς διατρέφειν ὁ Θεὸς, „ καὶ χωρὶς τούτου (τῆς ἐλεημοσύνης δηλ.) ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς εἰς „ τὴν ἀγάπην σωθήσῃ. καὶ ἵνα διαθερμαινώμεθα πρὸς ἀλλή- „ λους, παρ' ἡμῶν αὐτοὺς ἐκέλευσε τρέφεσθαι. (ὁμιλ. λβ'. εἰς τὴν α. πρὸς Κορινθίους)

18. „ Τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ „ καὶ ἀληθείᾳ.

Ματαιολόγοι φανερῶς, λέγει, καὶ ματαιόφρονες εἶναι ἐκεῖνοι οἱ χειτιανοὶ, ὁπὰ λέγυσι μὲν πῶς ἀγαπῶσι τὰς ἀδελφάς των, δὲν ἐλεῶσι δὲ διὰ τῶν ἔργων τὰς πτωχὰς, οὐδὲ μεταδίδυσιν εἰς αὐτὰς τὰ χρὸς τὴν χρείαν. Διὰ τῦτο καὶ ὁ Θεῖος Γρηγόριος ὁ Διάλογος ἔλεγε. τῆς ἀγάπης ἡ ἀπόδειξις εἶναι ἡ φανέρασις τῶν ἔργων. καθὼς γὰρ τὸ πῦρ κεκλεισμένον ὂν μέσα εἰς τὰ νέφη δὲν ἀναπαύεται, ἀλλὰ κινεῖται σύδεν κἀκεῖθεν, ἕως νὰ εὕρῃ μέ τὴν βροντὴν εἰς τὰ ἔξω: ἔτω καὶ τὸ πῦρ τῆς ἀγάπης, ἐὰν ἦναι κλεισμένον εἰς τὴν καρδίαν τὸ φίλυ, ἀνάγκη εἶναι διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἔργων νὰ ἀναλάμψῃ. ὅτι ἡ ἀγάπη ὁπὰ δὲν ἐνεργεῖ, δὲν εἶναι ἀγάπη, ἀλλ' εἶναι ὡσὰν τὸ ζωγραφισμένον πῦρ, ὁπὰ ἄτε καίει, ἄτε θερμαίνει, ἄτε λάμπει. ἢ ὡσὰν ὁ πέτεινος ἄνθρωπος ὁπὰ ἄτε κινεῖται, ἄτε ὁμιλεῖ, ἄτε κάμνει κάμμίαν ἐνέργειαν. (Παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ σελ. 363.) ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ ἔργον ἀγάπης ἐστὶν ἡ εἰς τὸν πλησίον ἐκ διαθέσεως διέργεσία καὶ μακροθυμία καὶ ὑπομονή. (Κεφ. μ'. τῆς ά. ἑκατοντ. τῶν περὶ ἀγάπης) τῦτο τὸ ἴδιον ὁπὰ διδάσκει ἐδῶ ὁ Θεολόγος, λέγει καὶ ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος γράφων „ ἐὰν δὲ ἀδελφὸς, ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρυ τρο- „ φῆς. εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν. ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε, μὴ „ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; (Ἰάκ. β'. 15.) διὰ τί τὸ συσατικὸν, καὶ χαρακτηριτικὸν ἰδίωμα τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης εἶναι, ἡ διὰ τῶν ἔργων φανερυμένη χρὸς τὰς ἀγαπωμένυς διάθεσις. ἀνίσως δέ τινας λέγῃ μόνον πῶς ἀγαπᾷ τινα, δὲν βοηθεῖ δὲ αὐτὸν μὲ τὸ ἔργον καὶ τὴν δυνάμενον τα, ὅτε δίδει τὰ χρὸς τὴν χρείαντα, αὐτὸς δὲν ἔχει τὸ χαρακτηριτικὸν, καὶ συσατικὸν τῆς ἀγάπης ἰδίωμα. ἀλλὰ διέρχεται ψεύτης, λέγων μὲν πῶς ἀγαπᾷ, τῇ δὲ ἀληθείᾳ μὴ ἀγαπῶν. ἐὰν ὅμως τινὰς ἀγαπᾷ καὶ μὲ τὸ ἔργον: ἤγυν μὲ μεταδόσιν χρημάτων, καὶ μὲ σωματικὴν διακονίαν, καὶ μὲ λόγον παρηγορητικόν: αὐτὸς διπλῶς καὶ τριπλῶς ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν τα, καὶ πολὺ κάλλιον ποιεῖ τὸ ἀγαπῶντος, ἢ μὲ μόνον λόγον, ἢ μὲ μόνον ἔργον. ὅθεν λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος „ ἐ μόνον διὰ μεταδόσεως χρημάτων ἡ διάθεσις τῆς ἀγάπης γνω- „ ρίζεται. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον διὰ μεταδόσεως λόγυ, καὶ σωματικῆς διακονίας. (κεφ. κς'. τῆς ά. ἑκατοντ. τῶν περὶ ἀγάπης.)

19. „ Καὶ ἐν τύτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμὲν, καὶ ἔμ- „ προσθεν αὐτῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν.
20. „ Ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ Θεὸς „ τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα.

Μετὰ τῦτο, λέγει, γνωρίζομεν ὅτι ἐιμεθα ἀληθινοὶ καὶ ἐκ τῆς ἀληθείας: ἤγυν ἐκ τῦ Θεῦ ὅς τις εἶναι ἡ ἀλήθεια. μὲ ποῖον; δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὰς ἀδελφάς μας ἐν ἀληθείᾳ: ἤτοι διὰ τῶν ἔργων, καὶ διὰ τῆς ἐμφράκτε βοηθείας καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ὄχι διὰ τῦ ψιλῦ λόγυ μόνον. τὸν ὁποῖον λόγον προφέρομεν τάχα διὰ νὰ πληφορήσωμεν τὸν ἀδελφόν μας πῶς τὸν ἀγαπῶμεν, λέγοντες χρὸς αὐτόν. σὲ ἀγαπῶ ἀδελφὲ, πλὴν δὲν ἔχω νὰ σὲ ἐλεήσω. μὲ τύτων λοιπὸν τὴν διὰ τῶν ἔργων ἀγάπην θέλομεν πείσομεν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν συνείδησιν τῆς καρδίας μας, ὅτι ἀληθῶς ἀγαπῶμεν τὰς ἀδελφάς μας, καὶ ὅτι ἄλλο φανερότερον δὲν ἔχομεν δυνάμειν νὰ τὰς βοηθήσωμεν, ὑπὲρ ἐκεῖνο ὁπὰ τὰς ἐβοηθήσαμεν. ὥτε ὁπὰ θέλει ῥηθῇ δικαίως καὶ διὰ τὸν καθ' εἷα ὑπὲρ λόγυ μας, ἐκεῖνο ὁπὰ λέγει ὁ Δαβὶδ „ Ἀλαλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ „ αὐτῦ. ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτῦ. (Ψαλ. ιδ'. 3.) διὰ τί ἐξετάζοντες τὴν καρδίαν καὶ συνείδησίν μας μὲ τόσην ἀκρίβειαν, ὡσὰν νὰ ἤμεθα ἔμπροσθεν εἰς τὸν ἀλάνθαστον Θεὸν, τὸν ἐξετάζοντα καρδίας καὶ νεφρὰς, εὑρίσκομεν αὐτὴν ὁπὰ δὲν μᾶς κατηγορεῖ, πῶς δὲν ἀγαπῶμεν ἐν ἀληθείᾳ τὰς ἀδελφὰς, ἀλλὰ μάλιτα πείθει ἡμᾶς καὶ πληροφορεῖ καὶ μαρτυρεῖ, ὅτι ἀληθῶς τὰς ἀγαπῶμεν. ἀνίσως δὲ ἡ καρδία καὶ ἡ συνείδησις μᾶς κατηγορῇ ὡς ψεύτας, πῶς λέγομεν μόνον μὲ τὰ λόγια ὅτι ἀγαπῶμεν τὰς ἀδελφὰς, εἰς καιρὸν ὁπὰ ἔχομεν τὸν τρόπον νὰ τὰς ἀ- „ γαπήσωμεν ἀληθῶς καὶ διὰ τῶν ἔργων, πολλῷ μᾶλλον διὰ τῦτο μᾶς κατηγορεῖ ὁ Θεὸς, ὁ πλά- „ σας καὶ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ συνιεὶς εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, κάθως λέγει ὁ Δα- „ βίδ; (Ψαλ. λβ'. 15.) ἀνίσως γὰρ ἡμεῖς ἁμαρτάνοντες, δὲν ἠμπορῦμεν νὰ λανθάσωμεν καὶ

νὰ

νὰ κρυφθῶμεν ἀπὸ τὸν τόσον μικρὰν καρδίαν καὶ συνείδησίν μας, πῶς ἠμπορῶμεν νὰ λησθάσωμεν καὶ νὰ κρυφθῶμεν ἀπὸ σὲ ἀχώρητον, καὶ παντοχοῦ παρόντα Θεόν; ὅς τις προβλέπει καὶ τὰ λεπτότατα κινήματα τῆς προαιρέσεων, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἀρχίσουν νὰ κινηθοῦν, ὡς λέγει ὁ Δαβὶδ „ τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου; καὶ σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ „ μακρόθεν; (Ψαλ. ρλή.) ἀσυγκρίτως γὰρ εἶναι μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν καὶ συνείδησιν, ἡ ἀπειρόσοφος καὶ ἀπεριόριστος γνῶσις τοῦ Θεοῦ, ἔμπροσθεν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γυμνὴ καὶ φανερὰ, ὄχι μόνον κάθε πρᾶξις καὶ λόγος ἀλλὰ καὶ κάθε διάθεσις τῆς καρδίας κρυφιωτάτη, καὶ κάθε κίνησις ἐνθυμήματος. ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Δαβὶδ „ ὅτι ἐνθύμιον ἀν„ θρώπου ἐξομολογήσεταί σοι, καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἑορτάσεισοι. (Ψαλ. οέ. 20.) ἤτοι ὁ Θεὸς ἐξετάζει καὶ κατακρίνει δικαίως ὡς κακὸν, καὶ ἐκεῖνο τὸ παραμικρὸν λείψανον τῆς ἐνθυμήσεως, τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν ἔφθασε νὰ λάβῃ τελείαν μόρφωσιν εἰς τὴν καρδίαν, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους.

Ἐξ δὲ φράγματα μανθάνομεν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ θεολόγου, πρῶτον, ὅτι πρέπει εἰς ὅλαμας τὰ ἔργα καὶ λόγια καὶ λογισμὸς, νὰ ἔχωμεν ἀκατάγνωστον καὶ ἀκατηγόρητον συνείδησιν: ἤγουν, ἐὰν ἦναι τὰ ἔργα καὶ λόγια καὶ οἱ λογισμοί μας καλὰ, νὰ συμμαρτυρῇ ἔσωθεν καὶ ἡ συνείδησις τῆς καρδίας μας ὅτι εἶναι καλά. Δεύτερον, πρέπει νὰ φροντίζωμεν νὰ μὴ λάβωμεν κατάγνωσιν, καὶ κατηγορίαν εἰς τὰ ἔργα καὶ λόγια καὶ λογισμούς μας, ἀπὸ τὴν δικαιοκρισίαν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ κάμνωμεν ὅλα μας τὰ ἔργα, ὡς ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ. Τρίτον, ὅτι ἐν ὅσῳ ἡ καρδία καὶ συνείδησις ἔσωθεν κατηγορεῖ, πῶς τὰ ἔργα καὶ λόγια καὶ οἱ λογισμοί μας δὲν εἶναι καλὰ, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θέλομεν μείνομεν ἀκατηγόρητοι καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν. ἐπειδὴ ἡ συνείδησις ἐβάλθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὡσὰν ἕνας κριτὴς ἀληθὴς καὶ δίκαιος, ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ ἔργα καὶ λόγια καὶ λογισμούς του. καὶ λοιπὸν ἡ κρίσις τῆς συνειδήσεως, εἶναι κρίσις τοῦ ἰδίου Θεοῦ. καὶ ἡ κατηγορία καὶ ὁ ἔλεγμὸς τῆς συνειδήσεως, εἶναι κατηγορία καὶ ἔλεγμὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. ὅθεν εἶπε καὶ σοφὸς „ ἑκάστου ἀνθρώ„ που ἡ συνείδησις Θεός. (1) τέταρτον, ὅτι αὖ, θετέον, καὶ ἡ συνείδησις καὶ καρδία, δὲν μᾶς κατηγορῇ πῶς σφάλλομεν εἰς τὰ ἔργα, ἢ λόγια, ἢ λογισμὸς, μ' ὅλον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ξεθαρρεύωμεν καὶ νὰ εἴμεθα χωρὶς φόβον. ἀλλὰ νὰ διερισκώμεθα παύτοτε εἰς ἀγῶνα, μήπως κατηγορηθῶμεν, καὶ κατακριθῶμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τῇ γνώσεων. ἐπειδὴ ἡ τοῦ Θεοῦ παύσοφος γνῶσις, εἶναι ἀσυγκρίτως βαθυτέρα καὶ πλατυτέρα ἀπὸ τὴν συνείδησιν καὶ γνῶσιν τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τοῦτο εἶναι ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ Θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν. ἐὰν γὰρ θέλωμεν νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, ἐδεὶς γινώσκει τὴν καρδίαν, ἄτε αὐτὸς ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ὁποῦ τὴν ἔχει, διὰ τὸ πολὺ βάθος της, καὶ δὲ τὴν ἄκραν λεπτότητα τῆς λογισμῶν καὶ διαθέσεων καὶ κινήσεών της, εἰμὴ μόνος ὁ Θεὸς, ἔμπροσθεν εἰς τὸν ὁποῖον πάντα εἶναι γυμνὰ, καὶ τετραχηλισμένα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· καὶ πάντες οἱ λογισμοὶ ὅλων τῶν ἀπ' αἰῶνος καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων, τόσον οἱ ἀπερασμένοι, ὅσον καὶ οἱ μέλλοντες, ὅλοι εἶναι ὡς ἐνεστῶτες ἔμπροσθεν εἰς τὴν ἄπειρον γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄ μόνον οἱ λογισμοὶ, ἀλλὰ καὶ ἡ ποσότης τῶν λογισμῶν, καὶ ἡ ποιότης, καὶ ἡ κίνησις, καὶ ὅλη ἡ ἀρχὴ, καὶ τὸ τέλος των· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „ σὺ μονώτατος οἶδας τὴν καρδίαν πάντων. (γ. βασιλ. ἡ. 39.) Καὶ τοῦτο θέλει νὰ εἰπῇ ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Δαβὶδ „ ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν, ὁ συ„ νιεὶς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν, (Ψαλ. λβ'. 15.) ἤγουν εἰς ὅλας τὰς λογισμὰς καὶ ἐννοίας τῶν καρδιῶν: καθὼς ἑρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος λέγων „ ἔργα δὲ λέγομεν καὶ τοὺς λόγους καὶ „ τὰς ἐννοίας, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν τοῦ ἀνθρώπου κίνησιν.

Πέμπτον μανθάνομεν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ θεολόγου, ὅτι παύτοτε εἰς ὅλαμας τὰ ἔργα καὶ λόγια καὶ λογισμὸς, πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὴν συνείδησιν καὶ καρδίαν μας, καὶ νὰ βλέπωμεν τί μᾶς λέγει· νὰ τὴν ἐξετάζωμεν δὲ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν, καὶ προσοχὴν, καὶ ἡσυχίαν. διὰ τί αὐτὴ εἶναι τόσον βαθεῖα, καὶ τόσον λεπτὴ, ὁποῦ μήτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἠξεύρομεν ποίους κρυφοὺς λογισμὸς, καὶ ποῖα πάθη κρύπτει μέσα της. καθὼς εἶπεν ὁ Προφήτης Ἱερεμίας „ βαθεῖα ἡ καρδία παντὸς παύτος. (Ἱερ. ιζ'. 9.) καὶ ὁ Σολομών „ ὕδωρ βαθὺ λόγος ἐν καρδίᾳ ἀνδρός. (Παρ. ιή. 4.) διὰ νὰ γνωρίζωμεν δὲ καλῶς τί περιέχει ἡ καρδία μας, πρέπει νὰ τὴν καθαρίζωμεν ὅσον τὸ δυνα-

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος „ μὴ ἀτιμάσῃς τὴν „ συνείδησιν, ἄρισον αἰεὶ συμβαλλόμενον. γνώμων γὰρ θεία, καὶ τῆς κρυπτῆς τῆς καρδίας „ καὶ ἀγγελικῶσοι ὑποτίθεται, καὶ τῆς κρυπτῆς τῆς καρδίας „ μολυσμάτων ἐλεύθεροι, καὶ παῤῥησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ „ ἐξόδῳσοι χαρίζεται (κεφ. οδ'. τῆς γ'. ἑκατοντάδ. τῆς περ ἀγάπης.) ἔφη δὲ καὶ ὁ ὅσιος Μελέτιος ὁ Ὁμολογητὴς „ ὁ παραλογιζόμενος συνείδησιν οἰκείαν, παραλογίζεται Θεόν, εἰς τὸν ἁμαρτάνει (βαθμ. ριή.)

δυνατόν μας ὑπὸ τὰ πάθη τῆ θυμῆ, κὴ τῆς ἐπιθυμίας. καθὼς γὰ τὸ ὡρολόγιον, ὅταν δεχθῆ κονιορτὸν μέσα, ἢ σκουριάσῃ, δὲν δηλόει καλῶς, ἔτε δείχνει τὰς ὥρας ἀληθεῖς: ἔτζι κὴ ἡ καρδία τὲ ἀνθρώπε, μὲ τὸ νὰ ἐμολυνθῆ κὴ διεφθάρῃ ὑπὸ τὰ πάθη κὴ τὰς ἁμαρτίας, ἐχόνδρωνε κὴ ἐσκληριώθη, κὴ διὰ τῦτο δὲν μᾶς ἐλέγχῃ εἰς κάποια μικρὰ σφάλματα ὁπῦ κάμνομεν, διὸ κὴ μένομεν ἀδιόρθωτοι. ὅθεν πρέπει νὰ τὴν καθαρίζωμεν πάντοτε διὰ πόνθες, διὰ δακρύων, διὰ νοερᾶς κὴ ἀδιαλείπτε προσευχῆς· διὰ τὶ ὅσον καθαρίζεται, τόσον περισσότερον λεπτύνεται, κὴ αἰσθητικωτέρα γίνεται. κὴ ὅσον περισσότερον λεπτύνεται, τόσον περισσότερον μᾶς δείχνει τὰ σφάλματά μας, κὴ διορθονόμεθα. διὰ τῦτο εἶπον οἱ Πατέρες, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ διάκρισις, ἡ καθαρὰ κὴ φωτεινὴ κὴ θεία κὴ ἀμόλυντος Συνείδησις, καθὼς λέγει ὁ Θεῖος Μελέτιος ὁ Ὁμολογητής (1). ἐπειδὴ δὲ, ὅσον κὴ αὐ καθαρίσῃ τινὰς τὴν συνείδησιν κὴ καρδίαν τε, παύτοτε μένει κάποιος μολυσμὸς εἰς αὐτὴν, κὴ μάλιστα διὰ τὶ ἡ φιλαυτία δὲν λείπει κρυφίως νὰ μᾶς διαφθείρῃ, σκεπάζυσα τὰ κακὰ ὁπῦ κάμνομεν, καὶ μὴ θέλυσα νὰ μᾶς ἐλέγχῃ δι' αὐτά: διὰ τῦτο πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὴν συνείδησιν κὴ καρδίαν μας ἐμπροσθεν τῦ Θεῦ, καθὼς μας συμβυλεύει ἐδῶ ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης: ἤγεν πρέπει νὰ κάμνωμεν τὴν ἐξέτασίν της, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν μας τὴν φοβερὰν παρυσίαν τῦ Θεῦ, κὴ φανταζόμενοι, ὅτι μᾶς βλέπυν οἱ ἀληθινοὶ ὀφθαλμοὶ τῦ Θεῦ. ὅτι μᾶς ἀκέυν τὰ ἐξύπαπα ὠπάτε. κὴ ὅτι εἶναι μάρτυς τῆς κρίσεως κὴ ἐξετάσεως ὁπῦ κάμνομεν. ἀπὸ τὴν τοιαύτην δὲ παρυσίαν τῦ Θεῦ φοβύμενοι, διερισκόμεθα ἀφοσιαθῶς τὴν ἀλήθειαν καὶ γνωρίζομεν, ἢ τὴν κατηγορίαν ὁπῦ κάμνει ἐναντίον μας ἡ συνείδησις κὴ καρδίαμας, ἢ τὴν μαρτυρίαν ὁπῦ κάμνει πρὸς δεφένδυσίν μας. ἐπειδὴ, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, τινὰς δὲν θέλει ὑποφέρει ποτὲ, κἂν ἦναι τῶ δαιμόνων ἀναιχυντότερος, νὰ ἐξετάσῃ τὴν συνείδησίν τε ὡς πρὸ μάρτυρι τῶ Θεῶ, κὴ ἔπειτα νὰ γελάσῃ τὸν Θεὸν, κὴ νὰ εἰπῆ ψεύματα ἐκεῖνο ὁπῦ δὲν εἶναι:

Ἔπον δὲ κὴ τελευταῖον πρέπει, κὴ μῆ τὴν τοιαύτην ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῆς συνειδήσεώς μας, νὰ μὴ ξεθαρρεύσωμεν ποτε ὅτι ἔχομεν καθαρὰν τὴν καρδίαν. σύα μὴν, διὰ τὶ ἀφ' ἧ αὐτὴ ἐδέχθη τὰ πάθη κὴ ἐρριζώθησαν εἰς αὐτὴν, κἂν κὴ ἡμεῖς καθαρίσωμεν αὐτὰ διὰ πόνθες, προσοχῆς τε κὴ προσευχῆς: μ' ὅλον τῦτο αἱ ρίζαι τῶν τοιῶτων παθῶν μένυσιν εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, κὴ αἰφνιδίως πάλιν φυξόνυν, εἰς καιρὸν ὁπῦ ἡμεῖς ἐμεθα ξεθαρρεμένοι. κὴ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ παύτοτε μένυν κάποιαι κρύφιαι κλίσεις κὴ ἐνθυμήσεις πονηραὶ εἰς αὐτὴν, τὰς ὁποίας οὔτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι γνωρίζομεν. διὰ τῦτο, αὖ ἡ συνείδησις καὶ καρδία μας μαρτυρῇ, ὅτι τάχα πολιτεύομεθα καλῶς, δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστεύωμεθα εἰς τὴν μαρτυρίαντης ταύτην, κὴ νὰ νομίζωμεν πῶς εἴμεθα τῇ ἀληθείᾳ καθαροὶ κὴ δίκαιοι. ἀλλὰ μόνον νὰ ἀφίνωμεν τὸ παῦ εἰς τὴν κρίσιν κὴ ὑπόφασιν τῦ Θεῦ, ἥτις μόνη εἶναι ἀληθὴς, ἀφοσιαθὴς, κὴ ἀφοσωπόλητος. ὅθεν κὴ ὁ Παῦλος ἔλεγεν. „ οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστι. (α'. Κορ. δ'. 4.) κὴ ὁ Ἀββᾶς Ἀγάθων εἶπεν, ὅτι ἐγὼ μὴν κὴ τὴν δυνάμιν με ἐποίησα τὸ ἀγαθὸν, δὲν ἠξεύρω δὲ αὖ τῦτο ἄρεσε κὴ εἰς τὸν Θεόν. ἐπειδὴ ἄλλη μὴν εἶναι ἡ κρίσις τῶ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ εἶναι ἡ κρίσις τῦ Θεῦ (2) καὶ διὰ νὰ εἰπῶ σύα λόγον ἀφάξενον μὴν, ἀληθῆ δέ. αὕτη εἶναι καθαρότης συνειδήσεως κὴ καρδίας, τὸ νὰ νομίζωμεν αὐτὴν ἀκάθαρτον πάντοτε, καὶ οὐδέ ποτε καθαρὰν. (3)

21. „ Ἀγά-

(1) Τὰ λόγια αὐτῦ ἐπὶ λέξεως εἰσι ταῦτα.
„ φησι δ' αὖθις σοφώτατος τὰ μυστικὰ καὶ θεῖα.
„ γίνωσκε τὴν Διάκρισιν Συνείδησιν τυγχανειν.
„ ἀμόλυντον καὶ καθαρὰν, καὶ φωτεινὴν, καὶ θείαν.
„ Αἴθησιν ὄντως νοερὰν, ὡς αὖθις ἐρρέθη (βαθμ. ρξς'.)

(2) Διὰ τῦτο καὶ ὁ ὅσιος Μελέτιος μᾶς συμβυλεύει, νὰ μὴ ὑπακόωμεν εἰς τὴν καρδίαν μας, πρὸ τῦ αὐτὴ νὰ καθαρισθῆ αἰσθητῶς κὴ νοητῶς, ἤγεν ἀπὸ ὅλα τὰ παθητὰ σωματικὰ κὴ ψυχικά. ὅπω γάρ λέγει.
„ Καὶ διὰ τῦτο παραινῶ τοῖς τῆς σοφῶν πατέρων
„ Μηδοπωσοῦν ὑπήκοον εἶναι τῇ σῇ καρδίᾳ.
„ Μηδὲ ταῖς εἰσηγήσεσιν αὐτῆς καθυποκύπτειν.
„ Πρὶν αἰσθητῶς καὶ νοητῶς ἐκκαθαρθῆ τελέως (βαθ. ριθ'.)

(3) Ἐντεῦθεν δείκνυται πόσον εἶναι πεπλανημένοι, καὶ ἄφρονες, ἐκεῖνοι ὁπῦ πολλὰν καὶ λέγυν. ἐμένα δὲν ἐλέγχει ἡ ἁγία συνείδησις. ναὶ, σοὶ ἀποκρίνομαι καὶ ἐγὼ, δὲν σὲ ἐλέγχει, διὰ τὶ αὐτὴ ἔγινε σκληρὰ καὶ ἀναίσθητος. δὲν σὲ ἐλέγχει, διὰ τὶ, ἢ δὲν τὴν ἐξεπάζεις πολλοὺς, ἢ τὴν ἐξεπάζεις, ὄχι ὡς ἐνώπιον Θεῦ, ἀλλὰ ὡς ἐνώπιον τῶ ἀνθρώπων. ὅθεν εἰς τὴν ἀρέσκειαν τῶ ἀνθρώπων ἀκολυθῶν, δὲν θέρισκες νὰ σὲ τύπτῃ ἡ συνείδησίς σε. ἐὰν ὅμως τὴν ἐξεπάζες ὡς ἐνώπιον τῶ ἀληθῶν ὀφθαλμῶν τῦ Θεῦ, τόσα πολλὰ πάθη ἤθελες εὕρῃς μέσα σε, καὶ τόσον πολλὰ ἤθελε σὲ ἐλέγξῃ, ὥςε ὁπῦ νὰ ἀπογνωσθῆς ἀπὸ κάθε ἀρετὴν ἐδικαίυσε, καὶ εἰς μόνον τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγαθότητα τῦ Θεῦ, νὰ κρεμάσῃς ὅλην τὴν σωτηρίαν σε. Προσθέτω δὲ ἐδῶ μίαν ἀπόκρυφον ἀπάτην ὁπῦ σωνηθίζει ὁ Διάβολος νὰ προξενῇ εἰς τὰς ἀπάτας, μὲ τὸν ὑπερβολικὸν ἐλεγμὸν τῆς συνειδήσεως. διὸ ὅ,τι ἀπατᾷ πολλὰς ἀπὸ τὰ δεξιά, καὶ εἰς κάθε παραμικρὸν σφάλμα ὁπῦ νὰ κάμυν, ἐλέγχει αὐτὰς σύνοθεν διὰ τῆς συνειδήσεως μὲ ὑπερβολὴν, καὶ τόσον πολλὰ τὰς παράττει, ὥςε ὁπῦ πολλαῖς φοραῖς φέρει αὐτὰς εἰς ἄκραν λύπην, καὶ εἰς ἀπόγνωσιν. ὅθεν τὴν πλανᾷ παύτην τὰ Διαβόλε μανθάνοντες, ἂς μὴ παράττωνται, μηδὲ ἂς ἀπογινώσκωνται, ἐπειδὴ ἡ παραχὴ αὕτη καὶ ἡ ἀπόγνωσις, εἶναι ἐκ τὰ Διαβόλε. ἀλλὰ ὁσάκις σφάλλυν, ἂς προσπίπτυν εἰς τὸν Θεὸν μὲ ἀπαφαίρεταν καρδίας, κὴ μετὰ δακρύων ἂς ζητῦν συγχώρησιν διὰ τὰ σφάλματων.

21. „ Ἀγαπητοὶ ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παρ-
„ ρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν.
22. „ Καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς
„ αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν.

Τὸ νόημα τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἀποστόλου, εἶναι τοιοῦτον. σᾶς εἶπον, λέγει, Χριστιανοί, ἀνωτέρω: ὅτι ἀνίσως μᾶς κατηγορῇ ἡ ἐδικήμας καρδία, πολλῷ μᾶλλον μᾶς κατηγορεῖ ὁ τῶν ὅλων Θεός; ὡσαὺτως ὅπου αὐτὸς ἔχει τὸ ἀσύγκριτον τῆς γνώσεως ὑπεροχῶ. καὶ ἐκ τούτου ἐδείκνυτο, ὅτι κἂν καὶ ἡ καρδία δὲν μᾶς κατηγορῇ, ὅμως ὁ Θεὸς βλέπει πολλὰ κρύφια σφάλματα εἰς ἡμᾶς; διὰ νὰ μᾶς κατηγορήσῃ καὶ νὰ μᾶς κατακρίνῃ. ἀλλ' ὅμως κατὰ τὸ παρὸν, κἂν ἂς νομίζωμεν, λέγει, ἀγαπητὸν, τὸ νὰ μὴ κατηγορούμεθα τελείως ἀπὸ τὴν καρδίαν μας. ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκριθῇ καὶ νὰ συνεκταθῇ ἡ βραχυτάτη γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὸν συνεκτικὸν καὶ περιληπτικὸν τῶν πάντων γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. ἀρκετὸν εἶναι λοιπὸν εἰς ἐκείνους ὅπου ἐργάζονται τὴν ἀκροτάτην δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν, καὶ θέλουν νὰ λέγουν τὴν ἀλήθειαν, τὸ νὰ μὴ κατηγορῶνται ἔτι ἀπὸ τὴν ἐδικήν τους καρδίαν, πῶς λέγουν ψεύματα, ἢ πῶς δὲν ἐργάζονται τὴν ἀρετὴν κατὰ ἀρέσκειαν καὶ φόβον Θεοῦ. ἀλλὰ κατ' ἀνθρωπαρέσκειαν, καὶ κενοδοξίαν, ἢ κατ' ἄλλο τέλος κοσμικόν. διὰ τί οἱ τὴν τοιαύτην ἁμαρτησίαν κατ' τὸ δυνατὸν κατορθόνοντες, αὐτοὶ βλέπουν πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίαν τὴν κατ' συνείδησιν: ἤτοι αὐτοὶ μὲ τὴν καθαρὰν καὶ ἀκατηγόρητον συνείδησιν ὅπου ἔχουν, παρρησιάζονται εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἐκεῖνο τὸ αἴτημα ὅπου ζητοῦν ἀπὸ αὐτὸν, τὸ λαμβάνουν διὰ τὴν οἰκειότητα καὶ φιλίαν ὅπου ἔφθασαν νὰ λάβουν μὲ τὸν Θεόν. διὰ τί δὲ ἔλαβον τὴν φιλίαν αὐτὴν μὲ τὸν Θεόν; διὰ τὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, διὰ τὶ φυλάττουν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τους καθαρὰ ἀπὸ λογισμοὺς αἰσχροὺς καὶ πονηρούς. καὶ διὰ τί τελειόνουν ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα εἶναι ἀρεστὰ καὶ ποθητὰ εἰς τὸν Θεὸν, κατ' τὸ μέτρον τῆς δυνάμεώς των. ὅθεν καὶ ὁ Κύριος φίλους ὠνόμασε τοὺς ἱερούς του μαθητὰς, ἐὰν φυλάττουν τὰς ἐντολάς του „ ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑ-
„ μῖν. (Ἰω. ιέ. 14.) ὅσοι δὲ μολυσμὸν ἑκουσίως τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τους μὲ αἰσχροὺς καὶ πονηροὺς λογισμοὺς, αὐτοὶ χάνουν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίαν καὶ οἰκειότητα: καθὼς λέγει ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ τοιαύτη ὁ νοῦς τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας ἐκπίπτει, ἀπονήκα πονηροῖς, καὶ
„ ῥυπαροῖς λογισμοῖς συνόμιλος γένηται. (κεφ. ν'. τῆς α'. ἑκατοντ. τῶν περὶ ἀγάπης) λέγει δὲ καὶ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι, ὅταν ὁ ζητῶν τι πείθεται εἰς τὸν ζητούμενον καὶ φυλάττει τὰς ἐντολάς του. τότε καὶ ὁ ζητούμενος πείθεται ἀντιστρόφως, εἰς τὸ νὰ δώσῃ τὸ ζήτημα τοῦ ζητοῦντος. καὶ ὁ Ἀββᾶς Μιῶς εἶπεν, ὅτι ἡ ὑπακοὴ, ἀνθυπακοὴ ἔχει. ὁ δὲ ὑπακούων εἰς τὸν Θεὸν, κάμνει ἀντιστρόφως νὰ ὑπακούσῃ καὶ ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ δίδῃ τὰ αἰτήματά του (1) λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἐὰν φυλάττωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἂς ἔχωμεν θάρρος, διὰ τὶ δὲν θέλομεν ἀποτύχομεν τὰ συμφέροντα ζητήματα, ὅπου τοῦ ζητοῦμεν.

23. „ Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ
„ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδω-
„ κεν ἡμῖν ἐντολήν.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεολόγος, ὅτι ποιοῦμεν τὰ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ, τώρα ἐδῶ λέγει ποῖα εἶναι τὰ ἀρεστὰ ταῦτα, καὶ φανερόνει, ὅτι αὐτὰ εἶναι δύο, τὰ πλέον καθολικὰ καὶ περιεκτικὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς: ἤτοι ἡ ὀρθόδοξος πίστις, καὶ ἡ εἰς τὸν πλησίον ἀγάπη· διότι, τί ἐκεῖνος μοῦ ὁποῦ πιστεύει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης πιστεύει καὶ εἰς τὸν τότε ἀγαπητὸν Πατέρα καὶ ὅπου παντῶν Θεὸν, καὶ εἰς τὸ ἅγιον καὶ παράκλητον Πνεῦμα, κατ' τὸν τρόπον τοῦ Κυρίου παραδοθεῖσαν ἐν τῷ βαπτίσματι διδασκαλίαν, τὴν λέγουσαν. „ πο-
„ ρευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ
„ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (Ματθ. κή. 19.) ὁ δὲ ἔχων πάλιν τὸν τρόπον τὸν πλησίον ἀγάπην,
ἥτις

(1) Τὰ λόγια τοῦ Ἀββᾶ εἶσι ταῦτα „ ἡ βεβαία ὑπακοὴ, ἀν- τοῦ. (ἐν τῷ Γεροντικῷ)
„ θυπακοὴ ἔστιν. ἔστις ὑπακούει τῷ Θεῷ, ὁ Θεὸς εἰσακούει αὐ-

ἤτις εἶναι περιεκτικὴ ὅλων τῶν ἐντολῶν, αὐτὸς σωὶ τῇ ἐντολῇ ταύτῃ τελειόνοι καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς ἐντολὰς τῦ Κυρίου. ἐαὶ λοιπὸν θέλωμῳ νὰ πράττωμεν ἀδελφοί μυ χριστιανοὶ, τὰ ἀρεσα καὶ φίλα εἰς τὸν Θεὸν, χρεωστῦμῳ ὄχι μόνον νὰ φυλάττωμεν τωὶ ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ τωὶ ἀληθῆ ὁμολογίαν τῶν θείων δογμάτων, ὡσαὶ σῦα θησαυρὸν ἀσύλητον μέσα εἰς τωὶ καρδίαν μας: ἀλλὰ πρὸς τύτοις νὰ φυλάττωμῳ καὶ τωὶ πρὸς τὰς ἀδελφάς μας ἀληθινωὶ καὶ γνησίαν ἀγάπω. ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω αὐτά: δηλαδὴ ἡ πίσις, καὶ ἡ ἀγάπη, εἶναι ἀχώρισα ἀπαμεταξύτων, καὶ σωιςῶσιν σῦα τὸ ἄλλο, καὶ βεβαιῦσιν σῦα τὸ ἄλλο, καὶ χαρακτηρίζυσιν σῦα τὸ ἄλλο, καὶ ὅπυ λείπει τὸ σῦα, ἐκεῖ λείπει καὶ τὸ ἄλλο. καὶ ὅπυ τὸ σῦα δὲν εἶσκεται, ἐκεῖ καὶ τὸ ἄλλο δὲν εἶσκεται. μὲ τοιῦτον δὲ τρόπον θέλομεν δύρεθῶμῳ φυλάττοντες τὰ ἀρεσὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἀκολύθως θέλομῳ εὕρομεν παρρησίαν πρὸς αὐτὸν, εἰς τὸ νὰ λαμβαίνωμεν τὰ ζητήματα ὅπυ τᾶ ζητήσωμῳ: δηλαδὴ τὰ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τωὶ σωτηρίαν ὑποβλέποντα τῶν ψυχῶν μας.

24. „ Καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν
„ αὐτῷ. καὶ ἐν τύτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τῦ Πνεύ-
„ ματος ὃ ἡμῖν ἔδωκε.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ καὶ θαρσοποιεῖ ὁ ἠγαπημένος Ἀπόστολος τῦ Κυρίου, ἐκείνυς τὰς χριστιανὰς, ὅπυ ἐφοβάζυν νὰ ἔχυν ἀκατηγόρητον τωὶ σωειδησίν τυς, καὶ ἀγωνίζονται νὰ φυλάττυν ἄψεκτον καὶ καθαρὰν τωὶ ζωήν τυς, τόσον διὰ τῆς ὀρθοδόξυ Πίστεως, ὅσον καὶ διὰ τῆς ὠφελεκτικῆς πασῶν τῶν ἐντολῶν ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. διὰ τί ὑπόκειται εἰς αὐτὰς, ὅτι ὅποιος φυλάττει ταῦτα τὰ δύω, αὐτὸς μένει καὶ δύεισκεται εἰς τὸν Θεόν. καὶ ἀντιστρόφως ὁ Θεὸς μένει καὶ δύεισκεται εἰς αὐτόν. ἐπειδὴ μέσα εἰς τὰς ἐντολάς τυ εἶναι ὁ Θεὸς κεκρυμμένος, ὁ δὲς τὰς ἐντολάς. ὅθεν ἀκολυθεῖ, ὅτι ὅποιος φυλάττει τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, αὐτὸς νὰ ἔχῃ καὶ τὸν Θεὸν μέσα εἰς τωὶ καρδίαν τυ, καθὼς λέγει ὁ Θεοφόρος Μάξιμος (1). ἔχοντας δὲ τὸν Θεὸν μέσα εἰς τωὶ καρδίαν τυ, ἀκολυθεῖ νὰ λαμβαίνῃ ὑπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ὅσα συμφέροντα ζητήματα ἤθελε τᾶ ζητήσῃ. ὁ δὲ μένων εἰς τὸν Θεὸν, καὶ τὸν Θεὸν ἔχων μένοντα εἰς τὸν ἑαυτόν τυ, πῶς θέλει ὑστερηθῆ ποτε τὰ ζητήματα ὅπυ τᾶ ζητήσῃ; διὰ τί ἡ πνευματικὴ καὶ νοερὰ σῦωσις, τωὶ ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔχει μὲ τὸν φυλάττοντα τὰς ἐντολάς τυ, καὶ τωὶ ὁποίαν ἀντιστρόφως ἔχει μὲ τὸν Θεὸν ὁ τὰς ἐντολάς τυ φυλάττων: αὐτὴ, λέγω, ἡ σῦωσις, διδάσκει καὶ τὸν ζητῦντα, νὰ ζητῇ ζητήματα ἀρεσὰ καὶ ἁρμόδια εἰς τωὶ τᾶ Θεῦ θέλησιν καὶ μεγαλειότητα. καὶ δυσωπεῖ σύνταυτῷ τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον Θεὸν, νὰ συγκαταινεύσῃ εἰς τὸ νὰ χαρίζῃ τὰ θεάρεστα ζητήματα ὅπυ ζητεῖ παρ' αὐτᾶ, ὁ ἐργάτης τῶν ἐντολῶν τυ· προσθέττει δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ τὸ σημεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον γνωρίζομῳ ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν. τῦτο δὲ εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον: ἤτοι ἡ χάρις καὶ δωρεὰ τῦ ἁγίυ Πνεύματος, τωὶ ὁποίαν ἐλάβομῳ βαθέως εἰς τωὶ καρδίαν μας ὅταν ἐβαπτίθημῳ.

Αὕτη δὲ ἡ χάρις τῦ Πνεύματος, ἀγκαλὰ καὶ σωεχώθη ὑπὸ τὰς ἁμαρτίας τὰς προαιρετικὰς ὅπυ ἐποιήσαμῳ μὲ τὸ ἅγιον βάπτισμα, δὲν ἔσβυσεν ὅμως τελείως, ἀλλὰ εἶναι ὡσαὶ ὁ ἀσινθὴρ τῦ πυρὸς κεχωσμένος μέσα εἰς τωὶ θερμωὶ σάκτιν. οὔτε μᾶς ἀφῆκε τελείως, ἀλλὰ δύεισκεται εἰς ἡμᾶς προσμένυσα τωὶ μετανοιάν μας (2), ἵνα δηλαδὴ ἡμεῖς καθαρίσωμῳ πρῶτον τωὶ καρδίαν μας ὑπὸ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ σάκτη ὅπυ σκεπάζει αὐτὸν τὸν ἀσινθῆρα τῆς χάριτος τῦ ἁγίυ Πνεύματος. καὶ ἀφ' ὅ καθαρίσωμῳ αὐτωὶ καὶ εὕρωμῳ τὸν κεκρυμμένον ἀσινθῆρα τῆς χάριτος, ὁπυθέσωμῳ εἰς αὐτὸν ὡσαὶ ξύλα, τὰς ἀρετὰς, καὶ φυσήσαντες μὲ μίαν ἀνδρείαν προθυμίαν, ἀνάψωμῳ πῦρ: ἤγυν γνωρίσωμῳ καθαρότερα καὶ αἰσθητικώτερα τωὶ σύεργειαν καὶ δυνάμιν τῆς σὺ ἡμῖν οἰκήσης θείας χάριτος, διὰ τῆς σὺ καρδίᾳ γινομένης ζωοβλύτυ θέρμης. καὶ φωτισθῶμῳ δι' αὐτῆς, καὶ ἁρπαγῶμῳ εἰς ὑποκαλύψεις Μυστηρίων ἀλαλήτων τῦ Πνεύματος. καὶ τελειωθῶμῳ κατὰ τωὶ δυνατωὶ ἀνθρώπῳ τελειότητα. Διὰ τῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὑπὸ τὸ ῥητὸν τῦτο τᾶ μεγάλυ Θεολόγου σωάγει, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι Θεὸς, καὶ ὅτι κατοικεῖ εἰς

(1) Ὅρα τὸ ῥητὸν αὐτῦ εἰς τὰς ὑπομνηματισμένας τῶν „ ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τύτῳ ἡ ἀγάπη τῦ Θεῦ τετελείωται (Α'. Γω. β'. 5)

(2) Ὅτι δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μένει ἐν ἡμῖν, καὶ ἀφ' ὃ ἀμαρτήσωμεν, βεβαιοῖ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ „ καὶ ἀντομήσει αὐτὸν „ Διχοτομία ὥσπερ ἐφλι, ἡ ἀπὸ τῦ Πνεύ- „ ως ἐξιν εἰς τὸ διλωτελὲς τῆς ψυχῆς ἀλλοτρίωσις. νῦν μὲν γὰρ, „ ἐ καὶ μὴ ἀνακέκραται τοῖς ἀναξίοις (τὸ Πνεῦμα) ἀλλ' ἔγγ „ παρεῖναι δοκεῖ πως τοῖς ἅπαξ ἐσφραγισμένοις, τωὶ ἐκ τῆς ἐ- „ πιτροφῆς σωτηρίαν αὐτῷ ἀναμένων. τότε δὲ, ἐξόλε τῆς βε- „ βλωσάσης αὐτῦ τωὶ χάριν ψυχῆς ἀποτμηθήσεται. διὸ τὸ „ τὰ ἐκ ἐξιν ἐν τῷ ἀδῃ ὁ ἐξομολογάμενος, ὅτε ἐν τῷ θανάτῳ „ ὁ μνημονεύων Θεὸν, ἐκέτι τῆς βοηθείας τῦ Πνεύματος συμ- „ παρύσης (κεφ. ις'. περὶ τῦ ἁγίυ Πνεύματος)

εἰς ἡμᾶς ἡ Θεότης διὰ τοῦ Πνεύματος: ἤτοι ἡ τῆς Θεότητος χάρις καὶ ἐνέργεια, ἢ συμπαθῶς ἀϊδίως τῇ Θεότητι: ἤτοι τῇ θείᾳ φύσει, καὶ οὐδέποτε ταύτης χωριζομένη. Θεότης δέ, ὁ μόνον ἡ θεία φύσις ὀνομάζεται κατὰ τοὺς Θεολόγους, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄκτιστος ἐνέργεια, καὶ χάρις τῆς θείας φύσεως, ὡς θεοῦσα καὶ υἱοὺς Θεοῦ ποιοῦσα τοὺς ὑποδεχομένους. καὶ βεβαιοῖ ὁ τῶν Θεολόγων ἐξοχώτατος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, λέγων. „ Θεότης δὲ ἡ πᾶσα θεωμένη Πρόνοια, καὶ ἀγαθότητι παντελεῖ τὰ πάντα θεϊθέσα, καὶ σωτέχουσα, καὶ ἑαυτῆς ὑποπληροῦσα, καὶ ὑπερέχουσα „ πάντα τὰ τῆς Προνοίας αὐτῆς ὑπολαύοντα (κεφ. ιβ'. περὶ Θείων ὀνομάτων) Καὶ ἐν τῇ πρὸς „ Γάϊον ἐπιστολῇ, Θεότητα ὀνομάζει τὸ Θεοποιὸν δῶρον, καθ' ὃ θεούμεθα. ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος λέγει „ Θεότης ἐστὶν ἡ ἐνθεωτικὴ τῶν προνοουμένων ἐνέργεια.

Τὰ λόγια δὲ τοῦ μεγάλου Πατρὸς Βασιλείου εἰσὶ ταῦτα „ Καὶ γὰρ εἰμὶ Θεότητα λέγειτις κατοικεῖν ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ Πνεύματος κατοικοῦντος, λέγοντος τοῦ Ἰωάννου „ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι „ ἐν ἡμῖν ἐσιν ἐκ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν. πᾶσαν ἀπολεῖ τὴν ἐλπίδα. εἰ μὴ γὰρ Θεὸς „ ἐν ἡμῖν, ἔτε ζωῆς, ἔτε ἀγαθῶν αἰωνίων τεύξόμεθα (ὁμιλ. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὃ ἡ ἀρχὴ „ ὁ βαπτιζόμενος εἰς τριάδα βαπτίζεται. ἐν ἄλλοις δὲ ὁ λόγος ἔτος ἐπιγράφεται, „ ὁμιλία εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Βασίλειος ἐν τῷ τρίτῳ κατ Εὐνομίου „ λέγει πρὸς τὸν Εὐνόμιον „ ὁ ταῦτα λέγων, ἔοικε μηδὲ τῷ Θεότητα πεπιστεύκεναι ἐν ἡμῖν οἰκεῖν, τοῦ Ἰωάννου λέγοντος περὶ Θεοῦ, ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐσιν, ἐκ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν .... εἰ τοίνυν ἐν ἡμῖν ὁ Θεὸς οἰκεῖν λέγεται διὰ τοῦ Πνεύματος, πῶς „ οὐχὶ φανερᾶς ἀσεβείας ἐσιν, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα λέγειν ἀμέτοχον τῆς Θεότητος; βλέπε δὲ, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐνταῦθα μεταχειρίζεται τὸ ἐξ οὗ καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἀδιαφόρως γὰρ ἡ Γραφὴ μεταχειρίζεται τὸ ἐξ οὗ, τόσον ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὁ μόνον ἐπὶ τοῦ Πατρός. ὁμοίως καὶ τὸ δι' οὗ, καὶ τὸ ἐν, ἀδιαφόρως τίθησι καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθὼς ἀποδείκνυσι ὁ μέγας Βασίλειος, εἰς τὸ πέμπτον Κεφάλαιον περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, φέρων καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Θεολόγου. καὶ τὸ αἴτιον εἶναι, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιον τῶν τριῶν θεαρχικῶν προσώπων τῆς ὑπερουσίου Τριάδος. (1) αἰσχυνέσθωσαν λοιπὸν οἱ Ἀρειανοὶ, καὶ Μακεδονιανοὶ οἱ ἡμιάρειοι, οἵτινες λέγοντες, ὅτι „ ἐπὶ μόνου τοῦ Πατρὸς τίθεται τὸ, ἐξ οὗ, καὶ ἐπὶ μόνου τοῦ υἱοῦ τίθεται τὸ, δι' οὗ, καὶ ἐπὶ μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος τίθεται τὸ, ἐν, ἀφρόνως σωρεύουσιν, ὅτι μόνος ὁ Πατὴρ εἶναι Θεὸς, ὁ δὲ υἱὸς δὲν εἶναι Θεὸς, ἀλλὰ κτίσμα τοῦ Πατρὸς, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πάλιν, εἶναι κτίσμα τοῦ υἱοῦ.

Σημειώσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, λέγων „ εἰσοικίζεται „ δὲ (ὁ Χριστὸς) πάντως ἡμῖν διὰ τῆς πίστεως, καὶ κατοικεῖ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐν οἰκείαις ἐπιστολαῖς. ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν „ ἡμῖν ἐσιν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν. (Βιβλ. β'. εἰς τὸν Ἰωαν. τόμ. δ'.) καὶ πάλιν λέγει „ διάτοι τοῦτο καὶ ἐνοικοῦντος ἡμῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικεῖν αὐτὸς λέγεται Χριστός. καὶ ὅπως ἔχει τὸ πρᾶγμα τῇ φύσει. (Βιβλ. β'. εἰς τὸν Ἰωάννην.) καὶ ἀλλαχοῦ „ τὸ Πνεῦμα ἐστι τὸ κατοικοῦν ἐν ἡμῖν, καὶ δι' αὐτοῦ πιστεύομεν ἔχειν ἅμα „ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν υἱόν. καθάπερ ἂν ἔφη καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Ἰωάννης, καὶ ἕτω φέρει τὸ „ ῥητὸν τοῦτο (βιβλ. ά. εἰς τὸν Ἰωάννην) καὶ ἀλλαχοῦ προτιθεὶς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἀκολούθως ἐπιφέρει „ εἰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐν ἡμῖν οἰκοῦντος, Θεὸς ἐστιν ὁ κατοικῶν πῶς ὁ Θεὸς, καὶ „ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, ὅπερ εἴτις ἔχοι, Θεὸν ἐνοικοῦντα φορεῖ, ὃς διὰ τοῦ Προφήτου φησὶν, ὅτι „ ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός; (Βιβλ. λδ'. τῶν Θησαυρῶν) ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι

„ ἐκ

---

(1) Ὅθεν σημειοῦμαι ἐνταῦθα ὡς ἀξιόλογα, καὶ πάσης εὐδοκήσεως ἄξια παρὰ τοῖς τὴν ἱερὰν Θεολογίαν κοπιάζουσι, τὰ Καθολικὰ καὶ ἐγκύκλια ἀξιώματα ταῦτα, ἅπερ σημειοῖ ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. δηλαδὴ ἐν. ὅτι ἐπὶ τῆς ἁγίας καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος, ἐναλλάττεται ὁτὲ μὲν παρὰ τῷ Παύλῳ καὶ ἄλλοις ἡ τάξις τῶν θεαρχικῶν προσώπων αὐτῆς, καὶ ποτὲ μὲν αὐτὰ ἁρμόζονται, ποτὲ μέσα, ποτὲ δὲ τέλος διὰ τοῦ αὐτοῦ ὁμοουσίου (Ἀγκαλὰ καὶ θρέπει νὰ φυλάττεται ἡ τάξις τῶν θεαρχικῶν ὑποσάσεων ἀμεταποίητος κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, λέγοντα „ φεύγων δεῖ „ καὶ τὰς τοῦ ἀκολουθίαν, ἵνα παρέδωκεν ἡμῖν ὁ Κύριος ἐναμείβοντας, ὡς φανερῶς μαχομένης τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ὑὸν μὲν „ προτάσσοντας τοῦ Πατρὸς, ὑὸν δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προτιθέντας, ἀκίνητον γὰρ καὶ ἀπαρεγχείρητον φυλάσσειν πρόσηκεν „ τοῦ ἀκολουθίαν, ἵνα ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς παριλάβομεν, εἰπόντος „ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη, „ βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (ἐν τῷ ἀντιχάρῳ τῆς Πίστεως) β'. ὅτι ἐναλλάττονται ἐπ' αὐτοῦ καὶ προτάσσεται ἢ ἐξ, ἢ διὰ καὶ ἢ ἐν, διὰ τὸ ταυτὸν καὶ μοναδικὸν τῆς οὐσίας. γ'. ὅτι ἐπὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ λόγου, ἐναλλάττονται τὰ ὀνόματα καὶ ποτὲ μὲν, τὰ ὑψηλὰ καὶ θεοπρεπῆ ὀνόματα τῆς Θεότητος, τίθενται ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ποτὲ δέ, τὰ ταπεινὰ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ τίθενται ἐπὶ τῆς Θεότητος, διὰ τὸ ταυτὸν καὶ μοναδικὸν τῆς ὑποσάσεως τοῦτο ἰσχύειν ὄντως, καὶ ὁμολογεῖται Χριστὸς, ὃς τις καὶ τρόπος ἀντιθέσεως λέγεται, κατὰ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην. ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ Πατρός (ά. Πέτ. ά. 2ι)

„ ἐκ τ῀ Πνεύματος αὐτ῀ ἔδωκεν ἡμῖν. (Ἰωαν. δ'. 13.) τὸ αὐτὸ γὰρ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ῥητὸν μὲ τοῦτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „ Ἀγαπητοὶ, μὴ παντὶ Πνεύματι πιστεύετε. ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ
„ Πνεύματα, εἰ ἐκ τ῀ Θεοῦ ἐστιν. ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐ-
„ ξεληλύθασιν εἰς τὸν Κόσμον.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐδίδαξεν ὁ Θεολόγος περὶ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ ἐλεημοσύνης, ἐσοχάσθη δὲ, πῶς μαζὶ μὲ τὴν ἐλεημοσύνην εἶναι συνωμοσία καὶ ἀκόλουθος ἡ φιλοξενία: τότε χάριν τώρα ἐδῶ κάμνει διάκρισιν, ποῖοι εἶναι οἱ ὄντως ἀδελφοὶ καὶ πλησίον· ἵνα μὴ οἱ χριστιανοὶ, πειθόμενοι εἰς τὴν παραγγελίαν ὁπ῀ ἀνωτέρω αὐτοῖς εἶπε, δέχωνται ἀνεξετάστως καὶ περιποιῶνται φιλοξενῶν τὰς ψευδαποστόλους, καὶ ψευδοπροφήτας, καὶ τὰς τῆ῀ αἱρετικῶν δογμάτων διδασκάλας, ὑπὸ τὴν σύστασιν τῆς ἀγάπης. ἐκ δὲ τῆς ὑποδοχῆς καὶ φιλοξενίας ταύτης, κοινωνήσαν ὑπὸ τὰς αἱρέσεις των, καὶ ζημιώσωσι, πρῶτον μὲν τὴν ἰδικήν τους ψυχὴν, δεύτερον δὲ καὶ τὴν ψυχὴν τῶ῀ ἄλλων ἀδελφῶν καὶ φίλων τους· οἵτινες βλέποντες τὰς αἱρετικὰς φιλοξενημένους ὑπὸ τῶ῀ ἰδικῶν τους φίλων, σκανδαλίζονται ὑπὸ τὴν πρὸς ἐκείνους ἀγάπην, νὰ πηγαίνουν καὶ αὐτοὶ νὰ ἀκούσουν τὰς βλασφήμους διδασκαλίας των. ἀφίνω νὰ λέγω, ὅτι καὶ οἱ χριστιανοὶ λαλοῦντες εἰς τὰς αἱρετικὰς τὰ τῆς πίστεως Μυστήρια, καὶ ῥίπτοντες τὰ ἅγια εἰς τοὺς κυσὶν, μεγάλως βλάπτουσι τὸν ἑαυτόν τους. διὰ ταῦτα λοιπὸν πᾶσα ἀνάγκη ἐνόμισεν ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐδῶ νὰ παραγγείλῃ εἰς τοὺς χριστιανοὺς, νὰ μὴ νομίζουν ὡς ἀδελφοὺς ὅλους, ὅσοι πηγαίνουν εἰς αὐτὰς, μήτε ἀνεξετάστως νὰ τοὺς φιλοξενῶν, ἀλλὰ νὰ ἐρωτῶν καὶ νὰ μανθάνουν πρῶτον τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς των. καὶ ἂν μὲν εὕρουν τὴν ὁμολογίαν ταύτην, σύμφωνον μὲ τὰ ἀληθῆ καὶ ὀρθόδοξα δόγματα τῶ῀ Ἀποστόλων, νὰ δέχωνται αὐτοὺς, καὶ νὰ τοὺς φιλοξενῶν, μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην καὶ ἀγάπην. εἰ δὲ καὶ εὕρουν αὐτὴν ἀσύμφωνον καὶ ἐναντίαν, νὰ μὴ τοὺς δέχωνται. Τοῦτο γὰρ τὸ ἴδιον διείσκημεν, ὅτι προσάγει καὶ ὁ Σειρὰχ „ μὴ πᾶσα ἄνθρωπον εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. „ πολλὰ γὰρ τὰ σκέδρα τοῦ δολίου. (Σειρ. ιά. 29.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς „ μὴ παντὶ λόγῳ πί-„ στευε. (Σειρ. ιθ'. 15.) λέγει δὲ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ „ ἐκολυμβήθημεν καρδία σκαμβή... „ ὁ κατοικῶν ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ὑπερηφανίαν. λαλῶν ἄδικα, ὁ κατεύθυνεν ἐνώπιον „ τῶ῀ ὀφθαλμῶν μου. (Ψαλ. ρ'. 5.) μὲ τὰ λόγια γὰρ ταῦτα μανθάνομεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποδεχώμεθα τοὺς πονηροὺς καὶ φαύλους ἀνθρώπους: πολλῷ δὲ μᾶλλον τοὺς ἀσεβεῖς καὶ αἱρετικὰς, ἵνα μὴ βλαβῶμεν ὑπὸ τὴν συναναστροφὴν καὶ συνομιλίαν τους. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ τ῀ μεγάλου Βαρσανουφίου „ ὅταν ἔρχηται ξένος πρὸς σὲ, δεήθητι πρῶτον τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕ-„ τως ἀνάπεμνον τὸ κατ' αὐτόν. καὶ πόθεν ἐστὶ, καὶ πῦ ὑπάγει. καὶ ἐὰν φαίνεταί σοι ὅτι ὀφείλεις „ αὐτὸν δέξασθαι, δέξαι, καὶ ἀπόλυσον μ῀ τὴν τροφήν. (Ἀποκρίσ. ψμβ'.) λέγει δὲ ὁ Θεολόγος εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται διῆλθαν εἰς τὸν Κόσμον: καθὼς ἦτον οἱ περὶ τὸν Σεδεκίαν εἰς τὸν καιρὸν Ἀχαὰβ τοῦ βασιλέως, καὶ Μιχαίου τοῦ Προφήτου, κ῀ τὸ ιή. κεφάλαιον τοῦ β'. τῶ῀ Παραλειπομένων. καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀμασίαν εἰς τὸν καιρὸν Ἱεροβοὰμ βασιλέως, καὶ Ἀμὼς τοῦ Προφήτου, ὡς φαίνεται εἰς τὸ ζ'. κεφάλαιον τοῦ Ἀμώς. καὶ ἄλλοι πολλοὶ, οἵτινες ἔχοντες τὸ πνεῦμα τοῦ Σατανᾶ εἰς τὴν καρδίαν των, καὶ τὰ ψευδῆ προφητεύοντες, ἐκήρυττον τὸν ἑαυτόν τους προφήτας καὶ διδασκάλους τῆς ἀληθείας. μαζὶ δὲ μὲ τοὺς παλαιοὺς ψευδοπροφήτας, ἐφανέρωσεν ὁ Ἰωάννης συνεκδοχικῶς καὶ τοὺς τότε ψευδοπροφήτας ὁπ῀ ἐφάνηκαν εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρόν: οἵτινες ἦτον ἀκόμη ἀμφίβολοι, καὶ δὲν ἦτον εἰς ὅλους γνωστοί. ἵνα δηλαδὴ γνωσι καὶ μισῶσιν αὐτοὺς οἱ χριστιανοί. γράφει δὲ καὶ ποῖον εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν σημάδι, τόσον τῶ῀ ἀληθινῶν καὶ θείων Διδασκάλων καὶ Προφητῶν: ὅσον καὶ τῶ῀ ψευδῶν καὶ ἐκ τ῀ Διαβόλου ἐνεργουμένων διδασκάλων, καὶ Προφητῶν. λέγει γὰρ εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ μὴ πιστεύουν εἰς κάθε πνεῦμα, ἀλλὰ νὰ δοκιμάζουν ποῖα πνεύματα εἶναι ἐκ τ῀ Θεοῦ, καὶ ποῖα ἐκ τ῀ Διαβόλου. πνεῦμα δὲ ὀνομάζει τὴν κινοῦσαν ἐνέργειαν, ἢ τὴν ἀγαθὴν καὶ ἐκ τ῀ ἁγίου Πνεύματος γινομένην, ἢ τὴν πονηρὰν καὶ ἐκ τ῀ Διαβόλου γινομένην. πνεῦμα γὰρ καὶ ὁ Διάβολος ὀνομάζεται. καθὼς καὶ

ὁ Προ-

ὁ Προφήτης Ὡσηὲ λέγει „ ἐκ ἔδωκαν τὰ βδελύγματα αὐτῷ τὸ ὑποστρέψαι πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῷ. ὅτι „ πνεῦμα πορνείας ἐν αὐτοῖς ἐστι. (Ὡσ. ε. 4.) Καὶ ὁ Παῦλος δὲ, τὸν μὲν θείαν ἐνέργειαν ὅπου παρασαίνει, λέγων „ διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν λέγει ἀνά„ θεμα Ἰησοῦν. Καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. (ἀ. Κορ. ιβ'. 3.) τὸν δὲ Διαβολικὸν, ὅπου. „ Διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης. (β'. Θεσσ. β'. 11.) (1)

2. „ Ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. πᾶν Πνεῦμα ὃ ὁ„ μολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι.
3. „ Καὶ πᾶν Πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐλη„ λυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι.

Ἀληθῶς πρέπει νὰ θαυμάσῃ ἐδῶ τινὰς, τὸν μεγάλλιον σοφίαν, καὶ σωφρόσυνην, τοῦ πρώτου τῶν Θεολόγων Ἰωάννου. διὰ τί μὲ μίαν μοναχὴν λέξιν, ἀπέτρεψεν ὅλους τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς παραχαράκτας τῆς ἀληθείας. διὰ ὅ,τι εἰπὼν „ πᾶν Πνεῦμα, ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ προσθεὶς τὴν λέξιν, ἐν σαρκὶ, μὲ μόνην αὐτὴν ἐξωγράκισε τοὺς τῆς Σίμωνα, καὶ Καρποκράτην, καὶ Κήρινθον, τοὺς Μανιχαίους, τοὺς Μαρκιωνιστὰς, τοὺς Μοντανιστὰς, τοὺς Παυλιανιστὰς, καὶ τοὺς Νεστοριανούς. ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθε μὲ σάρκα, ἐφανέρωσε καθαρῶς, πῶς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεὸς γυμνὸς, μήτε πάλιν ἄνθρωπος ψιλὸς, μήτε πῶς ἔχει δύω ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα διηρημένα. μήτε πῶς ἐφαίνη κατὰ φαντασίαν: καθὼς ταῦτα πάντα ἐβλασφήμων οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοί. ἀλλὰ ἐφανέρωσε πῶς ἔχει δύω οὐσίας καὶ φύσεις, θεότητα, καὶ ἀνθρωπότητα: καὶ εἶναι τέλειος καὶ κατὰ τὰς δύω: ἤγουν εἶναι τέλειος καὶ ἀληθὴς καὶ ἄϊδιος Θεὸς, καὶ τέλειος καὶ ἀληθὴς ἐν χρόνῳ γενόμενος ἄνθρωπος. ὥστε δικαίως ἡ τοῦ Χριστοῦ ἁγία Ἐκκλησία ἀναθεματίζει μαζὶ μὲ τοὺς παλαιοὺς αἱρεσιάρχας, καὶ τοὺς μεταγενεστέρους βεβάφρονας Εἰκονομάχους, οἵτινες ἐβλασφήμων πῶς ἐφαίνη κατὰ φαντασίαν ὁ Χριστός: καθὼς ἐβλασφήμων καὶ οἱ Μανιχαῖοι, καὶ διὰ τοῦτο ἀρνοῦντο διὰ αὐτοῦ τοῦ τραγμάτων, πῶς ἦλθεν ὁ Χριστὸς ἐν σαρκί. ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤθελον νὰ ἱστορήσουν, ἢ νὰ προσκυνήσουν τὴν ἁγίαν Εἰκόνα τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ὑποβάλλοντες τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ παρουσίαν. ὅθεν καὶ αὐτοὶ τοῦ Ἀντιχρίστου ἐφάνηκαν ὀπαδοὶ καὶ ἀκόλουθοι: καθὼς βεβαιότατα λέγει ὁ μέγας οὗτος Θεολόγος. ταῦτα μὲν ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος συμφωνεῖ τῷ Οἰκουμενίῳ, προστίθετει καὶ ταῦτα τὰ ἀληθῶς φοβερά. δηλαδὴ, ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ὁμολογοῦν μόνον μὲ τὴν γλῶσσαν πῶς ὁ Χριστὸς ἦλθεν ἐν σαρκί: ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀποδείχνουν τὴν ὁμολογίαν ταύτην καὶ διὰ τῶν ἔργων: ἤγουν πρέπει ποτὲ νὰ φέρουν τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ σῶμά τους: δηλαδὴ νὰ ἦναι νεκροὶ κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός: καθὼς ἦτον καὶ ὁ Χριστός. ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῷ σώματι αὐτῷ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος. ὅποιος λοιπὸν χριστιανὸς ἔχει συγχύσει εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα Χριστὸν, καὶ δὲν ζῇ τῷ Κόσμῳ, καὶ τῇ σαρκὶ, ἀλλὰ ζῇ τῷ Χριστῷ, καὶ περιφέρει τὸν Χριστὸν εἰς τὸ σῶμά του, αὐτὸς εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ. ὅποιος δὲ χριστιανὸς ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲν ζῇ εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ ζῇ εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ εἰς τὸν Κόσμον: ἤγουν εἰς τὰς ἡδονὰς, καὶ ἐπιθυμίας τοῦ Κόσμου, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους „ ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος, καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατ„ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; (ἀ. Κορ. γ'. 3.) ὁ δὲ κατὰ ἄνθρωπον περιπατῶν, αὐτὸς Πνεῦμα Χριστοῦ δὲν

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Ἰωάννου ἀναφέρει καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀλληγορῶν εἰς τὸν Χριστὸν τὸν κριὸν τῆς πελωρώσεως καὶ λέγων. ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπελείωσεν ὅλα τὰ μέλη ἡμῶν, μάλιστα δὲ τὸν ἀκοὴν, μὲ τὸν ὁποίαν, δεχόμεθα μὲν, τὰ ὀρθόδοξα δόγματα, ἀποφεύγομεν δὲ, τὰ πονηρὰ δόγματα τῆς αἱρετικῶν. καὶ δοκιμάζομεν μὲ αὐτὸν, τὸν ὀρθὸν ὁμολογίαν, ἢ τὸν σκολιὸν καὶ αἱρετικόν. ὅπου γάρφησι „ γέ„ γονε γὰρ ἡμῖν κριὸς τελειώσεως εἰς παῦ ὁ,τιδήποτε ἄρτιον „ ἀρτίως ἔχοντας ἀποφαίνων, καὶ ἐκφρεπέσαντας ἐν ἀρεταῖς δι„ ἁγιασμοῦ ἐν Πνεύματι. καὶ προγε τῆς ἄλλων, ἀκολουθεῖ μὲν ἐν„ θεὶς τὸν ὀλοκληρίας πλήρη. πατέρι τὸν ὑπεκθῆ καὶ ὑπήκοον καὶ „ ἐπιτηδείως μὲν ἔχουσαν εἰς παραδοχὴν τῆς περὶ αὐτοῦ δογμά„ των. ἀκ ἀνεχόμεθα δὲ ψιθύρων περιτομῶν, καὶ μυταρᾶς ἀ„ θυροστασίας, ὧν αἱ ποιοῦντες τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι, „ καὶ τῆς τῆς ὀρθότητος ἀντεξάγοντες δόγματιν. ἀκοῆς γὰρ δὲ „ τοῦτο τῆς ἁγίας καρπός. καὶ μὲν Γωάννης ἡμῖν ὁ Θεσσαλονίκης „ ὠδέφησιν. „ ἀδελφοὶ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ „ ἐστι. πᾶν Πνεῦμα, ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ τοῦ Θεοῦ „ οὐκ ἔστι. καὶ πᾶν Πνεῦμα, ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ τοῦ „ Θεοῦ ἐστι. βάσανος δὲ ἐπιμάπων τραπέσθω αὐ εἰκότως, ἀλλ' ἑ„ τέρως τέποι μᾶλλον, ἢ εἰς ὃς (λόγ. ια. περὶ τῆς ἐν Πνεύ„ ματι λατρείας) καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς, ἑρμηνεύων τὸ „ καὶ „ ἐτέχομεν Πνεῦμα σωτηρίας (Ἡσαΐ. 25. 18.) „ Πνεῦμα „ σωτηρίας, τουτέστι τὸν ἐν Πνεύματι διδασκαλίαν, ἢ καὶ ζωῆς „ ἐστι τῆς εἰς αἰῶνας τροφῆνος, ἔστος γὰρ τῇ θείᾳ Γραφῇ πλα„ σάκις ὀνομάζειν Πνεύματα τὰς τινων συγγραφάς. καὶ γὰν δο„ κιμάζετέ φησι τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν. ἀεὶ γὰρ ἐν „ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ σωτήριον λαλεῖται κήρυγμα. ἢ γὰν ἐν „ Πνεύματι κοσμικῷ τὰ ἐσάπερ ἐστὶ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενα. (βιβλ. γ'. τόμ. ά. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

δὲ ἔχει. ἐκεῖνος δὲ ὅπῦ δὲ ἔχει Πνεῦμα Χεισῦ: ἤγεν ἐκεῖνος ὅπῦ δὲ ζῇ κ᾽ Χεισὸν, αὐτὸς δὲ εἶναι τῦ Χεισῦ. καθὼς ὁ αὐτὸς ἀπεφθέγξατο Παῦλος „ εἴτις Πνεῦμα Χεισῦ ἐκ ἔχει, „ ἔτος ἐκ ἔσιν αὐτῦ. (Ῥωμ. ἡ. 9.)

„ Καὶ τῦτό ἐσι τὸ τῦ Ἀντιχείσῦ ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, κ᾽ νῦν σὺ „ τῷ Κόσμῳ ἐσιν ἤδη.

Ὅλοι, λέγει, οἱ αἱρετικοὶ ἐκεῖνοι ὅπῦ ἀρνῦνται πῶς ὁ Χεισὸς δὲ ἦλθεν ἐν σαρκὶ, κ᾽ δὲ ὁμολογῦν πῶς ὁ εἷς κατὰ τὴν ὑπόσασιν Χεισὸς, ἔχει δύω φύσεις θεότητα κ᾽ ἀνθρωπότητα, κ᾽ εἶναι τέλειος κ᾽ ἀληθὴς Θεὸς, κ᾽ ἀληθὴς κ᾽ τέλειος ἄνθρωπος, φυλάξας κ᾽ μὴ τὴν ἕνωσιν ἀσυγχύτως τὰς δύω φύσεις, κ᾽ τὰ τῶν φύσεων ἰδιώματα ἀμετάβλητα: αὐτοὶ εἶναι μέρος τῦ Ἀντιχείσῦ ἐκεῖνο, περὶ τῦ ὁποίῦ ἠκούσατε χεισιανοὶ, ὅτι μέλλει νὰ ἔλθῃ. ὁ ὁποῖος κ᾽ τώρα ἀκόμη εἶναι εἰς τὸν Κόσμον. πῶς δὲ εἶναι εἰς τὸν Κόσμον τώρα ὁ Ἀντίχεισος; ἀποκρίνεται ὁ Θεοφύλακτος, κ᾽ Μητροφάνης, κ᾽ ὁ Οἰκυμένιος, ὅτι εἶναι εἰς τὸν Κόσμον τώρα, ὄχι σωματικῶς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ἀλλὰ διὰ μέσῦ τῶν προδρόμων τῆς αὐτῦ παρεσίας, οἵτινες εἶναι οἱ ἀνώτερω ψευδοπροφῆται, κ᾽ ψευδαπόστολοι, κ᾽ αἱρετικοί. ἐκεῖνος μὲν γὰρ θέλει ἔλθῃ κοντὰ εἰς τὸν ἔσχατον καιρὸν τῆς συντελείας τῦ Κόσμῦ, καθὼς λέγει ὁ μακάριος Παῦλος. φαίνεται δὲ κ᾽ τώρα περιπατῶν εἰς τὸν Κόσμον διὰ τῆς πλάνης κ᾽ ἐνεργείας τῦ Σατανᾶ, τῆς ἐνεργεμένης εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. ἐπειδὴ ὁ ἴδιος Σατανᾶς ὅπῦ μέλλει νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὸν καθ᾽ αὐτὸ Ἀντίχεισον, διὰ νὰ πλανήσῃ τὸν Κόσμον, αὐτὸς ἐνεργεῖ κ᾽ τώρα εἰς τοὺς αἱρετικοὺς τὰς διαφόρῦς βλασφήμῦς αἱρέσεις, διὰ νὰ ἀπατήσῃ τοὺς μὴ προσέχοντας. (1) τῦτο δὲ ὅπῦ λέγει ὁ Θεολόγος, ὅτι ὁ Ἀντίχεισος νῦν ἐν τῷ Κόσμῳ ἐσιν ἤδη, εἶναι τὸ ἴδιον ἐκεῖνο ὅπῦ λέγει ὁ Παῦλος περὶ τῦ Ἀντιχείσῦ „ τὸ γὰρ Μυσήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας. (β'. Θεσσ. β'. 7.) ὅπερ ἑρμηνεύει ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, μὲ μίαν γλαφυρὰν ἑρμηνείαν, εἰς τὴν ὁμιλίαν τῆς τρίτης Κυριακῆς τῶν νηστειῶν. καθὼς, λέγει, τὸ Μυσήριον τῦ σταυρῦ, κ᾽ τῆς ἐνσάρκῦ οἰκονομίας τῦ Χεισῦ ἐνεργεῖτο μυστικῶς εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους Προπάτορας, κ᾽ Πατριάρχας, κ᾽ Προφήτας, οἵτινες κ᾽ διὰ τῶν ἔργων ἔζων μίαν ζωὴν Εὐαγγελικὴν κ᾽ τὸν Χεισὸν, κ᾽ διὰ τῶν λόγων προεφήτευον διὰ τὸν ἐλευσόμενον Χεισὸν ὑπὸ τῦ ἁγίῦ ἐνεργούμενοι Πνεύματος: ποιοτρόπως κ᾽ τὸ Μυσήριον τῆς παρεσίας τῦ Ἀντιχείσῦ, ἐνεργεῖτο μὲν εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους αἱρεσιάρχας, τοὺς φανεύτας κ᾽ τοὺς καιροὺς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἐνεργεῖται δὲ κ᾽ ἕως τῦ νῦν εἰς τοὺς πνευματικοὺς αἱρετικοὺς, τοὺς ἀθέους, τοὺς θνητοψύχους, τοὺς ὑλίτας, τοὺς αὐτοματιστὰς, κ᾽ τοὺς λοιποὺς ἄλλους ποικίλους κ᾽ πολυειδεῖς, ὄντας εἰς τὴν ἀσέβειαν.

4. „ Ὑμεῖς ἐκ τῦ Θεῦ ἐστε τεκνία, κ᾽ νενικήκατε αὐτούς. ὅτι μείζων „ ἐσιν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ Κόσμῳ.

Ἐφανερώθησαν, λέγει, κ᾽ ἐθεατρίσθησαν οἱ ἀνώτερω ψευδοπροφῆται, κ᾽ αἱρετικοὶ, ὅτι εἶναι ἀσεβεῖς, κ᾽ ἔχουσι τὸ Πνεῦμα τῦ Ἀντιχείσου. κ᾽ διὰ τῦτο μισῶν κ᾽ ἀποστρέφονται ὅλοι, τὰς τῶν αἱρετικῶν διδασκαλίας. ἀκολούθως δὲ κ᾽ ἐσεῖς παιδάκια μου ἀγαπητὰ, ἐπειδὴ κ᾽ εἴδετε ἐκ τῦ Θεῦ, νικήσατε αὐτοὺς, κ᾽ δὲν ἐδώσατε κἀμμίαν ἀκρόασιν εἰς τὰς βλασφημίας των, ἀλλὰ κ᾽ ἀνετρέψατε αὐτὰς μὲ λόγους ἀληθείας, ὡς φωτισμένοι ὄντες ἐκ τῆς χάριτος τῦ Χρισῦ, κ᾽ τῦ ἁγίου Πνεύματος. ἐπειδὴ ὁ Χρισὸς ὅπῦ κατοικεῖ εἰς τὰς καρδίας σας μετὰ τῦ Πατρὸς, κ᾽ τῦ ἁγίου τῦ Πνεύματος, κ᾽ κηρύττεται ὑπὸ ἐτᾶς ὀρθοδόξως, αὐτὸς εἶναι μεγαλίτερος, κ᾽ ἀσυγκρίτως δυνατώτερος ὑπὸ τὸν Διάβολον ὅπῦ κατοικεῖ εἰς τὸν Κόσμον: ἤγουν εἰς τὰς ἀπίσεις, κ᾽ αἱρετικάς. κ᾽ διὰ τῦτο αὐτὸς ἐκατήργησε τὴν αἱρετικὴν τὸν φατείαν, κ᾽ τὰς μὲν βουλὰς τῦ κινῦντος αὐτὰς μισοκάλου, κ᾽ Κοσμοκράτορος Διαβόλου διασκέδασε, κ᾽ ἠφάνισε, ἀπέδειξε δὲ νικηφόρον κ᾽ τροπαιοῦχον τὴν ὀρθόδοξον πίσιν, τὴν ὑπὸ λόγους προσβαλομένην, κ᾽ κηρυττομένην.

5. „ Αὐ-

(1) Διὰ τῦτο λέγει κ᾽ ὁ Θεῖος Γρηγόριος ὁ Δαμασκηνὸς „ πᾶς „ μὲν ὃν ὁ μὴ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν τῦ Θεῦ κ᾽ Θεὸν ἐν σαρκὶ ἐ- „ ληλυθέναι, κ᾽ εἶναι Θεὸν τέλειον, κ᾽ γενέσθαι ἄνθρωπον τέ- „ λειον μετὰ τῦ μεῖναι Θεὸν, Ἀντίχεισός ἐσιν. ὅμως ἰδιοτρόπως κ᾽ ἐξαιρέτως Ἀντίχεισος λέγεται ὁ ἐπὶ σωτελείᾳ τῦ „ αἰῶνος ἐρχόμενος. (βιβλ. δ'. κεφ. ργ'. τῦ Θεολογικῦ)

5. „ Αὐτοὶ ἐκ τοῦ Κόσμου εἰσὶ, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ Κόσμου λαλοῦσι, καὶ
„ ὁ Κόσμος αὐτῶν ἀκούει.
6. „ Ἡμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν. ὁ γινώσκων τὸν Θεὸν, ἀκούει ἡμῶν.
„ ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν.

Κόσμον ἐδῶ ὁ θεολόγος ὠνόμασε, τοὺς ἔχοντας φρόνημα, καὶ βλάθεσιν φιλόκοσμον, καὶ ὑλικὴν, οἱ ὁποῖοι εὐκόλως ὑπακούσιν εἰς τοὺς φιλοκόσμους καὶ ὑλικοὺς αἱρετικοὺς, μὲ τὸ νὰ διδάσκωσιν αὐτοὺς ἐκεῖνα ὁποῦ εἶναι ἐφεπτὰ καὶ καταθύμια, εἰς τὴν φιλόκοσμόν τους προαίρεσιν. οἱ δὲ αἱρετικοὶ, φιλόκοσμοι ὄντες, καὶ φιλόκοσμα λόγια λαλοῦντες, ἔχουσιν ἀκολούθως καὶ φιλοκόσμους μαθητὰς ὁποῦ τοὺς ἀκούουν. ἐπειδὴ οἱ ὅμοιοι φυσικῷ τῷ τρόπῳ ἀγαποῦσι τοὺς ὁμοίους, καὶ οἱ κακοὶ τοὺς κακούς. ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σειρὰχ „ πᾶν ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτῷ, καὶ πᾶς ἄνθρωπος „ τὸν πλησίον αὐτοῦ. πᾶσα σὰρξ κατὰ γένος συνάγεται, καὶ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ προσκολληθήσε„ ται ἀνήρ. (Σειρ. μγ'. 15.) οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ὑπερκοσμίου δόξης μυσταγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι, κηρύττοντες εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς τοῦ Θεοῦ ἐπουρανίους δωρεάς τε καὶ χάριτας, τοὺς μὲν πιστεύοντας εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ζητοῦντας τὰ θεῖα καὶ τὰ ἐπουράνια, ἀποκτῶσι μαθητὰς καὶ ὑπακούοντας, τοὺς δὲ μὴ πιστεύοντας εἰς τὸν Θεὸν, μήτε ζητοῦντας τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, ἀλλὰ ἀγαπῶντας τὴν τοῦ Κόσμου ματαιότητα, καὶ τὴν γήϊνην δόξαν, καὶ τὴν φιλόσαρκον ζωὴν, αὐτοὺς βλέπουσιν ἐχθροὺς καὶ ἐναντίους. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειρὰχ „ βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια. (Σειρ. ά. 22.) καὶ κατὰ τὸν Σολομῶντα „ βδέλυγμα ἀνόμῳ, κατευθυνομένη ὁδός. (Παρ. κθ'. 28.) καὶ τοῦτο δηλοῦσι τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἰωάννου „ ὁ γινώσκων τὸν Θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ „ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. φανερόνοι δὲ αἰνιγματωδῶς μὲ αὐτὰ, ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὁποῦ ἔχει θεοφιλῆ καὶ φιλόκαλον προαίρεσιν. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἄνθρωπος μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἔχῃ ζωὴν σώφρονα καὶ ἐνάρετον, καὶ γνωρίζει καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο καὶ ὑπακούει εἰς τὰς ὁρθὰς, καὶ ἀληθεῖς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων, τῶν ὄντων ἐκ τοῦ Θεοῦ. τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς ἐφανέρωνε, μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπεν „ ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀ„ κουέτω. (Ματθ. ιά. 15.) δηλονοτοῦν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ἔχει αὐτία καὶ ἀκοὰς, ὅποιος εἶναι ἕτοιμος νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰ λόγιά του. ὁ γὰρ μὴ ὑπακούων, αὐτὸς ὅτε ἀκοὰς καὶ αὐτία ἔχει· διατί μὲ τὰς ἀκοάς του δὲν ἀκούει διὰ νὰ ὑπακούῃ, ἀλλὰ ἀκούει διὰ νὰ βλάκευῃ.

„ Ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ Πνεῦμα
„ τῆς πλάνης.

Ἀπὸ τοῦτο, λέγει, γνωρίζομεν τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀπὸ τοῦτο ποῖον; ἀπὸ τὸ νὰ ὑπακούῃ τινὰς εἰς τὰς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ μὴν ὑπακούῃ εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ εἰς τὰς διδασκαλίας τῶν αἱρετικῶν. καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ ταῦτα πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ὁ Ἀπόστολος. ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀξιωθῶν νὰ λάβουν εἰς τὴν καρδίαντους τὴν χάριν, καὶ ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ προθύμως ἀκούουν τὰς παραγγελίας ἡμῶν τῶν ἀληθινῶν τοῦ Χριστοῦ Ἀποστόλων. αὐτοὶ γνωρίζονται ἀπὸ τὴν ὑπακοὴν ταύτην, ὅτι ἔχουν εἰς τὴν καρδίαντους τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας. ἐκεῖνοι δὲ ὁποῦ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ, αὐτοὶ δὲν ὑπακούουν εἰς τὴν διδασκαλίαν ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ θυμόνονται καὶ πολεμοῦσιν ἐναντίον τῆς ἀληθείας, καὶ ἐναντίον τῶν κηρύκων αὐτῆς. ἀλλ' ὅμως, ἐκεῖνοι μὴν, ἂς πορεύωνται εἰς τὸ φῶς τοῦ πυρὸς αὐτῶν, καὶ εἰς τὴν φλόγα τῆς γεέννης, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἄναψαν μὲ τὴν κακίαν τους προαίρεσιν, καθὼς λέγει ὁ Ἡσαΐας. ἡμεῖς δὲ ὅλοι οἱ χριστιανοὶ, οἱ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἀγαπήσαντες καὶ δεχθέντες εἰς τὰς καρδίας μας, ἂς βεβαιώσωμεν τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ διὰ τῶν ἔργων: ἤγουν διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ φιλαδελφίας. ὅθεν, καὶ ἀκολούθως λέγει.

7. „ Ἀγα-

7. „ Α'γαπητοὶ, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ
„ ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώ-
„ σκει τὸν Θεόν.
8. „ Ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν Θεὸν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστιν.

Ἀληθῶς, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῷ, ὠνομάθη ἠγαπημένος τῷ Χριστῷ, ὁ μέγας ἦτος Ἀπόστολος. διὰ τί μὲ τὸ νὰ ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ ὅπως ἀγάπα, καὶ αὐταγάπα τὸν Θεὸν, καὶ τὸν τῆς ἀγάπης αἴτιον καὶ δοτῆρα, διὰ τοῦτο καὶ τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐπιστολῆς τε ταύτης ἐξοδεύει εἰς τοῦ διδασκαλίαν τῆς ἀγάπης, καὶ παραχὲ τοῦ ἀγάπα συμβουλεύει, τοῦ ἀγάπα αὐαπνέει, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγάπα δὲν δύναται νὰ ξεκολλήσῃ τὸν λόγον τε, τόσον εἰς τοῦ ἐπιστολῆ ταύτα, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιόν του. ὅθεν, καὶ ἐδῶ τώρα θαυμασῶς καὶ παραδόξως ἐκθέτει τὸν περὶ τῆς ἀγάπης λόγον. διὰ τί ἀρχίζωντας ὡσαὶ ὑπὸ ἕνα χαμηλὸν σκαλοπάτι, αὐαβιβάζει τὸ ἀξίωμα καὶ μεγαλεῖον τῆς ἀγάπης, ἐπάνω εἰς τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ αὐωτάτου κορυφῆ, μὲ τοῦ παρᾶσαν τῆ λέξεων συνύθεσιν. ἐπειδὴ θαγγέλλει εἰς τὰς χριστιανὲς νὰ ἀγαπᾶν ἕνας τὸν ἄλλον. καὶ τὸ αἴτιον εἶναι, διὰ τί αὐτὸ καθ' αὐτοῦ ἡ ἀγάπη εἶναι ὑπὸ τὸν Θεόν· ἵνα μὲ τὸν λόγον τοῦτον κάμῃ δραστικωτέραν καὶ δυναπωτέραν τοῦ διδασκαλίαν τοῦ περὶ τῆς ἀγάπης, καὶ περισσότερον πείσῃ τὲς ἀκούοντας νὰ φυλάττωσι τοῦ ἀγάπα. εἶπε δὲ, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι ὑπὸ τὸν Θεόν, ἢ διὰ τί ὑπὸ τὸν Θεὸν ἐδιωείθη ὁ περὶ τῆς ἀγάπης Νόμος, ἢ διὰ τί ὁ Θεὸς, καθὼς εἶναι αἴτιος κάθε καλῆ καὶ ἀρετῆς: ἔτζι εἶναι αἴτιος καὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ἀγάπης. ἀφ' ἧ δὲ εἶπε τοῦτο, λέγει, ὅτι καὶ ὁ ἔχων τοῦ ἀγάπα ἐγεννήθη ὑπὸ τὸν Θεόν, καὶ γνωρίζει τὸν Θεόν. καὶ μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὑποδεικνύει, ὅτι ἐκεῖνος ὁπὲ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν τε, αὐτὸς ἐγεννήθη ὑπὸ τὸν Θεὸν, καὶ εἶναι ἀληθῶς κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τῆ οὐρανίε Παῤῥός τε, ὡσαὶ ὁπὲ δὲν ἐθαχάραξε τὸν λόγον τῆς δημιουργίας τῆ Θεῆ, ἀλλ' ἐφύλαξε καθαρὸν τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν τῆ Θεῆ, ἐκ τῆς ὁμοιότητος δὲ ταύτης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ πιστὸς ἔχει βεβαίως καὶ τοῦ τῆ Θεῆ γνῶσιν. ἀφ' ἧ δὲ μὲ ὅλα τὰ λόγια ταῦτα ἄναψε τὲς ἀκροατὰς εἰς τὸν ἔρωτα τῆς ἀγάπης, ἀκολούθως εἶπεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁπὲ δὲν ἀγαπᾷ, αὐτὸς ὔπε τὸν Θεὸν γνωρίζει. διὰ τί ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη.

Βλέπεις ἀγαπητὲ βαθμὲς καὶ σκαλοπάτια θαυμασὰ τῆς ἀγάπης, ὁπὲ ἀρχιτεκτόνησεν ὁ τῆς ἀγάπης Μαθητὴς καὶ Ἀπόστολος; ἀ. σκαλοπάτι ἔβαλε, τὸ νὰ ἀγαπῶμεν ἀλλήλες. β'. ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι ὑπὸ τὸν Θεόν. γ'. ὅτι ὁ ἀγαπῶν, ἐγεννήθη ὑπὸ τὸν Θεόν. δ'. ὅτι ὁ ἀγαπῶν, γνωρίζει τὸν Θεόν. ε. ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν, δὲν γνωρίζει τὸν Θεόν. ς'. δὲ καὶ τελευταῖον σκαλοπάτι καὶ ὑψηλότατον ὑπὸ ὅλα ἔβαλεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ καλὰ εἶπεν ὁ Θεολόγος, ὅτι ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ, αὐτὸς δὲν γνωρίζει τὸν Θεόν. διὰ τί αὐτός, ἀγκαλὰ καὶ ὁμολογῇ διὰ τῶν λόγων ὅτι εἶναι Θεὸς, διὰ τῶν ἔργων ὅμως δὲν γνωρίζει πῶς εἶναι Θεὸς, ἀλλὰ ἀρνεῖται αὐτόν· καθὼς δὲ τὰ ἔργα εἶναι δραστικώτερα καὶ ὑπερατέτερα ὑπὸ τὸν λόγον: ἔτζι καὶ ἡ διὰ τῶν ἔργων ἄρνησις, εἶναι ὑπερατεστέρα ὑπὸ τὴν διὰ λόγε ὁμολογίαν. διὰ τοῦτο ἁρμόζει εἰς τὸν πιστὸν, ἐκεῖνο ὁπὲ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος „ Θεὸν ὁμολογῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις „ ἀρνῦνται (Τίτ. ἀ. 16.) καὶ ἐκεῖνο ὁπὲ εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τῆ Ἡσαΐε „ ἐγγίζειμοι ὁ λαὸς „ ἦτος τῷ σόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσίμε, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει „ ἀπ' ἐμῆ. (Ἡσ. κθ'. 13.) ἐκεῖνος λοιπὸν ὁπὲ δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν τε, αὐτὸς δὲν γνωρίζει τὸν Θεόν. ὄχι πῶς δὲν γνωρίζει αὐτὸν διὰ τῆς πίστεως, ἀλλ' ὅτι διὰ τῶν ἔργων ἀρνεῖται τοῦ τῆ Θεῆ γνῶσιν, τὸ ὁποῖον εἶναι χειρότερον ὑπὸ τοῦ τελείαν ἀγνωσίαν. δὲν γνωρίζει δὲ τὸν Θεὸν ὁ μὴ ἀγαπῶν. διὰ τί; ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη. καὶ ὅποιος δὲν ἔχει τοῦ ἀγάπα, ὔπε τὸν Θεὸν ἔχει τὸν ὄντα ἀγάπα.

Πρέπει δὲ νὰ ἐξηγήσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, καὶ τὸν ἱερὸν Μυστοφάνη. ὄχι ἐκείνη ὁπὲ σωίζεται ὑπὸ μίαν φιλόσοφον, καὶ ἀντιδιδομένη διάθεσιν, καὶ ὑπὸ μίαν φιλόφρονα γνώμην, ἥτις καὶ δύκολος παύει καὶ ὑποφίνεται, καθὼς εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διέπουσα· ἀλλ' εἶναι μία ὑσιώδης δύναμις ἐν τῷ Θεῷ, ὑποποιὸς καὶ συγκρατικὴ (1) ἁρμόζουσα εἰς τοῦ θείαν αὐτῆ

(1) Οὕτω καὶ ὁ θᾶος Διονύσιος ὁρίζει τοῦ ἀγάπα, λέγων „ „ τὸ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆ ἔρωτος ὄνομα, κατὰ τὰς θείας ἐκ-
„ ἐστὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως πάντεται παρὰ τῶν ἱερῶν θεολόγων „ φαντορίας. καὶ ἐστι τοῦτο δυνάμεως ὑποποιὸς καὶ σωματικῆς, καὶ
„ δια-

αὐτῆ ἁπλότητα. καθ' ἣν πάντα τὰ ὄντα ἀγαθοπρεπῶς ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὰ παρήγαγε, καὶ διαφόρως προνοεῖται, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῆ ἀγάπην ἕλκει ταῦτα, καὶ τὴν ἀναλογίαν τῆς τε κάθε οἱᾶς φυσικῆς δυνάμεως καὶ κινήσεως, καὶ ἐνεργείας. καὶ σωέχει ταῦτα καὶ διασώζει ἀβλαβῆ, καὶ τὸς λόγυς τῆς ἰδικῆς των φύσεως καὶ οὐσίας. ἀναλαὶ καὶ ὁ Θεὸς ἦναι ὑπεραίω ὑπὸ ὅλα τὰ ὄντα, καὶ ἀώτερος κάθε νοὸς καὶ κινήσεως. εἴπομεν δὲ ὅτι ἡ ἐν τῷ Θεῷ ἀγάπη εἶναι οὐσιώδης, διὰ νὰ φανερώσωμεν, ὅτι δὲν εἶναι αὐτη ὡσὰν τὴν ἐδικήμας ἀγάπην, ἥτις γίνεται κατὰ τὴν ἐκλογὴν τε καλλιτέρυ. ἀλλ' ὅτι εἶναι αὐτοαγάπη. ἐπειδὴ καθὼς ὁ Θεὸς, λέγεται μὴ ὅτι ἔχει ζωὴν καὶ ἀλήθειαν, καὶ εἰρήνην, εἶναι δὲ μᾶλλον αὐτοζωὴ καὶ αὐτοαλήθεια, καὶ αὐτοειρήνη. διὰ τὶ ἡ ὑπερούσιος ἐκείνη καὶ μακαρία οὐσία τε Θεῦ, εἶναι ῥίζα καὶ πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ ἀληθείας, καὶ εἰρήνης: τοιαυτοτρόπως δὲν λέγεται μόνον ὁ Θεὸς, ὅτι ἔχει ἀγάπην, ἀλλὰ μᾶλλον, ὅτι εἶναι αὐτοαγάπη, ἀλλὰ καὶ αὐτοαγαθότης. διότι, καθὼς νομίζω (λέγει ὁ ἱερὰς Μηδοφανὴς) ἡ ἀγάπη δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα. καθὼς διὰ εἶναι ἴδιον τῆς ἀγαθότητος νὰ διέρχεται δωρεὰν ὅλας, καὶ νὰ ὑποφέρῃ μακροθύμως τὰς ἁμαρτάνοντας: ἔτζι παρομοίως καὶ τῆς ἀγάπης τὸ εἶναι ἴδιον: καθὼς ὁ Παῦλος σαφῶς μαρτυρεῖ, λέγων „ ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρη„ στεύεται, ἡ ἀγάπη δὲ ζηλοῖ, δὲ φυσιᾶται, δὲ περπερεύεται, δὲ ἀσχημονεῖ, δὲ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ „ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακὸν, οὐ χαίρει ὅπι τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. „ πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει, ἡ ἀγάπη οὐδέ ποτε ἐκπίπτει. (ά. Κορ. ιγ'. 4.) ταῦτα δὲ πάντα εἶναι χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα καὶ τῆς ἀγαθότητος.

Καθὼς λοιπὸν ἡ προαιρετικὴ καὶ χρονικὴ τῶν ἀνθρώπων ἀγαθότης, εἰς τὸν Θεὸν εἶναι οὐσιώδης καὶ ἀϊδίως ὑπάρχυσα: τοιαυτοτρόπως καὶ ἡ προαιρετικὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ χρονικὴ ἀγάπη, ἡ κατὰ διάθεσιν ἐνάρετον, καὶ φιλόκαλον γνώμην συνισαμένη, εἰς τὸν Θεὸν εἶναι οὐσιώδης, καὶ ἀϊδίως ὑπάρχυσα. Καὶ καθὼς ὁ Θεὸς αὐτοαγαθότης ὀνομάζεται, διὰ τὶ ἔχει τὴν ἀγαθότητα κυρίως, καὶ ἀληθῶς, καὶ κατ' οὐσίαν. ἔτζι καὶ αὐτοαγάπη ὀνομάζεται, διὰ τὶ ἔχει κυρίως, καὶ ἀληθῶς, καὶ κατ' οὐσίαν τὴν ἀγάπην. προθέττει δὲ ὁ μέγας Διονύσιος, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν λέγεται μόνον ἀγάπη καὶ ἔρως, ἀλλὰ καὶ ἐρασὸν καὶ ἀγαπητόν. καὶ ἀγάπη μὴ λέγεται καὶ ἔρως. διὰ τὶ εἶναι αἴτιος τῆς ἀγάπης καὶ τῶ ἔρωτος. ἀγαπητὸν δὲ καὶ ἐρασὸν, διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι τοῦτο. καὶ καθ' ὃ μὴ εἶναι ἀγάπη κινεῖται εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὰ κτίσματά τε, καθ' ὃ δὲ ἀγαπητὸν, κινεῖ αὐτισρόφως ὅλα τὰ κτίσματα διὰ νὰ τὸν ἀγαπῶσι. (1) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Σολομὼν πρὸς τὸν Θεὸν „ ἀγαπᾷς τὰ ὄν„ τα πάντα, καὶ οὐδὲν βδελύσῃ, ὧν ἐποίησας. οὐδὲ γὰ μὴ μισῶντι κατεσκεύασας. (Σοφ. ιά. 24.) ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τε, ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶν ἐν τῷ 16. στίχῳ τε δ'. τότε Κεφαλαίυ.

9. „ Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐ„ τοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κόσμον, ἵνα ζή„ σωμεν δι' αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀώτερω ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, πόρα ἐδῶ φανερόνει καὶ τὸ μέγα ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα, ὁπῦ ἐτέλεσεν ἡ ἀϊδίως ὅσα ἐν τῷ Θεῷ ἀγάπη. ἀγάπιω δὲ ὀνομάζει τὴν προνοητικὴν, καὶ ἀγαπητικὴν τῆς θεοπρεπῦς ἀγαθότητος πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος κίνησιν, καὶ φιλανθρωπον ἐνέργειαν. καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ ταῦτα. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καὶ εἶναι ἀγάπη, διὰ τοῦτο κάμνωντας φανερὰν τὴν πρὸς ἡμᾶς τὸς ἀνθρώπυς ἀγάπην, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Κόσμον τὸν μονογενῆ, καὶ

„ διαφερόντως συγκριτικῆς, ἐν τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ, διὰ τὸ „ καλὸν καὶ ἀγαθὸν προϋπεξώσης, καὶ ἐκ τε καλε καὶ ἀγαθε „ διὰ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἐκδιδομένης, καὶ σωεχέσης τὰ μεὶ „ ὁμοταγῆ, κατὰ κοινωνικὴν ἀλληλοχίαν, κινέσης δὲ τὰ προ„ τὰ πρὸς τὴν τῶν ὑφειμένων πρόνοιαν, καὶ ἐνιδρύσης τὰ κατα„ δεέστερα τῇ ἐπιστροφῇ τῶν ὑπερτέρυς. (κεφ. δ'. περὶ θείων „ νομάτ.)

(1) Τὰ λόγια τε μεγάλε Διονυσίυ, εἶναι ταῦτα, „ τί δὲ ὅ„ λως οἱ θεολόγοι βυλόμενοι ποτὲ μεὶ, ἔρωτα, καὶ ἀγάπην „ αὐτὸν φασι, ποτὲ δὲ, ἐρασὸν, καὶ ἀγαπητόν; τε μεὶ γὰρ „ αἴτιος, καὶ ὥσπερ προβολὴς, καὶ ἀπογωνήτωρ. τὸ δὲ, αὐτὸς „ ἐστι. καὶ τῷ μεὶ, κινεῖται, τῷ δὲ, κινεῖ. (κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομάτων.) Θαυμασὰ δὲ εἶναι καὶ τὰ λόγια ὁπῦ λέγει περὶ τῆς τε Θεῦ ἀγάπης, ὅπως ἔχοντα. τολμητέον δὲ καὶ „ τοῦτο ὑπὲρ ἀληθείας εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πάντων αἴτιος τῷ „ καλῷ καὶ ἀγαθῷ διὰ πάντων ἔρωτι δι' ὑπερβολὴν τῆς ἐρωτι„ κῆς ἀγαθότητος ἔξω ἑαυτε γίνεται, ταῖς εἰς τὰ ὄντα πάντα „ προνοίαις, καὶ οἷον ἀγαθότητι καὶ ἀγαπήσει, καὶ ἔρωτι φέλ„ γεται, καὶ ἐκ τε ὑπερ πάντα καὶ πάντων ἐξηρημένυ πρὸς τὸ „ ἐν πᾶσι καπάγεται, κατ' ἐκστατικὴν ὑπερούσιον δύναμιν αὐτε„ φοίτητον ἑαυτὰ (αὐτοθ.) διαφέρει δὲ ἡ ἀγάπη ἀπὸ τὸν ἔ„ ρωτα κατὰ τὸ μᾶλλον, καὶ ἧττον, καθ' ὅτι, ὁ ἔρως μεὶ, εἶναι ἐπιτεταμένη ἀγάπη, ἡ δὲ ἀγαπη εἶναι ὑφειμένος ἔρως. σαφέ„ στερον δὲ λέγει ὁ θεοφόρος Μάξιμος περὶ τε θείε ἔρωτος καὶ τῆς „ ἀγάπης, παρὰ τὸ μεγάλε Διονυσίε ἐρανισάμενος „ τὸ θεῖον „ οἱ θεολόγοι, ποτὲ μεὶ ἔρωτα, ποτὲ δὲ ἀγάπην, ποτὲ δὲ ἐ„ ρασὸν, καὶ ἀγαπητὸν καλέσιν. ὅθεν ὡς μεὶ ἔρως ὑπάρχων καὶ „ ἀγαπη, κινεῖται. ὡς δὲ ἐρασὸν, καὶ ἀγαπητὸν, κινεῖ πρὸς ἑαυ„ τὸν παῦτα τὰ ἔρωτος, καὶ ἀγάπης δεκτικά. καὶ τραυότερον αὖ„ θις φαῦσι, κινεῖται μεὶ, ὡς χέσιν ἐμποιῶν ἐνδιάθετον ἔρωτος „ καὶ ἀγάπης τοῖς πάντων δεκτικοῖς. κινεῖ δὲ, ὡς ἑλκτικὸν ὑπάρχον φύσει „ τῆς πρὸς ἐπ' αὐτὰ κινημένων ἐφέσεως. καὶ πάλιν. κινεῖ καὶ κινεῖ„ ται, ὡς διῶκον τὸ διῶκεσθαι, καὶ ἐρῶν τε ἐρᾶσθαι, καὶ ἀγαπῶν „ τε ἀγαπᾶσθαι. (κεφ. πό. τῆς ζ'. ἑκατοντ. περὶ θεολογικῶν.)

καὶ ἀγαπητὸν τὸν υἱὸν· ἵνα ἡμεῖς οἱ εἰς τὸν θάνατον, καὶ τῷ φυλακῷ τοῦ ἅδου ἀπεισκόμβοι, λυτρωθῶμεν, καὶ εὕρωμεν ζωὴν τὴν αἰώνιον. χεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ τῷ θείῳ αὐτοῦ Εὐαγγελίῳ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἠγαπημένος ἅπας μαθητὴς τοῦ Κυρίου: διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁποῦ συνέγραψε καὶ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον. ἔτζι δὲ καὶ ἐκεῖ λέγει „ ὅπως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς „ τὸν Κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν. ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. (Ἰω. γ'. 16.) καὶ μὲ τὰς δύω ταύτας διδασκαλίας ἀναζωπυρεῖ καὶ ἀνάπτει ὅλας τὰς ἐρωτικὰς καὶ ἀγαπητικὰς δυνάμεις τῶν χεισιανῶν, εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ ἀγάπην καὶ ἔρωτα, διὰ νὰ ἀπεδάζωμεν πάντοτε νὰ προσφέρωμεν εἰς αὐτὸν, ὡσὰν μίαν ὀλίγην ἀντιπλήρωσιν, τῆς ἀρρήτου καὶ ἀκαταλήπτου ἀγάπης ὁποῦ ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τὰς ἁμαρτωλὰς, τοῦ ὅλης τῆς καρδίας μας, καὶ ὅλης τῆς ψυχῆς μας, καὶ ὅλης τῆς διανοίας μας ἀγάπην. καὶ διὰ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην μας, νὰ φυλάττωμεν ἀκολούθως καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ ἀγαπητοῦ μας Δεσπότου, καὶ νὰ ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἀδελφούς μας, διὰ τὶ εἶναι ἀγαπητὰ κτίσματα τοῦ ἠγαπημένου Θεοῦ μας. δὲν εἶναι κατώτερα ἀπὸ τὰ ἀνώτερα λόγια τοῦ Ἰωάννου, καὶ τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Παύλου, τὰ ὁποῖα ἔγραφεν ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης καταφλεγόμενος. τί δὲ ἔγραφεν; „ Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ „ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐ„ τὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; „ Θεὸς ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρινῶν; (Ρωμ. η'. 31.) Καὶ πάλιν „ συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγά„ πην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. (Ρωμ. ε'. 8.)

10. „ Ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη. οὐχ' ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν Θεὸν, „ ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ „ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

Ἀπὸ τοῦτο, λέγει, φαίνεται πῶς ἡ ἀγάπη εἶναι ἕνα θεϊκὸν πρᾶγμα καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀξιοπόθητον, διὰ τὶ ἐδυσώπησε καὶ χεδὸν ἔπεισε τὸν ἴδιον ἀπερινόητον Θεὸν, νὰ φθάσῃ νὰ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὁποῦ ἦτον ἀπωλεσμένη, καὶ δὲν ἠγάπα τὸν Θεὸν, ὥστε τελείως τὸν ἐζήτει. τοσοῦτον δὲ ἡ ἀγάπη ἐβίασε τὸν ἀβίαστον Θεὸν, ὥστε ὁποῦ νὰ ὑποσταθῇ εἰς τὸν Κόσμον τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ σωματίδιον, καὶ ἀγαπητὸν αὐτοῦ υἱὸν καὶ λόγον διὰ φιλανθρωπίαν ἀκαταπαύστου. καὶ ὄχι μόνον νὰ τὸν ὑποσταθῇ ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ θελήσῃ νὰ πάθῃ ἕνα θάνατον ἀτιμώτατον τοῦ σταυροῦ: καὶ ἔτζι διὰ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ θανάτου νὰ πληρώσῃ τὸ ἄπειρον χρέος τῶν ἁμαρτιῶν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ δικαιώσῃ αὐτοὺς, ὁποῦ ἦτον κατακεκριμένοι διὰ τὰς ἁμαρτίας. ἐξιλεώθη δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ ἔπαυσε τὸν ὀργὸν ὁποῦ εἶχε κατὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ὑποστασίαν αὐτῶν καὶ ἀσέβειαν, ὅταν εἶδε τὸ πολύτιμον καὶ πάσης τιμῆς ὑπεράξιον αἷμα τοῦ υἱοῦ του, νὰ χυθῇ ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ὑπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον ἐχθρὸς, ἔγινε φίλος τῶν ἀνθρώπων, λύσας τὸν παλαιὸν πρὸς αὐτοὺς δυσμένειαν, καὶ καταλλαγεὶς καὶ ὑμᾶς αὐτοῦ κατὰ χάριν ποιήσας, διὰ τῆς σφαγῆς τοῦ κατὰ φύσιν αὐτοῦ υἱοῦ. ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος τὸν ὑπερβάλλουσαν ταύτην ἀγάπην τοῦ Θεοῦ σοχαζόμενος, ἔγραφε. „ πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν „ τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον „ διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν „ προγεγονότων ἁμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ. (Ρωμ. γ'. 23.)

11. „ Ἀγαπητοὶ, εἰ οὕτως ὁ Θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλο„ μεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ ἄπειρος καὶ ὑπερύψιος Θεὸς, ὁ ἐν ὑψίστοις κατοικῶν, καὶ ὑπεραίρων πάσης νοήσεως διεισκόμενος, διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς τὰς γήινας καὶ θνητὰς ἀγάπην, ἐκατάδεχθη νὰ καταβῇ ἀπὸ τὸν θεϊκόν του δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ νὰ γένῃ ἄνθρωπος παντελὼς, ὁποῦ κατὰ φύσιν δὲν εἶχε καμμίαν συγγένειαν μὲ ἡμᾶς: πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι χρεωστοῦμεν νὰ ἀγαπῶμεν ἑνὰς τὸν ἄλλον, ὁποῦ εἴμεθα συγγενεῖς, καὶ ὁμοφυεῖς κατὰ φύσιν; ἤγουν ὁποῦ ἔχομεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φύσιν; καὶ ἐδημιουργήθημεν ἀπὸ σὰν καὶ τὸν αὐτὸν Δημιουργὸν καὶ Ποιητήν; καὶ ἔχομεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν; καὶ ἀνεχθρεύθημεν ἀπὸ σὰν καὶ τὸν αὐτὸν ἐπουράνιον Πατέρα; καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Μητέρα τὴν Ἐκκλησίαν; καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Μήτραν τὴν ἁγίαν Κολυμβήθραν; καὶ διὰ τοῦ θείου Βαπτίσματος ἐγίναμεν ὅλοι υἱοὶ Θεοῦ καὶ χάριν, καὶ ἀδελφοὶ ἀναμε-

παξύμας; ὅλα γὰρ ταῦτα εἶναι τόσον δραστικὰ αἴτια, ὁπὲ μᾶς πείθων, μᾶλλον δὲ κ᾽ μᾶς βιάζουν νὰ ἀγαπῶμεν τὲς ἀδελφές μας. ὥστε, καθὼς ἡμεῖς ἐγίναμεν τόσον ἀγαπητοὶ, ἔτζι χρεωστοῦμεν νὰ γένωμεν ἄλλο τόσον κ᾽ ἀγαπητικοί. ἀγαπητοὶ μὲν, ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀγαπητικοὶ δὲ, πρὸς τὲς ἀδελφές μας. ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη ἔχει συνήθειαν νὰ γένῃ ἄλλο ἀγάπην, καὶ νὰ ζέφεται μὲ ἀπαγάπην· διὰ τοῦτο κ᾽ ἡ ἀγάπη ὁρίζεται ἀπὸ τὲς ἠθικὲς φιλοσόφους, ὅτι εἶναι μία ἀντιδιδομένη διάθεσις· κ᾽ ὅτι ἡ ἀληθινὴ κ᾽ ἰδιαιτάτη αἰτία τῆς ἀγάπης, εἶναι πάλιν ἡ ἀγάπη· ὅθεν, αὖ ἡμεῖς ἠγαπήθημεν τόσον ἀπὸ τὸν Θεὸν, πρέπει νὰ φανῶμεν δίγνωμονες πρὸς τὸν τοσοῦτον ἀγαπήσαντά μας Δεσπότην, κ᾽ νὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸν αὐτὶ τῆς ἀπείρετε πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης, μίαν ἐλίγην ἀμοιβὴν, τὴν πρὸς τὲς ἀδελφές μας ἀγάπην. παύτην γὰρ ζητεῖ παρ᾽ ἡμῶν ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἀγάπης τε. κ᾽ ἀγκαλὰ ἡμεῖς ἔπρεπεν ἀπὸ λόγε μας νὰ ἀγαπῶμεν τὲς ἀδελφές μας, διὰ τὴ μᾶς ἀναγκάζει τὸ χρέος τῆς ὁμοίας φύσεως· ἐπειδὴ κ᾽ τὸν εἰπόντα, ἡ ὁμοιότης εἶναι φιλότης. κ᾽ ὁ Σειρὰχ λέγει „ πετεινὰ εἰς τὰ ὅμοια καταλύσει (Σειρ. κζ'. 9.) κ᾽ πᾶν ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅ-„ μοιον αὐτῦ κ᾽ τὸν αὐτόν. (Σειρ. ιγ'. 17.) (1) μ᾽ ὅλον τοῦτο ὁ Θεὸς, ἔξω ἀπὸ τὸ χρέος τῆς φύσεως, μᾶς ἔδωκε κ᾽ ὡς ἐντολὴν, τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὲς ἀδελφές μας, καὶ ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἐδικῆς τε ἀγάπης, διὰ νὰ μᾶς ὑποχρεώσῃ περισσότερον, κ᾽ χεδὸν νὰ μᾶς βιάσῃ εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον μας. καὶ ὡσὰν νὰ μᾶς λέγῃ· ἐσεῖς ἔπρεπεν ἀπὸ λόγεσας νὰ ἀγαπᾶτε τὲς ἀδελφές σας, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς φύσεως ὁπού ἔχετε· ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠθελήσατε, ἰδὲ σᾶς δίδω ἐγὼ ἐντολὴν νὰ τὲς ἀγαπᾶτε, κ᾽ αὐτὶ διὰ τὴν ἀγάπην ὁπᾶ ἐγὼ ἔδειξα εἰς ἐσᾶς, δείχνετε κ᾽ ἐσεῖς ἀγάπην εἰς τὲς ἀδελφές σας· κ᾽ τὴν πρὸς αὐτὲς ἀγάπην σας, ἐγὼ τὴν νομίζω ὡς ἀμοιβὴν κ᾽ πλήρωμαν τῆς πρὸς ἐσᾶς ἐδικῆς με ἀγάπης.

12. „ Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλυς, ὁ Θεὸς „ ἐν ἡμῖν μένει, κ᾽ ἡ ἀγάπη αὐτῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν.

ΕΔῶ πρέπει νὰ ἀπορήσῃ κ᾽ νὰ θαυμάσῃ τινας, πῶς ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης δὲν εἶπεν ὅτι, ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλυς, θέλομεν ἰδῦμεν τὸν Θεὸν, καθὼς τὸ ἐζήτει τὸ ὕφος καὶ ἡ ἀκολουθία τῦ λόγε: ἦγεν τὸ νὰ βάλῃ ὡς ἔπαθλον, κ᾽ μισθὸν τῆς ἀγάπης, τὴν θεωρίαν τῦ Θεῦ; ἡ λύσις δὲ εἶναι αὕτη· διὰ τί εἶναι παύτῃ ἀδύνατον νὰ ἰδῇ τινὰς μὲ τὲς αἰσθητὲς ὀφθαλμὲς τὸν Θεὸν τὸν παύτῃ ἀόρατον κ᾽ ἀχημάτιστον κ᾽ κυρίως κ᾽ πρώτως ἁπλέστατον· ὅθεν ἀφήσας τοῦτο ὡς ἀδύνατον, ἔγραψεν ἐκεῖνο ὁπᾶ εἶναι δυνατόν: δηλαδὴ τὸ νὰ μένῃ ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, κ᾽ νὰ κατοικῇ μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας, τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ μεγαλίτερον κ᾽ καλίτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἰδῦμεν τὸν Θεὸν μὲ μόνες τὲς αἰσθητὲς ὀφθαλμές· ὅταν δὲ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀγαπῶμεν σᾶς τὸν ἄλλον, κ᾽ εἴμεθα μὲ τόσην ὁμόνοιαν κ᾽ τελείαν ὁμοψυχίαν σύμφωνοι ἀναμεταξύ μας, ὥστε ὁπᾶ δὲν πάχομεν ποτε κἀμμίαν διαίρεσιν κ᾽ χωρισμὸν, τότε ἐξάπαντος διερισκόμεθα σύμφωνοι κ᾽ μὲ τὸν Ποιητὴν ἡμῶν κ᾽ Δεσπότην· κ᾽ ἀκολούθως ἔχομεν εἰς τὰς καρδίας μας ἐνοικοῦντα κ᾽ μένοντα τὸν ἀόρατον Θεὸν, κ᾽ τότε ἀληθῶς φαινόμεθα, ὅτι πλησίον σᾶς περισσότερον χάρισμα, ἀπὸ τὸ νὰ ἠθέλαμεν ἰδῦμεν αὐτὸν μὲ τὲς αἰσθητὲς ὀφθαλμές μας· διὰ τί ὅποιος βλέπει κἀνένα πρᾶγμα ἀώτερον κ᾽ καλίτερον, δὲν ἀκολουθεῖ ἐξάπαντος, ὅτι αὐτὸς κ᾽ νὰ λαμβάνῃ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο εἰς τὴν καρδίαν τε, κ᾽ νὰ σωάπτεται μὲ αὐτό· ὅποιος δὲ δεχθῇ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, κ᾽ τὸ βάλῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τε μὲ γνησίαν διάθεσιν, αὐτὸς περισσότερον περιλαμβάνει κ᾽ ἀπολαμβάνει τὴν ἐκείνε τε πράγματος θεωρίαν, ἐπειδὴ ἔχει παντοτινὰ τοῦτο, κ᾽ θεωρεῖ αὐτὸ, ὅσαις φοραῖς θελήσῃ, καθ᾽ ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτὸν νὰ τὸ θεωρήσῃ.

Ὁ σκοπὸς λοιπὸν τῦ μεγάλε Θεολόγε ἐδῶ εἶναι διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀγκαλὰ κ᾽ ἦναι ἀθέατος κ᾽ ἀόρατος, κατὰ τὴν ὑπερέσιον αὐτῦ φύσιν κ᾽ ὐσίαν. „ ἐμὴ ἴδῃ γάρ, φησὶν ὁ ἴδιος „ πρὸς τὸν Μωϋσῆν· ἐμὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν με κ᾽ ζήσεται (Ἐξ. λγ'. 20.) Καὶ ὁ Ἱερεμίας εἶπε „ τὶς γὰρ ἔστη ἐν ὑποστήματι Κυρίε, κ᾽ εἶδε τὸν λόγον αὐτῦ; τὶς ἠνοτίσατο κ᾽ ἤ-„ κυσεν; (Ἱερ. κγ'. 18.) Καὶ ὁ ἴδιος ἔπε Θεολόγος, εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ „ Θεὸν οὐδεὶς „ πώποτε τεθέαται, ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. (Ἰω. ά. 18.) κ᾽ ὁ Παῦλος „ ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὔτε ἰδεῖν δύναται (ά. Τιμ. ς'. 16.) καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος φέρων τὸ ἀώτερον ῥητὸν τῦ Ἱερεμίε, λέγει „ πλὴν ὅτε ὅτοι περὶ ὧν ὁ λό-

„ γος,

(1) Ἀλλὰ καὶ τὶς πᾶ ἔξωθεν εἶπεν „ αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγε φησὶ παροιμία. Θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. Καὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιὸν ἰζάνει, ἡ δωρικὴ

„ γος, ὅτε τις ἄλλος τῷ κατ' αὐτὸς, ἔστι ἐν ὑποστήματι, καὶ οὐσία Κυρίου κατὰ τὸ γεγραμμένον,
„ οὐδὲ Θεοῦ φύσιν, ἢ εἶδεν, ἢ ἐξηγόρευσε. (λόγ. β'. περὶ Θεολογίας) δείκνει, λέγω, ὁ Θεο-
λόγος ἐδῶ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος, καὶ παύτη ἀμέθεκτος κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύ-
σιν, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς γίνεται μεθεκτὸς, καὶ ὁρατὸς, κατὰ ἄλλον ξόπον: ἤγουν κατὰ τὴν ἐνέρ-
γειαν, καὶ χάριν, καὶ δύναμιν αὐτοῦ· καθὼς εἶπεν ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ ὁ τοῖς οὖσι μὴ κατ' οὐσίαν με-
„ θεκτὸς, κατ' ἄλλον δὲ ξόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις βελόμενος, τὸ κατ' οὐσίαν κρυφίως πα-
„ τελῶς ἀφίσταται· ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ ξόπος, καθ' ὃν θέλων μετέχεται, καθ' ὃν αὐτὸς οἶδε
„ ξόπον, μένει διηνεκῶς τοῖς πᾶσιν ἀνέκφατος (κεφ. ζ'. τῆς γ'. ἑκατονταδ. τῆς Θεολογικ.)

Κατὰ τὴν χάριν λοιπὸν καὶ ἐνέργειαν γίνεται ὁ Θεὸς μεθεκτὸς καὶ ὁρατός. ἐπειδὴ καὶ ἡ τοῦ
Θεοῦ φῶς τὰς ἀξίας καὶ καθαρὰς ὅρασις, μετοχὴ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τοὺς ἱερὰς Θεολόγους (1) ἐνέρ-
γεια δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ ἡ φῶς τὰς ἀδελφὰς καθαρὰ, καὶ εἰλικρινὴς ἀγάπη. κατὰ τὴν ἐνέργειαν
δὲ ταύτην μετέχεται ἀπὸ ἡμᾶς ὁ ἀμέθεκτος, καὶ ὁρᾶται νοητὸς, καὶ μένει καὶ κατοικεῖ εἰς τὰς
καρδίας μας ὁ κατὰ φύσιν ἀόρατος, καὶ ἀχώρητος πᾶ παντὶ καὶ ἀπεριόριστος. καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ἄκρου
ἐκείνου ἀγαθοῦ καὶ ἐφετοῦ, διείσκεται τετελειωμένη μέσα εἰς τὰς καρδίας μας. διὰ τὶ ἡ ἐδικήμας
φῶς τὰς ἀδελφὰς ἀγάπη, τραβίζει εἰς ἡμᾶς τὸν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, καὶ ὅσον αὐξαίνει ἡ φῶς
τὸν πλησίον ἡμετέραν ἀγάπη, τόσον ἀντιστρόφως αὐξαίνει καὶ ἡ φῶς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγάπη, καὶ ὅσον
τελειοῦται ἡ εἰς τὰς ἀδελφάς μας ἀγάπη, τόσον τελειοῦται φῶς ἡμᾶς καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη. κα-
θρέπτης γὰρ εἶναι ὁ Θεὸς, καθὼς λέγει ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, καὶ ὅποιον φόσωπον ἔχομεν, τοιοῦ-
τον φόσωπον μᾶς δείχνει καὶ αὐτός. καὶ ὁποίαν διάθεσιν δείχνομεν ἡμεῖς φῶς τὰς ἀδελφούς
μας, τοιαύτην διάθεσιν δείχνει καὶ ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς: ὅθεν εἶπεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ ἡ δι-
„ καία τοῦ Θεοῦ κρίσις, ταῖς ἡμετέραις διαθέσεσιν ὁμοιοῦται, οἷάπερ τὰ παρ' ἡμῶν ᾖ, τοιαῦ-
„ τα ἡμῖν ἐκ τῶν ἰδίων παρέχουσα. (λόγ. εἰς τὸς Μακκαβαίους)

Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς ἀόρατος, καὶ ἀμέθεκτος ὢν κατὰ τὴν οὐσίαν, ὁρατὸς καὶ μεθεκτὸς γίνεται κα-
τὰ τὰς ἐνεργείας, μαρτυρεῖ ὅλος ὁ χορὸς τῶν ἱερῶν Θεολόγων· ἀπὸ τοὺς ὁποίους δύω ἔσωσαν ἀρ-
κετοὶ εἰς βεβαίωσιν, ὅτε Θεῖος Μάξιμος, τὰ ὁποῖα τὸ ῥητὸν εἴπομεν· καὶ ὁ Θεῖος Γρηγόριος ὁ
Νύσσης, λέγων ἐν τῇ ἕκτῃ ὁμιλίᾳ εἰς τὸν ἕκτον μακαρισμὸν τὸν λέγοντα· „ μακάριοι οἱ καθα-
„ ροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. „ Ἡ Θεία φύσις, αὐτὴ καθ' αὑτὴν ὅ,τί ποτε κατ' ἐ-
„ σίαν ἐστὶ, πάσης ὑπέρκειται καταληπτικῆς διανοίας, ἀπρόσιτος, καὶ ἀπροσπέλαστος ἅπασα ταῖς
„ σοχαστικαῖς διανοίαις .... τοιοῦτος δὲ ὢν κατὰ τὴν φύσιν ὁ ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν, ἄλλῳ λέγω
„ ὁρᾶται καὶ καταλαμβάνεται ὁ ἀόρατός τε καὶ ἀπερίληπτος. Καὶ πάλιν „ ἐκεῖ δείκνυται διὰ
„ τῶν εἰρημένων, πῶς καὶ ὁ Κύριος ἀληθεύει, ὀφθήσεσθαι τὸν Θεὸν τοῖς καρδίαν ἔχουσι καθαρὰν
„ ἐπαγγειλάμενος, καὶ ὁ Παῦλος (πρόδηλος καὶ ὁ Θεολόγος Ἰωάννης ἐδῶ, καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ)
„ ἀφίσταται, μήτε ἑωρακέναί τινα τὸν Θεὸν, μήτε ἰδεῖν δύνασθαι διὰ τῶν οἰκείων λόγων ἀπο-
„ φηνάμενος· ὁ δὲ τῇ φύσει ἀόρατος, ὁρατὸς ταῖς ἐνεργείαις γίνεται σύτισι τοῖς περὶ αὐτὸν
„ ἰδιώμασι καθορώμενος. ὡσαὐτὰ λέγει λοιπὸν ταῦτα ὁ Θεολόγος πρὸς τοὺς Χριστιανούς· ἀγα-
πητοί μου ἀδελφοί, ὅσοι ἔχετε ἐπιθυμίαν νὰ ἰδῆτε τὸν Θεὸν καὶ νὰ τὸν ἀπολαύσετε, ὅταν ἀ-
κούετε νὰ λέγω, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῇ τὸν Θεὸν, καὶ ὅταν ἀκούετε τὴν Θείαν Γραφὴν νὰ
λέγῃ, ὅτι ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ Θεοῦ ἐπήρθη ὑπὲρ τοὺς οὐρανούς, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνέρ-
μήνευτος, καὶ τὸ κάλλος ἄφραστον, καὶ ἡ φύσις τοῦ ἀχώρητος· ταῦτα, λέγω, ἀκούοντες, μὴν ἀ-
πελπισθῆτε πῶς δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ἰδῆτε τὸν Θεὸν, καὶ νὰ τὸν ἀπολαύσετε, ὄχι· διὰ τί ἐαν ἐ-
σεῖς καθαρίσετε τὴν καρδίαν σας ἀπὸ κάθε μῖσος, καὶ ἀγαπήσετε τὸν ἀδελφόν σας ὡσαὐτὸν
ἑαυτόν σας, βέβαια θέλετε ἀξιωθῆτε νὰ ἰδῆτε τὸν Θεὸν νοερῶς μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ
νὰ ἀπολαύσετε τὸ ἄρρητον κάλλος του καὶ τὰς χάριτάς του· καὶ ἔτζι νὰ ἐπιτύχετε τὸν μακαρισμὸν
τοῦ Κυρίου τὸν λέγοντα „ μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται (Ματθ.
ε'. 8.).

13. „ Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡ-
„ μῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Θεολόγος, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Μιχοφαύης, ὅτι ἡ Θεαρχικὴ καὶ
μακαρία Τριὰς, ἔχει φυσικὴν ἀλληλοχίαν πρὸς ἑαυτὴν, καὶ ἄπραν σύωσιν· καὶ ὅταν κατασκηνώ-
σῃ

(1) Ὁ γὰρ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος ἑρμηνεύων τὸ „ Μακάριοι, „ γει. τὸ γὰρ ἰδεῖν παυτὸν σημαίνει τῷ χεῖν ἐν τῇ τῆς Γραφῆς
„ οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται, ἔπω λέ- „ σωτηρίᾳ. καθάπερ τὸ, ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ, αὐτὶ

σῃ καὶ ἐνοικήσῃ εἰς τινὰ μία ὑπέρθεος ταύτης ὑποστασις, ἐκεῖ συσκιωῦσι, καὶ συνοικοῦσι καὶ αἱ ἄλλαι δύω ὑποστάσεις αὐτῆς· καὶ τοῦτο γίνεται διὰ τὴν ἀκροτάτην καὶ πρώτην ἁπλότητα τῆς θείας αὐτῶν καὶ ὑπερουσίου καὶ πάντων ἐπέκεινα οὐσίας καὶ φύσεως· καὶ διὰ τὸ ταυτὸν καὶ σύνικὸν καὶ μοναδικὸν τῆς ἐνεργείας τῶν ζώων καὶ δυνάμεως καὶ βουλήσεως· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος „ὁ τὸ Πνεῦμα ἔχων, οὐ μόνον τὸ Χριστὸν χρηματίζει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔχει τὸν Χριστόν· οὐ γὰρ ἐ„στὶ Πνεύματος παρόντος, μὴ καὶ Χριστὸν παρεῖναι· ὅπου γὰρ μία τῆς Τριάδος ὑπόστασις παρῇ, „πᾶσα πάρεστιν ἡ Τριάς· ἀδιαστάτως γὰρ ἔχει πρὸς ἑαυτὴν, καὶ ἥνωται μετ' ἀκριβείας ἀπά„σης. (ὁμιλία ιγ'. εἰς τὴν πρὸς Ρωμ.) διὰ τί εἶπων ἀνωτέρω ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς μένει εἰς ἡμᾶς ἐὰν ἔχωμεν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, πάλιν ἐδῶ ἀκολούθως λέγει, ὅτι μένει καὶ ἐνοικεῖ εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπου ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς· τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐδήλωσεν, εἰπὼν „οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστὲ, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰ„κεῖ ἐν ὑμῖν; (α. Κορ. γ'. 16.)

Μαζὶ δὲ μὲ τὴν ἐνοίκησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς συνοικοῦσι καὶ ἐμφιλοχωροῦσιν εἰς τὰς καθαρὰς ψυχάς· ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ἡ ἁγία καὶ μακαρία Τριὰς, „ἀδιαίρετος καὶ ἡνωμένη πρὸς ἑαυτὴν ἐστι· καὶ λεγομένου τοῦ Παρακλήτου, προέστηκε καὶ ὁ τότε λόγος, καὶ „τὸ ἐν υἱῷ Πνεῦμα· ἐὰν δὲ καὶ ὁ υἱὸς ὀνομάζηται, ἐν τῷ υἱῷ ἐστιν ὁ Πατὴρ, καὶ τὸ Πνεῦμα οὐκ „ἔστιν ἐκτὸς τοῦ λόγου· μία γάρ ἐστιν ἡ ἐκ τοῦ Παρακλήτου χάρις, διὰ υἱοῦ, ἐν Πνεύματι ἁγίῳ πλη„ρουμένη (ἐκ τῆς πρὸς Σεραπίωνα ἐπιστολῆς.) ὅτι δὲ διὰ τῆς ἐν ἡμῖν ἐνοικήσεως καὶ μονῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνοικεῖ καὶ μένει ἐν ἡμῖν ὁ Θεὸς, προλαβὼν ἐμαρτύρησε διὰ τοῦ Προφήτου Ἀγγαίου ὁ ἴδιος Θεὸς λέγων „μεθ' ὑμῶν ἐγώ εἰμι λέγει Κύριος ὁ Παντοκράτωρ, καὶ τὸ Πνεῦμά μου „ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν· θαρσεῖτε. (Ἀγγ. β'. 6.) ὅτι δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μένει παντοτε μεθ' ἡμῶν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ δὴ θέλει λέγειν ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, βεβαιοῖ ὁ ἴδιος Πατὴρ λέγων ἐκ προσώπου αὐτοῦ πρὸς τὸν υἱὸν διὰ τοῦ Ἡσαΐου, ὡς ἑρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος, (λόγῳ εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, ὃ ἡ ἀρχή. ὁ Βαπτιζόμενος εἰς Τριάδα βαπτίζεται) τί δὲ λέγει ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν υἱόν; „Καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ Διαθήκη εἶπε „Κύριος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἐμὸν, ὅ ἐστιν ὅτι σοὶ (τῷ υἱῷ μου δηλαδὴ) καὶ τὰ ῥήματα ἃ ἔδωκα εἰς „τὸ στόμα σου, οὐ μὴ ἐκλίπῃ ἐκ τοῦ στόματός σου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ σπέρματός σου· εἶπε δὴ „Κύριος ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα (Ἡσ. νθ'. 21.) ἐβεβαίωσε δὲ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς, λέγων „Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μεθ' ὑμῶν „εἰς τὸν αἰῶνα. (Ἰω. ιδ'. 16.) καὶ πάλιν „ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ „ἐν ὑμῖν ἔσται. (Ἰω. ιδ'. 17.) ἤτοι καὶ ζῶσι καὶ θεωροῦσιν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος. (1)

Ἄξιον δὲ ἀπορίας εἶναι, διὰ τί ὁ Θεολόγος ἐδῶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς καὶ ἀπολύτως, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν; ἡ λύσις εἶναι κατὰ τὸν ἱερὸν Μυστοφάνη, ὅτι αὖ ἔλεγε, ὅτι ἔδωκεν ἡμῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἁπλῶς τε καὶ ἀπολύτως, ἤθελε φανερώσῃ, ὅτι ὅλας τὰς ἐνεργείας καὶ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔδωκεν εἰς τὸν καθ' ἕνα μας· τοῦτο δὲ εἶναι ἀδύνατον, κἂν καὶ ὁ ἄνθρωπος φθάσῃ εἰς τὴν ἀκροτάτην τελειότητα τῆς ἀρετῆς καὶ ἁγιότητος· ἐπειδὴ αἱ ἐνέργειαι τοῦ Πνεύματος, καθὼς θεολογεῖ ὁ μέγας Βασίλειος (κεφ. ιθ'. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος) εἶναι ἄπειροι μὲν, διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξαρίθμητοι δὲ, διὰ τὸ πλῆθος· ὁ δὲ ἄνθρωπος, εἶναι πεπερασμένος· ἀδύνατον δὲ εἶναι τὸ πεπερασμένον νὰ χωρήσῃ τὸ ἄπειρον· εἰς ὅλους λοιπὸν τοὺς ἁγίους καὶ κεχαριτωμένους δίδοται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μέρους· ἦγουν μεριμαίτικες χάριτες τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς δὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν δὲν ἐδόθη ἐκ μέρους, ἀλλ' ὅλον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος ἅγιος Ἰωάννης ἐν τῷ κατ' αὐτὸν ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ „οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα· ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. (Ἰω. γ'. 34.) καὶ εἰς αὐτὸν ἀναπαύθηκαν ὅλα „τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθὼς προκατήγγειλεν ὁ Προφήτης Ἡσαΐας „Καὶ ἀνα„παύσεται ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Πνεῦμα σοφίας, καὶ συνέσεως. Πνεῦμα βουλῆς, καὶ ἰ„σχύος.

„τοῦ, εὕρωμεν τὸ λόγον σημαίνοντος. καὶ τὸ, ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵ„να μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου, διὰ τοῦτο τὸ μὴ ἰδεῖν τὸ μὴ μετασχεῖν τοῦ „προφήτου δηλοῦντος. ὡσὰν ὁ τὸν Θεὸν ἰδὼν, πᾶν ὅπερ ἔστιν ἐν „ἀγαθῶν καταλογῷ, διὰ τοῦτο ἰδεῖν ἔχει, τὴν ἀπέραντον ζωὴν, „τὴν ἄϋδιον εὐφροσύνην κτ. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρη„γόριον, τὸ ἰδεῖν ἐπὶ μὲν κεκαθαρμένων, καὶ παθεῖν ἐστιν. ἴσ„τω ποιωθῶμεν, ἀναχωθῶμεν, μεταχεῖν. λέγει γάρ „εἰς τοῦ„το πάλιν φέρει τὸ μέτριον ἐκπώματα φέγγος τῆς ἀληθείας λαμπρό„τητα Θεοῦ καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν. (Λόγ. εἰς τὰ Θεοφάνεια.)

(1) Τὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου εἶσι ταῦτα „τὸ δὲ, ἵνα „μείνῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα εἶπεν, ἅμα μὲν παραμυ„θούμενος αὐτοὺς· καὶ γὰρ ὅπου φησὶ, πρόσκαιρός ἐστιν ἡ αὐτοῦ „παρουσία, ὡς ἡ ἐμὴ, ἀλλ' ἄχρι τοῦ αἰῶνος διαρκέσει. καὶ ἅδε „θαυμάντων ἡμῶν ἀποσήσεται. ἀλλὰ συμπαραμενεῖ, καὶ ἐνδοξο„τέρως ποιήσει. καὶ πᾶσι δὲ τοῖς ἁγίοις ἀεὶ σώσει, καὶ θαυμά„σιον, ὅσῳ καὶ σωματικῶν παθῶν ὑψηλότεροι πᾶσι μᾶλλον.

„ χύος. Πνεῦμα γνώσεως, καὶ δυσεβείας· ἐμπλήσει αὐτὸν Πνεῦμα φόβυ Θεοῦ. (Ησ. ια'. 2.) τοῦτο δὲ βεβαιοῖ καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος· ἑρμηνεύων δὲ ἔτος τό· ἐξεχύθη χάρις ἐν χείλεσί σου τοῦ μδ'. Ψαλμῷ, λέγει. „ τῷ χάριν ἐνταῦθα λέγει τὴν ἐλθοῦσαν ὅτι τῶν σάρκα (τῶ Χει„ στῶ δηλαδὴ) πᾶσα δὲ ἡ χάρις ἐξεχύθη εἰς τὸν ναὸν ἐκεῖνον· ἃ δὲ ἐν μέρῳ δίδωσιν ἐκεῖνος „ τὸ Πνεῦμα· ἡμεῖς μὲν δὲ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἐλάβομεν. (ἤτοι ἐκ τοῦ ὑπερβλύζοντος, „ ὡς ἂν εἴποιτις, ἐκ τοῦ περιττεύοντος, ἐκ τοῦ ὑπερεκχυνομένου) ὁ δὲ ναὸς ἐκεῖνος ὁλόκληρον „ τὴν χάριν ἔλαβε. Καὶ πάλιν λέγει ἑρμηνεύων τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν „ τί δέ ἐστιν ὃ φησιν οὐκ ἐκ „ μέρους δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα; θέλει δεῖξαι, ὅτι πάντες ἡμεῖς τοῦ τῦ Πνεύματος „ ἐνέργειαν ἐλάβομεν ..... ὅτος δὲ ἀμέτρητον ἔχει, καὶ ὁλόκληρον πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν.

Διὰ τί δὲ Πνεύματα ὀνομάζει ὁ Προφήτης Ησαΐας τὰ διάφορα χαρίσματα καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἁγίυ Πνεύματος, καὶ πάλιν ἕνασον τούτων ὀνομάζει Πνεῦμα; διὰ τί, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον ἀδιαιρέτως ὅλον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐνεργεῖ ἑκάστῳ αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ χάριν, καὶ ἀδιαιρέτως διείσκεται εἰς κάθε μίαν, ὅλον ἐν ὅλαις παρὸν, καὶ ὅλον ἐν ἑκάστῃ διὰ τὴν τῆς φύσεως αὐτοῦ ἀκροτάτην ἁπλότητα· καθὼς καὶ ὁ ἥλιος ὅλος διείσκεται εἰς ὅλας τὰς ἀκτῖνάς τυ, καὶ ὅλος εἰς κάθε μίαν· ὅτι δὲ οἱ Ἅγιοι λαμβάνουν μερικὰς μόνον ἐνεργείας καὶ χάριτας τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ καθαρότητα ὁποῦ ἔχει ὁ καθ' ὕνας, καὶ κατὰ τὸ συμφέρον τοῦ λαμβάνοντος, ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος εἰπὼν „ ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον, „ ᾧ μὲν διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ, λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐ„ τὸ Πνεῦμα· ἑτέρῳ δὲ, πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι· ἄλλῳ δὲ, χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ „ αὐτῷ Πνεύματι· ἄλλῳ δὲ, ἐνεργήματα δυνάμεων· ἄλλῳ δὲ, προφητεία· ἄλλῳ δὲ, διακρί„ σεις Πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ, γένη γλωσσῶν· ἄλλῳ δὲ, ἑρμηνεία γλωσσῶν· πάντα δὲ ταῦτα ἐ„ νεργεῖ τὸ εἷ καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. (α'. Κορ. ιβ'. 7.). τοῦτο δὲ βεβαιοῖ καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος λέγων ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ, τῦ· ἐξεχύθη χάρις ἐν χείλεσί σου. „ ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, ὁλόκληρος ἡ χάρις (ἐν τῷ Χριστῷ δηλαδὴ) ὅτι δὲ τῷ ἀνθρώπων, μι„ κρόν τι, καὶ ῥανὶς ἀπὸ τῆς χάριτος ἐκείνης· διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε δίδωμι τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' ἐκχεῶ „ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μυ ὅτι πᾶσαν σάρκα· τοῦτο γοῦν καὶ ἐξέβη· πᾶσα γὰρ ἡ οἰκουμένη ἐκ τοῦ „ Πνεύματος ἐδέξατο ἐκείνυ· καὶ ἡ σαγὼν αὕτη, καὶ ἡ ῥανὶς τοῦ Πνεύματος, τῶ οἰκουμένῳ ἅ„ πασαν ἐνέπλησε τῆς γνώσεως.

Ἤθελε δὲ ἐρωτήσῃ τινάς· καὶ πῶς ὁ Παῦλος ἀλλαχοῦ ἁπλούστερος λέγει. Καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; (α'. Κορ. γ'. 16.) καὶ πάλιν „ εἴτις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν „ αὐτοῦ; (Ρωμ. η'. 9.) καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὡς εἴπομεν, ὅλον τὸ Πνεῦμα ἐν ἑκάστῃ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ πάρεστιν, ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος τὸ ὅλον Πνεῦμα ἐκ τῆς μερικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ὠνόμασε· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀμέριστον μὲν εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, ἀσώματον πάντη ὄσαν καὶ παντελῶς ἁπλουστάτην, καὶ μηδεμίαν σύνθεσιν ἔχουσαν, μεριστὸν δὲ εἶναι κατὰ τὴν ἐνέργειαν, καὶ χάριν· καθ' ὅτι τὸ εἷ καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, καὶ μ' ὅλον ὅπου εἶναι φύσει ἁπλούστατον, καὶ πάντη ἀσύνθετον, μερίζεται ὅμως ἀμερίστως, καὶ διαιρεῖται ἀδιαιρέτως, καὶ ποικίλλεται ἀποικίλτως διανέμον κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστυ τὰς θείας αὐτοῦ καὶ ὑπερφυεῖς ἐνεργείας καὶ χάριτας· τοῦτο δὲ μᾶλλον ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι πάντη ἀσώματος, καὶ ἁπλουστάτη οὐσία, καὶ οὐχὶ σύνθετος· δείκνυται δὲ καὶ ὅτι ὑποδείγματος τοιούτυ τὰ ἀνωτέρω· διὰ τί ὅτε ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὅπου καθ' ὑπόθεσιν ἔχει εἰς χεῖράς τυ μεγάλυ ἀρχήν, καὶ ἐξουσίαν, καὶ μ' ὅλον ὅπου μερίζεται κατὰ τὴν γνώσιν, καὶ βούλησιν, προσάζων εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ νὰ στρατοπεδεύσυν, καὶ νὰ φορολογῆσυν, καὶ νὰ κτίζουν πόλεις, καὶ νὰ κατασκευάζουν παράβια, καὶ νὰ φυτεύουν ἀμπελῶνας, καὶ ἄλλα ὅμοια, οὐδὲ αὐτὸς, λέγω, μερίζεται κατ' οὐσίαν, ὅτε διὰ ἡ οὐσία τοῦ ψυχικοῦ τυ μερίζεται εἰς αὐτὰ, ὅτε ἡ τοῦ σωματός τυ. ἀνίσως λοιπὸν ὁ σώφρων ἄνθρωπος δὲν μερίζεται κατ' οὐσίαν, καὶ μ' ὅλον ὅπου μερίζεται κατ' ἐνέργειαν, πολλῷ μᾶλλον ἡ τοῦ Παναγίυ Πνεύματος ἁπλουστάτη φύσις, δὲν σωδιαιρεῖται μὲ τὰς παρ' αὐτῆς προβαλλομένας ἐνεργείας καὶ χάριτας· ἀλλὰ μένει πάντη ἀδιαίρετος, καὶ ἀμέριστος. Βεβαιοῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, λέγων (αὐτόθ.) „ ἀλλ' ὅμως ἡ ἐν τοσούτοις κλίμασι δεδομένη χάρις, μέρος τι τῆς δωρεᾶς ἐστι καὶ ἀρραβών· δὸς „ γάρ φησιν ὁ Ἀπόστολος τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· τοῦτέστι τὸ μέ„ ρος τῆς ἐνεργείας· ὁ δὲ δὴ ὁ Παράκλητος μερίζεται (κατ' οὐσίαν δηλαδή.) Καὶ πάλιν, ἑρ„ μηνεύων τὸ „ οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα, λέγει „ Πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ἐνέρ„ γειαν φησιν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ μεριζομένη .... εἰδὲ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἀμέτρητος, πολλῷ μᾶλλον „ ἡ οὐσία· ὁρᾷς καὶ τὸ Πνεῦμα ἄπειρον; ἡ αἰτία δὲ ὅπου μοιράζει ὁ Θεὸς εἰς τὸν καθ' ὕνα τὰ χαρίσματά τυ, καὶ δὲν τὰ δίδει ὅλα εἰς ἕνα, εἶναι διὰ νὰ ἔχωμεν χρείαν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ ἀκολούθως ἐκ τούτυ νὰ βιαζώμεθα διὰ νὰ ἀγαπῶμεν ἀλλήλυς. Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν, τῦ· „ ἐν

τούτῳ

„ τέτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκε. (Ἰω. γ'. 24.) τὸ αὐτὸ δὲ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ῥητὸν μὲ τοῦτο. (1)

14. „ Καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέσταλκε „ τὸν υἱὸν, Σωτῆρα τοῦ Κόσμου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Θεολόγος εἰς τοὺς Χριστιανούς· σᾶς εἶπον ἀνωτέρω ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ὅτι τὸν Θεὸν δὲν εἶδέ ποτε τινας, ἀλλὰ τί ἡ Θεία φύσις εἶναι ἀπὸ ὅλους καὶ Ἀγγέλους, καὶ ἀνθρώπους ἀόρατος· σᾶς εἶπον καὶ ἀκολούθως, ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον γίνεται ὁ Θεὸς ὁρατὸς, καὶ μεθεκτὸς εἰς τοὺς ἀξίους διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, καὶ διὰ τῆς Θείας του ἐνεργείας, καὶ χάριτος· τώρα δὲ σᾶς λέγω, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, δὲν ἠξιώθημεν μόνον νὰ ἰδωμεν τὸν Θεὸν νοερῶς διὰ τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας μας, καὶ διὰ τῆς ἐν ἡμῖν μυστικῆς ἐποικήσεως τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας καὶ χάριτος· ἀλλὰ ἠξιώθημεν ἀκόμη νὰ ἰδωμεν καὶ μὲ τὰς αἰσθητὰς ὀφθαλμούς μας τὸν Θεὸν λόγον, ὡς ἄνθρωπον ὅπου τῆς γῆς φανέντα, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφέντα· καὶ ὄχι μόνον αὐτὸν ἐγνωρίσαμεν ἄνθρωπον τέλειον, ἀλλὰ καὶ Θεὸν τέλειον· διὰ τί ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας, τόσον διὰ τὴν ὑπερφυῆ, καὶ παράδοξον θαυμάτων ὅπου ἐνήργησεν ὡς Θεὸς παντοδυνάμος, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀπτίστου καὶ ἀϊδίου φωτὸς, ὅπου ἀρρήτως, καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν ἔλαμψεν ὅπου τὸ ὄρος Θαβώρ. Καὶ τώρα χαίρει ὡς βεβαίως, καὶ ἀσφαλῶς, καὶ ἀναμφιβόλως πληροφορημένοι περὶ αὐτοῦ μὲ ὀφθαλμούς, καὶ ὦτα, καὶ χεῖρας εἰς διάστημα ξιῶν ἡμισυ χρόνων, κηρύττομεν εἰς ὅλους μεγαλοφώνως καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ἀληθῶς ὁ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν μονογενῆ του υἱὸν, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Κόσμου· ἤτοι ὅλων τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου πιστεύει καὶ δέχεται τὸ τοιοῦτον κήρυγμά μας, αὐτὸς θέλει εὕρη διὰ τῆς εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ πίστεως, τὴν αἰώνιον αὐτοῦ σωτηρίαν· ὄχι μόνον δὲ ἡμεῖς τοῦτο μαρτυροῦμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦτο ἐξηγήσατο πολλαῖς φοραῖς καὶ ἐμαρτύρησε, ποτὲ μὲν, λέγων. „ ὁ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν Κόσμον ἵνα κρί„ νῃ τὸν Κόσμον ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ Κόσμος δι' αὐτοῦ. (Ἰω. γ'. 17.) Καὶ πάλιν. „ αὐτὰ τὰ „ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ Πατήρ με ἀπέσταλκε. (Ἰω. ε'. 36.) ποτὲ δέ. „ καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα. (Ἰω. ς'. 57.) Καὶ πάλιν. „ ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀ„ κεῖνός με ἀπέστειλεν (Ἰω. ζ'. 28.). Καὶ ἄλλοτε. „ αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώ„ σκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. (Ἰω. ιζ'. 3.) ὥστε καὶ διὰ τῆς αὐτοπροσώπου θεωρίας καὶ μαρτυρίας ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, καὶ διὰ τῆς ἐξηγήσεως καὶ μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐν ἡμῖν διαισθανομένης μυστικῆς ἐνεργείας, καὶ χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς διὰ τῆς ἀγάπης προξενουμένης, γνωρίζομεν ἀψευδῶς, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς, καὶ ὅτι μένει εἰς ἡμᾶς καὶ κοινωνοῦμεν αὐτοῦ, ἐκ τοῦ Πνεύματος ὅπου ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς.

15. Ὃς

(1) Σημειῶσον ἐδῶ ὡς ἀξιόλογον τοῦ εἴδησιν τοῦτο. ὅτι κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον τὸ ἔκτινος τριῶν λογιῶν λέγεται, ἢ δημιουργικῶς, κατὰ τὸ, ἐξ οὗ ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα. πάντα γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ δημιουργικῶς ἐκτίσθησαν κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ δύναμιν, καὶ ἐνέργειαν. ἢ γεννητικῶς, ὥσπερ ὁ υἱὸς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὸ „ Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε. (προόδως καὶ ἐκπορευτικῶς ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πατρός) ἢ φυσικῶς, ὡς ἡ ἐνέργεια ἐκ τοῦ ἐνεργοῦντος. οἷον πᾶσα ἡ θεία ἐνέργεια ἐκ τοῦ Θεοῦ φυσικῶς προέρχεται. τούτων δὴ προειρημένων, τὰ μὲν χαρίσματα καὶ δωρεαὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φυσικῶς ἐκ τοῦ Πνεύματος προέρχονται, ὡς φυσικαὶ αὐτοῦ καὶ οὐσιώδεις ἐνέργειαι. τὸ δὲ εἰρημένον περὶ τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ γὰρ ἐν αὐτῷ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου, ἅπερ γεννητικῶς λέγεται, ἅπερ φυσικῶς, ἀλλὰ δημιουργικῶς, ὡς ὁ αὐτὸς λέγει Βασίλειος ἐπὶ λέξεως „ τὸ ἐκ τινος τοίνυν ἢ δημιουρ„ γικῶς, ἢ γεννητικῶς, ἢ φυσικῶς ἐστιν ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἡ ἐνέρ„ γεια ἡμῶν ἐξ ἡμῶν, ἢ ὡς τὸ ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου ἐξ αὐ„ τοῦ. εἰ τοίνυν τὸ ὑπερκόσμιον σῶμα Χριστοῦ ἐκ Πνεύματός ἐ„ στιν ἁγίου, ἀδιακρίτου δὲ γεννήματος αὐτοῦ ὑπάρχειν, ὅτι τὸ γε„ γεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ „ τοῦ Πνεύματος Πνεῦμα ἐστιν. ἀδιακρίτως ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἐνέρ„ γεια αὐτοῦ. ὅτι ἐπὶ ἁπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως τῶν αὐτῶν τῆς „ οὐσίας λόγον ἐπιδέχεται ἡ ἐνέργεια. ὑπολείπεται ἄρα ἐξ „ αὐτοῦ εἶναι, ὡς κτίσμα αὐτοῦ (λόγ. ε'. κατ' Εὐνομίου.) ἀ„ φάγε δὲ ἡμᾶς οἱ χριστιανοὶ οἱ ἀναγεννώμενοι ἐξ ὕδατος, καὶ „ Πνεύματος ἐν τῷ βαπτίσματι, μὲ ποῖον τρόπον ἀπὸ τὰς τρεῖς, εἴμεθα ἐκ τοῦ Πνεύματος; δεύ μᾶς εἶπεν ὁ ὐρανοφάντωρ. φαίνεται δέ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶπεν „ οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θε„ λήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. (Ἰω. α'. 13.) „ φαίνεται, λέγω, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος ἐσμὲν ἡμεῖς οἱ βεβα„ πτισμένοι, κατὰ μυστικὸν καὶ πνευματικὸν καὶ κατὰ χάριν ἀνα„ γέννησιν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος. ἐὰν μήτις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος, „ καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. (Ἰω. γ'. 5.) ὅθεν εἶπε καὶ ὁ ἅγιος Κάλλιστος „ ἐὰ πᾶσα γέννη„ σις προσοικείαν ποιεῖ τῷ γεννῶντι τὸ γεννηθὲν, ὡς ἔφη ὁ „ Κύριος, ὅτι τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γε„ γεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, πνεῦμα ἐστιν. εἰ τοίνυν Πνεῦμα „ ὁ ἐκ τοῦ Πνεύματος γεγεννημένος, δῆλον ὅτι καὶ Θεὸς ἐστι „ (κατὰ χάριν δηλαδὴ) κατὰ τὸ γεννῆσαν Πνεῦμα. ἐπεὶ καὶ „ Θεὸς ἀληθινὸς τὸ Πνεῦμα, ὑφ' οὗ κατὰ χάριν γεγέννηται, ὁ „ τοῦ Πνεύματος μέτοχος. (κεφ. β'. σελ. 1113. φιλοκαλ.)

15. „ Ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν
„ αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ.

Τὸ νὰ ὁμολογῇτινας τὴν ἀλήθειαν μὲ τὸ στόμα, καὶ νὰ τὴν πιστεύῃ μὲ τὴν καρδίαν, αὐτὸ εἶναι τὸ νὰ ὁμολογῇ, καὶ νὰ πιστεύῃ τὰ ὄντα, ὡς ὄντα. ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὁπού ὁμολογεῖ, καὶ πιστεύει τὰ ὄντα ὡς ὄντα, αὐτὸς διείσκεται ὅτι ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόντε, τὸν ἀληθῶς, καὶ κυρίως ὄντα Θεόν. ὁ δὲ τὸν ἀληθῶς καὶ κυρίως ὄντα Θεὸν ἔχων εἰς τὸν ἑαυτόντε, αὐτὸς διείσκεται εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀντιστρόφως ὁ Θεὸς διείσκεται εἰς αὐτόν. σχετικὰ γὰρ εἶναι ταῦτα ἀναμεταξύπων, καὶ ὅποιος ἔχει τὸ σῶα, αὐτὸς ἔχει καὶ τὸ ἄλλο. καὶ καθὼς ἐκεῖνος ὁπού μετέχεται: ἤτοι ὁ Θεός. διείσκεται παρὼν εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μετέχεται. ἔτζι ἀντιστρόφως καὶ ὁ μετέχων ἄνθρωπος, διείσκεται βέβαια εἰς τὸν μετεχόμενον παρ αὐτοῦ Θεόν, διὰ τῆς πολλῆς, ἢ ὀλίγης μετοχῆς, τὴν ὁποίαν μετέχει, ἤτοι διὰ τῆς φρὸς τὸν Θεὸν νοερᾶς σπούδεως, ἢ σωφρείας, ἢ διὰ νὰ εἰπῶ ἔτζι, διὰ τῆς φρὸς τὸν Θεὸν καθ' ἀγαπητικὴν διάθεσιν ἀνακράσεως. Συμπεραίνεται λοιπὸν ὅτι, τὸ νὰ ὁμολογῇτινας μὲ τὸ στόμα, καὶ νὰ πιστεύῃ μὲ τὴν καρδίαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἀληθινὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, βέβαια ἡ πίστις, καὶ ὁμολογία αὕτη, φρέζνει εἰς αὐτὸν σῶα μεγαλώτατον σέφανον, καὶ σῶα ὑπερφυσικὸν μισθὸν, ποῖον; τὴν ἐνοίκησιν, δηλαδὴ καὶ μονὴν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ πιστεύοντος, καὶ ὁμολογοῦντος: τουτέστι, τὸ νὰ μένῃ ὁ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἀντιστρόφως νὰ μένῃ εἰς τὸν Θεόν. διὰ μέσου δὲ τῆς ὁποίας ἐνοικήσεως ταύτης, ὁ χοϊκὸς καὶ πήλινος ἄνθρωπος γίνεται φοβερὸς, καὶ ἀπλησίαστος, εἰς ὅλας τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις τῶν Δαιμόνων. καὶ διὰ νὰ εἰπῶ σωστόμως, ὁ λόγος ἔτος ὁπού λέγει ὁ ἀγαπημένος Ἰωάννης, ὅτι ὁ Θεὸς μένει ἐν τῷ ὁμολογοῦντι τὸν Ἰησοῦν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀντιστρόφως ὅτι ὁ ὁμολογῶν μένει ἐν τῷ Θεῷ, αὐτὸς εἶναι ὅρος καὶ κανὼν τῆς κατ' ἀρετὴν τελειότητος. ὅμοιον γὰρ εἶναι τοῦτο μὲ ἐκεῖνο ὁπού λέγει ἡ ἀσματίζουσα νύμφη „ ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ „ ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοί. (Ἄσ. ς'. 2.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Νύσσης φωστὴρ Γρηγόριος, λέγει „ ὁ „ ἐφεξῆς λόγος, ὃν ἡ καθαρὰ καὶ ἀκηλίδωτος νύμφη πεποίηται λέγουσα. ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, „ καὶ ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοί, κανὼν καὶ ὅρος τῆς κατ' ἀρετὴν ὅξι τελειότητος. μανθάνομεν δὲ διὰ „ τούτων, τὸ μὴ δεῖν πλέον τοῦ Θεοῦ μηδὲν ἐν ἑαυτῇ ἔχειν, μηδὲ πρὸς ἄλλοτι βλέπειν τὴν κε„ καθαρμένην ψυχήν. ἀλλ' ὅπως ἑαυτὴν ἐκκαθάραι παντὸς ὑλικοῦ φράγματός τε καὶ νοήματος, „ ὡς ὅλην διόλου μετατεθεῖσαν πρὸς τὸ νοητόντε καὶ ἄϋλον, ἐναργεστάτην εἰκόνα τοῦ ἀρχετύπου „ κάλλους ἑαυτὴν ἀπεργάσασθαι. (ὁμιλ. ιέ. εἰς τὸ ἆσμα τῶν ἀσμάτων) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ καλέμενοι νηπτικοὶ Πατέρες πειθόμενοι εἰς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Θεολόγου, διδάσκουσιν, ὅτι ὅλοι οἱ χρισιανοὶ πρέπει νὰ μελετοῦν παύτοτε, καὶ νὰ προσεύχωνται ἀδιαλείπτως ταύτην τὴν σωστόμον καὶ μονολόγιστον καλεμένην εὐχήν, τὴν λέγουσαν „ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με. ὁ δὲ ταύτην τὴν εὐχὴν μελετῶν σωνεχῶς εἰς τὴν καρδίαν του, αὐτὸς ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ τοῦτο ὁμολογῶν, ἔχει τὸν Θεὸν μένοντα εἰς τὸν ἑαυτόντου, καὶ αὐτὸς μένει εἰς τὸν Θεόν, καὶ χαιρόνεται, καὶ ἀγιάζεται ἡ καρδία του. καὶ ναὸς Θεοῦ γίνεται, καὶ ἀξιόνεται πολλῶν, καὶ μεγάλων χαρισμάτων. καὶ σωρείαν ἀγαθῶν ἀπολαμβάνει φρὸς Θεοῦ: καθὼς οἱ αὐτοὶ νηπτικοὶ Πατέρες τὰ ἀριθμοῦσι, καὶ μάλισα ὁ ἅγιος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος παρὰ τὴν Φιλοκαλίαν. τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρων καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει „ τὸν ἐκ ῥίζης „ Ἰεσσαί... υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ κατὰ ἀλήθειαν πιστεύομεν, ὅτε φιλοῦντες θείπτως τὸ ἀνθρώπινον, „ ὅτε μὴν ἀπαμφισσνιώτως τὸν λόγον μὴ τὴν ἄφραστον συμπλοκὴν, ἀλλ' σῶα καὶ τὸν αὐτὸν ὁ„ μολογοῦντες υἱὸν ἐκ δυοῖν φραγμάτοιν, εἰς σῆτι τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἀπορρήτως ἐκπεφυκότα, καθ' ἕ„ νωσιν δηλονότι τὴν ὑποστατὴν, καὶ φύσεως παρατροπήν. ὅσον γὰρ τοῖς ὕπω δοξάζουσι πε„ λέσαι τὸ κέρδος, σαφηνιεῖ λέγων ὁ Χριστὸς μαθητής. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ „ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ. (ἐν τῷ Διαλόγ. φὶλ τῆς ἐναν„ θρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς τόμ. έ.)

16. „ Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει
„ ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν.

Καίνφας, λέγει, ἂς μὴ θαυμάζῃ διὰ ἐκεῖνο ὁπού εἶπον ἀνωτέρω: δηλαδὴ, ὅτι ἀφιλήπτος καὶ ἀπερινόητος Θεὸς διείσκεται, καὶ μένει μέσα εἰς ἐκείνους ὁπού ὁμολογοῦσι τὸν Ἰησοῦν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. διὰ τί καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι τὸ ἐγνωρίσαμεν καθαρὰ, καὶ ἐκαταλάβαμεν τὴν ἀγάπην

ὁπῶ ὁ Θεὸς ἔδειξεν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐπειδὴ καὶ διάκινσε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν τελείαν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ ὁμοούσιος, καὶ σωματίδιος αὐτῶ λόγος, καὶ νὰ λάβῃ τὸ σῶμα τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, καὶ νὰ μεθέξῃ ἀπὸ σάρκα, καὶ αἷμα παρομοίως ὡσὰν ἡμᾶς, καὶ νὰ γένῃ ἄνθρωπος τέλειος χωρὶς μόνης τῆς ἁμαρτίας. καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποφέρῃ ὕβρεις, ἀτιμίας, πάθη ἐπονείδισα, καὶ τελευταῖον νὰ λάβῃ τὸν καταφρονημένον θάνατον τοῦ σταυροῦ, καὶ ταφὴν τὴν ἐπάσιον, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν Κυριευόντων. διὰ τί ὢν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἠθέλησε νὰ γένῃ ἄνθρωπος ὁ υἱός του, καὶ νὰ πάθῃ τόσα καὶ τόσα διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἀνθρώπων, πῶς αὐτὸς δὲν θέλει ἐνοικήσει μέσα εἰς τὰς καρδίας ἐκείνων τῶν χριστιανῶν ὁπῶ φυλάττων τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τοῦ υἱοῦ του; καὶ ὁπῶ διατηρῶν τὴν ὁμολογίαν τῆς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα πίστεως; ἢ πῶς δὲν θέλει κάμη μονὴν, καὶ νὰ ἐμπεριπατήσῃ μέσα εἰς αὐτὸς, καὶ τὰς ἀγαθοεῖς καὶ θείας του ὑποχέσεις; „ ὑμεῖς γὰρ, φησιν ὁ Παῦλος, ναὸς Θεοῦ ἐστε ζῶντος, „ καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς, καὶ „ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. (β'. Κορ. ς'. 16.)

„ Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μέ-
„ νει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ.

Τί φιλονεικῶ, λέγει, ἐγὼ, καὶ προσδάζω νὰ σᾶς δείξω Χριστιανοὶ, πόσον μεγάλην ἀγάπην ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους; ἢ διὰ τί ἀγωνίζομαι νὰ σᾶς παρασύρω τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην ἀπὸ τὴν ὁμωνυμίαν, καὶ ὁμοιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ἀγάπης; ὡσὰν νὰ ἦτον καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη μία ἐνέργεια διαθέσεως ἀντιδιδομένης, καὶ γνώμης φιλοκάλης, καθὼς εἶναι ἡ τῶν ἀνθρώπων; ἐγὼ πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ γνωρίσετε ποίαν διαφορὰν ἔχει ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῶν ἀνθρώπων. διὰ τί ὁ Θεὸς δὲν ἔχει μόνον ἀγάπην, ἀλλὰ εἶναι καὶ αὐτόχρημα ἀγάπη. ἐπειδὴ καὶ εἶναι σῶα πέλαγος μιᾶς φυσικῆς ἀγαθότητος ἄπειρον, καὶ ἀόριστον. ὁμοίως καὶ σῶα πέλαγος μιᾶς ὑσιώδης ἀγάπης ἀμέτρητον, καὶ ἀπεριόνητον· σὺ γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι ἐπὶ Θεοῦ νὰ εἰπῇς ἀγαθότητα, καὶ νὰ εἰπῇς ἀγάπην, καὶ τὸν Μιτροφάνη. διὰ τί τὸ ἀγαθὸν εἶναι πάντως καὶ ἀγαπητὸν, καὶ τὸ ἀγαπητὸν εἶναι πάντως καὶ ἀγαθόν. ἀγκαλὰ καὶ τὸ ἀγαθὸν νοεῖται ὡς αἴτιον τοῦ ἀγαπητοῦ, τὸ δὲ ἀγαπητὸν ὡς αἰτιατὸν τοῦ ἀγαθοῦ. ὅθεν ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος εἶπεν, ὅτι οἱ θεολόγοι „ ἀγαπητὸν μέν, καὶ ἐρασὸν τὸν Θεὸν καλοῦσιν, „ ὡς καλὸν, καὶ ἀγαθόν. ἔρωτα δὲ, καὶ αὖθις ἀγάπην, ὡς κινητικὸν ἅμα, καὶ ἀναγωγὸν δύνα-
„ μιν ὄντα ἐφ' ἑαυτὸν, τὸ μόνον αὐτὸ δι' ἑαυτὸ καλὸν, καὶ ἀγαθόν. (κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομάτων) Καὶ ἂν ἡ ἀγάπη ἑτυμολογῆται ἀπὸ τοῦ ἄγειν πάντας εἰς σὲ, βέβαια ὁ Θεὸς ὑσιώδης ὢν καὶ φυσικὴ ἀγάπη, ἄγει εἰς σὲ ὅλα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα κτίσματα, καὶ συνέχει αὐτὰ καὶ σωτηρεῖ, ὄχι μόνον εἰς τὸ εἶναι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ εὖ εἶναι. ὅποιος λοιπὸν, λέγει ὁ Γωάννης, μένει ἐν τῇ ἀγάπῃ: ἤτοι ἔχει τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν του προσκολλημένην εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, καὶ διὰ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν, αὐτὸς βέβαια μένει καὶ εἰσκεται εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἀντιστρόφως ὁ Θεὸς εἰσκεται εἰς αὐτόν.

Δώσατε δέ τινας καὶ συλλογισικώτερον νὰ σαφηνίσῃ τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Ἀποστόλου. ὁ ἐνάρετος χριστιανὸς μένει ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡ δὲ ἀγάπη ὁ Θεὸς ἐστιν, ὁ ἐνάρετος ἄρα χριστιανὸς, μένει ἐν τῷ Θεῷ· καὶ ἀντιστρόφως. ὁ Θεὸς ἐστιν ἀγάπη, ὁ ἐνάρετος χριστιανὸς μένει ἐν τῇ ἀγάπῃ, ὁ Θεὸς ἄρα μένει ἐν τῷ Χριστιανῷ τῷ μένοντι ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἐπειδὴ δὲ Θεὸς ἐδῶ νοεῖται, ὄχι μόνος ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὰ τρία θεαρχικὰ πρόσωπα τῆς μακαρίας Τριάδος. λοιπὸν ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ὢν τῆς μεγάλης, καὶ ἀνεκδιηγήτου χάριτος! αὐτὸς μένει ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἁγία Τριὰς μένει ἐν αὐτῷ (1). βλέπεις ἀδελ-

φέ μου

(1) Καὶ ἂν θέλῃ τινὰς νὰ εἰπῇ ὑψηλότερον, ἡ ἀγάπη αἰωνίως, καὶ ὑσιωδῶς ὑπάρχει ἐν τοῖς ὑπερθέοις Προσώποις τῆς ἁγίας Τριάδος. ὅθεν ἐμένουν διὰ τὴν μίαν καὶ ἀπαράλακτον αὐτῶν οὐσίαν οὐδένται πάντα καὶ συνάπτονται, καὶ περιχωρῶσιν ἀτυγχύτως πρὸς ἄλληλα. καὶ ὅλος ὁ Πατὴρ εἰσκεται ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ, καὶ ἐν ὅλῳ τῷ Πνεύματι, καὶ ὅλος ὁ Υἱὸς, καὶ ὅλον τὸ Πνεῦμα εἰσκονται ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φυσικὴν καὶ ὑσιώδη καὶ ἀκατάληπτον αὐτῶν ἀγάπην. διὸ καὶ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγεν „ ἵνα ἡ ἀγάπη, ὦ ἠγάπησάς με (Γω. ιζ'. „ 26.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Υἱὸς, ἀγάπη τοῦ Πατρὸς ὀνομάζεται, „ καθὼς λέγει ὁ Παῦλος „ Καὶ μετέσησεν ἡμᾶς εἰς τὴν Βασι-
„ λείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ (α'. Κολ. α'. 3.) ἀλλὰ καὶ τὸ „ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάπη καὶ ἔρως ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον (καθ' ὁ Θεοδώρητος) (βιβλίῳ ιέ. τῆς περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος) ἀλλὰ καὶ ὅλη κοινῶς ἡ ἁγία Τριὰς ἀγάπη ὀνομάζεται, καθὼς λέγει ἐδῶ ὁ Γωάννης, ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστιν. ὁ αὐτὸς δὲ Αὐγουστῖνος ἐν τῇ ζ'. Πραγματείᾳ τῇ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Γωάννου τραμ. θ'. φύλλα 200. ἀναφέρων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Θεολόγου, λέγει „ Πῶς ἤδη πάλαι (προεῖπε δηλαδὴ „ ὁ Γωάννης) ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι, καὶ νῦν ἀγάπη ἐστὶν ὁ „ Θεός;

φέμι χρισιανὲ, χάεισμα; βλέπεις μεγαλεῖον; βλέπεις ἀξίαν ὁπῦ λαμβάνει ἐκεῖνος ὁπῦ ἔχει τὼ φρὸς τὸν Θεὸν, κὴ φρὸς τὸν ἀδελφόν τε ἀγάπω; ναὸς γὰ κὴ κατοικία, κὴ μονὴ γίνεται τῆς ὑπερουσίυ, κὴ βασιλικωτάτης Τριάδος, Πατρὸς, Υἱῦ, κὴ ἁγίυ Πνεύματος. καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. „ ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μυ τηρήσει, κὴ ὁ Πατήρ μυ ἀγαπήσει αὐτὸν (φρόδες „ κὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) κὴ φρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, κὴ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμθ. (Ἰω. ιδ'. 23.)

Καθὼς ὅμως ὁ ἔχων τὼ ἀγάπω, τὸν Θεὸν ἔχει: ἔτζι ἐκ τᾶ ἐναντίυ, ἐκεῖνος ὁπῦ ἔχει τὸ μῖσος, ἔχει τὸν Διάβολον μέσατε, κὴ τρέφει αὐτὸν μὲ τὼ μνησικακίαν. δι' τᾶτο οἱ χρισιανοὶ κἀνςύα ἄνθρωπον δὲν φρέπει νὰ μισῶν, ἀλλὰ ὅλως κὴ δικαίως, κὴ ἀδίκως χρεωσῦν νὰ τὼς ἀγαπᾶν χωρὶς κἀμμίαν ἐξαίρεσιν, μιμούμθοι τὼ ἀγαθότητα τᾶ Θεᾶ, ὁ ὁποῖος ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐξίσυ, κὴ εἰς τὼς δικαίως, κὴ ἀδίκως. καθὼς ταῦτα πάντα ὀρθῶς συμπεραίνων βεβαιοῖ ὁ μέγας Βασίλειος λέγων. „ Διὰ τᾶτο κὴ ἐντολὼ ταύτὰ Κυρίυ ἐλάβομθ μιμεῖσθαι τὼ ἀγα- „ θότητα αὐτᾶ, ὁμοίως τὸν ἥλιον δικαίοις τε κὴ ἀδίκοις ἐπαναπέλλοντος. ὥσπερ ἓν ὁ Θεὸς κοι- „ νὼ δίδωσι πᾶσι τὼ μετουσίαν, ἵνα κὴ οἱ μιμηταὶ τᾶ Θεᾶ κοινώ τε κὴ ὁμότιμον τὼ τῆς „ ἀγάπης ἀκτῖνα ὅπι πάντας φερέτωσαν. ὅπυ γὰ ἐλλείπει ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ πάντως ἀντεισέρχε- „ ται, τὸ μῖσος. εἰ δὲ, καθὼς φησιν Ἰωάννης, ὁ Θεὸς ἀγάπη ὄξιν, ἀνάγκη πᾶσα τὸ μῖσος „ εἶναι τὸν Διάβολον. ὥσπερ ἓν ὁ τὼ ἀγάπω ἔχων, τὸν Θεὸν ἔχει, ἵνα ὁ τὸ μῖσος ἔχων, „ τὸν Διάβολον ἐν ἑαυτῷ τρέφει. δι' τᾶτο φροσήκει, τὼ μὲ ἀγάπω, ἴσω κὴ ὁμοίαν φὸς „ πάντων τοῖς πᾶσιν εἶναι. τὼ δὲ τιμὼ, ἑκάσῳ κ' τὸ φρέπον γίνεσθαι. (Λόγ. ἀσκητικῷ, ἔ ἡ ἀρχὴ „ ὁ ἀσκητικὸς βίος) ἀλλὰ κὴ ὅποιος δὲν μακροθυμεῖ, κὴ δὲν ὑπομθμένει τὰ ἐλατ- πώματα τᾶ ἀδελφᾶ τε, κὴ δὲν συγχωρεῖ τὰ σφάλματα ὁπῦ ὁ ἀδελφός τε ἤθελε κάμῃ εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ θυμόνεται κατ' αὐτᾶ κὴ πονηρδεται, κὴ αὐτὸς ὁμοίως δὲν ἔχει τὼ ἀγάπω. μὴ ἔχων- τας δὲ τὼ ἀγάπω, οὐδὲ τὸν Θεὸν ἔχει τὸν ὁῖτα ἀγάπω, ἀλλὰ ξένος εἶναι κὴ τῆς ἀγάπης, κὴ τᾶ Θεᾶ, καθὼς λέγει ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ Εἰ τῆς ἀγάπης ἐσι τὸ μακροθυμεῖν κὴ χρη- „ στεύεσθαι, ὁ θυμομαχῶν, κὴ πονηρδόμθος, ἀλλότριος δηλονότι τῆς ἀγάπης καθίσαται. ὁ δὲ „ τῆς ἀγάπης ἀλλότριος, τᾶ Θεᾶ ἐσιν ἀλλότριος. εἴπερ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐσι. (κεφ. λή. τῆς ά. ἑκατοντ. τῇ φὸς ἀγάπης.) ὅρα κὴ τὼ ἑρμηνείαν τᾶ „ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐσιν ἐν τῷ 8. στίχῳ „ τᾶ ὁ'. τότε Κεφαλαίυ.

17. „ Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παρρησίαν ἔχω- „ μεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐσι, κὴ ἡ- „ μεῖς ἐσμεν ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ.

ΜΕ' τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ χαειτώνυμος Ἀπόστολος, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ χρισιανοὶ ὁπῦ φθάσυν εἰς τὼ τελειότητα τῆς φρὸς τὸν Θεὸν, κὴ τὸν πλησίον ἀγάπης, αὐτοὶ δὲν ἔχυν αἰτίαν νὰ φοβηθῦν τὰς ἀνυποφόρυς ἐκείνας κολάσεις, τὰς ὁποίας ἐφοβέεισεν ὁ Θεὸς, πῶς ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἀσεβεῖς, κὴ ἁμαρτωλὰς κ' τὼ ἡμέραν τῆς κρίσεως, κὴ τῆς τ' ἔργων ἀνταποδόσεως ὄχι. ἀλλὰ μάλισα αὐτοὶ ὀντοθνήσκοντες, πηγαίνυν φρὸς τὸν δίκαιον κὴ ἀφροσωπόλιπτον Κρι- τὼ, μὲ ἀγαθὼ κὴ ἀκατηγόρητον συνείδησιν, κὴ μὲ παρρησιασμῷὼ καρδίαν, ἐλπίζοντες ὅτι θέλυν ἀξιωθῦν κοντὰ εἰς αὐτὸν, οἰκειότητα, κὴ παρρησίαν, τὼ ὁποίαν φροητοίμασαν εἰς τὸν ἑαυτόν τες ἀκόμη ὑπὸ τὸν παρόντα αἰῶνα, δι' πίστεως ὀρθοδόξυ, κὴ ζωῆς ἀκατηγόρητε. τᾶτο γὰρ φανερόνει ὁ Εὐαγγελιστὴς εἰπών. ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐσι, κὴ ἡμεῖς ἐσμὼ ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ: ἤτοι καθὼς ὁ Ἰησᾶς Χριστὸς ἔζησεν ἀγνῶς, κὴ ἀναμαρτήτως: ἔτζι κὴ ἡμεῖς γινόμεθα μι- μηταὶ, κὴ ἀκόλυθοι τῆς ζωῆς κὴ πολιτείας ἐκείνυ, παντοτε τὼ νέκρωσιν αὐτᾶ ἐν τῷ σώμα- τι ἡμῶν περιφέροντες, κὴ κατορθώσαντες κ' τὸ δυνατὸν ἀνθρώποις φιλοῖς, τὼ καθαρότητα κὴ ἀναμαρτησίαν τᾶ θεανθρώπυ Δεσπότυ, ὥσε ὁπᾶ, οὐδὲ νὰ φοβέμεθα πλέον τὸ φοβερὸν ὄνομα Κριτᾶ, κὴ Κρίσεως, ἢ Κολάζοντος, κὴ Κολάσεως, μὲ τὸ νὰ μὴ φροσμένωμθ ὅτι ἔχομθ νὰ κατα-

---

„ Θεός; Θεὸς γὰρ ἐσιν ὁ Πατὴρ. κὴ ὁ ὑὸς, κὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅ- „ γιον. ὁ ὑὸς, Θεὸς ἐκ Θεᾶ. τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Θεὸς ἐκ „ Θεᾶ. κὴ ὅτοι οἱ τρεῖς, εἷς Θεὸς, οὐχὶ τρεῖς Θεοί. Εἰ ὁ ὑὸς „ Θεός. κὴ τὸ ἅγιον Πνεῦμα Θεὸς, κἀκεῖνος ἀγαπᾷ, ἐν ᾧ „ οἰκεῖ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἄρα ἡ ἀγάπη Θεός ἐσιν, ἀλλὰ „ Θεὸς, ὅτι ἐκ Θεᾶ. ἑκάτερον γὰρ ἔχει ἐν τῇ ἐπιςολῇ, κὴ „ ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τᾶ Θεᾶ ἐσι (κεφ. δ'. 7.) κὴ ὅτι ἀγάπη „ ὁ Θεός ἐσι. Περὶ τᾶ Πατρὸς μόνυ ἡ Γραφὴ λέγων ἐκ οἶ- „ δεν, ὅτι ἐκ Θεᾶ. ἐπαν δ' ἀκούσῃς ἐκ Θεᾶ, ἤτοι ὁ ὑὸς νοῦ- „ται, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. (παρὰ τῷ ἁ. πάπῳ Ἀδάμ τᾶ Ζειρνικαβίυ σελ. 373.)

καπακειθῶμεν, καὶ νὰ κολασθῶμεν, ἀλλὰ μάλιστα νὰ δικαιωθῶμεν, καὶ νὰ σωθῶμεν, τετελειωμένοι ὄντες ἐν τῇ διπλῇ ἀγάπῃ, καὶ ἐν ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν.

18. „ Φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ· ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλ-
„ λει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος
„ οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ.

Καὶ δικαίως δεῖ εἶναι τέλειος εἰς τὴν ἀγάπην, ὅποιος φοβεῖται κρίσιν, καὶ κόλασιν. διὰ τί ὁ τοιοῦτος φόβος εἶναι τῆς ἀρχαίων καὶ ἀτελῶν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ὄχι τῆς τελείων εἰς αὐτήν. ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοὶ ὁπού ἐκατόρθωσαν κάθε ἀρετὴν, καὶ ἔδειξαν ζωὴν φιλόσοφον καὶ χριστιανικὴν, καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ ἄκρον καὶ τὴν τελειότητα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης: αὐτοὶ πλέον δὲν ἐργάζονται τὸ καλὸν διὰ τὸν φόβον τῆς κολάσεως: ἦσαν φοβούμενοι διὰ νὰ μὴ κολασθοῦν, ἀλλὰ ἐργάζονται αὐτὸ, δι' αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ καλὸν, καὶ διὰ τὴν ἰσχυρὰν ἀγάπην ὁπού ἔχουν πρὸς τὸν ἐπουράνιον αὐτῶν Πατέρα, καὶ πρὸς τὸν τῆς ἀγάπης Θεὸν, ὁποὺ τὸν ὁποῖον πηγάζει καὶ ἀναβλύζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους κάθε καλόν. αὐτοὶ, λέγω, δὲν ἔχουν φόβον παντελῶς, διὰ τί ἐτελειώθησαν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην. ἐκεῖνοι δὲ ὁπού ἔχουσι φόβον νὰ κολασθοῦν, αὐτοὶ δὲν ἀπόκτησαν ἀκόμη τὴν τελείαν ἀγάπην. ὥστε σημεῖον καθαρώτατον τῆς ἐν ἀρετῇ τελειότητος εἶναι, τὸ νὰ μὴν ἔχῃ τινὰς φόβον, ἀλλὰ μόνην ἀγάπην. τὸ ὁποῖον σημεῖον ἔχων καὶ ὁ μέγας Ἀντώνιος ἔλεγε „ οὐκ ἔτι φοβοῦμαι τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ἀγαπῶ
„ αὐτόν. ἀνίσως δὲ εἰς τινα διείσκεται φόβος, τοῦτο εἶναι σημεῖον, ὅτι ἀκόμη δὲν ἔφθασεν εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς τελειότητα, ἡ ὁποία γεννᾷ τὴν πρὸς Θεὸν τελείαν ἀγάπην.

Διὰ τί δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ ἐναντίον λέγει „ ὅτι ὁ φόβος Κυρίου ἁγνὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶ-
„ νος; (Ψαλ. ιθ'. 10.) δείχνει γὰρ μὲ τοῦτο, ὅτι καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, θέλει διείσκεται φόβος. Καὶ πάλιν, λέγει „ φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέ-
„ ρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. (Ψαλ. λγ'. 10.) λοιπὸν καὶ οἱ ἅγιοι οἱ φθάσαντες εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, ἔχουν φόβον. πρὸς ταῦτα λοιπὸν ἀποκρινόμεθα. ὅτι ὁ φόβος εἶναι διπλοῦς, καθὼς λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, καὶ ἄλλοι Πατέρες. ὁ εἷς μὲν, εἶναι δουλικὸς καὶ εἰσαγωγικὸς καὶ ἀτελής. τὸν ὁποῖον ἔχουν οἱ ἀρχάριοι καὶ ἀτελεῖς, οἵτινες ἐργάζονται τὸ καλὸν, καὶ τὰς θείας ἐντολὰς, φοβούμενοι διὰ νὰ μὴ κολασθοῦν ἀπὸ τὸν Θεόν: καθὼς καὶ οἱ δοῦλοι φυλάττουν τὰς προσαγὰς τοῦ αὐθέντου των, φοβούμενοι νὰ μὴ δαρθοῦν ἀπὸ αὐτόν. ὁ ἄλλος δὲ φόβος, εἶναι τῆς τελείων καὶ τῶν υἱῶν, τὸν ὁποῖον ἔχουσιν οἱ τέλειοι πρὸς τὸν Θεὸν, ὅστις δὲν εἶναι ἄλλο, πάρεξ μία αἰδὼς καὶ ἐντροπὴ, καὶ συστολή. αἰδοῦνται γὰρ καὶ συστέλλονται φυσικῷ τῷ τρόπῳ καὶ αὐτοὶ οἱ τέλειοι, τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ: καθὼς καὶ οἱ τοῦ βασιλέως υἱοὶ, αἰδοῦνται καὶ συστέλλονται τὸν Πατέρατων διὰ τὴν βασιλικήν του ἐξουσίαν του. ὅθεν καὶ ὁ φόβος αὐτὸς λέγεται ἁγνὸς, ἢ διὰ τί εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὸν δουλικὸν φόβον, καὶ ἀπὸ κάθε πάθος, καὶ παθαίνουν ἐντολῆς: ἢ διὰ τί ἁγνίζει μᾶλλον καὶ καθαρίζει τοὺς τελείους, φοβουμένους πάντοτε καὶ εἰς ἀγῶνα διείσκομένους, μήπως φανῶσιν ἐλλιπεῖς εἰς κάποιόν πρᾶγμα, καὶ προσκρούσουν εἰς τὸν ἀγαπητόν του Δεσπότην: καθὼς καὶ υἱὸς, ὁπού πολλὰ ἀγαπᾷ τὸν Πατέρα του, παιδάζει καὶ ἀγωνίζεται νὰ μὴ φανῇ ἐλλιπὴς εἰς κάποιόν πρᾶγμα, ὁπού δυσαρεστεῖ καὶ αἰσθάνεται τὸν ἀγαπητόν του Πατέρα. μὲ τοιοῦτον λοιπὸν τρόπον συμβιβάζονται τὰ λόγια τοῦ Ἰωάννου ἐδῶ, μὲ τὰ λόγια τοῦ Δαβίδ. διὰ τί ὁ μὲν Ἰωάννης λέγει, ὅτι οἱ τέλειοι κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγάπην, δὲν ἔχουν τὸν δουλικὸν καὶ ἐμπαθῆ καὶ ἀτελῆ φόβον. ὁ δὲ Δαβὶδ λέγει, ὅτι καὶ οἱ ἅγιοι ἔχουν τὸν τελειωτικὸν, καὶ υἱϊκὸν φόβον, τὸν ὁποῖον θέλουν ἔχουν καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, αἰδούμενοι καὶ συστελλόμενοι φυσικῶς, τὴν τοῦ ἐπουρανίου Πατρός των θεοπρεπεστάτην μεγαλειότητα. καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ Ἄγγελοι μὲ τοιοῦτον φόβον παρίστανται τῷ Θεῷ. (1) ὅθεν καὶ εἴρηται. ὁ Θεὸς φοβερὸς ἐστὶν ὑπὲρ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ. ὅτι ὡς ἐγκε-

(1) Ταῦτα βεβαιοῖ καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος, λέγων „ Διττὸς
„ ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος. ὁ μὲν, ἐκ τῆς ἀπειλῶν τῆς κολάσεως
„ ἡμῖν ἐντιτιθέμενος, δι' ἣν ἐγκράτεια, καὶ ἡ εἰς Θεὸν ἐλ-
„ πὶς, καὶ ἡ ἀπάθεια, ἐξ ἧς ἡ ἀγάπη κατὰ μέρος ἡμῖν ἐγ-
„ γίνεται. ὁ δὲ, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συνέζυκται, ὑλάβειαν τῇ
„ ψυχῇ φέρει ἐμποιῶν, ἵνα μὴ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης παρρη-
„ σίαν, εἰς καταφρόνησιν Θεοῦ ἔλθῃ (κεφ. πα'. τῆς α'. ἑκατοντ. τῆς
„ περὶ ἀγάπης) Καὶ πάλιν λέγει ἀκολούθως „ τὸν μὲν πρῶ-
„ τον φόβον ἔξω βάλλει ἡ τελεία ἀγάπη, τῆς ψυχῆς τῆς κεκ-
„ τημένης αὐτῷ, μηκέτι τὴν κόλασιν φοβουμένης. τὸν δὲ δεύ-
„ τερον ἑαυτῇ ἔχει φέρ', ὡς εἴρηται, σωιζόμενον. καὶ τῷ
„ μὲν πρώτῳ φόβῳ ἁρμόζει τὸ „ τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς
„ ἀπὸ κακοῦ (Παρ.) καὶ „ ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου; (ψαλ.
„ ρί. 9.) τῷ δὲ δευτέρῳ τὸ „ οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβου-
„ μένοις αὐτόν (ψαλ. λγ'. 9.) (κεφ. πβ'. αὐτόθ.) ἀλλὰ καὶ
„ ἐν τῇ γ'. ἑκατοντάδι τῶν Γνωστικῶν, λέγει ὁ αὐτὸς „ Διττὸς
„ ἐστὶν ὁ φόβος, ὁ μὲν, ἀγνός. ὁ δὲ, οὐκ ἀγνός. ὁ μὲν γὰρ
„ ἐπὶ πλημμελήμασι κατ' ἐξαρχὴν κολάσεως σωιζόμενος φο-
„ βος.

ἐγκεκρυμμένῳ φόβῳ ποιῶν τὸν τὴν ἀγαπώντων αὐτὸν, καὶ τοῦ αὐτῆ ἡμισουμένῳ ἀγάπῃ, καὶ τὸν ἑρμηνείαν τῆ θείᾳ Μαξίμῳ.

19. „ Ἡμᾶς ἀγαπῶμεν αὐτὸν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς.

Ἡμεῖς, λέγει, δὲ φοβώμεθα τὸν Κύριον τὸν Κτιστὴν τὴν ἁπάντων, καὶ τὸν κείσιν αὐτῆ. ἀλλὰ μόνον ἀγαπῶμεν αὐτὸν μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν μας, καὶ μὲ ὅλην τὴν τελειότητα. εἰς ταύτην δὲ τὴν τελειότητα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ἐφθάσαμεν, παρακινηθέντες ἀπὸ μόνην τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς πρῶτος ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς. συλλογιζόμενοι καὶ ἐνθυμούμενοι κατὰ τὸ πρέπον: ὅτι ἀείσως αὐτὸς ὁπῆ εἶναι Θεὸς, καὶ Ποιητὴς τῆς ἁπάντων, καὶ βασιλεὺς πάσης τῆς κτίσεως, τόσον πολλὰ ἠγάπησεν ἡμᾶς τὰς ἀτελεῖς, ὥστε νὰ ἔλθῃ εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐδικήν μας πτωχείαν, καὶ νὰ ὑπομείνῃ θελματικῶς θάνατον σταυρικὸν διὰ λόγου μας, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ σκώληκες, καὶ σσαθρωμένοι χρεωστοῦμεν νὰ ἀγαπῶμεν αὐτόν; αὐτὸν ὁπῆ εἶναι Θεὸς ὑπερούσιος, καὶ ὑπέρτατος τῆς παντὸς Δεσπότης, ἡμεῖς ὁπῆ εἴμεθα κτίσματα ταπεινὰ, καὶ ἀτελέσατοι δοῦλοι; φέρει δὲ εἰς τοῦτο σὰν ὡραῖον παράδειγμα ὁ θεῖος Χρυσόστομος: δηλαδὴ τὸν νυμφίον μὲ τὴν νύμφην. λέγων „ καθάπερ ὅτι τὴν γάμων, οὐχὶ ἡ κόρη πρὸς τὸν „ νυμφίον ἄπεισιν, ἀλλ' ἔτος πρὸς αὐτὴν ἐπείγεται, κἂν βασιλέως υἱὸς ᾖ, κἂν ἀτελῆ τινα καὶ „ ἀπερριμμένην, κἂν θεραπαινίδα κατεγγυήσασθαι μέλλῃ. ὅπω καὶ σεπαῦθα γέγονεν· οὐκ εἰς τὸν „ οὐρανὸν ἀνῆλθε τὴν ἀνθρώπων ἡ φύσις. ἀλλ' αὐτὸς (ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ) πρὸς τὴν ἀκαταφρόνητον „ ταύτην, καὶ ἀτελῆ παραγέγονε. καὶ γνομένων τῶν γάμων, οὐκ εἴασεν σεπαῦθα μεῖναι αὐτὴν „ λοιπόν. ἀλλὰ παραλαβὼν πρὸς τὸν οἶκον ἀπήγαγε τὸν πατρικόν. (ὁμιλ. ιή. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, καὶ ἀλλαχοῦ) ἤγουν, καθὼς ὁ νυμφίος δὲν προσμένει νὰ τὸν ἀγαπήσῃ πρώτη ἡ νύμφη, ὅτε προσμένει νὰ ὑπάγῃ πρώτη ἡ νύμφη εἰς τὸν οἶκον τοῦ νυμφίου, ἀλλὰ ὁ νυμφίος πρῶτος ἀγαπᾷ τὴν νύμφην. καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην κινούμενος, ἀφίνει τὸν πατρικόν του οἶκον, καὶ πηγαίνει εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης, καὶ πέρνωντας αὐτὴν τὴν φέρει εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πατρός του καὶ συγκατοικεῖ μὲ αὐτήν: καθὼς ἔκαμεν ὁ Πατριάρχης Ἰακὼβ, ὅς τις πηγαίνωντας εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ἐπῆρε τὴν Λείαν, καὶ Ῥαχὴλ καὶ ἔφερεν αὐτὰς εἰς τὴν Παλαιστίνην, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πατρός του. τοιουτοτρόπως καὶ ὁ νοητὸς νυμφίος Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐπροσμενε νὰ τὸν ἀγαπήσῃ πρώτη ἡ νύμφη: ἤγουν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν αὐτὴν, Λ'. μὲν, διὰ τὶ αὐτὸς πρῶτος πρὸ τῶν αἰώνων ἠγάπησεν αὐτὴν, καὶ ἐπροώρισεν εἰς τὴν θεαρχικήν του ἰδέαν νὰ τὴν δημιουργήσῃ. ὅθεν, καὶ ὅταν ἦλθεν ὁ προωρισθεὶς καιρὸς, ἐδημιούργησεν αὐτὴν ἐμπράκτως καὶ ἐκατάσκησεν αὐτὴν βασίλισσαν καὶ ἄρχουσαν ὅλων τῶν αἰσθητῶν, καὶ ὁρωμένων κτισμάτων, τιμήσας αὐτὴν μὲ τὸ κατ' εἰκόνα του καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ὑποτάξας εἰς αὐτὴν ὅλην τὴν φαινομένην κτίσιν.

Β'. δὲ, διὰ τὶ αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην κινούμενος, ἀφῆκε τὸν πατρικὸν οἶκον: ἤγουν ἀφῆκε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς δόξαν του, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ γενόμενος ἄνθρωπος ταπεινὸς, καὶ ἄδοξος, ἐσκήνωσεν εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης: ἤγουν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. βλέπων δὲ αὐτὴν πάμπτωχον, καὶ ῥάκια φοροῦσαν, ἐσπλαγχνίσθη. ὅθεν ἐκδύσας αὐτὴν τὰ παλαιὰ, καὶ ξεχισμένα φορέματα ὁπῆ ἐφόρει, ἐνέδυσεν αὐτὴν μὲ τὰ ἐδικά του βασιλικὰ λαμπρὰ, καὶ θεῖκὰ φορέματα. καὶ πλουτήσας αὐτὴν μὲ τὰ θεοπρεπῆ, καὶ ὡραῖά του χαρίσματα, ἀσήκωσεν αὐτὴν ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους του, καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὰς ὠραίας εἰς τὸν οἶκον τὸν πατρικόν του. ὅπου ἐπρόσφερεν αὐτὴν εἰς τὸν ἄναρχόν του Πατέρα, καὶ ἐκάθισεν αὐτὴν ἐκ δεξιῶν του, ὡς βασίλισσαν περιβεβλημένην, καὶ πεποικιλμένην μὲ ἱματισμὸν εὔδοξον, καὶ διάχρυσον, καὶ τὴν ἔκαμε νὰ προσκυνῆται ἀπὸ ὅλην τὴν κτίσιν. τὸν τοιοῦτον λοιπὸν Βασιλέα, λέγει, καὶ νυμφίον ἡμῶν Χριστὸν, ἡμεῖς ἀγαπῶμεν καὶ λόγον μυρίων χρεῶν. ἐπειδὴ αὐτὸς πρῶτος μᾶς ἠγάπησε, καὶ πρὸ τοῦ νὰ μᾶς δημιουργήσῃ, καὶ ὅταν μᾶς ἐδη-

---

„ βος, αἰτίαν ἔχων τῆς οἰκείας γνωρίσεως τὴν ἁμαρτίαν, οὐχ „ ἁγνός, οὐδὲ ἔσαι διὰ παντὸς, τῇ ἁμαρτίᾳ διὰ τῆς μετανοίας „ σωσφανιζόμενος. ὁ δὲ, δίχα τῆς ἐπὶ πλημμελήμασι λύπης „ ἀεὶ σωιζῶν, ἔστος φόβος ἁγνός, καὶ οὐκ ἀπογενήσεται ποτε. „ δι' ὅ, τιπερ ἀσιωδῶς ἐμπέφυκε πᾶσι τῷ Θεῷ πρὸς τὴν κτίσιν, „ ποιούμενος ἐκδηλον αὐτὴν πᾶσι τὴν φυσικὴν αἰδεσιμότητα, „ τὴν ὑπὲρ πᾶσαν βασιλείαν, καὶ δωσίμιν, καὶ ὑπεροχὴν (κεφ. „ ξθ'. αὐτοῦ.) καὶ αὖθις „ ὁ μὴ φοβούμενος τὸν Θεὸν ὡς Κτιστὴν, „ ἀλλ' αἰδούμενος αὐτὸν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς ἀπείρου δυ- „ νάμεως ὑπεροχὴν, οὐκ ἔχει δικαίως ὑσέρημα, τέλειος ὑπάρ- „ χων ἐν τῇ ἀγάπῃ, μετ' αἰδοῦς, καὶ τῆς πρεπούσης σεβασ- „ μίου πρὸς ἀγαπῶν τὸν Θεόν. καὶ ὅπερ ἐστὶν ὁ κτησάμενος τὸν „ διαμένοντα φόβον εἰς αἰῶνα αἰῶνος, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὑσέρη- „ μα παραπεσεῖν ἀεί. (κεφ. ὁ. αὐτοῦ.) τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ἐν τῇ δεκάτῃ λύσει τῆς Α'πόρων.

ἐδημιούργησε, καὶ ἀφ' ὧν μᾶς ἐδημιούργησε. καὶ εἰς καιρὸν ὅπου ἡμεῖς ἐμισήσαμεν αὐτὸν, καὶ ἐγκατελίπομεν, αὐτὸς ὅπου μᾶς ἐμίσησεν, ὅπου μᾶς ἐγκατέλιπεν. ἀλλὰ τότε μάλιστα ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς ὅλον τὸν πλοῦτον, καὶ ὅλην τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης του. τί λέγω ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὸν τοσοῦτον ἡμᾶς ἀγαπήσαντα; ἡμεῖς εἴμεθα ὑπόχρεοι, ὄχι μόνον νὰ ἀγαπῶμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποθνήσκωμεν διὰ τὴν ἀγάπην του, ὄχι μίαν φορὰν, ἢ δύω, ἢ τρεῖς, ἀλλὰ χιλιάκις, καὶ μυριάκις, ἂν ἦτον δυνατόν.

Νὰ εἰπῶ ἀκόμη καὶ περισσότερον; ὄχι μόνον χρεωστοῦμεν νὰ ἀποθνήσκωμεν μυριάκις διὰ τὸν ὑπεραγαπήσαντά μας Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀλλὰ χρεωστοῦμεν ἀκόμη καὶ νὰ παυχώμεθα, καὶ νὰ χαίρωμεν ὑπερβαλλόντως, διὰ τί ἀξιούμεθα νὰ ἀποθνήσκωμεν μυριάκις διὰ τὴν ἀγάπην τοιούτου Δεσπότου ἀγαπητοῦ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος. „ Ὄχι μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ παυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσι. (Ρωμ. ε. 3.) ἐπειδὴ κάθε ἐρασὴς χαίρει καὶ παυχᾶται, ὅταν πάσχῃ ὑπὲρ τοῦ ἐρωμένου του. διὰ τοῦτο, ὦ πόσον εἶναι ἁρμόδιον νὰ εἰποῦμεν ἐδῶ τὰ τῆς Κειτικῆς Φωτίνης ἀξιάγαστα ἐκεῖνα, καὶ ἐρωτικὰ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην ἐνθουσιαστικὰ, λόγια! ὅπου γὰρ φησι „ Πόθεν παυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψε„ σιν; ὅτι ἐρῶμεν σφόδρα τοῦ Θεοῦ, ἐρασὴς δὲ ὅπας χαίρει, καὶ σεμνύεται, ἡνίκα πάσχει ὑπὲρ „ οὗ ἐρᾷ.... ἀλλὰ καὶ χρεωστοῦμεν ὑπερεραν αὐτὸν, κἄντι δέοι παθεῖν, μὴ ἀφίσασθαι τὸν πρὸς αὐ„ τὸν ἔρωτος. διὰ τί; ὅτι αὐτὸς ἡμῶν πρώην πρῶτος. καὶ τότε τίνων; ἡμῶν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων „ ὑπαρχόντων. εἶδες ὑπερβολήν; εἶδες πόσον τὸ χρέος; πρόθες καὶ τὸ ἔτι μεῖζον. οὐκ ἠράθη μό„ νον, ἀλλὰ καὶ ἠτιμάθη ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἐρραπίθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ συνεκροῖς ἐλογίθη, καὶ διὰ „ τούτων ἁπάντων, τὸν περὶ ἡμᾶς αὐτὸς παρέσησεν ἔρωτα. ὦ ἔρωτος Ἀγγέλους καταπλήξαντος, „ ἀνθρώπους εἰς οὐρανὸς ἀνυψώσαντος, καὶ Δαιμόνων τυραννίδα καταργήσαντος! τίς ἐρασὴς τοιοῦτον „ ἐφιλεῖ; μᾶλλον δὲ, τίς τι φράξας ἄξιον τοῦ πλικούτου ἔρωτος ὁπατελέσει; ἢ κἂν βραχὺ γοῦν „ τῶν χρεῶν ἀποτίσει; κἂν διὰ μυριάκις ἀποθάνῃ, ἃ μέγα εἰσήνεγκεν· ὑπὲρ γὰρ εὐεργέτου, ὑ„ πὲρ ἐρασοῦ, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ ἐχθρῶν, καὶ πολεμίων, ὡς ἐκεῖνος ἔπαθε, καὶ ἡμῶν ἕκαστος πάσχει. „ διὸ ὅ ἡνίκα πάσχομεν χαίρειν ὀφείλομεν καὶ σεμνύνεσθαι, ὅτι κἂν βραχὺ γοῦν ὑπὲρ τηλικούτου „ ἐρασοῦ, καὶ ἡμεῖς παθεῖν τι κατηξιώθημεν. (Παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ) εἶπε δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσό„ στομος „ πρότερον γὰρ μισοῦντας ἠγάπησε, καὶ ἐχθροὺς ὄντας κατήλλαξε. λοιπὸν δὲ ἀγαπῶντας, „ ἀγαπᾶν βούλεται. μόνῳ τοίνυν ἀγαπῶντες αὐτὸν, ὥστε καὶ παρ' αὐτοῦ ἀγαπᾶσθαι. εἰ γὰρ „ τοὺς ἀνθρώπων δυνατῷ ἀγαπῶμενοι φοβεροὶ πᾶσιν ἐσμὲν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς τοῦ Θεοῦ; κἂν „ χρήματα δέῃ, κἂν σώματα, κἂν αὐτῇ τῇ ψυχῇ ὑπὲρ ταύτης δοῦναι τῆς ἀγάπης, μὴ φει„ σώμεθα. ἐπεὶ γὰρ ἀρκεῖ τὸ διὰ ῥημάτων λέγειν, ὅτι ἀγαπῶμεν. ἀλλὰ χρὴ καὶ τῷ τῶν πραγ„ μάτων παρέχειν ἀπόδειξιν. δεῖξον τοίνυν καὶ σὺ διὰ τῶν ἔργων τοῦτο, καὶ ποίει τὰ δοκοῦντα αὐ„ τῷ. ὅπως γὰρ αὐτὸς καρπώσῃ τὸ κέρδος πάλιν. ἐκεῖνος γὰρ οὐδενὸς δεῖται τῶν παρ' ἡμῶν. (Ὁμιλ. λ'. εἰς τὴν β'. πρὸς Κορινθ.)

20. „ Ἐάν τις εἴπῃ. ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μι„ σεῖ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν „ ἑώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾶν;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ ἠγαπημένος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι νὰ τὸν φοβώμεθα. διὰ τί ὁ Θεὸς πρῶτος μᾶς ἠγάπησεν: ἵνα μὴ ἀκούσας τινὰς χριστιανὸς, τολμήσῃ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀποστόλου, διὰ τοῦτο προφθαίνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα, καὶ ἐμποδίζει τὸν τόλμιον τὸ τοιοῦτο ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης, καὶ προασφαλίζεται, ὅτι τινας δὲν πρέπει νὰ λέγῃ ἀπερισκέπτως τοῦτον τὸν λόγον: δηλαδὴ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, καὶ δὲν τὸν φοβεῖται. ἔξω μόνον, ἀνίσως καὶ αὐτὸς ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, παρομοίως μὲ τὸν θεολόγον τοῦτον. Καὶ ὡσαὐτὼς νὰ λέγῃ εἰς τοὺς χριστιανούς. ἀδελφοίμου ἀγαπητοὶ, κανένας ἂς μὴ τολμήσῃ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, ἀνίσως καὶ δὲν ἀγαπᾷ σύσταυτῷ καὶ τὸν ἀδελφόν του, ἀλλὰ μισῇ καὶ φθονῇ αὐτόν. διὰ τί ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, ἀλλὰ μισεῖ καὶ φθονεῖ αὐτὸν, ἐκεῖνος ψεύδεται φανερὰ, καὶ ὡς ψεύστης καταδικάζεται, ἐὰν εἰπῇ ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι νὰ πάρῃ καὶ μισθὸν διὰ τὸν τοιοῦτον λόγον· κάμνει δὲ τὴν ἀπόδειξιν τούτου ὁ Θεολόγος, καὶ συμπεραίνει ἀπὸ τὸ ἔλαττον καὶ εὐκολώτερον τὸ μεῖζον καὶ δυσκολώτερον. διὰ τί ἀνίσως, λέγει, δὲν ἀγαπᾷ τινας τὸν ἀδελφόν του, τὸν ὁποῖον βλέπει καθημερινῶς, πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, ὁπου δὲν εἶδε πώποτε; ἤτοι ἀνίσως τινας δὲν κατορθώνῃ τὴν ἀρετὴν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, ἥτις καθημερινῶς εἶναι ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ εὐκόλως καὶ προχείρως δύναται νὰ κατορθωθῇ, πῶς θέλει εἰπῇ ὁ τοιοῦτος ὅτι δύναται νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀρε-

ἀρετὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, ἥτις χρειάζεται μυρίους ἀγῶνας καὶ κόπους καὶ δυσκολίας διὰ νὰ κατορθωθῇ; ματαίως λοιπὸν καὶ ψευδῶς λέγει ἕτος τὸν τοιοῦτον λόγον. διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ἠμπορῇ νὰ κάμῃ τὸ παπώτερον, πῶς νὰ ἠπιστεύθῃ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ τὸ μεγαλίτερον; καὶ μάλιστα, διατί ὁ Θεὸς ἐνομοθέτησεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁπού διδάσκει νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς του, καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας του, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας του, αὐτὸς ἐνομοθέτησεν ἐνταυτῷ νὰ ἀγαπᾷ ὁ τοιοῦτος καὶ τὸν ἀδελφόν του, ὡσὰν τὸν ἑαυτόν του.

Πολλὰ δὲ σοφῶς καὶ προσφυῶς εἶπεν ὁ Θεολόγος, ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, δὲν δύναται ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν, ὃν δὲν ἑώρακεν. ἐπειδὴ φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἡ σωμάθεια ἡ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ συναναστροφὴ, καὶ ἐξαιρέτως ἡ ὅρασις, εἶναι ἑλκυστικὰ εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾷ τινας. διατοῦτο οἱ μὲν παλαιοὶ ἐγνωμάτευσαν, ὅτι ἐκ τοῦ ὁρᾶν τίκτεται τὸ ἐρᾶν. ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος, εἶπεν „ ἐφελκυστικὸν γὰρ ὅρασις τρὸς ἀγάπην. εἶπε δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὁ Θεὸς ἐχάρισε δυνάμιν σπερματικὴν, καὶ φυσικὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον τρὸς τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον αὐτοῦ, διατί εἶναι ζῶον κοινωνικὸν φύσει, καὶ ὄχι μοναστικὸν, καὶ ἐκ τῆς κοινωνίας καὶ συμπολιτεύσεως ταύτης, φυσικῶς ἕλκεται εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του. „ τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον τῆς „ φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρήζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. (Ὅρω κβ' πλάτ. β'.) ἀίσως λοιπὸν ἀβαίνη τινὰς ταῦτα παῦτα τὰ φυσικῶς ἕλκοντα εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, καὶ μήτε ὁρῶν τὸν ἀδελφὸν, μήτε συναναστρεφόμενος, καὶ συμπολιτεύόμενος μὲ αὐτὸν, πείθεται νὰ τὸν ἀγαπᾷ, ποῖος νὰ πιστεύσῃ πλέον εἰς τὸν τοιοῦτον, κἂν καὶ διϊσχυρίζεται, πῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν; εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ὁποίου δὲν εἵλκυσεν αὐτὸν, οὔτε ὅρασις, οὔτε συναναστροφὴ, οὔτε ἄλλη κάμμία αἴσθησις!

Ὅθεν ὅποιος εἶναι πιστὸς καὶ ἀληθινὸς εἰς τὸ ὀλίγον, αὐτὸς εἶναι πιστὸς καὶ ἀληθινὸς καὶ εἰς τὸ πολὺ, καὶ ὅποιος ἐκ τοῦ ἐναντίου εἶναι ἄπιστος καὶ ψεύστης εἰς τὸ ὀλίγον, αὐτὸς εἶναι ἄπιστος καὶ ψεύστης καὶ εἰς τὸ πολὺ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, „ καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστι. (Λουκ. ις'. 10.) ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῇ. ὅτι ὅποιος φανῇ ψεύστης καὶ δὲν φυλάττει τὴν καπωτέραν ἐντολὴν τῆς τρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, αὐτὸς βέβαια εἶναι ψεύστης παρομοίως, καὶ ἂν εἰπῇ ὅτι φυλάττει τὴν μεγαλιτέραν ἐντολὴν τῆς τρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. διατί ἡ δύω αὐταῖς ἐντολαῖς εἶναι ἑνωμέναις ἀναμεταξύτων, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὅποιος φυλάττει τὴν μίαν, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης τρέπει νὰ φυλάττῃ καὶ τὴν ἄλλην. „ ὅτω παντοχῆ τὰς ἐντολὰς ταύτας σωάπτει (ὁ Κύριος) ὥστε τὴν εἰς τὸν πλη- „ σίον διάθεσιν, εἰς ἑαυτὸν μετατίθησιν. ἐπείνασα γάρ φησι, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἑ- „ ξῆς. εἶτα ἐπάγει, ὅτι ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιή- „ σατε. ἀκοῦν διὰ μὲν τῆς πρώτης (ἐντολῆς) ὀρθοῦται καὶ τὴν δευτέραν. διὰ δὲ τῆς δευ- „ τέρας ἐπανελθεῖν αὖθις ἐπὶ τὴν πρώτην· καὶ ἀγαπῶντα μὲν τὸν Κύριον, ἀγαπᾷν ἀπολύθως „ καὶ τὸν πλησίον. ὁ γὰρ ἀγαπῶν με, εἶπεν ὁ Κύριος, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει. αὕτη δέ ἐστι φη- „ σιν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. ἀγαπῶντα δὲ πά- „ λιν τὸν πλησίον, τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἀγάπην ἀποπληροῦν, αὐτὴν εἰς ἑαυτὸν ὑποδεχομένην τὴν χά- „ ριν. (Ὅρω κβ' πλάτος β'.) (1) εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος, ὅτι ἡ τρὸς τὸν πλησίον ἀ- γάπη, εἶναι ἀπόδειξις τῆς τρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. „ Ἐνέργεια καὶ ἀπόδειξις τῆς τρὸς Θεὸν τελείας „ ἀγάπης ἐστὶν, ἡ γνησία διὰ διανοίας ἐκείνου τρὸς τὸν πλησίον διάθεσις. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν „ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἑώρακε, φησὶν ὁ Θεῖος Ἰωάννης, τὸν Θεὸν, ὃν οὐχ ἑώρακεν, οὐ δύναται „ ἀγαπᾷν. (Κεφάλ. λς'. τῆς γ'. ἑκατοντ. τῆς Γνωσικῶν.)

21. „ Καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα, ὁ ἀγαπῶν „ τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Ἑνωμένη, λέγει, εἶναι τόσον εἰς τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ὅσον καὶ εἰς τὴν νέαν, ἡ τρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἡ τρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, καὶ τὰς δύω ταύτας ἐντολὰς, γνωρίζομεν καθολικωτέρας καὶ περιεκτικωτέρας ὅλων τῶν ἄλλων ἐντολῶν. ὥστε, κἂν καὶ λέγῃ τινας, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, δὲν ἀγαπᾷ δὲ τὸν ἀδελφόν του, ἐλέγχεται ὅτι φανερὰ ψεύδεται, καὶ ἀπατᾷ καὶ πλανᾷ αὐτὸς ἑαυτὸν, μὲ τὸ νὰ φρο-

(1) Λέγει ὅμως ὁ αὐτὸς μέγας Βασίλειος ἐν τῷ περὶ Παρ- θενίας, ὅτι τὸν μὲν Θεὸν τρέπει νὰ ἀγαπῶμεν δι' αὐτὸν, καὶ ὄχι διὰ τὰ αὐτοῦ ἀγαθὰ καὶ τὴν Βασιλείαν. τὸν δὲ πλησίον καὶ τοὺς τοῦ Θεοῦ θεραπεύοντας τρέπει νὰ ἀγαπῶμεν, ὄχι δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ διὰ τὸν Θεόν. καὶ μήτε νὰ ἀγαπῶμεν αὐτοὺς περισσότερον ἀπὸ τοὺς τοῦ Θεοῦ θεραπεύοντας τρέπει νὰ ἀγαπῶμεν, ὄχι δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ διὰ τὸν Θεόν. καὶ μήτε νὰ ἀγαπῶμεν αὐτοὺς περισσότερον ἀπὸ τὸν Θεὸν, μήτε ἐπίσης μὲ τὸν Θεόν, ἀλλὰ ὡς ὑπηρέτας Θεοῦ.

φρονῇ, καὶ νὰ φυλάζεται τὰ μὴ ὄντα καὶ ψεύδη. διὰ τί ἐκεῖνος ὁπὸ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, αὐτὸς φυλάττει καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ἐὰν ἀγαπᾶτέμε τὰς ἐντολὰς τὰς ἐ-„ μὰς τηρήσατε. (Ἰω. ιδ'. 15.) μία δὲ ὑπὸ τὰς ἐντολάς τε εἶναι, καὶ τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἀ-δελφούς μας. καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς Κύριος „ αὕτη ὄζιν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους „ καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. (Ἰω. ιέ. 12.) μίαν λοιπὸν καὶ τὴν αὐτὴν δυάμιν ἔχουσι καὶ αἱ δύω αὗται ἐντολαὶ, ἀναλαὶ καὶ κατ' τὴν τάξιν, ἡ μὲν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, εἶναι πρώτη, ἡ δὲ πρὸς τὸν πλησίον, εἶναι δευτέρα. ὅθεν ὅποιος φυλάττει τὴν πρώτην, αὐτὸς εἶναι ἀναγκασμένος νὰ φυλάττῃ καὶ τὴν δευτέραν, καὶ ὅποιος φυλάττει τὴν δευτέραν, αὐτὸς πολὺ πρότερον ἀποδεικνύεται ὅτι φυλάττει τὴν πρώτην, ὡς εἶπεν αὐτοτέρω ὁ μέγας Βασίλειος. βεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος τὴν ἀναγκαίαν σχέσιν ὁπὸ ἔχει ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη μὲ τὴν πρὸς τὸν πλησίον, λέγων „ ὥσπερ γὰρ ψυχὴ ἄνευ σώματος οὐ καλεῖται ἄνθρωπος. οὐδ' αὖ σῶμα ἄνευ ψυχῆς: οὕτως „ οὐδὲ ἀγάπη πρὸς Θεὸν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἀκόλουθον καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. (Ὁμιλ. εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους.) καὶ ἀλλαχοῦ λέγει „ ὁ μὴ φιλῶν τὸν ἀδελφὸν, κἂν χρήματα κτήσῃ· κἂν „ ἐν μαρτυρίῳ θερμάνθῃ, οὐδὲν αὐτῷ πλέον. (λόγ. ζ'. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος τὰς δέκα ἐντολὰς τοῦ παλαιοῦ νόμου, εἰς τὰς δύω ταύτας ἐντολὰς ἀνεκεφαλαίωσεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ; εἰς τὴν πρὸς Θεὸν δηλαδὴ καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. ἡ μὲν γὰρ πρὸς Θεὸν ἀγάπη, περιλαμβάνει τὰς τέσσαρας ἐντολὰς, τὰς ἐν τῷ Δεκαλόγῳ γεγραμμένας. ὅπου τὸ „ ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου. „ οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον. τὸ „ οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ „ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· καὶ τὸ „ μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν· ἡ δὲ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, περιέχει τὰς λοιπὰς ἕξι ἐντολὰς, τὰς καθηκούσας εἰς τὸν πλησίον· ὅπου τὸ „ τίμα τὸν Πατέρα σου, καὶ τὴν Μητέρα σου. τὸ, οὐ φονεύσεις. τὸ, οὐ μοιχεύσεις. τὸ οὐ κλέψεις. τὸ, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, καὶ τὸ, οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, καὶ τὰ λοιπά. ἦσαν δὲ γεγραμμέναι, αἱ μὲν τέσσαρες ἐντολαὶ, αἱ περιλαμβάνουσαι τὰ πρὸς τὸν Θεὸν Καθήκοντα, εἰς τὴν πρώτην πλάκα. αἱ δὲ ἕξ, αἱ τὰ τοῦ πλησίον Καθήκοντα περιέχουσαι, ἦτον γεγραμμέναι εἰς τὴν δευτέραν πλάκα, καθὼς λέγει ἡ ὀρθόδοξος Ὁμολογία (σελ. 231.) ὥστε ἡ ἀγάπη, μέγα καὶ πρῶτον ἀγαθὸν εἶναι. διὰ τί ἐνόησε τὸν ἀγαπῶντα, καὶ μὲ τὸν Θεὸν, καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ κάμνει νὰ φαίνεται ὅμοιος μὲ τὸν Θεὸν ὁ ἀγαπῶν ἄνθρωπος, καὶ ἀντιστρόφως κάμνει τὸν Θεὸν ὡς ἄνθρωπον, τὸν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων: καθὼς λέγει ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ μέγα „ ἀγαθὸν ἡ ἀγάπη, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ πρῶτον, καὶ ἐξαίρετον ἀγαθὸν, ὡς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους δι' ἑαυ-„ τῆς περὶ τὸν αὐτὸν ἔχοντα σωτήριον. καὶ ὡς ἄνθρωπον τὸν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων φανῆναι „ θεσπιδάζουσα, διὰ τὸ θεῖον (ἀνθρώπου) πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν, ὡς ἐφικτὸν „ ἀνθρώπῳ, ἀπαραλλάξιαν. (Κεφ. κθ'. τῆς γ'. ἑκατοντ. τῶν Γνωστικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „ Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται, „ καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημέ-„ νον ἐξ αὐτοῦ.

Πρότερον μὲν, ἐν τῷ δευτέρῳ Κεφαλαίῳ στίχ. 22. εἶπεν ἀποφατικῶς ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Θεῖος Ἰωάννης: δηλαδὴ, ὅτι εἶναι ψεύστης, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Ἀντίχριστος, ὅποιος ἀρνεῖται, καὶ δὲν ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός. ἔπου γὰρ ἐκεῖ λέγει „ τίς ὄζιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνού-„ μενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ Ἀντίχριστος. τώρα δὲ καταφατικὸν ποιήσας τὸν λόγον λέγει, ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅποιος ὀξ ἐναντίας πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός. φαίνεται δὲ, ὅτι εἶναι ἀσωμάρμοσον τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀνακόλουθον εἰς τὰ ἄνω εἰρημένα. δὲν εἶναι ὅμως τῇ ἀληθείᾳ. ἐπειδὴ γὰρ ἐδίδαξεν ἀνωτέρω περὶ τῆς εἰς τὸν Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης. διὰ νὰ μὴν ἀκούσουν τινες πῶς πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς μας, καὶ νομίσουν πῶς λέγει ὁ Θεολόγος ἐδῶ, νὰ ἀγαπῶμεν καὶ τοὺς ἀπίστους, καὶ κακοδόξους αἱρετικοὺς, καὶ ἀκολούθως ἐκ τούτου λογιάζουν καὶ τοὺς ἀπίστους ὁμοίους μὲ τοὺς πιστούς; τούτου χάριν ἐσοχάσθη καλῶς ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅτι πρέπει καὶ περὶ τούτου νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ νὰ διορίσῃ ποίους πρέπει νὰ νομίζωμεν καὶ

νὰ

νὰ ὀνομάζωμεν ἀδελφούς μας. διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ. ὅτι κάθε ἄνθρωπος ὁποῦ πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς, αὐτὸς ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Θεόν. καὶ ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἐράνιον Πατέρα τὸν γεννήσαντα πνευματικῶς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, αὐτὸς ἀκολούθως ἀγαπᾷ καὶ τὸν πιστὸν χριστιανὸν, ὁποῦ ἐγεννήθη πνευματικῶς ἀπὸ αὐτόν.

Καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ μὲ τὰ λόγια ταῦτα εἰς τοὺς χριστιανούς. ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, κανένας ἀπὸ λόγους ἂς μὴ νομίσῃ, πῶς ἐγὼ ὀνομάζω ἀδελφοὺς τοὺς ἀπίστους, καὶ τοὺς αἱρετικοὺς, μηδὲ ἂς σοκαθῇ, ὅτι ἐγὼ ὁμιλῶ δι' αὐτοὺς, ὅτι ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφόν του. ἐπειδὴ ἐγὼ τοὺς ποιοὺς, τοὺς ὠνόμασα πρότερον μισητὰς, καὶ ἀντιχείους· ἀλλὰ ἂς φρονῇ ὁ καθένας ἀπὸ λόγους του, ὅτι εἶπον τὰ ἀνωτέρω διὰ ἐκείνους ὁποῦ πιστεύουν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἠξιώθησαν νὰ ἀναγεννηθοῦν ἐξ ὕδατος, καὶ Πνεύματος. ἤτοι διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἔλαβον τὴν θείαν υἱοθεσίαν. ταυτὸν εἰπεῖν, ὅτι τὰ εἶπον διὰ τοὺς ὁμοπίστους ἡμῶν χριστιανοὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν, καθὼς καὶ ἐσεῖς. καὶ ἀκολούθως ἔγιναν ἀδελφοίσας, ὡσὰν ὁποῦ ἐτέχθησαν πνευματικῶς ἀπὸ σὰν καὶ τὸν αὐτὸν ἐράνιον Πατέρα, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Μητέρα τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μήτραν, τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν. διὰ τὴν αἰτίαν γὰρ ταύτην ἀκολούθως ἐπροθέσα, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ ἀγαπᾷ τὸν γεννήσαντα: ἤγουν τὸν Θεόν, αὐτὸς ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεννηθέντα ἐξ αὐτοῦ πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, διὰ νὰ κάμω μὲ τοῦτο προσθήκην ταύτην, εἰρωμένον καὶ ἀδιαίρετον τὸν λόγον μου. διὸ, τι εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ἐκείνους δὲ ὁποῦ δὲν γεννηθοῦν πνευματικῶς ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, κανένας φρόνιμος δὲν θέλει ὀνομάσῃ ἀδελφούς, ἀλλὰ ἐκείνους μόνους, ὅσοι ἐγεννήθησαν ἀπὸ σὰν καὶ τὸν αὐτὸν πνευματικὸν Πατέρα, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πνευματικὴν μήτραν. καὶ τούτους μόνους ἐξαιρέτως θέλει ἀγαπᾷ. διὰ τί καὶ ἡ φύσις αὐτὴ τὸ διδάσκει, ὅτι ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν Πατέρα, αὐτὸς νὰ ἀγαπᾷ καὶ τὸν υἱόν του.

2. „ Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν „ τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν.

Καλὰ ἐνοήσαμεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης λαλεῖ, ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν ἐξαιρέτως ὄχι τοὺς ἀπίστους, ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τοὺς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γεγεννημένους πνευματικῶς ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. παντοχοῦ δὲ καὶ εἰς κάθε τι διδασκαλίαν ὁ χαριτώνυμος, σύνοικι τὰς δύω ἐντολὰς, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον. ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι σωμφαίας ἀναμεταξύτων, καὶ ἡ μία συγκρατεῖται ἀπὸ τὴν ἄλλην, καὶ ἡ μία συμβοηθῇ τὴν ἄλλην. ποτὲ μὲν γὰρ λέγει „ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, αὐτὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν· ποτὲ δὲ, ὁ μὴ ἀγαπῶν, δὲν ἔγνω τὸν Θεόν. ἐδῶ δὲ, λέγει „ ὅτι ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶ„ μεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν. καὶ τόσον φαίνονται αἱ δύω αὗται ἐντολαὶ σωμφαίαι, εἰς τρόπον ὅτι νὰ ἀποδεικνύωνται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, ὥστε ὁποῦ καὶ τὸν Μιχοφάνην αὐτίσως καθ' ὑπόθεσιν ἤθελεν ἐρωτήσῃ τινὰς „ ποῖος ἀγαπᾷ τὸν Θεόν; ἠμπορεῖ νὰ τοῦ ἀποκρίνεται ἄλλος, ὅτι ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του. καὶ αὖ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἤθελεν ἐρωτήσῃ „ ποῖος δὲν ἀγα„ πᾷ τὸν ἀδελφόν του; ἠμπορεῖ νὰ τοῦ ἀποκρίνεται, ὅτι ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν Θεόν· καὶ ἀναμφιβόλως ἔτσι ἔχει ὁ λόγος καὶ ἡ ἀλήθεια· ἡ ἀπόδειξις δὲ αὕτη λέγεται διάλληλος, ἐπειδὴ καὶ τὸ σὰν δεικνύεται διὰ τοῦ ἄλλου. καὶ ἀγκαλὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἀποδείξεως, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἔξω σοφοὺς τὸ κατηγοροῦν, ὅμως αὐτοὶ καὶ τοῦτο εἶναι μᾶλλον κατηγορίας ἄξιοι, καθὼς δείχνει αὐτὴ ἡ τῶν θραυμάτων ἀλήθεια. βλέπε δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης τὸ πιστὸν τε καὶ βέβαιον· εἰς ἐκεῖνον δὲ ὁποῦ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν ἀκολουθεῖ βέβαια, τὸ νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. εἰς δὲ τὸν φυλάττοντα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθεῖ ἐξ ἀνάγκης τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του. λοιπὸν εἶναι φανερὸν, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφόν του. Καὶ ἀντιστρόφως, ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς πολὺ πρότερον φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ φυλάττων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς πολλῷ μᾶλλον ἀγαπᾷ τὸν Θεόν. λοιπὸν εἶναι φανερὸν, ὅτι ὁ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀγαπῶν, αὐτὸς καὶ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ. καὶ ἀντιστρόφως, ὁ τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, αὐτὸς καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀγαπᾷ. καὶ ἔτζι σώζεται ὁ λόγος τῆς διαλλήλου δείξεως.

Ἐγὼ δὲ γράφων ταῦτα καὶ ἑρμηνεύων, λέγει ὁ ἱερὸς Μιχοφάνης, θαυμάζω, καὶ θρηνῶ, καὶ ὀδύρομαι, ὅτι εἰς καιρὸν ὁποῦ ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι καὶ Θεολόγοι τῆς Ἐκκλησίας μας ἀγωνίζονται τόσον, καὶ λέγουσι, καὶ γράφουσι τόσα καὶ τόσα περὶ τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης, κανένας ὅμως ἀπὸ ἡμᾶς δὲν διείσκεται τοῦ σήμερον νὰ ἔχῃ τοῦ ἀγάπου ταύτου κατὰ τὸ χρεωστούμενον μέτρον καὶ τελειότητα,

πτε, ἀλλ' ὅτε κἂν ὀλίγον ἐνεργεῖ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ· ἀλλὰ ὅλοι ἡμεῖς, ὅσοι νὰ εἴμεθα ἀναίσθητοι, καὶ σκληροὶ εἰς τὴν καρδίαν, ὡσὰν τὴν πέτραν τὴν καλοκυβόλιθα πρέπει, αὐτὶ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς, ἀκόμη καὶ τοὺς μισοῦμεν, καὶ τοὺς φθονοῦμεν, καὶ τοὺς βασκαίνομεν· καὶ ἐκ τούτου ἀποδεικνόμεθα, ὅτι μήτε τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν· τὸ ὁποῖον τοῦτο ἁμάρτημα, ποῖον ἄλλο ἠμπορεῖ νὰ εὑρεθῇ χειρότερον, ἢ ὀδυνηρότερον; βέβαια οὐδέν. διὰ τοῦτο ἂς κατανήψωμεν ἀδελφοί μου χριστιανοί, ἂς ἀνανήψωμεν ἀπὸ τὴν καρηβαρίαν ὁποῦ μᾶς ἐπροξένησεν ἡ μέθη τοῦ Σατανᾶ, καὶ διώξαντες ἀπὸ τὴν καρδίαν μας κάθε φθόνον, καὶ μῖσος, καὶ ἔχθραν, ἂς ἀγαπήσωμεν τοὺς ἀδελφούς μας γνησίως καὶ ὁλοψύχως, ἵνα καὶ τὸν ποιητήν μας Θεὸν εὑρεθῶμεν ἀγαπῶντες. ἡ ἐντολὴ δὲ αὕτη τῆς πρὸς τὸν ἀδελφόν μας ἀγάπης, δὲν εἶναι βαρεῖα καὶ δύσκολος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ εὔκολος καὶ ἐλαφρά, τὸ δὲ νὰ μὴν ἀγαπῶμεν τὸν ἀδελφόν μας, τοῦτο εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τὸ δύσκολον, καὶ βαρύ, καὶ ἡ ἀπόδειξις ἐγγύς· διατί τὸ μῖσος, καὶ ἡ ἔχθρα κάμνει τὴν καρδίαν τοῦ μισοῦντος, νὰ διείσκεται πάντοτε εἰς λύπην, πάντοτε εἰς πόνον, πάντοτε εἰς παραχυμόν· διατί τὸ, καθὼς τὸ σκωλῆκι κατατρώγει τὸ ξύλον: ἔτζι καὶ τὸ μῖσος κατατρώγει καὶ κατατήκει τόσον τὴν ψυχὴν, ὅσον καὶ τὸ σῶμά του· καὶ διατί τὸ μῖσος ἐξορίζει ἀπὸ τὴν ψυχὴν κάθε εἰρήνην, καὶ ἀπὸ τὴν καρδίαν, κάθε ἀνάπαυσιν· τὸ δὲ νὰ ἀγαπᾷ τινας τὸν ἀδελφόν του εἶναι ἐξ ἐναντίας ἀβαρὲς, καὶ πολλὰ εὔκολον· διατί προξενεῖ εἰρήνην εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ κάμνει ἄλυπον τὴν καρδίαν· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, διατί κάμνει ὅλην τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, χαρμοσύνην, φαιδρὰν, καὶ γεμάτην ἀπὸ κάθε εὐφροσύνην· ἀλλὰ ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἀγνωσίαν τῶν πονηρῶν χριστιανῶν! διατί αὐτοὶ ἀφίνοντας τὸ μᾶλλον εὔκολον καὶ συμφερώτερον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ζωήν τους, προτιμοῦσι τὸ δύσκολον καὶ βλαβερώτερον· καὶ αὐτὶ διὰ τὴν φυλακτικὴν, καὶ σωσικὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης, προκρίνουσι φεῦ! τὴν ἐναντίαν τῆς ἀγάπης κακίαν: ἤτοι τὸ μῖσος, καὶ τὴν μνησικακίαν· τὰ ὁποῖα ἀφανίζουν τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμά των.

3. „ Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶ-
„ μεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν.
4. „ Ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ, νικᾷ τὸν Κόσμον.

Λοιπὸν καὶ τὰς θείας ταύτας ἀποφάσεις τοῦ μεγάλου Θεολόγου, σημεῖον φανερώτατον τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, εἶναι ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ „ ἐὰν γάρ φησιν ὁ Κύριος ἀγαπᾶτέ με, τὰς „ ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. (Ἰω. ιδ'. 15.) λέγει δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅτι δὲν εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου βαρεῖαι, καὶ δύσκολοι· καὶ πολλὰ ὀρθῶς εἶπε τοῦτο· διατί ὁ Κύριος εἶπεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις „ ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι. (Ματθ. ια'. 29.) δὲν εἶναι δὲ βαρεῖαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ. α'. διατί προξενοῦσι μίαν ζωντανὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐργαζομένου τὰς ἐντολὰς, πῶς ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ τὰ αἰώνια ἀγαθά. β'. διατί γεννῶσιν ἀκατηγόρητον συνείδησιν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνάπαυσιν μεγάλην καὶ χαρὰν προξενοῦσιν εἰς αὐτὴν· τὸ δὲ νὰ ἔχῃ τινας ἀκατηγόρητον καὶ χαροποιὰν συνείδησιν, τοῦτο εἶναι ἡ εὐτυχία ὅλων τῶν εὐτυχιῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων. „ οὐδὲν οὕτω πτεροῖ, καὶ μετέωρον ποιεῖ τὴν ψυχὴν, ὡς „ δικαιοσύνης κτῆσις, καὶ ἀρετῆς. (ὁμιλ. λή. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) Καὶ γ'. δὲν εἶναι βαρεῖαι αἱ ἐντολαί. διατί δὲν ἔχουν τόσην δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ κατορθωθοῦν. Καὶ αὖ θέλωμεν νὰ εἰποῦμεν τὴν ἀλήθειαν, βαρύτεραι εἶναι αἱ κακίαι ὑπὸ τὰς θείας ἐντολὰς, καὶ εὐκολωτέραν δυσκολίαν ἔχουσιν ἐκεῖναι ὑπὸ τὰς ἀρετάς.

Ἀσυγχείτως δὲ εἶναι δύσκολώτερον τὸ νὰ μὴ κλέψῃ θετέον τινὰς, φυλάττοντας τὴν ἐντολὴν τὸ „ οὐ κλέψεις, ὑπὸ τὸ νὰ φθάσῃ τὴν ἐντολὴν ταύτην, καὶ νὰ κλέψῃ· διατί ἐκεῖνος ὁποῦ θέλει νὰ κλέψῃ, καὶ νὰ φθάσῃ τὴν ἐντολὴν τὸ, οὐ κλέψεις, αὐτὸς δοκιμάζει μεγάλας δυσκολίας, καὶ κόπους, καὶ φόβους· ἐπειδὴ πρέπει νὰ φθατρήσῃ καιρὸν, καὶ τρόπους, καὶ τόπους, καὶ πρόσωπα, καὶ ἅρματα πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ, καὶ μυρίας ἄλλας ἑτοιμασίας πρέπει νὰ κάμῃ, καὶ τὴν ζωήν του πρέπει νὰ βάλῃ εἰς κίνδυνον, ἕως ὅ νὰ τελειώσῃ τὴν κλοπίαν· καὶ αὖ μὴν πιασθῇ, δέρνεται, ἀτιμάζεται, φυλακόνεται, πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ θανατόνεται· ἐὰν δὲ δὲν πιασθῇ καὶ γλυτώσῃ τὴν ζωήν, πάντοτε ἔχει τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως, ὡσὰν σῦκα δήμιον ὁποῦ τὸν μασίζει, καὶ φόβον φέρει εἰς τὴν καρδίαν του ἀνεξάλειπτον, φοβέμενος μήπως τὸν καταλάβῃ τινὰς καὶ τὸν προδώσῃ· τὸ δὲ νὰ ἔχῃ τινὰς τοιαύτην κατεγνωσμένην συνείδησιν, τοῦτο εἶναι ἀληθῶς ἡ δυσυχία ὅλων τῶν δυσυχιῶν, καὶ ἡ μεγαλητέρα παιδεία ἀπὸ ὅλας τὰς παιδείας· ἐπειδὴ καὶ ζῇ ὁ παλαίπωρος ἄθρωπος ἐκεῖνος, μίαν ζωὴν ἄζωον, καὶ πλέον ὀδυνηρὰν ἀπὸ τὸν ἴδιον θάνατον, καθὼς εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος „ οὐδὲν οὕτω βαρεῖ τὴν ψυχὴν, οὐδὲν

„ οὕτω

„ ὅπω πηρῆ διαύσιαν καὶ πιέζει κάτω, ὡς ἁμαρτίας σωρειδός. (ὁμιλ. λή. εἰς τὸν Ματθαῖον. 29.) καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς „ ὁ ζῶν ἐν πορνείᾳ πρὸ τῆς γεέννης κολάζεται, τῷ σωρειδότι κοντὰ „ ὑψος. (ἀποστολ. ιε'.) τοιαῦτα μὲν κακὰ δοκιμάζει ἐκεῖνος ὁπῶ θελήσῃ νὰ κλέψῃ· ἀλλ' ἐκεῖνος ὁπῶ δὲν κλέπτει, φυλάττων τὴν ἐντολὴν τὸ, ὁ κλέψεις, αὐτὸς μόνον ἐλεύθερος ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ ταῦτα, καὶ ζῇ μίαν ζωὴν ἀναπαυμένην καὶ ἥσυχον. βλέπεις ἀδελφὲ, πῶς τὸ νὰ φυλάττῃ τινὰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἶναι εὐκολώτερον ἀπὸ τὸ νὰ μὴ τὰς φυλάττῃ; καὶ ἀντιστρόφως, τὸ νὰ μὴ φυλάττῃ τινὰς τὰς ἐντολὰς, εἶναι ἀσυγκρίτως δυσκολώτερον καὶ βαρύτερον ἀπὸ τὸ νὰ τὰς φυλάττῃ;

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ φορτίον βαρὺ τὴν ἁμαρτίαν ὠνόμασεν εἰπὼν „ ὡσεὶ φορτίον βαρὺ „ ἐβαρυώθησαν ἐπ' ἐμέ. (Ψαλμ. λζ'. 5.) καὶ ὁ Προφήτης Ζαχαρίας εἶδε τὴν ἀνομίαν, ὡσὰν ἕνα βάρος μεγάλον μολίβδου „ Καὶ ἰδοὺ τάλαντον μολίβδου ἐξαιρόμενον, καὶ ἰδοὺ γυνὴ μία ἐ„ κάθητο ἐν μέσῳ τοῦ μέτρου· καὶ εἶπεν αὕτη ἐστὶν ἡ ἀνομία. (Ζαχ. ε'. 7.) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπε „ δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. (Ματ. ια'. 28.) διὰ νὰ δείξῃ ὅτι κόπος μὲν καὶ φορτίον εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἀνάπαυσις δὲ εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία· ὅθεν εἶπεν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύων ὁ Νύσσης Γρηγόριος, πρῶτον εἶπε „ δεῦτε οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, δεικνὺς ὅτι οὐχ ἡ ἀρετὴ, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία κόπον ἔχει, „ καὶ φορτίον ἐστὶ δυσβάστακτον. Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ τὶ βαρύτερον, λέγει, καὶ βλαβε„ ρώτερον ἁμαρτίας; ὥσπερ ἐκ τοῦ ἐναντίου, τὶ τῆς ἀρετῆς ἐλαφρότερον, καὶ ὠφελιμώτερον; ἡ μὲν „ γὰρ ἁμαρτία, ὡς ἐν παροιμίαις γέγραπται, πολλὰς τρώσασα, καταβάλλει τῷ βάρει· σειρᾶς „ τε τῶν ἑαυτῆ ἁμαρτιῶν ἕκασος σφίγγεται· ἡ δὲ ἀρετὴ τοὺς ἀντιποιουμένους αὐτῆς, ζωοποιεῖ „ καὶ εἰς ὕψος ἐπαίρει, λέγοντος τοῦ παροιμιαστοῦ· ξύλον ζωῆς ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς (ᾠδὴ τῇ σειρᾷ τοῦ κατὰ Ματθ. ια'. 29.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „ εἰδὲ καὶ μὴ ταῦτα „ πάντα δύσκολον ἡ ἀρετὴ εἶναί σοι δοκεῖ, ἐννόησον ὅτι δυσκολώτερον ἡ κακία. ὅπερ ὃν καὶ αὐ„ τὸ αἰνιττόμενος, ὁ πρότερον εἶπε, λάβετε τὸν ζυγόν μου· ἀλλὰ πρῶτον, δεῦτε πάντες οἱ κο„ πιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι. δεικνὺς ὅτι ἡ ἁμαρτία κόπον ἔχει, καὶ φορτίον ἐστὶ βαρὺ, καὶ δυσβά„ στακτον· οὐδὲ γὰρ οἱ κοπιῶντες, εἶπε μόνον, ἀλλὰ καὶ πεφορτισμένοι. (ὁμιλ. λή. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.)

Ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινὰς; καὶ πῶς ὁ Κύριος εἶπεν „ ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν; (Ματ. ζ'. 14.) ὥστε βαρυτέρα εἶναι ἡ ἀρετὴ ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν, ἀπὸ τὴν παράβασιν αὐτῶν· ἀλλ' ἡ λύσις τῆς ἀπορίας εἶναι αὕτη· δηλαδὴ ὅτι ὁ Κύριος εἶπε τοῦτο, πρῶτον διὰ ἐκείνους ὁπῶ εἶναι ἀρχάριοι εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἀτελεῖς· οἵτινες μὲ τὸ νὰ εἶναι συνειθισμένοι εἰς τὴν πλατεῖαν στράταν τῆς ἡδονῆς, νομίζουν στενὴν καὶ τεθλιμμένην τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς ἀρετῆς, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος „ ἕως μὲν γὰρ ἐν τοῖς πάθεσιν ὦμεν, τραχεῖαν, καὶ δύσκολον, καὶ „ ἀάντη τὴν ἀρετὴν εἶναι νομίζομεν, τὴν δὲ κακίαν ποθεινήν, καὶ ἡδίστην· ἂν δὲ μικρὸν ὑπο„ σῶμεν τύπον, τότε κἀκείνη φανεῖται βδελυρὰ, καὶ δυσειδὴς, καὶ αὖτη ῥαδία, καὶ εὔκολος, καὶ πο„ θεινή. (ὁμιλ. ιε'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) ὁ δὲ Ἰωάννης λέγει ἐδῶ, ὅτι δὲν εἶναι βαρεῖαι αἱ ἐντολαὶ εἰς τοὺς προκόπτοντας κατὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ ἕξιν λαβόντας εἰς τὸ καλόν. δεύτερον ὁ Κύριος εἶπε τὸ ἀνωτέρω διὰ τοὺς ἀμελεῖς, καὶ ἀπρόθυμον ἔχοντας γνώμην· ὁ δὲ Ἰωάννης εἶπε διὰ τοὺς ὀλιγαμελεῖς, καὶ προθύμον ἔχοντας προαίρεσιν· ἐπειδὴ ἡ ἀμέλεια, καὶ ἡ ἀπρόθυμος ψυχὴ, καὶ τὰ μικρὰ καὶ εὔκολα, τὰ νομίζει διὰ μεγάλα, καὶ δύσκολα· ἡ δὲ ὀλιγαμέλεια καὶ προθυμία, αὐτὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ τὰ μεγάλα καὶ δύσκολα, τὰ νομίζει διὰ μικρὰ, καὶ εὔκολα· καθὼς λέγει ὁ Θεῖος Μάξιμος „ στενὴ, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ὅταν ῥάθυμος ᾖς καὶ ἀναπεπτωκώς· ὡς ἐὰν ἦς „ παρεσκευασμένος, καὶ προθυμίαν ἔχων, πᾶσά σοι ῥάδια ἔσαι καὶ κοῦφα. τοῦτο δὲ ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ καὶ ὁ Θεολόγος μὲ τὸν ἀκόλουθον λόγον ὁπῶ εἶπεν· ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ, νικᾷ τὸν Κόσμον· ὡσὰν νὰ λέγῃ, ὅτι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι βαρεῖαι εἰς ἐκείνους ὁπῶ μελετῶν παντοτε τὰ Πνευματικὰ, καὶ εἶναι ἀποκρεμασμένοι ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀποβλέπων εἰς τὸ νὰ ἀρέσουν τῷ Θεῷ, καὶ φυλάττων καθαρὸν, καὶ ὁλόκληρον τὸν χαρακτῆρα τῆς μυσικῆς ἀναγεννήσεως ὁπῶ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

Οὗτοι δὲ, μὲ τὸ νὰ ἀποβλέπων παντοτε εἰς τὸ πρωτότυπον κάλλος τῆς τοῦ Χριστοῦ πολιτείας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ρυθμίζων, καὶ μορφόνων τὸν ἑαυτόν τους, διὰ τοῦτο νικοῦν εὐκόλως τὸν Κόσμον· ἤγουν νικοῦν ὅλας τὰς δυσκολίας, καὶ τὰ ἐμπόδια ὁπῶ ὁ Κόσμος, καὶ τὰ τοῦ Κόσμου χαροποιὰ προξενοῦν εἰς αὐτὸς, διὰ νὰ μὴ φυλάξων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· ὅθεν μὲ τὸ νὰ νικοῦν τὰς δυσκολίας ταύτας, εὐκολαις καὶ ἐλαφραῖς φαίνονται εἰς τοὺς τοιούτους αἱ ἐντολαί· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν εἶναι βαρεῖαι αἱ ἐντολαὶ, καὶ ὁ ζυγὸς τοῦ Χριστοῦ εἶναι χρηστὸς, διὰ τὴν ἐλ-

πίδα τῆς μελλούσης αἰωνίου ἀντιμισθίας. „ Εἰ γὰρ χρηστὸς ὁ νέος ζυγὸς, καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρὸν, ὡ-
„ σπερ ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦτο καὶ ἀντίδοσιν, πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα κακοπαθείας ὄσας
„ δαψιλεστέρας. (λόγῳ εἰς τὸ Πάσχα) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀββᾶς Μακάριος τὸν μεγάλον λόγον
τοῦτον· ὅτι, ἐὰν θελήσῃ τινὰς ἄθελε κάμῃ πόλεμον μὲ τὸν Σατανᾶν διὰ νὰ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς
τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ὅ ἐκτίσθη ὁ Ἀδὰμ ἕως τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου, τίποτε μεγάλον κατόρθωμα δὲν
ἔκαμνε, κατὰ σύγκρισιν τῆς μελλούσης δόξης ὅπου ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ· „ εἰ ἕκαστος ἡμῶν ἀφ' ὅ
„ ἐκτίσθη ὁ Ἀδὰμ ἕως τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου πόλεμον ἐπολέμει πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ ὑ-
„ πέμεινε τὰς θλίψεις, οὐδὲ μέγα ἐποίει πρὸς τὴν δόξαν, ἣν μέλλει κληρονομεῖν· συμβασι-
„ λεύσει δὴ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῷ Χριστῷ· (1) ὥστε, ἐὰν ὅπως ἔχῃ ἡ ἀλήθεια, τί βα-
ρὺ, ἢ τί δύσκολον πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐργάζεται κάθε χριστιανὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, εἰς
τελάκοντα, ἢ τεσσαράκοντα χρόνες, καὶ ἔπειτα νὰ ἀπολαμβάνῃ μίαν αἰωνιότητα ζωῆς παυδυσαί-
μονος, καὶ πληρεστάτης μακαριότητος; Σημείωσαι δὲ, ὅτι ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος συνᾴδει τῷ Οἰκου-
μενίῳ λέγει, ὅτι ὁ Θεολόγος ἐδῶ διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν
Κόσμον, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅσοι ἀγαπῶν τοὺς ἀδελφούς των, διὰ τῆς ἀγάπης ταύτης, ὄχι μόνον
γίνονται τέκνα Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις κατορθόνουν τὸ μέγα τοῦτο κατόρθωμα, τὸ νὰ νικῶν
τὸν Κόσμον.

„ Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν Κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν.
5. „ Τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν Κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν
„ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Θεολόγος, ὅτι ὁ χριστιανὸς ὅπου γεννηθῇ ἐκ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἁγίου βαπ-
τίσματος, νικᾷ τὸν Κόσμον, καὶ τὰ τοῦ Κόσμου. τώρα ἐδῶ ἀκολούθως λέγει, ποία εἶναι ἡ αἰτία
ὅπου κάμνει τοῦτο νίκημα ταύτην. δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἡ εἰς τὸν Χριστὸν ἀληθὴς καὶ ὀρθόδοξος πίστις.
καὶ ἐπειδὴ ἡ πίστις μόνη δὲν νικᾷ, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν ἔχοντα αὐτὴν πιστὸν, καὶ ὀρθόδοξον
χριστιανόν, διὰ τοῦτο ἐφρόντισε, καὶ εἶπε. καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου νικᾷ τὸν Κόσμον πάρεξ ἐ-
κεῖνος ὅπου πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ; νικᾷ δὲ τὸν Κόσμον, ὄχι ἐκεῖνος ὁ χρι-
στιανὸς ὅπου πιστεύει ἁπλῶς μὲ φιλίαν ἀκοήν, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὅπου μαζὶ μὲ τὴν πίστιν φυλάττει
καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πιστευομένου Χριστοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς του, νὰ
διδάσκουν τοὺς ὑπ' αὐτὸν βαπτιζομένους χριστιανοὺς „ διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλά-
„ μην ὑμῖν. (Ματ. κή. 20.) ὁ δὲ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἔχων συντροφευμένην μὲ τὰ καλὰ
ἔργα, καὶ μὲ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς περιζωσμένος τὴν ἄνωθεν θείαν δύ-
ναμιν, καὶ θερμαινόμενος τὴν καρδίαν ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν, καὶ χάριν τοῦ ἐν αὐτῷ διὰ τῆς πίστεως
κατοικοῦντος Χριστοῦ, νικᾷ καὶ καταβάλλει ὅλον τὸν Κόσμον, νικᾷ καὶ καταβάλλει καὶ τὰς τοῦ Κόσμου
ἐπιθυμίας, νικᾷ καὶ καταβάλλει τὸν Κοσμοκράτορα Διάβολον, καὶ σωτείβει ὑπὸ τὰς πόδας τοῦ
πάσας τότε μηχανὰς καὶ παγίδας, καὶ καταπατεῖ ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλήν του, καὶ τὴν ἐξουσίαν ὅπου
ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτοῦ πιστευομένου Κυρίου, τὸν εἰπόντα „ ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ
„ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ὅπι πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. (Λουκ. ί. 19.)
νικᾷ καὶ σωτείβει καὶ ὅλες τὰς ὑπηρέτας, καὶ τὰ ὄργανα τοῦ Διαβόλου, τόσον Δαίμονας, ὅσον καὶ ἀνθρώπους. καὶ ὅτε τοὺς φοβερισμοὺς αὐτοῦ ψηφίζει. ὅτε τὰ βάσανα τύπων φοβᾶται, ὅτε εἰς τὰς κολακείας αὐτοῦ καὶ ὑποχέσεις φοσσαθεῖ ἡ καρδία του. νικᾷ καὶ καταβάλλει ἀκόμη, καὶ ὅλας τὰς ἀπολαύσεις τοῦ σώματος, καὶ ὅτε εἰς τὰς φιληδονίας κάμπτεται, ὅτε εἰς τὰς φιλοδοξίας ἐπαίρε-
ται, ὅτε εἰς τὰς φιλαργυρίας, καὶ πλοῦτος κλίνει παντάπασιν ἡ ψυχή του. ἀλλὰ ὅλα ταῦτα νι-
κᾷ καὶ καταφρονεῖ, ὡσὰν σκύβαλα, καὶ κονιορτόν.

Θέλεις νὰ καταλάβῃς ἀδελφὲ, τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τούτων, τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου; καὶ
νὰ γνωρίσῃς πῶς ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύοντες, ἐνίκησαν ὅλον τὸν Κόσ-
μον;

---

(1) Προσίθημι ἐδῶ καὶ τὰ χρυσᾶ λόγια τοῦ χαριτωνύμου Ἰωάννου, καὶ χρυσοῦ κήρυκος τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα δανειάθη ὁ Θεοφύλακτος, λέγει „ ἐπειδὴ τὸ πᾶν τεκμήριον τῆς εἰς Θεὸν ἀγά-
„ πης, τὴν διὰ τῶν ἐντολῶν πίστιν προεβάλετο, ἐδόκει δέτισι τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ βαρείας εἶναι, διὰ τοῦτο φησι. καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσι. τί γὰρ βαρὺ τὸ ἀγαπᾶν τὸν ἀδελφόν; „ ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι, τί βαρύ: ἐ γὰρ ἐξαι-
„ φνῆς ἐστι τὰς ἐν φυλακῇ, ἀ δυσερές. ἀλλ' ἐπισκέπτεσθαι
„ μόνον. οὐδὲ τὸν ἀδυνατοῦντα ἀπαλλάττων τῆς νόσου, ἀλλὰ μόνον
„ ἐπισκέπτεσθαι. οὐδὲ τῷ πενιχρῷ πολυτελῆ τράπεζαν παρα-
„ τιθέναι κελεύει, ἢ τῷ γυμνῷ ἐκ ποικιλίας ἱματίων κατα-
„ κοσμοῦν διδόναι, ἀλλὰ τὴν ἀναγκαίαν χρείαν παρέχειν, ἵν
„ ὁ πενιχρὸς, καὶ γυμνητεύων ἐπιζητῇ.

μον; γύρισαι μίαν φορὰν νῦν ἰδὲ εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τῦ Κόσμυ. νῦν σοχάσυ πῦ εἶναι ὁ Ἑλληνισμὸς ὁπῦ ἐπολέμησε τόσυς χρόνυς τὴν πίσιν τῦ Χρισῦ; πῦ εἶναι οἱ Νέρωνες, καὶ οἱ Τιβέριοι, καὶ οἱ Δέκιοι; πῦ οἱ Διοκλητιανοὶ, καὶ Μαξιμιανοὶ, καὶ Μαξεντιοι; πῦ οἱ Ἀγριππῖνοι, καὶ Ἰουλιανοὶ, καὶ οἱ λοιποὶ φοβεροὶ, καὶ τρομεροὶ τύραννοι, οἱ ἄσπονδοι ἐχθροὶ, καὶ διῶκται τῆς τῦ Χρισῦ πίσεως; ὅλοι νικήθησαν, ὅλοι ἠφανίσθησαν, καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ἀπώλετο μετ' ἦχυ, ἀπὸ τὴν ἀπειροδύναμον πίσιν τῦ Ἰησῦ Χρισῦ, καὶ ἀπὸ τὰς εἰς τὸν Χρισὸν πισδύοντας. Πῦ τὰ εἴδωλα; πῦ οἱ βωμοὶ; πῦ οἱ λαμπροὶ ναοὶ, καὶ αἱ θυσίαι τῶν Δαιμόνων, ὁπῦ ἦπον ἐξαπλωμένοι εἰς ὅλον τὸν κυκλοτετραπέρατον Κόσμον; ὅλα νικήθησαν καὶ ἐξέλιπον ἀπὸ τὴν πίσιν τῦ Χρισῦ. Πῦ δὲ καὶ τῶν αἱρετικῶν αἱ θεομίσητοι φατρίαι; πῦ οἱ Μαρκιωνισταὶ, καὶ Καρποκρατιανοὶ, καὶ Κηρινθιανοὶ; πῦ Μανιχαῖοι, καὶ Μοντανισταὶ, καὶ Παυλιανισταί; πῦ οἱ Ἄρειοι, καὶ Μακεδόνιοι, καὶ Σαβέλλιοι; πῦ; πῦ οἱ Νεσοριανοὶ, καὶ Μονοφυσῖται, καὶ Φαντασιασταὶ, καὶ Θεοπασχῖται, καὶ Μονοθελιταὶ, καὶ Εἰκονομάχοι; ὅλοι ὅλοι νικήθησαν, καὶ κατετροπώθησαν, καὶ ὁλονύα νικῶνται, καὶ καπατροπόνωνται ἀπὸ τὴν πίσιν τῦ Ἰησῦ Χρισῦ, ἐπειδὴ ἡ μὲν εἰδωλολατρεία, καὶ αἱρέσεις, εἶναι σκότος, καὶ ψεῦδος, καὶ μὴ ὄν, ἡ δὲ πίσις τῦ Χρισῦ, εἶναι φῶς, καὶ ἀλήθεια, καὶ ὄν. ὅθεν πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ νικήσῃ ποτὲ τὸ σκότος τὸ φῶς; ἢ τὸ ψεῦδος, τὴν ἀλήθειαν; ἢ τὸ μὴ ὄν, τὸ ὄν; διὰ τῦτο τὸ φῶς ἀντιτρόφως διαλύει τὸ σκότος, ἡ ἀλήθεια, τὸ ψεῦδος, τὸ ὄν, τὸ μὴ ὄν, καὶ ἡ πίσις τῦ Χρισῦ νικᾷ τὴν ἀπισίαν, καὶ αἵρεσιν.

Καὶ τὸ θαυμασὸν εἶναι, διὰ τί ἡ πίσις αὐτὴ ἐνίκησεν ὅλον τὸν Κόσμον, ὄχι μὲ σοφὺς, καὶ δυνατὺς, ὄχι μὲ πλυσίυς, καὶ πολυαρίθμυς ἀνθρώπυς, ἀλλὰ μὲ ἀσόφυς, καὶ ἀλιεῖς. μὲ ἀδυνάτυς, καὶ πτωχὺς, καὶ μὲ δώδεκα ὄντας τὸν ἀριθμὸν, ἢ καὶ ἑβδομήκοντα. ὅτι γὰρ οἱ ὀλίγοι πισδύοντες ἀδιακρίτως, ὅτι Ἰησῦς ἐσιν ὁ υἱὸς τῦ Θεῦ, καὶ ἐδωραμωθέντες ἀπὸ τὸν Χρισὸν ὁπῦ τὺς εἶπε „ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀπο„ κτεῖναι. (Ματθ. ί. 28.) Καὶ πάλιν „ ἐν τῷ Κόσμῳ θλῖψιν ἔξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε ἐγὼ „ νενίκηκα τὸν Κόσμον. (Ἰω. ις'. 33.) ἀπὸ τὸν Χρισὸν, λέγω, θαρακισθέντες, δυνῆται ἔξω εἰς τὴν παλαίσραν ὅλε τῦ Κόσμυ, ὡσὰν λέοντες πῦρ πνέοντες, καὶ συμπλακέντες, καὶ πολεμήσαντες μὲ τὺς ὁράτυς, καὶ ὁρατὺς ἐχθρὺς τῦ Χρισῦ, ἐνίκησαν οἱ ἄσοφοι, τὺς σοφύς· οἱ ἀδύνατοι, τὺς δυνατὺς, οἱ ὀλιγάριθμοι, τὺς πολυαρίθμυς, καὶ οἱ πτωχοὶ, τὺς πλυσίυς. καὶ τὸ θαυμασιώτερον ὅτι, ὄχι μόνον τὺς ἐνίκησαν, ἀλλὰ καὶ τὺς ἐπίστρεψαν εἰς τὴν ἰδίαν ἐκείνην πίσιν τῦ Χρισῦ, τὴν ὁποίαν ἐπολέμων πρότερον. ὥστε ὁπῦ εἰς ὀλίγον καιρὸν, τόσον ἠύξησε, καὶ ἐμεγαλώθη, καὶ ἐθαυμασώθη ἡ πίσις αὕτη τῦ Χρισῦ εἰς τρόπον ὅτι ἐπλατυώθη εἰς ὅλον τὸν Κόσμον. καὶ τόσον ἐπληθυώθησαν οἱ ἀκόλυθοι καὶ μαθηταὶ τῆς τοιαύτης πίσεως Χρισιανοὶ, ὥστε ὁπῦ ἐπλήσθη ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ τὸ γένος αὐτῶν. Καὶ ἀγκαλὰ μὴ ταῦτα ἀνεβλάστησαν, καὶ ἕως τῦ νῦν ἀναβλασαίνει διάφοραι αἱρέσεις. ἀλλὰ καὶ αὐταὶ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον, ἔχυν νὰ νικηθῶν ἐξάπαντος ἀπὸ τὴν πίσιν τῦ Χρισῦ, καὶ τὺς εἰς τὸν Χρισὸν πισδύοντας. καὶ ὅλοι ὅλοι χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεσιν οἱ ἐχθροὶ τῦ Χρισῦ, καὶ Δαίμονες, καὶ ἄνθρωποι, ἔχυν νὰ τεθῶν ὑπὸ τὺς πόδας τῦ Χρισῦ, καὶ νὰ ἐκλείψυν τελείως ἀπὸ τὸν Κόσμον, ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος δοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῦ καὶ τὴν ἡμέραν τῆς φοβερᾶς αὐτῦ κρίσεως, καθὼς βοᾷ ὁ μακάριος Παῦλος „ δεῖ „ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις ἂν θῇ πάντας τὺς ἐχθρὺς, ὑπὸ τὺς πόδας αὐτῦ. (ά. Κορ. ιέ. 25.)

6. „ Οὗτός ἐσιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος, καὶ αἵματος Ἰησῦς ὁ Χρισὸς, „ ὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι, καὶ ἐν τῷ αἵμα„ τι. Καὶ τὸ Πνεῦμα ἐσι τὸ μαρτυρῦν. ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐσιν „ ἡ ἀλήθεια.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ὁ Θεολόγος ἀνέφερε περὶ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ἥτις γίνεται ἐξ ὕδατος, καὶ Πνεύματος τῦ ἁγίυ βαπτίσματος: διὰ τῦτο ἀκολύθως ἐδῶ λέγει, ὅτι ὁ Ἰησῦς ὁ υἱὸς τῦ Θεῦ ἦλθε δι' ὕδατος, καὶ αἵματος. πῦ δὲ ἦλθεν; ἑρμηνεύει ὁ Μητροφάνης, ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον. περὶ ὧν εἶπεν ἀνωτέρω. τὶς ἐσιν ὁ νικῶν τὸν Κόσμον; ἔτω γὰρ καὶ ὁ Κύριος αὐτὸς ἔλεγεν. „ εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν Κόσμον τῦτον ἦλθον. (Ἰω. θ'. 39.) διὰ ποῖον δὲ σκοπὸν ἦλθε; διὰ νὰ σώσῃ τὸν Κόσμον, καθὼς τὸ εἶπε μόνος „ ὁ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν Κόσμον, „ ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν Κόσμον. (Ἰω. ιβ'. 47.) διὰ τίνων δὲ, καὶ ποίων μέσων ἦλθε νὰ σώσῃ τὸν Κόσμον; δηλαδὴ διὰ τῦ ὕδατος, καὶ τῦ αἵματος, τὰ ὁποῖα ἔρρυσαν ἀπὸ τὴν λογχόνυκτον, καὶ θείαν πλευράν τε, καὶ ἐκεντήθησαν μὲ τὴν σὺν τῷ σαυρῷ προσήλωσιν, καὶ τὸν θάνατόν τε. καθὼς

θὼς ὁ ἱδιος ἔπος μέγας Θεολόγος ὁ παρὼν εἰς τὸν σαυρὸν κὴ ἰδὼν τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα ἔγραψε κὴ εἶπε. „ Καὶ δὺθέως ἐξῆλθεν αἷμα, κὴ ὕδωρ. κὴ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, κὴ ἀληθινὴ „ ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. (Ἰω. ιθ'. 34.) διὰ τῆς ἐκχύσεως γὰρ τύπων ἐδείχθη, ὅτι ὁ ὀπὶ σαυρῶ κρεμάμενος νεκρὸς, δὼ ἦτον μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς σεσαρκωμένος. ὁ ὁποῖος κὴ μ' ἄλον ὁπῶ ἦτον νεκρὸς κὴ ἀποθαμμένος κ'' τὶω ἀνθρωπότητα, ἀνέβλυσεν ὅμως ἐκ τῆς ἀπειράτου αὐτοῦ πλευρᾶς τὸ αἷμα, κὴ τὸ ὕδωρ ἀδιαδόξως, ὡσαὺ ὁπῶ ἦτον ζῶν κατὰ τὶω Θεότητα. τὸ μὺ αἷμα, ὡς ἄνθρωπος, τὸ δὲ ὕδωρ, ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον, καθὼς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸ Πάσχα. κὴ ὐμόνον τοῦτο. ἀλλὰ κὴ ἐξέβλυσαν αὐτὰ ζέοντα κὴ ζεσά. ἐπειδὴ ἡ ἀκήρατος πλευρὰ τοῦ Κυρίε ἦτον ζῶσα, κὴ ζωοποιὸς, διὰ τὶω καθ' ὑπόστασιν σύνωσιν τῆς ζωοποιοῦ Θεότητος, κατὰ τὸν Θεσσαλονίκης ἱερὸν Συμεών. (1) ἐξεχύθησαν δὲ ταῦτα, ἵνα δι' τῶν δύω τούτων ἡμεῖς οἱ χεισιανοὶ βαπτιζόμεθα.

Ἐπειδὴ γὰρ τὸ ἅγιον βάπτισμα τελεῖται εἰς τύπον τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίε τοῦ ὁπὶ τοῦ σαυρῶ γεγονότος, δι' τῆς ἐκχύσεως τοῦ ἰδίου τε αἵματος, κὴ εἰς τύπον τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος „ ὅσοι εἰς Χεισὸν ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, συνετάφημεν „ ὖν αὐτῶ δι' τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον. (Ῥωμ. ς'. 3.) τότε χάεις εἰς τὸ μυςήριον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὸ μὺ ὕδωρ, αἰσθητῶς παραλαμβαίνεται, ἵνα ὲν αὐτῶ σὺνταφιασθῆ ὁ βαπτιζόμενος, κὴ τὰς τρεῖς δεχθῆ καταδύσεις, κὴ ἀναδύσεις. τὸ δὲ αἷμα: ἤτοι ὁ θάνατος τοῦ Κυρίε, νοητῶς κὴ μυστικῶς ὲν τῶ Βαπτίσματι παραλαμβαίνεται, ἵνα εἰς αὐτὸν βαπτισθῆ ὁ βαπτιζόμενος, κατὰ τὸν Ἀπόσολον. δι' μὺ ὲν τοῦ ὕδατος, κὴ αἵματος τοῦ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίε ἐξελθόντων, κὴ ὲν τῶ βαπτίσματι παραλαμβανομένων, ῥαντιζόμενοι κὴ λυόμενοι ἡμεῖς, ἀποπλυόμεν τὰς προτέρας μας ἁμαρτίας. σωσεκρυμμένοι δὲ, κὴ σωνταπτόμενοι τῶ Χεισῶ διὰ τοῦ τειῶν καταδύσεων, συναισάμεθα, κὴ συζῶμεν αὐτῶ δι' τοῦ τειῶν ἀναδύσεων. τώρα μὺ μυσικῶς, κὴ συμβολικῶς, τότε δὲ πραγματικῶς, κὴ αἰσθητῶς, ὅταν ὲν τῆ ἐχάτη σάλπιγγι ἀνασηθῶμεν ἀπὸ τῆς τάφυς, κὴ ζήσωμεν ἄφθαρτοι. μ'' δὲ τὸ βάπτισμα μεταλαμβαίνοντες τὸ ζωήρρυτον αἷμα τοῦ Κυρίε, δι' αὐτοῦ τρεφόμεθα πνευματικῶς, κὴ τοῦ γενομένου μ'' τὸ βάπτισμα συγγνωσῶν ἁμαρτιῶν μας λαμβαίνομεν ἄφεσιν: καθὼς αὐτὸς εἶπεν ὁ Κύριος. „ τοῦτό „ ἐστι τὸ αἷμά με τὸ τῆς καινῆς δι'αθήκης τὸ ὑπὲρ ἡμῶν, κὴ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν „ ἁμαρτιῶν. (Ματ. κς'. 28.) τοῦτο δὲ πολὺ πρότερον κὴ ὁ Θεσπέσιος Ζαχαρίας προέφησε πρὸς τὸν τοῦ Κόσμε Σωτῆρα. „ Καὶ σὺ ὲν αἵματι δι'αθήκης σε ἐξαπέστειλας δεσμίους σε ἐκ λάκκυ ὐκ „ ἔχοντος ὕδωρ. (Ζαχ. θ'. 11.) τὶω ἀπὸ τοῦ θανάτου, κὴ τῆς ἀπισίας, κὴ ἁμαρτίας, κὴ τῆς τοῦ ᾅδε τυραννίδος ἐλευθερίαν δηλῶν.

Προσθέττει δὲ ὁ Θεολόγος, κὴ ὅτι „ τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν. ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐστιν ἡ ἀλήθεια, πιστεῦται δὲ καὶ βεβαίνοι μὲ τὸν λόγον τοῦτον τὸ ἀνωτέρω νόημα, κὴ οὐσαὺ νὰ λέγῃ ἔτζι. ἂς μὴ νομίσῃ τινας, πῶς μόνον τὸ ὕδωρ τὸ ἐκχυθὲν ἀπὸ τὶω τοῦ Κυρίε πλευρὰν διείσκεται εἰς τὶω ἁγίαν Κολυμβήθραν, ἐπειδὴ κὴ αὐτὸ φαίνεται εἰς τὰς αἰσθητὰς ὀφθαλμὺς, ὄχι: ἀλλὰ διείσκεται νοητῶς ὁμοῦ κὴ τὸ αἷμα. δι' τί ὁ ποιητὴς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν ἀναπλάττει αὐτῶ μὲ μόνον τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τε ἐκχυθὲν ὕδωρ, ἀλλὰ κὴ μὲ τὸ αἷμα τὸ σωσεκχυθὲν μὲ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς αὐτῆς ἀχράντε πλευρᾶς τε: κὰν κὴ δὲν ἦναι δυνατὸν νὰ παραλαμβαίνεται αἰσθητῶς αἱμάτινος ἄλλε ζώε εἰς τὶω ἁγίαν κολυμβήθραν, ὡς σύμβολον τοῦ καθαροῦ καὶ ἀναμαρτήτε αἵματος τοῦ Χεισοῦ. δι' τί τοῦτο δὲν εἶναι καπάλιλον κὴ ἁρμόδιον, ὡσαὺ ὁπῶ παρῆλθον οἱ τύποι τῆς ἀληθείας ἐλθούσης. οἱ γὰρ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χεισοῦ βαπτιζόμενοι, κὰν κὴ δὲν βλέπυσιν αἷμα αἰσθητὸν εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἀλλ' ὅμως νοητῶς ἀφορῶντες εἰς τὸ ἄ-

χραν-

(1) Οὕτω διὰ νὰ παρασαίνεται τὸ διπλοῦν θαῦμα ἀπὸ ὀνήργησεν ἡ λογχόνυκτος, κὴ θεοῦπόσατος πλευρὰ τοῦ Κυρίε, βάλλεται μὲν ὲν τῆ ἀρχῆ τῆς προθέσεως ὲν τῶ ἁγίω ποτηρίω, αἷμα, κὴ ὕδωρ. βάλλεται δὲ κὴ ὲν τῶ καιρῶ τοῦ Κοινωνικοῦ ὕδωρ ζεσὸν κὴ καχλάζον. κὴ ὄχι ψυχρὸν, κὴ χλιαρὸν, ἵνα κὴ ὁ ἱερεὺς, κὴ οἱ λοιποὶ μεταλαμβάνοντες αὐτὰ ζεσὰ, διεπεθῶσιν ὅτι τὰ μεταλαμβάνουν, καθὼς τότε ζεσὰ ἐξῆλθον ἀπὸ τὶω ζωοποιὸν τοῦ Σωτῆρος πλευρά. ὅθεν προσοχὴν μεγάλην θρέπει νὰ ἔχυν οἱ ἱερεῖς εἰς τοῦτο κὴ ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ ζεσαίνυσι δηλαδὴ καλὰ τὸ ἅγιον ζέον, κὴ νὰ μὴ τὸ ἐμβάζυσι ψυχρὸν, ἢ χλιαρὸν, εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον. βραζὸν γὰρ πρέπει νὰ ἦναι κὴ καχλάζον, τόσον, ὁπῶ νὰ ζεσαίνεται κὴ αὐτὸ τὸ ἅγιον ποτήριον ἐξ αὐτοῦ, καθὼς κὴ αὐτὸ τὸ ὄνομάτου δηλοῖ. ζέον γὰρ θέλει νὰ εἰπῆ, βραζὸν νεροῦ. δι' ὃ κὴ ὁ θεῖος Νικηφόρος ὁ ὁμολογητὴς ὲν τῶ ιγ'. αὐτοῦ Κανόνι δορίζει, ὅτι χωρὶς τὸ ζέον ὕδωρ κὴ θερμὸν, δὲν πρέπει νὰ λειτεργήσῃ πρεσβύτερος. ὅρα περὶ τούτε εἰς τὶω ὑποσημείωσιν τοῦ λβ'. τῆς ς'. ὲν τῶ ἡμετέρω Κανονικῶ. ἐρμηνεύει δὲ ὁ Νικήτας χολιάζων τὸν εἰς τὸ Πάσχα λόγον Γρηγορίε τοῦ Θεολόγου. ὅτι τὸ μὺ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς ἀχράντε πλευρᾶς χυθὲν τοῦ Κυρίε, ἐδήλωσε τὸ βάπτισμα. τὸ δὲ αἷμα, τὶω θείαν μετάληψιν τοῦ μυςηρίου, ἢ τὸ ὲν καιρῶ μαρτυρίε δι' αἵματος βάπτισμα. καὶ τὸ μὺ ὕδωρ ἐξεχύθη, διὰ νὰ σβύσῃ τὰ χάμματα τοῦ χειρογράφε τοῦ ἁμαρτιῶν μας. τὸ δὲ αἷμα, διὰ νὰ ὑπογράψῃ ὁ Κύριος μὲ ἐαὐτὸ ὡσαὺ μέ κινναβαρι, βασιλικῶ ὑπογραφῶ διὰ τὰ δοθέντα αὐτῶ καλάμια, εἰς τὸ ἀφέσιμον κὴ συγχωρητικὸν χάμμα τοῦ ἁμαρτιῶν μας. ἐπειδὴ κὴ οἱ βασιλεῖς σωνηθίζυν μὲ κόκκινον κινναβαρι νὰ ὑπογράφυν. ὅπερ δηλοῖ κὴ τὸ βοπαζιον ἐκεῖνο τὸ εἰς τὶω τρίτω Κυριακὴν τοῦ νησειῶν μελωδούμενον κὴ λέγον, „ Χεισὲ ὁ Θεός... ὁ τῶ καλάμῳ τὰ σαυρῶ βαφαῖς ἐρυθραῖς τὰς σαυτοῦ δακτύλας αἱματώσας, τοῖς ἀφεσίμοις (ἤτοι τοῖς συγχωρητικοῖς) χάμμασι) ἡμῶν βασιλικῶς ἐπογράψας φιλανθρωπεύσαμενος.

χρωτον αἷμα τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς ἐκχυθὲν τῷ Κυρίῳ, σωματοῦνται καὶ σωματοθνήσκειν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, μάθετο χριστιανὲ ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πνεύματος. διὰ τί, καθὼς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα καὶ μὲ ὅλον ὁπού δὲν φαίνεται μὲ τὰς αἰσθητὰς ὀφθαλμὰς, νοητῶς ὅμως παρὸν, τελεσιουργεῖ ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἀναγεννήσεως: ἔτζι καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, ἀγκαλὰ καὶ δὲν φαίνεται αἰσθητῶς, ἀοράτως ὅμως καὶ νοητῶς διείσκεται ἡ τούτου χάρις καὶ ἐνέργεια εἰς τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. μαρτυρεῖ λοιπὸν τὸ Πνεῦμα τὴν ἀλήθειαν τῆς θείας ἀναγεννήσεως, παρὸν μὲν νοητῶς εἰς αὐτὴν, καὶ ἐνεργὸν αὐτὴν, μὴ βλεπόμενον δὲ αἰσθητῶς. καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐστιν ἡ ἀλήθεια: δηλαδὴ ἡ ἀλήθεια τῆς πιστευομένης ἡμῶν ἀναπλάσεως, καὶ θείας Υἱοθεσίας. καὶ σαφέστερον εἰπεῖν, μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα, ὅτι ἀληθῶς ἀναγεννήθημεν ἐν τῷ ὕδατι, καὶ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. ὕπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν ὁ ἱερὸς Μητροφάνης. (1)

7. „ Ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Λό-
„ γος, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς, ἓν εἰσιν.

Σημειοῦμαι εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ὅλως ἐκ διείσκεται, ὔτε παρὰ τῷ ἱερῷ Μητροφάνει, ὔτε παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ, ὔτε μὲν διὰ τῷ Οἰκουμενίῳ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ὅλως ἑρμηνείαν ἔχουσιν εἰς αὐτό. (2) διείσκεται δὲ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ τετυπωμένα βιβλία τὰ ὠφελέχοντα τὰς Καθολικὰς ἐπιστολάς. διὰ ποίαν δὲ ἀφορμὴν ἐκ διείσκεται εἰς τοὺς τρεῖς ἑρμηνευτὰς τῶν Καθολικῶν ἐπιστολῶν; καὶ ἀκείβειαν δὲν ἠξεύρω νὰ εἰπῶ. εἰπάζω ὅμως, ὅτι ἴσως οἱ Ἀρειανοὶ, καὶ Μακεδονιανοὶ, καὶ Εὐνομιανοὶ οἱ κτίσμα λέγοντες τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφαίρεσαν κακούργως τὸ ῥητὸν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ παρῶσαν ἐπιστολὴν, ὡς ἀνατρεπτικὸν τῆς αἱρέσεώς των. μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο σαφέστατα, ὅτι τὰ τρία θεαρχικὰ πρόσωπα τῆς μακαρίας Τριάδος εἶναι ἓν καὶ τοῦ οὐσίαν, καὶ φύσιν, καὶ θεότητα: ἤγουν ὅτι ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὰ παρὰ τὴν ἀνωτέρω αἱρετικῶν βλασφημούμενα, εἶναι ὁμοούσια καὶ ὁμοφυῆ μὲ τὸν Πατέρα, εἰδὲ εἶναι ὁμοούσια, φανερὸν, ὅτι εἶναι καὶ Θεὸς τέλειος ἕκαστον αὐτῶν, καθὼς εἶναι καὶ ὁ Πατήρ. ἡ εἰκασία μου δὲ αὕτη δὲν εἶναι ἀπόλογος. πρῶτον, διὰ τί καθὼς οἱ Μανιχαῖοι πολλὰ ῥητὰ ἀφαίρεσαν ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καὶ οἱ Μαρκιωνισταὶ πολλὰ ὠφέλεσαν ἀπὸ τὸ ἅγιον

Εὐαγ-

(1) Ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκουμενίῳ λέγουν. ὅτι ὁ Θεολόγος μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ τὴν ἀναδειξιν καὶ μαρτυρίαν τῆς ὑιοθεσίας ὁποῦ ἔλαβεν ὁ Χριστὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος πρῶτον, καὶ ἔπειτα ἐχάρισε τὴν ὑιοθεσίαν ταύτην καὶ εἰς ἡμᾶς. μοιράζει δὲ τὴν ἀναδειξιν καὶ μαρτυρίαν ταύτην εἰς τρεῖς καιρούς, ὅταν ἐβαπτίσθη ἐν τῷ ὕδατι τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐμαρτυρήθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ὑὸς ἀγαπητός. ὅταν ἔφθασε κοντὰ εἰς τὸ πάθος, καὶ τὴν ἔκχυσιν τοῦ αἵματος του, καὶ εἶπε, Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα „ καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. (Γω. ιβ'. 28.) καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ „ ἐν τῷ αἵματι ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος. καὶ τρίτον, ὅταν ἀνέστη, ὡς Θεὸς γὰρ ἀνέστη: ὅπου μὲ τὴν δωάμιν τῆς Θεότητος, καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ „ Καὶ τὸ Πνεῦμα ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐστιν ἡ ἀλήθεια. τὸ ὀνόματος τοῦ πνεύματος, αντὶ τοῦ Θεὸς κοινότερον λαμβανομένου. καθ' ὃ εἴρηται „ Πνεῦμα ὁ Θεὸς (Γω. „ δ'. 24.) κάλλιον ὅμως ἦταν, αὐ ἤθελαν εἰπῆ ὁ ἱερὸς Θεοφύ- „ λακτος, ὅτι ἐμαρτυρήθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ὡς ὑὸς ἐν τῷ ὄρει „ τῷ Θαβώρ, ὅταν ἦλθεν ἡ φωνὴ „ ὅτος ἐστιν ὁ ὑός μου ὁ ἀ- „ γαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. πλησίον γὰρ τοῦ πάθους, καὶ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος του μετεμορφώθη ὁ Κύριος, καὶ ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος, καὶ ἡ κοινὴ δόξα τῆς Ἐκκλησίας φρονεῖ, πεντεκόντα ἡμέρας πρὸ τοῦ ζαυρὰ ἐγύρεπε ἡ μεταμόρφωσις. καὶ ὄχι ὅταν ἦλθεν ἡ φωνὴ „ καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. ἐγὰρ ὑὸν ἀγαπητὸν ἐκήρυξεν αὐτὸν ἡ φωνὴ αὕτη. καὶ καλλιον ἦταν νὰ εἰπῆ, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐμαρτύρησεν ὅτι εἶναι ὑός, ὅταν ἐκατέβη εἰς τοὺς ἱερεῖς Ἀποστόλους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς. καθὼς ὁ Κύριος προλαβὼν, εἶπε περὶ τῆς μαρτυρίας ταύτης „ ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ „ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦ- „ μα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος „ μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. (Γω. ιε'. 26.) ἐλθὸν γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἐμαρτύρησεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦναι τῇ ἀληθείᾳ ὑὸς Θεοῦ. ὅθεν καὶ ὁ Πέτρος ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ Πνεῦμα „ δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ. (Πρά. ε'. 32.)

Λέγω δὲ συγκεχωρημένον νὰ εἰπῶ καὶ ἐγὼ τὸ ἑξῆς μα τῶν γνώμων μου, λέγω ὅτι τὰ τρία ταῦτα μαρτυροῦσι τὴν ὑοθεσίαν ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, πρῶτον τὸ ἐν τῷ ὕδατι βάπτισμα, διὰ οὗ ἀναγεννώμεθα πνευματικῶς, καὶ γινόμεθα ὑοὶ Θεοῦ. δεύτερον ἡ μετάληψις τῶν ἀχράντων μυστηρίων τοῦ τιμίου σώματος, καὶ αἵματος αὐτοῦ. καὶ τοῦτο γὰρ τὸ μυστήριον τὴν ὑοθεσίαν ἡμῶν μαρτυρεῖ. διὰ τί, μήπως δὲν ἔμεθα ὑοὶ τοῦ Θεοῦ, ἐκ οὗ ὁ οὐράνιος Πατὴρ ἡμῶν ἤθελε μᾶς δώσῃ τὸ σῶμά του, καὶ τὸ αἷμά του εἰς μετάληψιν. ὅθεν εἶπε, καὶ ὁ Χρυσόστομος „ εἰς ἐγύννησεν ἡμᾶς Πατὴρ, τοὺς „ αὐτοὺς παῖδες ἐλύσαμεν ὠδῖνας, τὸ αὐτὸ ποτὸν ἅπασι δέδω- „ τοι. μᾶλλον δὲ ὁ τὸ αὐτὸ ποτὸν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν ποτηρίου. „ ὁ γὰρ Πατὴρ βουλόμενος ἡμᾶς εἰς φιλοσοργίαν ἀγαγεῖν, καὶ „ τοῦτο ἐμηχανήσατο, ἐξ ὧν ποτηρίου πίνειν ποιήσας ἡμᾶς. ὃ- „ περ ἐπιτηδεύσει ἐστὶν ἀγάπης (ὁμιλ. κβ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) ὁ ἐραίως λοιπὸν Πατὴρ, καθὼς μᾶς ἀνεγεννησε διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἔτζι καὶ μᾶς τρέφει, ὡς τέκνατα διὰ τοῦ αἵματός του. καὶ ἀγκαλὰ ὅλα τὰ θεῖα μυστήρια μαρτυροῦσιν, ὅτι ἐμεθα ὑοὶ Θεοῦ, κατ' ἐξοχὴν ὅμως τὰ δύω ταῦτα, τὸ πρώτιζα, καὶ κυριώτατα ταῦτων τῶν μυστηρίων, τὸ βάπτισμα, λέγω, καὶ ἡ θεία μετάληψις. τρίτον δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι ἐμεθα ὑοὶ Θεοῦ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον: ὅπου ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁποῦ λαμβάνομεν, κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως, ὅταν βαπτιζώμεθα, ἐπομένως δέ, καὶ ὅταν μεταλαμβάνωμεν τὰ θεῖα μυστήρια. καὶ τοῦτο σαφῶς βεβαιοῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων „ ὑ γὰρ ἐ- „ λάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα „ ὑοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· ἀββᾶ ὁ Πατήρ. αὐτὸ τὸ Πνεῦμα „ συμμαρτυρεῖ τῷ Πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ. (Ρωμ. „ η'. 15.)

(2) Ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας χωρὶς τὸ ῥητὸ τοῦτο ἀναγινώσκει τὸν Γωαννῆν, ὅπου γὰρ φησιν ἐν τῷ διαλόγῳ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. „ τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν Κόσμον, εἰ „ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ὑὸς τοῦ Θεοῦ; οὗτος ἐστιν ὁ „ ἐλθὼν δι' ὕδατος, καὶ αἵματος Ἰησοῦς Χριστός. οὐκ ἐν τῷ ὕ- „ δατι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ αἵματι. καὶ τὸ Πνεῦμα ἐστι τὸ „ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν „ οἱ μαρτυροῦντες, τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα. καὶ οἱ „ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν.

Εὐαγγέλιον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Θεοφύλακτος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς, καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, λέγων „ κέχριται μὲν γὰρ αὐτῷ (τῷ Παύλῳ δηλαδὴ) καὶ Μαρκίων, καὶ Μανι„ χαῖος, ἀλλὰ κατατέμνοντες. ἀλλ' ὅμως καὶ ὅπως ἐλέγχονται ὑπὸ τῶν μελῶν. (ὁμιλ. κά. εἰς τὴν β'. πρὸς Κορινθ.) καθὼς, λέγω, οἱ αἱρετικοὶ αὐτοὶ ἀφαίρεσαν πολλὰ ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου: τοιουτοτρόπως πιθανὸν ἔστιν, ὅτι οἱ Ἀρειανοὶ, καὶ Μακεδονιανοὶ, καὶ Εὐνομιανοὶ νὰ ἀφαίρεσαν τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀπὸ τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν. Β'. ἀλλὰ τί, αὐ τὸ ῥητὸν τοῦτο δὲν ἦτον ἀφηρημένον ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, πῶς ἔτε ὁ πρώτη Σύνοδος, ἡ περὶ τῆς Θεότητος τοῦ μονογενοῦς τὸν ἀγῶνα ἔχουσα καὶ Ἀρείου, ἔτε ἡ δευτέρα, ἡ περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Πνεύματος ἀγωνισαμένη καὶ Μακεδονίου, ἔτε οἱ Πατέρες καὶ μέρος οἱ τὸ ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος ὑπερασπιζόμενοι, καὶ καὶ Ἀρειανῶν, καὶ Πνευματομάχων γράφοντες, δὲν φαίνονται νὰ ἐπεχειρήθησαν τὸ ῥητὸν τοῦτο; ὁποῖος εἶναι ὁ Ἀθανάσιος, ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ὁ Βασίλειος ὁ Νύσσης καὶ ἄλλοι; ἐπειδὴ γὰρ δι' αὐτοῦ παρασαίνεται σαφέστατα ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅτι εἶναι σὺν μὲ τὸν Πατέρα. ἀκόλουθον, καὶ πρέπον, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον ἦτον νὰ προβάλλουν τοῦτο αἱ ἀνωτέρω Σύνοδοι καὶ οἱ Πατέρες, καὶ νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀγῶνας καὶ ἀποδείξεις. ἀλλ' ὡς φαίνεται μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀφηρημένον ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἀλλὰ τοῦτο εὐδεμία μνήμη φέρεται περὶ αὐτοῦ εἰς αὐτάς. ὅθεν καὶ οἱ ἑρμηνευταὶ εὑρίσκοντες αὐτὸ ἀφηρημένον, δὲν τὸ ἡρμήνευσαν, ἔτε ὅλως τὸ ἀναφέρουν.

Ἠθελε δὲ εἰπῇ τινὰς, καὶ αὖ αὐτὸ ἦτον ἀφηρημένον, πῶς πώρα σώζεται εἰς τὰ ἑπτὰ βιβλία; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τυχὸν νὰ εὑρέθη τοῦτο γεγραμμένον εἰς κάνενα ἀντίγραφον παλαιὸν τῆς παρούσης ἐπιστολῆς, τὸ ὁποῖον διέφυγε τὰς χεῖρας τῶν αἱρετικῶν, καὶ ἐξ ἐκείνου ἀντιγράφθη, ἕως διεφυλάχθη καὶ εἰς τὰ νῦν σῳζόμενα βιβλία. ἡ αἰτία δὲ ὁπὸ ἀνέφερεν ὁ Ἰωάννης τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι, ἀλλὰ τὶ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μαρτυρεῖ, ὅτι ἐμεθα Υἱοὶ Θεοῦ. ὅθεν ἀκολούθως ἐπιφέρει. τί λέγει ὅτι μαρτυρεῖ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς ἐμεθα υἱοὶ Θεοῦ; καὶ τὰ τρία θεαρχικὰ Πρόσωπα τῆς ζωοποιοῦ Τριάδος. ὁ Πατὴρ, ὁ Λόγος, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μαρτυροῦσιν, ὅτι ἐμεθα υἱοὶ Θεοῦ. ἐπειδὴ εἰς τὸ ὄνομα τούτων τῶν τριῶν βαπτιζόμεθα καὶ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, τοῦ εἰπόντος „ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ „ Ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (Ματθ. κή. 19.) καθὼς δὲ τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι σύ: καὶ τὴν φύσιν δηλαδὴ καὶ οὐσίαν, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος: ἕτω καὶ ἡμεῖς βαπτιζόμεθα εἰς τὸ ὄνομα. ὅπερ δηλοῖ τὴν μίαν φύσιν καὶ θεότητα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης. καὶ ἔτζι ὅλη ἡ ἁγία Τριὰς ἀνεγνώρισεν ἡμᾶς, καὶ εἶναι εἰς Πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὥρα περὶ τούτου τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε. (α. Πέτρ.-α. 17.) Ποῖον δὲ συμπέρασμα βγαίνει ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεολόγου; φοβερὸν ἀληθῶς ἀδελφοί μου, καὶ τρομερόν. ἀλλὰ τί, ἐὰν ἡ ἁγία Τριὰς ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι μάρτυρες ἀληθέστατοι, πῶς ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀνεγνωρίσθημεν πνευματικῶς ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐγίναμεν υἱοὶ αὐτῆς κατὰ χάριν, τί ἀπολογίαν ἔχουμεν νὰ δώσωμεν, οἱ τάλανες ἐὰν δὲν φυλάξωμεν καθαρὰν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἀναγέννησιν; ἢ πῶς ἔχομεν νὰ κρυφθῶμεν, εἰς καιρὸν ὁπὸ μαρτυρεῖ καθ' ἡμῶν ὅλη ἡ ἁγία Τριὰς, ὅτι ἐδεχθημεν τὸ ἅγιον βάπτισμα, καὶ τὴν θείαν Υἱοθεσίαν, ἡμεῖς δὲ ξεμολυάμεν αὐτὰ, καὶ ὑστερήθημεν (φεῦ!) τοιούτου χαρίσματος μὲ τὰς ἁμαρτίας μας; ἴλεως ἴλεως ἴλεως γένοιτο ἡμῖν αὐτὴ πάλιν ἡ ἁγία Τριάς.

8. „ Καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ „ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ τὴν τοῦ ὕδατος νοητὴν συμπαράληψιν, ἐν τῷ βαπτίσματι, ὡς ἑρμηνεύσαμεν καὶ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη. (1) ἐδῶ δὲ πώρα λέγει κατὰ τὸν αὐτὸν, ὅτι τρεῖς εἶναι οἱ μαρτυροῦντες τὴν πνευματικὴν ἡμῶν τῶν βαπτιζομένων ανα-

(1) Προδέττει δὲ ὁ ὁ αὐτὸς Μητροφάνης μίαν ἀπορίαν, καὶ λέγει. διὰ τί ὁ Κύριος δὲν ἀνέφερε περὶ τοῦ αἵματος, ὅταν ἔλεγε περὶ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ ὕδατος, καὶ „ τοῦ Πνεύματος, εἰπών „ ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος, καὶ „ Πνεύματος; λύων δὲ τὴν ἀπορίαν, λέγει. ὅτι διὰ τοῦτο δὲν „ ἀνέφερε τὸ αἷμα εἰς τὸν περὶ τοῦ βαπτίσματος λόγον, διὰ νὰ μὴ κάμῃ τοὺς ἀκούοντας νὰ ἔλθουν εἰς ἔννοιαν τῆς φυσικῆς γεννήσεως τῆς κατὰ σάρκα καὶ αἷμα γινομένης, καὶ ἀκολούθως ἵνα μὴ παρασκευάσῃ αὐτοὺς νὰ νομίζουν φυσικὰ καὶ ἀδύνατα ἐκεῖνα ὁπὸ ἔλεγα, ὅπου καὶ χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ αἷμα ὁ Κύριος, ὁ Νικόδημος ὅμως ἀκούων ταῦτα, ἦλθεν εἰς ἀθυμήσιν τῆς κατὰ σάρκα καὶ αἷμα γεννήσεως. ὅθεν καὶ ἔλεγε „ πῶς δύναται ἄνθρωπος „ γεννηθῆναι γέρων ὤν, μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς „ αὐτοῦ, δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; (Ἰω. γ'. 4.)

βαπτιζομένων ἀναγεννησιν, τὸ Πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, καὶ ὅτοι οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν: ἤγουν εἰς ἕνα ἀποτέλεσμα ἀποβλέπουν, ὡς μίαν ἐνέργειαν ἔχοντες: ἤτοι εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. τὸ γὰρ αἷμα, καὶ ὕδωρ ὁπὸν ἔρρυσαν ἀπὸ τὴν ζωήρρυτον πλευρὰν τοῦ Κυρίου, μετὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀνέπλασαν, καὶ ἀνεκάλεσαν αὐτὴν εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ἢ κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, εἰς τὸν ἕνα Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ἀπέβλεπεν ἡ φωνὴ ὁπὸν ἠκούσθη ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἐν τῷ πλησίον τοῦ πάθους καιρῷ, καὶ τὸ Πνεῦμα: ἤτοι ὁ Θεὸς, ὁπὸν ἀνέστησεν αὐτὸν, ὡς εἴπομεν ἄνωθεν ἐν τῇ ὑποσημειώσει. ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, τὸ βάπτισμα, ἡ θεία μετάληψις, καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ὁπὸν λαμβάνομεν, αὐτὰ μαρτυροῦσιν εἰς τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φρόνημα: ἤτοι εἰς τὴν Υἱοθεσίαν ὁπὸν ἐλάβομεν.

9. „ Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ
„ Θεοῦ μείζων ἐστὶν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, ἣν με-
„ μαρτύρηκε περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ.

Ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος εἰς τὸ μεῖζον κάμνει τὸ ἐπιχείρημα ἐδῶ ὁ Θεολόγος, λέγων. ἀφοῦ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων δεχώμεθα ὡς ἀληθῆ καὶ βεβαίαν, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ Μωϋσέως „ ἐπὶ στόματος δύω μαρτύρων, καὶ ἐπὶ στόματος τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. (Δευτ. ιθ'. 15.) βέβαια ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ εἶναι μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν τῶν ἀνθρώπων, ὅθεν καὶ πολλῷ μᾶλλον πρέπει νὰ δεχώμεθα αὐτὴν ὡς ἀληθῆ. ἐμαρτύρησε μὲν γὰρ πολλάκις ὁ Θεὸς τὸν Χριστὸν, ὅτι εἶναι υἱός του, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν Διαθήκην διὰ στόματος τῶν Προφητῶν. ὅπου ἐμαρτύρησε διὰ τοῦ Ἡσαΐου. „ Ἰδοὺ σωθήσεται ὁ παῖς μου (ἤτοι ὁ υἱός μου) καὶ ὑψωθήσεται, καὶ δο-
„ ξασθήσεται, καὶ μετεωρισθήσεται σφόδρα. (Ἡσ. νβ'. 13.) ἐμαρτύρησε δὲ καὶ εἰς τὴν νέαν Διαθήκην, ἐν μέσῳ τοῦ Ἰορδάνου ἄνωθεν ἐκφωνῶν „ οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδό-
„ κησα. (Ματθ. γ'. 17.) ἐν δὲ τῷ ὄρει τῷ Θαβὼρ „ οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ
„ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. (Ματθ. ιζ'. 5.) (1) ἐμαρτύρει δὲ τὸν Χριστὸν ὁ ἄρχος Πατὴρ ὅτι εἶναι υἱός του, καὶ διὰ τῶν πολλῶν καὶ θαυμάτων, ὧν ἐτέλει ὁπὸν τῆς γῆς ὢν. ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε „ ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ (ἤτοι ὁ Πατὴρ) καὶ οἶδα ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ
„ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ... ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου. τὰ γὰρ
„ ἔργα (ἤτοι τὰ θαύματα) ἃ ἔδωκέ μοι ὁ Πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ
„ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ Πατήρ με ἀπέσταλκε· καὶ ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτὸς μεμαρ-
„ τύρηκε περὶ ἐμοῦ. (Ἰω. ε. 32.) τίς λοιπὸν δὲν θέλει δεχθῆ τὰς τόσον φανερὰς, καὶ πολλὰς μαρτυρίας ὁπὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Χριστοῦ, πῶς εἶναι υἱός του ἀληθινός; ἢ τίς δὲν θέλει πιστεύσει εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν εἰς τὸν Κόσμον ἐλθόντα διὰ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἐν τῷ Κόσμῳ ἀνθρώπους ζωὴν, καὶ σωτηρίαν αἰώνιον; Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἰωάννου, ἀποδεικνύει ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας φωστὴρ Κύριλλος, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι Θεὸς, ὅπου λέγων „ θέα δὴ πάλιν, ὅτι ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ Ἰωάννης, Θεόν τε καὶ ἐκ Θεοῦ φυσικῶς τὸ Πνεῦ-
„ μα καλεῖ. εἰρηκὼς γὰρ, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐστὶ τὸ μαρτυροῦν, (στίχ. 6.) βραχὺ προελθὼν ἐ-
„ πιφέρει. ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ μείζων ἐστί. πῶς οὖν ἔσται ποίημα τὸ τῷ Πατρὶ τῶν ὅλων συμ-
„ θεολογούμενον, καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος συμπληρωτικόν; (Ἀναλόγ. περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.)

10. „ Ὅτι-

(1) Οὐ μόνον δὲ ὁ Πατὴρ ἐμαρτύρει περὶ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς αὐτὸς ἐμαρτύρει περὶ ἑαυτοῦ. ὅθεν, ποτὲ μὲν ἔλεγε„ Ἐὰν „ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. (Ἰω. ε. 31.) (ὅπερ κατὰ τὸν Φώτιον ἐρωτηματικῶς ἀναγνωσέον. ἵνα ᾖ. ἔστιν ἀληθὴς. ἢ ἐὰν μὴ ἐρωτηματικῶς ἀναγνωσθῇ, πρέπει νὰ νοῆται ὅτι λέγει τοῦτο ὁ Κύριος ἐκ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ. ἐπειδὴ ὁδὰς ἄνθρωπος εἶναι ἀξιόπιστος εἰς μαρτυρίαν ἑαυτοῦ) ποτὲ δὲ πάλιν ἔλεγε„ κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ „ ἐμαυτοῦ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία μου. ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ „ ποῦ ὑπάγω. (Ἰω. η'. 14) ὅπερ κατὰ τὸν αὐτὸν Φώτιον νοεῖται ἐκ μέρους τῆς αὐτοῦ Θεότητος, ἐπειδὴ ἀπρόσδεκτός ἐστιν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τῆς τῶν ὅλων μαρτυρίας καὶ βεβαιώσεως, ὅπου γὰρ συμβιβάζει τὰ δύω ταῦτα ἐναντιοφανῆ ῥητὰ τοῦ Κυρίου ὁ τῶν Ἀμφιλοχίων ζητήματι σνβ'.

10. „ Ὁ πιςεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ.
„ ὁ μὴ πιςεύων τῷ Θεῷ, ψεύςην πεποίηκεν αὐτὸν, ὅτι οὐ πεπί-
„ ςευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ
„ υἱοῦ αὐτοῦ.

Ὁ Ποιος, λέγει, πιςεύει εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ: ἤγουν ὅποιος πιςεύει, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι υἱὸς Θεοῦ, καὶ Θεὸς, καὶ ὅτι ἐσταυρώθη καθὼ ἄνθρωπος, καὶ ὑπέμεινε θάνατον ἐκεῖνον, καὶ ἀνέβλυσεν ἐκ τῆς ἀκηράτου πλευρᾶς του τὸ αἷμα, καὶ τὸ ὕδωρ, διὰ νὰ ἀναπλάσῃ τὴν ἀνθρώπων τὸ γένος; αὐτὸς ἔχει μυςικῶς σύνεχον, καὶ ἀνεξάλειπτον εἰς τὴν καρδίαν του τὴν μαρτυρίαν ὁπού ἐποίησεν ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ υἱοῦ του, τόσον ἐν τῇ παλαιᾷ, ὅσον καὶ ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ. ἀγκαλὰ καὶ ἡ περὶ τοῦ υἱοῦ τοιαύτη μαρτυρία τοῦ ἀπάρχου Πατρὸς, περιέχει μεγάλα καὶ θαυμασὰ καὶ ὑπερδόξα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐκπλήττουσι κάθε νοῦν καὶ διάνοιαν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ συντόμως εἰπεῖν περιέχει, πῶς ὁ συμφυὴς ἐκεῖνος καὶ ὁμοούσιος καὶ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινεν ἄνθρωπος ἀληθῶς, καὶ ἔπαθεν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ πᾶσαν ἐτέλεσεν ὑπὲρ αὐτῶν τὴν σαρκικὴν οἰκονομίαν. καὶ ἔχοντας τὴν τοιαύτην μαρτυρίαν τοῦ Πατρὸς εἰς τὴν καρδίαν του, αὐτὸς ἀναγεννήθη καὶ υἱὸς θετὸς καὶ κατὰ χάριν ἔγινε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, διὰ τί πιςεύει εἰς τὸν κατὰ φύσιν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν. ὅποιος δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπιςεῖ, καὶ δὲν πιςεύει πῶς ὁ Χριςὸς εἶναι υἱὸς Θεοῦ, καὶ Θεὸς, αὐτὸς κοντὰ ὁπού δείχνει, πῶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ εἶναι ψεύςης, ὁμαρτυρήσας τόσαις φοραῖς, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι υἱός του, μὲ τὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ δεχθῇ, καὶ νὰ πιςεύσῃ τὴν μαρτυρίαν ταύτην: αὐτὸς πρὸς τούτοις, ὑςερεῖ (φεῦ!) τὸν ἑαυτόν του ὁ ἅγιος καὶ ἀπὸ τὴν θείαν ἀναγέννησιν, καὶ κατὰ χάριν Υἱοθεσίαν. καὶ μὴ ὁμολογῶν, πῶς ὁ Χριςὸς εἶναι κατὰ φύσιν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δείχνει ὁ παλαίπωρος, ὅτι ἄπε αὐτὸς εἶναι κατὰ χάριν υἱὸς τοῦ ὐρανίου Πατρός.

11. „ Καὶ αὕτη ἐςὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ
„ Θεός· καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐςὶν.
12. „ Ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
„ τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.

Ἡ Ζωὴ, λέγει, ὁπού ἐδόθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐμαρτύρησεν, αὕτη ἐν τῷ υἱῷ διείςκεται· ἔτζι δὲ εἶπεν αὐτὸς ὁ υἱὸς „ ὅτι ἠγάπησεν ὁ Θεὸς
„ τὸν Κόσμον, ὥςε τὸν υἱόν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιςεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπό-
„ληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. (Ἰω. γ'. 16.) Καὶ πάλιν εἶπεν ἐν τῇ προσευχῇ τὸν Πατέρα προ-
σευχῇ „ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ (τῷ υἱῷ δηλαδὴ) δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. (Ἰω. ιζ'.) ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῷ υἱῷ εἶναι ὑπόςασις, καὶ φυσικὴ ἡ ζωὴ, καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς Ἰωάννης „ ἐν
„ αὐτῷ ζωὴ ἦν. (Ἰω. α'. 4.) διὰ τοῦτο ὅποιος ἔχει τὸν Χριςὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν του: διὰ τῆς πίςεως δηλαδὴ καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, αὐτὸς ἔχει ἀκολούθως εἰς τὴν αὐτὴν καρδίαν του καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἐν τῷ υἱῷ διειςκομένην· ἐπειδὴ καὶ πιςεύει εἰς τὴν μαρτυρίαν ὁπού ἐποίησεν ὁ ἄπαρχος Πατὴρ, μαρτυρήσας, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι υἱός του ἀγαπητός· ὅποιος δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲν ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του τὸν υἱόν: ἤτοι δὲν πιςεύει πῶς ὁ Χριςὸς εἶναι υἱὸς Θεοῦ, αὐτὸς ἄπε τὴν ζωὴν ἔχει τὴν ἐν τῷ υἱῷ ὄσαν· ἀλλὰ θελληματικῶς ὁ παλαίπωρος μαζὶ μὲ τὴν πίςιν ἐσηρίθη καὶ τὴν ζωήν· ὥςε ἐκ τῆς πίςεως, ἢ ἀπιςίας, ἔχει τινας, ἢ δὲν ἔχει τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον· εἰδὲ τοῦτο, φανερὸν εἶναι, ὅτι ἔργον τῆς αὐτεξουσίου προαιρέσεως εἶναι τὸ νὰ λάβῃ τινὰς, ἢ νὰ μὴ λάβῃ τὴν ζωήν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὑπολαμβάνουσιν αὐτὴν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ μόνοι οἱ θέλοντες καὶ προαιρούμενοι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Θεὸς κοινῶς καὶ ἀδιαφόρως εἰς ὅλους αὐτὴν ἐχαρίσατο.

Καὶ καθὼς ὅπου τῆς φύσεως ὁ Θεὸς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐκεῖνοι δὲ ἀπὸ δὲν θέλουν νὰ βλέπουν τὸν ἥλιον, κλείουσι θελληματικῶς τὰς ὀφθαλμούς των, καὶ προτιμοῦν τὸ σκότος ἀπὸ τὸ φῶς· ὁμοίως καὶ τὸν ἀέρα ἅπλωσεν ὁ Θεὸς εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, διὰ νὰ τὸν ἀναπνέουν οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι ὅμως δὲν θέλουν αὐτὸν, κλείουσι τὸ στόμα καὶ τὴν μύτην, καὶ δὲν ἀφίνουν νὰ ἔμβῃ ὁ ἀέρας εἰς τὸν πνεύμονα, καὶ νὰ εὔξῃ, καὶ ἔτζι ὀλιγώρα ξεψυχοῦσι, προτιμήσαντες τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν ζωήν· ποιοτρόπως ἀκολουθεῖ καὶ ὅπου τῆς χάριτος, ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐχάρισεν εἰς ὅλους τὸ νὰ πιςεύσουν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ζήσωσιν· ὅσοι δὲ θελληματικῶς πιςεύσουν

σην εἰς αὐτὸν, λαμβάνοντες διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸ καρδίαν τῶν τὸν ζωὴν ὅπερ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὰς ἐχάρισεν, αὐτοὶ γλυτώνουν ἀπὸ τὸν θανατον, καὶ γίνονται εἰς αἰῶνας αἰώνων μακάριοι. νεκρὸς δὲ τότες φθαλαμβάνων ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ψυχὴν, διὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν κακίαν, ζῶντας ἀποδεικνύει διὰ τὸ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ τῆς ἀνάρετε ζωῆς, ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι δὲν ζῶσι πλέον ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι, καὶ ἀναστάντι· ὅσοι δὲ διὰ τὴν κακὴν τῶν προαίρεσιν δὲν πιστεύσουν εἰς αὐτὸν, αὐτοὶ θελληματικῶς ἐσέρησαν (φεῦ!) τὸν ἑαυτόν των οἱ ἄθλιοι, ἀπὸ τὴν ζωὴν τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον, καὶ μένουσιν εἰς τὸν αἰώνιον θανατον.

13. „ Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ
„ Θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν ἔχετε αἰώνιον, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς
„ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἐδῶ κάμνει, ὡσὰν σὰν ἐπίλογον, καὶ ἀνακεφαλαίωσιν τῆς Ἐπιστολῆς του ὁ Θεολόγος, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς χριστιανούς· ἐγὼ, ναὶ ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, σᾶς ἔγραψα ταῦτα τὰ ἀνωτέρω, διὰ πολλὰς αἰτίας· καὶ πρῶτον μὲν παρεκινήθηκα νὰ σᾶς δείξω τὴν ἀπάπλασιν, καὶ ἀναβάπτισιν, ὅπου ἐλάβετε μὲ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, τὰ ἐκχυθέντα ἀπὸ τὴν ἄχραντον, καὶ θείαν πλευρὰν τοῦ Κυρίου, καὶ μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δεύτερον, σᾶς ἐφανέρωσα διὰ τὴν μαρτυρίαν ὅπου ὁ ἀπάρχος Πατὴρ ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Χριστοῦ, φανερώσας αὐτὸν υἱόν του ἀγαπητόν. Τρίτον, σᾶς εἶπον τὴν στέρησιν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ὅπου λαμβάνουν οἱ μὴ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν, ὡς εἰς υἱὸν Θεοῦ· ὅμως εἰς ἐμᾶς ὅλος ὁ ἐπιθυμητὸς σκοπὸς ἦτον, νὰ κατασκευάσω μὲ αὐτὰ ὅλα, καὶ νὰ σᾶς ἀποδείξω προτιμότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, τὴν ἄφθαρτον ἐκείνην, καὶ αἰώνιον, καὶ μακαρίαν ζωήν: ἵνα διὰ τὸν πόθον ἐκείνης, στερεωθῆτε περισσότερον εἰς τὴν πίστιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνάψετε ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ ἀκολούθως πολιτεύεσθε ἀναρέτως κατὰ τὴν ἐκείνου θέλησιν, καὶ ἀρέσκειαν, ἐκ τούτου δὲ ἀποκτήσετε καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα. προσθέτει δὲ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, ὅτι γράφει ταῦτα εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀπίστους: διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι δὲν εἶναι πρέπον νὰ ῥίπτωμεν τὰ ἅγια εἰς τοὺς σκύλους, μηδὲ τοὺς μαργαρείτας εἰς τοὺς χοίρους, καθὼς παρήγγειλεν ὁ Κύριος. (Ματθ. Ζ'. 6.)

14. „ Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι, ἐάν
„ τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν.

Ἀφοῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ τοῦ Κυρίου μαθητὴς, ὅτι οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἔχουσι ζωὴν αἰώνιον· ἐπειδὴ μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἔκαμε τοὺς ἀκούοντας χριστιανοὺς, νὰ ἀποβλέπουν διὰ τῆς ἐλπίδος εἰς μόνον τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ ὄχι εἰς τὸν παρόντα: διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ πέσουν εἰς ἀμέλειαν μὲ τὴν ἀργοπορίαν τάχα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, προσμιμούντες σάν τραγμα ἀφανές, καὶ μὴ βλεπόμενον· τότε χάριν ἐδῶ πώρα παρηγορεῖ αὐτοὺς, καὶ χαροποιεῖ αὐτῶν τὴν καρδίαν μὲ τὰ λόγια ταῦτα. διὰ μέσου δὲ τῶν παρόντων πληροφορεῖ αὐτοὺς καὶ διὰ τὰ μέλλοντα, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ πρὸς αὐτούς· μὴ λυπηθῆτε τελείως, ὦ ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἐπειδὴ καὶ ἔχετε νὰ ἀπολαύσετε τὴν αἰώνιον ζωὴν ὅπου σᾶς εἶπον, εἰς τὸν μέλλοντα ἐκεῖνον αἰῶνα· διὰ τί εἶναι δυνατὸν εἰς ἐσᾶς καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἀκόμη ζωὴν, νὰ φυγάτε καὶ νὰ ἀπολαμβάνετε τὸν καρπὸν τῆς πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ πίστεως. πῶς; καὶ μὲ τί τρόπον; ἀνίσως μαζὶ μὲ τὴν πίστιν, δείχνετε καὶ πολιτείαν ἀνάρετον, ἥτις ἁρμόζει εἰς τὸ χριστιανικόν σας ἐπάγγελμα· μὲ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον θέλετε ἀποκτήσετε πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τόσην παρρησίαν, εἰς τρόπον ὅτι, κάθε ζήτημα ὅπου ἠθέλετε ζητήσετε παρ' αὐτοῦ καλῶς καὶ συμφερόντως, καθὼς εἶναι τὸ θέλημά του, θέλετε τὸ ἀπολαμβάνετε. διὰ δὲ τῆς ἀπολαύσεως καὶ εὐτυχίας τῶν ζητημάτων σας, θέλετε πληροφορηθῆτε καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν κληρονομίαν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅπου ἔχετε νὰ ἀπολαύσετε. βλέπε δὲ, λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι τὸ σημάδι τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας εἶναι, τὸ νὰ μὴν ἀσοχῇ τινας, ἀλλὰ νὰ εὐτυχαίνῃ τὰ ζητήματά του ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὐτυχαίνει τινας ὅλα τὰ ζητήματα ὅπου ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ἐφράθεσεν ὁ Θεολόγος, ὅτι ἐκεῖνα μόνα τὰ ζητήματα λαμβάνει, ὅσα εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ὥστε, ὅποιος ζητεῖ ζητήματα ἔξω ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, κἂν καὶ ἦναι συμφέροντα καὶ καλὰ, αὐτὸς δὲν εἰσακούεται ἀπὸ τὸν Θεὸν, οὐδὲ λαμβάνει τὰ ζητήματά του ταῦτα: συμφώνως δηλαδὴ μὲ τὸν ἀδελφόθεον

θεον Ἰάκωβον τὸν λέγοντα „ αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διὸ, τι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡ-
„ δοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. (Ἰάκ. δ'. 3)

15. „ Καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν
„ ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα, ἃ ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ.

Ἐδῶ μεταχειρίζεται ἀντιστροφῆς χῆμα ὁ Θεολόγος, καὶ ἀντιστρέφει τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν ὅπερ εἶ-
πεν, ἔπως. Καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἠξιώρωμεν, ὅτι εἰσακούει ἡμῶν ὁ Κύριος εἰς κάθε ζήτημα ὅπερ τὸν
ζητοῦμεν κατὰ τὸ θέλημά του, ἠξιώρομεν βέβαια, ὅτι ἐπιτυχαίνομεν ἐκεῖνα τὰ ζητήματα ὅπερ τὸν
ἐζητήσαμεν. τοῦτο δὲ σαφέστερα ἐκφράζεται ἔτζι· ἀνίσως κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ζητοῦμεν κά-
νενα ζήτημα, μᾶς εἰσακούει· ἀνίσως δὲ καὶ μᾶς εἰσακούῃ εἰς ἐκεῖνα ὅπερ τὸν ζητοῦμεν, ἐκ τούτου ἠ-
ξιώρομεν βέβαια, ὅτι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ζητοῦμεν τὰ ζητήματά μας, καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν
αὐτὰ, καὶ τὰ ἀπολαμβάνομεν. ταῦτα δὲ τὰ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ζητήματα εἶναι, ἡ βασι-
λεία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ· τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος μᾶς ἐφόσαξε νὰ ζητοῦμεν, εἰπὼν
„ ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προσεθή-
„ σεται ὑμῖν. (Ματθ. ς'. 33.)

16. „ Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ
„ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν, τοῖς ἁμαρτάνου-
„ σι μὴ πρὸς θάνατον.

Ἀφ' οὗ ἐσήμειξε καὶ ἐβεβαίωσε τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ὁ μέγας Ἀπόστολος,
τώρα προσαγγέλλει εἰς αὐτοὺς νὰ φρονοῦν καὶ διὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀδελφούς, εἰς τίνα συγγνωστὰ
ἁμαρτήματα· παρομοίως μὲ τὸν Παῦλον, ὅς τις ἔγραφε πρὸς τοὺς Γαλάτας „ ἀδελφοὶ, ἐὰν καὶ
„ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, ἐν
„ πνεύματι πραότητος. (Γαλ. ς'. 1.) Καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, εἶπεν „ ἀδελφοὶ, ἐάν τις
„ ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας
„ ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.
(Ἰάκ. ε. 19.) ἐπιστρέφει δέ τινας τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ διὰ τῆς προσευχῆς, ὅταν παρακαλῇ τὸν
Θεὸν νὰ δώσῃ συγχώρησιν εἰς τὸν ἁμαρτάνοντα διὰ νὰ ἀφεθῇ ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ νὰ μετανοήσῃ.
μὲ ταῦτα λοιπὸν ὅλα τὰ λόγια διδασκόμεθα, ὅτι πρέπει νὰ ἔχωμεν φρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν
διὰ τοὺς ἀδελφούς μας, ὅταν ἁμαρτάνωσιν. διὰ τί ὑπὲρ τούτου ἔχομεν νὰ λάβωμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν μι-
γάλον μισθόν. ἐπειδὴ ἔν ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἰωάννης, ὅτι ἀνίσως τινὰς ζητήσῃ κάνενα ζήτημα
κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐπιτυχαίνει αὐτό, διὰ τοῦτο προβάλλει εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐδῶ ἕνα ζή-
τημα, ὅπερ εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ τὸ θέλημα δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸ, διὰ τί κρέμε-
ται ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ὁ ἠγαπημένος ἔτος τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς,
εἰς ὅλην χεδὸν τὴν παρουσαν ἐπιστολὴν, πολὺς φαίνεται ὑπερεπαινῶν, καὶ ἐγκωμιάζων, καὶ ἀπο-
δεικνύων, ὅτι πρέπει νὰ φυλάττεται ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς, ὡσὰν ἕνα ἀγαθὸν, καὶ τέλειον
θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ ζήτημα αὐτό; τὸ νὰ ζητῇ λέγει, καὶ νὰ παρακαλοῦν οἱ χρι-
στιανοὶ τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἀδελφοὺς των ἐκείνους, ὅπερ σφάλλουν κάνενα ἁμάρτημα ἀθανάσιμον, ἵνα
ὁ Θεὸς ἐπικαμπτόμενος εἰς τὸ ζήτημά των, δώσῃ εἰς τοὺς τοιούτους ἁμαρτωλοὺς ζωὴν, καὶ συγχώ-
ρησιν τῆς ἀθανασίμου ἁμαρτίας των.

„ Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω, ἵνα ἐρω-
„ τήσῃ.

17. „ Πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστὶ· καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θά-
„ νατον.

Ὁ Μὲν ἱερὸς Μητροφάνης θέλει, ὅτι ἁμαρτία μὴ πρὸς θάνατον εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν
ὁ παλαιὸς Νόμος δὲν ἐπαίδευε μὲ θάνατον: καθὼς ἦτον ὁ ἀκάθαρτος φόνος, ἡ πολυφαγία, ἡ
μέθη, ἡ κενοδοξία, καὶ ἄλλα. ἁμαρτία δὲ πρὸς θάνατον εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ὁ παλαιὸς
Νόμος τοῦ Θεοῦ ἐπαίδευε μὲ θάνατον: καθὼς ἦτον ἡ κατὰ Θεοῦ βλασφημία, ἡ μαγεία, ἡ φα-

ἱερὰ

ερὰ κλεψία, ὁ ἐκάστιος φόνος, ἡ μοιχεία, ἡ ἀρσενοκοιτία, ἡ κτηνοβατία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, ὅτι ὅποιος πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν μὴ θανάσιμον, δι' αὐτὸν κἂν μετανοῇ, κἂν δὲν μετανοῇ, πρέπει οἱ ἄλλοι χειστιανοὶ ἀπὸ ἀγάπην ἀδελφικὴν κινδύνῳσι, νὰ παρακαλῶσι τὸν Θεὸν διὰ νὰ τῷ συγχωρήσῃ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδιωρίσθη ἐν τῇ παλαιᾷ Νόμῳ παρὰ τοῦ Θεοῦ θάνατος εἰς αὐτόν· ὅποιος δὲ πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν θανάσιμον σὺν γνώσει, καὶ μὲ προμελέτην καὶ ἐπιτήδευσιν, δι' αὐτὸν δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ· διὰ τί ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ ἐδιώρισε διὰ τὸν τοιοῦτον, θάνατον, καὶ ὄχι συγχώρησιν· ὁ τοιοῦτος δὲν κρίνεται δύω τρόπους εἶναι θανάτου ἄξιος· εἷς μὲν, διὰ τί ἔπραξεν ἔργον κάκιστον καὶ πονηρότατον εἰς τὸ ἄκρον, μὲ γνῶσιν καὶ κακὴν προαίρεσιν. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ἔβλαψε τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸ ἄκρον μὲ τὸ ἁμάρτημα ἐκεῖνο· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ οἱ δύω εἶναι ἀδελφοὶ, καὶ ὁ ἁμαρτήσας θανασίμως, καὶ ὁ βλαβεὶς θανασίμως διὰ τῆς ἁμαρτίας ταύτης, τοῦτο χάριν δὲν πρέπει νὰ παρακαλῶμεν μὴν τὸν Θεὸν νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὸν ἁμαρτήσαντα, νὰ παραβλέπωμεν δὲ τὴν βλάβην τοῦ ἄλλου ἀδελφοῦ ὁποῦ ἐβλάβη· καὶ ἀκολούθως νὰ παραβαίνωμεν τὴν ἐντολὴν τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης. ἐὰν δὲ ἡ ἁμαρτία ἀναστρέχῃ εἰς τὸν ἴδιον Θεὸν, καὶ φθείρῃ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, καθὼς εἶναι μάλιστα ἡ βλασφημία κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ νὰ βασκαλῆται τινας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς μαγείας καὶ γοητείας, καὶ εἰς ἄλλας μιαρὰς πράξεις: τότε τελείως δὲν πρέπει τινας νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὸν τοιαύτας ἁμαρτίας πράξαντα· ὅθεν ἔλεγεν ὁ ἱερὸς Ἠλεὶ πρὸς τὰ τέκνατου „ ἐὰν ἁμαρτάνων ἁμάρτῃ τις εἰς ἄνδρα, καὶ προσεύξονται ὑπὲρ „ αὐτοῦ πρὸς Κύριον· καὶ ἐὰν τῷ Κυρίῳ ἁμάρτῃ, τίς προσεύξεται ὑπὲρ αὐτοῦ; (αὐτὶ τοῦ, ἀδεὶς.) (ά. Βασιλ. β'. 25.) Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει ὁ Ἰωάννης, ὅτι διὰ τὴν τοιαύτην θανάσιμον ἁμαρτίαν δὲν νομοθετῶ, ὅτι ἀπαραιτήτως πρέπει τινας χειστιανὸς νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν, διὰ μὲν, διὰ τὴν πρὸς τὸν πλησίον γενομένην ἐκ τῆς τοιαύτης ἁμαρτίας βλάβην, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸν πρὸς Θεὸν ζῆλον· ἀλλὰ νὰ σιωπᾷ καὶ νὰ ἀφίνῃ τὸ πᾶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ κρίσιν, καὶ πρόνοιαν. ἐὰν δέ τινας ἀδελφὸς εὑρεθῇ ὁποῦ νὰ πράξῃ κάποια τοιοῦτον θανάσιμον ἁμάρτημα, ἀπὸ ἀνθρωπίνην ὅμως ἀσθένειαν, καὶ ἐπήρειαν διαβολικὴν, καὶ ὄχι μὲ γνῶσιν, καὶ ἐπιτήδευσιν πονηρᾶς γνώμης, ἔπειτα αὐτὸς πρὸ τοῦ νὰ φανερωθῇ, μετανοῇ διὰ τὸ ἁμάρτημα ἐκεῖνο καὶ τὸ ἐξομολογῆται, καὶ κλαίῃ πικρῶς καὶ ὀδύρεται, διὰ τοῦτο, λέγει, ἀφίνω τὴν διάκρισιν εἰς τὴν ἐδικήν σας γνώμην, καὶ ἐξουσίαν· ἢ νὰ παρακαλέσητε τὸν Θεὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ, ἢ νὰ μὴ τὸν παρακαλέσητε.

Ταῦτα μὲν λέγει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ τούτου. (1) ὁ δὲ Θεοφύλακτος συνῳδὰ τῷ Οἰκουμενίῳ λέγει, ὅτι πρὸς θάνατον: ἤτοι θανάσιμος ἁμαρτία μόνη εἶναι ἡ ἀμετανόητος: καθὼς ἦτον ἡ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες πώποτε δὲν μετανοοῦν διὰ τὴν θεομαχίαν ὁποῦ ἔκαμαν· καὶ καθὼς εἶναι ἡ τῶν μνησικάκων μὴ μετανοούντων· περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Σολομών „ ὁδοὶ μνησικάκων εἰς θάνατον. (Παρ. ιβ'. 28.) ἀλλὰ καὶ ὁ ἐ. Κανὼν τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς ζ'. Συνόδου πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἐνόησε τὴν ἀμετανόητον, καὶ ἀδιόρθωτον· καὶ ὁ μέγας ἐν Πατράσι Βαρσανούφιος, λέγων „ τί ἐν; ἀπελπίσω ἐμαυτόν; μὴ γένοιτο! αὕτη „ γὰρ ἡ ἁμαρτία εἰς θάνατόν ἐστιν. (ἀποκρ. φκζ'.) ὁμοίως καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ, λέγων. „ ἁ„ μαρτία πρὸς θάνατον πᾶσα ἀμετανόητος· ὥστε ἐκ τῶν λόγων τούτων συνάγεται τὸ μέγα τοῦτο συμπέρασμα: δηλαδὴ, ὅτι ἡ μὲν ἀληθὴς μετάνοια, κάθε ἁμαρτίαν καὶ τὴν πλέον μεγάλην καὶ θανάσιμον, κάμνει αὐτὴν ἀθανάσιμον· ἡ δὲ ἀμετανοησία ἐκ τοῦ ἐναντίου, κάμνει κἂν μεγάλην καὶ θανάσιμον, καὶ τὴν πλέον μικρὰν καὶ ἀθανάσιμον ἁμαρτίαν. διὰ ἐκεῖνον λοιπὸν

πὶν

---

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος παρὰ Κορεττίῳ, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ὁποῦ κάμνει εἰς τὴν παροῦσαν ῥητὴν τοῦ Θεολόγου ἐπιστολὴν, λέγει τὸν ἀληθῶς φοβερὸν λόγον τοῦτον: δηλαδὴ, ὅτι αἱ πολλαὶ μικραὶ, καὶ ἀθανάσιμα ἁμαρτήματα, κάμνουσιν αὐτὰ μεγάλον, καὶ θανάσιμον ἁμάρτημα. νοεῖται δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Κορέσσιον, ὅταν ὁ ἄνθρωπος καταφρονῇ τὰ μικρὰ, ὡς μικρά· διότι καὶ ὁ ὀλίγα κλέπτων, καὶ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν, θανασίμως ἁμαρτάνει. ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἤξθρεν, ὅτι παρὰ τῷ ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ ἀνεύρισκεται διαφορὰ κώνωπος, καὶ καμήλου, κάρφους, καὶ δοκοῦ: ἤτοι μικρῶν, καὶ μεγάλων ἁμαρτημάτων, ὅμως λέγει (ὅρ. κατ' ἐπιτομ. συγ'.) ὅτι εἰς τὴν καινὴν Διαθήκην δὲν εἶναι διαφορὰ μικρᾶ, καὶ μεγάλη ἁμαρτήματος. πρῶτον, διὰ τί καὶ ἡ μικρὰ ἁμαρτία καὶ ἡ μεγάλη, ἐξίστα εἶναι παράβασις Νόμου, κατὰ τὸ „ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀ„ νομία (ά. Ἰω. γ'. 4.) καὶ ἀπέθανε εἰς τὸν ὑὸν, κατὰ τὸ „ ὁ ἀπεθάνων τῷ ὑῷ, ἀπόφεται τὴν ζωήν. (Ἰω. γ'. 36.) Δεύτερον, ὅτι καὶ ἡ μικρὰ ἁμαρτία, μεγάλη γίνεται, ὅταν καταχρησθῇ τὸν ἄνθρωπον καὶ ὑποδηλώτῃ αὐτὸν. κατὰ τὸ „ ὃ γὰρ „ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. (βʹ. Πέτ. β'. 19.) καὶ „ τρίτον, διὰ τί καὶ μικρὰ ἁμαρτία, ἐὰν μείνῃ ἀμετανόητος, „ ἐξερεῖ τὸν ποιοῦντα αὐτὴν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος (ομιλ. ις'. εἰς τὴν πρώτην πρὸς Κορινθίους. καὶ λόγ. πρὸς Δημήτριον περὶ κατανύξεως) ὅτι καὶ ἡ δοκὸς, καὶ τὸ κάρφος: δηλαδὴ καὶ ἡ μεγάλη, καὶ ἡ μικρὰ ἁμαρτία, καθ' ὃ μὲν, δὲν λαμβάνουν τὴν ἴσην κόλασιν, διαφέρουν, καθ' ὃ δὲ, ἐκβάλλουν τοὺς ποιοῦντας ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, δὲν διαφέρουν. διὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος, λέγει „ ὅτι καὶ οἱ Εἰδωλολάτραι, καὶ ἀρσενοκοῖται, καὶ οἱ λοίδοροι, καὶ μέθυσοι, ἐξίσα δοκὸς θέλουν κληρονομήσειν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. (ά. Κορ. ς'. 9.) ὅρα καὶ περὶ τῶν θανασίμων, καὶ συγγνωστῶν ἁμαρτημάτων ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐξομολογητικῷ σελ. 7. ὅρα καὶ τὴν ιθ'. μελέτην, πόσον βάρος ἔχει τὰ συγγνωστὰ ἁμαρτήματα εἰς τὸ βιβλίον τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων.

τὸν χριστιανὸν ὁπὲρ ἁμαρτάνει, εἴτε θανασίμως, εἴτε μὴ θανασίμως, ἔπειτα ἀπέχει ἀπὸ τῶν ἁμαρτίαν, καὶ μετανοεῖ πικρῶς καὶ ἐξομολογεῖται, καὶ λυπεῖται καὶ ὀδύρεται, δι' αὐτὸν πρέπει νὰ παρακαλῶν οἱ Χριστιανοὶ τὸν Θεὸν, ἵνα τῷ συγχωρήσῃ· καὶ θέλει εἰσακουσθῆν· διὰ τί ἡ παράκλησις καὶ προσδοκήτων, ἐνεργεῖται καὶ βοηθεῖται, ὡσὰν ἀπὸ πρὰ, ἀπὸ τῶν μετανοίαν καὶ τῶν ἐξομολόγησιν τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων, διὰ τὸν ὁποῖον παρακαλῶν· καὶ τρόπον τινὰ, ἡ μετανοία ἐκείνων ἐπρόλαβε καὶ ἱλάρωσε τῶν κατ' αὐτῶν ὀργῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τοῦτο δύκολος ὁ Θεὸς δέχεται τὰς ὑπὲρ ἐκείνων μεσιτείας τῶν ἄλλων. Καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπὲρ εἶπεν ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος „πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. (Ἰάκ. ε'. 16.)

Ἀνίσως δέ τινας χριστιανὸς ἁμαρτάνῃ, εἴτε θανασίμως, εἴτε ἀθανασίμως, ἔπειτα δὲν μετανοῇ διὰ τῶν ἁμαρτίαν του, ἤτε ἀπέχῃ ἀπὸ αὐτῶν, ἤτε ἐξομολογῆται αὐτῶν, ἤτε λυπῆται δι' αὐτῶν: διὰ τὸν τοιοῦτον, λέγω, ἁμαρτωλὸν, δὲν πρέπει νὰ παρακαλῶν οἱ χριστιανοὶ τὸν Θεὸν, ἵνα τῷ συγχωρήσῃ. ἐπειδὴ δὲν θέλει εἰσακουσθῆν· διὰ τί ἡ παράκλησις καὶ προσδοκήτων δὲν ἐνεργεῖται, ἤτε βοηθεῖται ἀπὸ τῶν μετανοίαν ἐκείνων. ἀλλὰ μάλιστα ἐμποδίζεται ἀπὸ τῶν ἐκείνων ἀμετανοησίαν, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀναβῇ εἰς τὰ ὦτα Κυρίου. καὶ διὰ τί ἡ ἀμετανοησία ἐκείνων παρώξυνεν εἰς ὀργῶν τὸν φιλάνθρωπον Κύριον. ὅς τις ὠργισμένος ὢν, δὲν δέχεται τὰς ὑπὲρ ἐκείνων μεσιτείας τῶν ἄλλων. ἀλλὰ θέλει τὰς ἀποστρέψει κενὰς καὶ ματαίας. καὶ θέλει εἰπῇ καὶ πρὸς αὐτὸς, ἐκεῖνο ὁπὲρ εἶπε ποτὲ πρὸς τὸν Ἱερεμίαν, ὁπὲρ ἐπαρακάλει διὰ τὸν ἀμετανόητον λαὸν τῶν Ἑβραίων „Καὶ σὺ μὴ προσδόκα περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξιῶ τοῦ ἐλεηθῆναι αὐτὸς, καὶ μὴ εὔ„χου. καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν, ὅτι δὲν εἰσακούσομαι. (Ἱερ. ζ'. 16.) Καὶ πάλιν „ἐὰν „στῇ Μωϋσῆς, καὶ Σαμουὴλ πρὸ προσώπου μου, δὲν ἔστιν ἡ ψυχή μου πρὸς αὐτούς. (Ἱερ. ιέ. 1.) καὶ ὅρα περὶ τούτου τοῦ ἑρμηνείαν τοῦ „πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. (Ἰακ. ε'. 16.) καὶ τοῦ εἰς τοῦτο ὑποσημείωσιν.

Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, τί λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος, ὅτι πάσα ἀδικία, εἶναι ἁμαρτία· καθολικωτέρα μὲν ἔχει εἶναι ἡ ἁμαρτία, ὡς γένος, ἡ δὲ ἀδικία εἶναι μερικωτέρα, ὡς εἶδος. λέγοντας δὲ πάσα ἀδικία, φανερόνει, ὅτι κἂν πάρῃ τινὰς ἕνα ὀβολὸν, ἢ μίαν φόλλαν ἀδίκως ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἁμαρτίαν ἔκαμε, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δώσῃ ὀπίσω ἐκεῖνο τὸ ἄδικον ὁπὲρ ἐπῆρε, διὰ νὰ εὕρῃ συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Θεόν. ἀνίσως δὲ ἐκεῖνος ὁπὲρ πάρῃ ἕνα μόναν ὀβολὸν, καὶ μίαν φόλλαν ἀδίκως ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἁμαρτάνει εἰς τὸν Θεὸν, τί νὰ εἰπῶμεν πλέον διὰ ἐκείνους τοὺς χριστιανοὺς ὁπὲρ πέρνουν ἀδίκως τὸν πλοῦτον τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἀφίνουν αὐτοὺς παμπτώχους; τί νὰ εἰπῶμεν διὰ ἐκείνους ὁπὲρ ἁρπάζουν τὸ ξένον δίκαιον, καὶ ξεγυμνόνουν τοὺς ἀδελφούς των; τί νὰ εἰπῶμεν διὰ ἐκείνους ὁπὲρ καταξώνουν τὰ σαπίτια τῶν πτωχῶν, καὶ ὀρφανῶν, καὶ χηρῶν, ὁπὲρ βαστορτίζουν τοὺς ἀδυνάτους μὲ τὰ ὑπέρογκα καὶ ἀνυπόφορα δοσίματα, καὶ ὁπὲρ αὐτοὶ μὲν, δὲν πληρόνουν τὰ διωρισμένα εἰς αὐτοὺς βασιλικὰ χρέη καὶ τέλη, ἀλλὰ κάμνουν τρόπους διὰ νὰ τὰ πληρόνουν οἱ πτωχοὶ καὶ πένητες; τί νὰ εἰπῶμεν διὰ ἐκείνους ὁπὲρ ἀγγαρεύουν τοὺς ἀδελφούς των, καὶ βάλλουν αὐτοὺς νὰ δουλεύουν τὰ περιβόλια, καὶ ἀμπέλια, καὶ χωράφιά των, ἔπειτα δὲν τοὺς πληρόνουν τὸν δίκαιον μισθόν τους; τί νὰ εἰπῶμεν διὰ ἐκείνους ὁπὲρ δίδουν τὰ ἄσπρα μὲ διάφορα, καὶ ποιοῦντες τὰ διάφορα Κεφάλαια, ἀφανίζουν τοὺς παλαιπώρους καὶ δυσυχεῖς πτωχούς; καὶ ἢ τοὺς βιάζουν καὶ πηγαίνουν (φεῦ!) καὶ ἀρνοῦνται τοῦ πίστιν των, ἢ τοὺς καταξαίνουν εἰς τόσον ἀθλίαν κατάστασιν, ὥστε ὁπὲρ νὰ γίνωνται ζητοῦλοι καὶ προσαῖται, μεταβαίνοντες ἀπὸ οἰκίαν εἰς οἰκίαν, καὶ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, διὰ νὰ ζητήσουν καὶ νὰ ζήσουν; Κατὰ ἀλήθειαν διὰ ὅλους αὐτοὺς ἄλλοτι δὲν πρέπει νὰ εἰπῶμεν, οὐαὶ καὶ καὶ! οὐαὶ ἀλοίμονον ἀλοίμονον! ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτῶν προεῖπεν ὁ Παῦλος. „οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι Βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; Καὶ πάλιν. „μὴ κλέ„πται, μὴ πλεονέκται... οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. (α'. Κορ. ς'. 9.) ὅθεν καὶ διὰ τοὺς τοιούτους λέγει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρακαλῶν οἱ χριστιανοὶ τὸν Θεὸν νὰ τοῖς συγχωρήσῃ. ἐπειδὴ θανασίμως ἁμαρτάνων ἀδικοῦντες τοὺς ἀδελφούς των. καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀδικημένοι πτωχοὶ στενάζων ἀπὸ καρδίας κατ' αὐτῶν. ὅθεν οἱ στεναγμοὶ τῶν πτωχῶν, δὲν ἀφίνουν νὰ εἰσακουσθῇ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν δέησις τῶν χριστιανῶν. ὅθεν, ὦ αὐτοὶ δὲν ἐπιστρέψων τὸ ξένον δίκαιον καὶ δὲν μετανοήσων, ὄχι μόνον ἀσυγχώριτοι μένουσιν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον μένουσι τὰ σώματά των ἄλυτα, καὶ τυμπανιαῖα· καθὼς τὰ παραδείγματα τῶν τοιούτων τυμπανιαίων, δὲν λείπουν νὰ φαίνωνται εἰς διάφορους τόπους. ὅπου καὶ Ἱερεῖς, καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Πατριάρχαι ἀναγινώσκοντες εἰς τὰς τοιάσας συγχωρητικὰς βίβλους, εἰς μάτην κοπιάζουσι· διὰ τί, ἐὰν τὰ τέκνα καὶ οἱ συγγενεῖς τῶν τοιούτων, ἔχοντες τὸν τρόπον, δὲν ἐπιστρέψουν εἰς τοὺς πτωχοὺς τὰ ἄδικα κέρδη ὁπὲρ οἱ γονεῖς καὶ συγγενεῖς των ἐπλεονέκτησαν, νὰ συγχωρηθῇ ἐκεῖνοι καὶ νὰ λυθῇ ἀπὸ τὸν δεσμὸν εἶναι ἀδύνατον.

18. „Οἱ

18. „ Οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὐχ' ἁμαρτά-
„ νει· ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς
„ οὐχ' ἅπτεται αὐτοῦ.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα λέγει ὁ Θεολόγος πρὸς τοὺς χριστιανούς. ἡμεῖς ἀδελφοίμοι ἀγαπητοὶ, ἠξεύρομεν βέβαια, ὅτι ὅσοι ἁμαρτάνουσιν, εἴτε τὰς μεγάλας καὶ θανασίμους ἁμαρτίας, εἴτε τὰς μικρὰς καὶ ἀθανασίμους, περὶ τῶν ὁποίων εἴπομεν ἄνωθεν. ἠξεύρομεν, λέγω, ὅτι αὐτοὶ ἁμαρτάνουσιν ἐξ ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ καὶ μισοκάλου Δαίμονος. ὅμως καὶ αὐτοὶ ὑποκάτω εἰς παιδεύσιν ἀνάλογον μὲ τοὺς ἁμαρτίαντας διέρχονται. ἐπειδὴ ἔχοντες ψυχὴν λογικὴν καὶ αὐτεξούσιον, καὶ δυνάμενοι νὰ μὴν ἁμαρτήσουν, καὶ ἔχοντες τὴν βοήθειαν καὶ δύναμιν ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, εἰς τὸ νὰ ἀντιστέκωνται κατὰ τοῦ Διαβόλου, καὶ τῆς ἁμαρτίας: αὐτοὶ ὅμως καταφρονοῦντες ὅλας αὐτὰς τὰς θείας βοηθείας καὶ δυνάμεις, προδίδουν οἱ τάλανες θεληματικῶς τὸν ἑαυτόν τους εἰς τὸν Διάβολον, καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν. διατὶ ἐκεῖνος ὁ χριστιανὸς ὁ πνευματικῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννηθεὶς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, αὐτὸς ἐὰν φυλάττῃ καθαρὸν τὸ χάρισμα τῆς θείας ταύτης ἀναγεννήσεως, καὶ τηρεῖ ἀμόλυντον τὸ ἅγιον βάπτισμα, καὶ ἀποβλέπει πάντοτε εἰς τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ οὐρανίου Πατρός του, αὐτὸς οὔτε τὴν σκοτεινὴν ἁμαρτίαν δὲν κάμνει, καὶ ὄχι μεγάλην καὶ θανάσιμον· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀπλησίαστος καὶ ἄγγιχτος ὁ τοιοῦτος, ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐναντίον Διάβολον. μὲ τὸ νὰ ἔχῃ τοιοῦτον φοβερὸν ἐγκάτοικον εἰς τὴν καρδίαν του: δηλαδὴ τὸν παντοδύναμον Θεόν. ἀγκαλὰ καὶ δὲν δύναται ὁλοκλήρως νὰ κατορθώσῃ τὸ ἀναμάρτητον, διὰ τὴν φυσικὴν τρεπτότητα καὶ ἀδυναμίαν ὁποῦ ἔχει. καὶ διὰ τί ἀκόμη δὲν ἔλαβε τὴν τελείαν ἀτρεψίαν τῆς ἀναμαρτησίας του, καὶ ἀφθαρσίαν ἐκείνης ζωῆς. ὥστε, ὅποιος δὲν ἁμαρτάνει, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ φυλαττόμενος δὲν ἁμαρτάνει, καὶ ὄχι ἀφ' ἑαυτοῦ του. ἡ γὰρ μεγαλοδωρεὰ καὶ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ, ἥτις μᾶς ἠξίωσε τοῦ χαρίσματος τῆς υἱοθεσίας, αὐτὴ μᾶς φυλάττει καὶ δὲν ἁμαρτανόμεθα, ἐὰν ὅμως καὶ ἡμεῖς ἀντιστρόφως φυλάττωμεν τὴν μεγαλοδωρεὰν αὐτοῦ εἰς τὸν ἑαυτόν μας. ὅποιος δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἁμαρτάνει, ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ θεληματικῶς ἁμαρτάνει. διατὶ δὲν φυλάττει καθαρὸν τὸ χάρισμα τῆς υἱοθεσίας ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἤτε μεταχειρίζεται τὸ ἅρμα ὁποῦ τοῦ ἔχάρισεν ὁ Θεὸς κατὰ τοῦ Διαβόλου, καὶ τῆς ἁμαρτίας ὁποῦ τὸν πολεμοῦν, ἀλλὰ ῥίπτει αὐτὸ προαιρετικῶς ἀπὸ τὰς χεῖράς του, καὶ ἔτζι ἀνάρματος πηγαίνει εἰς τὸν Διάβολον καὶ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ παραδίδεται μόνος του εἰς τὴν ἐξουσίαν του. ὅποιος δὲ φυλάττει τὴν χάριν καὶ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς φυλάττεται ἀντιστρόφως ἀπὸ τὴν ἐντολὴν καὶ χάριν τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ Σολομών „ ὃς φυλάσσει ἐντολήν, τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. (Παρ. ιθ'. 16.) Καὶ πάλιν „ μὴ
„ παρίδης ῥῆσιν ἐμὸς στόματος, μηδὲ ἐγκαταλίπῃς αὐτήν, καὶ αὐθέξεταί σου· ἐράσθητι αὐτῆς, καὶ
τηρήσει σε. (Παρ. δ'. 5.)

19. „ Οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ Κόσμος ὅλος ἐν τῷ
„ πονηρῷ κεῖται.

Κατὰ δύω τρόπους ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ διὰ τοὺς καλοὺς καὶ ἀρέτας, καὶ διὰ τοὺς κακοὺς καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους τοὺς διεισκομένους εἰς ὅλον τὸν Κόσμον. οἱ μὲν γὰρ καλοὶ καὶ ἐνάρετοι εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ὡς δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, ὡς ἀγαθοὶ καὶ ἀγαθοῦ Θεοῦ μιμηταί· οἱ δὲ κακοὶ καὶ πονηροὶ, εἶναι μὲν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν κατὰ τὴν φύσιν, ὡς Θεοῦ κτίσματα, κατὰ δὲ τὴν πονηρὰν προαίρεσιν, δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν δὲν ἔλαβον τὴν πονηρὰν προαίρεσιν, ἀλλὰ θεληματικῶς ἔκλιναν εἰς τὴν πονηρίαν· τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Θεολόγος, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι αἴτιος τῆς ἐν τῷ Κόσμῳ διεισκομένης κακίας καὶ πονηρίας, διατὶ εἶναι ἀγαθὸς κατὰ φύσιν. ὁ δὲ Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι Κόσμον ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Ἰωάννης τοὺς ἀπίστους, καὶ ὅλους ἐκείνους ὁποῦ δὲν ἠξιώθησαν τοῦ χαρίσματος τῆς θείας υἱοθεσίας. Καὶ ὅτι, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἐφύλαττε τοὺς χριστιανοὺς διὰ τῆς χάριτος καὶ υἱοθεσίας, ὁποῦ ἐχάρισεν εἰς αὐτούς, τίποτε δὲν ἐμπόδιζε νὰ διεισκωνται καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ πονηρὸν, καὶ νὰ συναριθμῶνται μὲ τοὺς ἀπολλυμένους· ἐπειδὴ μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδὰμ „ ἔγ-
„ κειται ἡ διανοία τοῦ ἀνθρώπου ἕτοιμελῶς ὅπου τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ. (Γέν. η'. 21.) καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ὁποῦ διεισκοντο εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Νῶε μὲ τὸν κατακλυσμόν. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο συμπεραίνει, ὅτι καὶ ὁ παρὼν αἰὼν, καὶ αἱ ἡμέραι

τοῦ

τῶ αἰῶνος τότε εἶναι πονηραί, ἐπειδὴ καὶ ὁ Κόσμος εἶναι πονηρὸς, τῶ ὁποίω μέτρον εἶναι ὁ αἰών. „ αἱ δὲ τῶ αἰῶνος τότε ἡμέραι πονηραί. ἐπειδὴ καὶ ὁ αἰὼν ἔτος, τῶ Κόσμω μέτρον ὑπάρχων, πε„ ρὶ οὗ εἴρηται. ὅτι ὁ Κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται, συναφομοιῶται τῇ φύσει τῶ Κόσμου, „ ὃν ἐκμετρεῖ. μέρη δὲ τῶ χρόνου τούτου, αἱ ἡμέραι αὗται. (Ερμηνεία εἰς τὸν λγ. ψαλ. εἰς τὸ ῥητὸν „ τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν.)

20. „ Οἴδαμεν, ὅτι ὁ υἱὸς τῶ Θεῶ ἦκει. καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, „ ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν· καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθι„ νῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτῶ Ἰησῶ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, „ καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. (1)

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγνωρίσαμεν ὅτι ὁ υἱὸς τῶ Θεῶ ἦλθε, καὶ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς διάνοιαν νὰ γνωρίζωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ἐπειδὴ διερισκόμεθα εἰς τὸν ἀληθινὸν, ὅς τις εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τῶ Θεῶ, καὶ Θεὸς ἀληθινὸς, καὶ ζωὴ αἰώνιος: διὰ τοῦτο μὲ τὴν μεγάλην ταύτην δωρεὰν καὶ χάριν ὁπῶ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὸς χριστιανὸς, μένομεν ἀώτροι ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἀπὸ τὰ σκάνδαλα τῶ πονηρῶ Διαβόλω, διὰ μέσω τῶν τόπων παγιδεύει καὶ ἀπολλύει ὅλες τὰς ἀπίστες, ὁπῶ δὲν ἠξιώθησαν νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν υἱὸν τῶ Θεῶ, καὶ Θεόν· βλέπε δὲ, λέγει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, ἔκαμε τέλος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης σύμφωνον καὶ ὅμοιον μὲ τὴν ἀρχήν· ἐπειδὴ, καθὼς ἀπὸ θεολογίαν ἄρχισε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην: ἔτζι καὶ εἰς θεολογίαν αὐτὴν ἐτελείωσε. καὶ ὡς αὐτόπτης καὶ γνήσιος μαθητὴς τῶ Δεσπότω Χριστῶ, καὶ ὑπηρέτης ἠγαπημένος, διϊσχυρίζεται καὶ βεβαιόνει, ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ μονογενὴς υἱὸς τῶ Θεῶ, καὶ Κύριος, ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· καὶ κηρύττει μεγαλοφώνως εἰς ὅλους τὴν χάριν ὁπῶ ἔδωκεν εἰς τὸς πιστεύοντας αὐτῷ, νὰ γνωρίζουν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ τὸν ἀληθινὸν υἱὸν αὐτῶ· διὰ τοῦτο καὶ εἶπεν „ ὅτι (ἤγουν ὁ υἱὸς) ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, „ καὶ ζωὴ αἰώνιος. ἀνίσως λοιπὸν ἀληθινὸς μὲν Θεὸς εἶναι ὁ Πατὴρ, ἀληθινὸς δὲ Θεὸς εἶναι καὶ ὁ υἱὸς, τί διαφέρει κατ' οὐσίαν; βέβαια δὲν διαφέρει τελείως. ἐπειδὴ ἀληθινῶ Θεῶ, πρὸς ἀληθινὸν Θεόν, διαφορὰ οὐδεμία εἶναι κατ' οὐσίαν, ἀλλ' ἀπαράλακτος ταυτότης.

Πῶ εἶναι λοιπὸν Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, καὶ οἱ προψυέστεροι αὐτῶ καὶ μεταψυέστεροι αἱρετικοὶ, οἵ τινες ἐβλασφήμουν ἀσεβῶς, ὅτι ὁ συμφυὴς τῶ Θεῶ λόγος, εἶναι ἑτερούσιος ἀπὸ τὸν Πατέρα; καὶ μάλιστα ὁ ἄθεος καὶ ψευδώνυμος Εὐνόμιος ὁ μεγάλαυχος; ἂς ἀκούσουν, ἀνίσως καὶ ἦναι εἰς αὐτὸς αἴσθησις καὶ νῶς, ὅλοι ὅσοι οἱ ἐμβρόντητοι καὶ ἄφρονες, τὴν μεγάλην ταύτην καὶ φοβερὰν βροντὴν τῆς Θεολογίας, τὴν ὁποίαν ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς, καὶ μέγας Θεολόγος ἐβρόντησε, καὶ εἶπε φωνερὰ ἀπὸ τῶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστῶ. „ ὅτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ ζωὴ ἡ αἰώνιος· διὰ τοῦτο καὶ ἡ τῶ Χριστῶ ἐκκλησία κοινῶς, μὲ τὰ λόγια ταῦτα τῶ Θεολόγω σωστεύει νὰ κάμῃ τὸ τέλος ὅλων χαρὰν τῆ μυσταγωγίαις, καὶ ἀκολουθιῶν της, ὑπαφωνῶσα ἐν τῷ τέλει καὶ λέγουσα „ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν. Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τῶ ῥητῶ τούτω· ὅτι ἐκεῖνο ὁπῶ εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα ἐν τῇ προσευχῇ „ ἵνα γινώσκωσί σε τὸν „ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, δὲν τὸ εἶπε πρὸς διαφορὰν τῶ υἱῶ. καθὼς λέγουν οἱ Ἀρειανοὶ, καὶ οἱ Εὐνομιανοί· ἄπαγε! ἀληθινὸς γὰρ καὶ οὗτός ἐστι Θεὸς, ὡς καὶ ὁ Πατήρ· ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν ψευδωνύμων Θεῶν. Καὶ τοῦτο βεβαιοῖ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ δ'. λόγῳ κατ' Εὐνομίου, φέρων καὶ τὸ ῥητὸν τῶ Ἰωάννου τὸ „ ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν· εἰς τοῦτο γὰρ, προ„ τεινόμενον ὑπὸ τῶν Εὐνομιανῶν, ἀποκρίνεται οὕτως „ ὁ ἀληθινὸς πρὸς τὸς ψευδεῖς ἀντιδιαστελ„ λόμενος λέγεται· ὁ δὲ, ἀσύγκριτος πρὸς πάντα, καὶ πάντα ὑπερέχων. εἰπὼν ἔν ὁ Ἱερεμίας περὶ τῶ υἱῶ. „ ἔτος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὑ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτὸν, μείζονα καὶ τὸν Παῖδὸς εἶ„ πεν; (οὐχὶ δηλαδὴ) ὅτι δὲ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ὁ υἱὸς, αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ ἐπιστολῇ φησιν· „ ἵνα γινώσκωμεν τὸν (μόνον) ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ υἱῷ αὐτῶ Ἰησοῦ Χρι„ στῷ, οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ ζωὴ αἰώνιος. ὅτε ἓν διὰ τὸ, ὑ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς „ αὐτὸν, μείζονα τὸν Παῖδὸς νοητέον (τὸν υἱὸν δηλ.), ὅτε μόνον ἀληθινὸν Θεὸν τὸν Πατέρα· „ ἀλλ' ἀμφότερα πρὸς τὸς λεγομένους μὲν ψευδῶς, ἐκ ὄντας δέ. (2)

21. „ Τε-

(1) Ἐν ἁγίοις, καὶ ζωὴ αἰώνιος.

(2) Συμφώνως λέγει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ ἀλλ' οἶμαι, „ τὸ μὲν, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, ἐπ' ἀ„ ναιρέσει λέγεσθαι τῶν ἐκ ἄντων μὲν Θεῶν, λεγομένων δέ· καὶ „ γε μὰν προσέκειτο „ καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστὸν, εἰ πρὸς „ ἐκεῖνον αὐτιδιήρητο τὸ, μόνον ἀληθινὸν, ἀλλὰ μὴ κατὰ κοινῶ„ νίαν Θεότητος ἦν ὁ λόγος. (λόγῳ β'. περὶ υἱῶ)

21. „ Τεκνία, φυλάξατε ἑαυτὸς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Ἀμὴν.

Ἐδῶ, καὶ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον, ἀπορεῖ τινες· διὰ ποίαν ἀφορμὴν γράφει ὁ Ἰωάννης νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τὰ εἴδωλα οἱ Χριστιανοί, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔγραφεν, εἰς καιρὸν ἐκεῖνον ὅλοι ἦτον πιστοὶ, καὶ προλαβόντες εἶχον μισήσειν τὰ εἴδωλα, καὶ τὴν τῶν Εἰδώλων προσκύνησιν; λύσει δὲ τὴν ἀπορίαν ταύτην ἕτερος· ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεολόγος ἔγραφεν εἰς ὅλην τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν τὴν Χριστοῦ, ἡ ὁποία τῷ τότε καιρῷ ἀκόμη δὲν ἦτον ἡλεγμένη, καὶ καθαρισμένη· ἀλλ' ἦτον πολλοὶ καὶ εἰς αὐτὴν κατηχούμενοι, οἵτινες νεωστὶ ἀφῆκαν τὰ εἴδωλα καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν: διὰ τοῦτο φοβούμενος μήπως κἀνείας ἀπὸ τοὺς νεωστὶ πιστεύσαντας, πλανηθεὶς ἀπὸ τὸν Διάβολον ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὴν προσκύνησιν τῶν Εἰδώλων· τότε χάριν ἀσφαλιζόμενος αὐτοὺς, γράφει νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τὸ πρὸς τὰ Εἴδωλα σέβας. ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης λέγει, ὅτι Εἴδωλα ἐδῶ ὁ Θεολόγος ἐννοεῖ τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις, καὶ τὰ αἰσχρὰ ἐνδάλματα, καὶ πάθη τῆς ψυχῆς· τὰ ὁποῖα ὁ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος προσκυνεῖ καὶ λατρεύει: καθὼς καὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἐλάτρευον τὰ αἰσθητὰ Εἴδωλα τῶν Δαιμόνων:

Ἔτζι λόγου χάριν ὁ πόρνος, καὶ μοιχὸς, καὶ ἀρσενοκοίτης προσκυνεῖ τὸ Εἴδωλον, καὶ τὸ πρόσωπον τῆς πόρνης, ἢ τῆς μοιχαλίδος, ἢ τὸ παιδὸς ἐκείνου ὁποῦ ἔχει τυπωμένον εἰς τὴν φαντασίαν του: καθὼς καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπροσκύνουν τὸ Εἴδωλον τῆς Ἀφροδίτης· καὶ βλέποντας αὐτὸ νοερῶς, κινεῖται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του· ἔτζι ὁ φιλάργυρος, καὶ πλεονέκτης ἔχει τὸ εἴδωλον τοῦ χρυσίου καὶ ἀργυρίου τυπωμένον εἰς τὴν καρδίαν του, ὡσὰν εἴδωλον τοῦ Ἑρμοῦ: καὶ δι' ὅτι ὁποῦ τὸ ἐνθυμηθῇ, προσπαθεῖ καὶ κινεῖται εἰς τὴν ἀγάπην του· ἔτζι ὁ φιλόδοξος ἔχει τὸ εἴδωλον καὶ τὴν φαντασίαν τῆς δόξης καὶ τῶν ἀξιωμάτων τυπωμένον εἰς τὴν διάνοιάν του, καὶ ὅταν τὸ συλλογισθῇ, ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ νὰ τὸ ἀπολαύσῃ· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, κάθε ἐμπαθὴς ἄνθρωπος, ἔχει εἴδωλον εἰς τὴν ψυχήν του τυπωμένον τὸ πάθος ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον νικᾶται καὶ κυριεύεται, καὶ τοῦτο προσκυνεῖ καὶ λατρεύει ὡσὰν Θεόν του· ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Μακάριος τὸν φοβερὸν τοῦτον λόγον· „ εἰς ὃ πρᾶγμα ἡ καρδία τινὸς δέδεται, καὶ ὅπου ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ἐκεῖνό ἐστιν αὐτοῦ „ Θεός. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, εἰδωλολάτρας ὠνόμασε τοὺς πλεονέκτας, λέγων· „ πᾶς πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ „ Θεοῦ. (Ἐφ. ε. 5.) καὶ τὴν πλεονεξίαν ὠνόμασεν εἰδωλολατρείαν· „ νεκρώσατε τὰ μέλη ὑ„ μῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πορνείαν .... καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία. (Κολ. γ'. 5.)

Μὰ τί λέγεις ἐσὺ χριστιανέ; ἐγὼ δὲν θυσιάζω βόδια εἰς τὰ εἴδωλα, καθὼς οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ κάμπτω τὰ γόνατά μου καὶ προσκυνῶ τὰ εἴδωλα. ἀλλ' εἰς ταῦτα ἀποκρίνεται ὁ θεῖος Χρυσόστομος καὶ σοὶ λέγει· ὅτι ναὶ, δὲν θυσιάζεις βόδια εἰς τὰ ἐμπαθῆ εἴδωλα τῆς ἐπιθυμίας σου, ἀλλὰ σφάζεις εἰς αὐτὰ τὴν λογικήν σου ψυχὴν, τὸ ὁποῖον εἶναι χειρότερον· οὐδὲ προσκυνεῖς αὐτὰ αἰσθητῶς, ἀλλὰ ὑπακούεις εἰς αὐτὰ, καὶ κάμνεις μὲ προθυμίαν ἐκεῖνα ὁποῦ σὲ προσάξουν· οὕτω δὲ ἐπὶ λέξεως λέγει. „ μή γάρμοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι οὐ προσκυνεῖς εἴδωλον „ χρυσοῦν, ἀλλ' ἐκεῖνό μοι δεῖξον, ὅτι μὴ ποιεῖς ταῦτα, ἅπερ ὁ χρυσοῦς κελεύει· καὶ γὰρ διάφοροι „ εἰδωλολατρείας τρόποι· καὶ ὁ μὲν, τὸν Μαμωνᾶν ἡγεῖται Κύριον· ὁ δὲ, τὴν κοιλίαν Θεὰν, ὁ „ δὲ, ἑτέραν ἐπιθυμίαν χαλεπωτάτην· ἀλλ' ὑποδύεις αὐτοῖς βόας, καθάπερ Ἕλληνες· ἀλ„ λὰ τὸ πολλῷ χαλεπώτερον, τὴν σαυτοῦ κατασφάττεις ψυχήν· ἀλλ' οὐ κάμπτεις τὰ γόνατα καὶ „ προσκυνεῖς· ἀλλὰ μὴ πλείονος ὑπακοῆς ποιεῖς ταῦτα, ἅπερ ἂν ἐπάξωσι καὶ ἡ γαστὴρ καὶ τὸ „ χρυσίον καὶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας τυραννίς· ἐπεὶ καὶ οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦτό εἰσι βδελυκτοὶ, ὅτι τὰ „ πάθη ἐθεοποίουν: τὴν μὲν ἐπιθυμίαν, Ἀφροδίτην, τὸν δὲ θυμὸν, Ἄρεα· τὴν δὲ μέθην, „ Διόνυσον προσειπόντες. (λόγ. ς'. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους) ὡσὰν τοῦ εἰδώλων γράφει καὶ ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸ Δευτερονόμιον „ ἐπικατάρατος ὁ τιθεὶς εἴδωλον ἐν ἀποκρύφῳ. (Δευτ. κζ'. 15.) ὅπερ τροπολογικῶς ἑρμηνεύων ὁ σοφὸς Νεῖλος λέγει· „ ἐ ταυτόν ἐστιν ἐν γῇ πρὸς τὸ παντελῶς „ κατακρύψαι, καὶ τὸ θεῖναι εἴδωλον ἐν ἀποκρύφῳ· τὸ μὲν γὰρ ἐν γῇ κατακρυφθὲν, καὶ μηκέτι „ τῇ αἰσθήσει φαινόμενον, τῷ χρόνῳ καὶ τῆς μνήμης ἀπαλείφεται, τὸ δὲ ἐν ἀποκρύφῳ τεθὲν, „ τῆς μὲν ἔξωθεν ἴσως λανθάνει, παρ' αὐτῆς δὲ τῆς τεθεικότος ἑρώμενον σωζεται, τὴν μνήμην „ ἀκαιρίνει ἀγαλματοφορούμενον λαθραίως. πᾶς γὰρ λογισμὸς αἰσχρὸς μορφούμενος ἐν τῇ διά„ νοίᾳ, γλυπτόν ἐστιν ἀπόκρυφον· ἔτω γὰρ αἰσχύνη ἐστὶν εἰς μέσον προτιθέναι τὰς τοιαύτας ἐν„ νοίας. (λόγ. ἀσκητικῷ.)

Ὅθεν καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ἑρμηνεύων τὸ „ ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως.

(Ματθ. κδ'. 15.) λέγει „ἐκ τῆς ὑποκειμένων ἐν τῇ ψυχῇ παθῶν λαμβάνουσιν οἱ Δαίμονες „τὰς ἀφορμὰς τῦ κινεῖν ἐν ἡμῖν τὰς ἐμπαθεῖς λογισμός. εἶτα δι' ἃ τότων πολεμοῦντες τὸν νᾶν, „ἐκβιάζονται αὐτὸν εἰς συγκατάθεσιν ἐλθεῖν τῆς ἁμαρτίας. ἡττηθέντα δὲ αὐτὸν, ἄγουσιν εἰς „τὴν κατ' διαφοραν ἁμαρτίαν. (ὅταν δηλαδὴ μὲ τὴν διαφοραν καὶ φαντασίαν τινὰς, ἡδύνεται τόσον εἰς τὸν αἰσχρὸν λογισμὸν, ὥστε ὅπᾶ νομίζει πῶς κάμνει καὶ ἐμπράκτως τὴν ἁμαρτίαν) καὶ „ταύτης ἀποτελεσθείσης, φέρουσιν αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς τὴν πρᾶξιν· μετὰ δὲ ταύτην λοιπὸν οἱ „τὴν ψυχὴν διὰ τῶν λογισμῶν ἐρημώσαντες (Δαίμονες) σπεύδουσιν αὐτοῖς ἀποχωρεῖν· μένει δὲ „μόνον ἐν τῷ νῷ τὸ εἴδωλον τῆς ἁμαρτίας, περὶ ᾧ φησιν ὁ Κύριος. „ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα „τῆς ἐρημώσεως ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ. ὁ ἀναγινώσκων νοείτω, ὅτι τόπος ἅγιος καὶ ναὸς Θεοῦ „ὁ νᾶς ὑπάρχει τῦ ἀνθρώπᾶ· ἐν ᾧ οἱ δαίμονες διὰ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τὴν ψυχὴν ἐρη„μώσαντες, τὸ εἴδωλον ἀνατιθέασι τῆς ἁμαρτίας. (1) (κεφ. λά. τῆς β'. ἑκατοντ. τῶν περὶ Ἀγάπης)

Ἀλλ' ἄμποτε καὶ ἡμεῖς οἱ χρισιανοὶ, οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ ἀκόοντες τὴν ἐπιςολὴν ταύτην, νὰ μὴ νικηθῶμεν ἀπὸ τὰ πάθη, μηδὲ νὰ ἔχωμεν τοιαῦτα ἐμπαθῆ εἴδωλα τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν φαντασίαν μας. ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα ἐμπαθῆ εἴδωλα καὶ αἱ πονηραὶ ἐνθυμήσεις, διώκουν τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν καθαρότητα ἀπὸ τὴν ψυχήν μας, καὶ κάμνουν αὐτὴν ἀκάθαρτον, καὶ συγχα„μεραὶ ἐμποδὸν εἰς τὸν Θεὸν, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομών. βδέλυγμα Κυρίῳ, λογισμὸς ἄδι„κος. (Παρ. ιέ. 27.) καὶ διὰ τὶ αὐτὰ μολύνουν τὸν ναὸν τὸν ἅγιον τῦ Θεῦ, ὅς τις εἶναι ἡ καρδία μας, ἐν ᾧ κατοικεῖ ὁ Θεὸς, καὶ κάμνουν αὐτὸν ναὸν τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς ἁμαρτίας. τὶ δὲ συμφωνίαν ἔχει ὁ ναὸς τῦ Θεῦ μὲ τὰ εἴδωλα, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος; „τὶς συγκατά„θεσις ναῷ Θεῦ μετὰ εἰδώλων; (β'. Κορ. ς'. 16.) μᾶλλον δὲ, ἄμποτε διὰ τῆς χάριτος τῦ ὑ„πὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, καὶ ἀνασῴσαντος Ἰησῦ Χριςῦ τῦ υἱῦ τῦ Θεῦ, νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν καρ„δίαν μας ἐντετυπωμένας ὅλας τὰς ἀρετὰς, καὶ ἐξαιρέτως καὶ τὴν πρὸς Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην, περὶ τῶν ὁποίων πλατύτατα καὶ πλεσιώτατα μᾶς ἐδίδαξεν εἰς τὴν παροῦσαν ὑποσο„λὴν ὁ ἠγαπημένος τῦ Κυρίᾳ Ἀπόσολος, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τότων ὅλων τῶν ἀρετῶν, ἄμποτε νὰ ἔ„χωμεν ἐσηλωμένον, καὶ ἐνιδρυμένον αὐτὸν τὸν τῆς ἀγάπης αἴτιον Θεὸν, τὸν ἄναρχον Πατέρα, τὸν συναΐδιον υἱὸν, καὶ τὸ παναγιον Πνεῦμα, τὸ σὺν τρισυπόσατον κράτος, καὶ τὴν μίαν ἐν τριάδι μοναρχικωτάτην Θεότητα· ᾗ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Ἐγράφη ἡ παροῦσα πρώτη τῦ Ἰωάννᾶ Ἐπιςολὴ ἀπὸ Ἔφεσον, ὡς παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ εὑρίσκεται.

(1) Ὅτι οἱ δὲ ἀγαπᾷ νὰ ἐλευθερωθῇ ὀλίγον ἀπὸ τὰ ἐμπαθῆ εἴδωλα ταῦτα τῆς ἁμαρτίας, ἂς σωπεύσῃ νὰ ἐμβάσῃ τὸν νᾶν τα μέσα εἰς τὴν καρδίαν τα, καὶ νὰ λέγῃ μὲ τὸν ἐνδιάθετον λόγον τὴν σώφρονα ταύτην ὄψιν „Κύριε Ἰησῦ Χριςὲ „ἐλέησόν με. ὁ γὰρ νᾶς καταβιβάζωντας γυμνὸν τὴν ἐνέργειαν τα κατὰ εἰς τὸν ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας καὶ λέγων τὴν ψυχὴν, γυμνόνεται ἀπὸ τὰ χονδρὰ εἴδωλα τῆς λογισμῶν, διὰ τὴν λεπτότητα ὁπᾶ ἔχει ὁ ἐνδιάθετος λόγος, καὶ διὰ τὸν χονδρὸν τόπον τῆς καρδίας, καθὼς καὶ τὸ ὀφίδι γυμνόνεται ἀπὸ τὸ παλαιὸν δέρματα, ὅταν περάσῃ ἀπὸ χαλκᾶν χονδρὸν τόπον, κατὰ τὴν φυσικήν.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΛΕΚΤΗΝ ΚΥΡΙΑΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ,

Κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον, καὶ Μητροφάνη.

ΤΑύτῳ τῷ δευτέραν Ἐπιστολὴν γράφει ὁ Ἰωάννης εἰς Γυναῖκά τινα ὀνομαζομένην Κυρίαν, ἢ Ἐκλεκτὴν, καὶ εἰς τὰ τέκνατης. ἡ δὲ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, εἶναι αὐτή. Βλέπων ὁ ἠγαπημένος τῆ Κυρίᾳ Ἀπόστολος τὰ τέκνα τῆς γυναικὸς ταύτης, πῶς ἐπολιτεύοντο μὲ πίστιν, καὶ ἀρετὴν, βλέπων δὲ καὶ πολλὰς πλάνας, καὶ αἱρετικὰς ὁπὰ ἐπερπάτων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ υἱὸς τῆ Θεῆ δὲν ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον μὲ σάρκα. ἤτοι δὲν ἔγινεν ἄνθρωπος: τότε χάρην γράφει πρὸς τὴν Μητέρα τέκνων: καὶ πρῶτον μὲν, ἀποδέχεται, καὶ ἐπαινεῖ τὰ τέκνα αὐτῆς πῶς περιπατῶν καλῶς, καὶ πολιτεύοται ζωὴν ἀνάρετον. Δεύτερον δὲ, διδάσκει, πῶς δὲν εἶναι νέον τὸ μυστήριον τῆ χριστιανισμῆ, καὶ τῆς ἐνσάρκε οἰκονομίας. Τρίτον, συμβουλεύει καὶ ἐδῶ περὶ ἀγάπης, καθὼς ἐσυμβούλευσε καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολήν. Τέταρτον διδάσκει νὰ μένῃν εἰς τὴν διδασκαλίαν ὁπὰ παρέδωκαν εἰς αὐτὰς οἱ Θεῖοι Ἀπόστολοι. Πέμπτον, διδάσκει, ὅτι εἶναι Ἀντίχριστος, ὅποιος λέγει πῶς δὲν ἦλθεν ὁ Χριστὸς μὲ σάρκα. Ἕκτον δὲ καὶ τελευταῖον παραγγέλλει νὰ μὴ δέχωνται τὰς λέγοντας τῦτο αἱρετικὰς, μέσα εἰς τὸ ὁσπήτιόν τως, μηδὲ νὰ τὰς λέγωσι νὰ χαίρῃν. ἤτοι νὰ μὴ τὰς χαιρετῶν. Καὶ ἔτζι τελειόνει τὴν ἐπιστολήν. λέγει δὲ ὁ Ἱερὸς Μητροφάνης, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ὁμοία κατὰ τὸν χαρακτῆρα μὲ τὴν πρώτην ἐπιστολὴν, καὶ κατὰ τὰ νοήματα, καὶ τὰς λέξεις: καθὼς τῦτο θέλει δειχθῆ ἐν τῇ κατὰ μέρος ἐξηγήσει αὐτῆς. ἐπειδὴ κατὰ τὸ αὐτὸ ἰδίωμα, μεταχειρίζεται ὁ Ἰωάννης καὶ εἰς αὐτὴν τὰς λέξεις τῆς καινῆς ἐντολῆς, καὶ τὸ, ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τὸ, μένον, καὶ τὸ μένουσαν. ὅθεν διὰ μέσε ὅλων τῦτων τῶν σημείων γνωρίζομεν, ὅτι καὶ ἡ παρῦσα ἐπιστολὴ εἶναι ἀληθὴς, καὶ γνησία τῆ Θεολόγε Ἰωάννε, καὶ ὄχι ἀμφίβολος: καθὼς τινες ὑπόμισαν, ἀκολουθήσαντες εἰς τὴν ματαίαν καὶ ψευδῆ δόξαν Εὐσεβίε τῆ Παμφίλε. διὰ τὶ ὅπὸ τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ὁπῦ αὐτὸς ἐγκρίνει, καὶ λέγει γι-

γνησίαν τὴν πρώτην ἐπιστολήν, ἀπὸ τὰ αὐτὰ δείκνυμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι εἶναι γνησία καὶ ἡ δευτέρα αὕτη, καὶ πάντη ἀναμφίβολος, καὶ παντελῶς ἀνάντιρρητος. καθ' ὅ, τι μαρτυρεῖται ὡς γνησία καὶ ἀπὸ τὸν πέ. Κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἀπὸ τὴν ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδον, ἀπὸ τὴν ἐν Καρθαγένῃ, καὶ ἀπὸ τὴν λϑ'. ἑορτασικὴν ἐπιστολὴν τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, ἀπὸ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ἀπὸ τὸν Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, ἀπὸ τὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, καὶ ἀπὸ ὅλην κοινῶς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν. διὰ τί δὲ Καθολικὴ ὀνομάζεται ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, καὶ μὴ ὅλον ὅπερ εἶναι μερικὴ, ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βίβλου ταύτης, ἐν τῇ ὑποθέσει, διὰ τί ὀνομάζονται Καθολικαὶ αἱ ἑπτὰ ἐπιστολαί. λέγει δὲ ὁ Μελέτιος, ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη, ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, ἐν ᾧ ἐγράφη καὶ ἡ πρώτη. ἤτοι ὀλίγον ὕστερον, ἀφ' οὗ ἐγράφη τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. (τόμ. ά. σελ. 42. τῆς ἐκκλ. ἱστορ.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ

ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΛΕΚΤΗΝ ΚΥΡΙΑΝ, ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

1. „ Ὁ πρεσβύτερος.

Ἄξιος εἶναι ἀληθῶς πολλῶν ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων ὁ μέγιστος Θεολόγος καὶ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, διὰ τὴν μεγάλην ταπείνωσιν ὁπὸ μεταχειρίζεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης ἐπιστολῆς. διὰ τί γράφει ταύτην χωρὶς νὰ προγράψῃ τὸ ὄνομα τῆς ἀποστολικῆς του ἀξίας: ἤτοι τὸ, Ἀπόστολος. ἀλλὰ ὡσὰν εἷς ἁπέριττος καὶ αὐτοσχέδιος φιλόθεος, ἀφιλοτίμως φιλεῖ καὶ δεξιόνεται τὰς ἀναγινώσκοντας. ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ δὲν γράφει τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου, διὰ νὰ μὴ φανῇ πῶς ἔχει φιλοτιμίαν καὶ γνώμην κενοδοξίαν. διὰ τοῦτο γάρ, οὐδὲ τὸ κύριόν του ὄνομα τὸ, Ἰωάννης δὲν ἔγραψεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, καθὼς εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους νὰ γράφωσιν αὐτό. διὰ τί οὖν ἔγραφε τὸ κύριόν του ὄνομα, ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ γράψῃ καὶ τὸ, Ἀπόστολος. ἀφῆκε λοιπὸν καὶ τὰ δύω ταῦτα ὀνόματα, ὄχι ὡς κατηγορῶν τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους ὁπὸ ἔγραψαν τὰ ὀνόματά των, ἄπαγε! ἂς μὴν ὑπολάβῃ τοῦτό τινας. ἀλλὰ διὰ τὶ ἠθέλησε νὰ φυλάξῃ τὸ ἰδίωμα τῆς ἐδικῆς του αὐτοσχεδίου διαθέσεως καὶ γνώμης. Συνήθειαν δὲ ἔχει ὁ ἀγαπημένος ὄντος Ἀπόστολος, καὶ εἰς πολλὰ λόγια τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου νὰ γράφῃ τὸν ἑαυτόν του ἀνωνύμως καὶ χωρὶς ὄνομα. καθὼς εἶναι μάλιστα ἐκεῖνο. „ Ἐξῆλθεν ἓν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς „ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. (Ἰω. ιή. 16.) καὶ πάλιν. „ Καὶ „ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινή ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. (Ἰω. ιθ'. 35.) καὶ τοὺς μὲν ἄλλους Ἀποστόλους ἀναφέρων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, γράφει καὶ τὰ κύρια αὐτῶν ὀνόματα, ὅπου δὲ ἀναφέρει τὸν ἑαυτόν του, τὸν ἀναφέρει χωρὶς τὸ κύριον ὄνομά του. Γράφει δὲ μόνον ἐδῶ πρεσβύτερον τὸν ἑαυτόν του, καὶ τοῦτο διὰ τὸ ἀφιλότιμον. αὐτὶ δὲ νὰ γράψῃ, ὁ Ἐπίσκοπος, ἔγραψεν, ὁ πρεσβύτερος. τῷ τότε γὰρ καιρῷ, καὶ οἱ Ἐπίσκοποι πρεσβύτεροι ὠνομάζοντο: καθὼς ὁ Παῦλος τοῦτο δηλοῖ γράφων πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Τιμόθεον. „ μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθησοι διὰ προ- „ φητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. (ά. τιμ. γ'. 14.) ἤτοι τῶν Ἐπισκόπων. ἐπειδὴ οἱ Ἐπίσκοποι χειροτονοῦσι τοὺς Ἐπισκόπους, καὶ ὄχι οἱ πρεσβύτεροι, κατὰ τὸν πρῶτον Κανόνα τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων, τὸν λέγοντα. „ Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ Ἐπισκόπων δύω ἢ „ τριῶν. ὁ δὲ Θεοφύλακτος συνῳδὰ τῷ Οἰκουμενίῳ λέγει πρὸς τούτοις, ὅτι πρεσβύτερον τὸν ἑαυτόν του ὠνόμασεν ὁ Ἀπόστολος, καὶ διὰ τί ὅταν ἔγραφε τοῦτο τὸ βιβλίον ταύτην, ἦτον γέροντας εἰς τὴν ἡλικίαν. ματαίως λοιπὸν λέγει ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἦτον δύω πάροι εἰς τὴν Ἔφεσον, ὁ μὲν εἷς, τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου, ὁ δὲ ἄλλος, ἄλλου τινὸς Ἰωάννου πρεσβυτέρου, τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ παροῦσα ἐπιστολή. ἐξελέγχεται δὲ ἔτος, καὶ ὅσοι ἔχουσι τοῦτο τοιαύτην δόξαν, τόσον ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τῆς φράσεως, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ταυτότητα τῶν νοημάτων, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς ἐπιστολῆς ταύτης.

„ Ἐκλεκτῇ Κυρίᾳ, καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς (1) ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν
„ ἀληθείᾳ. οὐκ ἐγὼ δὲ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες
„ τὴν ἀλήθειαν.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην γράφει ὁ Θεολόγος εἰς μίαν γυναῖκα θεοφιλῆ καὶ εὐάρεστον, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει Ἐκλεκτὴν καὶ Κυρίαν. διαφορὰ δὲ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰς ἑρμηνευτὰς διὰ τὰ δύω ὀνόμα-

τα

(1) Διὰ τί δὲ δὲν εἶπεν, ἃ ἐγὼ ἀγαπῶ, καθὼς ἀκριβῶς ἡ συνήθεια ἐφύλαττεν νομίζων: ἤτοι τοὺς υἱούς, συνεπαίρεται ὁ συνταξιώτης τοῦ, τέκνοις, ἀδελφέρα ὄντως ὀνόματος; ἴσως διὰ τί ὁ Εὐαγγελιστής, καὶ ὄχι πρὸς τὸ κατὰ λέξιν κείμενον. τέκνα ταῦτα τῆς Κυρίας, ἤτον ἀφοσιεῖς ἦσι, καὶ διὰ τοῦτο φάς πο

τα ταῦτα: ὁ μὲν ὃ Ἱερὸς Μητροφάνης θέλει, ὅτι τὸ κύριον ὄνομα τῆς γυναικὸς ταύτης νὰ ἦτον τὸ, Κυρία. τὸ δὲ Ἐκλεκτὴ νὰ ἦτον ὑπόθετον. σὺν μοὶ, δι' τί εἰς τὰς καιρὰς τα, λέγει, ἦτον μία γυναῖκα ὀπὸ ὠνομάζετο Κυρία· καὶ ἄλλο δὲ, δι' τί ἀγαπᾷ καὶ τὸ, Κυρία νὰ γίνεται ὑπόθετον, συναπτόμενον μὲ ἄλλα κύρια ὀνόματα γυναικῶν. οἷον κυρία Ἄννα, κυρία Αἰκατερίνα, μ' ὅλον τοῦτο πολλαὶ γυναῖκες διέσκονται ὀπὸ ἔχουν καὶ τὰ ὑπόθετα, κύρια των ὀνόματα. καθὼς, ἄλλη μὲν γυνὴ, ὀνομάζεται Καλή. ἄλλη δὲ, Βασίλισσα. ὁ δὲ Θεοφύλακτος καὶ Οἰκουμένιος θέλουν τὸ ἐναντίον, ὅτι τὸ μὲν Ἐκλεκτὴ, εἶναι τὸ κύριον ὄνομα τῆς γυναικὸς ταύτης, τὸ δὲ Κυρία, εἶναι ὑπόθετόν της, ὡσὰν νὰ εἰπῇς ἡ κυρία Ἐκλεκτή. ἐπειδὴ καὶ τὴν σήμερον πολλαὶ γυναῖκες διέσκονται ὀπὸ ὀνομάζονται μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο Ἐκλεκτὴ, ἢ Διαλεκτή. πλὴν εἴτε τὸ σὺν ὄνομα νοηθῇ ὡς κύριον, εἴτε τὸ ἄλλο, μὲ τὰ δύω ταῦτα ὀνόματα φανερώνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ δίλογημένη γυνὴ αὕτη (ἀείσως καὶ πρέπει νὰ τὴν ὀνομάσωμεν γυναῖκα διὰ τὸ ἀνδρικὸν φρόνημα ὀπὸ εἶχεν) αὕτη λέγω, (1) ἦτον ὄντως Ἐκλεκτὴ καὶ διαλεγμένη ἀπὸ τὰς ἄλλας γυναῖκας, κατὰ πρόθεσιν καὶ θείαν ἐκλογὴν, καὶ ἦτον ὄντως Κυρία καὶ Δέσποινα τῶν παθῶν, συνισταμένη μὲ διαφόρους ἀρετὰς καὶ χαρίσματα. διὰ τοῦτο καὶ τὰ τέκνατης καὶ ὅλον τὸν οἶκόν της ἐρρύθμισε πρὸς εὐσέβειαν, καὶ ἀρετήν. καὶ σωτόμως εἰπεῖν, τοιοῦτον ἄξιον ὑποκείμενον ἦτον ἡ μακαρία αὕτη, ὥστε ὁπὸ σὺν μέγας Θεολόγος, ὁ τὸ Χριστὸ ὑπιστήθιος, καὶ ἀδελφὸς, καὶ φίλος, καὶ ἠγαπημένος ἔγραψε πρὸς αὐτὴν ἰδίαν καὶ χωριστὴν ὑπιστολὴν, καὶ ἐγκωμιάζει αὐτὴν, καὶ τὰ τέκνατης, καὶ λέγει: ὅτι ἀγαπᾷ αὐτὰς μὲ ἀλήθειαν, καὶ διὰ τῶν ἔργων. (2) Ἐπειδὴ εἶναι πολλοὶ, ὁπὸ λέγουν πῶς ἀγαπῶν, ἀλλὰ μὲ τὰ χείλη μόνον καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ μὲ τὸν λόγον μόνον, καὶ ὄχι μὲ τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀλήθειαν. περὶ τῶν ὁποίων ἔγραφεν ὁ ἴδιος ἅγιος Ἰωάννης. „ τεκνίαμου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. (α'. Ἰω. γ'. 18.)

Προσθέττει δὲ ὁ Θεολόγος, ὅτι ὄχι μόνον αὐτὸς τὰς ἀγαπᾷ, ἀλλὰ καὶ ὅλοι ὅσοι γνωρίζουν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος: ἤτοι τὸν Χριστὸν, ὅς τις εἶναι ἀλήθεια, καὶ αὐτοαλήθεια, καὶ αὐτοζωὴ καὶ φύσιν, καθὼς ὁ ἴδιος εἶπεν. „ ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. (Ἰω. ιδ'. 6.) ἂς ἀκούσουν αἱ γυναῖκες, καὶ ἂς μάθουν ἀπὸ τὴν δίλογημένην Ἐκλεκτὴν ταύτην, ὅτι ἐὰν θελήσουν, καὶ βάλλουν προθυμίαν, τίποτε δὲν τὰς ἐμποδίζει ἡ ἀσθένεια τῆς γυναικείας φύσεως εἰς τὸ νὰ κατορθώσουν τὰς ἀρετάς. ἀλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσουν καὶ αὐταῖς εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς, καὶ εἰς τὴν τελειότητα τῶν θείων χαρισμάτων, ὁπὸ ἔφθασαν καὶ οἱ ἄνδρες: καθὼς ἔφθασε καὶ αὕτη ἡ μακαρία. ἐπειδὴ τὴν χάριν καὶ δύναμιν ὁπὸ ἔλαβον οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὸν Χριστὸν, τὴν αὐτὴν ἔλαβον ἐξίσου καὶ ἀπαραλλάκτως καὶ αἱ γυναῖκες. καὶ τὴν ἀναγέννησιν καὶ Υἱοθεσίαν ὁπὸ ἠξιώθησαν οἱ ἄνδρες διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως ἀναγέννησιν καὶ Υἱοθεσίαν ἠξιώθησαν καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ τί ποτε παραύω χάρισμα δὲν ἔλαβον οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὰς γυναῖκας. ὥστε ὁπὸ, εἰ τῷ Χριστῷ δὲν εἶναι πλέον διαφορὰ ἀνδρὸς ἀπὸ γυναῖκα, ἢ ἀντιστρόφως γυναικὸς ἀπὸ ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες εἶναι τὸ σὺν. διὰ τί ἐθρυνήθησαν πνευματικῶς ἀπὸ σὺν καὶ τὸν αὐτὸν ἐπουράνιον πατέρα, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Μητέρα τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πνευματικὴν Μήτραν, τὴν ἱερὰν Κολυμβήθραν. καὶ τοῦτο βεβαιῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν „ ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. „ οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. (3) πάντες „ γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. (Γαλ. γ'. 27.)

Διὰ τοῦτο λοιπὸν, ἂς μὴ προφασίζωνται προφάσεις ματαίας καὶ ψευδεῖς, αἱ γυναῖκες τὸν πρινὸν καιρὸν, λέγουσαι: πῶς εἶναι πάχα φύσεως ἀσθενοῦς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμποροῦν νὰ κατορθώσουν τὰς ἀρετάς. διὰ τί, ἰδοὺ ὁπὸ καὶ ἡ Ἐκλεκτὴ αὕτη Κυρία, γυνὴ ἴσα καὶ τὴν φύσιν, τί ποτε δὲν ἐμποδίσθη ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως εἰς τὸ νὰ γένῃ τοιαύτη δόκιμος καὶ περίφημος εἰς τὴν εὐσέβειαν: ὥστε ὁπὸ νὰ τὴν τιμοῦν ἐν ἀληθείᾳ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ γράφουν πρὸς αὐτὴν, καὶ ὅλοι οἱ Χριστοὶ νὰ τὴν ἐπαινοῦν, διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας της ἀρετάς. ὅσαι μὲν ἐν γυναῖκες μιμηθῶν τὴν δίλογημένην ταύτην Κυρίαν, Ἐκλεκτὴν, καὶ κατορθώσουν τὰς ἀρετὰς,

---

(1) Ἀρμόζει γὰρ καὶ εἰπεῖν τινας ἐκεῖνο ὁπὸ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος διὰ τὴν μάρτυρα Γαλίτταν, „ ἅπερ δὴ γυναῖκα προσαγορεύειν διέφερε τὴν ἐπὶ τῷ μεγαλοφυεῖ τῆς „ ψυχῆς, τῆς γυναικείας φύσεως τὴν ἀσθένειαν ἀποκρύψασαν.

(2) Διὰ τί δὲ, δὲν ὀνομάζει τὴν Κυρίαν ταύτην ἀγαπητὴν: καθὼς ὀνομάζει τὸν Γάϊον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἄνδρας Χρησιανούς; ἴσως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Γάϊον ἐπιστολῆς.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἑρμηνεύων τὰ τοῦ Γωὴλ ἐκεῖνο „ Καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται „ λέγει „ προφητεύσουν δὲ φησιν ὑμᾶς, καὶ θυγατέρας, τὸ τῆς „ χάριτος ἀμοιβαῖς διὰ τέκνων ὑποδηλῶν, καὶ τὸ ἐπὶ πάντας „ ἴσον. εἰκὸς γὰρ αὖ ἐκ ἀποβλέπειν παρὰ τῷ Θεῷ τὸ θῆλυ γένος, εἰ τὰ αὐτῷ δοκοῦντα δρᾴη τε προθύμως, καὶ μὴ καὶ ἔλοιτο φρονεῖν. ὅτε μὲν ἀγέρασεν, ἢ ἀμέτοχον ἀγιασμοῦ, εἰ διάπτε πίστεως, καὶ τῆς ἐν ἔργοις ἐπιτηδείας δύσκοιμον ἔσαι ποδηγήσαι γὰρ καὶ αὐτὸ χάριτός τε καὶ οἰκτιρμῶν, καὶ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος δέχεται παρὰ Θεοῦ. λελόγισαι δὲ καὶ ὁ πάνυ νοις. (τόμ. γ'.)

ρετὰς, θέλων λάβουν τὸν αὐτὸν ἔπαινον ὁπῦ ἔλαβε καὶ αὐτὴ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. καὶ μὴ θάνατον, θέλουν λάβουν τὴν αὐτὴν δόξαν ἐκείνης ἐν τῇ βασιλείᾳ τῦ οὐρανῦ. ὅσαι δὲ γυναῖκες ἐκ τῦ ἐναντίου, δὲν μιμηθῶν αὐτὴν: ἀλλὰ ἀμελήσουν, καὶ δὲν καταρθώσουν τὰς ἀρετὰς, προφασιζόμεναι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, αὐτὰς θέλουν ἐλεγχθῶν, καὶ θέλουν καταισχυνθοῦν ἀπὸ τὴν ἀοίδιμον Ἐκλεκτὴν ταύτην ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. διὰ τὶ, ἐκείνη μὲν, προθυμίαν λαβοῦσα εἰς τὴν καρδίαν της, καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς τε, καὶ ἐκατόρθωσε τὰς ἀρετάς. αὐταῖς δὲ, ἀπὸ ἀμέλειαν καὶ ψυχρότητα τῆς γνώμης των, παρέβηκαν τὰς ἐντολὰς τῦ Κυρίε καὶ ἐκολάσθησαν.

2. „ Διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσαι εἰς
„ τὸν αἰῶνα.

Ἐδῶ φανερόνοι ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ ἀλήθεια: ἤτοι ὁ Χριστὸς, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισαν οἱ χριστιανοὶ καὶ ἔπίστευσαν εἰς αὐτὴν, αὐτὴ μένει πάντοτε εἰς αὐτὸς, ὄχι μόνον τώρα, ἀλλὰ καὶ ἕως τῆς σωτελείας τῦ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα ἀκόμη αἰῶνα. τοιαύτην γὰρ θείαν, καὶ φίλην, καὶ γλυκυτάτην φωνὴν, καὶ ὑπόσχεσιν ἔδωκεν εἰς τὸς Ἱερώτατε μαθητὰς καὶ Ἀποστόλος, καὶ εἰς πάντας ὁμῦ τὸς χριστιανὸς, ὁ γλυκὺς καὶ φρᾶγμα καὶ ὄνομα Ἰησῦς Χριστός. ὁ ταυταλήθης καὶ ἀψευδέστατος, εἰπών. „ Καὶ ἰδὲ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς σωτελείας τῦ αἰῶνος. (Ματ. κή. 20.)

3. „ Ἔσαι μεθ' ὑμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς (1)
„ καὶ παρὰ Κυρίε Ἰησῦ Χριστῦ τῦ Υἱῦ τῦ Πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ
„ καὶ ἀγάπῃ.

Ἐδῶ ἀποδίδονται ὅλα τὰ λόγια ὁπῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεολόγος, καὶ εἶναι ὅλα ὁ συνήθης λεγόμενος εἰς τὰς ὕστερολὰς χαιρετισμός. ἤγουν ἐγὼ ὁ πρεσβύτερος λέγω εἰς ἐσένα τὴν Κυρίαν Ἐκλεκτὴν, καὶ εἰς τὰ τέκνα σε. τὶ λέγω; ὅτι θέλει εἶναι εἰς ἐσᾶς ἡ ἀληθεία καὶ ἀγάπη, χάρις καὶ ἔλεος καὶ εἰρήνη ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τῦ Πατρός. ταυτὸν εἰπεῖν, σᾶς χαιρετῶ. μὲ τὸν χαιρετισμὸν δὲ τῦτον, δείχνει τώρα ὁ Θεολόγος τὸ ἰδίωμα τῦ συναποστόλων τε, οἱ ὁποῖοι συνειθίζεν νὰ γράφεν εἰς τὰς ὕστερολὰς των τοιούτες χαιρετισμούς: καὶ ἀκολούθως δείχνει τὴν ὁμοιότητα ὁπῦ ἔχει μὲ αὐτὸς. χάριν δὲ καὶ ἔλεος ἐπιθύχεται νὰ ἦναι εἰς τὴν Ἐκλεκτὴν, καὶ εἰς τὰ τέκνατης, ὄχι διὰ τὶ αὐτοὶ δὲν ἔλαβον χάριν καὶ ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅταν ἐβαπτίσθησαν: ἀλλ' εὔχεται ἵνα χαμψύν πάντοτε ἀνεξάλειπτα καὶ ἀναφαίρετα εἰς αὐτὸς, τὰ χαρίσματα ταῦτα ὁπῦ πρότερον ἔλαβον, διὰ μέσα τῆς ἐναρέτε ζωῆς των, καὶ τῆς πνευματικῆς αὐτῶ κατασάσεως. διὰ τῦ ἐλέες δὲ, καὶ διὰ τῆς χάριτος τῦ Θεῦ, ἀνεκαλέσθη τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. καὶ τῦτο μάλιστα ὁ Παῦλος φανερώνει λέγων, ταῦτα μὲν τῆς χάριτος, ταῦτα. „ πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τῦ Θεῦ, δικαιούμενοι δω-
„ ρεὰν τῇ αὐτῦ χάριτι. (Ρώμ. γ'. 24.) Καὶ πάλιν „ χάριτι ἐστε σεσωσμένοι. (Ἐφ. β'. 5.) περὶ δὲ τῦ ἐλέες, ταῦτα. „ οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ
„ τὸν αὐτῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς. (Τίτ. γ'. 5.) Καὶ περὶ ἑαυτῦ δὲ ἔλεγεν „ ἀλλ' ἠλεήθην ὅτι
„ ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. (ά. Τιμ. ά. 13.) μαζὶ δὲ μὲ τὴν χάριν, καὶ ἔλεος τῦ Θεοῦ, ἐπιθύχεται εἰς τὴν Ἐκλεκτὴν, καὶ εἰς τὰ τέκνατης, τὴν ἀπὸ Θεὸν Πατρὸς, καὶ τῦ μονογενῦς αὐτῦ υἱῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν εἰρήνην. ἵνα ἔχοντες τὴν εἰρήνην ταύτην καὶ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἀναμεταξύτων, εὕρωμεν δι' αὐτῆς ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σαρκὸς, καὶ ἀπὸ τὸς πειρασμὸς καὶ παραχὰς τῦ παρόντος Κόσμε. διὰ τῦτο καὶ ἐπρόσθεσε τὸ, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ: ἤγουν νὰ ἦναι αἱ χάριτες, καὶ τὸ ἔλεος, καὶ ἡ εἰρήνη τῦ Θεῦ εἰς αὐτὸς μὲ ἀλήθειαν, καὶ ἀγάπην: ἀγάπην δηλαδὴ, τόσον τὴν πρὸς τὸν Θεὸν, ὅσον καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλες, ὥστε ὁπῦ νὰ μὴν ἐκπέσουν, ἤτε ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως, ἤτε ἀπὸ τὴν διπλῆν ἀγάπην. λέγει δὲ ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι πρὸς βεβαίωσιν περισσοτέραν, δύω φορᾶς ὠνόμασεν ὁ Θεολόγος τὸν Πατέρα, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι μόνος

αὐτὸς

(1) Ἐν ἄλλοις παρὰ Θεῦ Πατρός.

αὐτὸς εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς καὶ καθ' αὑτὸ Πατήρ. ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι ὅσοι ὀνομάζονται πατέρες, εἴτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐν τῇ γῇ, οὐ κυρίως, ἀλλὰ κατὰ μετοχὴν ἀπὸ τὸν ἄναρχον Πατέρα ἔχουσι τὸ ὄνομα τῆς πατρότητος. διὸ καὶ ὁ Παῦλος εἶπε „ τοῦτο κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν „ πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται. (Ἐφ. γ'. 14.)

4. „ Ἐχάρην λίαν ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντα ἐν ἀ-
„ λήθειᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Πατρός.

Διὰ ποίαν αἰτίαν, ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ἁπλῶς καὶ ἀπολύτως, ὅτι γράφει εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἐκλεκτῆς ταύτης. ἐδῶ δὲ τώρα λέγει μὲ τίνι ἐξ προθέσιν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων τινὰ περιπατοῦντα; μὲ τοῦτο δὲν φανερόνει, ὅτι ὅλα τὰ τέκνατης δὲν ἐπερίπατουν ἐν ἀληθείᾳ, ἀλλὰ μερικά. ἡ λύσις δὲ εἶναι αὐτὴ καὶ τὸν Ἱερὸν Μητροφάνη, ὅτι τίνι μὲν προσφώνησιν καὶ τὸν χαιρετισμὸν ἔγραψεν ὁ Θεολόγος εἰς ὅλους ἁπλῶς τοὺς υἱοὺς τῆς Κυρίας Ἐκλεκτῆς, διὰ τίνι καλὴν ἀκοήν, καὶ φήμην ὁποῦ ἦκουε περὶ αὐτῶν, ὅτι νὰ τοὺς εὕρῃ ὅλους, καὶ ἀφ' οὗ μὲ τίνι πεῖραν καὶ συναναστροφὴν νὰ τοὺς γνωρίσῃ. ἐπειδὴ δὲ εὗρηκεν ὕστερον μερικοὺς ἐξ αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐδοκίμασε μὲ καιρὸν ἀρκετὸν καὶ συνομιλίαν, διὰ τοῦτο ἔγραψεν ὅτι εὑρήκατινας ἐκ τῶν υἱῶν σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ. ποίαν δὲ ἀλήθειαν λέγει; δηλαδὴ τὸν Χριστὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. ἤγουν εὕρηκα αὐτοὺς νὰ περιπατοῦν ἐν ἀληθείᾳ τοῦ Χριστὸν, καὶ τοῦ Χριστοῦ, περιπατοῦσι δηλ, λέγει, αὐτοὶ, καὶ πολιτεύονται, ἀκούοντες καὶ ὑπακούοντες εἰς τὰ λόγια τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, κατὰ τίνι ἄνωθεν βροντώδη φωνὴν τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν μεταμορφούμενον ἐν τῷ Θαβὼρ Χριστὸν, τίνι λέγουσαν. „ οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. (Ματ. ιζ'. 5.) καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Θεολόγος „ καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Πατρός. ἐντολὴν δὲ τοιαύτην ἐλάβομεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς, νὰ ὑπακούωμεν εἰς τὸν υἱόν του, καὶ νὰ φυλάττωμεν ὅλας τὰς ζωοποιὰς αὐτοῦ ἐντολάς.

Ὁ δὲ Ἱερὸς Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο γράφει ὁ Ἰωάννης πῶς ἐχάρη κατὰ πολλὰ, ὅτι εὗρεν ἀπὸ τὰ τέκνα τῆς Ἐκλεκτῆς περιπατοῦντα ἐν ἀληθείᾳ, διὰ τί χαρὰ μεγαλωτάτη εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τὸ νὰ εὕρῃ τινὰς ἄνθρωπον νὰ περιπατῇ ἀπροσκόπως εἰς τὸν ἴσον δρόμον τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ πολιτείας, καὶ Χριστὸν, καὶ κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. ἀσφαλὲς γὰρ εἶναι ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος εἰς τὸν Κόσμον, καὶ ἄξιος νὰ ζητῆται μὲ τὸ φανάρι ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡμέρας, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πολλοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων: καθὼς ἔκαμεν ὁ κυνικὸς ἐκεῖνος Διογένης· ὅθεν διὰ τὸ ἀσφαλὲς, εἶναι χαρᾶς αἰτία ἡ εὕρεσις τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου. Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι περιπατοῦντα, λέγει, εἰς χρόνον ἐνεστῶτα, καὶ ὄχι περιπατήσαντα εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ἢ περιπατήσοντα εἰς χρόνον μέλλοντα· ἐπειδὴ αἱ ἀρεταὶ, ὄχι μόνον εἶναι πρακτικαί: ἤγουν χρειάζονται νὰ γίνωνται μὲ τίνι πρᾶξιν καὶ κίνησιν, τίνι ὁποίαν δηλοῖ ἐδῶ τὸ περιπατῶ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἔχουσι τὸ εἶναι ἐν τῷ ἀεὶ ἐνεργεῖσθαι κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ παύσῃ ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, αὐτὸς ἀδὲ ἀρετὴν λέγεται ὅτι ἔχει· ὅθεν πρέπει πάντοτε νὰ περιπατῇ ὁ ἐνάρετος, καὶ νὰ προκόπτῃ εἰς τὸ ἔμπροσθεν. διὰ τί ὅσον περισσότερον ἐνεργεῖ τίνι ἀρετὴν, τόσον ἀκολούθως περισσοτέραν ἕξιν τῆς ἀρετῆς λαμβάνει εἰς τὴν ψυχήν του, καὶ δυσκόλως κινεῖται εἰς τὸ κακόν. Πατὴρ δὲ ἐδῶ ἑρμηνεύει πῶς εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς πατὴρ ὅζει τῆς διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας του δοθέντων αὐτῷ υἱῶν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, καὶ ὁ Παῦλος ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ. „ Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ-
„ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. (Ἡσ. ἠ. 18. Ἑβρ. β'. 13.) Καὶ τὰ τεῖα δὲ θεαρχικὰ πρόσωπα τῆς μακαρίας Τριάδος, πατὴρ λέγονται τῶν χριστιανῶν, τῶν εἰς τὸ τεῖον βαπτιζομένων, καθὼς εἴπομεν ἀλλαχοῦ. καὶ ὅρα τίνι ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε. (ἁ. Πέτ. ἁ. 17.) ἐντολὴ δὲ, τίνι ὁποίαν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς Χριστοῦ, εἶναι, ἡ εὐαγγελίοις παραδεδομένη καὶ λέγουσα „ ἐὰν ἀγαπᾶτέμε, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. (Ἰω. ιδ'. 15.) ταύτην εἰπεῖν, ἡ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι, τὸ νὰ ἀγαπῶμεν ἕνας τὸν ἄλλον.

5. „ Καὶ νῦν ἐρωτῶσε Κυρία. οὐχ' ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν,
„ ἀλλ' ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

Παρακαλῶσε, λέγει, ὦ Κυρία, μὴ σοχασθῇς ὅτι ἐγὼ νομοθετῶ εἰς τὸ λόγο σου καινούριαν ἐντολὴν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, ὥσε ὁποῦ ἐκ τέτε νὰ βλέψῃς αὐτὴν, καὶ νὰ μὴ τὴν

τῳ φυλάξῃς, ὡς παρ' ἐμοῦ τώρα γεγραμμένῳ, ὄχι· ἡ ἐντολὴ ὁπού ἐγὼ τώρασοι γράφω, αὕτη εἶναι ἐκείνη ὁπού ἠμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἠξιώθημεν νὰ λάβωμεν ἄνωθεν, ἀπὸ τὸν ἀρχῶ ὁποῦ ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ ἐγίναμεν μαθηταίτου, τῳ ὁποίαν καὶ εἰς ἐσᾶς ὅλους τὰς πιστεύσαντας ἐκηρύξαμεν. δηλαδὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐντολὴ, τῳ ὁποίαν καὶ ἔχομεν ἀπ' ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Διδάσκαλον ἡμῶν Χριστὸν, καὶ ἐγὼ τώρα σοι γράφω: ἤγουν, τὸ νὰ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους· ἔτζι γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος „ αὕτη ἔστιν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. (Ἰω. ιέ. 12.)

6. „ Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς „ αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν „ αὐτῇ περιπατῆτε.

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Ἰωάννης, ὅτι αἰνιγματωδῶς φανερόνοι περὶ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης. αὕτη γὰρ σώθεῖσα μαζὶ μὲ τῳ ἐντολῳ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, εἶναι πανεκτικὴ ὅλων τῶν ἄλλων ἐντολῶν· ἡ γὰρ ἐντολὴ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, αὕτη γίνεται αἰτία νὰ περιπατῶμεν: ἤτοι νὰ πράττωμεν μὲ τὸ ἔργον ὅλας τὰς ἄλλας τοῦ ἐντολὰς „ ἐὰν γάρ, φησιν, „ ἀγαπᾶτέμε, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. (Ἰω. ιδ'. 15.) Καὶ πάλιν „ ἐάν τις ἀγαπᾷ „ με, τὸν λόγον μου τηρήσει. (Ἰω. ιδ'. 23.) μία δὲ ἀπὸ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη: καθὼς πάλιν ὁ Κύριος εἶπεν „ αὕτη δέ ἔστιν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀ„ γαπᾶτε ἀλλήλους. (Ἰω. ιέ. 12.) ἐξηγεῖ δὲ ὁ Θεολόγος ὅτι ἡ ἐντολὴ τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀγάπης, ἔχει τὸ εἶναι καὶ τῳ ὑπόσασιν, ὅταν τις περιπατῇ ἐν αὐτῇ: ἤγουν, ὅταν αὐτῳ ἐνεργῇ πάντοτε μὲ τὸ ἔργον, καὶ τῳ φυλάττῃ μὲ τῳ πρᾶξιν. διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ ἡ ἐντολὴ αὕτη ἐδόθη, καὶ διὰ τὸ τέλος αὐτὸ ἐπροσάχθη, διὰ νὰ φυλάττων αὐτῳ οἱ χριστιανοὶ πάντοτε μὲ τὸ ἔργον.

7. „ Ὅτι πολλοὶ πλανοὶ ἐξῆλθον εἰς τὸν Κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες „ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτος ἐστιν ὁ πλανὸς καὶ ὁ „ Ἀντίχριστος.

Αἰνιγματωδῶς φανερόνοι ὁ Θεολόγος ἐδῶ, καθὼς νομίζω, τοὺς περὶ Σίμωνα, καὶ Κήρινθον, καὶ Σατορνῖλον, καὶ Καρποκράτη, καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ καὶ ἔρριψαν τὸν νοῦν καὶ τῳ παρδίαντες εἰς τὰς αἰσχρὰς πράξεις τῆς σαρκὸς, καὶ ἐκυλίσθησαν ὡσὰν χοῖροι μέσα εἰς τὸν βόρβορον τῶν ἀτίμων παθῶν, διὰ τοῦτο ἐκαταφρόνησαν τελείως τὸν Θεόν: καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ ὅ„ ταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ. (Παρ. ιή. 3.) Διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἀρνήθησαν οἱ δείλαιοι, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὁμολογήσουν πῶς ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον μὲ σάρκα ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· μήπως δὲ ὁ Θεολόγος φανερόνῃ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τῳ δεύτεραν ἔλευσιν καὶ παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ; ἐπειδὴ τὸ, ἐρχόμενον ἐν σαρκὶ, ἠμπορεῖ μὲν νὰ νοηθῇ καὶ εἰς χρόνον ἀπερασμένον καὶ τὸ ἰδίωμα τῆς γραφῆς, τῆς πολλὲς μεταχειριζομένης ἀντιχρονισμούς, ἀντὶ τοῦ, ἐλθόντα ἐν σαρκί. φαίνεται δὲ, ὅτι δύναται νὰ νοηθῇ καὶ ἐξῆ τὸ μέλλον, καὶ νὰ δηλῇ καὶ τοὺς δύω χρόνους. οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐκεῖνοι αἱρεσιάρχαι, ὄχι μόνον ἀρνοῦντο τῳ πρώτῳ ἐν σαρκὶ παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τῳ μέλλουσαν· καθὼς καὶ ὁ Πέτρος περὶ τούτων εἶπεν „ ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχά„ των τῶν ἡμερῶν ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες· „ ποῦ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; (β'. Πέτ. γ'. 3.) Περιπαικτικῶς δηλαδὴ λέγοντες τοῦτο, ὡς μὴ πιστεύοντες ὅτι ἔχει δεύτερον νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος. λέγει δὲ ὁ Θεολόγος, ὅτι οἱ ταῦτα λέγοντες, εἶναι πλανοὶ, καὶ ἔχουσι τὸ πνεῦμα τοῦ καθ' αὐτὸ ἐκείνου Ἀντιχρίστου: καθὼς εἶπε καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ τοῦ ὑπισολῇ „ Πᾶν Πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σάρ„ κι ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι· καὶ τοῦτό ἔστι τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται. (ά. Ἰω. δ'. 3.)

Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι τὰ ἴδια λόγια ὁπού ἐμεταχειρίσθη ὁ Θεολόγος εἰς τῳ πρώτῳ τοῦ ἐπισολῇ, μεταχειρίζεται καὶ ἐδῶ. ὅθεν δείκνυται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι καθὼς ἡ πρώτη εἶναι γνήσιος πόνος τοῦ Ἰωάννου: ἔτζι παρομοίως καὶ ἡ δευτέρα αὕτη. καὶ ἂς οἰμόζουν οἱ τὸ ἐναντίον λέγοντες.

βλέπε δὲ ἀκόμη καὶ τοῦτο, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος νὰ φυλάττουν οἱ υἱοὶ τῆς Ἐκλεκτῆς καὶ τὴν ἀπ' ἀρχῆς δοθεῖσαν εἰς αὐτὴν ἐντολήν, καὶ κατωτέρω εἶπεν, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν Κόσμον, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅσοι χριστιανοὶ φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ πολιτεύονται κατὰ τὰς παραδοθείσας ὑπὸ τῆς Κυρίας ἀρχαίας διδασκαλίας, αὐτοὶ δὲν φοβοῦνται νὰ πλανηθοῦν ὑπὸ τοὺς λαοπλάνους αἱρετικούς, τὰς νεωτέρας αἱρέσεις καὶ παραδόσεις διδάσκοντας. διὰ τί εἶναι καλὰ ἑρεσμοῖοι, τόσον εἰς τὰς παραδοθείσας ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀρχαίας ἀληθείας, ὅσον καὶ εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἀπόκτησαν διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἁγίων τοῦ ἐντολῶν. ὥστε ἐκ τούτου συμπεραίνεται, ὅτι καὶ ὅσοι χριστιανοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲν φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, ἤτοι φυλάττουν τὰς παραδεδομένας ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν θείων Πατέρων διδασκαλίας: αὐτοὶ βέβαια πλανῶνται ὑπὸ τοὺς αἱρετικούς, καὶ κρημνίζονται εἰς τὰ νεώτερα καὶ βλάσφημα αὐτῶν δόγματα, καὶ δέχονται τὰς διεστραμμένας αὐτῶν παραδόσεις, τὰς ἐναντίας ὅσας τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ τοῖς Ἀποστόλοις, καὶ τοῖς Ἱεροῖς Πατράσι.

8. „ Βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν, ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ „ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. (1)

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Θεολόγος τοὺς υἱοὺς τῆς Κυρίας Ἐκλεκτῆς, νὰ χωρίζωνται ἀπὸ τοὺς αἱρετικοὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἀρνοῦνται τὸν πρώτον καὶ τὸν δεύτεραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. προσθέτει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ χωρίζωνται ἀπὸ αὐτούς, καὶ νὰ τοὺς ἀποστρέφωνται. ἵνα μὴ, λέγει, μεταλαμβάνοντες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἐκείνων καὶ αἱρετικῶν ζύμην, ὑστερηθῆτε τοῦ παραδοθείσαν εἰς ἐσᾶς ἀληθείαν, καὶ κρημνίσητε τὸν οἰκοδομικὸν ἐκείνου τῆς πίστεως, τὸν ὁποῖον μὲ τόσους κόπους καὶ ἀγῶνας ἐκτίσατε. ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μισήσετε ἀπὸ καρδίας τοὺς εἰρημένους αἱρετικούς, ἵνα δυνηθῆτε νὰ τελειώσετε τὸν καλὸν δρόμον, καὶ νὰ φυλάξετε ἀπαραχάρακτον τὸν πίστιν. καὶ ἀκολούθως νὰ λάβετε τὸ τέλειον βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, τὸ ὁποῖον ἐφανέρωσε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ μισθοῦ.

9. „ Πᾶς ὁ παραβαίνων, καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ, Θεὸν „ οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν Πα- „ τέρα, καὶ τὸν Υἱὸν ἔχει.

Ποῦ εἶναι τώρα, ἑρμηνεύει ὁ Μητροφάνης, πῶς εἶναι Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, ὁ λέγων, ὅτι εἶναι ἀμφίβολος, καὶ ὄχι γνησία τοῦ Ἰωάννου ἡ παροῦσα ἐπιστολή; αὐτὸς γὰρ, ὡς φαίνεται, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχε γυμνασμένα τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς πρὸς διάκρισιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν συγγραμμάτων, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδύνατο νὰ σοχασθῇ, τόσον ἀπὸ τὰ νοήματα, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς λέξεις τοῦ ἀπαράλλακτον σχεδὸν ὁμοιότητα ὁποῦ ἔχει ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μὲ τὸν πρώτον, διὰ τοῦτο εἶπε, πῶς, ἡ μὲν πρώτη, εἶναι γνησία, αὕτη δὲ, εἶναι νόθος. καὶ μ' ὅλον ὁποῦ κομπάζει πῶς εἶναι σοφὸς καὶ τῶν ἔξω παιδείαν, καὶ καὶ τῶν ἔσω, κἂν καὶ δὲν ὠφελήθη, ἤτε ἀπὸ τὴν μίαν, ἤτε ἀπὸ τὴν ἄλλην. ὡσαὐτὸς ὁποῦ ἔγινεν ὁ δείλαιος, φανερὸς δεφενδίστης τῆς αἱρεσιαρχικῆς αἱρέσεως, καὶ ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα καὶ σωτηρίαν· ὅθεν, ὡς νομίζω, διὰ τοῦτο καὶ μόνον λέγει αὐτὸς πῶς εἶναι ἀμφίβολος ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ, διὰ τί αὕτη μάλιστα φανερόνει ἐδῶ, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ὁποῦ παραβαίνει, καὶ δὲν μένει εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς Θεὸν δὲν ἔχει, ἀλλὰ εἶναι ἄθεος· ὁποῖος δὲ μένει εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ἔχει καὶ τὸν πατέρα, ἔχει καὶ τὸν υἱόν. τὰ λόγια δὲ ταῦτα, ὄχι μόνον εἶναι σύμφωνα καὶ ἀκόλουθα μὲ τὰ λόγια τῆς πρώτης ἐπιστολῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου· ὁ γὰρ Κύριος εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ „ ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί. (Ἰω. ιδ'. 11.) Καὶ πάλιν „ ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, „ ὅτι-

(1) Ἐν ἄλλοις „ ἵνα μὴ ἀπολέσητε, ἃ εἰργάσασθε, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβητε. φαίνεται δὲ, ὅτι ὀρθότερον εἶναι, καθὼς ἀνωτέρω χάρεται παράτε τῷ Μηθοφάνει καὶ Θεοφυλάκτῳ καὶ Οἰκουμενίῳ, εἰς πρῶτον πρόσωπον δηλωθῇ, καὶ ὄχι εἰς δεύτερον, καθ' ὅτι εἰς δεύτερον μὲν πρόσωπον, ἐγίνετο ὁ λόγος βαρὺς καὶ φορτικὸς, εἰς δὲ τὸ πρῶτον πρόσωπον, σωαρμοσμένος καὶ τοῖς λέγουσι Θεολόγοις, ὁ λόγος ἐγίνετο ἀβαρὴς, καὶ πλέον ὑποφάσκος εἰς τοὺς ἀκούοντας.

„ ὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. (Ἰω. ε. 23.) Καὶ ὁ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. (Λυκ. ι. 16.)

Διὰ τοῦτο ὀρθῶς εἶπεν ἐδῶ, ὅτι πᾶς ὁ παραβαίνων, καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ, Θεὸν οὐκ ἔχει· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόφασις τῆς αὐτοαληθείας: δηλαδὴ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς· τὸ αὐτὸ δὲ σχεδὸν εἶπε καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ „ τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰμὴ ὁ ἀρ- „ νούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ Ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα, καὶ τὸν „ υἱόν· πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει. (α. Ἰω. β'. 22.) ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, εἶναι πρός τι: ἤγουν ἔχουν σχέσιν καὶ ἀναφορὰν ἕνα εἰς τὸ ἄλλο· καὶ διὰ τοῦτο συμπεριφέρονται, καὶ σωίζωσιν ἕνα τὸ ἄλλο. καὶ ἐξ ἐναντίας ἀναιροῦσιν ἕνα τὸ ἄλλο: ἤγουν, ἂν ἦναι Πατὴρ, εἶναι καὶ υἱὸς, καὶ ἀντιστρόφως ἂν ἦναι υἱὸς, εἶναι καὶ Πατήρ. καὶ ἐξ ἐναντίας, ἂν δὲν ἦναι Πατὴρ, οὐδὲ υἱὸς εἶναι, καὶ ἂν δὲν ἦναι υἱὸς, οὐδὲ Πατὴρ εἶναι. τί δὲ δηλοῖ τὸ „ πᾶς „ ὁ παραβαίνων; τὸ ἐφανέρωσεν ὁ Θεολόγος ἀμέσως εἰπὼν, καὶ μὴ μένων εἰς τὴν διδαχὴν τοῦ Χριστοῦ: τὴν δὲ παραλαμβάνουσαν δηλαδὴ, τόσον περὶ τῆς πίστεως, ὅσον καὶ περὶ τῆς πράξεως καὶ ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· τὸ δὲ ἅγιον Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ διδαχὴ καὶ ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ, εἶναι γεμάτον καὶ ἀπὸ τὰ δύω, καὶ ὄχι μόνον διδάσκει νὰ πιστεύωμεν, καὶ νὰ προσκυνῶμεν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν Τελειοπόσατον, ἀλλὰ καὶ παραγγέλει νὰ ἐργαζώμεθα τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς, καὶ νὰ φυλάττωμεν τὰς θείας ἐντολάς. λοιπὸν ὅποιος παραβαίνει, ἢ καὶ τὰ δύω ὁμοῦ, τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ τὰ καλὰ ἔργα. ἢ τὴν πίστιν μόνην. ἢ μόνα τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύω εἶναι διδασκαλία τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, αὐτὸς Θεὸν δὲν ἔχει, ἀλλ' εἶναι ἄθεος παντελῶς. (1) ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ παραβαίνει καὶ παραβάτης εἶναι, ὅποιος χριστιανὸς ὁμολογήσῃ μὲν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα νὰ φυλάττῃ καὶ τὰ δύω, καὶ τὰ περὶ πίστεως δόγματα, καὶ τὰς περὶ εὐαρέστου ζωῆς θείας ἐντολὰς, ἔπειτα δὲ δὲν φυλάξῃ πᾶσα: καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος „ εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πά- „ λιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. (Γαλ. β'. 18.)

Κάθε γὰρ χριστιανὸς ὅπου πιστεύσῃ καὶ βαπτισθῇ, καταλύει τὴν ἀθεΐαν καὶ κάθε ἄλλην ἁμαρτίαν. διὰ τὶ μὲ τὴν ἀποταγὴν ὅπου κάμνει πρὸς τὸν μισόκαλον Σατανᾶν, ὅταν ἐρωτᾶται παρὰ τοῦ Ἱερέως „ ἀποτάσῃ τῷ Σατανᾷ, καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἀποκρίνεται ἀποτάσομαι. καὶ μὲ τὴν συναταγὴν καὶ ὁμολογίαν ὅπου κάμνει πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐρωτώμενος μὲν „ συν- „ τάσῃ τῷ Χριστῷ, ἀποκρινόμενος δὲ „ συντάσομαι· μὲ ταῦτα, λέγω, τὰ δύω, καὶ κάθε ἀθεΐαν καὶ κακίαν ἀποβάλλει ὁ βαπτιζόμενος χριστιανὸς, καὶ κάθε θεοσέβειαν καὶ ἀρετὴν νὰ φυλάττῃ ὁμολογεῖ· ὅθεν ταῦτα μὴ φυλάττων, παραβάτης γίνεται, καὶ δὲν μένει ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ μὴ ὢν, ἄθεος εἶναι, καὶ οὐκ ἔχει Θεόν. παραβαίνοντα δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος, ὄχι ἐκεῖνον ὅπου πέσῃ εἰς κανένα ἀκούσιον σφάλμα ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν καὶ πρόσκασιν. ἀλλ' ἐκεῖνον ὅπου συνήθως ὀλιγώρως διὰ τῆς μετανοίας καὶ λαμβάνει πάλιν τὴν προτέραν κατάστασιν τῆς ἀρετῆς. ἀλλὰ ἐκεῖνον ὅπου μίαν φορὰν κρημνίσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν θελητικῶς, ἢ κανικῶς, καὶ ἔπειτα δὲν μετανοεῖ, ἀλλὰ θέλει νὰ μεταδίδῃ καὶ εἰς ἄλλους τὴν κακίαν: καθὼς ἦτον οἱ αἱρεσιάρχαι, οἵτινες ὄχι μόνον ἔγιναν ἀρχηγοὶ βλασφήμων δογμάτων καὶ αἱρετικῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους μετέδωκαν αὐτά. ὅθεν καὶ λοιμοί: ἤτοι, παιγνιλιασμοῖοι οἱ τοιοῦτοι ὀνομάζονται ἀπὸ τὸν θεῖον Δαβὶδ λέγοντα. „ Καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν „ οὐκ ἐκάθισεν. (Ψαλμ. α'. 1.) διὰ τὶ καθὼς ὁ λοιμός: ἤτοι ἡ παιγνίδια μεταδίδεται εἰς πολλούς: ἔτζι καὶ οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι δὲν θανατόνουν μόνον τὸν ἑαυτόν τους μὲ τὴν κακίαν, ἀλλὰ θέλουν νὰ θανατόνουν καὶ πολλοὺς ἄλλους, μεταδίδοντες εἰς αὐτοὺς τὴν πονηρίαν τους.

το. „ Εἰ-

(1) Διὰ τοῦτο δίκαιον ἔχει ὁ χρυσορρήμων Γεωργίνης νὰ λέγῃ „ τῷ μὲν λόγῳ πολλοὶ χριστιανοί, τῷ δὲ ἔργῳ ὀλίγοι καὶ ἀπό- „ νιοι. τῷ κτήματι ὡς χριστιανοί, καὶ ὡς Κυρίου μαθηταί, τῷ „ δὲ ἔργῳ προδόται, τῷ λόγῳ εὐσεβεῖς, τῷ δὲ ἔργῳ ἀσεβεῖς, „ τοῖς δὲ ἔργοις ἐθνικοί. καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης Δαβίδ „ Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς Ἔθνεσι, καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν. „ καὶ ἀληθῶς ἐπληρώθη ἡ προφητεία ἐν ἡμῖν. ὅτι πεπτοὶ „ χριστιανοί, οἱ Ἰουδαΐοις καὶ Ἕλλησι προσέχοντες μύθοις, „ καὶ γενεαλογίαις; καὶ πῶς χριστιανοὶ εὑρεθήσονται οἱ τὰ παῦ- „ τα πράττοντες; ποῖα δὲ παρρησία πολεμοῦσιν ἑαυτοὺς ὀνομάζων „ χριστιανούς; καὶ πῶς πολεμῶσι προσελθεῖν τοῖς μυστηρίοις, οἱ „ χθόνιοι. ἦτοι Ἕλλησιν ὑπάρχοντες; τοῖς αὐτὰ πράττουσιν, ὃ- „ δὲν ὄφελος ἐκ τοῦ καλεῖσθαι αὐτοὺς χριστιανούς. (λόγ. περὶ φι- „ λοσοφησάν τεμ. ζ'.)

10 „ Εἴτις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει,
„ μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε.
11. „ Ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς
„ πονηροῖς.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἀσφαλίζεται ὁ Θεολόγος, καὶ προφυλάττει τὴν Θεοφιλῆ Ἐκλεκτὴν, καὶ ὅλην τὴν εὐλογημένην του φαμιλίαν, τὴν φιλόξενον καὶ φιλόφρονα. συμβουλεύει δὲ αὐτὴν νὰ μὴ δέχωνται τοὺς αἱρετικοὺς καὶ ἀθέους εἰς τὸν οἶκόν τους, καὶ νὰ τοὺς φιλοξενῶσιν. ἵνα μὴ δεχόμενοι αὐτοὺς καὶ φιλοξενοῦντες, μεθέξωσιν ὑπὸ τὴν αἵρεσιν καὶ ἀσέβειαν τους· καὶ ὡσὰν νὰ τοὺς λέγῃ. ἐξετάζετε πρότερον, ὦ ἀδελφοὶ, καὶ ἐρωτᾶτε, ποῖον φρόνημα καὶ ποίαν πίστιν ὁμολογοῦσιν ἐκεῖνοι ὁπού ἔρχονται εἰς τὸν οἶκόν σας. καὶ ἂν μὴν δίρητε αὐτοὺς πῶς φρονοῦν τὰ ἐδικάμας δόγματα, καὶ τὴν παρήμων τῶν Ἀποστόλων κηρυττομένην ἀλήθειαν καὶ διδασκαλίαν, νὰ τοὺς δέχεσθε καὶ νὰ τοὺς προκοπῆτε μὲ πολλὴν δεξίωσιν καὶ ἀγάπην. ἂν δὲ δίρητε αὐτοὺς ἐναντίους εἰς τὴν ἐδικήν μας διδασκαλίαν, καὶ μὴ φρονοῦντας κατὰ τὰ δόγματα καὶ τὴν πίστιν τῶν Ἀποστόλων, διώχνετε αὐτοὺς, καὶ τελείως νὰ μὴ τοὺς δέχεσθε μέσα εἰς τὸν οἶκόν σας. ἀλλ' οὐδὲ νὰ τοὺς προσφωνῆτε καὶ νὰ λέγετε εἰς αὐτοὺς τὸ σωτηριῶδες χαῖρε. ἤτοι νὰ μὴ τοὺς χαιρετᾶτε. διὰ τί ὅποιος δίρεθῇ, καὶ εἰπῇ τοῦτον μόνον τὸν φιλὸν λόγον τοῦ χαιρετισμοῦ εἰς αὐτοὺς, αὐτὸς δείσκεται ἐνταυτῷ καὶ τῶν ἀσεβῶν δογμάτων, καὶ τῶν πονηρῶν αὐτῶν ἔργων συγκοινωνὸς καὶ συμμέτοχος· ταύτην δὲ τὴν παραγγελίαν ἐμαύθη ὁ Θεολόγος ἀπὸ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, ὅστις λέγει ταῦτα. οὐκ ἔστι χαίρειν, λέγει Κύριος, τοῖς ἀσεβέσιν. (Ἡσ. μή. 22.) ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ αὐτὸ χρέος γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεον λέγων „ τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊσασο (ἤτοι ἀπόφευ-
„ γε καὶ ἀποστρέφου) διὰ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νο-
„ μὴν ἕξει. (β'. Τιμ. β'. 16.) Καὶ πάλιν λέγει εἰς τὸν αὐτὸν „ Καὶ τούτους ἀποδέπου. (β'. Τιμ. γ'. 5.)

Διδασκόμεθα λοιπὸν ἀπὸ ὅλα τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι πρέπει νὰ ἀποστρεφώμεθα τοὺς κακοδόξους καὶ αἱρετικοὺς, καὶ κάμμιαν κοινωνίαν καὶ σχέσιν νὰ μὴν ἔχωμεν μὲ αὐτοὺς, οὐδὲ τὸ, χαῖρε νὰ προσφωνῶμεν εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἔχωμεν μισητοὺς καὶ στυγχαμερούς. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀποστέλλων τοὺς μαθητάς του εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, παρήγγειλε μὴν εἰς αὐτοὺς νὰ δίδουσιν εἰρήνην εἰς τὰ σπίτια, ὅπου ἤθελαν κονδύσουν· εἰδὲ καὶ ἐκεῖνοι μένοντες σκληροὶ ἐν πονηρᾷ διαθέσει, δὲν ἤθελαν δεχθοῦν τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπαρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς, νὰ ἀποστραφῇ εἰς τὸν ἑαυτόν τους ἡ εἰρήνη ὁπού ἔδωκαν εἰς ἐκείνους τοὺς δυσσεβεῖς. καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸν κονιορτὸν τῆς οἰκίας ἐκείνης ὁπού ἐπάλλησεν εἰς τὰ ποδάρια τῶν, προσέζει νὰ τὸν τινάζωσιν εἰς αὐτοὺς, καὶ νὰ μὴ τὸν πέρνωσι μαζίτου. „ Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπά-
„ σασθε αὐτήν· καὶ ἐὰν μὲν ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἦ ἀ-
„ ξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς
„ λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας, ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν
„ ποδῶν ὑμῶν. (Ματ. ι'. 12.) (1) Προσθέττει δὲ ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι εἰς τοὺς ὁμοπίστους, καὶ ὁμοδόξους, πρέπει νὰ λέγωμεν τὸ, χαῖρε. καὶ ὅτι ὁ χαιρετισμὸς αὐτὸς, εἰς μόνους τοὺς ὁμοπίστους χρεωστεῖται νὰ λέγεται, καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀσεβεῖς. εἰς αὐτοὺς δὲ πρέπει νὰ δείχωμεθα νὰ χαίρωμεν. ὅθεν ὅποιος χριστιανὸς εἰπῇ εἰς τοὺς ἀσεβεῖς νὰ χαίρωμεν, αὐτὸς προσφέρεται εἰς αὐτοὺς, ὡσὰν

(1) Εἴτζι ἔφρατταν παόντε καὶ οἱ Θεοφιλῶς αὔθρες οἱ τὴν ἀσέβειαν ἀκριβῶς πρεῦντες. ἔτζι ἔκαμνον ὁ θεῖος ἅγιος Γωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ ἠγαπημένος τοῦ Χριστοῦ, ὅστις πηγαίνωντας μίαν φορὰν εἰς σπίτι λεβρὸν τῆς Ἐφέσου (ἴσως δὲ αἰσθάνεσθαν σώματος, καὶ κάλλιψιν τῆς ὑγείας του) ὡς ἤκουσεν, ὅτι ἦτον μέσα ὁ αἱρετικὸς Κήρινθος, ἐξεπήδησεν δίδυς ὁ τοῦ Κυρίου μαθητής. καὶ φεύγωμεν, ἔκραξε, φεύγωμεν, μήπως πέσῃ τὸ λεβὲν ἐπάνωμας. ἐπειδὴ καὶ εἶναι μέσα Κήρινθος ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρός. καθὼς τοῦτο διηγεῖται ὁ Θεὸς Εἰρηναῖος, ἐξ ἀκοῆς τοῦ Γερῦ Πολυκάρπου. (βιβλ. γ'. Κεφ. γ'.) ἔτζι οἱ Σαμοσατεῖς χριστιανοὶ, δὲν ἤθελαν πλέον νὰ ἐμβοῦν εἰς τὰ θερμὰ νερά. διὰ τί μίαν φορὰν εἶχε πλυθῇ εἰς αὐτὰ ὁ Ἀρειανὸς Εὐνόμιος. καὶ τὰ παιδία τῶν Σαμοσατέων χριστιανῶν, παίζοντα μίαν φορὰν τὰς μπάλλας, ἐπειδὴ ἔτυχε μία μπάλλα νὰ κυλισθῇ ἀκαμπαξοῦ εἰς τὰ ποδάρια τοῦ μυλαρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπάνω καθήμενος ὁ Ἀρειανὸς ἐπίσκοπος Ἄρειος, ἠκολούθησε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον. τότε, λέγω, βλέποντα τὰ παιδία, δὲν ἐπόλμησαν νὰ παίξουν πλέον μὲ τὴν μπάλλαν ἐκείνην, ἕως δὲν ἄναψαν φωτίαν, καὶ τὴν ἐπέρασαν ἐπάνω τὸ πυρὸς διὰ νὰ τὴν καθαρίσουν. ἐπειδὴ ἐσοχάσθηκαν, ὅτι ἐμολύνθη, μόνον διὰ τί ἄγγισεν εἰς τὰ ποδάρια τοῦ μυλαρίου τοῦ αἱρετικοῦ (ὅρα εἰς τὸ βιβλίον τῆς ἀνεξιθρησκείας σελ. 232.) τόσην προφύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν εἶχον οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι χριστιανοὶ εἰς τὸν ἑαυτόν τους διὰ νὰ μὴν συγκοινωνοῦν μὲ τοὺς αἱρετικοὺς, ἵνα μὴ ἐκ τῆς συγκοινωνίας αὐτῆς βλαβῶσιν εἰς τὴν ψυχήν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ λέγει „ Τοὺς αἱρεσιώτας ὡς βλασφήμους καὶ τοῦ Θεοῦ ἐχθροὺς ἡ Γραφὴ „ οὐκ ὠνόμασεν ἀνθρώπους, ἀλλὰ κύνας, καὶ λύκους, καὶ χοί-
„ ρους, καὶ Ἀντιχρίστους: καθὼς φησιν ὁ Κύριος „ μὴ δῶτε τὸ ἅ-
„ γιον τοῖς κυσὶ. καὶ Γωάννης λέγει „ ὅτι Ἀντίχριστοι πολλοὶ
„ γεγόνασι. πῶς ὃν ἐγὼ ἀγαπάω, οὐδὲ σωνδυάζομαι, οὐδὲ
„ συνεύχεσθαι, οὐδὲ σωνεδίαν, οὐδὲ λομβάναν εἰς οἶκον. ἵνα μὴ
„ γὰρ ἔργων τῶν πονηρῶν αὐτῶν κοινωνήσωμεν.

σαὺ νὰ ἦτον ὁμόπιστοι, καὶ ὁμόδοποί τε, καὶ διὰ τὸ χαιρετισμὸν κοινωνὸς γίνεται τῆς ἀσεβείας, καὶ κακίας των. καὶ αὐτὶ νὰ τραβίξῃ αὐτὸς τὰς ἀσεβεῖς εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἐτραβίχθη (φεῦ!) αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν εἰς τὸ τῆς ἀσεβείας ἐκείνων βάραθρον.

12. „ Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέ-
„ λανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα
„ λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐλπίζω νὰ ἔλθω μόνος εἰς ἐσᾶς, καὶ νὰ σᾶς ὁμιλήσω στόμα μὲ στόμα, διὰ τοῦτο δὲν ἔκεινα ἀναγκαῖον, νὰ σᾶς γράψω περισσότερα λόγια ἀπὸ αὐτά. ἐπειδὴ τὸ νὰ προσφωνῇ τινὰς, καὶ νὰ γράφῃ μὲ χαρτὶ, καὶ κονδύλι, τοῦτο εἶναι χρειώδες, καὶ ἀναγκαῖον, ὅταν δὲν ἦναι παρὼν, ἀλλὰ δείσκεται, εἰς ἄλλον τόπον· ὅταν δὲ ἡμεῖς, λέγει, εἴμεθα παρόντες, καὶ λαλεῖ ὁ καθ' ἕνας αὐτοπροσώπως ἐκεῖνα ὁπὸν θέλει, καὶ νομίζει εὔλογα, περιττὰ πλέον εἶναι τὰ γράμματα, μαζὶ μὲ τὸ χαρτὶ, καὶ τὸν κάλαμον. ἐπειδὴ ὅδεὶς παρὼν δείσκόμενος, ἀφίνει μᾶλλον, τὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν του ζῶσαν, καὶ συντελεστέραν φωνὴν, καὶ συνομιλίαν, μεταχειρίζεται δὲ, χαρτία, καὶ μελαίνι νὰ γράφῃ· ἀνόητον δὴ εἶναι τοῦτο. προσθέττει δὲ, ὅτι διὰ τῆς αὐτοπροσώπου ὁμιλίας, ἔχει νὰ γένῃ εἰς αὐτὸς συντελεστέρα, καὶ πληρεστέρα ἡ χαρὰ, χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν ἔλλειψιν· ὅταν δὲ δὲν ἦναί τινας παρὼν, ἡ χαρὰ ἀκολουθεῖ νὰ γίνεται ἐλλιπὴς, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν διαθέσεων ὁπὸν ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἀπουσίας τῶν φίλων. Σημειώσαι δὲ καὶ ἐδῶ, ὅτι ὁ σίχος ἔτος εἶναι αὐτολεξεὶ γεγραμμένος, καὶ εἰς τὸν προώτιον τὸν Ἰωάννου ἐπιστολὴν, ὅπου αὐ-
„ τὸς λέγει. „ Καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. (α'. Ἰω. α'. 4) ὅθεν σωάγεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ, εἶναι γνήσιον πόνημα, καὶ γνήμημα, καὶ σωύταγμα τῆς ἁγίας ἐκείνης τοῦ μεγάλου Θεολόγου ψυχῆς, καὶ πανταχόθεν δείκνυται, ὅτι ὁ ἀμφίβολον παύτην εἰπὼν Εὐσέβιος, εἶναι ματαιολόγος, καὶ φλύαρος. ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα τοῦ Ἰωάννου, γίνεται φανερὸν, καὶ ὅτι πολλὰ οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι παρέδωκαν εἰς τὰς χειρογραφὰς, καὶ διὰ ζώσης φωνῆς· ἅτινα καὶ παραδόσεις ἀποστολικαὶ ὀνομάζονται, καὶ πρέπει νὰ φυλάττωνται, καθὼς καὶ τὰ δόγματα. ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς. „ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. (β'. Θεσ. β'. 15.) καὶ ὥρα περὶ τούτου τοῦ ἁγ. τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν τῇ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

13. „ Ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς Ἐκλεκτῆς. Ἀ-
„ μήν.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου συμπεραίνεται, ὅτι ἀκόλουθον εἶναι οἱ υἱοὶ τῆς ἀδελφῆς τῆς Κυρίας, πρὸς ἣν γράφει ὁ Θεολόγος τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν, μὲ τὸ νὰ ἦτον νέοι εἰς τὴν ἡλικίαν, καὶ εὐσύνατο νὰ περιπατῶν, ἢ καὶ νὰ καβαλικεύων εἰς ζῶα, ἐπήγαιναν συνεχῶς καὶ αὐτάμοναν τὸν μέγαν Θεολόγον, καὶ ἀπὸ τὸ ἅγιον καὶ μακάριον σόμα ἐκεῖνο, ἐδιδάσκοντο τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα, καὶ διδάγματα. ὅθεν καὶ παρεκάλεσαν τὸν Ἀπόστολον, ὡς ἀνεψιοὶ, νὰ γράψῃ ἐν τῇ ἐπιστολῇ παύτῃ χαιρετισμὸν καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν πρὸς τὴν Θεῖαν τους. Ἐκλεκτὴν δὲ ὠνόμασε τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, καὶ ὄχι Κυρίαν· ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι τὸ κύριον ὄνομα ἐκείνης, εἶναι τὸ, Κυρία. καθὼς ἑρμηνεύσαμεν μὲ τὸν ἱερὸν Μητροφάνην· τὸ δὲ Ἐκλεκτὴ εἶναι, ἐκείνης μὲν ἐπίθετον, τῆς δὲ ἀδελφῆς της παύτης εἶναι κύριον ὄνομα. διὰ τί οὖν ἦτον ὄνομα ἐπίθετον ἐκείνης τὸ, Κυρία, καὶ ὄχι κύριον, ἤθελεν ὀνομάσῃ καὶ τὴν ἀδελφήν της παύτην ὁ Θεολόγος Κυρίαν, καὶ νὰ εἰπῇ „ τῆς ἀδελφῆσα τῆς κυρίας Ἐκλεκτῆς. καθὼς καὶ ἐκείνην ὠνόμασεν εἰπών. „ Καὶ νῦν
„ ἐρωτῶσε Κυρία. (αὐτόθ. 5.) διὰ νὰ μὴ φανῇ προσωπολήπτης ὁ ἀπροσωπόληπτος Ἰωάννης, ἀνίσως, αὐταὶ μὲν καὶ αἱ δύω, ὠνομάζοντο τὸ κύριον ὄνομάτων, Ἐκλεκταί· αὐτὸς δὲ, τὴν μίαν μὲν, ὀνομάζῃ κυρίαν Ἐκλεκτὴν, τὴν δὲ ἄλλην ὀνομάζῃ μόνον Ἐκλεκτὴν, χωρὶς τὸ τίμιον ἐπίθετον τῆς κυρίας.

Ἀλλὰ γένοιτο καὶ ἡμεῖς οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ ἀκούοντες τὴν παροῦσαν πρὸς τὴν Κυρίαν Ἐκλεκτὴν ἐπιστολὴν, νὰ φανῶμεν μιμηταὶ τῆς εὐλογημένης γυναικὸς παύτης, καὶ νὰ γένωμεν καὶ ἡμεῖς κύριοι ἀληθῶς τῶν παθῶν, ὑποτάσσοντες εἰς τὸν ἐν ἡμῖν αὐτοκράτορα καὶ ἡγεμόνα τῶν παθῶν νοῦν, καὶ λόγον, ὅλας τὰς ἀλόγους ἐπιθυμίας καὶ ὀρέξεις τοῦ σώματος, καὶ νὰ κατασήσωμεν μοναρχίαν εἰς τὸν ἑαυτόν μας. ὥστε ὅπου, ὁ μὲν νοῦς, καὶ τὸ θέλημα τὸ θεϊκόν μας, νὰ ὑποτάσ-

πάσεται εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὸ διάρεξον καὶ τέλειον θέλημα τοῦ Θεοῦ. τὸ δὲ σῶμα πάλιν, καὶ αἱ ἄλογοι ὀρέξεις καὶ τὰ θελήματα τοῦ σώματος, νὰ ὑποτάσωνται εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὸ λογικὸν θέλημα τῆς ψυχῆς. εἴθε δὲ νὰ γενώμεν καὶ Ἐκλεκτοὶ, ἀκολουθοῦντες εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐκείνην, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ πρὸ αἰώνων Θεὸς μᾶς ἐξελέξεν ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη, νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ γένωμεν υἱοὶ Θεοῦ καὶ χάριν. καὶ ἵνα βεβαιόνοντες τὴν κλῆσιν, καὶ ἐκλογὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἐναρέτων ἔργων μας: καθὼς μᾶς παραγγέλει ὁ Κορυφαῖος Πέτρος λέγων „ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν, καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι (β'. Πέτ. ά. 10.) νὰ μείνωμεν μέχρι τέλους ἐν τῇ ἐνταῦθα δωρεμένῃ χάριτι τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς χάριτος ταύτης, νὰ ἀξιωθῶμεν καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς δοθησομένης δόξης. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ Κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ, καὶ ἀϊδίῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ συναϊδίῳ, καὶ ὁμουσίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΠΡΟΣ ΓΑΙΟΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ,

Κατὰ τὸν Μητροφάνη, καὶ Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη διαλαμβάνει περὶ φιλοξενίας. καὶ πρῶτον ὁ Θεολόγος ἀποδέχεται ἐν αὐτῇ, καὶ ἐπαινεῖ τὸν Γάϊον, ὅς τις ἐφημίζετο παρὰ πάντων πῶς εἶναι φιλόξενος. καὶ παρακινεῖ αὐτὸν νὰ μένῃ εἰς τὴν αὐτὴν προθυμίαν, καὶ ἐργασίαν τῆς φιλοξενίας, καὶ νὰ ξεπροβοδίζῃ, καὶ νὰ περιποιῆται τὺς ἀδελφύς. Δεύτερον ἀποδέχεται, καὶ ἐπαινεῖ τὴν ἐλεημοσύνην ὁπὔ κάμνει εἰς τὺς πτωχούς. Τρίτον κατηγορεῖ τὸν Διοτρεφῆ. διὰ τί, ὄχι μόνον αὐτὸς δὲν ἐλεεῖ τὺς πτωχύς, ἀλλὰ ἐμποδίζει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μὴ δίδουν ἐλεημοσύνην. καὶ διὰ τί πολλὰ φλυαρεῖ. Τέταρτον, λέγει, ὅτι ὅσοι εἶναι τοιῦτοι, ὁποῖος εἶναι ὁ Διοτρεφὴς, αὐτοὶ εἶναι ξένοι, καὶ ἀλλότριοι τῆς ἀληθείας, καὶ δὲν γνωρίζυν τὸν Θεόν. Πέμπτον δὲ, καὶ τελευταῖον σωιζᾷ τὸν Δημήτριον, καὶ μαρτυρεῖ εἰς αὐτὸν πολλὰς ἀρετάς. καὶ ὕτω τελειόνοι τὴν ἐπιστολήν: διὰ τί δὲ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ὀνομάζεται Καθολική, καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ εἶναι μερικὴ καὶ ἀτομική, ὅρα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Βίβλυ ταύτης, εἰς τὴν ὑπόθεσιν, διὰ τί Καθολικαὶ ὀνομάζονται αἱ ἑπτὰ Ἐπιστολαί. ὁ Γάϊος δὲ οὗτος πρὸς ὃν γράφει ὁ Θεολόγος τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος φιλόξενος, καὶ φιλόπτωχος Γάϊος, περὶ τῦ ὁποίου γράφει ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίυς ἐπιστολὴν ταῦτα „ ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μυ (ἤτοι ὁ ξενοδόχος μυ) καὶ „ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. (Ῥωμ. ιε'. 23.) διὰ τί τὰ αὐτὰ σχεδὸν μαρτυρεῖ περὶ

„

„ ρὶ αὐτ̃, ϗ ὁ Ἰωάννης ἐδῶ λέγων „ ἀγαπητὲ, πισὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσ̃ῃ εἰς „ τοὺς ἀδελφοὺς, ϗ εἰς τὺς ξένυς. οἱ ἐμαρτύρησάν σ̃υ τ̃ῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλη- „ σίας, ὃς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τ̃ῦ Θε̃ῦ. (στίχ. 5.) λέγει δὲ ὁ Μελέτιος, ὅτι ἡ Ἐπισολὴ αὕτη ἐγράφη ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, ἐν ᾧ ἐγράφη καὶ ἡ Πρώτη ϗ ἡ Δευτέρα. (Ἐκκλ. Ἱσορ. τόμ. ά. σελ. 42.) ἤτοι ὀλίγον ὕσερον ἀφ' ὃ ἐγράφη τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ

ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΓΑΪΟΝ, ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

1. „ Ο Πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀλη-
„ θείᾳ.

Διὰ ποίαν αἰτίαν ἐμεταχειρίθη καὶ ἐδῶ ὁ Θεολόγος τὸ ὄνομα τῦ Πρεσβυτέρυ: ἤτοι τῦ Ἐπισκόπυ, ἐφανερώσαμεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς πρὸς τὴν Κυρίαν δευτέρας ἐπιστολῆς. καὶ περιττὸν εἶναι νὰ λέγωμεν καὶ ἐδῶ τὰ αὐτά. ὅθεν ὅποιος θέλει, ἂς ἀναγνώσῃ τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ. ἄξιον δὲ εἶναι νὰ θαυμάσῃ τινὰς τὴν σώφρονα καὶ ἀκρίβειαν τῦ μεγάλυ τύτυ Θεολόγυ· διατί, εἰς μὲν τὴν Κυρίαν τὴν ὀνομαστὴν ἐκείνην καὶ θεόφημον γυναῖκα γράψας τὴν δευτέραν ὑπιστολήν, καὶ μ' ὅλον ὅπῦ ἦτον θεοφιλεσάτη καὶ ἐνάρετος, εἰς κανένα μέρος ὅμως δὲν ὠνόμασεν αὐτὴν ἀγαπητήν· ἀλλὰ μόνον εἶπεν, ὅτι ἀγαπᾷ τὰς ψυχὰς τῆς „ ἃς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ (β'. Ἰω. 1.) τὸν δὲ Γάϊον τῦτον, μὲ τὸ νὰ ἦτον ἄνδρας, δὶς ὠνόμασεν ἀγαπητόν. τόσον πολλὰ ἀκριβολογεῖται ἕως καὶ εἰς μίαν λέξιν, τῷ ἁγίων, καὶ μάλιστα τῷ Ἀποστόλων ὁ ἱερὸς νῦς. καὶ ἀγκαλὰ ὁ Παῦλος γράφων πρὸς Φιλήμονα, ὀνομάζει ἀγαπητὴν τὴν γυναῖκά τε Ἀπφίαν. „ Καὶ „ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ (Φιλήμ. 2.) καὶ ἀγκαλὰ τὸ, ἀγαπητὴ, ἦτον σεμνὸν καὶ ἀξιέπαινον ὄνομα κοντὰ εἰς τὺς παλαιύς, καὶ τὸν Θεοδώρητον. μ' ὅλον τῦτο ὁ ἠγαπημένος τῦ Κυρίυ Ἀπόστολος δὲν ἐμεταχειρίθη τὸ ὄνομα αὐτὸ, μήτε ἀγαπητὴν τὴν Κυρίαν ὠνόμασε, διατὶ νὰ μὴ δώσῃ καμμίαν λαβὴν κατηγορίας εἰς τὺς μωμοσκόπυς, καὶ διατὶ νὰ φυλάξῃ ὑπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἀκραιφνέσατον καὶ καθαρώτατον τὸν χαρακτῆρα τῆ ὑποστολικῆ ἀξιώματος, καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς ἁγιοπρεπῦς ἀρετῆς καὶ διλαβείας.

2. „ Ἀγαπητὲ, περὶ πάντων εὔχομαί σε διοδᾶσθαι, καὶ ὑγιαίνειν,
„ καθὼς διοδᾶταί συ ἡ ψυχή.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Θεολόγος πρὸς τὸν Γάϊον· ἐπειδὴ καὶ ἐγώσε γνωρίζω ἀληθινὸν μαθητὴν τῆς διυσεβείας, καὶ πίστεως, διατὶ τῦτο καὶ σὲ ἀγαπῶ καθαρῶς, καὶ γνησίως. ὅθεν ἐκ τῆς ἀγάπης συ καταφλεγόμενος, παρακαλῶ τὸν ἅγιον Θεὸν νὰ κατευοδᾶσαι, καὶ νὰ διδοκιμῇς εἰς ὅλα τὰ θεῖα, καὶ ἀνθρώπινα ἀγαθά· καὶ τῦτο καλῶς γνωρίζεις καὶ σύ· διατὶ καταλαμβάνεις καὶ σοχάζεσαι πῶς ἡ ψυχή συ κατευθύνεται καὶ διοδᾶται μέχρι τῦ παρόντος, εἰς ἐκεῖνα ὁπᾶ θέλει καὶ προαιρεῖται. ὥστε ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων μυ βεβαιῦται ἀπὸ τὰ ἐδικά συ πράγματα. ταυτὸν εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος γνωρίζεις πῶς σὲ εὔχομαι νὰ διοδᾶσαι εἰς ὅλα. διατὶ καὶ τὰ πράγματά συ δείκνυσιν ἀληθῶς διοδεύματα, καθὼς τὸ ἐδικόν μυ διχόν.

3. „ Ἐχάρην λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρύντων συ τῇ ἀ-
„ ληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁπᾶ διηγῦνται τὰς ἐδικάς συ ἀρετὰς, καὶ μαρτυρῦσι τὴν ἀλήθειαν τῶν καλῶν συ ἔργων, δὲν λέγυσι κανένα ἀσύμφωνον, καὶ ἀνάρμοσον εἰς τὸν ζωόν συ, ἀλλὰ καθὼς εἶναι τὰ ἔργα συ, ἔτζι συμφώνως καὶ ὅλοι τὰ ἐπαινῦσι. διατὶ τῦτο πολλὰ χαίρω ἀκύων παῦτα διὰ λόγυ συ· καὶ διατὶ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς, καὶ ὄχι ἐν ὑποκρίσει, ἄλλος μὲν ὢν, ἄλλος δὲ φαινόμενος. ἀλλ' ἐκεῖνο ὁπᾶ εἶσαι ἔξω καὶ εἰς τὸ φαινόμενον, εἶσαι καὶ ἔσω εἰς τὸ κρυπτόμενον. ἐν ἀληθείᾳ δὲ περιπατεῖ, ὅποιος περιπατεῖ μὲ διαγγελικὴν καὶ χριστιανικὴν ἁπλότητα. τὸ δὲ

περιπατεῖ καὶ τὸν Θεοφύλακτον, δεῖ δηλοῖ τὴν ἀγάπην τῶν ποδῶν, καὶ σκελῶν τὸ σώματος κίνησιν, καὶ τὴν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταβατικὴν πορείαν, ἥτις καὶ εἰς κάθε ζῶον ὅπου ἔχει πόδας διείσκεται, ἀλλὰ δηλοῖ τὴν πακτικὴν καὶ σώφρονα κίνησιν, καὶ εἰς τὰ ἔμπροσθεν αὔξησιν τῆς ψυχῆς. τὴν ὁποίαν ὀλίγοι ποιοῦσιν, ὅσοι ζῶσι μὲ ἀγάπησιν τοῦ νοὸς καὶ λόγον ὀρθόν. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τὸ, περιπατεῖ θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ νὰ πολιτεύεται ὁ χριστιανὸς ἐναρέτως, καὶ τὸ νὰ μὴ παύῃ ποτε ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ πάντοτε νὰ κινῆται τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τῷ δὲ ὄπισθεν ἀπλωνθανόμενος. καὶ ὅρα τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα „ ἐκ τῶν τέκνων σου, περιπατοῦντα ἐν ἀληθείᾳ. (β'. Ἰω. 4.)

4. „ Μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ τέκνα μου ἐν ἀ-
„ ληθείᾳ περιπατοῦντα.

Καθὼς οἱ τῶν αἰθιπῶν χωραφίων γεωργοὶ, τότε μάλιστα χαίρουν, καὶ εὐφραίνονται, ὅταν βλέπουν τὰ χωράφια ὁπού μέλλουν νὰ σπείρουν, πῶς δὲν ἔχουν μέσα ἀκάνθας, ἀλλ' εἶναι καθαρά. ἐπειδὴ καὶ ἐλπίζουν, ὅτι ὁ σπόρος ὁπού ἔχουν νὰ σπείρουν εἰς αὐτὰ, μέλλει νὰ κάμῃ πολλαπλάσιον καρπόν: τοιουτοτρόπως καὶ ὁ μέγας Θεολόγος, ὁ νοητὸς γεωργὸς τῶν ψυχικῶν χωραφίων, χαίρει ἐδῶ μὲ ὑπερβολὴν καὶ εὐφραίνεται. ἐπειδὴ καὶ ἀκούει, ὅτι τὰ πνευματικά του χωράφια: ἤτοι αἱ ψυχαὶ καὶ καρδίαι τῶν μαθητῶν του, εἶναι καθαρὰ ἀπὸ ζιζάνια αἱρετικὰ, καὶ ἀπὸ ἀκάνθας τῆς ἁμαρτίας. ἐλπίζοντας, ὅτι ὁ πνευματικὸς καὶ θεῖος σπόρος ὁπού ἔχει νὰ σπείρῃ εἰς αὐτὰ, μέλλει νὰ καρποφορήσῃ καρπὸν ἑκατονταπλάσιον. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει, ὅτι ἄλλην μεγαλιτέραν χαρὰν δὲν ἠμπορῶ νὰ δοκιμάσω εἰς τὴν καρδίαν μου, παρὰ τὸ νὰ ἀκούω, ὅτι τὰ πνευματικά μου τέκνα περιπατοῦν, καὶ πολιτεύονται μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως, καὶ μὲ τὴν μετοχείρισιν τῶν εὐαρέστων ἔργων. ἡ δὲ λέξις, μειζοτέραν, ἐγράφη ἐδῶ καὶ τὴν ἄδειαν τῶν Ποιητῶν, οἵτινες ἔχουν συνήθειαν νὰ ποιοῦσι συγκριτικὰ ἀπὸ συγκριτικὰ, καὶ νὰ προσθέτουν σύγκρισιν ἐπάνω εἰς σύγκρισιν, οἷον ἀπὸ τὸ σοφώτερος συγκριτικὸν, ποιοῦσιν ἄλλο συγκριτικὸν, λέγοντες, σοφοτερώτερος, καὶ ἀπὸ τὸ παπεινότερος, παπεινοτερώτερος. ὅπου καὶ ἀπὸ τὸ μείζων συγκριτικὸν, ποιοῦσι τὸ μειζότερος καὶ μειζοτέρα. (1) ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος ἐμετοχειρίσθη τὴν λέξιν ταύτην, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ ὑπεραμύθητον χαρὰν τῆς καρδίας του. Σημείωσαι δὲ, ὅτι ὁ χαρακτὴρ καὶ τὸ ὕφος τῆς ὑποσολῆς ταύτης, εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν τῆς δευτέρας. καθὼς γὰρ σὺ ἐκείνην εἶπες ὁ Θεολόγος „ ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου σὺ
„ ἀληθείᾳ περιπατοῦντα: ἔτζι καὶ σὺ ταύτην λέγει „ ἐχάρην λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρ-
„ τυρόντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ σὺ ἀληθείᾳ περιπατεῖς. (αὐτόθ. 3.) Καὶ πάλιν ἐδῶ
„ ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα σὺ ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. λοιπὸν σωάγεται, ὅτι καὶ τῶν δύω ὑποσολῶν σὺας καὶ ὁ αὐτὸς Συγγραφεὺς εἶναι, ὁ μέγας Ἰωάννης ὁ Θεολόγος. καὶ ματαίως ἄρα, καὶ παραλόγως ὁ Ἀρειανὸς Εὐσέβιος σὺ τοῖς ἀμφιβόλοις σωαριθμεῖ τὴν ὑποσολὴν ταύτην.

5. „ Ἀγαπητὲ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ εἰς
„ τοὺς ξένους.
6. „ Οἳ ἐμαρτύσησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας. οὓς καλῶς
„ ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ Θεοῦ.

Ἀληθινὸν, λέγει, καὶ βέβαιον, καὶ τῆς πρὸς Χριστὸν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης χαρακτηριστικὸν ἔργον ποιεῖς, ἀγαπητὲ ἀδελφὲ Γάϊε. διὰ τί φιλοφρονεῖς, καὶ περιποιῆσαι, ὄχι μόνον τοὺς πλησιοχώρους, καὶ γείτονάς σου χριστιανούς: ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπὸ μακρόθεν ἐρχομένους, τοὺς ὁποίους φιλοξενῶν, (2) τὴν αὐτὴν καὶ ὁμοίαν δεξίωσιν δείχνεις εἰς αὐτούς· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ὅλοι, μὲ ἕνα σό-

---

(1) Σύγκρισις δὲ γίνεται ἐπὶ συγκρίσεως, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεόδωρον ἐν τῷ περὶ συγκριτικῶν καὶ ὑπερθετικῶν, τὰ συγκριτικὰ δὲν ἔχουσι τὴν τελειωτάτην ἐπίτασιν, ὡς τὰ ὑπερθετικά, καὶ διὰ τοῦτο, ποτὲ μὲν ἀντέραν ἐπιρρηματικὴν προσλαμβάνουσιν ἐπίτασιν, ὡς τὸ, πολὺ παυρότεροι. ποτὲ δὲ ἐκ συγκριτικῶν γίνονται συγκριτικά, ὡς ἐνταῦθα ὅρα καὶ τὸν Βαρῖνον ἐν τῷ περὶ Συγκριτικῶν.

(2) Περὶ τῶν φιλοξενούντων τοὺς ἁγίους, καὶ ἀναρέτους ἄνδρας, ταῦτα γράφει ὁ μέγας Βασίλειος „ ἀναπόδεκτος ἐστι, καὶ αὐτὸς ἡμῶν
„ ξένην ὁ Θεὸς τὴν ἑαυτοῦ θεραπαινίδα. ἀλλ' ἡμῖν ἔδωκε χώραν
„ καταφορείας, καὶ ὑπόδεσιν σωτηρίας. ἐνδεξιώσω τὸν ἅγιον,
„ ἐνδεξιώσω τὸν Χριστόν. ἐτίμησας τὸν ὑπὸ Κυρίου τετιμημένον,
„ εἰς τὸν Κύριον ἡ τιμὴ ἀναβαίνει. λάβε τὸν ἁγίου κοινωνὸν ἐν
„ τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἵνα αὐτοῦ σε κοινωνὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι δέ-
„ ξωνται „ ποιήσατε γάρ, φησιν, ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ Μαμω-
„ νᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τοὺς
„ αἰῶ-

σόμα] κηρύττουσι μεγαλοφώνως τὴν φιλοξενίαν, καὶ περιποίησιν] ὅπως δείχνεις εἰς αὐτὰς, ἔμπροσθεν εἰς ὅλην τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀδελφότητα, καὶ ἔμπροσθεν εἰς ὁλόκληρον ἐκκλησίαν καὶ συνάξιν χριστιανῶν. λέγει δὲ εἰς αὐτὸν νὰ προπέμπῃ καὶ νὰ ξεπροβοδίζῃ τοὺς ξένους, ἀξίως τοῦ Θεοῦ: ἤτοι καθὼς ἀγαπᾷ καὶ ζητεῖ καὶ νομοθετεῖ ὁ Θεὸς, ὁ τῶν ὅλων προνοητὴς, καὶ αὐτοκράτωρ. δηλοῖ δὲ μὲ τοῦτο, ὅτι ὄχι μόνον πρέπει νὰ φιλοξενῇ τοὺς πτωχοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὸν οἶκόν του, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔχῃ νὰ μισθώσῃ, πρέπει νὰ τοὺς ξεπροβοδίζῃ, δίδοντας εἰς αὐτοὺς τὰ ἀναγκαῖα τῆς στράτας, τροφὰς, καὶ ζῶα, καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζονται. τοιοῦτος εὐλογημένος ἄνθρωπος ἦτον ὁ Γάϊος οὗτος, ἀνὴρ τῇ ἀληθείᾳ καταδεκτικὸς, μεγαλόψυχος, καὶ μεγαλόφρων, εἰς τὸν ὁποῖον μαρτυρεῖ, καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὴν τοιαύτην ἀρετὴν τῆς φιλοξενίας, λέγων „ ἀσπάζεται ὑμᾶς „ Γάϊος ὁ ξένος μου, (ἤτοι ὁ ξενοδόχος μου) καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. (Ρωμ. ιϛ'. 23.) τὸν δὲ Πατριάρχην, καὶ φιλόθεον Ἀβραὰμ μιμησάμενος εἰς τὴν φιλοξενίαν, διὰ τοῦτο παρομοίως μὲ ἐκεῖνον ἐδεξιόνετο καὶ ἦτος, καὶ ἐπεριποιεῖτο ὅλους τοὺς εἰς αὐτὸν ἐρχομένους, μὲ μίαν καὶ Χριστὸν ἀδελφικὴν ἀγάπην.

7. „ Ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀ-
„ πὸ τῶν Ἐθνῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Θεολόγος, ὅτι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὠνόμασεν ἀδελφοὺς, καὶ ξένους αὐωτέρω, ἦτον μαθηταὶ τοῦ ἰδίου Εὐαγγελιστοῦ τότε Ἰωάννου, καὶ ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον· ἴσως δὲ νὰ ἦτον, καὶ μαθηταὶ τοῦ Παύλου, καὶ τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου, ἀπεσταλμένοι παρ' αὐτῶν εἰς κάθε πόλιν, καὶ χώραν, διὰ ἐπίσκεψιν καὶ παρηγορίαν τῶν χριστιανῶν, τῶν σαγηνευθέντων ὑπὸ τὸ δίκτυον τῶν Ἀποστόλων, καὶ πιστευσάντων εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ αὐτοὶ, λέγει, δὲν λαμβάνουν τίποτε ὑπὸ τοὺς ἀπίστους, καὶ Ἐθνικοὺς, οἵτινες ἀκόμη δὲν ἦσαν φωτισθῶν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ διὰ τοῦτο ὠφείλομεν νὰ φιλοξενῶμεν, καὶ νὰ περιποιώμεθα τοὺς κήρυκας τῆς ἀληθείας.

8. „ Ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ
„ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν, χρεωστοῦμεν νὰ ὑποδεχώμεθα τοὺς τοιούτους, διὰ νὰ γινώμεθα καὶ συγκοινωνοὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὅπου κηρύττουσι, καὶ νὰ λάβωμεν καὶ ἡμεῖς μαζὶ μὲ αὐτοὺς, τὸν μισθὸν, καὶ στέφανον παρὰ Κυρίου. τὸν μισθὸν μὲν, καὶ στέφανον ὅπου λαμβάνουν παρὰ Θεοῦ οἱ κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον, τὸν αὐτὸν λαμβάνει, καὶ οἱ περιποιούμενοι τούτους, καὶ τὰ πρὸς τὴν χρείαν εἰς αὐτοὺς δίδοντες. καθὼς καὶ ὁ Παῦλος συγκοινωνοὺς ὀνομάζει τοὺς Εὐαγγελίου τοὺς Φιλιππησίους, διὰ τὶ ἔπεμψαν αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρείαν. ὅπου μὲν λέγει περὶ αὐτῶν. „ Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν ... ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέ-
„ λιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἄχρι τοῦ νῦν. (Φιλ. α'. 3.) Καὶ πάλιν „ Συγκοινωνούς μου τῆς
„ χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. (αὐτόθ. 7.) ὅτι δὲ αὐωτέρω, Ἔθνη ὠνόμασεν ὁ Ἰωάννης τοὺς ἀπίστους, καὶ τὸν Μητροφάνη, φανερὸν εἶναι ἀπὸ τοῦτο ὅπου λέγει ἐδῶ, ὅτι ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν αὐτούς· μὲ τὸ ἡμεῖς δὲ, αὐτιδιέσειλε, καὶ ἐχώρισε τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, καὶ Ἐθνικούς. ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἐλάμβανεν ὁ κάθε Ἀπόστολος, καὶ κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ ἀναγκαῖα,

---

„ αἰωνίως σκληρὰς. (Λουκ. ιε'.) ἡ γὰρ τῶν ὕδατα, καὶ πτω-
„ χεία, ἀληθινῶσοι πλήτω προφάσις ὦ πλήσιε. διὰ γὰρ τῶν
„ δεήνησαι Χριστὸ σωτῆρός, στρατιώτας ἔφην Χριστὸ. καὶ
„ Χριστὸν τὸν λέγοντα „ ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τῶν τῶν ἀδελ-
„ φῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε (ἐκ τῆς ἀσκητικ.)
„ λέγει δὲ, καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Ἐδέσσης „ τοὺς παραβάλλον-
„ τας ἡμῖν ἀδελφοὺς ὑποδεχόμενοι, μὴ ὀχλήσιν τοῦτο, καὶ ἐκκο-
„ πὴν τῆς ἡσυχίας λογιζώμεθα, ἵνα μὴ τὸ θέσμιον τῆς ἀγά-
„ πης ἐκπέσωμεν. μήτε δὲ ὡς χάριν αὐτοῖς παρέχοντες δέξιω-
„ σώμεθα, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς μᾶλλον δεχόμενοι χάριν, ὑπόχρεοι ὄν-
„ τες τῷ πράγματος, μεθ' ἱκεσίας, καὶ ἱλαρότητος ξενίζωμεν;
„ καθὼς ἡμῖν ὑπέδειξεν ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ
„ Θεολόγος αὐθις διδάσκει „ τεχνία, λέγων, μὴ ἀγαπῶμεν
„ λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ, καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ γι-
„ νώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμὲν (κεφ. πρ'. φίλοκα. 277.) ὁποίαν δὲ εὐχαρίστησιν καὶ ἀμοιβὴν πρέπει νὰ προσφέρῃ οἱ ξενοδοχούμενοι εἰς τοὺς αὐτοὺς ξενίζοντας, ἔδειξεν ἀπὸ μέρος ὁ μέγας ἐκεῖνος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ὅς τις φιλοξενηθεὶς ποτε παρά τινος, εἰς σημεῖον εὐγνωμοσύνης ἐποίησε τὸ παρὸν Ἰαμβικὸν ἐπίχαιρμα, ἔχον ὕτως.

„ Ὡς δὲ ξενισθεὶς δεξιᾷ πανδαισίᾳ
„ Ἀντίξενον προσῆξα δῶρον ὁ ξένος
„ Ὧν πὲρ κέκτημαι τὸ κράτιστον εὐμάλα,
„ Οἰμὲ σωὶ ἀχαΐς, τὰς δὲ τέτταρας σίχας.

ναγκαῖα, καὶ χρειώδη (1) καὶ μὲ τὰς πιστὰς συνέτρωγε, καὶ μὲ τὰς ὑπ' αὐτῆ μαθητευομένας χρισιανὰς συνεδραίνετο. καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει „ εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, „ μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; (α'. Κορ. θ'. 11.) εἰδὲ καὶ εἰπῆ τινας, ὅτι εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἰωάννης Ε'θνη τὰς πιστὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ κήρυκες τῆ Εὐαγγελίᾳ δὲν ἔπερνον τίποτε, ἀπολυθεῖ, ὅτι ματαίως ἐπαινεῖ ἐδῶ ὁ Θεολόγος τὸν Γάϊον τοῦτον, πῶς ἐδεξιώθη τὰς κήρυκας τῆ Εὐαγγελίᾳ, καὶ τὰς ἐξεπροβόδισε μὲ κάθε προμήθειαν καὶ κηδεμονίαν, δὲς αὐτοῖς καὶ τὸ πρὸς τὸν δρόμον ἀναγκαῖα. καὶ ματαίως ἠθελαγγέλλει εἰς αὐτὸν, ὅτι νὰ ἐργάζεται πάντοτε τιὼ φιλοξενίαν ταύτιν, καὶ νὰ δεξιόνεται καὶ νὰ ἐξοπολίται τὰς τοιάτας, διὰ νὰ γένῃ συγκοινωνὸς καὶ αὐτὸς εἰς τὸ κήρυγμα τῆ Εὐαγγελίᾳ. ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἀσύμφωνα, καὶ φανερῶς ἄτοπα, ἐὰν τὰ νοήσῃ τινὰς ἔτζι. λοιπὸν καλῶς ἡμεῖς ἀνοήσομεν, ὅτι ἐξ ἀπίσων εἶπε τὸν ἀνωτέρω λόγον ὁ Ἰωάννης. προσθέττει δὲ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Θεολόγος πρὸς τὸν Γάϊον νὰ ἀπολαμβανῇ τὰς κήρυκας τῆ Εὐαγγελίᾳ, διὰ νὰ διδάξῃ μὲ τιὼ λέξιν ταύτιν τὰς φιλοξένους, νὰ μὴ προσμένουν νὰ ἔρχωνται οἱ πτωχοὶ ἀδελφοὶ, καὶ ξένοι εἰς τὸν οἰκόν τους, καὶ τότε νὰ τὰς φιλοξενοῦν, ἀλλὰ πρέπει καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ πηγαίνουν νὰ διερίσκουν τὰς πτωχὰς, καὶ ξένους, καὶ νὰ τὰς φέρουν εἰς τὸν οἰκόν τους, καὶ νὰ τὰς δεξιόνωνται: καθὼς ἔκαμεν ὁ φιλόξενος ἐκεῖνος Ἀβραάμ, καὶ ὁ ἀνεψιός τε Λὼτ, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἁγία Γραφή. (2)

9. „ Ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς, „ οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς.

10. „ Διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις „ πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε „ αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, „ καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Ἰωάννης, ὅτι ὄχι μόνον οἱ μὴ πιστεύσαντες ἀκόμη εἰς τὸν Χριστὸν, μηδὲ φωτισθέντες ἀπὸ τὸ φῶς τῆ Εὐαγγελίᾳ δὲν δέχονται τοὺς Ἀποστόλους καὶ κήρυκας τῆ Εὐαγγελίᾳ, ἔτε φιλοξενοῦσιν αὐτούς: ἀλλ' ἠδὲ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς χριστιανοὺς θέλων νὰ κάμουν φιλοξενίαν, καὶ νὰ περιποιῶνται τοὺς τοιάτους διδασκάλους τῆς ἀληθείας. μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ὁ Διοτρεφὴς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, καθὼς καὶ σὺ ἠξεύρεις, κενοτέμβρος ἀπὸ δοξομανίαν καὶ φιλαρχίαν, καὶ ἀγαπῶντας μὲ ὑπερβολὴν νὰ φιλοπρωτεύῃ: ἤγουν νὰ φαίνεται πρῶτος καὶ ἄρχων ἔλων τῶν ἄλλων, ὄχι μόνον αὐτὸς δὲν προαιρεῖται νὰ φιλοξενῇ, καὶ νὰ περιποιῆται τοὺς κήρυκας τῆ Εὐαγγελίᾳ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ὁπού προθυμοῦνται νὰ τοὺς φιλοξενοῦν, τοὺς ἐμποδίζει, καὶ δὲν ἀφίνει νὰ ἐνεργήσουν εἰς αὐτοὺς τὸ θεάρεστον ἔργον τῆς φιλοξενίας. αἴσως δὲ καὶ εὕρῃ μερικὰς χριστιανὰς αἰχμαλώτους ἀπὸ τὸν θεῖον ζῆλον, καὶ μὴ ψηφίζοντας τὰ λόγιά τε, ἀλλὰ φιλοξενοῦντας τοὺς κήρυκας τῆς ἀληθείας: αἴσως, λέγω, καὶ εὕρῃ πιστὰς, τοὺς κάμνει ἀποσωπαγώγας, καὶ τοὺς ἀφορίζει ἀπὸ τιὼ ἐκκλησίαν, καὶ ταῦτα τοὺς κάμνει, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ διώξῃ τοὺς διδασκάλους τοῦ φωτὸς, καὶ διώκτας τὰ σκότος, ἵνα μὴ μὲ τιὼ λάμψιν τῆς διδασκαλίας, καὶ τῆς ἐναρέτε ζωῆς των, φανερώσωσι τὰ σκοτεινὰ καὶ πονηρὰ αὐτῆ ἔργα. ἐπειδὴ κατὰ τὸν λόγον τε Κυρίε „ πᾶς ὁ „ τὰ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται εἰς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐ„ τε. (Ἰω. γ'. 20.) πλιὼ ἐγὼ, λέγει, ἔγραψα εἰς τὸν λαὸν ἐκεῖνα ὁπού εἶναι ἀρεσὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ συμφέροντα εἰς τιὼ σωτηρίαν τε. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἔτι ἔγραψε τῇ ἐκκλησίᾳ. προσθέττει δὲ καὶ ὅτι ἐὰν δωθῶ νὰ ἔλθω αὐτοπροσώπως εἰς ἐσᾶς, καὶ νὰ διόδωθῶ μὲ τιὼ βοήθειαν τε

(1) Ἔξω μόνον ἀπὸ τὸν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, οἵτινες δὲν ἐλάμβανον ἐργόχειρον, διὰ τὸ ἐργοχείρου αὐτῆ ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τιὼ χρείαν, καθὼς τοῦτο δηλοῖ ὁ ἴδιος Παῦλος ἐν ὅλῳ τῷ θ'. κεφαλαίῳ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης, καὶ ὅρα τιὼ ἑρμηνείαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μεταφράσει ἀπὸ τὰ Παῦλε ἐπιστολῶν, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Παῦλος ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὰ δεσμά, καὶ νὰ ἐργοχειρῇ δὲν ἐδύνετο, ἐλάμβανε τὰ πρὸς τιὼ χρείαν παρὰ ἀπῆ μαθητῆ τε χριστιανῶν.

(2) Συμβαλλόμενοι δὲ ὁ τῆ Βαρσανουφίου Ἰωάννης τοὺς φιλοξενοῦντας, νὰ μὴ ὑπερηφανεύωνται, καὶ νὰ λέγουν, πῶς πληρώσιν ἀπολιὼ Θεῷ διατί φιλοξενοῦν, ἀλλὰ νὰ ταπεινόνωνται καὶ νὰ λέγουν πῶς φιλοξενοῦν, διατί χρειάζονται Γατρεὺς ὡς ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι. οἱ γὰρ ξενοδοχούμενοι, ὡσὰν ἰατροὶ, θεραπεύουσι τὰς νοητὰς πληγὰς τῆς ψυχῆς των. (ἀποκρ. υνβ'.) συμβουλεύει δὲ ὁ αὐτὸς Ἰωάννης τοὺς αὐτοὺς ὅτι νὰ προτιμοῦν καλλίτερα νὰ φιλοξενοῦν τοὺς Πατέρας καὶ ἱερωμένας καὶ μοναχὰς, ὡς ὄντας Θεῷ, παρὰ τοὺς ἁπλῶς πτωχούς. ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐφροντίμησεν αὐτοὺς (ἀποκρί. χλα.) Καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ θλίβωνται ἐὰν δὲν ἔχουν νὰ τραπεζώσουν εἰς τοὺς Πατέρας καὶ ξένους τὰ ἀναγκαῖα φαγητὰ, ἀλλὰ μὲ τὰ εὑρισκόμενα νὰ τοὺς φιλεύουν (ἀποκρ. χοζ.) πλιὼ καὶ οἱ φιλοξενούμενοι πρέπει νὰ μὴν ἐλπίζουν ὅτι ἔχουν νὰ εὕρουν εἰς τοὺς φιλοξενοῦντας, καλὰ φαγητὰ καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ ἔτζι δὲν παράπτονται, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Ἰωάννης (αὐτόθι.

τῶ Χριςῶ, τότε θέλω ἐλέγξω κ᾽ θεατείσω εἰς ὅλους, ὅλα τὰ πονηρὰ ἔργατα, κ᾽ τὰ τολμήματα τῆς ἔχθρας κ᾽ ἀντιπαθείας ὁπῶ ἔχει ἐναντίον εἰς ἡμᾶς τὸς κήρυκας τῶ Εὐαγγελίου. ἐπειδὴ κ᾽ αὐτὸς δὲν παύει ἀπὸ τὸ νὰ φλυαρῆ κ᾽ νὰ κατηγορῆ τὴν ὑπόληψίν μας, μὲ τὸ νὰ ἦναι δεδιλωμένος εἰς τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας. ἀνίσως δὲ κ᾽ εἰπῆ τινας, κ᾽ πῶς ὁ Θεολόγος ἐδῶ φοβερίζει νὰ ἐλέγξῃ τὸν Διοτρεφῆ, εἰς καιρὸν ὁπῶ εἶναι ἐντολὴ νὰ μὴ ἀποδίδωμεν κακὸν αὐτὶ κακῶ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος: (Ρ'ω. ιβ'. 17.) εἰς τῶτο ἀποκρίνεται ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος. ὅτι ναὶ, εἶναι ἐντολὴ νὰ μὴν ἀποδίδωμεν κακὸν αὐτὶ κακῶ, εἰς ἐκεῖνον ὁπῶ ἁμαρτήσῃ εἰς μόνους ἡμᾶς. ἀνίσως δὲ ἡ ἁμαρτία δὲν ἦναι μόνον εἰς βλάβην ἐδικήν μας, ἀλλὰ κ᾽ εἰς βλάβην πολλῶν κ᾽ ἐμπόδιον τῆς πίςεως, τότε πρέπει νὰ ἀνταποδίδῃ τινας εἰς τὸν τοιῶτον τὴν ἁρμόζουσαν τιμωρίαν: ἵνα μὴ ἡ πίςις ἐμποδίζεται, κ᾽ οἱ ἄνθρωποι ὑστερῶνται τὸ φῶς τῆς ἀληθείας (ι) καθὼς κ᾽ ὁ Παῦλος ἐτιμώρησε τὸν Ἐλύμαν τὸν Μάγον, τυφλώσας αὐτὸν, διὰ τὶ διέστρεφε τὰς ὁδὰς Κυρίε τὰς θείας. (Πρά. ιγ'. 10.) Σημείωσαι, ὅτι ἀπὸ τὸν λόγον τῶτον ὁπῶ λέγει ἐδῶ ὁ Θεολόγος, „ ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, συμπεραίνεται, κ᾽ τὸν Μητροφάνη, ὅτι ἔγραψε κ᾽ ἄλλας ὀπισολὰς ὁ Ἰωάννης κατὰ διαφόρους καιρὰς, κ᾽ τόπους, κ᾽ χρείας, κ᾽ πρόσωπα, κ᾽ἂν κ᾽ ὅλαι δὲν σώζωνται, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐφυλάχθησαν, εἴτε ἀπὸ τὴν χαλεπότητα τῆ τότε καιρῆ τῆ διωγμῶν, εἴτε ἀπὸ τὸν φόβον, κ᾽ ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν τῆ δεξαμενῶν τὰς ὀπισολὰς ἐκείνας. ἡ δὲ Κυρία Ἐκλεκτὴ, κ᾽ ὁ Γάϊος ὅπος, μὲ τὸ νὰ εἶχον διαφορετικὴν πίςιν εἰς τὸν Χριςὸν, κ᾽ ἦτον διάπυροι κ᾽ θερμοὶ ἐρασταὶ τῆ Ἱερῶν Ἀποςόλων, κ᾽ μάλιςα τῶ θεολόγω τότε, αὐτὸ, λέγω, μόνοι ἐφύλαξαν τὰς δύω ὀπισολὰς ὁπῶ ἔςειλε πρὸς αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὡς θησαυρὸν πολύτιμον. κ᾽ ἔτζι ἀπὸ ἐκείνας ἀντεγράφησαν ὕςερον, κ᾽ μεταδώθησαν κ᾽ εἰς ἡμᾶς τὸς μεταγενεςέρους διὰ τῆς ἐκείνων ὀπμελείας, πρὸς δόξαν, κ᾽ μνήμιον τῶ ὀνόματος τῶν αἰώνιον.

11. „ Ἀγαπητὲ, μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν.

Ἐσὺ ὅμως, λέγει, ἀγαπητὲ ἀδελφὲ Γάϊε, μὴ μιμηθῇς τὴν κακίαν, κ᾽ πονηρίαν τῶ Διοτρεφῆς, μηδὲ θελήσῃς νὰ ἀκολουθήσῃς τὰ ὑπερήφανα ἔργα τῆς φιλαυτίας, κ᾽ φιλαρχίας ἐκείνου. ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον „ μὴ φθονᾶτε ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλευε τὸς ποιῶντας τὴν ἀνο„ μίαν. ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται, κ᾽ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται. (Ψαλ. λς'. 1.) ζήλωσον δὲ μᾶλλον, κ᾽ μιμήσε τὰ καλὰ ἔργα τῆ ἐναρέτων ἀνδρῶν, κ᾽ μὴ ἀμελήσῃς ποτὲ ἀπὸ τὸ νὰ κάμνῃς τὸ καλὸν, κ᾽ τὴν ἀρετὴν. ἐπειδὴ γὰρ κάθε κακία εἶναι σκότος, κάθε δὲ ἀρετὴ, κ᾽ ἀγαθὸν, εἶναι φῶς. διὰ τῶτο κ᾽ ὁ χρισιανὸς, ἐπειδὴ εἶναι φῶς, ὡς φωτισμένος ἀπὸ τὸν Χριςὸν, πρέπει νὰ μιμῆται, κ᾽ νὰ ἐργάζεται τὸ φῶς: ἤγουν τὸ ἀγαθὸν, κ᾽ τὴν ἀρετὴν. κ᾽ ὄχι τὸ σκότος, κ᾽ τὴν κακίαν. ἐδεμίαν γὰρ συμφωνίαν ἔχει τὸ φῶς μὲ τὸ σκότος, κ᾽ὰ ὁ Χριςὸς, κ᾽ ὁ χρισιανὸς μὲ τὸν Βελίαλ Διάβολον, κ᾽ μὲ τὰ ἔργα τῶ Διαβόλου. ὡς εἶπεν ὁ Παῦλος „ τὶς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τὶς δὲ συμφώνησις Χριςῷ πρὸς Βελίαλ; (β'. Κορ. ς'. 14.)

„ Ὁ ἀγαθοποιῶν, ἐκ τῶ Θεῶ ἐςιν. ὁ δὲ κακοποιῶν, οὐχ' ἑώρακε τὸν „ Θεόν.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶςα, τὸ ἰδίωμα τῆς συγγραφῆς τῶ μεγάλου Θεολόγου, πῶς κ᾽ ἐδῶ φαίνεται; καθὼς γὰρ εἰς τὴν πρώτην ὀπισολήν εἶπε „ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τῶ Θεῶ, ἁμαρτίαν „ οὐ ποιεῖ. (α'. Ἰω. γ'. 9.) Καὶ πάλιν „ πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔςιν ἐκ τῶ Θεῶ. (α'. Ἰω. γ'. 10.) Καὶ πάλιν „ πᾶς ὁ ἁμαρτάνων, οὐχ' ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. (α'. Ἰω. γ'. 6.) πιςεύοντας κ᾽ ἐδῶ λέγει „ ὁ ἀγαθοποιῶν, ἐκ τῶ Θεῶ ἐςιν. ὁ δὲ κακοποιῶν, οὐχ „ ἑωρα-

(ι) Διὰ τῶτο κ᾽ ὁ Κύριος, κ᾽ μᾶλλον ὁπῶ ἐμακροθύμησε κ᾽ὰ ὑπέμενε τὴν βλασφημίαν ὁπῶ ἔλεγον πολλάκις πρὸς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι δαιμόνιον ἔχει, ὅμως ὡς ὅλον τὸ ὕςερον δὲν ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἐναντιώθη ὡς αὐτὸς κ᾽ εἶπεν, ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ „ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν Πατέρα μου, κ᾽ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. „ (Ἰω. η'. 49.) Ἵνα μὲ τὴν ἐναντιότητα αὐτὴν, ἐμποδίσῃ τὸν „ βλάβην τῶ πολλῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸς ὁποίους ἔλεγον οἱ „ Φαρισαῖοι, Δαιμόνιον ἔχει κ᾽ μαίνεται, τί αὐτὸ ἀκούετε; „ (Ἰω. ι'. 20.) χάρη δὲ κ᾽ ὁ μέγας Βασίλειος εἰς τὸς Κλη„ ρικὸς τῆς Νεοκαισαρείας παῦτα, „ ἐπειδὴ δὲ χρὴ πρὸς τὰς διά„ βολὰς μὴ ἀπροσωπολήπτως, ἀλλ' ἵνα διὰ τὰς ἀντιλογίας ἡμᾶς αὐ„ τὰς ἐκδικῶμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ συγχωρήσωμεν ἀδοφοβῶμαι τῇ „ ψυδεῖ, κ᾽ πρὸς ἡπατημένους μὴ ἐναφώμεν τῇ βλάβῃ, ἀνάγ„ καῖον ἐφάνη μοι κ᾽ τῶτο προδιῶαι τοῖς πᾶσι, κ᾽ ἐπισκο„ λαμβάνειν τῇ σωτηρίᾳ (ἐπιςολ. ἧς ἡ ἀρχὴ „ ἡ μὲν συμφω„ νία)

„ ἑωρακε τὸν Θεόν. ὥσε ϗ ἐκ τύτυ βεβαιόνεται, ὅτι γνησία εἶναι ϗ ἡ ὑπόληψις αὕτη τῦ θεολόγυ, ὡς ϗ ἡ πρώτη. ἐπειδὴ δὲ ἔγραφεν εἰς τὸν Γάϊον νὰ μὴ μιμῆται τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν, φανερώνωντας αἰνιγματωδῶς μὲ τῦτο τὴν κακίαν, ϗ πονηρίαν τῦ Διοτρεφῦς, ὑπὸ τὴν ὁποίαν συμβαλλόμενον αὐτὸν νὰ ἀπέχῃ, ϗ νὰ ἐνεργῇ τὴν ἀγαθωσύνην, ϗ φιλοξενίαν: διὰ τῦτο ἀκολύθως ἐδῶ, παρακινῶν αὐτὸν εἰς τὴν πρᾶξιν τῦ ἀγαθῦ, ϗ τῆς φιλοξενίας, λέγει, ὅτι ὅποιος κάμνει τὸ ἀγαθὸν, εἶναι ὑπὸ τὸν Θεόν. ϗ ὅποιος κάμνει τὸ κακὸν, αὐτὸς δὲν εἶδε τὸν Θεόν. κ᾽ φύσιν γὰρ ϗ κυρίως ϗ πρώτως ἀγαθὸν, ὁ Θεὸς εἶναι. ϗ διὰ τῦτο ὅποιος κάμνει τὸ ἀγαθὸν, ἐκ τῦ ἀγάθυ Θεῦ εἶναι. διὰ τὶ ἀγαθωύμενος κ᾽ μετοχὴν ὑπὸ τὴν φυσικὴν ϗ ὑσιώδη ἀγαθότητα τῦ Θεῦ, πράττει ϗ αὐτὸς τὸ ἀγαθόν. διὰ τῦτο προσφυῶς ϗ ἁρμοδίως λέγεται ὁ τοιῦτος, ὅτι εἶναι ὑπὸ τὸν Θεόν. διὰ τὶ αὐτὸς ὑποβλέποντας ὅλος δι᾽ ὅλυ εἰς τὸ πρῶτον ϗ κυρίως ἀγαθὸν τὸν Θεὸν, καθὼς ὑποβλέπει εἰς τὸ πρωτότυπον σχέδιον τῆς εἰκόνος ὁ ζωγράφος, ζωγραφίζει, ὅσον εἶναι δυνατὸν, εἰς τὴν ἐδικήν τυ ψυχὴν, τὸν χαρακτῆρα, ϗ τὴν ὁμοίωσιν τῆς ἀγαθότητος τῦ Θεῦ. ὁ δὲ πονηρὸς, ϗ κακοποιὸς ἄνθρωπος ἐκ τῦ ἐναντίυ, μὲ τὸ νὰ μὴ βλέπῃ πλέον εἰς τὸ κάλλος, ϗ τὸ πρωτότυπον τῆς θεοφρεπῦς ἀγαθότητος, διὰ τῦτο λέγεται, ὅτι δὲν εἶδε τὸν Θεόν. ἐπειδὴ ϗ ζωγραφίζει εἰς τὴν ψυχήν τυ αὐτὴ τῆς ἀγαθότητος, τὴν μορφὴν ϗ εἰκόνα τῆς κακίας ϗ ἁμαρτίας, ἥτις δὲν εἶναι ἔργον ϗ ὁμοίωσις τῦ Θεῦ, ἀλλὰ ὁμοίωσις τῦ Διαβόλυ τῦ πρώτυ τῆς κακίας ἐφευρετῦ. ὅθεν ϗ ὁ Θεολόγος εἶπεν. ὅτι ὁ κακοποιῶν δὲν εἶδε τὸν Θεόν. ὄχι διὰ τὶ βλέπυσιν αἰσθητῶς τὸν Θεὸν, ἐκεῖνοι ὁπῦ ἐργάζονται τὸ ἀγαθὸν, ἀόρατος γὰρ εἶναι ὁ Θεὸς κ᾽ φύσιν, ὡς αὐτὸς ἴτος ὁ Θεολόγος εἶπεν εἰς τὴν προτέραν ὁμιλίαν, ϗ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον „ Θεὸν ὐδεὶς πώποτε τεθέαται. (α. Ἰω. δ. 12.) ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸν λόγον τῦτον, σᾶ μᾶς, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀρχέτυπον ϗ αἰτία πάσης τῆς ἀγαθότητος τῆς κατὰ μετοχὴν ϗ ὁμοίωσιν εἰκονιζομένης εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ϗ ὅτι οἱ ἐργάται τῆς πονηρίας, ϗ ζωγράφοι τῆς κακίας ἄνθρωποι, αὐτοὶ εἶναι παντελῶς ὑπὸ τὴν Θεὸν ὑποξενωμένοι, ἐπειδὴ δὲν ἔχυν εἰς τὸν ἑαυτόν τυς τὴν μορφὴν ϗ ὁμοίωσιν τῦ Θεῦ, ἥτις εἶναι ἡ ἀγαθότης.

Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ὁπῦ ἐργάζονται τὸ καλὸν, ϗ μορφόνυσι τὸν ἑαυτόν τυς μὲ τὴν μορφὴν ϗ ὁμοίωσιν τῆς φυσικῆς ἀγαθότητος τῦ Θεῦ, αὐτοὶ, ἀγκαλὰ ϗ δὲν βλέπυσι τὸν Θεὸν κατὰ τὴν φύσιν, ϗ τὴν ὐσίαν, διὰ τὶ τῦτο εἶναι ἀθώατον. βλέπυσιν ὅμως αὐτὸν νοερῶς μὲ τὰς ψυχικὰς ὀφθαλμὰς ϗ τὴν φυσικήν τυ ἐνέργειαν, ἥτις εἶναι ἡ φυσικὴ ἀγαθότης τῦ Θεῦ. τὴν ὁποίαν, ὅσον τὸ δυνατόν τυς, ἐμιμήθησαν ϗ ἐμόρφωσαν εἰς τὸν ἑαυτόν τυς, ϗ βλέποντες αὐτὴν χαίρυσι, ϗ δ᾽ φραίνονται. ἐκεῖνοι δὲ ἐκ τῦ ἐναντίυ, ὁπῦ ἐργάζονται τὸ κακὸν, ϗ μορφόνυσι τὴν ψυχήν τυς μὲ τὴν πονηρίαν, αὐτοὶ ὐδαμῶς βλέπυσι τὸν Θεὸν, ὔτε ϗ τὴν φυσικήν τυ ἐνέργειαν, ὡς μὴ ἔχοντες μεμορφωμένην εἰς τὸν ἑαυτόν τυς τὴν φυσικὴν ἀγαθότητα τῦ Θεῦ. τὶ δὲ βλέπυσιν ὕτοι; τὸν Διάβολον. βλέποντες γὰρ εἰς τὴν κακίαν ϗ πονηρίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμόρφωσαν τὸν ἑαυτόν τυς, ἄλλο τι δὲν βλέπυν πάρεξ τὸν Διάβολον ϗ τὴν μορφὴν τῦ Διαβόλυ, ἥτις εἶναι ἡ πονηρία. ὅρα δὲ ϗ τὴν ἑρμηνείαν τῦ „ Θεὸν ὐδεὶς πώ- „ ποτε τεθέαται εἰς τὴν πρώτην ὁμιλίαν. προσθέττει δὲ ϗ ταῦτα ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι καθὼς ἐκεῖνος ὁπῦ ἔχει ὀμμάτια βλέπει τὸν ἥλιον, καὶ τὸ φῶς τῦ ἡλίυ: ἔτζι ϗ ἐκεῖνος ὁπῦ ἐργάζεται, ϗ ἔχει τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, βλέπει τὸν Θεὸν, ϗ τὸ φῶς τῦ Θεῦ, ϗ διὰ τῦτο γίνεται ὅλος φῶς, καὶ δείχνεται ὡσὰν ἄλλος φωσὴρ εἰς τὸν Κόσμον λόγον ζωῆς ἐπέχων, κ᾽ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. ϗ καθὼς ἐκ τῦ ἐναντίυ, ἐκεῖνος ὁπῦ κλείσῃ μόνος τὰ ὀμμάτιά τυ, γίνεται τυφλὸς ϗ δὲν δύναται νὰ ἰδῇ τὸν ἥλιον, ϗ τὸ φῶς τῦ ἡλίυ: ἔτζι ϗ ὅποιος ἐργάζεται τὸ κακὸν ϗ τὴν ἁμαρτίαν, τυφλὸς γίνεται κατὰ τὴν ψυχὴν, ϗ δὲν δύναται νὰ ἰδῇ τὸν νοητὸν ἥλιον: δηλαδὴ τὸν Θεὸν, ὔτε τὸ φῶς τῦ Θεῦ. ὅθεν περιπατεῖ εἰς τὸν Κόσμον σκοτινὸς ὁ δυσυχὴς, ϗ ὔτε αὐτὸς φωτίζεται ὑπὸ τὸν Θεὸν, ὔτε τὸς ἄλλυς φωτίζει, ἀλλὰ γίνεται μισητὸς εἰς ὅλυς ϗ σιγχαμερὸς, σκοντάπτωντας συνεχῶς ϗ πίπτωντας εἰς τὸν βόρβορον ϗ λάκκυς τῆς ἁμαρτίας.

12. „ Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀ- „ ληθείας. ϗ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, ϗ οἴδατε ὅτι ἡ μαρτυρία „ ἡμῶν, ἀληθής ἐστι.

Βλέπε ϗ ἐδῶ, ὦ ἀναγνῶστα, τὴν συμφωνίαν ὁπῦ ἔχει ἡ ὑπόληψις αὕτη, μὲ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον τῦ θείυ τύτυ Ἰωάννυ. καθὼς γὰρ γράφει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διὰ λόγυ τυ „ Καὶ ὁ ἑωρα- „ κὼς μεμαρτύρηκε, ϗ ἀληθινὴ ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτῦ. (Ἰω. ιθ'. 35.) Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ὁμι-

λίᾳ

σολῆ „ Καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα, καὶ μαρτυροῦμεν. (α'. Ἰω. δ'. 14.) ἔτζι καὶ ἐδῶ γράφει „ Καὶ ἡ-
„ μεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν, ἀληθὴς ἐστιν. ὥστε καὶ ἡ παροῦσα ὑποσο-
λὴ σώζει, καὶ φυλάττει ἀκριβῶς, τὸν χαρακτῆρα, καὶ τὸ ὕφος, τέσον τῆς συγγραφῆς τοῦ Εὐαγ-
γελίου, ὅσον καὶ τῆς πρώτης τοῦ Ἰωάννου ὑποσολῆς. φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Δημήτριος ἦτος ἦτον γεμά-
τος ἀπὸ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ἦτον πεπλουτισμένος ὁ ἀοί-
διμος, ἀπὸ φιλοφροσύνην, καὶ φιλοξενίαν, τὰς ὁποίας ἐποίει πρὸς τοὺς ἀδελφούς. διὰ τοῦτο καὶ ὁ
μακάριος ἦτος Ἰωάννης, καὶ τῆς ἀληθείας διαπρύσιος Κήρυξ, ταῦτα τὰ ἐγκώμια ἐπαρακινήθη νὰ
μαρτυρήσῃ περὶ αὐτοῦ. μὲ τὴν μαρτυρίαν δὲ ταύτην, καὶ τὸ ἐγκώμιον, δύω πράγματα ἠθέλη-
σε νὰ κατορθώσῃ. ἕνα μὴν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν Γάϊον, καὶ νὰ τὸν κάμῃ προθυμότερον εἰς
τὴν φιλοξενίαν καὶ ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ κάμῃ τὸν Γάϊον μὲ τρόπον κρυ-
πτὸν καὶ ἀπαίσθητον, νὰ ταπεινοφρονῇ, καὶ νὰ μὴν ὑπερηφανεύεται μὲ τὸν λογισμόν του, ἢ καὶ νὰ
καυχᾶται εἰς τοὺς ἄλλους, πῶς αὐτὸς μόνος εἶναι ἐνάρετος, καὶ ὑπερβαίνει τοὺς λοιποὺς εἰς τὴν φι-
λοξενίαν· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ὅταν κάμνωμεν κάμμίαν ἀρετὴν, κἂν καθαμικρὰ ἦναι,
ἐπαιρόμεθα καὶ ὑπερηφανεύόμεθα. καὶ φανταζόμενοι μεγάλα τινὰ διὰ λόγου μας, χάσκομεν εἰς τὸ
κένερον καὶ μάταιον τοῦ Κόσμου δοξάριον. ἀνίσως ὅμως εὑρεθῶν καὶ ἄλλοι ὁποῦ κάμνουσι τὴν αὐ-
τὴν ἀρετὴν, τότε συσκλόμεθα καὶ ταπεινονόμεθα χωρὶς νὰ θέλωμεν, ἐνοχλόμενοι, ὅτι δὲν ἔχο-
μεν ἡμεῖς κἀνένα μεγαλίτερον, ἢ καλλίτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατόρθωμα. ὅθεν διὰ τὰ δύω
ταῦτα αἴτια, νομίζω, ὅτι ὁ Θεολόγος ἐδῶ ἐπαίνεσε τὸν Δημήτριον. Κοντὰ δὲ εἰς τὸν λόγον ὁ-
ποῦ εἶπεν, ὅτι ὁ Δημήτριος μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων, ἐφρόσθεσεν ὁ Θεολόγος, καὶ ὅτι μαρτυ-
ρεῖται ὑπὸ τῆς ἀληθείας. ἐπειδὴ μερικαῖς φοραῖς, πολλοὶ μὲν μαρτυροῦν ἕνα ἄνθρωπον ὅτι εἶ-
ναι καλὸς, ψευδῶς ὅμως καὶ μὲ κολακείαν, καὶ χωρὶς ἀλήθειαν τὸν μαρτυροῦν, λέγοντες τὰ μὴ
ὄντα ὡς ὄντα: ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοφύλακτος. τὸ δὲ ὑπὸ πάντων, ἀνίσως τινὰς καὶ ὑπολάβῃ
πῶς συνοεῖται, ὅτι ἐμαρτυρεῖτο ὁ Δημήτριος ἀπὸ ὅλους, καὶ πιστοὺς καὶ ἀπίστους, τίποτε δὲν σφάλ-
λει. διὰ τί οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἦναι ἀπρόσκοποι καὶ ἀκατηγόρητοι, ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς πι-
στοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. ὡς παραγγέλει ὁ Παῦλος „ ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰου-
„ δαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω. (α'. Κορ.
ι'. 32.)

13. „ Πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος, καὶ καλάμου
„ σοι γράψαι.

14. „ Ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖνσε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν.

ΤΑ' αὐτὰ λόγια γράφει ὁ Θεολόγος, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας ὑποσολῆς, τὰ ὁποῖα ἑρ-
μηνεύσαμεν ἐκεῖ, καὶ ἐσαφηνίσαμεν πλατύτερον, τώρα δὲ σωτόμως ἐδῶ λέγομεν, ὅτι δὲν γρά-
φει περισσότερα ὁ Ἰωάννης, διὰ τὶ ἤλπιζε νὰ ὑπάγῃ σωματικῶς καὶ αὐτοπροσώπως εἰς τὸν Γάϊον,
καὶ διὰ ζώσης φωνῆς νὰ λαλήσῃ εἰς αὐτὸν, ὅσα ἦτον συμφέροντα: ἴσως δὲ, καὶ εἶχε κάποια μυ-
στικὰ καὶ ἀπόκρυφα νὰ εἰπῇ, τὰ ὁποῖα δὲν ἐνόμισε πρέπον νὰ τὰ ἐμπιστευθῇ εἰς γράμματα,
διὰ τὸν λύσσαν ὁποῦ εἶχον οἱ ἄπιστοι κατὰ τῶν πιστῶν: ἵνα μὴ τύχῃ νὰ διαπέσουν τὰ γράμμα-
τα, καὶ φανερωθῶν εἰς τοὺς ἀμυήτους τὰ τῆς πίστεως μυστήρια. Συμπεραίνεται δὲ καὶ ἀπὸ τὰ λόγια
ταῦτα τοῦ Ἰωάννου, ὅτι οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, δὲν τὰ ἔγραψαν ὅλα εἰς τὰς ὑποσολάς των, ἀλλὰ
καὶ πολλὰ ἐπαράδωκαν ἀγράφως διὰ ζώσης φωνῆς εἰς τοὺς τότε Χριστιανοὺς, καὶ δι' αὐτοῦ πάλιν με-
τεδόθηκαν καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἕως εἰς ἡμᾶς. ὅθεν καὶ πρέπει νὰ κρατοῦμεν, καὶ νὰ φυλάτ-
τωμεν ἐξίσου μὲ τὰς γεγραμμένας ὑποσολὰς τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὰς ἀγράφους παραδόσεις αὐτῶν:
καθὼς παραγγέλει ὁ μέγας Βασίλειος εἰς τὸν ὑά. Κανόνατε, ὃν καὶ ἀνάγνωθι ἐν τῷ ἡμετέρῳ
νεοτυπώτῳ Κανονικῷ. μᾶλλον δὲ, καθὼς ὁ ἴδιος Ἀπόστολος Παῦλος παραγγέλει τοῦτο λέγων
„ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ὑποσολῆς ἡμῶν. (β'. Θεσ.
β'. 15.)

15. „ Εἰρώνησοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἄσπάζου τοὺς φίλους κα-
„ τ' ὄνομα.

ΠΡοσφωνεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς τὸν εἰρώνα εἰς τὸν Γάϊον, διὰ τὶ αὐτὸς εἶχεν εἰς τὴν καρδίαν του
ἐγκάτοικον τὸν αὐτοειρώνα τὸν Χριστὸν, διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῆς καθαρᾶς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀ-
γά-

γάπης. λέγει δὲ εἰς αὐτὸν, νὰ χαιρετίσῃ, καὶ ἓν μέρος τὰ τὰς φίλας κατ' ὄνομα, τόσον ἐκείνας ὁπὰ ἐσυγκατοίκων μὲ τὸν Γάϊον, ὅσον καὶ ἐκείνας ὁπὰ ἦτον γείτονες κοντὰ εἰς αὐτόν. διὰ τὰ τὸ δὲ ἐφρόλαβε, καὶ εἶπε τὼ εἰρώλω, ἵνα, τόσον ὁ Γάϊος, ὅσον καὶ οἱ μετ' αὐτὰ, καὶ οἱ κοντὰ εἰς αὐτὸν φίλοι, σωαρμολογηθεύτες εὖας μὲ τὸν ἄλλον, ὡς μέλη εὑὸς σώματος, διὰ τῆς εἰρώνης καὶ τῆς καθαρᾶς ἀγάπης, σωδεθᾶν περισότερον καὶ σνωθᾶν μὲ τὸν Δεσπότω Χριςὸν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι κεφαλὴ τῆς ἁγίας, καθολικῆς, καὶ ἀποςολικῆς ἐκκλησίας τῶ χειςιανῶν. μὲ τὸν ὁποῖον Χριςὸν, ἄμποτε καὶ ἡμεῖς οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ ἀκόντες τὼ παρᾶσαν Ἐπιςολὼ, νὰ διρεθῶμω σνωμώοι, καὶ σωδεδεμώοι διὰ πίςεως γνησίας, καὶ ἀγάπης καθαρᾶς πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ζωῆς χειςιανικῆς, καὶ ὀρανόφρονος: πρεσβείαις τᾶ ἁγίᾳ ἐνδόξᾳ, ὑπερενδίᾳ, φίλᾳ, παρθενίᾳ, ἠγαπημώᾳ, Ἰωάνᾳ τᾶ Θεολόγᾳ. ἵνα καὶ τὼ τῶ οὐρανῶν κληρονομήσωμω βασιλείαν. ἐν αὐτῷ Χριςῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ Παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ζωοποιῷ, καὶ ἀγαθῷ Πνεύματι, νυῦ, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμὴν.

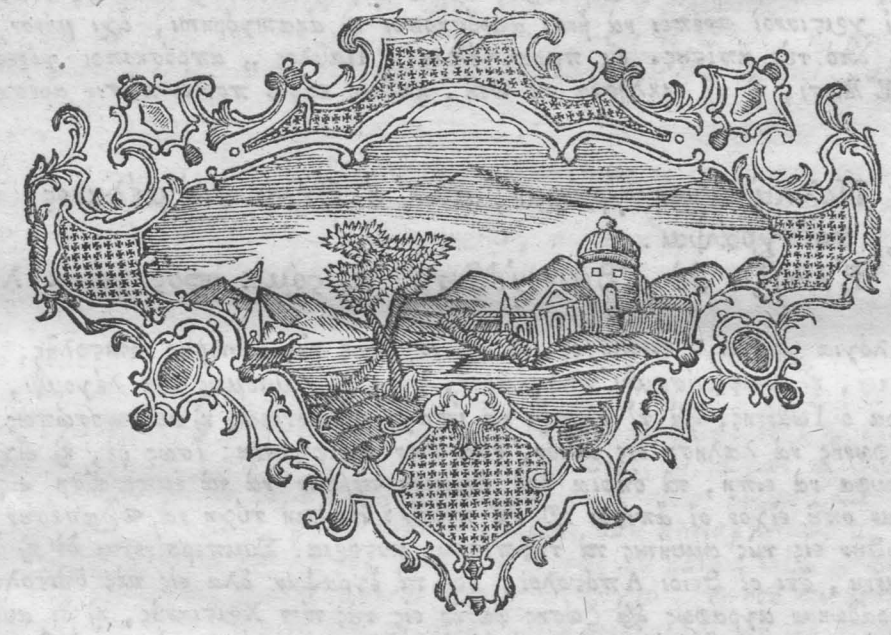

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ,

Κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

ΤΑύτην τὴν ἐπιστολὴν γράφει ὁ θεῖος Ἀπόστολος Ἰούδας εἰς τοὺς πιστεύσαντας χριστιανούς. ἡ αἰτία δὲ διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψε ταύτην, εἶναι αὐτή. ἐπειδὴ καὶ ἐμβῆκαν κρυφίως τινες κακόδοξοι μέσα εἰς τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Νικολαΐται, καὶ Γνωστικοὶ, καὶ Οὐαλεντῖνοι, καὶ Σιμωνιακοὶ, καὶ ἐδίδασκον, ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι σὰν φάγμα ἀδιάφορον, καὶ ἀρνοῦντο, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι υἱὸς Θεοῦ. τότε χάριν ἠναγκάσθη ὁ Ἀπόστολος νὰ γράψῃ εἰς τοὺς χριστιανοὺς, καὶ νὰ ἀσφαλίσῃ αὐτοὺς διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἵνα φυλάττωνται νὰ μὴ πεισθῶν εἰς τὰς βλασφημίας τῶν τοιούτων αἱρετικῶν. Καὶ φρῶτον μὲν, παρακαλεῖ τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἀγωνίζωνται, καὶ νὰ μένουν ἀσάλευτοι εἰς τὴν παραδοθεῖσαν εἰς αὐτοὺς πίστιν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Δεύτερον, ὀνοβάλλει ὡς πλάνους, ὅλους τοὺς ἀνωτέρω αἱρετικοὺς, ὁποῦ ἀρνοῦντο τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Τρίτον, παραγγέλλει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, νὰ μὴν ἔχουν καμμίαν κοινωνίαν καὶ σύνωσιν μὲ τοὺς τοιούτους ψευδοδιδασκάλους, ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρουν, ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἀρκετὸν εἰς αὐτοὺς τὸ νὰ καλεσθοῦν ὑπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὴν χάριν τῆς πίστεως, ἀνίσως φρὸς τούτοις καὶ δὲν πολιτεύωνται ἀξίως καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ κλῆσιν· διὰ τί ὁ Θεὸς, καὶ τὸν παλαιὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ἐλευθερώσας φρότερον ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου, ὕστερον ἀπώλεσε, καὶ ἠφάνισε, διὰ τί δὲν ἔμειναν ἕως τέλους εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀγγέλους: ἤτοι τοὺς Δαίμονας ὁποῦ δὲν ἐφύλαξαν τὴν τάξιν, καὶ τὸ ἀξίωμα ὁποῦ ἔλαβον, δὲν τοὺς ἐλυπήθη ὁ Θεὸς, ἀλλὰ τοὺς ἐκαταδίκασεν εἰς τὸν τάρταρον. Τέταρτον, διδάσκει τοὺς χριστιανοὺς, ὅτι φρέπει νὰ φεύγουν μακρυὰ ἀπὸ τοὺς τοιούτους αἱρετικοὺς, ὡς βλασφήμους, καὶ ἀσεβεῖς· διὰ τί καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Μιχαὴλ ὁ Ἀρχάγγελος δὲν ὑπέφερε νὰ βλασφημήσῃ τὸν Διάβολον. Πέμπτον, λέγει, ὅτι θέλει ἀπολέσει ὁ Θεὸς τοὺς τοιούτους αἱρετικοὺς, καθὼς ἀπώλεσε, καὶ ἠφάνισε τοὺς Σοδομίτας. Ἕκτον, συμβουλεύει τοὺς χριστιανοὺς, περὶ ἠθῶν, καὶ ἐναρέτου ζωῆς. Ἕβδομον δὲ, καὶ τελευταῖον, ἐπιθυμοῦμος, τὸ νὰ στέκωνται βέβαιοι εἰς τὴν πίστιν, τελειότοι τοῦ βαπτίσματος. ἔτι δὲ ὁ Ἀπόστολος ἔτος ὑπὸ τοὺς δώδεκα ὁποῦ ἐδιάλεξεν ὁ Κύριος, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν τῷ κατ' αὐτὸν ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ, ὀνομάζων αὐτὸν „ Ἰούδαν Ἰα-„ κώβου. (Λουκ. ς'. 16.) καὶ εἰς τὰς Πράξεις „ Ἰούδας Ἰακώβου. (Πραξ. α'. 13.) καθὼς δηλαδὴ, καὶ ὁ ἴδιος ἔτος Ἀπόστολος ἐδῶ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν τε „ Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ „ Ἰακώβου. φιλαδελφότατος δὲ καὶ φιλανθρωπότατος ἐστάθη ὁ θεῖος ἔτος Ἀπόστολος. ὅταν γὰρ ὁ Κύριος εἶπε φρὸς τοὺς ἁγίους τε μαθητὰς τὰ λόγια ταῦτα „ ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς, „ ἐκεῖνός ἔστιν ὁ ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου. καὶ ἐγὼ ἀγα-„ πήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. (Ἰω. ιδ'. 21.) ταῦτα, λέγω, ὡς ἤκουσεν ὁ Ἀπόστολος ἔτος, παρακινήμενος ὑπὸ μίαν ὑπερβάλλουσαν φιλαδελφίαν καὶ ἀγάπην ὁποῦ εἶχε διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀπεκρίθη φρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπε. Κύριε, τί τὸ ὄφελος νὰ ἐμφανισθῇς εἰς μόνους ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους σου, καὶ νὰ μὴν ἐμφανισθῇς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τοῦ Κόσμου; „ λέ-„ γει αὐτῷ Ἰούδας (ἐχὶ ὁ Ἰσκαριώτης) Κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυ-„ τὸν,

„ τὸν, καὶ ἐχὶ τῷ Κόσμῳ; (Ἰω. ιδ'. 22.) Σημείωσαι δὲ ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἔτος Ἰούδας, ἔχει δύο ὀνόματα. ὁ μὲν γὰρ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, Ἰούδαν Ἰακώβου αὐτὸν ὀνομάζει. ὁ δὲ Ματθαῖος Λεββαῖον αὐτὸν καλεῖ καὶ Θαδδαῖον. (κεφ. ί. 3.) ὁμοίως καὶ ὁ Μάρκος, Θαδδαῖον αὐτὸν ὀνομάζει (κεφ. γ'. 18.) ὅθεν ὁ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας ἐρμηνεύων τὸ δέκατον κεφάλαιον τοῦ Ματθαίου λέγει „ἦν καὶ ἕτερος Ἰούδας (παρὰ τὸν Ἰσκαριώτην δηλαδὴ) ὁ καὶ Λεββαῖος, καὶ Θαδδαῖος. λέγει δὲ ὁ Μελέτιος, ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη τεσσαράκοντα χρόνους μετὰ τὴν ἀνάληψιν. (τόμ. ά. σελ. 42. τῆς Ἐκκλ. ἱστορ.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ

ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

1. „ Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου.

Ἀρχὴν τῆς ὑποθέσεως τοῦ παύτης κάμνει ὁ Ἀπόστολος ὅτος, τὸ ἰδικόν του καὶ κύριόν του ὄνομα: ἤτοι τὸ, Ἰούδας· ἐπειδὴ τὸ κύριον ὄνομα, εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ προσώπου, καὶ ἔχει φύσιν νὰ χωρίζῃ τὸν ὑποκείμενον ἄνθρωπον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. ὀνομάζει δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτος τὸν ἑαυτόν του δοῦλον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σχεδὸν μὲν, καὶ τὸν κοινὸν τῆς δημιουργίας, καὶ φύσεως λόγον, καθ' ὃν καὶ ὁ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν „ τὰ σύμπαντα δοῦλα σά. (Ψάλ. ριή.) καὶ ἄλλο δὲ, κατὰ τὸν ξεχωριστὸν λόγον τῆς προαιρετικῆς ὑποταγῆς πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ δουλείας. καθ' ὃν λόγον εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι (προαιρετικῶς δηλαδή.) φάγονται, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε. ἰδοὺ οἱ „ δουλεύοντές μοι πίονται, ὑμεῖς δὲ διψήσετε, ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι εὐφρανθήσονται, ὑμεῖς δὲ „ αἰσχυνθήσεσθε. (Ησ. ξέ. 13.) εἶπε δὲ, καὶ ὅτι εἶναι ἀδελφὸς Ἰακώβου, πολλὰ χρησίμως, καὶ συμφερόντως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναγκαίως: διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινες, ὅτι εἶναι ὁ Ἰσκαριώτης, καὶ προδότης Ἰούδας. ἤθελε δὲ ὑποπτεύσῃ τινάς: διὰ τί καὶ ὁ θεῖος ὅτος Ἀπόστολος Ἰούδας, εἰς καιρὸν ὁποῦ εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἰακώβου: διὰ τί, λέγω, καὶ αὐτὸς δὲν ὠνομάσθη ἀδελφόθεος, καθὼς ὁ Ἰάκωβος, ἀλλὰ μόνον λέγεται ἀδελφὸς Ἰακώβου, τόσον ἐδῶ, ὅσον καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ; (κεφ. ς'. 16.) καὶ ἐν ταῖς Πράξεσιν; (κεφ. ά. 13.) τὴν λύσιν τῆς ἀποριᾶς ταύτης δίδει ὁ Ἱερὸς Μητροφάνης λέγων, ὅτι ἐκεῖνος μὲν ὠνομάσθη ἀδελφόθεος, διὰ δύω αἰτία, σχεδὸν μὲν, διὰ τὴν ἐξαίρετον, καὶ ἁγιωτάτην αὐτοῦ πολιτείαν, διὰ τὴν ὁποίαν, καὶ Ὀβλίας κατ' ἐξοχὴν ὠνομάζετο παρὰ πάντων: ἤτοι δίκαιος. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί, ἐπειδὴ ἐκεῖνος δὲν ἦτον ὑπὸ τοὺς δώδεκα, τότε χάρην ἐδόθη εἰς αὐτὸν κατά τινα ὑποκλήρωσιν τὸ, ἀδελφόθεος, εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀξιώματος τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ Ἰακώβου ὑποθέσεως. ὁ δὲ, Ἰούδας ὅτος, ἐπειδὴ ἦτον ὑπὸ τοὺς δώδεκα, ἀρκετὸν ἐνόμισε τὸ νὰ ἔχῃ τὸ ἀξίωμα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, καὶ νὰ ὀνομάζεται μόνον ἀδελφὸς Ἰακώβου, διὰ τὸ θαυμάσιον καὶ θαυμαστὸν ὄνομα ὁποῦ ὁ Ἰάκωβος εἶχε διὰ τὴν ἁγιότητα, καὶ ἀγγελοπρεπῆ αὐτοῦ ζωήν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Ἰακώβου, διδάσκαλον ἐποίει τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸν λόγον του εἰς τοὺς ἀκροατὰς ὁ θεῖος Ἰούδας, ὡς λέγει ὁ Θεοφύλακτος· καὶ πρὸς τούτοις δείχνει, ὅτι αὐτὸς ὁποῦ εἶναι κοινωνὸς τῆς φυσικῆς τοῦ Ἰακώβου συγγενείας καὶ ἀδελφότητος, αὐτὸς νὰ ταυτῷ εἶναι κοινωνὸς, καὶ τῆς προαιρετικῆς του αὐτοῦ Ἰακώβου ἀρετῆς, καὶ ἁγιότητος. καὶ μάλιστα διὰ τί καὶ οἱ δύω ἀδελφοὶ, ὑποκάτω εἰς σχεδὸν Δεσπότην ταττόμενοι, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἴσως καὶ ὁμοίως ἦτον δοῦλοι αὐτοῦ, κἂν καὶ κατὰ σάρκα ἀδελφοὶ αὐτοῦ φίλοι ὠνομάζοντο, τῷ ὀνόματι μόνον, καὶ οὐχὶ τῷ πράγματι, ὡς ὄντες υἱοὶ τοῦ ἁγίου Ἰωσὴφ, τοῦ Μνήστορος τῆς Κυρίας Θεοτόκου.

„ Τοῖς ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ (1) τετηρημέ-
„ νοις κλητοῖς.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας ἠξιώθη νὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν καὶ χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁποῦ ἠξιώθησαν καὶ οἱ λοιποὶ συναπόστολοί του, διὰ τοῦτο παρομοίως μὲ ἐκείνους διαιρεῖ τὰς θεαρχικὰς ὑποσάσεις τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι κάθε μία ὑπὸ

(1) Παρὰ δὲ τῷ Μητροφάνει κάφεται „ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ὑπὸ αὐτὰς ὑφίσαται αὐτοτελῶς. καὶ πάλιν σωάπτει αὐτὰς, καὶ τὸν λόγον τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας καὶ βελήσεως· διὰ τί δὲ οἱ χρισιανοὶ, ὡς λέγει ἐδῶ, ἔγιναν ἡγιασμένοι ἐν Θεῷ Πατρὶ καὶ ἔγιναν δῶλοι κλητὶ τῦ Ἰησῦ Χρισῦ: ἤτοι προορισθέντες διὰ τῦ Χρισῦ, καθ' ὃ Θεὸς, εἰς τὸν τοιαύτην κλῆσιν, φανερὸν ὅτι αὐτοὶ ἔγιναν καὶ κλητοὶ, καὶ ἡγιασμένοι μὲ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βελὴν καὶ ἐνέργειαν τῶν δύω: τῦ Πατρὸς δηλαδὴ, καὶ τῦ Υἱῦ. τὸ γὰρ ἡγιασμένοι νοεῖται, αἰτὶ τῦ ἀφωρισμένοι. καθὼς πάλιν τῦτο καὶ διὰ τῦ προφήτα Ἀμὼς ἔλεγεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς „ Καὶ ἐ„ ποτίζετε τὺς ἡγιασμένους οἶνον. (Ἀμ. β'. 12.) ἤτοι τὺς ἀφωρισμένους, καὶ ἀφιερωμένους τῷ Θεῷ, Ναζιραίους. καθὼς δὲ, δὲν διαφέρει τὸ ἀφωρισμένον ὑπὸ τὸ κλητὸν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Μιχοφάνης, καθ' ὅτι καὶ τὸ ἀφωρισμένον ἀπὸ κλήσεως ἀφορίζεται, καὶ τὸ κλητὸν ὑπὸ τὰ ἄλλα ἀφορίζεται: τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ βέλησις τῦ Θεῦ καὶ Πατρὸς ἐν ᾧ ἀφωρίσθησαν, καὶ ἡ τῦ Ἰησῦ Χρισῦ, παρ' ᾧ οἱ αὐτοὶ ἐκλήθησαν, μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι, καὶ δὲν ἔχει καμμίαν διαφοράν: καθ' ὃ δηλαδὴ ὁ Χρισὸς εἶναι Θεὸς ἀΐδιος. ἐκείνων δὲ ὅπῦ εἶναι μία ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ βέλησις, ἐξ ἀνάγκης τῦτον εἶναι καὶ μία ἡ ὐσία, καὶ τὸ κοινὸν ἀξίωμα τῶν φιλοσοφύντων ὁμῦ καὶ θεολογούντων· ἐλλείπει δὲ ἡ διὰ πρόθεσις εἰς τὸ, Ἰησῦ Χρισῦ. τὸ γὰρ ἀπελιπὲς τῦτό ἐςι „ Καὶ „ παρὰ Ἰησῦ Χρισῦ πεπρημένοις κλητοῖς. γεμάτη δὲ εἶναι ἡ θεία Γραφὴ ὑπὸ τὸ τοιῦτον χῆμα τῆς ἐλλείψεως, τῆς ὁποίας τὸ ἰδίωμα φυλάττων καὶ ὁ Ἀπόσολος Ἰύδας, ἐμεταχειρίσθη ἐδῶ τὸ χῆμα τῦτο, ἀφεὶς τὸν παρὰ πρόθεσιν ὡς φανερῶς προσυπακουμβόμενον ἔξωθεν, καὶ τὸν Μιτροφάνη· ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος εἶπεν „ ὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας „ με ἑλκύσῃ αὐτόν. (Ἰω. ς'. 44.) διὰ τῦτο ὁ Ἀπόσολος ὅπως δείχνει πρα ἐδῶ ἀληθινὸν τὸν λόγον τῶτον τῦ Κυρίυ. διὰ τί τὺς ἡγιασμένους ὄντας ἐν τῷ Πατρὶ, λέγει πεπρημένους παρὰ τῦ Χρισῦ, καὶ κλητύς. ἐπειδὴ δὲν ἔχασιν αὐτοὶ ὑπὸ λόγυπον τὸν ἁγιασμὸν, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν Πατέρα, ὅπῦ τὺς εἵλκυσε καὶ τὺς ἡγίασεν.

2. „ Ἔλεος ὑμῖν, καὶ εἰρήνη, καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.

ΕΔῶ ἀποδίδονται ὅλα τὰ αἰωτέρω λόγια: ἤγυν ἐγὼ ὁ Ἰύδας Ἰησοῦ Χρισοῦ δῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβυ, λέγω εἰς ἐσᾶς τὺς ἡγιασμένους ἐν Θεῷ Πατρὶ, καὶ κλητὺς παρὰ Ἰησῦ Χρισῦ. τί δὲ σᾶς λέγω; ἄμποτε νὰ πληθυνθῇ εἰς ἐσᾶς, ἔλεος, εἰρήνη, καὶ ἀγάπη: ταυτὸν εἰπεῖν, σᾶς χαιρετῶ. ὅλα γὰρ ταῦτα εἶναι, ὁ συνήθως λεγόμενος χαιρετισμός· λέγει δὲ, ὄχι μόνον νὰ δοθῦν εἰς αὐτὺς τὰ χαρίσματα ταῦτα, τὸ ἔλεος, ἡ εἰρήνη, καὶ ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ νὰ πληθυνθῦν. ἐπειδὴ δὲν λέγει νὰ δοθῦν εἰς αὐτὺς πρα, ὡσὰν νὰ μὴ τὰ ἔχυν, ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔλαβον πρότερον διὰ τῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ τῆς ἐναρέτυ αὐτῶν πολιτείας, διὰ τῦτο εὔχεται πρα νὰ αὐξάνυν αὐτὰ καὶ νὰ πληθαίνυν εἰς αὐτὺς. διὰ τί αὖ αὐτοὶ δὲν εἶχον προλάβυν τὸ παρὰ Θεοῦ ἔλεος, καὶ τὸν πρὸς Θεὸν εἰρήνην καὶ ἀγάπην, δὲν ἤθελαν ὀνομασθῦν τελείως ἀφωρισμένοι, καὶ κλητοὶ παρ' αὐτῦ· καθὼς τῦτο βεβαιοῖ ὁ μέγας Ἀπόσολος Παῦλος λέγων „ ὅτε δὲ ἡ χρησό„ της, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσυνῃ, ὧν „ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς. (Τιτ. γ'. 4.) Καὶ πάλιν „ δι„ καιωθέντες ἂν ἐκ πίσεως, εἰρηνύν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν. (Ρωμ. ε'. 1.) τὸν ὄπτασιν λοιπὸν, καὶ τὸν αὔξησιν τῶν αἰωτέρω ἀγαθῶν εὔχεται εἰς αὐτὺς ὁ Ἀπόσολος: δηλαδὴ ἵνα ἔχωσι πλυσιωτέραν τὸν εἰς Θεὸν, καὶ εἰς ἀλλήλυς εἰρήνην, καὶ ἀγάπην, καὶ τὸ παρὰ Θεοῦ ἔλεος: καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ εὔχεται λέγων· „ παράτεινον τὸ ἔλεός συ τοῖς γινώσκυσί σε. (Ψαλ. λέ. 11.) τὸ ἔλεος μὲν ἂν ἔδειξεν ὁ Θεὸς, ἐπειδὴ διὰ πολάγχνα ἐλέυς αὐτῦ αἰεκαλέσθημεν εἰς τὸ νὰ ἐμεθα πισοὶ, καὶ ὑπηρέται Θεοῦ· τὸν εἰρήνην δὲ, διὰ τὶ κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ ἡμεῖς οἱ προσκρούσαντες, καὶ εἰρηνοποιήθημεν αὐτῷ διὰ τῦ αἵματος τῦ ὑοῦ αὐτῦ· τὸν δὲ ἀγάπην ἔδειξεν ὁ Θεὸς, διὰ τὶ ἔδωκε τὸν ὑόν τυ τὸν μονογενῆ εἰς θάνατον, διὰ τὸν ἐδικὸν μας ἀγάπην καὶ σωτηρίαν.

3. „ Ἀγαπητοὶ, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς „ κοινῆς σωτηρίας ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐ„ παγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίσει.

ΠΟλλὴν, λέγει, σπουδὴν καὶ ἀγάπην εἶχον νὰ σᾶς γράφω, ἀδελφοί μυ ἀγαπητοὶ, διὰ νὰ διαγγείλω εἰς ἐσᾶς, ὅσα συμφέρυν καὶ ὑποβλέπειν εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν, πόσον ἡμῶν τῷ δ.δα-

διδασκάλωνσας, ὅσον καὶ ἐσᾶς τῶν μαθητῶν μας. ἐπειδὴ μία καὶ ἡ αὐτὴ ζωὴ καὶ σωτηρία ἐχα-
εἰσθη παρὰ Θεοῦ καὶ εἰς τὰ δύω μέρη. ἀπαραίτητον λοιπὸν ἐνόμισα τὸ νὰ σᾶς γράψω, διὰ τί;
διὰ νὰ σᾶς παρακαλέσω διὰ τῆς ἐπιστολῆς μου ταύτης, νὰ αὐξήσετε τὴν καλὴν συνεξισίαν καὶ ζῆ-
λον καὶ ἀγῶνα ὁποῦ ἔχετε διὰ τὴν καθαρὰν, καὶ ἁγίαν ἡμῶν πίστιν, τὴν ὁποίαν παρέδωκεν εἰς τοὺς
ἁγίους Ἀποστόλους ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων Χριστὸς, εἰπὼν „ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη,
„ βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες
„ αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. (Ματ. κή. 19.) ἐπειδὴ τὸ ἐπαγωνίζεσθαι ὑπὲρ
λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, δείχνει αὐτοὺς, ὅτι ἐκράτουν τὴν ἀλήθειαν καλῶς καὶ ἀδρείως. καὶ δὲν
ὑπέφερον νὰ πλανηθῶν καὶ νὰ δηλωθῶν ἀπὸ τοὺς νοητοὺς κλέπτας τῶν ψυχῶν: ἤγουν ἀπὸ τοὺς πό-
τε αἱρεσιάρχας αἱρετικούς. ἤθελε καὶ χρεωστικῶς ὠνόμασεν αὐτοὺς ἀγαπητοὺς, διὰ δύω αἴτια. εἷς
μὲν, διὰ τὴν ἀγάπην τὸν Χριστὸν, καὶ ἐπόθαζον νὰ φυλάττων τὰς ἁγίας καὶ ζωοποιὰς αὐτοῦ ἐν-
τολάς. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἠθέλησεν ὁ Ἀπόστολος νὰ τοὺς παρακινήσῃ νὰ
εἶναι πλέον θερμότεροι εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην· διὰ τί, αὖ ἐγὼ, λέγει, σᾶς ὀνομάζω
ἀγαπητοὺς, χρεωστεῖτε καὶ ἐσεῖς νὰ δείχνετε μὲ τὰ ἔργα τὸν ἑαυτόν σας τοιοῦτον ἀγαπητὸν, καὶ διὰ
μέσου τῆς γνησίας πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης. ἐπειδὴ αὖ ἐσεῖς δὲν ἀγαπᾶτε γνησίως καὶ ἀδόλως
σᾶς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ ἔχετε ἔχθρας καὶ φθόνους καὶ φιλονεικίας καὶ ματαίας μάχας, δὲν εἶσθε
πλέον ἀγαπητοὶ κατ' ἀλήθειαν, ἀλλὰ μᾶλλον μισητοὶ, διὰ τί μισεῖτε σᾶς τὸν ἄλλον.

4. „ Παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι
„ εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατι-
„ θέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον Δεσπότην Θεὸν, καὶ Κύριον
„ ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι.

Καλῶς καὶ προσφυῶς εἶπεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὸ, παρεισέδυσαν. ἤτοι κρυφίως, καὶ ἀνεπαισθήτως ἐμβῆκαν· μὲ τὴν λέξιν γὰρ αὐτὴν ὑποδεικνύει τοὺς τότε αἱρετικοὺς, κλέπτας, καὶ ληστάς. διὰ τί δὲν ἐμβῆκαν εἰς τὴν αὐλὴν τὴν προβάτων ἀπὸ τὴν θύραν τὴν κοινὴν, καὶ καθολικὴν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν θυρίδα: ἤγουν ἀπὸ τὸ παράθυρον. τὸ ὁποῖον εἶναι ἴδιον τῶν κλεπτῶν, καὶ ὄχι τῶν οἰκοκυρέων, καὶ ἀληθινῶν ποιμένων, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύ-
„ ρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λη-
„ στής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. (Ἰω. ί. 1.) πολλὰ δὲ
ἀληθῶς λέγει, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ αὐτοὶ προεγράφησαν, καὶ προεφανερώθησαν παλαιά. διὰ τί καὶ ὁ
Πέτρος, καὶ ὁ Παῦλος οἱ Κορυφαῖοι Ἀπόστολοι ἐπροφήτευσαν διὰ τούτους, καὶ ἔγραψαν εἰς τὰς ἐπι-
στολάς των· ὁ μὲν γὰρ Πέτρος λέγει „ τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτων τῶν
„ ἡμερῶν ἐμπαῖκται, καὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες. ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία
„ τῆς παρουσίας αὐτοῦ; (β'. Πέτρ. γ'. 3) Καὶ πάλιν „ ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ
„ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ
„ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν. (β'. Πέτ.
β'. 1.) ὁ δὲ Παῦλος γράφει πρὸς Τιμόθεον „ τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς
„ ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων,
„ ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν. (ά. Τιμ. δ'. 1.) Περὶ
τούτων ἔγραφε καὶ ὁ Θεολόγος Ἰωάννης „ ἀγαπητοὶ μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζε-
„ τε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν Κόσμον.
(ά. Ἰω. δ'. 1.) καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· ὅτι οἱ πιστοὶ δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἶναι μέρος τοῦ ἀντι-
κειμένου. τοὺς καὶ Ἀντιχείσους φανερῶς ὀνομάζει. πρὸ τῶν Ἀποστόλων δὲ καὶ ὁ Κύριος προεῖπε πε-
ρὶ αὐτῶν „ βλέπετε μήτις ὑμᾶς πλανήσῃ· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες.
„ ἐγώ εἰμι ὁ Χριστὸς, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. (Ματθ. κδ'. 4.)

Οὗτοι δὲ οἱ ἀπατεῶνες, ὀνομάζοντες τὸν ἑαυτόν τους χριστιανὸς, διὰ τὸ ὄνομα τοῦτο πολλοὺς ἐπλάνων, καὶ ἐτράβιζον εἰς τὴν ἐδικήν τους ἀσέβειαν. λέγει δὲ ἐδῶ διὰ τοὺς μιαροτάτους Νικολαΐτας, καὶ Οὐαλεντίνους, καὶ Σιμωνιακὺς, καὶ Γνωστικούς· οἱ ὁποῖοι ὄντες γαστρίμαργοι καὶ ἀκόλαστοι, ὑπο-
κρίνοντο πῶς εἶναι διδάσκαλοι: καὶ ἔτζι διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἐμβαίνοντες μέσα εἰς τὰ ὁ-
σπήτια, εὕρισκον τὰ γυναικάρια τὰ σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, καὶ αἰχμαλώτιζον αὐτὰ εἰς τὰς κα-
κάς των ἐπιθυμίας, ὡς λέγει ὁ Παῦλος. διὰ τί αὐτοὶ πλάσαντες πῶς κάμνουσι πάχα κάποιας Ἐ-
ρὰς τελετὰς εἰς τὴν καιρὸν τῆς νυκτὸς, ἐβόθησαν οἱ ἀκάθαρτοι εἰς κοίτας γυναικῶν, καὶ ἀσελ-
γείας. ἀσεβεῖς μὲν ὅν ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας, ἐπειδὴ καὶ ἀρνήθησαν παντελῶς τὸν

Θεὸν,

Θεὸν, καὶ ἔπεσαν εἰς ἀθεΐαν. καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ θέλωσι νὰ πιστεύσωσι, καὶ νὰ λατρεύωσι τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο τὴν ἀπόλαυσιν τῆς σαρκικῶν αἰσχρεργιῶν, δαιμονίαν νομίζουσι καὶ ὀνομάζουσι. λέγει δὲ καὶ ὅτι τὴν χάριν ὁποῦ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ὁ Θεὸς, νὰ ἔχωμεν ἀληθινὴν πίστιν, καὶ σώφρονα καὶ καθαρὰν καὶ ἁγίαν ζωὴν, ἵνα διὰ τούτων ἀπολαύσωμεν τὴν ἐν οὐρανοῖς ἄφθαρτον μακαριότητα: ταύτην, λέγω, αὐτοὶ οἱ ἐπάρατοι τὴν ἐμετάθεσαν, καὶ τὴν ἐμετάβαλαν εἰς ἀσελγείας καὶ εἰς ἀκαθάρτους ἡδονὰς, καὶ ἐκήρυττον, ὅτι ἡ τούτων ἀπόλαυσις, αὐτὴ εἶναι ἡ ἐν οὐρανοῖς ἐλπιζομένη ἐκείνη μακαριότης καὶ ἄφθαρτος ζωή. ὅθεν ἀκολούθως ἀρνοῦντο καὶ τὸν Δεσπότην καὶ Κύριον Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἐκριζωτὴν μὲν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀκαθαρσίας, φυτευτὴν δὲ καὶ διδάσκαλον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς καθαρᾶς, καὶ ἁγίας ζωῆς: κατηγορούντες οἱ πάσης κατηγορίας ἄξιοι, τὴν ὑπ' αὐτοῦ νομοθετηθεῖσαν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα, ὡς ἀσύμφορον τάχα καὶ περιττὴν, καὶ μηδενὸς καλοῦ πρόξενον. καὶ τοῦτο δὲν εἶναι κἀνένα θαυμαστόν. διατί τὸ σκότος δὲν ἔχει κἀμμίαν κοινωνίαν μὲ τὸ φῶς, ὅτε ἡ ἀκαθαρσία καὶ ἀσέλγεια, μὲ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα. Σημειώσαι δὲ, ὅτι ὁ θεῖος οὗτος Ἀπόστολος σωτόμως ἐφανέρωσε τὴν μεγαλειότητα καὶ θεοπρεπῆ δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μὲ τὸν σίχον τοῦτον ὁποῦ εἶπε „ Καὶ τὸν μόνον Δεσπότην Θεὸν, „ καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι. φανερὸν γὰρ εἶναι, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Μητροφάνης, ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ ὀνόματα προσαρμόζει καὶ ἀποδίδει ὁ Ἀπόστολος εἰς μόνον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ δὲν εἶπε μὲ τὸ ἄρθρον „ καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν „ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα διὰ τούτου φανερώσῃ δύω ὑποστάσεις, τὸν μὲν Πατέρα, μόνον Δεσπότην Θεὸν ὀνομάζων, τὸν δὲ Υἱὸν, Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ἀλλὰ τὸ ἐπρόφερε χωρὶς ἄρθρον „ Καὶ „ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι: διὰ νὰ μᾶς δώσῃ νὰ νοήσωμεν, ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν Χριστὸν εἶπε καὶ τὸ „ τὸν μόνον Δεσπότην Θεόν. ἐπειδὴ λοιπὸν φανερῶς ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος μόνον Δεσπότην Θεὸν, καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἄρα διττὸν ἠξίωσε καὶ ὁμολογεῖ τὸν Χριστὸν, ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς, τῷ λόγῳ τῆς ἰωαμσίων ἐπ' αὐτοῦ δύω φύσεων, Θεότητος, λέγω, καὶ ἀνθρωπότητος. καὶ δείχνει, ὅτι ὁ κατ' ἀλήθειαν Θεὸς ὢν, κατ' ἀλήθειαν ἔγινεν ἄνθρωπος, ἀγκαλὰ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν ἀνείπαστον προσλαβὼν ἐν τῇ ὑπερθέῳ αὐτοῦ ὑποστάσει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, χωρὶς κἀμμίαν σύγχυσιν καὶ σωαλοιφὴν, οὔτας ὑπῆρχε καὶ μετὰ τὴν ἄφραστον σύνωσιν, ἐν δυσὶ τελείαις φύσεσι γνωριζόμενος. ὥστε ὁποῦ καὶ ὁ Θεσπέσιος οὗτος Ἰούδας, ἀληθινὸν Θεὸν ὀνομάζει τὸν Χριστόν: καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, καὶ ὁ Παῦλος. ὁ λόγος γὰρ οὗτος ὁποῦ λέγει ἐδῶ, τὸν μόνον Δεσπότην Θεὸν καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἶναι ὅμοιος μὲ ἐκεῖνον ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἰωάννης περὶ τοῦ Χριστοῦ „ οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. (α. Ἰω. ε. 20.) καὶ μὲ τὸν λόγον ὁποῦ εἶπεν ὁ Παῦλος περὶ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ „ ὧν οἱ Πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, „ ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. (Ῥωμ. θ'. 5.) μὲ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον φανερόνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ αὐτὸς ἀληθινὸς Θεὸς, ἔγινε πρὸς τούτοις καὶ ἄνθρωπος ἀληθινὸς, ἵνα θεώσῃ τὸν ἄνθρωπον.

5. „ Ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς (1) ἅπαξ τοῦτο,
„ ὅτι ὁ Κύριος (2) λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον,
„ τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσε.
6. „ Ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀ-
„ πολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας,
„ δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν.
7. „ Ὡς Σόδομα, καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὅμοιον
„ τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς
„ ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.

Μετὰ τὰ τρία ταῦτα παραδείγματα βεβαιόνει ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας, πῶς ἔχουν νὰ ἀπολεσθοῦν οἱ αἰωτέρω αἱρετικοί. καθὼς δηλ, λέγει ὁ Θεὸς, ἠλευθέρωσε μὲν πρῶτον τὸν λαὸν τῆς Ἑβραίων ἀπὸ τὴν

(1) Ἐν ἄλλοις οὕτω γράφεται, χωρὶς τοῦ ὑμᾶς, „ εἰδότας ἅπαξ τοῦτο. χεδὸν γὰρ πεπιστεύκασι, διά τι παρά μιᾶς λέξεως γράφεται.

(2) Ὁ δὲ Θεσπέσιος τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος αὐτὶ τοῦ Κύριος, Ἰησοῦς ἀνέγνω. οὕτω γάρ φησιν, „ εἰδότας ἅπαξ παῦσαι ἔτι „ Ἰησοῦς λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πι- „ στεύσαντας ἀπώλεσεν. ἐπειτα σωσάπτει λέγων, „ ἐκάπτι τῷ „ προκειμένῳ τοῦ ἁγίου φωνῷ διέσωσεν ὁ Ἰησοῦς (ὁ Χριστὸς „ δη-

τὴν τυραννίαν καὶ σκλαβίαν τὴν Φαραὼ καὶ τῆς Αἰγυπτίων, μὲ πολλὰ καὶ θαυμάσια σημεῖα καὶ πληγάς, διὰ τὴν πίστιν καὶ ὁρκωμοσίαν ὁποῦ ἔκαμε πρὸς τοὺς Πατέρας αὐτῶν: δηλαδὴ τὸν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ· ὕστερον δὲ ἀπώλεσεν αὐτοὺς, καὶ κατέστρωσε τὰ κόκκαλα αὐτῶν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ δὲν τοὺς ἄφηκε νὰ ἔμβουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῆς καὶ ἀπείθειαν, χωρὶς νὰ τοὺς ὠφελήσῃ τίποτε ἡ πρὸς τοὺς Πατέρας αὐτῆς τοῦ Θεοῦ οἰκειότης καὶ ὁμοιότης: τέτοιας λογῆς θέλων ἀπωλεσθῶν καὶ οἱ αἰωτέρω αἱρετικοί. καὶ δὲν θέλων ἔμβων εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν διὰ τὰ ἀσεβῆ αὐτῶν καὶ αἱρετικὰ δόγματα, καὶ διὰ τὴν ἀσελγῆ αὐτῆς ζωήν. Καὶ καθὼς ὁ Θεὸς κατεδίκασεν εἰς τὸ παντοτινὸν σκότος τοῦ ἅδου τοὺς πονηροὺς Ἀγγέλους: ἤτοι τοὺς δαίμονας, οἵτινες μὲ τὸ νὰ ὑπερηφανεύθησαν αὐτοῖς, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ φυλάξουν τὴν τάξιν καὶ τὸ ἀγγελικὸν ἀξίωμα ὁποῦ ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ ἠβουλήθησαν νὰ ὑπερβοῦν αὐτὸ, καὶ νὰ γένουν ἰσόθεοι: διὰ τοῦτο ἐξερρήθησαν μὲν οἱ ἅγιοι τὸ ἐδικόν τους φωτεινὸν οἰκητήριον, ὅπερ ἦτον ὁ οὐρανὸς, ἐκρημνίσθησαν δὲ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔπεσον κάτω εἰς τοὺς σκοτεινοὺς καὶ βαθυπάτους τόπους τῆς γῆς. καὶ δικαίως τοῦτο ἔπαθον· οἱ γὰρ μὲ τὴν σέρησιν τοῦ θείου φωτὸς ἀσβολωθέντες καὶ σκοτεινοὶ γενόμενοι, ἁρμόδιον ἦτον νὰ καταδικασθῶν καὶ εἰς σκοτεινοὺς τόπους. ὅπου σφιγχθέντες ὑπὸ τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ μὲ τὰ ἄλυτα δεσμὰ τῆς πονηρῶν τους ἐνθυμήσεων, φυλάττονται εἰς τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς κρίσεως, καὶ τὴν ὁποίαν ἔχουν νὰ παραδοθῶν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον: ἔτζι καὶ οἱ αἰωτέρω αἱρετικοὶ ἔχουν νὰ παραδοθῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, μαζὶ μὲ τὸν σκοτεινὸν πατέρατους Διάβολον, τὸν ὁποῖον ἐμιμήθηκαν. (1)

Καὶ καθὼς αἱ πέντε πόλεις τῆς Σοδόμων κατεκάησαν μὲ πῦρ, καὶ τεάφι, διὰ τὶ παρομοίως μὲ τοὺς αἱρετικοὺς τύπους, ἔπεσαν εἰς πορνείας καὶ ἀσελγείας, καὶ μάλισα εἰς τὴν θεομίσητον καὶ ἐπάρατον ἁμαρτίαν τῆς ἀρσενοκοιτίας. ταύτην γὰρ ὀνομάζει σάρκα ἑτέραν ὁ Ἀπόστολος, καθ' ὅ,τι τὸ σῶμα τῆς ἄρρενων, εἶναι παύτῃ ξένον, καὶ παύτῃ ἀόμοιον, καὶ ἀλλότριον τῆς φυσικῆς, καὶ νομίμου συνουσίας, καὶ ὄδεν χρησιμεύει πρὸς παιδοποίαν· τὸ γὰρ σῶμα τῆς γυναικὸς, αὐτὸ κατὰ φύσιν εὐόδη πρὸς συνουσίαν, διὰ τὶ γίνεται γόνιμον καὶ παιδοποιεῖ: καθὼς εἶπε καὶ ὁ προπάτωρ Ἀδάμ. „τοῦτο νῦν ὀστῶν ἐκ τῶν ὀστῶν μου, καὶ σάρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. σ̓ἕκεν τούτου καταλείψει „ἄνθρωπος τὸν Πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν Μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. „καὶ ἔσονται οἱ δύω εἰς σάρκα μίαν. (Γέν. β'. 23.) τὸ δὲ σῶμα τῶν ἀρρένων, ἕτερον καὶ ἀλλότριον ὄζει τῆς συνουσίας, καὶ παύτῃ ἀνομοιότατον· τὶ λέγω; καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς, οἰκεῖον μὲν λέγεται καὶ νόμιμον, ὅταν σ̓ἕας ἄνδρας πέρνῃ μίαν γυναῖκα. ἐὰν δὲ ὁ σ̓ἕας ἄνδρας πορνεύῃ εἰς πολλὰς γυναῖκας, ἀλλότριον καὶ ξένον εἶναι καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς, καὶ ὀλίγον εἶναι κατωτέρα ἀπὸ τὴν ἀρσενοκοιτίαν καὶ τὸν μολυσμὸν, ἡ πρὸς πολλὰς γυναῖκας γενομένη πορνεία, κατὰ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον· καθὼς, λέγω, αἱ πέντε πόλεις τῶν Σοδόμων κατεκάησαν, καὶ σέκονται ἕως τῆς σήμερον ἐμπροσθεν εἰς τὰ ὀμμάτια τῶν ἀνθρώπων, μία ζωντανὴ ἀπόδειξις τοῦ αἰωνίου καὶ ἀτελευτήτου πυρὸς, ὁποῦ μέλλει αὐτοὺς νὰ δεχθῇ. (καὶ ζωντανοὶ γὰρ οἱ ἅγιοι ἀπὸ τὸ πῦρ κατεκάησαν, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀπὸ τὸ πῦρ ἔχουν νὰ κολαίζωνται αἰωνίως) τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ἄνωθεν αἱρετικοὶ, ἔχουν νὰ λάβουν τὴν ὁμοίαν καταδίκην τῆς Σοδομιτῆς ἐν τῇ ἀσβέστῳ πυρὶ τῆς γεέννης. διὰ τοῦτο ἐσεῖς χριστιανοὶ, θαρσεῖτε, καὶ μὴ πλανηθῆτε ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς κακοδόξων αὐτῆς· ἐπειδὴ καὶ θέλετε ἰδῆτε τὴν ἀνυπόφορον τιμωρίαν, ὁποῦ ἔχουν νὰ λάβουν οἱ ἀσεβεῖς αὐτοί.

8. „Ὁμοίως

„δηλαδὴ ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαὸν, αὐτὸς ἄρα ἐστὶν ὁ λέγων πρὸς „τὸν ἱεροφάντην Μωσέα, ἐγὼ εἰμι ὁ ὤν. ἀκούων ἤκουσα τῆς σε„ναγωγοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς. (λόγ. λβ'. τῆς θησαυρῶν τομ. ε'.)

(1) Διὰ τοῦτο τὸ φησὶν τὸ Ἀποστόλε Ἰούδα ἑρωτηθεὶς ὁ φερωνύμως μέγιστος Μάξιμος, ὅτως αὐτὸ λύει „Ἀρχὴ τῆς μὴ τηρησάν„των αὐτὴν Ἀγγέλων ἐστὶν, ὁ λόγος τυχὸν καθ' ὃν ἐκτίδη„σαν. ἢ ἡ δοθεῖσα πρὸς ἐκθέωσιν αὐτοῖς κατὰ χάριν φυσικὴ „δυναστεία. ἢ ἡ κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς χάριτος τάξις τῆς σάρκω„σεως. τὸ δὲ οἰκητήριον ἐστιν, ἢ ὁ οὐρανὸς, ἢ ἡ κατὰ τὴν ἕξιν τῆς ὑ„περ οὐσίαν ἀγαθῶν σοφία, ὧν οἰκεῖν ἐδημιουργήθησαν. οἵδε „γὰρ τὴν σοφίαν ὀνομάζων ὁ λόγος. ἢ ἡ φρενητικὴ τῆς δοθεισῶν „αὐτοῖς φυσικῶν τε καὶ ἐπικτήτων ἀγαθῶν ἐπισκοπὴ τῆς ἀχρεω„τε Θεότητος, ὧν ἀπέλιπον τυραννήσαντες. Ἴδιοι δὲ δεσμοί „εἰσιν, ἡ κατὰ γνώμην αὐτῆς παντελὴς τε καὶ διηνεκὴς περὶ „τὸ καλὸν ἀκινησία, καθ' ἣν ἑδραιῶς ἑδέποτε θείας ἀνέσεως „ἀπολαύουσιν. ἢ, ἡ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν τῆς καθ' ἡμῶν „μανίας αὐτὸς ἐπέσχεσα κατὰ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δυνάμις, μὴ „συγχωρέσα προβῆναι τῆς αὐτῆς πονηρίας τὰ καθ' ἡμᾶς μη„χανήματα. Σόφος δέ ἐστιν, ἡ παντελὴς καὶ ὁλόκληρος τῆς θείας „ἀγνοίας χάριτος, καθ' ἣν διόλου γνωμικῶς ποιωθεὶς τε, τῆς „μακαρείας καὶ παμφαοῦς τῆ ἀκηράτῳ φωτὸς ἐξέλυσται διαδό„σεως, περὶ τὸ μὴ ὄν (ἤτοι τὴν κακίαν) πᾶσαν τὴν δοθεῖ„σαν αὐτοῖς κατὰ φύσιν νοεραν δυναμιν ἀπαλώσωπες. τί δὲ „πείσονται κατὰ τὴν φοβεραν ἡμέραν τῆς κρίσεως; μόνος οἶδεν „ὁ δίκαιος Κριτὴς, ὁ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ δικαίαν ἀφορίζων „τὴν ἀμοιβήν. καὶ τῷ μέτρῳ τῆς κακίας ἴσον ἀρεπόντως τε ἔ„δος διανέμων τῆς κρίσεως, καὶ πρόσφορον τὴν ἐπ' αἰῶσιν ἀτε„λευτήτως ψῆφον σωεκφέρων μετὰ δικαιοσύνης τοῖς ἀγαθοῖς „αὐτὸ δόγμασιν (ἐν τῇ ὑδεκάτῃ λύσει τῆς ἀπόρων). λέγα „δὲ καὶ ὁ μέγας ἐν Παβάσι Βαρσανούφιος „ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς „καλὴν ἀρχὴν τῷ Διαβόλῳ ἐνεπίστευσε, καὶ δὺς ἐκ ἀφελεπ„ὁ δὲ λαβὼν, ἀπέστη, καὶ ὡτ' αὐτὸς ἐνεδύσατο τὴν ἀρχὴν „τῆς κακῶν. μὴ κωλύσας οὖν ὁ Θεὸς, ὀνομάζεται ὡς δεδωκὼς (ἀποκρ. ξγ'.) τοσαύτην δὲ κόλασιν (λέγει Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος) ἔχει νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν Διάβολον καὶ τοὺς δαίμονας, ὁποίαν ὅπου ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἠμπορεῖ νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ φαντασθῇ.

8. „ Ὁμοίως μέντοι καὶ ὅτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, „ Κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσι.

Ἐδῶ, κ᾽ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, χεῖμα ἐλλείψεως μεταχειρίζεται ὁ θεῖος Ἀπόστολος· ἡ ἀκολουθία γὰρ τὰ λόγα ἀπαιτοῦσε νὰ εἰπῇ, ὅτι ἀνίσως λοιπὸν ὁ Θεὸς δὲν ἐδυσωπήθη τῷ τόσῳ ἀγάπῳ ὁπὰ εἶχε πρὸς τὸ γένος τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ ἀπώλεσαν αὐτὸς, καὶ ἀνίσως δὲν ἐλυπήθη τὰ ἄϋλα καὶ λεπτὰ Πνεύματα τῶν Ἀγγέλων, ἀλλὰ ἐκρήμνισαν αὐτὰ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὸν τάρταρον, καὶ ἀνίσως ὁ Θεὸς πέντε πόλεις ὁλοκλήρως τῶν Σοδόμων κατέκαυσε, πῶς τὰς αἱρετικὰς τάτας, τὰς τόσον βλασφήμους καὶ ἀσελγεῖς θέλει λυπηθῇ; καὶ δὲν θέλει τὰς τιμωρήσει; τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· διὰ τί, κἂν καὶ ἦναι φιλάνθρωπος ὁ Θεὸς, ἀλλ᾽ εἶναι καὶ δίκαιος. καὶ διὰ μὲν τὸν φιλανθρωπίαν τα, πόρνας καὶ λῃσὰς καὶ τελώνας μετανοήσαντας, εἰσήγαγον εἰς τὸν βασιλείαν τα. διὰ δὲ τὸν δικαιοσύνην τα, δὲν συλαγχνίζεται τὰς ἀμετανοήτας ἁμαρτωλὰς, ἀλλὰ τὰς τιμωρεῖ καὶ προσκαίρως καὶ αἰωνίως. ταῦτα δὲ ἀφῆκεν ὁ Ἀπόστολος καὶ δὲν εἶπεν, ἢ κατὰ σχῆμα ἐλλείψεως, ὡς εἴπομεν. διὰ τί προσυπακούονται ἀπὸ τὸν σωστὸν ἀκροατὸν καὶ ἀναγνώστην: ἢ διὰ τί ὁ Κορυφαῖος Πέτρος πρότερον χεδὸν προεῖπεν αὐτὰ ὅπως. „ οἷς (αἱρετικοῖς δηλαδὴ) „ τὸ κρίμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει· εἰ γὰρ ὁ Θεὸς Ἀγγέλων ἁμαρ„ τησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους· καὶ „ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο· καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας, καταστροφῇ κατα„ κρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς. (β. Πέτ. β. 3.) ταῦτα λοιπὸν ἀφεὶς ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας, ὡς ὑπακούοντα ἔξωθεν, λέγει μόνον, ὅτι καὶ οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ, παρομοίως μὲ τὸς Σοδομίτας, καὶ Γομορρίτας ἐξεδόθηκαν εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς ἀσελγείας, καὶ ὄχι μόνον ἔξυπνοι πράττουσι τὰς βδελυκτὰς καὶ σιγχαμερὰς μίξεις καὶ ἡδονὰς τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑπερβολὴν τῆς πονηρᾶς καὶ ἀκαθάρτου γνώμης των, τόσον ἐβελώθησαν εἰς τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας οἱ ἄθλιοι, ὥστε ὁπὸ ὕπνου βυθίζουσιν, ἵνα καὶ ὅταν κοιμῶνται ἀπολαμβάνουν τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς, μολυνόμενοι μὲ ἐνυπνιασμὸς καὶ αἰσχρὰ φαντάσματα. (1)

Οὐ μόνον δὲ ταῦτα ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἀθετοῦσι τὸν μίαν Κυριότητα καὶ μοναρχίαν τὸ τελεσυποσάτου καὶ σόου Θεοῦ, μὲ τὸν ὁποίαν ἄρχει καὶ προνοεῖται ὅλου τοῦ Κτίσιν. ἔλεγον γὰρ οἱ μιαροὶ Νικολαΐται, ὅτι ἐξω ἀπὸ τὸν σῶα Θεὸν, τὸν Πατέρα τὸ Κυρίου, εἶναι καὶ ἄλλος Θεὸς, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζον Δημιουργόν· ἔλεγον δὲ, καὶ πῶς ἄλλος εἶναι ὁ Χριστὸς, καὶ ἄλλος ὁ Ἰησοῦς. καὶ ὁ μὲν Χριστὸς ἔλεγον πῶς εἶναι υἱὸς τὸ Πατρὸς, ὁ δὲ Ἰησοῦς, πῶς εἶναι υἱὸς τὸ Δημιουργοῦ. καπνεριματίζοντες οἱ ἀσεβέσατοι τὸν μίαν Κυριότητα καὶ Θεότητα, εἰς πολλὰς Κυριότητας καὶ Θεότητας. (2) αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι βλασφημοῦσι καὶ τὰς δόξας. ἤγουν ἢ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀξιώματα τῶν κτισμάτων, εἴτε τῶν Ἀγγέλων, εἴτε τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν. κατὰ τὸν ἑρμηνείαν τὸ Θεοφυλάκτε, καὶ Οἰκουμενίε. ἢ τὸν παλαιὰν, καὶ νέαν Γραφὴν, ἢ κ᾽ τὸν Μητροφάνη καὶ ἄλλες, δόξας λέγει ὁ Ἀπόστολος, τὰς θεοπρεπεῖς ὑπολήψεις, καὶ τὰ ἀξιωματικὰ δόγματα καὶ νομοθεσίας τὸ Θεοῦ, τόσον περὶ τῶν Ἀγγέλων, ὅσον καὶ περὶ αὐτεξουσιότητος καὶ ἀθανασίας ψυχῆς, καὶ περὶ τῆς κατασάσεως τὸ μέλλοντος αἰῶνος. αἱ ὁποῖαι ὑπολήψεις λέγονται δόγματα, καὶ δόξαι, ἢ διὰ τί ὅπου δοξάζονται παρὰ τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἢ διὰ τί συνομοθέτησε τοῦτας ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινᾶ, μετὰ δόξης, καὶ θεοπρεπῆς ὁπτασίας. Καὶ γὰρ οἱ ἐπάρατοι Νικολαΐται ἐβλασφήμων εἰς τὰς περὶ τῶν Ἀγγέλων ὀρθὰς καὶ θεσπεσίας δόξας καὶ ὑπολήψεις. λέγοντες, ὅτι οἱ Ἄγγελοι, καὶ οἱ Θεοὶ, καὶ οἱ Δαίμονες, καὶ τὰ ἑπτὰ πνεύματα, ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὸν αἰσχρὸν αἰῶνα, καὶ ἀπὸ τὸν μήτραν ὁπὸ ἔσμιξαν ἀναμεταξύτων. (3) ὁμοίως, καὶ οἱ Σιμωνιακοὶ ἐβλασφήμων τὰς περὶ τῶν Ἀγγέλων θεσπεσίας δόξας καὶ ὑπολήψεις, ἔλεγον γὰρ, ὅτι ὁ Σίμων ἐποίησε τὸς Ἀγγέλες, διὰ μέσου τῆς προφητικῆς ἐννοίας· προφητικὴν δὲ ἔννοιαν σύδεν εἰ διάφορ-

νες

---

(1) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος σωὶ τῷ Οἰκουμενίῳ ἑρμηνεύων τὸ, ἐνυπνιαζόμενοι, λέγει, ὅτι πρέπει νὰ θαυμάσῃ τινὰς τὸν Ἀπόστολον τὸν, ὅτι μὲ πολὰ σεμνὸν λέξιν ἐσυσκίασε τὸν αἰσχρὰν πρᾶξιν ὁπὸ ἔπραττον οἱ Βορβορῖται, καθὼς γράφει ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος, εἰς τὸ καλούμενα Πανάρια. λέγει „ γὰρ ὁ ἅγιος, τὸς Βορβορίτας τάτους, μὴ τῇ μίξει τῶν γονέων „ ἐγκαπαχεῖν, ἀλλ᾽ ἀπλέγω τῇ βδελυρίᾳ, ταῖς ἑαυτῶν ὑπολα„ βόντας ταύτῳ χερσίν, θύθυς τῷ σόματι προσάγειν, μεθ᾽ ὧν „ σωεφθάρησαν γυναίων, καὶ ὅπως ἀπέρχεσθαι ἀπ᾽ ἀλλήλων τὰς „ ἀκαθάρτας, μέγατι οἰηθῶσι ἐπιτετελεκέναι. τότε τὸ ἀκα„ θαρτον δρᾶμα, διὰ τὸ ἀτέλεσον, ἐνυπνίασμα ὁ Ἰούδας καλεῖ. „ ἐπεὶ καὶ παιδιὰ τὰ ἐνυπνιάσματα.

(2) Ὁ δὲ Ἱερὸς Μητροφάνης λέγει, πῶς αὐτοὶ ἀθετοῦσι τὸν Κυριότητα, ἤγουν τὸν αὐτοκρατορείαν, καὶ δεσποτείαν, καὶ ἡγεμονίαν τῆς ψυχῆς, τὸν ὁποίαν αὐτὴ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, εἰς τὸ νὰ ἡγεμονεύῃ, καὶ νὰ ὑποτάσσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα νοῦν, καὶ ὀρθὸν λογισμὸν, ὅλα τὰ πάθη τὸ σώματος, καὶ μάλιστα τὰ αἰσχρά.

(3) Ὅρα εἰς τὸν ὑποσημείωσιν τὸ „ μάλιστα δὲ τὰς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους (β. Πέτ. β. 10.)

ους καὶ ἄνους, τῷ πόρνῳ Ἐλαΐῳ, τῷ ὁποίαν εἶχεν ὁ Σίμων συγκατοικόντα (καὶ ὅρα σελ. 144. τῆς ἀ. τόμ. τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορ. τοῦ Μελετίου). Αὐτὰ τὰ ἴδια ἀναφέρει καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν λέγων „ μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς, ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πο„ ρευομένους καὶ Κυριότητος καταφρονοῦντας. τολμηταὶ, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες. (β'. Πέτρ. β'. 10.)

9. „ Ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ Διαβόλῳ διακρινόμενος, „ διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπε„ νεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν· ἐπιτιμήσαισοι Κύριος.

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ μὲν ταξιάρχης τῶν οὐρανίων Δυνάμεων, καὶ τῶν ἀγγελικῶν διακόσμων ἀρχιστράτηγος καὶ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ, δὲν ἐτόλμησε νὰ βλασφημήσῃ τὸν πάσης βλασφημίας καὶ δυσφημίας ὄντα ἄξιον Διάβολον· ἐδυσωπεῖτο γὰρ καὶ αἰδεῖτο, ὡς λέγει ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Πέτρου ἐκεῖνο „ ὅπου Ἄγγελοι ἰσχύι, καὶ „ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ Κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. (β'. Πέτ. β'. 11.) αἰδεῖτο, λέγω, ὁ Ἀρχάγγελος καὶ ἐλαβεῖτο τρόπον τινὰ τὸν τιμὸν καὶ τὴν δόξαν ὁποῦ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς τῷ Διαβόλῳ, κἂν καὶ αὐτὸν ἐκεῖνος ἔχασεν. ἐπειδὴ καὶ ὁ Διάβολος ἐμέθεξεν ἀπὸ δόξαν, μὲ τὸ νὰ κατεσάθη ὑπὸ τὸν Θεὸν ἄρχων τοῦ ὁρατοῦ Κόσμου, καὶ τὰ ἀγγελικὰ τάγματος, καθὼς εἶναι γεγραμμένον περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰώβ „ τοῦτό ἐστιν ἀρχὴ πλάσματος Κυρίου. (Ἰώβ. μ'. 19.) ὁ μὲν ἂν Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐδὲ τὸν Διάβολον ἐτόλμησε νὰ βλασφημήσῃ, ἀλλὰ μόνον εἶπεν εἰς αὐτὸν, ἐπιτιμήσαισοι Κύριος. ἤτοι καταργήσαισε Κύριος· οἱ δὲ αἱρετικοὶ βλασφημοῦσιν ἀναιδῶς καὶ τολμηρῶς τὰς δόξας καὶ ἀξιώματα τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων Ἀγγέλων τε, καὶ ἀνθρώπων, καὶ τὰς περὶ θείων πραγμάτων ὀρθὰς καὶ ἀληθεῖς ὑπολήψεις καὶ δόγματα. καὶ δὲν φοβοῦνται οἱ ἄθλιοι μήπως κεραυνοβολήσῃ, καὶ ἀστραποκαύσῃ αὐτοὺς ὁ Θεὸς διὰ τὰς βλασφημίας των.

Ἂς μάθουν δὲ ἀπὸ τοῦτο καὶ οἱ βλάσφημοι ἐκεῖνοι χριστιανοὶ, ὁποῦ βλασφημοῦσι καθημερινῶς πίστιν, καὶ νόμον, καὶ τὰ ἅγια Μυστήρια, καὶ τὰ κτίσματα πάντα, καὶ παραδίδουν εἰς τὸν Διάβολον τὰς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν των χριστιανῶν, ἂς μάθουν, λέγω, πόσον μεγάλη, καὶ πόσον φρικτὴ εἶναι ἡ ἁμαρτίαν των. καὶ ἀκολούθως, πόσον φοβερὰ εἶναι ἡ κόλασις, ὁποῦ προσμένει νὰ δεχθῇ τοὺς βλασφήμους. μάλιστα δὲ, καὶ ἐξαιρέτως, ἐκ τούτου ἂς μάθουν ἐκεῖνοι οἱ θρασεῖς, καὶ αὐθάδεις χριστιανοὶ, ὁποῦ ἀποτολμοῦν καὶ ἀνοίγουν στόμα, διὰ νὰ κατηγοροῦν τοὺς ἁγίους ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου. καὶ δὲν δυσωποῦνται οἱ ἄφρονες, ἂν ὄχι ἄλλο, ἀλλὰ κἂν τὸν ὑψηλὸν καὶ θεῖον χαρακτῆρα τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ ἱερωσύνης ὁποῦ φέρουν εἰς τὸν ἑαυτόν των τὰ τοιαῦτα ἱερώνυμα ὑποκείμενα· κἂν γὰρ καὶ ὑποθέσωμεν, πῶς ἐφάνη τινὰς ἀπὸ τοὺς τοιούτους ἀνάξιος τοῦ ἀξιώματός του· μὲ ὅλον τοῦτο, πάλιν ὁ τοιοῦτος δὲν πρέπει νὰ ἀτιμάζεται ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς, ἀλλὰ νὰ τιμᾶται κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον λέγοντα. „ Εἰ καὶ ἐγκλημάτων ὑπόδικοι ὦσιν οἱ Ἱερεῖς, οὐδὲ „ ὅπως σοι θέμις τὸν ἐκείνων βίον κρίνειν. (Λόγ. β'. εἰς τὸ Ἀπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν) ὁ γὰρ τιμῶν τὸν ἄξιον Ἱερέα, τὸ ὑποκείμενον μόνον τιμᾷ, ὁ δὲ τιμῶν τὸν ἀνάξιον Ἱερέα, τὸν Ἴδιον Θεὸν τιμᾷ. Ὅθεν λέγει ὁ Ἴδιος Χρυσόστομος. „ Ὁ τιμῶν τὸν ἱερέα, καὶ τὸν Θεὸν τιμήσει. „ ὁ δὲ μαθὼν τὸ ἱερέως καταφρονεῖν, οὐδὲν προβαίνων, καὶ εἰς τὸν Θεὸν ὑβρίσει ποτέ· κἂν ὁ Ἱερεὺς „ φαῦλος ᾖ, ὁ Θεὸς ὁρῶν ὅτι διὰ τὸν πρὸς αὐτὸν τιμὴν, καὶ τὸν ἐξ ἄξιον τιμῆς θεραπεύεις, αὐ„ τὸς ἀποδώσει σοι τὸν ἀμοιβήν. (Ὁμιλ. β'. εἰς τὴν β'. πρὸς Τιμόθεον) διὰ τί αἴσως τινὰς δὲν πρέπει νὰ βλασφημῇ, ἤπε τὸν Ἴδιον Διάβολον: καθὼς ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ μὲ τὸ παράδειγμά του μᾶς ἔδειξε: πόσῳ μᾶλλον δὲν πρέπει νὰ βλασφημῇ τινας ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας, καὶ χριστιανοὺς ὁμοπίστους: αἴσως δὲ, ἤπε τοὺς τυχόντας Χριστιανοὺς δὲν πρέπει νὰ βλασφημῇ τινας, πόσῳ μᾶλλον τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς τοῦ Κυρίου; αἴσως δὲ τοὺς Ἱερωμένους δὲν πρέπει νὰ βλασφημῇ, πόσῳ ἀσυγκρίτως δὲν πρέπει νὰ βλασφημῇ πίστιν, καὶ νόμον, καὶ μυστήρια; ἴλεως ἵλεως νὰ γένῃ ὁ Θεός! ὅτι δὲ, οὐδὲ τὸν Διάβολον πρέπει νὰ βλασφημῇ τινας, βεβαιοῖ, καὶ ὁ Σοφὸς Σειρὰχ λέγων, ὅτι ὅπιος καταρᾶται τὸν Σατανᾶν, αὐτὸς τὸν ἑαυτόν του καταράται. διὰ τί κάμνει τὰ ἔργα τοῦ Σατανᾶ „ ἐν τῷ καταράσθαι ἀσεβῆ τὸν Σατανᾶν, αὐτὸς καταράται τῷ „ ἑαυτοῦ ψυχῷ· (Σειρ. κά. 27.) (1) καὶ ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ μαθητὴς τοῦ ἁγίου Βαρσανουφίου, ὁ καὶ

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἐμπορίζει νὰ μὴ καταράται τινας καὶ αὐτὸς ἦναι ψεύδωνυμος, καὶ ὄχι ἀληθὴς θεὸς, „ ἄνθρωπος, ὃς ἀσπλὴς καὶ ἐμπολεμάρης, μηδὲ νὰ βλασφημῇ τὸν θεόντα, κἂν „ ἐαν καταράσηται θεὸν, ἁμαρτίαν λήψεται (Λευϊτ. κδ'. 16.)

ὁ κὴ Προφήτης καλύμμενος, λέγει, ὅτι δεῖ πρέπει νὰ ἀναθεματίζωμεν τὸν Διάβολον· διὰ τί ἀναθεματίζοντες τὸν Διάβολον, τὸν ἴδιον ἑαυτόν μας ἀναθεματίζομεν· ἐπειδὴ κὴ κάμνομεν τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλε. (1)

Ἡ αἰτία δὲ, διὰ τινὰ ὁποίαν ὁ Μιχαὴλ διελέγετο, κὴ ἐφιλονείκει μὲ τὸν Διάβολον περὶ τοῦ Μωσέως σώματος, ἔστιν αὕτη. λέγει ὁ ἱερὸς Μητροφάνης, πῶς εὗρε τὸ ἴδιον ἐκεῖνο βιβλίον τὸ καλύμμενον ἀπόκρυφα τοῦ Μωϋσέως, κὴ ἀνέγνωσεν εἰς αὐτὸ, ὅτι ὁ μὲν Μιχαὴλ ὁ Ἀρχάγγελος ἐδιωρίσθη παρὰ Θεοῦ νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τινὰ ταφὴν τοῦ σώματος τοῦ Μωϋσέως, τὸ ὁποῖον, ἐπειδὴ κὴ ἐχαειτώθη ἐν τῇ ζωῇ παύτῃ, κὴ ἐδοξάσθη τόσον, ὥστε ὁπὸ δεῖ ἐδιώναντο οἱ Ἰσραηλῖται νὰ ἴδουν αὐτὸ ἀπὸ τινὰ πολλὴν δόξαν, κὴ ἀσραπὴν ὁπὸ εὐγαινεν ἀπὸ τὸ πρόσωπόν τε, ὡσαὶ ὁπὸ κατηξιώθη νὰ σωμομιλῇ μὲ τὸν ἴδιον Θεὸν πρὸς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον: καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν ἐνώπιος ἐνωπίῳ, ὡς εἴτις λαλήσαι πρὸς τὸν ἑαυ„ τοῦ φίλον. (ἔξ. λγ΄. 11.) ἐπειδὴ, λέγω, κὴ τόσον ἐδοξάσθη τὸ θεοπέσιον κὴ θεοειδὲς σῶμα τοῦ Μωϋσέως ἔτι ζῶν, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ δοξάσῃ μόνον αὐτὸ κὴ μὴ τὸ ἀφήσῃ νὰ διαλυθῇ κὴ νὰ φθαρῇ: ἀλλὰ νὰ τὸ διαφυλάξῃ ἀδιάλυτον, ἄσηπτον, κὴ ἀδιάφθορον· καθὼς τώρα μὲ τινὰ σύσαρκόν τε παρουσίαν, φυλάττει σῶα κὴ ἀδιάφθορα, τόσων κὴ τόσων ἁγίων λείψανα. ὁ δὲ Διάβολος ἀντισέκετο εἰς τοῦτο, κὴ ἐφιλονείκει μὲ τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαὴλ ὁπὸ ἔμελλε νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τινὰ ταφήν τε, ζητῶν κὴ θέλων νὰ ὑποβάλῃ κὴ τὸ σῶμα τοῦ Μωϋσέως εἰς τινὰ διάλυσιν κὴ διαφθοράν: καθὼς ὑπέβαλε κὴ ὅλα τὰ ἄλλα σώματα παύτων τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ, ἕως τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπων, τόσον τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅσον κὴ τῶν δικαίων ἀνδρῶν. δεῖ ἤθελε δὴ ὁ μιαρὸς νὰ βλέπῃ σῶα τοιοῦτον καλὸν σημεῖον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ κὴ ἐσοχάζετο, πῶς αὐτὸ εἶναι σῶα προοίμιον τῆς μελλούσης ἀφθαρσίας, ὁπὸ ἔμελλον νὰ λάβουν τὰ ἀνθρώπινα σώματα.

Οὕθεν παῦτα σοχαζόμενος, κὴ λυπούμενος, ἐφιλονείκει μὲ τὸν Ἀρχάγγελον, κατηγορῶντας τὸν Μωϋσῆν, πῶς δεῖ εἶναι ἄξιος τῆς τοιαύτης δόξης, κὴ ἀφθαρσίας, διὰ τί ἐφόνευσε τὸν Αἰγύπτιον. κὴ ἄλλας τινὰς κατηγορίας ἔπλαττε κὴ τοῦ Θεόπτε ὁ τοῦ Ἰεδίδας πατήρ. ὅθεν ὁ Ἀρχισράτηγος Μιχαὴλ, βλέπωντας τὸν ὑπερήφανον γνώμην τοῦ Διαβόλε, κὴ τὰς κατηγορίας κὴ βλα-

---

„ ἐπειδὴ βλασφημῶν ἐκεῖνον ὁπὸ κατὰ σωειδησιν πισεύει, αὐ„ τὸς ἑαυτῷ, κὴ τῇ ἑαυτοῦ σωειδήσει ἐναντιῶται, παυτὸν ἐπεῖν, αὐ„ τὸς ἑαυτὸν βλάσφημεῖ. ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώρητος „ ὁ γὰρ ὡς „ ψευδώνυμον, ἀλλ' ὡς ἀληθῆ θεὸν βλασφημεῖ. (ἐρωτήσ. λγ΄. „ εἰς τὴν Λεϊτικ.) κὴ ὁ Ἀπολινάριος „ ἡ γὰρ ὑπόληψις ἀσε„ βῆ, κὴ ψευδὴ θεὸς ὁ λοιδορούμενος. Ὁ δὲ Ἀρεσπαγίτης Διονύ„σιος προβαίνωντας ἐμπροσθεν, ἐμποδίζει κὴ αὐτὸς τοὺς Χριστιανοὺς „ κὴ ἱερωμένους, ἀπὸ τὸ νὰ ὑβρίζουν κὴ νὰ λοιδορῶν τοὺς τῆς ἑ„ ρετοδόξων κὴ αἱρετικῶν θρησκείας τε κὴ αἱρέσεις, (ὅπου δηλαδὴ δεῖ „ ἦναι κάμμια ἀνάγκη, ὅτε ἐλπίζεται νὰ γένῃ κάμμια ὠφέλεια „ ἐκ τῆς ὕβρεως παύτης κὴ λοιδορίας). οὕτω γὰρ φησι κάπ„ φων πρὸς Σώπατρον τὸν ἱερέα „ Μὴ τοῦτο οἶε νίκαν ἱερὲ Σωπα„ τρε, τὸ εἰς θρησκείαν, ἢ δόξαν ὑβρίσαι μὴ ἀγαθὼ φαινομέ„ νῳ. ὑδὲ γὰρ, ὑδ' εἰκεκριμένος αὐτῷ ἐξελέγξεις, ἤδη πε „ Σωπάτρου κπλά. δωατὸν γὰρ κὴ σὲ, κὴ ἄλλες ἐν πολλοῖς „ τοῖς ψεύδεσι κὴ φανομένοις, οὗ ὂν κὴ κρύφιον τὸ ἀληθὲς λανα„ θάνειν.... ὅπω δὲ ποιήσεις ἐμοὶ πειθόμενος. ἀφέξῃ μὲν τὸ „ καθ' ἑτέρων λέγειν, ὑπὲρ ἀληθείας δὲ ὅπως ἐρεῖς, ὡς πάντη „ εἶναι ἀνεξέλεγκτα τὰ λέγομενα (ἐπισολ. ς΄.) Ὁ αὐτὸς δὲ Διονύσιος κάφων πρὸς Πολύκαρπον Σμύρνης, κὴ ἀπολογούμενος πρὸς τὰς ὕβρεις κὴ λοιδορίας τοῦ σοφιςοῦ Ἀπολλοφάνες, ἔστις ἐλοιδόρη αὐτὸν, κὴ ὠνόμαζε παβαλοίαν, διὰ τί ἐμπαιχείζετο τὰ τῆς Ελλώνων κατὰ τῆς Ελλώνων, λέγει: ὅτι δεῖ ἠβούλη ποτε νὰ λογομαχήσῃ μὲ Ελλωνας, ἢ ἄλλες κακοπίσης, ἀλλ' ἀρχετὸν ἐφαίνη εἰς αὐτὸν, τὸ νὰ ἠβούλη πρῶτον αὐτὸς τὴν ἀληθῆ κὴ ὀρθὴν δόξαν, κὴ ἔπειτα νὰ λέγη παῦτην κὴ νὰ τὴν σαφηνίζη κὴ εἰς τὰς ἄλλας. παῦτης γὰρ σαφωιδέσης κὴ ἀνεξελέγκτε μενάσης, κάθε ἄλλη ψευδὴς κὴ αἱρετικὴ δόξα ἐλέγχεται, κὴ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καταβάλλεται. „ Ἐγὼ μὲν ὐκ οἶδα πρὸς Ελλη„ νας, ἢ πρὸς ἑτέρας εἰπῶν. ἀρκεῖν οἰόμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσ„ σιν, εἰ τὸ ἀληθὲς αὐτὸ ἐφ' ἑαυτὸ δωνήσοιτο κὴ γνῶναι κὴ „ εἰπεῖν, ἢ ἄντως ἔχει. τοῦτο γὰρ ὅ,τί ποτέ ἐζι καπὰ νόμον ἀ„ ληθείας ὀρθῶς ἀποδεικνυμενὸν, κὴ ἀκραιφνὲς ἐσηκότος, παν„ τὸ ἑτέρως ἔχον, κὴ τὴν ἀλήθειαν προσποιούμενον ἐλεγχθήσε„ ται, κὴ ἕτερον ὂν τὸ ὄντως ὄντος, κὴ ἀνόμοιον, κὴ δοκὲν ἐκείνῳ „ μᾶλλον, ἢ ὄν. Περιττὸν οὖν ἐζι τὸν ἀληθείας ἐκφαντορα, „ πρὸς τίνας, ἢ ἐκείνης διαμάχεδαι ..... τὸ γὰρ ἀληθὲς αὐ„ τῷ πεφυτο ὀρθῶς λόγε, κὴ πρὸ τῆς ἄλλων παντων ἀνεξελέγ„ κτε μένοντος, καὶ τὸ μὴ ὅπω καπὰ παῦτα ἔχον αὐτὸ ἐφ' „ ἑαυτὸ, τῇ ἀπτήτῳ σάσει τοῦ ὄντως ἀληθὲς καταβάλλεται. „ τοῦτο μεν, ὡς εἶμαι, καλῶς ἐγνωκὼς, ὐκ ἐπαύσα πρὸς Ελλη„ νας, ἢ πρὸς ἑτέρες εἰπῶν. ἀλλ' ἱκανόν μοι (κὴ τοῦτο Θεὸς „ οἶδεν) εἰδέναι πρῶτον, ἔπειτα εἰδότα ὡς χρὴ λέγειν. (ἐπι„ σολ. ζ΄.) Εἰ δὲ κὴ εἰπῇ τινας. τί λοιπον, κὴ δεῖ χρεωζεῖ ὁ „ πισὸς χρισιανὸς νὰ ἐλέγχῃ κὴ νὰ ἀναβέπῃ τὰ κακόδοξα δόγματα „ τῆς αἱρετικῶν, ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ σχολιαζὴς κὴ παραφράζης „ τοῦ Θεοῦ Διονυσίε Γεώργιος ὁ Παχυμέρης, κὴ λέγει „ ὅ τοῦτο „ φησιν ὁ Παπᾶς τὸ μὴ ἐλέγχειν κὴ ἀναβέπειν τὰς τῆς ἀσεβῶν δό„ ξας. ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι δεῖ πρέπει κατὰ προηγούμενον λό„ γον νὰ ποιῇ τοῦτο τινάς, ἀλλὰ ὅταν ἦναι ἀνάγκη κὴ χρεία διὰ τὴν „ ὠφέλειαν τῆς ἄλλων. κὴ τότε, ὀχὶ μεταχειριζόμενος ὕβρεις κὴ „ λοιδορίας, ὅτε ἀγωνιζόμενος διὰ νὰ νικήσῃ κὴ νὰ ἐλέγξῃ, ἀλλὰ „ διὰ νὰ διδάξῃ κὴ νὰ ὠφελήσῃ τὰς τῶν αἱρεσιν ἔχοντας „ ὁ χρὴ „ κατὰ προηγούμενον λογον εἰς τοῦτο ἀνασχολεῖδαι τὸ καθ' ἑτέρων „ λέγειν, ἀλλὰ τότε λέγων, ὅτε τυχὸν χρεία τοῖς ἄλλοις ὠφε„ λείας. ὅτε κατιχύει τὸ ψεῦδος, ὅτε σαλεύονται οἱ πισοί. τοτε „ γὰν προηγουμένως μὲν τὸν τῆς ἀληθείας ἐκτίθεδαι χρὴ λόγον, „ κὴ ἠκριβωμένως. μεπέπαται δὲ κὴ κατὰ τῆς τῆς ἀσεβῶν ἐ„ παναςάσεως χρῆδαι, μηνίκλω ζητῶνται, ἀλλ' ἀδελφῶν διόρθω„ σιν. (ὅρα εἰς τὸ περὶ Ἀνεξιθρησκείας βιβλ. σελ. 227.)

(1) Τὰ λόγια τοῦ Θεου Ἰωάννε παῦτα ἐζιν. ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἐρωτήθη ἀπὸ σῶα, ἂν πρέπη νὰ ἀναθεματίσῃ τὸν Νεζόριον, ἢ ἄλλον αἱρετικόν, ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὅπως, Εἰπὲ αὐτῷ (τῷ „ ἐπόντισοι ἀναθεματίσαι αἱρετικόν) εἰ κὴ φανερόν ἐζιν ὅτι „ ἐκεῖνοι (οἱ αἱρετικοὶ ἦλ.) ἄξιοί εἰσι τοῦ ἀναθεματισμοῦ. „ ἀλλὰ ἐγὼ ἁμαρτωλότερος ὑπάρχω παντὸς ἀνθρώπε. κὴ φοβᾶ„ μαι μήπως ἄλλον κρίνων, ἐμαυτὸν καπακρίνω. κὴ γὰρ κὴ „ αὐτὸν τὸν Σατανᾶν ἐὰν ἀναθεματίσω, ἐφ' ὅσον ποιῶ αὐτὸ „ τὰ ἔργα, ἐμαυτὸν ἀναθεματίζω. ὁ γὰρ Κύριος εἶπεν. ἐὰν „ ἀγαπᾶτέμε, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. κὴ ὁ Ἀπόσο„ ζολος λέγει. εἴτις ὐ φιλεῖ τὸν Κύριον. ἀνάθεμα ἔζω. ὠδὲν „ ὁ μὴ ποιῶν τὰς ἐντολὰς αὐτε, ὐκ ἀγαπᾷ αὐτόν. κὴ ὁ μὴ „ ἀγαπῶν αὐτὸν, ὑπὸ τὸ ἀνάθεμά ἐζι. κὴ πῶς ὁ τοιοῦτος ἄλλος „ δώωται ἀναθεματίσαι; παῦτα εἰπὲ αὐτῷ. κὴ ἐὰν ἐπιμεί„ νῃ τοῖς αὐτοῖς, διὰ τὴν αὐτὴν σωείδησιν, ἀναθεμάτισον τὸν αἱρετι„ κόν. (ἀποκρ. χγς΄.) ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόςομος τὸ δόγματα μό„ να θέλει νὰ ἀναθεματίζωμεν τῆς αἱρετικῆς, κὴ ὄχι τὰς αἱρε„ τικὰς, „ τὰ γὰρ αἱρετικὰ δόγματα τὰ παρ' ἃ παρελάβομεν ἀ„ ναθεματίζων χρὴ, καὶ τὰ ἀσεβῆ δόγματα ἐλέγχειν, πᾶσαν δὲ „ φροδὰ ἀνθρώπων ποιεῖδαι, κὴ εὐχεδαι ὅπερ τῆς αὐτῆς σωτηρίας. (λόγ. περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν)

διαβολὰς ἀκόων τὰς τῦ Μωϋσέως, ἔδειξε τὸν πρέποντα ζῆλον διὰ τὸν Θεράποντα τῦ Κυρίυ· ὅθεν ἀπαπεκείνετο καὶ ἀνεσκυάζε τὰ ὑπὸ τῦ Διαβόλυ προτεινόμενα. τελευταῖον, βλέπωντας τὴν ἀδιαντροπίαν καὶ ἰταμότητα τῦ πονηρῦ, δὲν ὑπέφερε πλέον, ἀλλὰ εἶπε κατ' αὐτῦ τὸν λόγον τοῦτον „ ἐπτιμήσαισοι Κύριος. ἤτοι καταργήσαισε Κύριος. καὶ ἔτζι ἔγινεν ἄφαντος ὁ Διάβολος. καὶ ζοχάσε ὦ ἀναγνῶσα πῶς ὁ ἄρχων Μιχαὴλ ἐδίωξε μὲν τὸν Διάβολον, ὄχι ὅμως ἐξυσιαστικῶς καὶ αὐθεντικῶς, ἀλλὰ ὡσὰν χωρήσας τὴν κρίσιν πᾶσαν καὶ τὸν διωγμὸν τῦ Διαβόλυ εἰς τὸν τῆς ὅλων Θεόν. τὰ αὐτὰ χεδὸν λέγει καὶ ὁ Θεοφύλακτος, καὶ Οἰκυμένιος, καὶ ὁ Σευῆρος ἑρμηνεύων τὸ ἐπὶ τέλει τῦ Δευτερονομίυ κείμενον περὶ τῆς ταφῆς τῦ Μωϋσέως τὸ λέγον „ Καὶ οὐκ οἶδεν ἄνθρωπος τὴν ταφὴν αὐτῦ, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. (Δευτ. λδ'. 6.) ὁ δὲ Ἰώσηπος ὁ ἀρχαιολόγος λέγει ὅτι, ἀφ' ἧς ἀνέβη ὁ Μωϋσῆς ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἀβαρεὶμ, μὲ ὅλην τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ μὲ τὸν ἀρχιερέα Ἐλεάζαρ, καὶ τὸν Ἰησοῦν τῦ Ναυῆ τὴν μὲν γερουσίαν ἀπέστειλε νὰ πηγαίνῃ, αὐτὸς δὲ ἐναγκαλισάμενος, καὶ καταφιλήσας Ἐλεάζαρ τὸν ἀρχιερέα, καὶ τὸν Ἰησοῦν τῦ Ναυῆ, εἰς καιρὸν ὁπῦ ἀκόμη ἀπεχαιρέτιζε, καὶ συνωμίλει μὲ αὐτὸς, ἰδοὺ αἰφνιδίως ἦλθε μία νεφέλη φωτεινὴ, καὶ ἅρπασεν αὐτὸν ἐμπροσθεν ἀπὸ τὰς ὀφθαλμὰς τῦ Ἐλεάζαρ, καὶ τῦ Ἰησοῦ, καὶ τὸν ἐπῆγεν εἰς μίαν φάραγγα. καὶ ἔτζι λοιπὸν ἄφαντον ἔγινε τὸ θεοειδὲς σῶμα τῦ Μωϋσέως, καὶ τινὰς δὲν ἠξεύρει πῦ εἶναι ὁ τάφος αὐτῦ ἕως τῆς σήμερον, καθὼς μαρτυρεῖ ἡ Γραφή. τοῦτο δὲ τὸ λέγει, ὄχι διὰ τί ἔμεινεν ἄταφον τὸ σῶμα τῦ Μωϋσέως. ὑπηρέτησε γὰρ, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν ταφὴν τε ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ. ἀλλὰ διὰ τί, καὶ τὸν Σεβῆρον, νεφέλη φωτεινὴ, καὶ φωτὸς ἔλαμψις ἐσέκετο εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἐνταφιάσθη, ἤτις ἐμπόδιζε τὰς ὀφθαλμὰς τῶν ὁρώντων, διὰ νὰ μὴ βλέπωσι πῦ εἶναι τὸ μνῆμά τε. (1)

10. „ Οὗτοι δὲ, ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυ-
„ σικῶς, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται.

Οἱ αἱρετικοὶ, λέγει, αἱρετικοὶ, ὅσα μὲν μυστήρια δὲν βλέπωσι μὲ τὰς αἰσθητὰς ὀφθαλμύς των, ὡς ἀσώματα καὶ ἀόρατα καὶ νοητὰ ἔχοντα φύσιν, καὶ ὅσα δὲν δύανται νὰ νοήσωσι μὲ τὴν χονδρὴν καὶ ἀκάθαρτον διάνοιάν τες. οἱ καθαροὶ γὰρ εἰς τὸν νῦν, αὐτοὶ ἐννοοῦν καὶ τὰ θεῖα μυστήρια

(1) Τί δὲ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ταύτην μανθάνομεν, κατὰ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, καὶ τὸν Σεβῆρον, ὅτι καὶ πρέπει ἐν τῷ καιρῷ τῦ θανάτυ, καὶ ἐν τῷ χωρισμῷ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῦ σώματος, μεγάλην αὐτίστασιν, καὶ φιλονεικίαν πέμπει ὁ Διάβολος. προσυπαντᾶν γὰρ τὴν ψυχὴν χωριζθεῖσαν ἀπὸ τῦ σώματος, καὶ ἀγγελικαὶ Δυνάμεις, καὶ πλῆθος δαιμόνων, καὶ ἐξεπάζοντες τὰ ἔργα τῦ καθ' ἑνός, εἰ μὲν εἶναι πονηρὰ, πέρνουσιν αὐτὴν οἱ δαίμονες, εἰ δὲ εἶναι ἀγαθὰ, πέρνων αὐτὴν οἱ Ἄγγελοι. ὅθεν ἀγωνία μεγάλη, καὶ φόβος πολὺς βυρίσκεται εἰς κάθε ψυχὴν, ἀφ' ἧς χωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα. διὰ τί ὁ Διάβολος αὐτιζέκεται, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὴν νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν οὐρανός. οἱ δὲ ἀγαθοὶ Ἄγγελοι συμβοηθοῦσιν αὐτὴν, καθὼς εἴδεν ὁ μέγας Ἀνυπώνιος, καὶ καθὼς φαίνεται εἰς τὸν βίον τῦ μεγάλυ Μακαρίυ. Διὰ τοῦτο χρεία εἶναι εἰς κάθε ψυχὴν βυρισκομένην μετὰ τὸ σῶμα, νὰ ἐπιμάζεται μὲ τὰ καλὰ ἔργα, καὶ νὰ σωβροφύεται μὲ τὰς ἀρετὰς, ἵνα ὅταν χωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀξιωθῇ τῆς βοηθείας τῶν Ἀγγέλων. καὶ διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν αὐτίσασιν τῶν Δαιμόνων καὶ τὸ ἐμπόδιον. φρονῦσι γὰρ οἱ καπέρασοι, ὅταν βλέπωσι τὰς ψυχὰς τῶν θνητῶν, καὶ ὑλικῶν ἀνθρώπων νὰ ἀπέρχωνται εἰς τόπους ἀναπαύσεως, αὐτοὶ δὲ νὰ βυρίσκωνται εἰς τόπους θλίψεως, καὶ φυλακῆς, καὶ ἐκεῖνοι μὲν, νὰ κληρονομῶν τὴν πρώτην καπικίαν ὁπῦ εἶχον οἱ δαίμονες εἰς τὸν οὐρανὸν, αὐτοὶ δὲ, νὰ κληρονομῶν τὸν σκοτεινὸν ᾅδην, καὶ τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως. τὸ φοβερὸν λογοθέτιον ὁπῦ γίνεται ἐν τῷ θανάτῳ, καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς ψυχῆς, βεβαιοῖ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κλίμακος, διηγούμενος περὶ τῦ ὁσίυ Στεφάνυ ἐκείνυ τῦ κατοικήντος εἰς τὸ Σίναιον ὄρος. Καὶ αὖ εἰς τὸν θανάτον ὁδὸς θεόπτα, καὶ νομοθέτα, καὶ βασιλέως, καὶ ἀρχιερέως, καὶ ἱερέως, τὰ ἰδόντος Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, τὰ Μωϋσέως, λέγω, ἐκείνυ, ἐπῆγεν ὁ Διάβολος, καὶ πασαύτην φιλονεικίαν καὶ αὐτίσασιν ἔκαμε, τί νὰ εἰπῶμεν πλέον ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί; ἢ πολλὰν ἔβρισε αὐτίσασιν ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Διάβολος καθ' ἡμῶν, ὅταν χωρίζωμεθα ἀπὸ τὸ σῶμα, ζητῶν νὰ ἁρπάξῃ τὰς ψυχάς μας, καὶ νὰ τὰς καταβιβάσῃ εἰς βυθὸν ᾅδυ;

Τί λέγω; αὖ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Δεσπότην τῦ Μωϋσέως, τὸν ταύτην ἀναμάρτητον Κύριον, δὲν ἐτόλμησε καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀναίσχυντος Διάβολος, ἀλλὰ ἐπῆγεν νὰ ὑπάγῃ, ὅταν ἐπλησίασεν εἰς τὸ πάθος, ἴσως καὶ εὗρε τίποτε κοινὸν σφάλμα, καθὼς τὸ ἔλεγε μόνος του „ ἔρχεται ὁ τῦ Κόσμυ τύτυ ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. (Γω. ιδ'. 30.) ποῖος λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς ἀμφιβάλλει, ὅτι „ αὐτὸς ἔχει νὰ μείνῃ ἐν τῇ ὥρᾳ τῦ θανάτυ ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν „ τῦ Διαβόλυ ἐπήρειαν; βεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ταῦ„ τα, ὅπου λέγων „ οἶμαι δὲ, ὅτι οἱ γνναῖοι τῦ Θεῦ ἀθληταὶ, „ ἱκανῶς παρὰ παῦτα τὸν ἑαυτῶν βίον πᾶσι ἀοράτοις ἐχθροῖς „ προαπαλαίσαντες, ἐπειδὰν πάσας αὐτῶν ὑπεκφύγωσι τὰς „ διώξεις, πρὸς τῷ τέλει τῦ βίυ γνόμενοι, ἐρεύνωνται ὑπὸ τῦ „ ἄρχοντος τῦ αἰῶνος, ἵνα, αὖ μεύρεθῶσιν ἔχοντες ξαύμασιν „ ἀπὸ ἧς παλαισμάτων, ἢ σπίλας τινας, καὶ τύπυς τῆς ἁμαρ„ τίας, καταχεθῶσιν. ἐὰν δὲ ἄξιοι εὑρεθῶσι καὶ ἄσπιλοι, „ ὡς ἀκράτητοι ὄντες, ὡς ἐλεύθεροι ὑπὸ τὴν Χειρὰ, ἀναπαυ„ σωνται. (ἑρμήνευσε εἰς τὸν ζ'. ψαλμ. προκειμένυ ῥητῦ „ σῶ„ σόν με ἐκ πάντων τῶν διωκόντων με.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς „ λέγει ἑρμηνεύων τὸ „ μήποτε ἁρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχήν μυ. „ Καὶ ταῦτα μάθοις ἂν ἐξ αὐτῦ τῦ Κυρίυ λέγοντος περὶ τῦ „ καιροῦ τῦ πάθυς. νῦν ὁ ἄρχων τῦ Κόσμυ τύτυ ἔρχεται, καὶ „ ἐν ἐμοὶ ἕξει οὐδέν. ἀλλ' ὁ μὲν, μὴ ποιήσας ἁμαρτίαν, ἔλε„ γεν ἔχειν οὐδέν. ἀνθρώπῳ δὲ αὐταρκὲς, ἐὰν τελειώσῃ εἰπεῖν „ ἔρχεται ὁ ἄρχων τῦ Κόσμυ τύτυ, καὶ ἐν ἐμοὶ ἕξει ὀλίγα, καὶ „ μικρά. κίνδυνος δὲ ταῦτα παθεῖν, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὸν λυθρύ„ μενον ἡμᾶς, μηδὲ τὸν σώζοντα. Προδέτομεν δὲ ἐν τῷ τέλει τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης ὡς ἄξιον καὶ τοῦτο εἰδήσεως, ὅτι τὰ ῥήματα τὰ περὶ τῆς τελευτῆς Μωσέως διαλαμβάνοντα. ἤτοι τὸ „ Καὶ ἐτελεύτησε Μωϋσῆς ὁ οἰκέτης Κυρίυ ἐν γῇ Μωὰβ διὰ „ ῥήματος Κυρίυ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Γαι, ἐγγὺς οἴκυ Φο„ γώρ. (Δευτ. λδ'. 5.) ταῦτα λέγω τὰ ῥήματα, μεσιτοὶ θέ„ λυσιν, ὅτι ἔχαψε ὁ ἴδιος Μωσῆς περὶ ἑαυτῦ προφητικῶς. καὶ εἰς τὸ, ἔθαψαν, ἐξῶθεν ὑπακέουσι τὸ, οἱ Ἄγγελοι. (ὅρα σελ. 75. ἐν τῷ κατὰ Οὐολταίρυ βιβλιαρίῳ τῦ σοφῦ διδασκάλυ κυρίυ Μακαρίυ)

ρια καὶ ποικίλα κάλλη, καὶ ἔχει οἱ ἀκάθαρτοι. ταῦτα, λέγω, ὅπερ δεῖ ἐξόρισαι, τὰ βλασφημεῖν, καὶ τὰ περιγελᾶν ὡς μὴ ὄντα. φανερόνοι δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον αἰνιγματωδῶς ὁ Ἀπόστολος, πῶς αὐτοὶ βλασφημοῦν, ὡς ἔπρεπεν, περὶ Θεοῦ, καὶ τῆς κτισμάτων ἀληθεῖς δόξας καὶ ὑπολήψεις. οἷον περὶ τῆς δημιουργίας τῶν Ἀγγέλων, περὶ αὐτεξουσιότητος τῆς ψυχῆς, περὶ τῆς μακαριότητος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ὅσα δὲ βλέπουν μὲ τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμούς, ἡδονικά, καὶ ὡραῖα πράγματα, ταῦτα μόνα ἀγαπῶσι μὲ τὴν καρδίαν, καὶ πράττουσι μὲ τὰ ἔργα, ὁμοιοῦσι μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, τὰ ὁποῖα ὅταν ἰδοῦν κάμνια ἡδονικόν, δίδουσ ὁρμῶσιν εἰς αὐτό. ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄθλιοι αὐτοὶ, δὲν ἐσοχάζονται τὴν φθοράν, καὶ βλάβην ὅπου προξενοῦσιν εἰς τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὴν ψυχήν αἱ τῶν αἰσθήσεων ἡδοναὶ, καὶ μάλισα τὰ σαρκικά, καὶ αἰσχρὰ πάθη. διὰ τί δὲν ἔχουν ὑγιὲς τὸ τῆς ψυχῆς λογικόν, ἵνα ἔλθει εἰς ἔννοιαν, καὶ ἐσοχασμὸν τοῦ ἀξιώματος τῆς ἀθανάτου, καὶ τελείας ψυχῆς ὅπου ἔχουσι: μὲ τὸ νὰ ἀθέτησαν τὴν κυριότητα, καὶ αὐτοκρατορείαν ὅπου ἔχει ὁ νοῦς, εἰς τὸ νὰ ὑποτάξῃ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας. τὰ αὐτὰ χεδὸν λέγει καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος περὶ αὐτῶν „ὅτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ, καὶ γεγεννημένα εἰς „ἅλωσιν, καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι, βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται. (β'. Πέτρ. β'. 12.)

11. „Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλά-
„νῃ τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κο-
„ρὲ ἀπώλοντο.

Οὐαὶ, καὶ ἀλλοίμονον, λέγει, εἰς τοὺς αἱρετικοὺς Νικολαΐτας, καὶ Γνωστικοὺς, καὶ Οὐαλεντίνους, καὶ τοὺς λοιποὺς, ἐπειδὴ αὐτοὶ περιπατοῦσιν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κάϊν. διὰ τί, καθὼς ὁ Κάϊν ἐθανάτωσε σωματικῶς τὸν ἀδελφόν του Ἄβελ: ἔτζι καὶ αὐτοὶ θανατόνουσι ψυχικῶς τοὺς ἀδελφούς των χριστιανοὺς, μὲ τὰς αἱρετικάς αὐτῶν, καὶ ἀσεβεῖς διδασκαλίας· ἢ καὶ διὰ τί σπερμοφαγοῦντες, φονεύουσι τοὺς δυνάμει ὄντας ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἡ τοῦ σπέρματος φυσικὴ τελεσφορία, ἤθελε φέρῃ εἰς τὸν ζωήν. Καὶ καθὼς ὁ Βαλαὰμ διὰ νὰ λάβῃ μισθὸν ἀπὸ τὸν βασιλέα Βαλὰκ, ἐπῆγε νὰ καταραθῇ τοὺς Ἑβραίους, καὶ τοῦτο μὴ δυνηθεὶς, ἐσυμβούλευσε τοὺς Μαδιανίτας καὶ ἔβαλαν τὰς γυναῖκάς των ἔμπροσθεν εἰς τὸ στράτευμα τῶν Ἑβραίων, τὰς ὁποίας βλέποντες οἱ Ἑβραῖοι, ἔπεσον εἰς πορνείαν, καὶ ἀπωλέσθησαν τόσαι χιλιάδες: καθὼς τοῦτο εἶναι γεγραμμένον εἰς τοὺς Ἀριθμούς. τέτοιας λογῆς καὶ αὐτοὶ διδάσκουσι διὰ νὰ κερδήσουν ἀργύρια. καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰς ῥιμμούσας εἰς αὐτοὺς περὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων θείας διδασκαλίας, αὐτοὶ δὲν ἐφύλαξαν καμμίαν διάβειαν: ἀλλὰ ἔπεσαν εἰς τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, λόγους πονηρούς, καὶ αἱρετικούς. καὶ καθὼς ὁ Κορὲ ἀνάξιος ὢν, ἀντισάθη εἰς τὸν Μωϋσῆν, καὶ Ἀαρὼν, καὶ ἠθέλησε νὰ γένῃ καὶ αὐτὸς λειτουργὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σκηνῆς, ὅθεν διὰ τὴν φιλαρχίαν, καὶ ἀντίσασιν τρὸς τοὺς μεγαλιτέρους τε, κατεπόθη ζωντανὸς μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς: ἔτζι καὶ αὐτοὶ, ἀνάξιοι ὄντες, ἥρπασαν τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, καὶ ἀντιστέκονται εἰς τοὺς μεγαλιτέρους τῶν θείων Ἀποστόλων. ὅθεν καὶ θέλων παραδοθῆν, ὡς ὁ Κορὲ, εἰς τὸν τάρταρον, καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ ᾅδου. τὰ αὐτὰ χεδὸν λέγει περὶ αὐτῶν καὶ ὁ Πέτρος „καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσὸρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν. (β'. Πέτ. β'. 15.)

12. „Οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, σπιλωχόμενοι
„ὑμῖν, ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες. νεφέλαι ἄυδροι, ὑπὸ ἀ-
„νέμων περιφερόμεναι. δένδρα φθινοπωρινὰ, δὶς ἀποθανόντα
„ἐκριζωθέντα.

Ἀγάπαι ὠνομάζοντο τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γινόμενα κοινὰ συμπόσια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, ἄλλα μὲν ὠνομάζοντο Γενεθλιακὰ, τὰ εἰς τὰς μνήμας τῶν μαρτύρων γινόμενα, ἄλλα δὲ, Γαμικὰ, τὰ εἰς τοὺς νυμφικοὺς γάμους γινόμενα. καὶ ἄλλα, Ἐπικήδεια, τὰ γινόμενα εἰς τοὺς ἐνταφιασμοὺς, καὶ μνημόσυνα τῶν νεκρῶν. ταῦτα δὲ ἄρχισαν ἀπὸ τοὺς καιροὺς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων: καθὼς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τοῦτο βεβαιοῖ ἀναφέρων περὶ τοῦ Κυριακοῦ δείπνου, ὅτοι κοινοῦ, ἐν τῇ τρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ. (ά. Κορ. ια'.) ἐμπόδισαν δὲ μὴ ταῦτα τὰ κοινὰ ταῦτα συμπόσια νὰ μὴ γίνωνται μέσα εἰς τὰς ἐκκλησίας ὁ οδ'. Καρὼν τῆς οἰκουμενικῆς ς'. Συνόδου. ὁ κή. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ. καὶ ὁ μδ'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ. δὲν ἐμπόδισαν δὲ νὰ μὴ γίνωνται ταῦτα καὶ εἰς τοὺς κοι-

νοὺς

ωὺς οἴκους. καὶ ὅρα τὼ ἑρμηνείαν τὸ ο δ'. τῆς ῥηθείσης ς'. ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ. εἰς ταύτας λοιπὸν τὰς ἀγάπας καὶ τὰ κοινὰ συμπόσια ἐπήγαιναν καὶ οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ, ὄχι τόσον διὰ τὰ φάγωσι, ὅσον διὰ νὰ εὕρωσι καιρὸν νὰ πλανήσωσι μὲ τὰς ψυχοβλαβεῖς διδασκαλίας των κανένα χειστιανόν. διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ λέγει, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ αὐτοὶ, γίνονται ὡσὰν σπιλάδες εἰς τὰ συμπόσια τῶν χειστιανῶν. διὰ τί καθὼς ἡ σπιλάδες: ἤτοι οἱ ὑπὸ τὼ γλιῶ πνέοντες ὁρμητικοὶ ἄνεμοι, αἰφνιδίως πίπτωσι μέσα εἰς τὰ καΐκια, καταποντίζωσι τὰς πλέοντας, ἔτζι καὶ οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ, σωρεύοντες μὲ τὰς χειστιανὰς, ἀνελπίστως αὐτὰς πνίγουσι μὲ τὰς ἐλεεθείας διδασκαλίας των· αὐτοὶ, λέγει, δὲν φοβοῦνται πῶς θανατῶσι καὶ ὑπολύουν ἄλλας, ἀλλὰ σὲ μόνον σκοπὸν ἔχουν, πῶς νὰ ποιμαίνουν: ἤγουν νὰ θρέψουν τὸ σκοληκόβρωτον σῶμά των, καὶ πῶς νὰ κυβερνήσουν τὼ διαρρέουσαν καὶ πρόσκαιρον ταύτω ζωὼ τως. (1) αὐτοὶ ὁμοιάζουν μὲ τὰ ἄνυδρα νέφαλα. διὰ τί καθὼς τὰ ἄνυδρα νέφαλα διωκόμενα ὑπὸ τὼς ἀνέμως, δὲν δροσίζουν τὼς τόπως ἐκείνως, τὼς ὁποίως ἀνῶδεν διαβαίνουν, ἀλλὰ ξηραίνουν μᾶλλον αὐτὼς, καὶ σκοτεινιάζουν. ἔτζι καὶ οἱ ῥηθέντες αἱρετικοὶ, ἄνυδροι ὄντες, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν εἰς τὼ καρδίαν τως τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, καὶ ἀκόμψουν εἰς ζωὼ αἰώνιον τὸ ἁγίω Πνεύματος, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν πυκνότητα φρενῶν, ἀλλὰ ὄντες ἀραιοὶ, καὶ κένοι εἰς τὸν λογισμόν, διώκονται ὡσὰν τὰ ἄνυδρα νέφαλα, ὑπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα τῆ δαιμόνων, πότε εἰς σέα μέρος, καὶ πότε εἰς ἄλλο. καὶ εἰς ὅποιως τόπως ὑπάγουν, ξηραίνουσιν αὐτὼς, καὶ ὄχι δροσίζουσι. μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν βροχὴν ζωηρὰν εἰς τὸν ἑαυτόν τως. καὶ σκότος μόνον προξενοῦσι μὲ τὼν παρεσίαν τως, καὶ ὄχι κανένα φωτισμόν, καὶ ἔλλαμψιν εἰς τὰς ψυχὰς τῆ αὐτὼς δεχομένων.

Αὐτοὶ ὁμοιάζουν, καὶ μὲ τὰ δένδρα τὰ φθινοπώρα, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ καὶ δύω τρόπως φαίνονται ὅτι ἀποθνήσκουν. σέα μὴν, διὰ τὶ ἀποβάλλουν ὅλως τὰς καρπάς των, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ῥίπτουν καὶ τὰ φύλλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο διάφορα, καὶ ζωντανά. καὶ λοιπὸν νομίζονται ὡσὰν ξηρὰ, καὶ νεκρὰ, διὰ τὶ ὑστερῶνται καὶ τὸ κάλλος, καὶ ὡραιότητα τῆ καρπῶν τως, καὶ τὼν αἰθηρὰν διάφορείαν τῆ φύλλων τως. τέτοιας λογῆς πάσχουσι καὶ αὐτοὶ, διὰ τὶ, ὄχι μόνον ἀπέβαλον κάθε καρπὸν τῆς ὀρθοδόξω πίστεως, καὶ τῶν χειστιανικῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ ἀπέβαλον ἀκόμη καὶ κάθε ἦθος χρηστὸν, τὸ ὁποῖον ἔχουν φυσικῶς, καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ Εἰδωλολάτραι. ὅθεν καὶ εἶναι καὶ δύω τρόπως νεκροί. διὰ τοῦτο ὡς τοιοῦτοι, ἐκβάλλονται ἀπὸ τὸν Παράδεισον, καὶ ἀπὸ τὼν ἐκκλησίαν τῆ Χειστῆ, καὶ ῥίπτονται ἔξω εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. ἢ δὶς ἀποθνήσκουσιν οὗτοι, σέα μὴν, καθ' ὃ ἀποβάλλουν τὸν φυσικὸν τως καρπὸν τρώγοντες τὸ σπέρμα των, μὲ τὸ ὁποῖον εἶχον νὰ παιδοποιήσουν, καὶ νὰ ἀφήσουν διάδοχόν τε γένος των εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον. καὶ ἄλλο δὲ, καθ' ὃ ἀπέβαλον καὶ τὰ φύλλα των: δηλαδὴ κάθε εὐκοσμίαν, καὶ χρησοήθειαν τῆς ζωῆς, καὶ πολιτείας των. καὶ ὡὐ πώρα ζῶσι, καὶ εἶναι κεκρὸ τὸ φαινόμψον, δὲν ζῶσιν ὅμως, ὥστε εἶναι τῇ ἀληθείᾳ. ἐπειδὴ καὶ ἔχασαν τὼ κεκρὸν φύσιν ὕπαρξιν, ἤτις εἶναι ἡ ὀρθὴ πίστις, καὶ ἀρετὴ, καὶ μόνον τὼ παρὰ φύσιν ἔχουσι τῆς αἱρέσεως, καὶ τῆς κακίας. (2) σύμφωνα λέγει περὶ αὐτῶν, καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος „ἤτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμψαι. (β'. Πέτ. β'. 17.)

13. „ Κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας.
„ ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται.

Προσφυῶς ὀνομάζει τὼς ἀνωτέρω αἱρετικὼς ὁ θεῖος Ἀπόστολος κύματα ἄγρια, διὰ τὼ ὁμοιότητα ὁπῦ ἔχουσι μὲ αὐτά. διὰ τί αὐτοὶ, δὲν διαπλέουν τὸ πέλαγος τῆς παρούσης ζωῆς μὲ τρόπον ἥμερον, καὶ γλυκύ. ἀδὲ προβάλλουν λόγον, καὶ πρᾶξιν πρέπουσαν εἰς τὼς χειστιανούς, ἀλλὰ εἶναι ἄγριοι, καὶ ἀνήμεροι, καὶ προξενοῦσι μεγάλας τειχυμίας, καὶ παραχὰς εἰς τὼ ζωὼ τῆ ἀνθρώπων. ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἔχουν κάμμίαν δύναμιν νὰ βλάψουν τὰς σερεὰς εἰς τὼ πίστιν, μὲ τὸ νὰ γνωρίζουν αὐτὰς ἐκεῖνοι, ὁποῖοι διεσραμμένοι, καὶ κακόδοξοι εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο ἀδὲ τὰς σ[illegible] σακιάζουν ὁλότελα. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας. ἐπειδὴ αὐτοὶ, ἀσηκώνονται μὲν, λέγει, ὡς ἄγρια κύματα, καὶ ἀγωνίζονται νὰ κτυπήσουν τὰς ψυχὰς τῆ ἀκουόντων,

(1) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι τὸ, ἀτόβως, δύναται νὰ σημαφθῇ καὶ μὲ τὸ σωθῶσι. ἵνα ἡ τοιοῦτος ὁ λόγος, σπιλάδες ἀφόβως σωθῶσιν. ἤτοι, εἰς καιρὸν ὁπῦ οἱ σωζόμενοι δὲν φοβοῦνται κανένα πάθος, αὐτοὶ οἱ αἱρετικοὶ αἰφνιδίως, ὡσὰν σπιλάδες, φέρνουσι τὸν ἀφανισμὸν εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων.

(2) Ὁ δὲ Θεσσαλονίκης λέγει, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ αὐτοὶ εἰς ἀπέθανον, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆ ἔαρος, ἤτοι τῆς ἀκμῆς αὐτῆς, ὅτε ὡὐ ἔλπις νὰ καρποφορήσουν, καὶ νὰ δείξουν ἀρετὰς ἀναγεννηθέντες ἐκ τῆ ἁγίω βαπτίσματος, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆ φθινοπώρα, ἤτοι τῆς παρακμῆς, καὶ τῆς φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας. ἐπειδὴ καὶ τότε μεγάλα δένδρα βλαστάνουν, ἀνθοῦν, καὶ καρποφοροῦν διὰ τὴν εὐκρασίαν ὁπῦ φέρνει ὁ ἥλιος, εἰς τὰ ἰσημερινὰ ζώδια ἀφισκόμενος ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ

των, εἰς μάτην ὅμως κοπιάζουσι· διὰ τί διαλύονται εἰς ἀφρὸν ὅλα τὰ μανιώδη κινήματα, καὶ ἄλλο τίποτε δὲν κερδίζουσι, παρὰ νὰ πομπεύωνται, καὶ νὰ θεατρίζωνται αἱ αἰσχύαι των, καὶ τὰ αἰσχρά, καὶ ἀσελγῆ, καὶ παράνομα ἔργα των. αὐτοὶ παρομοιάζων, λέγει, καὶ μὲ τοὺς πλανήτας ἀστέρας. διὰ τί ἐναντίαν κίνησιν ποιοῦντες μὲ τὴν κίνησιν τοῦ νοητοῦ τῆς πίστεως στερεώματος, δὲν φωτίζονται ἀπὸ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον Χριστὸν, ἀλλὰ μεταχηματιζόμενοι εἰς ἀγγέλους φωτὸς, καθὼς καὶ ὁ πονηρὸς αὐτῶν ἄρχων Διάβολος, ζόφον καὶ σκότος προξενοῦσιν εἰς τοὺς αὐτοῖς πλησιάζοντας, καὶ ζόφον αἰώνιον εἰς τὰς ἐδικάς των ψυχὰς οἱ ἄθλιοι θησαυρίζουσιν. ἀλλ' οὐδὲ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ οἱ πλάνητες αὐτοὶ, καθὼς λέγει ὁ προφήτης Δαβὶδ περὶ τῶν οὐρανῶν „ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ, ἀναγγέλλει τὸ „ στερέωμα. (Ψαλμ. ιή.) ἀλλὰ βλασφημοῦσι τὸν ὑψεσιάρχην, καὶ ποιητὴν τοῦ παντός. Συμφώνως λέγει καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος περὶ αὐτῶν. „ οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. (β'. Πέτ. β'. 17.)

14. „ Προεφήτευσε δὲ, καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ λέ-
„ γων. ἰδοὺ ἦλθε Κύριος ἐν μυριάσιν ἁγίαις αὐτοῦ (1)
15. „ Ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς
„ αὐτῶν περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβη-
„ σαν (2) καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐ-
„ τοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς.

Κατὰ τοὺς καιροὺς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐσώζοντο ἀνόθευτα τὰ βιβλία τὰ καλούμενα Ἀπόκρυφα τοῦ Ἐνὼχ, τοῦ Μωϋσέως, τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ, καὶ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου. ὅθεν ἀπὸ τὰ βιβλία ταῦτα ἐραντίσθησαν μετὰ ῥητὰ οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι. καθὼς ὁ Παῦλος ἐραντίσθη ἐκ μὲν τῶν ἀποκρύφων τοῦ Ἠλιοὺ τὸ „ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώ-
„ που οὐκ ἀνέβη· ἐκ δὲ τῶν ἀποκρύφων τοῦ Ἱερεμίου τὸ „ ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν
„ νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός. (Ἐφ. ε'. 14.) Ἐκ τῶν ἀποκρύφων τοῦ Μωϋσέως ἐραντίσθη τὸ „ ὅτε θέλω μήτι ἰσχύει, ὅτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ Κανόνι τούτῳ στοι-
„ χήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ. (Γαλ. ς'. 15.) καθὼς μαρτυρεῖ ταῦτα ὁ κριτικὸς Φώτιος εἰς τὰ λεγόμενα Ἀμφιλόχια. (ζητήματι ροβ'.) ὁ δὲ Ἀπόστολος Ἅγιος Ἰούδας ἐραντίσθη, ἐκ μὲν τῶν ἀποκρύφων τοῦ Μωϋσέως, τὸ προειρημένον λόγιον, ὡς εἴπομεν
„ ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ Ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ Διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως σώ-
„ ματος (3) τὸ δὲ παρὸν ῥητὸν ἐραντίσθη ἐκ τῶν ἀποκρύφων τοῦ Ἐνὼχ· φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ διαρεθείσας τῷ Θεῷ Ἐνὼχ, προεφήτευσε καὶ διὰ ἄλλους πολλούς· διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ ἐ-
πρόσθεσε τὸν καὶ συνδεσμον, καὶ εἶπε „ προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις. κοινὰ εἰς τοὺς ἄλλους δηλαδὴ. τί δὲ προεφήτευσε; διὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔχει νὰ ἔλθῃ συνοφθαλμῶν μὲ ὅλας τὰς χιλιάδας, καὶ μυριάδας τῶν ἁγίων Ἀγγέλων αὐτοῦ, διὰ νὰ κάμῃ κρίσιν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἐλέγξῃ τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ ἁμαρτωλοὺς, τόσον διὰ ὅλα τὰ ἀσεβῆ ἔργα ὁποῦ ἔπραξαν, ὅσον καὶ διὰ ὅλα τὰ σκληρὰ, καὶ βλάσφημα λόγια ὁποῦ ἐλάλησαν κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Διαφέρει δὲ οἱ ἀσεβεῖς ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καθ' ὅ,τι ἀσεβὴς κυρίως εἶναι ὁ εἰς Θεὸν ἁμαρτάνων, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸν πρῶτον Ψαλμόν. καὶ ἁπλῶς, ἀσεβὴς εἶναι ὁ ἄπιστος. ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ διὰ τὰ πονηρὰ ἔργα ὁποῦ κάμνει, ἁμαρτάνει: ἤγουν ἐκπίπτει, καὶ ἀποτυγχάνει τὸν σκοπὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς. ἢ καὶ τὸ σκοπὸν ἐκπίπτει, διὰ τὸν ὁποῖον ἐπλάσθη ἀπὸ τὸν Θεόν. ὁ γὰρ ἄνθρωπος, πλασθεὶς ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὸ ἄκρον τέλος καὶ σκοπὸν τῆς μακαριότητος, ἁμαρτάνοντας ὅμως, ἀποτυγχάνει τὸ τέλος αὐτὸ, διὰ τὸ ὁποῖον ἐπλάσθη. διὰ τοῦτο καὶ ἁμαρτία λέγεται ἡ ἁμαρτία: ἤγουν ἀποτυχία τοῦ τέλους τῆς σωτηρίας καὶ μακαριότητος. (3) καταχρηστικῶς ὅμως ἀσεβὴς λέγεται, καὶ ὁ ἁμαρτωλός.

διὰ

(1) Ἐν ἄλλ. ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ.
(2) Παρὰ δὲ τῷ Μητροφάνει οὕτω κάθηται „ ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντα, καὶ ἐλέγξαι τοὺς ἀσεβεῖς περὶ πάντων ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσεβήκασι.
(3) Οὕτω καὶ ὁ Θεοφορος Μάξιμος ὁρίζων τί εἶναι ἡ ἁμαρτία λέγει „ ἁμαρτία ἐστὶ παρὰ φύσιν κίνησις. καὶ ἀλλαχοῦ λέγει „ „ κακία ἐστὶν ἡ ἐσχάτη κρίσις τῆς γνώμης, ἢ ἐπακολουθεῖ „ ἡ παράχρησις τῶν πραγμάτων. (κεφ. ιζ'. τῆς β'. ἑκατοντ. τῶν περὶ ἀγάπης.)

διὰ τὶ ἐν τῷ καιρῷ ὁπῦ ἁμαρτάνει, δὲν νομίζει, ὅτε πιςδύει πῶς εἶναι Θεὸς εἰς τὸν Κόσμον, ὅτε πῶς εἶναι μέλλουσα κρίσις, καὶ ἀνταπόδοσις. χεδὸν δὲ τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ προφήτης Δανιὴλ, τὼ μέλλουσαν κρίσιν προϋπογράφων „ Ποταμὸς πυρὸς εἵλκυεν ἔμπροσθεν αὐτῦ. χίλιαι „ χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρειςήκειςαν αὐτῷ. κριτήριον ἐκάθισε, καὶ „ βίβλοι ἠνεώχθησαν. (Δαν. ζ'. 10.) δείκνεται δὲ ἀπὸ τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων Ἀγγέλων εἶναι ἀώτερον ἀπὸ ἀριθμὸν, ὡς συνομολογεῖ, καὶ ὁ μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης. (κεφ. ιδ'. περὶ οὐρανίας Ἱεραρχίας) δείκνεται καὶ ὁ κατάλογος τῶν ἀσεβῶν, καὶ πονηρῶν, καὶ ἡ κρίσις τύπων, καὶ ἡ κατάκρισις, τὼ ὁποίαν ἔχουν νὰ λάβουν, καὶ διὰ τὰ ἔργα των, καὶ διὰ τὰ λόγιά των. (1)

16. „ Οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν „ πορευόμενοι. καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες „ πρόσωπα ὠφελείας χάριν.

Ἀφ' ὧ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας παρομοίωσε τὺς ἀώτερω αἱρετικὺς μὲ τὰ φυσικὰ τῦ Κόσμυ πράγματα: ἤτοι μὲ τὰ ἄνυδρα νέφελα. μὲ τὰ φθινοπωρινὰ δένδρα, μὲ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, καὶ μὲ τὺς πλανήτας, πῶρα ἐδῶ ἐλέγχει, καὶ χαρακτηρίζει αὐτὺς, καὶ μὲ τὰ ἴδια ἐκεῖνα πάθη, καὶ κακὰ ὁπῦ εἶχον. ὀνομάζει δὲ αὐτὺς γογγυσὰς, καὶ μεμψιμοίρυς. γογγυσὴς δὲ εἶναι ἐκεῖνος ὁπῦ παρρησίᾳ δὲν κατηγορεῖ, ἀλλὰ κρυφίως. μεμψίμοιρος δὲ εἶναι ἐκεῖνος ὁπῦ πάντοτε, καὶ πᾶντας σκώπτει, καὶ μέμφεται. γογγυσταὶ δὲ ἦτον αὐτοὶ οἱ μιαροί. διὰ τὶ κρυφίως ἐκατηγόρυν τὺς ἱερὺς Ἀποσόλυς. ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχόν παρρησίαν νὰ κατηγορῦν φανερὰ, διὰ τὼ αἰχρότητα τῆς ζωῆς των. καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀκίνδυνον εἰς αὐτὺς, τὸ νὰ δημοσιεύυν τὰς βλασφημίας αὐτῶν, καὶ ἀσελγείας. μεμψίμοιροι δὲ ἦτον, διὰ τὶ πάντοτε διέβαλλον τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα, ἵνα μὲ τὼ διαβολὼ ἐκείνων καὶ κατηγορίαν, σήσυν τὰ ἐδικά των ποιηρὰ δόγματα, καὶ τὰ ἀσελγήματα. ἀκολύθως δὲ, καὶ τὺς Ἀποσόλυς τῦ Κυρίυ ἐμέμφοντο, καὶ ἐδυσφήμυν. διὰ τὶ ἐκεῖνοι ἤλεγχον, καὶ ἀπέτρεπον τὰς ἀκαθάρτυς, καὶ σιγχαμερὰς αὐτῶν ἡδονάς. καὶ ἐμπόδιζον αὐτὺς μὲ τὰς θείας διδασκαλίας των, ἀπὸ τὸ νὰ ἀπολαμβάνυν τὰς αἰχρὰς των ἐπιθυμίας. καὶ ὡσὰν ἀκτῖνες τῦ ἡλίυ, ἤλεγχον τὰ σκοτεινὰ ἔργα των. ὑπέρογκα δὲ αὐτοὶ ἐλάλυν. διὰ τὶ οἱ δείλαιοι δὲν αἰχυῦντο εἰς τὰς ἀνοσιυργίας των, καὶ νὰ σιωπῶν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τύτοις ὑπερηφανεύοντο, καὶ ἐκαυχῶντο πῶς εἶναι διδάσκαλοι, καὶ σοφοὶ, καὶ ἐφευρεταὶ νέων δογμάτων. πληρῦντες τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο „ ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτῦ. (Ψαλμ. θ'. 23.) ἐθαύμαζον δὲ αὐτοὶ καὶ πρόσωπα: ἤγουν ἐπαίνυν καὶ ἐκολάκευον τὺς ἄρχοντας καὶ μεγάλυς ἀνθρώπυς. καὶ προσωπολήπται καὶ κόλακες ἐγίνοντο οἱ τσισάθλιοι, μόνον καὶ μόνον διὰ χάριν ὠφελείας: ἤγουν διὰ χάριν κέρδυς καὶ σωματικῆς τρυφῆς καὶ ἀναπαύσεως. συμφώνως λέγει, καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος περὶ αὐτῶν. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι, δελεάζυσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς. (β'. Πέτ. β'. 18.)

17. „ Ὑμᾶς δὲ ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων „ ὑπὸ τῶν Ἀποσόλων τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριςῦ.
„ 18. Ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, „ κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὡσὰν νὰ λέγη ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας πρὸς τὺς χριςιανύς. μὴ σχαθῆτε ἀδελφοί μυ ἀγαπητοὶ, πῶς αὐτὰ ὁπῦ σᾶς λέγω εἶναι μόνον λόγια ἐδικά μυ, αὐτὰ, ἐνθυμηθῆτε καλῶς, ὅτι τὰ προεῖπον καὶ οἱ Ἅγιοι τῦ Κυρίυ Ἀπόστολοι οἱ Κορυφαῖοι, ὁ Πέτρος, καὶ ὁ Παῦλος. ὁ μὲν δὲ Πέτρος αὐτολεξεὶ λέγει ταῦτα „ τῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσον- „ ται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι. (β'. Πέτ. γ'. 3.) ἀπὸ τὼν ὁποῖον Πέτρον φαίνεται ὅτι ἐμανίθη ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας τὰ παρόντα λόγια, καὶ ἄλλας

(1) Σημείωσαι, ὅτι καὶ ὁ Ἀπολινάριος ἀναφέρει τὸ ῥητὸν τῦτο τῦ Ἰούδα, καὶ λέγει „ Σημειωτέον ὅτι, καὶ ἐν ταῖς χρόνοις Μωϋσέως ἦσαν καὶ ἄλλαι βίβλοι, αἳ νῦν εἰσιν ἀπόκρυφοι, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ τῦ Ἰούδα ἐπιςολὴ, ὅπυ διδάσκει καὶ περὶ τῦ Μωϋσέως σώματος, καὶ οὐδὲν μέμνηται ὡς ἐκ παλαιᾶς Γραφῆς „ ἰδοὺ Κύριος ἦλθε, καὶ τὰ ἑξῆς (ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῦ „ διὰ τῦτο „ λέγεται ἐν βιβλίῳ, πόλεμος τῦ Κυρίυ, τὼ Ζωὸβ ἐφολόγισε, καὶ τὺς χαμαίρρυς ἀρνῶν. (σέλ. 1313. τῦ ά. τόμ. τῆς ἐκπατρίχυ)

ἄλλας πολλὰς λέξεις ἀφθαλλάκτως, καὶ τὰς ἔγραψεν ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ. ὁ δὲ Παῦλος γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεον, τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει „ ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες „ τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψεύ„ δολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν. (ά. Τιμ. δ'. 1.) Σωάγεται δὲ ἐκ τῶν λόγων τούτων, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας μεταχειρίζεται πολλὰς λέξεις ἐκ τῆς δευτέρας τοῦ Κορυφαίου Πέτρου ἐπιστολῆς, λοιπὸν καὶ ἡ δευτέρα τοῦ Πέτρου, γνήσιος γόνος ἐκείνου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ἡ παροῦσα, γνήσιος γόνος τοῦ Ἰούδα ἐστί. καὶ μία τοῦ ἄλλου δεικνύει, ὅτι εἶναι ἀληθεῖς. ὅθεν ματαίως, καὶ ἀφθλόγως ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος ἀμφιβόλους λέγει αὐτάς.

19. „ Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτοὺς (1) ψυχικοί, πνεῦμα „ μὴ ἔχοντες.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ οἱ ἄνω ῥηθέντες αἱρετικοὶ ὑποχωρίζουσι καὶ ὑποχίζουσι τὸν ἑαυτόν τους ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο δὲν ἔχουσι καμμίαν πνευματικοῦ χάριν καὶ θέσιν εἰς τοὺς καρδιώντας. ἀλλὰ εἶναι προσηλωμένοι εἰς μόνους τοὺς παρόντας ζωϊκούς. τοῦτο δὲ δηλοῖ τὸ, ψυχικοί. ἐπειδὴ ψυχὴ λέγεται καὶ ἡ ζωή: καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „ ὁ „ δίρων τὴν ψυχὴν (ἤτοι τὴν ζωὴν) αὐτῆς ἀπολέσει αὐτήν. (Ματ. ι. 39.) ἤτοι λοιπὸν ὡς τοὺς ψυχικοὺς αὐτῶν δίροντες, καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς ταύτης καταγινόμενοι, ἔξω ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ μὴ θέλοντες νὰ νεκρώσουν τὰ μέλη τὰ ὄντα τῆς γῆς: διὰ τοῦτο ἔχασαν τοῦ χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ πνευματικῆς ζωῆς ἴχνος δὲν ἔχουσιν· ὅθεν, καὶ ὁ Παῦλος εἶπε „ ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος. μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν. (ά. Κορ. β'. 14.) εἶπε δὲ περὶ τῶν τοιούτων καὶ ὁ Σειράχ. βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια. (Σειρ. ά. 22.) ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἀγαποῦν νὰ κάμνουν τὰ κακὰ, διὰ τοῦτο χωρίζουσι τὸν ἑαυτόν τους ἀπὸ τὰς συναναστροφὰς τῶν ἐναρέτων, διὰ νὰ μὴ ἐλέγχωνται τὰ πονηρὰ ἔργα των μὲ τοῦ ἀρετοῦ ἐκείνων. διὰ τί τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις φθαβαλλόμενα, μᾶλλον ἀποφαίνονται, καὶ τὸ κοινὸν γνωμικόν. ὁ δὲ Θεοφύλακτος Βουλγαρείας λέγει, ὅτι αὐτοὶ, ὄχι μόνον τὸν ἑαυτόν τους χωρίζουν ἀπὸ τοῦ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους χωρίζουν ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ θεῖα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐκβάλλουσι. σπήλαια γὰρ ληστῶν τὰς ἐδικάς των συναγωγὰς ποιήσαντες, ἀπὸ μὲν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας χωρίζουσι τοὺς χριστιανούς, τῆς δὲ συναγωγῆς αὐτῶν μέρος ποιοῦσιν αὐτούς. ταῦτα δὲ τὰ κάμνουσι, διὰ τί εἶναι ἄνθρωποι ψυχικοὶ, ζῶντες καὶ τοῦ τοῦ Κόσμου συμπεριφοραῖς, καὶ ὄχι πνευματικοὶ, τὰ τοῦ Πνεύματος φρονοῦντες. ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν, δὲν εἶναι σοφία πνευματικὴ, καὶ θεία, ἀλλὰ ψυχικὴ, καὶ δαιμονιώδης: καθὼς εἶπεν ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος „ οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαι„ μονιώδης. (Ἰάκ. γ'. 15.)

20. „ Ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες „ ἑαυτοὺς, ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, προσδεχόμενοι.

21. „ Ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ „ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. (2)

Λέγωντας μὲν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος μὲ ὑπερθετικὸν ὄνομα ἁγιωτάτῳ τοῦτῃ τῶν χριστιανῶν πίστιν, δείχνει ὅτι αὐτὴ μόνη εἶναι ὅλη καθαρωτάτη, καὶ αἰωτέρα ἀπὸ κάθε μῶμον, καὶ κατηγορίαν. λέγωντας δὲ, καὶ ὅτι ἐν Πνεύματι ἁγίῳ νὰ οἰκοδομοῦν οἱ χριστιανοὶ τὸν ἑαυτόν τους, ἐπαίνω εἰς τοῦ ἁγιωτάτου πίστιν αὐτῶν, δείχνει φανερὰ, ὅτι οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ αὐξάνουν, καὶ νὰ προκόπτουν διὰ τῆς

---

(1) Σημείωσαι ὅτι παρὰ τῷ Μηδοφανῆ, καὶ Θεοφυλάκτῳ τῷ, ἑαυτοὺς οὐ χάρεται. ἀλλὰ μόνον ταῦτα. ἤτοι εἰσὶν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοί, Πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ἀλλὰ καὶ ὁ Θεσπέσιος Κυρίλλος τῆς Ἀλεξανδρείας ἅπαν τὸ ῥητὸν χάρα „ ἤτοι εἰσὶν οἱ ἀ„ ποδιορίζοντες, ψυχικοί, Πνεῦμα μὴ ἔχοντες, ὡδεὶς μοὶ γὰρ „ τὸ παράπαν ἁγίῳ Πνεύματι λαλῶν, καταρτὶ τῆς δόξης τοῦ „ Μονογενοῦς. τοῦτο γὰρ εἶναί φημι τὸ λέγειν „ ἀνάθεμα Ἰησοῦς. „ αὐθρες δὲ ψυχικοὶ καὶ δεῖλαιοι, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐρήμου „ ἔχοντες τὴν καρδίαν, ἀποδιορίζουσι τοῦ Παθοῦς τὸν Τίον, ἀσιω„ δῆ φάσκοντες ἔχειν αὐτὸν τοῦ διακοπτοῦ, καθάπερ ἀμέλει, „ τὰ γεννητὰ, καὶ ἡμᾶς αὐτοῦ πεποιημένους ἔχασιν. εἶναί τε ἄλ„ λως φρονοῦντες αὐτὸν ἐν Πατρὶ, καθάπερ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ. (Βιβλ. θ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννου τόμ. δ'.)

(2) Παρὰ δὲ τῷ Μηδοφάνει ἅπως ἀρείσκονται τὰ ῥητὰ ταῦτα, „ ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτοὺς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον.

διὰ τῆς ἐνεργείας, καὶ χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν ζῆλον τῆς πίστεως, καὶ εἰς τὸ ἀνάρεσον καὶ ἀείσεβῆ πολιτεύεσθαι. ἀλλὰ καὶ νὰ προσεύχωνται, καὶ τὰς συνάξεις αὐτῶν νὰ κάμνουν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τὸ διδασκαλεῖον τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ ἔτι νὰ διαφυλάττωσιν τὸν ἑαυτόν τους ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, προσμένοντες τὸ ἔλεος ὁποῦ ἔχει νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, τόσον καὶ τὸ παρόν ζωή: ἵνα διὰ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ συγχωρηθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι των, ὅσον, καὶ καὶ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως: ἵνα διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐλέους ἀξιωθῶσιν τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ μακαριότητος. ἔλεος γὰρ τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ ἡ μέλλουσα μακαριότης, καὶ διὰ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ δίδεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

22. „ Καὶ οὓς μὲν, ἐλεεῖτε, διακρινόμενοι.
23. „ Οὓς δὲ, ἐν φόβῳ σῴζετε, ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάζοντες.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ προσμένουν τὸ τοῦ Κυρίου ἔλεος οἱ χριστιανοὶ, τώρα ἐδῶ λέγει ἀκολούθως: ὅτι ἐσεῖς ἀδελφοί μου, τὸ ἔλεος τοῦτο τοῦ Κυρίου διακρινόμενοι: ἤγουν ἐνθυμούμενοι, καὶ σοχαζόμενοι μὲ διακρίσεως, ἄλλους μὲν ἀδελφοὺς ἐλεεῖτε: δηλαδὴ τοὺς πτωχοὺς, καὶ πτωχούς: καθὼς θέλετε καὶ ἐσεῖς νὰ ἐλεηθῆτε παρὰ Κυρίου. „ μακάριοι γάρ φησιν οἱ ἐλεήμο-„ νες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. (Ματ. ε. 7.) ἄλλους δὲ πάλιν διδάσκετε καὶ νουθετεῖτε μὲ φόβου καὶ δυλαβείας, νὰ μισοῦν κάθε αἰσχρογίαν καὶ ἀκαθαρσίαν, καὶ νὰ διώκουν ἀπὸ τοὺς ζωώδεις τοὺς μισητοὺς ἔρωτας τῆς σαρκός. νὰ μισῆτε ὅμως καὶ ἐσεῖς πρότερον, αὐτὰ ὁποῦ διδάσκετε νὰ μισοῦν οἱ ἄλλοι. ἔτω μὲν ἑρμηνεύσουσι τὸ ῥητὸν ὁ Μητροφάνης.

Οἱ δὲ Θεοφύλακτος σὺν τῷ Οἰκουμενίῳ λέγουσιν, ὅτι ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τοὺς αἱρετικούς. ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἐκείνους μὲν, ὁποῦ εἶναι πεισματικοὶ, καὶ παύτῃ ἀμετανόητοι, καὶ ἀδιόρθωτοι, τούτους πρέπει οἱ χριστιανοὶ νὰ ἐλεοῦν καὶ νὰ λυποῦνται διὰ τὸ ἀπώλειάν τους, διακρινόμενοι ὅμως: ἤγουν χωριζόμενοι, καὶ μὴ συναναστρεφόμενοι μὲ αὐτούς, ἵνα μὴ βλαβῶσιν ἐκ τῆς συναναστροφῆς αὐτῶν. ἐκείνους δὲ, ὁποῦ δὲν εἶναι ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι, ἀλλὰ δέχονται θεραπείαν καὶ διόρθωσιν, τούτους πρέπει νὰ ἁρπάζουν ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς αἱρέσεως, καὶ αἰσχρᾶς ζωῆς, μὲ φόβου ὅμως: φυλαττόμενοι, ἵνα μὴ μεθέξουν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ καύσιμον τοῦ πυρὸς, καὶ τῆς αἱρέσεως, καὶ ἀσεβοῦς ζωῆς των. δίδει γὰρ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας μὲ τὸν λόγον τοῦτον, σὰν καθολικὸν μάθημα, καὶ σὰν ἄριστον Κανόνα εἰς ὅλους ἐκείνους ὁποῦ θέλουν διὰ τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἐξομολογήσεώς των νὰ ἐλευθερώσουν τὸν ἁμαρτωλὸν ἀπὸ τοῦ κακίαντος: δηλαδὴ, ὅτι πρέπει νὰ ἐλευθερώνουν μὲν ἀπὸ τοῦ βλάβου τὸν ἀδελφόν τους, νὰ μὴ βλάπτωνται δὲ καὶ αὐτοί. ἀλλὰ καθὼς ἐκεῖνος ὁποῦ ζητεῖ νὰ λυτρώσῃ σὰν ἄνθρωπον ὁποῦ καίεται μέσα εἰς τὸ φωτίον, δὲν ἐμβαίνει καὶ αὐτὸς μέσα εἰς τὸ φωτίον διὰ νὰ τὸν πιάσῃ καὶ νὰ τὸν τραβίξῃ ἔξω, ἐπειδὴ καὶ καίεται. ἀλλὰ ῥίπτει κάνενα ξύλον, ἢ ἄλλο τι ὁποῦδειον, καὶ μὲ ἐκεῖνο τραβίζει τὸν καιόμενον, καὶ τὸν ἐκβάλλει ἀπὸ τὸ πῦρ: τοιουτοτρόπως καὶ ὅποιος θέλει διὰ νὰ λυτρώσῃ κάνενα ἀδελφὸν ἀπὸ τοῦ ἁμαρτίαν, πρέπει μὲν νὰ πασχίζῃ, καὶ νὰ ἀγωνίζεται διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ. μετὰ φόβου ὅμως, καὶ προσοχῆς μεγάλης: ἵνα μὴ ζητοῦντας νὰ ἐλευθερώσῃ ἄλλον ἀπὸ τοῦ βλάβου τῆς ἁμαρτίας, βλαβῇ αὐτός. εἶναι δὲ μερικοὶ, οἱ ὁποῖοι διδάσκοντες ἄλλον νὰ μὴ πορνεύῃ καὶ ζητοῦντες νὰ τὸν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὰ αἰσχρὰ πάθη, αὐτοὶ κρυφίως μὲ τοῦ καρδίαν τους ἡδύνονται, καὶ συγκαταπίθενται εἰς τὸ πορνεῖον, καὶ εἰς τὰς αἰσχρογίας. καὶ πολλοὶ μοναχοὶ θέλοντες τάχα νὰ λυτρώσουν ἀπὸ τὸν Κόσμον, καὶ νὰ φέρουν εἰς τὴν ἡσυχίαν κάνενα κοσμικὸν ἄνθρωπον, ἢ λειποτάκτην μοναχόν: πηγαίνοντες ὅμως καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Κόσμον, ἢ ἐδελεάσθησαν ἀπὸ τὰς ἡδονὰς τοῦ Κόσμου, καὶ πλέον δὲν ἐγύρισαν εἰς τὴν ἡσυχίαν των: ἢ ἐγύρισαν μὲν, συντετριμμένοι ὅμως, καὶ βεβλαμμένοι.

Ναὶ χρεωστεῖ κάθε ἀδελφὸς νὰ συμπονῇ τὸν ἀδελφόν του, καὶ νὰ ζητῇ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν κακὴν ζωὴν ὁποῦ ἔχει. χρεωστεῖ ὅμως καὶ νὰ μισῇ τὰ ἔργα του, διὰ νὰ μὴ βλάπτεται καὶ αὐτός. τί ὄφελος, ἔλεγεν ἡ ἁγία Συγκλητικὴ, εἶναι εἰς τὸν λύχνον, ἐὰν φωτίζῃ μὲν τοὺς ἄλλους, αὐτὸς δὲ καίῃ τὸ σῶμάτι; ὁποῖος δὲ ἄνθρωπος, ἀπὸ μὲν τὸ σὰν μέρος, χαροποιεῖ τὸν Θεὸν, καὶ λυπεῖ τὸν Διάβολον διὰ τοῦ ὠφέλειαν ὁποῦ προξενεῖ εἰς τὸν ἀδελφόν του, ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο μέρος, χαροποιεῖ ἐκ τοῦ ἐναντίου, τὸν Διάβολον καὶ λυπεῖ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ βλάβου τοῦ ἰδικοῦ του. ὅθεν εἰς παύτου τοῦ ὑποθέσιν πρέπει τίνας νὰ σοχάζεται τὰ μέτρα τῆς ψυχικῆς του δυνάμεως, καὶ ἐὰν μὲν ἤναι δυνατὸς νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἀδελφόν του χωρὶς νὰ βλαβῇ αὐτὸς, καλῶς ἔχει· εἰ δὲ δὲν εἶναι δυνατὸς, ἀλλὰ θέλοντας νὰ ὠφελήσῃ ἄλλον, αὐτὸς βλάπτεται, πρέπει νὰ προτιμᾷ τὸ εὐεκτὸν συμφέρον καὶ τοῦ ὠφέλειαν, ἕως ἂν νὰ λάβῃ δυνάμεων ἀπὸ τὸν Θεόν. ὅθεν

Πατέρες τὸ παράδειγμα τοῦτο (1) ὅτι ἐὰν ἰδῇς τινα κινδυνεύοντα νὰ πνιγῇ εἰς τὸν ποταμόν, ἢ εἰς τὴν θάλασσαν, δὸς αὐτῷ τὴν ῥάβδον σου, καὶ ὄχι τὸ χέρι σου, καὶ τράβιξον αὐτόν. καὶ ἐὰν μὴν βλέπῃς, ὅτι δυνάσαι νὰ τὸν τραβίξῃς ἔξω, γλυτώνοις καὶ αὐτὸν, καὶ τὸν ἑαυτόν σου δὲν βλάπτεις. ἐὰν δὲ βλέπῃς, ὅτι δὲν δυνάσαι νὰ τραβίξῃς ἐσὺ ἐκεῖνον, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὡς δυνατώτερος, καὶ βαρύτερος τραβίζει ἐσένα, ἄφες τὴν ῥάβδον σου, καὶ ἂς πνιγῇ ἐκεῖνος, καὶ νὰ γλυτώσῃς ἐσύ. εἰδὲ καὶ δώσῃς τὴν χεῖρά σου εἰς αὐτὸν, τότε ἐκεῖνος ὡς δυνατώτερος τραβίζωντάς σε, σὲ πνίγει μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἔτζι ἀποθνήσκετε καὶ οἱ δύω. τὸ δὲ, ὡς μὴν ἐλεεῖτε διακεκριμένοι, δυνάται νὰ νοηθῇ καὶ ἔτζι: ὅτι ὅποιος ἐλεεῖ κἀνένα ἀδελφὸν, πρέπει νὰ τὸν ἐλεῇ μὲ διάκρισεως. καὶ ἂν μὴν ἦναι τινας πτωχότερος, καὶ ὑποκείμενον, ὁποῦ πρότερον μὴν ἦτον πλούσιον, ὕστερον δὲ ἐπτώχυνε, πρέπει νὰ τὸν ἐλεῇ μὲ περισσοτέραν ἐλεημοσύνην. ἂν δὲ ἦναι ὀλίγον πτωχὸς, ὀλιγώτερον πρέπει νὰ δίδῃ καὶ τὸ ἔλεος εἰς αὐτόν. ἡ διάκρισις γὰρ εἶναι μείζων πασῶν τῶν ἀρετῶν, καὶ πρέπει νὰ σωτροφεύῃ κάθε ἀρετὴν, διὰ νὰ γίνωνται ὅλαι μὲ διάκρισιν, καὶ λόγον ὀρθόν. ὅθεν ἀκολούθως πρέπει νὰ σωτροφεύῃ καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, διὰ νὰ κάμνῃ αὐτὴν εὔλογον, καὶ ὄντως ἀρετήν. (2)

„ Μισοῦντες, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον βεβαιοῖ ὁ Ἀπόστολος τὸ νόημα, μὲ τὸ ὁποῖον ἐρμήνευσάμεν τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς χριστιανούς. ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ναὶ πρέπει νὰ σπουδάζετε διὰ νὰ λυτρώσετε ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς αἱρέσεως τὰς ἀνωτέρω αἱρετικὰς, καὶ νὰ τοὺς διδάσκετε νὰ μισοῦν τὰ αἰσχρὰ ἔργα, καὶ τὰς ἀκαθαρσίας τῆς σαρκός. πλὴν καὶ ἐσεῖς προτίτερα ἀπὸ ἐκείνους, πρέπει νὰ μισῆτε, καὶ νὰ ἀποστρέφεσθε τὰ αὐτὰ αἰσχρὰ ἔργα, καὶ τὸν μεμολυσμένον χιτῶνα τῆς σαρκός. διὰ τί ἂν ἐσεῖς δὲν μισῆτε πρῶτοι, καὶ δὲν ἀποστρέφεσθε ἐκεῖνα τὰ πονηρὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα διδάσκετε νὰ μισοῦν οἱ ἄλλοι, βέβαια δὲν θέλουν σᾶς νομίσουν οἱ διδασκόμενοι, ἀληθεῖς, καὶ πιστοὺς διδασκάλους, ἐπειδὴ καὶ σᾶς βλέπουν νὰ κάμνετε τὰ ἴδια κακὰ, ὁποῦ καὶ ἐκεῖνοι κάμνουν. ἀλλὰ θέλουν σᾶς εἰποῦν ἐκεῖνον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, „ Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν. (Λουκ. δ'. 23.) καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου „ ὁ διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; (Ρ'ωμ. β'. 21.) ἀνίσως δὲ ἰδοῦν, πῶς ἐσεῖς πρῶτοι φυλάττετε ἐκεῖνα ὁποῦ διδάσκετε, βέβαια ἔχουν νὰ πεισθοῦν πειστότερον εἰς τὰ λογιάσας. διὰ τί δὲν εἶναι λόγια ἁπλᾶ, καὶ χωρὶς ἔργα, ἀλλὰ εἶναι συντροφευμένα μὲ τὰς ἀγαθὰς πράξεις. καὶ ἔτζι θέλετε τοὺς ἁρπάσετε μέσα ἀπὸ τὴν φωτίαν τῆς αἱρέσεως, καὶ τῆς ἁμαρτίας. χιτῶνα δὲ τῆς σαρκὸς λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸν Μητροφάνην τὴν αἰσχρουργίαν, καὶ ῥυπαρὰν πρᾶξιν τῆς σαρκός, πολλὰ προσφυῶς, καὶ σοφῶς. διὰ τί τὸ σῶμα εἶναι ὡσὰν ἕνα φυσικὸν ῥοῦχον, καὶ ἱμάτιον τῆς ψυχῆς, μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι σκεπασμένη. διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Ἐλιοὺς ἐν τῷ Ἰὼβ „ σοῦ δὲ ἡ σολὴ (ἤτοι τὸ σῶμα) θερμή. ἡσυχάζε- „ ται δὲ ὑπὸ τῆς γῆς. (Ἰὼβ. λζ'. 17.) „ Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος, ὅπως ἐξηγεῖ τὸν τῆς „ σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. ὁ βίος, λέγει, ἐκεῖνος ὁποῦ εἶναι μεμολυσμένος μὲ πολλὰς ἁ-

„ μαρ-

---

(1) Τοῦτο τὸ παράδειγμα ἀναφέρει καὶ ὁ προφητικὸς ἐκεῖνος Ἰωάννης ὁ τοῦ μεγάλου Βαρσανουφίου. ἐρωτηθεὶς γάρ οὔτος ἀπό ἕνα φιλόχριστον ἔλαβε λόγον ἀχρήσιμον, ἐὰν πρέπῃ νὰ ἔχῃ τὸν μισοῦσαν δοῦλον, ἀπεκρίθη αὐτῷ ταῦτα „ ἔχε πέως τὸν παῖδα „ γυμνάζων αὐτὸν, καὶ σεαυτὸν δι' αὐτοῦ. καὶ εἰ μὲν διορθώσηται, ἰδοὺ „ καλῶς. εἰδὲ μένῃ ἐν τοῖς αὐτοῖς, καὶ βασάξεις αὐτὸν διὰ τὸν Θεόν, „ καὶ τοῦτο καλῶς. λαμβάνεις γὰρ τὸν μισθὸν τῆς ὑπομονῆς. ἐὰν „ δὲ ἴδῃς ὅτι βασάζεις, ἀλλ' ἔρχῃ εἰς βλάβην δι' αὐτὸ, ἀπό- „ λυσον αὐτὸν ἀπελθεῖν, μνημονεύσαντος τίνος ἧν ἁγίων λέγον- „ τος (τίς δέ ἔστιν, ἄδηλον) „ ἐὰν ἴδῃς τινα καταποντιζόμενον „ εἰς τὸν ποταμὸν, μὴ δῶς αὐτῷ τὴν χεῖρά σου, ἵνα μὴ συνελ- „ κύσῃσε. ἀλλὰ δὸς αὐτῷ τὴν ῥάβδον σου, καὶ ἐὰν δυνηθῇς δια- „ τῆς ῥάβδου σῶσαι αὐτὸν, ἰδοὺ καλῶς. εἰδὲ μήγε, ἀπόλυσον „ τὴν ῥάβδον, ἵνα μὴ καὶ σὺ συναπόλῃ (ἀποκρ. χμή.) καὶ ἐν „ τῇ ψυχῇ. ἀποκείσαι φέρει αὐτολεξεὶ τὸ αὐτὸ παράδειγμα ὁ „ αὐτὸς Ἰωάννης, καὶ λέγει ὅτι τὸ εἶπον οἱ Πατέρες. προσιδεῖς, „ ὅτι ὁ θέλει ὁ Θεὸς ποιεῖν τινα ὑπὲρ δυνάμιν αὐτοῦ. τὸ παρά- „ δειγμα αὐτὸ ἀναφέρει καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἑρμηνεύων τὸ „ αἰτοῦντί σε δίδου (Ματθ. ε'. 42.) λέγει „ βέλτιόν σε διὰ μὲν τὴν ἀγά- „ πην, ἀνείμονα ὦ ἁπλοστητι εἶναι πρὸς τοὺς αἰτοῦντας, λογισ- „ μῷ δὲ διακρίνειν πάλιν τὴν ἑκάστου χρείαν ἧς προσαιτοῦντων. „ Καὶ πάλιν λέγει „ ὅταν, ὁ μὲν, κατὰ χρείαν αἰτῇ, ὁ δὲ, „ κατὰ πλεονεξίαν, τῷ μὲν, πολὺ δίδε, τῷ δὲ, ὀλίγον ἐπίρ- „ ριπτε. ἐὰν δὲ ἀγνοῇς, τίς μὲν ἀληθῶς χρήζει, τίς δὲ ἄ, „ τῶν ἀνέλε σωίδεσμον, καὶ χειροτονίαν, Ἡ σαίας διακελεύ- „ ται σοι τοιοῦτον λέγων, σωίδεσμον μὲν τὴν μικρολογίαν, „ χειροτονίαν δὲ τὴν δοκιμασίαν καλῶν, καὶ ἀδιακρίτως ἐνεργέ- „ τει τὸν δεόμενον, κἂν φίλος ᾖ, κἂν ἐχθρός, κἂν ἄπιστος, „ κἂν αἱρετικός. (παρὰ τῇ Συναξαρίῳ τοῦ κατὰ Ματθ.) Καὶ ὁ „ Κύριλλος δέφησιν „ οὐκ ἐπὶ ψιλῆς τῆς λέξεως πρέπει ἵστασθαι, „ ἀλλὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἐντολῆς ἐξετάζειν ἀκριβῶς. ἔστι γὰρ πολ- „ τί αὐτῶν τὸ κελεύειν διδόναι, κἂν μὴ ἔχῃ τις. ἀδύνατον γάρ. ἔστι „ τε μὲν ἐὰν ἔχῃ, αἰτίαν δέ τις κακῶς. χείρων γὰρ ἡ δόσις, ὅταν, ὁ μὲν, πρὸς ἀσέλγειαν αἰτῇ, σὺ δὲ παράσχῃς, ὕλην „ τῆς τοιαύτης ἀχολασίας δίδες. (αὐτοῦ.) καὶ Κλήμης ὁ Ἀ- „ λεξανδρεύς „ Ποιητέον ἐλεημοσύνας, ἀλλὰ μετὰ κρίσεως, καὶ „ τοῖς ἀξίοις. ἵνα εὔρωμεν ἀνταπόδομα παρὰ τοῦ ὑψίστου. (αὐ- τοῦ) ἔτι δὲ καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Βαρσανουφίου ὅσιος Ἰωάννης „ Παν- „ τα χρὴ μετὰ διακρίσεως ποιεῖν. τὸ δὲ συμμεῖξῆσαι ἑαυτὸν, διά- „ κρισις ἐστὶ καὶ ἀσφάλεια τῷ λογισμῷ τὸ μὴ παραχθῆναι αὐτὸν „ μετὰ πάντα. τὸ δὲ ὑπὲρ δύναμιν ποιῆσαι, ἔστι ὑποίαν, ἔστι „ ἄλλο τι, ἀδιακρισία ἐστὶν. ὕστερον γὰρ ἐις παραχὴν καὶ ἀκηδίαν, καὶ γογγυσμὸν φέρει τὸν ποιοῦντα (ἀποκρ. χις'.)

„ μαρτίας, καὶ πάθη σαρκικὰ, αὐτὸς εἶναι χιτὼν ἐσπιλωμένος. διὰ τί κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν „ βίον ὁπού ἔχει γνωρίζεται, ὡσὰν ἀπὸ σύνθημα, ποῖος εἶναι, εἴτε δίκαιος, εἴτε ἄδικος καὶ ἁ- „ μαρτωλός. καὶ ὁ μὲν δίκαιος, ἔχει τὸν ἀνάρετον βίον, ὡσὰν σῶα καθαρὸν φόρεμα, καὶ τὸν φο- „ ρεῖ. ὁ δὲ ἄδικος καὶ ἁμαρτωλὸς, ἔχει ἐκ τὰ ἐναντία τὸν πονηρόν τα βίον, ὡσὰν σῶα μεμολυ- „ σμένον φόρεμα, καὶ τὸ φορεῖ. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, χιτὼν ἐσπιλωμένος τῆς σαρκὸς εἶναι, ἡ ἕξις „ ἐκείνη, καὶ σωτηθεια ὁπού ἔκαμε ἡ παλαίπωρος ψυχὴ εἰς τὸ ἁμαρτίαν, ἐξ αἰτίας τῶν πο- „ νηρῶν τῆς σαρκὸς κινημάτων, καὶ ἐνεργειῶν. ἡ ὁποία αὐτὴ ἕξις, μορφόνεται, καὶ τυπόνεται εἰς „ τὸ σωτεῖδησιν τὰ ἀνθρώπα διὰ τῆς ἐνθυμήσεως. παύτω λοιπὸν τὸ ἕξιν τῆς ἁμαρτίας ἐν- „ θυμεμένη, καὶ ἐνδεδυμένη ἔσα ἡ πάλαινα ψυχὴ, ὡσὰν σῶα φόρεμα, γεμόζει ἀπὸ τὸ βρῶ- „ μαν καὶ δυσωδίαν τῶν παθῶν. καθὼς διὰ ἀπὸ τὸ χαλεν τὰ ἁγία Πνεύματος, διὰ μέσα τῶν „ ἀρετῶν τῶν ὑφαινομένων μὲ διάκρισιν, καὶ λόγον, γίνεται χιτὼν καθαρὸς, καὶ ἄφθαρτος, τὸν „ ὁποῖον ἐνδώνεται ἡ ψυχὴ, καὶ γίνεται ὅλη ὡραία, καὶ ἔνδοξος: ἔτζι καὶ ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σαρ- „ κὸς, τὰ ὑφαινόμενα μὲ ἀλογίαν, καὶ ἀγνωσίαν, γίνεται χιτὼν ἀπάθαρτος, καὶ μεμολυσμένος, „ ὁ ὁποῖος κάμνει γνώριμον τὸ ψυχὸ, βάλωντας εἰς αὐτὸ ἄλλο μορφὸ, καὶ εἰκόνα, (ρύ- „ παρὰ δηλαδὴ καὶ Σατανικὸ) ἔξω ἀπὸ ἐκείνο τὸ καθαρὰ καὶ πάγκαλον μορφὸ ὁπού ὁ „ Θεὸς ἔβαλεν εἰς αὐτὸ κατ' ἀρχὰς, ποιήσας αὐτὸ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, καὶ ὁμοίωσιν. (ἐν τῇ „ δωδεκάτῃ λύσει τῶν Ἀπόρων.) (1)

24. „ Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ὑμᾶς ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώ-
„ πιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει.
25. „ Μόνῳ σοφῷ Θεῷ Σωτῆρι ἡμῶν δόξα, καὶ μεγαλωσυνη, κρά-
„ τος, καὶ ἐξουσία, καὶ νυν, καὶ εἰς παντας τοὺς αἰῶνας. Ἀ-
„ μήν.

ΜΕ' δίκην τελειόνοι τὸν ἐπιστολὸν τα καὶ ὁ Ἀπόστολος ὅπος Ἰούδας: καθὼς καὶ οἱ συναπόστολοί τα ἔχεν συνήθειαν νὰ κάμνεν εἰς τὰς ἐπιστολάς των, σφραγίζοντες αὐτὰς, καὶ τελειόνοντες μὲ μίαν δίκασιν εἰς τὸν δικὸν, καὶ δοξολογίαν. ἐπειδὴ διὰ ὁ Θεὸς εἶναι ἀρχὴ, καὶ τέλος ὅλων τῶν καλῶν, διὰ τοῦτο πρέπει εἰς κάθε καλὸν ἔργον, ἢ λόγον, νὰ ἀρχίζωμεν, καὶ νὰ τελειόνωμεν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ: καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ τάξις ἀείση, παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου, „ καὶ πράγματος, ἐκ Θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι. (ἐν τῷ Ἀπολογητικῷ) λέγει λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα εἰς τοὺς χρισιανοὺς ὁ Ἀπόστολος ὅτος. σᾶς ἐπαραγγέλλομεν ἀδελφοὶ χρισιανοὶ, νὰ ἀπέχετε ἀπὸ κάθε κακοπραγίαν, καὶ νὰ κατορθώνετε κάθε ἀρετὴν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ παλαίπωρος φύσις τῶν ἀνθρώπων ἔχει πολλὴν ἀσθένειαν, διὰ τοῦτο χαλεν πρέπει νὰ ἀποβλέπετε πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν, ὅς τις δύναται νὰ σᾶς διαφυλάττῃ ἀνωτέρως ἀπὸ κάθε εἶδος κακίας, καὶ νὰ σᾶς παρασήσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἀνώπιον τῆς μεγαλοπρεποῦς καὶ θείας αὐτοῦ δό- ξης, ἀκατηγορήτους καὶ καθαροὺς ἀπὸ κάθε μῶμον καὶ ἐλάττωμα, καὶ ἀπολύθως νὰ σᾶς ἀξιώ- σῃ τῆς ἁρπαγῆς, καὶ ἀπελαλήτε ἀγαλλιάσεως τῶν δικαίων. διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσρέχετε πάντο- τε εἰς αὐτὸν διὰ τῆς προσδυχῆς, ζητοῦντες τὸν παρ' αὐτοῦ χαλεν καὶ βοήθειαν, εἰς τὸ νὰ δυνα- μωθῆτε περισσότερον, καὶ νὰ διαρεσήσετε εἰς αὐτὸν μὲ καθαρὰν καὶ ἀναμάρτητον, ὅσον τὸ δυνατὸν, πολιτείαν: ὥστε ὁπού τὰ καλάσας ἔργα νὰ προξενοῦν δόξαν εἰς αὐτὸν, κατὰ τὸ Κυριακὸν λόγιον „ ὕπω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, „ καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε. 16.)

Σημείωσαι δὲ, ὅτι μόνον Θεὸν καὶ Σωτῆρα, τὸν Χριστὸν καὶ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος: καθὼς τὸν ὠνόμασε καὶ πρότερον (στίχ. 4.) ἐπειδὴ καὶ ἔμπροσθεν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἔχομεν νὰ φοβασθῶμεν, καὶ ὄχι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. „ Πάντες γὰρ, λέγει ὁ Παῦλος, παρασησόμεθα „ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. (Ρωμ. ιδ. 10.) Καὶ πάλιν „ τοὺς δὲ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ „ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, „ εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. (β. Κορ. ε. 10.) ἐπειδὴ καὶ τὸν Εὐαγγελισὴ Ἰωάννη „ ὅδε δὲ „ ὁ Πα-

(1) Σημείωσαι ὅτι τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀναφέρα, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ἑρμηνεύων τὸ: „ Πάντα κοίτα ἐρ' ὧν ἂν κοιμηθῇ ἐπ' „ αὐτῆς ὁ γονορρυής, ἀκάθαρτος ἔσι. καὶ παν σκεῦος, ἐρ' ᾧ ἂν „ καθίσῃ ἐπ' αὐτῷ ὁ γονορρυὴς, ἀκάθαρτον ἔσι. (Λευϊ. ιε. 4.) „ τοῦτο, λέγω, ἑρμηνεύων λέγει „ μισεῖν δὲ καὶ ἡμᾶς κελεύομε- „ θα τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας μεμολυσμένον χιτῶνα.

„ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ. (Ἰω. ε. 22.) μᾶλιστα δὲ τοῦτο προκατήγγειλεν ὁ Προφήτης Δανιὴλ λέγων. „ Καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, ὡς Υἱὸς „ ἀνθρώπου ἐρχόμενος, καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ προσηνέχθη αὐτῷ, καὶ αὐτῷ „ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοὶ, φυλαὶ, καὶ γλῶσσαι, αὐτῷ „ δουλεύσουσιν. ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ „ διαφθαρήσεται. (Δαν. ζ'. 13.) αὐτὸς δηλαδὴ τὸν καθ' ἡμᾶς, δι' ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπον, καὶ σώσαντος τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ἐξ᾽ φιλανθρωπίαν ἀνείκαστον, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, συὺ τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ, καὶ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νυῦ, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΑΡΧΗΣ ΧΟΡΗΓΩ, ΚΑΙ ΤΕΛΟΥΣ ΔΟΞΑ ΠΡΕΠΕΙ,

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ

ΤΟΥ

ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ ΜΙΚΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ.

ΗΧΟΣ Α'.

Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Ἀσματικοῖς ἐγκωμίοις, τὸν Ἀδελφόθεον, αἰνέσωμεν συμφώνως, φιλεόρτων οἱ δῆμοι. ἐπέστη γὰρ τῇ μνήμῃ τῇ ἑαυτοῦ, ἐσιάπορ λαμπρόπατος, καὶ τοῖς ἰδίοις χαρίσμασιν ἐσιᾷ., τοὺς αὐτὸν πιστῶς γεραίροντας. Δίς.

Ποῦ νοητῶ ἐν τῷ Κόσμῳ, ἡλίε λάμψαντος, λόγε τῶ Θεανθρώπε, ἀδελφὸς σὺ ἐδείχθης, Ἰάκωβε θεόφρον καὶ τῇ αὐτῇ, θεουργῶν ὅπλάμψεων, αὐτανακλάσεις δεξάμενος σῇ ψυχῇ, καθωράθης ἄλλος ἥλιος.

Γυνοδοιπόρος ἐχθύε, Χριστῶ Ἰάκωβε, καὶ τῆς μητρὸς τῆς πίστε, παιδοκτόνον Ἡρῴδιν, φθογόντων, καὶ σωτῆ πίστοις κακοπαθεῖς, ἐν Αἰγύπτῳ Θεάδελφε. Ὅθεν καὶ δόξης τῆς πίστων ἐν οὐρανοῖς, κληρονόμος ὤφθης ἔνδοξε.

Δόξα, Ἦχος πλ.δ'.

Τῇ, κατὰ χάριν ἱερωσύνῃ, τῆς κατὰ νόμον ἱερωσύνης τὰ σύμβολα ἐν σεαυτῷ σώσας Ἱεράρχα Ἰάκωβε, τῷ παλαιᾷ Διαθήκῃ τῇ καινῇ ἀπέδειξας σύμφωνον. φορῶν γὰρ τὸ νομικὸν πέταλον, ἐν ᾧ τὸ τετραγράμματον ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐγκεκόλαπτο, τῷ μυστικῷ τῆς χάριτος ζωοθυσίαν φερητῶς ἱερούργησας, καὶ νῦν ἐν οὐρανοῖς, ἀμέσως λειτουργῶν τῷ πελεπάρχῃ Χριστῷ, δι' ἀκραιφνοῦς καὶ αὐλοῦ νοήσεως, πρέσβευε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν.

Δέσποινα πρόσδεξαι.

Εἰς τὸν στίχον στιχηρά. Ἦχος β'.

Οἶκος τοῦ Εὐφραθᾶ.

Ἅρμα φωτοειδὲς, τῆς χάριτος ἐδείχθης, καὶ ἵππος συμπαράσων, θάλασσαν ἀπιστίας, Ἰάκωβε θεασάσιε.

Στίχ. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.

Ἄρχων ὑπὸ Χριστοῦ, ψαλμικῶς κατεσάθης, ὅτι Σιὼν τὸ ὄρος, προσάγματα Κυρίε, Ἀγγέλων Ἀδελφόθεε.

Στίχ. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται.

Ὤφθησοι ὁ Χριστὸς, Ἰάκωβε θεόφρον, μετὰ τὸ ἀναστῆναι, τιμῶν ὡς ἀδελφόν σε, καθάπερ Παῦλος φθέγγεται.

Δόξα, Καὶ νῦν. Ὅμοιον.

Δέσποινα ἀγαθὴ, σωτήριον Ἰακώβῳ, καὶ πᾶσι τοῖς Ἁγίοις, τὸν σὸν Υἱὸν δυσώπει, σωθῆναι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Εἰς

Εἰς τὸν Λιτὸν Ἦχος ά.

Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθεν καταπέμπεται, ὡς ἔφης Θεόπτα Ἰάκωβε. ὅθεν ἐκ κοιλίας μητρός σε, ὁ Θεὸς λόγος σαρκούμενος ἐξελέξατο, καὶ ἀδελφὸν ἑαυτῷ προσήκατο, ὑπέρτιμόν σοι χάριν δωρησάμενος, ἧς ἐκ ἔστιν ὁ Κόσμος ἀπάξιος. διὸ ὁ παρρησίαν μεγίστην πρὸς αὐτὸν διράμενος, ἐκτενῶς ἱκέτευε, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἦχος βαρύς.

Ποὺ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ, καὶ ἐξ Ἰούδα τῆς φυλῆς, καὶ Δαβὶδ ἐκ σπέρματος, τὸν υἱὸν τῷ Ἰωσὴφ, καὶ συγγενῆ τῆς Παρθένου, τὸν τῇ ἀδελφότητι Χριστῷ, ὡς εἰκὸς σεμνυνόμενον, τὸν δίκαιον Ἰάκωβον τιμήσωμεν. ἐκ βασιλικῆς γὰρ σειρᾶς ἐξυφανθεὶς, τῷ χείσματι τῆς Ἱεραρχίας τε βαρεὶς, ἐξήρανε ταῖς ἀκτῖσι τὸ Πνεύματος καὶ Κόσμου τὰ πέρατα ἐφώτισε.

Ὁ αὐτός.

Ποικίλοις καὶ μεγίστοις κατακοσμήθης χαρίσμασιν Ἰάκωβε ἔνδοξε, καὶ πολλὰς τὰς κλήσεις ἐκ τῆς ἀρετῆς σου πεπλήτηκας. δίκαιος γὰρ ἐκλήθης ἰδιαιτέρως, ὡς ἐργάτης δικαιοσύνης. ἀδελφὸς δὲ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀγαπήσας αὐτὸν κατ' ἐξαίρετον. Ἱεράρχης τε καὶ Ἀπόστολος, καὶ ὅτι πᾶσι μάρτυς καὶ συγκοινωνὸς τῆς αὐτοῦ παθημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης καὶ ἀναστάσεως. ἧς καὶ ἡμᾶς ἀξιωθῆναι ἱκέτευε, τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας τὴν ἱερά σου πανήγυριν.

Ἦχος γ'.

Διαφερόντως ἠγαπήθης παρὰ τοῦ σοῦ διδασκάλου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, θεάδελφε Ἰάκωβε. ὅθεν καὶ ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς σου ἀδελφοὺς καὶ σωματοσόλους, τιμῆς ἐξαιρέτου παρ' αὐτοῦ κατηξίωσαι. τοὺς μὲν ἄλλους, εἰς ἄλλας παροικίας ἀποστείλας τῆς οἰκουμένης, σὲ μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν τῇ πόλει τοῦ μεγάλου βασιλέως, εἰς ὃν παρὰ τοῦ Πατρὸς αὐτὸς ἀπεστάλη, ἀρχιποιμένα κατέστησε, καὶ τῆς ἰδίας ἀποστολῆς, καὶ διαδόχου Ἱεραρχίας, διάδοχον προεχειρίσατο ἄμεσον. ὦ δόξης ἧς μετέσχες Ἀπόστολε θεοδόξαστε! διὸ καὶ σὲ αἰνέσουσιν οἱ κατὰ σάρκα ἀδελφοὶ, καὶ κατὰ Πνεῦμα σωαδελφοί σου Ἀπόστολοι. μεθ' ὧν πρέσβευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δόξα. Ἦχος δ'.

Ἡμέρον ἐπέφανεν ἡμῖν ὡς δωδέκατον μᾶλλον ἐν μετοπώρῳ, ἡ σεβασμία ἑορτὴ τοῦ Ἀποστόλου. Δεῦτε οὖν φιλέορτοι πνευματικῶς διφραινόμενοι, ἐν φωναῖς ἀλαλαγμοῦ, αὐτὸν προσείπωμεν λέγοντες. χαίροις Ἰάκωβε ἔνδοξε, τῆς Ἀποστόλων τὸ εὔχος. Ἱεραρχῶν ἡ ἀκρότης. καὶ τῶν δικαίων τὸ σεμνολόγημα. χαίροις ὁ τῶν πρὸ αἰώνων ἐκ Πατρὸς ἀρρήτως γεννηθέντος, καὶ σάρκα χρηματίσας ἀδελφὸς ἰδιώματος. χαίροις ὁ τὸν σὸν διδάσκαλον Χριστὸν, ὡς ἔννομος μαθητὴς μιμησάμενος. ὡς γὰρ ἐκεῖνος ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν, ὕπω καὶ σὺ ὑπὲρ τῶν φονευόντων σε παρεκάλεις. αἴτησαι πρεσβείαις σου, δωρηθῆναι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. Ἐκ παντοίων κινδύνων.

Εἰς τὸν στίχον στιχηρὰ προσόμοια. Ἦχος πλ. ά.

Χαίροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς.

Χαίροις ὁ νοητὸς οὐρανὸς, Θεοῦ τὴν δόξαν τοῖς βροτοῖς διηγούμενος. στερέωμα ἀναγγέλλον, ποίησιν θείων χειρῶν. ἥλιος ὁ μέγας καὶ χρυσόμορφος, αὐγάζων τὰ πέρατα, τῷ φωτὶ θείας γνώσεως. σελήνης δίσκος, ἀργυροῦς ὁ ταῖς λάμψεσι, πλαύσης ἔνδοξε, ἐκδιώκων σκοτόμαιναν. ἄστρον τῆς νέας χάριτος, Ἰάκωβε πάνσοφε. πᾶσι τοῖς πόθῳ τελοῦσι, τὴν πανσεβάσμιον μνήμην σου, Χριστὸν καταπέμψαι, παμμακάριστε δυσώπει τὸ μέγα ἔλεος.

Στίχος. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ.

Χαίροις ὁ ἱερὸς Γραμματεὺς, μαθητευθεὶς εἰς βασιλείαν Ἰάκωβε, καὶ νέα καὶ παλαιάτε, ἐκ θησαυροῦ ἐκβαλών, τὰ τοῦ πάλαι νόμου καὶ τῆς χάριτος, Ἀπόστολος μέγιστος. Ἱεράρχης ὁ πρώτιστος, Σιὼν τῆς νέας, τὸ δεκάχορδον ὄργανον, ἐμπνεόμενον, λεπταῖς αὔραις τοῦ Πνεύματος. Σάλπιγξ ἡ διηχήσασα, εἰς Κόσμου τὰ πέρατα, τῆς ἀληθείας τὸν λόγον. τὸ τῶν δικαίων καλλώπισμα. Χριστὸν καταπέμψαι, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δυσώπει τὸ μέγα ἔλεος.

Στίχος. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ.

Χαίροις ὁ τῷ μεγάλῳ φωτὶ, Πατρὸς τῶν φώτων, παρεσῶς νῦν Ἰάκωβε. χειμάρρους τρυφῆς τῆς θείας. ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀδελφὸς, τὸ γλυκὺ καὶ ἁβρόμαλτε καὶ ὄνομα. κρατὴρ τῆς σοφίας, ὁ πορφυροῦς καὶ καπάχρυσος. πηγὴ γλυκεῖα, τῶν δογμάτων τῆς χάριτος. νόμος εὐθὺς, ἐκ Σιὼν ἐξερχόμενος. Κήρυξ ὁ διαφώτιος, Χριστοῦ τῆς Θεότητος. πέλεκυς πᾶσαν ἐκκόπτων, τὴν Ἰουδαίων ἀπόνοιαν. Χριστὸν καταπέμψαι, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δυσώπει τὸ μέγα ἔλεος.

Δόξα,

Δόξα. Ἦχος πλ. δ'.

Τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ, ἀδελφὸς χρηματίσας, καὶ διάδοχος, καὶ ἐν Ἀποστόλοις ἔπισημος, τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ θάνατον ἠγάπησας. καὶ τὸ μαρτύριον ὡς ἐπαισχυνθὴς Ἰάκωβε ἔνδοξε. αὐτὸν ἱκέτευε ἀδιαλείπτως, τῶ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νυῦ. Δέσποινα προσδέξαι.

Εἰς τὸν Ὄρθρον, μετὰ τὴν ά. στιχολογίαν, Κάθισμα. Ἦχος ά.

Τὸν πάφον σε Σωτήρ.

Πόσοις Χριστοῦ, καὶ αὐόπτα καὶ μάρτυς, Ἰάκωβε σοφὲ, Ἀδελφόθεε μάκαρ, τοὺς πίστει ἑορτάζοντας, τὸ σεπτόν σε μνημόσυνον, ἐλευθέρωσον, τῶν συνεχόντων πταισμάτων, ταῖς πρεσβείαις σε, τοὺς ὑμνοῦντάς σε, δυνάμει τοῦ Πνεύματος.

Δίς.

Θεοτοκίον.

Μαρία ἡ τὰς τρεῖς, ἀνηκέστους σώσεις, ἐνώσασα φρικτῶς, παρθενίαν καὶ τόκον. Θεόν τε καὶ τὸν ἄνθρωπον. πίστιν τε καὶ πεποίθησαν, τοῖς ξενίζουσι, τέτοις καρδίαν ἀνθρώπε. ἡμᾶς σῶσον, τῇ σῇ Υἱοῦ ἀγάπη, καὶ σῶσον Παρθένε.

Μετὰ τὴν β'. Στιχολογίαν, Κάθισμα. Ἦχος δ'.

Κατεπλάγη Ἰωσήφ.

Σεπτὴ Ἐπιστολὴ, σοῦ ὦ Ἰάκωβε σοφὲ, εὖ ποιεῖ διϊσχυρίζεται τῷ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκδιδάσκει τῇ πίστει σύμφωνα ἔχειν, ἔργα ἀγαθὰ πίστεως ἅπαντας. διὸ θύμως καρτερεῖν ἐν ταῖς θλίψεσιν. γλώττης κρατεῖν, καὶ τὴν τοῦ Κόσμου, φιλίαν ἔχθραν λογίζεσθαι, Θεοῦ καὶ χείειν, τοὺς ἀσθενοῦντας, ἐν ἀγίῳ ἐλαίῳ. Δίς.

Θεοτοκίον.

Πειρόγαμε ἀγνὴ, πῶς συλλαμβάνεις ἐν γαστρί; τὸν ἀπάντων τὸν πόλον, περιλαβόντα ἐν χερσί; φράσον ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ μυστηρίου σου. παράληθές ἐστι τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, καὶ παῦσαι ἐρευνῶν τὸ ἀνεξιχνίαστον, ὕψος καὶ βάθος μῆκος καὶ πλάτος, τῆς ὑπερφυοῦς λοχείας μου. νικᾷ γὰρ ὄντως, ἔννοιαν πᾶσαν, Ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Μετὰ τὸν Πολυέλεον. Κάθισμα. Ἦχος γ'.

Τῷ ὡραιότητι τῆς.

Τοῦ θείου Πνεύματος, τῷ ἐπιφοίτησιν, μάκαρ δεξάμενος, τέλειος γέγονας, τῶν χαρισμάτων τῶν αὐτοῦ, καὶ μυστικὸν συνέγραψας, τύπον πλάτος ἔχοντα, πανιέροις νοήμασι, καὶ σοφαῖς ἐνθράσεσι, θεοφόρε Ἰάκωβε, φρικτῆς ἱερουργίας καὶ τέτον, παρέδωκας τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Δόξα, τὸ αὐτό.

Καὶ νυῦ. Θεοτοκίον.

Ἐν τῇ κοιμήσει σε, Παρθένε ἄχραντε, καὶ ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος, μετὰ τῶν ἄλλων μαθητῶν, παρῆν ὡς θεασόμενος, τὸ ζωαρχικώτατον, καὶ πανάχραντον σκῆνός σου, καὶ τὸ ἀνερμήνευτον, ἀνυμνήσων μυστήριον, τῆς θείας καὶ φρικτῆς σου λοχείας. ὃ προσκυνοῦντας ἡμᾶς σῶσον.

Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς, καὶ τὸ Ἰδιόμελον. Ἦχος πλ. β'.

Παρρησιαστικῶς τῷ θρόνῳ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ παρρησίας τυγχάνων πρὸς αὐτὸν, διὰ τὴν συγγενῆ οἰκειότητα, μὴ ὑποκάμῃς ἱκετεύειν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα, Ἰάκωβε Θεάδελφε, τῷ Δεσποσυνῶν ὁ πρώτιστος.

Κανὼν Νέος ᾧ ἡ ἀκροστιχίς.

Χριστῷ ἀδελφῷ, ᾄσμα δεύτερον πλέκω.

Ὠδὴ ά. Ἦχος πλ. δ'. Ἁρματηλάτῃ Φαραώ.

Χριστῷ ταῖς θείαις ἀστραπαῖς λαμπόμενος, μάκαρ Ἰάκωβε, τὸν νοητὸν ζόφον, τῆς ψυχῆς μου διώξον, καὶ κόρας τῆς καρδίας μου, καταλάμπρυνον ὅπως, ἐν ὑμνῳδίαις δοξάσω σε, τὴν σεπτήν καὶ θείαν παρουσίαν.

Ῥήτωρ πυρίπνους τῆς Χριστοῦ θεότητος ἐδείχθης πάνσοφε, μίαν τῷ πυρίνων, γλωσσῶν εἰσδεξάμενος, τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ ἐκήρυξας πᾶσι, τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Κύριον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ γνησιώτατον.

Ἰσχυὸς ἐξ ὕψους ἐνδυθεὶς τὴν ἄμαχον, μάκαρ Ἰάκωβε, παρεμβολὰς πάσας, Ἰουδαίων ἔκλινας, καὶ τέτων καταβέβληκας, τὰ φρυάγματα πᾶσα, κατὰ Χριστοῦ ἐπαιρόμενα, ἀγχεμάχοις ὅπλοις τῆς χάριτος.

Θεοτοκίον.

Συγχύσεις λόγων λογισμῶντε σκόπωσις, περικαλύπτουσι, τὰς τὸν τοκετὸν σε, Κόρη ἑρμηνεύοντας. ὃν γὰρ Μωσῆς ἑώρακεν, ἐν θυέλλῃ καὶ γνόφῳ, κεκαλυμμένον ἐφύτευσας, καὶ ταῖς σαῖς ἀγκάλαις ἐβάσασας.

Καταβασία.

Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, καὶ πληρωθήσεται Πνεύματος.

Ἄλλος.

Οὐρανίας ἀψίδος.

Τὴν πηγὴν τῆς σοφίας, σὺ ἐσχηκὼς ἔνδοξε, διδάσκαλον ζῶντα, ποταμοὺς δογμάτων ἀνέβλυσας, ἐκ τῆς κοιλίας σου, διϊωσεκῶς ἀλλομένους, καὶ Κόσμου κατέρδευσας πᾶντα τὰ πέρατα.

Ὅλικῶς ἀγαπήσας, τὸ ὀρεκτὸν ἔσχατον, ἐγκρατείᾳ ἄκρᾳ, καὶ ἀσκήσει σωτόνῳ ἐκέχρισο, ὑπὲρ τοὺς ἄλλους σου, σωματοπόλους θεόφρον, καὶ τοῦτο κατείληφας νῦν καθαρότητι.

Ὑπερβὰς τὴν δυάδα, τὴν ἐμπαθῆ ἔνδοξε, καὶ λυθεὶς τετράδος, στοιχειώδους νοῦ ὤφθης Ἰάκωβε, ἐπόπτης ἄμεσος, τῆς ἀϊδιότητος Τριάδος, καὶ θεὸς γεγένησαι θέσει θεόμυος.

Θεοτοκίον.

Καταλήπτον ὄντως, θαῦμα τὸ σὸν πέφυκεν. ὁ γὰρ ἐν τοῖς κόλποις, τοῖς πατρῴοις καθήμενος ἄχρονε, διὰ τῶν κόλπων σου, ὡς διὰ θρόνου ἁγίου, σαρκοφόρος κάθηται, τίς οὐ θαυμάσεται;

Καταβασία.

Οὐς σοὺς ὑμνολόγους Θεοτόκε.

Ἄλλος.

Σύμου ἰχὺς Κύριε.

Λεῦτε πιστοὶ, Ἀδελφοθέκ τὴν ἄθλησιν, ὑμνῳδίαις, ἱεραῖς τιμήσωμεν, καὶ τὸν αὐτὸν, Χριστὸν τὸν Θεὸν, ἐν γῇ καὶ οὐ πόλῳ, δοξάσαντα μεγαλωώμῳ, ὡς αἵματος ἐκχύσει, καὶ σὺν ἔργοις καὶ λόγοις, ἀλλὰ βίᾳ παντὸς προδοξάσαντα.

Γύγε τῆς σῆς, νενεχεσάτης φρονήσεως! τῷ Κυρίῳ ἀδελφὲ Ἰάκωβε. πραγματειῶν καὶ δὴ ἁπασῶν, τῷ μεγίστῳ ὄντως, ἐπραγματεύσω θεόσοφε. ζωῆς δὴ ὁπλίτης, καὶ αἱμάτων ὀλίγων, βασιλείαν ὠνήσω αἰώνιον.

Τόγῳ ἡμᾶς, τῆς ἀληθείας σὺ Πνεύματι, κυηθείσας, Θεὸς ἠρετίσατο, εἶναι σαφῶς, ὥσπερ ἀπαρχὴν, τῶν αὐτῷ κτισμάτων, κατὰ τὰς σὰς λόγους παύσοφε, θεόθεν διδαχθέντος, οὐρανίῳ μυήσει, τὰ τοιαῦτα θεόσοφα πράγματα.

Θεοτοκίον.

Ὡς ἐκ φωτὸς, ἐκ τοῦ Πατρὸς τὸν ἐκλάμψαντα, πρὸ αἰώνων, ἐπ' ἐσχάτων Δέσποινα, ὥσπερ λυχνία φωτοφανὴς, ἐφύτευσας Κόρη, φῶς ἀληθὲς καὶ ἀπρόσιτον. ὃ πᾶντα καταλάμπει, νοερῶς καὶ φωτίζει, εἰς τὸν Κόσμον ἐρχόμενον ἄνθρωπον.

Καταβασία.

Τὴν αὐξιχνίαστον θείαν βυθὸν.

Ἄλλος.

Ἵνα τίμιε ἀπόσω.

Ὡς ἀστὴρ ἑωσφόρος, ἐξανέτειλε Κόσμῳ ἡ θεία μνήμησις, φωτίζουσα πάντας, τοὺς αὐτῷ ἐπισίως γεραίροντας, καὶ ἐξαιτουμένους, τὰς δρασικάς σου ἱκεσίας, πέρνισα τῆς ἀπάτης Ἰάκωβε.

Τράγεις θεωρίας, εἰς ὑπέρφωτον γνόφον ἐθεολόγησας, ἐκ Πατρὸς τῶν φώτων, καταβαίνειν πᾶν δώρημα τέλειον, ἅπασιν ἀνθρώποις. ὦ σώματος θεοφορήτε! ὦ νοὸς ὑπὲρ ἥλιον λάμποντος!

Σοφίας οὐρανίου, βασιλείας τε θείας φέρτατα μυστήρια, γνῶναί σοι ἐδόθη, παρ' αὐτῆς θεοφόρε Ἰάκωβε, τῆς συνουσάτε, θεῷ σοφίας τε καὶ λόγου, διὰ γῆς δὲ ἡμᾶς χρηματίσαντος.

Θεοτοκίον.

Ἀκαρία ἐφύτευ, παμμακάριστε Κόρη ὡς τὸν μακάριον, θεὸν συλλαβοῦσα, καὶ μακάριοι πάντες ὑπάρχουσιν, οἱ σὲ κατιδόντες. μακάριοι οἱ σὲ τεκόντες. καὶ οἱ σὲ ἐπαινοῦντες μακάριοι.

Καταβασία.

Ἔξεσι τὰ σύμπαντα, διὰ τῆς θείας δόξης σου.

Ἄλ-

Ἄλλος.

Ἰλάσθητι μοι Σωτήρ.

Τῇ Κτίσει καταγραφθείς, τῆς ἀρχιφώτου Θεότητος, καὶ φῶς τὸ αὐτολαμπὲς, ἐποπτεύσας ἔδοξε, παρ' ᾧ αἰεβόησας, ἀλλαγὴ οὐκ ἔστιν, ἢ τροπῆς τι ὑποσκίασμα.

Δίκαιος κατ' ἐξοχὴν, ἐκλήθης Θεῖε Ἰάκωβε. δικαιοσύνης θεσμὺς, καλῶς γὰρ ἐτήρησας, νόμου τε καὶ φύσεως, ἐκ νεότητός σε. ὦ δικαίων σεμνολόγημα.

Εἰς πᾶσαν ὡς ἀληθῶς, τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος σε, καὶ φῶς τῆς διδασκαλίας, τῆς σῆς περιήστραψεν, Ἐκκλησίαν ἅπασαν, τοὺς αὐτὴν ἀναγινώσκοντας.

Θεοτοκίον.

Ὑπέρτερος οὐρανὸς, τοῦ οὐρανοῦ ὤφθης Δέσποινα. ὃν γὰρ ἐκεῖνος ἀγνὴ; χωρῆσαι οὐ δύναται, σὺ ἐν τῇ κοιλίᾳ σε, ἀσπορωτάτως, ὑπὲρ ἔννοιαν ἐχώρησας.

Καταβασία.

Τὴν θείαν ταύτην καὶ πάντιμον, τελοῦντες ἑορτὴν οἱ Θεόφρονες, τῆς Θεομήτορος.

Ἄλλος.

Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

Τίς μὴ σε ἐπαινέσει; τίς μὴ μακαρίσειε Θεῖε Ἰάκωβε; μητρὸς γὰρ τοῦ Κυρίου, υἱὸς κατὰ τὸν νόμον, ἐλογίσθης παμφίλτατος. καὶ ἐλειτούργεις αὐτῷ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ.

Τεθνήκεις τῷ Κόσμῳ, καὶ τὴν Ἰησοῦν περιέφερες νεκρωσιν, ἀεὶ ἐν τῇ σαρκί σε, ὡς καὶ καὶ ζωὴν τοῦτο, ἐν αὐτῇ φωνῇ ἔδοξε. ᾧ καὶ ἐβόας θερμῶς, Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ἡπερεύσα γλῶσσα, ῥυθμῷ καὶ μεθόδοις τῆς τέχνης βρενθύσα, ὑδόλως ἐξιχύει, ἐγκώμιόν σοι πλέξαι, Θεοφόρε Ἰάκωβε. σὺ γὰρ Χριστοῦ ἀδελφὸς, ἐκλήθης ἐπαξίως.

Θεοτοκίον.

Ὅλος πλήρης ὑπάρχων, ἀκενώτως Παναγνε ἐν σοὶ κεκένωται, Θεὸς ὁ Θεὸς λόγος, πληρώματός τε τοῦτο, ἡμεῖς πάντες μετέχομεν, καὶ ἐκβοῶμεν αὐτῷ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Καταβασία.

Οὐκ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει οἱ Θεόφρονες, ἀλλὰ τὸν Κτίσαντα.

Ἄλλος.

Ἐπαπλασίως κάμινον.

Νοῦν τοῦ Χριστοῦ πεπλήτικας, Ἱεράρχα Ἰάκωβε. καὶ τὸ νοῦ ἐκείνου, μεταβαίνοις ἔδοξε, εἰς τὸν σὸν νοῦν καθ' ὕπαρξιν. οἷά περ ἔφη Μάξιμος. ὡδὲ τὸ σὸν νοῦ, εἰς τὸν Χριστοῦ ἀμοιβαίως. καὶ Χριστὸν δὲ πάντα, καὶ νοοῦντε καὶ λέγων, καὶ μετ' αὐτοῦ σὺ Πνεῦμα, ὑπάρχων Θεοφόρε.

Ἀμπόλοις σε χαρίσμασιν, ὁ Χριστὸς ἐστεφάνωσεν. ἄλας γὰρ τῆς γῆς σε, καὶ φῶς βροτοῖς ἔδειξεν, Ἀπόστολον μέγιστον, καὶ Ἱεράρχην πρώτιστον. πόλιν ὑψηλὴν καὶ διαυγέστατον λύχνον, φωτίζοντα τὸ σκότος, οἰκουμένης ἁπάσης. καὶ πολιοῦχον πάντων, μάρτυρα ἀληθείας.

Λὸς ὁ σκληροτράχηλος, Ἰουδαίων Ἰάκωβε, ὑπὸ ὑψηλοῦ, τοῦ πτερυγίου βάλλεισε, εἰς γῆν προσευχόμενον, ὑπὲρ αὐτῶν καὶ λέγοντα. Κύριε αὐτοῖς, τὴν ἁμαρτίαν μὴ στήσῃς. καὶ εὐθὺς ἐκπέμπει, εἰς σκηνὰς οὐρανίους, μεθέξοντα τῆς δόξης, Θεοῦ τοῦ ἀοράτου.

Θεοτοκίον.

Ἐν γενεαῖς μὲν γέγονε, ταῖς ἀρχαίαις τεράστια, ἀλλ' ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη πώποτε, τοιοῦτον τέρασιον, οἷον ἐν σοὶ τετέλεσαι, Δέσποινα ἁγνή. ἀσπόρως γὰρ συλλαμβάνεις. ἀφθόρως δοτοκετεῖς, καὶ Παρθένος θηλάζεις, τὸν τροφοδότην πάντων, καὶ ποιητὴν τοῦ Κόσμου.

Καταβασία.

Ταῖς ἀγγελικαῖς ἐν τῇ καμίνῳ, ὁ τόκος τῆς Θεοτόκου διεσώσατο.

Ἄλλος.

Ἐξέστη ὅπου τούτῳ ὁ

Κατέλιπες τὰς κάτω ἐκτελεβὰς, καὶ σωτήφθης; τοῖς ἄνω Ἰάκωβε, ὅπου χοροὶ, Ἀποστόλων Θείων καὶ Προφητῶν, καὶ ἀθλητῶν ὑπάρχουσι, καὶ πάντων Ἁγίων ὅπου ἡ σὴ, βασιλεία καὶ μήτηρ, σοὶ τῷ Υἱῷ καὶ Κτίσῃ, εἰς τοὺς αἰῶνας βασιλεύουσιν.

Ὡς θῦμα καθαρόν τε καὶ ἱερὸν, ὁ Χριστὸς τὸ σὸν αἷμα ἐδέξατο, ἐν οὐρανοῖς, προσφορὰν ὡς ἄμωμον ἐκλεκτὴν. ὡς ἀρωματοσώδεστον, μύρον ὡς εὐπρόσδεκτον ἀπαρχήν. διὸ καὶ βασιλείας, αὐτῆς τῆς αἰωνίου, συγκληρονόμον σε εἰργάσατο.

Ἐνώπιον Τριάδος τῆς ἀρχικῆς, παρεστάμενος Θεῖε Ἰάκωβε, καὶ τῆς σκηνῆς, λειτουργὸς ὑπάρχων τῆς ἀληθοῦς, θέσει Θεοῦ χορεύμενος, καὶ φωτὸς πληρούμενος τριλαμποῦς. πρεσβεύεις ὑπὲρ πάντων, τῶν σοὶ ὁμωνυμούντων, καὶ δοξαζόντων σε τὴν ἄθλησιν.

Θεοτοκίον.

Ὑμνῶσε τὸν Παύμνητον ἀληθῶς. μεγαλύνωσε τὸν πολύμνητον, ἣν ἀύμνει, ὕμνοις ἀσιγήτοις πᾶσα πνοὴ, τεκοῦσαν ὑπερύμνητον, λόγον ὃν ὑμνοῦσιν ἐν ὐρανοῖς, χίλιαι χιλιάδες, μύριαι μυριάδες, ἐν φλογεροῖς αὐλοις σόμασιν.

Καταβασία.

Ἅπας γηφρὸς σκιρτάτω τῷ πνεύματι λαμπαδοχέμφυες.

ΤΩ͂ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ, ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΘΕΩ, ΧΑΡΙΣ.

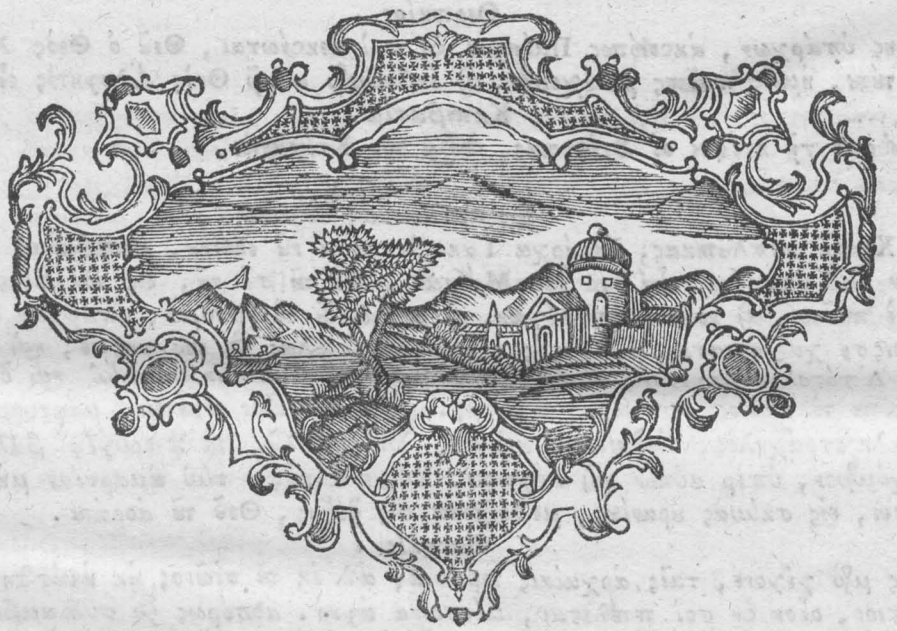

ΠΙΝΑΞ

Τοπολογικὸς τῶν ἐν τῇ Βίβλῳ ταύτῃ ἀξιομνημονεύτων Κατὰ Ἀλφάβητον.

Α.

Ἀβραὰμ πῶς ἐπείραζεν ὁ Θεὸς 13. πῶς ὁ αὐτὸς καὶ τῆς πίστεως εἶναι ὑπόδειγμα καὶ τῶν ἔργων ὑπό τε Ἀδελφοθέου καὶ τοῦ Παύλου 34. φίλος Θεοῦ πῶς ὠνομάσθη 35. ἐκ τῶν ἔργων ἐδικαιώθη καὶ τῆς πίστεως. αὐτόθ.

Ἀγαθὸν, πῶς ὅτι 213. ἀγαθὸν καὶ ἀγαπητὸν σὺ εἶναι ὅτι Θεοῦ 274. ἀγαθὸν ὁ ποιῶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι 317. οἱ τὸ ἀγαθὸν ποιοῦντες, πῶς βλέπουσι τὸν Θεὸν 318. καὶ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ. αὐτόθ.

Ἀγάπαι ποῖαι ὠνομάζοντο 332.

Ἀγάπης ἐντολὴ παλαιὰ εἶναι 222. αἱ δύω ἐντολαὶ τῆς πρὸς Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης, συμπληροῦσι τὸν Δεκάλογον 223. διὰ τί καινὴ ἐνομάζεται 223. 224. ἀγάπης Θεοῦ συσατικὸν, ἡ φύλαξις ἐστι τῶν ἐντολῶν 219. ἡ πρὸς τὸν Θεὸν γνωρίζεται ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης 224. ἡ ἀγάπη φῶς εἶναι 225. ὁ ἔχων τὴν ἀγάπην, ἔχει καὶ τὸ φῶς τῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς. αὐτόθ. ἀγάπη καὶ τὸν θάνατον μετὰ χαρᾶς ὑπομένει. αὐτόθ. ἀγάπη ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀποδεικνύει ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν 251. διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν χρεωστοῦμεν νὰ βάλωμεν τὴν ζωήν μας εἰς θάνατον 253. σημάδι τὸ μεγαλίτερον τῆς ἀγάπης ποῖον εἶναι. αὐτόθ. καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἐχθρῶν μας πρέπει νὰ ἀποθνήσκωμεν 254. διὰ τὴν ἀγάπην πρέπει νὰ ἐλεοῦμεν 255. ἀγάπη καὶ ἐλεημοσύνη ἀχώριστα εἶναι. αὐτόθ. ἀγάπης ἀπόδειξις ποία εἶναι. αὐτόθ. ἡ μὴ ἐνεργοῦσα μὲ τὶ ὁμοιάζει. αὐτόθ. ἀγάπη καὶ μὲ λόγον παρηγορητικὸν γνωρίζεται. αὐτόθ. ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον καὶ πίστις, εἶναι ἀχώριστα 259. ἀγάπη πῶς εἶναι ὁ Θεὸς 265. 274. τί εἶναι ἡ ἀγάπη 265. ἀγάπη δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα 266. πόσα αἴτια δραστικὰ ἔχομεν τοῦ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς μας 268. ἀγάπη πῶς ὁρίζεται. αὐτόθ. τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ἀγάπην λογίζεται ὁ Θεὸς ὡς ὁμοιβὴν τῆς ἐδικῆς του ἀγάπης. αὐτόθ. ἀγάπη ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, ἐνέργεια εἶναι τοῦ Θεοῦ 269. πόθεν ἐτυμολογεῖται 274. ἀγάπης ἴδιον εἶναι τὸ μακροθυμεῖν 275. τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ἐνθουσιαστικὰ λόγια 278. ἀγάπη πρὸς Θεὸν καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον εἶναι σύμβολαις 279. μίαν δύναμιν ἔχουν καὶ αἱ δύω 280. εἰς αὐτὰς τὰς δύω ἀνακεφαλαιοῦνται αἱ δέκα ἐντολαί. αὐτόθ. ἀγάπη μέγα καὶ πρῶτον ἀγαθὸν εἶναι. αὐτόθ. αἱ δύω ἐντολαὶ τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον μία ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀποδεικνύονται 281. ἀγάπη ἔχει τὸ εἶναι, ὅταν ἐνεργῆται παύτοτε μὲ τὸ ἔργον 305.

Ἀγάπης ἐντολὴν ὁ παραβαίνων, πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ νόμου παραβαίνει 27. ἡ πρὸς τὸν πλησίον περιέχει ὅλας τὰς ἐντολὰς 28. πῶς ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν 130. τί διαφέρει ἀπὸ τὴν φιλαδελφίαν 160. τὸν Πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἐβίασε. αὐτόθ. ἡ τοῦ Θεοῦ προξενεῖ καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν 214. ἀγάπη αἰτία γίνεται τῆς ἀκεραίας γνώσεως 220.

Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, διὰ τί λέγεται νόμος βασιλικὸς 27.

Ἀγαπητοὶ διαφέρει ἀπὸ τὸ ἀγαπώμενοι 98. ἀγαπητὸς πῶς ὁ υἱὸς ἑρμηνεύεται 166. ἀγαπητὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ αὐτὸ εἶναι. αὐτόθ.

Ἀγαπῶν δὲν ἔχει σκάνδαλον 225. εἰς τὴν πίστιν μένει στερεὸς 226. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν του δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν 249. ὁ μὴ ἀγαπῶν μένει εἰς τὸν θάνατον διὰ τρία αἴτια 252. διὰ τί ὁ μὴ τὸν ἀδελφὸν ἀγαπῶν, οὐδὲ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ 278. πῶς πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν, καὶ πῶς τὸν θεραπεύοντας τοῦ Θεοῦ 279.

Ἄγγελοι εἰς ποῖα ἐπιθυμοῦσι παρακύψαι 83. δὲν λαλοῦν τι βλάσφημον κατὰ τῶν ἀσεβῶν 178. δὲν εἶναι πάντη ἀσώματοι, ἀλλὰ λεπτοσώματοι 189. ἐνδύθετον καὶ διανοητικὸν λόγον ἔχουσι 207.

Ἄγγελοι οἱ πονηροὶ πῶς ἐπαιδεύθησαν 175.

Ἀγιάζω πῶς ἑρμωνεύεται 77.
Ἅγιοι μόνοι εἰσὶ λογικοὶ 18. ἁμαρτάνειν καὶ αὐτοὶ 38. 216. ἅγιος τὶ θέλει νὰ εἰπῇ 85. ἀπὸ τὰς ἁγίας Γρ. τὶ ἄρχισαν αἱ θλίψεις 137. καὶ μετὰ θάνατον ἐνθυμοῦνται τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ παρεσβεύουσι 164. ἐκ μέτρᾳ λαμβάνουσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον 270. ὁ διδοὺς τοῖς ἁγίοις πᾶς χρείας των, συγκοινωνὸς γίνεται αὐτῷ 316.
Ἀδὰμ ὀλιγωτέραν χάριν εἶχεν ἀπὸ τὸν τῆς χερσιανῶν 48. δύω κατακλυσμοὺς ἐπροφήτευσε 189.
Ἀδελφῷ ἁμάρτημα καλύπτειν, καλὸν εἶναι 130. ἀδελφὸν οἱ ζητοῦντες σῶσαι τὶ πρέπει νὰ κάμνῃ 337.
Ἅδης τόπος ψυχῶν εἶναι 122. ποῖοι ἐσώθησαν ὅταν ὁ Χριστὸς κατέβη εἰς ᾅδου καὶ ποῖοι ὄχι 121. 124. ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐτὸν καταβαίνουσι 129. ὥρα καὶ εἰς τὸν λέξιν Χριστός.
Ἀδικίας μισθὸς ποῖος εἶναι 179. καὶ ἡ αἵρεσις ἀδικία λέγεται. αὐτόθ. κάθε ἀδικία καὶ ἡ πλέον μικρὰ, ἁμαρτία εἶναι 294.
Ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ δὲν κληρονομοῦν. αὐτόθ. ἄλυποι καὶ τυμπανιαῖοι μισοῦν μετὰ θάνατον. αὐτόθ.
Ἀδικοῦντες τοὺς ἄλλους, ἑαυτοὺς ἀδικοῦσιν 147. τὸν δὲ μὴ ἑαυτὸν ἀδικοῦντα, οὐδεὶς ἀδικεῖ. αὐτόθ.
Ἄθεοι καὶ λυμπερτάτοι δοῦλοι ὄντες, ὑπόσχονται ἐλευθερίαν 182.
Αἷμα τοῦ Χριστοῦ καθαρίζει ἡμᾶς 215. μεταλαμβανόμενον ποῖα ἁμαρτήματα καθαρίζει. αὐτόθ. ἐν τῷ βαπτίσματι μυστικῶς παραλαμβάνεται 286. τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου ῥεῦσαν τὶ ἐδήλωε. αὐτόθ.
Αἵρεσις ἀδικία λέγεται 179. αἱρέσεις δὲν πρέπει χωρὶς ἀνάγκην νὰ ὑβρίζῃ χερσιανὸς 329. πότε πρέπει νὰ τὰς ἐλέγχῃ. αὐτόθ.
Αἱρετικῶν γνώμη πόσον εἶναι κακὸν 174. ἀπώλειαν αὐτῷ συνεπάγει. αὐτόθ. οἱ ὀπαδοὶ τῶν Ἀποστόλων ἐποῖοι ἦτον 179. 180. 181. ἐπικολεκίνποι εἶναι. αὐτόθ. μὲ τὶ ὁμοιάζουν. αὐτόθι. πῶς γίνονται τὰ ἔσχατα αὐτῷ χείρονα τῶν πρώτων 183. 184. κάλλιον ἦτον εἰς αὐτὸς νὰ μὴν ἐγνώριζαν τὸν ἀλήθειαν, παρὰ νὰ τὸν γνωρίσουν, καὶ ἔπειτα νὰ τὸν ἀφήσουν 183. οἱ νῦν αἱρετικοὶ ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐπροφητεύθησαν 186. ποῖοι ἀρνοῦνται τὸν ἀπαναίνισιν τοῦ Κόσμου. αὐτόθ. οἱ ὀπαδοὶ τῶν Ἀποστόλων ἐξῆλθον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ δὲν ἦσαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους 231. διὰ τὶ ἐμαθήτευσαν εἰς τοὺς Ἀποστόλους 232. τίνες ἔλεγον πῶς ὁ Χριστὸς ἐφάνη κατὰ φαντασίαν 262. αἱρετικῶν διὰ τὶ ὁ Κόσμος ἀκούει 264. τίνες ἀφαίρεσαν ῥητὰ ἀπὸ τὰς Ἐπιστολὰς Παύλου καὶ Ἰωάννου 288. αἱρετικοὺς πρέπει νὰ ἀποστρεφώμεθα καὶ νὰ μὴ τοὺς χαιρετῶμεν 308. κυνίες καὶ λύκοι καὶ χοῖροι οἱ Ἀντίχεισοι εἶναι. αὐτόθ. κλέπται εἶναι καὶ λῃσταὶ 325. διὰ τὶ ὠνομάζοντο χερσιανοὶ, ἐπλανῶν πολλοὺς 325. ἀπωλεσθήσονται ὡς οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Δαίμονες, καὶ οἱ Σοδομῖται 326. μὲ τὶ ὁμοιάζουν 332. 333. 334. Ἀποδείξεως διαλεκτικῆς νόμος ὁποῖος εἶναι 175.
Αἴρω, τὶ θέλει νὰ εἰπῇ 243.
Αἰὼν ὁ μέλλων μία ἡμέρα εἶναι αἰέσωτερος καὶ ἀδιάδοχος ὀγδόη λεγομένη 201.
Ἀκοὴ ὀλίγον πληροφορεῖ 208.
Ἀκούειν πρέπει ταχέως 16.
Ἀλαζὼν τὶ θέλει νὰ εἰπῇ 57.
Ἀλήθεια πάντων ἰσχυροτέρα 181.
Ἀλλοτριεπίσκοπος ποῖος εἶναι 136.
Ἁμαρτάνοντες φανερὰ, πρέπει νὰ κρίνωνται 54. οἱ ἀφίνοντες τοὺς ἁμαρτίαν καὶ πάλιν αὐτοὺς πράττοντες, μὲ τὶ ὁμοιάζουν 184. οἱ λέγοντες πῶς δὲν ἁμαρτάνουν ψεύδουν κάμνουν τὸν Θεὸν 216. κατὰ δύω τρόπους ἁμαρτάνει ὁ ἄνθρωπος ἔσωθεν, ἢ ἔξωθεν 228. ἁμαρτάνοντες, μάταιον δείχνουσι τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ 243.
Ἁμαρτάνων πῶς δὲν εἶδεν, ὅτε ἐγνώρισε τὸν Χριστὸν 244. ἁμαρτάνοντες ἐν γνώσει ἐναντίοι εἶναι εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ 246. ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων πρέπει νὰ παρακαλῶμεν 292.
Ἁμαρτήματα τεῖα ζητῶν ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν 60. καὶ ἀπὸ τὰ συγγνωστὰ πρέπει νὰ καθαριζώμεθα 222.
Ἁμαρτία πλεσθεῖσα διὰ τῆς πράξεως, γεννᾷ τὸν θάνατον 13. πότε γίνεται συγγνωστή. αὐτόθ. ἁμαρτία εἶναι τὸ νὰ μὴ κάμῃ τινας τὸ καλὸν ὁπού ἠξεύρει καὶ δύναται 57. ἁμαρτίαι εἰς αὐτοπαρξίαν θέλων ὑπάγειν 193. 229. σκότος εἶναι 213. τόσον περισσότερον γνωρίζει τὰς ἁμαρτίας τινας, ὅσον πλησιάζει εἰς τὸ φῶς 214. πρέπει νὰ ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας μας

μας 215. ἁμαρτία ποία εἶναι, καὶ ἀνομία ποία 242. ἁμαρτίαν ὁ ποιῶν ἐκ τοῦ Διαβόλου εἶναι 245. σπέρμα Διαβόλου εἶναι 248.
Ἁμαρτία βαρυτέρα εἶναι τῆς ἀρετῆς 283. ποία εἶναι μὴ πρὸς θάνατον, καὶ ποία πρὸς θάνατον 292. 293. διὰ ποίαν πρέπει νὰ παρακαλῶμεν. αὐτόθ. ἁμαρτία κατὰ διάνοιαν ποία εἶναι 298. διὰ τί λέγεται ἁμαρτία, καὶ τί εἶναι 334.
Ἁμαρτωλοὶ ὅλοι ἀθλίβονται καὶ διὰ τί 79. ἁμαρτωλὸς ποῖος εἶναι 242. ἁμαρτωλὸν οἱ ζητοῦντες σῶσαι, πρέπει νὰ φυλάττωνται ἵνα μὴ βλαβῶν αὐτοὶ 337.
Ἀμεριμνίας γλαφυρὸν ὁμοίωμα 145.
Ἀμετανοησία καὶ τὸν μικρὰν ἁμαρτίαν, μεγάλην κάμνει 293. αὕτη παροξύνει τὸν Θεὸν εἰς ὀργὴν καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὰς ὑπὲρ ἐκείνης μεσιτείας τῶν ἄλλων 294.
Ἀναμάρτητος ὅποιος εἶπε πῶς εἶναι, ἀδύνατον 214. 216.
Ἀνασάσιοι δύω εἶναι Σιναΐται Ἀντιοχείας καὶ ἱερομάρτυρες 83.
Ἄνδρες πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται τιμὴν εἰς τὸ σῶμα τῶν γυναικῶν τους 113. κατακόρως δὲν πρέπει νὰ σμίγουν μὲ αὐτάς. αὐτόθ. τὸν Ἀβραὰμ πρέπει νὰ μιμῶνται 112. πότε συγχωροῦνται νὰ σμίγουν μὲ τὰς γυναῖκάς των, καὶ πότε ὄχι 113.
Ἀνδρὸς ὄνομα ἀδιάφορον εἶναι κοντὰ εἰς τὴν Θείαν Γραφὴν 17.
Ἀνθρωποκτόνος δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ ζωὴν μένουσαν 252.
Ἄνθρωπος ὡς ἄνθος χόρτου μαραίνεται 10. διὰ τί ὡς ἄνθος τοῦ ἀγροῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ὅτι ἐξανθεῖ. αὐτόθ. πῶς εἶναι ἀπαρχὴ πάντων τῶν κτισμάτων 15. ἂν δὲν καθαρισθῇ, λογικὸς νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ δώσῃ 18. διὰ τί τέλος ἔγινε 34. ἄνθρωποι ὅλοι σφάλλουν καὶ ἁμαρτάνουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι 38. τὸ πᾶν τῶν ἔργων του δὲν εἶναι εἰς τὸν ἐδικόν του θέλησιν, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ἐξουσίαν 55. τὸν αὔριον δὲν ἠξεύρει. αὐτόθ. ἐν τῇ πυρὶ διαμονῇσι κολαζόμενοι 193. πρῶτον οἱ ἄνθρωποι ἀνακαινισθήσονται, ἔπειτα ἡ κτίσις. αὐτόθ. ἄνθρωπος περιπατῶ τὸν ἴσον δρόμον τῆς πίστεως καὶ ὀρθῆς πολιτείας, ἀσφαλὲς εἶναι νὰ δύρεθῇ 304.
Ἀνομία ποία εἶναι 242. 243.
Ἀντίχειρος ὁ κυρίως πότε φανήσεται 230. 263. οἱ τότε πρόδρομοι καὶ προκήρυκες ποῖοι εἶναι. αὐτόθ. Ἀντίχειρος εἶναι ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα καὶ τὸν υἱὸν 233. πῶς πόρα διείσκεται εἰς τὸν Κόσμον 263. μυστήριον ἀπὸ πῶς ἤδη ἐνεργεῖται. αὐτόθ.
Ἄνωθεν τί δηλοῖ 14.
Ἀξιώματα τρία χρήσιμα τοῖς θεολογοῦσιν ὁποῖα 260.
Ἀπαρχὴ ποῖα ὀνομάζεται 15.
Ἄπιστοι σωτηθείαν ἔχουν νὰ καταλαλοῦν τὰς χριστιανὰς 101. θαυμάζω διὰ τί βλέπουν τὰς χριστιανὰς νὰ μὴ συμφωνοῦν μὲ αὐτὰς 127. διὰ τί δύμας γινώσκω 240. ἀπίστους δὲν πρέπει νὰ μισῶμεν, ἀλλὰ νὰ ἀγαπῶμεν 250. μισοῦν τὰς χριστιανὰς 251. πρέπει νὰ χαίρωμεν διὰ τὸ μῖσος ὁπού μᾶς ἔχουν. αὐτόθ. μόνοι των χωρίζονται ἀπὸ τὸν Θεόν. αὐτόθ.
Ἀπόκρυφα βιβλία τίνα ἦσαν 334. 335.
Ἀποσκίασμα τροπῆς τί δηλοῖ 15.
Ἀπόσειλον τὸν ἄρτον σου ὅπου πρόσωπον ὕδατος, πῶς ἑρμηνεύεται 58.
Ἀπόστολοι νεφέλαι εἶναι 62. μὲ τὰς αἰσθητὰς ὀφθαλμὰς εἶδον τὸ ἄκτιστον φῶς τῆς Θεότητος 165. 167. ὑπὸ τὸν φωνὴν ἔπεσον τοῦ Πατρὸς, καὶ ὄχι ὑπὸ τὸ φῶς. αὐτόθ. φόβος αὐτῶν ὁ ὅπου τοῦ Θαβὼρ, τί ἦτον; αὐτόθ. ὅπιασαν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ 207. 208. ὅσον πλησιέστεροι ἔγιναν εἰς τὸν Θεὸν, τόσον περισσότερον ἐμέθεξαν καὶ ὑπὸ τὰς ἀρετὰς τοῦ Θεοῦ 211. πολλὰ ἀγράφως παρέδωκαν 309. 319.
Ἀρεταὶ τῷ Θεῷ καθολικαὶ δύω εἶναι. πίστις ὀρθόδοξος, καὶ ἀγάπη εἰς τὸν πλησίον. 258.
Ἀρετὴ τελεσθεῖσα διὰ τῆς πράξεως, χρυσᾶ τὸν ζυγὸν 13. γνήσιος σολισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι 24. εἰς τὸν ἀρετὴν πόνος σώματος ἀκολουθεῖ, καὶ ἡδονὴ ψυχῆς 92. ἀρεταὶ Θεοῦ ποῖαι εἶναι 157. πῶς ὀρίζεται 159. οἱ ἔχοντες ἀρετὰς δὲν εἶναι ἄκαρποι, ἀλλ' οἱ μὴ ἔχοντες 160. ἀρεταὶ αἱ πρακτικαὶ καὶ θεωρητικαὶ ὀπτικαὶ δυνάμεις εἶναι καὶ ἐνέργειαι τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς 161. ὁ μὴ ἔχων ἀρετὰς τυφλὸς εἶναι. αὐτόθ. διὰ τί εἶναι δύσκολος ἡ ἀρετὴ 174. ἀρεταὶ πρακτικαὶ ἐν τῷ γίνεσθαι ἔχουσι τὸ εἶναι 238. τελειότητος κατὰ ἀρετὴν ὅρος, ποῖος εἶναι 273. ἀρετὴ διὰ τί φαίνεται δύσκολος 283. ἀρεταὶ μὲ τὸν πρᾶξιν πρέπει νὰ γίνωνται, καὶ ἐν τῷ ἀεὶ ἐνεργεῖσθαι τὸ εἶναι ἔχουσι 304.
Ἁρπαγὴ τοῦ νοὸς ὀξυτάτη τὸν ἁρπαζόμενον 172.
Ἀρσενοκοιτία διὰ τί σάρκα ἑτέραν ὀνομάζεται 327.
Ἀρχιερεῖς δὲν πρέπει νὰ κατηγοροῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ 179. καὶ οὐ εἶναι ἀνάξιοι 329.

Ἀσε-

Ἀσεβὴς διαφέρει ἀπὸ τὸν ἁμαρτωλὸν 139. 334. ὁ αὐτὸς εἶναι 335. ὁ ἀσεβὴς πῶς φανερῶται πῶς ἑρμηνεύεται. 139. ἀσεβῶν καὶ δικαίων ἡ σύγκρισις τί ἐργάζεται 176.
Ἀσθενοῦντες πρέπει νὰ προσκαλῶν τοὺς ἱερεῖς εἰς τὸ νὰ τοὺς ψάλλων ὀχέλαιον 66.
Ἄστρα πόσον ἔχει νὰ λάμπει 196.
Ἀσώματα λογικὰ, τρεπτὰ εἶναι κατὰ γνώμην 175
Αὐτομεμψία μεγάλη ἀρετὴ εἶναι 11. διὰ αὐτῆς ταπεινοῦται τινας, καὶ ὠφέρει διαφόρως τοὺς πειρασμούς 12.
Ἀφὴ ἐντελέστατα πληροφορεῖ 208.
Ἀφωρισμένον καὶ κλητὸν δὲν διαφέρει 324.

Β.

Βαβυλὼν περὶ ἧς γράφει Πέτρος, ποία εἶναι 150.
Βαθμοὶ τῆς ἀγάπης πόσοι 265.
Βαλαὰμ ὁ μάντις τί ἦτον 181. διὰ τί προφήτης ὀνομάζεται. αὐτόθι. διὰ τὶ λέγεται τοῦ Βεσόρ. αὐτόθ.
Βαπτιζόμενοι παλαιὰ, ἐλάμβανον φανερῶς μὲ σημεῖα αἰσθητὰ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· οἱ δὲ νῦν, μυστικῶς ταύτην λαμβάνουσι 237. καὶ διὰ τί. αὐτόθ.
Βάπτισμα γίνεται εἰς ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου 78. ἰσότυπον εἶναι μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ 124. ἀνταντίτυπον εἶναι μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ. αὐτόθι. ἐπερώτημα συνειδήσεως ἀγαθῆς εἶναι 125. ἐν αὐτῷ εἰκονίζεται ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. αὐτόθι. βαπτίσματος χάριες κατὰ δύω τρόπους φυλάττει τὸν Βαπτισθέντα ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν 247. εἰς τύπον τίνος τελεῖται 286. νοητῶς ἐν αὐτῷ συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου. αὐτόθι. ἐν τῷ βαπτίσματι διὰ τὶ αἷμα ὁ Κύριος δὲν ἀνέφερε 288. Βάπτισμα ὁ φυλάττων ἀμόλυντον δὲν ἁμαρτάνει 295.
Βασιλέα πρέπει νὰ τιμῶμεν, καὶ ὄχι νὰ φοβώμεθα 103.
Βασιλείαν ταυτὸν εἶναι μὲ τὴν δικαιοσύνην 17.
Βασίλειος ὁ μέγας διὰ τί οἰκονομίαν ἐποίησε, μὴ ὀνομάζων γυμνῶς Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μέχρι καιροῦ τινος 239. συκοφαντεῖται ἀπὸ τῶν Πνευματομάχων. αὐτόθ. ἃ λέγει ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δὲν εἶναι Θεὸς ἁπλῶς. αὐτόθ. Κοντάκιον αὐτοῦ πῶς ἑρμηνεύεται 240.
Βασάζω τί θέλει νὰ εἰπῇ 243.
Βδέλλα ποία εἶναι, καὶ ποῖαι αἱ θυγατέρες αὐτῆς 229.
Βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ποῖον εἶναι 298.
Βιβλία ἀπόκρυφα τίνα ἦσαν 334.
Βλασφημία πόσον μεγάλη ἁμαρτία εἶναι 329.
Βροχὴ πρώϊμος καὶ ὄψιμος ποία εἶναι 61.

Γ

Γαΐος ξενοδόχος ἦτον 311. τὸν Ἀβραὰμ ἐμιμεῖτο 315. διὰ τί ἐφύλαξε τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπισχολὴν τοῦ Ἰωάννου 317.
Γάλα λογικὸν ποῖον εἶναι 93.
Γένησις πᾶσα κάμνει τὸ γεννώμενον νὰ ἔχῃ ὁμοίωσιν μὲ τὸ γεννῶν 15.
Γένησις Θεοῦ ἔργον ὄχι φύσεως. αὐτόθ.
Γεννῶ ἐννοεῖται αὐτὶ τοῦ κτίζω. αὐτόθ. Γεγυμνασμένος ἐν τῷ Θεῷ, πῶς ἁμαρτίαν δὲν ποιεῖ· ἔτε δύναται ἁμαρτάνειν 246.
Γεῦσις διὰ τί ὀνομάζεται ἡ ἐνταῦθα γνῶσις τῶν θείων 93.
Γῆ πῶς ἐξ ὕδατος καὶ διὰ ὕδατος συνέστη 187. τεθησαυρισμένη εἶναι ἀπὸ φωτίαν 188. κατακαίσεται μὲ ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα. 193. καινότερα ἔχει νὰ γένῃ 195. πόσον ἔχει νὰ λάμπῃ 196. ἐν τῇ καινῇ γῇ δικαιοσύνη κατοικεῖ. αὐτόθ. τὸ κακὸν αὐτῆς δὲν ἀνακαινισθήσεται. αὐτόθ. ἡ καινὴ ἔχει νὰ κατοικῆται ἀπὸ τοὺς δικαίους 197.
Γίγαντες τρεῖς ποῖα πάθη εἶναι 20.
Γινώσκω λαμβάνεται αὐτὶ τοῦ ἀγαπῶ 219. καὶ διὰ τί 220.
Γλῶσσα διὰ τί μία 16. δυσκολοχρήμνιστος εἶναι εἰς τὰ σφάλματα 38. τέλειος εἶναι ὅποιος εἰς τὴν γλῶσσαν δὲν σφάλλει. αὐτόθ. μακάριος εἶναι ὁ μὴ σφάλλων εἰς τὴν γλῶσσαν 39. διὰ δείγμα-

δείγματι τῶν χαλιναγωγησάντων τὴν γλῶσσαν 40. ἄλογον εἶναι βασιλικόν. αὐτόθ. ὅλον τὸ σῶμα θανατόνοι 41. μεγάλας πυρκαϊὰς πειρασμῶν προξενεῖ. αὐτόθ. διὰ τῆς γλώσσης γεννᾶται κάθε ἁμαρτία 39. 40. κόσμος εἶναι τῆς ἀδικίας 40. σπίλοι ὅλον τὸ σῶμα 41. δύσκολον εἶναι νὰ νικήσῃ τὴν γλῶσσαν τινάς, ἀλλ' ὄχι ἡ ἀδύνατον. αὐτόθ. δύω ἐναντία βγαίνουν ἀπὸ αὐτὴν 42.

Γνώσεως θείων ὁ δεῖ ἀμελεῖν 83. Γνῶσις Θεοῦ διὰ τί γεῦσις ὀνομάζεται 93. τί εἶναι 159.

Γνῶσις τῶ ἀνθρώπῳ πάλαντον εἶναι ἡ πρέπει νὰ βάλλεται εἰς ἐνέργειαν 57. Γνῶσις ἀρχὴ γίνεται τῆς ἀγάπης 220.

Γνῶσις Θεοῦ μεγαλιτέρα εἶναι ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν 256.

Γνῶσις καλὴ ἡ ἄγνοια πότε εἶναι καλὴ, ἡ πότε κακὴ 183.

Γογγυσμὸς πόσον κακὸν εἶναι 131.

Γραφαὶ νεφέλαι εἶναι 62.

Γραφὴ ποῖον ῥητὸν ἀκριβῶς λέγει 48. 49. ἡ Παλαιὰ διὰ τί ἐσυγχώρησε τὰς ὄρκους 64. ἡ Παλαιὰ ἀτελὴς εἶναι. αὐτόθ. ἡ Νέα εἶναι τελεία. αὐτόθ. ἀναλλάττει τὰς χρόνους 128.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ῥητόντι λέγει τοῦ Πέτρου, μὴ ἐξεισκόμνων ἐν ταῖς τοῦ Πέτρου ἐπιστολαῖς 132.

Γυναῖκες πρέπει νὰ ὑποτάσωνται εἰς τοὺς ἄνδρας των 109. πότε δὲν πρέπει νὰ ὑποτάσωνται εἰς αὐτούς. αὐτόθ. καθαρὰν πρέπει νὰ φυλάττων τὴν κοίτην τῶ ἀνδρός των 110. διὰ τὰς ἀπίστους ἄνδρας των κερδίζων. αὐτόθ. σολίδια αὐτῆς ὀπαβυλὴ εἶναι τῆς σωφροσύνης των. αὐτόθ. μὲ τὰς καλλωπισμὰς ἀγχισροβοῦσι τοὺς ἄνδρας. αὐτόθ. αἱ καλλωπιζόμεναι ποῖα κακὰ παθαίνων. αὐτόθ. Στολισμὸς αὐτῆς εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς τῆς ψυχῆς. αὐτόθ. τὴν Σάρραν πρέπει νὰ μιμῶνται 112. ἀποθνήσκων ἀπὸ τὴν ἀκόλασον μίξιν τῆς ἀνδρῶν 113.

Γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος εἶναι ὁ ἄνδρας 111. δυνάνται αἱ γυναῖκες νὰ φθάσων εἰς τὸν τελειόπτα ὁπῶ ἔφθασαν ἡ οἱ ἄνδρες 302. παραύω χάρισμα ἀπὸ τὰς γυναῖκας δὲν ἔλαβον οἱ ἄνδρες. αὐτόθ. δὲν πρέπει νὰ προφασίζωνται πῶς εἶναι ἀσθενεῖς αἱ γυναῖκες τῶ πρωινῶ καιρῶ. αὐτόθ. δυνάνται νὰ μιμηθῶν τὴν Κυρίαν Ἐκλεκτήν. αὐτόθ. ἄρσεν ἡ θῆλυ ἐν τῷ Χριστῷ δὲν εἶναι. αὐτόθ.

Δ

Δαίμονες πιστεύουσι καὶ φρίττουσιν, ἀλλὰ δὲν γίνονται οἰκεῖοι τῶ Θεῶ 33. μαστίζονται ἀπὸ τὸ ὄνομα τῶ Ἰησοῦ 49. 147. λεπτοσώματοι εἶναι 189. ποῖον πῦρ ἔχει νὰ τοὺς κολάζῃ. αὐτόθ. εἰς τὸ παντοτινὸν σκότος τῶ ἄδου κατεδικάσθησαν 327. ποία ἦτον ἡ ἀρχήτων, ποῖον τὸ οἰκητήριον, ποῖοι οἱ δεσμοὶ, ἡ ποῖος ὁ ζόφος. Αὐτόθ. ποίαν κρίσιν ἡ κόλασιν ἔχων νὰ λάβων. αὐτόθ.

Δάκρυα ἀποτέλεσμα εἶναι τῶ πόθους 51. πῶς ὀνομάζονται. αὐτόθ.

Δακτυλίδια φορεῖν εἰς ποίους ἦτον συνήθεια 24.

Δέησις δικαίου ἐνεργουμένη πῶς ἐρμηνεύεται 69.

Δημήτριος τί ἦτον 319.

Διάβολος πειράζων κυρίως ὀνομάζεται 13. φθόνῳ τότε εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ θάνατος 48. ἡ φθόνον τότε ὀπτοθεῖ ἡ ψυχὴ τὰς ἡδονάς. αὐτόθ. πρέπει νὰ ἀντιστεκώμεθα εἰς αὐτὸν 49. διὰ δύω φράγματα φοβεῖται ἡ φεύγει ἀπὸ ἡμᾶς. αὐτόθ. τίνι τρόπῳ δὲν δίδομεν τόπον εἰς αὐτόν. αὐτόθ. διὰ ποίας αἰτίας λυσσᾷ κατὰ τῶν ἀνθρώπων 146. κατ' αὐτῶ πρέπει πάντοτε νὰ ἀγρυπνῶμεν. αὐτόθ. μὲ τί ὅπλα πρέπει νὰ τὸν πολεμῶμεν. αὐτόθ. ἀλωπέδα μικρὰ γίνεται εἰς τοὺς ἀνδρείως πολεμοῦντας 147. ἡ μύρμηκας. αὐτόθ. μυρμηκολέων διὰ τί λέγεται. αὐτόθ. θανατόνεται ἀπὸ τῶν πολεμούντων 148. σκότος εἶναι 213. πῶς ἀπ' ἀρχῆς ἁμαρτάνει 245. πῶς ὠδίνει ἡ συλλαμβάνει ἡ γεννᾷ τὸν ἁμαρτωλόν. αὐτόθ. σπέρμα οἱ τότε λαμβάνοντες γοὶ αὐτοὶ ἡ Διάβολοι γίνονται 248.

Διακεκινόμενος ποῖος εἶναι 8. μὲ τί ὁμοιάζει. αὐτόθ.

Διδάσκαλοι οἱ μὴ ποιοῦντες ἃ διδάσκουσι, παραλογίζονται ἑαυτοὺς 19. δὲν πρέπει νὰ γίνωνται οἱ μὴ ποιοῦντες ἃ διδάσκουσι 37. ἀπὸ Θεοῦ πρέπει νὰ καλοῦνται. αὐτόθ. δύω φόβους πρέπει νὰ ἔχων αὐτόθ. οἱ κηρύττοντες τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια ὡς τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ εἶναι 70. οἱ ἀμελεῖς εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, δὲν πρέπει νὰ κατηγορῶνται 71. ὅσοι μὴ ἔκαμαν ἀποχὴν τῆς ἁμαρτίας, δύνανται νὰ διδάσκων, ἡ ὄχι οἱ θελημάτικῶς ἁμαρτάνοντες. αὐτόθ. τελειοῦσι τὸν σκοπὸν τὰ ὑὸ τοῦ Θεοῦ ἀφανίζοντες διὰ τοῦ λόγου τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου 246. ὁ Διάβολος μῖσος εἶναι 275. δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ ἀδιάφθορον τὸ σῶμα τοῦ Μωϋσέως, ἡ διὰ τοῦτο ἀντιστέκετο εἰς τὸν Μι-

χαὴλ

χαὴλ 330. εἰς τὰς ψυχὰς αὐτισέκει μ᾽ θάνατον 331. καὶ εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν καὶ εἰς τὰς ἀθλητὰς πηγαίνει ἐν τῷ θανάτῳ 331.
Δίκαιοι ἄλοι ὐ θλίβονται κ᾽ δχὶ τὶ 79. κτῆμα εἶναι Θεῦ καὶ ὄχι μόνον κτίσμα 97. Δίκαιος μόλις σῴζεται 139. Δικαίων κ᾽ ἀσεβῶν σύγκρισις τὶ ποιεῖ 176. Δίκαιοι ἔχυν νὰ λάμπυν ὡς ἥλιος 197. σώματα αὐτῷ ἔχυν νὰ πετᾶν. αὐτόθ. Δίκαιος, φοβερὸς γίνεται κατὰ δύω τρόπους 244.
Δικαιοσώνη τὶ εἶναι 17. ἡ ὀργὴ παύτων ὐ σωνιστᾷ. αὐτόθ. σωμσόνη εἶναι μὲ τὴν βασιλείαν τῦ Θεῦ. αὐτόθ. ὁ ποιῶν παύτων δίκαιος εἶναι καθὼς ὁ Χριστὸς 245. παυτὸν εἶναι μὲ τὴν Βασιλείαν 17.
Διστρεφὴς τὶς ἦτον 316.
Διχοτομία ποία εἶναι 259.
Δίψυχος ποῖος εἶναι 8. ἀκαπάστατος εἶναι. αὐτόθ. περὶ τῷ διψύχων τὶ λέγει ἡ Γραφὴ 9. ὐδὲν λαμβάνει παρὰ Θεῦ. αὐτόθ.
Δόγματα πίστεως πρέπει νὰ κρατῶν οἱ χριστιανοὶ 235.
Δόλος τὶ εἶναι, κ᾽ πόσον κατηγορεῖται 91.
Δόξα Θεῦ τέλος ὄζιν ὅλων τῷ ἔργων τῦ ἀνθρώπυ 133. καὶ τῷ τῦ Θεῦ χαρισμάτων. αὐτόθ. δόξα ἡ Θεότης λέγεται 135. 165. μία δόξα ὄζι τῆς ἁγίας Τριάδος. αὐτόθ. κ᾽ τὰ θεοπρεπῆ τῦ Θεῦ Προσόντα δόξα λέγονται 157.
Δόξαι ποῖαι εἶναι 178. 328.
Δὸς αὐτῷ τὴν ῥάβδονσιν, καὶ μὴ δῷς αὐτῷ τὴν χεῖρά συ πῶς ἑρμηνεύεται 337.
Δυλεύειν πρέπει, καὶ ὄχι μεριμνᾶν 145.
Δοῦλοι πῶς πρέπει νὰ ὑποτάσωνται κ᾽ τοῖς σκολιοῖς αὐθεντάις των 104. γένος τῷ δούλων ἀπὸ φόβον σωφρονίζεται, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀγάπην. αὐτόθ. οἱ σφάλλοντες κ᾽ πάσχοντες πληρόνυσι τὸν Κανόνα τῷ ἁμαρτιῶν τυς, οἱ δὲ μὴ σφάλλοντες κ᾽ πάσχοντες ὡς ἀθληταὶ σεφανῦνται 105.
Δυνάμις τῦ ἀνθρώπυ πάλιν εἶναι καὶ πρέπει νὰ βάλεται εἰς ἐνέργειαν 57.
Δύναται πῶς ἑρμηνεύεται 248.

Ε.

Ἐγγίζει τινὰς εἰς τὸν Θεὸν κατὰ δύω τρόπυς 50. καὶ αὐτιστρόφως ὁ Θεὸς ἐγγίζει κατὰ δύω τρόπυς. αὐτόθ.
Ἐγκράτεια συνεργεῖ εἰς τὴν θεωρίαν 159. ὅρος αὐτῆς ποῖος εἶναι. αὐτόθ. ὐνομονὴν χρειάζεται αὐτόθ.
Ἐγκρατεύομενοι ἢ ἐγκρατεύται τὶ ἦτον 134. κ᾽ εἰς τὰς καιρὰς τῷ Ἀποστόλων ἦτον. αὐτόθ.
Εἴδωλα αἱ ποιηραὶ ἐνθυμήσεις εἶναι καὶ τὰ αἰσχρὰ ἐνδάλματα τῦ νοός. 297. πῶς δὲ κόλως δυνάται νὰ ἐλευθερωθῇ τινας ἀπὸ αὐτὰ 298. Εἴδωλον ἐν ἀποκρύφῳ ποῖον εἶναι 297. οἱ ἔχοντες αὐτὰ, τὴν ψυχὴν τυς σφάττυσιν εἰς αὐτά. αὐτόθ.
Εἰκονομάχοι κατὰ φαντασίαν ἐβλασφήμων ὅτι ἐφαίν ὁ Χριστὸς 262.
Εἰρήνη ἄνισα ἐπαινεῖται 78. χαρακτηριστικὸν σημεῖον εἶναι τῷ μαθητῷ τῦ Χριστῦ 77. εἰρωίλω διώκειν τὶ εἶναι 115. ὁ θέλων εἰρωίλω πρέπει νὰ καταφρονῇ τὸ πράγματα 116. εἰρωίλω πρέπει νὰ ἔχωμεν τριχῶς 152. κληρονομία εἶναι παρὰ τῦ Χριστῦ 156.
Ἐκζήτησις τὶ εἶναι 81.
Ἐκκλησία διὰ τὶ Σιὼν καλεῖται 95. θεμέλιον ἔχει τὸν Χριστὸν 96. οἶκος Θεῦ εἶναι 138.
Ἐκλεκτὴ Κυρία τὶ ἦτον 301. ποῖον εἶχεν ὄνομα κύριον, κ᾽ ποῖον ἐπίθετον 302. διὰ τὶ ἀγαπητὸν αὐτὸν ὁ Θεολόγος ἐκ ὠνόμασε 313. διὰ τὶ ἐφύλαξε τὴν πρὸς αὐτὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωάνν 317.
Ἐκλογὴ τὶ διαφέρει ἀπὸ τὴν κλῆσίν 162. διάφοραις εἶναι ἡ ἐκλογαῖς. αὐτόθ. ποία εἶναι ἡ κυρία. αὐτόθ. βεβαία πῶς αὐτὴ γίνεται. αὐτόθ. μία εἶναι. αὐτόθ.
Ἔκστασις θεία καὶ δαιμονικὴ τὶ διαφέρυν 172.
Ἔκτιτος πόσων λογιῶν λέγεται 272.
Ἐλεημοσώνης ψυχικῆς ἔργα ποῖα εἶναι 29. Ἐλεημοσυνὴ διαμένει κὰν φαίνεται ὅτι φθείρεται 58. διὰ τὴν ἀγάπην νομοθετήθη 254 ἐλεημοσώνη εἶναι ἀχώρισος ἀπὸ τὴν ἀγάπην. αὐτόθ. μὲ διάκρισιν πρέπει νὰ γίνεται 338.
Ἐλεήμων θέλει ἐλεηθῇ ἐν τῇ κρίσει 29. θέλει οἰκονομήσει τὰς λόγυς τυ. 30. ἐλεήμων ποῖος εἶναι 29.

Ἔλλες

Ε᾽λεος διαφέρει ἀπὸ τὸν οἰκτιρμὸν 22. ὁ διαφέρει. αὐτόθ. πῶς καταναυχᾶται τῆς κρίσεως 29. καὶ τῶν ἀπίστων τὰς ἁμαρτίας συγχωρεῖ. αὐτόθ. πόσα ἀγαθὰ προξενεῖ. αὐτόθ.
Ε᾽λλείψεως ἀπὸ τὸ χῆμα γεμάτη εἶναι ἡ Γραφὴ 324. 328.
Ε᾽λπίδα ἀκαταίσχυντον ὁ ἔχων σεσωσμένος ἐστι 6.
Ε᾽μπνεῦσις τί εἶναι 172.
Ε᾽νθυμίᾳ ἐγκατάλειμμα ποῖον εἶναι 256.
Ε᾽ντολὴ μίαν ὁ παραβαίνων, πάσας παραβαίνει τὰς ἐντολὰς 28. εἰς τὰς ἐντολὰς πρέπει νὰ προσθέττηται τινας καὶ τίποτε ἀπὸ λόγου. αὐτόθ. Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ εἶναι ἀναγκαῖαι. αὐτόθ. ἀλληλοδέτοι εἶναι. αὐτόθ. Ὡς ἐν σῶμά εἰσιν. αὐτόθ. ἐν τῷ φυλάττειν τὰς ἐντολὰς, διερισκόμεθα εἰς τὸν Θεὸν 221. ὁ ἐντολῶ ποιῶν τὴν ἁγίαν Τριάδα λαμβάνει. αὐτόθ. ὅσον τις φυλάττει τὰς ἐντολὰς, τοσοῦτον καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν. αὐτόθ. οἱ φυλάττοντες πάσας, παρρησίαν ἔχειν νὰ λάβωσιν. 238. διὰ τί αἱ ἐντολαὶ δὲν εἶναι βαρεῖαι καὶ δύσκολοι 282. ἐντολῶν παραβάτης ἄθεος εἶναι 306. καὶ ποῖος εἶναι ὁ παραβάτης αὐτῶν 307.
Ε᾽ντροπὴ πότε προξενεῖ δόξαν, καὶ πότε ἁμαρτίαν 137.
Ε᾽νώχ προφητεία τις 334.
Ε᾽ξερεύνησις τί εἶναι 81.
Ε᾽ξομολόγησις δὲν γίνεται εἰς λαϊκὲς, ἀλλ᾽ εἰς ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ἐμπείρους 67. καὶ ἀπὸ τὸς δικαίους ἐγίνετο 68. θαυμαστὸν εἶναι ἰατρικόν. αὐτόθ. εἰς τὸς ἀνθρώπους πρέπει νὰ γίνεται, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν Θεόν. αὐτόθ.
Ε᾽ξουσία, ἀνθρωπίνη κτίσις ὀνομάζεται 101. προηγούμενον θέλημα Θεοῦ δὲν εἶναι. αὐτόθ. ἡ ἁμαρτία ταύτην εἰσήγαγε. αὐτόθ. ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία αὐτὴν ἐρρύθμισε. αὐτόθ. διὰ τὸν Θεὸν πρέπει εἰς αὐτὴν νὰ ὑποτασσώμεθα. αὐτόθ. πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτὴν κατ᾽ ἐκεῖνα ὁποῦ δὲν βλάπτουσι τὴν πίστιν καὶ ἀρετὴν 102. ὡς ἐλεύθεροι πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτὴν 103. φόβος αὐτῆς ὠφελεῖ τὸς κακοποιὸς 104.
Ε᾽πιείκεια τί εἶναι. αὐτόθ.
Ε᾽πιθυμία κακὴ συλλαμβάνει τὴν ἁμαρτίαν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ καὶ συγκαταθέσεως, καὶ γεννᾷ ταύτην διὰ τῆς πράξεως 13. ἡ δὲ καλὴ, συλλαμβάνει τὴν ἀρετὴν, καὶ γεννᾷ ταύτην διὰ τῆς πράξεως. αὐτόθ. ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ προδημιουργεῖται ἡ κακία 14. ἐπιθυμίας σαρκικὰς πῶς ἠμποροῦσί τινας νὰ μὴ κάμῃ 99. ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς μὲ τί ὁμοιάζει 229. βδέλλα αὕτη εἶναι. αὐτόθ. ἐκ τοῦ Διαβόλου εἶναι. αὐτόθ.
Ε᾽πιορκία βαρυτέρα εἶναι ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν 65.
Ε᾽πισκοπὴ ποία λέγεται 100.
Ε᾽πίσκοποι, πρεσβύτεροι ὀνομάζονται 66. 141. 301. καὶ ἀντιστρόφως οἱ πρεσβύτεροι Ε᾽πίσκοποι 141.
Ε᾽ργα σωματοποιοῦσιν ἐκεῖνα ὁποῦ τινας θεωρήσῃ 19. 161. δύω σημαινόμενα ἔχουσι 31. ἔργα τὰ τοῦ νόμου ἄλλα, καὶ τὰ ἀκόλουθα τῆς πίστεως, ἄλλα. αὐτόθ. ἔργα σώζουσι καὶ οὐχὶ τὰ θαύματα 32. ἐκ τῶν ἔργων δείκνυται ἡ πίστις, καὶ οὐχὶ τὸ ἀνάπαλιν. αὐτόθ. ἀνώτερα εἶναι τῶν θαυμάτων 33. καλλίτερα εἶναι ἀπὸ τὰ ῥήματα λόγια. αὐτόθ. ἃ σώζουσι καθ᾽ ἑαυτὰ 35. ἐκ τῆς πίστεως ὡς ἐξ αἰτίας γεννῶνται. αὐτόθ. βεβαιοῦσιν ἃ γεννῶσι τὴν πίστιν. αὐτόθ. πρέπει νὰ προηγοῦνται ἀπὸ τὰ λόγια 57.
Ε᾽ρεύνησις τί εἶναι 81.
Ε᾽λεύθερα τί εἶναι 44.
Ε᾽ρις τί εἶναι. αὐτόθ.
Ε᾽ρχομὸς καὶ ἔλευσις Θεοῦ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ δηλοῖ 61.
Ε᾽σχάτη ὥρα ὅτι πῶς ἐρμηνεύεται 231.
Ε᾽τοιμον τί σημαίνει 128.
Εὐαγγέλιον νόμος τέλειος καὶ τῆς ἐλευθερίας εἶναι. 20. πρέπει νὰ ἐρευνᾷ τοῦτο ὁ χριστιανὸς 21.
Εὐδοκία ποία εἶναι 165.
Εὐσέβεια τί εἶναι 160. διαφέρει τῆς πίστεως. αὐτόθ.
Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου κατηγορεῖται 306.
Εὐσπλαγχνία τί εἶναι 114.
Εὐχέλαιον πόθεν παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία 66. καὶ ἀπὸ ἕνα ἱερέα τελεῖται ἐξ ἀνάγκης. αὐτόθ. καὶ οἱ ἀρχιερεῖς πρέπει νὰ τὸ ἐνεργοῦν. αὐτόθ. κυρίως εἰς τὸς ἀσθενεῖς τῷ σώματι γίνεται. αὐτόθ. καὶ εἰς τὸς ἀσθενεῖς τῇ ψυχῇ ἑπομένως. αὐτόθ. ὑγείαν εἰς τὸ σῶμα, καὶ συγχώρησιν ἁμαρτιῶν προξενεῖ 67. διὰ τί ὁ πάπας τὸς ἀσθενεῖς θεραπεύει. αὐτόθ.

Ζ.

Ζῆλος πικρὸς τὶ εἶναι 44. εἶναι καλὸς καὶ κακός. αὐτόθ.
Ζητήματα πρέπει νὰ ζητῶνται ὑπὸ τὸν Θεὸν ἀδιακρίτως, μὲ ταπείνωσιν, καὶ εἰς πολὺ καιρὸν 9. τὰ μὴ καλῶς ζητήματα δὲν λαμβάνονται 46. ὁ ἔξω τῦ θελήματος Θεῦ ζητῶ ζητήματα δὲν εἰσακύεται 291. ποῖα εἶναι τὰ κ᾽ τὸ θέλημα τῦ Θεῦ ζητήματα 292.
Ζήτησις τὶ εἶναι 81.
Ζῶα θέλει λείψει 196.
Ζωὴ ἀνθρώπε τὶ λέγεται ἔχος 41. μὲ τὸν ἀτμίδα ὁμοιάζει 55. δίκολος ἁλυτον αὐτῆς πῶς κατηγορεῖ ἡ Γραφὴ 56. ζωὴ πονηρὰ γρυνᾶ πονηρὰ δόγματα καὶ αὐτιστρόφως 180.
Ζωὴ θεία ποία εἶναι 209. ζωὴ σώματος, ἐδὲ ζωὴ εἶναι. αὐτόθ. ζωὴ αἰώνιος ἐν τῷ ὑῷ ἐστὶ τῦ Θεῦ, καὶ ἐν τῷ πιστεύοντι αὐτῷ 290. ζωὴν λαβεῖν ἢ μὴ, προαιρέσεως ἔργον ἐστί. αὐτόθι.

Η.

Ἡδονὴ αἰσχρὰ ἀδικία λέγεται 180. δι᾽ ὃς ὅπε γρύνη, ὁμῦ καὶ ὑπογίνεται 229.
Ἡδονικὸν τῦ Κόσμε, ἔχει τὸ εἶναι καὶ τὸν ὑπόστασιν ἕως μόνον τὸν αἴσθησιν τῆς ὁράσεως καὶ φαντασίας τῦ βίε. αὐτόθι.
Ἠλίας ὁμοιοπαθὴς ἦτον μὲ ἡμᾶς 69. ἔχει τὶ ἔβαλε τὸν κεφαλήν τε ἀνάμεσα εἰς τὰ γόνατά τε 70. ἡ προσευχή τε ἐνεργεμένη ἐχύσετο ἔχει τῆς μετανοίας τῦ ἐν Σαμαρείᾳ. αὐτόθ. πῶς ἐγνώρισαν αὐτὸν οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῷ Θαβὼρ 169.
Ἥλιος πόσον ἔχει νὰ λάμπῃ 196.
Ἡμέρα Κυρίε ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ ἥξει πῶς ἑρμηνεύεται 191.
Ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς πῶς ἐξηγεῖται 205.
Ἡσαῦ καθ᾽ ἡμέραν ἐφόνευε τὸν ἀδελφόν τε μὲ τὸν μυσικακίαν 250.

Θ.

Θάλασσα θέλει λείψει 196.
Θάνατος ὑπόθεσις εἶναι τῦ βαρέος σώματος 163. ἄδηλος εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ τὸν προσμένωμεν 191.
Θαύματα ἐσάζεσιν, ἀλλὰ τὰ καλὰ ἔργα 32. ἢ ἐκ τῆς ἐνεργείας τῦ Δαιμόνων γίνονται, ἢ ἐκ τῆς πίστεως τῦ χειριανῦ 33. καὶ ὁ ἀκάθαρτος ποιεῖ θαύματα φαντασιώδη. αὐτόθ.
Θεότης καὶ ἡ θεία φύσις ὀνομάζεται, καὶ ἡ ἄκτιστος αὐτῆς ἐνέργεια καὶ χάρις 260.
Θεοτόκος εἰς τὸν ᾅδην ἑκατέρη 129.
Θεὸς εἶναι ἀγάπη καὶ ὁποία ἀγάπη 265. αὐτοαγάπη ἐστὶ 266. καὶ ἀγαπητὸν καὶ ἐραστὸν εἶναι. αὐτόθι. ἡ ἀγάπη τῦ Θεῦ σὺ τίνι ἐφανερώθη. αὐτόθι. ἀόρατος εἶναι κατ᾽ ὐσίαν, ὁρατὸς δὲ κ᾽ τὸν ἐνέργειαν 269. ὅρασις Θεῦ μετοχὴ εἶναι τῦ Θεῦ. αὐτόθι. ὁ Θεὸς καθρέπτης εἶναι. αὐτόθι. ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, πῶς σύνοεῖται 296.
Θεὸς εἰς ὅλες δίδει ὄπισης, κἂν μὴ ὄπισης ὅλοι λαμβάνωσι τὸ πῶς δὸν ὀνειδίζει. αὐτόθι. ὕψος εἶναι τῦ ταπεινῶν 9. δὸν πειράζεται ὑπὸ κανένα κακὸν, ἔτε ἄλλον πειράζει 12. πῶς λέγεται ὅτι ἐπείραζε τὸν Ἀβραὰμ 13. τὲς μὲν, ἡδονικὲς πειρασμὲς, ἔτε μὲ τὸ προηγεμένε θέλημα θέλει, ἔτε μὲ τὸ ἑπόμενον 12. τὲς δὲ κακωτικὲς, μὲ τὸ ἑπόμενόν τε θέλημα θέλει, ἀλλ᾽ ὄχι κ᾽ μὲ τὸ προηγέμενον. αὐτόθι. πειρασμὲς ὑπὲρ τὸν δυνάμιν δὸν δίδει 5.
Θεὸς αἰτία μόνον ἐστὶ τῦ καλῶν 14. ἀναλλοίωτος εἶναι 15. θέλων ἐγέννησεν ἡμᾶς. αὐτόθ. ἔτε σὺ τῷ γρυνᾶν ἔτε σὺ τῷ κτίζειν πάθος ὑπομένει. αὐτόθ. ἀπροσωπόληπτος εἶναι 23. κ᾽ δύω τρόπες ἐγγίζει 50. Νομοθέτης εἶναι καὶ Κριτὴς 54. ἐρχομὸς αὐτῦ ἡ ὀργὴ αὐτῦ εἶναι 61. μακροθυμίαν λέγεται ὅτι ἔχει, καὶ ὄχι ὑπομονήν. αὐτόθ. πρόσωπον αὐτῦ τὶ εἶναι 116. ἔχει τὶ λέγεται πιστὸς Κτίστης 140. παντὸς ἐστὶ Προνοητὴς 145. ἀρετὴ αὐτῦ καὶ δόξα καὶ μεγαλοπρέ-

πεια

πεια ποῖα εἶναι 157. φύσις αὐτῆς ἀμέθεκτος εἶναι 158. ἐνέργειαι αὐτῆς ἀχώριστοι εἰσι τῆς θείας τε φύσεως. αὐτόθι. μόνος εἶναι κατὰ φύσιν πάντη ἀσώματος 189. πότε δὲ μακροθυμεῖ 199. αὐτοῦ εἶναι, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πάντα μετέχεσι τὸ εἶναι 205. καὶ τὸ ἦν καὶ ἔσαι ἐπ' αὐτῆς λέγονται. 206. διὰ ποίας αἰτίας ὁ Θεὸς εἶναι φῶς 211. σκότος εἰς τὸν Θεὸν δὲν εἶναι. αὐτόθι. πῦρ φαίνεται πρῶτον, καὶ ἔπειτα φῶς 212. διὰ τὶ λέγεται καὶ σκότος. αὐτόθ. πῶς εἶναι δίκαιος ὁ Θεὸς συγχωρῶν τὰς ἁμαρτίας 215. ἁπλῶς δὲν συγχωρεῖ, ὅτε δικαιόνοι 216. ἐλεήμων εἶναι, ἀλλὰ καὶ δίκαιος. αὐτόθι. πῶς ὀφόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστι 241. οἱ ὅμοιοι αὐτῷ ἐδῷ γινηθέντες καὶ τῶ καθαρότητα, ὅμοιοι αὐτῷ τότε ἔσονται καὶ τῇ δόξαν 242.

Θεωρία, τῆς Πράξεως εἶναι φύλαξ καὶ ὁδηγὸς 159. χρειάζεται τὴν ἐγκράτειαν. αὐτόθ. Θεωρίας ποῖον εἶναι τὸ τέλος 160. μὲ αὐτὴν πρέπει ὁ νοῦς νὰ γυμνάζεται. αὐτόθ.

Θέωσις ὀξυτὰ τὸν θεσμὸν 172.

Θρησκείας ὄνομα πόθεν ἄρχισε 22. τὶ εἶναι. αὐτόθ. ὅτι τῆς θείας πίστεως ἐκλεκτεῖται. αὐτόθ. ποία εἶναι ἡ καθαρά. αὐτόθ.

Θρῆσκος ποῖος εἶναι 21.

Θυμὸς πόθεν φύσιν εἶναι καὶ ἄλογος 18.

Θυμώδης ἑαυτὸν εἶναι φθορεύς 17.

I.

Ἰάκωβοι πόσοι ἐσάθησαν 1. ὁ Ἀδελφόθεος μικρὸς ἐλέγετο, καὶ διὰ τί. αὐτόθ.

Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος ὁποίαν ἁγίαν ζωὴν εἶχε 1. Ὀβλίας ἐπωνομάζετο. αὐτόθ. ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν γραμματέων. αὐτόθ. προσηύχετο ὑπὲρ τῶν φονευτῶν τε 2. ὁ νεανίσκος ἰδὼν ὁ ὅτι τὰ πάθος ἀφεὶς τὴν σινδόνα καὶ φυγὼν 1. παρθένος ἦτον. αὐτόθ. ὑπὸ τὰ Κυρίου ἐχειροτονήθη Ἱεροσολύμων Ἐπίσκοπος 2. διὰ τοῖα αἴτια ὠνομάσθη ἐξαιρέτως Ἀδελφόθεος. αὐτόθ. πρῶτος ἦτον τῶν Δεσποσυνῶν. αὐτόθ. εἰς σέβας εἶχον αὐτὸν ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι, καὶ αὐτοὶ οἱ Κορυφαῖοι. αὐτόθ. διὰ τὶ δὲν γράφει τὸν ἑαυτόν τε Ἀπόστολον 3. διὰ τὶ γράφει πρὸς τὰς ἐν τῇ Διασπορᾷ Ἰουδαίους 3. πῶς συμφωνεῖ μὲ τὸν Παῦλον 32.

Ἱερεῖς δὲν πρέπει νὰ κατηγορῶνται ἀπὸ τὰς λαϊκὰς 179. κἂν καὶ εἶναι ἀνάξιοι 329. οἱ τιμῶντες τὰς ἀναξίας ἱερεῖς, τὸν Θεὸν τιμῶσι. αὐτόθ.

Ἰησοῦ ὄνομα μαγίζει τὰς Δαίμονας μελετώμενον 49.

Ἰουδαῖοι ἀπὸ ποίαν αἰχμαλωσίαν διεσπάρησαν εἰς τὰ Ἔθνη 3. εἰς αὐτὰς ἐπληρώθη ἡ θεία ἀπόφασις 76. ἀπεδοκίμασαν τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον Χριστὸν 96. πῶς ἀπὸ τὸ σκότος εἰς τὸ φῶς ἐκαλέσθησαν 98. εἰς εἰδωλολατρείαν πολλάκις ἔπεσον 127.

Ἰούδας ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους εἶναι 321. φιλαδελφότατος ἦτον. αὐτόθι. τοῖα ὀνόματα ἔχει 322. διὰ τὶ γράφει ὅτι εἶναι ἀδελφὸς Ἰακώβου, καὶ ὄχι τοῦ Κυρίου 323.

Ἰσραὴλ πλανώμενον ἦτον πρόβατον 108. διὰ τὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθεν ἀποκεκληρωμένος. αὐτόθι.

Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς διηγγέλισε τοῖς ἐν τῷ ᾅδῃ τὴν μέλλουσαν κατάβασιν τοῦ Χριστοῦ 128.

Ἰωάννης ὁ Θεολόγος πότε ἔγραψε τὰς ἐπιστολάς τε 204. ἀνέστησε νεκρόν. αὐτόθ. ἔπιε φαρμάκι. αὐτόθ. ἐρρίφθη εἰς ἔλαιον βρασόν. αὐτόθ. διὰ τὶ δὲν γράφει τὸ ὄνομά τε ἐν ἀρχαῖς τῶν ἐπιστολῶν τε 206. 301 διὰ τὶ λέγει ὅτι εἶδε τὸν Θεὸν λόγον, εἰς καιρὸν ὁπὸν οὐδεὶς εἶδε τὸν Θεόν; 207. διὰ τὶ ἀνώμαλα καὶ ἀσαφῆ ἔγραψέ τινα 209. Ποῖοι ἐσφετέρισαν τινα ἀπὸ τὰ λόγιά τε 210. τὰ ἴδια λόγια τοῦ διδασκάλου τε γράφει 211. διὰ τὶ ὀνομάζει τὰς μαθητάς τε τεκνία 217. διὰ τὶ καθαρῶς δὲν διαλαμβάνει περὶ τῆς Θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος 235 τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐπιστολῆς τε ἐξοδεύει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγάπης 265. ἀπὸ Θεολογίαν ἄρχισε καὶ ἐτελείωσε τὴν πρώτην τε ἐπιστολὴν 296. ἀπεστρέφετο τὸν Κήρινθον 308. διὰ τὶ δὲν ὠνόμασεν ἀγαπητὴν τὴν Ἐκλεκτὴν Κυρίαν 313. ἔγραψε καὶ ἄλλας ἐπιστολὰς ἔξω ἀπὸ τὰς τρεῖς 317. πῶς ἠναντιώθηκε τῷ Παύλῳ 240.

Ἰώβ τὴν ὑπομονὴν πρέπει νὰ μιμῶνται οἱ χειστιανοὶ 63. ἐν τῷ τέλει ἀνεκηρύχθη ὡς σεφανίτης. αὐτόθ. ἐξωμολογεῖτο φανερὰ τὰς ἁμαρτίας τε 68.

Κ.

Κακὸν ἀπὸ τὸν Διάβολον ἦτον 249. μιμηταὶ αὐτῆ ποῖοι εἶναι 250.
Καινὸν δύω σημαίνει 196.
Καιρὸς τῆ ἄρξασθαι τὸ κείμα ἀπὸ τῆ οἴκε τῆ Θεῆ πῶς ἐξηγεῖται 137.
Κακία δχὴ τὶ εἶναι εὔκολος 174.
Κακὸν ὁδεύ ἐσι πλὼ τῆς ἁμαρτίας 107. ὁ μὴ ἀποδιδὺς κακὸν αὐτὶ κακῆ, ὁδὸν κακὸν πάχει. αὐτόθ. πότε πρέπει νὰ ἀποδίδωμι κακὸν αὐτὶ κακῆ 317. κακὸν δὸν πρέπει νὰ μιμύμεθα, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. αὐτόθ. κακὸν ὁ ποιῶν δὸν εἶδε τὸν Θεὸν 318. κακὸν οἱ παιῶντες ὁ τὸν Θεὸν βλέπυσιν, ἀλλὰ τὸν Διάβολον. αὐτόθ. χὴ τυφλοὶ γίνονται. αὐτόθ.
Καρδία τὸ νὰ μὴ κατηγορῇ τινα εἰς κάνσα, ἀγαπητὸν εἶναι 258.
Καρδία τῆ ἀνθρώπε χὴ ἡ συνείδησις χὴ τὸ λογισικὸν λέγεται 21. καρδίαν αὐτῆ πῶς τις ἀπατᾷ. αὐτόθ. βρύσις εἶναι τῆ προφορικῆ λόγε 43. μὲ αὐτὸ πρέπει νὰ ἐγγίζῃ τινας εἰς τὸν Θεὸν 50. ταύτω πρέπει νὰ καθαρίζωμαι 51. μὲ τὸ πηγάδι ὁμοιάζει 52. μὲ τὶ συντείβεται 198. μείζων τῆς καρδίας ὁ Θεὸς εἶναι 256. ὁδεὶς γινώσκει αὐτὸ, ἄτε ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ὁπῆ τὸ ἔχει, εἰμὴ μόνος ὁ Θεός. αὐτόθ. καρδίας εἶνοιαι, ἔργα ὀνομάζονται. αὐτόθ. ὅσον καθαρίζεται, τόσον δείχνει τὰ σφάλματά μας 257. ὡς ἔμπροσθεν τῆ Θεῆ πρέπει νὰ ἐξετάζεται. αὐτόθ.
Κατακλυσμῆ εἰς τὸν καιρὸν ἀναβρασμὸς ἔγινε 188. Κατακλυσμὸς δχὴ πυρὸς ἔσαι ἐν τῇ συντελείᾳ τῆ Κόσμυ, χὴ δχὴ τί. αὐτόθι.
Καταλαλιὰ πόθεν γβνᾶται 53.
Καταλαλῶν, τὸν νόμον καταλαλεῖ. αὐτόθι.
Καπαρράκται τῆ ὐρανῆ ποῖοι εἶναι, χὴ πῶς ἄνοιξαν ὅτι τῆ Κατακλυσμῆ 187.
Καύχησις εἶναι χὴ καλὴ 57.
Κήρινθος τὶ ἐβλασφήμει 206.
Κιβωτὸς πόσον ἦτον μεγάλη 123. εἰς ἑκατὸν χρόνυς ἐκατασκευάζετο. 124. τὸ Ἐκκλησίαν ἐδήλε. αὐτόθ.
Κλέπτειν δυσκολώτερον εἶναι τῆ μὴ κλέπτειν 282.
Κληρονομία χρισιανῶν ἐν ὐρανοῖς εἶναι τετριμμένη 78.
Κλῆσις τὶ δχαφέρει ἀπὸ τὸ Ἐκλογὴ 162. βεβαία πῶς αὕτη γίνεται. αὐτόθ. μία εἶναι. αὐτόθι.
Κλητὸν δὸν δχαφέρει ἀπὸ τὸ ἀφωρισμβόν 324.
Κλίμαξ θαυμασὴ δεκαεπτὰ βαθμίδας ἔχυσα 81. Κλίμαξ θαυμασία ὀκτὼ σκαλοπάτια ἔχυσα 159.
Κοινωνία ἡ μὲ Θεῆ, κοινωνίαν ποιεῖ χὴ μετ' ἀλλήλων 214.
Κοινωνοὶ θείας φύσεως ἵνα γβνησθε, πῶς ἑρμηνεύεται 157.
Κολαζόμβοι δὸν λαμβάνυν παρηγορίαν δχὴ τὶ χὴ ἄλλοι κολάζονται 195.
Κόλασις καλόν ἐσι χὴ συμφέρον τοῖς κολαζομβόις 12. ἐπόμβον εἶναι θέλημα Θεῆ. αὐτόθ. ἐμπόδιόν ἐσι τῆ κακῆ. αὐτόθ.
Κοντάκιον τῆς Μεταμορφώσεως δχὴ τὶ λέγεται καθ' ἑκάσην ἐν ταῖς ὥραις 169.
Κόσμε φίλοι, ἐχθροὶ εἶναι τῆ Θεῆ 46. Κοιλὰς εἶναι τῆ κλαυθμῶνος 52. ποῖος λέγεται Κόσμος 228. Κόσμος λέγονται χὴ οἱ ἐμπαθεῖς ἄνθρωποι 230. Κόσμον ὁ ἀγαπῶν, ὐκ ἔχει τὸ ἀγάπην τῆ Πατρός. αὐτόθ. τὶ δείσηνται ἐν τῷ Κόσμῳ. αὐτόθ. ὁ Κόσμος δχὴ τὶ δὸν γνωρίζει τὰς χρισιανὰς 240. Κόσμος πῶς ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται 295.
Κρίνειν τὰς ἄλλας ὁ συγχωρεῖται, ἀδ' αὐτὸς ὁ ἀκατηγόρητον ἔχων ζωὴν 53. ὁ κρίνων τὸν ἀδελφόν τε, κρίνει νόμον. αὐτόθ. χὴ τὶ πρέπει νὰ κρίνῃ τινὰς τὰς ἁπίσας, χὴ χὴ τὶ τὰς ὁμοπίσας. αὐτόθ. ποῖοι πρέπει νὰ κρίνων. αὐτόθ.
Κρίνων τὰς ἄλλας αὐτίθεος εἶναι 54.
Κρίσις ἀνθρώπων ἄλλη, χὴ ἄλλη ἡ τῆ Θεῆ 257.
Κριταὶ προσωπολῆπται πόσον κατηγορῆνται 25.
Κτίσματα πάντα χετικῶς εἶναι χὴ διωρισμβόως 205.
Κτίσις ἔργόν ἐσι θείας θελήσεως 15. οὐκ ἔσι σωσίδιος τῷ Θεῷ. αὐτόθι. ὑπετάγη εἰς τὸ

τὼ ματαιότητα καὶ φθορὰν, καὶ πάλιν ἀφθαρτισθήσεται 195. ὡς πολυέλεος παρομοιάζει 197.
Κυριακὴ ὀγδόη ἐστὶ τῆς πρώτης 176.
Κυριότης ποία εἶναι 178. 328.

Λ.

Λαλεῖν πρέπει βραδέως 16. ταχύτης τὸ λαλεῖν πόσον ἐστὶ κακόν. αὐτόθ.
Λειτουργίας θείας μυστήρια πνευματικῶς ἐνεργοῦνται εἰς τὴν ψυχὴν 95.
Λήθη πόσον ἐστὶ κακὸν 20.
Λόγια κακὰ προξενοῦν καὶ τὰ κακὰ ἔργα 39. ἐκ τῶν λόγων τις θέλει νὰ δικαιωθῇ τινας, ἢ νὰ καταδικασθῇ 41. λόγος προφορικὸς πόθεν πηγάζει 43.
Λογικὸν πῶς καθαρίζεται 18. ὅταν αὐτὸ νικηθῇ τί γίνεται 21.
Λογισμῶν προσβολὴ ἡ ἰατρεία, ἐμποδίζει τὰς ἀφ' ἑαυτῆς πράξεως ἁμαρτίας 14. λογισμοὶ αἰσχροὶ καὶ πονηροὶ χάνουν τὴν πρὸς Θεὸν τοῦ νοὸς παρρησίαν 258.
Λόγοι παρηγορητικοὶ μὲ τί ὁμοιάζουν 135.
Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἐκφωνήθη ἐκ τοῦ Θεοῦ ὁμοίως μὲ ἡμᾶς 15. ἐνυπόστατος εἶναι καὶ οὐχὶ προφορικὸς ἢ ἐνδιάθετος καὶ διανοηματικὸς 207.
Λόγου τί εἶναι ἴδιον 82. λόγος ὁ Προφητικὸς πῶς ἔγινε βεβαιότερος 168. λόγοι Προφητῶν τίνων μεταξὺ ἦτον 169.
Λοιδορία τί εἶναι 114.
Λυθηρο-Καλβίνων ἐπιχειρήματα κρημνίζονται 37.
Λύπη δύω λογιῶν εἶναι 80.
Λυπέμενος ἐν πειρασμοῖς πῶς δύναται χαίρειν. αὐτόθ.
Λὼτ διὰ τί ἐλύτρωσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν καῦσιν τῶν Σοδόμων 176. τοῦτον ποῖοι πρέπει νὰ μιμῶνται. αὐτόθ.

M.

Μακροθυμία πόσον ἐστὶ καλὸν 17. διαφέρει ἀπὸ τὸν ὑπομονὴν 61. ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία σωτηρία εἶναι 199. οἱ μὴ μεταχειριζόμενοι αὐτὴν, τὴν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ πρέπον, πειρασότερον ἔχουν τὸ κολασθῆν. αὐτόθ. ἴδιον εἶναι τῆς ἀγάπης 275.
Μανίας τί διαφέρει ἀπὸ τὸν Προφήτου 172.
Μάρκος ὁ Εὐαγγελιστὴς υἱὸς τίνος ἦτον 151.
Μαρτυρεῖται τινας ὡς καλὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μαρτυρεῖται δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν 319.
Μεγαλοπρέπεια τοῦ Θεοῦ ποία εἶναι 157.
Μείζονα διὰ τί γράφει ὁ Ἰωάννης 314.
Μέριμναν ὅλην πρέπει νὰ ῥίπτωμεν εἰς τὸν Θεὸν 145.
Μεταμορφώσεως ἑορτὴ πότε ἔγινε 169. μετετέθη ἀπὸ τὸν Αὔγουστον. αὐτόθ. Κοντάκιον αὐτῆς διὰ τί καθ' ἑπάστην λέγεται ἐν ταῖς ὥραις. αὐτόθ.
Μετάνοια ἀληθὴς καὶ τὴν θανάσιμον ἁμαρτίαν κάμνει ἀθανάσιμον 293. διὰ τὸν μετανοοῦντα πρέπει νὰ προσκαλῶμεν τὸν Θεὸν ἵνα τῷ συγχωρήσῃ 294.
Μεταμορφώθη, τί θέλει νὰ εἰπῇ 167.
Μισάδελφοι καθημερινῶς φονεύουν τοὺς ἀδελφούς 250. διὰ ἔχουν ζωλὴν μίσησαν εἰς τὸν ἑαυτόν τους 252.
Μισθοῦ ἀποστέρησις πόσον μέγα ἁμάρτημα εἶναι 60.
Μῖσος ὁ ἔχων εἰς τὸ σκότος διατρίβεται τῆς ἀπιστίας 224. 225. ἐναντίον εἶναι μὲ τὴν ἀγάπην. αὐτόθ. ὁ μῖσος ἔχων πρὸς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, εἰς τὴν ἀπώλειαν καταντᾷ. αὐτόθ. καὶ εἰς τὴν πίστιν δὲν εἶναι στερεὸς 226. μῖσος οἱ ἔχοντες χειρότεροι εἶναι ἀπὸ τοὺς φονεῖς διὰ τρία αἴτια 250. μῖσος ὁ ἔχων ἀνθρωποκτόνος εἶναι 252. βαρύτερον εἶναι ἀπὸ ὅλας τὰς ἁμαρτίας, πλὴν τῆς αἱρέσεως. αὐτόθ. μῖσος ὁ ἔχων, τὸν Διάβολον ἔχει 275. τὸ μῖσος εἶναι ὁ Διάβολος. αὐτόθ. πόσα κακὰ προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα 282.

Μι-

Μιχαὴλ διὰ τὶ δὲν ἐβλασφήμησε τὸν Διάβολον 178. 329. διὰ ποίαν αἰτίαν διελέγετο, καὶ ἐφιλονείκει μὲ τὸν Διάβολον 330. ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ταφὸν τοῦ σώματος τοῦ Μωϋσέως. αὐτόθι.
Μοιχοὶ καὶ τὰς λοιπὰς ἁμαρτίας καὶ πάθη ἔχουσι 46. φίλοι εἶναι τοῦ Κόσμου καὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ πάντας. αὐτόθ. καταγελοῦσι τούτων 47.
Μοναχὸς τὶ ἐφλυάρει 172.
Μυστήριον τῆς ἀναθρωπήσεως προαγόμενον ἦτον θέλημα Θεοῦ 165. προεγνώσθη καὶ προωρίσθη πρὸ τῆς Προγνώσεως καὶ Προορισμοῦ πάντων τῶν κτισμάτων 166. διὰ αὐτὸ ἔγιναν τὰ Κτίσματα, καὶ ἐχὶ αὐτὸ διὰ τὰ Κτίσματα. αὐτόθ. δὲν εἶναι νεώτερον 206. αὐτὸ εἶναι ἀρχὴ, καὶ μέσον, καὶ τέλος ὅλων τῶν Κτισμάτων 166.
Μυωπάζειν τὶ θέλει νὰ εἰπῇ 161.

N.

Ναὶ, ναὶ, ὄ ὄ πῶς ἑρμηνεύεται 65.
Νεκρίσκοι ποῖοι εἶναι 226. 227. 228.
Νίκην ἔχων Χριστὸς τὸν κατὰ τοῦ ἅδου ἐν τῷ σταυρῷ ἀνῆλθες, τὶ φανερόνει 122.
Νικολαΐται πῶς ἄλλως ἐλέγοντο 173. πόθεν ὅπως ὠνομάσθησαν 174. ποῖα ἦτον τὰ αἱρετικὰ τούτων δόγματα 178. 328. πῶς ἐνυπνιάζοντο. αὐτόθ.
Νόμον ὁ ἀκόλουθος καὶ μὴ ποιῶν ψεύδεται ἑαυτὸν 19. μὲ ποῖον ὁμοιάζει. αὐτόθ. ἐν αὐτῷ βλέπει ὁ ἄνθρωπος διὰ τὶ ἐπλάσθη. αὐτόθ.
Νόμος ἀτελὴς καὶ τῆς δικαίας ποῖος εἶναι 20. τὸν παλαιὸν δὲν εἶναι χρεία νὰ ἑρμηνεύσῃ τινὰς 21. ὁ παλαιὸς εἰς τρία μέρη διαιρεῖται 31. λύχνος καὶ μικρὸν φῶς ἦτον 98.
Νόμος τέλειος καὶ τῆς ἐλευθερίας ποῖος εἶναι 20. 29.
Νόμος βασιλικὸς ποῖος εἶναι 27.
Νοὸς τὶ εἶναι ἴδιον 82. νοῦν πρέπει νὰ συμμαζόνῃ τινας εἰς τὴν καρδίαν μὲ βίαν 84. νοῦς πρέπει νὰ γυμνάζεται μὲ τὴν θεωρίαν καὶ γνῶσιν 160.
Νῶε τὶ ἐκήρυττεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ καιρὸ ἐκεῖνο 123. ἐσώθη ἀπὸ τὸν Κατακλυσμὸν μὲ ἑπτὰ ψυχὰς 124. διὰ τὶ ὀνομάζεται ὄγδοος 176. δέκατος εἶναι ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ 175.

Ξ.

Ξένους οἱ δεχόμενοι τὶ πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται 261. Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν φιλοξενοῦντες ἐν τῷ Πίνακι τούτῳ.

O.

Ὄγδοος ἀριθμὸς τίνων εἶναι δηλωτικὸς 176.
Ὁδοὶ ποῖαι ὀνομάζονται 8.
Οἴησις τὶ εἶναι 49.
Ὁλόκληρος ποῖος εἶναι 7.
Ὀμνύειν οὐ δεῖ εἰς τὸ κτίσματα. 64. καὶ διὰ τί. αὐτόθι. καὶ οἱ ἀναγκάζοντες τοὺς ἄλλους ὀμνύειν, ἁμαρτάνουν. αὐτόθι.
Ὁμοιότης φιλότης 225. ἡ ὁμοίωσις τοῦ Θεοῦ ἐνταῦθα κατὰ τὴν καθαρότητα, ὁμοίωσιν ποιήσει ἐκεῖ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δόξαν. 242.
Ὁμοφροσυνὴ τὶ εἶναι. 114.
Ὄνομα καλὸν τῶν πιστῶν ποῖον εἶναι 26. ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μαγίζει τοὺς Δαίμονας 49. 146.
Ὄρασις πληροφορεῖ θελκτικώτερον ἀπὸ τὴν ἀκοήν. 208. ἐφελκυστικόν ὅτι πρὸς ἀγάπην 279.
Ὀργὴ εὔλογος συγχωρεῖται. 16. 17. πλέον ἐπαινετὸν εἶναι νὰ μὴν ὀργίζεται τελείως τινας. αὐ-

αὐτόθ. ὀργὴ ὑστερεῖται τὴν δικαιοσύνην καὶ βασιλείαν τ. Θεοῦ. αὐτόθ.
Ὅρκος δι' τί ὁ Παλαιὸς συνεχώρησε. 64. ὅρκος ψεύδους ἄρνησις εἶναι Θεοῦ. 65.
Ὀρφανὰ πρέπει νὰ βοηθῶμεν 22.
Οὐρανοὶ πληθωτικῶς ὀνομάζονται καθ' Ἑβραίους 187. τεθησαυρισμένοι εἶναι ἀπὸ φωτίαν 188. μὲ βροντώδη ἦχον ἔχει νὰ παρέλθει, καὶ δι' τί 192. καινέοι ἔχει νὰ γένουν 195. πόσον ἔχει νὰ λάμπουν. αὐτόθ.
Ὀφθαλμοὶ ὠτίων εἶναι πισότεροι 207.

Π.

Πάθῶν ἀρχὰς πρέπει νὰ ἀποβάλωμεν 14. πάθη σαρκὸς νικῆσαι, παρτυρίου στέφανον ἔχει 134. πάθη ὀλίγα πάσχει οἱ χαισιανοὶ καὶ δι' τί 149. πάθη σαρκικὰ βόρβορος εἶναι. 184. πάθη, εἴδωλα εἶναι, καὶ ταῦτα προσκυνεῖ ὡς Θεὸν ὁ ἔχων αὐτὰ 297.
Παιδεία ἐξωτερικὴ ὁ καθαρίζει τὸ λογικὸν 18.
Παιδία ποῖοι εἶναι 226. 227. 228.
Παρηγορία μὲ τὶ ὁμοιάζει 135. παρηγορίαν προξενεῖ ἡ παυτοπάθεια τῷ πολλῶν. 148.
Παρθένοι πῶς ὀνομάζονται 135.
Παροικία τὶ εἶναι 76.
Παροιμίας καὶ τὰς δημώδεις δὲν πρέπει νὰ καταφρονῶμεν 184.
Παρρησίαν τὴν πρὸς Θεὸν χαίνει οἱ μολυνόμενοι μὲ πονηρους λογισμὺς 258. Τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας ποῖον εἶναι σημάδι 291.
Παῦλος μεῖζον χάρισμα διδασκαλίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Πέτρον 199. περὶ τίνων γράφει. αὐτόθ. δυσνόητα εἶναι εἰς τὰς ἐπιστολάς τε, καὶ ποῖα εἶναι 200. λαβὰς ὁ Παῦλος δὲν ἔδωκεν εἰς τὰς αἱρετικὰς 201. Παύλε λόγια πῶς συμφωνοῦσι μὲ τὰ Ἀδελφοθέου 32. Πῶς δὲν ἐναντιοῦται τῷ Ἰωάννῃ 240.
Πατέρες ποῖοι εἶναι 226. 227. 228.
Πατέρες ὅσοι ὀνομάζονται, κατὰ μετοχὴν ἀπὸ τὸν ἄναρχον Πατέρα ἔχουσι τὸ ὄνομα 304.
Πατὴρ τῷ φώτων δι' τί λέγεται 14. Πατὴρ τῷ Χριστιανῶν ὅλη ἡ Τριὰς λέγεται 86. Πατέρα τὸν Θεὸν ποῖοι πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν 87. Πατὴρ τῆς δόξης πῶς λέγεται 135. εἰς ποῖον ἔλεγε τὸ „ ἐτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς 165.
Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων δι' τί ἐφόρεσαν λευκὰ φορέματα 1.
Πειράζων κυρίως ὁ Διάβολος εἶναι 13.
Πειρασμοὶ δύω λογιῶν εἶναι 4. οἱ δι' τὸν Θεὸν δοκιμαζόμενοι χαρᾶς εἶναι ἄξιοι 5. δὲν πρέπει νὰ ἐμπιρρίπτωμεν ἑαυτὲς εἰς τὲς πειρασμούς. αὐτόθ. ὅταν μᾶς ἔλθουν, πρέπει νὰ προσευχώμεθα ἵνα μὴ ἀπὸ αὐτὲς νικηθῶμεν. αὐτόθ. ὅταν μᾶς ἔλθουν πρέπει διχαρείσως νὰ τὲς ὑπομένωμεν 6. ὁ φεύγων ἀπὸ τὸν ψυχοφελῆ πειρασμὸν, φεύγει ἀπὸ τὴν αἰώνιον ζωὴν 4. περὶ ποίου πειρασμὸ ὁμιλεῖ ὁ Χριστὸς, καὶ περὶ ποίου ὁ Ἀδελφόθεος 5. ἄλλοι ἔρχονται ἀπὸ λόγουμας, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὸν Θεόν. αὐτόθ. οἱ ἀφ' ἡμῶν ἐρχόμενοι κατὰ δύω ξόπες ἔρχονται. αὐτόθ. οἱ ἀπὸ τὸ Θεὸ κατ' ἐξὶς ξόπες. αὐτόθ. δι' τί ὀνομάζοται πειρασμοί. αὐτόθ.
Πειρασμοὶ δόκιμον καὶ καθαρὰν ποιοῦσι τὴν πίστιν τῷ πειραζομένων. αὐτόθ. συμβαίνουσιν ἢ πρὸς αἵρεσιν τῷ ἀπερασμένων ἁμαρτημάτων, ἢ πρὸς διόρθωσιν τῷ ἐνεστώτων, ἢ πρὸς ἐμπόδιον τῷ μελλόντων. αὐτόθ. αὐτοὶ εἶναι τὸ μέγιστον τῷ πιστῶν χριστιανῶν 6. ἡ τῷ πειρασμῶν ὠφέλεια σοφίαν χρειάζεται δι' νὰ γνωρισθῇ 7. Πειρασμὸς ὁ ὑπομένων μακάριος εἶναι 11. δι' τί ὁ Κύριος εἶπε νὰ προσευχώμεθα δι' νὰ μὴν εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμὸν, ὁ δὲ Ἀδελφόθεος μακαρίζει τὲς ὑπομένοντας πειρασμόν. αὐτόθ. ὁ πειρασμὸν σῶν νικῶν, σιγυρότερον κατασαίνει τὸν ἑαυτόν τε. αὐτόθ. Πειρασμὸς ὑπὲρ τὴν δυνάμιν δὲν δίδει ὁ Θεὸς 5. ἐν τοῖς πειρασμοῖς ὁ Πνευματικὸς πλοῦτος δείκνεται 80. ὁ ἁμαρτωλὸς δι' τί λαμβάνει τὸν πειρασμὸν, καὶ ὁ δίκαιος δι' τί 119.
Πένθος τὶ εἶναι 51.
Περιπατῶ τὶ δηλοῖ. 314.
Πέτρος εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐδιωρίθη νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον 73. λείψανον αὐτοῦ σῶον ἦτον. αὐτόθ.

αὐτόθ. θαῦμα ἀξεῖον αὐτοῦ 74. δηλύθη ὕστερον. αὐτόθ. ἄλυσιν αὐτοῦ διὰ τὶ ἑορτάζομεν. αὐτόθ. ποῦ αὐτῆς μέρος διείσκεται. αὐτόθ. πόσον ἠγαπᾶτο ὑπὸ τὸν Χρυσόστομον. αὐτόθ. τὸ, Πέτρος ὄνομα ὡς ἔπαθλον ἔλαβεν 75. τὶ δηλοῖ. αὐτόθ. Συμεὼν καὶ Σίμων πρότερον ἐκαλεῖτο. αὐτόθ. τὶ δηλοῖ. αὐτόθ. διὰ τὶ ὀνομάζεται μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων 141. ἐπῆλθε εἰς τὸν Βαβυλῶνα τὸν ἐν Ἀσσυρίᾳ 151. διὰ τὶ ἔγραψε τὸ ὕστερον ὄνομά του πρῶτον καὶ τὸ πρῶτον ὕστερον 155. πολλάκις ἠξιοῦτο τῆς μυστικῆς ἐμφανείας τοῦ Κυρίου 163.

Πίστις καθαρὰ ἐλέγχεται ἡ ὑπομένουσα τὰς πειρασμὸς 6. τὸν δοκιμὸν αὐτῆς ἡ ὑπομονὴ πρόξενεῖ. αὐτόθ. Πίστις χωρὶς ἔργα ἡ σῴζει 30. Πίστις χωρὶς ἔργων μὲ τὶ ὁμοιάζει 31. δύω σημαινόμενα ἔχει. αὐτόθ. πίστις δείκνυται ἐκ τῶν ἔργων, καὶ οχὶ τὸ ἀνάπαλιν 34. Πίστις πρὸ τὸ βαπτίσματος ὁποία. αὐτόθ. καὶ μὴ τὸ Βάπτισμα ὁποία. αὐτόθ.

Πίστις δικαιοῖ καὶ ὄχι τὰ ἔργα πῶς ἐννοεῖται 35. αἰτία ὅτι τῶν ἔργων. αὐτόθ. χωρὶς ἔργων εἶναι νεκρὰ 36. δοκιμὴ αὐτῆς διὰ τῶν πειρασμῶν γίνεται 79. εἰς αὐτὴν γνῶσις ἀκολουθεῖ 81. τέλος αὐτῆς ἡ σωτηρία. αὐτόθ. τὶς ὁ ὁρισμὸς αὐτῆς. αὐτόθ. πῶς εἶναι μικρὰ καὶ μεγάλη, καὶ πῶς ἰσότιμος 156. διαφέρει τῆς δυσεβείας. 159. θεμέλιον εἶναι τῶν ἀρετῶν. αὐτόθ. ὀφθαλμὸς ὅτι τῆς ψυχῆς 161. Πίστις τῶν Χριστιανῶν μὲ τὴν αἴσθησιν τῶν ὀφθαλμῶν ἐβεβαιώθη 164. Πίστις πῶς ἐνίκησεν ὅλον τὸν Κόσμον 284.

Πιστὸς καὶ δύω τρόπους λέγεται 140. πῶς νικᾷ ὅλον τὸν Κόσμον 284. Πλανηθέντα ὁ ἐπιστρέψας πῶς σῴζει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν 70.

Πλούσιος πῶς ὡς ἄνθος μαραίνεται 10. εἰς τὴν φυσικὴν τὰ ταπείνωσιν πρέπει νὰ καυχᾶται. αὐτόθ. δὲν πρέπει νὰ προτιμᾶται ὑπὸ τὸν πτωχόν. 24. 25. πλούσιοι βλασφημοῦσι τὸ ὄνομα τῶν χριστιανῶν 26. πλούσιοι πρέπει νὰ κλαίουν καὶ νὰ θρηνῶν οἱ μὴ μεταχειριζόμενοι τὸν πλοῦτον εἰς τὸ ἀγαθὸν 59. σῆψις τῶν ἱματίων τὰ καὶ ἡ σκωρία τῶν ἀσπρωντας ἔχειν νὰ μαρτυρήσουν τὴν ἄσπλαγχνον γνώμην τὰ. αὐτόθ. ὑποσερῦσι τὸν μισθὸν τῶν ἐργατῶν τὰς. αὐτόθ. τρυφῶν καὶ σπαταλῶν 60. ἀδικηταὶ εἶναι 61.

Πλοῦτος μὲ τὶ ὁμοιάζει 10. νόθος εἶναι σολισμὸς τοῦ ἀνθρώπου 24. ἡ τούτου δόσις εἰς τοὺς πτωχοὺς μόνη διαμένει 58. οὐκ ἔστι καλὸς καθ' ἑαυτὸν 59. ἀλλ' ἡ κακὴ τούτου μεταχείρισις. αὐτόθ.

Πνεῦμα ὁ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν ποῖον εἶναι 48.

Πνεῦμα ἅγιον σπορὰ ἄφθαρτος ὅτι 90. Θεὸς εἶναι. 132. Πνεῦμα δόξης διὰ τὶ λέγεται. 135. πῶς δοξάζεται καὶ πῶς βλασφημεῖται. αὐτόθ. διὰ τὶ περὶ τῆς Θεότητος αὐτὸ καθαρῶς δὲν διαλαμβάνει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης 235. ποῖα ῥητὰ περὶ τῆς Θεότητος αὐτοῦ ἐννοοῦνται. 236. 237. 260. 289. χρῖσμα καὶ σφραγὶς λέγεται 237. προδήλως εἰς αὐτὸ ὑποδίδεται τὸ ὄνομα Θεὸς 239. μένει ἐν ἡμῖν καὶ οὐ ἐξαμαρτήσωμεν. 259. ἡ χάρις τὸ Πνεύματος συνεχώθη ὑπὸ τὰς ἁμαρτίας τὰς μὴ τὸ βάπτισμα. αὐτόθ. τὸ Πνεύματος ἐν ἡμῖν οἰκοῦντος, ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν οἰκεῖ. 260. Πνεῦμα ὀνομάζεται καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. 261. ὑπὸ τὶ γνωρίζεται τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας 264.

Πνεῦμα ὀνομάζεται ἡ ἐν Πνεύματι διδασκαλία καὶ ἡ συγγραφήτινων. 262. δοκιμὴ τῶν Πνευμάτων πῶ γίνεται. αὐτόθ. ὅπου ἐνοικεῖ, ἐκεῖ καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐνοικοῦσι. 270. διὰ τί λέγεται ὅτι ἐκ τὸ Πνεύματος ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς, καὶ οχὶ τὸ Πνεῦμα ἁπλῶς. αὐτόθ. αἱ ἐνέργειαι αὐτὸ εἶναι ἄπειροι καὶ ἀνεξερεύνητοι. αὐτόθ. ἡ τότε ἐνέργεια μέτρῳ τοῖς ἀνθρώποις δίδεται 271. διὰ τὶ Πνεύματα λέγονται καὶ αἱ τότε ἐνέργειαι. αὐτόθ. ὅλον διείσκεται εἰς ὅλας τὰς ἐνεργείας τὰ, καὶ ὅλον εἰς κάθε μίαν. αὐτόθ. καὶ τὶ εἶναι ἀμέτρητον, καὶ καὶ τὶ μετρητόν. αὐτόθ. πῶς ἡμεῖς εἰμεθα ἐκ τὸ Πνεύματος. 272. Πνεῦμα πῶς μαρτυρεῖ καὶ ἔστιν ἀλήθεια 286. νοητῶς πάρεστιν ὁ τῷ βαπτίσματι καὶ τὴν ἀναζώπυρησιν ἡμῶν ἐνεργεῖ. 287. Πνευματικοὶ ποῖοι πρέπει νὰ γίνωνται 67.

Ποιμένες Πνευματικοὶ πῶς πρέπει νὰ ποιμαίνουν τὸ ποίμνιόν τὰς. 142. τὰς ὁμοίους σεφανους τῶν παλαιῶν ἔχουν νὰ λάβουν, καὶ οἱ νῦν ποιμαίνοντες ὁμοίως μὲ ἐκείνους 143.

Πολιτικὸν πρέπει νὰ μισῦν οἱ Χριστιανοί. 85. πῶς τὸ τὸ ὠνόμαζον οἱ παλαιοί. αὐτόθ. οἱ τὸ τὸ μεταχειριζόμενοι μὲ τὶ ὁμοιάζουν. αὐτόθ.

Πορνεία ἀνδρὸς εἰς πολλὰς γυναῖκας, ὀλίγον κατωτέρα εἶναι τῆς ἀρσενοκοιτίας 327.

Πόρνης σῶμα βόρβορος εἶναι. 184.

Ποταμὸς πύεινος ἔχει νὰ καύσῃ ὅλον τὸν κτίσιν. 192. πῶς ἐκφράζεται. 194. ὡς θηρίον ἄγριον ὁρμήσει. αὐτόθ. εἰς τὶ εἶναι ἑτοιμασμένος. 196.

Πρά-

Πράξεως ποῖον τὸ τέλος. 160. Πρᾶξις μόνη δυὰ δυάται νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν νοῦν ἀπὸ τὰ πάθη. 161.
Πρᾶξις δυὰ λυσμονεῖ ἐκεῖνα ὁπῶ θεωρήσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀφ' τῆς θεωρίας. 19.
Πραότης ἔμφυτος εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον 18. καὶ λόγος ἐνδογενής. αὐτόθ.
Προθέσεις ἐξ ὧ διὰ ὧ ἐν διαφόρως ἡ Γραφὴ μεταχειρίζεται ὅτι τῶ Πατρὸς, ὧ τῶ Υἱῶ, ὧ τῶ Πνεύματος. 260.
Πρόκλος ποῖα λόγια ἔκλεψεν ἀπὸ τὸν Ἰωάννου. 210.
Προσευχὴ τῶ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, πρέπει νὰ μελετᾶται εἰς τὴν καρδίαν. 49. αὕτη καθαρίζει τὴν καρδίαν. 51. προσευχὴ θερμὴ παρηγορίαν προξενεῖ. 65. ἡ Κυριακὴ, πρὸς τὴν Τριάδα ἀναφέρεται. 86. πόσα καλὰ αὕτη προξενεῖ. 273.
Πρόσωπον ὅτι τίνος λέγεται. 10. πρόσωπον τῆς γενέσεως ποῖον εἶναι. 19. πρόσωπον Θεοῦ, εἰς μὲν τοὺς καλοὺς προξενεῖ σωτηρίαν, εἰς δὲ τοὺς κακοὺς, ἀπώλειαν 116. τί αὐτὸ εἶναι. αὐτόθ.
Προσωπολημψία πόσον κακὸν εἶναι. 23.
Προφῆται τῆς παλαιᾶς διὰ ἔλυον οἱ ἴδιοι τὰς προφητείας των. 171. καὶ ἀφ' τί. αὐτόθ. οἱ τῆς νέας ἔλυον τὰς προφητείας των. αὐτόθ. διὰ ἀπεκάλυπτεν εἰς αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὰς λύσεις ὅλων τῶν προφητειῶν. 172. ἔξω φρενῶν διὰ ἐγίνοντο. αὐτόθ. ὑπὸ Πνεύματος φερόμενοι ἐλάλων. αὐτόθ.
Προφῆται μὲ κακοπάθειαν ἐπέρασαν τὴν ζωήν τους. 63. ὑπόδειγμα εἶναι τῶν χριστιανῶν. αὐτόθ. καὶ αὐτοὶ ἀπεσάλθησαν. 77. τὴν ἀνανθρώπησιν πᾶσαν ἐπροφήτευσαν. 82. λόγοι Προφητῶν τίνων μεταξὺ ἦτον. 169. πῶς ἔγιναν βεβαιότεροι. 168.
Προφητεία πᾶσα διὰ ἐξηγεῖται, εἰμὴ ἀπὸ τὸν ἔχοντα Πνεῦμα ἅγιον. 170. αὕτη δὲν ἐξηγεῖται χωρὶς τῆς ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων. 171.
Πτωχεία, εἶναι καὶ κακή. 59.
Πτωχὸς ἐνάρετος πρέπει νὰ προτιμᾶται ἀπὸ τὸν πλούσιον 25. πτωχοὺς ἐδιάλεξεν ὁ Χριστός 26.
Πυρὸς στοιχεῖον λεπτομερέστατον εἶναι καὶ δραστικώτατον. 189. πῦρ τὸ ὑφεστὸς λεπτότερον γενόμενον κολάσει τοὺς Δαίμονας καὶ ἀνθρώπους. αὐτόθ. πῦρ τὸ ἐν τῇ συντελείᾳ, ὡς τροφὴν ἔχει νὰ μεταχειρισθῇ τὸ πῦρ τοῦτο. 192. πῦρ τὸ τῆς γεέννης σκοτεινὸν θέλει εἶναι. 193.
Πύρωσις σαρκὸς ἔργον εἶναι τοῦ πειρασμοῦ Διαβόλου. 133. λέγονται ἔτι καὶ αἱ θλίψεις. αὐτόθ. οἱ ταύτην πολεμοῦντες γίνονται τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ κοινωνοί. 134.

Ρ.

Ῥαὰβ ἐκ τῶν ἔργων ὧ τῆς πίστεως ἐδικαιώθη. 36. ὡραῖα εἶναι τὰ περὶ αὐτῆς ὁμοιώματα. αὐτόθ.

Σ.

Σαμοσατεῖς χριστιανοὶ τί ἐποίησαν. 308.
Σάρξ χόρτος εἶναι. 91. Σαρκὸς πάθη νικῆσαι, πόλεμος μέγας εἶναι, καὶ μαρτυρίαν ἔχει στέφανον. 134.
Σταυρὸν δυὰ πρέπει νὰ καταράται τινας, ἢ νὰ ἀναθεματίζῃ. 329.
Σελήνη πόσον ἔχει νὰ λάμπῃ. 196.
Σιλουανὸς τὶς ἦτον. 149.
Σιὼν τί θέλει νὰ εἰπῇ. 95.
Σοφίαν χρειάζεται θείαν ὁ τέλειον ἔργον ποιῆσαι βουλόμενος. 7. μὲ πίστιν πρέπει νὰ τὴν ζητῇ τινας. 8. σοφία ἐπίγειος καὶ ψυχικὴ ποῖα ἀποτελέσματα κάμνει. 44. σοφίας τῆς ἄνωθεν τὰ ἰδιώματα ποῖα εἶναι. 45. ὁ ζητῶν τὴν σοφίαν διὰ φιλοδοξίαν καὶ ὑπερηφάνειαν, δυὰ τὴν λαμβάνει. 46.
Σπέρμα τοῦ Θεοῦ ποῖον εἶναι, ὃ μένει ἐν τῷ ἐκ Θεοῦ γεννηθέντι. 246.

Συγκειτικὰ διὰ τὶ γίνονται ὑπὸ Συγκειτικά. 314.
Στερέωμα ὑπὸ τὸ νερὸν σωμ(ση 187. τόπος εἶναι διακειτικὸς τῶ ὑγρῶ. αὐτόθ. δὲν εἶναι πέμπτον στοιχεῖον. αὐτόθ. ὡρανὸς λέγεται. αὐτόθ.
Στενάζειν δὲν πρέπει κατὰ τῦ ἀδικησάντων. 62. δύκολώτερον εἶναι τὸ μὴ στενάζειν ὑπὸ τὸ μὴ ἐκδικεῖν. αὐτόθ.
Στοιχεῖα ἔχειν νὰ καῦν. 192.
Στόμα ἀνθρώπυ μὲ τὶ ὁμοιάζει. 43.
Συγγενεῖς τῶ Κυρίυ Δεσπόσυνοι ἐλέγοντο. 2.
Συμπάθεια τὶ εἶναι. 114.
Συνειδησιν οἱ μὴ ἐξετάζοντες, ϗ ἔπειτα λέγοντες ὅτι δὲν ἐλέγχονται ὑπὸ αὐτῶ, πεπλανημμένοι εἶναι 257. συνειδησιν ἀκατηγόρητον οἱ ἔχοντες, παρρησίαν ἔχειν πρὸς τὸν Θεὸν, ϗ τὰ αἰτήματά των λαμβάνειν. 258. Συνειδησις κατεγνωσμένη, δυσυχία εἶναι ὅλων τῦ δυσυχιῶν; 282.
Συνειδησις Θεῦ ποία εἶναι. 105. πρέπει νὰ ἔχωμεν αὐτῶ ἀκατάγνωστον εἰς ὅλα μας τὰ ἔργα. 256. Θεὸς εἶναι τῶ ἀνθρώπυ. αὐτόθ. ἂν αὐτὴ δὲν μας κατηγορῆ, δὲν πρέπει νὰ ξεθαρρεύωμεν. 257. ἡ καθαρὰ Συνειδησις εἶναι ἡ ἔξεταισις. αὐτόθι. ὡς ἔμπροσθεν τῶ Θεῶ πρέπει νὰ ἐξετάζεται. αὐτόθι. δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστεύωμεθα εἰς τὴν μαρτυρίαν της, πῶς εἴμεθα καθαροί. αὐτόθ. ἀπάτη αὐτῆς ποία εἶναι. αὐτόθι.
Συνεκλεκτῶ ποίαν ὀνομάζει ὁ Πέτρος. 150.
Σχολεῖα Κατηχητικὰ πρέπει νὰ συνηθῶν εἰς τὴν Γραικίαν. 118.
Σωρείτης Θαυμασός. 81.

Τ

ΤἈλαντον ποῖον εἶναι. 131.
Ταπεινοῖς ὁ Θεὸς δίδωσι χάριν. 48. ταπεινὸς ϗ ἐν τῆ παρύσῃ ζωῆ ὑψῶται ϗ ἐν τῆ μελλύσῃ. 52. 144. ἡ προσδυχὴ τῶ ταπεινῶ φθαίει εἰς τὰ νέφη. 53. ταπεινὸς ὐ καταλαλεῖ. αὐτόθι.
Ταπείνωσις ὑψοποιός ἐστι. 9. θησαυροφυλάκιον εἶναι ὅλων τῦ ἀρετῶν. αὐτόθ. χωρὶς αὐτὴν ὐδὲν ἀγαθὸν κατορθῶται. αὐτόθι.
Τέλειος ποῖος εἶναι. 7.
Τελειότητος τῆς ϗ ἀρετὴν ποῖος εἶναι ὅρος. 273.
Τραγῴδια διαβολικὰ, μακρυύσυν ὑπὸ τὸν Θεόν. 66.
Τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ Πατὴρ, ϗ ὁ Λόγος, ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ϗ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσιν· ὑπὸ τίνων ἀφηρέθη τὸ ῥητὸν αὐτὸ ὑπὸ τῆς ὑποσολῆς τῶ Ἰωαννε. 287.
Τελειᾶς ὅλη εἰς τὴν σωτηρίαν τῦ ἀνθρώπων ἐνήργησεν. 77. ὁμοούσιος εἶναι. αὐτόθι. τὰ ὀνόματα αὐτῆς ϗ ἡ τάξις ἐναλλάττεται ἀδιαφόρως. αὐτόθι. 260. Τελειᾶς Πατὴρ ἐστι τῦ χειστιανῶν. 86. αὐτὴ ἀναζωπυρᾶ τὰς χειστιανάς. 90. κοινὴ εἶναι ἡ ἐνέργεια αὐτῆς. 149. τὰ θεαρχικὰ πρόσωπα τῆς ἁγίας Τελειάδος φεράλληλα εἶναι. 235. εἰς τὰ ἔξω πάντα ὁπόσης ἐνεργεῖ. 240. τάξις αὐτῆς ἀμεταποίητος πρέπει νὰ φυλάττεται. 260. Τελειᾶς φυσικῶ ἀλληλοχίαν ἔχει πρὸς ἑαυτὴν· ϗ ὅπυ ἡ μία ὑπόστασις αὐτῆς διείσκεται, ἐκεῖ ϗ ἡ ἄλλη. 269. ἀγάπη ἐστὶν ἡ ἁγία Τελειάς. 274. Τελειᾶς τὴν ἰσοθεσίαν ἡμῶν μαρτυρεῖ. 288. ὄνομα αὐτῆς, εἰς τὸ ὁποῖον βαπτιζόμεθα ποῖον εἶναι. αὐτόθι. Τροπάρια νίκης ἔχων Χειστὲ, ϗ λυθέντα φιλάνθρωπε, ϗ ῥωμαλεότητι τῶ Κρείττονος, τὶ νόημα φανερόνυν. 122.
Τροχὸς γενέσεως ποῖος εἶναι. 41.
Τρυφὴ πόσα κακὰ γεννᾶ εἰς τὸ σῶμα ϗ τὴν ψυχήν. 60.
Τρυφῶντες πόσον κατηγορῶνται. αὐτόθι.

Υ

Υδωρ δχὶ τὶ ἐπαύω τῦ σερεώματος ἀπετέθη. 187. ὕδωρ ζέον δχὶ τὶ βάλλεται ἐν τῷ ποτηρίῳ. 286. τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τῦ Κυρίυ χυθὲν τὶ ἐδήλυ. αὐτόθ.
Υμνοι θεῖοι παρηγορίαν χαρίζυσι. 65.
Υἱοθεσίας χάρισμα ἡ Τριὰς ἐνεργεῖ κοινῶς. 240. οὔτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι γνωρίζομεν τώρα αὐτό. αὐτόθι. ποῖοι ξεπέφτυν ἀπὸ αὐτό. 248. υἱοθεσία Χριςῦ τρὶς ἐμαρτυρήθη. 287. υἱοθεσίαν ἡμῶν ποῖα μαρτυροῦσι. αὐτόθι: ἡ Τριὰς μαρτυρεῖ τὴν υἱοθεσίαν ἡμῶν. 288. 289.

Φ

Φαντασίας ἀτόπυς οἱ δεχόμενοι τὶ γίνονται. 14.
Φιλαδελφία διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀγάπην. 160.
Φθονῶν καὶ μὴ φανερόνων εἰς τὸν ἄλλον ἐκεῖνο ὁπὸ ἠξεύρει, πόσον καταδικάζεται. 131. ὁ τοιῦτος χριςιανὸς δὲν ἔςι. αὐτόθι. ὃ δεῖ φθονεῖν τὲς ἔχοντας χαρίσματα μεγαλίτερα ἀπὸ λόγυ μας, ἀλλὰ κρύττειν αὐτὲς κᾶν εἶναι κατώτερά μας. 200.
Φίλημα ἀγάπης ποῖον εἶναι. 151.
Φίλοι ποῖοι ἔβαλον τὴν ζωήν τυς εἰς θάνατον δχὶ τὲς φίλυς των. 253.
Φιλοξενία χωρὶς γογγυσμὸν πρέπει νὰ γίνεται. 130. μὲ τὴν ἐλεημοσύνην εἶναι σύμβολον. 261.
Φιλοξενῶντες δὲν πρέπει ἀφρισικέπτως νὰ φιλοξενῶν ὅλυς. αὐτόθι. πρῶτον πρέπει νὰ ἐξετάζυν ποῖοι εἶναι οἱ πρὸς αὐτὲς ἐρχόμενοι. αὐτόθι. δὲν πρέπει τινὰς νὰ φιλοξενῇ τὲς αἱρετικές. 308. οἱ φιλοξενῶντες τὲς ἐναρέτυς πόσον μισθὸν ἔχυσι. 314. ὡς δεχόμενοι χάριν πρέπει νὰ φιλοξενῶν. 315. πρέπει νὰ διχαρισῶν οἱ φιλοξενόμενοι τὲς φιλοξενῶντας. αὐτόθι. πρέπει οἱ φιλοξενῶντες καὶ νὰ ξεπροβοδίζυν τὲς ξένυς δίδοντες αὐτοῖς τὰ ἀναγκαῖα τῦ δρόμυ. αὐτόθι.
Φιλοξενῶντες τὲς ἁγίυς, καὶ τὰς χρείας αὐτοῖς δίδοντες, συγκοινωνοὶ γίνονται αὐτῶν. 316. πρέπει νὰ πηγαίνυν μόνοι νὰ διαισκυν τὲς ξένυς καὶ πτωχὲς καὶ νὰ τὲς φέρυν εἰς τὸν οἶκόν τυς. αὐτόθι. δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανεύονται πῶς φιλοξενῶν, ἀλλὰ νὰ ταπεινόνονται δεχόμενοι τὲς ξένυς ὡς ἰατρὲς τῆς ψυχῆς των. αὐτόθι.
Φιλοφροσύνη τὶ εἶναι. 114.
Φόβον τελειωτικὸν πρέπει νὰ ἔχυν οἱ χριςιανοὶ πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα. 86. 276.
Φόβος ταξάρων λογιῶν εἶναι. 105. φόβος δχὶ τὶ δὲν εἶναι εἰς τὴν ἀγάπην. 276. Διττὸς εἶναι. αὐτόθι.
Φύσις λέγονται καὶ τὰ φυσικά. 158. φύσις Θεῦ ἀμέθεκτος εἶναι. αὐτόθι.
Φυτὰ δὲν ἔχυν νὰ ἀφθαρτισθῶν. 196. ἔχυν νὰ μαρανθῶν. αὐτόθ.
Φωνὴ τῦ Πατρὸς ὅπ τῦ Θαβωρ ὡς βροντὴ ἐγράφετο. 167.
Φῶς τὸ ἄκτιςον τῆς Θεότητος εἶδον οἱ Ἀπόςολοι μὲ τὲς αἰσθητὰς καὶ φυσικὲς ὀφθαλμὲς, ἐνισχυθέντας δχὶ τῆς ὑπερφυσικῆς χάριτος. 165. φῶς τῶν δικαίων δὲν θέλει καίει. 193. φῶς νὰ βλέπῃ τινὰς γλυκὺ πρᾶγμα εἶναι. 212. εἶναι ὁ Θεὸς καὶ δχὶ τί. αὐτόθι. κοινωνία μὲ τὸ φῶς πῶς γίνεται. 213. φῶς εἶναι τὰ προσάγματα τῦ Κυρίυ. αὐτόθι. φῶς ἀληθινὸν ποῖον εἶναι. 223. τὸ ἐν ἡμῖν φῶς προαιρετικὸν εἶναι. 224. ὁ ἐν τῷ φωτὶ τῆς χάριτος διαισκόμενος δὲ δύναται ἁμαρτάνειν. 248. φῶς θεῖον τὸ ἐν καρδίᾳ, σημεῖα ἀφίνει τῆς ἑαυτῦ λαμπρότητος. αὐτόθι. δχὶ τὶ ὁ Θεὸς λέγεται ὅτι εἶναι φῶς, καὶ ὅτι εἶναι ἐν τῷ φωτί; 214.
Φῶτα ποῖα ὀνομάζονται. 14.
Φωτισμὸς τῦ Πνεύματος πῶς προξενεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ. 169. δχὶ τὶ λέγεται εὐπρόσπατος. 170.

Χ

Χλιρετισμὸς εἰς ποίους πρέπει νὰ λέγεται. 308.
Χαρὰ ἡ τῦ Κόσμυ ἄδοξος εἶναι. 81.
Χαρὰν πᾶσαν δχὰ τὶ εἶπεν ὁ Ἰάκωβος, ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν ὀλίγω ἀγαλλίασιν. 79. χαρὰ ἡ ἐν καρδίᾳ δχὰ τῆς ἐνεργείας τῦ Πνεύματος γινομένη, ἀνεκλάλητος εἶναι. 80. ἡ τῦ Πνεύματος δεδοξασμένη εἶναι. 81.
Χάρις ἡ δοθεῖσα χριστιανοῖς, μείζων ἐστὶ τῆς τῦ Ἀδάμ. 48. ἁπλῆ χ̀ μία εἶναι χ̀ τὶω ἀρχήν της, δ̀ιάφορος δὲ χ̀ τὰ δεκτικά. 131. κάθε χάρις Θεῦ, τάλαντον εἶναι. 132. χάριτος τῆς ἐν ἡμῖν τὸν σπινθῆρα πῶς διρήσομεν χ̀ ἀνάψομεν. 259.
Χάρισμα ὁπῦ ἔλαβέ τινας πρέπει νὰ τὸ μεταδίδῃ. 131. οἱ χαρίσματα ἔχοντες μὲ ταπείνωσιν πρέπει νὰ τὰ μεταδίδωσιν χ̀ ὄχι μὲ ὑπερηφάνειαν. 132.
Χήρας πρέπει νὰ βοηθῶμεν. 22.
Χειρῶν ἁμαρτίαις ποίαις εἶναι. 51. ταύτας νίπτων οἱ χριστιανοὶ ὅταν πηγαίνωσιν εἰς τὶω Ἐκκλησίαν. αὐτόθι.
Χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σε Κύριε ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, πῶς ἑρμηνεύεται. 190.
Χιλιασῶν αἵρεσις μυθώδης. 78.
Χιτὼν ἐσπιλωμένος ὑπὸ τῆς σαρκὸς ποῖος εἶναι. 338.
Χρίσμα ποῖον λέγεται, χ̀ δχὰ τὶ ἄπω λέγεται. 232. 237.
Χριστιανισμὸς πῶς ὀνομάζεται. 174. ποῖοι ἔγιναν αἴτιοι χ̀ ἐβλασφημήθη. αὐτόθι.
Χριστιανοὶ ἀπαρχὴ εἶναι τῷ Κτισμάτων. 15. τί ποτε δὲν ὠφελῶνται ὑπὸ τὸ ὄνομα μόνον τοῦ χριστιανῦ χ̀ τῆς πίστεως, ἐὰν δὲν ἔχυν χ̀ ἔργα. 30. οἱ πιστεύοντες χ̀ μὴ φυλάττοντες τὰς ἐντολὰς, μὲ τὺς Δαίμονας ὁμοιάζυν. 33. κενοὶ ὀνομάζονται χ̀ ὄχι πιστοὶ, οἱ μὴ ἔργα ἔχοντες. 34. 36. χωρὶς ἔργα δὲ σῴζονται. αὐτόθ. χριστιανοὶ μεγαλιτέραν χάριν ἔλαβον ὑπὸ τὶω τῦ Ἀδάμ. 48. κατὰ δύω τρόπυς ἐγγίζυν εἰς τὸν Θεόν. 50. μακραὶ ὑπὸ αὐτὺς πρέπει νὰ ἦναι κάθε γέλοιον. 51. ἐξόρκιστοι εἶναι. 52. δὲν πρέπει νὰ καταλαλῶν. 53. δὲν πρέπει νὰ ἀφιερόνωμεν τὰς ὑποθέσεις των εἰς τὶω ἐδικήν τυς θέλησιν. 55. πρῶτον πρέπει νὰ βάλλουν τὸ θέλημα τῦ Θεῦ, χ̀ ἔπειτα νὰ λέγυν νὰ κάμυν ὅ,τι ἔργον ἔχυν. 56. τὶ πρέπει νὰ λέγυν. αὐτόθ. τὸν Ἰὼβ πρέπει νὰ μιμῶνται εἰς τὶω ὑπομονήν. 63. ἐκλεκτοὶ χ̀ παρεπίδημοι εἶναι. 76. κληρονομία αὐτῷ ἐν οὐρανοῖς εἶναι τετηρημένη. 78. μὲ τὶω δυνάμιν τῦ Θεῦ φρουροῦνται 79. λυπούμενοι ἐν τῷ σώματι, χαίρυσι κατὰ τὶω ψυχήν 80. δχὰ τὺς πειρασμοὺς πρέπει νὰ χαίρωμεν. αὐτόθ. Πολιτικὸν πρέπει νὰ ὑποστρέφωνται. 85. φόβον υἱϊκὸν πρέπει νὰ ἔχυν πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα, 86. πρέπει νὰ νήφυν διὰ νοερᾶς προσευχῆς. 84. ποῖοι πρέπει νὰ ὀνομάζυν Πατέραν τὸν Θεόν. 86. μὲ τὸ αἷμα τῦ Χριστῦ ἠγοράσθησαν, χ̀ πρέπει νὰ ζῶν περισσότερον εἰς τὸν Χριστὸν παρὰ εἰς τὸν ἑαυτόν τυς 87. εἰς Θεὸν χ̀ εἰς ἀνθρώπυς δὲν πρέπει νὰ διαιροῦν τὰς ἐλπίδας των. 89. σωτηρίαν ἀγάπῃ πρέπει νὰ ἔχυν ἀναμεταξύτων παρὰ μὲ τὺς κατὰ σάρκα ἀδελφύς των 90. ἡ Τριὰς τέτυς ἀναγεννᾷ. αὐτόθ. κάθε κακίαν πρέπει νὰ ὑποστρέφωνται. 91. ὡς ἄπαξ βρέφη πρέπει νὰ ἦναι. 93. λίθοι ζῶντες εἶναι. 94. θυσία αὐτῷ ποῖα εἶναι. αὐτόθ. ἱερεῖς εἶναι τῦ Θεῦ. 95. τὰς ἀρετὰς τῦ Θεῦ πρέπει νὰ φανερόνωμεν 97. καλῶς συνανατρεφῶ πρέπει νὰ ἔχυν μὲ τὰ Ἔθνη 99. ἂν οἱ χριστιανοὶ ἦτον φύλακες τῷ ἐντολῶν τῦ Χριστῦ, δὲν ἤθελον ἦτον κανένας ἄπιστος. ἰσοφία εἰς τέτο. αὐτόθ. ἔχυν νὰ κεντῶν χ̀ δχὰ τὶω ἀπώλειαν τῷ ἀπίστων. 100. ὡς ἐλεύθεροι πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἐξυσίας 103. μόνον τὸν Θεὸν πρέπει νὰ φοβῶνται. αὐτόθ. εἰς τὶ ἐκλήθησαν. 106. πρέπει νὰ μὴ ἀποδίδυν κακὸν αὐτὶ κακῦ. 114. πρέπει νὰ εὐλογῶν χ̀ ὄχι νὰ καταρῶνται. αὐτόθ. πῶς θέλυν κληρονομήσυν εὐλογίαν. αὐτόθ. μακάριοι εἶναι ἐὰν πάσχυν διὰ δικαιοσύνην 117. ἐν τίνι διαφέρυν οἱ χριστιανοὶ τῷ ἀπίστων. αὐτόθ. πρέπει νὰ δίδυν ἀπόκρισιν περὶ πίστεως εἰς τὺς ἐρωτῶντας. 118. πρέπει νὰ ἐξεύρυν τὶω Κατήχησιν τῆς πίστεως χ̀ τὰ δόγματα. αὐτόθ. σχολεῖα Κατηχητικὰ πρέπει νὰ συσήσυν. αὐτόθ. ὅταν αὐτοὶ δὲν ἐξεύρυν νὰ ἀποκρίνωνται περὶ τῆς Πίστεως, γίνονται αἴτιοι νὰ βλασφημῶν οἱ ἄπιστοι τὶω πίστιν ὡς ψεῦδος. αὐτόθ. μὲ φόβον πρέπει νὰ ἀποκρίνωνται χ̀ πραότητα. αὐτόθ. πρέπει νὰ ἦναι ἁρματωμένοι εἰς τὸ νὰ πάθυν 126. ὅταν πάσχυν ὡς χριστιανοὶ, δὲν πρέπει νὰ ἐντρέπωνται. 136. ἀλλὰ ὅταν πάσχυν ὡς κακοί. αὐτόθ. διὰ τὶ ἀπὸ τὺς χριστιανὺς ἄρ-

χισαν

χισαν αἱ θλίψεις. 138. οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ παρατιθέσθωσαν 140. παύσατε πρέπει νὰ πολεμῶν τὸν Διάβολον. 146. ἰσότιμον πίστιν ἔχει μὲ τοὺς Ἀποστόλους. 155. πρέπει νὰ κρατῶν καλὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως 235.

Χριστιανοὶ δὲν ἔχουν χρείαν νὰ διδάσκῃ αὐτοὺς τινας. 237. ψευδοχριστιανοὶ ποῖοι εἶναι. 238. χριστιανὸς διατί ὁ Κόσμος δὲν γνωρίζει 239. δὲν πρέπει νὰ μισῶν ὅτε μὲ τὸν διαφοιάν τους. 250. δὲν πρέπει νὰ φροντίζῃ διὰ τὸ μῖσος ὁποῦ ἔχουν οἱ ἄπιστοι πρὸς αὐτούς. 251. ὁμολογοῦντες πῶς ἦλθεν ὁ Χριστὸς ἐν σαρκὶ, πρέπει διὰ τῶν ἔργων νὰ ἀποδείχνουν τὴν ὁμολογίαν ταύτην. 262. ὁ εἰς τοὺς χριστιανοὺς διϊσταμένος, μείζων εἶναι ἀπὸ τὸν διϊσχυρίζοντα εἰς τὰς ἀπίστους. 263. ποῖοι εἶναι οἱ τῷ λόγῳ μὴν χριστιανοὶ καὶ δίσεβεῖς, τῷ δὲ τρόπῳ ἀσεβεῖς καὶ Ἐθνικοί. 307. χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἀποστρέφωνται τὰς αἱρετικάς. 308.

Χριστοῦ δόξα τοῦ Πατρὸς λέγεται. 23. ἀπροσωπόληπτος εἶναι. αὐτόθ. βλασφημεῖται ἐξ αἰτίας τῶν χριστιανῶν. 26. διατί μετὰ τὸ βάπτισμα ἠγωνίσθη κατὰ τοῦ Διαβόλου. 36. Γεωργὸς εἶναι ἔχων πτυάριον. 62. προσμένει τὸν καιρὸν τοῦ θέρους. αὐτόθ. Κριτὴς εἶναι πρὸ τῶν θυρῶν. αὐτόθ. καὶ μὴ βλεπόμενος ἀγαπᾶται. 80. διατί ἐπροχειρίσθη Κριτὴς 86. ἀμνὸς ἄμωμος εἶναι. 87. καὶ ἑαυτὸν ἀνέστησε. 88. ποίαν δόξαν ἔλαβεν. αὐτόθ. δι' τί ἡ ἀνάστασίς του τοῦ Πατρὸς ἀνατίθεται. αὐτόθ. προεγνωσμένος ἦτον πρὸ καταβολῆς Κόσμου. αὐτόθ. λίθος εἶναι ζῶν. 94. λίθος πολυτελὴς ἐκλεκτὸς καὶ ἀκρογωνιαῖος. 95. λίθος ἐσκοτισμένος τοῖς ἀπειθοῦσιν. 96. καὶ ἱερεὺς καὶ βασιλεὺς ἦτον. 98. πῶς παρεδίδου τῷ κρίνοντι δικαίως. 106. μὲ δικαιοσύνην ἐνίκησε τὸν Διάβολον, καὶ ὄχι μὲ μόνην τὴν δυνάμιν του. 107. Πειμένου ὄξι. 108. πῶς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει. 107. τί δηλοῖ τὸ, ἵνα προσαγάγῃ ἡμᾶς τῷ Θεῷ. 119. εἷς ὢν, δύω ἔχει τὰς φύσεις. 120. αἱ φύσεις αὐτοῦ ἀμεταβλήτως ἔμειναν. αὐτόθ. ὁ αὐτὸς ἐθανατώθη σαρκὶ, ἐζωοποιήθη δὲ Πνεύματι. αὐτόθ. κατῆλθεν εἰς τὸν ἅδην μὲ τῆς ψυχῆς 121. πρῶτον ὡδοποίησε τὴν εἴσοδον τοῦ Παραδείσου εἰς τὸν λῃστὴν, ἔπειτα κατῆλθεν εἰς ἅδην. αὐτόθ. διπλῆ ἐγένετο ἡ αὐτοῦ κατάβασις. αὐτόθ. ἡ θεότης αὐτοῦ οὐκ ἐχωρίσθη ἐν τῷ τεθνεῶτι θανάτῳ ὅτε τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὅτε τοῦ σώματος 122. ὡς διὰ δύω χειρῶν ἐνίκησε τὸν θάνατον καὶ τὸν ἅδην. αὐτόθ. παντοχοῦ ἐστὶν ἡ θεία φύσις αὐτοῦ. αὐτόθ. ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐνδυναμωθεῖσα ὑπὸ τῆς Θεότητος ἐχωρίσθη τοῦ σώματος. αὐτόθ. ἡ Θεότης αὐτοῦ ἐζωοποίησε τὴν ἀποθανοῦσαν σάρκα του. αὐτόθ. τὴν εἰς ἅδου καταβάσιν του ποῖα λόγια φανερόνουσι. 123. τί εἶπεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν ἅδην διϊσχυρίζομαι. αὐτόθ. ὑπετάχθησαν αὐτῷ οἱ Ἄγγελοι 126. Χριστὸς ἁπλοῦς ἐστι κατὰ τὴν ὑπόστασιν, διπλοῦς δὲ κατὰ τὰς φύσεις. αὐτόθ. 165. 167. τὴν εἰς ᾅδου καταβασιν αὐτοῦ ποῖοι ἀθετοῦσι. 129. δι' αὐτοῦ γίνεται διπρόσδεκτος ἡ δόξα ὁποῦ προσφέρομεν εἰς τὸν Θεόν. 133. ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἄρχισε τὸ κήρυγμα ἦτον ἡ κατάπαυσις τῆς ἁμαρτίας. 137. καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ καθ' ὃ Θεὸς ἤκουσε τὸ „ οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός. 165. εἰκονικὴ εἶναι ἡ αὐτοῦ ἀνθρωπότης. 168. ὁρατὸς εἶναι καὶ ἀόρατος, ψηλαφητὸς καὶ ἀψηλάφητος. 207. διατί λέγεται Παράκλητος. 218. πῶς γίνεται ἱλασμὸς περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. αὐτόθ. Χριστὸν ποίαν ἀρετὴν πρέπει νὰ μιμώμεθα 235. τὸ ὄνομα Χριστὸς εἰς ποῖα λόγια βαθέως φανερόνεται. 237. οἱ μένοντες ἐν τῷ Χριστῷ παρρησίαν ἔχουν νὰ λάβουν. αὐτόθ. πῶς ὁ μένων ἐν τῷ Χριστῷ οὐχ ἁμαρτάνει. 243. διὰ τοῦ ἀγάπου μας ἔβαλε τὸν ζωοῦντα εἰς θάνατον. 253. διατί τοὺς ἐχθρούς του ἀπέθανε. 254. ἐκ μέτρου δὲν ἔβαλε τὸ Πνεῦμα πῶς ἐρμηνεύεται. 270. σῶμα αὐτοῦ κατὰ τίνα τρόπον εἶναι ἐκ τοῦ Πνεύματος. 272. πῶς πρῶτος ὁ Χριστὸς μᾶς ἠγάπησε. 277. δι' ὕδατος καὶ αἵματος ἦλθε. 285. τελείως ἐφανερώθη ἡ τοῦ Υἱοθεσία 287. 289. Θεὸς εἶναι ἀληθινὸς 296. μόνος Δεσπότης καὶ Θεὸς εἶναι. 326. μόνος Θεὸς καὶ Σωτὴρ ὀνομάζεται. 339. ἔμφροσθεν αὐτοῦ ἔχομεν νὰ βαδισθῶμεν. αὐτόθ.

Χρυσόστομος ἤθελε κάλλιον νὰ ἦναι Πέτρος δεδεμένος, παρὰ Ἄγγελος. 74.

Ψ.

Ψάλλειν δεῖ ἐν διανοίᾳ ψαλμοὺς καὶ ᾄσματα πνευματικὰ, καὶ ὄχι τραγῳδεῖν. 65.

Ψευδοδιδάσκαλοι καὶ ψευδαπόστολοι ποῖοι ἦτον. 173. αὐτοὶ ἔγιναν αἴτιοι νὰ βλασφημηθῇ ὁ χριστιανισμός. αὐτόθ.

Ψεῦδος τί εἶναι. 65. δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. 233.

Ψευδοχριστιανοὶ ἔγιναν αἴτιοι νὰ βλασφημῶνται οἱ ἀληθεῖς χριστιανοί. 174.

Φύσης ποῖος εἶναι 233.
Ψυχαὶ αἱ Πνευματοφόροι, καὶ εἰς ἑτέρας τινὰς χάειν ἐξαποστέλλεσι. 120. νεκρὸς δέ τι ὀνομάζει αὐτὰς ὁ Πέτρος. 128. δοκεῖ εἶναι παντὶ ἀσώματοι. 189.
Ψυχὴ ἡ ἀφώτιστος ἀδυνατεῖ φωτὸς τύχειν τοῦ Θεοῦ λόγου. 224. ψυχαὶ μὴ θνάτου μεγάλου αἰτίσασιν λαμβάνειν ὑπὸ τοῦ Διάβολον. 331.
Ψυχὴ ἡ ζωὴ ὀνομάζεται. 8. καὶ ἡ γνώμη. 9.
Ψυχικοὶ τί δηλοῖ. 336.

Ω.

Ὦτα δέ τι δύω. 16.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ.